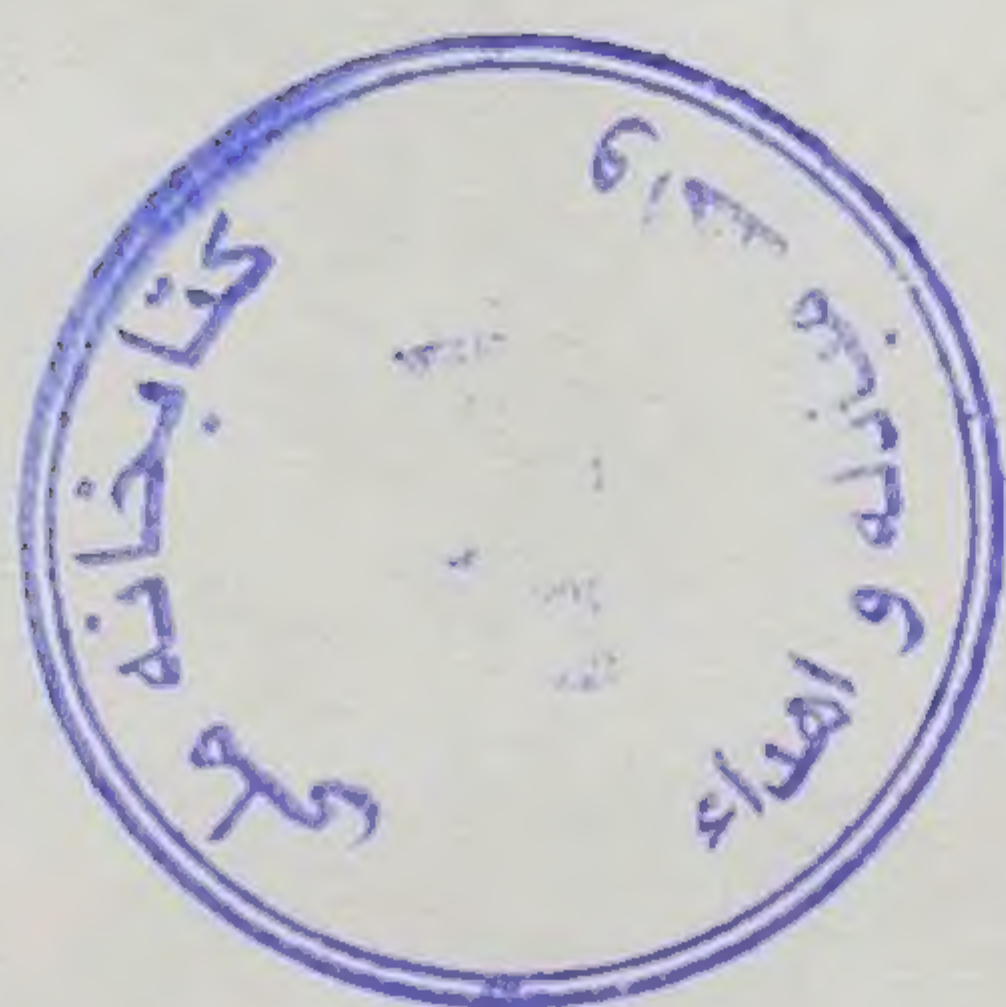

درد قتر کتب کتابخانه ملی
بشماره ۱۴۴۵۸
ثبت گردید

اطلاہ۔ اس مطبع میں ہر علم و فن کی کتب کا ذخیرہ سلسلہ وار فروخت کے لیے موجود ہے جسکی فہرست مطول ہر ایک شائق کو چھاپہ خانہ سے مل سکتی ہے جسکے معائنہ و ملاحظہ سے شائقان اہل حالات کتب کے معلوم فرما سکتے ہیں قیمت بھی ازراں ہے اس کتاب کے ٹیبل پیج کے تین صفحہ جو سادے ہیں انہیں بعض کتب اخلاق و تصوف فارسی و اردو وغیرہ درج کرتے ہیں تاکہ جس فن کی یہ کتاب ہے اس فن کی اور بھی کتب موجودہ کارخانہ سے قدر دانوں کو آگاہی کا ذریعہ حاصل ہو۔

کتب اخلاق و تصوف فارسی

گلستان۔ شیخ سعدی شیرازی۔

فرہنگ گلستان۔ تصنیف مولوی عبداللہ الموصی

گلستان مترجم۔ ترجمہ لفظ بلفظ ہوا ہے۔

شرح گلستان۔ مصنفہ مولوی محمد اکرم ملتانی۔

ریاض رضوان۔ شرح گلستان از مولوی

ریاض علی صاحب۔

اخلاق محسنی۔ تصنیف ملا حسین واعظ۔

گلستان حکیم فانی۔ بجواب گلستان سعدی

قابل دید ہے۔

بوستان۔ جلی قلم مانند قلم او سط قلم لائق دید ہے۔

بوستان۔ مصرعہ متن و حاشیہ میں تین مصرعہ ہیں

ایضاً۔ دوسرے مطبوعہ مطبع علوی۔

ثنوی شاہ شرف۔ از شاہ ابو علی قلندر عارفانہ

مضمون ہے۔

ثنوی معنوی مولوی روم۔ چار مصرعہ

ہر سہ دفتر مختص ہے۔

شرح ثنوی بحر العلوم۔ مرحوم و مغفور۔ شرح

حامل المتن ہے۔

المکلف معنوی۔ شرح ثنوی مولوی روم

مطبوعہ مطبع کاپنور۔

مکاشفات رضوی۔ شرح ثنوی مولوی دم

از مولوی محمد رضا۔

اسرار الاولیا۔ از حضرت شیخ فرید شکر گنج رحمہ اللہ۔

مجموعہ ثنویات۔ فرید الدین عطار حیدر سائل

ذیل ہیں۔ جو اہر الذات۔ میلج۔ الی نامہ۔

مختار نامہ بنطق الطیر۔ بکسل نامہ۔ نزہت الاجاب۔

مصابح الفتوح۔ بے سر نامہ۔

تحفہ محمدی۔ مولفہ خواجہ امیر الدین عرف بکلی دال

حکایات و مواظبات عارفانہ میں بقلم نہایت جلی و خوشخط۔

پیراہن یوسفی۔ شرح ثنوی معنوی حامل المتن

اردو منظوم مصنفہ مولوی یوسف علی شاہ گلشن آبادی۔

اس شرح میں متن کے ہر شعر کا ترجمہ ایک ہی شعر میں

بالالتزام ہے اور دوسری شرح حاشیہ پر۔

ثنوی سبیل۔ مصنفہ حکیم منور حسین فیض تخلص۔

انوار محمدی۔ مصنفہ محمد امیر اکبر آبادی در بیان

فرقہ اہل اسلام۔

اخلاق ناصری۔ مشہور علم اخلاق کی کتاب۔

اخلاق محمدی۔ مصنفہ محمد علی یزدی اخلاق میں۔

مصابح المداہیت۔ ترجمہ عارف مشہور کتاب ہے۔

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين

احمد رضا قزوینی که کتابستان جامع حقائق و معارف حاوی اعمال و وظائف
تالیف و تدوین قطب الارشاد شمس الافراد عاشق الله حضرت سید ظفر علی شاه قدس الله روحه المسکون

غلام محمد بن
احمد رضا قزوینی

که مشتمل بر کنوز اسرار الهی و خزائن رموز معرفت و آگاهی است بر لای طالبان بارگاہ حق
و ساکنان طریق توحید مطلق تصحیح ارادت یونین محمد ابوالحسن صانہ الله علمه العالی فی الزین

در مطبع عام مشهور منشور نوکشتی قفا لکهن حسن انظمافت
درین لی و بیرونی نوکشتی قفا لکهن حسن انظمافت

حمد

سبحانك اللهم وبحمدك لا اله الا انت يا حي يا قيوم انك انت الحق المبين مالك الملك واهل
والاكرام توتي الملك من تشاء وتنزع الملك ممن تشاء ولا احصي ثناء عليك انت كما
اثنيت على نفسك انت نور السموات والارض مثل نوره كمشكاة فيها مصباح المصباح
في زجاجة الزجاجة كانها كوكب دري يوقد من شجرة مباركة زيتونة لا شرقية ولا غربية
يكاد زيتها يضيء ولو لم تمسسه نار نور على نور

نعت

الصلوة والسلام على رسوله المجتبي محمد المصطفى صاحب الحاج والمعراج المنزل عليه
يا ايها النبي انا ارسلناك شاهدا ومبشرا ونذيرا ودا عينا الى الدنيا ونبأه وسمرا جانيه - حامد
محمود احمد احميد وحيد حاشم عاقب له ليس صاحب قباب قوسين مالك لواور احمد شفيع الاحم
الذي جاء في حقه - لقد جاءكم رسول من انفسكم غير عايله ما علمتم حريص عليكم بالمؤمنين رؤف
رحيم ان الله وملائكته يصلون على النبي يا ايها الذين امنوا صلوا عليه وسلموا تسليما

رباعی

نعتیکه رسول مجتبی رازید

حمدیکه جناب کبریا رازید

کی گفتن حمد و نعت ما را زید

رفتن ز خود است و پایش زید

اما بعد عرض کند بنده گنگار امیدوار رحمت پروردگار ابوالحسن بن محمد حسن انصاری قادی
چشتی فرید آبادی که حضرت با عظمت قطب رشاد مرجع ابدال و اونا و صاحب حوال سنی مالک مقامات علیه مرشد
بن پناه مظفر علی شاه الہی قدسنا اللہ بصرہ الغریزہ انجہ از حقانق و معارف و کتب بزرگان سلف و خلف و خوش

می گردند بدست مبارک نسخه آن بر میگرفتند و سلسله این کار چندان کشید که مجموعه اوراق آن انتخاب
بفخامت یک کتاب رسید - گاه بود که یاران ممتاز را برای مطالعه لطف فرمودندی هنوز این اجزا
ترتیب نیافته بود که حضرت با عظمت الهی قدس سره الغریز از عالم کثرت بجلوه نگاه قربت رفیق اعلی
آسودند شب و هم شهر ربیع الاول ۱۲۹۹ هجری انالله و انا الیه راجعون - در
ایام مرض الوصال اکثر اوقات این بیت کاتب را سماع میفرمودند با آنکه طبیب معالج حضرت حکیم سید
مهر علی صاحب که قرابت قریبه با حضرت الهی دارند برای اجتناب مبالغه میکرده اند اما ذوق آن وقت
رخصت امتناع نمیداد

بهارست و چمن پر جوش ساقی رومستان کن | تبسم زیر لب فرما و تاج گلستان کن

بعد از آنکه مدتی برین واقعه جا نگاه و مانده حسرت افرا گذشت مجموعه اوراق این انتخاب ز جزو دان
آگاهی بیرون آمد و آن ذخیره بود پیش بها از هر جنس حقائق و معارف و مسائل شرعی و حکمی منتخب از
تصفیات ارباب تصوف و سلوک که رقم زده کلک جواب هر سلک بود و ایراد هر مضمون بلفظ جوهر فرموده - سبکه
از تقاضای مقام نزاکت تمام و لطافت بلیغ در خاطر مبارک بروز کرده بود و تدوینات ماسبق را پیشتر
از نظر کمی اثر انداخته و لما نمی آسودند که این مجموعه جواب ارزش قبول دارند آنکه دیده دیده و ران
اوراق رقع مختصر بدستخط خاص یافتند خواه او شهادت داد که حضرت با عظمت الهی را ترتیب این
اوراق منظور بود و عبارتش اینست

از منفتح الابواب مفتاح فتح یافتم و در حجه معانی را یکشادم - امید چنانست آنچه از سهو و خطا
یا بند بیدل کرم پوشند چه عرض فقیر خود نمائی نیست بلکه مقصود کلی آنست که قابل آن هر یک
بقدر استعداد خود از حالات و مکاشفات این طائفه علیه مخطوط گردانند آنکه قیل و قال را پیدا آرند
و بحکم الهام این کتاب را جواب غیبی نام نهادم - جناب خداوند تعالی مقبول دلهام و مطلوب حاجتگاهم گرداند
و از خطا و زلل نگاهدارد و الهام علی مایشاء قدیر و بالاجابة جدیر انتی

چون تدوین این مقاصد و ترتیب مطالب بتوقع خاص قور یافت یاران بمن اشارت کردند که این سعادت
ابدی و خیر جاری را ذریعه عاقبت خود گردانم چون کاری بزرگ و مهمی بود با خود می اندیشیدم که ناگهان منامی که بمقام دونی
پیش ازین صدمه با آمده و تعبیرش حیران بوده ام گفتم مگر این تاویل بهانست - منام - روزی وقت قیلوله
بخواب بودم چنان نمود که حضور پر نور حضرت با عظمت سید مولائی سید مظفر علی شاه
الهی قدس سره الغریز بر بالین این بنده قیام بآب تکمیل دارند و بر زبان مبارک این الفاظ

جاری که من محتاج این مقام هستم علی الفور دست سعی بکشم و آنقدر که فهم ناقصم بر یافت و شش کتبه بر تیش آوردم چون کتاب را در اول میان عام و خاص ست بنابر آن احوال علیه حضرت الهی ابایان اعلی خاتم ختم کتاب نمودم و در آغاز بر آنچه عرض داشت نیفزودم و ما توفیقی الا باللہ علیہ تو کلت والیہ اینب جوهر حمد و ثناء ذاتی و حقیقتی راست که موجود باشد بود هر موجود و سجود باشد بسجود و بر سجود - وجود حق عین وجود هر شے و وجود بر شے عین وجود حق باشد - ذات حق امر معقول است و ذات هر شے امر معقول - اینها تو لوا فتم وجه اللہ هر جا که رو آرید آنجا وجه اللہ باشد و ذات او که مقدس است از شرکت غیر پس روى تو وجه اللہ باشد و پہلوئے تو وجه اللہ و بطن تو وجه اللہ و ظہر تو وجه اللہ

جوهر در شحات مذکور است که حضرت خواجہ عبید اللہ احرار قدس سرہ میفرمودند که حمد را بدایتی است و نهایتی بدایت حمد آنست که در مقابلہ نعمتی که ببنده داده اند حمدی میگوید از برای آنکه میداند که حمد نعمت را زیاده میگرداند و نهایت حمد آنست که جناب حق سبحانہ و تعالی مثلاً ویرا قوتی داده که بآن قوت قیام بحق عبودیت می نماید از نماز و روزه و زکوٰۃ و حج و امثال آن در مقابلہ انجین نعمتی که سبب قرب و رضا و حضرت حق سبحانہ و تعالی گشته است حمد میگوید بلکه نهایت حمد آنست که بنده داند که حامد از مظهر او غیر حق سبحانہ نبوده است کمال بنده جز در آن نیست که داند که او معدومی است که او را نه ذات است و نه صفت و نه فعل باین اندیشه خود را سرور گرداند که او را مظهر صفات خود گردانیده اند - و میفرمودند که شکر و حقیقت آنست که در نعمت مشایخه نعم کند و فرمودند که امام غزالی قدس سرہ فرموده اند که اگر از نعمت متلذذ شود منافی شکر نیست اگر تلبذ ازین جهت باشد که سبب حصول میشود بحق سبحانہ و تعالی - جوهر حمد سه نوع است قولی و فعلی و حالی خواه حق حامد باشد نفس خود را و خواه عبد حامد باشد مرعوب خود را پس قولی که حق حامد باشد نفس خود را چنانچه در کتاب سمائی یعنی کلام اللہ حمد نفس خود را فرموده و حمد فعلی چنانچه کمالات جمالی و جلالی از غیب بسوی شہادت و از باطن بطرف ظاہر رسانیده و حمد حالی چنانچه خود بخود در ذات تجلی بود فیض قدس حمد قولی که عبد حامد باشد مرعوب خود را حمد لسانی است چنانکه در سایر شریعت و ملت جاریست بر لسان انبیاء و حمد فعلی ایتیان بنده باعمال دینی است از عبادت و طاعت بر عضو از اعضا مشغول میگردد و بعدی که بدان مخصوص است بوجهی که در شریعت نبی آن قوم بدان مخصوص است و حمد عالی انصاف روح و دل بود و صفات کمالات علمی و عملی و تخلق با خلاق الهی و این نوع حمد نزد اہل منویہ است و اما نزد علماء ظاہر من حیث اللغت مفهوم آن تعظیم فاعل است بجهت احسان و انعام مطلقاً علی الانام و از روی اصطلاح علمی معانی تعریف محمود است بمعوت کمال و حمد اخص است از مبع و اعم از شکر است چرا که شکر مخصوص تعظیم فاعل است به سبب آنچه از نعم و مکام او متواصل میشود بمنعم علیہ و اہل تحقیق درین معنی نظری دقیق دارند و میگویند حامد در حالت حمد ثنا بدیبات است بیلا خطہ افعال اصوات و مایع را در مخرج نظر بلا خطہ صفات است و تا کرار و تکرار

بسبب افعال موثر است پس مصنف علیہ الرحمۃ آغاز کتاب را بحمد و شکر ابتدا کرده چرا کہ این فعل فعل اہل کمال است
تا حامد و شاکر ذات مطلق و ذات معینہ را باشد و مصنف حمد سید و شکر سید از ان گفته کہ کمالات ذات مطلق
و ذات مقید را احاطہ نہایتی نیست بر ہر صفتی و نعمتی مستحق حمد و ثنا است خواہ آن صفت از ثبوتات صفات جمالی
باشد و خواہ نعوتات صفات سلبیہ و کاف صفت ذات بلا اعتبار است و ضمیر شین اجمع نبات مطلق است امانیہ حقایق
چو ہر حضرت قدوۃ المحققین نجم الملت والدین محمد غزالدین المغربی قدسنا اللہ تعالیٰ سیرہ الغریزہ و جامع جاننا
میفرماید حمد سید و شکر سید سزاوارے ذاتے را کہ وحدتش منشأ احدیت و واحدیت شد و مرات از لیت و ابدیت
گشت و رابطہ ظاہریت و باطنیت و واسطہ اولیت و آخریت آمد کہ حمد فاصل اشارت بدوست و برزخ جامع
عبارت از دوست و حقیقت محمدی خود دوست و تباری نہایت قرین حضرتے را کہ بہ تعیین اول و شجلی اول کہ متضمن
شعور بود بکمال ذاتی و کمال اسمائی اجالا و شامل اعتبار وجود و علم و نور و شہود بود باعث تعیین دوم شد و شجلی
اول کہ متضمن شعور بود بکمال ذاتی و کمال اسمائی تفصیلاً و تجلی دوم کہ از حیثیت واحدیت بود تعیین سیم تباری کہ
شد کہ شامل ظاہر وجود است کہ وجوب و صف خاص دوست و شامل ظاہر علم است کہ امکان از لوازم دوست و شامل
حقیقت انسانی کہ برزخ است بین الوجوب و الامکان و صلوة نامیات بر مہتر عالم کہ حقائق ارواح و اجسام تفصیل
حقیقت روح و جسم دوست و او بحقیقت روح و جسم اجمال جمیع اشیا است و برآل و محاب او باد کہ حاملان عرش
شرع او بودند و ناقلان نقش اصل و فرع رضوان اللہ تعالیٰ علیہم اجمعین۔
چو ہر اے محمود بہر شانے و اے معبود بہر مکانے۔ اے مذکور بہر لسانے و اے معروف بہر احسانے۔ وجود
عالم قطرہ الیت از بحر جود او۔ و عالم وجود و لوع الیت از ظہور نور شہود او۔ احتجاب او ہم نور دوست۔ و اختفاے او
بسبب شدت ظہور دوست۔ ۵

سروحدت در نیاید سچا پس	حیرت آمد حاصل دانا و بس
گر چه توحید تو می خوانیم ما	ہم تو و انائی کہ نادانیم ما
اے منزہ ذات از فہم عقول	در صفات و عقل بوالفضل

ہمہ آثار قدرت اوست و ہمہ انوار عظمت اوست ہر چہ بہت از دست و ہمہ بدوست بلکہ خود ہمہ دوست
جمال احاطتیش از وسعت ملاحظہ افکار سیرا و جلال صمدیش از رحمت ملائکہ انکار معرا مبارزان میدان فصاحت
در وصف او مجال عبارت تنگ و سابقان عرصہ معرفت را در تعریف او پای اشارت لنگ پایہ نعت او کش
از ہوا زات حواس و محاذلت قیاس متعالی و ساحت غت معرفتش از تعرض و نام و ترو و افہام حال سہا
عقول را در ہدایت معرفت او جز تحیر و تلاشی و لیلے نیست و بعیرت صاحب نظران را در اشعہ انوار عظمت او

جز تعامی و تعامشی بسبب آنکه منزله است از والد و ولد و مقدس است از معنوت و مدد ذات نامحدود و اولادیت نیست و صفات نامحدود و اولادیت نه ازل و ابد مندرج در تحت احاطت او - و کون مکان منطوقی در طی بساطت او جمله او ائیل و اولیت او و آخر و همه او و آخر و آخریت او و ائیل و اهرایشاد در ظاهریت او باطنی و بطن اکلان در باطنیت او ظاهر و لیل وجود او هم وجود اوست و برهان شهود او هم شهود اوست

نطق و تنایش چه مناست این | عقل و تمنایش چه سود است این

جوهر احمد بن محمد رب العالمین الصلوة والسلام علی سید المرسلین و آله البینین و صحابه الطاهیرین و اتباعه و اخرا به جمیعین - پاسه اوراق در میدان دریافت کنش لنگ و قافیة شعور در بیان حقیقت آن ذات بن رنگ تنگ کمال خبر داری این مرتبه خبر نیست و نهایت اوراق این مرتبه عجز است غایت اوراق درین مقام عجز است العجز عن رک لا و رک اوراق چه عقل و فهم و فهم و حواس و قیاس گنجد ذات سبحانه و تعالی از ان منزله و مقدس است چه این محدثات اند و محدث خبر اوراق محدث تواند کرد و آنچه پیش تو پیش از ان ره نیست غایت فهم تست التفت به هر چه اوراق او بدان منتهی گرد و غایت اوراق او بود و غایت او سبحانه و تعالی تعالی الله عن لک علما کثیرا از رک اوراق و عاجز ماندن از اوراق او عین و رک لا تفکر وافی ذات الله و تفکر وافی الا الله - حمد فزون از عدد و شکر برون از حد مرزواتی را که وجود او عین ذات اوست و همه موجودات رشح از فیض جود اوست و قائم بدوست - زبے علو جلال و زبے عظمت جمال که احدیش عین واحدیت است - جوهر احمد لاحد المحیطات الی زالی الی لا بد و المخرج لاحد الواسطه بین لواحد و الاحد حمد فزون از عدد شکر برون از حد مرزواتی را که وجود او عین ذات اوست و همه موجودات رشح از فیض جود اوست و قائم بدوست و او در آکمال هیچ کما لے از کمالات محتاج نیست بل هر چه سوا اوست در جمیع وجود محتاج بدوست زبے علو جلال و زبے عظمت جمال که احدیش عین واحدیت و وحدتش عین هر دو همان احدیه مطلقه است که در تجلی علمی و اجمالی اسمی بود حدت شده و در مرتبه تفصیلی خود را واحدیت خوانده و در مرتبه تجلی ثانی صورت ظاهر وجود و ظاهر علم گشته و صلوة بید و درود و معجز بر بزرگشجریان و آفتاب آسمان عرفان و بد فلک نوار سبحانی و خرمین گنج حقائق و معانی و مفتاح اسرار رحمانی باد از آئینه حقائق نما شرح جام جهان نما شیخ ابراهیم شطاری حجت آبادی مرید حضرت ابو عبد الله محمد خطیر الدین العطاری الخاطب من حضرت القدسی الغوث

نفت

جوهر مقصود از اکیا و موجودات اوست و جامعیت انسان و کمالات او بواسطه اوست - سیرین الله و اوست و سیر الی الله و اوست و سیر فی الله و اوست - حقیقت جامع انسانیه اوست و آئینه شعیون

اظهر تجلی بالشکل و احد و لم یغیر عما کان من عدم الشکل و عدم احد بل الآن کما کان برانده اسے
برادران دینی سن کہ سعد و نکیت گرداند شمار حق سبحانه و تعالی و ما را بدرستی کہ حق سبحانه و تعالی ہستی ہستی
و عین ذات و است و آن ہستی را نہ صورت ست و نہ ہیئت و نہ اورا عدست و نہ ہدایت و نہ نہایت و باوجود
این اشکل ظهور نموده و بحد تجلی فرمودہ و نگشتہ از آنچه بودہ بلکہ در ظهور و نمود پیمان ست کہ پیش از ان بودہ
مثالے گویم کہ نفہم قریب تر بود و آن نیست کہ اگر شخصی گرداگرد خود آئینہ ہا مختلف دارد و خود و کلان طویلہ و غیر
پس در ہر آئینہ بر حسب آن آئینہ صورتے مختلف پیدا خواہد شد و آئینہ خود و صورت خود و در کلان صورت کلان
و در طویلہ و راز و در عرضہ عرضہ بے آنکہ حقیقت آن شخص و صورت اصلی آن تغیر پذیر و رنگے دیگر گیر و پسین
آنچہ محال بود چگونہ جائز آمد و نیز این حکم در فرشتگان و جن منقول و معروف ست کہ ایشان بصورت مختلفہ پیدا میشوند
و از حقیقت خود منقلب نمی شوند بلکہ از شعبہ ہا باز ان و ساحران چنین ظاہر میشود کہ جز نموداری بیش نیست چنانچہ
رسن را مار و گل را حارمی سازند و مایان بچشم سر می بینیم کہ آن رسن مار گشت و گل خار و حقیقت نہ آن مار گشتہ و
نہ این خار بلکہ جز نموداری چیزے دیگر نیست پس چون انمعنی در مخلوقات جائز آید بر قیاس مطلق و حکیم بر حق چه
مشکل نماید حضرت عارف سامی شیخ نور الدین محمد الرحمن جامی قدس سرہ میفرماید

آن کان حسن بود و نبود از جهان نشان	الآن ان عرفت علی ما علیہ کان
اعداد کون کثرت صورت نمایش ست	فالکل واحد تجلی بکل شان
نوریت محض کردہ باوصاف خود ظهور	نام تنوعات ظهورش بود جهان
ہر چند در نہان و عیان نیست غیر او	فی حد ذاتہ نہ نہان ست و نہ عیان
فالقص وجود بود بر اعیان جن و انس	ساری بود ز لطف و اطاوار جسم و جان
و انما بہر تعبیرت و بنیابہر لیس	گو یا بہر زبان و توانا بہر توان
جامی کشیدہ دارد زبان را کہ سر عشق	و فریت کس مگوے حدیثے ست کس بیان

و این تمثیل کہ گفتیم بر ہمہ وجہ نباید است بلکہ در ناگردیدن ذات و ناگشتن صفات حق سبحانه و تعالی در ظهور
فرمودن درین تعینات و درین کہ نقص و عیب راجع ست برین ظهور نہ بر آن ذات و ان الوجود و احد
والالباس مختلفہ و تعددہ و ان ذلک لوجود حقیقتہ جمیع الموجودات و باطنها و ان جمیع الکائنات
حتی الذرۃ لا تخلو عن ذلک لوجود و ان ہستی یکست و لباسها مختلف و بسیار ست و تعینات بحد و بشمار و
ان وجود حقیقت جمیع کائنات ست و باطن او جمیع موجودات بلکہ ہمہ ذات خالی نیندازد چہ ممکن نیست کہ بے آن
ہستی ایشان را وجود تصور کرد و ان ذلک الوجود لیس بمعنی التحقق و الحصول لا مناسا ان احدیہ

کیسا موجودین فی الخارج فلا یطلق الوجود بهذا المعنی علی الحق الموجود فی الخارج تعالی عن ذلک علو اکبر
وآن وجود تحقق و حصول نیست که اینها از معانی مصدریه اند که در خارج وجود ندارند پس لفظ وجود با معنی برحق سبحانه
و تعالی که موجود در خارج است اطلاق نیاید که نشان او برتر است از آنکه آن لفظ در حق او بدین معنی کشاید بل عینا
بذلک الوجود الحقیقه بهذه الصفات اعنی وجود ما بذاتها و وجود سائر الموجودات بها و انتفاء غیرها
فی الخارج و ان ذلک لوجود من حیث الکنه لا ینکشف لاحد ولا یدرک العقل ولا الوهم ولا الحواس لایاتی
فی القیاس لان کل من محدثات و المحدث لا یدرک بالکنه الا المحدث تعالی ذات و صفاته عن المحدث
علو اکبر بلکه میخواهم بدان وجود حقیقه که متصف است باین صفات عالم یعنی هستی و سب ذات او هستی سائر
موجودات بدو انتفاء غیر او در خارج و آن وجود از حیثیت که بچشم انکشاف نکرده و نه در عقل دریا بدو نه حواس
و نه در آید و قیاس چو اینها همه نو پیدا شده اند و نو پیدا شده بکنه ادراک کنند مگر متباین خود را و ذات و صفات حق
سبحانه و تعالی از آن برتر است و علی مؤن او معرفت من بذالوجه و معنی فیه فقد ضیع وقت و کس که بخوابد معرفت آن هستی
بحیثیت کنه او و سعی کند در لایق تحقیق ضائع کرده باشد عمر خود را و ان لذلک لوجود مراتب کثیره
جوهر شیخ ابراهیم شطاری قدس سره در آئینه حق نمایه فرماید که حق سبحانه و تعالی در مذہب متفان متصفونه
عبارت از وجود محض است و وحدت او وحدت است حقیقی نه وحدت که مقابل کثرت باشد و وجود او عین ذات او است
جوهر حضرت حق سبحانه و تعالی وجود مطلق است و قائم بنفسه است که عین وجود است و همه موجودات شیونات
و ساند و قائم بوسه و منزله است از قیام صفات که عین صفات است آنچه دیگران را بقیام صفات حاصل شود
او سبحانه را بذات خود حاصل است و مقدس است از تعدد و ظاهرت نزد خود بذات خود و خود را شایسته بذات
خود و معنی است از ما سوا س که خود که مظاہر اند و یافت و ادراک آن عقل و وهم امحال است -

در بیان آنکه وجود حقیقی در هر مرتبه با حکام و آثار آن مرتبه ظاهر

جوهر وجود حقیقی در هر مرتبه با حکام و آثار آن مرتبه ظاهر است و بلون آن مرتبه بلون اگر چه فی الحقیقت او را
رنگی نیست مثلا اگر آفتاب در زجاج باشد مختلف الوان تا بدور تر زجاج بقدر قابلیت آن زجاج نور خطا بر کرد
از اخضر اخضر و از اصفر اصفر و از احمر احمر و این الوان را آفتاب نمی توان گفت چرا که آفتاب یک حقیقت بسیط
بیچ لون را در آن مدخل نیست و اگر شخصی هر فردی از افراد لون را آفتاب گوید خطا و غلط گفته باشد اگر چه خطا
بیچ لون بے آفتاب نیست اما عین آفتاب نیست همچنان که ذات مطلق در هر مرتبه با سبب مسمی گفته و در مرتبه
متعین شده و در هر قید متعین است اگر که مقید را مطلق گوید و یا مطلق را مقید خطا و بدیان گفته باشد
اگر چه مقید بے مطلق نیست و مطلق بے مقید نه اما مقید من حیث المقید مطلق نیست و مطلق من حیث المطلق

مقتید نه چرا که هر دو قید اند فهم من فهم ۱۲- از آئینه حقائق نما شرح جام جهان نما

^{۱۵} جوهر کثرت اسما و صفات ذات را متکثر نگرداند چنانچه کثرت تعدد اعداد و واحد را معدود کند همچنان
به تعدد تعینات و تکثرات وجود حقیقی متکثر و متعدد نمی شود بلکه ایشان منطاب و محالی اند زیرا که ایشان را علایده
وجود است در خارج تا مرتبه وجود حقیقی را متکثر گرداند و ایشان را در مرتبه ذات شیونات خوانند و در مرتبه علم اعیان
ثابت و در مرتبه شهادت که جامع جمیع مراتب است خلق دانند آئینه حقائق نما

^{۱۶} جوهر در معنی کل شیء فی کل شیء مولانا جامی قدس سره در لوائح میفرماید که حقیقت هستی کجیح شیون
وصفات و نسب و اعتبارات که حقائق همه موجودات اند در حقیقت هر موجودی ساری است
و اند اقیل کل شیء فی کل شیء صاحب گلشن راز قدس سره میفرماید سه

دل یک قطره را اگر بر شگافی

برون آید از وسع بحر صافی

رباعی

هستی که بود ذات خداوند غریز
اینست بیان آنکه عارف گوید
اشیا همه در وے اند و در همه نیز
باشند همه چیز مندرج در همه چیز

^{۱۷} جوهر خفا و اعتبار صرافت و اطلاق است و ظهور او با اعتبار منطاب و تعینات هر چند حجب
بیشتر ظهور بیشتر و هر چند حجب کمتر خفا زیاده تر-

^{۱۸} جوهر در مذنب محققان صوفیه حق عبارت از وجود محض است و آن وجود حقیقی است که در مقابل

آن عدم حقیقی است-

^{۱۹} جوهر ظهور حضرت حق سبحانه و تعالی بے ماصورت نبندد و وجود مابے او متحقق نشود و وجود مابے ظهور
جوهر در اتحاد وجود واجب تعالی با حقیقتش بدانکه اتحاد وجود واجب تعالی با حقیقتش میان
حکما و متقدمین و صوفیه موحدین متفق علیهاست اما نزد حکما جزئی حقیقی است و متعین به تعین که عین ذات
اوست و نزد صوفیه نه کلی است نه جزئی و نه خاص و نه عام بلکه مطلق است از همه قیود و تاجید که از قید اطلاق نیز دین
حواله بکشف صریح و ذوق صریح میکنند و آن طور و آن طور عقل یعنی قوت عقلیه باوراک آن وافی نیست زیرا که نهانی
طور عقل است زیرا که بمقدمات عقلیه اثبات آن توان کرد و نه نفی آن حضرت شیخ نور الدین عبدالرحمن جامی
قدس سره در شرح رباعیات میفرماید رباعی-

واجب که وجود بخش خود کن است
گویم سخن افزا که مغز سخن است
تصویر وجود بخشش قول کن است
هستی است که هم هستی و هم هست کن است

رباعی

هر بے سرو پارانہ رسد دست بتو	خوش آنکه ز خود برید و پیوست بتو
هستی تو هستی که بجز ذات تو نیست	مانیت بذات خود و لے هست بتو

درین دور باعی اشارت است باتحاد وجود واجب تعالی با حقیقتش چنانکه مذہب حکما و صوفیہ موجود است و بیانش آنست که موجودات را بحسب تقسیم عقلی سه مرتبہ می تواند بود اول موجودی که وجود و مفارقات و باشد و مستفاد از غیر چون ممکنات موجوده دوم موجودی که حقیقت و مفارقات وجود و باشد و مقتضی آن بر وجهی که انفکاک وجود از و می مال باشد در خارج اگر چه بنا بر تفارقی میان ذات و وجود تصور انفکاک ممکن است چون واجب الوجود بر مذہب متکلمین سوم موجودی که وجود او عین ذات او باشد یعنی بذات خود موجود بود و نامر مفارقات و لا شک چنین موجود واجب بود زیرا که انفکاک شی از نفس خودش تصور نمی توان کرد و کیفیت که بحسب خارج واقع تواند شد و پوشیده نماند که اکمل مراتب وجود مرتبہ سوم است و فطرت سلیمه جازم است بآنکه واجب تعالی می باید که بر اکمل مراتب وجود باشد پس ذات و عین وجود و یک باشد تمهید و از اینجا معلوم شد که چون لفظ وجود و هستی بر واجب تعالی اطلاق کنند مراد بآن ذاتی است که موجود است به نفس خود و موجود است مرغیر خود را نه کون و حصول و تحقق که معانی معدومیه و مفومات اعتباریه اند که آنرا تحقق و وجود نیست مگر در ذہن تعالی است عن ذلک علوا کبیرا و میفرمایند رباعی -

هستی که بذات خود هویدا است چون نور	ذرات کمونات از ویافت ظهور
هر چیز که از فروغ او افتد دور	در ظلمت نیستی بماند مستور

رباعی

خورشید فلک بنور خویش است مینر	جرم قمر از پر تو او نور پذیر
روشن بخودست نور که عقل خیر	افزون نهدش ز نور زده گیر

درین دور باعی اشارت است به تشبیهی که از برای بیان مراتب موجودات در موجودیت کرده اند و گفتند که اشیا و نورانی را در نورانیت سه مرتبہ است اول آنکه نور و مستفاد باشد از غیر چنانکه جرم قمر در مقابلہ آفتاب روشن گردد بشعاع او و درین مرتبہ سه چیز باید یکجہ جرم قمر دوم شعاع که بر او افتاده است سوم آفتاب که مفید شعاع است مرتبہ دوم آنکه نور و مقتضای ذات و باشد چون آفتاب بفض آنکه ذات و مستازم مقتضی نور و بود و درین مرتبہ دو چیز باید یکجہ جرم آفتاب دوم نور و مرتبہ سوم آنست که بذات خود ظاهر و روشن باشد نه نور و که زانند باشد بر ذات و سب

چون نور چه بر هیچ عاقل پوشیده نیست که نور آفتاب تاریک نیست بلکه بذات خود ظاهر و روشن است نه نور و
 دیگر که بذات و سستی قائم باشد و درین مرتبه یک چیز است که بخود بر دیده مردم ظاهر است و دیگر چیز با واسطه و
 ظاهر میشوند با مقدار که قابلیت ظهور دارند و هیچ مرتبه در نورانیت بالاتر از مرتبه سوم نیست و چون این مقدمات
 در محسوسات متصور گشت مراتب سه گانه موجودات که پیش ازین مذکور شد روشن گشت و کلیت مرتبه سوم پیش
 جوهر بدلیل اثبات اتحاد وجود واجب تعالی با حقیقتش مولانا شیخ نورالدین عبدالرحمن جامی

قدس سره در شرح رباعیات میفرماید رباعی

هر چیزی که جز وجود در چشم نشود	در هستی خویش هست محتاج وجود
محتاج چو واجب بود وصف و جواب	باشد یو جو و خاص و هو المقصود

این رباعی اشارت است بدلیل اثبات اتحاد وجود واجب تعالی با حقیقتش و تحریرش آنست که گوئیم هر چیزی
 که مغایر وجود است بیتی که نه عین مفهوم وجود باشد و نه فردی چون انسان مثلاً مادام که منضم نگردد و وجود بی
 متصف نمیکرد و وجود فی نفس الامر پس هر چیزی که مغایر است مروری و در وجودیت فی نفس الامر محتاج باشد بغير خود که وجود است
 و هر چه محتاج باشد بغير خود در وجودیت ممکن است زیرا که ممکن عبارتست از چیزی که در وجودیت خود محتاج باشد بغير پس
 هر چیزی که مغایر باشد مروری و واجب تواند بود و بهر این عقلیه ثابت شده است که واجب موجود است
 پس واجب تواند بود و مروری و سوال اگر کسی گوید ممکن آنست که در وجودیت خود محتاج باشد بغير بیکه واجب
 و سستی است نه وجود و سستی جواب گوئیم هر چیزی که در وجودیت محتاج بغير است استفاده وجود از غیر میکند و هر چه استفاده
 وجود از غیر میکند ممکن است آه آن غیر را وجود گویند خواه موجود

جوهر و بیان آنکه وجود حق وستی مطلق هر جا که ظاهر است عین منظر است

شیخ نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره در لوائح میفرماید هرگاه که چیزی در چیزی نموده شود
 ظاهر غیر منظر است یعنی ظاهر دیگر و منظر دیگر است و ایضا آنچه نموده میشود از ظاهر در منظر شیخ و صورت است
 نه ذات و حقیقت الا وجود حق وستی مطلق که هر جا که ظاهر است عین منظر است و در همه ظاهر
 بذات خود ظاهر است

جوهر آن وجود باعتبار مرتبه طلاق منزه است از جمیع نقائص رنج و راحت راجع است بسو
 تقنیات و وجود بواسطه تلبس با امور شریفه کمال نگیرد و بحسب ظهور در مظاهر خسیه نقصان نه پذیرد و
 آفتاب هر چند بر پاک و پلید تابد هیچ تغیری به بساطت نوریت او راه نیابد نه از مشک بوئی گیرد و نه از
 کل رنگ روح و بدن انسان موجود است و محیط و با وجود چندین پلید بیاضی قالب او پاک و لطیف است

ع
منظر
جواب

چیز

چنانچه پیش از تعلق پاک و لطیف بود پس نور حقیقی که از همه لطیف است او را ازین چه نقص حاصل شود
 چنانچه ظهور و خفا و شیون و اعتبارات بسبب تلبس بظواهر وجود و عدم تلبس آن موجب تغییر حقیقت وجود
 و صفات حقیقی او نیست بلکه معنی است بر تبدیل نسب و اضافات و آن مقتضی تغییر در ذات نیست اگر چه در آن
 یکین زید بر خیزد و بر بسیاری نشیند نسبت زید با و مختلف شود و ذاتش با صفات حقیقتیه خود همچنان برقرار
 خود همچنان حقیقت وجود بواسطه تلبس با صور شریفه زیادتی کمال بگیرد و بجهت ظهور و مظاهر خسیه نقصان
 نپذیرد و نور آفتاب بر چند بر پاک و پدید نماید هیچ تغییر بر بساطت نوریت او راه نیابد نه از شکاف بگوید
 و نه از گل رنگ و نه از خار عار و نه از خار انگ لواح زیر که معیت حق سبحانه با شیا و نه چون معیت جوهر
 بگوهر یا عرض بعرض یا جوهر با جوهر بلکه معیت وجود است با معیت من حیت بی که بمعیت ما معیت موجود میگردد
 و آن معیت عبارتست از ظهور نسبت بمحول الکفایت میان وجود و ما معیت

چون بر آن وجود محیط است جمیع موجودات بمحو احاطه ملزوم و موازم و موصوف به صفات چنانچه
 عالم به صفت علم و قادر بر صفت قدرت نه احاطه طرف بمطروف یا احاطه کل مرخروا
 چنانچه شیخ ابراهیم شطاری قدس سره در آئینه حقائق نامیفرماید که حقیقت وجود بشرط لاشی معنای
 بمرتبه احدیت و غیب هویت و ذات با بقید است جمیع اسما و صفات درین مرتبه مستلک اند و وجود بشرط
 جمیع اشیا که لازمه اوست از کلیات و جزئیات مسمی است با اسما و صفات مرتبه واحدیت و الوهیت و مقام
 جمع خوانند و حقیقت وجود نه بشرط لاشی نه بشرط لاشی او را هر دو مساوی باشند آن مرتبه را وحدت حقیقی و هویت
 مطلقه خوانند که ساری است در جمیع موجودات و با اصطلاح صوفیه تعین اول و تجلی اول گویند درین مرتبه
 جمیع اعیان ثابته و غیرت علم بصورت عقل ظاهر شدند

چون در بیان آنکه حقیقت هستی از جهت صرافت و اطلاق خودش سالیست و در ذات جمیع موجودات
 شیخ نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره در لوائح میفرماید چنانکه حقیقت هستی از جهت صرافت و
 اطلاق خودش سالیست و در ذات جمیع موجودات بحیثیتی که در آن ذوات عین آن ذوات است چنانکه
 آن ذوات در عین و سه بودند همچنین صفات کامله او بکلیات و اطلاقها در جمیع صفات موجودات
 ساری اند بمشابه که در ضمن صفات ایشان عین صفات ایشانند چنانکه صفات ایشان در ضمن صفات
 کامله عین آن صفات کامله بودند مثلاً صفت علم در ضمن علم عالم بجزئیات عین علم بجزئیات است در ضمن علم
 بکلیات عین علم بکلیات و در ضمن علم فعلی و انفعالی و در علم ذوقی و وجدانی عین علم ذوقی و وجدانی
 تا غایتی که در ضمن علم موجود است که بحسب عرف ایشان از عالم نمیدارند عین علم است که لائق مال ایشان است

وعلی بذ القیاس سائر الصفات والکمالات

چو هر نزد محققین وجود معروض است و موجودات مقید و عارض و وجود مطلق موجود است و غیر او را وجود نیست اصلاً و حقیقت و نزد حکما و متکلمین وجود عارض است مابیات و حقائق را و مابیات و حقائق معروضات وجود اند و وجود مطلق را و خارج وجود نیست بل وجود آن ذهنی است و آن امر کلی است عام وجود تحت افراد خود و عجب تر آنکه حکما و متکلمین میگویند که وجود مطلق نقیض عدم مطلق است و مقسم تمام موجودات و نیز محض است و واحد است و اورا ضد و مثل نیست و باز میگویند که آن در خارج معدوم است

چو هر بد آنکه حق حقیقی وجود و احیاً مطلق است و در مقابل وجود عدم است پس باطل حقیقی عدم باشد و حق اضافی آنست که نفع او به نسبت بالبعض باشد و در بعضی مثل غسل که نسبت با مزاج محروم و مفراوی یا بس مفرو باطل است و نسبت با مزاج بار و بلغمی مرطوبی حق و نافع است و پوست خرنبره و پوست برنج و کاکو گندم نسبت با انسان باطل است چه ماکول انسان نیست و نسبت با حیوانات حق و نافع و علی بذ القیاس و حق اضافی و باطل اضافی هر دو اقسام حق حقیقی اند چه در تحت وجود داخل اند نه خارج

چو هر بد آنکه غیر وجود عدم است و عدم لاشی محض است پس وجود احوال و احد است و بر حقیقت حقیقی خود بلا تغیر و تبدیل باقی است و عدم بمخپان دائم بر عدیست خود است هرگز وجود عدم نمیشود و موجود معدوم نمیکرد که قلب حقائق محال است -

چو هر شیخ رکن الدین شیرازی قدس سره و نفوس المخصوص فی شرح الفصوص شیخ ابراهیم طالق قدس سره در آئینه حقائق ناشر جامع جهان نامی فرمایند الوجود عدم الوجود و عدم الوجود عدم الوجود

وجود حقیقی است عدم عدم	عدم چیست عدم الوجود امر محکم
نمانده درین بحث الا وجود	که غیر وجود است بیشک عدم

چو هر در بیان آنکه وجود و غیر محض است تیغ نور الدین عبدالرحمن جامی قدس سره در لؤلؤ میفرماید که چون صفات و احوال و افعال که در مظاہر ظاہر است فی الحقیقت مضاف بحق ظاہر و ان منظر است پس اگر احیاناً در بعضی از آنها اثر و نقصان واقع باشد از جهت عدمیت امر و دیگر تواند بود زیرا که وجود من حیث هو وجود و غیر محض است و از به امر و وجود که شری متوهم میشود بواسطه عدمیت امر و وجود و دیگر است نه بواسطه آن امر و وجود من حیث هو امر وجودی و حکما در آنچه وجود و غیر محض است دعوی ضرورت کرده اند و از به امر تو ضیح شالے چند آورده و گفته که به مثلاً اگر مفید شمار است و شریست نسبت با شمار شریست او نه از ان جهت است که کیفیت است از کیفیات وجود زیرا که او از حیث کمالی است از کمالات بلکه از ان جهت است که

سبب شده است مر عدم وصول آثار اجمالات الاله خود و همچنین قتل شایکه شترت شترت او نه از جهت قدرت قاتل است بر قتل یا قاطعیت آلت یا قابلیت عضو مقتول مرقل را بلکه از جهت زوال حیات است و آن امر است عدمی الی غیر ذلک من الامثلة

هر جا که وجود کرده سیرت است	میدان یقین که محض خیرت اول
هر شتر عدم بود عدم غیر وجود	پس شتر همه مقتضای غیرت اول

بدانکه وجود را من حیث بود وجود شری لاحق نگردونه آنکه مطلقا شتر را بوجه اضافت نتوان کرد چرا که و اگر چه فی نفسه و من حیث انه وجود بد نیست اما نه ازین حیثیت که سبب بدیت و مستلزم و است ^{۳۲} جوهر مقررست نزد حکما و محققان علما که وجود خیر محض است در هر صورتی که باشد بدانکه هر کائنات است منظرست اسمی را از اسماء الهیه و وجود مطلق که خیر محض است بجمع وجود ظاهر شده است بان اسم پس هر کائن بدین رو خیرست و موجب ظهور احکام اسم است ازین رو هم خیرست لیکن چونکه و اسماء تقابل است و منظر ظاهر آنها نیز تضاد و واد پس اثر هر منظر مخالف اثر دیگرست پس ازین مخالفت یک کائن بد باشد به نسبت کائن دیگر و بد مطلق ممکن نیست.

^{۳۳} جوهر ظهور نیک و بد از آنست که ذات جناب حق سبحانه و تعالی با اسماء متقابل است پس تقابل و تضاد و توافق درین معنیات پیدا شد پس متعین که موافق دیگرست نیک و متعین که متضاد و مخالفست بدست در حوت او و مکرده و مرغوب و خیر و شر امور اعتباری اند بر حسب طبائع مختلف چنانچه نزد یک طبعی مثلاً شئی مکرده و شترست و نزد یک طبع دیگر همان شئی مرغوب و خیرست و خیر یک سببه وجوده و علی الاطلاق مکرده و شر بود نیست و جناب حق سبحانه و تعالی خالق همه است هر چه از و صادر میشود همه نیکوست بدی نسبت با ما است و هر گاه که نسبت بجناب حق سبحانه و تعالی و بدی نیکست و منفع حکمت

^{۳۴} جوهر بدانکه وجود من حیث بود وجود خیر محضست و عدم من حیث بود عدم شتر محض پس بر امری که باشد او بهتر از نابود او باشد من حیث الوجود و نابود که لاحق او میگردد و من حیث الشرع و العرف و العقل است عارضی و مذمومیت به نسبت با عارض میگردد پس جهت محمودیت جهت وجودست و وجود لازم و مطلق پس باید که از وی هیچ فوت نباشد چنین گمانی که مستغرق جمیع کمالات نیست الا ذات احدیت فاعلم ^{۳۵} مر جمیع اسماء و صفات را که ان سیمی ابتداست تعالی شانه

جوهر شیخ نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره در لوائح میفرماید که این عین واحد در حقیقت تجرد و اطلاق از تعینات و تقییدات حق است و از حیثیت تعدد و تکثر که بواسطه تلبس و به تعینات می نماید خلق عالم

پس عالم ظاهر حق است و حق باطن عالم پیش از ظهور عین حق بود و حق بعد از ظهور عین عالم بلکه فی الحقیقت
یک حقیقت است و ظهور و بطون و اولیت و آخریت از نسبت و اعتبارات هو الاولی الاخر و الظاهر الباطن

رباعی

مشو و شد این عالم بر سو و زیان

چون حق بقا صیل شیون گشت عیان

بارتبه اجمال حق آید بمبیان

گر باز روند عالم و عالمیان

اگر مجموع عالمیان که تفحص صیل شیون حق اند بعد م باز گردند و بمرتبه اجمال که سابقا داشته اند رجوع
نمایند حق آید بمبیان یعنی عین حق ماند و پس چنانکه اول بود به مقام هر تفصیلیه کان الله و لم یکن معشی
و میتوانند که از باز رفتن میر و خروجی باشند که آن بطریق جذبه یا سلوک طالبان را میسر می گردد
چون هر یک از اهل جلی و اهل جمیع مفهومات و بدیهیات وجود واحد مطلق است که از نهایت ظهور و وضوح
مخفی و مستتر می نماید اسی تو مخفی بود ظهور خوشتن + و رخت پنهان بود خوشتن -

و بحقیقت غیر نیست که واسطه و سبب ظهور حق تعالی گردد

جوهر ذات مطلق بقید واحدیت و موجودیت و جوهر نام یافت و بقید عالمیت و معلوئیت علیم شد

و بقید ظاهریت و منظریت نو گشت و بقید شهادت و مشهودیت شهود شد

جوهر اعتبار از اربع اعتبارات ذات مطلق اند و ذات مطلق بواسطه این اعتبارات مقید به جمیع

اعتبارات شد که عبارت از مرتبه واحدیت است چه این اعتبارات جامع جمیع اعتبارات است جمیع اعتبارات

از ایشان ظاهر خواهند شد که ایشان مثل کلی مطلق اند

جوهر مطلق به مقید نباشد و مقید به مطلق صورت نه بند و اما مقید به جمیع مطلق و مطلق مستغنی

از مقید پس آنگاه از طرفین است و احتیاج از یک طرف چنانکه حرکت یابد و حرکت مفتاح که در دست است و اوضاع

مطلق به مقید نباشد یعنی وجود مطلق به مقید نیست و نفس امر همیشه مقید کونی لازم است که بعضی از

صفات الهی مشروط است به تحقیق وجود کونی و صوفیه چنین گویند که موجودات کونی بعضی از لیست که آنرا مبدعات

ازلی گویند و الا تعطیل بعضی از صفات لازم می آید و می تواند بود که مراد از آنکه مطلق به مقید نباشد آن باشد

مطلق باعتبار ظهور به مقید نیست چه مراد از آنکه مطلق مستغنی است از مقید آنست که بحسب ذات وجود عین

ذات اوست پس احتیاج نباشد به مقید یعنی ظهور چنانکه حرکت یابد و حرکت مفتاح که در دست است و حرکت

صفت که مفتاح است چه اینها هر دو حرکت با هم اند اما حرکت مفتاح محتاج است به حرکت یابد و حرکت

احتیاج بمقتل نیست اگر چه با وجود گرفته است

۴۰ جو هر ذات احدیت با بامر صورتی و تعین از صور علمیه نسبت به خاص است و آنرا نسبت اسمی خوانند
 زیرا که هر نسبت صفات است و ذات با هر یک از صفات اسمی است و از آنجمله گفته اند که اسم عین مسمی است
 که در اصطلاح آن طائفه اسم ذات مسمی است باعتبار صفتی از صفات خواص صفت وجودی مثل علیم که ذات
 مع العلم است با صفت سبلی همچو قدوس که ذات مع القدس است یعنی منزله از عیب و باید دانست که مراد
 با سمار این الفاظ اسماء مفعول است زیرا که این اسماء مفعول را اسماء میخوانند و اسماء باعتبار ذات
 و صفات و افعال منقسم می شود بذات مثل الله و صفات مثل علیم و افعالی مثل خالق و هر شیء او
 اشیا و هر تعین از تعینات کلیه و جزئی مظهر اسمی اند از اسماء کلیه و جزئی و اسماء الله باعتبار صفات متضاده
 و متقابل مثل لطف و قهر و رضا و سخط منزه در جلالیت و جلالت اند و مخلوقی که غیر از انسان است مخلوط
 از تعین اسماء مثل ملائکه مظهر سبع و قدوس اند فلذا گفته و سخن بسجده ک و تقدس لک
 و شیطان که مظهر غریز و متکبر واقع است از ابی و استکبر و در آتیه دیگر فیه و تک لا غوینم اجمعین
 و طینت آدم را در فطرت مرکب گردانید از جمیع اسماء جالی و جلالی که معبر بید می شده اند و غیر از انسان
 هر یک مخلوق بید و احد اند زیرا که یا مظهر اسماء جالی اند همچو ملائکه رحمت یا مظهر اسماء جلالیه مثل شیطان
 و ملائکه عذاب و مبدء و معاود بر شیء بحقیقت همان اسم است که آن شیء مظهر و مربوب آن اسم واقع است
 زیرا که فی نفس الامر اعیان ممکنات که اعیان ثابت اند و صور معقوله اسماء الله اند که در عالم حق اند و
 هر عین از اعیان در علم و عین مربوب همان اسم است که خود صورت آن اسم است و همیشه در تربیت اوست
 بلکه حقیقت آن شیء همان اسم است و بدون آن اسم آن شیء معدوم صرف است.

۴۱ جو هر حضرت حق را با بامر موجودی از موجودات و تعین از تعینات نسبت به خاص است و هر یک مظهر صفتی
 مخصوصه و ذات حق را باعتبار هر صفتی اسم می نامند پس هر یک مظهر اسمی از اسماء الهیه باشد و خطا و
 قسمت هر یک که از حق یافته اند آن صفت خاص است که هر یک مظهر آن واقع شده است و مبدء هر یک
 از ایشان آن اسم خاص است چه از آن اسم طور یافته اند و باز معاود هر یک آن اسم خواهد بود و ذات
 حق هر چیزی را بصفتی خاص تربیت میفرماید - شرح گاشن راز -

۴۲ جو هر ممکن بالک است و معدوم فی ذاته و نیست موجود مگر حق سبحانه و تعالی که او وجود مطلق است
 و این ممکنات شیونات است پس وجود نیست درین شیونات مگر وجود حق تعالی که بآن موجود اند و این شیونات
 ممکنات و انحصار وجود در وجود حق تعالی که نفس ذات حق است کما قال الله تعالی کل شیء لک
 الا وجه یعنی هر چیز بالک و نابود است مگر ذات حق تعالی نه آنکه خیال میکنند اهل ظلم که هر شیء بالک

خواهد شد و روز قیامت لبید شاعر که رسول مقبول علیه الصلوٰۃ والسلام قول آنرا مدح فرموده گفته است الا کمل
شئ ما خلا الله باطل و آنگاه باشد هر چه را که سوا الله تعالی است نابود است و این بر عارفان
مشهور است

۴۳ جوهر ذات صرف که لا تعین است چون جمیع شیوانات که لازم ذات و سکنند متوجه توجیه ذاتی شده

نه توجیه اجمالی و تفصیلی این مرتبه را وجود مطلق نامند که هیچ جهت و هیچ قید مقید نیست نه اجمالی و نه تفصیلی

۴۴ جوهر چون ذات صرف که کنایت از مرکز است و ذات مطلق که اشارت از دایره است چون جمیع

لوازم که عبارت از اسماء و صفات است متوجه بصورت اجمالی گشت بهیت خط وسطانی که قطر دایره است

صورت تعین اول و تجلی اول تعیین و تجلی شده چه از نقطه لا تعین اول تعین خط اول است چنانچه وحدت حقیقی

تعین اول از لا تعین است و این تعین اول مصدر جمیع تعینات و سبب جلوه طور است گشت

۴۵ جوهر دایره مطلق کنایت از وجود مطلق است بسبب قطر وحدت بدو قوس عظیم احدیت و واحد

مقوس کرده شد چرا که هر دو مرتبه بقدر خود عظیم اند احدیت بقید تجرید عظیم القدر است و واحدیت بقید جامعیت

نیز عظیم است قوس از ان مسمی است باحدیت و قوسی دیگر مسمی است بواحدیت و خط وسطانی

که بر زرخ است بینها مسمی است بوحده و قاب قوسین باعتبار آنکه حامل تجلی اول

است بحقیقت محمدی

۴۶ جوهر ذات مطلق کنایت بدایره است بواسطه قطر که اشاره وحدت و قاب قوسین بحقیقت محمد بدو قوس مقوس کرده شد

این هر دو قوس پیش از ثبوت قطر صورت دایره بودند باسم قوسین مسمی بودند چون قطر در وسط دایره مرور کرده

دایره بصورت قوسین نمایان گشت همچنین مرتبه احدیت و واحدیت پیش از ظهور وحدت لا تعین بودند

و بقید شرطین مشروط به بواسطه مرتبه وحدت با سکه و قید مسمی و مقید شدند

۴۷ جوهر قوس واحدیت منقسم شد بچهار قسم یعنی واحدیت که اعتبار ذات است از ان رو که انتشار

اسما از دست باعتبار اربعه مقسوم بچهار قسم که وجود و علم و نور و شهود بود گشت

۴۸ جوهر اعتبارات اربعه که وجود و علم و نور و شهود است در قوس واحدیت ثبت کرده شد یعنی این

امور اربعه در قوس واحدیت بحسب آن ثبت افتاد که وحدت خط وسطانی است در ان مرتبه اعتبارا

کنجائی نیست چرا که درین مرتبه هست و نیست متساویست و قوس احدیت مرتبه مجرد است از جمیع تعینات

و تعینات بل ماحی جمیع مراتب است پس نمائند الا آنکه در قوس واحدیت این امور اربعه را ثابت کنند

چرا که مرتبه واحدیت جامع جمیع تعینات و اعتبارات است این امور اربعه کلی و اجمالی جمیع است و

و جزئی را شامل است پس این امور از رابعه را درین مرتبه از جهت تناسب نسبت کردن النسب است
 ۴۹ جوهر هستی درون موجودات نامده است و نه بدو متحد شده و زیرا که حلول و اتحاد را از دو وجودی خارج است
 تا یکدیگر در آمیزش و بدو متحد شود و چون تحقیقی از یک بیش نیست و تعدد و وصفات است و غیر وجود عدم است
 ۵۰ جوهر وجود در ظاهر رنگی و باطنی رنگی و اما برنگی ظاهر ظاهر شود - نور آفتاب رنگ ندارد ولیکن در
 آگینه ظاهر میشود شعاع آفتاب پس دیده می شود و در آن شعاع رنگهای مختلف است

آفتاب در برابران آگینه نماند	پس برنگ هر یک تابی عیان انداخته
بلکه یک نور است لیکن رنگهای مختلف	اختلافی در میان این و آن انداخته

نه تنها و نه از حجاب نور و ظلمت است تا تو بگوئی تو با تست آن نه تنها و نه از حجاب مسدود بود چون تو بگوئی تو با تستی
 آن نه تنها و نه از حجاب کرا محبوب گرداند

۱۰ جوهر خدا بالضم بمعنی مالک و صاحب و چون لفظ خدا مطلق باشد بر غیر ذات باری تعالی اطلاق کنند
 مگر در صورتیکه بجزئی مضاف شود چون که خدا او ده خدا او گفته اند که خدا بمعنی خود آئینده است چه مرکب است
 از کلمه خود و کلمه آ که صیغه امر است از آمدن و ظاهر است که امر ترکیب اسم معنی اسم فاعل پیدا میکند و چون
 حضرت خداوند تعالی بظهور خود بدیکر محتاج نیست لهذا باین صفت خوانند و نزد این طائفه علیه خدا اثر
 حق است و حق عبارت است از وجود مطلق و حقیقت اشارت است از صفات حضرت خداوند تعالی -

۵۱ جوهر در آنکه حقیقت بر شئی تعین وجود است و حضرت علم شیخ نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره
 در لوائح میفرمایند که حقیقت بر شئی تعین وجود است و حضرت علم باعتبار شأنی که آن شان منظر اوست
 یا خود وجود متعین بهمان شان در همان حضرت و اشیا موجوده عبارت است از تعینات وجود باعتبار انصباع
 ظاهر وجود بانثار و احکام حقائق ایشان یا خود وجود متعین بهمان اعتبارات بر وجهی که حقائق همیشه و باطن وجود
 پنهان باشند و احکام و آثار ایشان در ظاهر وجود پیدا کرد زیرا که زوال صور علمیه از باطن وجود و محال است و الا
 جل لازم آید تعالی الله عن ذلك علواً کبیراً - رباعی -

ما یم وجود و اعتبارات وجود	در خارج علم عارض ذات وجود
در پرده ظلمت عدم مستوریم	ظاهر شده عکس از مرآت وجود

پس بر شئی بحسب حقیقت وجود یا وجود متعین است یا تعین عارض مر وجود را و تعین صفت متعین است و صفت
 باعتبار مفهوم اگر چه غیر موصوف است اما باعتبار وجود تعین اوست و تفائز بحسب مفهوم اتحاد بحسب وجود
 موجب صحت حمل رباعی

همسایه و همشین و همه همه اوست	در دلق که او اطللس شده همه اوست
در انجمن فرق و نهانخانه جمع	با نده همه اوست ثم با نده همه اوست

تو اتم حقیقت برشته تعیین وجودت در حضرت علم باعتبار شانه که آن نشان منظر اوست یا خود وجود متعین است
 بهمان نشان و بهمان حضرت این تردید باعتبار دو ملاحظه است یک آنکه نظر بر منظر باشد نه بر امر که ظاهر است
 در دو متعین است بوسه و حقیقت را باین اعتبار تعیین وجود گویند و درین مرتبه وجود مراتب است و ملاحظه
 دیگر آنکه نظر بر ظاهر و این منظر باشد و هر امر که متعین است در آن منظر و باین اعتبار حقیقت را وجود
 متعین گویند و درین نظر مراتب است و جمیع موجودات را در مرتبه تعیین و خارج نیز این و حقیقت
 ۵۳ جوهر بد آنکه تعیین من و تو پرده و حجاب جمال آن حقیقت مطلقه است چون آن تعیین در تجلی وحدت اطلاق
 در میان نماند و محو و تملاشی کرد و حجاب غیرت با کمال از مابین مرتفع گردد و در نظر عارف غیر حق هیچ در نیاید

بے نشان شوازه همه نام و نشان	تابه بینی روئے جانان را عیان
از غبار ما و من هر کو برست	از شراب وصل جانان گشت مست
هر که از قید تعیین و ارسید	بجهنم و ما خویش را مطلق بید
در حقیقت ما و من سده است	من نگوید هر که از حق آگاه است

ظواهر کرد که حقیقت است که بصورت تعینات و کثرات برآمده و ملتبس بلباس ما و توئی بوده است -
 ۵۴ جوهر امتیاز عابد و عابد یکدیگر بحسب اعتبار اطلاق و تقید است و الا موجود حقیقی شے واحد است
 و من و تو و او اعتبارات عقلی آن حقیقت اند

۵۵ جوهر تکالیف احکام شرعی لازم تعیین مائی و توئی است و پرده مائی و توئی حجاب وجه کبریاکی است
 و احکام مذہب متفرع بر من و تست چون تعیین مائی و توئی نماند حکیم مذہب و کیش نماند -
 ۵۶ جوهر صاحب گلشن راز قدس سره میفرمایند تعیین بود که هستی خدا شد نه حق بنده نه بنده
 با خدا شد چون این تعیین که موهم غیریت می شد مرتفع گشته ظاهر شد که غیر از حق موجود نیست نه آنکه
 حق بنده شده و نه آنکه بنده خدا شد که حلول و اتحاد پیدا کرد

۵۷ جوهر از خود فانی شدن عبارت از ارتفاع تعینات است از وجه وجود مطلق زیرا که ظهور وحدت
 حقیقی موقوف آنست صاحب گلشن راز فرماید جز از حق نیست دیگر هستی الحق - جوهر حق گو اگر خواهی
 انا الحق یعنی بغیر از حق هستی دیگر نیست بستی مطلق اوست چون محقق این معنی گشتی اگر جوهر حق گوئی هست
 زیرا که باعتبار اطلاق و قید غیریت اعتباری ملاحظه است و اگر انا حق گوئی راست است که کثرات و تعینات

نمود و همیستی مطلق اند ^{۵۶} نمود و همی از هستی جدا کن نه بگمانه خود را آشنا کن چون تو هم غیرت و بعد
و بگمانگی بواسطه تعین و نمود و همیست که عارض هستی مطلق است و ترا محبوب از حق میدار و پرده خودی از
از میان بردارد و خود را آشنا کن که غیرت حقیقی نداری نه بگمانگی عارضیست

^{۵۷} جوهر در حفظ مراتب حضرت شیخ نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره در لوائح میفرماید تحقیقت
وجود اگرچه بر جمیع موجودات ذہنی و خارجی مقول و محمول میشود اما او را مراتب متفاوت است بعضی مافوق
بعض و در هر مرتبه او را اسامی و صفات و نسب و اعتبارات مخصوصه است که در سایر مراتب نیست چون مرتبه الوهیت
در بوبیت و مرتبه عبودیت و خلقت پس اطلاق اسامی مرتبه الوهیت چون الله و رحمن و رحیم غیر سایر مراتب
کونیة عین کفر و محض زندقیه باشد همچنین اطلاق اسامی مخصوصه مراتب کونیة بر مراتب الوهیت غایت خذلان
و نهایت خذلان باشد ^{۵۸} رباعی

اے برده گمان که صاحب تحقیقی	و اندر صفت صدق و یقین صدیقی
بر مرتبه از وجود حکمے دارد	که حفظ مراتب نکنی زندیقی

^{۵۹} جوهر در آنکه عالم و اعیان عالم حجاب سایه حق تعالی اند شیخ زکریا الدین شیرازی قدس سره
در نفوس مخصوص فی شرح الفصوص میفرماید که عالم و اعیان عالم حجاب سایه حق تعالی اند و این سایه شبانه
آئینه است مر حق تعالی را و آئینه را در نمایندگی صور حکمیست بآنکه اگر آئینه کوچک است صورت مرتبه
در و کے کوچک نماید و اگر بزرگ است بزرگ نماید و وقتی باشد که بسبب جرم و جوهریت آئینه و صفا و کدورت
آن خوب را زشت نماید و خوب را خوب تر همچنین حق تعالی به نسبت با هر یک از اعیان عالم که ظلال حق تعالی
ظهور دارد صغیر و کبیر و کثیف و لطیف و صافی و اصفی و جلی و اجلی و لطیف و الطیف و انچنان باشد که
اگر آن عین که ظل است قریب است به بساطت و نوریت و صفا چنانچه اعیان عقول و نفوس مجروده حق تعالی
در منظر لغایت صفا و نوریت و لطافت نماید و اگر آن عین را بعد حاصل است از نوریت و بساطت بسبب
حجب متکثره چنانچه اعیان کثیفه حق تعالی در منظر و غایت کثافت نماید و حال آنکه فی نفس الامر ذات مقدسه
حق تعالی منزله و تعالی است از صغیر و کبیر و لطافت و کثافت

^{۶۰} جوهر در حقیقت حضرت حق سبحانه و تعالی شیخ نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره
در لوائح میفرماید که حقیقت حق سبحانه و تعالی خیرستی نیست و هستی او را خطا و پستی نه مقدس است
از سمت تبدیل و تغیر و مبرا است از صمت تعد و تکثر از همه نشانه بے نشان نه در علم گنجد نه در عیان
چند و چو نه از و پیدا و او بے چند و چو نه همه چیز با او بدرک و او از احاطه او را لایرون چشم منور مشاهده

جمال او خرد و دیده بنور ملاحظه کمال او تیره - و شیخ عیسیٰ قدس سره در شرح اسماء الحسنی میفرماید که حقیقت حق سبحانو تعالیٰ جز وجود مطلق نیست و آن وجود مطلق عین باهیت نفس خودست و بر وزن دانه و او نه کمال است و نه جزئی نه مطلق و نه مقید نه محضت و وحدت را بهر پرده او گذر و نه صورت کثرت را از غایت ذات او خبر او همه محیط است و خود از احاطه بیرون غایت نشان او بی نشانی است و نهایت عرفان او حیرانی و آن ذات و حقیقت مطاقه وجود است بسیط که عبارت لا تعین و عین کافور و غیب بهیبت و بهستی بخت و غیب الغیب از مرتبه احوال و احوال و او در عین حرافت خود و اطلاق خویش همه موصوف و بجهت مقید و شیخ صدر الدین قونوی قدس سره مرتبه ذات بر تعین علم اطلاق میکنند و میفرماید که سخن لا تعین برای تفهیم مستدیان است -

۶۲ جوهر در آنکه وجود حقیقی یکی است شیخ نور الدین عبد الرحمن جامی قدس سره در شرح رباعیات میفرماید که وجود حقیقی یکی است ممتاز از سایر موجودات من حیث الاطلاق و الذات و ظاهر است بذات خویش در صور اعیان جمیع موجودات من حیث الاسماء و الصفات و این اعیان مرایا تعینات نور و چراغ تنوعات ظهور اویند تا در ایشان جز وجود متعین بحسب نمایندگی مرات و صفات و کدورت آن نمایند و تعدد که مشاهده می آید بحسب تعدد مراتب و مثال آن در محسوسات چنانست که مثلا چون نور و سبب دیوار آوری که در سبب آن همه آئینه ها نشانده باشند هر آئینه صورت تو در هر آئینه از آن آئینه ظاهر شده و لیکن در آن مختلفه بحسب جوهر آئینه و نمایندگی آن مشاهده خواهی کرد بلا شک خواهی دانست که تویی در آن آئینه ها می آید و جز تو در آن کس و دیگر نیست و تو همچنانی و همان حقیقتی که بودی در مرتبه خود پس اعیان موجودات را بمنزله مرایا متعدد و تنوعه متکثره دان و ذات جالب لای را بنمایند وجه و حد -

۶۳ جوهر در سریان وجود واحد مطلق و کثرات کونیة سریان وجود واحد مطلق در کثرات کونیة همچو سریان واحد است و اعداد و چه کثرت مراتب اعداد و حقیقت غیر از تکرار واحد نیست و نسبت وجود و مراتب کثرات و تنوعات ظهور همچو نسبت واحد است با مراتب عددی و چنانچه مراتب اعداد و غیر مشابهی نیز ظهور واحد مراتب موجودات امکانیه نیز خرافات ظهور احکام اسماء الیه اند چه اگر مخلوق نباشد خالقیت خالق را ظهور نباشد و اگر جرم مجرم نباشد احکام عقوبت و رؤف و رحیم و رحمت و حبس و انتقام ظهور نباشد -

۶۴ جوهر در آن که نور حقیقی یکی بیش نیست مولا ناجامی قدس سره در شرح رباعیات میفرماید رباعی

در کون و مکان نیست عیان جز یک نور	ظاهر شده آن نور با انواع ظهور
حق نور و تنوع ظهورش عالم	توحید همین است و ذکر و هم و غرور

نور حقیقی یکی بیش نیست و آن نور خدا تعالیٰ منبسط و نامحدود و نامتناهی است و عالم تجلی نور خدا تعالیٰ است

که بچندین نبر صفت تجلی کرده است و باین صورتها خود را ظاهر گردانیده بدان وقت که استعدا لے
 و ایانا الفهم الحقائق که تعینات حق و تمیزات وجود مطلق بحسب خصوصیات و اعتبارات و شیوناتی که مستحق
 در غیب ذات خالی از ان نیست که در مرتبه علم است یا در مرتبه عین اگر در مرتبه علم است حقائق و ماهیات است
 که مسمی است در اصطلاح این طائفه با عیان ثابت و اگر در مرتبه عین است وجودات اشیا است پس حقائق اشیا
 عبارت باشد از تعینات وجود حق در مرتبه علم باعتبار خصوصیات و اعتبارات و شیون مستجنه و غیفات
 هرگاه که وجود تجلی کند بر خود متلبس بشان از شیون تجلی علمی عینی حقیقی باشد از حقائق موجودات و چون تجلی
 کند متلبس بشان و دیگر حقیقت دیگر نباشد از حقائق و علی هذا القیاس وجودات اشیا عبارت باشد از تعینات
 و تمیزات وجود حق در مرتبه عین باعتبار احکام و آثار این حقائق و ماهیات بآن طریق که حقائق و ماهیات
 همیشه در باطن وجود اعنی در مرتبه علم ثابت باشند و آثار و احکام شان که ظلال و عکوس اند ایشان را در
 ظاهر وجود که مجلی و آئینه است مر باطنش پیدا و مہوید او هر وقت که ظاهر وجود متعین گردد و بسبب انصباع
 آثار و احکام حقیقت از حقائق موجودی باشد از موجودات غیبی خارجی و چون منبغ گردد و با احکام حقیقتی دیگر وجود
 دیگر باشد از ان موجودات پس این موجودات متکثره متعددہ کہ مسمی است بعالم نباشد مگر تعینات نور و نوعات
 ظهور وجود حق سبحانه و تعالی که ظاهر است از ان و متاعی که از احکام و آثار ان حقائق است متعدد و متکثر نمی
 و حقیقت وجود بر همان وحدت حقیقی خود است که منبع است موحده و کثرت و بساطت و ترکیب و ظهور و
 بطون را پوشیده نماید که تعین صفت متعین است و صفت عین موحده است من حیث الوجود اگر چه
 بخیر است من حیث المفهوم و لذا قیل التوحید للوجود و التمییز للعالم

جو هر در حقائق اشیا و وجودات اشیا شیخ نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره در شرح
 رباعیات می فرمایند رباعی -

که طالب شری بود و گر کاسب خیر	که صاحب خانقہ و گر رامب دیر
از روی تعین ہمہ غیر اندر عین	وز روی حقیقت ہمہ عین اندر غیر

پیشتر گذشت که حقائق اشیا عبارت است از تعینات وجود مطلق در مرتبه علم و وجودات اشیا عبارت است
 از تعینات او در مرتبه عین پس حقائق اشیا و وجودات اشیا از حیث محض حقیقت وجود عین یکدیگر
 و عین وجود مطلق باشند و تماز و تغایر با کلیه مر کفیع باشند و از حیث تعین مغایر یکدیگر و مغایر وجود مطلق
 نیز باشند اما مغایرت ایشان مر یکدیگر را باعتبار خصوصیات است که ما به الامتیاز ایشان است از یکدیگر
 اما مغایرت ایشان مر وجود مطلق را بسبب آنست که هر یک از ایشان تعینی است مخصوص مر وجود واحد را

که مغایرت است مرسله تعینات را و وجود مطابق مغایرت نیست مگر کل - او مریض بلکه در کل عین کل است و در بعضی
 عین بعضی و منحصر نیست در کل و در بعضی پس غیرت او باعتبار اطلاق باشد از کلیت و بعضیت و از اطلاق نیز فایده
 ۶۷ جوهر حضرت علم را بجز امکان از ان نامند که از امواج جوهر اجناس او را از انواع و اشخاص ممکنات و بها
 امواج است و صورت امواج از بزماده حادث می گرداند از قهر علم سباجل خارج می آید و کثرت است
 ۶۸ جوهر شیخ نذیر الدین عبدالرحمن جامی قدس سره در شرح رباعیات میفرماید که بحر لبان عرب اسم است
 مر آب بسیار را فی الحقیقت غیر از آب نیست و چون حقیقت مطلق آب متعین و متمیز شود بصورت امواج حوش
 خوانند و چون منعقد گردد و شکل حباب حبابش گویند و چون متصادم شود بخار باشد و چون آن بخار بر یکدیگر
 نشیند ابر شود و ابر بسبب تقاطر باران شود و باران بعد از اجتماع و قبل از وصول به جریل و سیل بعد از وصول
 به بحر بحر پس فی الحقیقت نیست اینجا مگر امر واحد یعنی ما مطلق که مسمی شده است بدین اسامی بحسب اعتبار
 و برین قیاس حقیقت حق سبحانه و تعالی نیست الا وجود مطلق که بواسطه تفسیر بمقیدات مسمی میگردد و با سایر اشیاء
 چنانکه مسمی میگردد و اول بعقل پس بنفس پس بقلب پس با جرام پس بطبائع پس بمواید الی غیر ذلک و نیست
 فی الحقیقت مگر وجود حق و هستی مطلق که مسمی گشته است بدین اسامی بحسب اعتبارات تنزل از حضرت احدیت
 بحضرت واحدیت و از حضرت واحدیت بحضرت ربوبیت و از ان بحضرت کونیت و از ان بحضرت جامعیت نهایت
 که آخر حضرات کلیه است پس جابل چون نظر کند بصورت موج و حباب و بخار و ابر و سیل گوید این ابر و خروند اند که
 بحر نیست الا آب مطلق که بصورت این مقیدات برآمده است و خود را بر نظایر مختلفه نموده و همچنین چون نظر کند بمرآت عقول و نفوس
 و افلاک و اجرام و طبائع و مواید گوید این الحق و نه اند که این همه نظایر می اند و وسیع مجاز نیست از این نظایر و نظایر
 از وحی و امارات چون نظر کند و اند و بیند که همچنانکه بحر اسمی است و حقیقت مطلق آب که محیط است بجمیع نظایر و صورتش
 از موج و حباب غیر میان مطلق آب این نظایر و صورت مغایرت و مباینتی نیست بلکه هر قطره از اقطاعات و هر موج
 از امواج صادق است که عین آب است من حیث الحقیقت و غیر اوست من حیث التبعین همچنین اسم حق عبارتست از حقیقت مطلق
 که محیط است بر ذرات موجودات و هر قطره می از نظایر کائنات و میان او و این نظایر تغیر و تباین نیست و هر یک
 از اینها صادق است که اوست من حیث الحقیقت اگر چه غیر اوست من حیث التبعین پس زبید و واقع مگر وجود مطلق و
 وجود مطلق و حقیقت وجود را در هر دو یک داند و اطلاق و تقید را از نسب و اعتبارات او شناسد
 ۶۹ جوهر طور حضرت حق سبحانه و تعالی و صور کثرات و تعینات مانند حباب امواج است که بر یکدیگر پدید میشود و بجز نقش آن حباب
 و امواج منفی نماید و حباب امواج غیر بحر می نماید و فی الحقیقت غیر و یاد آن هیچ نیست مگر آنکه حباب و امواج از روی بحر
 مرفوع نشود بجز بر مراقبت و هدایت مقرر نیاید و معلوم مگر در کثرت حباب امواج اعتباری بود و حقیقتی نداشت

جمله عالم نقش این در یاست بس | هر چه گویم غیر ازین سودا است بس

۶۹ جوهر حجاب اگر چه نقاب و حجاب مرافت آبت لیکن مانع دیدن آب نیست زیرا که مملون آب است که باین صورت ظاهرست همچنان صور عالم اگر چه نقاب و حجاب جمال حضرت جمیل مطلق است لیکن مانع مشاهده اوست و تعالی و تغنیات نیست

جوهر و توحید توحید و لغت گردانیدن چیز را واحد که با و غیر را شریک و مثل و ضد ندارند و نزد علمای توحید اعتقاد کردن وحدانیت حضرت خداوند تعالی است و این ثمره معرفت استدلالی است و نزد فرقہ علیہ صوفیہ صافیہ توحید معرفت وحدانیت حضرت خداوند تعالی است و این ثمره معرفت شهودی است و صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که توحید را مراتب است اول توحید ایمانی و دوم توحید علمی سوم توحید حالی چهارم توحید الهی توحید ایمانی آنست که بنده بتفرد و صف الهیت و توحید تحقیق محسوس است جناب حق سبحانه و تعالی بر مقتضای اشارت آیات و اخبار تصدیق کند بدین و اقارید بربان و این توحید نتیجه تصدیق مخبر و اعتقاد صدق خبر باشد و مستفاد بود از ظاهر علم و تمسک بدان خلاص از شرک جلی و انحراف از سبک اسلام فائده دید و متصفوفه حکم ضرورت ایمان با عموم مومنان درین توحید مشارک اند و بدین مرتب متفرد و مخصوص و توحید علمی مستفاد است از باطن علم که آنرا علم الیقین خوانند و آنچه ان بود که بنده در بدایت طریق تصوف از سر یقین بدانند که موجود حقیقی و موثر مطلق نیست الا خداوند عالم و جمله ذوات و صفات و افعال را در ذات و صفات و افعال او محو و ما چیز داند و هر ذاتی را فروخته اند و نور ذات مطلق شناسد و هر صفتی را بر تو از نور صفت مطلق داند چنانکه هر کجا علم و قدرت و ارادت و سمع و بصر و یا بد آن اثر از آثار علم و قدرت و ارادت و سمع و بصر حجاب الهی داند و علی بن ابی طالب جمیع صفات و افعال و این مرتبه از او اهل مراتب توحید اهل خصوص است و توحید علمی اگر چه فرد و مرتبه توحید حالی است ولیکن از توحید حالی مزجی بآن همراه بود و صاحب این توحید بیشتر در ذوق و سرور بود و بدین توحید بعضی از شرک خفی برخیزد و توحید علمی آنست که حال توحید و صف لازم ذات موحده گردد و درین مقام وجود موحده و مشاهده جمال وجود واحد چنان مستغرق عین جمع گردد که جز ذات و صفات واحد در نظر نشود او نیاید تا غایتی که این توحید را صفت واحد بیند نه صفت خود و این دیدن را هم صفت او بیند و هستی او بدین طریق قطره دارد در تصرف ملاطمت امواج بحر توحید افتد و غرق جمیع شود و ازینجا است قول ابن عطاء قدس سره التوحید نسیان التوحید فی مشاهده جلال الواحد حتی یکون قیامک بالواحد لا بالتوحید و منشأ باین توحید نور مشاهده است و منشأ توحید علمی نور مراقبه و بدین توحید اکثر از رسوم بشر است

منتفی شود بر مثال نور آفتاب که در غلبه ظهور او بیشتر اجزای خلقت از روسته زمین برخیزد و توحید علمی
بعضی رسوم از آن مرتفع گردد بر مثال نور آفتاب که بظهور او بعضی اجزای خلقت منتفی شود و اکثر همچنان
باقی ماند و سبب وجود بعضی از بقایا رسوم و توحید حال آنست تا بعد از ترتیب افعال و تهذیب اقوال از
موجود ممکن بود و بدین جهت در حال حیات حق توحید چنانچه باید گذارده نشود و بدین توحید بیشتر از شرک
خفی برخیزد و خواص موعده آن را در حالت حیات تحقیقت توحید صرف که یکبارگی آثار و رسوم وجود و مملکت
شود و کلمه بر مثال برق خاطرات لایع گردد و فی الحال منتفی شود و بقایا رسوم دیگر باره معاودت کند و درین
حال بکلی بقایا شرک خفی مرتفع گردد و در راه این مرتبه در توحید آدمی را مرتبه دیگر ممکن نیست و توحید الهی
آنست که جناب حق سبحانه و تعالی در ازل ازل بنفس خود نه توحید دیگر که همیشه بوصف وحدانیت و تحت
فردانیت موصوف و منحوت بود و کان الله و لم یکن معه شئ و اکنون بچنان برنعت ازلی واحد و
فردست و الآن کما کان و تا ابد آباد هم برین وصف خواهد بود و کل شئ مالک الا وجهه فرمود
و نفرمود هیچ مالک تا معلوم شود که وجود همه اشیا در وجود او امر و مالک است اینست حق توحید و این توحید
که از وصفت نقصان بمرآت توحید بلکه آدمی بقیسار و خوار و خوار

۱- جوهر حضرت شیخ قطب الدین و شقی قدس سره در ساله کلمه میفرماید که نزدیک صوفیه ترک
توحید الی الله تعالی در توحید توحید است و نظر کردن سوخته غیر حضرت خداوند تعالی تشبیه است یعنی
کمال توحید سقوط نظر موعده است و در ویت توحید و این در مرتبه فناء حقیقی است و در حقیقت کمال توحید
همین است و بعضی میفرمایند که توحید عبارت است از اثبات مالک مطلق و استقاط مالک مطلق یعنی اثبات
چیزه که همیشه بود و همیشه باشد و آن حضرت خداوند تعالی است و دور کردن چیزه که نبود و نباشد و
آن دنیا است و مافیها و بعضی میفرمایند توحید آنست که ذکر نماند چیزه را مگر الله تعالی را و ندان چیزه
را مگر الله تعالی را و فهم نماند چیزه را سوا الله و سبحانه و تعالی و دوست ندارد چیزه را مگر الله تعالی را
پس دوست دارد و الله تعالی را از جهت ذات من غیر نظر الی الصفات و قطع طمع عن المراتب
و بعضی میفرمایند که علامت توحید نسیان توحید است و بعضی میفرمایند توحید نفی تفرقه است و دو قوف
ببر جمیع و این وصف در باب ایت توحید عالی لازم بود و حضرت شیخ نور الدین عبدالرحمن جامی
تسبیح در احوال میفرماید توحید یگانگی دانیدن دل است یعنی تخلیص و تجرید او از تعلق با سوا
حضرت حق تعالی هم از دوسه طلب و ارادت و هم از جهت علم و معرفت یعنی طلب و ارادت او از
مملکات و ارادت منقطع گردد و در بعضی مقولات و معلومات از نظر بصیرت او مرتفع شود و از هر چه

رو به توجیه بگردانید و غیر حضرت حق سبحانه و تعالی آگاهی و شعورش نماند انتی این مال توحید است و در مرتبه
 جمع والا و نهایت توحید که فرق بعد از جمع است اهل توحید را علم و شعور باشد واقع است لیکن بر وجهی که
 همه را ظهور یک چیز دانند و بینند و اضافات از ایشان منقطع ساخته همه را اسناد بواجب حقیقی نمایند که التوحید
 است نقاط الاضافات یعنی نهایتش آنست که در عین تفرقه مستغرق عین جمع باشد و در عین جمع ناظر تفرقه
 چنانچه هیچ یک از جمع و تفرقه مانع دیگری نبوده اینست کمال توحید و در شجاعت مذکور است که حضرت خواجیه
 عبید الله احراز قدس سره میفرمودند که توحید درین زمانه آن شده که مردم بیزار میروند و دلیلی بر آن دیده رویا
 می نگرند و میگویند که شاید حسن و جمال حق سبحانه و تعالی میگویم نفوذ باشد ازین مشاهده یک از اکابر فرموده
 گرفته که نفس را در مشاهده شاید صوری هیچ خطی نماند آخر خط روحانی خود باقی است و آنرا انکار نمی توان کرد
 و همچنین که سالک را از لذات نفسانی که حجب ظلمانی است گذشتن واجب است از خطوط روحانی
 که حجب روحانی است هم گذشتن لازم است

چو هر دریای آنکه وحدت حقیقی را تقیدات و تعددات عظیم ترین حجاب است
 شیخ نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره در لوائح میفرماید که عظیم ترین حجاب و کثیف ترین نقاب
 جمال وحدت حقیقی را تقیدات و تعددات است که در ظاهر وجود واقع شده است بواسطه تلبس آن با حکام
 و آثار اعیان تا بتدریج در غایت علم که باطن وجود است و محبوبان را چنان می نماید که اعیان موجود شده اند
 در خارج و حال آنکه لوی از وجود نیامی به شام ایشان نه رسیده است و همیشه بر عدسیت اهل خود بوده اند
 و خواهند بود و آنچه موجود و مشهود است حقیقت وجود است اما باعتبار تلبس با حکام و آثار اعیان نه اینست
 بجز و از آنها زیرا که ازین حیثیت بطون و حق از لوازم اوست پس فی الحقیقت حقیقت وجود همچنان
 بر وحدت حقیقی خود است که از لا بود و ابد خواهد بود اما در نظر اغیار بسبب احتیاج بصورت کثره احکام و
 آثار مقید و متعین درمی آید و متعدد و متکثر می نماید رباعی

بحریت وجود و جادوان موج زمان	نمان بگردید غیر موج اهل جهان
از باطن بحر موج بین گشته عیان	بر ظاهر بحر و بحر در موج نمان

چو هر مسئله وحدت مسئله غایت بسیار کسان بتحقیق آن نگذاشته و بسیار بتحقیق آن معین حقیقی شدند
 صاحب گلشن راز قدس سره راست است هر آنکس که اندر دل نگذشت یقین آنکه هستی خبر یکی نیست
 و نیز صاحب گلشن راز قدس سره راست است و چشم فلسفی چون بود احوال و زوحدت دیدن حق
 شد معطل از شارح قدس سره احوال آنرا میگویند که یک چیز را دو بیند چون چشم و حواس ممکن را غیب

واجب اعتقاد کرده و یک حقیقت را دو تصور نموده و ندانسته که نور وجود که بر اعیان مکنه تافته همان نور
وجود واجب است و غیر وجود مطلق موجود دیگر نیست لاجرم وحدت حقیقی حق ندیده و از ذوق شود توحید مگر شسته است
۴۷ جوهر ظهور و نمود غیریت اشیا از مقتضیات قوت و ایهام است که مدرک جزئیات است و کلیات و حقایق
امور اطلاق ندارد و الا یک حقیقت بیش نیست که بصورت مختلفه کثرات عالم عیب شهادت تجلی نموده
و در حواس چون غلط بسیار واقع است اعتماد بر مذکرات حواس نتوان کرد چنانچه احوال یک را دو می بیند
و سر این را که مورد دوم است موجود می اند و قطره نازله را خط مستقیم می انگارند و شخصی که در کشتی نشسته است
کشتی را که متحرک است ساکن می بیند و نقطه اتش را که بعزت حرکت دوری دهند مصور بصورت دایره می بیند
و فی الحقیقت غیر از یک نقطه آنجا چیزی دیگر نیست همچنین نقطه وحدت است که بجهت سرعت تجرد
ذات و تجلیات غیر متناسب بصورت دایره موجود را مکنه ظاهر شده

۴۸ جوهر ذات واحد است بحسب ذات خویش و کثرت در اسما و صفات ذات باشد که اعا عبارت است
از ذات مع الصفات و صفات از امور عینی خارجیه نیست بلکه نسب معقوله و هر چه موجود فی العقل است
اگر در خارج وجود یافت آنرا موجود فی العقل و العین خوانند و الا از قبل امور عدیه شمرند به نسبت با امور
موجوده در خارج - نمایندگی کثرات از جهت شیون مختلفه ذات است که بصور اعیان ثابته ظهور کرده
ظاہر خلق ظاہر حق است و باطن خلق باطن حق - غیر از ذات احدیت که مسمی الله است هر چه است یا تجلی
ذات است یعنی مظهر ذات یا صورتی است در ذات یعنی اسمی است الهی یا صفتی است ذاتی حاصل در
ذات احدیت و اطلاق صورت با اسم کردن از ان جهت است که اسما جمله حجب ذات اند یعنی ذات
منحفی است در اسم همچنان معنی منخفی است در صورت غیر اسمی الله مجالی و مظهر ذات اند -

۴۹ جوهر چون در مشاهده اشیا اول حق تعالی را بیند یعنی اول نظر بر نور وجود واحد مطلق است
صاحب این شود را ذوالعین گویند که حق را ظاہر می بیند و خلق را باطن و خلق نزد و سه مراتب حق است
و حق ظاہر و خلق در و نهان چنانچه آئینه در صورت منخفی ماند زیرا که اظہار اشیا هستی حق است چه او بخود
پیدا است و پیدائی اشیا دیگر بواسطه اوست نه بینی که فرضا اگر صورتی از دور مشاهده شود اول
وجودیت او مفهوم میگردد و فاما گاه باشد که از غایت بعد مکان معلوم نگردد که آن صورت انسان
یا فرس یا غیر آن بلکه در همه حال بحقیقت آنچه مدرک می شود وجود است زیرا که غیر او عدم است فلذا
محقق میفرماید که الحق محسوس و المخلق معقول است و حق تو ظاہر است بعالم نهان کجاست اگر او
نهان بود کجایان خود عیان کجاست فلذا یک میفرماید ما ناست شیا الا راایت الله بلکه

نظر بر هر چه افکندیم والله	نیاید و نقطه ما را جزا نشد
<p>و دیگر که گوید ما را نیست شئی الا و راست است الله یعنی چه آن حقیقت بعوارض شفعه و پرده تعینات مستتر گشته و اول نظر بر نقاب می افتد انگاه بر شا بد و صاحب این مرتبه را ذوالعقل نامند که خلق را ظاهرا بنید و حق را باطن حق نزدیک و مراتب خلق است و مراتب بصورتی که در آن مراتب ظاهر گشته است حق است همچون اخفاے مطلق در مقید و دیگر که فرمود ما را نیست شئی الا و راست است الله بنید سه</p>	
از صفای سوس و لطافت جام	بهم آمیخت رنگ جام و مدام
همه جام است نیست گوئی سوس	ایداست نیست گوئی جام
<p>و دیگر که گفت ما را نیست شئی الا و راست است الله میوزیرا که حکم اتحاد و مظهر و ظاهر عاشق و معشوق در خارج از یکدیگر ممتاز نیستند اگر چه عقل تا نیز بنیامی نماید و یکی را بجهت غیر آن می شمارد و صاحب بن و در مرتبه ذوالعقل و العین خوانند که حق را در خلق می بیند و خلق را در حق مشاهده می نمایند و شود یکی از ان دیگر مقبب نمیکرد و بلکه وجود واحد را از وجه حق می بیند و از وجه خلق و برودیت کثرت مطایر از شود وجه واحد متجلی در آن محتجب نمیکرد و اندکشان راز</p>	
<p>چو هر از الفاظ مبارکه حقیرت سید شرف جهانگیر سمنانی قدس سره این موجودات ممکنه یا از عدم پیدا آورد و بچو پیدا آوردن چیز را از چیز بی و یا عدم را باین صور نموده یا از خود صورت کرده یا خودش بهر یک از این صور تجلی فرموده مع بقایه علی ما هو علیہ من الوجود والاحدیه فی حد ذاته و حقیقت و شک نیست که اول و ثانی محال است زیرا که عدم شئی نیست که ماده چیز را تواند بود یا او را بصورتی تواند نمود و ثالث نیز بحجت آنکه موجب تجزیه و تبعض اوست تعالی الله عن ذلک علوا کبیرا زیرا که واحد بوحث حقیقیه و احدیت ذاتیه مطلقه اگر تجزیه و تبعض گردد هر آئینه انقلاب وجود بعد از لازم آید بحجت آنکه موجود حین وجود است که غیر او جز عدم نیست و نیز مقرر است که وحدت صفت نفسی اوست که نه ال و سبب ال موصوف بود پس نماید مگر خودش باین صور متشکل نماید و باین اشکال متشکل مع بقایه علی ما هو علیہ فی حد ذاته و حقیقت من الوجوده الحقیقه والاحدیه الذاتیه بلا تبدیل و غیره لا تعدد و لا تسلسل مستزاد</p>	
هر لحظه بشکل آن بت عیار برآمد	دل بر دهنان شد
هر دم بلباس دیگران یار برآمد	که پیر و جوان شد
اینچله همچون بود که می آمد و می رفت	هر قرن که دید می
تا عاقبت آن شکل عرب و ار برآمد	دارا که جهان شد

رومی سخن کفر نه گفت ست چو قائل	انکار نشود بدست
کافر شده آنکس که به انکار براند	مردود و جهل باشد

جوهر در بیان آنکه کلمات ارباب با توحید تشویق راست تا تحصیل کمال معرفت را حضرت شیخ نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره در شرح رباعیات می فرماید رباعی

ناکرده طلسم هستی خویش خراب	از کنج حقیقت نتوان کشف حجاب
در یاست حقیقت و در یاست سخن	سیراب نشد کسی زوریا بهر آب

رباعی

از بساحت دل غبار کثرت رفتن	خوشت که بهره در وحدت رفتن
مغور سخن مشو که توحید خدا	واحد دیدن بود نه واحد گفتن

تا مل در کلمات قدسیه ارباب توحید و تفکر در انفاس متبرکه اصحاب موافق تشویق راست تا تحصیل کمال معرفت و تحقیق رازیراک علوم و معارف ایشان فو قی و وجدانی است نه تقلیدی و نقلی یا عقلی یا برهانی پس با کلیت بساط جستجو در نوشتن و بگفت و گوی بجا اصل نرسند گشتن کمال جهالت و غایت ضلالت است از گفتن بزبان تا یافتن بوجدان تفاوت بسیار است و از شنیدن بگوش تا کشیدن در آغوش در جبات بسیار هر چند نام شکر برسی تا شکر خموری کام تو شیرین نشود و هر چند وصفت نافه گوئی تا نافه نه پویی مشام تو شکر نگیرد و پس چون طالب صادق را به اسطه مطالع این سخنان سلسله شوق و حرکت آید و داعیه طلب قوت گیر و می باید که بخیر و گفت و شنید بسند کند بلکه کمر اجتهاد و جهد و حسب المقدور در تحصیل این مطلوب بکوشد شاید که توفیق موافق آید و سعادت سعادت نماید

جوهر حضرت قدوة المحدثین شیخ ابراهیم شطرنجی قدس سره در اینیه حقائق نما شرح جامع جهان نامی فرماید که اگر کسی سوال کند که علم توحید و علم حقائق حاصل کرده و عمل بران نه ورزیده یعنی تصفیه و تزکیه نکرده معاد روح او چگونه باشد حضرت امام محمد غزالی قدس سره در رساله مصون علی غیر ابله جواب چنین فرموده اند که او عالم فاسق است مدت عذاب صوری چند بعد از روزگار محو گردد و چنانچه با ذی سبب نحاس باشد چون در آتش کنند و سخت بدمند جمله نحاس سوخته گردد و ذوب گردد و اگر کسی سوال کند که حال آن کس چیست که عمل نیک ورزیده و علم تحقیق حاصل نکرده و بعد از امام جواب میفرماید آنکس ناقص است اما انصاف است عمل باشد او را از عالم صوری نجات باشد و از بهشت صوری با انصاف بود اما از سعادت معنوی محروم ماند چنانکه سعادت معنوی لازم علم کمال است که او را حاصل نبود

جوهر فرض حکمت احدیه فی کلمه بودیه تخصیص این حکمت بکلمه بودیه از ان جهت است که بود
 علیه السلام عارف مراتب ثلاثه احدیه و مظهر توحید ذاتی و اسمانی و افعالی بودند و درین فرض توحید علی
 سبیل التدقیق مذکور است و احدیت را سه مرتبه است اول احدیت ذات که در ان مرتبه هیچ وجه کثرت
 را اعتبار نیست قل هو الله احد بیان این مرتبه احدیت مطلقه است دوم احدیت اسما و صفات
 یعنی همه اسما و صفات مع کثرتها التي لا تخصی با ذات یکی است و باین اعتبار گویند که الله واحد است
 هو الله الواحد القهار یعنی جمیع اسما و صفات در این تملک و عین ذات اند سوم احدیت افعال و
 تاثیرات و موثرات است یعنی که آن ذات متعالیه است که فی الحقیقت مصدر جمیع افعال و موثر و بهم
 منفعلات است و بکلم تربیت هر یک را بحسب خلاف در سه ذات تفاوت قابلیت سوئی حضرت ان می کنند
 ۱۱ جوهر حضرت شیخ نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره در شرح صایعیات می فرماید رباعی

هستی که حقیقت حق آمد الحق	بے آنکه بحق بود مصداق و مطلق
قومی که پائینش مقید دارند	قومی که در از قید تعین مطلق

فایده ان باتحاد وجود واجب تعالی با حقیقتش و و فرقه اند فرقه اول ارباب فکر و نظر چون ملا و اشیا
 میگویند شاید که واجب الوجود کلی باشد یعنی نشاید که او را کلیت و عموم عارض تواند بود زیرا که وجود
 کلی در خارج بے تعین صورت نبند و پس لازم آمد که واجب الوجود مرکب باشد از ان امر کلی و تعین و
 ترکیب واجب بحال است چنانکه مشهور است بلکه واجب باید که فی حد ذات متعین باشد یعنی تعین و
 عین ذات وی باشد چنانکه در بودی عین ذات وی است تا هیچ وجه در ترکیب و تعدد صورت نبند
 و چنین موجودیت اشیا عبارت از ان باشد که ایشان را با حضرت وجود اعلیٰ خاص و نسبت معین است
 و از آنحضرت برایشان بر تو نیست نه آنکه وجود مرا ایشان را عارض است یا در ایشان حاصل و برین
 تفهیم موجود مفهومی باشد کلی محمول بر امور متکثره و وجود جزئی حقیقی متمنع الاشتراک بین اکثرین و
 اگر کسی گوید که متبادر بین از لفظ وجود مفهومی است مشترک میان چیزهای بسیار پس چون جزئی
 حقیقی باشد گویم که سخن در حقیقت وجود است نه در آنچه متبادر میشود از لفظ وجود پس می شاید که حقیقت
 جزئی حقیقی باشد و مفهوم کلی متبادر از لفظ وجود عارض عام نسبت بان حقیقت چون مفهوم واجب تعالی
 قیاس با حقیقتش و فرقه دوم صونیة قائلین بوحده وجود اند میگویند که در هر طور عقل طوریست
 که در ان طور بطریق مکاشفه و مشاهده چیزهای چند منکشف میگردد که عقل از او را آن عاجز است
 همچنانکه حواس از او را که مقولات که در کات عقل است عاجز اند و در ان طور محقق شده است

که حقیقت وجود که بین واجب و وجود است نه کلی است و نه جزئی و نه خاص و نه عام بلکه مطلق است از هر
قیود و تا حدی که از قید اطلاق نیز معز است بر آن قیاس که از باب علوم عقلیه در کلی طبعی گفته اند
و آن حقیقت و همه شکیا که موصوفات اند با وجود تجلی و ظهور کرد است بآن معنی که هیچ چیز از آن حقیقت
خالی نیست که اگر از حقیقت وجود کلی خالی بود که اصلاً با وجود موصوفات نیست

۸۲ جوهر بحر العلوم مولانا عبد العلی قدس سره در بیان خود میفرماید که حقیقت واجب بآنچه و تعلق و تعلق
و حقائق ممکنات و تعینات است پس واجب ممکن میتواند شد و مطلق را و واجب لازم متعین را امکان
و محال است که مطلق عین متعین گردد و چون یک اصلاً تفان نماید و اطلاق مطلق باطل شود و نیز محال است که متعین
عین مطلق گردد و باطلان تفان زیرا که از متعین تعیین باطل و اصل نمیشود و میشود چنانکه سالک از مرتبه فیاضی است
رسیده تعیین شود و آن باشد و او نافع از تعیین خود میشود اما در واقع تعیین مرفوع نمیشود

۸۳ جوهر در واجب وجود هر چه وجود ضروری باشد و او را واجب وجود گویند و هر چه عدم او ضروری باشد
او را ممتنع الوجود نامند و هر چه وجود و عدم او ضروری نباشد او را ممکن الوجود خوانند - از باب عقل و
احساب فکر یعنی حکما و متکلمین بر آنند که واجب تعالی علت موجد ممکن است و ممکن معلول واجب تعالی
پس واجب تعالی غیر ممکن باشد که علت موجد هر چه غیر آن است باشد و شیخ اکبر در قصص محمدی ایشان را
احساب علت میفرماید و نیست نفس الامر و حقیقت حال که جماعه مذکوره بر آنند و نیست حق علت موجد
ممكن به شکی که ممکن غیر او باشد و او غیر ممکن رع چون ندیدند حقیقت ره افسانه زبده و میگویند عقلاء
مذکور در اثبات واجب تعالی که بر ممکن در وجود خود محتاج باشد بسو و واجب تعالی و این حکم بدیهی است
چه بر کسی بعد از او یک حسی امکان حکم میکند که بر ممکن مقتدر باشد بسو و واجب الوجود در وجود خود بواسطه
بالا و اسطر و ذین حکم ابل و بعد ان و ابل بر آن شریک اند لیکن ابل بر آن بر آنند که واجب تعالی
غیر ممکن باشد جمیع وجوه آری حکم کردن بافتقار به ممکن بسو و واجب تعالی بدیهی است لیکن نیست
ممكن غیر واجب تعالی و واجب غیر ممکن چه افتقار ممکن بسو و واجب تعالی مثل افتقار حباب باشد
بسو آب پس حباب عین آب باشد و آب عین حباب پس واجب تعالی حقیقت الحقائق باشد
و هر حقیقتی از حقائق فروب باشد از افراد آن چنانکه هر جسم خاص فروب باشد از افراد جسم مطلق پس
واجب تعالی بر همه جمیع محمول باشد

۸۴ جوهر و تحقیق واجب الوجود و در توقف اشیه علی ما تیوقف علیه و تسلسل استناد ممکن است
و در ذمه بحث که موثر است در استناد آن علت ابعات دیگر که در آن علت اول موثر است

و یلمح حیرة الی غیر النہایة و چون امکان تساوی وجود و عدم ممکن است پس البته جهت ترجیح این طرفین
نزدیک ممکن محتاج بعلت است اگر چنانچه آن علت واجب باشد ثبت المدعی و اگر ممکن باشد خالی نیست
که همان ممکن مفروض اول است یا ممکن دیگر اگر اول باشد درست چه ممکن اول موقوف ممکن دوم
باشد و ممکن دوم موقوف ممکن اول و اگر آن علت ممکن دیگر باشد خالی نیست که سلسله اعتیاج منجز جواب
میکرد و یا نمیکرد و اگر منجز جواب شود فصول المراد و الا معلول ممکن دیگر باشد و آن ممکن دیگر معلول ممکن
دیگر همچنین الی غیر النہایة میرود و این است گرفتاری تسلسل چه هر چند فرض علل می نماید بجای نمیرسد
دور باطل تسلسل است محال است پس مبدا و بدو است تالی پس قائل گشتند که واجب الوجود است
چه اگر نباشد ازین دو باطل که دور و تسلسل است یکے لازم آید ازین استدلال او را معلوم گشت که واجب الوجود
می باید که باشد و معرفت حقیقی که علم بحقیقت بود حاصل نشد چه آن معنی بنفی غیر سیرست نه اثبات هر که
حق را بوسیله اشیا می داند بحقیقت جاہل است و هر که اشیا را بحق داند او عارف است
۸۴ جوهر واجب الوجود آنست که وجود او مقتضای ذات او باشد و ممکن الوجود آنست که وجود او
نه مقتضای ذات وی باشد بلکه از جهت موجودیت محتاج بغیر که علت و است باشد و پیش حکما علت
احتیاج ممکن بموثر امکان است از امکان اشیاء واجب میکنند چه وجود و عدم نظر با ذات ممکن بتساوی
اند و احوال طرفین ممکن که وجود باشد یا عدم بر طرف دیگر مرجع نمیشوند الا بواسطه امر مغایر آن ممکن که
آن علت وی باشد و نزد تکلم علت احتیاج ممکن بموثر حدوث است زیرا که اعتیاج ممکن بموثر از جهت
خروج است از عدم بوجود آن حدوث است و بعضی که علت احتیاج امکان و حدوث را دانسته اند
دور علت احتیاج حدوث اعتبار کرده اند شرط او شرطاً مقصود آنست که حکیم فلسفی بلکه صاحب استدلال
مطلقاً از وجود ممکن بوجود واجب استدلال نموده می گویند که ممکن از جهت امکانیت و حدوث محتاج
بعلت است و آن علت از روی امکانیت محتاج خواهد بود بعلتی دیگر اگر آن علت دیگر واجب باشد
فصول المراد اگر از ممکن باشد اگر همان ممکن مفروض باشد یا نشیء واجب شود که مقصود است یا منجز ممکنات
غیر متناهی کرد و تسلسل لازم آید و چون اثبات ذات واجب ممکن می نمایند بر آنکه در معرفت ذات
واجب حیران باشد چه معلول اثر علت است و آثار بذوات و صفات دلایل ذات و صفات موثر اند
لابد است که در دلیل از بیرون چیزی باشد و چون ذات ممکن نزد ایشان من کل الوجوه خلاف ذات است
۸۵ جوهر و تنزیه حق سبحانه و تعالی از تحدید و تقیید منکران وحدت وجود و فرق اندکی قائلان تشبیه که حق سبحانہ
و تعالی را جهت ثابت میکنند و دیگر قائلان بتنزیه که مجرد از مکان و جهت گویند و این تحدید و تقیید است موقوف

حق سبحانه و تعالی این حقیقت را در وجود ما مثل شد و وجود مجرد را چنانکه مجرد و موجود و مجرد از مکان جهت اند چنین حقیقتا
نیز ذاتی است مجرد از مکان و جهت پس تشبیه بخواهر مجرد شده اگر چه تشبیه بجهانیات نشد پس منکران وحدت
وجود همیشه اند و نزد اهل تحقیق حق تعالی منزله است در عین تشبیه و تشبیه است در عین تنزیه و کسی که
منکر صفات تشبیه است و یا منکر صفات تنزیه هر دو غلطی اند و در قرآن مجید آیات تشبیه بسیار اند و آیات
تنزیه هم واقع است و هر دو حق است و ایمان به یکی و تاویل بدگره ایمان بعضی است و کفر بعضی و
بحر العلوم مولانا عبد العالی قدس سره در رساله خود میفرماید که حق سبحانه و تعالی منزله است در مرتبه ذات
و تشبیه است در مطابق بر این و است جامع میان تنزیه و تشبیه و نیست منزله محض بوجهی که قابل تشبیه نباشد
اصلا چنانچه اشعریه میگویند چه تنزیه باین وجه تقید است و نیست تشبیه محض چنانچه مجسمیه میگویند که این تشبیه
تحدید است و الله تعالی منزله است از تقید و تحدید و او سبحانه تشبیه است در عین تنزیه که او است با تنزیه
خود و در مطابق و منزله است در عین تشبیه چه اعتبارات مالک اند و او است موجود پس تشبیه چه چیز باشد و
در قرآن مجید نفوس دال بر تشبیه اکثر اند از نفوس دال بر تنزیه و حضرت شیخ اکبر قدس سره و نفوس حکم
میفرمایند **فان قلت بالتشبيه كنت مقيدا + وان قلت بالتشبيه كنت محمدا +** پس اگر
گوئی به تنزیه قاطع و تشبیه را بآن یاز کنی باشی تو مقید یعنی قید کننده مر حق تعالی را در غیب یعنی منکر
ظهور و تشبیه با وجود آنکه الله تعالی خود را اوجاف کرده است به بودن و می ظاهر است و اگر گوئی به تشبیه
و تنزیه را بآن منضم کنی چنانچه مجسمیه میگویند که الله تعالی جسم و تشبیه است پس شومی محمدا یعنی حد کننده
مر الله تعالی را در بعضی مراتب که مرتبه تنزیه از آن خارج باشد و حق تعالی حد ندارد و باز میفرمایند **فان قلت**
بالتشبيه بالامر من كنت محمدا + و كنت اماما في المعارف سيدا + و اگر بگوئی بهر دو امر که
تنزیه و تشبیه باشد یعنی حق تعالی منزله است در عین تشبیه و تشبیه است در عین تنزیه باشی **فقلت** و بهر دو
سید او است گوئی و شومی امام و معارف الهیه و باز میفرمایند **فمن قال بالاشفاع كان**
مشركا + و من قال بالافراد كان موحدا + اشفاع معصداست از باب افعال بمعنی جفت کردن
و افراد نیز معصداست از باب مذکور و مشركا بصیغه اسم فاعل از تشريك و موحدا بصیغه اسم فاعل کسی که اثبات
غیر با حق تعالی نکند پس کسی که بگوید با شفاع و جفت کند خلق را با حق تعالی یعنی بگوید که حق تعالی را وجود
عالمی است و ممکن را وجودی و علی + او مشرك است و این مشرك حتی است و کسی که بگوید با افراد یعنی بواحد بودن
و فرد بودن وجود که وجود نفس ذات حق تعالی است و واحد است و کثرت نظام او منافی وحدت نیست
بست آن شخص موحدا و باز میفرمایند **فياك التبيين كنت ثانيا + وياك التنزيه كنت محمدا +**

لفظ ثانی بصیغه اسم فاعل بمعنی ثنا کننده و یا بمعنی دوم یعنی باز و از نفس خود را از تشبیه اگر هستی تو ثنا کننده
حق تعالی را و یا اگر هستی تو دوم حق وجود یعنی قائل تشبیه باین طریق مشوک خود را یک موجود دانی و حق را
موجود دوم از خود و باز و از نفس خود را از تنزیه اگر تو باشی مفرد یعنی جدا کننده تشبیه را از تنزیه با کماله باید
که قائل شوی به تشبیه در عین تنزیه و تنزیه در عین تشبیه باز میفرمایند **فما انت هو بل انت هو وراه**
فی عین الامور مسرعا و مقیدا پس تو اونیستی چرا که تو مقید نمی و متعین و اطلاق بلکه تو اونیستی بحسب
حقیقت که حق متعین شده است در تو و می بینی حق را در عین موجودات مسرعا و مقیدا **خلاصه**
قید یقین و مقید یقین یعنی غلطی هر دو یقین

۷۷ جوهر در توحید ذات و تنزیه صفات علماء و صوفیه که بسبب انقطاع از شوغل با معدن علم
اتصال یافته اند و قدس ارواح و قلوب ایشان در آن مستقر و ثابت و راسخ شد و ویده بصیرت شان
بنور شایده و جمال ازلی بکمال گشت بطریق علم یقین و برهان مبین بل بوجه کشف و ذوق و وجدان میسر
و می بینند و گواهی می دهند که هیچ کس و هیچ چیز مستحق معبودی و الاله معبودی نیست الا حق سبحانه و تعالی ذات
قدیمش همیشه بود صف و عدانیت موصوف است و بخت فروانیت معروف و صفات محدثات از مشاکله و
ممانه و اتصال و انفصال و تقارن حلول و خروج و دخول و تغیر و زوال و تبدل و انتقال از قدس و نزاهت و
سلوب و هیچ نقصان که جمال و جمال کمال او نامشوب جمال احدیش از رحمت ملاحظه افکار بر او جمال
صمدیش از رحمت ملاحظه افکار بر او مبارزان میدان صفات او در صفات او جمال عبارت تنگ
و سابقان عرضه معرفت را در تعریف او پنداشتند لنگ پای رفعت او آتش از سوزات حواس
و محاذات قیاس متعالی و ساحت غزت معرفتش از تیر و دام و تیرش افهام غالی نهایات عقول را
در بدایات معرفت او خیزد و تیر و تیرش در پیوسته نیست و بصیرت صاحب نظران را و راسخه انوار عظمت او
جز تعامی و تعامی سبیل نه ذات نامحدود و او را بدایت نه و صفات نامحدود و او را نهایت نه از اول و ابد
مندرج در تحت احاطت او و کون و مکان منطوقی در طے بساطت او و اول و اول و اولیت او و آخر
و همه او آخر و آخریت او و اول طوایف و طایفه و باطنی و باطنی که او ان در باطنیت او ظاهر هر چه
در عقل و فهم و فهم و حواس و قیاس گنجد ذات سبحانه و تعالی از ان منزله و مقدس است چه این همه محدثات
و محدث جز او را که محدث نتواند کرد و دلیل وجود او هم وجود اوست و برهان شهود او هم شهود او و غایت
او را که درین مقام عزت العز عن درک الا و را که او را که هیچ موجد بکنه او را که واحد خرواج
تواند رسید و هر چه او را که او بدان شستی که در غایت او را که او بود نه غایت واحد تعالی اندرین لک

علو کبریا اینچ پیش تو پیش از ان روایت غایت نم آست التذنیست +

۸۱ جوهر صاحب ششمی معنوی قدس برده

چیت تو حید خدا آموختن	خوشتن را پیش واحد سوختن
گر همی خواهی که بفروزی جوهر	بستی همچون شب خود را بسوز
زانکه هستی سخت مستی آورد	عقل از سر شدم از دل ببرد
شد غرازیلی از ان هستی بلیس	که چرا آدم شود بر من رئیس
بر که از هستی خود مفقود شد	منتهای کار او محمود شد

۸۹ جوهر و کمال ذاتی و کمال اسمائی حق سبحانه و تعالی صاحب تحفه المرسله الی النبی صلی الله علیه و آله و صحابه و سلم میفرمایند و ان لذلک الوجود کمالین احدهما کمال ذاتی و ثانیها کمال اسمائی اما الکمال الذاتی فهو عبارة عن ظهوره تعالی علی نفسه بنفسه فی نفسه لنفسه بلا اعتبار الغیر و الغیریة و الغناء المطلق لازم لهذا الکمال الذاتی و معنی الغناء المطلق مشاهده تعالی فی نفسه جمیع الشیون و الاعتبارات الالهیه و الکیانیة مع احکامها و لوازمها و مقتضیاتها علی وجه کلی اجمالی لا اندراج الكل فی بطون الذات و وحدته کما اندراج جمیع الاعداد فی الواحد العدومی و آن وجود را دو کمال است یکی کمال ذاتی و دوم کمال اسمائی و کمال ذاتی عبارت است از ظاهر شدن حق سبحانه و تعالی بر ذات خود بذات خود در ذات خود بر آن ذات خود سبب اعتبار غیر غیره و غناء مطلق لازم این کمال ذاتی است و معنی غناء مطلق مشاهده حق سبحانه و تعالی است در ذات خود جمیع شیون و اعتبارات الهیه و کونیة را با حکام و لوازم و مقتضیات او بر وجه کلی اجمالی زیرا که همه در بطون ذات در وحدت او مندرج اند و انما سمیت غناء مطلقا لانه تعالی بهذه المشاهدة مستغن عن ظهور العالم علی وجه التفصیل لاحاجة له فی حصول المشاهدة الی العالم و ما یم لان المشاهدة جمیع الموجودات حاصلة له تعالی عند اندراج الكل فی بطونه و وحدته و هذه المشاهدة تكون شهوا عینیا علمیا کثیرا مفصل فی الجمل و الکثیر فی الواحد و النحلة مع الاغصان و توابعها فی النواة الواحدة و نامیده نشد این مشاهده مذکوره بغناء مطلق کما زین حبت که حق سبحانه و تعالی بدین مشاهده بے نیاز است از ظهور عالم بر وجه تفصیل و در حصول این مشاهده مراد را حاجت نیست سوئے عالم چیزی که در ولایت نیر که مشاهده جمیع موجودات نزدیک اندراج همه بطون ذات او در وحدت او حاصل است و این مشاهده شهوی معنی علمی باشد چون شهود مفصل و مجمل

بسیار در واحد و نخل باشد و باینجه توابع او در یک خسته و اما الکمال الاسمانی قمر عبارتہ عن ظهورہ
تعالی علی نفسه و شہود ذاتہ فی التعینات انحرار حقیقۃ اعنی العالم و ما فیہ و ہذا الشہود کیون شہودا
عیانی عینی و وجودی و کثرت و اجمال فی المفصل و الواحد فی الکثیر و النواتق فی الخات و توابعہا
الکمال اسمانی عبارت ست از ظهور او تعالی بر ذات خود و شہود او مر ذات خود و تعینات خارجہ یعنی علم
و چیزے کہ دروست و این شہود عینی عینی وجودی باشد چو شہود و اجمال و مفصل و یکے در بسیار خسته و نخل
و در توابع آن و ہذا الکمال الاسمانی من حیث التحق و الظہور موقوف علی وجود العالم و ما فیہ
لان معنای السابق لا یحصل الا بظہور العالم علی وجہ التفصیل و این کمال اسمانی از حیثیت
تحقق و ظہور موقوف ست بر وجود عالم و ہر آنچه دروست زیرا کہ معنی مذکورہ کمال اسمانی حاصل نشود
مگر بظہور عالم بر وجہ تفصیل و شیخ نور الدین عبدالرحمن جامی قدس سرہ در شرح رباعیات میفرماید
کہ حضرت حق سبحانہ و تعالی بموجب فرمودہ خود ان امتد یعنی عن العالمین بحسب کمال ذاتی از
وجود عالم و عالمیان متعنی ست و اما تحقق و ظہور کمال اسمانی موقوف ست بر وجود اعیان ممکنات
کہ مرایا و مجالی صفات و اعتبارات ذات اندچہ کمال اسمانی عبارت ست از ظهور ذات مقدسہ
و شہود او در مراتب تعینات خود کہ مسمی اند بغير و سوی اگر گویند نیستند اشکال حق تعالی بغير لازم آید
گویم کہ مراتب نیز منظر و محلی ست مطلقا غیر نیست تا اشکال بغير لازم آید بلکہ او را وجہیت ست یکے
تعین شخصی وے کہ لاحق وے شدہ و آن جہت غیریت ست و یکے جہت وجودی کہ قیام بہ وجودت
بآن وجود است و این عین وجود حق ست سبحانہ ہذا قال بعض شراح الفصوص و پوشیدہ ماند
کہ مرآتیت و منظریت موجودات مر وجود حق تعالی را از حیثیت غیریت ست نہ از جہت عینیت چہ
منظریت مرایا و منظر ہر باعتبار تعین و تقید است و ایشان باعتبار تعین و تقید بغير وجود مطلق اند
اگر چہ در حقیقت وجود متحد اند و متحققان از غیریت این میخوانند و غیر حقیقی خود عدم محض ست پس
جواب صواب آنست کہ گویند ذات فی نفسہا کامل است وے وجود اختیار کہ مظاہر مقیدہ است
و کمال اسمانی بحسب کمال مظاہر و ہادو شیون ست نہ بحسب کمال محض ذات پس اشکال ذات بغير لازم آید
۱۰ جوہر در تحقیق اسما و صفات صاحب مصباح الہدایہ قدس سرہ میفرماید کہ معتقد جامعیت تصوف
آنست کہ خداوند تعالی را اسما حسنہ نامعدود است و صفات اعلی نامحدود و ہر اسمے دلیل صفتے و ہر صفتے
سبیل معرفتی و ہر معرفتے معرفت ربوبیتے و ہر ربوبیتے طالب عبودیتے و از ہر جملہ آن اسما ذاتنا ہی بحسبیت
جناب الہی نمودن اسم و ہر اسم یک بحسب تعداد و قیاس و طاقت بشری از پروردگار تعالی ہر اسمے نامعدود

و جمال صفات را درین مطایر بر دیده مشتاقان لقاء بقا و بقا و لقاء خود جلوه کرده تا بهر خطه بدان تسلی
ایشان را تسلی میدهد و هر لمح از دریکه اسمی جمال صفتی بر نظر ایشان عرض میکند و ذوق بر ذوق و شوق
بر شوق نشان می افزاید چه هرگاه بوجه صفتی جدید بر ایشان مکشوف می شود و ذوق تازه بدل ایشان
می پویند و شوقی جدید بمشاهده جمال ذات و ایشان انگیزه میگردد و حق تعالی را در اسرار خود و در
و یک اسم بسیار است از هزار گمان نبرخی که اسماء جناب الهی در آنچه شنیده و پورسیده است منحصراً چلیب
اسما که در خزانه عزت کنون و برج عزت است و هیچکس را جز عالم الغیب بران اطلاعی نه علم ازلی معرفت آن
مشهور است اسماء او سبحانه از حد پذیردن است و صفات او سبحانه از عدد و اندازه و چون و چنانکه اسماء را نهایت نیست

معانی بطون بر اسمی را غایت نیست

۹۱ جوهر در بیان آنکه حضرت حق سبحانه و تعالی از روی حقیقت و ذات از همه چیز پوشیده

ترست شیخ نورالدین عبد الرحمن جامی قدس سره در شرح رباعیات میفرماید که حضرت حق سبحانه

و تعالی از روی حقیقت و ذات از همه چیز پوشیده ترست که ذات و غیب هویت او تعالی بدرک

مفهوم و مشهود و معلوم هیچکس نتواند بود و کما اخیر بر معنی نفسیه بقوله والا کحیطون به علما هر چه در عقل و

فهم و وهم و حواس و قیاس گنج ذوات خداوند سبحانه و تعالی از ان منزله است و مقدس چه اینهمه میثبات اند

و محدث جزا و راک محدث تواند کرد و اما از روی تحقق هستی پدید آید از همه چیز باست و قال بعضهم

قدس الله تعالی اسرار هم حق سبحانه و تعالی از همه مخلوقات و موجودات ظاهریست و از غیبیاتی بی نهایت

۹۲ جوهر خداوند تعالی واحد است لا شریک له ولا ضد له ولا ند له حیث نیست جوهریت عرفیت

و حضرت خداوند تعالی در دار آخرت در بهشت بچشم سروده خواهد شد و بهشت و دوزخ مخلوق اند و اهل

و نعم داهل و دوزخ و عذاب باشند و عذاب قبر و سوال منکر و نیکر و بعثت بعد موت و رسیدن صور همه بر حق اند خواهد

۹۳ جوهر بدانکه نزد بعضی صفات جناب حق سبحانه و تعالی عین ذات است و نزد بعضی غیر ذات و نزد

بعضی نه عین ذات است و نه غیر ذات و بعضی میفرماید که متعرض نشویم لفظ غیر را نه به نفی و نه باثبات بلکه گوئیم

که جناب حق سبحانه و تعالی موجود است و جناب او تعالی را صفات است که معدوم نمیشود چنانکه ذات جناب او

سبحانه و تعالی معدوم نشود و حضرت شیخ نورالدین عبد الرحمن جامی قدس سره در لوائح میفرماید که صفات

غیر ذات از من حیث الیهما العقول عین ذات اند من حیث التحق و الحصول مثلاً عالم ذات است اعتبار صفت علم

قادر با اعتبار قدرت و در میان اعتبار از اوت اشک نیست که اینها چنانکه بحسب مفهوم با یکدیگر متغایرند با ذات نیز متغایرند

الکسب تحقیق وستی عین ذات اند بمعنی که آنها موجودات متعدد نیست بلکه وجود است واحد و اما وصف آنست

برو است و اہم حیوۃ افتقنا غیر حی نمیکنند چرا کہ حیوۃ عین ذات است و غیر مقتضی نسبت و ظاہر است کہ علم اثر است
از حیوۃ و از اہم است اولیٰ تقدیم بالطبع لازم نیاید و دانستہ کہ مزاج معتدل برق را اثر و حیوۃ است و حیوۃ را تقدیم
شرف است بر مزاج پس اہم علیم بر اہم است اولیٰ است از اہم حیوۃ آئینہ مطابق نما آہم ایچہ اوصاف است صفت علم
و بعضی بر آنند کہ امام ایچہ صفت حیات است عین المعانی

۹۱ جوہر سبوح شفق است از تسبیح و قدوس شفق است از تقدس و برود و در معنی تنزیہ مشارک اند من
حیث اللغت برود و در معنی تطہیر است امام جہت الاصطلاح سبالغہ و قدوس بیشتر است از سبوح کہ تسبیح تنزیہ
حق است از شریک و صفات نقص چون عجز و ضعف و غیر و فنا و امثال آن و تقدس تنزیہ حق است از تقلب
کہ در تسبیح گفته شد و از ہر صہ لائق جناب مقدس اوست از صفات امکان خواہ آن صفتی ناقصہ باشد
یا کاملہ کہ آنچه بہ نسبت با غیر حق کمال نماید و قدوس محصور در جملہ اسما حسنی است و او در تنزیہ و کمیت کیفیت
از سبوح اشد سبالغہ است پس او اخص باشد از سبوح و آنچه این شد از اہم آنرا در ذکر موصوفہ دارند انشا
گویند سبوح قدوس

۹۲ جوہر قال اللہ تعالیٰ ہو الاول والاخر والظاہر والباطن و ہو کل شیء علیم ہ اوست
پیش از ہمہ شیا و پدید آرندہ آنها یعنی قدیم ازلی است کہ او را ہدایت نیست و پس از فنا رہبہ موجودات
اوست یعنی باقی ابد است کہ آخریت او را نہایت نیست فرو اول و اول بے انتہا + آخر او آخر بے انتہا +
و آشکارا وجود او بکثرت و لائل و نہان حقیقت ذات او از تعقل بہر عاقل رباعی

اول و آخر توئی کیست حدوث و قدم	ظاہر و باطن توئی چیست وجود و عدم
اول بے انتقال آخر بے ارتحال	ظاہر بے خند و چون باطن بے کین و کم

صاحب بحر کفائق فرماید کہ اول است در عین آخریت و آخریت در عین اولیت و برہمن سوال ظاہر است
در عین باطنیت و باطن است در عین ظاہریت حضرت شیخ ابوسعید خرازی قدس سرہ را پرسیدند کہ خدا تعالیٰ
را بچہ شناختی فرمودند بآنکہ میان افساد و جمع کردہ پس این آیہ خوانند و فرمودند کہ مشہور نیست جمع فساد
الا از حیثیت واحد و اعتبار واحد و در آن واحد قداحہ

اولے و ہم در اول آخری	باطنی و ہم در ان دم ظاہری
تو محیطے بر ہمہ اندر صفات	و از ہمہ پاکی و مستغنی بذات

و او ہمہ چیز علیم و داناست اول و آخر نزد علم او مساویست و ظاہر و باطن بہ نسبت دانش او یکسان
۹۳ جوہر قال اللہ تعالیٰ لیس کلمۃ شئ و ہو اسمع البصیر علما افلاک است و آنکہ ہر کلمۃ در

کشف زائد است یا غیر زائد یعنی بر آنند که زائد است پس معنی و سبب تنزیه باشد چرا که از لیس مثله شے
 این لازم آید که او اصل هیچ وجه از وجوه نیست و قوله و هو السميع البصير تشبیه باشد از بهر اطلاق سميع و بصير
 بر مالک بر عهد میکنند پس در و سبب تنزیه باشد و تم تشبیه و بعضی بر آنند که کاف در و سبب زائد نیست پس بجای
 مثل باشد یعنی لیس مثل مثله شے و نفی مثل از مثل خود کرده باشد و اثبات مثل کرده است مثلی که مثل
 از و سبب منفی بود و این عین تشبیه است و تنزیه درین قول باشد که و هو السميع البصير و در علم بلاغت
 گفته که هرگاه مبتدا ضمیر باشد مقدم بر خبر و خبر و سبب معرفت بلا هم بود فائده حصر و بد پس معنی این باشد
 که اوست تنها که سميع است و بصير است و این عین تنزیه باشد چرا که تنزیه ذات او از سميع و بصير کرده است
 که آن تفصیل است بآنکه آلت مخلوق است و او تعالی منزله است از آلت چنانکه گفته اند در معتقدات که
 سميع بلا سميع و بصير بلا بصير و اثبات سميعی و بصیری حق را کرده باشد پس ازین آیت مذکوره بقدر
 کاف زائده نیمه اول آیه تنزیه باشد و نیمه دیگر تشبیه و بقدر غیر زائد نیمه اول آیت تشبیه باشد و نیمه دیگر تنزیه
 و اگر نیکو تامل کنی بیابی که در هر نیمه از آیت تنزیه در تشبیه است و تشبیه در تنزیه است پس خلاصه سخن این
 باشد که حق است که سميع است و بصير است در هر سميعی و بصیری که او را سميع و بصير باشد یعنی گوش و حدقه
 و حق را گوش و حدقه نیست و این عین تنزیه است و تشبیه - و شیخ اگر گفت قوله تعالی لیس مثله
 شے یعنی نیست مثل حق تعالی چیز که تنزیه کرد و خود را از تشبیه نفس آنچه در عالم باشد چه عالم اهل عالم یا بیکی
 متماثل اند پس عالم حق نباشد و نیز فرمود و هو السميع البصير یعنی الله تعالی سميع است و بصير معنی شنوا و بینا
 پس تشبیه کرد حق تعالی که مائل حق سميع و بصير است بلکه عین او -

۱۱۱ چو هر در کلام جناب الهی صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که هیچ شک نیست که قدر
 و مرتبه هر کلامی بر حسب مقدار تکلم بود و هر چند تکلم رفیع پایه تر کلام او رفیع تر و پایه او منبع تر و چون ذات
 قدیم منفرد است بجلال و عظمت کلام بیچین منفرد بود بجلال و عظمت و اگر چه از روئے افاده و نفع بیچین
 نیک نزدیک است ولیکن از جهت رفعت مرتبت و علو منزلت بغایت دور است بر مثال آفتاب که بهر
 از خلق دور است و شعاع و حرارت نزدیک اگر با آثار منافع آن بنگری در غایت قرب و طورش بینی
 و اگر بکنه حقیقت آن بنگری در نهایت بُعد و بطونش یا بی هم قریب است و هم بعید به هم ظاهر است و هم باطن
 بعضی در قرب و ظهور و نظر کردند و گفتند حروف و صوت است بجهت احتراز از بُعد و بطون و بعضی در
 بُعد و بطونش نظر کردند و گفتند نه حرف است و نه صوت و طائفه اولی که گفتند حرف و صوت است بعضی گفتند
 قدیم است و بعضی گفتند محدث معلوم شد که هر قائلی باین مذاهب خود هر کدام قاعده نهاده است صحابه

و تابعین بحجت ملازمت اصول و چنین فصول برگزیده عرض کردند و از اصول واجبیه ایمان آوردن است
بقرآن مجید و متابعت او امر و نواهی آن کردن اینقدر از جهای لازم و اصول است و شروع در زوائد چون

حدوث و قدم بدعت و فصول

۱۰۲

جوهر و معنی الاعیان الثابتة تاشمشت را کتبه من الوجود در شرح رباعیات مولانا عابد الرحمن
جامی قدس سره مذکور است که صاحب فصوص الحکم قدس سره در فصوص ادرسی میفرماید الاعیان
الثابتة تاشمشت را کتبه من الوجود یعنی اعیان ثابتة که صور علمیه اند بر عدسیت اصلی خوانند و بوی
از وجود خارجی بمشام ایشان نه رسیده است و معنی این سخن آنست که اعیان ثابتة نزد افاضه وجود
ایشان ثابت و مستقر اند بر بطون خود و هیچ وجه ظاهری نخواهند شد زیرا که بطون و حقا ذاتی ایشان است
و ذاتی چیز سے از ان چیز جدا نمی شود پس آنچه ظاهر میشود ازین اعیان احکام آثار این اعیان است
که بوجدیاد وجود و حق ظاهر میشوند و ذات این اعیان

۱۰۳

جوهر در بیان آنکه نور وجود و حق سبحانه و تعالی بمشابه نور محسوس است و حقائق و اعیان
ثابتة بمنزله زجاجات متنوعه متکونه شیخ نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره در شرح رباعیات
میفرماید که نور وجود و حق سبحانه و تعالی بمشابه نور محسوس است و حقائق و اعیان ثابتة بمنزله زجاجات
متنوعه متکونه و تنوعات ظهور حق سبحانه و تعالی در ان حقائق و اعیان ثابتة چون الوان مختلفه همچنانکه
نمایندگی الوان نور بحسب الوان زجاج است که حجاب اوست و فی نفس الامر الوان نیست تا اگر زجاج
صاف است بمشابه نور در و صاف و سفید می نماید و اگر زجاج کدر است و ملون نور در و کدر
و ملون نماید بآنکه نور فی حد ذاته از لون و شکل مجر و معر است همچنین نور وجود و حق سبحانه و تعالی با هر یک
از حقائق و اعیان ظهور است که اگر آن حقیقت و عین قریب است به بساطت و نوریت و صفا چون اعیان
عقول و نفوس مجر و نور وجود و در ان منظر در غایت صفا و نوریت و بساطت نماید و اگر بعید است چون
اعیان جسمانیات نور وجود در ان کثیف نماید بآنکه نور فی نفس ز کثیف است نه لطیف پس و ست تعالی
و تقدس که واحد حقیقی است منزله از صورت و صفت و لون و شکل در حضرت احدیت و هم اوست سبحانه
که در مظاہر متکثره بصورت مختلفه ظهور کرده بحسب اسما و صفات و تجلی اسمانی و صفاتی و افعالی خود را بر خود جلوه داده
جوهر و نفی محمولیت از اعیان ثابتة و ما بیات شیخ نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره
در شرح رباعیات می فرماید رباعی

اعیان بخصیض عین ناکرده نزول | عاشا که بود بمجمل جاعل محمول

چون جعل بود افاضه نور وجود	توصیف عدم بان نباشد معقول
----------------------------	---------------------------

صوفیه مومنین با حکما و محققین متفق اند و نفی مجهولیت از اعیان ثابت و مابیات و کلام شیخ محقق و مدقق صدر الحق والدین القونوی و متابعان ایشان ناظر بآنست که نفی مجهولیت از اعیان ثابت باینست که جعل را اعتبار تمیز از افاضه تاثیر موثر و مابیات باعتبار افاضه وجود عینی خارجی بر ایشان و شک نیست که اعیان از آن حیثیت که صور علمیه اند وجود خارجی از ایشان منتفی است پس لازم آمد انقضاء مجهولیت نیز و نتیجه از محققان از باب نظر اوریجا تحقیقی است و حاصلش آنست که مابیات ممکنه بچنانکه در وجود خارجی محتاج اند بفاعل در وجود علمی نیز محتاج اند بفاعل خواه این فاعل ممکنه باشد و خواه موجب پس مجهولیت بمعنی احتیاج بفاعل از لوازم مابیات ممکنه است مطلقا خواه در وجود عینی و خواه در وجود علمی و اگر مجهولیت تفسیر کنند با احتیاج بفاعل در وجود خارجی قول بنفی مجهولیت از اعیان ثابت صحیح باشد اما پوشیده نماند که این تخصیص و تقیید تکلف است و راجع باصطلاح پس صواب و برین مقام آنست که گویند که مراد بنفی مجهولیت از مابیات عدم احتیاج ایشان است فی حد انفسها بجعل جاعل و تاثیر موثر زیرا که مابیات سواد شکل و تشکیک ملاحظه کرده نشود با و مفهوم دیگر و رایجی مفهوم سواد عقل معنی جعل و تاثیر را و روی تجویز نمیکند به سبب میان مابیت و نفس خودش مغایرتی نیست تا فاعل بجعل و تاثیر او را نفس خودش گرداند و همچنین شکی نیست جعل و تاثیر فاعل در صفت وجود یا بمعنی که وجود او گرداند بلکه جعل و تاثیر و متعلق بامیت است باعتبار وجود یا بمعنی که مابیت را متصف میگردد و آنکه بچنانکه تاثیر صباغ در ثوب مصبوغ نه بآنست که ثوب را ثوب گردانیده است یا صباغ را صباغ بلکه به آنست که ثوب را متصف بصباغ گردانیده است پس برین تقدیر هر یک از نفی مجهولیت مابیات فی حد انفسها و اثبات مجهولیت ایشان باعتبار اتصاف بوجود صحیح باشد

۱۰۵
چون در بیان حقیقت هر موجود و حضرت حق سبحانه و تعالی بعلم قدیم خویش حقائق کلیه و جزیه امیالست و علم به مستلزم بوجود آن شے است در علم پس شیا و جمایا موجود و بوجود علمی ازلی باشند شیخ ابراهیم خطاری قدس سره در آئینه حقائق نمای فرمایند که حقیقت هر موجودی عبارتست از نسبت تعین او در علم حق سبحانه و تعالی از لا و آن حقیقت را در اصطلاح محققان عین ثابته خوانند و در اصطلاح متکلمان معلوم معدوم و در اصطلاح حکما مابیت و در اصطلاح مغزله شئی ثابت چنانکه حقائق اشیا را اعیان ثابته خوانند بجهت ثبوت اینها در حضرت علم و اعیان ثابته عدم اضافی اند چه نسبت با وجود خارجی عدم اند و با استعداد خود با و حال عدم ثابت اند

در علم خباب حق سبحانه و تعالی و بوسیله از وجود خارجی بمشام ایشان نه رسیده است و بر گزاف قضا سے
ظهور نمیکند و از علم معین نمی آیند و ظاهر نشده است مگر احکام و آثار اینها یعنی هستی با حکام و آثار اینها
ملتبس شده است و ظهور بخود و درین مرتبه ظهور شیاء کونیة و تیز هر یک در علم خباب الهی است بر وجه
تفصیل پس شیاء در این مرتبه صور علمیه حضرت حق تعالی اند که بر حضرت حق تعالی ظاهر اند و حق تعالی
عالم باینهاست تفصیلا و بیچ یک از اینها نه خود را میداند و نه مثل خود را

۱۰۲
چون اعیان ثابت اگر چه در مرتبه علم صور متنوعه دارند لیکن ایشان را در این مرتبه محکما تصور
نست بلکه محل ایشان امری واحد است و آن علم حضرت باری تعالی است و به نسبت علم واحد معلوم
نیز واحد باشد چه معلوم من حیث المعلوم واحد است و ذات عالم چنانچه وحدت نوعی من حیث النوع
واحد است اگر چه در خارج افراد و تصور است بچنان اعیان ثابت در مرتبه علم حق تعالی متحد و اند
تعلق علم امام من حیث النفس المعلوم متعدد نیستند

۱۰۱
چون بداند که اعیان ثابت آئینه وجود حضرت حق تعالی اند و عالم عکس آن وجود است که
بواسطه مقابل در آئینه ظاهر گشته و این عکس را ظل نیز خوانند زیرا که چنانچه ظل بنور ظاهر است و
قطع نظر از نور کرده عدم است عالم نیز بنور وجود حضرت حق تعالی پیدا و روشن است و نظریات
نور عدم و ظلمت است و ثابیت آئینه آنست که عکس در و ظاهر میشود بر تفصیل آئینه چنانچه
در آئینه عکس کج و در آئینه طولانی عکس طولانی و در بزرگ بزرگ و در کوچک کوچک علی هذا
القیاس و حال آنکه آن شخص محاذی همان کیست شخص باشد پس این اختلاف همه از آثار و احکام آئینه
محاصل شده و آئینه اصلا مرتبی نمیشود و چنانچه صورت در آئینه می بینی و آئینه را نمی بینی و صورتی که
در آئینه می نماید آئینه بآن صورت متصوّر نمیشود و نمی گویند که آئینه آن صورت است یا آن صورت
آئینه است بلکه آئینه عیب ظهور یافته است بچنین اعیان ثابت که صور علمیه حضرت حق تعالی اند
حکم آئینه دارند که وجود حضرت حق تعالی با حکام ایشان ظاهر شده و بصورت ایشان نموده است
و آن اعیان تصدیف بوجود شده اند و بچنان محدود و آثار اعیان که در و ظاهر گشته بهم آن شده
که مگر اعیان بوجود ظاهر شده و حال آنکه آثار اعیان در وجود پیدا شده -

۱۰۹
چون هر حق سبحانه و تعالی من حیث الوجود المصنای الی الموجودات عین موجودات خارجیت
چرا که اعیان موجوده در خارج جمله آئینها اند و وجود حق تعالی را در آئینه جز عین بنیده و صورت او
نمی بینست پس موجودات که آنرا محدثات میخوانی باید که صور تفصیلی حق تعالی دانی پس محدثات نیز

باین اعتبار بذاته اعلی باشد نه آنکه علو ایشان اضافی باشد چرا که علو حق تعالی ذاتی است و این اعیان عین
حق اند و اعیان ثابت ثبوت صور ایشان در علم است پس از موجودات علمیه باشند نه از موجودات خارجی از حیث
شیخ اکبر قدس ه فرمودند ما شمت رایحه من الوجود یعنی من الوجود انجارجی که صور اعیان ثابت یافت ایشان
در علم است و معدوم خارجی است پس صور اعیان ثابت بحال خویش باقی باشد و اعیان ادو اعتبار است یک
آنکه یا اعیان مرئی و وجود حق تعالی و اسما و صفات او سبحانه اند تا دروسی جز آن وجود متعین بحسب نمایندگی
مرآة و صفا و کد و رة آن دروے نماید و تعد و در نظر بحسب تعد و مرآة است و مثال آن در محسوس خنجران
که مثلاً تو روے بدیوارے آوری که همه آن دیوار آهنیاد روے نشانیده باشند بلا شک صورت تو در هر یک
از آن آهنیاطا هر خواهد شد و لے نمایندگی با مختلف بحسب جوهر آهنی و نمایندگی آن و بے شبه میدانی که توئی که
در آن آهنیاطا نمی و خود تو در آن نیستی و تو خود همچنان که هستی در مرتبه خود بآن صفت که هستی و از اینجا هم
بدانی که چگونه اعیان موجوده اند در علم و معدوم اند در عین و رایحه وجود خارجی بمشام آن نه رسیده
دوم آنکه گوئی در وجود فی الخارج جز اعیان نیست و وجود حق در غیب مرآة این اعیان است و بدانکه موجد
عارف که حق بروے غالب باشد و وے در حق فانی چون از بمعنی اخبار کند باعتبار اول کند و مومن عالم
که خلق بروے غلبه کرده باشد باعتبار دوم اخبار کند و عارف محقق کامل را مشاهده هر دو مرآة است گاه حق
در خلق بنید و گاه خلق در حق و هر دو مرآة را شناسد

نلا جوهر هر عینی از اعیان موجوده فی الخارج را دو اعتبار است یکی من حیث الحقیقت و بمعنی عبارت
از ظهور جناب حق سبحانه و تعالی در صور مظاهر ممکنات و این تجلی را تجلی شهودی میخوانند و اعتبار دوم
من حیث التعین و الشخص و از این اعتبار است که اشیا را ممکن و خلق می نامند و جمیع لقائص را
بموجودات ممکنه ازین منسوب میدارند

از ره صورت نماید غیر دوست	چون نظر کردی بمعنی جمله است
از آن یکے ماعند کم نهید شنو	جز بی ماعتدنا باق مرو

ماعند کم نهید اشارت باعتبار دوم و ماعتدنا باق اشارت باعتبار اول

نلا جوهر هر عینی را از اعیان اقتضا سے ذاتی بود که معبر با استعداد و قابلیت است حضرت حق سبحانه و تعالی
بصورت هر عینی مناسب استعداد آن عین از ان اعیان در وجود خارجی برهان صورت استعداد ذاتی ایشان
و بصورت هر عینی مناسب استعداد آن عین ظهور فرموده بے کم و زیاد پس عین ثابت مومن تقاضای عیان
و عین ثابت کافر و عاصی تقاضای کفر و عصیان می نمود و در وجود عینی هر یک بر همان صفت که تقاضا

می نمود بامر کن فیکون ظاهر گشتند پس جناب خداوند تعالی را حجت نوی ست بر خلق که بر چه شما داده ام
 تقاضای ذاتی شما بود از کفر و اسلام و طاعت و عصیان و عظم معرفت و جمل هر یک آنچه بپایان
 استعداد و زبان حال سوال کردند همان یافتند پس هر چه بر اینها وارد میشد و از شر و وقایع و تقاضای عقوبات
 اینهاست که پند اینهاست و آن وحیست همه خیرست و هر چه هست از قامت ناسازگاری اندام است
 و در نه تشریف تو بر بالاکس کس کوتاه نیست + ما صنع الله فهو خیر من زنی که هر چه صادر گشت نیکوست
 آن و نه جمیل و نیکوست جز نیکویی و خوبی نخواهد داد و الله جمیل و کجبال هر که یافت عین مقصود
 خود یافت و جو خیر محضست صادر میشد و از والا خیر طلب کرد و نه یافتند

۱۱۲ جوهر جناب حق سبحانه و تعالی بصورت جمیع اعیان تجلی بر حسب استعدادات ایشان فرموده است
 پس بر صفت که بموجودات خارجی ظاهر میشود از جهت آنکه صفت تابع ذات است مشوب کثرت است و اگر چه حق
 است که بصورت ظاهر گشته و از آن رو که ظهور حضرت حق تعالی بصورت برشته و نور استعداد است که
 اقتضای ذاتی آن شے است بر اظهر اقتضای اسما و صفات بآن شے نیز می نمایند و اعیان فی حد ذاته استعداد
 تشکیلی و اشتداد چرا که اعیان شیوات ذات باعتبار اسماء اند و اسماء ذات خود مخالف داشتند و جمیع موجودات
 منظر اسماء و صفات البینه و چنانچه اختلاف و تفاوت و تسمی اسماء و صفات و افعال و خطا هر یک

۱۱۳ جوهر اعیان ممکنات معدومات اند و عدم ظلمتست و جناب خداوند تعالی نفس وجودست
 و جوهر نورست و چون وجود و در آن اعیان متعین شده و ظاهر شد پس وجود بر ظلمت افتاد و اعیان ممکنات
 موجود گشتند پس این موجودات متعین ظل ذات حضرت حق تعالی اند و ظل عبارتست از نور ممتزج بظلمت همچو
 سایه که در نور آفتاب و یا سراج افتد که او عبارتست از ظلمت ظاهر و نور پس ظاهر شد که تمام عالم اطلال حضرت
 حق تعالی باشد و این اطلال بنظر حقیقت عین حق اند و انسان کامل ظل ذات مجموعه جمیع اسماءست اگر چه همه
 موجودات متعین ظل ذات حضرت حق تعالی اند

۱۱۴ جوهر بد آنکه اعیان خارجی سایه اعیان ثابتست و اعیان ثابت سایه وجود حضرت حق تعالی است
 پس تو ظل ظل حضرت حق تعالی هستی و نسبتی که تراست با حضرت حق تعالی نسبت ظلمتتست و چنانچه ظل
 منفعتست شخص ذی ظل تونیز مستقری بحضرت خداوند تعالی و ازین نسبت ظلمتتست بآن که شخص از ظل لکلی
 مستغنیست و از این ظل هیچ فقری نیست

۱۱۵ جوهر بد آنکه قبول هدایت و راستی ادب بود مشیت هدایت نیز همه را بنود که مشیت تابع علمست
 بد آنکه عالم پیا اعیان است و مقتضیات اعیان آنچه باشد حق افاضه وجود آن فرماید قبول هدایت

در استعداد همه نبود مشیت هدایت نیز نمی‌انده بود مشیت نسبت به تابع علم که چیز را تا بوجه از وجود
ندانند امکان آن نیست که اراده و مشیت بان متعلق گردد که مشیت تابع علم است و علم بان حاصل بود
که همه نفوس را استعداد قبول هدایت نیست و حق تعالی ندانند بکسی چیز که او را قوت قبول آن نباشد
و مشیت از حق متعلق نگردد الا که حقیقت حال تقاضای آن کند پس عدم مشیت معلل بعدم اعطای
ایشان باشد و هدایت همه با جمیع اعیان نه با الامتصاصات و ذات و ذات مقتضی شی و نفس آن
نباشد پس هر عین که تقاضای هدایت کند آنجا ضلالت نباشد و آن عینی که تقاضای ضلالت کند آنجا هدایت نباشد
۱۱۶ جوهر بدانکه اعیان مجعول بجعل جاعل نیست تا کسی گوید که چرا عین همدی - اقبال و مقتضی است
گردانید و عین ضال را مقتضی ضلالت ساخت همچنان که پیش ایشان است که کس را ندانند که گوید چرا عین
کلب را کلبی نجس العین گردانید و عین انسان را انسان ظاهر ساخت بلکه اعیان صوابا و شکره و لایه
و مظاہر اسما اند و علم بل عین اسما و صفات قائمه بذات قائم بل من حیث الحقیقت و الهوت عین
ذات اند و از لا و ابد اجعل و ایجاد متعلق او گشته

۱۱۷ جوهر مولانا عبدالرحمن جامی قدس سره در شرح رباعیات میفرماید که ایجاد عبارت است از تهتک
وجود حق تعالی بصور اعیان ثابت و مایات و انصباح او با حکام و آثار ایشان و غایت و ثمره استوار
وجود حق بصورت هر عین ثابت بطور اوست بجان کبشی که آن عین ثابت مظهر اوست -

۱۱۸ جوهر و اسما و تعینات اسم عبارت است از ذات موصوفه بعفتی - اسما عبارت است از ذات
مع الصفات نسبت و تعینات ذات که صفات اند مشتاک کثرات و اختلافات موجودات شده و نیز بواسطه
نسبت و تعینات اسما از یکدیگر ممتاز گشته و اگر چه صفات کثیر اند اما ذات واحد است و کثرت صفات
موجب کثرت ذات نمیشود و کثرت وجه ظاهری موجود است

۱۱۹ جوهر هر اسم را دو دلالت است یکی بر ذات مسمی و باین دلالت اسم مسمی باشد و دوم دلالت
بر حقیقتی که این اسم مخصوص باوست و آن حقیقت بسبب آن دلالت ممتاز میگردد و از غیر آن و باین

دلالت اسم غیر مسمی باشد

۱۲۰ جوهر کثرت اسما و صفات ذات را متکثر نگرداند چنانچه کثرت تعدد واحد و واحد با معدود و کثرت
همچنان به تعدد و تعینات و کثرات وجود حقیقی متکثر و متعدد نشود بلکه مظاہر و مجالی اند نه آنکه ایشان اعلی و
وجودیست در خارج تا مرتبه وجود حقیقی را متکثر گردانند و ایشان را در مرتبه ذات شیوانات خوانند و در مرتبه
علم اعیان ثابت مانند و در مرتبه شهادت که جامع مراتب خلق دهند

جو هر بد آنکه بر اسمی از اسماء جزئیة و کلیة متصف است بجمع اسماء زیرا که تمامی اسماء بذات احدیت
متحد اند و از یکدیگر ممتاز بخصوصیات و نسب اند و مطلقا صفات و نسب بالقوه لازم ذات اند و از ذات
منفک نمی شوند پس در هر چیز همه چیز باشد چنانچه در خودی تمامی موجودات بحقیقت نیست فاما تعین او
مانع ظهور کمالات وجود است و این را اسماء تجلیات میگویند که عارف مشاهد همه اشیا در هر شئی می نماید
۱۲۱ جو هر بد آنکه هر موجود است مظهر اسمی معین است و هر موجودی که نزدیک خود مرضی است
چه سعید و چه شقی بنا بر آنکه مظهر افعال و آثار رب خود است و ربی در وی اظهار کمالات و مرادات خود کرده
و ازین لازم نیست که موجودی چون نزد رب خود مرضی باشد نزد رب موجود دیگر هم مرضی باشد مثلا المفضل
چون نزد رب خود که اسم المفضل است مرضی است لازم نیست که نزد رب عبد الهادی که اسم الهادی است
هم مرضی باشد انسان کامل مظهر رب مطلق است پس راضی و مرضی و ناظر و منظور او باشد
۱۲۲ جو هر اسم مبارک الله جامع جمیع اسماء الهی است و اسماء الهی متنهایی را همه اسماء است سبب حدیث
اسم الله و همچنین طریق الله تعالی که آن طریق مستقیم است و محمد رسول الله صلی الله تعالی علیه
و آله و اصحابه بآن مقیم جامع جمیع طرق آن اسم است بآن معنی که هر اسمی از اسماء رب مظهر خویش است
و مظهر عبدی است که تربیت از ان می یابد و آن اسم او را بطریق خود و دعوت میکند چنانچه اسم الهادی بجا
باید خواند و اسم المفضل سببی ضلالت را ندیش همه طرق اگر چه مختلف باشند و قرب و بعد لیکن مظهر
باشند و اینها بطریق الله تعالی قال صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه وسلم الطرق بعد و انفس
الخلائق او بعد و انفس الالهیه یعنی هر طریق بجهت هر اسمی از اسماء الله تعالی تواند بود و هر اسمی را
مظهر است و آن مظهر تابع و مرئوب او و چون اسماء اسم یک ذات اند و اعیان وجودیه جمله مستند بآن
اسماء اند و او منتهی با اسم الله پس جمله براه الله تعالی باشند اما طریق اقرب طریق جامع محدث است که
اینها الصراط المستقیم و الذین انعمت علیهم عبارت است
۱۲۳ جو هر ذات و هویت او با هر موجودی حکم و معکم هست پس هیچ ذره از ذرات موجودات نباشد
که حق تعالی بهویتی با او نباشد و صراط مستقیم حق راست پس همه بر صراط مستقیم باشند حق تعالی بهویتی
خویش از نسبت رحمت رحمانی خویش با همه است و همه را در تحت ذیل وجود رحمانی در آورده که ایجاد جمله
بر رحمت رحمانی که آنرا بشت نفس رحمانی گویند فرموده است تا هر یک را بکمالی که استعداد او و آنرا طلبی
تا ابد و قابل آن گشته از ازل بر ماند پس غضب و انتقام نسبت با معصوب علیه و مستقیم منعم علیه رحمت
چرا که اهل عالم بسبب غضب و انتقام نبان کمالی که مقدر است از بزرگ ایشان میزند -

۱۲۳ جوهری من وایه الا هو آخذ بنا صیتهما ان ربی علی صراط مستقیم یعنی ما من شیء موجود او ما من حی الا هو ای الحق آخذ بنا صیتهما و معنی کلام این باشد که هیچ موجودی زنده نیست در وجود الا آنکه حق تعالی ناصیه او گرفته است و در کتب مشرف است بحسب اسما و خود تا او را بهر اسمی که میخواهد میبرد و او آخذ ناصیه است بر صراط مستقیم است و درین آیه چند لطیفه است یکی آنکه موجودی را که ما خود نیست و آیه خواند تا اشاره کند بآنکه نزد صاحب شهود و کشف اهل وجود همه زنده اند و حیانتی دارند دوم آنکه فرموده هو آخذن بلفظ هو تا اشاره کند بآنکه هو به حق با همه اسما و نظایر آن هست سوم آنکه اسم الرب را اضافت به نفس خود کرد و در بی گفت و آنکه لفظ صراط را منکر فرمود تا تنبیه باشد بآنکه هر چه به نسبت با هر عبدی بر صراط مستقیم که آن صراط مستقیم عبارت از راهی است جامع طرق پس همه مستقیم باشد چنین فرموده اند شیخ رکن الدین شیرازی قدس سره و فی موهب المکنون فی شرح الفصول

۱۲۴ جوهری بد آنکه مطلوب رب از مرئوب بیش ازین نیست که مظهر او باشد تا آن رب افعال و آثار خود چنانچه مراد اوست درین مظهر بطور رساند و آنچه رب میخواهد در وی بطور رسید هر آینه رب از وی راضی و او مرضی باشد و از بخت که عین مراد رب از وی حاصل گشت یعنی افعال و صفات او در ظهور باو کامل گشت چنانکه کمال بذاته محبوب است سبب کمال هم محبوب است پس هر چه از رب که آن اسم خاص است و مرئوب که عبد است از رب مطلق که رب الارباب است راضی و مرضی باشد که رب مطلق تعالی خلق هر چیزی بر بوبیت مطلقه چنانچه اراده آن رب خاص که اسمی است از اسما او کرد و بر وفق اراده او و او بحسب قابلیت مرئوب او پس حق او چنانچه مقتضای عین اوست به تمام گذارد

۱۲۵ جوهری ذات که وجود مطلق است بذاته مبدء جمیع صفات است پس لا بد در مرتبه متاخر متصف بصفات و اضافات شود و همچو علم و قدرت و غیر آن پس بالتصاف باین صفات تعدا و اعتباری حاصل شد و ذات عالم تمیز شد از ذات قادر و آنرا اسم گویند و اسم عبارت است از ذات موصوفه بصفتی و این تکرار اسماست و عین وحدت است که این اسما و معبر اوست و چون التصاف بعلم معلوم را میخواهد و قادر مقدم و را میخواهد پس اعیان ممکنات که شیون حق اند در علم نحوه ثبوت پیدا کردند در حال عدم و این شیونات عبارت از تعینات عدمیه اند و ثبوت و تقریر این اعیان در حال عدم از اقتضای ذات حق است و لازم ذات حق است و این اعیان مجبور باراده نیست و اسما طالب اند که آثار و احکام آنها ظاهر شود و وجود خارجی و ظهور آثار اسما به آمدن اعیان در خلق متصور نبود پس الله تعالی این اعیان را فرمود که در عالم امکان ایستادن راجع شد موجود شدند بالقار آنها در عدم ذاتی خود بمعنی آنکه حق سبحانه و تعالی در شیونها که اعیان

۱۳۱ جوہر کمال اسمائی کہ کمال جلا و تجلی است کمال جلالت یعنی ظهور و در جمیع شیون المیہ و کونیہ از لا و ابد و کمال استجلال یعنی شہود و مر خود را بحسب ہمین شیون پس آن ظهور شہود یعنی عیانی است کظهور المجل فی المفصل والواحد فی اللثرة والنواة فی الشجرة و این تحقیق مطابق شیخ صدر الدین قزوینی و شیخ عبد الزاق کاشی در اصطلاحات خود میفرماید کہ جلا ظهور ذات مقدسہ لذاتہ فی ذاتہ و استجلال ظهورہ لذاتہ فی تعیناتہ

۱۳۲ جوہر حضرت شیخ نور الدین عبد الرحمن جامی قدس سرہ در شرح رباعیات میفرماید

حق عالم و اعیان فلائق معلوم	معلوم بود حاکم و عالم محکوم
بر موجب حکم تو کند با تو عمل	اگر تو بمثل معذبی و در محروم
رباعی	
حکم قدر و قضا بود بے مانع	بر موجب علم لایزالی واقع
علم ازلی تابع اعیان باشد	اعیان ہمہ شیون حق را تابع

قضا عبارت است از حکم جناب الہی کلی بر اعیان موجودات باحوال جاریہ و احکام طاریہ بر ایشان من الازل الی الابد قدر عبارت است از تفصیل این حکم کلی بآنکہ تخصیص کردہ شود ایجاد اعیان باوقات و ازمانیکہ استعدادات ایشان اقتضای وقوع میکند در آن و تعلق کردہ اند ہر حالے از احوال ایشان بزمانے معین و سببہ مخصوص و سر قدر آنست کہ ممکن نیست مزج عینی را از اعیان ثابتہ کہ ظاہر شود در وجود ذاتا و صفۃ و فعلا مگر بقدر خصوصیت قابلیت اصلی و استعداد ذاتی خویش و سر قدر آنست کہ اعیان ثابتہ امور خارجیہ نیستند از ذات جناب حق سبحانہ و تعالی کہ معلوم جناب سبحانہ شدہ باشند از لا و ابد و متعین گشتہ در علم او سبحانہ علی ماہی علیہ بلکہ نسب و شیون ذاتیہ جناب حق تعالی اند پس ممکن نیست کہ متغیر گردند از حقائق خود زیرا کہ ذاتیات جناب حق سبحانہ و تعالی منزہ اند و میرا از قبول جبل و تغیر و تبدیل و مزید و نقصان و چون این امور دانستہ شد بدانکہ حکم جناب حق سبحانہ و تعالی بر موجودات تابع علم او سبحانہ است باعیان ثابتہ و علم او سبحانہ باعیان ثابتہ تابع اعیان است بآنمعنی کہ مر علم ازلی را مزج اثر کے نیست در معلوم باثبات امر کے کہ مر او را ثابت نبودہ باشد یا منفی امر کے کہ ثابت بودہ باشد بلکہ تعلق علم او سبحانہ بمعلوم بران وجہ است کہ آن معلوم فی حد ذاتہ برانست و علم را در وسع هیچ گونه تاثیر کے و مرایتی نیست و اعیان ثابتہ صور نسب و شیون ذاتیہ جناب تعالی اند و نسب و شیون ذاتیہ جناب حق تعالی مقدس و منزہ اند از تغیر و تبدیل از لا و ابد پس اعیان نیز

ممتنع التغير باشند از آنچه برآند فی حد انفسها و حکم خباب حق سبحانه و تعالی بر ایشان بمقتضای قابلیت و موجب استعدادات ایشان باشد هر چه بلسان استعداد از حضرت حق و جواد مطلق طلب دارند چنانکه و چنانکه شاید عطا نماید و انعام فرماید بے نقصان و زیادت خواه از درکات شقاوت خواه از درجات سعادت جوهر بد آنکه بعضی اسرار قدر بطریق اجمال دانند و بعضی بر سبیل تفصیل و این مرتبه عالی است و درین اسرار قدر به دو وجه است یکی آنکه حضرت خداوند تعالی آنرا آگاه کند که عین ثابتة تو تقاضای چنین چنین حال میکند و بتو چنین و چنین خواهد رسید و دوم آنکه حضرت حق تعالی بعنایت خود حجب از پیش بصر بصیرت او بردارد و عین ثابتة وی بوسی بنماید و او عین ثابتة خود بیند و بداند و اگر عین ثابتة و سة منظر اسم جامع الہی باشد اینچنین کس چنانچه مطلع گردد بر احوال خود از عین خود مطلع شود بر احوال جملة اعیان بحیث مرتبه جامعیت و فرق میان علم بنده و علم حضرت حق تعالی آنست که علم حضرت حق تعالی با استعداد بنده بی واسطه است که حضرت حق تعالی بذات خود عالم است بآن و علم بنده بعین ثابتة خود بواسطه عنایت حضرت خداوند تعالی است و عنایت حضرت خداوند تعالی به بنده بدون نوع است یکی آنکه عین ثابتة بنده و استعداد او تقاضای آن عنایت کند و این عنایت از قبیل فیض مقدس است که مترتب است بر اعیان و استعدادات دوم آنکه ذات الہی تعالی عظمت مقتضی آنست نه عین ثابتة بنده و آنرا فیض اقدس گویند و فیض اقدس است که عین ثابتة را پیدا میکند و او را استعداد میبخشد

۱۳۵

چو هر عالم بدون معلوم نمی تواند شد و اگر این معلومات منفی محض باشند پس قدرت بکچیز باشد و اراده بکچیز متعلق نشود پس تقررات این اعیان متعلق اراده و اختیار نیست که تعلق وارد است بعد تقررات است پس این تقررات محمول نیستند باعتبار ثبوت علمی اگر چه باقتضای ذات اند و ذات مقتضی ثبوت آنهاست و اگر محمول می بودند پس صادق می شد که اگر نخواهد بکند و این راجع بآن میگردد و باینکه اگر خواهد عالم نشود و این منسقطه است و اندیشی که فرموده که اعیان واجب الثبوت اند یعنی واجب الثبوت باقتضای ذات و شیخ عبدالرحمن جامی فرموده

کے وہ دست جعل جاعل را | کہ موافق کنند قوا بل را |

۱۳۶

چو هر قدر عبارت است از موقت ساختن آن چیز که اشیا در مرتبه عین ثابت بران بودند چنانچه شیخ اکبر بیان فرمودند اعیان ثابتة معلومات حق اند و حق علم از ان گرفته و علم تابع معلوم است پس معلوم علی ماہی عالم بود و علم بدان متعلق شد و تقدیر الہی بحسب آن معلوم متقرر گشت پس تقدیر سوسے عین ثابت است لہذا شیخ محبت اللہ میفرماید انقدر انت و قضا عبارت است از حکم

انند تعالی با شیا بنا بر چیزی که عطا کرده است معلومات از آنچه بران بستند معلومات در حد نفس خود بل از باری
پس حکم کرده است قضا بر اشیا مگر بحسب طلب آن اشیا در مرتبه عین ثابت کذا **حقیق الشیخ الاکبر** -
از حضرت علیه الصلوٰة والسلام سوال کردند که تقدیر قضا مقدر کسی هست فرمودند که قضا را قضا نمی کند -
چون هر قضا که مرقد باشد حکم کلی حق تعالی در هر شے در نخستین باحوال هر شے که جاری باشد بر آن احوال
ابد الابد و حکم کلی حق تعالی در هر شے بر اندازه علم اوست هر شے و در هر شے چه حکم حق تعالی تابع علم اوست
باشیا و علم حق تعالی در هر شے بر اندازه چیزیست که داده باشد هر شے که معلوم باشد آنرا بحق تعالی یعنی چیزی که
هر شے بران باشد در نفس خود - قدر که متفرع باشد بر قدر توقیت چیزیست یعنی تعیین وقت آن امر که بران
هر شے ثابت خود از غیر زیادت بران امر پس قدر تفصیل قضا است که حکم کلی باشد در هر شے - علم قدر حق تعالی
را سیر نیست الا بر کرا خواهد اطلاع دهد

جواب جوهر ازل عبارت از بقا و وجود است مطلقا و آن مسبوق بعدم نیست و افتتاح آن از عدم اضافی
نی و ازل عبارت از اولی که افتتاح آن از عدم اضافی باشد و ابد که مقابل اوست عبارت از آخریتیست
که اختتام آن عدم اضافی باشد بوجود عین و هر فردی را از افراد موجودات ازلیتی و ابدیتی باشد که
ازلیت او باعتبار عین ثابت اوست که در علم حق است و ابدیت او باعتبار وجود عقلی که وجود خارجی مراد است -
جوهر مشیت در لغت خواست است و مشیت حق ازلی و ابدیست یعنی چنانکه ارادت اما باصطلاح این
طائفة مشیت خواسته باشد که منشأ آن ذات بود یا بجا و معدومی یا باعدم موجودی و ارادت همان خواست
ذات است یا بجا و معدومی پس مشیت اعم از ارادت باشد و معنی خواست ذاتی حق آن بود که تجلی ذاتی فرماید
و حق اسم ذات است و اختیار آن بر دیگر اسماء از ان جهت کرده تا محقق گرداند که منشأ این طلب ذات است یا سما
وصفات نه اسماء و صفات فحسب

جواب بدانکه مشیت نسبت به تابع علم که چیزی را تا بوجبه از وجود نماند امکان آن نیست که اراده
و مشیت بآن متعلق گردد و چنانچه مشیت نسبت به تابع علم است علم نیز نسبت به تابع معلوم و در اینجا معلوم اعیان
ثابت است و احوال آن - عالم و اعیان عالم یا در آئینه حق دیده شود بوجود خارجی یا حق در آئینه عالم دیده شود
یعنی گاه حق آئینه عالم باشد و گاه عالم آئینه حق اگر تو آئینه باشی بوجود خارجی مرحق را و خود را وجود دانی چون
وجود مرآت حکم ترا باشد و در نمایندگی که واحد حقیقی که آن وجود مطلق حق تعالیست و دران تعدو نیست بحسب
تعدو خویش تعدومی نمائی و اگر اثبات وجود حق را کنی یا بمعنی که حق مرآت تو باشد نه تو مرآت حق حکم همه ترا باشد
در وجود حق بیشک بآن معنی که وجود حق یکیست من حیث هو هو و تعدو در اعیان مختلفه تست و تو بحسب

کثرت خویش متعددی غائی و اگر اثبات آن قسم دیگر کنی من وجودی است با این اعتبار که وجودی که از حق است فاعل
 بمن گشت و من بآن وجود پیدا شد هم حکم ترا باشد و درین وجود نیز بحسب عین مقیده معینه خویش و باین تقدیر
 مذکور بحقیقت حق باشد که بر وجود خویش حکم فرماید و مرتبه او مراتب تفصیلیه خویش ولیکن چون ظهور و مظهر عین
 باین اعتبار گویند که احکام لک بلا شک - عسلم بنده تعیین ثما بسته خود از عنایت حق است باو
 ۱۳۹ جوهر فرق میان ارادت و مشیت آنست هر چه در تحت ارادت است اطلاع آن بر انبیا و اولیا جائز است
 و آنچه در مشیت است انبیا و اولیا را بر آن اطلاع نیست و خوف ایشان آنست که در پرده مشیت ناپدید
 قبول یار و آنچه ارادت است در لوح محفوظ مکتوب است و آنچه مشیت است در ام الکتاب مکتوب است
 که جز حق تعالی غیر نداند - آنچه اراده است در لوح محفوظ مکتوب است آنرا مقضی گویند و اولیا و انبیا را قدرت
 آن داده اند که بعد از آن بگرد و فاما مشیت که آنرا مقضی گویند و آن حکم محکم است و در ام کتاب ثبت است
 بعد از انبیا و اولیا نگرند و ایشان را بدان اطلاع نباشد که چه زفته است

۱۴۰

جوهر قلم اعلی عبارتست از عقل کل و آن تعیین ملکی است در جوهر علمی که مکنونست در وی همه اشیای
 و خلل اهل جنت و جهنم و اهل نار و نار و ذبح موت و لوح محفوظ عبارت است از نفس کل و آن تعیین
 ملکی است که تفصیل آنچه در قلم بود در آن متحقق است بالقاء قلم و این لوح ام الکتاب است اینجا کتابت قلم
 نیست بلکه کتابت معانیست که از عقل برین نفس ملقی میشود قال الله تعالی لكل اجل کتاب یحوی
 ما یشاء و ثبت و عنده ام الکتاب هر چه را از اجل خلایق کتابت است می کند الله تعالی چیزی را
 که میخواهد و اثبات میکند چیزی را که میخواهد و نزد ام الکتاب است که در وجود و اثبات را دخل نیست که آن لوح
 محفوظ است از تغیر بخلاف کتب دیگر که در آن محو و اثبات میشود و این قلم اعلی آنچه بودنی است نوشت
 و لوح محفوظ و فراغت از نوشتن حاصل کرد و اینست معنی قول و علی الله علیه و آله و سلم جنت القلم
 بما یو کائن و ما انکد بسیار اند بعضی آنها اقلام اند که قدری از آنچه در قلم اعلی بود در وی مکنونست
 و بعضی الواح اند و هر قلم در لوحی که باز او است می نویسد مثل نوشتن رقوم و این اقلام هر وقت
 در کتابت اند گاهاً مکتوب ایشان محو می شود و گاهی ثبت می نماید و آن سرور صلی الله علیه و آله و سلم
 صبر بر همین اقلام شنیده بودند در معراج و اما قلم اعلی پس خشک شده است و کتابت نمیکند در حال چنین متفاوت
 از کلام عارف سامی مولوی بابا علی و غیره

۱۴۱

جوهر در حدیث و اوست اول ما خلق الله نور منی و اول ما خلق الله العقل و اول ما خلق الله
 القلم این بر سه چیز یک منی بود چه وجود سید عالم در عالم شهادت منظر صورت روح انسانی بود از عالم غیب و

و عقل اول نوریت فائز از روح اضافی و قلم هم عبارت از عقل اول است که واسطه صور کلمات الهی است
 و رابطه اخراج آن از محل جمع بمقام تفصیل پس هیچ منافات نه بود در بیان این سرحدیث و گفته اند
 عقل جمیع خلایق از بدو وجود دنیا تا انقطاع آن در جنب عقل سول الله چنانست که نسبت سده با جمیع
 رمال دنیا ازینجاست که طائفه از متابعان مجروح عقل چون فلاسفه از بیشتر درکات احوال بنیامحروم مانده
 و آنرا انکار کردند که جمیع درکات روح در تحت احاطه عقل نمیخورد عقل اگر چه اکرم و انشرف مخلوقات است
 و در حد آفرینش منصب تصدیق و تفوق دارد چنانچه در خبر است که اول ما خلق الله العقل لیکن مرتبه
 روح فوق مرتبه اوست چه اولیت و تصدیق عقل در عالم خلق است و روح از عالم امر است و نیز قیام عقل
 بر روح است نه قیام روح بقدر عقل مثال عقل باروح چنانست که مثال نور آفتاب است با قرص او نور آفتاب
 اگر چه شریف است لیکن قیام او بقرص آفتاب است همچنانکه بنور آفتاب صور محسوسات در زمین ظاهر شود
 بواسطه نور عقل صور معلومات و مقولات در دل روشن میشود

^{۱۲۲} جوهر ملائکه مهینه که ملائکه عالین معروف اند از بدو خلقت در جمال لایزال حضرت حق سبحانه و تعالی
 مستغرق اند و از شدت اشتغال درین حال هیچ نمیدانند که حضرت حق تعالی خلیفه آدم نام آفریده است
 یا نه و حضرت حق سبحانه و تعالی ایشان را سجده آدم علی نبیا و آله و علیه السلام امر فرمود و عرب گوید
 ایسم اسی تحیر و بیان حیرت و عشق است و بیان مقامی است از مقامات ساکنان و بیان دوام حریت
 مراد از عالین ملائکه صفت اول است از وجود ملائکه مهینه نیز از عالین اند و ایشان را شعور بران نیست
 که حق تعالی آدمی را ایجاد فرمود یا نه چون موسی گفت رب ارنی النظر الیک جواب شنید که لیکن ترائی
 این بر سبیل تعلیم موسی بود که بدیده سر مار اتوانی دید و در دنیا چشم هر در عالم باطن باید گشاد
^{۱۲۳} جوهر ملائکه تنزه تام دارند ازین جهت افضل اند از انسان امدا و اما در تسبیح اند و عصیان را بسبب
 ایشان راه نیست و شیخ عبدالرحمن جامی قدس سره فرمودند که فضیلت شان با اعتبار تنزه است از
 ادناس حیوانیه و فضل انسان کامل بر ملائکه بنظر جامعیت اوست و عارف است الله تعالی را و این معرفت
 اکمل است از معرفت ملائکه و انسان کامل مسبح است حق تعالی را و جمیع اسماء تنزیه و تشبیه پس تسبیح او نیز
 اکمل است از تسبیح ملائکه و علماء ظاهر و رسل را از جمیع ملائکه افضل دانست

^{۱۲۴} جوهر و ایمان ملائکه و کتب و رسل جناب الهی صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرمایند
 که جمله مومنان بعد از ایمان بوجدانیت و تنزیه ذات و تقدیس صفات او ایمان دارند بوجود ملائکه که
 صوامع قدس و قطبان جوامع انس اند و بوجود کتب منزله که او سبحانه بواسطه ملک با نبیا و رسل فرو فرستاد
 جمیع مومنان پس از این

و بوجود انبیا و رسل و که گذارندگان پیغام جناب الهی اند و اجماع است میان علما و محقق در تفصیل انبیا بر ملائکه و طلائ است
 در تفصیل ملائکه بر مومنان و بعضی ملائکه از بعضی فاضل تر و درجه بعضی از بعضی نازل تر مقامات ایشان متفاوت
 و صفات ایشان مختلف و الصافات صفایان آن بعضی مقربان حضرت جلال و معکفان غلبه کمال اند
 و السابقات سبقا اشارت بدان و بعضی مدبران امور فالمدبرات امر و صفات ایشان و بعضی حاجبان
 درگاه غت و الزاجرات زجرانعت ایشان و بعضی شتاخوان حضرت بادشاهی و خواندگان کتب جناب
 الهی و التالیات ذکر ابوصف ایشان ناطق و بعضی نقل اخبار و حمه اذکار فالملقیات ذکر ادرحق ایشان
 صادق و مراتب صفات ایشان بسیار است هر صفت مشغول بامر مخصوص و هر یک مقام معلوم و اجماع
 کرده اند بدان که میان انبیا تفاضل است بعضی از بعضی فاضلتر و لیکن تعیین فاضل از مفضول مشروع نیست
 الا فضیلت رسول بر دیگر انبیا به نص حدیث معلوم شده است و اجماع کردند بر آنکه انبیا از جمله بشر فاضلتر اند
 و پیچکس از اولیا و صدیقان بدرجه ایشان نزد حضرت بایزید بسطامی قدس سره میفرمایند آخر نمایات
 الصدیقین اول احوال الانبیاء و حضرت ابن عطاء قدس سره میفرمایند فی منازل المرسلین علی مراتب الانبیا
 و ادنی مراتب الانبیاء علی مراتب الصدیقین و ادنی مراتب الصدیقین علی مراتب الشهداء و ادنی مراتب الشهداء
 علی مراتب الصالحین و ادنی مراتب الصالحین علی مراتب المؤمنین و اجماع کرده اند بر عظمت انبیا از اقرباب
 کبار و در صفات خلاف است و اجماع کرده اند بر جوار کرامات اولیا و در عهد رسول علیه السلام و بعد از عهد ایشان
 مانند خوارق عادات و تقلیب اعیان و اطلاع بر ضمائر و سماع هوائف و اجابت دعوات و طی زمان و مکان
 و طائفه که بر آن انکار کرده اند پنداشتند که تمیز و فرق میان انبیا و اولیا جز بمعجزه نیست و آن صدور فعلی بود
 از انبیا که غیر ایشان از مثل آن عاجزان پس گفتند اگر اولیا را مسلم داریم میان ولی و نبی فرق نمسند
 جواب آنست که نبوت انبیا به بوجود معجزات است بل بوحی و ارسال جناب الهی پس هر که حق تعالی بدو وحی کرد
 و بتملق فرستاد نبی بود بمعجزه یا و س باشد یا نه و حال اولیا نه چنین است و بمعجزه فعل انبیاست و کرامت فعل
 اولیا بمعجزه از برای اهلماست و دعوی برا و سابق و کرامت ازین هر دو صفت خالی و او را کرامت به

برکت متابعت انبیا حاصل شده است و وجود این دران داخل

جوهر به آنکه ملائکه موجود اند در عالم خود خارج از انسان و قدرت بران دارند که بهر صورتیکه خواهند تمثل

شده نمایان شوند و با وجود بودن ملائکه در عالم خود در انسان قوی شده موجود گشتند که انسان جامع جمیع

حقائق است حقیقت یک حقیقت است

جوهر و مراتب وجود حق سبحانه و تعالی مراتب وجود حضرت حق سبحانه و تعالی اند و به جزئیات

غیر متناهی اند چه طور ذات بحت بحسب مراتب خرمیه در عصر نمی آید الا بعد میل کلیت و طریق اصلیت پس بعضی میفرمایند
که مراتب کلیه نهم و پنج مرتبه است و آنرا مراتب کلیه و غیره نام کلیه و حضرات خمس خوانند چنانچه عارف سامی شیخ
نورالدین عبدالحق بن جامی قدس سره و مفسر رباعیات میفرماید رباعی

واجب چو تزل کند از حضرت ذات	منجست تزللات او را درجات
غیبست و شهادت بوسط روح مثال	انوار من جمیعیت ملک اکفراست

اول حضرات را مرتبه غیب و معانی گویند و آنحضرات است بالتجلی و السقین الاول و الثاني و اما اشکلا علیه
من الشیون و الاعتبارات اولاً و احتقائق الالیه و الکنویه ثانیاً و مرتبه دوم را که در مقابل اوست مرتبه
حس و شهادت خوانند و آن از حضرت شمس حسن است تا بعالم خاک و آنچه در میان است از صور اجسام انواع
و اشخاص عالم و مرتبه سوم را که تلوی مرتبه غیب است متنازلاً مرتبه ارواح گویند و چهارم را که تلوی مرتبه عالم حس است
متصاعداً عالم مثال و خیال متصل خوانند و پنجم که جامع ایشان است تفصیلاً حقیقت عالم است و اجمالاً صورت
عصری انسانی است و نزد بعضی مراتب کلیه شش است و آنرا تجلیات سته و تزللات سته و مقامات سته
و مراتب سته خوانند چنانچه در شرح رباعیات است قال بعضی قدس الله تعالی امرار هم مراتب کلیه شش است
زیرا که مراتب محالی و منطاهر وجود اند پس خالی نیست از آنکه آنچه ظاهر است در ایشان ظاهر است بر حق سبحانه و تعالی نهانه بر اشیا و کونیه
یا هم بر حق سبحانه و تعالی ظاهر است و هم بر اشیا و کونیه قسم اول را مرتبه غیب گویند بسبب غائب بودن اشیا و کونیه
در و از نفس نمودن و از غیر خود پس هیچ چیز را درین قسم ظهور نیست مگر بر حق سبحانه و تعالی و این قسم تقسیم میشود
به دو مرتبه زیرا که عدم ظهور چیز بر اشیا و کونیه یا بسبب انقضاء اعیان ایشان است یا بکلیته علماً و عیناً حیث
کان الله و لم یکن معه شیء و این مرتبه را تعین اول و مرتبه اولی از غیب خوانند و یا بسبب تنافر ظهور است
بر اعیان ایشان اگرچه ایشان متحقق ثبات بهمین باشند و علم ازلی و ظاهر باشند بر حق سبحانه و تعالی نه بر خود و مثال
خود که ما هو الامر فی الصور الثابتة فی اوتاننا و این مرتبه را تعین ثانی و عالم معنی و مرتبه ثانی از غیب خوانند
و اما قسم ثانی از مراتب که آنچه ظاهر است در وی هم بر حق سبحانه و تعالی ظاهر است و هم بر اشیا و کونیه تقسیم کرد
بسه مراتب مرتبه اول ارواح است و آن مرتبه ظهور حقائق کونیه مجروده بسیطه است که مدرک است مرفض خود را
و مثل خود را چنانکه ارواح درین مرتبه مدرک اعیان خود اند و مثال خود و مرتبه دوم عالم مثال است و این مرتبه
وجود است بر اشیا و کونیه مرکب لطیفه را که قابل تجزیه و تبغیض و خرق و التیام نباشد و مرتبه سوم عالم احیاء است
و این مرتبه وجود اشیا و کونیه مرکب کثیفه است که قابل تجزیه و تبغیض است و این مرتبه نام کرده اند مرتبه محسوس
و عالم الشهاده پس مجموع این مراتب پنج باشند و مرتبه سادسه جامع است از جمیع مراتب را و آن حقیقت انسان

کامل است زیرا که اوجامع جمیع است بحکم برزخیتی که دارد و نوزد بعضی مراتب کلیه نیست ست چنانچه صاحب تحفه المرسله
 الی النبی صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه وسلم میفرماید: **المرتبة الاولى مرتبة الملائعین والاطلاق والذات**
النجست لا یغنی ان قید الاطلاق ومفهوم سلب التعین ثابتهان فی تلك المرتبة بل یمعنی ان ذلک الوجود
فی تلك المرتبة منزله عن اضافة النعوت والصفات ومقدس عن کل قید حتی عن قید الاطلاق
ایضا و لهذا المرتبة تسمى بالمرتبة الاحدیة وهی کنه الحق سبحانه وتعالی و لیس فوقها مرتبة اخرى و کل المراتب
تحتها مرتبة اول لا تعین و اطلاق و ذات تحت ست نه با یمعنی که قید اطلاق و مفهوم سلب تعین در مرتبة
ثابت باشد بلکه یمعنی که آن وجود در ان مرتبة منزله است از اضافة جمیع نعوت و صفات و مقدس است
از هر قید حتی که از قید اطلاق نیز و این مرتبة کنه حق سبحانه و تعالی است و بالاس و دیگر مرتبة نیست بلکه هر مرتبة
نیر این مرتبة اند و این مرتبة را مرتبة احدیت می نامند و المرتبة الثانية مرتبة التعین الاول وهی عبارة
عن علمه تعالی لذاته و صفاته و جمیع الموجودات علی وجه الاحمال من غیر امتیاز بعضها عن بعض
و هذه المرتبة تسمى بالوحدية و الحقيقة المحمدية و مرتبة دوم مرتبة تعین اول ست و آن مرتبة عبارتست از دانستن
حق سبحانه و تعالی مر ذات و صفات خود و همه موجودات را بر وجه اجمال بے امتیاز بعضی از دیگر و این مرتبة را مرتبة
وحدت و حقیقت محمدیه نامند و المرتبة الثالثة مرتبة التعین الثاني وهی عبارة عن علمه تعالی لذاته و صفاته
و جمیع الموجودات علی طریقة التفصیل و امتیاز بعضها عن بعض و هذه المرتبة تسمى بالوحدية الحقيقية
الانسانية و مرتبة سوم مرتبة تعین ثانی ست و آن عبارتست از دانستن حق سبحانه و تعالی مر ذات علیه صفات
نسبه خود و جمیع انام را بر مخط تفصیل و جدا شدن یکے از دیگر و این مرتبة بواحدیت و حقیقت انسانی نام دارند
فهمذ تلت مراتب کلها قدیمية و التقديم و التأخیر عقلی لا زانی و این هر سه مرتبة قدیم اند و تقدیم و تأخیر
عقلی ست نه زمانی چنانچه عقل تقاضا میکند که اول ذات باید بعد از ان صفات و اول اجمال باید بعد از ان
تفصیل بے آنکه زمانه را هیچ دخل باشد و المرتبة الرابعة الارواح وهی عبارة عن الاشياء الكونية المجردة
البسيطة التي خلقت علی ذواتها و علی امثالها و مرتبة چهارم مرتبة ارواح است و آن مرتبة عبارتست از اشیا کونیة
مجردة بسیطة یعنی ماده و ترکیب ندارند و ظهور بر ذوات خود و بر امثال خود دارند و المرتبة الخامسة مرتبة
عالم المثال وهی عبارة عن الاشياء الكونية المركبة اللطيفة التي لا تقبل التجزئ و التبعض و
لا الخرق و الالتيام مرتبة پنجم مرتبة عالم مثال ست و آن عبارتست از اشیا کونیة مرکبة لطيفة که قبول میکنند
پاره شدن و دریدن و پیوستن را و المرتبة السادسة مرتبة عالم الاجسام وهی عبارة عن الاشياء الكونية
المركبة الكثيفة التي تقبل التجزئ و التبعض و مرتبة ششم مرتبة عالم اجسام ست و آن عبارتست از

اشیاء کونییه مرکبه کشفه که قبول میکند تجزیه و تجفیف و خرق و الیام و المهریه السابعة المهریه الجامعة بحیث المراتب
المذکوره اجمالیته و النورانیة والوحدۃ والواحدیه و هی تجلی الاخر واللباس الاخر و هی الانسان و
مرتبیه هفتم مرتبه است شامل بر جمیع مراتب مذکوره جسمانیة و نورانیة و وحدت و واحدیت را و این مرتبه تجلی اخر و لباس
اخیرست که عبارت است از انسان بے نظیر فمذہ سبع مراتب الاولی منها مرتبه الما ظهور و ستة الباقیه
منها هی مراتب الظهور الکلیة و الاخریه منها عنی الانسان اذ اعرج و ظلم فیه جمیع المراتب المذکوره
مع انبساطها یقال له الانسان الکامل و العروج و الانبساط علی وجه الکمال کان فی نبی صلی الله
تعالی علیه و آله و صحابه و سلم و لهذا کان خاتم النبیین پس این هفت مراتب که اول از ان مرتبه ظهورست
و شش باقی مراتب ظهور کلیانند و مرتبه پسین که انسان است و فتنه که ترقی کند و پیدا شود در همه مرتبه ها مذکوره
بانبساط و فراخی خود و انوقت او را انسان کامل گویند و عروج و انبساط بوجه اتم و نبی ماصلی الله تعالی علیه و آله و صحابه
و سلم به و هم از نبوت خاتم النبیین گویند و بعضی همین چهار الفاظ میگویند لاهوت و جبروت و ملکوت و
ناسوت و میگویند که لاهوت عبارت از ذات بے کیف و بے رنگ است و اشارت به دست و چهره و صورت عبارت
از تعین اول و شهود و مجمل است کلمه الله عبارت از دست لهذا هو را ذکر لاهوتی گویند و الله را جبروتی پس اول
مقام جمیع اجماع است و ثانی مقام جمیع و ملکوت عبارت از مجموع عالم ارواح و عالم مثال است و ناسوت
عبارت از مجموع عالم شهادت و حضرت انسان است برایشان اعتراض وارد میشود که مقام تفصیل اسماء
و صفات و امتیاز صور علمیه و مابیات را که اعیان ثابت میگویند چه باید گفت که در ملکوت و ناسوت داخل
نمی توانیم کرد و چه ایشان اشیا موجوده فی الخارج و ممتاز از وجود حضرت حق سبحانه و تعالی هستند و الاسماء
و الصفات و الاعیان الثابتة لیس كذلك و نیز در مقام اول که ذات بے کیفست و در مقام
دوم که ذات متعین بشهود اجمالیست داخل نمی توانیم کرد لهذا محققان صوفیه میگویند که ذات بحت را لاهوت
باید گفت و اشارت بسوسه اوست و مرتبه شهود اجمالی را لاهوت الله عبارت از دست و مرتبه تفصیل اسماء و صفات را
جبروت و درین مرتبه موافق بر صفت اسمی بر ذات اطلاق کنند باعتبار سمیع و باعتبار بصیر و باعتبار علم
و علی هذا القیاس و نیز اسم الله که جامع جمیع اسماء است بر این مرتبه اطلاق کردن صحیح و واقع میدارند و تفسیر
ملکوت و ناسوت بجاله و آنچه حضرت سلطان المشائخ قدسنا الله تعالی بهر هم فرمودند که لاهوت پنجست
اسی پس جبروت شاخ آن نکر + ملکوت کلهامی شجر ناسوت جمله بر شمر + مخالف این تحقیق نیست چه وجود پنج از
دانه است که بمنزله لاهوتست و در ذکر نا کردن این مرتبه مضایقه نیست

چون در مرتبه احدیه احدیت عبارتست از ذات صرف و آن وجود محض و هستی ساده و سبانه است

که در نهایت مرتبه استعلاء و استغناء دست و فی حد ذاته و کله حقیقت قید و اضناقت ندارد و حتی که قید اطلاق و قید تنزیه هم ندارد کان الله و لم یکن معشی اشارت بدوست نه کلی است و نه جزئی و نه مطلق و نه مقید نه عالم و نه خاص بے وصف و بے نعت و بے نام و بے نشان بے زمان و بے مکان صوفی چون درین مقام می رسد مفصل و متملک میگردد و از خود و از غیر خود ناس و نشانی نمیداند چه این مرتبه بے رنگی و بے کیفی است چندانکه درینجا گنجائی نیست و شبهه و نمون را درین مقام یار رسائی نه درین مرتبه موسی و فرعون و مسازند و احمد و ابو بل هر از حضرت مولانا جلال الدین رومی قدس سره ازین مقام خبر میدهند

چون به پیرنگی رسی کان داشتی	موسی و فرعون دارند آشتی
چونکه پیرنگی اسیر رنگ شد	موسی با موسی در جنگ شد

۱۷۸ جوهر بد آنکه عمی جوهریت قائم بنفسه و اصل هر تعین است و همه تعینات درین جوهر عانی پیدا میشود و قائم بوسه است و تعین جامع جمیع حقائق امکانیه است و همه موجودات اعراض اند و درین جوهر عمی و حضرت حق تعالی قبل پدید کردن خلوق در تعین عمانی بود چنانکه در حدیث تشریف وارد است در جواب سوال اعرابی که گجا بود رب قبل آنکه پدید آید سموات و ارض را - یعنی خلق را - یعنی اعرابی از حضرت سرور عالم صلی الله علیه و آله و صحابه و سلم سوال کرد که این کان ربنا تمیل ان یخلق الخلق قال کان فی عمار ما فوقه هو ارض و لا تحتها هو ارض و بعضی اطلاق عمی نیز بر مرتبه لا تعین کرده اند چه عمی بمعنی کوریست و چون عقل و کشف ادراک این مرتبه نمی تواند کرد و گویا که نسبت باین مرتبه حال او حال کوریست و نزد این طائفه مرتبه لا تعین بمنزله خاک خشک است که قابلیت صورت ندارد و تعین اول بمنزله خمیر است که قابلیت صور پیدا نموده اند گفته اند که این مرتبه با وحدت حقیقی و کثرت اعتباریست و مجمع قابلیات و استعدادات است یعنی قابل و مستعد صور سماوی و ارضی و غیرهاست و تعین ثانی بمنزله صور ظروف و ادواتی است که از خمیر پیدا شده پس اندا گفته اند که درین مرتبه کثرت حقیقی و وحدت اعتباریست و این مرتبه وحدت و واحدیت را مراتب الهی گویند و مرتبه اربع و مثال و اجسام را مراتب کونی و مرتبه انسان جامع است میان حق و عالم یعنی هم مرتبه الهی است و هم کونی زیرا که برزخ است میان صفات جناب الهی و صور کونی شیخ نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره در شرح رباعیات میفرماید

همی که بهر از حدوث است و قدم	نه کل و نه جز است بسیار و نه کم
زیرا که تعین چه انحصار چه اعم	سبوق بود با تعین فافهم

حقیقت وجود از نیست اطلاق مشارالیه و مکرر علیه نمیشود هیچ حکمی و شناخته نمیشود هیچ وصفی و اضناقتی

کرده میشود و به هیچ نسبتی از نسب چون حدوث و قیام و وحدت و کثرت و وجوب و امکان و وجود و معدیت یا تعلق
 علم او بذات خودش یا بغیر آن زیرا که این همه مقتضی تعین و تشدید است و تشکیک نیست و در آنکه تعین و تشکیک خواهی
 تعینات باشد مطلقا چون تعینات شخصی جزئی خواهی و اوسع همه تعینات چون تعین اول خواهی و اعم و اخص من
 چون تعینات متوسطه بینا مسموق است بلا تعین پس هیچ یک از این تعینات حضرت وجود را من حیث هو لازم
 نباشد بلکه لزوم آن بحسب مراتب و مقامات مشار الیه است بقوله شیخ الحدیث و العرش پس سیکر و مطلق
 و مقید و کلی و جزئی و عام و خاص و واحد و کثیر به حصول تغییر و تبدل و بذات و تحقیقش و تشکیک و اختلاف کرد و شود
 باعتبار اطلاق و فعل و تاثیر و وحدت و علوم مرتبه الوهیه است و هر چه حقیقه است سبب و قیام و مراد است و وجوب
 ذاتی و قدم و امثال آن از صفات کمال و وقتی که ملا خطه کرده شود باعتبار تشدید و انفعال و قیام و قابلیت و جواز
 حقیقت واجب بالنیض و التجلی حقیقت عالم است و مراد است از آنکه ذاتی و محدود و غیر سبب و قیام و مراد است
 و این باعتبار تزلزل است بعالم معانی و تجلی او بصورت علمیه که معبر همیشه و با عیان نامیده و چون به یکبار حقیقتش در مرتبه
 الابد است از اصلی که ایشان در و یک واحد باشند و او را ایشان متعدد زیرا که واحد اصل عدد است و عدد و فصل
 واحد ناچار است از حقیقت ثالثه که جامع باشد بین الاطلاق و التقید و الفعل و الانفعال و التأثير و التاثر مطلق
 باشد از وجه و مقید باشد از وجه فاعل باشد باعتبار و منفصل باشد باعتبار و این حقیقت احدیت جمع
 حقیقتین مذکورترین است و لها مرتبه الاولیه الکبریٰ و الآخریه العظمیٰ
 جوهر در اسماء مرتبه احدیه حضرت شیخ ابراهیم شکاری قدس سره در آئینه خالق نمای فرماید که مرتبه
 احدیت را لا تعین و وجود مطلق خوانند بجهت آنکه ذات درین مرتبه همه تعین اسماء و صفات و افعال قیید
 تعین ندارد و درین مرتبه ذات مطلق از همه مطلق است بلکه جمیع تعینات درین مرتبه بین ذات اند و وجود
 صرف از آن گویند که ذات بهر افت خود خالص است از اسم و رسم و نعت و وصف و ذات ساج و عین کافور
 از آن نامند که از لون اسماء و صفات و افعال ساده است به هیچ لونه طون نیست اما بهر لونه که ملون گردد
 قید آن لون گیر داین صفت ذات مطلق است و مجهول النعت از آن گویند که جمیع نعوت درین مرتبه معرّف
 و مشهور نیستند و نعت عبارتست از اسم ثبوتی و سلبی چون در مرتبه تصور ثبوتی و سلبی هیچکدام نمیشد پس ذات
 برین مجهول النعت باشد و ازل الازل از آن خوانند که هیچ مرتبه بالاتر ازین مرتبه نیست چرا که همه مراتب مسموق
 این مرتبه است و غیب الغیب از آن نامند که همه مراتب غیب منافی از اعیان ثابتة تا مثال مطلق درین مرتبه
 غائب مطلق اند و تصور خارجی و نه تصور علمی دارند و منقطع الاشارات از آن گویند که درین مرتبه جمیع اشارات
 اسماء و صفات منقطع است التوحید سقاط الاضافات در مرتبه است و منقطع الوجدانی از آن گویند که درین مرتبه

تصور وجدان نیست نه آنکه ذات را وجدان نیست چرا که تصور وجدان در مرتبه علم است چون علم درین مرتبه
متصور نیست پس وجدان که اثر علم است نیز نباشد گویید که وجدان ذات بذات چنان باشد جواب این ساء
متراوت اسم لاتعین است و مرتبه لاتعین سلب جمیع تعین است پس از تصور لاتعین ذات منقطع الوجدانی باشد
والفظ منقطع بهر و محل لفتح طاء است و وجدانی نسبت به وجدان است و غیب هویت از ان گویند که جمله مراتب
وجود درین مرتبه غیب و فقدان اند به نسبت مراتب ظهور چنانچه در شب تاریک همه اشیاء بالفعل موجود خارجی اند اما
از غلبه او هیچ اشیائی نمایده نباشد و دیگرست و نادیدان دیگر تعین المطلق از ان خوانند که ذات صرف و غیره
من کل الوجوه مطلق است بحدیکه از مطلق هم مطلق است و ذات بلا اعتبار از ان گویند که جمیع اعتبارات
ذات درین مرتبه بلا اعتبار است کان الله و لم یکن معه شیء کنایت ازین مرتبه است و این اسماء نیز در اصطلاح
این قوم نامها را این مرتبه اند ذات احدیه و احدیت صرف و احدیت مطلق و احدیت ذات و عالم ذات
و ذات هویت و ذات هو بود ذات مطلق و ذات صرف و ذات بخت و ذات بلا تعدد و وجود بخت و وجود
و طوفان محض و غیب مطلق و غیب مجهول و غیب مصون و غیب مکنون و مکنون المکنون و لبطون لبطون
و مخزن شیون و عدم العدم و قدم القدم و خفاء الخفاء و مقام او ادنی و اول لانهایت و آخر لا بدایت
و غایت الغایات و نهایة النهایات و معدوم الاشارة و هستی مطلق و هستی ساده و هستی صرف و حقیقه الحقائق
جوهر در مرتبه وحدت این مرتبه شهو و علمی ذات است مرخورد بر اجمیع شیون من الازل الی الابد
بالاجمال غناء مطلق لازم این مرتبه است چه ذات مطلق بدین مشاهده مستغنی است از تفصیل عالم و آدم
لاندرج الكل فی لبطون الذات کالمفصل فی الجمل و کالشجر فی النواة ان الله عن العالمین
اشارت بدو است -

۱۵۱ جوهر و تعین اول صاحب عین المعانی قدس سره میفرمایند که اول تعین او تعین علم است که خود
بر خود به نفس خود تجلی فرمود و تعین اول وحدت است صرف و قابلیت است محض شتمل بر جمیع قابلیتات
چه قابلیت اتصاف او به اسماء و صفات بلکه با هیات موجودات نیز و باعتبار تجرد او از همه نسب و اسماء
صفات تا غایتی که از تجرد نیز مرتبه احدیت است و باعتبار اتصاف او به اسماء و نسب و صفات و
اعتبارات مرتبه واحدیت است و حضرت محمد غوث قدس سره بر آنند که تعین اول احدیت صرف است
که عبارت از ذات مطلقه است و لاتعین عبارت از مجهول النعت و وحدت که حقیقت محمدی است
تعین ثانی است از احدیت -

۱۵۲ جوهر اول مرتبه تعین که از غیب مطلق و لاتعین ظاهر گشت وحدت حقیقی است که استفا و انشاء

بر و صفت ذاتی اوست و اصل همه قابلیت و جامع جمیع مراتب تعینات و استعدادات کلیه و جزئیة خاص و مست
و معدتے ست صرف و قابلیتے ست محض شتمل بر جمیع قابلیت چه قابلیت تجرد از جمیع صفات و اعتبارات و طبیعت
اتصاف همه و باعتبار تجرد از جمیع اعتبارات تا غایتی که از قابلیت این تجرد نیز مرتبه احدیت ست و مراد است بطون
و اولیت و ازلیت و باعتبار اتصاف او بجمیع صفات و اعتبارات مرتبه واحدیت ست و مراد است ظهور و آخرت
و ابدیت - و صورت جامع و ظهور ذات مطلق ست بتعین اول فله الاسماء کسبی و هو الاسم الاعظم
و اورا ظهور و بطون مساویست باعتبار آنکه قابل ظهور و بطون است حقیقت و استعداد او متضمن اشیاست
در هر باطنی باطن و در هر ظاهری ظاهر و در هر انسی انس و در هر جنی جن و در هر ملکی ملک و در هر فلکی فلک
و در مجردات مجرد و در مرکبات مرکب و در مثالیات مثال و در مادیات ماده و در عینی عین و در عیان عیان و
در معنی معنی و در صورت صورت و در روحانی روح و در جسمانی جسم و در جوهری جوهر و در عرضیات عرض چرا که
او وجود مطلق ست هر قیدے که مقید کرد و صورت آن قید کرد و حقیقت او را قیدے مخصوص نیست بنا بر آن
قیود متفاده را قبول میکند - تنزل اول را وحدت و حقیقت محمدی و تعین اول گویند و آن متعینین
حضرت وجودت بقابلیت جمیع تعینات که اسماء و صفات الهیه باشند آن صفات یا کونیة بوقی باشند
یا سلبی و چون درین مرتبه دانستن حق است بجهانہ مرذات خود را بذات خود بجمیع صفات و تعینات
بر سبیل جمع و اجمال ظهور اشیا کونیة از روی تفصیل درین مرتبه منفی ست فلذا سبیل بدیگر مرتبه نمود -
۱۵۲ جوهر حضرت حق تعالی تجلی اول که خود بر خود و در خود بر اسے خود تجلی فرمود و شهود ذاتی مراد حاصل شد
و در ضمن آن شهود اجمالی جمله موجودات از ازل تا بابد متحقق گردید که شهود الشجر و اعصانه و اوراقه و آثاره
فی شهود النواذ و تجلی دوم مشاهد خودست بجمیع تفصیل شیون خود بشهود تفصیلی تمام موجودات در مرتبه
علم دست داد و درین مرتبه فیض اقدس او جمله معلومات را تقرر علمی و شوتے عینی حاصل شد بعد در مرت
تجلیات اربعه یافته یعنی تجلی روحی و تجلی مثالی و تجلی حسی شهادتی و تجلی انسانی -

۱۵۳ جوهر حضرت قدوة المحققین نجم الملت والدین محمد عبدالدین المنزلی قدس سره در جام جهان نما
میفرمایند که وحدتش منشأ احدیت و واحدیت شد و مرآت ازلیت و ابدیت گشت و رابطه ظاهریت
و باطنیت و واسطه اولیت و آخریت آمد که حد فاصل اشارت بدوست و بیزخ جامع عبارت از دوست
و حقیقت محمدی خود اوست و حضرت قدوة المحققین شیخ ابراهیم شطاری قدس سره در ائینہ حقائق نما در شرح
این میفرمایند که وحدت و لغت عدم کمتر ست با جز و افراد و انضمام و در مطلق این قوم وحدت تعین
اول ست از ذات مطلق و چون این تعین اول از لا تعین ظاهر شد و اعتبار از وی معطای گشت

یکی احدیت که اعتبار ذات است با ستمها طایف اشیا امی لا بشرطی و دوم واحدیت امی ذات مع کمال الصفا
 که اعتبار ذات است از آن رو که انتشار اسما از ویست امی بشرطی و در نظر اهل تحقیق وجود این اعتبارین
 موقوف بوجود وحدت نیست اما بطور هر دو موقوف بر وحدت است که منشا کنایت از ویست چنانچه نسبت
 عاشقیت و معشوقیت از عشق چه وجود این هر دو و مرتبه قبل از عشق موجود خارج بود و اما نسبت
 در ایشان موجود نبود چون این هر دو نسبت بایشان ظاهر گشت هر دو در خارج علم یافتند همچنین مرتبه احدیت
 که ماهیت مجزوه است از قید تجرد و معرا و میرا بود و واحدیت که ماهیت جامع اسما و صفات است از قید جامعیت
 نیز مقید نبود بلکه این هر دو مرتبه پیش از تعین اول لا تعین بود و هیچ تعین مقید نه بشرطی و نه لا بشرطی
 بواسطه تعین اول که وحدت است هر دو مرتبه مقید و معین گشته و قوله مرات از لیت و ابدیت گشته یعنی وحدت
 حقیقی مانند آئینه است ازل که لا بدایه له است و ابد که لا نهایت له است در آن آئینه مرئی میشوند این حقیقت
 آئینه اشارت کرده کنایه آنست چنانچه آئینه دور و وار و همچنان وحدت نیز دو طرف دارد چرا که برزخ است
 بینما و وجه دیگر آنست که اصلا مرئی نمیشود و آنچه حاسه با صره می بیند صورت رانی است نه آئینه همچنان
 آنچه در خارج مرئی است وجود است وحدت فقط مرئی نیست و دیگر آنکه صورتی که در آئینه دیده می شود
 نمی گویند که آن صورت حال در محل آئینه است بلکه آئینه سبب ظهور صورت شده و بکذا صورت ازل و ابد
 آئینه حقیقت محمدی ظاهر شده نمی گویند که ازل و ابد در آن محل حقیقت محمدی حلول کرد بل سبب ایشان
 گشته و قوله و رابطه ظاهرت و باطنیت و واسطه اولیت و آخریت آمد مراد از ظاهرت اشراق انوار اسما
 و صفات حق است که جمع الجمع کنایت از آنست و باطنیت حق احتجاب حق است از کل موجودات جمع
 اشاره ازین مرتبه است و مرتبه وحدت این هر دو مرتبه تقابل را مرتبه ساخته و اولیت باعتبار
 سبب اکل اشیا که الله مصدر الموجودات و آخریه باعتبار معاد کل موجودات که الی الله ترجع الامور
 این هر دو مرتبه قید ذات مطلق است اول باعتبار وجود و آخر باعتبار نبود قوله حد فاصل یعنی میان
 احدیت و واحدیت و اولیت و ابدیت و باطنیت و اولیت و آخریت قوله اشارت بدوست
 یعنی اسما مذکوره کنایت از همان وحدت جامع است چرا که جمیع مراتب ازین نسبت متمیز علمی گشته و در هر نسبت
 با سبی مسمی شدند و جمیع مراتب در مرتبه لا تعین بے تعین بودند چنانچه شجر در مرتبه بذ السبب وحدت جمیع
 مراتب از یکدیگر جدا گشتند.

چون حضرت شیخ ابراهیم شطاری در آئینه حقائق ناشر جامع جهان نام فرموده اند که کسی را و هم
 آن نشود که کمال ذات در مرتبه تعین اول موجود شد و نیز گمان نه برد که اول مستتر بود بعد از آن ظاهر

چ

یا اول معدوم بود پس ازان موجود گشت یا غائب بود بعد ازان حاضر شد چرا که این امور نامتناهی نقص وجود
خود اند بلکه آنچه حاصل است من الازل الی الابد کمال خود حاصل است و نقصان را در ان مسامع را نیست زیرا که
جمع مراتب جناب حق سبحانه و تعالی ازلی اند و لازم ذات اند ابد از ذات منفک نیستند و عقل درین مرتبه
عاجز است حکم کردن نتواند قیاس مع الفارق میکند و میگوید اگر در مرتبه لاتعین تعین اسما و صفات موجود
باشند پس هیچ فرق نباشد میان تعین و لاتعین گویند این قیاس در مرتبه عقل موجه و مربوط است اما در مرتبه اطلاق
این مقدمه مقهور و ممنوع است چه بیان وحدت و کثرت و مطلق و مقید برائے تفهیم و تفهیم طالبان است
نه فی نفس الامر که اول وحدت بود اکنون کثرت شد یا اول مطلق بود آخر مقید شد تعالی الله عن ذلک
علو اکبر الا ان کما کان من الازل الی الابد

جوهر اول تعین که از لاتعین ظاهر گشت وحدت حقیقی است که استقاط و اثبات هر دو صفت ذاتی
اوست وحدت را دو نسبت متساوی اند انتفاء تعدد و اثبات تعدد و اگر نظر بر باطن او کنند عین اتف
درین نسبت عین احدیت آمد و اگر نظر بر ظاهر او کنند عین تعدد است ازین نسبت عین واحدیت
آمد و ازین حیثیت او را برین جامع گویند

جوهر برین بالفتح و زاء و همزه مفتوح و خاء و همزه معنی زمانه که مابین وقت مرگ و زمان قیامت است
و چنانکه میان دو چیز متخالف مائل باشد خواه ازان هر دو متخالف در خود مناسبتی داشته باشد یا نه و
برین هر شے بانصیب بود از دو شے که تصور ششین برین را وجود نیست چنانچه زمانه حال برین است میان
ماضی و مستقبل و مرتبه مثال که عاجز است میان اجسام کثیفه و ارواح مجرد و اعراف برین است میان بهشت
و دوزخ و بوزنه برین است میان بهائم و انسان و درخت خرما و مردم گویا برین است میان حیوانات و
نباتات و بس یعنی پنج نوعا برین است میان نباتات و جمادات

جوهر صاحب عین المعانی میفرماید که اول تعین او تعین علم است که خود بر خود بنفس خود تجلی فرمود
بے توهم تقدم جبل و استوار و قد ان و غیبت و او را اسامی مختلفه است یعنی تعین اول و حقیقت محمدی
و وحدت صرف و کثر الکنوز و غیره

جوهر شیخ نور الدین جامی قدس سره و لواحق میفرمایند که حقیقت الحقائق که ذات الهی است
تعالی اشانه حقیقت همه اشیا است و او فی حد ذاته واحد است که عدد را با و راه نیست اما باعتبار تجلیات متکثره
و تعینات متعدده و مراتب تارة حقائق جوهریه متبوعه است و تارة حقائق عرضیه تابعه پس ذات واحد
بواسطه صفات متعدده جواهر و اعراض متکثره می نماید و من حیث الحقیقت یکے است که اصلا متعدد و متکثر نیست

۱۶۰ جوهر حقیقت استحقاق یعنی تعین اول که آنرا ذات الهی نیز گویند حقیقت همه اشیا است چرا که او در جمیع اشیا ساریست و درین مرتبه بصفت وحدت متصف است و اصلاً تعدد و تكثر را در آن راه نیست که مراتب تنزلات متعدد و تكثره می نماید و حقائق جواهر و اعراض میشود و اولاً در علم ثانیاً در خارج بصورت ایشان سه برآید -

۱۶۱ جوهر صاحب گلشن راز قدس سره میفرماید اول تعینی که از لا تعین تعین شد روح اعظم و عقل کل بود که عبارت از نور محمدیست صلی الله علیه و آله و سلم که اول ما خلق الله نوری خلیفه حق و امام مطلق و مقصود کائنات آن نورست که لولا که لما خلقت الا فلاک و حقیقت محمدی صورت و مربوب اسم کلی الله است که جامع جمیع اسماست و الله رب اوست و چنانچه از الله فیض داد و جمیع اسماء کلیه و جزئیه میرسد از حقیقت محمدی نیز فیض داد و جمیع موجودات دیگر می رسد -

۱۶۲ جوهر حقیقت محمدی با اصطلاح این طائفه علیه عبارات از ذات احدیت است باعتبار تعین اول و مظهر حقیقی احدیت حقیقت محمدی است و باقی مراتب موجودات مظهر حقیقت محمدی اند و حقیقت محمدی عقل اول است که روح اعظم است که اول ما خلق الله لعقل اول ما خلق الله نوری و اول ما خلق الله روحی و صورت محمدی صورتی است که روح اعظم تمامی اسماء و صفات در و ظاهر شده و چنانکه نبوت ذاتی که اخبار از ذات و صفات حضرت الهی است اولاً و بالذات روح اعظم است که حقیقت آنحضرت است در آخر نیز ختم نبوت عرضی بر صورت آنحضرت گشته و باقی انبیا بر یک مظهر بعضی از کمالات آنحضرت اند و نبوت آنحضرت ازلی و ابدی است -

۱۶۳ جوهر عقل کل که اصل و حقیقت انسان است از آنجهت که مفیض و واسطه ظهور نفس کل است نسبت با نفس کل پدرست و از جهت آنکه نفس کل از عقل کل زائیده شده است عقل کل نسبت با نفس کل مادرست و عقل کل برین وجوب و امکان و محیطا ظرفین است و جوب جانب ایمن اوست و امکان جانب یسار و نفس کل از جانب یسر که طرف امکان است حاصل شده و آدم از روی حقیقت صورت عقل کل است و خواصورت نفس کل در اصطلاح این طائفه علیه عقل اول که محیط است بحقائق اشیا بر وجه اجمال عقل کل و حقیقت محمدی و ظل اول و ام الکتاب و روح القدس و روح اعظم و قلم اعلی و لوح قضا و دهر البیضا و عرش مجید گویند و نفس کل را که محیط است بحقائق اشیا بر سیل تفصیل عرش کریم و لوح قدر و لوح محفوظ و کتاب مبین و یا قوت احمد گویند -

۱۶۴ جوهر در اسماء و مرتبه وحدت حضرت شیخ ابراهیم شطاری قدس سره در تأیید حقائق میفرماید که چون ذات لا تعین بصورت تعین ظهور کند اول تنزل او را تعین اول و علم مطلق و وجود مطلق گویند از آنکه شریعت و یافخت ذات درین مرتبه مطلق است بلا قید معلوم و غیرت بخلاف مرتبه ثانی که در آن مرتبه علم ذات و تعین

معلوم اعیان ثابتہ مقید است و وحدت حقیقی از ان گویند کہ این اسم نفس تعین اول است کہ لایصدق من الہ احد
الا الواحد درین مرتبہ تعدید و اعداد و کثرت و افراد نیست مساوی الطرفین است بین النفی و الاثبات و فلک
ولایۃ المطلق بنا بر آن خوانند کہ تعین اول کہ جوہر اول است ظاہری دارد و باطنی باطن اورا ولایۃ مطلق
خوانند ہنالک ولایۃ تقدس الحق کنایہ ازین ولایت است و ظاہر اورا نبوت مطلق نامند چرا کہ او برین است
بین الوجوب اللاحدۃ و الواحدۃ از مواجہ احدیت فیض اقدس بے واسطہ قبول میکند نامش ولایۃ مطلق
و بمواجہ احدیت فیض مقدس افزد کند و بخلق رساند نامش نبوت مطلق است کنت نبیا و آدم بین المہم
والطین اشارت بدین نبوت است کہ جمیع ولایت اولیا و نبوت انبیا از وی ناشی و ظاہر شوند و کنایہ فلک
ثباتات از انست کہ چنانچہ نبوت جملہ سیارات و ثباتات در افلاک است پیمیان نبوت و ولایت کلی و جزئی انبیا
و اولیا از ولایت مطلق است و تجلی اول از ان گویند کہ اول ظهور او از لاتعین است از مرتبہ خفا اول متور
گشت و قابلیت اول از ان گویند کہ او مادہ جملہ مخلوقات و موجودات است و جمیع قابلیتات از وی
ظہور یابند و مقام او اعلیٰ نزد این قوم عبارت از احدیۃ الجمع است کہ فوق این مرتبہ هیچ مرتبہ نیست الا ذات
صرف و درین مرتبہ مرتفع تمیز انست اعتباریہ است و برین البرزخ بحیث آن گویند کہ او حامل است میان
تعین و لاتعین و جامع جمیع برانخ است و برین کبریٰ از ان گویند کہ حامل مرتبتین اعظم است یعنی احدیت و
واحدیت و احدیۃ الجمع از ان گویند کہ اعتبار ذات است من حیث ہی بے اعتبار اسقاط و اثبات و بدین نامہا
نیز می شمارند تعین اول و تجلی اول و ظل اول و ظہور اول و خلق اول و مخلوق اول و وجود اول و موجود اول
و قابلیت اول و مبدء اول و برینخ اول و نشان اول و عقل اول و عقل کل و قلم اول و قلم اعلیٰ و سبب اول
و مرتبہ اولی و واسطہ اولی و عالم معنی و حقیقت محمدی و نور محمدی و درۃ البیضاء و برینخ کبریٰ و برینخ البرزخ و برینخ جبار
و مرتبہ اولی از غیب و غیب مطلق و عالم مطلق و رابطہ مطلق و وجود مطلق و مادہ مطلق و وحدت صرف و عالم وحدت
و مرتبہ حمت و عالم اجمالی و وجود اجمالی و حضرت اجمال و عالم موز و کنز الکنوز و کنز الصفات و عالم صفات و لوح محفوظ و الکتاب
و نور الانوار و حقیقۃ الحقائق و حقیقت مجہول و آدم حقیقی و حقیقت آدم و اسم اعظم و روح اعظم و ابوالارواح
و عشق اکبر و احدیۃ الجمع و جمع الجمع و مقام شود جمع الجمع قاب قوسین و لا یوت و اطلاق اسم مبارک تدبیرین مرتبہ
می کنند و ہر مرتبہ واحدیت نیز معدن الکثرت از ان خوانند کہ جوہر اسماء و صفات ازین معدن ظہور یافت
و منشاء السوی از ان نامند کہ جمیع ممکنات ازین مرتبہ ظہور یافتہ و الوہیت عبارت از حضرت اسم جامع
کہ جامع جمیع اسماء و صفات و افعال است و قابلیت الکثرت از ان نامند کہ جمیع کثرات اسماء علی الہی و اسماء علی
کونی ازین معدن صدور یافتہ و فلک الحیوۃ از ان خوانند کہ مدار حیات عالم برین مرتبہ منوط است زیرا کہ

باز از انکہ
نامش خندہ
میان و غیر

مرتبه متضمن حقائق عالم ارواح و اجسام است چرا که هر مرتبه را با اسم الهی تربیت میکند و هر مرتبه کیانی حیات حقیقی از دست حاصل میکند و فلک کائنات از علوم مرتبه دوست و قابلیت ظهور یعنی معده جمیع ظهورات است و نفس روحانی عبارت از وجود اضافی است که واحد است بحقیقت و متکثر بصور معانی.

۱۶۵

جوهر همه موجودات ارواح و مثال بلکه اسما و صفات در مرتبه تعیین اول متحد اند اصلا امتیاز نیست بلکه در این مرتبه قابلیت ظهور است نه غیر و درین مرتبه این همه شیون ذاتیه و حروف عالیات نامیده میشوند و این شیونات که در مرتبه تعیین اول بالقوه بودند همه در تعیین ثانوی تمیز گشتند و اسما و صفات شدند و ماهیات تمامه در علم شدند و این اعیان ثابته نامیده شدند و چون در وجود آمدند کلمات نامیده شدند.

۱۶۶ جوهر اند اسم مرتبه است که جامع جمیع اسما و صفات و استعدادات و قابلیت است و این مرتبه

در عرف صوفیه وحدت می نامند و حقیقت الحقائق خوانند و حقیقت محمدی گویند.

۱۶۷ جوهر شیخ نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره در شرح رباعیات میفرماید رباعی

در مرتبه اول که صفات جبروت	از ذات جدا نبود و ملک از ملکوت
اعیان وجود را پدیدار نبود	در عین ظهور بلکه در علم ثبوت

در مرتبه نخستین که تعیین اول است ملک از ملکوت که مرتبه ارواح است و ملکوت از جبروت که مرتبه صفات

و جبروت از کلاهوت که مرتبه ذات است ممتاز نیست بلکه وحدت است صرف و قابلیت است محض و

این مرتبه همه دروے مندرج و مندرج من غیر امتیاز بعضها عن بعض لا علما و لا عینا و خصوصیات

این اعتبارات را باعتبار اندراج و اندماج درین مرتبه بے امتیاز ایشان از یکدیگر اگر چه آن امتیاز بحسب

علم باشد شیونات ذاتیه و حروف عالیات و حروف علویه و حروف اصلیه نیز می خوانند و بعد از امتیاز

ایشان از یکدیگر در مرتبه ثابته بسبب نورانیت علم صور شیون مذکوره اند و مسمی با اعیان ثابته و ماهیات

و بعد از تلبس بوجود و احکام و آثار اعیان مسمی است بموجودات و میفرماید رباعی

در عالم معنی که نباشد اشیا	از ذات خود و غیر خود اگر اصلا
است همه از روے هستی یکتا	نوریت علم شان ز هم کرد جدا

در مرتبه دوم یعنی تعیین ثانی که مسمی میگردد باعتبار تحقق و تمیز جمیع معانی کلیه و جزیه دروے اشیا و کونییه را

بذات خود و ذات امثال خود اصلا شعور نیست بلکه تحقق و ثبوت ایشان درین مرتبه مقتضی اضافت

وجود است بدیشان بختی که ایشان متصف شوند بموجودیت و وجود بسبب اضافت و نسبت بدیشان

ستعد و متکثر گردد و چون بوجود متصف نشوند بطریق اولی لازم می آید که متصف نباشند بکلمات که بابت

موجود را چون شعور بخود و مثل خود پس ایشان درین مرتبه متعدد و متمیز نباشند متعدد و متمیز وجودی بلکه تعدد و تمیز ایشان باعتبار علم باشد بخلاف مرتبه اولی که در آن مرتبه این تعدد علمی نیز ملحوظ نیست و امثال این بعینه دانه است که اصل شجره است و قتیکه ویرا دانه فرض کنیم پس تعیین و تجلی دانه خودش بے آنکه تفصیل خصوصیات بیخ و ساق و شاخ و برگ و شکوفه و میوه که در و بے بند برچ و مندرج اند ملحوظ و بے باشد بمثابه تعیین اول است که اشیا را و روسی نه تعدد وجودی است و نه تمیز علمی و تعیین و تجلی دانه بر خودش بصورت تفصیل این خصوصیات که بر خود بصورت بیخ و ساق و شاخ و برگ و شکوفه و میوه جلوه نماید و این مفصل را در مجمل مشاهده کنند بمنزله تعیین ثانی است که اشیا را و روسی اگر چه تعدد وجودی نیست اما تمیز علمی است و این خصوصیات مذکور باعتبار اندراج در مرتبه اولی بے تعدد وجودی و تمیز علمی نمودار نشیونات ذاتیه است و صور معلومیت آنها در مرتبه ثانیه مثال حقائق موجودات که مسمی است باعیان ثابت در عرف صوفیه و باهیات نزدیک حکما.

۱۶۸ جوهر شیخ نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره در شرح رباعیات میفرماید اول تعیینی که ثانی غیب بیوت و مرتبه لا تعیین است و حدیثی است که اصل جمیع قابلیت است و او را بطور و بطون مساوی است و مشروط و مقید بهیچ یک از انتفاء اعتبارات و اثبات آن نیست بلکه اوعین قابلیت ذات است مر بطون و طور و ازلیت و ابدیت و انتفاء اعتبارات و اثبات آنرا و مر این وحدت را و اعتبار است اول اعتبار است بشرط عدم اعتبارات و سقوط آن بالکلیه و این اعتبار احدیت است و ذات را باین اعتبار احد خوانند و متعلق این اعتبار بطون ذات است و ازلیت او و دوم اعتبار او است بشرط ثبوت اعتبارات غیر متناهییه مر او را و این اعتبار واحدیت است و ذات را باین اعتبار واحد خوانند و متعلق این اعتبار بطور ذات است و ابدیت او پس حدیثی مقام انقطاع و استهلاک کثرت وجودیه است و واحدیت ذات و واحدیت اگر چه کثرت وجودیه منتفی است از او اما کثرت نسبت به عقل الحق است در و بے همچون عقل نصفیت و تائیت و ربعیت و واحد عددی که انشاء همه اعداد از و است و جمیع تعینات وجودیه غیر متناهییه بطایر این نسب متعلق در مرتبه واحدیت است

۱۶۹ جوهر در مرتبه واحدیت این مرتبه شود علمی ذات است مر خود را بجمیع تفصیل شمیونه و امتیاز بعضیها عن بعضی درین مرتبه حقائق جمله موجودات و باهیات تمامی کائنات تبفصیل و امتیاز بعضیها عن بعضی در مرتبه علم متحقق و ثابت شدند لهذا این مرتبه را اعیان ثابتیه می نامند و تقدیم و تاخیر این سه مرتبه یعنی مرتبه احدیت و وحدت و واحدیت کشفی و عقلی است نه زمانی و حقیقی چه ذات بے قید صفات کثر منحنی در مرتبه اول است و بعلم جمال صفات و تجلیات در مرتبه دوم و بعلم تفصیل آنها در مرتبه سوم -

جوهر در تعیین ثانی اشیا که در مرتبه وجودی نیستند پس متصعقت نباشند کمالا که تابع است موجودی

چون شعور بخود و مثل خود پس ایشان درین مرتبه متعدد و تمیز نباشد متعدد و تمیز وجودی بلکه تعدد و تمیز ایشان باعتبار باشد بخلاف مرتبه اولی که در آن مرتبه این تمیز و تعدد علمی نیز ملحوظ نیست -

۱۷۰ جوهر مرتبه دوم مرتبه غیب ثانی است و غیب ثانی مسمی است به تعین ثانی و مراد از تعین ثانی متحقق بودن اشیا که صفات الهیه و معنویات اند و ممتاز بودن آن اشیا یکی از دیگرے و ثابت بودن آن اشیا در حضرت علم ازلی یعنی منسوب است بازل که علم حق است و ازل بمعنی لا بدایت در ماضی است و ظهور آن اشیا بر اے کس که عالم با شیا است یعنی حق سبحانه و تعالی و ظهورے که بر وجه تفصیل و فرق باشد یعنی نبوی که هر چه برے که در علم مفصول و مفارق از غیرے دیگر باشد - و این اشیا صور معلومه حق اند که بر حق ظاهر اند و حق عالم با شیا است و هیچ یک از اینها خود را سید اند و نه مثل خود را - و این مسئله مخالف شیخ اکبر است چه شیخ اکبر در فتوحات تصریح فرموده که صور علمیه را ثبوت علمی است و هر یک از اینها را حیات و علم و قدرت و ارادت و سمع و بصر و کلام مناسب مرتبه ثبوت است و درین باب چندے از آیات قرآنی را بطریق شایسته نقل فرموده چنانچه موجودات خارجی را صفات مذکورہ مناسب مرتبه وجود است بخلاف بعضے که میگویند که صور علمیه را علم نیست چنانچه صور ذہنیہ و وهمیہ و خیالیہ را -

۱۷۱ جوهر تعین ثانی خوانان آن بود که جمیع مراتب اجمالی و تفصیلی و حقائق بعضیها عن بعض تمیز کرد و این حال حاصل نمیشود الا در مرتبه واحدیت که آن مرتبه الوهیت است چرا که مرتبه واحدیت مرتبه انتقال است و مرتبه وحدت مرتبه اجمال پس مرتبه باید که جمیع اسماء و صفات در آن مرتبه ثابت باشد و جمله اجمال در آن تفصیل یابند و این مرتبه الوهیت است و ذات مطلق درین مرتبه باسم الله مسمی و موصوف گردد -

۱۷۲ جوهر میان تعین اول و تعین ثانی فرقی نیست الا اجمالی و تفصیلی و تفصیل نوعی از کمال است و علم اجمالی را و علم اجمالی بنیاء علم تفصیلی است و اجمال مقدم است بر تفصیل پس چار مرتبه اول مرتبه علمیت و مرتبه ثانی مرتبه اعیانی -

۱۷۳ جوهر تعین دوم از حیثیت الوهیت و مرتبه را شامل است و خوب لذاته و خوب لغیر و خوب لذاته را ظاهر و خوب و لویند که خوب صفت فاضل است و خوب لغیر و ظاهر علم ناسد که امکان از لوازم است و مرتبه الوهیت جامع این هر دو مرتبه است بجهت آنکه خوب مرتبه ظاهر است و امکان مرتبه باطن باقتضای اسم الظاهر مرتبه ظاهر را شامل است و باقتضای اسم الباطن مرتبه باطن را شامل است و این هر دو ظاهر وجود و ظاهر علم از آن گویند که هر دو در خارج موجود اند اما هر یک را وصف خاص است متمنع الانفکاک یکے غنا و مطلق بالذات است و دیگر مفتقر بالذات است -

۱۷۴ جوهر و اسماء مرتبه واحدیت این مرتبه را با واحدیت و حقیقت انسانی نام دارند و بدین اسماء

نیز انکارند تعین ثانی و تجلی ثانی و فلک الحیوة و حضرت ربوبیت و حضرت جمع و منشأ الکثرة و احدیت الکثر
و قابلیت ظهور و مرتبه ثانی از غیب و برزخ ثانی و منتهی المعرفة و منشأ السوسی و حضرت الوهیت و
منتهی العابدین و حضرت ارتسام و کون جامع و ظهور ثانی و ظل مهد و و نفس جمانی و وجود منفاض و مبدء ثانی
و منشأ ثانی و عالم ملکوت و عالم باطن و عالم امر و عالم ثانی و مجموع الارواح و مبدء ثانی و عالم اسما و عالم وجود
و کنز الارواح و معدن ارواح و معاد ارواح و مقام ارواح و پرده وحدت و ظل وحدت و مبین صفات
و عین الیقین و ملک باطن از تحفه مرسله -

۱۷۵

چو هر در اعتبارات اربعه اعتبار بالکسر عبرت گرفتن و باندیشه از پی چیزه رفتن و چیزه را
نیک نگاهد اشتن و اعتبارات اربعه عبارتست از وجود علم و نور و شهود که اعتبارات ذات مطلق اند
و تعدد وجودی ندارند محض صلاحیت ذات اند و ذات بهر یک نسبت بیک اسمی مسمی اگر دید و ذات مطلق
بواسطه این اعتبارات مقید بجمع اعتبارات شد که عبارت از مرتبه واحدیت است چه این اعتبارات
جامع جمیع اعتبارات اند و جمیع اعتبارات از ایشان ظاهر خواهند شد و این امور اربعه در قوس واحدیت
ثبت افتاد بجهت آنکه وحدت که خط وسطانی است در آن مرتبه امتیاز را گنجائی نیست چرا که درین مرتبه
هست و نیست مساویست و قوس واحدیت مرتبه مجرد است از جمیع تعینات و تقیدات بل ما همه جمیع
مراتب است پس مانا الا آنکه در قوس واحدیت این امور اربعه را ثابت کنند چرا که مرتبه واحدیت جامع
جمیع تعینات و اعتبارات است

۱۷۶

چو هر در مرتبه ارواح اجداد از تنزل بمرتبه ثانی تنزل است بمرتبه ارواح و روح جوهریست بسیط مجرد از شکل
و لون و زمان و مکان و خرق و الیام و عالمیست که اشاره حسی بدان راه نیابد و مدکست نفس خود را
و مثل خود را بلکه مبدء خود را که جناب حق سبحانه و تعالی است و آنرا عالم امر و عالم غیب و عالم علوی و عالم ملکوت
گویند و این مرتبه ظهور ذاتست مر خود را در خارج بنوعی از حیالات و غیرت و روح از حیثیت تجرد منافیست
و اخلق تدبیر و تصرف نسبت بآبدان سیدار و وقایع بذات خودست و در بقا محتاج بدن نیست فاما ازین حیثیت
که بدن در عالم شهادت صورت و منظر کمال اوست آن روح منفک از بدن نیست و از جهت اظهار کمال
محتاج بدنست و ساریست و اجزاء بدن نه همچو سریان علول و اتحا که نزد اهل نظر مشهورست بلکه مثال
سریان وجود مطلق که حق سبحانه و تعالی در جمیع موجودات و باین اعتبار میان روح و جسم مغایرت
من کل الوجود نباشد و گفته اند هر که کیفیت ظهور جناب حق سبحانه و تعالی در اشیا که اشیا از جهت عین حق اند و
از جهت غیر اند بدان کیفیت ظهور روح در بدن که روح از جهت عین بدن و از جهت غیر بدنست تواند دانست

زیرا که رب بدن است هر که حال رب با مریوط است ظهور حق تعالی بصورت اشیا دانسته است -
 صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که معرفت روح و ذروه ادراک آن بنهایت رفیع و منیع است
 بکمند عقول و قبول بدان میسر نگردد و ارباب مکاشفات بر کشف آن غیرت نموده جز بزبان اشارت از آن عبث
 نکرده و شریف تر موجودی و نزویک تر مشهودی بجفرت غایت روح اعظم است که حضرت خداوند تعالی آنرا
 بخود اضافت فرموده بلفظ من روحی و من روحا آدم کبیر و خلیفه اولی و ترجمان الهی و مفتاح وجود و قلم
 ایجاد و جبار و احیای همه عبارات از اوصاف اوست و اول صید که در شبکه وجود افتاد و پوشیده است قدیمه او را
 بخلافت خود در عالم خلق نصب کرده و مقالید خرائن اسرار وجود بد و تفویض نموده و او را بتصرف در آن
 مأمون گردانیده و از بحر حیات نهر عظیم بر و گشت و تا پیوسته امتداد او فیض حیات از او میکند و بر اجزای کون
 اقاضه می نماید و صورت کلمات الهی را از مرقع جمع اغنی ذات مقدس به محل تفرقه که عالم خلق است میرساند
 و از عین اجمال در اعیان تفصیل جلوه میدهد و کرامت جناب الهی او را در نظر بخشیدگی از برائے مشاهده
 جلال قدرت ازلی و دوم از برائے ملاحظه جمال حکمت لم یزلی عبودت از نظر اول عقل فطری و مقبل آمد و
 نتیجه او محبت جناب الهی و عبارت از نظر دوم عقل خلقی و مدبر و نتیجه او نفس کلی بر نفسی که روح اضافی
 از عین جمع استمداد کند نفس کلی آنرا قابل گرد و در محل تفصیل آن شود و میان روح اضافی و نفس کلی سبب
 فعل و انفعال و قوت و ضعف نسبت و کورت و انوثت پدید آمد و بر رابطه امتزاج و واسطه از دواج ایشان
 متولدات اکوان موجود گشتند و بدست قابل تقدیر از شیمه غیب بعالم ظهور آمدند پس جمیع مخلوقات نتیجه
 نفس و روح آمد و نفس نتیجه روح و روح نتیجه امر حق تعالی روح را بخود می خورد و آفرید بجهت سبب که اشارت امر
 بدان است و جمله بواسطه روح که خلق عبارت از آنست و همچنانکه وجود آدم در عالم شهادت منظر صورت
 روح آمد و وجود حواء در عالم شهادت منظر صورت نفس و تولد آواز آدم - و تولد صورت زکوری
 بنی آدم از صورت روح کلی مستفاد آمد و لیکن مخرج بعفت نفس و تولد آفات از صورت نفس کلی
 پدید آمد با امتزاج صفت روح و بدن جهت پیچ نبی بر صورت آفات مبعوث گشت جهت نبوت نسبت
 تقرب و نفوس بنی آدم و تاثیر در عالم خلق نسبت به زکورت دارد و مصباح -

جوه در مرتبه عالم مثال این مرتبه بلوی ذات است و مزاج بصورت اشکال لطیفه غیر قابل تجزیه
 و انقسام و ترق و التیام - او وجه تسمیه آن بعالم مثال آنست که هر فردی از عالم ارواح و عالم اجسام را صورت
 مثال است و درین عالم هست و باطن آنرا خیال خوانند زیرا که مدرک اینها قوت تمخیل است و نیز در مرتبه مثال
 به قسم است یکی آنکه قوت تمخیل انسانی را در ادراک آن شرط است و در خواب و تخیل نمودار می شود و آن نکاست

صواب باشد و گاهی خطا و آثر مثال مقید و خیال متصل مانند دو دم آنکه قوت متخیله در ادراک آن شرط نیست بلکه بقوت باصره نیز ادراک توان کرد چنانچه صورتهای که در آئینه و چیزهای صافی می نمایند و آثر مثال مطلق خیال منفصل خوانند زیرا که اینها جدا از قوت متخیله بذاتها و خود موجود اند بحد ارواح یعنی بودن ارواح بزرگ چنانچه ارواح مولی بصورت جسمانی در خواب می نمایند و روح کامل صورت جسمانی گرفته بر یک از مجسمان خود ظاهر شود و آن صحیح و صواب است خطا را اندر راه نیست و عالم مثال را عالم برزخ و مرکبات لطیفه نیز گویند و در اصطلاح این طائفه علیارواح و مثال را جمع کرده عالم ملکوت گویند و عالم مثال واسطه فیض عالم ارواح به عالم اجسام است و برزخ است جامع میان ارواح و اجسام و بحسب بزرختیست جامع احکام هر دو عالم است که ظاهر و باطن است و حد فاصل است میان غیب و شهادت و نه عین جسم مرکب مادی است و نه عین جوهر مجرد عقلی یعنی عالم مثال غیر عالم اجسام و غیر عالم ارواح است و نسبت بارواح کثیف است و نسبت با اجسام لطیف لکن مشابهت دارد بگوهر جسمانی و بگوهر مجرد عقلی اما مشابهت وی با اجسام از آن جهت است که چنانچه اجسام محسوس مقدار است بجهنم عالم مثال نیز محسوس مقدار است و مقادیر عبارت است از کمیت و کیفیت عبارت از طول و عرض و عمق است چه صورتی که در آئینه می نماید در کجاست بماند و در طول و عرض و عمق دارد و مشابهت وی با ارواح از آن جهت است که چنانچه ارواح لطیف و نورانی اند بجهنم عالم مثال نیز لطیف و نورانی است و از لطافت و نوریت آن صورت است که بدست نمی توان گرفت و به شمشیر خرق نمی توان کرد و شهود و ادوات مجرده از ماده و صورت و اشباح جسمانی در عالم مثال بود و ظهور حضرت جبرئیل در بعضی اوقات بصورت یکی از اصحاب جناب سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه و سلم که اسم مبارک و حیه کلبی بود و شهود و خفرو انبیا و اولیا همدرین عالم باشد و کمالان متعالی که در عالم مثال شکل خود را بشکل دیگر از آدمی و حیوان منتقل سازند و قوت شکل با شکل مختلفه بعد از مردن و از قید تن برآمدن با ایشان زیاده می شود و عالم مثال که روح بعد از مفارقت از جسم بشری و جسم غصری در آن خواهد ماند غیر عالم مثال و برزخ سابقه است چه این برزخ است ما بین دنیا و آخرت و برزخ که قبل از نشاء و نبوت است از مراتب تنزلات بود و او را بانشاء و دنیا اولیت است و برزخ که بعد از نشاء و نبوت است از مراتب معارج است و او را بانشاء و نبوتی آخریت است و صوری که لاحق ارواح در برزخ اخیر می شوند صور اعمال و تنائج اخلاق و اعمال که در نشاء و نبوتی حاصل شده بخلاف صور برزخ اول و ممکن است ظهور چیزی که در برزخ اول است در عالم حس و شهادت چه بسا اوقات مردم عوام و خواص چیزها در خواب می بینند که اثر آن بعد از بیداری در عالم شهادت پدید می آید و متنوع است رجوع چیزی که در برزخ ثانی است بسوی عالم شهادت یعنی ارواحی که از دنیا منتقل شده به برزخ ثانی رسیده اند محال است که باز بدینا بیایند مگر رجوع و خروج ایشان در و آخرت خواهد بود و صور برزخ اول

عوام را در خواب مکشوف باشد و خواص را اگر کسی بخواب و گاهی به بیداری و قدرت ندارد که کشف احوال برزخ ثانی
مگر اقطاب و افراد و کم که از اهل مکاشفه مطلع می شوند بر احوال موتی و تسبیح کرده اند برزخ اول را بغیب امکانی
و مثال امکانی و ثانی را بغیب محال و مثال ثانی و محالی و امتناعی -

جواب در مرتبه شهادت مرتبه شهادت ظهور ذات است مرقور و در خارج بصورت اجسام و اجرام - درین مرتبه
حق تعالی نور خود را بر تجلی یکی طبایع دوم عناصر در ظهور انداخت از طبایع عرش و کرسی و مافیها ظهور یافت و
افلاک سبعة بر عرش اهل تحقیق از طبایع اند و از عناصر منظر کرده مار و هوا و کره آب و کره خاک که هفت طبقه زمین است
و حیوانات آتشی و هوایی و آبی و خاکی و معدنیات و نباتات بطور پیوسته - و اجسام بر دو قسم است علویات
و سفلیات علویات چون عرش و کرسی و سموات سبعة و ثوابت و سیارات و با اتفاق اهل کشف و شهود عرش و کرسی
و کواکب که مرکز و کرسی اند و حکما آنرا ثوابت خوانند طبیعی اند نه عنصری و اصلا قابل فساد و فنا و زوال نیستند چه
سطح کرسی زمین بهشت است و عرش سقف بهشت - و اتفاق علماء سنت و جماعت است که هفت چیز در قیامت فانی
نخواهند شد لوح و قلم و عرش و کرسی و بهشت و دوزخ و ارواح انسانی و کواکب دیگر که آنرا کواکب سیاره گویند
و آن هفت اند قمر است و عطارد و زهره و شمس و مریخ و مشتری و زحل و هر یک از اینها بر یک فلک تدریج کوره
یعنی قمر بر فلک اول و عطارد بر فلک دوم تا آخر و افلاک سبعة که تحت کرسی اند قابل کون و فساد و خرق و
القیام اند - و شیخ اکبر در فتوحات فرموده که چون عالم فانی شود و مردم از ماده نموده اندین زمین بر زمین دیگر که
در قرآن مجید مسمی است بارض سابر و نقل کنند که ناری بر ماست خود که عناصر ثلاثه اند و هم بر با فوق خود که افلاک
سبعة اند غالب کند و همه را بزرگ خود سازد تا آنکه هیچ جسمی در جوف کرسی نماند پس مسمی بهجسم است که جای
اشتراک است و ما بین عرش و کرسی بهشت که جای اختیار است و طبیعت عبارت است از حقیقت جهانی
سوال عناصر اربعه و آنچه از سیاه پیدا شده است که آنرا اموالیه ثلاثه خوانند که آن جاد و حیوان و نبات است
همه اینها طبیعی اند چه طبیعی بمعنی منسوب به طبیعت جهانی است پس طبیعی را مقابل عنصری ذکر کردن صحیح نباشد -
جواب اجسام دو قسم اند بعضی از اینها مطابق طبیعت مجرده اند از کیفیات اربعه که آن حرارت و برودت و
رطوبت و یبوست است و این قسم مسمی است باجسام طبیعی و بعضی دیگر از اینها مطابق طبیعت مقیده بکیفیات
اربعه مذکوره اند و این قسم با عنصری نامند پس مراد ازین قول که عرش و کرسی و کواکب طبیعی اند آنست که
این امور ثلثه منزه اند و مبرا از تضاد و کیفیات اربعه متضاده و طایه رست که خرابی جسمی که در کیفیات اربعه باشد
بسبب یکی ازین کیفیات است بر سه دیگر و اصلا وابسته کون و فساد نیستند - و کون عبارت است از حدوث
معمول و فساد از عدم صورتی شایع چون آب را بجزئیات و بنجاریه و به صورت مائی فانی می شود و این را در

در اصطلاح حکما فساد گویند و صورت هوایی پیدا میشود این را کون گویند و نه فساد را کون لازمست یعنی بعد از
 فاسد صورت کائنه پیدا میشود و سفلیات چون بساط غصریات یعنی عناصر اربعه که بساط اند یعنی غیر مرکب
 اند و جسم و آثار علوی یعنی اثر ثابته که درش افلاک و کواکب که از زمین بلند اند و ایشان را کائنات جو
 نیز خوانند و جو یعنی مابین آسمان و زمین است مانند آتش و باد و آب و خاک و این چهار مثله بساط غصری
 و برق و آتش پاره که از ابر جبهه و بعد از شدید که از ابر براید و ابر و باران که این مثله آثار علویست و بعد از
 حکیم آواز پدیدان ابرست چنانچه جامه قوی را پاره کنند و آواز از آن نیز و همچنین بعد از هوا ابر فرق میگردد
 پاره جدا می شود و آواز از وی نیز که بعد از آن می کند که رعد آواز تسبیح پاکست و شیخ اکبر
 فرمودند چنانچه حق تعالی در جسم ارضی افاضه روح نمود تا انسان شد و در جسم ناری القادر روح کرد تا جن و
 شیاطین پدید آمدند همچنین در جسم هوایی که ابرست القادر روح گردید تا فرشته تسبیح پیدا میشود که آن رعدست
 و چنانچه جن بسبب لطافت وجود جسمانی مسی بار و اح ناری اند همچنین رعد کجاست لطافت وجود جسمانی اکثر مسی
 پاک کنند یا نامش روح هوایی نهند پس بر جاست و سفلیات مرکبات غصریات اند چون جاد و نبات و
 حیوان و انسان و هر یک از اینها مرکب از عناصر اربعه است و چنانچه عالم اجسام دو قسم است همچنین عوالم که
 که توابع عالم اجسام اند نیز دو قسم است چه اینها اعراض اند و عرض در وجود خود محتاج بکوه است و محتاج
 تابع محتاج الیه باشد چون است و سکون و ثقل و خفت و لطافت و کثافت و الوان و اصوات و حروف
 و اصوات و رنگ و طعم و انواع و اصناف آن که توابع عالم اجسام است۔

۱۷۹ جوهر و اسما و مرتبه شهادت عالم حس و شهادت و عالم نبات و عالم ملکوت و عالم خلق و

عالم سفلی و مرکبات کثیفه۔

۱۸۰ جوهر و مرتبه جامع حضرت انسان این مرتبه ظهور ذاتست مرخود و در یک مظهر اتم که آن
 نوع آدم است و در عرف این قوم عالم حس و شهادت و حضرت انسان را جمع کرده ناسوت گویند
 این مرتبه است جامع جمیع مراتب جسمانی و نورانی و وحدت و واحدیت را و این مرتبه تجلی اخیر و لباس
 اخیرست و انسان وقتی که عروج کند پیدا می شود در و همه مراتب مذکوره با بساط خود در آنوقت او را انسان
 کامل گویند و عروج و انبساط بوجه اتم در بنی مابود صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه و سلم از بهجت خاتم النبیین
 و امام المرسلین گویند و ظهور و تجلی جناب حق سبحانه و تعالی در بنی با جمیع اسماست غیر از وجوب ذاتی بر وجه کمال
 بی غالبیت یکی بر دیگری بلکه بر سبیل تساوی و اعتدال و در انبیاء و دیگر اولیای نیز جمیع اسماء ظهور فرموده است
 لیکن بر طریق غالبیت بعضی اسماء و مغلوبیت دیگرے نه بر سبیل اعتدال پس لفظ مظهر اتم در بنی مابود صلی الله تعالی

علیه وآله و صحابه وسلم منحصر باشند بر غیر و حضرت شیخ اکبر قدس سره میفرمایند که انسان کامل حادث بر صورت الهی است و آن چیز که نسبت کرده میشود سومی او سبحانه از اسمی یا صفتی نسبت کرده میشود آن چیز سومی انسان کامل سوا و جوب ذاتی که این صفت منحصراً حضرت حق تعالی است و میفرمایند که نه وصف کردیم او تعالی را با بوضوح بلکه آنکه هستیم ما بآن وصف یعنی متصف بآن وصف هستیم و ذاتی آن وصف هستیم سوا و جوب ذاتی خاص که نه متصف بآن هستیم و نه ذاتی آن هستیم که آن صفت منحصراً ذات جناب حق سبحانه و تعالی است و علم جمیع اعیان نیز در حق بشر محال است و همچنین علم تفصیل احوال الی الابد

۱۸۱ جوهر در بیان آنکه انسان منظر اسم مبارک الله تعالی است نهفته میاد که هر مرتبه و تعیین منظر یکی از اسماء الله تعالی است و انسان منظر اسم کلی الله تعالی است و جمیع اسماء در تحت اسم کلی الله تعالی که اسم ذات و مستجمع جمیع صفات و اسماءست مندرج اند همچو اندراج جزئیات در تحت کلی و چنانچه اسم الله تعالی بحقیقت و مرتبه مقدم است بر جمیع اسماء و ظهور و تجلی بر جمیع اسماء نموده انسان کامل که منظر اسم مبارک الله تعالی است باید که بذات و مرتبه بر جمیع مظاهر مقدم باشد بنابر اتحاد منظر و ظاهراً و تجلی و ظاهراً بر باقی مظاهر باشد پس جمیع مراتب موجودات که منظر اسماء الله تعالی اند منظر انسان کامل باشند و حقیقت انسان کامل مشتمل باشد بر جمیع اشیاء اگر چه انسان غیر کامل نیز منظر جامع اسم کلی الله تعالی است لیکن انسان کامل که انبیا و اولیا و انداز باقی افراد انسانی از انجبت بکمال ممتاز گشته اند که بطریق تصفیه رجوع بمبدء حاصل کرده اند و از هستی موهوم خویش فانی گشته باقی باشند شده اند و اهل تحقیق میفرمایند که حضرت حق تعالی را چنانچه در جمیع موجودات سرایان است انسان کامل را نیز در جمیع موجودات سرایان باشد چه کامل کسی که از خودی خود فانی و به بقای جناب حق تعالی باقی باشد

۱۸۲ جوهر در معنی الانسان سری و اناسره حدیث قدسی است الانسان سری و اناسره انسان سر من است یعنی من ظاهر و او باطن من و من سر اناسم که انسان ظاهر من است و من باطن او و عارف این هر دو مشابه و سیر است گاه حضرت حق سبحانه و تعالی را باطن باید و خود را ظاهر و گاه خود را باطن می باید و حضرت حق تعالی را ظاهر

۱۸۳ جوهر در حقیقت انسانی چون حضرت حق سبحانه و تعالی از مقام احدیت بواسطه ظهور و اظهار تنزل نمود بصورت حقیقت انسانی که روح اعظم و عقل کل است تجلی فرمود و انسان عبارت از مجموع روح و جسد و هیئت اجتماعی است و اصل و حقیقت او روح اعظم و عقل کل است که مخلوق اول و در مرتبه دوم از مراتب وجود واقع است پس تمامی تقاضای عالم منظر حقیقت انسانی است که حقیقت انسانی بصورت همه

فصلنامه علمی-پژوهشی در زمینه سلامت

چون ظهور جمله اشیا بجاست	منظر اوصاف رحمانی منم
هر دو عالم شد به نور ماعیان	اصل هر پید او پنهانی منم
نست عالم در حقیقت جز طلسم	کنج بے پایان اگر دانی منم

۱۸۷ جوهر در سجده ملائکه بحضرت آدم علیه السلام بعضی میفرمایند که سجده ملائکه حضرت آدم علیه السلام را من قبیل قبله است و سجود حقیقی خداوند تعالی است - و بعضی میفرمایند که حضرت آدم علیه السلام مسجود بودند بسجده تحیت نه بسجده عبودیت و بعضی میفرمایند که ملائکه چون نور حضرت حق تعالی را در حضرت آدم علیه السلام مشاهده کردند بے اختیار در سجود افتادند - چون بنود کذات حق اندر وجود آب و گل را کی ملک کرد - سجود و حضرت جدی مولانا شاه امجد علی صاحب میفرمایند که حرمت ملائکه از آنست که سجده کیا هم - جبوقت که در صورت انسان مین آید و این کلام جامع است مرید و قول اخیر را نیز میفرمایند -

گرچه اس نور کا ہر یون نہ سبھی جا پہ ظہور	پر کھلا خوب طرح صورت انسان مین آ
--	----------------------------------

۱۸۸ جوهر در بیان آنکه علت غائی ایجاد انسان است بدانکه انسان نهایت مراتب تنزل وجود و بدایت ترقی است و برتر از ظلمت کثرت و نور وحدت واقع است و غرض از ایجاد مراتب موجودات وجود انسانی است و غرض از نوع انسان آن افراد اند که بسیر کشفی رجوع بمبدء نمودند و بر تہ کمال حقیقی رسیده اند و حصول معرفت حقیقی جز انسان را نیست و عبادت و معرفت تمامہ جز از ان نیاید چه باقی موجودات ہر یک بہ بعضی اسماء و صفات عارف شدہ اند کہ مظهر آئند و عبادت ان اسم می کنند کہ ایشان را از ان اسم نصیب است و انسان بحسب تابعیت عارف جمیع اسماء پس بحقیقت علت غائی ایجاد او باشد و علت غائی اگر چه بوجود ذہنی مقدم است اما بوجود خارجی متاخر است چه علت غائی اول الفکر و آخر العمل است - ترا از بہر این کار آفریدند - اگر چه خلق بسیار آفریدند - شیخ نور الدین عبدالرحمن جامی قدس سرہ در لوائح میفرمایند کہ آدمی اگر چه بسبب جسمانیت و رغبت کثافت است اما بحسب روحانیت و نہایت لطافت است بہر چه رواہ حکم آن گیر و بہر چه توجہ کند رنگ آن پذیرد لہذا حکما گفته اند چون نفس ناطقہ بصورت بطابق حقائق تجلی شود با حکام صادق آن متحقق گردد و بموجب بواسطہ شدت اتصال بدین صورت جسمانی و کمال اشتغال بدین پیکر پولانی چنان شدہ اند کہ خود را از ان باز نمیدانند چنانکہ در مثنوی معنوی است -

اے برادر تو ہمیں اندیشہ	ما بقی تو استخوان و ریشہ
اگر کل ست اندیشہ تو کاشنی	در بود خار سے تو ہمیشہ گلخنی

پس می باید کہ بابتش و خود را از نظر خود چویشی و بر ذاتی اقبال کنی و بحقیقت اشتغال نمائی کہ در جہات موجودات بہر

مجال جلال او نیند و مراتب کائنات مرایا کمال او بدین نسبت چندان مداومت نمائی که با جان تو در آمیزد
و هستی تو از نظر تو بر خیزد اگر بخود و آری با و آورده باشی و چون از خود تعبیر کنی از و کرده باشی متعین
شود و انما حق هو الحق گردد و رباعی

گردول تو گل کز دو گل باشی	در بلبل بقرار بلبل باشی
تو جزومی و حق کل ست گر شود چند	اندیشه کل پیشه کنی کل باشی

۱۸۹ جوهر در بیان آنکه زلت انسان کامل بهتر است از طاعت عامه بدانکه زلت انسان
کامل بهتر است از طاعت عامه نزد جناب حق سبحانه و تعالی از آنجست که چون زلت از انسان کامل
بظهور می آید با استغفار متوجه می شود پس بمرتبه غلظی میرسد که از طاعت عامه را این مرتبه حاصل نمیشود
و شیخ اکبر قدس سره در فتوحات فرمودند که اهل الله چون زلت کنند منقطع شوند از مقام خود و این منقطع
موجب تفاوت ایشان نیست و میشود مبوط و لی وقت زلت و هر چه که رسیده است بولی ازین زلت
از خواری و انکسار عین ترقی است بر حالیکه قبل ازین زلت بود زیرا که علو انسان کامل بحجت علم است
و بحجت حال و درین خواری و انکسار زائد میشود و علم بالند که سابق نبود و زائد میشود و حال که آن خواری
و انکسار است که سابق زلت نبود و این ترقی است بحال اشرف و کسی که این حال بیاید از خواری و انکسار
وقت زلت و مقام رب را نترسد چنانکه انسان ناقص است پس نیست او از اهل طریقت بلکه او طبع
ابلیس است و این انحطاط و خواری که اولیا راست بعد از زلت عین معراج انسان کامل است بحجت
آنکه این حال اشرف است از حال سابق و معنی زلت لغزش است از مقام خود که فعل مناسب مقام
ایشان نبود و از ایشان صادر شد اگر چه این فعل باین شان است که اگر از ناقص صادر می شد
عصیان می بود بلکه گیره و همچنین فعلی که از اولیا بلا قصد صادر شود بلکه بخطا و نسیان معصیت نیست
بلکه خلاف منزلت ایشان است و همچنین ولی که مکاشف باشد بقدر خود و مشهود می شود که در حق وی
مخالفت مقدر است پس حکم تقدیر از وی مخالفت صادر خواهد شد آن عصیان نیست که درین حال
تکلیف از وی ساقط است که میداند که حکم قدر است و این فعل اگر چه از وی عصیان نیست لیکن مناسب
منزلت و نیست که این فعل صادر میشود از وی -

۱۹۰ جوهر در بیان آنکه انسان کامل دائم در فراق است بحر العلوم مولانا عبد العلی قدس سره
در شرح شنوی معنوی میفرماید که انسان کامل بر خیزد سیر الی الله و من الله تمام کرده و وصل حصص
گشته لیکن سیر فی الله و نهایت نیست که تجلیات حق تعالی را نهایت نیست پس در سیر تجلی که

مشاهده میکنند طالب دیگر می باشد پس دائم در فراق است لهذا جناب مستطاب سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم مامور شدند بطلب یاوه در علم بقول او سبحانه قل رب زدنی علما و نیز دعای فرمودند رب زدنی فیک تحیر او اسما جناب مستطاب حق سبحانه و تعالی را نیز نهایتی نیست پس علم هر آسمی که پیدا شود انسان کامل را و مشاهده حق تعالی در آن اسم حاصل آید و اطلب معرفت باسم دیگر پیدا آید پس انسان کامل همیشه در تشنگی می باشد و در یاباهی معرفت فرو می برد و تشنگی او زایل نمی شود و در حدیث شفاعت واقع است که الهام میکند مراد تعالی اسما یک علم کسی بآن اسما نه رسیده است پس یاد کنم الله تعالی را بآن اسما و شفاعت کنم امت را و شیخ اکبر قدس سره میفرمایند که شفاعت که موجب فضل بر اولین و آخرین است بهین وجه است که این علم حاصل شود که کسی را حاصل نیست و مخفی میاد که حقیقت الهیه جامع جمیع صفات و اسماء است و اسماء غیر تنهایی اند و علم غیر تنهایی محال است بر تفصیل پس معرفت حقیقت الهیه تفصیل محال است و نیست ممکن مگر علم حقیقت الهیه بوجهی که جمیع اسماء معلوم شود باجمال و تفصیل آن غیر واقف بحدست یعنی حایر ندارد که آنجا بایستد لهذا کامل در علوم الهیه همیشه در سیرت و تشنگی او مرتفع نمی شود.

۱۹۱ جوهر در بیان آنکه انسان را سه نوع ممات است - انسان را سه نوع ممات است اول در هر طرفه العین بحسب تقضای ذاتی ممکن که لازم امکانیت است و تمامت موجودات دین موت بحسب تقضای ممکن در هر طرفه العین با انسان ترکیب ندارد و ممات اختیاری که مخصوص نوع انسانی است و این موت عبارت از فنا جمیع هوای نفس و اعراض از لذات جسمانی و مستحیات نفسانی و مقتضیات طبیعت و شهوات است و در اصطلاحات صوفیه مخالفت نفس را موت احر خوانند موتوا قبل ان تموتوا اشارت باین موت اختیاری است سوم ممات اضطراری و آن عبارت از قطع تعلق روح است از بدن و این موت شامل جمیع حیوانات است و حیات نوع انسانی نیز سه گونه است اول حیاتی است که در هر طرفه العین تجلی نفس حیوانی و امداد فیض وجودی متواتر می رسد و آن حیات و مقابل مماتی است که در هر زمان بحسب تقضای ذاتی ممکن انسان و جمیع موجودات را واقع است و این شامل مراتب وجود و مخصوص نشاء ظویر است و دوم حیات ابدی قلبی که بواسطه انسلاخ اضافات انسانی و انصاف بعضیات قلبی حاصل میگردد و این حیات در مقابل ممات اختیاریست و این جمیع حیات مخصوص نوع انسانی است سوم حیات است در برزخ مثالی ملکوتی بحسب حال مرده و این حیات در مقابل ممات اضطراری است

۱۹۲ جوهر بحر العلوم مولانا عبدالعالی قدس سره در رساله خود میفرماید که ارواح دو قسم اند قسمی بآبدان تعلق ندارند بحسب تصرف و تدبیر خیا نچه تدبیر و تصرف نفس ناطقه و جسم ماست و ایشان را گویند و ایشان نیز دو قسم اند قسمی آنند که بعالم اجسام هیچ وجهی ندارند چه اینها مجانیین اند که تجلیات وحدت بقدر حسب دانش آنها سوخته ازین جا است که مامور بسجده آدم علی بنیا و آل و علیه السلام نشینند شنیفتگی و دیوانگی و اند و عظمت جناب مستطاب خداوند تعالی و یگانه اند در مطالعه جمال حضرت حق سبحانه و تعالی و ایشان را ملامت میمند خوانند و قسمی دیگر آنند که اگرچه بعالم اجسام تعلق ندارند بنحوی که هر فرد ایشان مدبر بر جسم انا جسم باشد چنانکه روح زید که مدبر جسم زید است و و شهود قیومیت شنیفته و متخیر اند اما ایشان حجاب بارگاه الوهیت اند و وسائل فیض ربوبیت و فیض حضرت اقدس و اعلی بر دو قسم است فیض وجه خاص و فیض سلسله ترتیب فیض وجه خاص عبارت از فیضی است که ب واسطه غیر در دل بنده از جناب حق سبحانه و تعالی ازان حیثیت که وی سبحانه و تعالی ساریست در قلب فائز شود و فیض سلسله ترتیب عبارت از فیضی است که بواسطه حجاب مذکور باشد و ایشان را ملائکه حیر و تیه خوانند و بیس ایشان فرشته است که او را روح اعظم خوانند و باعتبار دیگر او را قلم اعلی گویند که اول ما خلق الله القلم باعتبار دیگر عقل اول که اول ما خلق الله العقل و این روح اعظم در صفت اول این طائفه است و روح اند که او را جبرئیل خوانند در صفت اخیر ایشان است و قسمی دیگر آنند که بعالم اجسام تعلق دارند باعتبار تدبیر و تصرف هر یک و یک جسمی و ایشان را ارواحیان گویند و ایشان نیز دو قسم اند قسمی آنند که در سجاویث تصرف میکنند و ایشان را ملکوت اعلی خوانند و قسمی دیگر آنند که در ارضیات تصرف میکنند و ایشان را ملکوت ادنی گویند و بر هر چیزی ملکی موکل است و در حدیث شریف وارد شده ملک اکمال ملک الیج و ملک الیاء و ملک البرق و ملک السحاب جمال سبحان الذی بیده ملکوت کاشی نقاب بر نیندازد بمعنی تحقیق آن دانست و ارواح ماری که ایشان را جن و شیاطین خوانند از جنس ملکوت اسفل اند و بعضی ایشان را بر نوع انسانی مسلط کرده اند و ایس سیر ایشانست و بعضی از ایشان قابل تکلیف اند و مطیع بحی و پیش ائمه طریق و سادات تحقیق و حقیقت و ماهیت ایشان اختلاف بسیار است و هر یک از مقام خود خبر داده اند و شرح آن در است

۱۹۳ جوهر در حفظ مراتب وجود و قدوة المحققین صاحب تحفه المرسله الی النبی صلی الله تعالی علیه و آل و اصحابه و سلم میفرماید ان اسما مرتبه الالهیه لا یجوز اطلاقها علی مراتب الکون و الخلق و که الایجوز اطلاق اسما مراتب الکون علی مرتبه الالهیه بدستی که اطلاق

کردن نامها و مرتبه الوهیت بر مرتبه کون و خلقت روانیست و همچنین عکس آن و ترک این عایت زندقته
 و احکاد است نزد متفقان و حضرت شیخ نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره در لوائح میفرمایند که حقیقت
 وجود اگر چه بر جمیع موجودات ذمینی و خارجی مقول و محمول می شود اما او را مراتب متفاوت است بعضیها فوق
 بعضی و در هر مرتبه او را اسامی و صفات و نسب و اعتبارات مخصوصه است که در سائر مراتب نیست چون
 مرتبه الوهیت و ربوبیت و عبودیت و خلقیت پس اطلاق اسامی مرتبه الوهیت مثلاً چون الله و جبرئیل و غیرها
 بر مراتب کونیة عین کفر و محض زندقته باشد و همچنین اطلاق اسامی مخصوصه مراتب کونیة بر مرتبه الوهیت
 غایت ضلال و نهایت خذلان رباعی

اے برده گمان که صاحب تحقیقی	و نہ صفت صدق و یقین صدیقی
بر مرتبه از وجود حکمے دارد	اگر حفظ مراتب کنی ز ندیقی

۱۹۷ جوهر عالم را سه موطن است یکی تعیین اول و درین موطن نام اجزای عالم شیون میگوشند
 دوم تعیین ثانی است و درین محل نام آن عیان تا به میدان سوم خارج است و درین محل با عیان خارجیه می نامند
 و عالم را خیال از آنجهت گویند که یا موجودات خیالی ترکیب است درین وجود حقیقی ندارد و او را جزو علم و ادراک طوریست
 ۱۹۸ جوهر حضرت شیخ محب القدس سره میفرمایند که وجود اضافی که وجود عالم است موهوم محض است
 و وجود حقیقی و موجود حقیقی حضرت حق تعالی است و پس در میان نماند مگر وجود واحد حقیقی پس کجا
 گنجایش اینکه واجب تعالی کمالی باشد چه جاے کلی طبعی که متمنع الوجود است در خارج
 ۱۹۹ جوهر بدانکه هر چه متعین باشد ممتاز از غیر اصلی دارد پس ناچار است هر موجود را از حقیقت
 خود و آن حقیقت را از مبدا خود که حقیقه الحقائق باشد پس تمام نشود و منقطع نکر دو سوال بکنیم
 منجز شود سخن بسوء مبدا حقیقی که اصل باشد یعنی آنکه تعیین نداشتند باشد و ممتاز نگشته از هیچ موجود
 ۱۹۰ جوهر چون وجود واحد مطلق در مراتب تنزلات تجلی فرمود متعین به تعیین شد و مقید گشت آن
 مقید را جزئی و مطلق را کلی گویند و مطلق شامل مقید است و کلی شامل جزئیست و مقید جزئی
 از جهت مقید است که دارد و محبوب از کلی است و نسبت به اشیا موجوده متعینه با وجود مطلق که حق عبارت
 ازوست نسبت جزئیات است یا کلی -

۱۹۱ جوهر وجود و موجودات از حیثیت نسب اسما کثیر است و از حیثیت ذات که وجود است واحد است
 چه غیر از وجود عدم است ذات واحد باعتبار کثرت نسب و صفات متکثر نمی گردد و نمود کثرت
 در اسماست نه در ذات

۱۹۹ جوهر تعیین معین کردن و مخصوص نمودن چیزی را از میان چیزها و تعیین مخصوص شدن چیزی از میان چیزها و گاهی مراد از هستی وجود نیز باشد - اطلاق بالکسر روان کردن و روان کردن از بند کشتاون و گفتن و شکم راندن - تقیید قیاس کردن و بند نمودن

۲۰۰ جوهر مراد از صور خیالی موجودات کونی است که آنرا نفوس و همی نیز گویند و عالم را خیالی ازین حیثیت گویند که با موجودات خیالی شریک است درینکه وجود حقیقی ندارد و از اجزای عالم و امور و نمودن چنانکه گذشت و وجود در جمیع موجودات مشهود می شود

۲۰۱ جوهر تعیین مخصوص شدن چیزی از میان چیزها و گاهی مراد از هستی وجود نیز باشد که متر تعیین صفت متعین است و صفت عین موصوف است من حیث الوجود اگر چه غیر اوست من حیث المفهوم و لذا قیل التوحید للوجود و التمییز للعالم

۲۰۲ جوهر شیخ نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره در لوائح میفرمایند که موجود حقیقی یکی بیش نیست و آن عین وجود حق و هستی مطلق است اما در مراتب بسیار است اول مرتبه الاعمین و عدم انحصار و اطلاق از هر قید و اعتبارات و ازین حیثیت منزه است از اضافات نعوت و صفات و مقدس است از ولالت الفاظ و لغات نه نقل را در نعت جلال او زبان عبارت است و نه عقل - البینه کمال او امکان اشارت هم ارباب کشف از ادراک حقیقتش در حجاب و هم اصحاب علم از امتناع معرفتش و اضطراب غایت نشان او بی نشانی است و نهایت عرفان او حیرانی و مرتبه ثانیه تعیین اوست به تعیین جامع مرجم تعینات فعلیه و جوبیه الهیه را و جمیع تعینات انفعالیه امکانیه کونییه را و این مرتبه مسمی است به تعیین اول زیرا که اول تعینات حقیقت وجود است و فوق او مرتبه الاعمین است لا غیر و مرتبه ثالثه احدیت جمع جمیع تعینات فعلیه و جوبیه است و این مرتبه الوهیت است مرتبه رابعه تفصیل مرتبه الوهیت است و آن مرتبه اسماء و صفات ایشان است و اعتبار این دو مرتبه از ظاهری وجود است که وجوب و صفت خاص اوست و مرتبه خامسه احدیت جمع جمیع تعینات انفعالیه است که از نشان ایشان است تا اثر و انفعال و این مرتبه کونییه و امکانیه است و مرتبه سادسه تفصیل مرتبه کونییه است که مرتبه عالم است و عروض این دو مرتبه باعتبار ظاهری علم است که امکان از لوازم اوست و آن تجلی اوست بر خود بصورت حقائق و اعیان ممکنات پس فی الحقیقت وجود یکی بیش نیست که در جمیع مراتب حقائق ساریست و در این مراتب حقائق عین این مراتب حقائق است چنانکه این مراتب حقائق در عین وی بود و حیث کان الله و لم یکن معه شیء حق را شمر جز از عالم زیرا که عالم همه رختی است و حق در عالم

جز عالم نیست و در موضع دیگر مراتب را منحصر در پنج مرتبه دانستند و مرتبه اول را تعین اول گفته مراتب تعینات و تنزلات را شمرده اند پس منافی این سخن نباشد که درین قسم مرتبه الهی را دو قسم ساخته اند یکی قسم مرتبهات الهی است و دیگری تفصیل این مرتبه که مرتبه تمیز اسما و صفات است از یکدیگر و همچنین مرتبه امکانی را دو قسم اعتبار کرده یکی احدیت جمع جمیع ممکنات و دیگری تفصیل آن مرتبه و چون در حقیقت همین مرتبه امکانی است که در کون ظهور یافته این ظهور کونی را علیحدہ نشمرده و می تواند بود که مراد از مرتبه سادس که تفصیل مرتبه خامس است و چون از بابی کونی باشد و مرتبه علم بحقائق ممکنات و اعیان ثابتہ تمام داخل مرتبه خامس باشد چرا که وجود عینی را مرتبه تفصیل است و علم را نظر مرتبه اجمالی فحولہ حق را جدامشمر عالم الخ یعنی عالم در حق باعتبار تعین اول عین اوست و تمانز اصلا نیست در آن مرتبه میان حق و عالم بلکه در مرتبه تعین مثالی نیز عین است چرا که تعدد وجودی در آن مرتبه نیست و حق در عالم یعنی باعتبار مرتبه ظهور در عالم عین عالم است چرا که ظاهر باعتبار ظهور عین منظر است میان مظهر و ظاهر در آن مظهر مغایرت اصلا نیست چنانکه مفسر فرموده که و درین مراتب و حقائق عین مراتب و حقائق است چنانکه این مراتب و حقائق در وی عین و بودند حیث کان الله ولم یکن معه شے

۲۰۳ جوهر وجود در آنزلات است اسی ظورات بحسب تعینات که آنرا شیون بویة ذاتی گویند از آن رو که آن شیون کانه در ذات است و تصریح بلفظ هو فی قوله تعالی کل یوم هو فی شان و مثال ان شیون در محسوسات چون خفایه شجر و نبات

۲۰۴ جوهر کون عبارت از وجود عالم است از آن رو که عالم است نه بآن اعتبار که حق است پس بمعنی مکون بود و کون جامع وجود انسان کامل است که آن آدم است - آدم و عالم را دو اعتبار است یکی من حیث ذات و آن نبود و پیدا شد و یکی من حیث الوجود المطلق که ساریست در کل که با همه کس و همه چیز انس میگیرد و باین اعتبار اشتقاق انسان از انس باشد و شاید که اشتقاق او از نسیان باشد که چون به بعضی از آنچه شامل است مشغول میشود و از بعضی دیگر غافل میگردد

۲۰۵ جوهر وجود هر موجود من حیث الحقیقت عین وجود موجودات دیگر است و از حیث تعین غیر است و امتیاز بر موجودی از اعداد خود بخصوصیت نسبت و صفت خاص است یعنی بر شے منظر شخصی خاص است از اسما و الیه چه اسم عبارت از ذات با نسبت خاص است و نسبت و صفت تابع ذات اند غیر حق را وجود نمی بیند - جوهر جمیع موجودات از روی محض حقیقت وجود عین حق است بمانند تعالی و من حیث التوهم است جوهر بدانکه حق تعالی با کل واحد از اعیان که ظلال حق تعالی اند پیمناست که نور به نسبت

باز عجب که نمایندگی الوان نور بحسب الوان زجاج است که حجاب اوست و فی نفس الامر نور را الوانی نیست تا اگر زجاج صافی است و سفید نور در وی صاف و سفید نماید و اگر زجاج کدر است و ملون نور در وی کدر و ملون نماید و در حقیقت نور نه رنگ دارد و نه کیفیت است. حضرت حق تعالی واحد حقیقی است منزّه از صورت و صفت و لون و شکل در حضرت واحدیت و هم اوست که در منظرها هر متکثره بصورت مختلفه ظهور و بروز کرده است بحسب سما و صفات و تجلی اسمائی و صفاتی و فعالی خود را بخود عرضه کرده لکن الا بصر و هویدر کل لا یبصر خلاصه کلام این که حق را تشبیه کرده است بنور و حقائق و غیای موجودات را نیز با حجابات متنوعه متلون و ظهور است حق تعالی بالوان مختلفه متظاهر و هو تعالی منزّه و استعمال عن الشکل والوضع واللون و این سخن که گفته اند لون الماء لون اناء حکایتی از حقیقت این صورت است. از خصوص مخصوص فی شرح الفصوص

جوهر بدانکه عالم جمیع اجزاء خویش اعراض است و معروض وجود جناب حق سبحانه و تعالی و معش آنرا گویند که در موجودیت خود محتاج بغیر باشد چنانچه رنگها و بوها و نیز تسکین حرکت و سکون الوان اعراض اند و معروض جوهر و اجسام که بے اجسام این چیزها ظاهر نتوانند شد و نیز محققین جوهر نیز اعراض اند و معروض وجود جناب حق سبحانه و تعالی که قیام جمیع موجودات بی آن متصور نیست

جوهر کثرت و اختلاف صور امواج بحر است که در دانه و تهر و اسما و سمنی را متعدد نمایند و با نفسند بخارش گویند و مترکم شود ابرش خوانند و یکبارانش نام نهند و آن شود سیل گویند صاحب لمعات قدس سره میفرماید که نهایت کار آنست که محب محبوب را آئینه خود بیند و خود را آئینه او یعنی نهایت سفر ممکن آنست که هستی واجب را آئینه خود بیند و هستی خود را آئینه واجب بحکم المومن مرآت المومن

جوهر بدانکه چنانچه سایه را بخود وجود نیست عالم را نیز بخود وجودی نیست و چنانچه سایه تابع وجود و شمس است عالم نیز تابع وجود حضرت حق تعالی است چرا که مظهر سما و صفات است و هما و صفات لازم ابل عین ذات است

جوهر اشیا عبارت است از تعینات که وجود با آن تعینات متعین شده و یا عبارت است از وجود که متعین باین تعینات گشته به تقدیر وجود اشیا بی تعینات صوتی نه بندد

جوهر بروز و کمون از مقتضیات کمال ذاتی است و ظهور وحدت بنفس کثرت و بازگشت کثرت بوحدت هم از آثار نفس رحمانی است. گلشن راز

جوهر در بیان آنکه حقائق اشیا عبارت است از تعینات وجود مطلق و مرتبه علم شیخ

نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره در شرح رباعیات میفرمایند که حقائق اشیا عبارت است از تعینات وجود مطلق در مرتبه علم و وجودات اشیا عبارتست از تعینات او در مرتبه عین پس حقائق اشیا و وجودات ایشان از حیثیت محض حقیقت وجود عین یکدیگر و عین وجود مطلق باشند و تماز و تغایر بالکلیه مرفع باشند و از حیثیت تعین مغایر یکدیگر و مغایر وجود مطلق نیز باشند اما مغایرت ایشان مرکب یکدیگر را باعتبار خصوصیات است که مابا الاستیاز ایشان است از یکدیگر و اما مغایرت ایشان مر وجود مطلق را بسبب آنست که هر یک از ایشان تعینی است مخصوص مر وجود واحد را که مغایر است مر سایر تعینات را و وجود مطلق مغایر است مر کل را و مر بعض را بلکه در کل عین کل است و در بعض عین بعض و بنحویست در کل و در بعض پس غیرت او باعتبار اطلاق باشد از کلیت بعضیت از اطلاق نیز فایده

چون هر موجودات ممکنه که بعالم موسوم است کل است زیرا که دو جزو دارد و یک جزو او وجود است که تغیر و تبدل اصلا بر و راه نیابد و یک جزو دیگر تعین که امر عرضی است بمقتضای ذاتی خود هر خطه نیست میگرد و موجودات ممکنه در حقیقت از ترکیب وجود و عدم باز دیگر شده از امور اجتماعی است و وجود امور اجتماعی عرض است زیرا که نبود و پیداشد و عرض بر حسب عدمیت ذاتی که دارد علی الدوام طالب وساعی است بسوی مرکز خود که عدم است و هیئت اجتماعی از جمله اجزا و مرکب است مرکب با عدم هر جزو معدوم میشود و مقررت که عرض و وزمانه باقی نمی ماند

چون هر قدیم و محدث که واجب و ممکن است از هم جدا نیستند علی الدوام قدیم را بصورت محدثات ظهور است پس قدیم را که حق ظاهر مراد است حق گویند و محدث را که حق منظم مراد است عالم خوانند و چون هر ممکنات عبارت از ظهور تجلی حق است بصورت ایشان پس ممکنات قطع نظر از تجلی حق بصورت ایشان کرده عدم اند پس از امور اعتباری اند و وجود خیالی و وهمی دارند

چون هر شیخ نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره در شرح رباعیات میفرمایند رباعی

اسی آنکه بفهم مشکلائی منسوب	وز نسبت امکان و وجوبی محبوب
امکان صفت ظاهری علم است فحسب	مخصوص بظاهر وجود است وجوب

باطن وجود عبارتست از مرتبه لا تعین و تجرد از مظاهر و ظاهر وجود اشارت است بر مراتب تعینات کلیه و جزئی و وجوبیه و امکانیه و گاهی باطن وجود گویند مراد از آن مرتبه صور علمیه و اعیان ثابت باشد وقتی که گویند وجوب صفت ظاهری وجود است مراد بظاهر وجود صور علمیه و اعیان ثابت باشد گاهی ظاهر وجود میگویند در مقابل باطن وجود که مرتبه لا تعین و تجرد از مظاهر است و متین مراد بظاهر وجود مراتب تعینات

کلیه و جزئی و جوبیه و امکانیه است و گاهی ظاهر وجود میگویند در برابر باطن وجود که صور علمیه و اعیان ثابت است و چنانچه مراد بوسی حیثیت عالمیت حضرت وجود است زیرا که چون حضرت وجود بر خود تجلی است بذات خود و شیون و اعتبارات ذات خود لا شک او را و حیثیت پیدا میشود حیثیت عالمیت و حیثیت معلومیت که صور علمیه اعیان ثابته است باطن و پوشیده است و ذات عالم و ذات عالم نسبت بآن ظاهر چنانکه انیمینی را در خود و امثال خود بازمی یابیم و پس ظاهر است که هر یک از حیثیتین که پیشتر را اگر چه تمام زمین العالم و المعالوم محض اعتبار باشد اقتضای چند حاصل است چون وحدت و جوب و احاطه و تاثیر مرعالمیت را و مقابلات این امور اغنی کثرت و امکان و محاطیت و تاثیر مر معلومیت را پس وقتی که گویند وجوب صفت ظاهر وجود است مراد بآن ظاهر وجود باشد یعنی ثانی نه بمعنی اول چه ظاهر وجود بمعنی اول شامل است مر به تعینات و جوبیه و امکانیه را چنانکه گذشت پس صفت وجوب شامل جمیع تعینات ظاهر وجود بمعنی اول نباشد و متبادر از نسبت وجوب بوسه شمول است و مراد بظاهر علم صور علمیه اعیان ثابته است که از لوازم ایشان است صفت امکان که عبارتست از تساوی نسبت ایشان بطور و بطن که معبر میشوند بوجود و عدم خارجی و باطن ظاهر علم غیر چو دست که شامل شیون اعتبارات است و من حیث ظاهر همان تمیز نسبتی واقع فافهم فانه مر بهم

۱۸۸ جوهر ورتجد و امثال شیخ نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره در لوائح میفرمایند که شیخ اکبر قدس سره در فصوص شعیبیه میفرمایند که عالم عبارتست از اعراض مجتمعه در عین واحد که حقیقت هستی است و آن متبدل و متجدد و میگردد مع الانفاس و الانات در هر آنی عالم بعد می رود و مثل آن بوجود می آید و اکثر اهل عالم ازین معنی غافل اند کما قال الله تعالی بل هم فی لبس من خلق جدید و میفرمایند که عالم جمیع اجزائه نیست مگر اعراض متجدده متبدله مع الانفاس و الانات که درین واحد جمع شده اند و در هر آنی ازین عین داهل می شوند و امثال آنها بوسی ملتبس میگردند پس ناظر بواسطه تعاقب امثال در غاطمی افتد و می پندارد که آن امر است واحد مستمر رباعی

بحریت نه کاهنده و نه افزاینده	امواج بر و رونده و آستانه
عالم که عبارت از همین امواج است	نبود و دو زمان بلکه دو آن پابنده
و میفرمایند که ارباب کشف و شهود می بینند که حضرت حق تعالی در هر نفسی متجلی است به تجلی دیگر و در تجلی او اصنام تکرار نیست یعنی در دو آن بیک تعیین و یک نشان متجلی نمیکرد بلکه در هر نفسی تعیین دیگر ظاهر میشود و در هر آنی بشارتی دیگر تجلی میکند رباعی	

مستی که عیان نیست دو آن در شانی	در شان دگر جلوه کند هر آنی
این نکته بجز کل بوم سو فی شان	گر بایست از کلام حق بر مان

و سرورین آنست که حق سبحانه و تعالی را اسما و تقابله است بعضی لطیفه و بعضی قریه همه و اما در کار اندویش
بر هیچ یکی جائز نیست چون حقیقتی از حقائق امکانیه بواسطه حصول شرائط و ارتفاع موانع مستعد وجود کرده
رحمت رحمانیه او را در یابد و بروی افاضه وجود کند و ظاهر وجود بواسطه تلبس با آثار و احکام آن حقیقت
متعین گردد و تعین خاص بتجلی شود بحسب آن تعین بعد از آن بسبب تکرار حدیث حقیقی که متصفی اضحی
تعیینات و آثار کثرت صوری است از آن تعین منسلخ گردد و در همان آن اصلاح میقتضای رحمت رحمانیه به تعین دیگر
خاص که مماثل تعین سابق باشد متعین گردد و در آن ثانی بقدر احادیث مضمحل گردد و تعین دیگر رحمت رحمانیه
حاصل آید و بکذا الا ماشاء الله پس در هیچ دو آن بیک تعین تجلی واقع نشود و در هر آن عالم بعد م می رود
و دیگر می شل آن بوجودی آید اما محبوب بجهت تعاقب امثال و تناسب احوال می پندار که وجود عالم بر یک
حال است و در از منته متوالیه بر یک منوال و هم در لواحق میفرمایند رباعی

انواع عطا گر چه خدای بخشد	هر اسم عطیه جدا می بخشد
در هر آن حقیقت عالم را	یک اسم فنا کی بقامی بخشد

خواجہ ابوالوفا خوارزمی میفرماید که چون اقل اجزاء زمان منقسم بدو آن است در یک آن ایجاد حاصل
می شود و در آن دیگر اعدام منافات سخن خواجہ ابوالوفا و سخن مصنف ظاهر است و پیر سخن مصنف این
شبهه می آید که ایجاد و اعدام دو امر است که بعد از دیگری متحقق میشود پس چگونه هر دو در یک آن که قسمت
نیست وجود تواند یافت در توفیق بین الکلامین و دفع شبهه می توان گفت که مراد مصنف از لفظ آن نه آنی
که میان علماء مشهورست قسمت پذیر نیست بلکه مراد از آن زمانی است که اقصی زمانهاست منقسم بدو آن
و آن بمعنی در میان این طائفه شائع است

۲۱۹

چون در تجدد امثال محتقان صوفیه صافی میفرمایند که هر آن عالمی بعد م می رود و علمی بوجودی آید و این را
تجدد امثال گویند عالم را دو وجه است وجهی است بسوی نفس خود و وجهی است بسوی اصل و رب او پس ممکن است
نفس خود و ممت و نیست وجود او مگر از حیثیت وجه دوم که وجه رب او باشد پس در هر آن موجود است و معدوم
عدم از حیثیت ذات و وجود از حیثیت رب - موجودات ممکنه کل است زیرا که یک جز او وجودست و جز دیگر
تعین بر جزو و کس که از کل فانی نیست گردد و به شبهه بانعدام جزو اندام کل لازم آید - هر نقطه جزو تعین
عدمیت ذات نیست مگر و علمی الدوام بحسب اقتضای شبهات ذاتیه حق تعالی که صفات و افعال اندک

بر صورت جمیع مظاهر عالم میگردد ذات حق سبحانه و تعالی باعتبار صفات و اسماء مقتضی مظهر است که حکام آن صفات
 و اسماء در آن مظهر که بال ظهور رسیده چنانچه وجود عالم بحق است و ظهور حق بعالم
 جوهر نزد اهل تحقیق مقرر است که در تجلی حضرت حق تعالی تکرار نیست یک شان او سبحانه را ثبوت و بقا
 در دو آن نه در هر آن شانی بعد می رود و شانی دیگر مثل او بوجود می آید لهذا مظاهر در هر آن موجود شوند
 و باز معدوم گردند زیرا که تجلی جلال در هر آن از موجودات سلب وجود میکند و تجلی جمال در همان آن افاضه
 وجود نماید. بر نفس در عالم حشر و نشر است بمعنی جمع است و نشر بمعنی بسط و اظهار است یعنی بسبب آنکه
 هر لحظه تعینات عالم نیست میگردد و رجوع به وحدت حقیقی می نماید و همه شیاوشی واحد میگردد و حشر است
 یعنی جمع است و تفرقه نمی ماند و باعتبار تالی و توالی فیض رحمانی و امداد وجودی و شیونات ذاتی و
 تجلیات اسمائی چون آن حقیقت واحد هر لحظه و هر دم بصورت جمیع کثرات و تعینات عالم ظاهر میگردد
 نشر است که عبارت از بسط و اظهار است چه پیوسته از کثرت به وحدت می رود و از وحدت به کثرت می آید پس
 دائماً در جهان این عروج و نزول که مستلزم حشر و نشر است واقع است هر موجودی که عبارت از وجود و تعین است
 و هر موجودی که باعتبار تعین غیر موجود دیگر است و وجود که جزو هر موجود است شامل جمیع موجودات است
 ۲۲۱ جوهر عالم در هر آن خلق جدید است چون اعراض جوهر واحد اند و اعراض متبدل اند در هر زمان با بقا جوهر
 قال ابن خلدون ان المحدث اذا قرن بالقديم لم يبق له اثر يعني بدستیکه ممکن محدث هنگامی که
 مقرون شود بواجب قدیم باقی نماند آن محدث را اثری
 ۲۲۲ جوهر مقتضای اسماء الهی آنست که عالم علی الدوام هست و نیست باشد زیرا که موجد و موجدی و مسبب
 و رحمن و نعم و مقصور و خالق و قیوم و امثال ذلک اقتضای وجود موجودات و ظهور مظاهر می نمایند
 و معید و ممت و منار و قمار و قابض و مفرد و واحد اقتضای عدسیت و خفا و مظاهر می کنند همیشه موجودات در خلق جدید
 و هر لحظه آفرینش دیگر و وجود تازه می یابد و در هر طرقة العین ایجاد و اعدام دیگر واقع است اگر چه از غایت
 سرعت انقضاء و تجد و فیض رحمانی در نمی یابند از غایت سرعت انقضاء و تجد و ایشان انعدام و ایجاد
 که علی الدوام ایشان را واقع است مدت عمر خلق میسر و دراز نمی آید و ادراک آن ایجاد و اعدام که در هر طرقة العین می یابد
 ۲۲۳ جوهر صاحب شئوی معنوی قدس سره می فرماید

صورت از بی صورتی آید برون	باز شد کانا الیه راجعون
پس ترا هر لحظه مرگ و رجعت است	مصطفی فرمود دنیا ساعتی است
بر نفس نومی شود دنیا و ما	بخیبر از نوشتن اندر بقا

مرعت تجد و رحمانی نبوی است که او را که فتن آمدن نمی توان کرد بلکه آمدن عین فتن است و رفتن عین آمدن
اشیا آنافانا از مقتضیات امکانیه اتی نیست می شوند و بقیض تجلی حق بست میگردند بواسطه رعت تجد و فیض رحمان
در نمی توان یافت که در هر نفس بر آن هر ممکنی نیست میگرد و دو هست می شود زیرا که میان وجود و عدم اوزمان
متخلل نمی گردد و تا حدیست اولی و ملحوظ شود بلکه علی لدوام فیض وجودی متصل است که احساس میست نمی توان نمود لهذا
علی الاتصال وجود احدی بنید - وجود ممکنات عبارت از ظهور حق است بصورت ایشان
۲۲۳ جوهر صور همه کائنات در هر آن متبدل می شود که در هر آن صورته معدوم میشود و صورت آخر
در آن آن موجود می شود با وحدت عین و این نیست که یک صورت باقی باشد در دو آن لیکن چونکه
صورت زائده شیه صورت حادثه است حس این تبدل را نمی باید و گمان برده می شود که همون صورت
مستمره است و شیخ اکبر قرین سره فرموده بعد ذکر حال که بر عارف می شود که اینجا سریت و آن نیست
که حال نعت الی است بجهت افعال او سبحانه و توجهات او سبحانه بر کائنات اگر چه آن نعت واحد العین است
لیکن از تعلق بکائنات متعدد شد و الله تعالی هر وقت در شانی است چنانکه فرموده کل یوم هو فی
شان و اصغر ایام زمان فرو غیر منقسم است پس می باید که در آن زمان فرد در شانی باشد و در زمان
فرد دیگر در شان دیگر پس در هر آن در شانی باشد که آن شان در زمان دیگر نباشد و این شیونها متحد
احوال مخلوقات است آنرا بقا در دو زمان نیست چنانکه مشکلمان در اعراض می گویند و این احوال
اعراض مخلوقات است و الله تعالی خالق این احوال است بتوجهات اراده که مصاحب است حضرت
کلمه کن را پس همیشه اراده متوجه میگردد و این عین توجه است و همیشه است کلمه کن همیشه تگوبین است
در حق سبحانه و در حق خلق الی غیر نهایت انتمی این کلام شطاب ناطق است باینکه این شیون متحد احوال
مخلوقات است و این شیون را بقا نیست در دو آن پس معلوم شد که این مخلوقات قدر مشترک است
و بعد آن تصریح نمود که محل این احوال باقی است اگر این احوال متوالی نمی بود پس محل این احوال باقی نمی بود پس محل
این احوال قدر مشترک است پس آنکه آنقدر مشترک عیان ثابت ممکنات که بومی خود را نه شمشیده است و در آن
حق که وجود است ظاهری می شود بحسب قابلیت محل که عین ثابت است صورت میگرد و در این صورت که
عین وجود حق است متحد می شود در هر آن و این وجه است ظاهره در عین ممکن متحد و مراد است
از احوال متحد و ظاهر است که اگر این احوال ظهور نیابد در اعیان اعیان را وجود و بقا نباشد که آن
موجود نیست مگر ظهور درین وجودات متحد و اگر زیاده بیان خواهی بشنو که عین ثابت بر کمالی اگر چه
ثابت و همیز است لیکن فی حد فاته آنرا وجود نیست بلکه معدوم است و نیست وجود مگر مستعار و آن

وجود ذات حق است که در وی تجلی می شود و تجلی حق را بقانیت و تکرار نیست که کلیم همی نشان در بر آن
 نشان دیگر است پس در عین ثابت بر کائنات در بر آن از وجود ظاهر میشود و صورت دیگر در آن
 تاسی و سب آن وجود و آن صورت زائل می شود از آن عین و نحو دیگر از وجود و صورت دیگر ظاهر
 می شود و قدر مشترک در میان این ذرات و کائنات عین ثابت است که حقیقت شخصیه است پس
 حقیقت شخصیه مکلف باقی است و اوست مطیع و عاصی و اوست مشاب و معذب پس ساقط شد آنچه
 که توهم کرده می شود که بر قول تجد و امثال عاصی و معذب یک نمی ماند بلکه تعذیب ظلم کرده و قول
 الله تعالی بل هم فی لبس من خلق جدید اشاره باین تجد و امثال است یعنی بلکه آن کافران
 بلکه همه محبوبان در التباس اندازید ایش نو یعنی بخلق جدید شعور نمیدارند نسبت بودن امثال و
 اشبا و چنین فرموده اند ملک العلماء در شرح مننوی معنوی که آنرا پیدا میکند الله تعالی در هر زمان در
 دنیا و آخرت و این اصل اصول است پس و قتی که الله تعالی حاکم را در مخلوق پیدا نمود آن حال
 در زمان فرد موجود گشت و در زمان دیگر معدوم گشت و این عدم صفت ذاتیه وی است و اصلوح
 وجودنداشت مگر در زمان فرد که موجود شد و در آن زمان دیگر راوده صلوح و استعداد رفت پس این
 عدم آن حال را بنفسه است و محل حال را بقانیت مگر بآن حال یا مثل وی یا به ضد وی و منتظر
 این محل بسوی رب خود در بقاء خود پس پیدا میکند در محل امثال احوال یا اضداد احوال را پس قتی که
 موجود شوند امثال تمثل میگردد که حال او باقی است و چنین نیست در واقع و متی که ثابت شد که
 حق سبحانه و تعالی در هر زمانه در شانی است از توجه الهی است و حق سبحانه را تعریف کرده است که خود
 بنفس خود محمول میگردد و در صورت پس هر شانیه که حق آنرا پیدا می کند صورت الله است پس عالم
 بر صورت حق است و همین است عالم از مدته که پیدا ساخته است الله تعالی به احوالیکه متوالی اند بر
 عالم متحد و الا امثال نیست متحد و مگر بنظر وجود و بمعنی آنکه حق که نفس وجود است در آن خاص عالم شانی
 ظاهر می شود و در آن که آن شان دیگر نیست بلکه در آن دیگر شان دیگر است اما حقیقت شخصیت هر شخص از
 اشخاص عالم پس متحد نیست بلکه بظهور قدر مشترک این شیون محفوظ است بلکه حقیقت شخصیت قدر
 مشترک است میان این شیون زیرا که حقیقت شخصیت او را یک وجود شمشیده مگر بنظر این شیون
 و این شیونات وجود اند لا غیر و نقل و حشر این شخصیت است پس تجد و شیونات منافی حشر حقیقت
 شخصیت بعینانیت همچنین حال اعمال که بشانیکه ظاهر شده و صفت مکلف گردید و فانی است لیکن آن حقائق
 و شیونات دیگر محفوظ اند و نقل و حشر آن حقیقت است نه نقل آن شان خاص که فانی است بلکه احوال

۲۲۵ چو هر نزد اهل کلام مقرر است که عرض باقی نمی ماند در روزمان یعنی در دو آن بلکه در هر آن متحد و می شود و غرض که در آن سابق موجود بود در آن لاحق منعدم میگردد و مثلش حادث میشود یا بقای حقیقت و فلاسفه مخالف اند درین حکم و شیخ اکبر مصرح اند بان و درین اشاره دلیل گرفت بر آنکه عرض در نقل مستعد نیست اگر کسی گوید که متحد و امثال در جواب نیز ثابت است پس نقل جواب نیز مستعد نباشد گویم که در متحد و امثال ظهور وجود ایشانهاست متعلقه است با بقای شخص که شئیده است در ذات خود بود و وجود نیست موجود مگر از ظهور وجود و اما اعراض پس حقیقت شخصیت او فانی است در هر آن شخصیت دیگر موجود میگردد پس نقل اعراض ممکن نباشد و نقل جواب ممکن باشد و باید دانست که اعراض اعمال محبت آنکه حرکات و سکونات اثر بقا ندارد پس نقل آن ممکن نباشد پس بنا بر آن مقدمه لازم نیست و نیز از مقدمه مذکوره استناع نقل اشخاص اعراض لازم است نه حقائق اعراض و مقیدان بعقل نقل حقائق اعراض در اعمال منع می کنند بوجه مذکور - ملک العلماء

الکتاب دوم

۱ چو هر بنا بر خبر دادن نبوت بضمین و تشدید و او خبر دادن و پیغمبری - بنا بر فتح خبر نبی فعل است بمعنی فاعل اگر مشتق از نباست که بمعنی خبر دادن باشد پس نبی بمعنی خبر دهنده بود یا مشتق از نبو که علو و ارتفاع باشد چون مرتبه نبی از دیگر مخلوقات ارفع و اعلی است نبی گفتند و نبی عام است خواه صاحب کتاب باشد یا نباشد و رسول خاص است آنکه صاحب کتاب باشد رسول بمعنی فرستاده شده و بمعنی پیغمبر صاحب کتاب باشد بخلاف نبی که آن اعم است خواه صاحب کتاب باشد خواه نباشد و بمعنی قاصد و پیک - رسل بضمین جمع رسول بمعنی قاصد و پیغمبر - رسالت کبر پیغام بردن و پیغمبری - ۲ چو هر بداند که رسول اعلی از نبی است و نبی اعلی از ولی چه رسول ولایت و نبوت با رسالت دارد و نبی ولایت و نبوت دارد و رسالت ندارد ولی ولایت دارد و نبوت و رسالت ندارد - ۳ چو هر بداند که طرق انبیاء منتهی است از طریق مستقیم جامع مخصوص سید عالم صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه و سلم چرا که جمله انبیاء نور نبوت خویش از شکوه محمدی گرفته اند صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه و سلم بکم گنست نبیا و آدم بن المار و الطلین پس هر نبی که پیش از سید عالم صلی الله تعالی علیه و آله و سلم آمد دعوت است بدین و طریق محمد رسول الله صلی الله تعالی علیه و آله و سلم کرد اما بحسب استعداد قوم و چون استعدادات بکمال رسید چنانچه بران هیچ مزید نبود سید عالم صلی الله تعالی علیه و آله و سلم بمیان خلق آمد و همه را بعبراط مستقیم جامع دعوت کرد

۴ جوهر قدوة المحققین حضرت شیخ ابراهیم شطاری قدس سره در شرح جامع همان نحاسی تأکیدی محتاطی تمام
میفرماید که نبوت واسطه و برزخ است میان رسالت و ولایت چون نبوت مشتق از انبیا است و انبیا
اخبار است از حقائق الهیه یعنی معرفت ذات و صفات و اسماء و افعال و این اخبار دو قسم است یکی
اخبار معرفت ذات و صفات و اسماء و این مخصوص ولایت مطلق است که از نبی ظهور آید خواه از ولی
غیر نبی و دوم جمیع این اخبار است با تبلیغ احکام شرعی و تأویب باخلاق و تعلیم حکمت و قیام سیاست و
این مخصوص رسالت است این اخبار تشریف می نمایند و اول را نبوت تعریفی خوانند و نبوت تشریفی
منتهی بحضرت رسالت صلی الله تعالی علیه وآله و اصحاب و سلم گشت فاما تعریفی که لازم ولایت مطلق است
باقی است تا دو خاتمه ولایت محمد مهدی و ولایت اعم از نبوت و رسالت است و نبوت اعم از رسالت
و اخص از ولایت زیرا که هر رسول که هست البته نبی است و هر نبی رسول نیست و هر نبی ولی است و لازم
نیست که هر ولی نبی باشد و این اسم ولی جاری بر بندگان حق تعالی می شود و سبب تخلق ایشان باخلاق
الهی و تحقق بصفات و صفات و تعلق به بقا بعد الفنا و صحو بعد المحو

۵ جوهر دیگر آنکه هر نبی که بود از آدم تا محمد رسول الله تعالی صلی الله تعالی علیه وآله و اصحاب و سلم جمله نور
نبوة از شکوة خاتم النبیین گرفته اند و اگر چه وجود طبعی محمد از همه متاخر بود اما او بحقیقت خود در عالم ارواح بر همه
مقام و نبی بودند و حدیث کنت نبیا و آدم بین الماء و الطین منبر ازین معنی است و غیر او از انبیا در
عالم ارواح نبی بودند و تا آن زمان که او را نبوة نفرستادند نبی نشد چرا که مقصود آفرینش او بود و اول وجود
که در علم الله تعالی سرزاد بود و انما رتب او اعیان عالم و ادید شد و از نور او انبیا پیدا شدند اگر چه انبیا
پیش از اشباح ایشان هم در عالم ارواح و هم در علم الله تعالی موجود بودند و استعداد ایشان در نبوت
هم با ایشان موجود و بحسب استعداد خود طالب ظهور نبوت بودند اما با وجود نور محمدی که بر مثال قیام بود
ایشان مانند کواکب در تحت اشعه نوری مختفی بودند و هیچ ظهور نداشتند و همچنین بود حال خاتم الاولیا
با جمیع که همه اولیا نور ولایت از شکوة وی گرفته اند و اولی بود و آدم میان آب و گل بود و غیر او از اولیا
تا اثر الطولایت که آن تخلق باخلاق الله تعالی است و ایشان پیدا نشد ولی نگشتند

۶ آنچه هر نبی آنکس باشد که فرستاده شود بخلق از برای هدایت و ارشاد ایشان بکمال که مقدر است
بحسب استعداد اعیان ایشان را و نبی فعلیست بمعنی فاعل از انبیا که عبارتست از خبر دادن یعنی منبر از
حضرت حق تعالی و ذات و صفات و اسماء و سجا نه مریدگان را یا بمعنی مفعول یعنی او را حضرت خداوند تعالی
اخبار کرده است آن انوار کرده

۳- جوہر ہدایت رسالت و نبوت تشریحی ہر دو منقطع گشت و جناب سرور عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و صحابہ وسلم ختم شد و سبب انقطاع آنست کہ این ہر دو از صفات کونی زمانی ست چون زمان آن منقطع گشت آن نیز منقطع شد و نبوت و رسالت منقسم ہر دو قسم است قسمی تعلق بہ تشریح دارد کہ آن اوامر و نواہی ست از جناب حق تعالیٰ بر خلق بواسطہ انبیاء و آن انقطاع پذیرفت قسمی دیگر خبر دادن از حقائق جناب الہی و اسرار غیب و اظہار اسرار عالم ملک و ملکوت و کشف اسرار ربوبیت ست و آن منقطع نمی گردد و آنرا انبیا گویند۔

۴- جوہر ہدایت حضرت سرور صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ وسلم اکمل از جمیع انبیاء اند زیرا کہ منظر نبوت مطلقہ اند و جمیع انبیاء دیگر استفاضہ فیض از نور نبوت آنحضرت می نمایند۔

۵- جوہر حضرت شیخ اکبر قدس سرہ میفرمایند کہ خاتم الرسل نبی بودند پیش از خلقت عصری و نبوت باقی رسل و انبیاء بعد آمدن در عالم عصری ست پس خاتم الرسل نبی بودند در ہر موطن و این سالنامہ است کہ ولی ہم باشند در ہر موطن پس آن سرور صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و صحابہ وسلم ولی و نبی بودند در ہر موطن قبل از وجود این عالم۔

۶- جوہر در شہادت نبوت و حق رسالت بجمہر مصطفیٰ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و صحابہ وسلم قال اللہ تعالیٰ ہو الذی ارسل رسولہ بالمدی و دین الحق لیظہر علی الدین کلہ و کفی بالذہب شہیداً محمد رسول اللہ و قال اللہ تعالیٰ ما کان محمد اباً احد من رجالکم و لکن رسول اللہ و خاتم النبیین صاحب مصباح الہدایہ قدس سرہ میفرمایند کہ اہل ایمان بر موجب شہادت جناب الہی و دلالت معجزات نامتناہی ایمان آوردند بر رسالت محمد مصطفیٰ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و صحابہ وسلم و مقتضای نص کلام مجید اعتقاد کردند کہ جملہ ادیان و مملکت بطور دین ایشان منسوخ شد و حکم سائر کتب منزلہ بوجود قرآن مجید کہ بر ایشان منزل گشت زائل و باطل و بعد از ایشان طریق نبوت مسدود است و جملہ دعوتها لا دعوت ایشان مروجہ و ہر کہ از طریق متابعت ایشان روی آوردند و احکام شریعت ایشان را بر خود واجب و لازم ندانند و فی شیطان وعدہ و رحمان بود و از جملہ زمانہ و مادہ و مادیہ باشد و اگر خوارق عادات بروی ظاہر شود استدراج خوانند نہ کہ راست فرعون و قتیقہ بر کنار نیل میرفت ^{چونکہ} و کہ او روان شد و نیل با او روان شد و چون نیل با یسار و بی باور بایستادی و شک نیست کہ آن نہ از جہا کہ راست بود اگر چہ او را و قوم او را چنان می نمود کہ آن محض قدرت و عین اعجاز است بلکہ اگر الہی بود تا او در کفر خود ہر روز راسخ تر بود و از قبول ایمان دور تر گرد و اما او ایما و تدبیرات را بہر است متابعت رسول علیہ الصلوٰۃ والسلام ممکن ست کہ بعضی از خوارق عادات کمند و نہ وہ و آن کہ راست جناب الہی بود و حق ایشان تا بدان واسطہ یقین ایشان زیادہ رود و لازم

که هر که ولی و صدیق بود نشان صحت حال او ظهور کرامت باشد چه تواند بود که پایه صاحب کرامات از کسی که نه صاحب کرامت بود نازل تر باشد و حال این از حال آن کامل تر و سرانجامی آنست که سبب ظهور کرامات بیشتر تقویت یقین و تأیید ایمان صاحب کرامات بود و طائفه که قوت یقین ایشان در درجه کمال باشد ایشان را بشاهده آثار قدرت مجرد از حکمت احتیاج نیفتد و ازین جهت نقل کرامات و خوارق عادات از صحابه رسول علیه الصلوٰۃ والسلام کمتر آمده است و از متاخران مشایخ بسیار بآنکه حال صحابه فوق حال ایشان بود و همچنانکه انبیا بوجه مخصوص اند و لیا بالکرامات ربانی از دیگر مومنان متمیزند و حق سبحانه و تعالی ایشان را در وقائع الهام صواب کرامت کند یا جواب یا به بیداری و خواب درست جزوی از اجزای نبوت است

۱۲ جوهر نسب شریف محمد بن عبد الله بن عبد المطلب بن هاشم بن عبد مناف بفتح هیم بن قصی بضم قاف و فتح صاد و تشدید یاء بن کلاب بکسر کاف بن مَرّه بضم میم و تشدید یاء بن کعب بفتح کاف و سکون عین بن لکوی بضم لام و فتح همزه و تشدید یاء بن غالب بن فهر بکسر فاء و سکون یاء بن مالک بن النضر بفتح نون و سکون ضا و معجمه بن کنانه بکسر کاف و بنوین بن خزیمه بن جاز معجمه و زاس بر لفظ تغنیه بن مدرکه بضم میم و سکون دال و همزه و کسر یاء بن الیاس بکسر همزه بر قول بعض و بفتح آن نزد بعضی از یاس صدر جا و همزه بر اے و حمل است و صاحب مواهب گفته که این قول اصح است بن مضر بضم و فتح ضا و معجمه بن ابر بکسر نون و زاس بن مَعْد بضم میم و فتح عین و معجمه و بعضی بفتح میم و سکون عین تصحیح کرده اند بن عدنان بفتح عین و سکون دال تا اینجا متفق علیه است نسب شریف میان ادبای سیر و احباب علم انساب و فوق آن معلوم و صحیح نیست باتفاق بر آن که آنحضرت از اولاد اسمعیل است و ابراهیم ذریع و اولیس از اجداد اویند و روایت است از ابن عباس که گفت چون آنحضرت ذکر نسب شریف خود میکرد تجاوز نمی کرد از سعد بن عدنان پس از آن توقف میکرد و از عمر رضی الله تعالی عنه روایت کرده اند که می گفت انساب میکنم تا عدنان و نمیدانم مافوق آن و عوده بن زبیر گفته که نیافتم ما هیچ کیسه را که بشناسد بعد از سعد بن عدنان و از عدنان تا اسمعیل تا آدم اختلاف بسیار است و بعضی میان عدنان و اسمعیل سی تن ذکر کرده اند که معروف نیست اشخاص و احوال ایشان و بعضی کم و بعضی بیش سدا رج النبوت

۱۳ جوهر در بیان آنکه آنحضرت رانه جفت بودند و چهار سریه - اسامی ازواج مطهره - اول حضرت خدیجه الکبریٰ رضی الله تعالی عنها بنت خویلد بن اسد بن عبد الغزی بن قصی بن کلاب وریسی سالکی و بروایت سی و پنج سالگی در عقد نکاح حضرت سرور عالم در آمده در الوقت حضرت سرور عالم بست و پنج ساله بودند و در سن شصت و پنج سالگی پیش از هجرت بسمال بروایت اصح و هم رمضان المبارک وفات یافت

سده آن سال را عام الحزن گفتند و دوم حضرت عایشه رضی الله تعالی عنهما بنت ابابکر صدیق رضی الله عنهما سالگی
 بنکاح درآمد و در عیدین و درین نه سالگی زفاف شد و قتی که از هجرت هفت ماه بروایت اصح گذشته و قتی که وفات
 بنی واقع شد هجده ساله و در آن وقت عایشه بود و بعد آنحضرت در سن شصت و پنج سالگی شده وفات یافت
 در وقت معاویه بن ابوسفیان و در بقیع در مدینه مدفون گردید سوم خضبه بنت عمر بن الخطاب و در اول ماه
 شعبان یا ماه آخر سال سوم از هجرت و نزد بعضی سال دوم به نکاح آنحضرت درآمد و در سال چهل و چهارم
 و بروایت چهل و یک سال یا چهل و پنج سال یا چهل و هفت وفات یافت چهارم ام حبیب بنت ابوسفیان بن
 حرب بن امیه بن عبد الشمس بن عبد المطلب خواهر معاویه در سن سی و نه سالگی بنکاح درآمد و در سال چهل و
 چهارم فوت شد پنجم زینب بنت جحش در سال چهارم هجری بقول اصح بنکاح درآمد و در سال بیستم فوت شد
 مدت عمر پنجاه و سه سال و در بقیع مدفون شد ششم میمون بنت حارث بن زهره بن کلاب بن عامر بن اندخاله بن عبد الله
 بن عباس در سال هفتم از هجرت بنکاح درآمد و در حین مراجعت از عمره قضا و در سال پنجاه و یکم نقل کرد
 و در بقیع مدفون شد هفتم خضبه بنت حنی بن اخطب بن الحمره از فرزندان مارون علیه السلام بن عمران
 و برادر موسی علیه السلام در سال هفتم از هجرت او را از براسه خود اختیار فرمود و در سال پنجاهم فوت شد
 در خلافت عمر خطاب و در بقیع مدفون شد هشتم سوده بنت زمعه بن قیس بن عبد الشمس در مدینه بعد از فوت
 خدیجه کبری یک سال بنکاح درآمد و در سال پنجاه و چهارم در زمان معاویه و بقول اصح در خلافت عمر
 مدفون و در بقیع ششم ام سلمه بنت ابی امیه بن مغیره بن عبد الله بن عمران بن مخزوم در سال چهارم از
 از هجرت بنکاح درآمد و در سال شصت و یکم فوت شد ابوهریره نماز ایشان گذارد

۱۳ جوهر آنحضرت را هفت فرزند بودند سه پسر و چهار دختر نام پسران قاسم و ابراهیم و عبد الله حضرت قاسم از
 بطن حضرت خدیجه الکبری تولد شده قبل از وحی مشهور است که پیش از بعثت متولد شده بودند و سال رسیدند
 و بعضی گویند هفده ماه در مکه معظمه مدفون و عبد الله از بطن حضرت خدیجه الکبری بعد از وحی مشهور کنیت
 به طیب طاهر بعد از بعثت متولد شده و در مکه معظمه مدفون فی حجر و بعضی گویند که طیب طاهر لقب
 عبد الله است که بعد از بعثت متولد شده بود و در مکه معظمه و حضرت ابراهیم از بطن ماریه قبطی است سریه بود
 فرستاده بادشاه بود و در ششم سال هجرت متولد شد و هفت ماه بزیست و بعضی گویند هشت ماه یا ده ماه مدفون
 در مدینه و در بقیع - اسامی نبات آنحضرت چهار دختر از بطن حضرت خدیجه بودند فاطمه و زکریا و کلثوم و زینب
 غیر النساء فاطمه کنیت ایشان ام محمد لقب زاکل و بتول و راضیه و مرثیه و آخر ماه رمضان در مکه معظمه بجزایر
 و قی تولد شده تعداد عمر بست و هشت سال و سه ماه بود و تاریخ سوم شهر رمضان سنه یازدهم هجری و قی

سبب تسمیه فاطمه آن بود که مادر آمنه و مادر عبدالله که مادر و پدر آنحضرت بودند از فاطمه نام بود و در سال دوم از هجرت
 باصح روایت در آخر ماه صفر و در نکاح امیر نور نبوت در آمد و در آنوقت حضرت فاطمه شش و ده ساله بودند بعد از وفات
 حضرت رسالت پناه شش ماه رحلت فرمودند باصح روایت و نماز خبازه حضرت علی کردند بقول حضرت
 عباس و حضرت رقیه تولد قبل از نبوت و در نکاح عتبه ابن ابی اسب بود چون او از اسلام محروم شد با برائی
 او را طلاق داد و حضرت عثمان و در نکاح خود را آورد و در سال دوم از هجرت فوت شد و حضرت ام کلثوم
 تولد قبل از نبوت و در نکاح عتبه لیس و دوم ابی اسب قبل از نبوت بود چون او از اسلام محروم شد
 از و جدا کرد و وقتی که رقیه بر حمت حق پیوست حضرت عثمان و در نکاح خود را آورد و در سال نهم از هجرت
 وفات کرد و حضرت زینب تولد قبل از وحی و قبل از نبوت و در نکاح ابوالعاص بن ربیع پسرخاله او
 و فاش در خلافت حضرت عمر و ترتیب اولاد آنحضرت اینست که اول زینب تولد شد و بعد از آن
 ام کلثوم بعد از آن رقیه بعد از آن عبدالله بعد از آن ابراهیم بعد از آن قاسم بعد از فاطمه بعضی
 گویند اهل قاسم بعد از زینب بعد از عبدالله بعد از رقیه بعد از ام کلثوم بعد از فاطمه بعد از ابراهیم و قول آخر مختار محبوبست
 و هجرت آنست که آنحضرت از تعدی کافران از کلمه بدین توجیه نموده آنرا سن هجری نویسند.

۱۳۱ جوهر ولادت شریف حضرت فاطمه رضی الله تعالی عنها در سنه احدی و اربعین از مولد نبی صلی الله
 تعالی علیه وآله و صحابه وسلم گفته اند و این قول ابو بکر را ولایت و این مخالف است آنرا که روایت
 کرده است آنرا ابن اسحاق که اولاد آنحضرت صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه وسلم همه آینده شده اند
 پیش از نبوت الا ابراهیم زیرا که برین قول ولادت وی رضی الله تعالی عنها بعد از نبوت می شود و یک
 سال و این جوزی گفته که ولادت فاطمه رضی الله تعالی عنها پیش از نبوت است به پنج سال اشهر
 روایات است و حضرت فاطمه اصغر بنات رسول الله است صلی الله تعالی علیه وآله وسلم در قوس
 و بقول رقیه و بقول ام کلثوم رضی الله تعالی عنهن و حضرت فاطمه رضی الله تعالی عنها سیده نساء العالمین
 و سیده نساء اهل الجنة است تسمیه کرده شده بفاطمه زیرا که حق تعالی باز داشت او را و معبان او را از
 آتش دوزخ و بتول از جهت انقطاع وی از نساء زمان خود در فضل و دین و حسن و جمال و انقطاع وی
 از نساء سوی الله تعالی و زیرا از جهت زهرت و بهجت و جمال و کمال وی و زیرا که و راضیه نیز از القاب تشریف
 اوست و بود شبه ناس بر رسول الله صلی الله تعالی علیه وآله وسلم در راه و روش و صورت و سیرت و
 سخن کردن و بود آن حضرت چون می درآمد فاطمه بروی می ایستاد و می گرفت دست تشریف او را و
 می بوسید چمن مبارک او را و می نشاند در جاس نشست خود و همچنین چون می درآمد آنحضرت علیه السلام

برو می می ایستاد و میرفت وی بسوی آنحضرت و میگرفت دست مبارک آنحضرت را و می نشاند بجامی خود
و تزدوج کرد آنحضرت او را به علی مرتضی در سنه ثانیه در رمضان بعد از مراجعت از بدر و بعضی بعد احد
گفته اند روز فاق کرد و روزی آنحضرت تزدوج کرد و در حجب و بقولے در صفر تزدوج وی بامحضرت
حق تعالی و وحی وی و بود پانزده ساله و پنج ماهه و نصف ماه و مرتضی را بست و یک سال و پنج ماه و
اقوال دیگر نیز هست و زانید وی حسن و حسین و محسن و زینب و ام کلثوم و رقیه و محسن رقیه و زبان طینو
وفات یافتند و زینب را بعد از آنکه بن جعفر و ام کلثوم را بعد از آنکه بن خطاب داد و از ایشان نسل نماند اگر چه
ام کلثوم را از عمر بن الخطاب پس شد و نام او زید و در حدیث صحیح آمده که فاطمه سیدتنا اهل البیت
الحسن و الحسین سیدنا اهل البیت و به صحت پیوسته که فرمود صلی الله تعالی علیه و سلم که فاطمه
بعضه منی من اذاننا فقد اذانی و من ابغضها فقد ابغضنی و نیز آمده است که ان الله یغضب
بغضب فاطمه و یرضی برضاها و روزی حضرت امیر المومنین اسد الله الغالب کرم الله تعالی وجهه حضور
سید عالم صلی الله تعالی علیه و آله و سلم التماس نمود که او دوست تراست بتواضع من یا من از وی فرمودند
وی دوست تراست بسوی من از تو و تو غریز تری بر من از وی و به صحت پیوسته از عایشه صدیقہ رضی الله
تعالی عنہا که فرمودند بیرون رفتند حضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه و سلم و بود بروی کسائی
از چشم حسن بن علی او را پیش آمد پس در زیر کساء در آورد او را بعد از آن حسین بن علی آمد او را نیز در
ردای شریف آورد و انگاه فاطمه و علی آمد ایشان را نیز در آن کساء آورد پس این آیت بخواند
انما یرید الله لیبغض عنکم الرحمن اهل البیت و یطهرکم تطهیرا و در شان این چهار کس فرمود
من جنگی ام با کسی که جنگ کند ایشان را و صلح کند ام با کسی که صلح کند با ایشان روز آنحضرت
بخانه فاطمه تشریف آفرید و دید که فاطمه جامه سطر از چشم شتر پوشیده نشسته است آنحضرت
آب و چشم مبارک در آورد و فرمود امی فاطمه امروز به شقت و تنگی دنیا صبر نمائے تا فردای قیامت
نعیم هست ترا باشد و روزی آنحضرت دست مبارک خود بر سینه مبارک فاطمه زهرا نهاده دعا کرد
خداوند او را از گرسنگی آزاد گردان فاطمه میفرماید تا من بودم دیگر هرگز از دل خود زحمت گرسنگی
نیافتم و آنحضرت چون بسفر میرفت آخر کسے را که وداع کرده فاطمه زهرا بود و چون مراجعت
فرموده اول کسی از اهل بیت خود که ملاقات نموده وی بوده الگاہ بجزه از و اج مطهره
تشریف تشریف می برد از حضرت عایشه صدیقہ رضی الله تعالی عنہا پرسیدند که از آدمیان
که دوست تزد بود بر رسول الله فرمودند فاطمه گفتند ان که گفت تزد بود

بنی النجار شبادمانی دفت زنان برآمدند و مخدرات قبائل انصار بر سر کوه چاه و بر در سرانما و بر باهما
 برآمده و وصول به مدینه مطهره روز دوشنبه دوازدهم ربیع الاول یا سیزدهم و اختلاف محمول است
 به رویت هلال و به دوازدهم خرم کرده است نووی در کتاب سیر از روضه و اقوال دیگر نیز هست
 که از مقام صحت دورست و برآمدن از مکه در بست و هفتم از صفر بود و خروج از غار اول ربیع الاول
 و اتفاق است میان علما سیر که روز در آمدن در مدینه دوشنبه بود از ماه ربیع الاول ولیکن اختلاف
 است در آن که چندم ماه بود و از فضائل روز مبارک دوشنبه است که ولادت سرور انبیا و ابتداء
 بعثت و هجرت و قدوم به مدینه مبارک و قبض روح مطهر همه در روز دوشنبه بود و نزول آنحضرت و نازل
 بنی عمرو بن عوف بود که مسی قباد را بنایافته است و هم درینجا حضرت امیر المومنین اسد الله الغالب
 تفاوت سه روز از مکه در رسیدند و در روضه الاحباب است که حضرت امیر المومنین پیاده راه می رفت
 و پایهای مبارک از پیاده رفتن آبله کرده بود و حضرت دست مبارک خویش را بران مالیده و زمان
 صحت یافت آتشی و این مثل آنست که در غزوه خیبر چشم حضرت امیر المومنین در و میگرد آنحضرت لعاب
 مبارک خود را مالید در حال شفا یافت و چند روز بعد درین مقام اقامت فرمودند بقوله چهارده روز
 و بقوله سبت روز و بقوله چهار روز و دوشنبه و سه شنبه و چهارشنبه و پنجشنبه و قول اولی صحیح ترست
 و روز جمعه وقت ارتفاع نهار برآمد و در طریق در بطن وادی در آن موضع که الآن مسجد صغیر بنا
 کرده اند نماز جمعه بگذار و بعبده بر راحله خود متوجه باطن مدینه با سکنه شد قبائل انصار اجتماع
 نموده در رکاب کرامت تاب روان شد و بعد از برآمدن آنحضرت و توجه آوردن هر یک از
 قبائل انصار دیده توقع و انتظار برآید و دختره سر راه آنحضرت را گرفته پیش آمده ایستادند
 و التماس و روز نزول بمنزل خود و عذر خدمتگاری و جان سپاری نمودند آنحضرت همه را دعای
 خیر کرده میفرمودند این نایقه من ماموست هر جا که نشین منزل من بماند خواهد بود تا بموضع رسید
 که مسجد بنیف نبوی است نایقه بے اختیار آنجا نشست و آنحضرت را هم بر پشت نایقه حالتی که محض
 زمان ورود و وحی می بود در گرفت پس نایقه از آن موضعی که نشسته بود برخاست و قدمی چند از آن
 پیشتر رفت و برگردید و باز همان موضع اول نشست و گویا که باین رفتن و آمدن تجدید بنای
 مسجد نمود چنانکه واقع شد و در ابواب انصاری اقرب مواضع بود باین موضع ابواب سبب
 و حوائج آنحضرت را از پشت نایقه برداشته و بنظر شریف آنحضرت در آورده و احتمال دارد و الله اعلم
 که اشارتی از جانب آنحضرت نیز یافته باشند چنانکه از روایتی که در روضه الاحباب و روضه طایفه

و درون منزل خود بر دسپ هم منزل ابویوب بسعادت نزول شریف مشرف گردید و لاک فصل آمد
یوتیه من لشیاء و از ابویوب می آید که گفت چون سرور عالم در منزل من شرف نزول ازانی دست
پایان خانه را اختیار کرد و من و والد و فرزندان من در بالا خانه ماندیم و غنچه داشت کردیم و سوال
ما در و پدر من فدای تو باد من در سکونت بالا خانه بسیار خرج و کلفت می کشیدم که سرور انبیا و زبیر
باشد و ما بر بالا خانه نشینم حضور بالا خانه اختیار فرمایند فرمودند که جماعه با ما اند و طول الوقت مردم مملکت
مامی آیند تو و اهل تو بر بالا خانه باشند و در وایت دیگر آمده که ابویوب بضرع و التماس می بود
تا آن سرور انبیا بالا خانه بیاوند و اهل ابویوب در پایان اقامه و مدت اقامت آنحضرت
در منزل ابویوب باصح روایات هفت ماه بود و در روایات کم و بیش واقع شده

۱۸ جوهر به آنکه حضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه و آله و سلم در مکه مبارک چهل سال بودند که نزول
وحی شد و بعد نزول وحی سیزده سال دیگر ماندند بعد از مکه سوی مدینه منوره هجرت فرمودند پنجاه و سه سال بودند
و در مدینه منوره و ده سال ماندند هجرت روز و شب بود و در دو شب و ده و از و هم ماه ربیع الاول وفات یافتند
و بعضی دوم ماه ربیع الاول گویند پس بقا و حیات در دنیا شصت و سه سال بود و بعضی شصت و پنج سال
گویند و بعضی شصت سال و بعضی شصت و دو سال است و در روز و الاول اصح و روز وفات شریف و دوشنبه ربیع الآخر
در روز و فن بعضی پنجشنبه گویند و بعضی شب چهارشنبه و بعضی گویند وفات در دوشنبه است لیکن و فن مکرر
در دوشنبه و سه شنبه و بعضی روز و فن سه شنبه گویند

۱۹ جوهر از فضائل روز مبارک دوشنبه است که ولادت سرور انبیا صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم
و البته بعثت و هجرت و قدوم بدین مبارک و قبض روح مطهر همه در روز دوشنبه بود از مارج النبوت

۲۰ جوهر در فوائد الفوائد مذکور است که حضرت سلطان المشائخ قدس الله تعالی به برکتهم فرمودند که بر غیر
وقت نقل مخیر میکردند و فرمان می شد که تو مخیری اگر ترا می باید چندگاه دیگر در دنیا باش و اگر نمی باش
کن وقت نقل جناب مستطاب سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم حضرت عایشه رضی الله تعالی
عنها ایمنی را در خاطر گذارند که جناب سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم که دانند بر آن
خوش هستند که تا چندگاه دیگر میان صحابه باشند یا بعالم بقاروند ایمنی در دل کرده و سوی جناب سرور عالم
صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم نگرستند جناب سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم
بر لفظ مبارک رانند که مع البینین و الصدیقین الشهداء و الصالحین

۲۱ جوهر در آداب حضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم صاحب بیابان

قدس سره میفرمایند که نزدیک اهل تحقیق و محبان صدیق معلوم و محقق است که محبوب محبوب محبوب بود
 هر که محبوب محبوب را دوست ندارد و حقیقت محبت نفس خود باشد نه محبت محبوب و محبوب را بعلت آنکه وسیله
 انتفاع و محل التذات نفس خود داند دوست دارد نه بذات و حقیقت و محبان صادق که از علت هوامراد
 نفس صافی گشته باشند و از شائبه هستی خالص شده خود را از برای محبوب خواهند محبوب را از برای خود
 و همچنین که محبوب محبوب بود و وسیله وصول بحضرت محبوب بهم محبوب بود و پیش اهل ایمان و ایقان
 ظاهراست که حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم بهم محبوب اند و بهم وسیله حضرت حق
 سبحانه و تعالی پس محبت جناب الهی اقتضای صدق محبت رسول کند صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه
 و سلم و چون معلوم شد که هر کجا محبت بود رعایت ادب لازم باشد پس بر عموم اهل ایمان و خصوصاً ارباب
 کشف و عیان رعایت ادب حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم
 واجب و لازم بود و حضرت سید عالم صلوٰه الله و سلامه علیه وآله و اصحابه اگر چه بصورت
 و جسمانیت از نظر ظاهر بنیان پنهان اند لیکن بصفت روحانیت بر نظر ارباب بعیرت
 مکشوف و عیان اند بلکه صورت شریعت از قالب روحانیت ایشان است پس ما دام
 که شریعت ایشان در عالم باقی بود و صورت ایشان با معنی حاضر باشد و امداد حیوة ایشان
 با روح و نفوس است متصل و متواتر پس باید که بنده همچنانکه حق سبحانه و تعالی را پیوسته بر جمیع احوال
 خود ظاهر و باطن واقف و مطلع بینی باید که رسول حق سبحانه و تعالی را نیز بر ظاهر و باطن خود مطلع و
 حاضر داند و معظم ادب آنست که در خاطر خود راه ندید که هیچ آفریده را آن کمال و منزلت و علم مرتبه
 که ایشان را بود ممکن باشد یا هیچ سالک بحضرت غوث راه تواند یافت الا بالالتفات ایت ایشان
 چه مقسم فیض جمیع موجودات روح مظنونوی و نفس مقدس مصطفویست بے واسطه ایشان هیچ مدد از
 حضرت الوهیت فائض نشود

۱۱
 آنچه هر جناب سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم میفرمایند که هر کرا حدیثی رسد و طهارت
 نکند جفا کرده باشد و اگر طهارت ساخت و در کثرت نماز نگذارد جفا کرد و اگر نماز گذارد و دعا گوید جفا کرد
 و چون دعا گوید و ایت از مادر و پدر نکند جفا کرد و چون مادر و پدر را بنام خواند جفا کرد و چون مسجد آید و
 نماز نگذارد و بنشیند جفا کرد و چون مصحف شریف باز کرد و خواند جفا کرد و اگر بدخوت خواند و دوس
 اجابت نکند جفا کرد و اگر نام من بشنود و یا بومی گلی بمشامد می رسد و در ونگوید جفا کرد و اگر دوس
 با یکدیگر دوستی دارند و نام یکدیگر را بر سر نه جفا کرده باشند

۲۳ جوهر در فواید کویست که حضرت سلطان المشائخ قدسنا الله تعالی به برکتهم فرمودند که حضرت
امیر المومنین افضل الصالحین رضی الله تعالی عنه بجناب مستطاب سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله صحابه
وسلم چهل هزار و نیا آورند سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله صحابه وسلم فرمودند که بر فرزندان و اهل بیت
چه گذارند آنگاه که جناب مستطاب خداوند تعالی بس است و رسول او تجارته صلی الله تعالی علیه
وآله صحابه وسلم و آنرا که چهل هزار و نیا آورند و نگلیمی پوشیده و میخی بران زده بجناب سرور عالم صلی
الله تعالی علیه وآله صحابه وسلم آمد همان زمان حضرت جبرئیل علیه السلام بر لباس حضرت افضل الصالحین
بیامد جناب سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله صحابه وسلم فرمودند یا اخئی این چه لباس است حضرت جبرئیل
التماس نمودند یا رسول الله امر و جمله ملائکه را امر شده است تا بر موافقت حضرت ابوبکر رضی الله تعالی
عنه بپوشند و میخی بران زنند.

۲۴ جوهر در سیر الاولیاء کویست که فاضل ترین همه است حضرت امیر المومنین ابوبکر صدیق رضی الله
تعالی عنه اندو سید اهل تجرید و بادشاه ارباب تفرید مشائخ حضرت ایشان را مقدم ارباب مشاهیر
میدارند و حضرت ایشان بیشتر شب مشغول بجناب حق سبحانه و تعالی بودند چون وقت سحر در آمد
از سینه مبارک خود نفسی بر آورد و از آن نفس پوی جگر سوخته آمد بدین سبب بود که حضرت امیر المومنین
عمر رضی الله تعالی عنه کرات میفرمودند کاشکے عمر یک موسی بود از موها که بر سینه مبارک امیر المومنین
ابوبکر صدیق بود رضی الله تعالی عنه پانزده روز رحمت مزاحم ذات پاک حضرت ایشان شد و در
سال سیزدهم از سیرت بر حمت جناب حق سبحانه و تعالی پیوستند حضرت ابی بکر صدیق بن عثمان بن
عامر بن عمر بن کعب بن سعد بن تمیم بن مره کنیت پدر حضرت ایشان ابو قحافه است و تولد حضرت ایشان
در مکه است روز جمعه دوازدهم رمضان المبارک روز جمعه بوقت چاشت و عمر مبارک شصت و سه ساله
بود مدت خلافت حضرت ایشان دو سال و شش ماه و چهار روز و نوبت بست بختیم جادوی الاولیاء
روز دوشنبه من جمیع شهر من الهجرة نقل کردند و هر داده شهید شدند در مدینه منوره در حلقه حضرت
سرور عالم دفن کردند بحسب السالکین

۲۵ جوهر در سیر الاولیاء کویست که حضرت امیر المومنین عمر خطاب رضی الله تعالی عنه امام اهل
تحقیق بودند و در بحر محبت غریق حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله صحابه وسلم میفرمایند الحق
یطلق علی لسان عمر و ائمه اهل تصوف بلبس مرقع و صلابت اندر دین بدو است و وقتی حضرت
امیر المومنین عمر رضی الله تعالی عنه در نواحی مدینه خشت میزدند آفتاب بر پشت مبارک حضرت ایشان

سخت بتافت گرمی آفتاب اثر کرد بنظر غضب جانب آفتاب دیدند فرمان حضرت عزت نور آفتاب
 بستند جهان تاریک شد و غلغلہ در مدینه طیبہ پختا و که مگر قیامت قائم شد بعد حضرت المومنین بنظر رضا
 جانب آفتاب دیدند آن نورید و باز بخشیدند و مدت خلافت حضرت ایشان ده سال و شش ماه و پنج روز بود
 و در سنه بخت و سوم بر دست ابی اویس شهادت یافتند حضرت عمر بن خطاب بن اخیل بن عبد العزی
 بن ربیع بن عبد المطلب بن فزطر بن ذراح بن عدسی بن لوی بن غالب بن فهر بن مالک بن قحطانه بن
 و شنبه وقت صبح صادق در مکہ متولد شدند عمر مبارک پنجاه و سه سال و پنج روز بود و مدت خلافت
 ده سال و شش ماه و پنج روز و وفات بخت و سوم و بروایتی بخت و ششم ماه ذی الحجه روز پنجشنبه جنابه
 ایشان خود بمواشته در حظیره سرور عالم در گور در آمد و ابولولون غلام مغیره بن شعبه امیر المومنین عمر را کشت
 شهید شدند - محبوب السالکین

۲۶
 ۲ جوهر حضرت عثمان بن عفان بن ابی عاص بن امیه بن عبد الشمس بن عبد مناف بخت و
 رمضان المبارک روز جمعه متولد شدند و عمر مبارک هشتاد و سه سال بود و بروایتی نو و سال و دوازده سال
 و دو ماه و یازده روز خلافت راند و چون ایشان را بخلافت نشانند اول کسی که بر ایشان بیعت کرد
 حضرت علی بودند بعد جمیع صحابه بیعت کردند مگر بعضی مردمان بیعت ایشان قبول نکردند و سیزدهم ماه
 ذی الحجه روز جمعه نقل کردند و بروایتی غره ماه ذی الحجه بشیر برادر محمد ابابکر صغری نام افریخت او ترسانید
 بواسطه قیلولون قیلولون شهید گردانیدند و بقیع دفن کردند - محبوب السالکین

۳ جوهر در سیر الاله لیاقد کورست که حضرت امیر المومنین عثمان بن عفان رضی اللہ تعالی عنہ انواع
 کرم و فو و نعم مخصوص بودند و لباس جلیم و بوفور علم موصوف عبد اللہ ابی رباحه و ابی قتاده رضی اللہ
 تعالی عنہما روایت کرده اند که روز جمعه حرب الدارمانه و یک امیر المومنین عثمان رضی اللہ تعالی عنہ
 بودند چون شو غابد بگاہ حضرت ایشان رسید غلامان ایشان سلاح برداشتند امیر المومنین فرمودند هر که
 سلاح برنگی و از مال من آزاد و ما از پیش او از ترس جان خود بیرون آمدیم حضرت امیر المومنین امام حسن
 علیہ السلام بر سر اسب ما را پیش آمدند با حضرت ایشان با گشتیم و نزد یک امیر المومنین عثمان آمدیم
 حضرت امام علیہ السلام آمدند فرمودند یا امیر المومنین من بی فرمان تو با مسلمانان شمشیر توانم کشید و تو امام
 بر حق مرا فرمان ده تا بلاسی این قوم از تو دفع کنم امیر المومنین فرمودند یا ابن اخی ارجع و اجلس
 فی بیتا حتی یأتی اللہ بامرہ فلما حسبتہ لانی ابراق الدماء و میان اہل سلوکین مقام وقت
 و مدت خلافت حضرت ایشان ده روز و یکم ده سال بود و مدت عمر هشتاد و شش سال و بعضی گفته اند

نود سال و بوقت شهادت مصحف در کنار بود و چهارشنبه بر دست نیا عیاض شهید شدند
 ۲۴ جوهر در سیر الاولیاء کورست که حضرت امیر المومنین علی کرم الله تعالی وجهه مقتدا و اولیا و پیشوا
 اصفیا بودند و باوصاف بذل و عطا و فقر میان صحابه کرام ممتاز و بقوت و شوکت از حضرت غرت خطا
 اسد الله الغالب مخاطب و بکثرت علم از جمله صحابه بقول انما دینة العلم و علی بابها مخصوص لهذا قال امیر المومنین
 عمر رضی الله تعالی عنه لولا علی لهدک عمر و خلعت خرقة فقر که از حضرت غرت بحضرت سرور صلی الله تعالی
 علیه آله و صحابه وسلم در شب معراج رسیده بود میان خلفاء اربع مشرف نشند لاجرم تا روز قیامت نسبت سنت الباس
 خرقة مشایخ از حضرت ایشان مانده و این کار دینی استقامت از حضرت ایشان گرفت و جناب ایشان در تصرف مقامی
 رفیع است و شانی عظیم و در حدیث صحیح است که حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه آله و صحابه وسلم حضرت فاطمه رضی الله تعالی
 را فرمودند که ترا در نکاح مردی آورده ام که عرفان او از همه پیش است و ایمان او از همه پیش - در سابل از
 کتاب سیر منقول است که میان جناب اسد الله الغالب کرم الله تعالی وجهه و حضرت سرور عالم صلی الله تعالی
 علیه و آله و صحابه وسلم محبت از عهد کودکی بود و حضرت اسد الله الغالب در ایام جاہلیت بت پرستی نکرده
 حضرت ایشان را در بتکده می بردند و میگفتند که تو چرا سجده نمیکنی میفرمودند که چون بت را سجده کنم من
 درو میگردم و در باطن من می گذرد که چادست بے روح که از ایشان هیچ منفعت نباشد سجده بخین حاد است
 باطل است و چون این کلمات را حضرت امیر المومنین حمزه رضی الله تعالی شنیدند خوش شدند و حضرت
 اسد الله الغالب را در کنار گرفتند و فرمودند ای علی مستقل در کلمات خود باشی که بت پرستی کار بزرگان ما
 نبود و حضرت ایشان فرمودند ای غم مرا محبت و برادری با محمد بن عبد الله است که او همیشه حق پرستی
 دار و حضرت امیر المومنین حمزه فرمودند که محل اخلاق پیغمبران دارد اسید وارم که محمد پیغمبر شود و ما بدو ایمان
 آوریم و روزی علی مرتضی در خدمت حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله وسلم آمدند و حضرت ایشان را
 خوش و شاد یافتند عرض کردند که هر زمان که می آمدم رخ مبارک را زرد و چشم سبز و گریان می یافتم امروز
 خوش و خرم می بینم و پیوسته فرمودند یا علی انت اخی فی الدنیا و الاخره امروز بر من وحی نازل شد و جبریل
 علیه السلام بر من سوره اقرا باسم ربک الذی خلق بیاورد و پیغمبر آخر زمان منم جناب امیر المومنین شش
 شدند و عرض کردند یا سیدی ابوبکر صدیق با شما عهد کرده بود که چون بر محمد وحی نازل شود ما ایمان آوریم
 ابوبکر را خبر کنم پس رفتند و حضرت صدیق را ازین حال خبر کردند حضرت ایشان فرمودند که محمد امین است
 و او در تمام عمر خود هرگز دروغ نگفته اکنون هم دروغ نگویید پس جناب امیر و حضرت افضل العدیین بحضرت
 سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه وسلم آمدند و الا الله محمد رسول الله گفتند و ایمان آوردند

و اول کسی که میان پیران ایمان آورد حضرت افضل الصدیقین بودند و میان کودکان جناب علی مرتضیٰ جناب
 امیر و مجاهد و ریاضت چنان بودند که در بیان نیاید و در خانه حضرت ایشان سه چهار فاقه شده و نه فاقه نیز
 شده است مگر خود با کسی نگفتی و با حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه سلم نیز نگشاید - حضرت
 علی ابن ابی طالب بن عبدالمطلب چون بخلاف نشستن بهر صحابه برایشان بیعت کردند مگر بعضی بیعت قبول
 نکرد و در روضه الاحباب مسطور است که ارباب سیر و تواریخ آورده اند که چون واقعه قتل حضرت عثمان بن عفان
 بوقوع پیوست جناب ولایت مآب در خانه خود نشست و در اختلاط با مردم من کل الوجوه پرست رؤسا و علما
 عصر روی بجنبه علیه و سده سینه آوردند تا مهم بیعت با و استقام دهند آنروز اجابت نفرمودند و روایت
 آنکه بعد از پنج روز از واقعه حضرت عثمان مصریان با انالی مدینه گفتند نزد حضرت علی مرتضیٰ علی رفته التماس قبول منصب
 خلافت باید نمود پس با اتفاق به آستان رفته گفتند یا امیر المومنین عالم را چاره نیست از امامی و پیشوائی و
 خلیفه و مقتدا و نمیدانم در روزگار تو باین کار حق و اولی جواب فرمودند مرا باین کار میل نیست بریکم
 شما اتفاق کنید من با شما متابعت کنم بعرض رسانیدند تا تو در میان ما احیا باشی که ایارای و دم زدن فرمودند
 که شمارا این مرتبه نیست که مقصدی نصب امام شویدا این کار تعلق بر اے و رویت اهل بدر دارد که ارباب
 حل و عقد و کتاب رفیع القدر هر مرد را که ایشان بخلافست و ریاست قبول نمایند خلیفه او خواهد بود این
 کلام متین حضرت را باین شرح و بسط چون بان طائفه جلیل القدر رسانید جمہور ایشان که در مدینه بودند
 بر در سر اے آنحضرت آمده استدعاے مباحث نمودند چون هجوم و اسحاح مهاجر و انصار بدین مشابہ دیدند
 از خانه خویش بیرون آمده متوجه مسجد نبوی شده خطبه فصیح و بلیغ خواندند شغل بر حمد و ثنائے خداوند عالم و
 درود بر سرور عالم بعد از آن فرمودند ای گروه منوان اضی سید یابن که من امیر شما باشیم گفتند آری

چون هر روزی ده نفر کافران بجنور حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم عرض کردند که
 ما یک نفر یک مسئله را بکدر از حضرت امیر المومنین اسد الله الغالب علی بن ابی طالب کرم الله تعالی و
 سوال کنیم اگر بر کدام جواب غیر مکرر بفرماید حدیث انما مدینة العلم و علی با همابر حق و انیم پس یکے آمد
 و سوال کرد یا علی علم افضل است یا مال فرمودند علم گفت بچه دلیل فرمودند که علم میراث پیغمبر است و مال
 میراث کافران دوم گفت که علم افضل است یا مال فرمودند علم گفت بچه وجه فرمودند علم ترا گمبان است و
 مال را تو سوم گفت که علم افضل است یا مال فرمودند علم گفت چگونه فرمودند علم را دوست بسیار اند و مال را
 دشمن بسیار چهارم بهین سوال کرد و فرمودند علم گفت بچه طور فرمودند اگر از مال چیزی بدینم کرد و از علم هر چه
 خرج کنند که نشود بلکه زیاده شود پنجم بهین سوال کرد و فرمودند صاحب مال را بخیل و شوم گویند و صاحب

علم را عظیم نماید ششم سوال کرد و وجه پرسید فرمودند مال را از دوزخگاه باید داشت و علم را احتیاج کمبانی نباشد
هفتم سوال کرد فرمودند علم روشن کند دل را و مال دل را سیاه کند ششم سوال کرد فرمودند که مال را حساب است
و علم را حساب نیست نهم سوال کرد فرمودند علم همراه تو با آخرت برسد و مال را به دنیا گذارند دهم سوال کرد
فرمودند آنکه علم دارد و دعوی بندگی کند و مال دارد و دعوی اخروی پس همه کافران بکنند حضرت سرور عالم صلی الله
تعالی علیه و آله و صحابه و علم سلیمان شدند

آچومر امام اول امیر المومنین علی کنیت ابو الحسن و ابو تراب و لقب حیدر و مر قنی و یعسوب الدین
و امام المتقین و پدر ایشان عمران و کنیت ابوطالب و مادر ایشان بی بی فاطمه بنت اسد
بن هاشم بن عبد المطلب سیزدهم رجب روز جمعه در خانه مبارک در وجود آمده بعد از عام میل سی سال
و عمر شصت و سه سال بود و قاتل ایشان عبد الرحمن بن ملجم در شب اودینه بست و یکم رمضان
سنه اربعین من الهجرة و قبر در نجف از بلاد کوفه و مدت امامت و خلافت پنج سال و نه ماه و فرزندان ایشان
امام حسن و امام حسین و محسن مات صغیر او محمد اکبر و عثمان اکبر و عثمان صغیر و عمر اکبر و عمر صغیر و جعفر صغیر و محمد صغیر
و عبد الله و عباس اصغر و ابوالقاسم و غوث و زید - زینب کبری و زینب صغری و رقیه کبری و رقیه صغری
ام ابجد و نقیه و ام الکرام و امامه و زینب و امهانی و ام سلمه و میمون و خدیجه و فاطمه و مستحبه و امام محمد حنفی
عباس اکبر و جعفر اکبر و معاش و سکینه - امام دوم امام حسن کنیت ابو محمد و لقب ابد و سلطان دار ایشان
حضرت فاطمه بنت رسول الله تولد در شب پانزدهم رمضان سنه هجری در مدینه و عمر چهل و شش سال و پنج ماه
و دو نیم روز و نهمین من هجرت و فات یافت و قاتل ایشان شعیب الکبری بوده زن امام حسن جعفر نام
بنت اشعث بن قیس او را زهر داده و فات ایشان بعد از سی و نه سال و بعد علی ده سال و بعد از فاطمه
سی و هشت سال و شش ماه و نه ماه صغیر و رقیه مدت امامت ده سال و فرزندان ایشان زید و قاسم
و عبد الله و یعقوب و حسین و عبد الرحمان و اسمعیل و محمد طلحه و حمزه و حسن مثنی و فاطمه و ام عبد الله و ام
ورقیه و ام الحسن در بعضی مسائل است که فرزندان امام حسن پانزده اند هفت پسر و هشت دختر - و امام
سوم حضرت امام حسین کنیت ابو محمد و لقب رشید و سبط مادر ایشان فاطمه بنت رسول الله تولد پنجم
رمضان سنه چهار هجری در مدینه و عمر پنجاه و شش سال و دو ماه و قاتل ایشان شمر بن جوشن و فات
دویم محرم سنه اعدو ستین هجری قبر در کربلا مدت امامت پانزده سال و فرزندان ایشان یازده و دو دختر
از آنجمله علی اکبر علی اصغر عبد الله فاطمه سکینه و در مسائل دیگر هشت فرزند چهار پسر و چهار دختر - امام چهارم حضرت
امام زین العابدین کنیت ابو محمد و علی و لقب اسحاق و زین العباد و مادر ایشان شهر بانو تولد

بنفتم شعبان مدت عمر پنجاه و هفت سال قاتل شان عبدالملک مروان وفات هیزویم محرم قبر در بقیع
مدت امامت هفتاد و سال و فرزندان امام محمد باقر و عبداللہ حسن و حسین اسفروزی و عیسی و علی صفر
و ندیکه و علیہ و آم کلثوم - آقام پنجم امام محمد کنیت ابو جعفر لقب باقر و ایشان فاطمه بنت حسن و تولد ماه
رمضان محرم پنجاه سال قاتل ایشان ابراهیم ابن ولید وفات فروری الحجه قبر در بقیع مدت امامت هیزویم سال
و فرزندان امام جعفر عبداللہ و جعفر ابراهیم و علی و زینب و زینب -

۱۱۱۱ چوهر جگر بند مصطفی صاحب الجود و السخا ابو محمد حسن مجتبی رضی اللہ تعالیٰ عنہ من علی بن ابی طالب
کرم اللہ تعالیٰ وجہہ امام دوم انداز ایمه اہل بیت ولادت حضرت ایشان روز سه شنبه پانزدہم ماه رمضان
سال سوم از ہجرت در مدینہ واقع شدہ اکثر اوقات حضرت سیدنا امام علی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ وسلم مرکوب
می شدند و حضرت ایشان را و حضرت امام حسین علیہ السلام را را کبھی ساختند و میفرمودند کہ نزدیک
پروردگار ما بهترین خلایق ایشانند و دوستی ایشان باعث نجات است و دشمنی ایشان جز گمراہی و ضلالت
بار نیار و حدیث شریف مثل اہل بیتی مثل سفینۃ نوح چون حضرت علی کرم اللہ تعالیٰ وجہہ بہ شہادت
چندین روز دیگر در رمضان سال چہلم ہجری امیر المومنین حسن رضی اللہ تعالیٰ عنہ بجای پدر برتر گوار برآمدند
خلافت نشست چہار ہزار مرد و با حضرت ایشان بیعت نمودند تا مدت شش ماه چون حضرت سید عالم
فرمودہ بودند کہ ایام خلافت بعد از من سی سال است از آنجملہ بیست و نہ سال و شش ماه خلفاء را برعہ
برہم بر خلافت ممکن بودند و شش ماه کہ از جملہ سی سال مانده بود حضرت امیر المومنین امام حسن علیہ السلام
تمام کردہ چون دید کہ معاویہ در طلب حکومت بقرار است و خون مسلمانان درین امر ریختہ خواهد شد
امر حکومت را بمعاوہ تسلیم کردہ و خود در مدینہ طیبہ گوشہ گرفت صاحب خزائن جلالی فرماید کہ با اینہم خاطر
معاویہ نیار امید جہد نیست اشعث زن حضرت امیر المومنین حسن علیہ السلام را بوعده تا فریضہ ساخت آن
ناقص العقل و الدین موجب گشتہ معاویہ امام معصوم را مسموم ساخت چون حضرت المومنین دید کہ ایام
حیات آخر رسید حضرت امیر المومنین امام حسین علیہ السلام را طلب فرمودہ خلافت امامت را حوالہ نمودہ
تبارخ است ہشتم ماه صفر سنہ خمسین ہجری جان بجان تسلیم کردہ ایام حیات حضرت ایشان چہل و ہفت
و مدت خلافت شش سال و ہزار و پست و شش و شتر گذارند چنانچہ مفصل این ماجرا در روزنہ الصفا مسطور است
مرآۃ الامراء و چون قدریان غلبہ کردند و مذہب استرغال در جان پراگندہ شد حضرت خواجہ حسن بصری
قدس سرہ بنی مدت حضرت امام حسن رضی اللہ تعالیٰ عنہ نامہ نوشت و آن اینست بسم اللہ الرحمن الرحیم
السلام علیک یا ابن رسول اللہ و قرۃ عینہ و رحمۃ وبرکاتہ کہ شما ہمگی بنی ہاشم چون گشتیہا بود

در وی شرف بر که تمام شهاب و نجات یابد چون متابعان کشتی نوح که بران نجات یافتند مومنان چه بفرمایند
 امی ابن رسول الله و حیرت ماور قدر و اختلاف ماور استطاعت تا بدانیم که روشنی شما اندر این چیست و
 هرگز منقطع نخواهد شد علم شما بعلوم الهی و غریب و اولنگاه دارنده و حافظ شماست چون این نامه رسید
 جواب نوشت - بسم الله الرحمن الرحیم آنچه نوشته بود این از جبر خود و از آنکه میگوئی از است اندر قدر
 و آنچه را که من بران مستقیم است اینست که هر که بقدر تیر و تیر از خدا ایتالی ایمان نیارد کافرست و هر که معنی
 بدو اکر کند فاجر یعنی انکار تقدیر مذیب قدر بود و حواله معاصی آنچه ایتالی و ذیب جبر پس بجز انکار است
 اندر کسب خود بمقدار استطاعت از خدا که غریب و بین مایان قدر و جبرست یعنی جمله خیر و شر بقدر
 خدا می تواند است اما با اختیار تو موجود میشود - مراة الامر

۱۱۲

چو هر حضرت امام حسین رضی الله تعالی عنه بن علی ابی طالب کرم الله وجهه امام سوم از اهل
 اهل بیت ولادت حضرت ایشان روز سه شنبه ماه شعبان سال چهارم از هجرت در مدینه واقع شده
 و ششمین ماه متولد گشتند حضرت ایشان فرمودند شفیق ترین برادران تو بر تو دین است از آنچه
 نجات مرد در دین بود و با کاش در مخالفت آن کسی سوال کرد که نهایت بندگی چیست فرمودند که
 نهایت کار بنده آنست که از اختیار خود برخیزد یعنی در ذات احدیت چنان غرق گردد که خود را در میان
 نه بیند - روزی مردمی آمده گفت یا ابن رسول الله من درویش در مانده ام و اطفال دارم مرا تو
 معیشت می باید فرمودند که نشین که ما را رزقی در راه است بے بر نیامد که پنج صره دینار بیاورد و حضرت
 بر پنج صره بدان درویش داده و از وی عذر خواست که ما را معذور دار ما از اهل بلائیم و از راحت دنیا
 باز مانده و مراد ما از خود کم کرده صاحب تاریخ طبری می آرد که چون معاویه ابن ابی سفیان بمرد و
 موافق وصیت وی نیرید بن معاویه بر سر حکومت نشست با همه اهل شام بیعت بست و نامه بر آ
 ولید بن عتبیه که از نزد پدرش حاکم مدینه بود فرستاد که از چهار تن بیعت من بستان یکی عبد الرحمن بن
 ابوبکر صدیق دوم عبد الله بن عمر فاروق سوم عبد الله بن زبیر چهارم حضرت امام حسین علیه السلام
 اگر بیعت قبول کنند بهتر و الا کار آنها بساز و ولید بموجب صلاح مردان بن حکم با هر چهار بزرگ
 مستحق خلافت را تکلیف بیعت نیرید نمود هرگاه که ایشان بر حکومت معاویه راضی نبودند بر نیرید
 چه طور بیعت کنند به جهت دفع شر متوجه نگذاشتند و چون این خبر شائع شد که حضرت امام همام بیعت
 نیرید قبول نکردند و بلکه رفتند مردم کوفه ازین خبر شاد گشته محفزان نوشتند و رسولان پیشان امام علیه السلام
 فرستادند و از دود و دود و دود فرستادند حضرت امام حسین با جمیع قبیل متوجه کوفه شدند هر چند

عبدالله بن عباس منع کرد که کوفیان بپوفانند اگر کوفیان دوستدار شما اند چرا خلیفه یزید را از کوفه بگریزید
 الغرض عرض عبدالله بن عباس بودند نشد و همراه امام چهل سوار و صد پیاده بود از مکه روانه گشتند و خواستند
 یزید بوسی خبر رسانید یزید چون مار پیچیده عبدالله بن زیا و نامه نوشت که از اینجا لشکر جمع کرده همراه امام
 بگیر اگر بیعت من قبول کند بهتر والا اورا با جمیع هواداران او بکش عبدالله بن زیا و ملعون عمر بن سعد را
 با چهار هزار کس برای کشتن امام تعیین نموده روزه بیادیه نهاد اول ماه محرم سال شصت یک بود شخصی امام را دیده
 گفت اسی امام سلمان کجا خواهی رفت فرمود بکوفه گفت باز گردید اینک لشکر عمر بن سعد با چهار هزار کس
 رسید و مسلم بن عقیل اکثر پیروان فرستاده بود او را کشته است حضرت امام از اینجا کوچ کرده بدشت
 کربلا فرود آمدند از عقب عمر بن سعد رسید و مردم کوفه پوفائی کرده با او متفق شدند و آب و آتش را
 با اتفاق یکدیگر بر روی اهل بیت رسول خدا بستند تا بآب هلاک شوند یک هفته از گفت و شنود
 گذشت روز جمعه بتاریخ دهم محرم سنه شصت و یک هجری از صبح جنگ آغاز شد امام معصوم با جمیع برادران
 و فرزندان و غیره بآب تشنه در جنگ مشغول گشتند و آخر روز مذکور با پنج برادر و سه فرزند و شهادت
 تن از اصحاب شربت شهادت چشیدند و سر حضرت امام بریده پیش یزید لعین بردند مدت حیاتش
 پنجاه هشت سال و بقول پنجاه و هفت سال و سه ماه و دو روز بود چهار پسر و دو دختر داشتند و
 صاحب تاریخ طبری گوید که جمیع کشتگان کربلا سه روز افتاده ماندند بعد از آن مردمان بنی هاشم
 آمده امام حسین را بگور کردند و علی اکبر بن حسین را در پایان قبر پدر دفن کردند و دیگر شهدا را
 بیک موضع در خاک مستور ساختند و حضرت عباس بن علی که علم دار و محبوب ترین برادران حضرت
 امام بودند در حیات امام چند ساعت پیشتر ترودات نمایان کرده شربت شهادت چشیدند ایشان را
 بر سر راه عارضیه مدفون ساختند حضرت امام زین العابدین مرخص بودند تا امانت خلافت و
 امامت مع وصیت بوسی ایشان حواله نموده جان بجانان سپرد و از فرزندان علی مرتضی محمد حنیفه
 و عمر زنده ماندند که همراه امام بودند سید محمد کیسور از در مصنفات خود می نویسد که من حیرانم بر بندگان
 است محمدی که مردم است فرزندان پاک نهاد آنحضرت را بے گناه کشته و باز مسلمانی آنها بحال
 خود ماند و از مافوظات خواجگان چشت ما اکثر با حضرت گنج شکر و دیگر خواجگان فرموده اند که این
 کافران چرا فرزندان رسول علیه السلام را بے گناه کشتند و بعد از شهادت امام حسین یزید بن معاویه
 بشرب دوام الفت گرفت و بهر روایت آنکه گفت که از دین محمد بیزار شده و ملت عیسوی تم و دین مرا
 جوهر دارت علم و عمل مصطفوی و تصرف ولایت مرتضوی حضرت امام علی زین العابدین

بن حضرت امام حسین امام چهارم انداد ایشان شهر بانوبت یزد و شهر یار بن خسرو بن بهر فرزند نو شیر و ان بود
و در وقت الصفا و حبیب السیر طوریست که در زمان خلافت امیر المومنین عمر رضی الله تعالی عنه سه دختر زیاده
اسیر کرده آورده بودند هر سه را حضرت اسد الله کرم الله تعالی وجهه در حقه خود گرفتند که اینها دختران
سلاطین عجم اند و وقتن ایشان مناسبست و در پس یکے را حضرت امام حسین بخشیدند از وی حضرت
امام زین العابدین متولد گشتند و یکی به محمد بن ابوبکر صدیق داد از وی قاسم بوجود آمد و یکی را
عبد الله بن عمر فاروق عنایت کرد از وی سالم تولد نمود پس علی بن حسین و قاسم بن محمد و سالم بن
عبد الله خاله زاد یکدیگر بودند و تولد امام چهارم روز جمعه پانزدهم جمادی الآخر و روایتی در ماه شعبان
سنه ثمان و ثلثین هجری واقع شد اسمش ترفیش علی بود و کنیت وی ابو محمد و ابو القاسم نیز گفته اند و القاب
زین العابدین و ذکی و امین است در زمان شهادت حضرت امیر و ساله بودند و در واقع که در
بست و سه ساله عمر داشتند که بعد از شهادت حضرت امام بر سر امامت نشستند محمد حنفیه بن علی
در باب امامت با وی سازعت نمود امام زین العابدین فرمودند که در خانه کعبه نزد یک سحر الا
رویم و از وی پرسیم که امام زمان کیست پس هر دو با اتفاق نزد حجر الاسود رفته سوال کردند حجر الاسود
بزبان فصیح گفت که امامت بعد از حسین بن علی لعلی بن حسین رسیده است و امام زمان او
روز سه شنبه نهم ماه محرم در سنه خمس و سبعین هجری در زمان سلطنت ولید بن عبدالملک بن
مروان به ریاض جنان شتافتند و در بقیع مدینه پهلوی عم خود حضرت امام حسن مدفون گشت مدت عمر
پنجاه و هفت سال و ایام امامتش سی و چهار سال و بقول اکثر مورخین و کید بن عبدالملک مروان
آن امام معصوم را نه برادر و حضرت ایشان یازده سپه و چهار دختر داشتند - مراة الاسرار
جو هر مفتاح حقائق و معارف حضرت امام محمد باقر بن زین العابدین رضی الله تعالی عنهم
امام پنجم انداد ایشان نبت امام حسن بود و لاؤتش روز جمعه سوم ماه صفر و بقول غره ماه رجب سنه سبع
و خمسين هجری در مدینه واقع شده اسمش ترفیش محمد است و کنیت ابو جعفر و القابش باقر و شاکر و مادی
گفته اند در زمان شهادت امام حسین سه ساله بودند و در وقت وفات پدر خود سی و هشت سال عمر داشتند
که بر سر امامت نشستند کمالات حضرت ایشان بسیار است درین مختصر گنجایش ندارد و روز و شب
هفتم و یکم سنه اربعه عشر و مائت در زمان سلطنت هشام بن عبدالملک بفردوس اعلی شتافتند و بقول
اکثر ارباب تاریخ هشام بن عبدالملک امام پنجم را نه برادر و مدت عمر پنجاه و هفت سال و ایام امامتش
نوزده سال مدفن در بقیع مدینه نزد یک مرقده است آئین امام زین العابدین است پنج سپه و دو دختر داشت

و بقولی شش پسر و یک دختر و بقولی سیزده پسر و یک دختر و داشت سمره الابرار

۳۵

۲ جوهر سمر حلقه اهل کمال امام ابو عبد الله جعفر بن محمد الصادق رضی الله تعالی عنه امام ششم اندو
شش جهات عالم از روی حقیقت متصرف بود و مادر حضرت ایشان ام زوده بنت قاسم بن محمد بن ابوبکر
صدیق است و ولادتش روز شنبه و یا یکشنبه هفدهم ربیع الاول سنه ثلث و ثمانین واقع شده هم مبارکش
امام جعفر و کنیت ابو عبد الله و ابو اسمعیل و لقبش صادق و صابر و فاضل و طاهر است در وقت مدخود
امام زین العابدین پانزده ساله بود و بقوله و از ده ساله و در زمان انتقال پدر خود امام محمد باقر عی
ساله بودند و پروا نیت سی و یک سال عمر داشتند که بعد از پدر بر سر آمد امامت به نشستن و کمالات
حضرت ایشان از شرق تا غرب فرار سیده روز و شنبه پانزدهم ماه رجب سنه ثمان و اربعین و مائة
در زمان سلطنت ابو جعفر منصور و والقی از خلفاء بنی عباس بر ریاض رضوان شافقت و بقول اکثر
مورخین بختاب را منصور و والقی زهد امدت حیاتش شصت و هشت سال و بقوله شصت و پنج سال
و ایام امامت سی و چهار سال بود و شش پسر و یک دختر داشتند و بقول جمع هفت پسر و چهار دختر بودند از جمله

پسر کلان اسمعیل بود - مرآة الابرار

۳۶

۳ جوهر امام ششم امام جعفر و لقب صادق و مادر حضرت ایشان بی بی افزون بنت قاسم تولد در
ربیع الاول و عمر شریف شصت سال وفات در شوال و قاتل حضرت ایشان ابو جعفر و والقی و قبر شریف
در بقیع و مدت امامت سی و پنج سال و فرزندان حضرت ایشان موسی و اسمعیل و اسحاق و عباس
و محمد و علی و عبد الله و ام فاطمه

۴ جوهر امام هفتم موسی کاظم کنیت ابو الحسن و لقب کاظم مادر ایشان بی بی حمیده بانو تولد در صفر
عمر پنجاه و چهار سال و قاتل ایشان مارون رشید قبر در بغداد و فرزندان ایشان امام علی و ابی اسیم
و عباس و قاسم و اسمعیل و جعفر و مارون و حسن و احمد و مارون و حمزه و محمد و عبد الله و اسحاق و حسن
و فضیل و سلمان و فاطمه الکبری و فاطمه الصغری و ام کلثوم و ام جعفر و لیانه و زینب و خدیجه و علییه
و حلیم و رانم و امیر و عائشه و ام سلمه و میمنه -

۳۷

۵ جوهر امام هشتم امام علی رضا کنیت ابو الحسن لقب رضا مادر ایشان ام ولد ولادت در مدینه روز پنجشنبه
پانزدهم ربیع الاول سنه ثلث و خمین و مائة و شهادت در سیاه طوس روز جمعه بخت و یکم رمضان سنه ثلث
و مائتین هجری و در سال قاتل شان مارون رشید قبر در طوس و از ایشان گزیده
مدت امامت بخت سال و حضرت ایشان را پنج پسر بودند و یک دختر موسی اکبر و جعفر و

و ابو الحسن علی و ابراهیم محمد تقی

۳۹ جوهر امام نهم امام محمد کنیت ابو جعفر و لقب تقی و مادر ایشان ریحانه تولد رمضان عمر بست
پنج سال وفات ذی القعدة قبر بغداد و قاتل شان عبداللہ بن سمرت امامت هفده سال ایشان
یک پسر بود اسم تقی -

۴۰ جوهر امام دهم علی و کنیت ابو الحسن ثالث چه ابو الحسن اول علی بودند و عم علی موسی الرضا
سوم علی هادی و عسکری نیز است لقب تقی مادر ایشان بی بی افزون ولادت در مدینه سوم رجب
سنه اربع عشر و مائتین عمر چهل سال قاتل ایشان ابو فضیل قبر در سامره نزدیک بغداد
مدت امامت سی سال فرزندان ایشان حسن و حسین جعفر و محمد و عائشه وفات در زمان مستنصر خلیفه
در سرمن راسه روز و شب آثر جادی الاخر سنه اربع و مائین و قبر وی در سرای ویت در
سامره و عقب اوسه پسر حسن جعفر امام جعفر کنیت ابو عبداللہ مشهور است -

۴۱ جوهر امام یازدهم امام حسن کنیت ابو محمد لقب زکی و عسکری مادر شان ام ولد ولادت حضرت
ایشان در مدینه نوزدهم ربیع الاول سنه احدى و ثلثین هجری قبر در بهلولی پدر در سرمن راسه عمر بست و
نه سال قاتل شان زبیر بن جعفر قبر در سامره نزدیک بغداد و حضرت ایشان یک پسر نامش محمد بن حسن
جوهر امام دوازدهم امام محمد و کنیت ابو القاسم و لقب مهدی آخر الزمان و ایشان از اولاد
امام حسن عسکری شوند هر وقت که خستالی خواهد که خروج کند

۴۲ جوهر بعد از شهادت امیر المومنین امام حسن رضی اللہ تعالی عنہ معاویه بن ابی سفیان ده سال
حکومت نمود پانزدهم رجب در سال شصت هجری بمرض طاعون در دمشق وفات یافت و لا تش
پیش از بست پنج سال بود و در سال شصت و هجرت ایمان آورد و در زمان خلافت امیر المومنین عمر
رضی اللہ تعالی عنہ حاکم شام شد و بست سال در ایام خلافت حضرت عمر و عثمان حکومت کرده و
ده سال دیگر بعد از معاودت حضرت اسد اللہ الغالب بجانب کوفه حاکم بود عمرش بقولی شهادت
و بقولی شهادت پنج سال بود و وزیر او پسرش یزید و ابو منصور روی بوده است و نه پسر داشت از آنجمله حکومت ممالک
به یزید و آل همدان -

۴۳ جوهر و طغوظ حضرت امیر سید محمد گیسو در ان قدس سره مذکور است که خلافت از حضرت سید عالم
صلی اللہ تعالی علیه و آلہ و صحابه و سلم برد و نوع است خلافت کبری و خلافت صغری خلافت کبری
خلافت باطنی است و خلافت صغری خلافت ظاهری و خلافت کبری با جمیع امت مخصوص است

بحضرت امیر المومنین اسد الله الغالب کرم الله تعالی وجهه و خلافت صغری باجماع سنیان حضرت امیر المومنین
افضل الصدیقین راست رضی الله تعالی عنه و حضرت شیخ سعد الدین قدس سره در شرح رساله مکیه
میفرمایند که حضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم داعی و مادی است بودند چون رونق افروز
عالم بقا شدند مایه داعی و مادی گذاشتند و خلافت کبری مخصوص بحضرت امیر المومنین اسد الله الغالب
کرم الله تعالی وجهه و بعضی را خلافت صغری بود و بعضی را نه صغری و نه کبری و از حضرت امیر المومنین
اسد الله الغالب کرم الله تعالی وجهه از خلافت کبری خلفا شدند و از ان خلفا خلفا دیگر می شوند
و تأیید است این سنت جناب الهی جاری خواهد بود اما اجازت نامه و مثال که سلف خلفا داده اند
و امر دیگران را می دهند مشروط بشروط می کنند چون آن شروط مفقود شود حکم اذاتقی الشرط
اتقی الشرط بتحقیق خلیفه نامند و داعی و مرشد و مادی و شیخ باصطلاح صوفیه خوانند و میفرمایند
که مشهور چهارده خانواده اند که همه تعلق بحضرت امیر المومنین اسد الله الغالب کرم الله تعالی وجهه دارند
و در شرح عوارف دوازده امام میفرمایند پس در اصل دوازده خانواده اند یکی او همیان که تولی بحضرت
ابو اسحاق سلطان ابراهیم بن ابراهیم قدس سره دارند و دوم طیفوریان که تولی بحضرت شیخ بایزید طیفور بن
علی بن اسطامی قدس سره دارند سوم محاسبیان بحضرت ابو عبید الله بن عمارت محاسبی قدس سره چهارم
نضدیان بحضرت ابو صالح حمدان قنطار قدس سره پنجم جنیدیان بحضرت ابو القاسم شیخ جنید بغدادی
قدس سره ششم نورانیان بحضرت ابو حسین محمد نوری قدس سره هفتم سنلیان بحضرت ابو محمد علی بن عبد الله
نشری قدس سره هشتم حکیمیان بحضرت ابو عبید الله بن علی حکیم ترمذی قدس سره نهم خرازیان بحضرت
ابو سعید احمد بن عیسی اخرازی قدس سره دهم خلایجان بحضرت ابو منصور هلاج قدس سره یازدهم سیاریان
بحضرت ابو العباس قاسم مهدی السیاری قدس سره دوازدهم خفییان بحضرت ابو عبید الله محمد بن خفیف
قدس سره اما خانواده چشتیان متفرع از او همیان است و خانواده سروریان متفرع از جنیدیان
چهارم جوهر حضرت شیخ اکبر قدس سره میفرمایند که آمدن آدم علی نبیا و آله علیه السلام درین دار جهنت خراب
بود بلکه از جهنت المور خلافت و سیادت حضرت ایشان بود -

پنجم جوهر اول خلیفه در خلافت صغری ابو بکر بعد عمر بعد عثمان بعد علی خلافت ابو بکر باجماع صحابه است
و خلافت عمر باجماع ابو بکر و خلافت عثمان بمشاورت صحابه است و فرمان عمر و خلافت علی بهم برحق است
و بعد از وقت مشورت صحابه بر علی و عثمان هر دو کس افتاد اما چون عثمان را پیش کردند و متعین گشت
بر خلافت چون عثمان وفات یافت بمشورت اول علی متعین گشت و خلافت ایشان تا سی سال بود -

خلافت ابو بکر دو سال و سه ماه و نه شب و خلافت عمر ده سال و شش ماه و پنج شب و خلافت عثمان دو از ده سال و یازده شب و خلافت علی پنج سال و نه ماه و آن سرور کجمن خود خلافت یکے تعیین فرمود اگر اهل بیت را بدادے دشمنان را تمت میل افتادے و اگر بیگانه را بدادے اهل بیت را غم آمدے و بعد چهار خلیفه بہترین مردمان عشرہ مبشرہ اند و آن ده کس اند کہ در حق ایشان آن سرور گواہی دادہ اند بدخول بہشت و آن ده کس چارہ خلفاے راشدین اند و شش دیگر طلحہ و زبیر و سعد بن ابی وقاص و عبیدہ و عبد الرحمن بن عوف و ابو عبیدہ بن جراح و این گواہی ہمین کردہ اند از غیر دین زیرا کہ بالتغیر دین بہشت نباشد و ہر کہ شک آرود کہ گواہی کفرست ازینچاست کہ بر فاسقین ہم عاقبت از بندہ متمنع نیست بلکہ جائزست کہ بندہ از خوف عاقبت ایمین کرد و آنکہ ایشان خوف میداشتند بچیت آنکہ نباید کہ بر ما چیزے رود کہ خلافت رضائے حق باشد و این خوف خوف ثرم و از بندگی حق باشند از بیم سوز خانہ و بعد عشرہ مبشرہ بہترین مردمان کسانے اند کہ گواہی داد و مصطفیٰ ایشان را بہ بہشت کہ دحل خواهند از امت من بہتاد ہزار بغیر حساب و بہترین مردمان بعد ایشان عامہ صحابہ اند بقولہ خیر القرون فی پس بہترین مردمان علماء عامل اند کہ ایشان را علماء آخرت گویند

جو ہر روز ذکر اصحاب رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم صاحب مصباح اللہ قدس سرہ میفرماید کہ هیچ شک نیست کہ محبت ہر محبوبے اقتضاء محبت کند باہر کہ نسبتے بقرب یا قرابت با وی دارد و اہل بیت و صحابہ رسول مقبول صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم بعضے ہم نسبت صورت و معنی داشتند و بعضے مجرد نسبت معنی و آن نسبت ایمانست کہ بواسطہ محبت و شرف محبت رسول مقبول صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم مومنان را حاصل گشت کہ انما من اللہ و المؤمن منی نسبت معنوی از نسبت صورتی کامل تر و بدین نسبت انبیاء را جز میراث معنی کہ آن علم است نبودہ است پس نسبت رسول مقبول صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم محبت اہل بیت و اصحاب ایشان کہ ورثہ علم ایشان اول ایشان بودند و انان ایشان بدیکر مومنان انتقال کرد و اقتضا کند و کہ روادارہ مومن حقیقی کہ در اصحاب رسول مقبول صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و اصحابہ قدح کند و حال آنکہ ایشان از محبت محبت حضرت سرور عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم ہاجرت معابد و اوطان و مفارقت اقارب و اقربان اختیار کردند و اموال خود را در قدم مبارک ایشان نثار کردند۔

جو ہر ذکر حضرت خواجہ ولیس قرنی رضی اللہ تعالیٰ عنہ قبلہ تابعین بودند و قدوہ الابعین گاہ گاہ حضرت سید عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم روئے مبارک سوی ہمین میکردند و میفرمودند کہ

نیم رحمت از جانب یمن می شنوم

چون هر قال الله تعالی کنتم خیر امة بین شرف این است مرحومه زاده الله تعالی شرفا حق که
خیر الانبیاء خیر الامم باشد و متابع خیر الکتب که قرآن مجید است خیر الناس بود حضرت خضر عاگردند که خداوند تعالی
مرا از امة مرحومه و معفوره محمد گردان و چون ابراهیم علیه السلام در صحت فضیلت این است یافتن عرض کرد
خداوند تعالی بگردان ایشان را از امت من فرمود که ایشان را از امت محمد اند و حضرت موسی در تورات
مخ این است یافتن عرض کرد که خداوند بگردان ایشان را از امت من فرمود که این است محمد اند
پس عرض کرد که خداوند بگردان مرا از جمله ایشان فرمود که درست ظاهر شدن ایشان و عیسی علیه السلام
در انجیل فعن اهل این است یافتن عرض کرد که خداوند بگردان ایشان را از امت من فرمود که ایشان
از امت محمد اند پس عرض کرد که بگردان مرا از ایشان پس حضرت خداوند تعالی برداشت حضرت
عیسی را بسوی آسمان و در آخر زمان ازین امت گردان

چون هر حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه و سلم فرمودند که عمر دنیا هفت هزار سال بود
و پیدا شدن من در آخر هزار ششم محدث شیخ جلال الدین سیوطی قاری سره میفرمایند که از احادیث و کلام
آثار قیامت آنست که مدت است آنحضرت زیاده از هزار سال است و این زیادت به پانصد سال نمیرسد
چرا که از چند طریق از طرق احادیث وارد شده که مدت بقای آنحضرت هزار سال است آنحضرت در آخر
هزار ششم مبعوث شده و در جبال بر سر صد سال براید و عیسی فرود آید او را بکشند و چهل سال بر زمین بماند
و مردم بعد طلوع آفتاب از مغرب یکصد و بیست سال زندگانی کنند و میان دو نفع صور چهل سال است
پس مجموع این دو بیست سال باشد و امام مهدی پیش از در جبال بهفت سال ظاهر شود و در جبال بر سر
هزار سال سحری باشد اگر بعد دیگر نرسد خروج و جبال و بر آمدن آفتاب از مغرب هر چند معلوم نیست
فاما ممکن نیست که مدت هزار و پانصد سال باشد مردم بعد و جبال چهل سال زندگانی کنند و عیسی فرود آید
و چهل سال بر زمین بماند و میان دو گوش و جبال چهل سال مسافت باشد مردم بعد طلوع آفتاب
از مغرب یکصد و بیست سال بروی زمین بمانند میان دو نفع صور چهل سال است و نفع اول آنست که
بر زنده را بمیراند و دیگری هر مرده را زنده کند

۱۱۷

چون هر در خبر است که خلایق در روز قیامت با اتفاق نزد حضرت آدم علیه السلام در آیند و عرض کنند
که ای پدر فرزندان را در یاب و در حضرت حق برای ما سخن گویی بفرمایند که امروز سخن گفتن و طیفه
من نیست به ابراهیم روید تا او چه گوید حضرت ابراهیم علیه السلام نیز همان فرمایند که آدم علیه السلام

فرمودند علی بذاتنا آخر الامر جمله انبیا با هم ایشان بخفور سید عالم صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه وسلم آیند و دشمن
کنند که اسی پیش از همه و پیش از همه روز روزه تست در شفاعت یکسانی و بجفرت و آئی و همه ازین حیرت برآئی
حضرت با عظمت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و سلم جناب حق سبحانه و تعالی را ثنا گویند و از حضرت اجازت
خواهند آید اشفع اشفع و سل تعطله و در خبر معبر است که در روز قیامت اول کسی که شفاعت کند شفاعت
او قبول کنند حضرت با عظمت محمد رسول الله باشد صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه وسلم و بعد حضرت ایشان و دیگر انبیا
و بعد از انبیا اولیا و بعد از اولیا مومنان و آخر کسی که شفاعت کند جناب مستطاب احمم الراحمین است
سبحانه و تعالی شانه

۵۲

چو هر در لغت جنت عبارت از زمین است که در وی درخت بسیار مغروس باشد چنانچه سایه بر زمین
چنان انداخته باشد که زمین را بطل خود پوشانیده باشد و اشتقاق آن از این است و هو الشجر لفظ
جنت صیغه مرقه باشد از این و در اصطلاح علمای طایفه عبارت است از مقامات متنزهه و مواطر طیبه متوطنه
از دار آخره و آن جنت افعال حسنه و اعمال صالحة است بحسب عدد و افعال و ظهور اعمال از قلت و کثرت
و عرفا گویند که بغیر ازین جنت افعال و اعمال جنات دیگر است که آنرا جنات صفات گویند و آن متصف
بودن بنده است بصفات کمالیه ولی الا لطافت و الافعال و تخلق کشتن با خلاق خلاق ذمی اجمال و
و اجمال و آن نیز متفاوت است بحسب مراتب اهل کمال و جنات دیگر است که آنرا جنات ذات گویند
و آن عبارت است از ظهور رب الارباب بعباد خاص و رب بر هر یک تجلی ذات و مستتر کشتن عبد در آن
جنات بمجوزات در ذات و حق تعالی را سه جنات است از برای خود و این مستفاد است از قول تعالی
فا و خلی خلی که صفات است بذات یکی جنات اعیان ثابته است که حق تعالی بآن مستتر می شود و ذات
خود را بذات خود از واسطه اعیان ثابته شاید و میفرمایند و جنات دیگر جنات ارواح است که حق تعالی
مستتر میگردد در آن ارواح چنانچه نه ملک الاطلاع است و نه بشر او جنات دیگر عالم شهادت است و ملکوت
که حق تعالی مستتر گشته در آن استار چنانچه مطلع نیست بر آن هیچ اغیار از نفوس و مخصوص فی شرح النفوس
چون هر یک بدانکه بهشت و دوزخ مخلوق اند و امر و موجود اند و فانی نشوند مومنان همیشه در بهشت باشند
و کافران همیشه در دوزخ و اهل کبائر و صغائر از مومنان در دوزخ خواهند و همیشه نباشند عذاب من عاصی
از جایزات است و عذاب کافران و اجمیات و بهشت بهشت اند و ارجال و دارالقرار و دارالسلام و
جنت عدن و جنت الماوی و جنة النخل و جنة الفردوس و جنت نعیم و دوزخ بهشت اند و جیم و نطفی و طهره
و سعیر و سقر و جیم و ما ویه و نام خازن بهشت رضوان است و نام خازن دوزخ مالک است

۵۳ چو هر مرد آنگاه جنت و جهم و منظر کلی انداز ملاحظه الهیه یکے محتوی بر جمیع مراتب سعد او و دیگر شمل جمیع
در آنک اشقیاء و حصول کمال اعیان اشقیاء و دخول جهم است چنانچه وصول اعیان سعدا کمال خویش در
دخول جنت است و آن کما لے که هر یکے را از آن دو طائفه به سبب دخول بعد اخل خویش حاصل گردود
عین قرب ایشان است بر ب خویش

۵۴ چو هر حضرت شیخ اکبر قدس سره میفرماید که هیچ آیتے در کلام ربانی وارد نشده که از آن بهیگی عذاب
مفهوم گردد و اما خلوص قیام کفار و بنارسلم الثبوت است و این سلازم خلوص عذاب نیست و میفرماید که
روز قیامت بمقتضای رحمتی و سعت کل شئی سحاب رحمتش آتش غضب را فرو نشاند و بمقتضای سبقت رحمتی
علی غضبی سلطان را نقش غنیم مقام است و بدو رحمت و کلفت عاصیان و کافران بعد چندان
اشکس براحت و آرام مبدل شود و میفرماید که بعد مدت تهاجر کفار اهل نار و ناریکی خواهد شد و عذاب ایشان
عذاب خواهد بود یعنی عذاب یعنی خلوص شریعت از عذوبت و آرام کلی و خواهد بود

۵۵ چو هر صراطی است بر پشت و درخ باریکتر از موس و تیزتر از تیغ و در و طاف او بنگاه است چو فاریا
صعدان یعنی آهن که با سه گوشه غار راست میکنند و بهر دو کناره او دو شنگان استاده بگردید بر سر سلیم
همه خلایق بر وی گزشتند یعنی چو برق و بعضی چو باد و بعضی چو آب و بعضی چو آتش و بعضی چو باران و بعضی چو
که درین وی انبیا و اولیا مستقیم تر او و گذشتن آن اهل آسمان و زمین که از او که مانند پل و میان بود
ماندند و وفات گذشتن توانا و بعضی گویند پل میان و درخ و بهشت آمده اند و درخی طهر و درخ و درخ
آفتد و بهشتی و بهشت رود

۵۶ چو هر نعیم ابرار ان سبب ان نعیم اهل جنان است و اما انما از نعیم بیان اهل جنت و نعیم و اهل جهم
عذاب الیم یکے است و یکسان است و در میان از نعیم بهشت چنان گریزانند که گریزان اهل جنت از نیران
و مال آنک میان نعیم بهشتیان و نعیم و در میان نیران و جهم و رحمان در صورت رحمت جدائی و تفاوت
چندانست که بمثل گوئی این زمین و آن آسمان است - نعیم اهل و درخ از رحمت ارحم الراحمین پیدا شد
بعد از عذاب و عذاب الیم و نعیم اهل بهشت از حضرت جمن الرحیم پیدا شد بمحض استنای جیم اما چون مال
عذاب ایشان بعد و بت پیدا شد بهشت گفته شد که امر لذة و تنعم بالنسبه الیه و احد اما من حیث انعم
و التلذذ و بنیما و ن بعید و تفاوت مدید چون و عید زائل شد جزو عذابانند از بهر آنکه بسبب مغفرت
زائل گشتند و در حق مومن عامی و جهم در حق کافر و منافق اما اول از بهر آنکه عفو او را دریافت
و مغفرت مغفرت و اما ثانی از بهر آنکه عذاب ایشان مبدل گشت به نعیم و انساب

انسان

ایشانست. و اخلان و اشتقاوت که آن میزانست در انجالدته دارند که آن سبب من نعم ساکنان
 و السعاده است که آن جانست و نفوس خبیثه اشتیاق را تنعم و تلذذ از خبیثیات باشد و نفوس
 طیبه سعاده را انعم تقیم از طبیات باشد آخر از حیوانات مشابده کرده باشی که جعل جز با قافورات
 آتش نگیرد و منج عسل که نخل است جز بر زهرات نه نشیند. تجلی الهی از آن رو که تجلیست بر سعاده
 و اشتیاق لیسان است و یکی است اما قوا بطل و استعدادات متعدد و متباين اند بعد از قبول تجلی
 هر یک آنچه در ایشانست جز آنرا نتواند که ظهور سازد همچنانکه آب باران که از سوی آسمان فرو می آید
 از جهت نایب یک آبست صافی و شیرین بهر که در صورت بزمین میرسد و از وی بیشکریست و در
 و بزمینی میرسد و از وی خنظل متولد میگردد و باران که در طاق اترج و آنچه اهل شقاوت راست از عذاب است
 ظاهراً عذاب می بینی اما باطنش عذاب است نسبت ایشان و اشتقاق عذاب از عذوبت است و اشتقاق
 عذاب از معنی عذاب را چون پوست است مرغز که پوست حیوانات منور میکند و نیز صیانت آن متوجه میکند
 ۵۴ جوهر بدان آید که الله تعالی حضرت شیخ اکبر تقی عذاب است آخرت نمی کنند
 مقامات اخروی بعد از فراغ حیات و بنویس بطریق جامعیت و کلیت سه منزل و مقام است که آنرا
 جنت و جہنم و اعراف نام است و بر هر یک ازین مقامات ثلثه اسمی از الله تعالی حاکم است
 که و انهم بذاته اهل آن مقام. اطلب است و اهل آن. عایا آن اسم اند و عمارت آن منزل و مقام و جوهر
 ایشان است و وعد حق عبارتست از رسانیدن آن کامل است بان کمال محقق که استعداد و تزیین
 ازین سه طائفه آنرا اطلب و بان متواصل است مثلاً موعود و اهل صلاح جنت است و منازل و ممرات
 آن و اهل مسا و آتیم و آنچه مناسب آن و طائفه دیگر و علی الاعراف رجال تعریف تحقیق مناسب
 آن و بچنانکه همه وعد کامل است و عید نیز شاملست بحسب مراتب ایشان. و عید که آن عذاب است
 از مقتضیات اسم المنتقم است و احکام آن و پنج طائفه ظاهر کرده و با ایشان اجرا یابد و ایشان را
 اهل نار گویند یکی مشرک و دوم کافر و سوم منافق و چهارم مؤمن عاصی پنجم عارف غیر عامل باشد یا
 معجب غیر عارف بود و برین پنج طائفه چون اسم المنتقم سلطنت خود بر اند به میزان جہنم هر عذاب باشد
 و عذاب بر هر یک فراخور او باشد. بر هر یک عذاب بود چه عذاب گرد و تا آنکه ازین طایفه ای و طایفه
 و صورت آن عذاب اول بدیکر چیز بابل گردد و چون بر ایشان اعمال و عقوبت بگذرد که هر عقوبت
 هزار سال آن عالم بود بر هر یک را مناسب حال او از حضرت عزت راجع و در حقیقت بر سر اما عارف
 غیر عامل یعنی که موعود بود و حال را پیدا نیست که حق است که در مظهر خلقت و کونیة ظهورات دارد و وجود و حقیقت او را

و باقی کسر آب و چون داد بر مقامی نداد و حق هر مرتبه بگذارد چون در جیم بعد چند وقت تمیز گردد و دانند که کمان اعمال
و زمان حال با ایم و نیا بود آن فرصت از و سه قوت شد حق مطلق نظر فرماید بحال ایشان - بموجب غیر عاریت
عاصمی که درین حجاب مانده بود که خداوند می هست خارج از عالم حقیقت او دیگر است و حقیقت عالم دیگر ایشان
نیز بعد از عذاب را حتمی حاصل شود و در مقابل آن چهل نه چنان است که کسی داند که از چه راحت یافتند -
و منافقان نیز بعد از بعد زمان عذاب و تقاول ایام عذاب چون در ایشان دو استعداد بود یکی استعداد
کمال و یکی استعداد نقصان چون استعداد نقص بر ایشان غلب کرد و از ادراک کمال محروم ماندند ایشان
در آتش بعد از تالم بسیار بقصص عاریت و راضی گردند و تالم از ایشان زایل گردد و تبدیل عذاب ایشان بعد از آن باشد
و مثال محسوس که می بینیم که کسان هستند که در مادی حال با بوی خوش و پیوسته می باشند و بهر غیبی انصاف سر فرو نمی آرند و بخوا
احوال چون مبتلا میگردد و در حقیقت استی مباحث می شوند و بان چنان مالوف میگردد که بان افتخار می یزد و الم عار ان
از ایشان مرتفع میشود اما تبدیل عذاب مشرکان که مقید می حین از موجودات بالو است و اگر گرفته بودند و بهر وجود است
معلق شریک گرفتند بعد از آنکه منتقم از ایشان بعد از تمام شد حجت حق مطلق از آن و سی که آن وجود نفی می شود
از خطای حق مطلق بود ایشان ادیب آلام آن عذاب را حیا ام ایشان بر و در واقعاً احساس عذاب نکنند بلکه
در جیم باشند و تبدیل عذاب کفار که مستحق شد عذاب اند و عاقبت چون ایشان نیز با استعداد فطری خود در آن
افتاد و اندر خیزد پس در انواع عذاب خرق تعالی حکم سبقت حتمی علی غضبی اختی می یابد حاصل کلام عذاب نمید
نخواهد بود من حیث انه عذاب لیکن تا بید و خلود بعضی در مقام عذاب که جهنم است باشد تا جنت و جیم هر دو
معمور ماند و این اخبار که گفته شد منافی آیات و آورده در عذاب نیست -

۴۹
اچو هر در روتیه - صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید روتیه عیان درین جهان متعذر است چه
باقی و مغایر گنج اما در آخرت مومنان را موعود است و کافران را ممنوع مومنان در دنیا حق تعالی را بدیده
ایمان و نظر بصیرت بیند و در آخرت بنظر عیان و بصر طائفه در دنیا بعلم الیقین بدانند و وعده عین الیقین ایشان با آخرت بود
و طائفه بعین الیقین بیند و وعده حق الیقین ایشان با آخرت بود و عین الیقین چون کمال حد درجه حس بصیرت که
در آن زیادت صورت نه بند و چنانکه حضرت امیر المومنین علیه السلام الغالب کرم الله تعالی وجهه ازین مقام خبر دادند
لو کشف الغطاء و ما از و دت یقیناً و طائفه که نفی رویت کردند و آخرت محل غلط ایشان دو چیز آمد یکی تمسک
بقول خباب خداوند تعالی لانه که لا البصار و یکی قیاس آخرت بر دنیا جواب اول آنست که رویت دیگر است
و ادراک دیگر رویت ممکن است و ادراک متعذر چه آفتاب را توان دید و ادراک نتوان کرد و جواب ثانیه
دوم آنکه رویت و نبوی با رویت اخروی هیچ مناسبت ندارد و باقی را با فانی چه نسبت پس محل غلط از اینجا

که آن طائفه پنداشتند که در آخرت رویت راحتیه و وصفی و احاطه نور بمبصر بیاید چنانکه در دنیا مبعرات و بیوتی
 مشاهده کرده اند و این تصورات دنیا و این مشهورات همه مخیلات باطل است و این غلطی بزرگ است
 که کسی قیاس مرتبه که فوق حال و مقام او بود بر حال و مقام خود کند امور اخروی را امروز کسی دریابد که او
 بکلی از دنیا ولذت او صرف رغبت کرده باشد و دل تا آخرت آورد و این طائفه معامله به نقد کنند و بهر
 تن در نه دهند آنچه دیگران را فرود از لقاء عده است ایشان را امروز عین نقد است و با اینهمه اگر چه عده
 دیگران نقایشان است ایشان را نیز وعده است که آن نقد طائفه دیگر است و آن طائفه را همچنین تا به نقد
 مطلق رسد که وعده او نقد دیگر نبود و آن حضرت سرور عالم اند صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم که بیده
 دیگر انبیا نقدا ایشان اند چنانکه وعده اولیا نقدا بنیاست و وعده مومنان نقدا اولیا و حضرت سرور عالم را
 صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم بحسب حال خود هم مقام موعود است که عبارت از ان مقام محمود است
 هیچکس با ایشان در ان شرکت نیست و بدین معنی کلام مجید بیان مطلق است که عسی ان یعتکب کما یقوموا
 جوهر رویت خداوند تعالی در دنیا بیده دل بود نه بچشم هر لیکن بعلیه حال چنان نماید که گویا
 بچشم سری بیند و بعضی میفرمایند که سالک این راه بجائے رسد که بصیرت یکی گردد و ظاهر و باطن یکی
 شود امتیاز صورت و معنی از میان بر افتد آن زمان خواهد بود که بیده دل می بیند یا چشم حاصل هر دو عبارت
 جوهر درویدن محمد مصطفی صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم مر خداوند تعالی را در شب معراج
 علما اختلاف است بعضی گویند بدل و دید چه رویت در دنیا که دار فناست در حق موسی عبارت نص
 منفی باشد و بعضی گویند که رویت آنحضرت علیه السلام چشم هر بود و پیغمبر را در شب معراج رویت
 خداوند تعالی دو کرت بود

۶۲ جوهر حدیث قدسی که مروی نجاری است اعدوت لعبا و می الصالحین مالا عین راست
 و لا اذن سمعت و لا خطر علی قلب بشر جناب مستطاب حق سبحانه و تعالی میفرمایند مقرر کردم و
 مهیا ساختم برای بنده های صاحبان من آنچه را که نیست هیچ چشم که دیده باشد و نه هیچ گوش که شنیده
 و نه خطره کرد بر قلب بشر اکثر برانند که مراد رویت جناب مستطاب حق سبحانه و تعالی است
 ۶۳ جوهر حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم فرمودند که در آخرت حضرت خداوند
 تعالی بصورت مختلفه تجلی فرماید با اهل آخرت تا هر کس آنچه تصور کرده باشد که حق آنست و او را بان تصور پیچیده و
 فائده در کشف الایمان است که روزی در مجلس جناب ارشاد آداب قبله کونین غوث الثقلین شیخ محی الدین
 ابو محمد سید عبدالقادر جیلانی رهنی الله تعالی عنه و اصحاب مذکور شد که فلان مرید آنجناب میگوید که من

جناب حق سبحانه و تعالی را بچشم سر و دیدم آنحضرت اورا بجنون خود خواندند و پرسیدند اعتراف نمود پس آنجناب
 اورا ازین قول منع فرمودند و عهد گرفتند که بار دیگر اینچنین نگویید حاضران سوال کردند که این مرد محقق است
 یا سبطل فرمودند محقق است لیکن امر بروی ملتبس گشته و وجهش آنست که وی چشم نیز نور جمال را دید و در همان
 وقت از بصیرت که رویت قلبی است سوراخ بطرف بصر او پدید گشت و ششاع بصرش بنور شهود جناب
 حق تعالی متصل شد پس آنچه بصیرتش مشاهده کرد و مضمون او شد که بصر من دیده است و فرق نکرد که اینجا
 دور ویت است قال الله تعالی مرجع الهمین بلیقیان بینهما برزخ لا یبغیان یعنی دریای
 رویت بصر و دریای رویت بصیرت را در برابر روان ساخته چنانکه با هم نیامیزند و برزخ در میان نهاده
 که هر دو در هم نشوند و جناب حق سبحانه و تعالی بمقتضای مشیت خویش نور جمال و جلال بدست الطاف
 خود بطرف قلوب بندگان می فرستد پس در میگردد و حاصل میکند قلوب بنده از آن نور چیره و
 در میگردد و حاصل میکند چشم از رویت صورت و درین هیچ ضرر نیست زیرا که ردای کبریا فی جناب
 الهی فوق انوار جمال و جلال است که بسوی الخواص آن ردا را می نیست

۶۵

۲ چو هر بعضی میفرمایند که رویت حضرت خداوند تعالی در دنیا جائز نیست بصر نیز بصیرت نیز چشم و نه بدل
 مگر از جهت یقین بدان معنی که یقین بدانند که هست و چون یقین بنده درست گشت همچنان باشد
 که دیدار است ولیکن نه دیدار بود و هر که ردا دارد که بنده خداوند تعالی را درین جهان ببیند
 یا معانی چشم و یا بدل ضال است و مبتدع و کذاب و حضرت شیخ سعد الدین قدس سره در شرح
 رساله مکیه میفرمایند که نفی دیدار در دنیا به معنی دیدار عین حق یا بمعنی ادراک هویت گفتند
 و درین شک نیست که دیدار بمعنی نباشد بلکه دیدار در دنیا بدل که آنرا مشاهده گویند ظهور است
 و صفات تجلی انوار است و یقین دانستن بدل که خداوند تعالی هست چنانکه باید نبود تا رفع
 حجاب و تجلی انوار نشود نه بنی که شیخ ابو الحسین نور سی قدس سره میفرمایند که الیقین المشاهده
 چون یقین بنده را بدین درست گردانند و لا جرم همچنان باشد که دیدار است یعنی چنانست که دیدار است عین حق
 و ادراک هویت است ولیکن نه دیدار عین حق و ادراک هویت بود و اگر کسی ازین یقین علمی مراد دارد
 معاذ الله که دیدار قلبی را بمعنی باشد که این نوع یقین عوام همه دارند خواص را از عوام هیچ فرقی نماند پس
 یقین که خواص را باشد نبود تا رفع حجاب و تجلی انوار نشود و همین را ما مشاهده و دیدار قلبی میگوئیم و حضرت
 شیخ قوام الدین قدس سره میفرمایند که مکاشفه آنست که هویت حضرت حق تعالی ادراک کنند و یا دریا
 هر چه خواهی نام نه رویت قلبی را خواه رویت بصیرت را خواه مکاشفه خواه مشاهده باصطلاح صوفیه رویت

رویت قلبی است نه رویت عبادی که بجایه تعلیق دارد

۶۱۴ جوهر وقت تعلیق دارد و قلب و رویت متعلق است بچشم سر وقت را صفای حجاب گویند و رویت
رفع حجاب و معنی صفا حجاب آنست که مثلاً یک چیز را چنانکه هست عینک زیر چشم نهاد و بنید و معنی رفع حجاب
آنست که بی عینک بر بنید آنکه صفا حجاب است آنرا مشاهده گویند و آنکه رفع حجاب است آنرا رویت گویند
و رویت حق موقوف است بهوت صوری موعود است بچشم سر و رویت موقوف است بهوت معنوی از کثرت
تزکیه و تصفیه قلب سالک جایا که در دل رومی نماید جمال حقیقی می بنیاد از عجب حال بقین تمام سپیدانکه
رویت است فاما اهل معرفت این را مشاهده گویند کمش لشمس که در چهارم آسمان است و صفا حجاب
گویا که بذاته در آسمان دنیا است که می نماید بعضی گویند که دیدن حق تعالی بچشم سر جائز است و عقل چرا که
موسی سوال رویت کرد بقول رب ارنی انظر الیک و سوال محال از انبیاء و انیست بعضی گویند
اشارات لن ترانی بر نفی اضافات غیریت است یعنی هرگز تو نخواهی دید مرا ای موسی تا که تو نبی
بعضی گفته روتیه در آخرت همچو معرفت در دنیا است چنانکه خداوند تعالی را شناخته شود و دنیا از غیر او را که
و دریافتن هویت همچنان دیده شود و آخرت از غیر او را که و دریافتن هویت قال الله تعالی لا تدركه الابصار
و هو يدرك الابصار و دنیا بد خداوند تعالی را چشمها پس در دنیا معرفت چشمها شهودی که مشاهده
ذات است عارفان را بغیر او را که بود چنانکه در آخرت روتیه مشاهده بغیر او را که شود

۶۱۵ جوهر وقتی جناب مستطاب سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم بجزت خداوند تعالی
التماس نمودند که خداوند افراده قیامت حساب امت من بدست من دهی زیرا که امتی دارم که در غایت
جو روحها اند نباید که ایشان پیش انبیاء و دیگر فضیحت شوند و زمان شد که حساب امت تو پیش خویش
خواهم دید تا ایشان پیش تو فضیحت نشوند اگر ترا امت نماند مرا بند گانند

۶۱۶ جوهر رحمت او سبحانه بر دو وجه است یکی رحمة استثنائی و این رحمة عام و مطلق است و
سابق بر غضب و غضب که واقع شود بر مغضوبان منسوب بر رحمت است و غضب خالص نیست
و این رحمت عام است همه را و ازین رحمت عالم پیدا شده سعید و شقی و مؤمن و کافر و مطیع و عاصی
و رسیدن رزق به عالم و ابقا عالم ازین رحمت است و این رحمت شامل است مرا بلیس و انیر و این رحمت
عذاب از کفار منقطع شود و در جهنم و ابلیس نیز امید و این رحمت است و وجه دیگر رحمت و جوهر رحمت
و آنرا حضرت خداوند تعالی بر خود لازم گرفته و وعده بآن فرموده رحمت و جوهر ناسیه شد و این رحمت
مقیده است و متعلق است بصالحان و تابان و رفوفاات مکیه میفرماید که سمیل بن عبد الله قسری

قدس سره گفتند که میان من و ابلیس مناظره طولیده واقع شد و در آخر مناظره ابلیس گفت که الله تعالی میفرماید
رحمتی وسعت کل شیء رحمت من وسعت کر و دهرش را و این کلام عام است و ابلیس گفت من هم شیء هستم
و شے انکار انکرات است شامل است هر چیز را پس مرا هم رحمت وسعت کرده است سبیل میفرماید که من تیره ماندم
درین حجت و فهمید ابلیس ازین آیه که نه فهمیده بودم من پس متفکر ماندم و این آیه را تکرار میکردم پس هرگاه که رسیدم
بقول وی سبحانه بعد از این آیه است ف اکتبها للذین یتقون و یوتون الزکوة پس گفتم من ابلیس را
یا ملعون الله تعالی مقید ساخت رحمت خود را و خارج گردانید از عموم پس فرمود کتابت کردم این رحمت را
بر اے متقیان پس تبسم کرد و ابلیس و گفت اسی سبیل من تراند آنست بودم که تو باین مقام هستی که تقید
رحمت کنی تقید صفت تست نه صفت او سبحانه یعنی رحمت از صفات ذاتیه حق است مقید نمی تواند شد چنانکه
ذات او سبحانه مقید نیست و تو که عبد مقید هستی پس رحمت تو نیز مقید باشد بعد از ان رفت و شیخ اکبر میفرماید
که این عام رحمت مسئله اصل است نه فرع و رحمت حق سبحانه و تعالی مطلق است مقید بکس نیست و ابلیس نیز
منتظر این رحمت است و شمول این رحمت و از پاره این رحمت مقیده است و آن رحمت و جوبیه است که
لازم گردانید الله تعالی که بآن رحمت رحمت کند بر تائبان و مغفایان و اما رحمت مطلق چون خود مطلق
پس شامل همه شایست و ابلیس را نیز در ان نصیب است چنین فرموده ملک العلماء مولوی عبد العلی

قدس سره در تشریح شتوی معنوی

جواب هر ایمان بر دو نوع است مجمل و مفصل نزد بعضی ایمان مجمل معتبر است و نزد بعضی ایمان مفصل
پس ایمان مفصل باید آورد تا با اتفاق درست باشد و ایمان مجمل اینست که بگوئی امنت بالله کما هو
باسماء و صفاته و قبلت جمیع احکامه و خلاصه اش اینست که قبول کردم دین مسلمانی را و آنچه دروست
و بیزارم از کفر و کافری و آنچه دروست و حضرت شیخ سعد بن عبد بن قدس سره در تشریح رساله مکیه میفرماید
که حضرت شاه سینا قدس سره درین وقت قیلوله و در شب مقاد بود که با حضور تمام میخواندند و دیگران را
نیز میفرمودند قبول کردم دین مسلمانی را و آنچه دروست و بیزارم از کفر و کافری و آنچه دروست و اتوبیة
واقول اشهد ان لا اله الا الله و احد لا شریک له و اشهد ان محمدا عبده و رسوله بعده سه کت این
و دعا میخوانند اللهم انی اعوذ بک من ان اشرک بک شیئا و انا اعلم و استغفرک لا اعلم و
اتوب الیه و اقول لا اله الا الله محمد رسول الله و ایمان مفصل اینست که بگوئی امنت بالله و
و ما لک و کتبه و رساله و الیوم الآخر و القدر خیر و شره من الله تعالی و البعث بعد الموت
یعنی بگوید و انا و کتبه که کردیم بخداوند تعالی و گردیدن آنست که بماند که خداوند تعالی کی است و بود

و باشد او بود عالم نبود او باشد عالم نباشد قییم است با همه صفات ذات و صفات انحال وجود او را بدایت نیست
و بقا او را نهایت نه و او را انباز نیست و از زن و فرزند منزله است او بکس نماند و کس بدو نماند و از خوردن و
آشامیدن و خندیدن و از جای بجای رفتن و مکان گزیندن و از جمیع صفات نقائص منزله است حتی است
نه بجان سمع است نه بگوش البصیرت نه بچشم عالم است نه بدل قیاس است نه بپن و آشکارا کلی و جزوی
میداند که هر عالمی بصیرت دارد و هر عالمی برتر باشد آفریدن و ناچیز کردن تواند بار او قدیم هر چه خواست
کرد و هر چه خواهد کند حکیم است مختار است خالق است جوهر جسم و عرض و کل و بعضی نیست صورت و جهت و جای
و نهایت ندارد و بگوید و اعتقاد کند که فرشتگان بنده گان حضرت خداوند تعالی اند شب روز عبادت او را
مشغول اند شستی و کبابی ندارند بعضی از نور اند و بعضی از نار و معصومان از گناهای صغائر و کبائر بعضی گویند
عصمت در بعضی فرشتگان است و ایشان را صفت مذکور است و انوشته نمکنند بعضی از گناه آفرینش قیام
بستند و بعضی در سجود و بعضی در رکوع و دشمن داشتن ایشان را کفر است اگر کسی گویند که دیدار فلان بر
من چون دیدار غر ایل است اگر در دل عداوت بوده باشد بنا بر آن تشبیه کافر گردد و بعضی گفته اند
که خواص بشر افضل است بر خواص ملک و عوام ملک یعنی همه پیغامبران افضل اند بر همه فرشتگان و عوام
بشر افضل اند بر عوام ملک یعنی انبیاء افضل اند بر عوام ملک و خواص ملک افضل اند بر عوام بشر و بعضی
ساکت اند از تفصیل رسل بر ملائکه و تفصیل ملائکه بر رسل و بگوید و اعتقاد کند که کتب خداوند تعالی که از آسمان
فرود آمده اند بر پیغامبران همه بر حق است و بر طریق تعیین کتب ایمان نیار و چنانکه بعضی گویند که صد و چهارده
کتب است زیرا که شمار کتب بدلیل قطعی ثابت نیست چهار کتب مشهور است تورات بزبان سریانی بر موسی
علیه السلام و انجیل بزبان عبرانی بر عیسی علیه السلام و زبور بر داود علیه السلام و قرآن جمیع بر محمد رسول الله
صلی الله تعالی علیه و آل و صحابه و سلم و بگوید و اعتقاد کند که همه پیغامبران فرستاده خداوند تعالی بر حق اند اول
ایشان آدم علیه السلام اند و آخر ایشان محمد بن عبدالله بن عبدالمطلب بن هاشم بن عبدالمناط بر چه فرموده اند بر حق
فرموده اند بعضی بنی اند و بعضی مرسل و بعضی اولو العزم هیچ پیغمبر زن و بنده نبود و در پیغمبری دو قرنین لقمان
و خضر اختلاف است و صحیح آنست که خضر علیه السلام پیغامبران اند و پیغامبران همه معصومانند از کفر قبل الوحی و بعد از
و اما از گناهای بعد الوحی یا قبل الوحی ناورد و بعضی درین اختلاف دارند و اجماع است که انبیاء همه فاضلتر
از همه بشریج صدیقی و ولی در فضل با انبیاء مساوی نشوند اما انبیاء میان خود فاضل و منفصل اند و حضرت
محمد رسول الله تعالی علیه و آل و صحابه و سلم از همه افضل اند و خاتم النبیین حضرت عیسی علیه السلام که
فرود آیند کار پرستار نیست بنی ماکند تا ندکی از علماء است مرحومه و بنی ماکند تا ندکی از علماء است مرحومه و بنی ماکند تا ندکی از علماء است مرحومه

همه پیغمبران را معجزه بوده است و زمان خود معجزه نموده اند و معجزه ظهور امر است خارق عادت که براس صدق نبوت پیدا گردد و در هنگام دعوی دیگران از آوردن مثل آن عاجز شود چنانچه بنی مادی دعوی نبوت کردند و معجزات روشن چون فتح القرم و سلاطین شک و آمدن درخت بخواندن ایشان و نالیدن چوب و بیرون آمدن چشما از سر انگشتان و معجزات که از کثرت درخت توان رسید خصوصا قرآن مجید معجزه باغیه است و ثمریت مستقیم و بگوید و اعتقاد کند که روز قیامت آمدن برحق است و همه را بعد میرانیدن زنده کنند از آدمیان و پریان و پرندهگان و فرشتگان و جمله جانوران بعد که سقطی از شکم ماورافقد و صورت بسته باشد و جان در وی نیامده باشد او را نیز زنده کند برای شفاعت ماور و بگوید و اعتقاد کند که اگر ویدم من باندازه کردن خیر و شر و گردیدن تقدیر آن باشد که بداند نیکی و بدی که از بنده در وجود می آید همه از خداوند تعالی است نیکی همه بارادت و حکم و مشیت و امر و محبت و رضا و قضا و قدر خداوند تعالی است و بدیها همه بارادت و مشیت و قضا و قدر خداوند تعالی است لیکن در چهار رضا او و محبت او و امر او نیست و باید دانست که رضا غیر ارادت است رضا آنکه اراده بود رضا نباشد چنانکه مرعینی باشد که دار و کردن ارادت دارد و رضا ندارد و رضا لایق خیرات بود نه در شر و نزدیک اشعری محبت و رضا چنانکه در خیر است و در شر هم است و نزدیک معتزله خیرات همه بارادت است و در شر ارادت او نیست و این باطل است و بگوید و اعتقاد کند که هر یک بعد مردن گوشت و پوست و استخوان پراکنده و خاکستر گردد و بعد روز قیامت اجساد و هر یک را بر هیئت اولی با جمیع صفات وی بامر خداوند تعالی پیدا گردند و بفرموده گردانند تا این جسد را به ثواب و عقاب رسانند بندگان و چهار پایان همه حشر کرده شوند برای قصاص مظالمی که میان ایشانست حاضر شوند و بپای ناپیر شوند مگر چیزی که با آدمی انس دارد مانند کبوتر و جز آن و بگوید و اعتقاد کند که بهشت و دوزخ امر و موجود مخلوق اند اهل بهشت همیشه با عیش و نعمت باشند و اهل دوزخ همیشه در دوزخ با عذاب و عقاب بوند و بگوید و اعتقاد کند که علامات قیامت و عذاب قبر و سوال منکر و نکیر و میزان و صور و شفاعت شافعان و خواندن نامها و ولون نامها بعضی را بدست راست و بعضی را بدست چپ و صراط و لوح و قلم و حوض کوثر همه بر حق است و چنانچه آمده است که الایمان اقر له باللسان و تصدیق بالجهان و عمل بالارکان مراد از آن نعمت است که عین ایمان اقرار است یا عمل بل عین ایمان مجرد تصدیق دل است و اقرار عمل بر و علامت و دلیل آن و بر خند ممکن است که شهادت این دو شاید نباشد چنانچه در حق منافقان که اقرار عمل مد ایشان موجود بود و ایمان منقود و لیکن بسبب آنکه بناس احکام بر طواغیت شهادت این دو شاید حکم بر ایمان مشهود است و بدست بود و میقت از وساطت گردید چنانکه قاضی ابی جازاد از شیخ خود

شهو و حکم بر مشهود علیہ لازم گردد اگر چه احتمال کذب دارد و وقتی حضرت بلال رضی اللہ تعالیٰ عنہ شخصی را از انکار در معرکہ بینداخت و آن شخص شہادت عرض کرد و حضرت بلال بآن مبالغات ننمود و سر او از تن جدا کرد چون این حالت بحضرت سید المرسلین صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و صحابہ اجمعین عرض داشت و عرض عتاب آمدند عرض کردند یا رسول اللہ اقرار او از خوف بود نہ از ایمان فرمودند چرا دل و رانہ شکافتی یعنی توجہ دانی کہ در دل او ایمان نبود

۱۱ جوہر ایمان بر انواع ست نہ یکپہاست و اصل حمد عبادت و تہا بیج نیکی و عبادت بی درستی ایمان کار نیاید و بغیر ایمان در قرب حق سجاہ و تعالیٰ نکشاید و معنی ایمان اقرار کردن بزبان و استوار داشتن بدل کہ الا ایمان اقرار باللسان و تصدیق بالقلب ایمان نزد حق تعالیٰ جمعست یعنی بدایت پس غیر مخلوق باشد و نزدیک خلق تفرقہ است یعنی ہمہ مومنان از ان نصیب می یابند فرمودند بحضرت سرور عالم کہ اللہ تعالیٰ ایمان آفرید و خلعت سخاوت او را پوشانید کہ ہمہ خلق نصیب میرساند ایمان دو قسم است محل و منفصل محل امنست باللہ کما ہو باسمائہ و صفاتہ و قبلت جمیع احکامہ و منفصل امنست باللہ و ملائکتہ و کتبہ و رسالہ و الیوم الآخر و القدر خیرہ و شرہ من باللہ تعالیٰ و باعث بعد الموت - ایمان پنج نوع است ایمان مطہوع و ایمان معصوم و ایمان مقبول و ایمان مردود و ایمان موقوف و ایمان مطہوع ایمان فرشتگان است و ایمان معصوم ایمان پیغمبران است و ایمان مقبول ایمان مومنان است و ایمان مردود ایمان منافقان است و ایمان موقوف ایمان متبدل علیست ایمان غیر مخلوق است و عطای حق است ہر کرا خواہد بدد ایمان نورست کہ در دل بندہ در آر حق تعالیٰ لو بشناسد بدان نور آفرید کار خود را بیگانگی و چگونگی۔

۱۲ جوہر بیانکہ ایمان مفراس عبادت ست بیج عبادت بغیر درستی ایمان درست نیست و ایمان را دور کن است یکی اقرار بزبان و دوم تصدیق بالقلب کہ الا ایمان اقرار باللسان و تصدیق بالقلب لیکن تصدیق رکن اصلی ست و اقرار بزبان شرط اجزائی حکام شرع است در دنیا ۱۳ جوہر ایمان دو نوع است یکی عطاء حضرت خداوند تعالیٰ و آن نورست مقدوس و نور قلب مومن کہ ازان توفیق براقرار و تصدیق یافت و دوم آنکہ کسب میکند بندہ بقوت ایمان عطائی یعنی چون حضرت خداوند تعالیٰ نورے در دل بندہ می نهد بقوت آن نور عطای اقرار و تصدیق حاصل میکند و کسب میکند شہادت بروحدانیت حضرت خداوند تعالیٰ و بریالت حضرت محمد رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و صحابہ وسلم و بر حقیقت جمیع چیزے کہ بر حضرت سید عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و صحابہ وسلم نازل شد

۴۳ جوهر صاحب رساله مکیه قدس سره میفرماید که ایمان کامل آنست که جمیع کندیان توحید و تعظیم و قول حضرت خداوند تعالیٰ لیس کمثلہ شئی توحید است و قول تعالیٰ و هو السميع البصیر تعظیم است یعنی چون دانست که حضرت خداوند تعالیٰ بے شبهه و بے نمون است توحید را حاصل کرد و بعد حصول توحید بحد مشغول گشت و دانست که حضرت خداوند تعالیٰ شنواست نه بگوش و بینا است نه بچشم تعظیم حاصل کرد پس چون کسی را توحید و تعظیم جمیع شایگان حاصل شد

۴۵ جوهر حضرت سید عالم صلی الله تعالیٰ علیه وآله و صحابه و سلم میفرماید که مومن کسی است که امین شوند بمسائگان او از ضرر باشد او و مانند آن مراد از آن شمره ایمان است که همسایه را از و مضرتی نرسد بجهت آنکه همسایه اهل حقوق است

۴۴ جوهر سوال میکنند که در صفت ایمان مفصل تقدیر خیر و شر مذکور است و در کلام طیب و کلمه شهادت مذکور نیست اگر قرآن و حدیث نیست و صفت ایمان چرا ذکر کردند و اگر فرض است بکلام طیب و کلمه شهادت ایمان چگونه حاصل شود جواب قول شنبیری از علماء ایمان محمل سبب است پس بکلام طیب و کلمه شهادت ایمان بت شود و نزدیک بعضی علماء ذکر این امور و ایمان فرض است ازین تفصیل حایر نیست و صفت ایمان را این امور اختیار کردند تا با اتفاق علماء ایمان حاصل شود و سوال میکنند که در صفت ایمان ایمان بفرشتگان کتب ایمان بپیغمبران چه مقدم و شتند جواب از آنکه تحقیق ایمان برل بذکر فرشتگان و کتب متعلق است زیرا که بیان شریعت بکتاب است و کتب را بر پیغمبران و فرشتگان آید و سوال میکنند که چون بدیها همه کلمه بارادت و بمشیت حضرت خداوند تعالیٰ است عذاب کردن ظلم بود و حضرت خداوند تعالیٰ از ظلم منزّه است جواب سچکس ابر حضرت خداوند تعالیٰ حق و واجب است تا بمنع حق او ظالم کرده و دیگر ظالم آن باشد که در ملک کسی بے اذن او تصرف کند و چون کسی را بر او حق واجب بود و تصرف وی در ملک خود بود جور و ظلم نباشد بلکه عدل بود حضرت خداوند تعالیٰ مالک مطلق است بر چه خواهد کرد و کردن او یا فضل بود یا عدل و اینجا عدل است بجهت آنکه بنده را فاعل مختار گردانیده است

۴۶ جوهر طوائف مردم باعتبار ایمان و عمل چهار انداز صاحبان که هم ایمان دارند و هم عمل صالح دوم فاسقان که ایمان دارند و عمل صالح نه سوم منافقان که عمل دارند و ایمان نه چهارم کافران که نه ایمان دارند و نه عمل

۴۷ جوهر هر که اقرار کند بزبان و تصدیق کند بدلیل او کافر است عند الناس و مومن نیست عند الله و هر که اقرار کند بزبان و تصدیق نکند بدلیل او مومن است عند الناس و کافر است عند الله و هر که اقرار کند

کنند بزبان تصدیق کنند بدل او مومن است نزد یک الله و خدا الناس پس هر که خواهد تا از حکم کفر حکم ایمان
آید اقرار کند بزبان و تصدیق کند بدل که الا ایمان اقرار باللسان و تصدیق بالقلب نیست
نجات و تخلص از کفر و نفاق

چهارم بدانکه اصول دین اسلام است و اعتقاد و ایمان و ایقان و معرفت و توحید اسلام
آنست که فرمودند حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم که بنا کرده شما سلام بر پنج
چیز یک شهادت بر وحدانیت حضرت خداوند تعالی و بر رسالت رسول الله صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه
و سلم که بگوید لا اله الا الله محمد رسول الله یعنی نیست الهی مگر او و پرستش بحق در وجود مگر الله تعالی
و محمد رسول الله است دوم برپاداشتن نماز پنج وقت سوم دادن زکوة از دولست در م شرعی پنجم
شرعی چهارم روزه ماه رمضان المبارک پنجم حج کردن اگر استطاعت و قدرت باشد و حقیقت
اسلام نورست در سینه مومنین که بدان نور و معرفت و هدایت نشاده میگردد و فرمودند حضرت
سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم مسلم کسی است که سالم مانند مسلمانان از دست
زبان او و مراد ازین شمره و کمال اسلام است و اعتقاد صحیح گرفتن صورت علم راجع است بوجود
مغیبات و استدالات و معانی معقولات و کشف ملکوت یعنی اعتقاد صحیح وقتی شود که مغیبات
کشف کنند پس بدان کشف و در دل علم راجع پدید آید و کمال این بحر معرفت شهودی نشود و حقیقت
اعتقاد نورست در دل بنده که دور میکند بدان نور چیزی که پیش آید او را از شک و ریب و اعتقاد
صحیح آنست که خالی باشد مومن از تعطیل و اسحا و تشبیه و تجسیم و تکلیف و تنقیص و علول و احوال و
واباحت معتزله تعطیل صفات می کنند که خداوند تعالی عالم بذات و قادر بذات بغیر و اسطه
علم و قدرت میگویند و این باطل است و احادیث و میل بسوء باطل یعنی میل از سنت و جماعت
بسوی باطل نکنند چنانکه بعضی دارند که حضرت خداوند تعالی را دور میگویند و بعضی چهار تشبیه
آنکه خداوند تعالی مانند چیزی ندانند و دیگرے مانند خداوند تعالی ندانند لیس کماله شے همیشه
خوانند و تکلیف یعنی چگونگی در ذات خداوند تعالی که خداوند تعالی بیچون و بیچگون ست لون و ریسم
و حراره و برودت و رطوبت و یوبست و غیر ایشان که از صفات اجسام است بر خداوند تعالی
اعتقاد نکنند و تنقیص آنکه خداوند تعالی صفت به تنقیص و از ویاد کنند که تنقیص و از ویاد یا بر عدد
بود یا بر اجزا بر عدد و چنان بود که نه بوده شده و ده بود یا زده شده و بر اجزا چنان بود که چیزی خرد باشد
تجزیت بیفزاید یا چیزی بزرگ باشد بعلتی باینجه که خداوند تعالی منزّه است از عدد و اجزا

چو هر صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که معنی اسلام انقیاد و نفس است مر قبول احکام جناب
 الهی را و مر انقیاد و نفس انکساع اواز و صفت دعوی الهیت است و انصاف بصفت عبودیت که اراده امارت
 صفت جلی نفس است پیوسته خواهد که فرمان ده بود نه فرمان پذیر و این صفت در وی عین منازعت است
 بحضرت حق سبحانه و تعالی در الهیت و عبودیت پس هر گاه که در نفس صفت انقیاد و جناب الهی پدید آید
 امارت او بعبودیت مبدل شود این نزاع از او بر خیزد و در سلک عباد الله منخرط شود و اسلام قالب و
 صورت ایمان است و ایمان روح و معنی آن پس حیات اسلام بایمان است و کمال ایمان بسلام
 چو هر در اعمال صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که مراد از عمل درین موضع احکام مبانی
 اسلام است و مبانی اسلام پنج انداد است کلمه شهادتین و صلوة و زکوة و صوم و حج و معنی اسلام انقیاد
 نفس است مر قبول احکام جناب الهی را و نیز انقیاد و نفس انکساع اواز و صفت دعوی الهیت و انصاف
 بصفت عبودیت است که ارادت امارت صفت جلی نفس است پیوسته خواهد که فرمان ده بود نه فرمان
 و این صفت در وی عین منازعت است با حق سبحانه و تعالی در الهیت و عبودیت که هیچ مخلوق را استحقاق
 آن نیست پس هر گاه که در نفس انقیاد و احکام جناب الهی پدید آید امارت او بعبودیت مبدل شود و در
 سلک عباد الله منخرط گردد و اسلام قالب و صورت ایمان است و ایمان روح و معنی آن پس حیات
 اسلام بایمان است و کمال ایمان بسلام کلام و وجود کمال و صفت ایمان در عین ایمان مجرد از صورت
 اسلام چنان تعبیه است که وجودش در تخم و مراد از آن آدمی بدینا این زراعت است تا امر و نذر است
 عمل آثار حقائق ایمان بر دارد و باینبار خانه آخرت فرستد و فردا در اسلام از آن منافع انتفاع می یابد
 و اشارت بدین معنی است الدنیا مزرعة الآخرة و بوجه دیگر ایمان به شباه نور مصباح است و عمل به شباه
 زیت پس همچنانکه نور مصباح با اتصال امداد زیت متزائد و روشن باشد از دوام اتصال زیت عمل به مصباح
 ایمان بهواره زجابه قلب سماوی و شکاکه نفس ارضی منور باشد و عمل که به شباه زیت است از غایت صفاء
 اعتقاد و خالصت فی نفسه خود نورس دارد و نور عمل بر دو گونه است ذاتی و آن خاص مومنان راست و عارضی
 و آن خاص منافقان راست ذاتی نتیجه ایمان است و عارضی اثر اضادات ناکر و نفاق و منافقان روز
 قیامت چون نور مومنان مشایده کنند از ایشان نور خواهند و عمل نوریت و آن مومنان را ذاتی است و
 و منافقان را عارضی و فی الجمله طوائف مردم باعتبار ایمان و عمل چهار انداد اول صاحبان که هم ایمان دارند
 و هم عمل صالح دوم فاسقان که ایمان دارند و عمل صالح نه سوم منافقان که عمل دارند و ایمان نه چهارم
 کاذبان که نه ایمان دارند و نه عمل

۸۲ جوهر کفر و نفاق است پنداشتن است پیغمبر را و فرستادن حضرت خداوند تعالی حضرت جبرئیل بر پیغمبر و حضرت خداوند تعالی را در چیزی از چیزی ماسکه که آورد و اند حضرت جبرئیل بر پیغمبر و این تکذیب اگر ظاهر و باطن باشد کافر بود و اگر در باطن بود منافق باشد

۸۳ جوهر در اقرار بود انیت حق سبحان و تعالی و رسالت حضرت سید المرسلین صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه اجمعین صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که بنده کلمه شهادت بر زبان برانداخته ان لا اله الا الله و اشهد ان محمدا عبده و رسوله و بدین اقرار بر تصدیق دل خود گواهی دهد و اقرار آن شهادت خاص تر است چه بر اقرار شهادت بود بر نفس خود نه بر شهادت اقرار باشد و آنچه آمده است که الایمان تصدیق بالجنان اقرار باللسان و عمل بالارکان مراد از آن نه آنست که عین ایمان اقرار است یا عمل بل عین ایمان مجرد تصدیق دل است و اقرار و عمل هر دو علامت و دلیل آن و هر چند ممکن است که شهادت این دو نشانه زور بود چنانکه در حق منافقان که اقرار و عمل در ایشان موجود بود و ایمان مفقود و لیکن سبب آنکه بنا بر احکام بر ظواهر است شهادت این دو نشانه حکم بر ایمان مشهوده لازم بود اگر چه احتمال کذب دارد

۸۴ جوهر حضرت شیخ عبدالحق محدث دهلوی قدس سره در مرجع البحرین میفرماید که حکم فقه عام است یعنی شامل است تمامه خلق را و خواص و عوام محکوم اند بدان زیرا که مقصد و سیاق است مراسم شریعت است و اعلائے اعلام دین و ملت و بنامی فقر بر علم است و لهذا قواعد و ضوابط آن کلیه است که باختلاف افراد و اشخاص مختلف و متغیر نشود و حکم تصوف خاص است یعنی مخصوص است بابل قرب و خصوص زیرا که آن معامله است میان پروردگار و بنده و مدار این بر ذوق و حال است و احکام آن جزئیات که باختلاف احوال و مواجید و اذواق مختلف گردد و از اینجا است که حکم فقیه و انکار وی بر صوفی جاریست و انکار صوفی بر فقیه صحیح نه و صوفی را مجموع بقیه ضروریست با حکام تا بر آن عمل کند و در احوال حقائق متغیر شریعت نیست و فقیه را در احکام مجموع بصوفی نه پس تصوف بقیه محتاج است و فقه از تصوف مستغنی اگر چه تصوف اعلی و ارفع است از فقه و مرتبه لیکن فقه اسلم و اعم است و در مصاحبت و ازینجا گفتند که کن فقیها صوفیا و لا تکن صوفیا فقیها یعنی اول داد و تقابست و عمل شریعت و حفظ ظاهر برده بعد از آن بمقام تصوف و اتصاف بحقیقت و تصفیه باطن عروج کن زیرا که این اکمل و اتم و اسلم است عملا و حالا و ذوقا و لا تکن صوفیا فقیها یعنی هم از اول تعلق بحقیقت و توحید و مواجید باطن کن که بعد از وی رعایت ظاهر و اتباع شریعت است احکام نخواهد پذیرفت مرید باید که باطن حقیقت را در ظاهر شریعت مقدم ندارد و تا بنده باطنیه نرود و باطن را نکشد و بظاهر از باطن اکتفا نکند تا اهل حق

و تقشف نشود و بر فقاهت صرف متوقف نماند و از انوار و اسرار محروم نگردد و نیز رجوع از فقه تصوف بباعث
 طلب مزید و شوق ترقی و تعطش کمال آسان است ولیکن رجوع از تصوف بفقہ بعد از استیلا فی دوق باطن
 و غلبه حقیقت دشوار پس اول تمسک بعروة وثقا سے شریعت و فقاهت کند بعد از آن بذروه علیا سے
 حقیقت و تصوف برآید فقاهت مرتبه اسلام است و کلام درجه ایمان و تصوف مقام احسان چنانچه
 در حدیث جبریل این هر سه مقام مبین و مفصل است نیکوئی اینکه پرستش کنی پروردگار خود را گویا می بینی
 او را و حضرت امام مالک رضی اللہ عنہ فرمودند کسی که صوفی شد و فقیه نگشت از دین حق برگشت و آنکه فقیه
 شد و صوفی نگشت از فرمان بیرون آمد و آنکه هر دو را یکجا کرد و تحقیق رسید با بجملة مرتبه کمال فقه صحیح و دوق
 صریح است و انفراد هر یک از دیگره موجب انحطاط و نقصان چنانچه علم طب بے تجربه آن کفایت نکند
 و تجربه طب بے علم آن صورت نه بندد

۸۵
 چو هر فرض بر دو نوع است فرض عین و فرض کفایه فرض عین آنست اگر بعضی از مخاطبان
 بجای آند از دیگران ساقط نشود چنانچه نماز و روزه و حج و زکوة و غسل جنابت و تعلم قرآن و تعلم فقه
 آنقدر که چاره نیست از دانستن آن و جهاد با کفار چون نفیر عام باشد و فرض کفایه چنانکه جواب سلام
 و جواب غا طس گفتن بر حکم اللہ مر آنکس را که عطسه زد و الحمد لله رب العالمین گوید و نماز
 عیدین و نماز جنازه و غسل میت و تکفین و امر معروف و نهی منکر یعنی از بدی باز داشتن
 و پرسیدن بیمار خواندن علم و قرآن و فقه زیاده از قدر حاجت و جهاد کردن بر دشمنان دین چون نفیر عام
 نباشد و معنی فرض کفایه آنست که اگر بعضی از مسلمانان بجا آند از گردن بعضی دیگر ساقط شود و اگر همه
 ترک گیرند همه آثم باشند

۸۶
 چو که هر معنی قبله توجه کردن است بچیزه هر که روی بچیزه آر و قبله آن بود و طلبه او باطنا قبله انبیا
 و ائم ایشان بیت المقدس بود و قبله حضرت سرور عالم و ائم مرحومه حضرت ایشان کعبه است - بعضی
 گفته اند که قبله چهارم قبله جواح که بر جمیع مومنان فرض شده است تا بدان سمت نماز گذارند - دوم
 قبله دل است که صحاب طریقت را توجه بدانست و مشغولی ایشان در آن سوم قبله مر است که توجه
 مریدان شیخ باشد چهارم قبله وجه الله انبیا و اولیا را توجه بدانست و هر چه غیر اوست پشت بدوست
 و هر چه اوست رو به بدوست قبله عشاق جمال لم یزل و معنی کعبه میانه چیز است سخی الکعبه کعبه لا اله الا
 سره الارض و کعبه سبیت اللہ است احوام گویند و معنی جمع قصد کردن است بر که قصد چیزه کند
 و قدیم طلبه و باطن در آن راه زندج او همان باشد قلب عارف حرم الله تعالی است و حرام است بر جرم

الله تعالی اینکه در آید در آن غیر الله تعالی کعبه عام است و کعبه خاص کعبه عام ظاهر است و کعبه خاص باطن است قبله و کعبه مقام خدمت است دل و روح محل معرفت و محبت - کعبه ظاهر از اجبار است و کعبه باطن بر امر آن مقام خلیل است و اینجارب جلیل ۵

بیا و کعبه چه سمر میرنی خدا اینجاست | بلوف مرده کجا میرومی صفای اینجاست

چو هر صوم بر سه وجه است صوم الروح بقصر الاعلی و صوم العقل بخلایف الهوی و صوم النفس بالامساک عن الطعام و المحارم - روزه در شرع عبارت است از ترک خوردن و آشامیدن و جماع کردن از صبح صادق تا غروب آفتاب بریت روزه که عاقل و بالغ و مسلم باشد و پاک باشد از حیض و نفاس - دوم روزه خاص و آن روزه در چشم و بینی و گوش و دست و پا است که تا دیدنی نه بیند و تا شنیدنی نشنود و تا بوئیدنی نبوید و تا گرفتنی نگیرد و تا رفتنی نرود - سوم روزه خاص الحائض است که روزه ظاهر و باطن باشد و غیر حق در دل نیاشد -

چو هر یاد کردن مرگ فضیله عظیم دارد و حضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه و سلم سفره یاد مرگ بسیار کن که آن ترا در دنیا زاهد گرداند و حضرت عایشه رضی الله تعالی عنهما عرض کردند که هیچکس بدرجه شهدا باشد فرمودند باشد کسی که در روزت بار از مرگ یاد کند حضرت ابراهیم تیمی قاری مهره میانه و چیز است که راحت دنیا از من بردیکه ذکر مرگ و دیگر خوف استادن پیش حضرت خداوند تعالی رفته بکفرت عایشه رضی الله تعالی عنهما از سخت دلی خود شکوه کرد فرمودند یاد مرگ بسیار کن او چنان کرد و رفت از دل او برفت و حضرت امام حجة الاسلام قدس سره میفرمایند که هر که شناخت که آخر کار او همه حال مرگ است و قرآگاه او گردد و موکل او منکر و نیکر و موعود او قیامت و مورد او بهشت یا دوزخ است هیچ اندیشه او را مهم تر از اندیشه مرگ نبود و هیچ تدبیر پروری غالب تر از تدبیر زاد مرگ نبود و هر که یاد مرگ بسیار کند تا چهار ساله زاد او آن مشغول شود و گور او روضه یا بازار و نهضات بهشت و هر که مرگ را فراموش کند همه دنیا باشد از زاد و آخرت غافل ماند و یاد کردن مرگ بر سه وجه است یکی یاد کردن غافل که بدین مشغول بود که یاد کند و آنرا گناه باشد از بیم آنکه از شهوات دنیا باز ماند و دوم یاد کردن تا تب تا خوف پروری غالب تر باشد و در توبه تا تب تر باشد و تا تب مرگ را کاره نباشد لیکن تعجیل مرگ را کاره باشد از بیم آنکه ناسخیم بیاید ویت و کراهت ازین وجه زیان ندارد و سوم یاد کردن عارف و آن امان بود که وعده دیدار پس از مرگ است همیشه چشم بان دارد و دانندی آن باشد و درجه دیگر است بزرگتر ازین که مرگ را نه کاره باشد و نه طالب تعجیل آن خواهد و نه تاخیر آن و این مقام رضا و تسلیم است و طلق چنان غافل که اگر یاد کند نیز در دل بپایان

اثره نکند که دل مشغول و نیاز چنان مستغرق است که چیز دیگر را جاس نموده

۸۷

چون در شجاعت مذکور است که حضرت خواجہ عبید اللہ احرار قدسنا اللہ تعالیٰ بسره المبارک میفرمودند
که شریعت است و طریقت و حقیقت و شریعت اجرام است بطایر و طریقت تحمل و تکلف است
و جمعیت باطنی و حقیقت رسوخ است درین جمعیت و میفرمودند که خدمت مولانا نظام الدین میفرمودند
که شریعت و طریقت و حقیقت را در همه چیز بیان می توان کرد مثلاً دروغ گفتن که نبی به نسبت آن افع
اگر کسی آنرا بسبی و مجاهده نکوید و بر طریق استقامت باشد و از زبان دور گرداند که با اختیار و بی اختیار
از زبان معذور نشود این شریعت است لیکن با وجود این می تواند بود که در باطن داعیه دروغ گفتن با
باشد سعی و مجاهده در بیان کند که از باطن داعیه دروغ گفتن دور شود این طریقت است و چنان شدن
که بی اختیار و با اختیار از دروغ گفتن پیاپی نه از دل و نه از زبان این حقیقت است حضرت خواجہ این
سخن را از خدمت مولانا بسیار نقل میکرد و آسمان میفرمودند

۸۸

چون بدانکه متابعت احوال جناب سرور عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ و آلہ و صحابه و سلم شریعت است
و متابعت احوال طریقت و متابعت احوال حقیقت پس هر که متابعت احوال جناب سرور عالم
صلی اللہ تعالیٰ علیہ و آلہ و صحابه و سلم کرد و شریعت درست کرد و هر که متابعت احوال کرد و طریقت
درست کرد و هر که متابعت احوال کرد و حقیقت درست کرد

۹۱

چون بهر آغاز طریقت نهایت شریعت است تا حقیق شریعت نگذارد و راه طریقت بر نکشاید
اگر در هوا پر و یا بآب رود فعل او کرامت نیست بل سحر یا استدراج است

بهر راه طریقت آن بود	کو با حکام شریعت
اینچنین کامل بگو کرده رود	تا ز وصل دوست با بهره شود

چون فرمودند حضرت سرور عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ و آلہ و صحابه و سلم الشریعہ احوالی و طریقه
احوال و حقیقت احوالی و المعرفه شریعی پس بمرتبه سر حق تعالی رسیدن تدا از شریعت است
لسی که در شریعت راجع آید حقیقت به راه بروی خود کشاید به رنج ناسوت و ملکوت شریعت است و نیز رنج
ملکوت و بیروت طریقت و بیروت و ناسوت حقیقت که مرتبه وحدت به رنج است بیروت و ناسوت
شریعت چیز نیست که بحث کرده می شود و ان از طلال و حرام و مراد از ملکوت و راه سلوک صفت و خود
پیدا کردن که عبارت آنکه نمودن و گم گفتن و بیوعی ریاضت نمودن که صفت بشریت او رفع کرد و صفت
ملک برودت ظاهر آید - بیروت و ناسوت معنی اعیان ثابته را گویند و اصطلاح حکما متعلق کونی

ببیند در علمای متکلمین علومای الهی گویند

95

۹۳
اجوبه در لقیقت را و در اصطلاح سالکان تزکیه باطن چنانکه شریعت تزکیه ظاهراست و مخفی مانند
که در لقیقت عبارت از نیر خاص است که مخصوص سالکان راه جناب خداوند تعالی است مانند ترک
دنیا و دوام ذکر و توحید و استیلا و انزاد و صدق و اخلاص و غیر آن و امیر در لقیقت اشارت از احوال
حقیقت است زیرا که در لقیقت مقدم حصول حقیقت است و چنانچه در لقیقت هر شریعت است حقیقت
هر در لقیقت است و در لقیقت بی شریعت و مبدء است و حقیقت بی در لقیقت زندگانه

92

۹۴ جو هر تقویٰ باعث اول دفع و او ترسیدن و پیر پیگیری و فارسیان گاهی کبیر و او نیز خوانند و تقویٰ را
مراتب است اول پیر پیگیری از شرک که سبب ربانی از عذاب و او دانی است دوم دور بودن از گناه و غیره
و کبیره و آن باعث حصول سعادت و دجانی است سوم ترک ماسوا الله و آن و هطه و حصول قربانی است
۹۵ جو هر نماز که بعد از سلام بگذارد و اولی قل اللهم یا نعیم حساب پانزده بار و در ثانیة سورۃ الکافرون یا فیه
و در ثالثه سورۃ النافون یا پانزده بار و در رابعه سورۃ الاخلاص یا پانزده بار بعد از آن این دعا ده بار بخواند
ما جئت رداً و اگر دو اسم الله الرحمن الرحیم لا اله الا انت سبحانک انی كنت من الظالمین حسبنا الله
و انعم الوکیل انی مسنی الشکر انت ارحم الراحمین و اغفرنی امری الی الله ان الله یصیر العباد
یا من ذکره شرف الذاکرین یا من طاعته نجاه للطیعیین یا من رافته ملجأ للعالمین
یا من لا یخفی علی شئ المحتاجین برحمتک یا ارحم الراحمین و اولی آنست که این نماز را بعد از تیمم
کند و بین النظر و العصر هم آمده است

94

۹۶
 اجماع بر صلاوة قضا و اکوان پنج روز جمعه چون آفتاب برآید دو رکعت بگذارد و راوی سورة الفلق
 و در ثانیة سورة الناس و بعد از سلام آية الكرسي هفت بار و باز چهار رکعت بگذارد و در هر رکعتی سورة
 النفر یکبار و سورة الاخلاص سبست و پنج بار بخواند و چون فارغ شود هفتاد و کرت لا حول و لا قوة
 الا بالله العلی العظيم بخواند خواص این نماز نمی داند بهتر حق سبحانه و تعالی -

92
54

۹۴
۲۱ جمادی الثانی - روز دوشنبه کعبه شریف در شب و یازدهم بخواند و بعد از التماس توبه
تکبیر گوید و سر سجده کند و در سجده فاکتبه بگوید یا ایاة الکرسی بفت بار و لا اله الا الله و الحمد لله لا تمیک
له الملك و له الحمد و هو علی کل شیء قدیر و بار پس گوید ایاة الکرسی بمعاقد الغرین و مشک
و منتهی الرحمة من کتابک و اسمک الاعظم و جددک الاعلی و کلماتک الثماتة ان تقضی حاجتی
بلذ و پس سر از سجده بردارد و سلام دهد این نماز برای قضا و حوائج مبررات به تجربه رسیده

۹۸ جوہر دو رکعت ہر وقت کہ تواند بگذارد و شب جمعه فاضلتر در اولی سورتہ الکافرون دہ بار و دنیائے
سورتہ اخلاص دہ بار یا ایہ اسلام پس شہادہ دہ بار و دو بخواند و دہ بار سبحان اللہ و الحمد للہ و لا الہ الا اللہ
و اللہ اکبر و الاحول و لا اقوۃ الا باللہ العلی العظیم و دہ بار اللھم ربنا اتنا فی الدنیا حسنتہ و فی الآخرة
حسنہ و قنا عذاب النار و دہ بار یا غیاث المسکینین اثنا اگاہ یک یک حاجت خواہ بخند کہ
یا آید بعدہ گوید یا رب ہزار حاجت دینے و دینے سے من رہے و اگر دان فیض اللہ تعالیٰ رو شود
۹۹ جوہر صلوٰۃ الصلوٰۃ پیچہ صلوٰۃ التبیح است بجائے تسبیح درید و خوانند ہر روز کہ باشند و این
دو رکعت ست خواہ و شب گذارد و خواہ در روز اما بعد از اشراق درین نماز اثر راست بہر مہمے کہ بخواند آید

وہ اسے ہر لمحے در سے روزِ جمید نہ فرمواتے

نخستین جوهر نماز قضا اقل چهار رکعت است یک سلام مابین مغرب و عشاء در هر رکعت با فاتحه چهار قل صم کند
و بعد از سلام سر سجده نهاده بنقاد و یکبار گوید یا حی یا قیوم بر حمتک استغیث بعضی از مشران طایبان
برای موافقت این نماز ارشاد نموده اند و فرموده اند اگر کسی خوابد که کوه را بناخن تراشد اگر چه محال است
بطیفیل این نماز ممکن باشد و مخفی نماند که چون حضرت مرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه و سلم
در دعا سعی بلیغ فرموده یا نازل شد غم و هم می فرمودند یا حی یا قیوم بر حمتک استغیث
نهم جوهر صلوة العاشقین چهار رکعت است یک سلام در آخر شب بدین نیت نوبت ان
اصلى الله تعالى اربع ركعات صلوة العاشقین برای اہم حاجات در اولی بعد از سورہ فاتحہ
یا اللہ صبار و در ثانیہ یا رحمن صبار و در ثالثہ یا ودود صبار
چهار جوهر نماز کن فیکون چهار رکعت است در اول شب آدینہ غسل پاک کند و جامہ پاک بپوشد
و در اول بعد از فاتحہ صبار بخواند افوض امری الی اللہ ان اللہ بصیر بالعباد و در دوم صبار
الا الی اللہ تعالی الا سور و در سوم صبار نصر من اللہ و فتح قریب و بشیر المؤمنین و در چهارم صبار
انا فتحنا لک فتی مبینا و بعد از سلام صبار گوید غفر انک ربنا و الیک المصیر بعدہ سر سجده
و ہر دو دست بر مار و صبار گوید استغفر اللہ ربی من کل ذنب و اتوب الیہ این نماز را بر
قضاء حاجات از پنج باب میسر نمایند

چهارم در فواکما الفواوند کورست که حضرت سلطان المشايخ قدس الله تعالى سيرة المبارک فرمودند
که نماز هفت خوابها و یس قرنی معنی الله تعالی عنه در سوم و چهارم و پنجم رجب است بعد از ان فرمودند که
در نین و نیم و چهارم و پنجم و پانزدیم آورده اند بی ازان فرمودند که بر دایسته در لیست و سوم و لیست و چهارم

و بست و پنجم بعد از آن فرمود که در هر سه و نهمند می بود مولانا زین الدین هر سه نماز از سوال کردند
 او جواب شافی گشتی و در مباحثه عبارت و نهمندانه در آن روز از حال تعلیم او تشکرات کردند گفت که من
 هیچ نخواهم چو بزرگ شدم وقتی نماز خواهم اولی قرنی گذارم و دعا کنم که الهی من بکبرین رسیدم
 و هیچ تعلیم نگردم مرا علمی گرامت کن جناب مستطاب حق سبحانه و تعالی به برکت این نماز در علم من کثرت
 تا در هر سوره که سخن می افتد بخوبی شارح می شوم اتقی و طریقه نماز اینست که بوقت چاشت غسل کند و چهار رکعت
 بگذارد و بعد از سلام بفتاد و بار بگوید لا اله الا الله الملك الحق المبين ليس كمثله شيء وهو اوسع الصبر
 و چهار رکعت دیگر بگذارد و در هر رکعتی بعد فاتحه سوره النضر یکبار و بعد از سلام بفتاد و بار بگوید انما الله
 معین و ابدی دلیل بحق ایاک نعبد و ایاک نستعین و چهار رکعت دیگر بگذارد و در هر رکعتی بعد
 فاتحه سوره اخلاص و بعد از سلام بفتاد و بار سوره الم نشرح بخواند و دست برداشته بر سینه فرود آرد و
 حاجت خواهد و از اول غسل تا اتمام نماز تکلم نکند

۴

۱۰۵
 ۲ جوهر صلوة التبیح چهار رکعت است بهتر آنست که در چهار رکعت بعد فاتحه از بیجاات چهار سوره
 بخواند بیجاات هفت سوره است سوره بنی اسرائیل و سوره حدید و حشر و صافات و جمعه و تغابن و اسراء
 و از حضرت عبداللہ بن عباس رضی اللہ تعالی عنہ این چهار سوره مرویت سوره التکاثر و سوره
 والعصر و سوره الکافرون و سوره اخلاص و در روایتی سوره الزلزال و سوره العادیت و سوره
 و سوره اخلاص و بعضی در رویشان عراق و یمن در رکعت اول سوره الکافرون خوانند و در دوم
 سوره اخلاص و در سوم سوره الفلق و در چهارم سوره الناس و درین نماز در هر رکعت بفتاد و
 پنج بار تسبیح خوانند یعنی سبحان الله و الحمد لله و لا اله الا الله و الله اکبر و مجموع در چهار رکعت
 سیصد بار بدین طریق که بعد یکبار افتتاح ثنا خواند بعد تسبیح پانزده بار بعد اخوند خوانده سوره فاتحه
 و سوره دیگر خواند بعد تسبیح ده بار گوید و در رکوع ده بار و در قومه بعد تحمید ده بار و در سجده اولی بعد
 تسبیح معمول ده بار و بین السجده تین ده بار و در سجده ثانیه ده بار و این مختار مشایخ خفیه است و بعضی
 در هر رکعت بعد از قرائت پانزده بار خوانند و بعد سجده ثانیه شصت ده بار و باقی چنانکه مذکور شد
 اگر توفیق یابد هر روز یکبار بخواند و الا در هفته یا در هر ماه یا در تمام عمر یکبار و این نماز
 وقت معین نیست هر که هر روز بخواند بعد اشراق بخواند و اگر بعد هفته بخواند روز جمعه بهتر و اگر دیار
 بخواند در شبته اولی و اگر در سال بخواند روز عاشورا اولی و بعضی میفرمایند که بعد زوال قبل نماز
 ظهر بهتر است که در روایت حضرت عبداللہ بن عمر رضی اللہ تعالی عنہ آمده و بعد زوالی روز جمعه افضل

که حضرت عبداللہ بن عباس رضی اللہ تعالیٰ عنہ ہمین وقت میخواندند و از حضرت ابن المبارک رضی اللہ تعالیٰ عنہ پرسیدند که اگر سهو درین نماز لاحق شود و سجده سهو تسبیح مذکور ده ده بار گوید یا نه فرمودند درین نماز سیصد بار تسبیح آمده است فقط و مخفی نماند که این نماز را حضرت سرور عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ آله و صحابه و سلم بعد از نماز خود حضرت عباس رضی اللہ تعالیٰ عنہ آموخته اند و فضل این نماز بسیارست و در حدیث شریف وارد است که هر که این نماز بخواند جمیع ذنوب صغیره و کبیره او آمرزیده شود و سوائے این فائده فوائد این نماز بسیار آمده

۱۰۵

چون هر فرمودند حضرت سرور عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ آله و صحابه و سلم هر که بگذارد نماز باید او نشیند در جای نماز تا طلوع آفتاب مقدار یک نیزه پس در رکعت نماز بگذارد و نوشته شود در دیوان او که آمرزیده شود و اگر چهار رکعت بگذارد و نوشته شود در دیوان مقبلان و اگر شش رکعت بگذارد و نوشته شود در دیوان مطیعان و مسلمانان و مخلصان و اگر هشت بگذارد و نوشته شود در دیوان رستگاران و اگر ده بگذارد و نوشته شود در دیوان اولیاء اللہ چون صاحب فوائد القواد قدس سره میفرماید که حضرت سلطان المشائخ قدسنا اللہ تعالیٰ بسره المبارک بنده را نماز اشراق فرمودند دو رکعت شکر اللہ در اول بعد از فاتحه آیه الکرسی تا خالد و در دوم امن الرسول تا آخر آیه اللہ نور السموات و الارض تا و اللہ بکل شیء علیم و بعد از آن دو رکعت استعاذه فرمودند در اول بعد از فاتحه سوره الفلق و در دوم سوره الناس بعد از آن دو رکعت استخاره فرمودند در اول بعد از فاتحه سوره الکافرون و در ثانی سوره اخلاص فرمودند که آن روز که حضرت شیخ الاسلام ماخواجه فرید الحق والدین قدسنا اللہ تعالیٰ بسره المبارک را نماز اشراق فرموده بهمین شش رکعت فرمودند انتهی و بعضی بعد از آن دو رکعت استجابت گذارند در اول بعد از فاتحه سوره واقعه و در دوم سوره الاعلی و الا سوره القدر و سوره الکوتر و بعد از آن دو رکعت شکر روز در هر رکعت بعد از فاتحه پنجگان بار سوره اخلاص و حضرت مخدوم عالم خواجه نصیر الحق والدین قدس سره میفرماید که دو رکعت شکرانه ماور و پدر بگذارد و در هر رکعتی بعد از فاتحه آیه الکرسی یکبار و سوره اخلاص سه بار و بعد از سلام درود گوید و این دعا بخواند یا لطیف الطیف بی و بوالدی فی جمیع احوال کما تحب و ترضی یا علیم یا قدیدر اغفر لی و لوالدی انک علی کل شیء قدیدر وقت اشراق از طلوع آفتاب تا برآمدن آن مقدار و نیزه است چون آفتاب مقدار یک نیزه طلوع کند نماز شروع نماید و بعد از اشراق اگر بخواند قرآن مجید بخواند یا ذکر گوید و اگر صلوٰۃ تسبیح بگذارد و بهتر و افضل اشراق دو رکعت است و متوسط چهار و اگر نه -

۱۰۷ جوهر چون ربع روز بگذرد چهار رکعت بگذارد در اول بعد از فاتحه سوره و الشمس بخواند و در دوم سوره و الیل و در سوم سوره و الفجی و در چهارم سوره الم نشرح و نماز چاشت دوازده رکعت است و اقل چهار پس در چهار رکعت اول بعد از فاتحه سوره فتح بخواند پس سوره نوح پس سوره القدر پس و اکثر و در چهار رکعت دوم سوره و الشمس پس سوره و الیل پس سوره و الفجی پس سوره الم نشرح و در چهار رکعت سوم سوره الکافرون پس سوره النصر پس سوره تبت پس سوره اخلاص - و بعد از فراغ نماز چاشت خواندن اللهم اغفر لی و ارحمنی و تبت علی انک انت التواب العفور صد بار یا ثور است و هر که التزام گیرد نماز چاشت را اسباب معیشت و یرا حضرت خداوند تعالی میاورد و فرمود یا خیرت سید عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم که سه چیز با سه چیز جمع نشود گناه با توبه و تو نگر می باز نادر فقر و فاقه با نماز صحیح -

۱۰۸ جوهر بعد نماز چاشت دو رکعت برای صحت نفس گذارد در اول بعد از فاتحه آیه الکرسی یکبار و سوره و الشمس یکبار و سوره اخلاص پنج بار و در دوم امن الرسول و سوره و الفجی یکبار و سوره اخلاص پنج بار و بعد از سلام بخواند اللهم انی اسألك العفو و العافیة و المعافاة فی الدنیا و الآخرة

۱۰۹ جوهر نماز تهجد بهترین نوافل است و وقت آن ثلث آخر از شب است دوازده رکعت به شش سلام بگذارد در اول بعد از فاتحه دوازده بار سوره اخلاص و در دوم یازده بار همچنین در هر رکعت یک یک عدد کم کند تا در رکعت دوازدهم یکبار خوانده بگذرد و تر بخواند و اگر گذارده باشد عاده کند و در اول بعد از فاتحه سوره الاعلی بخواند و در روایتی سوره القدر و در دوم سوره الکافرون و در سوم سوره الاخلاص و اگر قضا شود پرواز کند و اکثر شایخ بعد از هر گانه این نماز مراقبه طویله میفرماید ۱۱ جوهر در شب معراج دوازده رکعت بخواند و در هر رکعت بعد فاتحه سوره از قرآن مجید و تشهد در هر رکعتین و سلام در آخرین بگذرد صد بار گوید سبحان الله و الحمد لله و لا اله الا الله و الله اکبر بعد صد بار استغفار بعد دعا کند و شب معراج نزد اکثر شب بست و هفتم ماه رجب است و نزد بعضی شب نهم ماه رمضان المبارک -

۱۱۱ جوهر شب قدر شب معظم است بعضی گویند گاهی در ماه رمضان مبارک باشد و گاهی غیر رمضان و بعضی در اول شب ماه رمضان گویند و بعضی در شب هفتم ماه مذکور و بعضی نوزدهم و بعضی بست و یکم و بعضی بست و سوم و بست و پنجم و بست و نهم و نزد اکثر شب بست و هفتم ماه رمضان

۱۱۲ جوهر صلوة القلب براسه صفائی دل چهار رکعت است و در هر واحد سوره اخلاص یکبار اما بلسان

قلب نه بلسان و نه از

۱۱۳ جوهر صلوة عشق یک رکعت است چون به این نام الصراط المستقیم برسد تکرار کند تا بخود شود و بنفست
و چون بهوش آید از صراط الذین النعمت علیهم شروع کند و فاتحه را تمام نماید و سوره القدر ضم کند و
لفظ انا انزلناه باسمه باز تکرار کند و تمام نماید و التیحات خواند و سلام داد و از نماز براید اگر چه این نماز
بر دست و رفقهاست خفیه نیست اما فراق کرده اند

۱۱۴ جوهر صلوة الاسرار دو رکعت است بعد از نماز مغرب یا بعد از تہجد بدین نیت بگذارد و نیت
ان احملی الله تعالی رکنی صلوة الاسرار تقریباً الی الله تعالی و انقطعا عن غیر الله تعالی
و بخواند در هر رکعت بعد از فاتحه سوره اخلاص یازده بار و بعد از سلام یکبار عواق یازده گاه و دو آنجا
استاده برود و دست بآید و تعظیم تمام سلام کند بعد یازده بار در دنیا بتا بخواند و یکبار فاتحه و یازده بار
سوره اخلاص و ثواب آن بحضرت محبوب بجانی شیخ محی الدین ابو محمد سیّد عبدالقادر جیلانی قدس سره
بسر المبارک بگذارد و جناب ایشان را بحضرت حق سبحانه و تعالی وسیله گرفته حاجت خواهد و بعد
یازده بار بگوید یا شیخ عبدالقادر جیلانی شیا الله و این نماز در خلوت بگذارد و در بیجه الاسرار
مذکور است که حضرت غوث الثقلین قدس سره تعالی بسر المبارک فرموده اند هر کجا حاجت بدگاه عزت
باشد دو رکعت نماز بگذارد و بخواند در هر رکعت بعد از فاتحه یازده بار سوره اخلاص و بعد از سلام
در دو بخواند و بیاید بجانب عراق یازده گاه و بگیرد نام مراد و وسیله سازد و مراد بدگاه عزت و حاجت خواهد
تقصا کرده شود حاجت او

صلوة الاسرار

۱۱۵ جوهر دو رکعت قبل طلوع و بعد از غروب دو رکعت آیت الکرسی سوره الكافرون و سوره غلام
یا زده بار بعد از آن گوید سبحان الله و بحمدہ سبحان الله العظیم و بحمدہ استغفر الله صد بار جناب
حق تعالی و اتق الله فانک دین او را و وسیع کند بروی رزق و این مشهور و مجرب است
۱۱۶ جوهر صاحب دامن دوست نماید بر سوره والعبدیت یا امن الرسول یا سوره النب
سوره بار بخواند یا سوره واقف پس یکبار یا بی بر فرض پنج یا قل اللهم لک ملک یا بخریب
۱۱۷ جوهر صاحب فوائد الفوائد قدس سره میفرماید که بنده را سلامی بود ملج نام او را بشکند اندازد
نظر حضرت سلطان المشائخ قدس سره تعالی بر این تمام از او گردانیده شد همان زمان غلام مذکور
مردم قدوم غالیان آورده بشارت بیت شرف گشت بنان نماز دو گانه فرموده و بشارت

را نند که این دو گانه رانیت چنین باید کرد و دعا عظمیٰ سوره
 ۱۱۸ جوهر صلوة شکر النهار دو رکعت است و در هر رکعت بعد از فاتحه اخلاص یکبار بخواند و
 شکر اللیل و در هر رکعت بعد از فاتحه کافرون پنج بار

۱۱۹ جوهر صلوة رضای ابوبین دو رکعت است و در هر رکعت چهار قل بخواند
 ۱۲۰ جوهر بعد از زوال چهار رکعت بگذارد و در هر رکعت بعد از فاتحه سوره اخلاص یا زده بار یا پنج بار
 یا سه بار بخواند این وقت همچو نصف لیل است و زمان نزول حمت چه در نایم شبست بعد از زوال کشاود متین
 ۱۲۱ جوهر صلوة انخفذه رکعت است بعد از نماز ظهر بعد از فاتحه از سوره فیل و در هر رکعت یک سوره
 تا آخر قرآن مجید بخواند و هر که این نماز پیوسته بگذارد با خفیه ملاقات کند

۱۲۲ جوهر صلوة حفظ الایمان دو رکعت است بعد از نماز مغرب اول بعد از فاتحه سوره اخلاص هفت بار و سوره نعلیق یکبار و دوم
 بعد از فاتحه سوره اخلاص هفت بار و سوره التاسین یکبار و بعد از سلام هر سجده نهد و سه بار بگوید یا حی یا قیوم مبتنی علی الایمان
 ۱۲۳ جوهر بعد از نماز مغرب صلوة او ابین بست رکعت آمده و در هر رکعت بعد از فاتحه سه بار اخلاص
 و اقل آن شش رکعت است و از فوائد الفوائد معلوم شده که حضرت سلطان المشایخ قدسنا الله تعالی
 به برکتهم حضرت شیخ حسن علاء سنجرمی را بین العشائین شش رکعت او ابین فرموده اند
 ۱۲۴ جوهر صلوة السعادت چهار رکعت است و در اولی سوره اخلاص چهل بار پس سی بار پس سیست بار
 پس ده بار و در بعضی اول ده بار پس بست بار پس سی بار پس چهل بار و هر که شب و شبانه این نماز
 بگذارد و هرگز شقی نشود و بعضی گویند که صلوة السعادت دو رکعت است و در هر رکعتی بعد از فاتحه آیه الکرسی
 یکبار و اخلاص سه بار بخواند و بعد از سلام ده بار و ده بار استغفار

۱۲۵ جوهر در فوائد الفوائد مذکور است که حضرت سلطان المشایخ قدسنا الله تعالی به برکتهم فرمودند که مرا
 یاری بود و مدرس او را مولانا تقی الدین گفتند که موصاح و دانشمند او پیوسته بعد از صلوة مغرب دو رکعت
 بگذارد و در رکعت اول بعد از فاتحه و السماء ذات البروج و در دوم بعد از فاتحه و السماء و الطارق
 خواند و چون او نقل کرد من او را در خواب دیدم و گفتم جناب خداوند تعالی باتوجه کرد گفت چون
 کار من تمام شد فرمان آمد که ما او را بدان دو رکعت بخشیدم یکی از حاضران سوال کرد که این را صلوة النور
 گویند فرمودند خیر این را صلوة البروج گویند آن دو رکعت که در هر دو آیتها سوره الفاتحه و سوره الاخلاص است
 و در اول ختم بیست و نون و در دوم ختم بیست و نون آنرا صلوة النور گویند و فرمودند که چون شب و آید فرشته
 بر بام کعبه برآید و ندا کند که ای بندگان خداوند تعالی و ای امتان حضرت محمد مصطفی صلی الله تعالی

علیه وآله و صحابه و سلم شمار شب پنجشنبه بود و شبی و پیش است و آن شب اول گورست بر آن و خیر و آن
 درین شب کارے بکنید و آن کار آنست که دو رکعت نماز بگذارید و هر رکعت بعد فاتحه قل یا ایها الکافرون
 پنج بار بخوانید و چون روز براید همان فرشته بر بام بیت المقدس براید و ندانند که اسے بندگان جناب خداوند تعالی
 و اسے امتان حضرت محمد مصطفی صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه و سلم حضرت خداوند تعالی شمار روز پنجشنبه است
 و روزی و پیش است و آن روز قیامت است بر آن و خیر و آن روز و درین روز کارے بکنید و آن کار
 آنست که دو رکعت بگذارید و هر رکعت بعد از فاتحه پنجبار سوره اخلاص بخوانید بعد از آن بر لفظ بار
 راندند که شیخ جمال الدین مانبوی قدس سره این را حدیثی روایت کرده اند -
 ۱۱۷۱ جوهر اگر معصیت سرزند باید که زود وضو کند و دو گانه نماز گذارد و استغفار کند و از آن معصیت
 توبه کند و برگزیده ندامت کشد.

۱۱۷۲ جوهر در فتاوا سیر میگوید السجدة اثنتان سجدة العبادة و سجدة التمتة سجدة العبادة
 الله تعالی خاصة و سجدة التمتة بدون الله تعالی لوجه التکریم فی خمسة حال جاز للمقوم ان يسجد
 للمبنى و المريد یا شیخ و الرعية للملک و الولد للوالدین و العبد للمولى فی کل حال خیر
 فتاوا سیر احوی اذا سجد الانسان سجدة تامة لا یفر فتاوی خالی و ان سجد الرجل للسلطان
 و کان قصده التعلیم و التمتة دون الصلوة لا یفر فتاوی کان فی قال صد الشیخ من سجد
 بغير الله تعالی و یرید التمتة دون العبادة لا یفر

۱۱۷۳ جوهر قول ابن عباس سجدة التمتة بمنزلة السلام - و مرصاد العباد است که ملائکه را سجده آدم
 فرمودند سبب آن بود که حق تعالی آدم را بنور ذات متجلی کرد - سجده بحقیقت آدم را بنور نور ذات
 صفات حق تعالی را بود چنانچه امروز سجده قبله و کعبه را نیست مریب الکعبه و قبله راست و پیش مشائخ
 که سر بر زمین می نهند سجده نیست آن تعلیم و تکریم نور ذات و صفات معبود حقیقی است که مشائخ و اولیا
 بدان نور متجلی اند -

۱۱۷۴ جوهر سجده پنج قسم است سجده عبودیت و سجده تحیت و جواز و اباحت و فرضیت قول تعالی
 فاسجدوا لله و اعبدوا این سجده عبودیت است و سجده که بغير الله تعالی میکنند آن سجده لغویت
 که سجده سر بر زمین نهادن التوجه تواضع و تکریم و تحیات و اباحت - سجده دو قسم است سجده عبادت و سجده
 تسبیح و تکریم و سجده غایتی تا بوز بلند گفتن سنت است چون بمعلی برسد بکبر منقطع کند و در وقت تکبیر
 بهتر است که استاده شود و الفاظ مذنب امام علم نیست الله اکبر الله اکبر لا اله الا الله و الله اکبر الله اکبر

دوم روز روزه دارد و در کرده شود و ثلث گناهان و سه و سه که سوم روز روزه دارد و از همه گناهان بیرون آید و باشد همچو کسی که شید گشته است در راه جناب خداوند تعالی و بشارت و پیمبریان خود را و بفراید ایشان را بر روزه و اشتتن ایام بغیر که این روزها روشن گردانند و لهای شان را و سپید گردانند و پیماس شان را -

۱۳۴
چون که امام شافعی همیشه رضی الله تعالی عنه پیوسته این روزه نامیداشتند و در وی آنچه نشانزدیم باید داشت و صوم سته شوال حکم صیام دهر دارد و اما علماء را درین احوال است - صوم را سه مرتبه است صوم عوام و خواص و اخلاص خواص صوم عوام آنست که از اکلی و شرب و جماع بازمانند و صوم خواص آنست که سمع و بصر و دست و پا و زبان و سایر اعضا از گناهان باز دارند و صوم اخلاص آنست که دل را از هم دنیا و از کار دنیا باز دارند و از جمیع سوء الله با کلمه تبرأ آرند -
۱۳۵
چون هر بد آنکه جمله حسنات را ثواب معین است الا آن ثواب صوم معین نیست حضرت حق تعالی آنرا بخود اضافه فرموده و صامن جزا که آن شده پس اجر آن بغیر حساب است و در خبر است که الصبر نصف الايمان والعصوم نصف الصبر و فقط صوم در محل لغت موضوع است براسامساک مطلقا و در عرف شرع عبارت است از اسماک مقید به طعام و شراب و وقایع از طلوع فجر تا غروب آفتاب مقرون به نیت معین و مطلق اسماک از طعام فضیلت بزرگ است خصوصا مقید بحکم شرع چه پنج جمله شنوات و منشا و جمیع مخالقات امتلا از طعام است - بتقلیل طعام دل صافی گردد و هوا بمیرد و نور علم افزایش گیرد - احوال مشایخ در آن مختلف و متفاوت طائفه در سفر و حضر بدان مداومت دارند بعضی صائم الدهر باشند و بعضی آن را مکرر و دارند و بعضی صوم را وادی اختیار کرده اند یعنی یک روز صائم باشند و یک روز افطار کنند و فضیلت آن در خبر است و وجه فضیلت این صوم آنست که مراد از صوم مخالفت نفس است و طعام او از عادت مالوف برگرداند نفس بر دوام صوم مقاوت شود و عادت او گردد و تعاقب و تناوب صوم و افطار پیوسته و مخالفت بود و طائفه بر صوم ایام تشریفه اختیار نموده و آن روز عرفه و عاشوره و عثراول از وی آنچه و عثراول از محرم و رجب و شعبان کسب سنین اول و اول شهر و اوسط و آخر آن و ایام جنب یعنی نهم و چهار و چهار و پانزدهم کسب شهر و دین و نهم و نهم کسب سابع و طائفه بر روز از طعام اسماک نموده اند و پیش از غروب افطار کرده تا هم مقصود که تجویع نفس حاصل شود و هم آفت اعجاب که برویت صوم است منافع کرد و شیخ الاسلام بر اختیار این طریق

انکار کرده فی الجمله مشایخ و را اختیار صوم فرموده اند فرقہ آنانند که علم شان بر حال غالب بود و بعوارض احوال مبالغات
نمایند و بر نیتیه که دارند در صوم ثابت قدم باشند و فرقہ آنکه حال شان بر علم غلبه دارد و هر روز که بر خیزند حسب
اشارات علم در ولای ایشان اختیار صوم بود و در آئیناے آن برگزیده که از غیب ساختن شود چون احتیاطی
و حضور جماعتی که موافقت ایشان فضیلت بنید بر مقتضای سلطان حال از اختیار و ارادت خود بایست
و ارادت حق سبحانه و تعالی منسلخ شوند چنانکه جنید بغدادی که علی الدوام به نیت صوم برخاسته و هرگاه که
بعضی از اخوان حاضر شدند به ایشان افطار کرده و فرقہ آنکه حال و علم و ایشان معتدل بود
ایشان متصرف در هر دو گاه به اختیار صوم کنند و بعوارض نگزند و یا بحجت سیاست و تدبیر نفس خود
یا بحجت دیگران گاه به افطار کنند یا بحجت رفیق و لطف بنفس خود یا بآراء موافقت احباب و
اختیار ایشان در هر دو جانب از اختیار حق بود پس هر یک را ازین سه گانه طریقت خاصست مناسب

حال و لكل وجهه يومها - مصباح الهداية

۱۳۶
 آنچه هر یک از آنکه روزه قساوت قلبی را دور میکند و در حدیث شریف وارد است که نصف صوم
 والصوم نصف الصبر و در خبر است که برای صائم دو فرحت است فرحت عند الافطار و فرحت
 عند لقاء الرحمن یعنی فرحت نزدیک افطار و فرحت مغفرت را گویند چنانکه در خبر است ان الله یغفر
 عند وقت الافطار و بعضی فرحت عند الافطار را جابت دعا را گویند حضرت حق سبحانه و تعالی
 صوم را بخود و اضافت فرمود که الصوم لے و اتانا اجر می نه از آنکه صائم بصوم موصوف بصیبت
 می شود و صمد آنرا گویند که ویرا بطعام و شراب حاجت نباشد و بعضی گفته که صوم از افعال سمریه
 است مخلوق را در عبادت و بکار اطلاع می شود و درین اطلاع نمی رود و دخل ریاء و نمی شود و بعضی
 جزاء صوم که بخود فرمود بنابر آنست که چون یکی را در قیامت خصمان پیدا شوند حضرت حق تعالی جزاء
 اعمال و صے خصمان را و بد مگر ثواب صوم صائم را و بد

۱۳۱
جوهر شایخ طریقت میفرماید که هیچ خصلتی بعد از ایمان بهتر از دو خصلت نیست یکی گرسنه
سیر کردن و دیگری سیر را رسته داشتن یعنی بصوم و روزه را چهار فائده است اول خاموشی دوم فکر
سوم معرفت چهارم محبت شایخ صوفیه اتفاق کرده اند که زیاده از چهار روز توالی افطار مکروه است
و در تمام سال چهار روز متصل افطار آمده است مقصود از صوم تحویج نفس است و درین ماه اگرنگی صلی عظیم
۱۳۲ جوهر در فوائد الفوائد مذکور است که حضرت سلطان المشایخ قدس سره تعالی بیکریم بر لفظ مبارک
راندند که در روایتی آمده است که جناب مستطاب سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه و سلم هر ماه

سه روز روزه آشتی اما معلوم نیست که آن سه روز کدام بوده است بعد از آن فرمودند که اداب در روزه آشتی آنست
که ثلث سال روزه داشته شود یعنی در سال چهار ماه بعد از آن فرمودند که این رقهتمتی کرده اند آنکه ماه
دارند و وی آنچه در محرم نذراند و در روز دیگر روزی متبرکه و موسوم بپانزدهمین ثلث سال میشود بعد از آن فرمودند که این
نوع دیگر هم تعیین کرده اند اگر در هفته دو روز روزه دارند مثلاً دو شنبه و پنجشنبه همان ثلث سال می شود و روزی
که هر یک پوخته روزه میدارند و احوال می شود و در پنج روزه بر و آسان میگردد پس ثواب در آن بیشتر باشد که
یک روز روزه دارد که آن بر نفس دشوار تر آید و آن روزه داودی است علی بنیا و آل و علیه السلام
یک روز روزه دارد و یک روز افطار کند.

۱۳۹

اچو هر بد آنکه روزه عاشوره و عرفه یعنی نهم عید الفصحی حکم صیام دهد و در دوش روزه بعد عید و
سه روزه در هر ماه همین حکم دارد.

۱۴۰

اچو هر حدیث شریف وارد است که هر که در شنبه و پنجشنبه و جمعه ماه رجب و ذی القعدة و ذی الحجه
و محرم نوزده روز عبادت بقصد ساله در دیوان عمل و ثبت گردانند.

۱۴۱

اچو هر عبادت بسم مرتبه است کسی عبادت میکند از جهت ثواب و عقاب و این مرتبه عاقله و نبات
و کس بنابر آنکه او را بنده خوانند و بشر فانی و یا که بنده بزرگترین نام است هر آدمی را که حضرت
سید عالم صلی الله تعالی علیه و آله و آحابه و سلم در هیچ خطابه که یا ایها النبى یا ایها الرسول
خوش نبودند چون خطاب شد سبحان الذی امری بعد به بغایت منشرح گشتند و این را عبودیت
گویند و شرط عبودیت چهار چیز است و قاب بالعبود و محافظه احد و دورها بالموجود و تمیز بر مفقود و کس عبادت
میکند اجلالا و هیبة و حیاء و محبة و این را عبودیت خوانند پس عبودیت اعلی از عبودیت و عبودیت اعلی
از عبادت پس محل عبادت تن است و آن بجا آوردن امر مست و محل عبودیت روح و آن راضی شدن
بجمله است و محل عبودیت سر است و آن عبادت در احوال است پس عبادت اصل است و عبودیت
عبودیت فرع نیست فرع بدون اصل یعنی تا آنکه اتیان امر نبود رضا بکلم و عبادت در احوال نشود و
عبادت و عبودیت مجابده است بانفس و عبودیت بدایت است حضرت شیخ ابوعلی دقاق قدس سره
فرمودند العبادۃ للعوام و العبودیة للخواص و العبودۃ لاخص الخواص و العبادۃ لمن لم
علم الیقین و العبودیة لمن لم یمن الیقین و العبودۃ لمن لم یحق الیقین و العبادۃ
لاصحاب المجاہدات و العبودیة لارباب المکابدات و العبودۃ صفات اهل المکاشفات
اچو هر بد آنکه عبادت خیر امیر المومنین افضل است یقین رضی الله تعالی عنه حضرت ابو عبد الله

را اجلالا و تعظیما بود و فرمودند حضرت سید عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم کہ ابو بکر پر شما از
کثرت صوم و صلوة فاضل نشده است البکیرے کہ قرار گرفته است در سینه او و آن عظمت و اجلال است
و عبادت حضرت امیر المومنین عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ خوف و ہیبت بود از محبت حضرت ایشان حبیب بودند
چہ کسی کہ از حضرت خداوند تعالیٰ تبرسد از وی ہر چیز تبرسد و حضرت سید عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و اصحابہ
و سلم فرمودند کہ شیطان می گریزد از سایہ عمر و عبادت حضرت امیر المومنین عثمان رضی اللہ تعالیٰ عنہ
از روی شرم بود و فرمودند حضرت سید عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم شرم کنیم من از کسی
کہ شرم میکنند از فرشتگان آسمان و عبادت حضرت امیر المومنین اسد اللہ الغالب کہ مائتہ تعالیٰ و
از روی محبت حضرت خداوند تعالیٰ بود قال اللہ تعالیٰ و یطعمون الطعام علی حببنا و تمنا و سہا
۱۳۳ جوہر قال اللہ تعالیٰ و ما خلقت الجن و الانس الا ليعبدون و نیا فریعم جن و انس امکہ
آنکہ عبادت کنند و عبادت خالصا لوجه اللہ تعالیٰ وسیلہ قرب و معرفت است و عبادت عادی
علامت بے سعادت است و نتیجہ آن شقاوت است نہ کہ و جمع با عبادت عبادت می کنی
بگذر عبادت و ہر کہ جناب حق سبحانہ و تعالیٰ را بعلتی عبادت کند محبوب او بہمان علت باشد ازینجا
کہ گویند ہر چہ دل بند تست معبود تست۔

۱۳۴ جوہر در شحات مذکور است کہ حضرت خواجہ عبید اللہ احرار قدس سرہ میفرمودند کہ عبادت
عبادت از انست کہ با و امر عمل نمایند و از تو اہی احتیاب کنند و عبودیت عبارت است از دوام
توجہ و اقبال بجناب حق سبحانہ و تعالیٰ و فرمودند کہ در بعضی کتابہا فرق عبادت و عبودیت چنین کردہ
کہ عبادت ادائے وظائف بندگی است بموجب شریعت و عبودیت حضور و آگاہی دل بر نعمت عظیم
و میفرمودند کہ مقصود از خلقت انسان تعبد است و خلاصہ و زبیدہ تعبد آگاہی است بجناب حق سبحانہ
و تعالیٰ در ہمہ احوال بعبادت تضرع و خضوع

۱۴۰ جوہر یکہ خود را مستغنی از بندگی دانند مدعی خداوند نیست و بندگی کردن اینست کہ آنچه فرمایند آن کنی و
بندہ بودن اینست کہ بد آنچه بدارند بندگان باشی و اصل بندگی قول و اقرار است ہر چند اظہار آن از بندہ
بیشتر الطاف حضرت خداوندی در حق او زیادہ تر و صاحب ششوی معنوی قدس سرہ میفرماید

گر تو خواہی ترسے دل زندگی	بندگی کن بندگی کن بندگی
زندگی مقصود بہر بندگی است	بندگی بے بندگی نہ بندگی است
جز خضوع و بندگی و اعطارد	اندرین حضرت ندارد اعتبار

ہر کہ اندر عشق یابد زندگی	کفر باشد پیش او جز بندگی
ذوق باید تا دید طاعات بر	مغز باید تا دید دانه شجر

۱۴۶ جوہر طاعتی کہ بر تن دشوار تر باشد طاعت همان باشد و مخالفت نفس ہر ہمہ طاعت است و قال اللہ تعالیٰ و نہی النفس عن الموی فان ابحثہ فی الماوی ۵ یک نفس از نفس بفرمان تست کفش بپا کن کہ بہشت آن تست + این طائفہ رواندارند کہ ہمہ عمر یک قدم بر مراد نفس وند و برائیں اگر تعظیم نفس نبودی مخالفت امر حضرت خداوند تعالیٰ نشد و در فرعون اگر تعظیم نفس نبود و دعویٰ خدائی نکرد پس موافقت حضرت خداوند تعالیٰ بجز مخالفت نفس نبود

۱۴۷ جوہر اخلاص پاک و خالص کردن دوستی و عبادت و طاعت بی ریا کردن و دین بے ریا داشتن -
۱۴۸ جوہر اخلاص آنست کہ عمل صالح کنی و از حضرت خداوند تعالیٰ ثواب آن نہ طلبی و نخواہی کہ ترا با یاد کنند و برائے آن ترا بزرگ دہند

۱۴۹ جوہر بعضی میفرمایند کہ اخلاص در عمل آنست کہ صاحب آن در دنیا و آخرت بران عوصن نخواہد و این اخلاص صدیقان است و بعضی میفرمایند کہ اگر طلب ثواب کند از اخلاص بیرون نیاید و حضرت ذوالنون مصری قدس سرہ میفرمایند کہ علامت اخلاص سه چیز است یکی برابر بودن مدح و ذم خلق دوم فراموش کردن روتہ اعمال و اعمال سوم تقاضا نکردن ثواب در دین و دنیا و بعضی میفرمایند کہ اخلاص در فراموشی روتہ خلق است بدوام نظر سوی حضرت خداوند تعالیٰ تا از نظر بخلق بیرون نیائی ہرگز بکنج اخلاص نرسی و ازین جاست کہ صوفی را بر ملاستہ فضل دہند چہ ملاستہ خلق را و نظر دارو کہ عمل و حال خود را می پوشد و صوفی بدوام نظر بحضرت خداوند تعالیٰ دارد و بعضی میفرمایند کہ اخلاص نا دیدن اخلاص است چہ کہے کہ در اخلاص بخود اخلاص بنید اخلاص باخلاص محتاج باشد چہ التفات باخلاص نظر دران عجبت
۱۵۰ جوہر بدانکہ عمل ظاہر بدون اخلاص باطن بکار نیاید ان اللہ لا یظہر الی صور کم والی عیالکم و لکن یظہر الی قلوبکم و نیاتکم بدستی کہ اللہ تعالیٰ نظر نمی کند بسوے صورتہاے شما و سوی اعمال شما لیکن نظر میکند سوے قلوب شما و نیات شما پس مقبول نزد اللہ تعالیٰ قلوب اند و اخلاص باطن اگر صور با پاکہ قلب باشد و اعمال ظاہر با اخلاص باطن آن زمان صور و اعمال نیز مقبول گردد -
۱۵۱ جوہر ہرگز اہمی پیش آید بہت روز بخواند روز جمعہ یا اللہ یا واحد صد بار و شبہ یا رحمن یا رحیم صد بار و شبہ یا واحد صد بار و شبہ یا صمد یا فرد صد بار و شبہ یا حی یا قیوم صد بار و چہا شبہ یا حقان یا متعان صد بار و شبہ یا ذا الجلال و الاکرام صد بار و چہا شبہ

۱۴۲ جوهر عند الحاجة بگوید یارب بحق معروف کرخی حاجت من رواگردان -

۱۴۳ جوهر بر بایه حاجت واستعانت پانصد بار بخواند الی احمدی صمدی من غنک مددی

۱۴۴ جوهر عند الحاجة یا حی یا قیوم یا حلیم یا عزیز یا کریم سبحانک یا کریم تو کنی کار صعب الیم
بحق ایاک نعبد وایاک نستعین سی صد بار بخواند

۱۴۵ جوهر بر کرا حاجت دینی و دنیوی باشد غسل کند و دو رکعت نماز بگذارد و بگوید الی بحمت آن
ساعت که باخواجه ابواسحاق احمد نهاوندی آشتی کردی حاجت مرا و کن این عمل از مجربات صحیح و مفیده اند
جوهر شب پانزدهم مستقبل قبله نشین و نوزده هزار بار بگوید الله المستعان و هر بار که هزار بار شود
سر سجده نموده و سه بار آمین گوید بعد حاجت خواهد -

۱۴۶ جوهر اسم الله الرحمن الرحیم لاحول ولاقوه الی بالله العلی العظیم یا حی یا قیوم یا صمد
یا ود ویا وتر یا ذا الجلال والاكرام بعد از نماز صبح صد بار بخواند حاجتش برآید -
جوهر هر حاجتی که باشد هزار بار با تسبیح بخواند است بالله العلی العظیم تو کلت علی العلی
جوهر اسم الله الرحمن الرحیم یا حافظ یا خفیض یا وکیل یا قیوم یا الله و صلی الله تعالی علی
محمد و آله و صحابه اجمعین بهترین و حاجتی که بخواند حاجت روا شود عدد معین نیست

۱۴۷ جوهر عند الحاجة هر روز هزار بار سوره اخلاص بخواند -

۱۴۸ جوهر ده اسم اند که آنرا خرج بخیر جان گویند برای سیاحان متوکل در براری و منازل تافع اند چون از
خواب بیدار شود اسم الباسطاده باز خواند بر دو کف و میدوید بر روی فرود آرد و در میان سنت فجر
و فرض آن یا اسرائیل یا طاطایل یا دویایل بحق یا لا اله الا الله الرقیع جلاله یا الله یا الله
چون از نماز فارغ شود الباسط صبار و العزیز جلیل بار و سوره نصر سب پنج بار پس این ده اسم را بنفاد بار
بخواند و همی بنده منراؤ لرغی جو سامنو عا عالماتو ثونا سلینی ملینیا ملقوما یا قیوما بحق کصیعص
بحق حمسق همین ده اسم برای دفع شر جن و انس و بلیات و آفات نیز خوانند و برای اخراج جنه
که در خانه و منزله است کانه گزیده باشد لیکن بتغیر ماطریش اینست که ده بار خوانند و در هر بیت و مکنند
منراؤ لرغی جو سامنو عا عالماتو ثونا سلینی ملینیا ملقوما یا قیوما بحق کصیعص بحق
حمسق بحق لا اله الا الله محمد رسول الله ملاین سمار و دفع حجت اثر عظیم است بر اب دم کند و بخواند
۱۴۹ جوهر هر که سوره الفلق بسیار خواند رزق باسانی میسر شود -

۱۵۰ جوهر سوره التکانه در نماز نافله بسیار بخواند مال زیاده شود و رزق وسیع و سوره التمره همین حکم دارد -

مراؤ لرغی جو سامنو عا عالماتو ثونا سلینی ملینیا ملقوما یا قیوما بحق کصیعص

۱۶۱ جو ہر آیت الکرسی تا خالدون بعد ہر نماز از فرائض و سنن و نوافل و در غیر اوقات نماز ہماہوت نماید غنی گردد۔

۱۶۲ جو ہر قل اللهم مالک المملکات تا غیر حساب مواظبت کند بعد ہر نماز از فرائض و سنن و نوافل و در غیر اوقات نماز و وقت خواب رزق وسیع گردد و دین ادا شود و محتاج نہ شود۔

۱۶۳ جو ہر سورہ واقعہ ہر روز بعد نماز فجر و مغرب و عشا یکبار بخواند سختی و درویشی نہ بیند و پیمان او مقہور شوند و اگر معاند نسبت بوسے کیدے اندیشد ضرر و اثر آن بوسے لاحق شود و ہمیشہ در حفظ حضرت خداوند تعالیٰ باشد و ہر کہ این سورہ را در مجلس واحد چیل بار بخواند حاجت قضا شود۔

۱۶۴ جو ہر اگر تنگ دست سورۃ النصر ہر روز بعد نماز فجر بست و پنج بار بخواند توانا گردد۔

۱۶۵ جو ہر ہر اسے دفع تنگی معیشت ہر شب سورہ جمعہ بخواند و بعد وضو شانہ کند ریش ہا۔

۱۶۶ جو ہر بسم اللہ الرحمن الرحیم لاحول و لا قوۃ الا باللہ العلی العظیم بسم اللہ المملکات الحق المبین من العبد الذلیل الی مولی الجلیل قد مننی الضر وانت ارحم الرحمن نبید و در آب جاری اندازد حضرت خداوند تعالیٰ غرضش را سبوع واحد حاصل کند۔

۱۶۷ جو ہر بعد از نماز صبح پیش از تکلم صد بار گوید بسم اللہ الرحمن الرحیم لاحول و لا قوۃ الا باللہ العلی العظیم یا حی یا قیوم یا قدیم یا قائم یا قیوم یا قیوم یا احد یا صمد ہر حاجت کہ خواہد شود۔
۱۶۸ جو ہر ہر کہ اگر صعب پیش آید بخواند توکل علی الحق الذی لا یموت ابد او احمق الذی لم یتخذ ولدا ولم یکن له شریک فی المملکات ولم یکن له ولی من الذل و کبرۃ کبیرا و بعد از آن تکبیر گوید مجرب است۔

۱۶۹ جو ہر اگر چہ گم شود بخواند کفی باللہ نصیر او کفی باللہ شہید او کفی باللہ علیم او کفی باللہ حسیب او کفی باللہ و کیلا بعدہ سیار بخواند صحبت فی جوار اللہ و مشیت فی امان اللہ۔

۱۷۰ جو ہر ہر کہ دینہ نہاود فراموش کند یا دینہ پدرو اقربا یا غیر ایشان نمیداند کہ در چہ موضع است سورہ وافعی مواظبت نماید و اگر سورہ الزلزال در نماز و غیر نماز بسیار خواند بر دینہ مانع زمین اطلاع یابد و خواب یاد بیداری۔

۱۷۱ جو ہر صاحب فوائد الفوائد قدس سرہ میفرماید کہ حضرت سلطان المشائخ قدس اللہ تعالیٰ بیرکتم فرمودند کہ چون خوانندہ را دینے ذوق و راحت پیدا آید باید کہ آنرا تکرار کند و راحت گیرد و بخواند کہ در حالت تلاوت و سماع سعادت کی حاصل میشود بر سہ قسم است انوار است و احوال است و آثار است۔

و آن از سه عالم نازل میشود و آن سه عالم ملک و ملکوت و بیجا چیر و است و آن سعادتمندان و پادشاهان
 فرو و می آید بر ارواح و قلوب و جوارح نخت انوار از ملکوت بر ارواح بعد از ان احوال از بیروت بر قلوب
 بعد از ان آثار از ملک بر جوارح یعنی اول در حال سماع انوار نازل میشود و از عالم ملکوت بر ارواح بعد از ان در اول هدایمی آید
 آنرا احوال میگویند و آن از عالم چیر و است بر قلوب بعد از ان بکائی جنبشی که ظاهر میشود آنرا آتش میگویند و آن عالم ملک است
 بر جوارح و فرمودند که حضرت شیخ اکبر قدس سره هرگز قرآن مجید یاد گرفتن فرمود گفتی که اول سوره یوسف یاد گیر و فرمودند که
 جناب سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم فرمودند که هرگز انیت یاد گرفتن قرآن مجید باشد و
 بدان نرسد و هم بدان نیت از جهان برود و او را در گور نهند فرشته بیاید و ترسند از بهشت بیاید و بدست
 او دهد آنکس را و اقبال کند تمام قرآن مجید محفوظ شود و روز حشر حافظ مبعوث شود و فرمودند که قرآن مجید
 بر ترتیل و با ترویج باید خواند یکی از حاضران سوال کرد که ترویج چه باشد فرمودند که از آیتیه که خواننده را
 ذوقی و رفتی حاصل آید تکرار باید کرد و فرمودند که وقتی جناب سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه
 و سلم میخواستند که چیزی بخوانند فرمودند بسم الله الرحمن الرحیم هم درین تسمیه دل مبارک احوالی پیدا شد
 بست بار مکرر فرمودند و فرمودند که مراتب قرآن مجید بهشت نوع است پنج نوع از ان میان فرمودند
 اول آنست که وقت قرآن مجید خواندن باید که دل خواننده را تعلیق جناب حق سبحانه و تعالی باشد
 و اگر آن میسر نشود باید که آنچه میخواند معانی آن بر دل بگذراند و اگر آنهم نتواند باید که در حال قرآن مجید
 خواندن جلال و عظمت جناب حق سبحانه و تعالی بر دل بگذراند یکی از حاضران سوال کرد که نمغنی
 همان تعلیق جناب حق تعالی است که در مرتبه اولی فرمودند فرمودند خیر آن بذات جناب حق سبحانه و تعالی
 بود این بصفت است مرتبه چهارم فرمودند که در وقت خواندن باید که حیا پر و غلب باشد و تصور کند
 که این دولت چه لائق منست و مرا چه محل این سعادت است و اگر آنهم نباشد باید که بداند محرابی آن
 قرآن مجید خواندن حضرت خداوند تعالی است هر آینه مرا جزای بد بد و درین میان بنده عرض و است
 کرد که هر بار که بنده قرآن مجید میخواند بیشتر واضح آن آنچه معلوم باشد بر دل بگذراند و اگر در آن
 تلاوت دل بنده بسودا یا یا یا یا یا مشغول شود باز با خود گویم که این چه اندیشه و چه سود است و دل
 خود بوضع مشغول کنم همان زمان بر سمرایه رسم که آن آیت مانع آن سودا و آن اندیشه باشد آیت
 در نظر آید که در و حل آن شکل باشد که در دل گذشت حضرت سلطان المشایخ فرمودند که آن آیت
 نیکوست آنرا نیکو نگاه دار -

۱۴۵ جوهر حضرت خواجه ابو یوسف خستی را قدسنا الله تعالی بسره المبارک و پیام جوانی قرآن مجید

یاد نمی شد حضرت خواجہ محمد حشمتی قدسنا اللہ تعالیٰ بصرہ الغریز و خواب فرمودند کہ صد بار سورہ فاتحہ

وقت خواب خوانده باشی از برکت آن تمام قرآن مجید یاد شد

^{۱۷۶} ^{۱۷۷} ^{۱۷۸} ^{۱۷۹} ^{۱۸۰} ^{۱۸۱} ^{۱۸۲} ^{۱۸۳} ^{۱۸۴} ^{۱۸۵} ^{۱۸۶} ^{۱۸۷} ^{۱۸۸} ^{۱۸۹} ^{۱۹۰} ^{۱۹۱} ^{۱۹۲} ^{۱۹۳} ^{۱۹۴} ^{۱۹۵} ^{۱۹۶} ^{۱۹۷} ^{۱۹۸} ^{۱۹۹} ^{۲۰۰} ^{۲۰۱} ^{۲۰۲} ^{۲۰۳} ^{۲۰۴} ^{۲۰۵} ^{۲۰۶} ^{۲۰۷} ^{۲۰۸} ^{۲۰۹} ^{۲۱۰} ^{۲۱۱} ^{۲۱۲} ^{۲۱۳} ^{۲۱۴} ^{۲۱۵} ^{۲۱۶} ^{۲۱۷} ^{۲۱۸} ^{۲۱۹} ^{۲۲۰} ^{۲۲۱} ^{۲۲۲} ^{۲۲۳} ^{۲۲۴} ^{۲۲۵} ^{۲۲۶} ^{۲۲۷} ^{۲۲۸} ^{۲۲۹} ^{۲۳۰} ^{۲۳۱} ^{۲۳۲} ^{۲۳۳} ^{۲۳۴} ^{۲۳۵} ^{۲۳۶} ^{۲۳۷} ^{۲۳۸} ^{۲۳۹} ^{۲۴۰} ^{۲۴۱} ^{۲۴۲} ^{۲۴۳} ^{۲۴۴} ^{۲۴۵} ^{۲۴۶} ^{۲۴۷} ^{۲۴۸} ^{۲۴۹} ^{۲۵۰} ^{۲۵۱} ^{۲۵۲} ^{۲۵۳} ^{۲۵۴} ^{۲۵۵} ^{۲۵۶} ^{۲۵۷} ^{۲۵۸} ^{۲۵۹} ^{۲۶۰} ^{۲۶۱} ^{۲۶۲} ^{۲۶۳} ^{۲۶۴} ^{۲۶۵} ^{۲۶۶} ^{۲۶۷} ^{۲۶۸} ^{۲۶۹} ^{۲۷۰} ^{۲۷۱} ^{۲۷۲} ^{۲۷۳} ^{۲۷۴} ^{۲۷۵} ^{۲۷۶} ^{۲۷۷} ^{۲۷۸} ^{۲۷۹} ^{۲۸۰} ^{۲۸۱} ^{۲۸۲} ^{۲۸۳} ^{۲۸۴} ^{۲۸۵} ^{۲۸۶} ^{۲۸۷} ^{۲۸۸} ^{۲۸۹} ^{۲۹۰} ^{۲۹۱} ^{۲۹۲} ^{۲۹۳} ^{۲۹۴} ^{۲۹۵} ^{۲۹۶} ^{۲۹۷} ^{۲۹۸} ^{۲۹۹} ^{۳۰۰} ^{۳۰۱} ^{۳۰۲} ^{۳۰۳} ^{۳۰۴} ^{۳۰۵} ^{۳۰۶} ^{۳۰۷} ^{۳۰۸} ^{۳۰۹} ^{۳۱۰} ^{۳۱۱} ^{۳۱۲} ^{۳۱۳} ^{۳۱۴} ^{۳۱۵} ^{۳۱۶} ^{۳۱۷} ^{۳۱۸} ^{۳۱۹} ^{۳۲۰} ^{۳۲۱} ^{۳۲۲} ^{۳۲۳} ^{۳۲۴} ^{۳۲۵} ^{۳۲۶} ^{۳۲۷} ^{۳۲۸} ^{۳۲۹} ^{۳۳۰} ^{۳۳۱} ^{۳۳۲} ^{۳۳۳} ^{۳۳۴} ^{۳۳۵} ^{۳۳۶} ^{۳۳۷} ^{۳۳۸} ^{۳۳۹} ^{۳۴۰} ^{۳۴۱} ^{۳۴۲} ^{۳۴۳} ^{۳۴۴} ^{۳۴۵} ^{۳۴۶} ^{۳۴۷} ^{۳۴۸} ^{۳۴۹} ^{۳۵۰} ^{۳۵۱} ^{۳۵۲} ^{۳۵۳} ^{۳۵۴} ^{۳۵۵} ^{۳۵۶} ^{۳۵۷} ^{۳۵۸} ^{۳۵۹} ^{۳۶۰} ^{۳۶۱} ^{۳۶۲} ^{۳۶۳} ^{۳۶۴} ^{۳۶۵} ^{۳۶۶} ^{۳۶۷} ^{۳۶۸} ^{۳۶۹} ^{۳۷۰} ^{۳۷۱} ^{۳۷۲} ^{۳۷۳} ^{۳۷۴} ^{۳۷۵} ^{۳۷۶} ^{۳۷۷} ^{۳۷۸} ^{۳۷۹} ^{۳۸۰} ^{۳۸۱} ^{۳۸۲} ^{۳۸۳} ^{۳۸۴} ^{۳۸۵} ^{۳۸۶} ^{۳۸۷} ^{۳۸۸} ^{۳۸۹} ^{۳۹۰} ^{۳۹۱} ^{۳۹۲} ^{۳۹۳} ^{۳۹۴} ^{۳۹۵} ^{۳۹۶} ^{۳۹۷} ^{۳۹۸} ^{۳۹۹} ^{۴۰۰} ^{۴۰۱} ^{۴۰۲} ^{۴۰۳} ^{۴۰۴} ^{۴۰۵} ^{۴۰۶} ^{۴۰۷} ^{۴۰۸} ^{۴۰۹} ^{۴۱۰} ^{۴۱۱} ^{۴۱۲} ^{۴۱۳} ^{۴۱۴} ^{۴۱۵} ^{۴۱۶} ^{۴۱۷} ^{۴۱۸} ^{۴۱۹} ^{۴۲۰} ^{۴۲۱} ^{۴۲۲} ^{۴۲۳} ^{۴۲۴} ^{۴۲۵} ^{۴۲۶} ^{۴۲۷} ^{۴۲۸} ^{۴۲۹} ^{۴۳۰} ^{۴۳۱} ^{۴۳۲} ^{۴۳۳} ^{۴۳۴} ^{۴۳۵} ^{۴۳۶} ^{۴۳۷} ^{۴۳۸} ^{۴۳۹} ^{۴۴۰} ^{۴۴۱} ^{۴۴۲} ^{۴۴۳} ^{۴۴۴} ^{۴۴۵} ^{۴۴۶} ^{۴۴۷} ^{۴۴۸} ^{۴۴۹} ^{۴۵۰} ^{۴۵۱} ^{۴۵۲} ^{۴۵۳} ^{۴۵۴} ^{۴۵۵} ^{۴۵۶} ^{۴۵۷} ^{۴۵۸} ^{۴۵۹} ^{۴۶۰} ^{۴۶۱} ^{۴۶۲} ^{۴۶۳} ^{۴۶۴} ^{۴۶۵} ^{۴۶۶} ^{۴۶۷} ^{۴۶۸} ^{۴۶۹} ^{۴۷۰} ^{۴۷۱} ^{۴۷۲} ^{۴۷۳} ^{۴۷۴} ^{۴۷۵} ^{۴۷۶} ^{۴۷۷} ^{۴۷۸} ^{۴۷۹} ^{۴۸۰} ^{۴۸۱} ^{۴۸۲} ^{۴۸۳} ^{۴۸۴} ^{۴۸۵} ^{۴۸۶} ^{۴۸۷} ^{۴۸۸} ^{۴۸۹} ^{۴۹۰} ^{۴۹۱} ^{۴۹۲} ^{۴۹۳} ^{۴۹۴} ^{۴۹۵} ^{۴۹۶} ^{۴۹۷} ^{۴۹۸} ^{۴۹۹} ^{۵۰۰} ^{۵۰۱} ^{۵۰۲} ^{۵۰۳} ^{۵۰۴} ^{۵۰۵} ^{۵۰۶} ^{۵۰۷} ^{۵۰۸} ^{۵۰۹} ^{۵۱۰} ^{۵۱۱} ^{۵۱۲} ^{۵۱۳} ^{۵۱۴} ^{۵۱۵} ^{۵۱۶} ^{۵۱۷} ^{۵۱۸} ^{۵۱۹} ^{۵۲۰} ^{۵۲۱} ^{۵۲۲} ^{۵۲۳} ^{۵۲۴} ^{۵۲۵} ^{۵۲۶} ^{۵۲۷} ^{۵۲۸} ^{۵۲۹} ^{۵۳۰} ^{۵۳۱} ^{۵۳۲} ^{۵۳۳} ^{۵۳۴} ^{۵۳۵} ^{۵۳۶} ^{۵۳۷} ^{۵۳۸} ^{۵۳۹} ^{۵۴۰} ^{۵۴۱} ^{۵۴۲} ^{۵۴۳} ^{۵۴۴} ^{۵۴۵} ^{۵۴۶} ^{۵۴۷} ^{۵۴۸} ^{۵۴۹} ^{۵۵۰} ^{۵۵۱} ^{۵۵۲} ^{۵۵۳} ^{۵۵۴} ^{۵۵۵} ^{۵۵۶} ^{۵۵۷} ^{۵۵۸} ^{۵۵۹} ^{۵۶۰} ^{۵۶۱} ^{۵۶۲} ^{۵۶۳} ^{۵۶۴} ^{۵۶۵} ^{۵۶۶} ^{۵۶۷} ^{۵۶۸} ^{۵۶۹} ^{۵۷۰} ^{۵۷۱} ^{۵۷۲} ^{۵۷۳} ^{۵۷۴} ^{۵۷۵} ^{۵۷۶} ^{۵۷۷} ^{۵۷۸} ^{۵۷۹} ^{۵۸۰} ^{۵۸۱} ^{۵۸۲} ^{۵۸۳} ^{۵۸۴} ^{۵۸۵} ^{۵۸۶} ^{۵۸۷} ^{۵۸۸} ^{۵۸۹} ^{۵۹۰} ^{۵۹۱} ^{۵۹۲} ^{۵۹۳} ^{۵۹۴} ^{۵۹۵} ^{۵۹۶} ^{۵۹۷} ^{۵۹۸} ^{۵۹۹} ^{۶۰۰} ^{۶۰۱} ^{۶۰۲} ^{۶۰۳} ^{۶۰۴} ^{۶۰۵} ^{۶۰۶} ^{۶۰۷} ^{۶۰۸} ^{۶۰۹} ^{۶۱۰} ^{۶۱۱} ^{۶۱۲} ^{۶۱۳} ^{۶۱۴} ^{۶۱۵} ^{۶۱۶} ^{۶۱۷} ^{۶۱۸} ^{۶۱۹} ^{۶۲۰} ^{۶۲۱} ^{۶۲۲} ^{۶۲۳} ^{۶۲۴} ^{۶۲۵} ^{۶۲۶} ^{۶۲۷} ^{۶۲۸} ^{۶۲۹} ^{۶۳۰} ^{۶۳۱} ^{۶۳۲} ^{۶۳۳} ^{۶۳۴} ^{۶۳۵} ^{۶۳۶} ^{۶۳۷} ^{۶۳۸} ^{۶۳۹} ^{۶۴۰} ^{۶۴۱} ^{۶۴۲} ^{۶۴۳} ^{۶۴۴} ^{۶۴۵} ^{۶۴۶} ^{۶۴۷} ^{۶۴۸} ^{۶۴۹} ^{۶۵۰} ^{۶۵۱} ^{۶۵۲} ^{۶۵۳} ^{۶۵۴} ^{۶۵۵} ^{۶۵۶} ^{۶۵۷} ^{۶۵۸} ^{۶۵۹} ^{۶۶۰} ^{۶۶۱} ^{۶۶۲} ^{۶۶۳} ^{۶۶۴} ^{۶۶۵} ^{۶۶۶} ^{۶۶۷} ^{۶۶۸} ^{۶۶۹} ^{۶۷۰} ^{۶۷۱} ^{۶۷۲} ^{۶۷۳} ^{۶۷۴} ^{۶۷۵} ^{۶۷۶} ^{۶۷۷} ^{۶۷۸} ^{۶۷۹} ^{۶۸۰} ^{۶۸۱} ^{۶۸۲} ^{۶۸۳} ^{۶۸۴} ^{۶۸۵} ^{۶۸۶} ^{۶۸۷} ^{۶۸۸} ^{۶۸۹} ^{۶۹۰} ^{۶۹۱} ^{۶۹۲} ^{۶۹۳} ^{۶۹۴} ^{۶۹۵} ^{۶۹۶} ^{۶۹۷} ^{۶۹۸} ^{۶۹۹} ^{۷۰۰} ^{۷۰۱} ^{۷۰۲} ^{۷۰۳} ^{۷۰۴} ^{۷۰۵} ^{۷۰۶} ^{۷۰۷} ^{۷۰۸} ^{۷۰۹} ^{۷۱۰} ^{۷۱۱} ^{۷۱۲} ^{۷۱۳} ^{۷۱۴} ^{۷۱۵} ^{۷۱۶} ^{۷۱۷} ^{۷۱۸} ^{۷۱۹} ^{۷۲۰} ^{۷۲۱} ^{۷۲۲} ^{۷۲۳} ^{۷۲۴} ^{۷۲۵} ^{۷۲۶} ^{۷۲۷} ^{۷۲۸} ^{۷۲۹} ^{۷۳۰} ^{۷۳۱} ^{۷۳۲} ^{۷۳۳} ^{۷۳۴} ^{۷۳۵} ^{۷۳۶} ^{۷۳۷} ^{۷۳۸} ^{۷۳۹} ^{۷۴۰} ^{۷۴۱} ^{۷۴۲} ^{۷۴۳} ^{۷۴۴} ^{۷۴۵} ^{۷۴۶} ^{۷۴۷} ^{۷۴۸} ^{۷۴۹} ^{۷۵۰} ^{۷۵۱} ^{۷۵۲} ^{۷۵۳} ^{۷۵۴} ^{۷۵۵} ^{۷۵۶} ^{۷۵۷} ^{۷۵۸} ^{۷۵۹} ^{۷۶۰} ^{۷۶۱} ^{۷۶۲} ^{۷۶۳} ^{۷۶۴} ^{۷۶۵} ^{۷۶۶} ^{۷۶۷} ^{۷۶۸} ^{۷۶۹} ^{۷۷۰} ^{۷۷۱} ^{۷۷۲} ^{۷۷۳} ^{۷۷۴} ^{۷۷۵} ^{۷۷۶} ^{۷۷۷} ^{۷۷۸} ^{۷۷۹} ^{۷۸۰} ^{۷۸۱} ^{۷۸۲} ^{۷۸۳} ^{۷۸۴} ^{۷۸۵} ^{۷۸۶} ^{۷۸۷} ^{۷۸۸} ^{۷۸۹} ^{۷۹۰} ^{۷۹۱} ^{۷۹۲} ^{۷۹۳} ^{۷۹۴} ^{۷۹۵} ^{۷۹۶} ^{۷۹۷} ^{۷۹۸} ^{۷۹۹} ^{۸۰۰} ^{۸۰۱} ^{۸۰۲} ^{۸۰۳} ^{۸۰۴} ^{۸۰۵} ^{۸۰۶} ^{۸۰۷} ^{۸۰۸} ^{۸۰۹} ^{۸۱۰} ^{۸۱۱} ^{۸۱۲} ^{۸۱۳} ^{۸۱۴} ^{۸۱۵} ^{۸۱۶} ^{۸۱۷} ^{۸۱۸} ^{۸۱۹} ^{۸۲۰} ^{۸۲۱} ^{۸۲۲} ^{۸۲۳} ^{۸۲۴} ^{۸۲۵} ^{۸۲۶} ^{۸۲۷} ^{۸۲۸} ^{۸۲۹} ^{۸۳۰} ^{۸۳۱} ^{۸۳۲} ^{۸۳۳} ^{۸۳۴} ^{۸۳۵} ^{۸۳۶} ^{۸۳۷} ^{۸۳۸} ^{۸۳۹} ^{۸۴۰} ^{۸۴۱} ^{۸۴۲} ^{۸۴۳} ^{۸۴۴} ^{۸۴۵} ^{۸۴۶} ^{۸۴۷} ^{۸۴۸} ^{۸۴۹} ^{۸۵۰} ^{۸۵۱} ^{۸۵۲} ^{۸۵۳} ^{۸۵۴} ^{۸۵۵} ^{۸۵۶} ^{۸۵۷} ^{۸۵۸} ^{۸۵۹} ^{۸۶۰} ^{۸۶۱} ^{۸۶۲} ^{۸۶۳} ^{۸۶۴} ^{۸۶۵} ^{۸۶۶} ^{۸۶۷} ^{۸۶۸} ^{۸۶۹} ^{۸۷۰} ^{۸۷۱} ^{۸۷۲} ^{۸۷۳} ^{۸۷۴} ^{۸۷۵} ^{۸۷۶} ^{۸۷۷} ^{۸۷۸} ^{۸۷۹} ^{۸۸۰} ^{۸۸۱} ^{۸۸۲} ^{۸۸۳} ^{۸۸۴} ^{۸۸۵} ^{۸۸۶} ^{۸۸۷} ^{۸۸۸} ^{۸۸۹} ^{۸۹۰} ^{۸۹۱} ^{۸۹۲} ^{۸۹۳} ^{۸۹۴} ^{۸۹۵} ^{۸۹۶} ^{۸۹۷} ^{۸۹۸} ^{۸۹۹} ^{۹۰۰} ^{۹۰۱} ^{۹۰۲} ^{۹۰۳} ^{۹۰۴} ^{۹۰۵} ^{۹۰۶} ^{۹۰۷} ^{۹۰۸} ^{۹۰۹} ^{۹۱۰} ^{۹۱۱} ^{۹۱۲} ^{۹۱۳} ^{۹۱۴} ^{۹۱۵} ^{۹۱۶} ^{۹۱۷} ^{۹۱۸} ^{۹۱۹} ^{۹۲۰} ^{۹۲۱} ^{۹۲۲} ^{۹۲۳} ^{۹۲۴} ^{۹۲۵} ^{۹۲۶} ^{۹۲۷} ^{۹۲۸} ^{۹۲۹} ^{۹۳۰} ^{۹۳۱} ^{۹۳۲} ^{۹۳۳} ^{۹۳۴} ^{۹۳۵} ^{۹۳۶} ^{۹۳۷} ^{۹۳۸} ^{۹۳۹} ^{۹۴۰} ^{۹۴۱} ^{۹۴۲} ^{۹۴۳} ^{۹۴۴} ^{۹۴۵} ^{۹۴۶} ^{۹۴۷} ^{۹۴۸} ^{۹۴۹} ^{۹۵۰} ^{۹۵۱} ^{۹۵۲} ^{۹۵۳} ^{۹۵۴} ^{۹۵۵} ^{۹۵۶} ^{۹۵۷} ^{۹۵۸} ^{۹۵۹} ^{۹۶۰} ^{۹۶۱} ^{۹۶۲} ^{۹۶۳} ^{۹۶۴} ^{۹۶۵} ^{۹۶۶} ^{۹۶۷} ^{۹۶۸} ^{۹۶۹} ^{۹۷۰} ^{۹۷۱} ^{۹۷۲} ^{۹۷۳} ^{۹۷۴} ^{۹۷۵} ^{۹۷۶} ^{۹۷۷} ^{۹۷۸} ^{۹۷۹} ^{۹۸۰} ^{۹۸۱} ^{۹۸۲} ^{۹۸۳} ^{۹۸۴} ^{۹۸۵} ^{۹۸۶} ^{۹۸۷} ^{۹۸۸} ^{۹۸۹} ^{۹۹۰} ^{۹۹۱} ^{۹۹۲} ^{۹۹۳} ^{۹۹۴} ^{۹۹۵} ^{۹۹۶} ^{۹۹۷} ^{۹۹۸} ^{۹۹۹} ^{۱۰۰۰}

این دعا بخواند اللهم ارحمني بالقرآن واجعله لي اماما ونورا وهدى ورحمة اللهم وكرني
ما نسيت وعلمني منه ما جهلت وارزقني تلاوته اثناء الليل والنهار واجعله حجة لي يا ارحم
الرحمين واز حضرت خواجہ یعقوب چرخي قدس سرہ منقول است کہ صحابہ کبار بعد تلاوت قرآن مجید ہر روز
سوا طبت این درود داشتند اللهم صل علی محمد وآلہ وصحبہ بعد و ما فی جمیع القرآن حرفا حرفا
وبعد و کل حرف الف الف الف

بہشت رہنوی کند و ہر کہ پشت اندازد بقیامت پس پشت او فرشتہ آید و بسوے دوزخ راند و ہر
حضرت سید عالم صلی اللہ علیہ وآلہ و صحابہ وسلم کہ شب معراج گناہان است من بر من عرض کردند
ندیدم از انہما ان بزرگتر از ان کہ کہ قرآن داند و بخواند و امام احمد بن حنبل قدس سرہ فرمودند کہ دیدیم
در خواب حضرت خداوند تعالیٰ را ہزار بار عرض کردم کہ یا رب یکدام عبادت قربت تو شود و بندگان
سوے تو فرمود قرآن مجید بخوان عرض کردم نفہم یا بغیر نفہم فرمود نفہم یا بغیر نفہم یعنی قرآن نفہم کنسید یا
نکنس و فرمودند حضرت سید عالم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اگر خواہی حضرت خداوند با تو سخن گوید پس
قرآن بخوان و اگر خواہی تو با خداوند تعالیٰ سخن گوے پس نماز بگذار

بہر سجدہ فرض ست در سورہ رعد و نحل و بنی اسرائیل و حج و فرقان و الم تر و حم السجدہ و الواجب سورہ اعراف
و مریم و ص و آل و سنتہ در انجم و اذ اسماء الشقت و اقر و تطوع و نحل و قمر و فی کل سجدہ من الاربعۃ عشرۃ و آخری تسبیح شتی
جو ہر قال اللہ تعالیٰ افلا یتدبرون القرآن فرمان میشود پس چرا فکر نمکنید و بخواندن قرآن مجید
تا معانی بطنی و اسرار اصلی کلام اللہ بدانید حضرت امام جعفر الصادق میفرماید کہ خداوند تعالیٰ
تجلی می کند مریدگان خود را در تلاوت کردن قرآن مجید لیکن ایشان را معلوم نمی شود
چو ہر در سالہ ہدائی گوید فارسی وقت تلاوت خود را بکلام اللہ سپارد چنانچہ حق تعالیٰ بیرون
یعنی دل را برداشتہ از قرآن منتظر دارد و چون سری از ان روشن شود ہما بخوابستہ و آن را ہر
تلاوت امتش کند و شاہ وقت خود را از دل پس یقین کلام خود را بدو نماید چنانچہ حق نمودن است این

در عالم غیب و شهادت است روی نماید و تاثیر آن این بود که اگر ثبات آیه قرآن و نازل من القرآن
 مایه شفا و رحمة للمؤمنین با تَعَوُّد و تسمیه بر مومن و مومنه خوانند و بر جمعی صد ساله بد صحت یابد
 و اگر آیه شکر امامه فاقبره بر شیر و مار و نه ظالمی که باشد سه بار بخواند و بد بلاک گردد و اگر آیه شکر او شادان شود و بلاک
 بخواند زنده گردد و در تسمیات میگوید که خوانده قرآن از صفت بموصوف رفتن آنست که وقت تلاوت فکر نماید که
 چه فرمان میشود و بچه ترسب میکند و بچه ترسب نماید پس ازین صفات ذاتی بذات فکر کند که الله تعالی مرا چنین
 میفرماید و ازین چیز منع میکند این طریقه در پرده سخن محبوب شنیدن است اگر بتدریج برین عمل کند
 و اطاعت او امر واجب بنید و از نواهی اجتناب نماید آن قاری را تالی گردانند و با صفات ذاتی
 انس و معرفت ارزانی فرمایند رسول علیه السلام فرمودند که در خواندن قرآن مجید گریه باید کرد و اگر
 گریه نیاید بستم آرد و اگر چشم نگیرد بدل گریه کند یعنی آنحضرت چون بآیه عذاب میرسد استعاذه کرده
 یعنی اعوذ بالله میگفتند و بآیه مغفرت رحمت جستی تو همچنان کن فکر در تلاوت آنست که در آیتی که رسد در عذاب
 و رحمت و قنمه که باشد تامل کند در خلقت هر موجودی و مخلوقی فکر نماید و چون در صفات من رسد
 تواضع کنند و عزت دارند و چون در خسارت و ابرام کفار رسد که با حق و رسول کرده اند آهسته و با تکرار
 خوانند و هر چه از تلاوت کردن بشود آنرا از حق شنیدن دانند و خواهند الفوا و تلاوت با ترتیل و تروید
 باید کرد و تروید آنست که بر آیتی که خوانده را رفته و ذوقی حاصل شود تکرار کند یعنی باز خواند و
 ترتیل آن که رعایت مخارج کند

جوهر حضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه وآله وسلم ماه رجب را شهر الله فرمودند و شعبان را شهر
 و رمضان را شهر امتی زیرا که شهر رجب مخصوص است بمغفرت و شعبان را شهری بد آن معنی فرمودند
 که نزول آیه ان الله ملائکته یصلون علی النبی یا ایها الذین آمنوا صلوا علیه وسلموا تسلیما
 درین ماه بوده است و رمضان را شهر امتی بدان معنی که ماه رمضان گناهان است را میسوزد و ویران میکند
 ۱۸۱ جوهر باید که در شب برای غسل کند و نیت روزه بدارد و کند و روزه پانزدهم بدارد و در یک چشم
 یکبار سر میزند و در دوم و بار تا سال دیگر چشم او بدر دنیا بد و درین شب آوند یا بجناند تا بر کتف
 تا سال دیگر پیدا آید و درین شب از دانه پزند و از گوشت پزیر کنند هر دانه ده نیکی است و از دانه بدی
 پاکی است و ده وجه از بهشت است

۱۸۲

جوهر در طهارت صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که طهارت شرط صحت صلوٰه است و
 شیطان در هیچ وقت بر حال بنده مومن چندان غیرت نبرد که در حال صلوٰه و وقت قرب و مناجات او

بایستد او را تعالی و طهارت که نور است از انوار ایمان مومن را بمشابه سلاحی است در دفع شیطان که انبیا و
 سلاح المومن و فضیلت وضو برابر با بیهوشی است پوشیده نیست و وجه فضیلت بیشتر از آنکه در محبوی
 حق سبحانه و تعالی بدان یابند که ان الله یحب المتطهرین و یکب المتطهرین و اهل طهارت طائفه
 اند طائفه عوام مومنان و طهارت ایشان بر ظاهر و تنظیم بدن و لباس و مکان مقصور بود و طائفه
 عوام صوفیان و خواص مومنان و طهارت ایشان هم در ظاهر بود و هم در باطن و هم در باطن
 بر وفق طائفه سوم و آن تزکیه نفس بود از اخلاق ذمیه و تصفیه قلب از لوث محبت دنیا و طائفه
 خواص صوفیان و خواص مومنان و ایشان با طائفه اول و دوم در طهارت ظاهر و باطن
 باشند و طهارت هر از لوث ملاحظه اغیار منفرد و بعضی از متریزان و تشبهان متصوفه در تطهیر ظاهر
 نمایند و در تطهیر باطن از اجناس غل و غش و حقد و حسد و غیر آن تسامح و تساهل روا دارند و بعضی
 منافق سیرت اصحاب حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه و سلم است چه از صحابه بودند که با
 برهنه بر راه رفته اند و بر زمین بیهوده نماز کرده و گاه گاه در استنجای بر مجر و سنگ تصدق نموده و لیکن
 در تطهیر باطن کوشیده.

۱۵۴

جوهر هر که با وضو باشد هیچ بلا مبتلا نشود و هر کرا با وضو رسد و او بیه وضو باشد ملامت نکند نفس
 خود را و فرمودند جناب سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه و سلم که آمرزش خواهند فرشتگان
 آنکس را که با وضو است ما و اتم که حدیث نرسیده است و فرمودند هر که با وضو بمیرد شهید مرده باشد و
 فرمودند که وضو حصار و سلاح مومن است و فرمودند که خوردن آب بقیه وضوی مومن شفاست از
 بختا و در و حضرت امیر المؤمنین اسد الله الغالب علی بن ابی طالب کرم الله تعالی وجهه و وجهه آله الکرام
 طهارت ساختند و فضاله آن طهارت استاده خوردند و این حدیث روایت کردند که هر که فضاله طهارت
 خورد و جناب خداوند تعالی آنرا علاج بیماریها گردانند که اطباء از معالجه آن عاجز آمده باشند
 و فرمودند وضو نور علی نور است و در خبر است که رسول علیه السلام از المیس پرسیدند که دشمن ترین مردمان
 نزد یک تو که اتم است گفت کسی که و اتم با وضو است - چون آب نیاید تمیم کند - و به شریعت نماز با طهارت
 درست نکرد و در حقیقت نیز درست نشود پس آنچه ظاهر طهارت است باطن را نیز طهارت است
 طهارت ظاهر با آب است و طهارت باطن با بند است و خیالت و تاب حیا و خوف
 خدا جوهر و خبر است و اتم قیامت همه کس را فرمان رسد که سجده کنید کسانیکه با وضو با طهارت
 مرده اند سجده کنند و کسی که بیه وضو مرده سجده را قادر نشود و در عقوبت گرفتار بود.

کفر سوم

پنجم در تعریف علم و مراتب آن صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که مراد
 از علم نوریت مقتبس از شکات نبوت و ردل مومن که بدان راه یابد بخداوند تعالی بایکجا خداوند تعالی
 و این علم و صفت حاصل نسان است و ادراکات حسی و عقلی او از ان خارج و فرق میان عقل و
 این علم آنست که عقل نوریت فطری که بدان اصلاح از فساد و خیر از شر تمیز گردد و آن مشترک است
 میان مومن و کافر و علم خاص مومنان راست و عقل که مشترک است میان مومن و کافر آن عقل است
 که تمیز میکند میان صلاح و فساد امور دنیوی چه این عقل هم مومن را تواند بود و هم کافر را اما عقلی که تمیز کند
 میان صلاح و فساد امور اخروی آن خاصه مومنان است و میان او و علم تلزام واقع است و دیده
 این عقل بنور هدایت روشن است و کجیل شریعت مکمل و عقل در ذات خود یک چیز است و لیکن دو
 وجه دارد یکی در خالق و عبارت از عقل هدایت که خاصه مومنان است و یکی در خلق و این عقل
 مشترک است که آنرا عقل معاش خوانند و اهل ایمان و طالبان حق و آخرت را عقل معاش تابع
 عقل هدایت بود و در هر صورت که عقل معاش را با عقل هدایت موافقت و مطابقت و متابعت
 بود آنرا مقبیه دارند و بر مقتضای آن عمل کنند و هر کجا عقل معاش را با عقل هدایت مخالفت افتد
 آنرا از وجه اعتبار اسقاط کنند و بدان مبالغات ننمایند و ازین سبب اهل دنیا ایشان را بضعف عقل نسبت
 کنند و ندانند که ایشان را و را عقل ایشان عقلی دیگر است و علم سه گونه است یکی علم توحید و دوم علم
 معرفت کار خدا و تعالی از اعدام و ایجاد و امانت و احیاء و نشر و حشر و ثواب و عقاب و غیر آن سوم
 علم احکام شریعت از اوامر و نواهی و هر یکی را ازین مسالک سه گانه مالک است جدا گانه مالک
 مسلک اول را عالم ربانی خوانند و در علم او این دو علم دیگر داخل من غیر عکس و مالک مسلک دوم را
 عالم اخروی خوانند و در علم او علم شریعت مقدار فرضیت داخل من غیر عکس و مالک مسلک سوم را
 عالم دنیوی خوانند و او را از ان دو علم دیگر خبر نه چه اگر خبر داشتی آنچه دانستی بعمل آوردی از بهر آنکه
 فتور در اعمال منتهی بقصور ایمان است علماء ربانی با وجود ایقان بوجدانیت حق سبحانه و تعالی ایمان
 دارند با خیرت ایشانند سابقان و اهل تصوف و علماء اخروی با وجود ایمان باحوال آخرت از علوم
 اسلام آنچه محتاج الیه است بهره دارند و آنرا در عمل می آرند ایشان را ابرار و صحاب الیمین خوانند
 و علماء دنیوی جز ظواهر علوم اسلام هیچ نصیب نه دارند و آنچه دانسته اند بعمل نیارند بسبب ضعف ایمان

و شر ایشان دیگران متعجبی بود ایشانند صاحب شمال و اشعار الناس و علماء السوء که در حق ایشان وعید
و تحذیر وارد شده است و در حدیث معراج آمده است از حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه آله و آله
و سلم که آن شب بر جماعتی گذشتم که لباس ایشان را بمقراض آتشین بریدند پرسیدم که شما چه قومید
گفتند که ما آن گروهیم که به یکی میفرمودیم و خود بجاینا و رویم و از بدی نمی میکرویم دوران اقدام نمودیم چنانکه
هیچکس بهتر از علماء و ربانی و اخروی نیست هیچکس بدتر از علماء و دنیوی نیست و سبب نیست که هیچ چیز از علم
سو و مند تر نیست وقتی که از هر حق تعالی طلبند و هیچ چیز از دنیا کار تر نیست و قبیله از برای دنیا جویند
و علامت علم نافع آنست که در نفس تقوی و تواضع باشد و علامت علم ضار آنکه در نفس کبر و تفاخر
و غرور و طلب دنیا بود.

^۱ جوهر در بیان آنکه علم تابع است هر چه در اشیا نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره
در لوائح میفرماید که شیخ صدرالدین قونوی قدس سره میفرماید که علم تابع است هر چه در اشیا
که هر حقیقت از حقائق را که وجود است علم است و تفاوت علم بحسب تفاوت حقائق است و قبول وجود
کمالاً و نقصاناً پس آنچه قابل است موجود را علی الوجه الاتم و الاكمل قابل است مر علم را علی هذا الوجه
و آنچه قابل است موجود را علی الوجه الانقص متصف است بعلم علی هذا الوجه و منشأ این تفاوت غایت
و معلومیت احکام و جوب و امکان است در حقیقت که احکام و جوب غالب است آنجا وجود و علم غالب
و در حقیقت که احکام امکان غالب تر وجود و علم ناقص تر و غالباً خصوصیت حکم تابعیت علم موجود را
که در کلام شیخ واقع شده است بر سبیل تشبیه است و الا جمیع کمالات تابعه وجود را چون حیات و قدرت
و ارادت و غیره همین حال است و قال بعضهم قدس الله تعالی امرارهم هیچ فردی از افراد موجودات از
صفت علم عاری نیست اما علم بر دو وجه است یکی آنکه بحسب عرف آنرا علم میگویند و دیگری آنکه بحسب
آنرا علم نمیگویند و هر دو قسم پیش از باب حقیقت از مقوله علم است زیرا که ایشان مشاهده میکنند سر آیت
علم ذاتی حق سبحانه و تعالی را در جمیع موجودات از قبیل قسم ثانی است مثلاً آب که بحسب عرف او را عالم نمیگویند
اما می بینیم او را که تمیز میکند میان بلند می و پستی از بلند می عدول میکند و بجانب پستی جاری میگردد و پس از
خاصیت علم است جریان وی بر مقتضای قابلیت قابل و عدم مخالفت بان اما درین مرتبه علم در صورت
طبیعت ظاهر شده است و علی هذا القیاس سر آیه العلم فی سائر الموجودات

^۲ جوهر اقسام علوم چهار است یعنی علم احادیث و علم اصول فقه و علم نظر و استدلال که از علم کلام
گویند علم سلوک و تصوف و علم وایت اخبار و آثار این جمله را علم احادیث گویند و الروایه اعم بطریق علی

فعل الہی و الخیر یطلق علی قول الہی الاعلیٰ فعلا و الاثار افعال الصیاقہ دوم علم درایتہ و آن علم فقہ
 و احکام متداول میان علماء اصول و علماء فقہ یعنی علم اصول فقہ متداول میان علماء اصول است و
 احکام مسائل متداول میان علماء فقہ است و سوم علم نظر و استدلال است بر مخالفان مذہب اہل سنت
 و جماعت با ثبات حجت بر اہل بدیع و ضلال نصرۃ الدین مانند اثبات وحدانیت حضرت خداوند تعالیٰ
 کہ حضرت خداوند تعالیٰ واحد است و در صطلح این علم را حکم کلام گویند چہارم علم حقائق و علم مقایسات
 و علم احوال و علم معاملہ و اخلاص است و در طاعات و در توجہ سوی حضرت خداوند تعالیٰ از جمیع جهات
 و این علم را علم سلوک و علم تصوف گویند و این اعلیٰ و اشرف علوم است و علم حقائق علم دل است
 و علم معارف و علم اسرار کہ این را علم اشارت گویند۔ حضرت خداوند تعالیٰ مخصوص گردانیدہ
 حضرت علیہ السلام بعلوم ثلاثہ اول علمی است کہ بیان فرمود آنحضرت ہمہ خلق را و آن علم
 شرائع و احکام است کہ آنرا علم ظاہر گویند دوم علمی است کہ خاص گردانید آنحضرت بدان علم بعض
 صحابہ را نہ غیر ایشان را چنانچہ فرمود علی علیہ السلام کہ تعلیم فرمودند مرا آنحضرت ہفتاد و نوع از علم
 کہ تعلیم فرمودند آن ہفتاد و علم ہیکس را جز من سوم علمی است کہ مخصوص آمد بدان علم آنحضرت
 کہ شریک نیست در آن علم کسی از صحابہ

سجود ہر در علم لدنی صاحب مصباح الہدایہ قدس سرہ میفرمایند کہ علم لدنی علمی است کہ اہل
 قرب را بتعلیم جناب الہی و تقسیم ربانی معلوم و مفهوم شود نہ بدلائل عقلی و شواہد نقلی و فرق میان علم یقین
 و علم لدنی آنست کہ علم یقین ادراک نور ذات و صفات جناب الہی است و علم لدنی ادراک
 معانی و کلمات از جناب الہی است بے واسطہ بشر و آن بر سہ قسم است وحی و الہام و قرأت
 اما وحی خاصہ بنیاست و آن دوگونہ است کلام جناب الہی و حدیث نبوی چہ اقوال حضرت
 ایشان ہمہ وحی بودہ است و ما یطلق عن الہوی کلام جناب الہی بواسطہ جبریل بر دل رسول
 مقبول صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و صحابہ وسلم منزل شدہ است و حدیث نبوی بعضی بے واسطہ
 جبریل آمدہ در محل شہود و فاحی الی عہدہ ما او حے اشارت بدوست و بعضی بواسطہ نزول
 جبریل و بعضی بواسطہ نفث او در دل نبی و مراد از نزول جبریل تنزل اوست از صورت مکی
 در ہیات بشری و مراد از نفث او القاء معنی وحی الہی است در دل نبی بے واسطہ مثل بصورتی
 اما الہام مخصوص با ولیاست و آن علمی است درست و ثابت کہ جناب حق سبحانہ و تعالیٰ آنرا از
 عالم غیب در دل خواص اولیا قذون کند متصرفہ آنرا خاطر حقانی خوانند و اما فراست علمی بود کہ سبب

تفرس آثار صورت از غیب مکشوف شود و آن مشترک است میان خواص مومنان چنانچه در حدیث است اتقوا عن فراست المؤمن فانه ينظر بنور الله و فرق میان الهام و فراست آنست که در فراست کشف او بر غیبی بواسطه تفرس آثار صورت بود و در الهام بے واسطه آن و فرق میان وحی و الهام آنکه الهام تابع وحی بود و وحی تابع الهام نباشد یعنی او ایارا مرتبه الهام بواسطه متابعت رسول حاصل شود و انبیاء وحی تبعیت دیگری

تجوهر در علم یقین - صاحب مصباح الهدایة قدس سره میفرماید که یقین عبارتست از نور حقیقت در حالت کشف استار بشریت به شهادت وجد و ذوق نه بعقل و نقل و مادام آن نور از وراء حجاب نماید آنرا نور ایمان خوانند و چون از حجاب مکشوف گردد آنرا نور یقین خوانند و حقیقت هر دو نور یکے اند همان نور ایمان و قتیکه مباشرت دل بے حجاب بشریت گردد نور یقین بود و متابعت وجود است پیوسته از زمین بشریت غیم بشری متصاعدمی شود و طلعت آفتاب حقیقت را می بیند و گاه از ایمان آن نور ذوق یا بدین نور ایمان پیوسته ثابت باشد و نور یقین گاه گاه لامع و لایح چنانکه در حدیث آمده که الایمان ثابت والیقین خطرات و یقین راسه و رجبت اول علم یقین و مثالش آنست که کسی را با استدلال از مشاهد شعاع و ادراکش بجزارت وجود آفتاب بے گمان بود و دوم عین یقین و مثالش آنست که کسی بمشاهده جرم آفتاب و وجود او بے گمان بود سوم حق یقین و مثالش آنست که کسی بتلاشی و اضمحلال نور بصر در نور آفتاب در وجود او بے گمان بود پس در علم یقین معلوم محقق شود و در عین یقین مشاهد میماند و در حق یقین رسم دوئی از مشاهد و مشاهد و معائن بر خیزد بنیده دیده شود و دیده بیننده و بمعنی در حال بقا ترکیب کاملان و واصلان را جز به سبیل ندرت و اتفاق و لمح دست ندهد مانند برتنی که ناگاه در لمعان آید و فی الحال منطفی گردد چه اگر ساعتی باقی بود سلک ترکیب و ترتیب انحلال پذیرد و رسم وجود بر خیزد ولی مع الله عبارت ازین دم است ۵ بر در تو مقیم نتوان بود و حلقه میزنند و میگذرند پس ایمان اصل یقین بود و علم یقین و عین یقین و حق یقین خروج او و بعضی از بعضی غالب تر و ازین است که حق سبحانه و تعالی مومنان را ایمان مامور گردانیده است یا ایها الذین آمنوا آمنوا چه ایمان را مراتب بسیار است هو الذی انزل السکینة فی قلوب المؤمنین لیزادوا ایمانا مع ایمانهم سکینه درین موضع عبارت است از یقین دل را نا اضطراب شک آرام دهد و در حدیث آمده است الایمان یقین کلمه و آنچه

بطریق استدلال عقلی معلوم شود ازین علم الیقین دورست چه آن علم استدلالی است و این علم حاکم
ظلمت شب شک بچراغ عقل یکبارہ مرتفع نشود مگر بطلوع آفتاب حقیقت
جوهر علم یقینی را سه مراتب اند یکی علم که از استدلال پدید آید بوجهی که مستقر باشد و استباه
در آن راه نیابد و زوال نه پذیرد بوجهی این را علم الیقین گویند و چون باز مشاهده آن شود بجهیکه
مشهود گردد و حاجت استدلال نماند آنرا عین الیقین نامند و چون ذاتی گردد بوجهیکه عین آن مشهود
گردد آنرا حق الیقین خوانند و لو کشف الغطاء و ما از دوت یقینا اگر دور کرده شود پرده زیاد
نکنم یقین را یعنی پرده که میان من و میان احوال آخرت است اگر آن پرده برداشته شود یقین که
مراد در دنیا حاصل است هیچ در آخرت زیادت نه پذیرد و یکبار آنکه زیادت فیض و شایده بود

جوهر علم الیقین عبارت است از اوراق معانی و فهم کلمات از لفظ تعالی به تعلیم الهی و تفهیم ربانی
نزد بعضی یقین عافیت قلاب است از مرض جهل و شک بدینچه وعده کرده اند و بعضی گفته اند که یقین
آنست که تراغم فروماند و بعضی گفته اند که فرق بین الایمان و الیقین کالفرق بین الاعمی و البصیر است
چون خبر کرده شود بطلوع آفتاب بنیای بنید و نابینا بنید لیکن ثابت شده است نزد یک نابینا
وجود آفتاب بتواتر اخبار کسی که صحیح شد علم یقین او صحیح شد ایمان او و معرفت او و توحید او
و کسی که صحیح شد توحید او در دنیا صحیح شد برویه او و خداوند تعالی را در آخرت

جوهر مشایخ طریقت را در باب یقین اقوال است بعضی فرمودند که یقین تحقیق کردن
غیب است بانا که کل ظن در یب و شیخ سهل قدس سره فرمودند که یقین عبارت از مکاشفه است
و شیخ نورمی قدس سره فرمودند که یقین اشارت از مشاهده است و از نیجاست که گفته اند که
عالم یقین مقام فناست زیرا که تا سالک را فنا دست ندهد اهل مکاشفه و مشاهده نکرد پس یقین
مقام مکاشفه و مشاهده باشد و فرمود صاحب رساله مکیه شیخ قطب الدین و مشتی قدس سره
که یقین عبارتست از ظهور نور حقیقت در موقن و در حالت کشف آثار بشریت باشد و جدا
و ذوق نه بدالات عقل و نقل و انمعنی موافق قول خواجہ سهل است که الیقین هو المکاشفه
و المشاهده و اما آنکه نوری گفته الیقین هو المکاشفه و المشاهده را است نباید و قد
جاء فی البحر الایمان یقین کلمه ایمان یقین است همه آن یقین پس لاجرم ایمان مهمل بود
و یقین فسرع

جوهر در علم حال بدانکه علوم اهل تصوف علم احوال است و احوال کار دست صاحب

مصباح الهدایہ قدس سرہ میفرماید کہ از جملہ علوم خاصہ متصوفہ یکے علم حال است یعنی دوام ملاحظہ
 دل و مطالعہ بر صورت آن حال را کہ میان بندہ و خداوند است و وقوف بر کمیت و کیفیت آن
 در جمیع اوقات بموازت زیادت و نقصان و مساوات و قوت و ضعف آن بمعیار صدق
 تا بحسب ہر وقت ہر اوقات حقوق و محافطت آداب آن قیام نماید زیرا کہ ہر حال را نفس
 خود ادبے ست و بحسب ہر وقت ادبے و باعتبار ہر مقامے ادبے شدہ حال رضا و انفس
 خود ادبے ست و آن طمانیت نفس است در تحت مصائدات احکام جناب الہی و بحسب وقتے
 کہ زیادت کرد و ادبے و آن اداے شکر است تا طریق غریبہ حال رضا سرور و نگاہ و طے
 نفس و مطالعہ ای انکسار و اقلقار تا بصفت استغناء و کبر و بحسب غلامیہ نشو و بحسب قوتیکہ
 نقصان پذیرد یا موقوف شود ادبے دیگر است و آن استغناء و استعانت است بحضرت
 فتاح تادیر ترقی و مزید یکشاید و نفس از حرکات نگاہ دارد و در باطن بندہ از حجت طلب
 مزید عزمی شوق انگیزد و شوقے حزن آمیزد پدید آید و بچہن زیادت حال رضا در مقام
 موافقت احکام جناب الہی حکمے و ادبے دیگر است و آن رضا و بر رضا است و در مقام
 مخالفت حکمے و ادبے دیگر است و آن انکار و حزن بر وجود رضا است و نقصان آنرا در ہر
 ازین دو مقام بر عکس ادب زیادہ ادبے ست پس ہر کہ پیوستہ ملاحظہ صورت حال خود
 بود میان او و خداوند و بر آداب آن بحسب ہر وقتے و مقامے محافطت و مواظبت نماید بمبلغ
 کمال و بمقام رجال رسید و بہر کہ از ان غافل بود از ان نقططایع طریق مامون نباشد و این
 شغلے شاغل است کہ اگر اوقات عمر در ان صرف کردہ شود حق آن گذارہ نیاید و سالک
 این طریق متفاوت اند بحسب قوت و استقامت و وضع آن بعضے آنند کہ این تفاوت
 احوال و تمیز میان زیادت و نقصان آن در انفاس بدانند ہر نفس تفاوت حال خود
 بہ نسبت با نفس سابق در یابند و بعضے در اوقات بدانند و بعضے در ساعات و بعضے در ایام
 حضرت شیخ سہل بن عبداللہ قدس سرہ فرمودہ بندہ سلامت نیاید الا وقتیکہ بحال خود
 عالم باشد و آنرا فراموش نکند و بدان حق را مطیع باشد و از وی پیروی کند کہ علم حال است
 فرمود ترک التیہ و من کان فی ہذا المقام فتؤمن او تا والارض یعنی ہر حال
 او با حق سبحانہ ترک اختیار و سلب ارادت بود و دوام ملاحظہ این حال بقنار و دوام ترک
 تدبیر کند و بہ گاہ کہ در غم و غمت تہیہ یا بد آنرا نفی می کند چندانکہ نہانی حال او است

و تخصیص حال به ترک اختیار از آن کرده است که هیچ حال از آن شریف تر نیست -
 ۱۰ جوهر و در علم قیام صاحب المصباح الهدایه قدس سره میفرماید که علم قیام عبارت از آنست
 که بنده در جمیع حرکات و سکنات ظاهره و باطنه حق تعالی را بر خود قائم و مطلع بنید و در کل
 احوال و احوال و افعال و سببها را رقیب خود داند و این علم غریباست و این علم را علم قیام
 خوانند هر که آنرا شعار باطن خود سازد از جمله مقامات شریفه و احوال غریزه مخلوقا گردد و تعظیم
 و هیبت جناب الهی او را در جمیع عوارض و حوادث معلوم و مودب شود و حضرت سهل بن عبد الله تستر
 قدس سره میفرماید که این علم وصیت فرموده اند که از چهار چیز عالی میباشد یکی علم قیام
 که حق تعالی را بر همه حال خود شایسته و مطلع بنید و دوم ملازمت عبودیت که پیوسته خود را در مودت
 عبودیت او موقوف دارد سوم دوام استغاثه از حضرت و باب بر توفیق این دو معنی چهارم
 استمرار صبر برین سه چیز تا وقت ممات چه خیر دنیا و آخرت و سعادت سر و علانیت و برین چهار
 چیز درج است -

۱۱ جوهر و در علم سعت صاحب المصباح الهدایه قدس سره میفرماید که هرگاه که اخلاق نفس
 مبدل و دیو طبیعت مسلمان گشت و بجای متابعت هوا مطاوعت خدایتعالی پیدا کند
 این مرتبه را مقام سعت خوانند آنچه در بدایت حفظ نفس بود اکنون حق او گشت و صحت
 این یا در بدایت مقام فناء ارادت و ترک اختیار بود یا در مقام بقا بعد از فناء اما در مقام
 فناء ارادت از هر آنکه وقوف بر حد ضرورت نباشد الا بوجود و اختیار آن در مقام فناء
 ارادت که سالک از حول و قوت خود منخلع شود و اختیار خود منخلع گردد و محکوم وقت باشد
 نه مقید اختیار و اما بمقام بقا یعنی از هر آنکه نواصی احوال در تصرف او بود و او از تحت تصرف
 احوال بیرون رفته نه مقید اخذ بود و نه مقید ترک و فیض تصرف احکام الهی متقارن و مستلزم گشته
 ۱۲ جوهر و در ماخذ علم صاحب المصباح الهدایه قدس سره میفرماید که مصدر و منشأ هر جمله
 علوم حضرت الهی است و اول موردی که فیض علم ازلی بر او وارد و فائض شده قلب مصطفوی
 و نفس مرکبی نبوی بود و از قلب منور و از نفس مطهر نبوی فیض علوم و احوال و اخلاق و
 اعمال در قلوب و نفوس است روان شد بعضی قبول اعمال بیش نداشتند ایشان عباد
 بودند و بعضی قبول اخلاق و اعمال بیش نداشتند ایشان زنا بودند و بعضی قبول اعمال
 و اخلاق و احوال همه داشتند ایشان صوفیان بودند پس معلوم شد که ماخذ علوم وجودی و

سید عالم است علیه افضل الصلوات واکمل التحیات وافتاب علوم فلا هر دو باطنه و بیرونه مشکو
 کلمات تامات و مصباح اعمال و اخلاق و احوال حضرت ایشان است صلی الله علیه و آله و عیسی علیه السلام
 جوهر و علم فریضت و فضیلت - صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرمایند
 قال النبی علیه السلام طلب العلم فریضه علی کل مسلم و مسلمة علی کل طلبان برکافه
 مسلمان فریضه است نزد یک علماء مختلفه فیه است بعضی گفته اند علم اخلاص زیرا که چیزی که
 عبادت حق تعالی فرض است اخلاص در عبادت هم فرض است چنانکه علم محل فرض بود
 علم اخلاص محل هم فرض بود و بعضی گویند علم آفات اخلاص است یعنی صفات نفوس
 که ظهور آن مخرب قاعده اخلاص است پس علم اخلاص موقوف بود بر علم صفات نفوس
 و هر چه واجب بود موقوف بود آن هم واجب باشد و بعضی گویند علم وقت است یعنی در آستان
 آنکه هر وقت اشتغال بچیز اہم و اولی است از اقوال و افعال و بعضی گویند علم حال است
 یعنی در آستان حال که میان بنده و خداوند بود و او دانست که بدانی و حال مخصوص باشد و وقوف
 یافتن بر زیادت و نقصان آن در هر وقت و بعضی گویند که علم خواطر است و تمیز میان آن
 چه منشاء احوال خواطر اند و صلاح و فساد و اعمال متعلق بدانست و این جمله که بر شمرده شد
 فضیلت اندر فرایضه زیرا که هر چه فریضه بود ترک آن روان باشد

جوهر و علم در نفس و احادیث و اردست نه آنست که مجرد علمی و اندویران
 عمل نباشد عالم با حکام مشروعات باشد و عامل بدان و اگر کسی علم بخواند و بدان عمل نشد
 از علماء سوء است و حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و عیسی علیه السلام فرمودند که بنده
 خلایق علماء بدستند که ایشان بر علم خود عامل نباشند و فرمودند که منتهینند نزد یک
 بر عالمی مگر عالمی که بخواند شمار از پنج چیز سوء است پنج چیز یعنی از پنج چیز باز دارد و پنج چیز را
 امر کند از شک باز دارد و پسندد یقین بخواند و از باز دارد و سوء است اخلاص بخواند و
 از رغبت دنیا باز دارد و سوء است زهد بخواند و از باز دارد و سوء است تواضع بخواند و از عداوت
 باز دارد و سوء است نیکی بخواند و فرمودند هر که طلب کند علم را تا فرماید بدان عالم را علم
 یا بخواند که کند بدان علم یا سبب یا بگوید و اندر و سوء است مردمان را بخواند پس بگوید که او عالمی خود کند و
 آتش و دوزخ بداند و اجیب است بر بنده و سوء است علم فقر و غنی و سوء است علم غنی و فقر و سوء است
 تا حاصل نماید علم مستقیم

کام ۱۰ جو پھر علماء و سوام علم شیخ علی مابھی علیہ فی نفس الامر اعانت گویند و خود را حکیم
و عالم شیخ علی مابھی علیہ پسند اند و حال آنکہ بوی از علم صادق بمشام جان ایشان نہ رسید و چنان
از باب زعماران و علم صادق بے کشف و شهود دست نمیدهد و اولو را و اولو العظام را از این مابھی

الإبالكشف والوجدان

۱۱۱ چو هر در علم ضرورت صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرمایند که علم ضرورت عبارتست
 از ادراک حد مالایه نفس و حرکات و سکناات و افعال و اقوال و معرفت زمان و جبر نفس
 درین مقام و حد مالایه آنست که نفس از ان منع نشاید کرد چه حق او آن بود و منع حقوق
 از نفس نامرئی است و حق نفس آنست که از منع آن خلل دینی یا دنیوی نیابد که پس حق نفس
 در ماکل و مشارب و استراحت و منافع آنقدر است که بدان امساک روح و حفظ عقل و منع
 کلمات حواس کرده شود و این قدر ضرورت ولایه است و منع آن سبب خلل مزاج و نقصان
 عبادات و فتنه ان عقل و هر چه ازینجذ بگذرد و حیل خط نفس است و وقوف بر حد ضرورت غریبست
 و تجاوز از ان بشمار طاعلم خصمت و ارباب غرائم خواص مومنان و صوفیان اند و ارباب خصل
 غوام مومنان و استقامت نفس از اجوج حاج طبیعت صورت نه بند و الا یوقوف بر حد ضرورت
 و استقامت بران و دانستن حد ضرورت در همه چیز تا علمی غامض است و نفس اماران حد
 و آشتن عملی مشکل ایل بدایت را اطلاع بران بی ارشاد و منتهی متعذر بود و وقوف بران حد
 بی امد و مرئی بتفسیر بیالک مادام از صفات نفس بکلی منقطع نگشته باشد و نظر محبت او بانفس خود
 چیزی باقی بود اگر خطو طر احقوق خود داند و هم وقوف و استقامت نتواند پس در ان زمینه شیخ و مایه
 سمیت او چاره نباشد و در بدایت حالی تجاوز از حد ضرورات و حقوق جائز نبود چه از کتاب خدا و ظ
 او را از بلوغ مقصد مانع آید و نفس او در همه چیز حقه و خطی است تا غایتی که در ترک خط او را خطی است
 حق او را شناختن و واجب است و اعطای آن لازم و همچنین شناختن خطو طر منع آن بر که نفس ا
 در یک چیز بر حد ضرورت دارد و اثر آن در دیگر چیز تا سرایت کند خصوصاً در طعام که اصل همه شئهاست
 هر گاه که نفس در ان بر حد ضرورت اقتضای نماید و وقوف او در دیگر چیز تا بر حد ضرورت آسان بود
 نفس بر مثال شجره حضرت که از وفروع شجرات بسیار منشعب شده و هیچ شجره ای تمام است
 مدد و یازگی این شجره و وفروع او از طعام است را اثر احوال طعام از طعم و طعم و طعم و طعم و طعم و طعم
 و زیادت در جمیع اقوال و احوال بنده ظاهر شود مثلاً اگر تقیه کرده بخورد یا حرام انی را بخورد

و حرمت در اقوال و افعال او پدید آید و اگر لقمه طیب بر سبیل ضرورت تناول کند از حرکات و کلمات طیبیه ضروریه صادر شود و این قاعده است کلی مقرر و محافظت بر آن در تزکیه نفس اصلی معتبر و اجمال آن مایه خسران و خذلان و نفس نامدتنی که بر حد ضرورت و قوت نماید تبدیل اخلاق و همیشه اوصاف ناپسندیده او با خلاق حسنه و اوصاف جمیده میسر نشود - آدمی را بحسب روح و قلب ضرورت است و بحسب نفس و قالب ضرورت است پس ضرورت روح و قلب شود حضرت حق تعالی و مطالبه صفات و افعال است سبحانه تعالی که بقای حیات و قوام هر دو بدان متعلق است و ضرورت نفس و قالب اکل و شرب است که سبب اماتیان است -

۱۳ جوهر علم راجع عبارتست از اعتقاد قطعی و موافق حق و حقیقت علم راجع نور است و ماخذ این علم حضرت خداوند تعالی است که می ریزد بر قلب بنده پس می یابد بنده سبیل بدان علم راجع بسوئے خداوند تعالی و آن علم را مراتب است اول علم یقین و آن حاصل شود از دیدن اشیاء و استدلال بر آن و این مرتبه عوام است دوم عین الیقین و آن حاصل می شود از مشاهده صفات و ظهور صفات و این مرتبه خواص است سوم حق الیقین و آن حاصل میشود از ظهور ذات و تجلی ذات با صفات با اتصال و وصال و این مرتبه انحصار خواص علم یقین میجو کسی است که میدانند بر طریق عادت که در دریا آب است یعنی از دیگران می شنود یا بقرینه استدلال میدانند و عین الیقین همچو کسی است که بر کنار دریا ایستد و آب را ببیند و حق الیقین همچو کسی است که آشنا گردد و در دریا و آب آن آشنا شد ۱۴ جوهر در علم راست و وراثت صاحب مصباح گوید که علم راست علمی است که اول تا آنرا نتوانند و ندانند عمل کردن نتوانند و علم وراثت علمی است که تا اول بر مقتضای علم در است عمل نکنند آنرا ندانند

۱۵ جوهر عقل بالفتح خرد و دانش و آن قوتی است نفس انسان را که بدان تمیز و قائل اشیاء کند و آنرا نفس ناطقه نیز گویند و گفته اند که عقل در اصل مصدر است بمعنی بنده و ریاستن چون خرد و دانش مانع رفتن طبیعت میشود بسوی افعال و میمه لهذا خرد و دانش را عقل گویند و در اصطلاح حکما بمعنی ملک یعنی یک فرشته از ده فرشتگان و عقول لقبی خردمند و بزمین جمع عقل که بمعنی دانش است و جمع عقل بمعنی ملک است چه نزد حکما مقرر است که حضرت خداوند تعالی اول یک فرشته پدید آورد که از عقل اول و جوهر اول نیز گویند پس آن فرشته یک فرشته دیگر و یک آسمان پدید آورد و بعد فرشته دوم یک فرشته و یک آسمان پدید آورد و همچنین ده فرشته و ده آسمان پدید آمدند و عقل ششم یعنی فرشته و هم همه افراد عالم را بحکم حضرت خداوند تعالی پدید آورد

و از عقل فعال گویند بفتح و تشدید عین جمله بصیغه مبالغه و حضرت جبرئیل علی نبینا وآله و علیہ السلام مین
 عقل فعال است و همین ده و شصتگان اعقول عشره گویند و نزدیکتر حکما یکی ده نوشته اند زیاده ازینها متحقق نیست
 ۱۱ جوهر عقل اول و عقل کل عبارتست از نور محمدی صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم
 و ہم کنایه از حضرت جبرئیل علی نبینا وآله و علیہ السلام و گاهی عقل کل کنایه از عرش اعظم باشد
 و عقل کلی همان عقل کل و علت اولی هم کنایه از عقل اول عقل کل اول مرتبه است از مراتب
 موجودات عقل کل منظر احدیت و حامل احکام جمالی است و نفس کل منظر واحدیت و حامل احکام تفصیلی علم است
 ۱۲ جوهر ذوالعقل عبارت از کسی است که خلق را ظاهر ببیند و حق را باطن پس حق نزد وی مرات
 خلق است و مرات بصورتی که در آن مرات ظاهرا گشته مخفی است چون اختفای مطلق و مقید
 ماریت شیا الا و رایت اللہ بعدہ اشارت ازین مرتبه است چه آن حقیقت بعوارض مشغله
 و پرده تعینات مستتر گشته و اول نظر بر نقاب می افتد انگاد بر شایب و صاحبین مرتبه از عقل میند
 بعضی باشند که در شایب و کمونات اول الامر ظهور می ایشان از ذات مطلق گردد و نور آن ثانیات تعینات و اضافات
 بنید بعضی باشند که مطالعات مطلق در شایبہ ایشان نمایند و بعضی باشند که شایبہ ذات مطلق بعدہ شایبہ
 اشیا فرمایند یکی گوید ماریت شیا الا و رایت اللہ قبلہ و یکی گویند قبلہ و یکی گویند بعدہ
 ۱۳ جوهر بدانکه امور کلیه که از حقائق لازمہ طبائع موجوده در خارج است مثل حیوة و علم و قدرت
 و ارادت مثلا از امور عقلیه است که در خارج عینی ندارد و یعنی اشاره حسیه بوی نتوان کرد تا گویند
 که این حیوة است و آن علم است و این قدرت و آن ارادت بلکه وجود ایشان وجود عقلی است
 و صفت باطنیه دارند و این معقول باطن از وجود عینی خارجی که طبائع موجوده اند در خارج هیچ
 انفکاک ندارد چرا که از جمله لوازم آن اعیان اند و میان لازم و ملزوم جدائی محال است -
 امور کلیه را در خارج عینی جداگانه علی الانفراد نیست مثلا حیات تنها که از امور کلیه است در خارج
 عینی ندارد و یعنی اشاره حسیه بوی نتوان کرد تا گوئی که این است حیات - امور کلیه را با وجود صفت
 باطنیه حکم و اثر است در هر چیزی که در خارج او وجود عینی است از طبائع موجوده اند -
 حیات از امور کلیه است و در خارج وجود دارد و حکم از بهر آنکه این عین موجوده در خارج که
 انسان است تا در تعریف و نگویی که حیوان انسان خود معلوم نکرد که چیست و اشیاء نیز که
 این موجوده در خارج که انسان است اگر او را حیات نباشد و صفات بحیات نکنند و چون حیات نباشد
 دیگر کمالات علم و ارادت و قدرت که مشروط بحیات است او را نباشد و حال آنکه هست پس معلوم شد

که امور کلیه هم حاکم است و هم موثر بر اعیان خارجی این امور کلیه معقول که در خارج عین اعیان
 موجوده است همیشه نفس خود را از امور معقوله است که از معقولیت خود جدا نمیکرد و او را صفت بطون و غنیت
 دائمی است پس این امور کلیه بآن اعتبار که عین اعیان موجوده است و باعتبار آثار ظاهر و
 ظاهر است و باعتبار آنکه امور معقوله است و در خارج عین ندارد و باطن باشد. **سوال** الظاهر و الباطن
 چه چیزهاست که آدم در عالم شهادت منظر صورت روح آدم و در عالم شهادت منظر صورت نفس آدم
 تولد او از آدم خلق منهای و جدا تولد نفس از روح و تاثیر از دواج نفس و روح و نسبت ذکر و تورات و
 انوشت ایشان بصورت آدم و جدا منتقل گشت هیچ بنی بر صورت انانیت مبعوث نگشت چه نبوت
 بسبب تصرف در نفوس بنی آدم و تاثیر در عالم خلق نسبت بذکورت دارد و نیز واسطه مظهر
 انبیاء روح است و روح مقید صورت ذکر است تولد قلب از هر دو و تولد صورت ذکر بنی آدم
 از صورت روح کلی مستفاد اند و تولد صورت انانیت از صورت کلی نفس پدید آمدن متزاج منفعت
سوال جوهر حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم فرمودند که است من از آنها
 که ایمان بهم آورده اند و بدین اسلام گرویده اند و رومی بقید دارند و هفتاد و سه گروه شوند
 هر گروه را اعتقاد و دیگر و را که دیگر باشند هفتاد و دو فرقه از آن جمله بدو رخ روند و بعزت
 خلافت و فساد اعتقاد و شومی بدعت عذاب آتش گرفتار آیند تا وقتی که قادر مطلق خواهد
 ایشان را از انالایشها و کثافتها پاک سازد و به بهشت درآرد و یک گروه ازین هفتاد و
 سه گروه گرویده باشند که به آتش در نروند و از جهت عقیدت مستحق عذاب نگرند و پدید آیند
 این فرقه که بر هدایت باشند و بدو رخ در نروند چه کسانی فرمودند آنها نیکو در مذہب و اعتقاد
 موافق طریقه من و اصحاب من باشند و این فرقه ناجیه را که حضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه
 وآله و اصحابه و سلم بدان اشارت فرمودند اهل سنت و جماعت خوانند که در دین و اعتقاد و در پی
 سنت رسول الله صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم و جماعت اصحاب آنحضرت رضی الله تعالی
 عنهم روند یعنی اعتماد بر عقل خود نکنند و تابع نقل و سنت باشند و آن هفتاد و دو فرقه را اهل بدعت
 و ضلالت و اهل هوا گویند و اهل قبله نیز گویند و اهل قبله را کافر نباید گفت و خارج از دایره اسلام
 نباید شمرد و مخالفت ایشان با فرقه ناجیه و همه جمعیست الا در بعضی مسائل و عقائد که در اینجا
 خطا کرده و بتاویل و تفسیر خواهر نفوس از جهاد مستقیم منحرف گشته اند
سوال جوهر در بیان آنکه بر قدرت و فعل که ظاهراً از ظواهر و باطنی است و حقیقت از حق ظاهر

و ران مطا هرست نه از مطا هر مولانا جامی قدس سره در لوائح میفرمایند هر قدرت و فعل که ظا هر است
مطا هر صاد میشود فی الحقیقت از حق ظا هر و ران مطا هر ظا هرست نه از مطا هر پس نسبت قدرت و
فعل به بنده از جهت ظهور حق است بصورت او نه از جهت نفس او و الله خلقکم و ما تعملون منخوان
و وجود و قدرت و فعل خود را از حضرت بیچون می دان -

جوهر و آفریدن افعال بنندگان صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرمایند که اعتقاد حجت
آنست که حق سبحانه و تعالی همچنانکه خالق اعیان است خالق افعال بنندگانست و هیچ مخلوق را
قدرت بر ایجاد فعلی ممکن نه الا بقدرت بخشیدن او و هیچ مرید را ارادت چیزی حاصل نه الا
بمشیت او چه هرگاه که وجود فاعل که اصل است نه از وجود فعلش که فرع وجود است بطریق او
نه از و باشد پس هر چه در وجود حادث میشود از خیر و شر و کفر و ایمان و طاعت و عصیان همه
نتیجه قضاء قدر جناب الهی بود بے آنکه هیچ کس را بر و حجتی متوجه کرد و بلکه حجت بالغه او بر همه
لازم و ثابت باشد و اگر کوئی چون فعل آفریده او است پس عقوبت بنده لائق کرم او نبود
که بیم محل غلط و منشاء شکوک بیشتر آنست که کسی کار خداوند تعالی بر کار بنده قیاس کند
و گوید اگر مثل این فعل بنده کند او را ظالم گویند و آن معنی بر خداوند عالم روا نبود بداند وجود
بنده ملک خداوند تعالی است و بر تصرف که مالک در ملک خود کند صحیح بود و حق تعالی همچنانکه
لطیف و ذو الفضل است قهار و عادل است و به نسبت با ذات ازل او لطیف و قهرکیان است
و همچنانکه لطیف اقتضای ظهور میکند قهر نیز اقتضای ظهور میکند و لابد است که بر یکپارامظهر بود
و آن وجود مومنان است و کفار و خبیث و نارست پس حکمت بالغه جناب الهی بر صفتی را منظر
بر حسب مشیت خود از عدم بوجود آورد و یفعل الله ما یشاء و حکیم ما یرید و آنرا که منظر لطف گردید
با و بصفت فضل ابتدا کرد و آنرا که منظر قهر ساخت با و طریق عدل سپرد و فعلش موافق اعلیٰ شد
تبر از خلل و ازینجا معلوم شود که افعال بنندگان سبب سعادت و شقاوت نبود و ثواب فضل
حق تعالی است و عقاب عدل او و رضا و تحبب و وصفت قایم است که با افعال بنندگان متغیر و متبدل
نشود و هر که را حق تعالی بنظر رضا ملاحظه کرد و انید او را عمل اهل بهشت ارزانی داشت و هر که را محمل نظر
سخط گردانید او را بر عمل اهل روضه انجنت و مراد ازین سخن نه آنست که آدمی مطلقا مجبور است
و او را هیچ وجه اختیار نیست بلکه افعال او بیشتر تابع اختیار اوست و لیکن اختیار او نه با اختیار
اوست و معنی باین آنست که فاعل مختار کسی بود که افعال او تابع علم و قدرت و ایاوست او بود

هر چه بد است و ارادتش بدان تعلق گرفت و قدرت بآن جمع شد ناچار موجود گرد و مختار و در آن اختیار
مجبور بود زیرا که وجود علم و قدرت و ارادت در بنده و توفیق اجتماع ایشان در یک حال فعل
بنده است و نه با اختیار او پس بنده هم مختار بود و هم مجبور چنانکه منقول است از حضرت امیر المومنین
حسن بن علی رضی الله تعالی عنهما که فرمودند اگر مطیع باکراه و اختیار طاعت حق تعالی کند مطیع
نباشد و اگر عاصی بعلیه و اختیار معصیت کند عاصی نباشد و مع بذات حق تعالی بنده را در مملکت
خود فرو نگذار و تا بخود هر چه خواهد کند و موافق این سخن از حضرت امام جعفر الصادق رضی الله
تعالی عنه نقل است که لا جبر و لا تفویض و لکن امر بین امرین از جهت مشکل این مسئله شریعت
از خواص در آن منع فرموده است چه افهام عوام از ادراک آن قاصر بود و علماء را سخ را بتوفیق
جناب الهی بطریق مکاشفه صورت آن گماهی مشاهده شده و لکن فضل التدیوین

من یشاء و الله و الفضل العظیم

۲۷
۳

چو هر سقزله طائفه اند که منسوب باسلام اند و از اصول مذاهب این طائفه یک آنست که
لقای الله تعالی را منکر اند میگویند که در دنیا و آخرت دیدن حق تعالی ممکن نیست و میگویند
که بنده خالق افعال خود است و دیگر قایل باشمیت مبدء افعال شده میگویند که نیکی از حق است
و بدی از نفس و دیگر اعتقاد ایشان اینست که مرتکب کبیره نه مومن است و نه کافر و منزلت
بین المنزلیتین اثبات می کند و مشهور است که واصل بن عطا که مقدم این جماعت است
شاگرد حضرت خواجه حسن بصری قدس سره بود یک روز در مسجد با شاگردان و دیگر این حکایت
میگفت که مرتکبان کبائر نه کافر اند نه مومن و اثبات منزلت بین المنزلیتین میکرد و حضرت
خواجه قدس سره این سخن بشنیدند و فرمودند اعتراف منایعنه از ما جدا و دور شود زیرا که قایل
گشته بر چیزی که نه بر طبق معتقدهاست ازین سخن این اسم معتزله برین فرق بماند همچنین

مذکور است در شرح گلشن ساز

۲۸
۳

چو هر در سقزله چیر و اختیار علما سخنها گفته اند و هنوز تشویش خاطر باقی است چرا که عقل
در ادراک بعضی مقدمات دینی کافی نیست و گرنه در اصلاح امور عباد و حاجت نزول و
نمی افتاد و باینکه اوعالی اختیار مستقل و جبر محض هر دو مستلزم الکار کتاب و سنت است
نه بر آنکه اعمال عباد مثل اعیان اینها بحکم نفس علی مخلوق اوست بجهان پس با اختیار تمام بجا
و همچنین بخواه از مجبور صرف ظلم است و ظلم بحکم شرع و عقل مسئله باینست از جناب

اول تعالی پس جبر محض چه او بدی است که افعال ناشل حرکات مرتعش نیست بلکه مسبوق بعلم و اراده است
 و همین است حصه اختیار و معنی فعل اختیاری لیکن ظهور این سه قوت با اختیار مانیت هرگاه میخواهند
 از مبداء فاعل میکنند و همین است حصه جبر و معنی فعل اضطراری و چون اختیار تام و جبر محض هر دو
 متحقق شد پس هر سیت متوسط چنانچه از جواب مشهور امام زین العابدین در مقابل سوال امام
 حسن بصری مستفاد می شود لا جبر و لا تفویض و لکن امر بین امرین و همین امر متوسط است
 شرع معتبر است بلفظ کسب و این لفظ را جز بر افعال عباد اطلاق نمیکنند پس معلوم شد که فعل
 مخلوط جبر و اختیار است و همین قدر اختیار خفیف مناسط تکلیف است و پس بر عایت ضعف اختیار بنا نهادند
 که حرمت را بنصب سبقت داده اند بآنکه هیچ صفتی از صفات الهیه بر صفت دیگر سبقت ندارد و هرگاه افعال او تعالی
 مسبوق بعلم و ارادت و قدرت است و بعد از آنکه مسبوق به این بر صفت افعال عباد و شایسته مرتبه جبر افعال او بجا
 دارند و حرکات مرتعش که مجبور محض است اصلا مناسبت ندارند اگر محاسبه باین افعال متوجه
 شود منافاتی عدالت نیست و بر طور صوفیه ثبوت حصه اختیار بدین وجه می توان کرد که نزد ایشان
 ظهور حضرت وجود در هر ذرات کائنات تمام است با کمالات مندمجه او نه ظهور جزوی است
 از اجزای چه که حضرت وجود بسیط حقیقی است متجسمی نمیکرد و ازین رو ادعیه نمایند کل شیء فی
 کل شیء و چون اختیار نیز صفتی و شأنی است از صفات و شیونات حضرت وجود پس باید که
 در هر مظهر از نظام هر خصوصاً در انسان که مشرف است بمنصب خلافت صفت اختیار هم
 متحقق باشد اگر چه ضعیف باشد و با تکلیف امر و نهی بران بود

۲۹

جو هر جباریت عبارتست از اصلاح امور دیگر کردن هر شیء را بآنکه صالح آن باشد پس
 اعیان که مستعد بودند بذات خود افعال را و حق سبحانه و تعالی بعلم ازلی خود دانست این است حد آن
 را پس این اعیان را پر کرد و با فعلی که صالح آن بودند پس اصلاح نمود این اعیان را باین
 افعال و مرجع جباریت اعطاء مقتضیات اشیا بوجه کمال است و این جباریت منافاتی اختیار
 عبد نیست و تحقیقش آنست که ذات حق سبحانه با صفات خود متعین شده ظاهر و مظهر عبد شد پس
 بقدر قابلیت این مظهر صفاتش نیز ظهور یافت پس قدرت هم ظهور یافت لیکن نه چنانکه در حق که
 وجود مطلق است زیرا که قدرت حق عام و شامل بود بلکه بقدر ظهور حق در متعین و تنفیق شدن در
 قدرت هم تنفیق شده بقدر قابلیت این ظهور قدرت را پس عبد قادر است بقدرت حق و اختیار
 عبارتست از معنی که بر آنکس شود از ادراک خیریت احد مقدورین از دیگر بخیاال این مدرك اگر چه

در واقع خیر نباشد بلکه شر باشد و تعبیر آن معنی بخواهش کرده میشود و آن معنی در عبد موجود است و طریق
صدور افعال که از عبد بقدرت صادر میشود اینست که عبد چون طرفین مقدور را ادراک کرد پس
احد الطرفین خیر نمود نزد و خواهش آن پیدا شد و ازین خواهش فعل و عبد پیدا شد و این
خواهش را که از ادراک خیریت احد المقدورین پیدا شده و متوجه شده بسوی حصول آن اختیار
نامند پس عبد قادر و مختار است بر فعل و فعل از خواهش اوست که قدرت و اختیار حاصل است
عبد را لیکن این عبد جز از مظهریش نیست و این قدرت و اختیار قدرت و اختیار حق ظاهر
درین مظهر و این مظهر قادر و مختار بقدرت و اختیار ظاهر است خلاصه که عین عبد معدوم است
در ذات خود و نیست موجودیه او مگر موجودیت ظاهر پس این وجه مسلوب بقدرت و اختیار
و این گفته شد معنی قول حضرت امام جعفر صادق علیه و آله و آباء الصلوٰۃ و السلام
که نیست چیزی نیست اختیار بلکه امر است بین الجبر و الاختیار پس ظاهر شد که حق ظاهر بر می کند
مظهر را با فاعلی که مستفاد است مظهر آنرا بوجهی که گفته شد پس جباریت منافی اختیار شد
و ازینجا ظاهر شد که از مبادی فعل اختیاری در کلام است و این ادراک در اختیار عبد نیست و
ازین ادراک خواهش حاصل میشود پس مبادی فعل اختیاری امور اضطراریه اند و این منافی
اختیار فعل نیست زیرا که فعل از خواهش واقع است اگر چه در مبادی خواهش مضطر باشد
پس اگر جباریت بمعنی اکراه گفته شود و اکراه حق باین وجه است که مبادی خواهش را پیدا ساخت
و این اکراه بحسب مقدار محل و صلوح اعیان است و این اکراه منافی اختیار نیست که فعل از خواهش
واقع است و اینست معنی اختیار به فعل نیز میتواند شد ملک العلماء

۳۰

جوهر - جریه گویند خالق و افعال و اعمال ماحق است و ما را جز اتصاف بآن افعال و اعمال
بهرو نیست چون حرکت سنگ که بتحرک غیر متحرک میشود و فی الحقیقت آن سنگ را در آن حرکت
هیچ مدخلی نیست و الله خلقکم و ما تعلمون و قدریه گویند خالق در ما وصف اراده و قدرت
نموده تا ایجاد افعال و اعمال اختیاریه خود کنیم خالق ماحق است و خالق افعال و اعمال خود مایم
و اشاعه که در دست معتبر از متکلمین میگویند که خالق ما و افعال ما چه اختیاریه و چه اضطراریه
حق است و فاعل و کاسب افعال اختیاریه خود مایم از بخت انتساب افعال ما بسوی ما است
لما ما کسبت و علیها ما الکسبت و نیز داین همه عالم غیر حق است و حق غیر عالم عالم را موجود
عالمی از حق می شمارند و در موجودیت شرک یک حق می پندارند و فرق وجوب مکان و وجوب

وصوفیه گویند که غیر حق موجود نیست همون حق که در مرتبه بطون از جمیع شیون منزله و متبرادر است.
 ظهور جمیع صفات متصف و منعت پس وجود حق است و هر اراده و قدرت و فعل که ظاهر
 از ماست فی الحقیقت از حق است که در مظاهر است نه از ما و گویند که عالم را دو اعتبار است یکی
 اعتبار عینیت دوم اعتبار غیریت از حیثیت اول فعل از و نفعی است بلکه خود فاعل است زیرا که
 هستی موهوم و تواضع آن عین هستی حقیقی است و از حیثیت دوم از روحی ظاهر فعل از و ظاهر میشود
 از نخبیت با و منسوب و الله خلقکم و ما تعلمون میخوان و قدرت و فعل خود را از حضرت چون
 می دان بداند اختیار و جبر این جماعت عالییه غیر اختیار و جبر بریده است صاحب کلمه از
 ۵ هر آنکس که مذهب غیر جبر است + بنی فرمود و گویند که گبر است + شیخ البر
 قدس سره فرمودند که مشایخ که جبر را در اختیار که مبادی اختیار امور اضطراریه اند و عالم
 شد بان تعلیمی که از طریق کشف و شهود است و مخالفت میکند بجهت تقدیر نه انتها که حکم شرع
 شریف پس است او عمل کننده بچیزیکه دانست آنرا پس ضرر نخواهد کرد آنرا آن عمل بلکه آن شخص
 مغفورا است که الله تعالی او را بخشیده است آنچه که او کند و باین کلام علماء ظاهر نیز مشیر است و
 شرح غصدی مختصر الاصول را مذکور است که اگر ابو جهم میدانست بعلم یقینی که ایمان نخواهد آورد
 البته از دست نکایت ساقط می شد چنین فرموده اند ملک العلماء مولوی عبدالعلی در شرح مشهور
 جوه جبریه خود را غیر حقیقی خیال کرده با وجود این جبر بر خود بسته و ملاحظه هستی حقیقی و فاعل حقیقی در میان
 نیارده لاجرم گمراه و بی ادب گشته و قدریه نسبت صفات بخود کرده و با وجود این خود را از نیکیان
 شمرده لغو و بابت من نه العقائد و طائفه صوفیه عرفیه ربی لاری انصب العین خود نموده و حتی
 موهوم خود را کم کرده خود را مورد تصرفات حق گردانید و در افعال مثل مرده درید حاصل دارد و جبر
 که از حق باورسد بر صابر باشد و سکایت نکند و حکم تقدیر جبر او را در عین اختیار مشهور باشد
 که خود را مجبور در عین اختیار بنید بمشایخ و شیخ اگر قدس سره در فتوحات میفرماید آن شخص که
 مشایخه کرد جبر را در عین اختیار از روی علم بطریق کشف و شهود و مخالفت امر شرعی کرد
 حکم تقدیر نه حکم انتها که شرع پس آن شخص عامل است بر طبق علم خود و این شخص نفی است شرع
 جوه بر بداند که دلائل و علامات عدم اختیار بنده بسیار اند و از انجمله عدم حصول بر امید لیل
 بے اختیار است چه اگر اختیار بود که تمام مقاصد بر مراد حاصل شد و دیگر آنکه اگر کسی را اختیار
 در صدور افعال بود که البته همه امور بر پنج مرام واقع شد و اکثر آنست که بر جبر این کس میخوانند

تفاوت آن واقع میشود و آنچه جناب ارشاد مآب امیر المؤمنین علی کرم اللہ تعالیٰ وجہہ و جودہ آلہ الکرام فرمایند کہ
عرفت ربی بفسخ الغرایم مقوی عدم اختیار نیست چه اگر او را اختیار بودے فسخ غرایم بطور نہ پوچستے
و دیگر آنکہ هیچ کس در مرتبہ کمال کہ حاصل کرده اند دائم نمی ماند مراتب کمال باقی می ماند و اہل آن مراتب
متغیر و متبدل می شوند و این دلیل تمام است بر عدم اختیار چه اگر اختیار داشتند می هیچ کس از کمال
تجاوز نہ نمودندے و ہمیشہ بر همان حال بودندے اگر چه تحصیل مراتب کمال بجد و سعی موہم آنست کہ

آدمی را اختیار باشد اما انتقال از آن مراتب دلیل صریح است بر عدم اختیار

۳۳۳

جوہر شیخ ابوالحسن نور علی قدس سرہ فرمود التوبۃ ان تتوب من کل شیء سوئے الحق
اہل توحید ہر گاہ نظر بغیر کنند آنرا گناہ دانند معتزلہ گویند کہ اہل کفر و اہل کبار دائم در عذاب باشند
حضرت سلطان المشائخ قدس اللہ تعالیٰ بہر کتہم فرمودند کہ این خطاست کا فران دائم در عذاب
باشند بسبب آنکہ اعتقاد ایشان آنست کہ آنچه ایشان آنرا می پرستند آن معبود ایشانست و آن عقیدہ
ایشان بر کفر دائمست چون اعتقاد ایشان بر کفر دائمست غایب ایشان ہم دائم باشد اما اہل کبار دائم کبار
نہ اند وقتی کہ از آرزو کباب معاصی فارغ میشوند میدانند کہ آنچه کردیم خطا بود پس چون اعتقاد ایشان رد و اہم کبار را سخ
نباشد غایب ایشان ہم دائم نباشد و فرمودند کہ معاصی رجال عصیان بصدقت مطلعست اول آنکہ
میدانند کہ آنچه میکنم حق نیست دوم آنکہ میدانند کہ جناب خداوند تعالیٰ میدانند و می بیند سوم آنکہ میدانند
آمرزش ہم دارد و این ہر سه عقیدہ کلام مطیعانست و فرمودند کہ در مذہب اشعریہست کافرے
کہ خاتمہ او بر ایمان بود و اومومن است و مومن کہ عیاذ باللہ خاتمہ او بر کفر بود کافر است

۳۳۴

جوہر جبر عارفان دیدن قدرت و اختیار خود محدود در قدرت و اختیار حضرت حق تعالیٰ است
پس بقدرت و اختیار خود قادر و مختار نیستند بلکہ قادر و مختار اند بقدرت و اختیار حضرت خداوند تعالیٰ
و مجبور اند بکسبت نبودن اختیار ایشان بالاستقلال و تو خود را مختار میداننی باین وجہ کہ قدرت محدود را
مستقل در ایجاد و صدور فعل میداننی و همچنین مجبور میداننی کہ اصلاً اختیار نیست نہ وصیت نہ حقیقت

۳۳۵

جوہر بد آنکہ ہمہ موجودات سید باشند چرا کہ ہر چہ این موجود است از افعال و اقوال و احوال
و احوال از ربوبیت رب متصرف فیہ است و اوجہ الی ظہور نیست و ہر رب با نچہ مقتضا او فعل است
راضی باشد کہ اگر ان راضی نبودے آن فعل از وے صادر و ظاہر نکشتی و اگر کوئی بنا بر این سخن
باید کہ شتی خود موجود نباشد گویم شقاوت و سعادت دو وصف اند اگر این موجود بد آنست کہ او خبر
آلہ ظہور نیست و ہر چہ ظاہر میگردد از وجود و وے مقتضاے رب اوست اورا سعید گویند و اگر از بر کسبت

مجرد و عاری ماند می نهد ارد که آنچه ظاهر میگردد و از افعال دست و قابلیت اوست بنفسه بسبب این چهل
 ۱۳۹ اورا شقی گویند۔

جو هر علامت شقاوت سه چیز اند یکی آنکه حق تعالی اورا علم دهد و از عمل محروم گرداند دوم آنکه
 عمل دهد و از اخلاص محروم گرداند سوم آنکه صحبت صالحان روزی کند و از حرمت ایشان محروم گرداند
 ۱۴۰ جو هر بد آنکه نفس لطیفه است که مودع است درین قالب و آن محل طاق مذمومه است و احلا
 مذمومه مصدر افعال مذمومه است و روح لطیفه است که نهاده شده است درین قالب آن
 محل صفات محموده است و صفات محموده مصدر افعال محموده است تا صفات مذمومه
 بصفات محموده بدل نگردد و افعال و اقوال مذمومه بافعال و اقوال محموده بدل نشود و تبدیل
 صفات مذمومه بصفات محموده نزد این طائفه علیهم الصلوة عظیم است و این
 ۱۴۱ گردش گویند۔

جو هر بد آنکه نفس در اصل یکی است و باعتبار صفات متغایر است یکی صفت مطمئن است
 و این نفس مومن را باشد دوم صفت لوازمه است و نزد بعضی این نفس کافر را باشد که بر نفس خود
 ملاست کند و بعضی میفرمایند که کافر و مومن هر دو را باشد زیرا که در حدیث شریف است که در تربیت
 هر نفسی لوازمه باشد فاسقان گویند چرا فسق و زیدیم و صالحان گویند چرا صلاح زیاده نکردیم سوم
 آثاره و این صفت اصلی خلقی و جلی است هر یک را باشد اگر توفیق رفیق گردد و بصفت مطمئن رساند
 ۱۴۲ جو هر نفس آدمی طفلی است که هرگز پیدا یب گوش نکند و آنچه بیا موزند فراموش گرداند
 اگر بزرگ شود و تو بخیش پیش آئی آثار تربیت بر وی مترتب گردد و چون مهر و شفقت کنی بی بهره شود
 ضرب الصبیان کالماء فی البستان ضرب و تادیب کودکان مثل آب است که در باغ داده شود
 یعنی چنانکه آب موجب نشود نمای و رونق باغ می باشد همچنین ضرب و تادیب کودکان باعث
 خوبی و نام آوری و نشود نمای ایشان مے گردد

۱۴۳ جو هر بد آنکه دل محل تفصیل علم و کمالات روح است و قلب ظلمات الهی نشیوانات ذاتی است
 مسجد جابجاست و دل جابجاست و از بیخبت مسمی بقلب شده و واسطه است میان روح و
 نفس و کمالات هر دو بحسب برزخیت بدو ظهور یافته و از روح مستفیض است و بنفس مفیض چنانچه
 و ظلمت اوراق انبیا بواسطه نور چراغ می توان کرد و رویت جمال وحدت حقیقی و تاریکی کثرت جز
 بصفا دل حاصل نمی توان نمود و جام جهان نما دل انسان کامل است مرآه حق نما بحقیقت همین

دست ^{عظم} دل مخزن خزائن سرالهی است مقصود هر دو کون ز دل جو که حاصل است + دل را بیت اللہ الام
گویند التماس کردند از جناب مستطاب سرور عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و آلہ و سلم ^{عظم} این تقدیر
فرمودند فی قلوب عیال و ^{عظم} دل کجی خانه است ربانی + خانه دیوار چہ دل خوشی

جو ہر بد اندک روح کان خیر و محل صفات محمودہ است و نفس کان شرست و محل صفات مذمومہ
و عقل لشکر روح است و ہوا لشکر نفس اگر لشکر روح غالب بود دل بسوی وی مائل گرد و اگر لشکر نفس
غالب بود دل بسوی وی گریہ شود و بعضی میفرمایند کہ روح بادشاہ است و وزیر او عقل و لشکر
اولیائے حق است و جانب دیگر نفس بادشاہ است و وزیر او شیطان و لشکر او ہوا ہمہ وقت محاربہ دارند مادام کہ روح
غالب شود از ان شخص خیرات و عبادات در وجود آید و اگر نفس غالب شود فسق و فجور از وجود آید و
دل ہر طرفی کہ غالب بنید با او یار شود و بد نمیخیزد کہ متغلب است او را قلب گویند

جو ہر نفس یکے است اما چہار صفت دارد اول صفت امارہ دوم لوازم ہر چہ چارہ مطہر
و ہر یک خاصیت جدا دارد و جناب خداوند تعالیٰ قالب انسان را از آتش گرم و خشک
و باد گرم و تر و آب سرد و تر و خاک سرد و خشک بیافرید و عارفان ہر عنصر را بہ نفسی تشبیہ
کرده اند آتش را بہ نفس امارہ نام کردند و باد را لوازمہ و آب را ملہمہ و خاک را مطہر و این
چہل مراتب دادہ اند مراتب کہ از امارہ حاصل شود اول را جہل گویند و دوم را غم
و سوم را بغض چہارم را قہر پنجم کبر ششم کینہ ہفتم حسد ہشتم بخل نہم کفر دہم نفاق این
خاصیت نفس امارہ است حق از ولعی و نفس لوازمہ را بباد تشبیہ کردہ اند و آن ہم
کنندہ خیرست و ہم کنندہ شر و ہر مراتب دارد و از لوازمہ حاصل شود زہد و تقویٰ و ورع و بندگی و نماز و زکوۃ
و حج و عمرہ و زکوۃ و جہاد و ملہمہ را بآب تشبیہ کردہ اند و عقل و حکمت و دانش و وحی و الہام و خیر و حال
و فضل و احسان و خلق و سخاوت این مراتب از ملہمہ حاصل شود و مطہر را بخاک تشبیہ کردہ اند بامر
حق حرکت میکنند و خلاف او نمیکنند بہشت در تحت اوست و از او حاصل شود فقر و صبر و عدل و انصاف
و رضا و علم و تحقیق و یقین و عمد و وفا - نفس آدمی از چہار عناصر است چون خاک لطیف شود باد
گرد و چون آب لطیف شود باد گرد و چون باد لطیف شود آتش گرد و چون آتش کثیف شود باد
گرد و چون باد کثیف شود آب گرد و چون آب کثیف شود خاک گرد و آتش از نور جلال است
و نور جلال از نور جمال کافران از نور جلال و مومنان از نور جمال -

جو ہر حق تعالیٰ روح انسان پیش از جسم آفریدہ و بعدہ آتش و باد و آب و خاک بیافرید

و عالم را از و مرکب گردانیده بعد از آن تخمیر آدم گردانید۔ روح را بصفت آفرید کہ ہمہ اوصاف موصوف
تواند شد۔ و بہر صفت کہ موصوف شود اورا نامے بود چنانچہ امارہ و لواہ و ملہ و مطمئنہ۔ چون کہ از
معرفت نفس بہ معرفت حق تعالی می توان رسید پس فرض آمد معرفت جمیع نفوس حاصل کردن
عین القضاۃ قدس سرہ و مود بہر کہ معرفت نفس خود حاصل کرد و معرفت نفس محمدؐ اورا حاصل
شود قال اللہ تعالی لقد جاءکم رسول من انفسکم سر ہم یعنی ست و بہر کہ معرفت نفس محمدؐ
حاصل کرد و بہت در معرفت ذات حق تعالی بہر کہ خود شناس نیست محمدؐ شناس نیست
امارہ نفس شہوت ست و لواہ نفس معصیت و ملہ نفس امام حق یا نبیہ و مطمئنہ نفس طاعت
و عبادت و معرفت است

۲۳

جو بہر بد آنکہ چون نفس از اغوائے قوت شیطانیہ براسے تلمذ ذات بدنیہ در معاصی اندازد
آن نفس را امارہ گویند و چون بعد فعل و امتیان او امر قوت شیطانیہ خود ملامت کند بر اتباع
قوت شیطانیہ آن نفس را لواہ گویند و چون بر قول قوت ملکبیہ عمل کند و باین اطمینان گیرد کہ
شیطانیہ را رادہ ندید آنرا نفس مطمئنہ گویند و چون صفات ملکبیہ بر و غالب آمد و امر خیر کند از انفس
ملہ گویند و این تسمیہ تا باعتبار مراتب در اعتبار ذات است۔

۲۵

جو بہر غیبت بالکسر بد گفتن از پس مردم اگر راست باشد و اگر دروغ باشد بہتان بود و فرمودند
حضرت سید عالم صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ و صحابہ وسلم الغیبتہ اش من الزنا التماس کردند کہ غیبت از زنا
چگونہ سخت تر باشد فرمودند تو بہرانی قبول شود و صاحب غیبت آمرزید نشود تا خصم را خوشنود کرد
و فرمودند بہر کہ خورد گوشت بر او در دنیا بسبب غیبت گفتن پیش آورده شود او را گوشت او در روز قیامت و
فرمودند کہ تو ذکر مسلمان کنی بچیزیکہ اورا از ان کراہیت باشد با وجود آنکہ آنچیز دروسے بود تو غیبت کردی
اورا و اگر آنچیز دروسے نباشد تو بہتان کردی اورا و فرمودند کہ در شب معراج گذشتم بر قوسے کہ رویا
خویش بنا خنہاے خویش میخاشید حضرت جبریل علی نبیا وآلہ و علیہ السلام عرض کردند کہ ایشان
غیبت کنند گانند و فرمودند کہ در قیامت نامہ اعمال بدست غیبت گویندہ دہند او بیچ حسدہ در ان
بنیند گوید کہ نیست این نامہ من زیرا کہ من طاعت میکردم و در دنیا چیزی نیست کہ بندہ عمل ترا غیبت
گفتن تو برودہ است بعد از ان مردوسے را نامہ اعمال دہند او ببیند در ان طاعت بگوید این نامہ
من نیست زیرا کہ طاعت نکردم گویند کہ بندہ ترا غیبت میگفت حسات وی ترا داده شدہ است
و مرویست کہ حضرت عایشہ صدیقہ رضی اللہ تعالی عنہا عورتے را فرمودند کہ کوتاہی بالاست و عورتے را

فرمودند که دامن چه درازست حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم فرمودند که غیبت
 کرده و جناب خداوند تعالی وحی کرد و موسی علی نبیا و آله و علیهم السلام هر که بمیرد و توبه کند از غیبت
 آخرت که باشد که در پیشست در اید و بهر که بمیرد و اصرار کند بر غیبت او اول کسی است که در روز خوراید و صاحب
 کیمیا و سعادت قدس سره میفرماید که غیبت کردن بدل همچنان حرام است که بزبان و چنانکه نشاید
 که نقصان کسی بدیکر کسی نشاید که بخود نیز کوئی و غیبت بدل آن بود که گمان بد بر کسی بکسی بماند
 از وی چشم چیره بینی یا بکوشش شنوی یا یقین دانی حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه
 و سلم میفرماید که حضرت خداوند تعالی خون مسلمان و مال او و آنکه باو گمان بد بر بند هر سه حرام کرده است
 و هر چه در دل افتد که آن نه یقین بود و نه از قول دو عدل باشد شیطان در دل افکنده باشد و حرام
 آن بود که دل خود را بآن قرار دهی اما خاطر کسی که بخواهد در اختیار در اید و آنرا کاره باشی بآن ما خود نیاشی
 حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم میفرماید که مومن از گمان بد خالی نبود لیکن مسلمان
 او از آن باشد که در دل خود تحقیق نکند تا احتمال را در آن مجال بود و بر وجه نیک حمل کند و نشان آنکه تحقیق
 کرده است بدل او آنکس گران تر شود و در مراعات او تقصیر کند و چون بدل و زبان با وی بران باشد
 که بود نشان آنست که تحقیق نکرده است اما اگر از یک عدل بشنود باید که توقف کند و او را در وقوع زن
 ندارد که گمان بد بدون برین عدل هم روا نبود و چون یقین داند غیبت نکند و لیکن بخلوت نصیحت کند
 جوهر در تکلف تکلف بر خود رنج نهادن و از خود چیزی نمودن که آن درو نباشد و صاحب
 مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که تکلف در جمیع احوال قولاً و فعلاً مذموم است و در میان صدق
 و تکلف منافات است از آنجهت که تکلف یا در قول بود و زیادت تملق و ثنا و اظهار محبت زاید بر آنچه
 که در دل باشد یا در فعل زیادت تواضع و تحیت و انفاق زاید بر قدر و وسع و آنمغنی مبائن صدق است
 وقتی بعضی از اصحابه به زیارت حضرت سلمان فارسی رضی الله تعالی عنه رفتند حضرت سلمان نان جو و نمک
 پیش آوردند یکی از ایشان گفت اگر باین نمک سبخر بودی بهتر بودی حضرت سلمان برخاستند و مظهره
 خود را کرده سبخر آوردند چون فایز شدند آنکه تمنا دست کرده بود دست بدعا برداشت و گفت ای الله
 الذی قد علما بما رزقنا حضرت سلمان فرمودند اگر توقاعت داشتی مظهره من بگرد و بود و حضرت
 انس بن مالک رضی الله تعالی عنه روایت کنند که وقتی بولیمه از ولادت حضرت سید المرسلین صلی الله
 تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم حاضر شد در آنجا نه گوشت بود و نه نان پس معلوم شد که تکلف عین
 خلف است از حقیقت صدق و گفته اند التصوف ترک استکلف

۳۷ جوهر در غضب و غضب بفتحین خشم گرفتن و با لفظ کردن مستعمل و صاحب مصباح الهدایه قیس سره
میفرمایند که غضب و مارات صفت شیطان است همچنانکه حلم و مدارات فعل رحمن و میفرمایند که نفس
مهمواره از کسی که بر عکس مراد او شود منزعج گردد و طیش و نفور در او پدید آید و خواهد که بغیض و غضب او را
از خود دور گرداند از آنجست خون در دل در ثور آن آید پس اگر مغضوب علیه را فوق خود داند و بر او
امضاء غضب نتواند خون دل از ظلم بشهره روی باطن نهد و در دل جمع کرد و حزن و غم از آن
تولد کند و صفت لون دلیل آن باشد و اگر او را سخت خود داند و تواند که بروی غضب براند خون دل
بر جو شد و عروق و شریانین از آن منتفخ گردند و اثر تحریک بروی پدید آید و بضر و شتم و امثال آن ظاهر
شود و اگر او را مقابل خود بیند خون دل مترود گردد و میان القباض و انبساط و از آن غل و غش تولد کند
و امثال این عوارض از نفس صوفی دور بود چه صوفی صاحب یقین نبود توحید حایه حوادث را از حق سبحانی
و تعالی بیند و بدان راضی بود و لاجرم باطن او از انارت غضب انجمن باشد و حزن و غم و غل و غش
از وی منتفی بود بل غضب او وقتی پدید آید که از متکبر حرمت جناب الهی چیزی مشاهده کند و اقوال و
افعال صوفی همه موزون بود و بیزان شرع هرگز شتم و فحش از زبان و بیرون نیاید -
۳۸ جوهر غضب صفتیست مذموم و نسبت او با شیطان است هرگز اخشم غالب است نسبت او با شیطان
ظاهر است و سبب عظیم برانگیزدن خشم و اخلاق بد صحبت کسانی است که خشم برایشان غالب است
و زنان و کودکان و پیران ضعیف نفس و بپایان زود خشم گیرند -

۳۹ جوهر در بیان تکبر تکبر بزرگی نمودن و گردن کشی کردن و در رشحات مذکور است که خواجیه بیدلند احرار
قدس سره میفرمودند که تکبر دو نوع است مذموم و محمود و تکبر مذموم تعظیم است بر خلق و بچشم حقارت
در ایشان نگریستن و خود را از ایشان زیاده و بر دیدن و تکبر محمود عدم التفات است بمادون حق تعالی
و تعظیم بر غیر او سبحانه باین معنی که هر چه غیر حق تعالی است در نظر و حقیر و بمقدار شود و علاقه التفات و می
از آن منقطع گردد و این تکبر اصل است و موصل بمرتبه فنا و فقر را که بمعنی عدم التفات باغیا
از تواضع بهتر پس اگر تکبر بحق کند عزت است و عزت محمود است و اگر بغیر حق کند تکبر است
و تکبر مذموم است هم از نیست که بعضی گفته اند التکبر ان تکبر بحق فهو محمود و هو تکبر الفقرا
على الاغنیاء استغناء بالله عما فی ایدیه و ان تکبر بغیر حق فهو مذموم و هو تکبر
الاغنیاء على الفقراء و ان دورا و لما طے فی من فقر هم در خبر است از ائمه
المثو اضیعین فتواضعوا لهم فاذا را ایتیم المستکبرین فتکبروا علیهم

که خود را از دیگر برتر داند و ضیعت آنست که خود را کمینه گرداند. کبر آنست که خود را از دیگر بزرگ داند و این
دعوی کار فرعون و قارون بود و رسم شده بود و ملعون و لعنه گویند که آنست که خود را از دیگر می بناحق
بزرگ داند.

۴ جوهر در نخل و شمع نخل بالفهم زوت شدن و شمع بهر سه حرکت و تشدیدها و حلی حرص و نخل صاحب
مجمع السلوک قدس سره میفرماید که در مقابل خود نخل است و در مقابل سخی شمع است خود نخل بکسب و عاوت هم
دست دهد و سخی شمع صفت طبعی است اگر نفس غالب شمع غالب و اگر روح غالب سخی غالب و بعضی نخل و
شمع بیک معنی گویند و بعضی گویند نخل آنست که مال خود نداند و شمع آنست که دل بر شدن بال غیری بناحق گمارد
و بعضی گویند نخل آنست که خود بخورد و دیگر از اندد و شمع آنست که نه خود خورد و نه غیری را دهد و بعضی گویند نخل آنست
که نخیلی کند از چیزیکه در دست اوست و شمع آنست که نخیلی کند از چیزیکه در دست اوست یا در دست غیر و صاحب مصباح الملهام
قدس سره میفرماید که هیچ خلق چندان که در دست و ظلمت ندارد که نخل اگر کسی همه خصال نیکو دارد و نخیلی بود
نخل نور جمله صفات حمید را بپوشاند حضرت شیخ شیراز قدس سره نخیلی را بود را بد بجز و بر بهشتی نباشد بکلمه خبر
۵ جوهر حسد نخاستن و آرزو بردن نعمت غیرت بزوال نعمت غیر و این مطلقاً ممنوع و مذموم است
و در حدیث شریف وارد است که حسد میخور و حسات را چنانکه میخور و نار حطب را و غبطه آرزو بردن نعمت
غیر است بغیر ارادت زوال نعمت غیر و بغیر ارادت زوال خصوص نعمت غیر و این در امور دینی جایز و بهتر
و در حرص امور دنیوی ممنوع پس آرزو بردن آنچه حضرت خداوند تعالی بدان جزای بعضی را بر بعضی فضل داده
و میان ایشان در قسمت فرق نهاده یک را مخصوص گردانیده بصفت عالی و دیگر را
مخصوص کرده بصفت سافله اگر صاحب صفت سافله آرزو کند صفت عالی را
که دیگری بدان مخصوص است اگر چه متضمن اراده زوال آن نعمت نبود لیکن متضمن اراده زوال خصوص
آن نعمت و زوال فضل او که نعمتی دیگر است شود حسد باشد غبطه نبود در نهی در آید و لا تتموا ما فضل الله
به بعضکم علی بعض محمول هم برین معنی است و در فوائد الفوائد مذکور است که حضرت سلطان المشایخ
قدسنا الله تعالی بفرموده مبارک فرمودند که جناب مستطاب سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه
و سلم دعا فرموده اند اللهم اجعلنی محسوداً و لا تجعلنی حاسداً و فرمودند حسد آنست که یک را دیگر را
در نعمت بنید بخوابد که آن نعمت او را باشد گوید که خدا یا آن نعمت را از او زوال گردان و این
حرام است و غبطه آنست که یک را در نعمت بنید خود را مثل آن خوابد گوید خدا یا آن نعمت را
بر وی بپایند و از لیکن مراد نیز مثل آن روزی گردان و این حرام نیست و حقیقت عبارتست از آن

عداوت در قلب و قد نمره غضب است حسد از تاج حقد است و حقد از تاج غضب حقد است
که بابرادر مومن بسبب عداوت یا مفرات کینه داری کند تا انتقام کشد

۵۲

جوهر در حدیث صحیح وارد است که چهار خصلت اند اگر در شخصی باشد او منافق خالص است و اگر
یکی از آنها باشد در وی خصلتی از نفاق تا اینکه ترک کند و قتیله امانت سپرده شود خیانت کند و قتیله
سخن گوید کذب گوید و قتیله وعده کند خلاف وعده کند و قتیله محاصره کند فحور کند و دشنام دهد
جوهر عجب بضم اول و سکون ثانی تکبر و خود بینی و مر و متکبر

۵۳

جوهر عجب از جمله اخلاق مذموم است حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه
و سلم فرمودند که سه چیز مملکت است بخل و هوا و عجب و فرمودند اگر معصیت نکنید ترسم از شما بجز
که بدتر است از معصیت و آن عجب است و فرمودند اگر خنده کنی و به تقصیر خود مقرب باشی بهتر از آنکه
گریه کنی و آنرا کاره دانی و از حضرت ام المومنین عایشه صدیقه رضی الله تعالی عنها عرض کردند که
مرد که بدار بود فرمودند چون بدار و که نیکو کار است و این بدار عجب است

۵۴

جوهر بد آنکه از عجب آفتا تو کند و یکی از آن کبر است که خود را از دیگران بهتر داند و گناهان
خود را یاد نیارد و چون یاد آرد بتدارک آن مشغول نشود و بدار و که خود آمرزیده است و شکر نکند و از
نوال نعمت ترسد و بر اس از دل او برود و از مکر حضرت خداوند تعالی ایمن گردد و بدو خود ثنا گوید
و اگر بخلاف راه او چیزی گویند نشنود و نصیحت کس گوش نکند و سعادت و رانست که خود را و عظمت
خود را ناچیز داند که گفته اند که خود را چیز دانستن خود را ناچیز کردن است - ۵

ساقی بیار باوه که نزدیک عارفان | میخواره بنزرا بد معجب هزار بار

۵۵

جوهر در حدیث شریف وارد است که چون دروغ گوید بنده یکسوی شوند از وی فرشتگان
کاتب اعمال از بد بوی آنچه می آید از دهن و -

۵۶

جوهر ریادر اعمال نظر بر خلق داشتن است و سمع که طالب آوازه و ستایش خلق است و ناموس
توقع حرمت و جاه از خلق داشتن است

۵۷

جوهره نشان ناشناسی ناسپاسی است + شناسایی حق در حق شناسی است + نشان و علامت
ناسپاسی و جمل شخص آنست که ناشناس و ناخوشنود باشد و در هر چه بنید عیب جوئی نماید و گرفتار
چون و چرا باشد و شناسایی حق در حق شناسی است که حق هر کس را شناسد و حق هیچکس را فرو گذار نشد
و ضائع نگرداند و هر که حق کاملان نمی شناسد بحقیقت حق خدا نمی شناسد و کفران نعمت موجب خذلان

جوهر هوا و غضب نفس را در وصف ذاتی است و این خاصیت عناصر است هوا را خاصیت
آب و خاک است میل هوا به سفلی دارد و غضب را خاصیت باد و آتش است او تبکیر و ترفع بود
هوا سفلی و ماده است و غضب علوی و نری بهایم هوا غالب و غضب مغلوب و بر سباع غضب غالب
و هوا مغلوب هوا لطیف و جوی و غضب بدست ظلمی موصوف است هوا اگر از حد اعتدال
تجاوز کند و غالب شود شوره و حرص و دناست و بخل و خیانت و شهوت بار آورده اگر غضب از حد اعتدال
تجاوز کند و غلبه نماید مردم را بد خوئی و تکبر و خود رانی و ترفع و صلابت مستولی گردد و اگر صفت غضب
در خلقت یکی مغلوب و ناقص افتاد به حرمتی و بی عزتی و کاهلی و بجزودی و ذلت رومی دهد و اگر
تاکید غضب غالب شد نتوانست راند حقد در باطن پیدا آید و اگر هوا و غضب هر دو غالب آید حد
تولید شود و خاصیت غاصب آنست از حد نخواهد که کسی را چیزی باشد و خاصیت هوا آنکه خواهد
هر چه دیگری دارد مرا هم باشد جمیع ذرات ازین دو صفت متولد شود و این هر دو صفت معتدل باید
قول متحقیق الغضب مفتاح کل شئ نظامی است سر هوا تا فتن از سروریت - ترک سو اوت
بهمی برمیست - هوا در نوع است یکی هوا بر لذت و شهوت دوم هوا که جاه و ریاست - هر که ترک
هوا کند به صلت حق مکرر شود و هر که غضب فرو خورد به صفت حلیمی حق سیراب گردد -
۶۰ جوهر حضرت رابعه بصری وقت نماز می گفتند الهی دل من را در خانه حاضر کن و یا نماز بیداری قبول کن
۶۱ جوهر حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم میفرمایند که تمام در بهشت نرود -
۶۲ جوهر ریاضیات است از طلب منزلت در قاصد بناس لعبادات و اعمال خیر -
۶۳ جوهر در فوائد الفوائد کورست که حضرت سلطان المشائخ قدسنا الله تعالی بسره المبارک فرمودند که
اخوت بر دو نوع است یکی اخوت بنسی و یکی اخوت دینی و ازین هر دو اخوت اخوت دینی قوی تر است
زیرا که اگر دو برادر بنسی باشند یکی مومن و یکی کافر میراث برادر مومن برادر کافر را نرسد پس این
اخوت ضعیف یافتیم اما اخوت دینی قوی است زیرا که پیونده که میان دو برادر دینی باشد
پیوند ایشان در دنیا و آخرت برقرار ماند -

ساده
بهمی بر می
دشمنی و
مقتله
بر روی
برادر
بهر
نانی و
بهمی بر

جوهر قال رسول الله صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم المؤمن مرآة المؤمن یعنی مومن کینه
مومن است پس ببیند از مومن از آنچه بنید بر نفس خویش و نه بنید بر مومن از آنچه بنید
بر نفس خویش -

۴۵ جوهر در فوائد الفوائد مذکور است که حضرت سلطان المشائخ قدس الله تعالی بر کتبه فرمودند که
خواجہ بود بال نعمت و ثروت گاہ گاہ بخدمت عین القضاة قدس سره خرچے فرستادے همانا کہ وقتی القضاة
چیزے از صاحب خیر دیگر توقع کرد و غرض خود بوفارسانید آنخواجہ بشنید خاطر کوفته کرد و بخدمت عین القضاة
عتاب فرستاد کہ چرا از دیگرے چیزی گرفت و این دولت باین کس ارزانی نداشت عین القضاة برو
نوشت کہ برائے این مصلحت مریخ رها کن تا دیگرے نیز دولتے یابد از انہا مباش کہ میگفت اللهم ارحمني
محمد اولاً و لا ترحم معنا احد -

جوهر در ادب ادب بفتح تین اندازد و حد چیز می نگاہ افکندن و بمعنی دآتش و طور پسندید و بالفکار
و دادن و خوردن شامل آداب بالجمع و علم عربی را علم ادب ازان گویند کہ بدان نگاہ داشته می شود
خود را از خلل در کلام عرب و آن دوازده قسم است علم لغت و علم صرف و علم اشتقاق
و علم نحو و علم معانی و علم بیان و علم عروض و علم قافیہ و این ہشت اصول اند و علم رسم الخط و علم وزن الشعر
و آن علمی ست کہ امتیاز کردہ میشود بدان میان شعری کہ سالم از عیوب ست یا غیر سالم از عیوب و علم
انشاء نشر از خطب و رسائل و علم محاضرات یعنی علم تواریخ و مانند آن و این چارہ فروع اند و صاحب
مصباح الہدایہ قدس سره میفرماید کہ ادب عبارت ست از تحسین اخلاق و تہذیب قوال و افعال
و افعال دو قسم اند افعال قلوب و آنرا نیات خوانند و افعال قوال و آنرا اعمال خوانند و اخلاق
و نیات نسبت بباطن دارند و اقوال و اعمال نسبت بظاہر پس ادب کامل آنکہ ظاہر و باطنش
بمحاسن اخلاق و اقوال و نیات و اعمال آراستہ بود و اخلاقش مطابق اقوال باشد و نیاتش موافق
اعمال چنانکہ نماید باشد و اشارت بدین معنی ست قول شیخ الاسلام قدس سره الادب تہذیب الظاہر
والباطن و ہر کہ در تہذیب ظاہر و باطن پیوستہ متفقہ احوال خود بود نخواہد کہ اخلاق و احوالش
با اقوال مختلف باشد و اگر بیان حالے یا مقامے یا خلقی بر زبان آورد و خود را بدان متخلق و موصوف
آن قول سور ادب داند و از جملہ آداب آنست کہ ہموارہ جوارح و اعضاء البصواح اعمال متجلی دارد و بیچ طال
و در بیچ مقام محافظت آن از وی ساقط نشود و مادام تا آثار محاسن آداب در ظاہر شخص پدید نیاید علما
آنست کہ باطن او ہنوز متادب نشده است و ادب لیب آنست کہ بیچ دقیقہ از دقائق آداب
ظاہر او باطن او نگذارد و چہ اہمال آداب اگر در ظاہر بود سبب عقوبت شود و در ظاہر و اگر در باطن بود سبب
عقوبت گردد و در باطن شخصی اعور در طواف بود و میگفت اللهم انی اعوذ بک منک از کیفیت
حال او پسیند گفت وقتی بظہر شہوت در آمد می صاحب جمال نگریتم و حال لطمہ بر روی من آمد و یک چشم
طہارۃ ۱۲

ریختہ شد و حضرت الش بن مالک رضی اللہ تعالیٰ عنہ میفرماید: الادب فی العمل علامتہ قبول العمل
و حضرت ابو علی و قاق قدس سرہ میفرمایند: کہ بندہ بطاعت بخت برسد و بادب در طاعت بحضرت خداوند
برسد و چون مرید بیرون آید از ادب باز گردد و در اینجا کہ آمدہ بود سبب ترقی آن ادب بود چون سبب نماند
ترقی ہم نماند و حضرت ابو نصر سراج طوسی قدس سرہ میفرمایند کہ مردم در حفظ آداب سرگروہ اند سبب
اہل دنیا و بشریہ آداب ایشان در فصاحت و بلاغت و حفظ علمها و شعرا بود و ہر کرا این خصائل نبود
و ہر اے ادب گویند دوم اہل شریعت کہ ادب ایشان با تحصیل علوم پر یافت نفس و تادیب جوارح
و ترک شہوتہا سوم اہل خصوص کہ آداب ایشان نگاہ داشتن دل است کہ ہمیشہ پاسبانی دل کنند
و از اغیار نگاہ دارند و منشاء جمیع آداب شان طہارت قلب آداب و اخلاق و احوال نبوی افعال
و افعال مصطفویست ہر متابعت بقید متابعت از آداب ایشان نصیبی یافتہ پس کمال آداب استفاد
از کمال متابعت ایشان است و این خاصہ صوفیان است و صاحب ششمی معنوی قدس سرہ میفرماید:

از خدا جویم توفیق ادب	سے ادب محروم ماند از لطف رب
بے ادب خود را نہ تھا داشت بد	بلکہ آتش در ہما آفاق زد
بد گستاخی کسوف آفتاب	شد غراز بیلے ز جرات رد باب
ہر چہ بر تو آید از ظلمات و غم	آن زیبائی گستاخی ست ہم
ہر کہ بیباکی کند در راہ دوست	سفر ن مردان شد و نامرداوت
ہر کہ گستاخی کند اند طوقی	گرداند ز وادی حسرت غریق

از برہان الطائفہ شیخ شبلی قدس سرہ پریدند کہ ما المقصود قال کلہ آداب پس صوفی شد
تا ظاہر و باطن او مودیتا و ابنا کرد

۳۷ جوہر بعضی میفرمایند کہ تصوف بہ ادب بست زیرا کہ تصوف اقتداست بحضرت سید عالم قولاً
و فعلاً و اخلاقاً و معلوماً کہ سید عالم ادب از جناب خداوند تعالیٰ گرفتہ بودند و ہر وقت ما ادب ست و طلال ا
ادبیت و آن محفوظ بودن بندہ است از بے ادبی تا از ادب و ابواب بے ادبی پاک نگارد و متابعتہ قرب حضرت خداوند
نگرد و پس ہر کہ لازم کہ و ادب را برسد بان بلاغت کہ مردان رسیدہ اند و ہر کہ محروم ماند از قرب و طاعت با
ترک حرمت شوند دارند و بعضی میفرمایند ہر کہ محروم ماند از ادب محروم ماند از جمیع خیرات بزرگی میفرماید کہ توحید
موجب است ایمان را ہر کرا ایمان نیست توحید نیست و ایمان موجب است علم شریعت را پس ہر کرا علم شریعت
نیست اورا ایمان توحید نیست و شریعت موجب است ادب را پس ہر کرا ادب نیست اورا شریعت و ایمان

و توحید نیست نحو و یا بدینها

جوهر در شجاعت مذکور است که حضرت خواجه عبید الله احرار قدس سره میفرمودند که ولانا کن الدین جوهر
قدس سره که بجه فضا کل و کمالات داشتند میفرمودند که من از هیچ کار خود امیدوار نیستم الا از یک کار یعنی
امیدوارم و آن آنست که روزی در صحرائی خدمت شیخ زین الدین کمال قدس سره که از مشایخ بزرگ
شیراز بودند بطهارت مشغول بودند و من کلوح استیجاب حضرت ایشان را بر رخسارهای خود بسودم تا بیان
استنباط کردند و هم از ایشان نقل کردند که میفرمودند اگر صورت درویش را بر دیوار نقش کنند از پاهای
آن دیوار بادوب می باید گذشت

جوهر در ادب معشیت صاحب صباح الدیای قدس سره میفرمایند که اصول متصوفه در توکل بحسب اختلاف
درجات مختلف است بعضی بحجت ضعف حال و طلب رزق توسل با سیاب کنند و بعضی بحجت قوت حال
و سلب اختیار کفالت حق سبحانه و تعالی اکتفا نمایند و بر توکل کنند و هیچ سبب توسل و توصل بر رزق مقیم
نخوند و طائفه اول بعضی بحسب تسبیب نمایند و بعضی بسوال و بعضی بحکم صلاح وقت گاه بحسب و گاه بسوال
چنانکه حضرت ابراهیم اوهم گاه بحسب بحجت نفقه اصحاب لقمه حلال کسب کرده و گاه بحسب که تنها بودی در وقت
حاجت بقدر ضرورت طریق سوال سپردی و ابو جعفر صا که استاد جنید بود و شب و شب یا سه شب بین العشاءین
بیرون آمدی و قدس بحسب احتیاج از در خانه سوال کرده و ابو سعید خزاز در مبدا حال وقتی که نیک محتاج شدی
دست خراشستی و شکیاست گفتی و این طائفه را تا ضرورتی و فاقه تمام نبوده است و صلاح وقت مقرون به
اشارت غیب در سوال ننید و در آن برخورد نکشوده و مادام تا بتوانی سوال نکنند و از آن پرهیز باشند
پس ادب سائل آنست که تا ضرورت باعث نشود در سوال شروع ننماید و طائفه دوم که متوکلان اند بحسب
کمال شغل بحق تعالی و مطالعه توفیقین هیچ سبب از اسباب بر رزق تسبیب نخوند و از هیچ مخلوق استعانت ننمایند
تا سبب الاسباب بهر طریق که خواهد رزق بدیشان میرساند و ازین طائفه بعضی آنها اند که بر چه خواهند از
حق تعالی خواهند تا از سه چیز یکی ایشان را ارزانی دارد و یا اعطاء سوال یا صبر از آن یا ازاله داعیه آن از خاطر و
بعضی آنها اند که هیچ نخواهند نه از خلق و نه از حق تعالی سبب آنکه علم و ارادت خود را در علم و ارادت مطلق
محو کرده اند و ازینجاست قول آنکه گفت الفقیر لا یحتاج الی الله و متوکلان را اصحاب فتوح خوانند
بحسب آنکه تمول ایشان از فتوح غیب بود و وجود این طائفه در عالم از کبریت احمر عزیز تر و کیاب تر است
و بحقیقت فتوح آنست که از حق تعالی شناسند نه از خلق خواه واسطه آن دست مردم بود و خواهند و خواه
سبب آن معلوم باشد و خواهند بشرط آنکه نفس را بمقدمه آن تعلیم و تشویق نمود

جوهر در آداب برخورد و تامل صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که اخبار نبوی و احادیث مصطفوی در فضیلت برخورد و تامل متماثل و متعارض اند بعضی از آن بذکر فضیلت برخورد ناطق و بعضی فضیلت نکاح شاید صادق و منشأ این تعارض و تقابل اختلاف احوال نفوس است در حق بعضی که مغلوب شهوات نکاح لازم بود و در حق طائفه که در انشای سیر و سلوک باشند برخورد و تفرق فضیلت بود و در ویشی را گفتند چرا زن نکنی گفت زن مردان را شایسته بود و من هنوز بمقام مردی نرسیده ام و در ویشی را گفتند که سنت نکاح ترک کرده گفت که من هنوز بفرض مشغولم و ادب متماثل آنست که در اختیار زن نظر بردن او دارد نه بر دنیا و در رعایت حقوق او اجمال نکند و باید که خود را در تزوج از سه آفت محافظت کند یکی کثرت مخالفت با اهل و آن آفت نفس است دوم اتهام بوجود رزق و آن آفت قلب است سوم تعلق باطن بجمال زن و آن آفت روح است

جوهر در تعهدات نفس و آداب آن صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که تعهدات ضروری نفس سه چیز است خورش و پوشش و خواب و آنرا حقوق نفس گویند و متعوفه در تعهدات نفس سه طائفه اند مخلصان و مخلصان و مخلصان مخلصان مبتدیان اند بارادت خود قائم بر چه کنند از بهر حق تعالی کنند مخلصان متوسطان اند بحق تعالی از ارادت و اختیار خود فانی بر چه کنند بحق کنند و مخلصان مخلصان مشتیان اند بارادت و اختیار حق تعالی متصرف بر چه کنند بهم بحق تعالی کنند و هم از بهر حق تعالی و ادب مخلصان آنست که از حقوق در میگذرند و ادب مخلصان آنکه هیچ یک از حقوق و خطوط ارادت ندانند و ادب مخلصان مخلص آنکه بارادت حق تعالی از بهر حق نفس را گاهی بر حقوق بدارند و گاهی در خطوط مجال اتباع دهند و خورش حق نفس است از بهر آنکه قوام بدن و اعتدال مزاج بسبب طعام و شراب مربوط و مشروط است و در تناول طعام ادب آنست که اول دست بشوید و همچنین بعد از طعام چه در خیرت که الوضوء قبل الطعام نفی الفقر و بعد نفی اللحم و حق تعالی را به تحمید یاد کند و تناول طعام بذکر مقرون باشد و بریای چپ نشیند و پایی راست بر آورد و در دست تکیه نهد و از ابتداء ختم طعام نمک کند چه در خیرت که فرمودند جعفرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه و سلم که یا علی ابتداء طعام نمک کن و ختم او نمک که نمک شفاء و نهضت و بیماریهاست مثل خون و جلا و برص و وجع الاضراس و غیره و نان چون حاضر شود طلب ناخورش نکند و باید که تنها خورد چه اجتماع بر طعام سنت است و طعام بر سفره خورد و شتاب نکند تا آنگاه که مقدم مجلس ابتدا کند و بدست راست خورد و از میان نخورد و چون لقمه از دست بنیستد بر گیرد و بخورد و نفس بر طعام نهد و عیب طعام نکند اگر اشتها دارد و بخورد و الا بگذارد و بر

طعام خاموش نباشد که آن سیرت اهل عجم است و لقمه بزرگ نگیرد و نیکو بخاید و به پیش خود باز و بقیه
دیگران و وجوه حاضران ننگرد و از پیش خود خورد و بخشد. آن نخورد که محتلی شود و تا سفره بزرگ نرسد و بپنج
و تا جمیع فارغ نشوند دست باز نکشد اگر چه سیر بود و نان و گوشت بکار و پاره نکند و تا یکبار سینه
نشود و طعام نخورد و چون طعام خورده باشد کاسه آلوده نکند و از طعام حمد گوید و در و در بخواند و از
طعام شبهه احتراز نماید الا جایگاه ضرورتی افتد و حلال آنست که طاهر او به حرمت و کراهت آن پیدا
نبود و از دست کسی رسد که ظلم یا فتنی او معلوم نباشد و شبهت آنکه وجه حرمت آن طاهر نبود لیکن
از دست فسق و ظلم رسد و حرام آنکه وجه حرمتش طاهر بود و حلال محمود است و شبهت مکرر و در
طعام خوردن در پیش جماعت نروند تا آنکه فارغ شوند و در صیانت تکلیف نمایند الا وقتی که
باعث بران نیتی صالح بود و آنچه حاضر بود پیش آرند و قلیل آنرا حقیر شمارند و مستحب است که با همان
تا در خانه بروند و اجابت دعوت خصوصاً دعوت ولیمه سنت است باید که تصنع و تکبر از آن مانع نشود
و پوشش هم حق نفس است بجهت دفع سر ما و گر مال پس ادب در لباس آنست که نظر برین دو مقصد مقصود
دارد و غیر آن را فضول و زائد شمارد و در لباس دو شرط واجب است یکی در عموم احوال و دوم در
خصوص اوقات اما آنکه رعایتش پیوسته واجب است شرط حل است باید که از وجه حلال حاصل شده باشد
و شرط دوم که رعایت آن بحسب وقتی مخصوص واجب بود و طهارت است که صحت صلوٰه بران قوف است
و احوال مردم در تقشف و تنعم لباس مختلف است و در پوشیدن لباس سه طائفه اند متقشفان متعادلان
و تارکان اختیار در آن و از باب تقشف دو قوم اند محققان و مبطلان اما محققان ^{تقشف در رنگ و عین} بهشت طائفه اند
اول طالبان ثواب آخرت و دوم طالبان تواضع و انکسار که نظرشان بر دفع تکبر از نفس خود باشد
و ازین طائفه بعضی اصحاب مرقعات باشند که تر قیع جامه بدان رقعه و خر قما کنند که از مزابل بر آید
و بشویند تا انکسار نفس بیاید بود سوم طالبان سلامت دین اند که همواره از وقوع در شبهات ترسند
و بر لباس دون اتقار کنند چه نهایت حد حلال بر بدایت مثبت متصل است همچنانکه نهایت شبهت به
بدایت حرام پیوسته چهارم طالبان مراجع نفس اند که نظر ایشان در تقشف بر مخالفت هوا نفس بود
پس نفس را بر لباس دون افتاع فرمایند پنجم طالبان علو همت در اختیار تقشف نظر بر نزاهت قلب
از تلوث با رجاس ششم طالبان فراغت وقت که پیوسته بر فراغت خاطر و صفاء وقت خود غیرت برند
پس ترک فضول و زوائد کنند و بر ضرورات قناعت نمایند هفتم طالبان خست بجامه دون بسیارند
تا بار ایشان بر مردم کمتر بود هشتم داعیان اند نظرشان در تره و تقل و متقشفان مبطل و طائفه

یکی عا جزان که اختیار نقش بخت آن کنند که بر تحصیل لباس ناعم قدرت ندارند دوم مدعیان که
 نظر ایشان در نقش بر اظهار دعوی زهد بطلب قبول مردم بود و این طائفه از تصوف بل از سلسله
 نقیبه‌ی ندارند چه وصف حال شان همه کذب و نفاق و ریاء بود و اصحاب تنعم و ترفه اند محققان و مطلقان
 محققان سه طائفه اند اول مصنفان که باندرون و بیرون بصفت و خصوصیات و عارف و معترف باشند
 دوم صادقان و مخلصان که نظر ایشان و اختیار لباس ناعم مبنی بر جود و اخلاص بود مانند آنکه
 نفس را در نقش خطه بنیند و خواهند که آنرا از نفس منع کنند پس لباس ناعم پوشند تا نفس از آن خط
 ممنوع شود تا خلق ایشان را از جمله راغبان دنیا و طالبان خطوط بدارند و صورت حال زهد و اعراض
 ایشان از دنیا بدین لباس مستور شود سوم و اصلاص و کاملان اند که بعد از کمال تزکیه نفس و طهارت
 قلب نظرشان در نعوت لباس بر رفی و مواساة با نفس بود چه درین مرتبه خطوط نفس حقوق او
 گردد اما مستعین مطلق سه طائفه اند یکی مدعیان غایت که برین راه وصول و کمال در غلط افتد دوم
 مدعیان حاصد که دعوی کمال کنند و خلق را چنان نمایند که ما از جمله و اصلاصیم و لیکن باندرون دنیا
 که دعوی ایشان هیچ معنی ندارد و سوم مفتخران که پوشیدن فاخر افتخار و مباهات نمایند بے آنکه دعوی
 حایل یا کمال کنند اما تارکان اختیار جمعی باشند که هیچ یک از نقش و تنعم مقید نباشند به سبب آنکه
 از ارادت و اختیار خود منسلخ شده باشند و تابع ارادت و اختیار غیب گشته هر چه بدیشان رسد از
 لباس ناعم و غیر ناعم ایشان فضیلت خود در آن دانند و این جماعت دو طائفه اند یکی آنکه ایشان را
 هیچ وجه اختیار نباشد کلی و نه جزئی هر گاه ایشان را از غیب فتوح رسد در آن تصرف نمایند
 تا وقتی که از غیب در واقع با مقام کیفیت تصرف در ایشان وارد شود و طائفه دوم در تحصیل
 مجبور و تصرف مختار چون جامه از غیب بدیشان رسد اگر خواهند بپوشند و اگر خواهند بپوشند
 بخلاف طائفه اولی که بی اذن در آن تصرف نمایند

جوهر حضرت شیخ عبدالحی محدث دهلوی قدس سره در مدارج النبوت میفرماید که فرق میان
 صدقه و بایه آنست که صدقه بقصد و برپایی و ترویج و مید و هدیه نزدیک کبر اند بطریق
 پیشکش و بطریق تذلل و تادب است

جوهر در شحات است که حضرت خواجہ عبید اللہ احرار قدس سره فرمودند که اگر چه در نوع است
 اجماع ممنون و غیر ممنون اجماع آنست که در مقابلہ هیچ عملی نباشد بلکه محض موسیت باشد و اگر
 غیر ممنون آنکه در مقابلہ عملی باشد

جو هر وقت المناص صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که خواب از جمله حقوق نفس است چه اگر بکلی خواب از نفس منع کنند میبوست بر دماغ مستولی شود و مزاج از اعتدال منحرف گردد و حواس و قوای از کار بازماند و مقدار زمان خواب گفته اند که ثلثی از شبانه روز است که بهشت ساعت بود و از این بهشت گانه در تابستان که غایت طول نما باشد دو ساعت از روز بخواب مشغول باید بود و شش ساعت از شب و در زمستان که غایت قصر نما باشد شش گانه ساعت از شب در خواب صرف باید کرد و این مقدار حق نفس است از آن کمتر نشاید و بر آن زیادت نباید و اگر کسی خوابد که از این مقدار که حق نفس است چیزی کم کند چنانچه مزاج را ضرری نرسد بیکه از دو طریق تواند بود یکی مگسوب و دیگری میبوست اما مگسوب عادت است که کسی بتدریج تقلیل خواب عادت کند و ثقلت نوم متضرر نشود چه عادت نایب طبیعت است و اما میبوست روح طاعت و انس صحبت است هر که او را ذوق طاعت و انس صحبت است قلت نوم اگر چه برخلاف عادت بود مزاج او را زیان ندهد و همچنین پیش از باب اول بر سبیل تجربه متحقق است چه بعضی از ارباب عزائم و اصحاب قلوب بوده اند که سالها قطعاً خواب نکرده اند و بدور رکعت نماز یا در دس دیگر شب بروز آورده و بر طهارت عصر صلوات صبح گذارد و بآنگه در مزاج ایشان خلل پیدا نشود -

جو هر وقت صحبت و آداب آن صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که میبایست سعادت ابدی صحبت است و تخم شقاوت سرمدی هم صحبت هیچ چیز در نفوس بنی آدم از خیر و شر خندان تاثیر ندارد که صحبت از بخت طائفه که بر صلاح آن نظر کرده اند صحبت را علی الاطلاق بر وحدت تفضیل داده اند و طائفه که نظیر فساد و مفرت آن کردند وحدت را مطلقاً بر صحبت ترجیح داده اند صاحب مثنوی معنوی

علم آموزی طریقتش قوی است	حرف آموزی طریقتش فعلی است
فقر خواهی آن صحبت قائم است	نیز زبانت کار می آید نه دست

و حق صریح و مذہب صحیح آنست که هیچ یک از صحبت و وحدت نه مطلقاً محمود است و نه مذموم الا بشرط و آن نظر معاصبت و اعتبار حال دوست اگر از اهل خیر و صلاح است صحبت او بهتر و اگر از اهل شر و فساد بود وحدت از صحبت او بهتر هر صحبت که بنا بر آن محبت الهی بود محمود و هر صحبت که مبنی بر هوا و شارب کیمیت لذت فانی بود مذموم - و فائده صحبت وقتی دست دهد که هر شرائط و آداب آن عمل نماید و آداب صحبت بسیار است از آنجمله حیدر آداب که بمشابه اصول اند ذکر میروا سید است که آداب دیگر از آن معلوم شود ادب اول تخلیق مین و احکام قاعده صحبت است طالبان محبت را

باید که در میدان تخلیص و تصفیه نیت از شوائب غلبه فانی و مخلوط عاجله مقدم دارند چه صحبت که
 بنا بر آن بر قاعده واهی و علتی مناسبتی بود بر ذوال این علت زائل گردد و عاقبت بوخت و وقت
 انجامد و ثمره صحبت در خاتمه آن پدید آید پس لازم بود که اول نیت از شوائب غلبه فانی گردانند
 نماز استخاره کند و بتفرع از حضرت ذوالجلال توفیق برکت صحبت و حسن خاتمت وی در خواهد
 ادب دوم طلب جنسیت باید که اختیار صحبت نکند الا با طالبان حق و قاصدان آخرت تا
 جنسیت واقع بود - ادب سوم ترک تکلف است باید که بتکلف زندگانی نکند چه تکلف از طریق
 تقصوف و درست - ادب چهارم تنفیه تصرفات در هر چه سوم سبب ملکیت او الا با حریم الله مفتوح و مساوی
 دارد - پنجم التواء سر و علامه است باید که همچنانکه ظاهر را با صاحب خود بصفا و تودد بود
 باطناً هم بصفا و محبت باشد - ششم تغافل است از زلات اخوان باید که اگر بر زلتی اتفاقی از زلات
 اخوان و قوف افتد خود را از آن غافل سازد و اندک وقوع زلت لازم بشریت است - هفتم اظهار
 جمیل و ستر قبح است باید که پیش خلق معائب صاحب خود مشهور دارد و محاسن مکتوف - هشتم تحمل
 و مداراست باید که باریار خود بکشد و بر مصداق دست مکرده از دایره صبر کند - نهم نصیحت است باید که هر
 عیبی که در آن نصیحت پسندیده بود و آنرا در صاحب مشاهده کند مبذول دارد و او را بر آن تنبیه اطلاق
 دهد و در از آن گوشت و نصیحت در خلوت کند و الا نصیحت بود و نهم قبول نصیحت است باید که اگر
 صاحب ویر نصیحت کند منت نشمرد - یازدهم اشیار است باید که اصحاب را در جمیع خطوط بر خود
 مقدم دارد و آنچه مقدور بود از خطوط و منافع برایشان اشیار کند اگر چه بدان محتاج بود
 و دوازدهم انصاف است باید که انصاف برادران بدید و از ایشان انصاف نطلبد همیشه
 یقیناً و تقصیر خود معترف بود و توقع از دیگران ندارد و ابو عثمان خیر می گفته حق صحبت آنست
 که مال خود را برادر خود متوزع داری و مال و طمع نکنی و انصاف از خود بدی و از او
 طلب انصاف نکنی و متابع او باشی و از او متابعت بخوئی و آنرا که نیکی از تو بسیار دانی
 و بسیار نیکی از خود اندک سیزدهم تصدیق و عده است باید که پروعه که باریار کند در برابر آن
 باشد که بدان وفا نماید چه نایابان نوعی است از کذب - چهاردهم آنکه چون تفصیل حساب
 خود شناسد تقدیم او واجب داند - پانزدهم ادب حقوق اصحاب - شانزدهم شفقت و تعطف بر اصناف
 و قطع ملمع از خدمت ایشان - هجدهم رعایت اعتدال است در صحبت باید که حال خود در صحبت بیان
 انبساط و انقباض معتدل دارد و از افراط و تفریط اجتناب کند - هیزدهم حرص بر ملازمت است باید که

بلازم صحبت یا چریس بود و از مفارقت او کمتر - نوزدهم مهاجرت مانوس است - نستم ذکر مجورست بخیر که
 بعد از مفارقت یا دو صاحب خود کند الا بخیر از جهت مراعات حقوق صحبت -
 که جوهر کسی که اراده کند رفیق پس الله تعالی کافی است و اگر منسی خواهد پس قرآن مجید کافی است
 و اگر کنج خواهد قناعت کافی است و اگر دواعط خواهد موت کافی است و اگر اکتفا کند باین چهار پس او را
 ناکافی است -

۳۳ جوهر اگر سخت گرسنه شود و عاجز باشد از طلب قوت پس فرض است بر هر که بداند حال او را این که
 او را طعام بدهد یا بنجائی کند بر کسی که او را طعام دهد پس اگر قادر باشد بر کسب برده لازم است که کسب کند و اگر قادر نباشد
 لازم است او را که سوال کند و اگر ترک سوال کرده بمیرد گناه گناه شود سوال بقدر حاجت بشد است و وقت سوال
 نظر بسبوی حق تعالی دارد این هم توکل بر حق است

۳۴ جوهر صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که لفظ ادب عبارتست از تحسین اخلاق و
 تهذیب اقوال و افعال

۳۵ جوهر سنت سلام آنست که کایان تربیر خرد گوید و شمری بر روستائی و سوار بر پیاده و خواجه بر غلام و
 بی بی بر کنیزک و استاد بر شاگرد و هر که بجایه و نعمت زیاده باشد سلام بر آنکس بود که حضرت سید عالم صلی الله
 تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم میفرمایند که من این ادب از پروردگار خود آموخته ام که حضرت خداوندی
 در شب معراج بر من اول سلام فرمودند که السلام علیک ایها البنی لفظ سلام در کل مواضع
 السلام علیکم یا سلام علیکم بالتئین نزدیک شافع سلام علیکم و بر قول علما السلام علیکم و فضل است سلام بالف و
 لام و در حدیث است کسی که گوید سلام علیکم او را ده حنات است و اگر بگوید السلام علیکم او را سی حسنه است و اگر
 در کلام تقدیم و تاخیر باشد یعنی یکی گوید السلام علیکم و دیگری بگوید السلام علیکم این جایز است زیرا که سلام ثلثی
 جواب است و اگر دو معا گوید السلام علیکم واجب است بر هر دو جواب

۳۶ جوهر در فوائد الفوائد مذکورست که حضرت سلطان المشایخ قدسنا الله تعالی بسره المبارک فرمود
 که چون در صدقه پنج شرط موجود شود بیشک آن صدقه قبول باشد و از آن پنج شرط دو پیش از عطا است
 و دو در حالت عطا است و یکی بعد از عطا است اما آن دو که پیش از عطا است یکی آنست که آنچه خواهد
 از وجه حلال پیدا کند و دوم شرط آنست که نیت کند که بمرد صلح دهد که در وجه فساد خرج نکند یعنی بابل صلاح
 دهد و آن دو شرط که در حالت عطا است یکی آنست که بتواضع و بشاقت دهد و با شراح دل دوم شرط
 آنست که خضیه بدهد و آن یک شرط که بعد از عطا است آنست که پیش کسی نراند زبان نیارد و ذکر آن نکند

۱۸۱ جو هر بد آنکه آداب در سخن گفتن آنست که قصد و نیت در سخن گفتن نیکو اهی و را بهمونی خلق بود و بخت ایشان و مقصود نفع خلق بودند نفع خود و سخن نگرییده بامر و مان مگر بر اندازه عقل ایشان و ارشاد میفرمایند جناب سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و سلم که ما کرده و انبیاءیم فرموده شده ایم که سخن گوئیم بامر و مان بر اندازه عقل ایشان - و سخن نگوید و هیچ مسئله مگر آنکه سوال کرده شود و جواب گوید بر اندازه فهم و طاقت سائل نه بر اندازه علم خویش که عادت صحابه و سلف همچنین بوده است و عنایت ابدالان نیست که سخن نگویند تا کسی از ایشان سوال نکنند و سوال نکنند مگر از مقام خویش و تکلف نکنند بدان مقام که نرسیده است و سخن نگوید در علم در آنچه کار او هنوز تا آنجا نرسیده است قال الله تعالی یا ایها الذین آمنوا لم تقولون ما لا تفعلون کبر مقتا عند الله ان تقولوا ما لا تفعلون اسی مومنان چرا میگوئید آنچه نمی کنید بزرگ است از روی خشم عند الله گفتن آنچه نمی کنید و قال الله تعالی اما مرون الناس بالبر و تقسون انفسکم و انتم تتلون الکتاب اسی مومنان را نیکو میخوانید و نفسهای خویش را فراموش میکنید و حال اینست که شما کتاب میخوانید علما گفته اند این وعید بمرام است که با وجود قدرت آن فعل نکند اما امر که کتاب بران فعل نباشد تحت وعید این آیت در نیاید چنانکه اگر فقیر امر بر کوه و حج میکند مستحق ثواب باشد اگر چه خود تارک است لعدم القدره علیها و بعضی گفتند وعید این آیت کسی آمد که وے قاصد بران فعل نباشد یا دیگر پیراهن بطاعت کند و خود بر طاعت آن کار کند اما اگر یکی را امر بر طاعت و تحریر بر خیرات میکند و خود نیز قاصد است و خلاف آن امر مشغول نمی شود اگر چه آن فعل بعجل مقرون نمیکرد و اند تحت این آیت در وعید در نیاید -

۱۸۲ جو هر باید که بمر و مان سخن بر اندازه عقل ایشان گوید یعنی ایشان طاقت سماع آن دارند و فهم ایشان در آن رسد

۱۸۳ جو هر یک از بزرگه سوال کرد ما الزید و بجب مال مبتلا بود جواب داد که الزید ترک المال و بیکاری هم سوال کرد ما الزید و این بجب جاه مبتلا بود فرمود که الزید ترک الجاه

۱۸۴ جو هر آداب طعام خوردن آنست که بے گرشکی طعام نخورد و در آشنای طعام خوردن از یاد حضرت حق تعالی غافل نشود و بر مانده پیش از بزرگان دست دراز نکند و اگر میزبان باشد دیگران را بخوردن طعام نکند و هر جا که بنشانند نشینند و از جای که بنشانند بجای دیگر نرود و پیش از شریک دست از طعام نکشد و اگر صاحب مانده بخدست بر خیزد مانع نیاید و در از روی طعام خاص بانفس خود موافقت نکند و بهر چه پیش آید خورند و بعد از فراغ طعام شکر منعم بجا آرد

۹۵ جوهر چون در مستراح رود هر چه که نام حضرت خداوند تعالی بران نوشته باشد از خود جدا گردد و بانی
چپ در پیش نهد و سر بر پهنه نباشد و بر ابر قبله و آفتاب مایه تاب نشیند و پشت بر آنهم نیز و بر پاچه چپ بکشد و بر پاچه
نماید و بجهت صورت بعورت ننگ و سخن نگوید و وقت بر آمدن پاهای راست پیش نهد

۹۶

۳ جوهر در استبراح علم نگاه دارد و آنچه بچنان بود که بعد از انقطاع بول سه بار یا بیشتر بر روی سر او
و تر ذکر را بر فوق و آهستگی بکشد و بنفشاند تا اگر بقیه در سر او بول باشد بپفند و در تمهید و استیفاء ببالند
نماید تا از حد علم در نگیرد و دو پوسه و استرخا و اعتصاب نماند لازم نباشد که تا رطوبت یا بذر استبراح
کنند چه تشبیه ذکر به پستان کرده اند خندانکه او را کشند رطوبت از وی خلاص شود

۹۷

۳ جوهر خواب عبارت از آنست که حواس بکلی از کار بیفتد و در مغلوبی حواس چیزه در نظر نیاید
آید و آن بر دو نوعست یکی اضمحاث اطماع و آن خوابی است که نفس بواسطه خیال او را که کند
از وساوس شیطانی و هوا جس نفسانی که القاء شیطان و نفس باشد و خیال آنرا نقشند می نمایند
و در نظر نفس آید و آنرا تعبیر نباشد و دوم خواب نیک که آنرا رویا صراح گویند و در حدیث شریف
دارد دست که خواب صراح یک جزو است از چهل و شش جزو نبوت و در ثمرات الحیات ذکر کرده اند

که جناب مستطاب سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و اصحاب و سلم بعد از چهل سال بدخوت مستغرق
شدند و تمامی عمر مبارک شصت و سه سال بود پس بخت و سه سال از عمر حجتیه مال و نبوت گذرانیدند
از آنجمله در ابتدا شش ماه و حی خواب می آمد بعد از آن بخت و دو نیم سال دیگر حضرت جبرئیل علی نبی
و آله و علیه السلام می آمدند و نصوص قرآنی نازل می شد تا بر این قاعده خواب صراح یک جزو است
از چهل و شش جزو نبوت زیرا که شش ماه یک جزو میشود از چهل و شش جزو بخت و سه سال و فوق آن

میان رویا صراح و صادق است که مومن یا ولی یا نبی بیدار از نمایش جناب
حق سبحانه و تعالی باشد و تاویل و تعبیر حاجت بود و رویا صادق آنست که بے تاویل راست باشد

اما از نمایش روح بود و رویا صادق مومن و کافر شریک اند و افعی غیبی و دو نوع است یکی محتمل
که بر بهمان و فلاسفه و بے دینان را از کثرت ریاضت نفس و تزکیه نفس تصفیه دل کشف اخت

و بر بعض احوال خلق و قوف باشد و از امور نا آمده خبر دهند اما ایشان را بدان قریب و قبول و
سبب نجات نباشد و دوم واقعه غیبی آنست که در آئینه آتیه و انفس حلال آفات جنات و لغز آت

۹۸

۳ جوهر شیخ رکن الدین شیرازی قدس در بعضی المصنفات فی شرح الفصوص میفرماید که
که عالم خیال انسانی دور و داری که بسوی عالم مثال مطلق که اصل و منشأ اوست و یک

بجانب نفس و بدن و نقوشی که در خیال منطبق میگردد و اگر از طرف سفلی و جانب نفس و جسم است آن
محکات باشد از هیئت نفسانیه و مزاجیه و آنرا حقیقتی و اصلی نباشد از قبیل افغاث اطلال که نزد معجزین
نباشد و اگر آنچه منطبق شده در وی از جهت علویت است یعنی از عالم مثال مطلق یا از قلب انسانی
منور بنور عاطفت رحمانی و آن صورت بر آئینه در وی مرتسم و متجسد گردد و آن البته حقانی باشد خواه
در خواب باشد و خواه در بیداری یا بین النوم و اليقظه و آنچه بنید از رویای صاوقه یا از قبیل وحی باشد
و محتاج به تعبیر و تاویل نباشد چرا که از خزانه علم حق بوی نموده شده است و خطا و غلطی نهان نباشد و اگر
از انعکاس قلب منور بنور قدس باشد اگر قوت متصرفه انسانیه در آن مستغرق گردد و آنرا از آن صوت
نقل کند بصورتی شبیه مناسب اگر رویا باشد به تعبیر محتاج بود اگر وحی بتاویل محتاج گردد و واقع حضرت
ابراهیم علی نبی و آله و علیه السلام از آن قبیل بود که به تعبیر محتاج بود ازین سبب حضرت ایشان را قدس
که وفدیناه بذبح عظیم

۸۹

جو هر معنی علمی کلی که هست اول نزول او از ام الکتاب است یعنی علم الله تعالی بعالم لوح محفوظ
که بمشابه دل عالم است و از آنجا منزل میگردد بعالم مثال و از آنجا متجسد و تشخص میشود پس بعالم
حسن منزل میشود و در نشأه محقق میگردد و خواه بعینه و خواه بصورتی مناسب آنکه دیده بود و تعبیر عبارت
از چنین صورت است. حال حضرت ابراهیم علی نبی و آله و علیه السلام در مبدأ این بود که هر خوابی که بدید
و صورتی که در عالم خیال بوی نموده شدی در عالم حسن و عیان بعینه حقیقت آن نیز مشاهده کردی
و عرفا این حال را کشف صورتی خوانند.

۹۰

جو هر در فوائد الفوائد کورست که حضرت سلطان المشایخ قدس الله تعالی علیه و سلم و المبارک
فرمودند که جناب سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه و سلم میفرمودند که دوش یا ران خود را
دیدم که هر یک پیراهنی پوشیده اند و لیکن یکی پیراهن تاسینه پیش نیست و یکی راتاناف و
یکی راتانوا اما عمر را دیدم که پیراهن او در زمین کشان بود و عوفه داشت کردند که این خواب را تعبیر
فرموده آید فرمودند آری پیراهن هر یک را بر دین هر یک تعبیر کرده ام و فرمودند وقتی مردی بخیریت
این سیرین آمد و گفت که من بیکاه سفر جل و در خواب دیدم که گفتم تو سفر خواهی کرد و گفتند از کجا گفتی
گفت اول سفر جل سفرست و مردی دیگر پیامد و گفت که من امشب سوسن در خواب دیدم که گفتم
ترا بدی برسد گفتند از کجا گفتی گفت اول سوسن سوست و آن همه حکما را که او درست بود و فرمودند
که این سیرین مرد بزرگ و عالم در عهد حضرت خواجه حسن لهری قدس سره بود و فرمودند که امام محمد باقر

قدس سره در احیاء العلوم آورده اند که آن دو خواب را که ابن سیرین تعبیر کرده است از خواب زنگنه
و آن آنست که وقتی مردی در ماه رمضان بخدمت او آمد و گفت که من این شب در خواب دیده ام
که انگشترین و دوست منست و افواه رجال و فروج نسارا مهر می کنم ابن سیرین گفت تو مگر موزون
گفت آری گفت با نیک نماز نیک نگاه چرامیگویی و مردی دیگر بیاید و گفت که من در خواب دیده ام
که روغن از کنج بیرون می آید و من باز آنرا در کنج میگردم ابن سیرین گفت که آنکه در خانه تست
نیکو تفحص کن نباید که مادر تو باشد آن مرد در خانه آمد و از حضرت خود پرسید چون نیک تفحص نمود و
چو هر جناب مستطاب سرور عالم در مبادی وحی هر خواب که دیده بعد از آن بجهت واقع شده
و این خواب را رویا و صادق خوانند و این ویاست که خبری از نبوت است

چو هر جناب مستطاب سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم میفرمایند که هر که دیده مراد
خواب پس تحقیق دیدم ازیرا که شیطان تمثیل نکند بمن بعضی میفرمایند که رویت شریف جناب سرور عالم
صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم بر صفتی و نعتی صحیح باشد که در دنیا بودند و بعضی میفرمایند که رویت
شریف بر صفتی که باشد صحیح بود و در ثمرات الحیات مذکور است که حضرت شیخ یرمان الدین قدس سره
میفرمودند که اگر چه شیطان بصورت منور آنسر و صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم تمثیل نمی تواند
و خود را چنان نمی تواند نمود لیکن رویت شریف در حالت خواب بر سبیل توهم و تخیل رانی می تواند بود
چنانچه نقل است که حضرت امام محمد غزالی قدس سره مرید خود حضرت امام احمد را قدس سره هرگاه فرمود
که من جناب سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم در خواب دیدم فرمودی که آنچه دیده
تو هم و تصور تست تا روزی حضرت امام احمد قدس سره جناب سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و سلم
در واقع دیدند و جناب سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم خوشه خرما با ایشان از آن
داشتند در آنوقت بعضی رسانیدند که بر او هم شفق رویای لقا مبارک بغایت دارد و میخواهم
که بدین سعادت مستعد گردم و ازین خوشه تبرک بوسه نیز عطا شود جناب سرور عالم صلی الله تعالی
علیه وآله و اصحابه و سلم دو خرما از آن خوشه جدا کردند و خود را در خواب امام نموده عطا فرمودند حضرت
امام بعد از آنکه از آنجا صورت این معامله را برادر باز نمودند حضرت امام احمد قدس سره تصدیق
کردند و خوشه مذکور را که دو خرما از آن جدا شده بود عطا فرمودند و صورت واقع خویش توفیق
چو هر بد آنکه اگر چه شیطان بجای حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم خود را
بمردم در خواب نمی تواند نمود اما بجای حضرت حق تعالی می تواند نمود یعنی ابلیس برین طریق میتواند

۹۴

که خود را بنوعی در رویا نماید که هر که ویرا بیند پندارد که حضرت حق تعالی را دیده

جوهر خواجها بن سیرین قدس سره میفرماید که اگر کسی خود را جامه سیاه پوشیده بیند و بنید خواب اگر از طائفه لشکریان است تعبیر آنست که سلطان شود و اگر از دانشمندان است قاضی شود و اگر از عوام است استغنی و اندوخته بدو رسد و نقل است که یکی نزد حضرت ایشان آمد و گفت که من خواب دیده ام که بانگ نماز میگویم فرمودند توجع خوابی کردی و در آن مجلس دیگر گفت که من نیز خواب دیده ام که بانگ نماز میگویم فرمودند که ترا به تهمت دزدی گیرند -

۹۵

جوهر بداند که حین تقریر خواب اگر تحریک دست سائل جانب راست است یا جانب آسمان تعبیر بخیر باشد و اگر تحریک دست او جانب چپ بود یا بجانب زمین تعبیرش شر بود و این را تعبیر لافعل سائل گویند و نیز وقت سوال سائل گوش دارد اگر چیزی شنود که آن بقال مبارک است چنانکه اذان یا تلاوت قرآن مجید یا ذکر اولیا و امثال آن تعبیر بخیر باشد و اگر چیزی شنود که آن بقال مبارک نیست چنانکه دشنامی و گریه و امثال آن تعبیرش بد بود و این را تعبیر لسمع گویند و هم وقت سوال سائل نظر کند اگر چیزی بیند که آن بقال مبارک باشد مانند روی خوب یا صورت اسب و امثال آن تعبیر بخیر است و اگر روی زشت یا صورت چیزی بیند که بقال نیک نیست تعبیرش شر است -

۹۶

جوهر در رتبهات مذکور است که حضرت خواجه عبید الله احرار قدس سره میفرمودند که بایک از اکابر سمرقند گفتم اگر کسی در خواب بیند که حضرت حق سبحانه و تعالی مرده است تعبیر این چیست فرمودند که اکابر میفرمایند که اگر کسی در خواب بیند که حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و اصحاب و سلم مرده اند تعبیرش آنست که در شریعت این صاحب واقعه قصور و فتوری شده است و این مردن صورت شریعت است این نیز مثل آن رنگی دارد حضرت خواجه فرمودند که میتواند که کسی را حضور مع الله تعالی بوده باشد و ناگاه آن حضور نمازد تعبیر آن مردن این باشد یعنی نسبت حضور و شهود او نابود شد و حضرت شیخ نور الدین عبدالرحمن جامی قدس سره میفرماید که می تواند بود که سیاه از هوا ناکه صاحب واقعه آنرا خدا را خود گرفته بوده است از دل و سینه نابود شود آن مردن خدا را عبارت از نابود شدن این هوا بود پس این خواب دلیل باشد بر آنکه حضور او زیاده شود

۹۷

جوهر را بنید خداوند تعالی را در خواب دید عرض کرد که راه بتو چو نست فرمود از خود گشتی دید

۹۸

جوهر حضرت بنید بخا دسی فرمودند که حق تعالی را بخواب دیدم فرمان شد چه میفرماید گفتی

آنچه تو خواهی فرمان شد من ترا میخوانم چنانکه تو مرا میخوانی باز فرمان شد هر چه خواهی بخوانم تو مرا خوانی
 ۹۴ جوهر اگر یک چیز شیرینی در خواب خورد و تعبیش آنست که لذت ایمان نصیب او نگردد.

۳۱ جوہر بد آنکہ سالک را در واقعہ سہ فائدہ است اول آنکہ فرق میکند میان حق و باطل دوم میان قانع
نفسانی و شیطانی و حیوانی و سبعی سوم میان ملکی و قلبی و روحانی تا کہ غالب نشود بر نفس صفات ذمیہ
مانند حرص و بخل و حسد و حقہ و کبر و غضب و شرہ یعنی غایت حرص و شہوت اگر سبز نماند خوش
ور و ضما و قصر نماند و آئینہ یار صافی و جوہر نفیس و گوہر نماند شریف و ماہ و ستارگان و آسمان
صافی و آب نماند روان صاف اینچہ صورت صفات و مقامات ولی است و اگر ایوان بے نہایت بلند
و عالمانہ نماند تنہا ہی و طیران و معارج و طے زمین و آسمان و رفتن بر مہر و عالم سیرنگی و پیچونے
و کشف معانی و علوم لدنی و ادراکات بے الوان و تجر و از جسمانیت و تجلی روحانیت اینچہ از
صفات روحانیت و نمایشہای روح و اگر مطالعہ ملکوت و مشاہدہ ملائک و ہوائت و عرصہ
بہشت و دوزخ و افلاک و عرش کہ اس ملکوت اشیاست در نظر آید در سلوک صفات ملکوت
و حصول صفات حمیدہ و اگر مشاہدات انوار عالم غیب افتد و مکاشفات البہیت و الہامات
و اشارات و مکالمات و تجلیہامی صفات ربوبیت در مقام فنا و بقا و وصول تخلق باطلاق حق است
از ہر نوع احوال و قانع شمر نمودہ اند باقی ازین قیاس میکنند

سوم اگر کسی حضرت خداوندی را ببیند در خواب پس باشد رویا صحیح محتاج بسوی تعبیر یعنی
سالک را در خواب یاد در حال چیزی نماید چنانست که کسی گوید که آن چیز پروردگار است و آن دیدن
صحیح بود لیکن محتاج بسوی تعبیر بود اما سالک درین محل بالقاء شیطان آن چیز را عین خدا پیدا
در غلط افتد تعبیر آنست که آن شخص هنوز بنده نفس است دوست میدارد نفس خود را پس واجب است
بر آن سالک که هرگز از طاعت نفس و هوای گاه باشد که در خواب چیزی ببیند و انا القاء شیطان
پندارد که این پروردگار است و باشد که درین محل پیدا کرد که حضرت حق تعالی است از القاء شیطان
سوم هر که حضرت خداوند تعالی را در خواب بیند کاری کند که او را بهشت واجب آید و از غمها و غمها
و آخرت بے غم شود و اگر کافر بیند ایمان یابد و اگر عاصی بیند توبه یابد و اگر ظالم بیند عادل گردد و اگر مطیع
بیند مزید در کار او پیدا آید و اگر بنده بیند آزاد گردد و اگر محبوس بیند خلاص شود و اگر بیمار بیند شفا
یابد و اگر فقیر بیند غنی گردد و دیدن حضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه و آله و سلم نیز همین حکم دارد
سوم اگر خواب نیک بیند آنرا در باطن سخت بگیرد و بادوستان بگوید و تعبیر آن از نادان پرسد

و اگر خواب کرده بنیده بار گوید احوذ بابت من الشیطان الرحیم بسم الله الرحمن الرحیم بجان الله
 و الحمد لله لا اله الا الله و الله اکبر و لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم و هر بار آب دهن
 جانب چپ اندازد و بگوید و از پهلوی که بدان بود و بعضی دو رکعت نماز نیز بگذارد و تصدیق کند بچیز
 و این خواب با کسی نگوید و تعبیر آن از کسی بخوید و بداند که اینچنین خواب اثر می ندارد تا خواب مذکور او را
 زیان نکند -

۱۰۴

جوهر و عده را وفا باید کرد و آن وعده ناکه در روز مشایق واقع شده و در قرآن شریف در مواضع
 مذکور شده و وعده ناکه با عید اند نیز واجب الایفا اند بامر الهی بشرط آنکه مخالفت تشریح حق نباشد و شیخ
 اکبر فرموده از جمله اولیای الله موفقون بعهد اند و تکیه عهد کنند و فاء آن عهد میکنند و عذر که صد عهد است
 نمی کنند و فاء بعید که با الله تعالی است بروجه اتم می کنند و وفاء نه شیما بخامنه الله تعالی است
 پس شخصیکه ادیان امور که الله تعالی تکلیف داده است بآن بروجه تمام و کثیر کرد و این ایتان جوهری
 که عادت شود پس آن شخص دنی است و الله وفا کرد پس معلوم شد که اصل ایفاء وعده با الله است
 و آن ایفاء ایتان بشرط است و ایفاء وعده با عباد از انجست است که الله تعالی فرض و واجب گردانید
 پس این ایفاء هم ایفاءست با الله و نیز شیخ اکبر فرموده کسی که مکشوف شود بروی آنچه عارض می شود
 مرتبت را وقت اختصار موجب میگردد و این کشف را وفاء عهد که با الله است و نیز فرموده که گاهی این
 وفاء بعید این سبب کشف میشود و گاهی این کشف سبب وفاء عهد میگردد و باید دانست که وفاء عهد
 مطلقا کرم نیست بلکه در بعض مواضع تخلف و عید و کرم است و الله تعالی حضرت اسمعیل را مدح کرد
 و حضرت حق سبحانه و تعالی فرمود که صادق الوعد بودند و نه مدح کرد و بعدق و عید و الله تعالی جانیکه
 وصف کرده خود را وصف کرد و بعدق و وعد فرمود و الله لا یخلف المیعاد و فرمود لا یخلف الوعد
 جوهر عطا و قسم است عطای ذاتیه و عطای اسمائیه و اعطیات جمیع اعطیه و اعطیه جمیع عطا و
 عطا و منحه که جمیع منج است هر دو بیک معنی آید - و عطا که از ذات بیچون به بنده رسد از تجلی اسم جامع الله باشد
 نه از دیگر اسماء صفات و افعال و آنرا اسم جامع از انجست گویند که باعتباری اسم ذات است فقط و باعتبار
 اسم ذات است با جمیع صفات -

۱۰۶

جوهر عطا یا و منج برد و قسم اند ذاتیه یعنی بخششهای که منسوب اند بسبب ذات حق تعالی و نور
 ذات در آنجا ظاهر است و اسمائیه یعنی بخششهای که منسوب باشند بسبب اسماء حق تعالی که از دست اسمی
 از اسماء حق تعالی میسرند و اگر قدم اسمی در میان نشود آن نعمت بدارنده ظهور داخل نشود و در دست

هیچ کس نیاید و امتیاز در میان عطا یاکے ذاتیه و اسمائیه کار و ذوق است و بگفتن راست نیاید -
 حضرت جوهر صاحب فوائد الفوائد قدس سره بحضرت سلطان المشائخ رضی اللہ تعالیٰ عنہ عرض داشت کرد
 که این کس هرگز از کسی چیزی نخواسته و همه عمر در توقع ننگساده اگر کسی ناخواسته لطف میکند و چیزی میدهد
 چگونه باید کرد و فرمودند که بیاید بعد از آن فرمودند که وقتی حضرت سرور عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ
 وآلہ و اصحابه وسلم چیزی بحضرت امیر المومنین عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ میدادند حضرت ایشان التماس نمودند
 که من چیزی دارم این به فقیر دیگر عنایت شود از اهل صفت و غیر آن حضرت سرور عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ
 وآلہ و اصحابه وسلم فرمودند که هر که ترا چیزی دید بغیر خواست آنرا بخور و صدقه کن و در ثمرات احمیات مذکور است
 که حضرت شیخ برهان الدین قدس سره میفرمودند که چون بر درویش تو کل کیش ابواب فتوح کشاید آنچه
 بے خطر دل و احوال شہرہ منت حاصل آید باید که اقبال نماید و میفرمودند چنانچه نگاہ پوی جستجوی
 در تحصیل اسباب سعیت خلاف اخلاق حمیدہ است همچنان بجز و جهد رو کردن آن ناپسندیدہ است
 زیرا کہ بندہ را بر مقام تسلیم مستقیم باید بود و ترک اختیار باید نمود نہ تجسس تصدیع باید کشید نہ تفریق تفرقه
 باید دید و منتقل است از ابو ہریرہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ کہ فرمودہ من از کسی سوال نکند و اگر کسی بدہم را
 بے سوال پس قبول کنم و بزرگے فرمود کہ وقتی مراد سوال از غیب چیزی پدید آمدہ بود من آنرا قبول
 نکردم حضرت حق سبحانہ و تعالیٰ بسوال آنچه را میخواستند دو مرتبہ شش شریعت نیروار دست کہ اگر کسی را چیزی
 ناخواستہ برسد و آن را در کند بسوال آن چیز مبتلا کرد و شیخ محمود کاشی قدس سره در مصباح الہدایہ فرمود
 احوال متعوفہ در تسبیب و توکل بحسب اختلاف در حیات مختلف است بعضی بحسب ضعف عال یا صلاح وقت
 در طلب رزق توسل با سبب کنند و بعضی بحسب قوت عال و سلب اختیار بکفالت حق سبحانہ تعالیٰ اکتفا
 نمایند و بر توکل کنند و هیچ سبب توسل و توصل بر رزق مقسوم بخوبیند طائفہ اول کہ مبتدیان اند بعضی
 توسل نمایند و بعضی حکم صلاح وقت گاہ یکسب گاہ بسوال چنانکہ ابراہیم و اسماعیل بود کہ برای نفقہ
 اصحاب کسب کردی و گاہ کہ تنها بودی در وقت حاجت بقدر ضرورت طریق سوال سپردی ابو جعفر ع
 کہ آتشا و جنید بود بین العشائین قدر ما یحتاج از خانہ سوال کردند و ابو سعید خراز در سبب احوال و وقتی
 کہ نیک محتاج شدی دست فرا داشتی و ثنیاً اللہ گفتہ این طائفہ را تا ضرورتی وفاقہ تمام نموده است و
 صلاح وقت مقرون باشارت غیب در سوال نہ دیدہ اند و در آن برخود نگشوده اند مادام تا توانستند
 سوال نکنند از آن پر حذر باشند و اما طائفہ دوم کہ متوکلان اند بحسب کمال تغل بہ حق تعالی و شہادہ
 جمال توحید و مطالعہ نور یقین هیچ سبب را برای رزق متبسم بخوبیند و از هیچ مخلوق استعانت ننمایند

مسبب الاسباب بهر طریق که خواهد بود بدیشان رساند و زمی یکی از بایزید پرسید که مائتا کیستی مشغول
 نمی بینم معاش تو از کجاست جواب داد که مولا من خنزیر و کلب را رزق میدهد و تو می بینی بایزید
 رزق نخواهد داد و ازین طائفه بعضی آنها اند که هر چه خواهند از حق تعالی خواهند تا از سه چیز یکی ازانی دارد
 یا اعطاء مستول یا مبر ازان یا ازاله داعیه آن از خاطر بعضی آنهاست که هیچ نخواهند از حق و نه از
 خلق بسبب آنکه علم و ارادت خود را در علم و ارادت مطلق محو کرده اند و دانند که علم ازلی را احاطه بمصالح
 آنها از علم ایشان زیادت بود و ارادت کلی را تعلق بخواج ایشان از ارادت جزوی ایشان بیشتر و
 عام تر باشد لا جرم بعلم و از سوال مستغنی باشند چنانچه ابراهیم علیه السلام فرمود علمه بجالی حبسی عن
 سوالی از آنجاست قول آنکه گفت الفقر لا یحتاج الی الله متوکلان - اصحاب فتوح
 خوانند بحجت آنکه از فتوح عجیب تناول ایشان بود هر چه بیند که از غیب بی تطلع و تشوق نفس
 فتوح میشود آنرا قبول میکنند اگر چه بدان محتاج نباشند و اهل فتوح بعضی آنهاست که در اخذ و عطا
 بر سابقه ازلی متوقف باشند بسبب آنکه نفس خود را در هر حال به تبعیت هوا متمم دارند و بعضی آنها
 که در اخذ متوقف باشند و در اعطائه چه در اعطا حظ نفس کمتر بینند و بعضی آنها که در اعطا متوقف
 باشند و در اخذ نه چه در اخذ محض اختیار و مجرد فعل حق تعالی بینند و در اعطا اختیار و فعل خود
 و بعضی که نور اخذ متوقف باشند در اعطا بسبب تلاشی وجود ایشان در نور توحید و تصرف در اشیا
 بحق و امن از غانکه هوا و وجود این طائفه در عالم از کبریت احمر غریز تر و کمیاب است پس ادب
 تارکان اسباب و متوکلان که تناول ایشان از فتوح بود آنست که پیش از وصول بدرج اعلی
 تجلی ذات یا صفات یا افعال که مبدء تجلیات است در تناول فتوح و اعطای سابقه علمی جدید
 و از فی عنیند مسارعت نمایند و پیش از احکام مقام حریت و رقدگاه احرار قدم ننهند و حال خود را بر اصحاب
 تمکین و ارباب یقین بی دلیل صحیح و یقین هر چه قیاس نکنند صحت اذن بطریق نوم معلوم شود یا واقع یا کشف مجرد
 نقل است که شیخ حاد و شیخ طعمی نخوردی الا آنکه در واقع یا در خوابیدی که فلان طعام چندین مقدار از فلان ایشان یا دیگر
 در خوابیدی که فلان طعام چندین مقدار نزد حاد و بر شیخ حاد آنرا بستیدی و قبول کردی و آورده اند که جناب
 مستطاب غوث الثقلین سید میوشی سید عبدالقادر جیلانی رضی الله تعالی عنه و رضاه شخصی از
 مریدان خود گفته فرستاد که فلان کس را نزد تو و دلقته هست باید که از ان چندین نزد چندین طعام
 بفروستی حال آنکه مودع غائب بود آن شخص نزد حضرت ایشان آمد و عرض کرد چگونه روا باشد که من در
 و اذیت تصرف کنم و از جناب شما پرسند فتوی و مید که نشاید حضرت ایشان او را بدان الزام نمود و

بموجب اشارت جناب مقدس و معلی متقا و مستسلم شد بعد از ان عنقریب مکتوبی از صاحب ولایت
 بدین شخص رسید کہ چندین روز و چندین طوعام از ولایت بردار و پیش حضرت معلما و مقدس میرس خباب دلا
 اورا فرمودند پنداشتی کہ اشارت فوق از صحت علم خالی بود و حقیقت فتوح آنست کہ از حق تعالی ستاند
 نہ از خلق خواه واسطه آن دست مردم بود یا نہ و خواه سبب آن معلوم بود یا نہ بشرط آنکہ نفس را
 بر مقدمہ آن تطلع و تشوقی نہ بود شیخ الاسلام آورده است کہ وقتی مریدے از نزد یک شیخ ابوالمسعود
 آمد و گفت میخواہم مقدارے معین از نان موظف گردانم کہ ہر روز بخدمت تو آرد و لیکن اینم
 کہ صوفیان گویند المعلوم شوم شیخ گفت مانگویم چہ ہر معلوم کہ حق تعالی برای ما اختیار کردہ
 ما در ان مشاہدہ فعل و کنم و آنرا مبارک انم

۱۰۰

جو ہر در فوائد الفواد مذکورست کہ حضرت سلطان المشائخ قدسنا اللہ تعالیٰ بہر کتم فرمودند کہ
 وقتی حضرت امیر المومنین عمر خطاب رضی اللہ تعالیٰ عنہ یکے اسی بخشیدہ بودند آن اسپ ہر دے
 لاغ شد آنحضرت خواستند کہ آن اسپ را از ان مرد بہائی نرور کہ بخشیدہ بودند بگیرند جناب سرور عالم
 صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و صحابہ وسلم فرمودند کہ دادہ خود را نباید خرید اگر ہمہ بدانگے یا
۱۰۱ جو ہر مردے از کثرت عیال و قلت معاش بخصور شیخ شبلی قدس سرہ شکایت کرد و فرمودند کہ درخانہ
 باز رود ہر کار روزی بر خراوند تعالیٰ نیست اورا از خانہ بیرون کن و جماعتی بخصور سید الطائفہ حضرت
 شیخ جنید بغدادی قدس سرہ در آمدہ عرض کردند کہ طلب رزق کنیم فرمودند اگر میرا نیک کہ حضرت
 خداوند تعالیٰ شمارا فراموش کردہ است یاد دہانم گفتند در خانہ درایم و بتوکل نشینیم فرمودند آزمودن
 شرک بود گفتند پس حیاء چیست فرمودند احمیاء ترک احمیاء

۱۰۲ جو ہر ہجکاہ بر فقیر سوال حلال میگردد یا نہ چون مشرف ہلاک شود و چارہ نیابد کہ بدان خلاص گردد
 سوال مباح گردد و چنانچہ خواجہ ابو جعفر حداد کہ استاد جنید بود اندر نماز شام و نماز خفتن بیرون آمدے
 و سوال کردی بر اندازہ حاجت فوری و نیز خواجہ ابراہیم کہ مدتے در جامع بصرہ متکلف شدہ بودند در سہ شب باروز
 یک شب افطار کردی و آن شب افطار از در ما در ویزہ کردے و از مشائخ دیگر نیز ہمین منوال منقولست
 و در روایات فقہ نیز مستطوریست۔ اگر بے کسب ل فقیر ہر قرار ماند و اعتماد بر حق ثابت ماند ترک کسب برومی
 لازم گردد و اگر صبر نشود و در بدور ویزہ کند کسب برومی لازم شود از جهت ضرورت۔ اگر شخصی سوال نکند
 و بی سوال نہانگیرد از جملہ دہانیان بود و اگر سوال نکند و اورا دہند قبول کند این را بر فردوس اعلیٰ نشانند
 و اگر سوال کند و بیاد قدر کفاف قبول کند عزت دارست و اگر بر سوال حرص کند و ہمیشہ کارومی ہمیشہ

صواب الوجه فی الدارین در ماده اوست با جمله اتهام بر رزق قبیح است - زاهد عیال دار و ضعیف که
توت مجاهده ندارد سوال کند زاعت بقدر کفایت مباح است و اگر زاهد مجرد است و قوت مجاهده دارد
اگر متوکل شود و مزید درجه است و اگر چیزی نرسد فاقه کند که لیلۃ الفاقه معراج الفقیر هیچ نعمتی بهتر از
فاقه نیست و هیچ ملکی بهتر از قناعت نیست اگر طاعت بکسب ندارد و بجهت فاقه سوال مباح است اما سوال
و در ویزه از امرای و ملوک نکند از صاحبی دشمنی و یا کلبه که کسب او از وجه حلال بود بقدر حاجت خرج
کند باقی همه ایشار کند عاشق عیال دار و ضعیف که تحمل مجاهده ندارد اگر بجهت جوید غیر تجارت از براس
سد جوع که بدان قوت شب و روز حاصل کند داخل دنیا نیست زیرا چه داخل حساب نیست و زیادت طلب کند
زیرا چه بهترین رزق آنست که بسند کند حدیث خیر الرزق ما کفی به

گر که انی میکت شاه آمدست

در حقیقت بادشائی میکند

هر که با همست درین ره آمدست

نفس قانع گر که انی میکت

عاشق مجرد و صاحب قوت که تحمل مجاهده دارد هیچ چیز او را بهتر از توکل نیست -
آنقدر تعلق که بنده را بار رزق است اگر بارزاق باشد هرگز اگر سبب نماند که رزق انخواص
یقینهم و رزق العوام فی عینهم عوام نظر بر سبب کنند و خواص نظر بر سبب نه تو دانی که را
کسی میدید + خدا میداند خدا میدید + چون توکل اختیار کند هر چه از غیب فتوح پیدا آید قبول کند و
و چون و چرا نیفتد که در آن خطر عظیم است

۱۱۱

جوهر حضرت ابو عبد الله و محمد قدس سره فرمودند یا بنی اجعل علمک ملجی و ادبک دقیقاً
و این اشارت است که علم اندک را ادب بسیار بود و این دلیل است بر شرف و عظمت ادب البتة اگر چه
طاعت داشت بواسطه ترک ادب که گفت انا خیر منه مردود گشت و آدم زلت داشت بواسطه ادب که
گفت ربنا ظلمنا انفسنا کم تقبول کشت

۱۱۱

جوهر در سفر و اقامت در رثبات مذکور است که احوال مشایخ طریقت در اختیار سفر و اقامت مختلف
افتاده است بعضی در بایت سفر کنند و در نهایت مقیم شوند و بعضی در بایت مقیم شوند و در نهایت سفر
کنند و بعضی در بایت و نهایت مقیم باشند و سفر نکنند و بعضی در بایت و نهایت سفر کنند و مقیم نشوند و طایفه
ازین چهار فرق در سفر و اقامت نیتی صادق و غرض صحیح است و حضرت خواجہ عبید الله احرار قدس سره
فرمودند که حضرت شیخ مبارک الدین عمر قدس سره از من پرسیدند که مقصدی را سفر به یا اقامت من خود را
از جواب عاجز فراموش نمودم بنا بر ملاعات ادب ایشان مبالغه کردند که بگویم گفتم در سفر مقصدی را از دست

دل هیچ حاصل نیست سفر و قیام مبارک است که صفت تمکین حاصل شده باشد و مبتدی را در گوشه
می باید نشست و صفت تمکین حاصل باید کرد زیرا که تشنec و ملامت خویشان و آشنایان و ناموس
از مردمان ویران می آید از آنکه سخافات ثمریت کاری کند و مرکب فعل نامرعی شود و بعضی از مشایخ
بر خلاف این رفتار اند و گفته که مبتدی را سفر می باید کرد تا بسبب مهاجرت او طمان و مفارقت اعراف
از بعضی عادات رسمی و مالوفات طبیعی خلاص شود و بواسطه ریاضات و مجاہدات که از لوازم سفر است
ویرانی اجماع تصفیة و تزکیه حاصل گردد و اما آنچه معتقد خانواده خواجگان است در باب سفر و اقامت
آنست که مبتدی را چندان سفر می باید کرد که خود را بصحبت غریبه ازین طائفه رساند بعد از آن
باید که ترک سفر کرده خدمت و ملازمت ویران لازم گیرد و بکار بیاید تا وقتی که ملکه نسبت این غریبان
حاصل کند و این نسبت ملک وی شود و اگر در شهر خود اینچنین کسی یابد البته از صحبت و خدمت وی
به هیچ طرف تردد و غیر این بر حرم کند موجب تفسیع اوقات است و فرمودند که شیخ بایزید قدس سره
در بدایت حال از بسطام سفر کردند و بصحبت یکی از مشایخ رفتند آن بزرگ فرمودند که باز گرد
از اینجا که قدم برداشته آمده مقصود را گذاشته و می بازگشت پیرمادری داشت بخدمت و طلب
رضاء وی قیام نمود و مقصود وی حاصل شد و حضرت شیخ اکبر قدس سره این سخن را چنین دلیل
فرموده اند که اشارت آن بزرگ بدان بوده است که آنچه مقصود حقیقی است بجمع از منہ و املہ
محیط است و هیچ جا انا عاطفه وی خالی نیست پس شیخ بایزید را بران مبراگاه ساخت که در
طلب وی حاجت بقطع مسافت نیست و صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرمایند که سفر در
تمکین نفوس طاغیه و تمکین قلوب قاسیه اثر عظیم و فائده جسیم دارد چه مهاجرت او طمان
و حیلان و مخالفت معهودات و مالوفات و مصابرت بر مصائب و نوائب نفوس و طمانع
را از ترسم و تقید بر رسوم و عادات و قیود مرادات آسوده و آزاد گرداند و اتر قساوت و غفلت
از قلوب لاسیه و سامیه بر دارد و تا اثر سفر در تمکین نفوس کم از تاثیر نوافل صوم و صلوة نباشد
و حضرت سید عالم صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ و صحابه و سلم بر سفر ترغیب فرموده اند و هر چه حصول
مقصود و وصول مقصد طالبان حقیقت بر سفر موقوف نیست چه بعضی از مشایخ هرگز سفر نکرده
نه در بدایت و نه در نهایت لیکن بیشتر سفر کرده اند بعضی در بدایت بجهت استفادہ و بعضی در نهایت
بجهت آنکه صلاح وقت حال خود را ندیده اند چنانکه حضرت ابراهیم خواص قدس سره هرگز در
شهری بیشتر از چهل روز اقامت نکردند چه صلاح حال و صحت توکل خود را ندیده اند و بعد از آن

بازمانده جمع

جمع وطن

صحت و سیاه دل

ترجم کردن

از مکرر کرده

نیم کردن

جمع غلبه

میشاید چنانکه

صحت دل و سیاه دل

ترجم کردن

فایل و خواندن کننده

باز مکرر کرده

سفر دارد باید که چند آداب رعایت کند. آداب اول نیت صحیح کند و تعیین مقصود معتبر و از مقاصد معتبر طلب عالم است و لقاء و شایخ و قطع مالوفات و معهودات و استکشاف احوال نفس و استخراج رغونات و دعاوی او و همچنین دیگر مقاصد معتبره و آداب دوم باریق سفر کردن که الرفیق ششم المطریق سوم امیر ساختن یکی از جماعت که با هم سفر کند تا جمله متابع راسا و حکم او باشند و استحقاق امارت کسی را بیشتر بود که در زهد و تقوی و سخاوت و شفقت کامل تر باشد چهارم تودیع اخوان است باید که برادران را وداع کند و برادران باشد که او را دعا کنند و تودیع منزل است باید که چون از منزل برخواهد خاست دو رکعت نماز بگذارد و بعد از آن منزل را وداع کند و ششم چون بر مرکب خواهد نشست بگوید بسم الله الرحمن الرحیم تو کلت علی الله و لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم هفتم نگاه از منزل برآید و ابتدا بیوم انجم کند و هشتم چون بمنزل فرود آید نخست تحیت آن منزل را و دو رکعت نماز گذارد و نهم عصا و رکوه و میان بند با خود دارد که مصاحبت آن سنت است و دهم چون بشهر می رسد که آنجا اقامت کند از دور چون نظر بر دکان اندازد و بر احیاء و اموات آن شهر سلام کند و بعضی از قرآن مجید بخواند و بدیه بدیشان فرستد یا از دهم پیش از دخول در آن شهر اگر میسر شود غسل برارد.

کفر چهارم

جوهر قل انکم تجوبون الله فاتبعونی بحکمکم الله بلوای محمد اگر هستی شهادت داند خدای تعالی پستی بکشد مرا خدای تعالی شهادت دارد پس حکم آیه کریمه متابعت آن سر و طایفه باطن و وضو و طایفه متابعت مرتبه نبوت است و باطن متابعت بمرتبه ولایت و در اصطلاح صوفیه جیه مرتبه نبوت آنست که حضرت رسالت پناه بواسطه حضرت جبرئیل اسرار نوحیه از حق تعالی اخذ می نمود پس جماعت کثیر در متابعت طایفه آن سرور مانند و فرقه قلیل با سرار ولایت میروند و در متابعت باطن آنحضرت پیروا هستند حضرت سید عالم مامور بودند که اسرار مرتبه ولایت بی طلب صدق بکسی نفرمایند و الا آن سنت دین فرقه معمولست روزی آنحضرت صلی الله تعالی علیه آله صحابه سلم بنیوم شمس بودند که کس احوال احکام شرائع می پرسید و از اسرار باطن سوال نمی کنند همان زمان بخاطر اسد الله گذشت که بموجب فرمان جناب الهی احکام شرائع از آنحضرت سر اخذ نموده متابعت ظاهری آورد و اما از احوال راز باطن خود خبر نداد و تا متابعت تریجا آورده می شد پس از کمال صدق و اخلاص بخدمت حضرت رسالت پناه رسید سوال کرد آنحضرت فرمودند که مرا فرمان چنین بود که بطلب این راز بکسی نگوی پس این اسرار از علی بفرقه صوفیه رسید العلماء ورثه الانبیاء ازینجا است.

جوهر بعضی میفرمایند که ارکان تصوف در ظاهر پنج است اول خدمت پیران و پیران دینی و خدمت در ماندگان و دو خرقه ارادت پوشیدن از پیران خلوت و ذکر و فکر و عبادت چهارم صحبت با پیران و پیران

و بے اختیار کمالیت بین بدیعی لغتال سچم فتوت در سخا و نبل و ایشار اقدام نمودن و ارکان تصوف
در باطن نیز هیچ است اول علم یعنی دانستن احکام شریعت و طریقت و دوم عمل یعنی عمل کردن با صدق و
اخلاص سوم حال پیدا آوردن در باطن خود چهارم در مقام دل رسیدن پنجم معرفت حضرت حق سبحانه و تعالی
تا همه ارکان ظاهر و باطن در ذات سالک جمع نشود صوفی نگویند و بعضی میفرمایند که اول تصوف علم است
و اوسط عمل و آخر موهبت یعنی اول علم را خلاصا مخلصا حاصل کند بعد عمل کند آخر بخشش از حضرت
خداوند تعالی بیاید علم راه می نماید و عمل یاری میدهد بر طلب و موهبت بمقصود می رساند بعضی میفرمایند
صوفی آنست که ملکی ندارد و اگر دارد نخواهد که بروی اقرار گیرد و بعضی میفرمایند صوفی آنست که دل خود را صیقل
کرده باشد برای حضرت خداوند تعالی که جز خداوند تعالی دیگر پیرا نخواهد بهر مقامی که برسد بگذرد و با خداوند
برسد و بعضی گفته که صوفی آنست که همیشه با خداوند تعالی باشد بغیر علاقه و بعضی گفته صوفی آنست که
خداوند تعالی ویرا از خطوط انسانی بپیراند و بشاید خویش باقی گرداند و حضرت جنید فرمود الصوفی
کالا رخص یعنی صوفی همچو زمین باشد در تحمل جناب خلق یا در حق تو واضح

جوهر صوفیان بر سه وجه اند مرید طالب و متوسط سائر و منتهی و اصل مقام مرید محاببات و مکیاد است
است بے ریا و تجرع مرایات و محاببات خلوص نفس و اقتصاد بر حقوق و مقام متوسط مراعات حد و
در کل احوال و ادب در جمیع مقامات و مقام منتهی صحو و تمکین است ظاهرا و مع الخلق و باطن و مع الحق

دل پیش تو ام دیده بجای دیگر ستم	تا خلق نداند که ترا می نگر ستم
---------------------------------	--------------------------------

چهارم حضرت سید الطائفة ابوالقاسم شیخ جنید بغدادی قدس سره میفرمایند که اصول این طائفة
پنج است یکی صوم و دوم قیام شب بعبادت جناب خداوند تعالی سوم اخلاص عمل یعنی هر عملی که کند
مقصود او تقرب الی الله تعالی باشد چهارم شراف علی الاعمال بطول رعایت یعنی دیده و رشدن بر
عملهای خویشتن بطول رعایت در هر رکنی یعنی از هیچ رکنی غافل نشود روزی جناب سرور عالم صلی الله تعالی
علیه وآله و اصحابه و سلم مردی را دیدند که نماز میگذارد و با جوارح باز می سیرد و فرمودند اگر دل او خاشع بود
در نماز اعضا او هم خاشع بود پس رعایت اعمال و حسن ادب دلیل بر حسن باطن است و در هر دل
که خوف جناب حق سبحانه و تعالی غالب تر رعایت اعمال و حسن ادب نیکوتر پنجم توکل بر جناب حق سبحانه و تعالی
و هر حال و حضرت شیخ سهل بن عبد الله تستری قدس سره میفرمایند که اصول مابست ست یکی تمسک بکتاب
الله تعالی تا هیچ کاری مخالف کتاب نکند و دوم اقتدا بجناب مستطاب رسول مقبول صلی الله تعالی علیه وآله
و اصحابه و سلم تا هیچ کاری مخالف قول و فعل جناب سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و سلم نکند سوم اکل حلال

چهارم کف الادی یعنی بازماندن از آزار مسلمانان بدست و زبان و همه اعضا پنجم اجتناب از اناام ششم توبه
بهتر ادا اے حقوق یعنی حق جناب خداوند تعالی و حق العباد -

۵

چهارم بعضی گویند که صوفی قائم است بمراد خداوند تعالی چنانکه بزرگے را پرسیدند که چگونه باشی گفت
چنانکه بیدار و گفتند چگونه بیدار و گفت چنانکه میخواهد گفت چگونه میخواهد گفت مرا با خواست او چه کار -
و سلطان العارفین گفت سی سال میگفتم چنین کن و چنان کن چون اول به مرتبه معرفت رسیدم گفتم
خدا یا تو مرا باش و هر چه خواهی کن و بزرگے گفت که خداوند تعالی را بخواب دیدم فرمود چه میخواهی گفت آنچه
تو میخواهی فرمود من ترا ام چنانکه تو مرائی و این علمی است که نزدیک فقیر و زاهد یافته نشود زیرا که زاهد
ترک را بزرگی بیدار و وا خذر اربع می پندارد و همچنین فقیر فوقیت مقام صوفی از مقام فقر بداند است که فقیر
باراده فقر و حفظ نفس خود و محبوب بود و صوفی را هیچ اراده مخصوص نبود و در صورت فقر و عنا اراده او
در اراده حق محو بود بل اراده او عین اراده حق بود اگر صورت فقر و رسم آن اختیار کند باراده و اختیار خود
محبوب نبود چه اراده او اراده حق است -

۶

چهارم حقیقت فقر و زهد و صفت خاص و لازم حال صوفی است صوفی را مرتبه بود و در زهد و راه
مرتبه زاهد که حفظ نفس از ان دور است حدیث الدنیا حرام علی اهل الآخرة و الآخرة حرام علی
اهل الدنیا و بها حرامان علی اهل الله

۷

چهارم حضرت شیخ عبدالحق محدث دهلوی قدس سره در مرج البحرین میفرمایند راه راست آنست که عقل
تابع نقل گردد و اعتقاد و عقل نکلند و محبت پیش نیاید و بنده باشند و انقیاد و تسلیم نمایند زبان باز نه گویند
باقرار تو + نه انگیختن علت از کار تو + و این صفت در مذہب اهل سنت و جماعت پیدا است و تمامه نمیه دین
و مشایخ طریقت که مشهور اند و ذکر ایشان بر صفحات روزگار سطور است برین مذہب بوده اند و برین عققاد
رفته و در کتب مشایخ اینجا که بیان اعتقاد خود می نمایند همین اعتقاد است هیچ یک از ارباب بدعت و اهل
بمقام قرب نرسیده و مشایخ میفرمایند که وجود ظلمت بدعت عملا و اعتقادا مانع ظهور نور بایست و واک
است و لکن تمبرند که طریقه تصوف مخالف مذہب اهل سنت و جماعت است و صوفیه فرقه دیگر اند و را
این فرقه ناجیه و آنچه ایشان را از اعمال و اخلاق و احوان و مقامات و مواجید و اذواق و نکات و اشارات
و مسائل کالات داده هیچ فرقه دیگر را نداده شیخ جلال الدین سیوطی که از اعظم علماء متأخرین حدیث
در عقائد خود مینویسد که اعتقاد میکنم این که طریق حضرت شیخ صبیح بغدادی و اصحاب حضرت ایشان
مستقیم است

کتاب

۱۲ جوهر جمیع ائمه طریقت و اساطین ملت تابع مذهب فقها بوده اند چنانچه سید الطائفة و مذهب
 ابی ثور بودند و حضرت غوث الثقلین در مذهب امام احمد حنبل و شبلی مالکی و جریری حنفی و مجاشعی
 ۱۳ جوهر صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که مراد از صوفیان و اصلمان و کاملان آنکه
 کلام مجید عبارت از ایشان بمقربان و سابقان کننده جماعتی که بجز در سببی و مطلق اسمی از دیگران
 متمیز و مخصوص باشند هر که بدرجه مقربان حضرت جلال و سابقان صفت کمال رسد اکابر طریقت انبیا
 حقیقت او را صوفی خوانند خواه مترسم بود بر رسوم صوفیه و خواه نه و معروف در میان عموم مردم آنست که اسم
 صوفی بر کس اطلاق کنند که مترسم بود بر رسوم صوفیان اگر انا اهل حقیقت بود و اگر نبود و اهل خصوص از صوفیه
 مترسمان را صوفی خوانند بلکه تشبیه صوفیان خوانند و سبب اختصاص اهل کمال بدین اسم آنست که
 اکثر ایشان از قدما و مشائخ بجهت تعلل و ترید از دنیا و افتدایانیا لباس صوف پوشیده اند و یکبار
 صوفی خوانده و این اسم در میان ایشان متعارف شده و شهرت یافته و در زبانها متداول گشته -
 ۱۴ جوهر صاحب مجمع السلوک قدس سره میفرماید صوفی آنست که از خود فانی بود و بچی تعالی باقی و متصوف آنکه
 مجاهده این درجه طلب کند و متصوف آنکه برای جاهد و خط دنیا خود را مانند ایشان کند و از کار معنی صوفی متصوف
 خالی بود و روایت کرده اند حضرت امام شیرازی قدسنا الله تعالی بسره المبارک بسند متصل خود از سید الطائفة
 شیخ ابوالقاسم جنبی بغدادی قدسنا الله تعالی بسره الغریر المتصوف ان یحیی قلبه و یحیی قلبه
 و یحیی قلبه یعنی متصوف آنست که بمیراند ترا الله تعالی از نفس تو و احیا کند بخود یعنی فانی از وجود
 کونی گرداند و باقی سازد بقاء خود پس برین تقدیر بحسب ظاهر صوفی مراد فانی است چه ولی آن
 کس است که فانی باشد در الله تعالی و باقی باشد بقاء الله تعالی پس ولایت و تصوف امر واحد است
 و از کلام جمهور اهل الله مستفاد میشود که تصوف مرتبه خاص است از ولایت و نزد بعضی نهایت فقر و
 تصوف است و تردد بعضی تصوف صیانت قلب است از غیر و از شیخ ابوسعید ابوالخیر قدس سره
 منقول است که مقصد تن از مشائخ طریقت در بابیت تصوف سخن گفته اند تمام ترین و بهترین همه
 اقوال اینست که التصوف صرف الوقت بما هو اولی به و در نفحات الانس مذکور است که حضرت
 سفیان ثوری قدس سره فرمودند که من ندانستم که صوفی چه بود تا ابو یوسف صوفی را ندیدم و پیش
 از ایشان بزرگان بودند و زید و ورع و در طریق توکل و محبت لیکن اول کسی که ویرا صوفی خوانند
 حضرت ایشان بودند و همچنین اول خانقاهی که براسه صوفیان بنا کردند آنست که بر مکه شام کردند و
 سبب آن بود که رومی امیر ترسان بشکار رفته بود در راه دو تن را دید ازین طائفة علیه که فراموش کردند

و دست در آغوش یکدیگر کردند و همان جانشین شدند و آنچه داشتند از خوردنی پیش نهادند و بخوردند و بر قنداقه تریس
معامله ایشان با یکدیگر خوش آمد یکی از ایشان را بخواند و پرسید که آن که بود گفت ندانم گفت از کجا بود گفت ندانم
گفت پس این الفت چه بود گفت ما را این طریق است گفت شمارا جاسه هست که آنجا فرایم آید گفت
نه گفت من براسه شما جاسه بسیار هم با یکدیگر آنجا فرایم آید پس آن خانقاه بر مله شام سباحت
۱۱ چو هر صوفی که تارک اشیاست نه از بهر غرض موعود است زیرا که او این وقت خوش است و موعود

قائم باشد در اراده خداوند تعالی است نه باراده خویش پس او نمی بیند نفیست در صورت تقو و در صورت
مخالف است در میان فقر و تصوف زیرا که فقیر قائم است در اشیاء بخود و واقف است بآرامه خود بخلاف
صوفی که او قائم است بمراد خود خداوند تعالی چنانچه بزرگه را پرسیدند که چگونه می باشی گفت چنانکه میدارد
گفتند چگونه میدارد گفت چنانکه میخواهد گفت چگونه میخواهد گفت مرا خواست او چکار - حضرت سلطان العارفين قدس سره
فرمود نای سی سال میگفتم چنین کن و چنان کن - چون اول مرتبه معرفت رسیدم گفتم خدا یا تو مرا باش و هر چه
خواهی کن و این علمی است که نزد یکس فقیر و نادیده یافته نمی شود زیرا که زاهد ترک را بزرگ میدارد و واقف را
فقیح می نهدارد و همچنین فقیر حضرت شبلی قدس سره فرمودند اگر مرا خیر کنند میان بهشت و دوزخ من دوزخ
اختیار کنم که بهشت مراد نفس است و دوزخ مراد دوست بخلاف فقیر و زاهد که ایشان تمیز نمی کنند میان
صفت بلکه آن اختیار کنند که داعی ترست بترک و بیرون آرنده تراست از شواغل دنیا اما اهل شام فوق
نمی کنند میان تصوف و فقر و تمسک می کنند بدین آیه که فرمود خداوند تعالی للفقراء الذین احصوا
فی سبیل الله و ایشان همه اهل تصوف بودند و همچنین زید غیر فقرست مجمع السلوک

۱۲ جوهر در بیان مثنی به محقق بلامیت و مثنی به مبطل در مصباح الهدایه مذکور است که مثنی به محقق
بلامیت طائفه باشند که اکثر نوافل و طاعات انانیشان نیاید جز براداسه فرائض و اطاعت نکنند و این
طائفه از جهت عدم ریا بلامیت مشابست دارند و ایشان را قلندر یه خوانند و فرق آنست که ملاست به کسب
فنائل و نوافل تمسک جوید ولیکن او را از نظر خلق پنهان دارد و قلندری از حد فرائض و نگذرد و با طهار
و اخفاء اعمال از نظر خلق مقید نبود و مثنی به مبطل بلامیت طائفه باشند که بر اطمینان فوق و مجور مبالغه نمایند
و گویند مراد ما ازین ملامت خلق و اسقاط نظر مردم است و حق سبحانه و تعالی از طاعت خلق بی نیاز است
۱۳ جوهر در بیان مثنی به محقق بفقیر مثنی به مبطل در مصباح الهدایه مذکور است که مثنی به محقق بفقیر
آنست که ظاهرش بر رسم فقر مترسم بود و باطنش خوانان حقیقت فقر ولیکن هنوز میل بعباد دارد و تکلف
بر فقر میبرد و مثنی به مبطل آنست که ظاهرش بر رسم فقر مترسم بود و باطنش بحقیقت آن غیر محتاج بود

مرادش مجرد اظهار دعوی بود و طلب قبول خلق آنرا هم مرا تیه خوانند.

۱۳ جوهر در بیان متشبه محقق نیز ما دو متشبه مبطل در مصباح الهدایه مذکور است که متشبه محقق نیز با طائفه باشند که هنوز رغبت ایشان بکلی از دنیا مصروف نشده باشد و خواهند که یکبارگی از دنیا رغبت بگردانند ایشان را متزین خوانند و متشبه مبطل جماعتی باشند که از برای قبول خلق ترک دنیا کنند ایشان را مرا تیه خوانند.

۱۵ جوهر در بیان متشبه محقق بنحیث دوم و متشبه مبطل در مصباح الهدایه مذکور است که متشبه محقق بنحیث اول است که همواره بنحیث بندگان حق تعالی قیام نماید پس وقتی بحکم غلبه نور ایمان و اختفاء نفس بعضی از تصاریف خدمات او در محل استحقاق افتد و وقتی بحکم غلبه نفس خدمات او به او دریا آمیخته بود جمعی را که نه در محل استحقاق باشند بتوقع محض و ثنای خدمتی بلیغ تقدیم رسانند و بعضی را که مستحق خدمت باشند محروم گذارد و اینچنین کس را متخادم خوانند و متشبه مبطل کسی بود که او را در خدمت نیت آخر و نباشد بلکه خدمت خلق را دام شافع دنیوی کرده بود آنرا مستخدم گویند.

۱۶ جوهر در بیان متشبه محقق بعبادت مبطل بعبادت در مصباح الهدایه مذکور است که متشبه محقق بعبادت کسی بود که اوقات خود را مستغرق عبادت خواهد و لیکن بسبب بقایای دواعی طبیعت و عدم کمال تزکیه نفس به وقت در اعمال و اوقات اوقرات و تعویقات افتد یا کسی که هنوز لذت عبادت نیافته باشد و به تکلف بدان قیام می نماید او را متغافل خوانند و متشبه مبطل بعبادت شخصی بود از جمله مرا تیه که نظر او در عبادت بر قبول خلق بود و در دل او ایمان بنجواب آخرت نباشد و تا اطلاع غیر بر طاعت خود نه بنید بدان قیام نماید.

۱۷ جوهر در بیان اعتقادات صوفیان صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که معنی اعتقاد و انعقاد صورتی علمی است یا ظنی و انعقاد آن در دل بوجود مغیبات و ماخذا آن در مبدء احوال تکرار سماع اخبار و تواتر انطباع آثار است در نفوس ساده اطفال که بهر و ایام و امتداد زمان بسبب انعقاد ظنون و ادوات و موجب تقلید عقیده عوام میگردد و صورت آن عقاید در ضمائر ایشان کاللقش فی حجر لایح و ثابت میشود و منافاتی که مخالف ضمائر و الواح خواطر ایشان بدان صور چنان منتقش و متلی میگردد که مجال و مساع صورتی دیگر در آن محال نماید پس هر کجا سابقه عنایت ازلی تعلق گیرد و خواهد که بنده اعتقاد و صحیح گرامت کند نخست او را از آثار و رسوم عادات و سموم عادات برماند و بیخ هوا و غما و از دل او انزعاج کند و روزگار صحبت حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه و سلم برکت آثار نزول و

و پرتوان نبوت نفوس است از ظلمت رسوم تا دامت منحل گشته بود و قلوب از لوث طبیعت و شائبه هوا
طهارت یافته لاجرم عقائد ایشان از وسعت اختلاف معزای بود و دلها از بیماری هوا سلیم و مبرا چون آفتاب
رسالت کجای غیبت متواری و محتجب گشت نفوس است با حجاب و غیبت آن باز سایه بر انداخت
و ظلمت هوا از رک اندک از کین استتار بیرون آمده مزاج قلوب را از اعتدال استقامت روی باخراش
نموده و بقدر انحراف اختلاف پدید آمد و شیطان را طریقی تصرف در عقائد گشوده شد و بر حسب بعد از عهد
رسالت و آفتاب نور عصمت ظلمات رغبات نفوس بدنیاز زیادت شد و اختلاف بیشتر پدید آمد الی یومنا
پیدا پس هر که طالب عقیده درست بود باید که بطبقه اول از صحابه اقتدا کند و آثار ایشان اقتضا نماید
و همچنین دست نهد بگردن صدق اعتقاد و افتقار و حسن التواضع و تائب و اعتقاد بفضل جناب الهی و
هر کرا حق تعالی نعمت صرف رغبت از دنیا بخشید او را محل نظر رغبت خود گردانید

۱۸

چون هر دو معنی خلق خلق بالضم خوی و عادت و مروت و اکثر اطلاق آن بدون قید و نیک آید
و گاهی بقید یا معنی خوی بد آید اخلاق بالفتح جمع و صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که خلق
عبارتست از هیأتی را سخ و در نفس که مبدء و افعال خیر یا شر گردد و سهولت و مبادی افعال خیر را
اخلاق حسنه خوانند و مبادی افعال شر را اخلاق سیئه و منشأ اخلاق حسنه یا طهارت طینت بود حسن
عادت یا عقل یا ایمان یا توحید اما طهارت طینت سبب اخلاق حسنه چنان بود که نفس را اصل حلیت
طهارتی از خبث طبیعت یافته باشد و از وی در مبدء و طفولیت بی رحمت تکلیف آثار حسن خلق از صدق
و امانت و غیر آن ظاهر و باهر بود و هر روز و روزی از اید و تضاعف باشد و تا تاثیر این سبب یا مستند بود بجمیع
طهارت نطفه پدر و مادر و غذا و شیر و حسن خلق مریضیه یا بعضی از آن و اما سبب حسن عادت بدان
طریق بود که نفس بواسطه حسن تربیت ابرار و ملازمت صحبت اخیار بنقوش آثار خیر منتقل گردد و هیأت
اخلاق حسنه در وی مرتسم و راسخ شود و عروق صفات و مبدء و اخلاق سیئه از وی متاصل و منتشر و
اما سبب عقل چنان بود که کسی بنور عقل میان خیر و شر تمیز کند و بحسن اخلاق مستعدی گردد و اما سبب
ایمان چنان بود که کسی بجهت ایمان با خیرت اعتقاد و ترتب ثواب کند بر اخلاق حسنه و بر خیر
حرعین گردد و از شر منزه گردد اما سبب توحید چنان بود که سالک بعد از آنکه تجلی ذات او را از خود
فانی گرداند و بجهت باقی دل او عرش ذات شود و نفس او مظهر صفات و در این بین هیچ خلق دیگر نیست
بر که بدین مقام رسید منزله یافت که فوق آن منزله نبود و کمال این منزلت رسول الله را بود
صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه و سلم که بظلال آنک لعلی خلق عظیم مخاطب گشتند و بعد از آنکه

صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه و سلم بحسب مناسبت و اندازه قرب بمواصل است حضرت ایشان را نصیب
از ان کرامت شد و فرق میان این متخلق و دیگر متخلقان آنست که نصیب ایشان از حقائق اخلاق خیر
آثار و رسوم نباشد و متخلق نشوند. الا به بعضی و متخلق موجد جمیع حقائق اخلاق متخلق و متصف باشد و
بر یک از اخلاق حسنه بمشابه در است که متخلقان بدان در بهشت روند و مجمع و مخزن جمیع اخلاق است
جناب الهی است هر که اخلاقی از ان بخشیده اند رقم خیر و سعادت بر او کشیده اند و نشاء اخلاق سیئه یا
خبث طینت و فساد جبلت بود یا سوء عادت و تعدی شر صحبت و مردم را طایه است که آنرا بشریت
خوانند و باطنی که آنرا آدمیت گویند و بشریت را صورتی است که آنرا خلق خوانند و آدمیت را صورتی
که آنرا خلق خوانند. فردا در صور اخلاق حشر کنند اگر در صفات بهیمی و اخلاق سبعی مانده باشد در صور
بهائم و سباع برانگیرند و فرمودند حضرت سرور صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه و سلم یکشتر امتی یوم القیامه
علی عشرین صنفا و انان صنوف بعضی را فرمودند که در صور حیات و عقارب حشر کنند و بعضی را
در صور قرده و خنازیر و بعضی را در صور کلاب و علی هذا طائفه برانند که همچنانکه تغیر خلق ممکن نیست
تغیر خلق هم ممکن نیست چنانکه در خبر است فرع یکم من الخلق و الخلق و الرزق و الاجل و طائفه
دیگر بر آنکه تبدیل اخلاق ممکن است و الا شرع به تحسین آن که حسنها اخلاقکم فرموده و مذموب
صحیح اینست و الا سعی و مجاهده را هیچ فائده نبوده و از حضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه وآله
و اصحابه و سلم پرسیدند که چه چیز است که مردم بشیر بدان بسبب در بهشت روند فرمودند حسن خلق -
۱۱ جوهر در اخلاق صوفیان شیخ قطب الدین و شقی قدس سره در رساله مکیه میفرمایند و من
اخلاقکم احکم و التواضع و التبیح و الشفقه و الاحمال و الموافقه و الاحسان و المداواة
و الاثیارات و التیمة و الالفة و البشاشة و الکریم و الفتوة و بذل الجاه و المودة و المودة
و التجرود و العفو و کظم غیظ و الصفیح و التواضع و الوفاء و الاحیاء و التلطف و البشاشة و الطلقة
و السکینة و الوفاء و الایثار و الشفاء و حسن الخلق و تصنیع النفس و التوفیر الاخوان و تحیل المشایخ
و التزم علی العزیز و البکر و التعتاطم بالیه و التمتنعار ماسته -
۱۲ جوهر در علم علم با کمال است و در باری و غیر غضب شدن و آهنگی نمودن و عقوبت کسی نه حاجب جمیع السلوک
قدس سره میفرمایند علم آنست که با غیر می کشی و با خود بر روی نهی و بعضی گویند علم آنست که انحصار نفس کنی در
امر می که موجب غضب باشد با وجود قدرت صرف غضب صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرمایند که علم
عبادت است از کظم غیظ و احتمال اذیت خلق نه از سر عجز -

خداوند تعالی بنده ازان رومی که بایشان طمع و احتیاج دارد و تواضع نعمتی است که بران هیچکس حسد نبرد
 همچنانکه کبر بالایی است که هیچکس بر صاحب آن رحمت نکند و صاحب مجمع السلوک قدس سره میفرمایند که
 تواضع معتدل و میانه رو باشد میان کبر و ضعت و کبر آنست که خود را از دیگر برتر داند و ضعت آنست که
 خود را کمینه گرداند و محلی که تحقیر کرده شود در آن محل و اضاعت حق شود و تواضع محمود و الاضعة
 مذمومه و الکبر مذموم و الغرّة محموده

جوهر در تواضع حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله وسلم صاحب مجمع السلوک
 قدس سره میفرمایند که در خبر است که حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله وسلم گوشت پنجه بست
 مبارک خود پاره میکرد و میخوردند و بکار دو میفرمودند که بادشاهان عجم از تکبر گوشت پنجه بکار و پاره کنند
 و خورند و می بینیم که گوشت پنجه را بدست پر کاله کردن و خوردن تواضع نزدیک ترست و از تکبر دور تر و از فوط
 تواضع در عبادت مساکین تشریف می بردند و دعوت فقرا را اجابت میفرمودند و هر طعام در دیشانه که
 پیش می آوردند بر غنیمت تناول میفرمودند و با فقرا میگردند و اگر در میان اصحاب تشریف
 می آوردند هر جا که خالی می یافتند رونق افروز می شدند و از نشستن در موضع معین که نوعی از تکبر است
 منع میفرمودند و غلام و کنیز را بختی و تحویل کار نمی فرمودند و کالاس و غله که در خانه حاجت افتادی
 بار تا خود در بار می خریدند جریر بن عبید الله بجلای رضی الله تعالی عنه روایت میکنند که روزی حضرت سید عالم
 صلی الله تعالی علیه وآله وسلم در حجره بابایان نشسته بودند و من آنجا آمدم دیدم که درون حجره بجای
 نشست مانده است من پیش حجره نشستم و آن خود از کتف مبارک خود آورده و بسوی من انداخت
 فرمودند که بدین جائه من بنشین ازان کر می که در حق من از زانی داشتند من در آسمان زمین بگنجدم و در
 مبارک را بوسیدم و بر دیده نهادم و بر روی مالیدم و باز بخدمت حضرت سید المرسلین صلی الله تعالی علیه
 وآله وسلم رسانیدم و آنکه حدیث آورده اند ازان تواضع که در حق جریر عبید الله بجلای از زانی داشتند
 تا او بر سر حیات بود میان بایان معظم بودی و آن حرمت که در حق او از زانی فرمودند در اولاد و احفاد
 او در میان خلق مرعی مانده

جوهر در نصیحت نصیحت اندرز و خیر خواهی و پند دادن و با لفظ گفتن و گزارش کردن و پذیرفتن و
 شنیدن متعل صاحب مجمع السلوک قدس سره میفرمایند نصیحت آنست که نیک خواهی کنی همه را تا آنچه خود را
 خواهی دیگران را همان خواهی و آنچه بر خود و اندازی بر دیگران روانداری - و مواظبه آنست که نفس خود را
 و عیال و نصیحت و نیک خواهی کند و بگوید که در یاد جناب حق سبحانه و تعالی باش نه در بند غیره جز یاد حق هر چه

کفی عمر ضائع است + جز حرف عشق هر چه بخوانی بطلالت است + و قدم در خصیان منه که مستحق عقاب و زخ شوی
و مستوجب پیران و دوری گردی که طاقت آن نداری و بدانی که محبت حضرت حق سبحانه و تعالی در پیر و
حضرت با عظمت محمد رسول الله صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم است کما قال الله تعالی قل انکم
تحبون الله فاتبعونی بحبکم الله و لیغفر لکم ذنوبکم و الله غفور رحیم

۲۵

جوهر در شفقت شفقت بقیات در اصل لغت بمعنی ترس است چون مهربان از آفات و بلیات
دوست خود را ترسانیده باشد مجازاً بمعنی مهربانی مستعمل شده - صاحب مجمع السلوک قدس سره میفرماید
شفقت آنست که بر همه خلق مهربانی کنی خواه عالم خواه جابل خواه طبع خواه عاصی بر طبع شفقت کنی جنبت تعظیم
طاعت را و بر عاصی شفقت کنی تا مگر بسبب برکت شفقت تو صباح باز آید نه بینی که حضرت سید عالم
صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم در روز آخر بمقابله جفا ایشان فرمودند اللهم اهد قومی فانهم
ضالون و بعضی گویند که شفقت داخل نصیحت است نصیحت عام است و شفقت خاص چنانکه مردی
سخنه بر مردم گوید آن نصیحت است و اینکه بر بار خود و یا بر برادر خود و یا بر پیوسته کنی آن شفقت است

۲۶ جوهر در احتمال احتمال برداشتن و گمان کردن - صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید احتمال
آنست که رنج خلق بکشی از بهر حق تعالی و جفا ایشان را تحمل کنی با آنکه قوت مکافات باشد و در خبرست
بر که فرد خور و خشمی را و حال او اینست که می تواند که آنرا براند بخواند و یرا خداوند تعالی روز قیامت
بر سر غلامی تا آنکه منیر گرداند و یرا در هر کدامی جوهر که بخوابد حضرت سلطان ابراهیم ادهم قدس سره فرمودند
که مراد دنیا و بار خوشی بود و است اول آنکه روزی شصت یوم بکی آمد و بر برین بول کرد و دوم آنکه یکی آمد و مراد بلیه ازد -

۲۷ جوهر در احتمال حضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم در مجمع السلوک است که بعضی عربان که خبر
از حسن ادب داشتند عطنی عطنی گویان بجنوب خیاب سید المرسلین صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم میرسیدند و از شدت
حرص و غلبه غیب تنگی معیشت و قلت علم و عقل کلمات خوش ببارت داشت میگفتند و ضایع سالت یا صلی الله
تعالی علیه و آله و صحابه و سلم از حلم منظور آن همه بی ادبیهای ایشان احتمال میکردند و از عفو مجبور از بی طریقیها
ایشان در میگذشتند و از سخاوت طبعی ملمسات هر یک را اجابت میفرمودند -

۲۸ جوهر در موافقت صاحب مجمع السلوک قدس سره میفرماید موافقت آنست که در کار
باید شوی در حد مشروعات و مباحات اما جوهر در موافق آنجا پیدا شود که در موافقت کردن ضرر
و مشقته پیدا نشود -

۲۹ جوهر در عفو و احسان عفو بالفتح از خطا در گذشتن و ترک کردن عقوبت گناه در حالت قدرت است

و بفتح لول و ضم فا و تشدید و او بسیار در گذرند از گناه کسی - احسان نیکوئی کردن و نیکو داشتن چیز را
و بالفظ کردن مستعمل صاحب معبج المهدایه قدس سره میفرماید عفو آنست که از بدی در گذری و احسان
آنکه در مقابل بدی نیکو بکار داری و از جمله مکارم اخلاق عفو و احسان است و صوفی را تخلق بدین خلق از
لوازم احوال است چه حقیقت معنی توحید که راس المال معامله اوست بجناب حق تعالی تقاضا آن میکند
که خلق را در هیچ حال بذات خود فاعل و موثر نداند بلکه ایشان را وسائط مشیت و قدرت جناب او بجا
بیند و منشأ عفو حقیقی این نظر است چه کسی که بخود فعلی و اثری ندارد و حواله اساءت با او نکند و بعضی
چون وجود و وسائط را سبب تخلق بعفو بیند برایشان منت ننهند بلکه منت پذیرند و در مقابل آن احسان
کنند و چون در مقابل ذنوب با عذر قیام نمایند بطریق اولی معاذیر ایشان بپذیرند و بدو ذکر آن تشویر و تحمیل
ایشان نمایند و از آنجست که افعال ایشان معلل بخرضی نبود و راز او جفا و وفا کنند و در مقابل بدی نیکی
چنانکه در خبر است احسن الی من اساء الیک و صاحب مجمع السلوک قدس سره میفرماید عفو آنست
که از گناه بگذری و گناه ویرانگری و یا بجنس معامله پیش آئی چنانکه خوف از دل او برود و در خبر است
که جناب سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم فرمودند که در شب معراج قصری را به بلند و درشت
دیدم گفتم ای جبرئیل مرا بگو که این قصر تا کفایت آن کسان را که خشم را فرود بزنند و از گناه بکاران عفو و
و تیر و در خبر است که فرود آید قیامت منادی ندا کند بجا اند آن کسان که اجر ایشان بر جناب او نازل است
پس تخریبی یکدیگر آن کسان که از گناه بکاران عفو کرده اند و آورده اند که غلامی کاسه شکر گرم بر
حضرت امیر المومنین امام حسن رضی الله تعالی عنه ریخت حضرت امام صورت خشم انگیزت غلام گفت
الکافین الغیظ آنحضرت کظم غیظ فرمودند باز غلام گفت و العافین عن الناس فرمودند عفو کردم
باز گفت و الله بحب المحسنین فرمودند آزاد کردم ترا و بعضی این معامله از حضرت امیر المومنین عثمان
رضی الله تعالی عنه روایت کرده اند و صنف آنست که از گناه بکار بگذری و با احسان پیش آئی پس عفو
عام باشد و صنف خاص بود و احسان آنست که نیکوئی کنی با خلق نیکوئی کردن در حد شرع بشرط آنکه از
محسن بر تو احسان من قبل تر رسیده باشد و در لغت صنف بالفتح عفو کردن گناه و در گذشته از خطا
جوهر و مدارات مدارات و مدارا بضم میم رعایت کردن و صلاح و آشتی نمودن و مدارا و اصل
مدارات بود و در کلام فارسی گاهی تا ازین می افتد و در عربی بتامستعمل است و همچنین مجابا و موااسا صاحب
مجمع السلوک قدس سره میفرماید مدارات آنست که با خلق نرمی کنی و آسانی گیری بدانچه در حد شرع است
و فرمودند حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم شخصی که داده شود نصیب او از تره

در حد شرع

خوردن و
نخاستن
بعد از شستن
سوءنیت

پس تحقیق داده شود نصیب از خیر و شفعه که محروم کرده شود نصیب او از نرمی پس تحقیق محروم کرده شود

نصیب او از خیر

۳۱ جوهر در مدارات حضرت سید المرسلین صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم و جمیع السلوک است که حضرت خیر البشر صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم هیچ وقتی مرهیج طعامی را نغرمودند که نیکو نیست اگر خوش می آمد تناول میفرمودند و اگر خوش نمی آمد نمی خوردند و حضرت انس بن مالک رضی الله تعالی عنه میفرماید که دوازده سال خادمی کردم هرگز در هیچ کاری مرانغرمودند چاکر و می یا چاکر و می اگر کاری کرده و خوش آمده و عافرموده و اگر خوش نیامده میفرمودند کان امر الله قدرا مقدورا

۳۲ جوهر ایشار بالکسر برگزیدن یعنی منفعت غیر ابرمصدست خود مقدم داشتن و این کمان رحمتی است و باللفظ کردن شتمل صاحب مجمع السلوک قدس سره میفرماید ایشار آنست که چیزی بدیگر و بی با آنکه محتاج بایشی و اهل ایشار آن بود که در ایشار و می میان بیکانه و لیکانه و آشنا و غیر آشنا فرقی نبود

۳۳ جوهر در بذل و مواسات بذل بالفتح دادن و در باقتن و باللفظ کردن شتمل صاحب مصباح الدیبه قدس سره میفرماید که از جمله نکات اخلاق یکے بذل است اعنی اعطاء خیر و آن چند نوع است اول آنکه در مقابل بذل دیگر افتد و آنرا مکافات خیر خوانند دوم آنکه بر سیل ابتدا و افتتاح بود با توقع مکافات و آنرا متاجره خوانند و این هر دو قسم مرتبه خواص است سوم آنکه بر سیل ابتدا بود بی توقع مکافات و آنرا ایشار خوانند و این قسم مرتبه خواص است چهارم آنکه در مقابل بذل بود و آنرا احسان خوانند و این قسم مرتبه اخص الخواص است و اهل ایشار چند طائفه اند طائفه بال ایشار کنند چنانچه روز غنائم بنی نصیر حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم انصار را فرمودند اگر خواهید که با مهاجران در غنیمت مشارک باشید اموال و دیار خود بر ایشان تقاسم کنید و الا غنیمت خاص مهاجران را باشد التماس نمیدوند که ما اموال و دیار را با ایشان تقاسم کنیم و غنیمت خاص ایشان را مسلم داریم و طائفه بجاه ایشار کنند چنانکه یکی از شاخ پیش والی زمان قبول تمام داشتند و بعضی ارباب حوایج بجهت فقار حاجات قبول بجاه شیخ می بستند عاقبت والی ملول شد و شیخ بر عادت محمود نزد یک اورفتند مسموع نداشت باز گشتند و راه صاحب حاجت دیگر باز گردانید و الی همچنان مقبول نداشت تا چند نوبت مثل این صورت مکرر شد و الی گفت چند نوبت آمدی مقبول نیفتاد و همچنین طریق شفاعت سلوک سیدای شیخ فرمودند بر ما گفتن است و بر تو شنیدن کار خود می کنیم اگر تو خواهی کار خود کن یا نه و الی را این سخن کارگر آمد و از آن مال پشیمان شد و جمله حاجات را که مسموع نداشت بود دفعا کرد و طائفه بجهت ایشار کنند

چنانچه وقتی جمعی از منکران نزد خلیفه بقیع صورت حال متصوفه کردند و ایشان را بکفر و زندقه مشهور گردانیدند
 خلیفه بقتل ایشان اجازت داد همه را برای ضرب رقبه حاضر کردند شیخ ابوالحسن نورسی قدس سره
 در پیش رفتند سیاف گفت چرا درین امر مبادرت جوئی فرمودند طریق من مبنی بر اثبات است میخواستیم که این
 چند نفس در کام این برادران کتم این خبر بد را بحکومت رسانیدند خلیفه بخلص ایشان فرمان داد و
 طائفه بخطوط آخروی ایشان کنند چنانچه دویار بودند و وزی بهم رسیدند یکی از ایشان بر عادت قدیم
 اظهار بشروط طلاق نکد دیار دیگر بروانکار نمود جواب داد که حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله
 و اصحابه وسلم فرموده اند که چون مسلمان بیکدیگر رسد صد جز رحمت برایشان نازل کند نوذ جز به کس
 بود که تازه روی تر بود و ده جز بد دیگر که تازه روی کمتر و در بدین سبب خواستم که تازه روی تو
 زیاده باشد تا بیشتر رحمت ترا بود

جوهر و رخسار خدمت بالکسر چاکری کردن و در استعمال فارسی بمعنی تحفه و سلام و کوشش
 نیز آمده و بالفظ کردن و گردیدن و رسانیدن مستعمل خدمات بکسر اول و فتح ثانی جمع و صاحب مجمع السلوک
 قدس سره میفرماید خدمت آنست که مسافر و مقیم را بر موافق طبع ایشان خدمت کنی تا ایشان باور داد
 و ذکر بغواغ دل مشغول باشند و اگر در خانقاه چیز موجود نباشد در ویزه کند و خدمت ایشان کنند
 و اگر خدمت فروتنی کنی آن خدمت نیست بلکه شفقت است و در فوائد الفوائد مذکور است که حضرت
 سلطان المشایخ قدسنا الله تعالی بر کتیم فرمودند که جناب حق سبحانه و تعالی اصحاب خدمت را نظارت
 کند و در اثناء آن فرمودند که خواجه بود با نعمت و ثروت گاه گاه بخدایت عین القضاة خرجه فرستاد
 همانا که وقتی عین القضاة چیز از صاحب خیر دیگر توقع کرد آنخواجه بشنید خاطر گرفته کرد و بخدایت
 عین القضاة عتاب فرستاد که چرا از دیگر چیز گرفت و این دولت باین کس رزانی نداشت
 عین القضاة بروی نوشت که برائے این مصلحت مرنج رها کن تا دیگر نیز دولت یابد از انتها
 مباش که میگفت اللهم ارحمتی محمدا و لا ترحم معنا احدا کما تر

جوهر و الفت الفت بالفهم خوگر شدن و دوستی و بلفظ دادن و نهادن و گرفتن مستعمل
 صاحب مجمع السلوک قدس سره میفرماید الفت آنست که با یکدیگر سزاواری کنی یعنی معیشت او
 بر صفتی نباشد که مردمان با او الفت نگیرند و آن با ایشان الفت بگیرد و سزاواری مخالف شرع نبود
 جوهر و لبث لبث بفتح کشاده روی و خوشی طبع و تازه روی شدن صاحب
 مصباح الهایه قدس سره میفرماید که از جمله مکارم اخلاق تازه روی و لبث لبث است میفرماید

همیشه بشاش و بشاش بود بسبب دوام اکتحال بصیرت او بمطالعه جمال ازلی و ملاحظه کمال لم یزلی نغیارت
 و چه او اثر نیست از آثار نظر عرفان و بشاشت او نور است از انوار وجدان صوفیان تخلق بدین خلق با فاضل
 و عام و اهل و ناهل بکار دارند و صاحب مجمع السلوک قدس سره میفرماید بشاشت آنست که با پیشینه کشاده
 باشی نه ترش روی و هر چند ناخوشی بود در باطن از جهت خود و فرموده حضرت سرور صلی الله تعالی علیه وآله
 و سلم هر نیکوئی صدقه است و بعضی نیکوئی آنست که ملاقی شوی برادر موسی را بروی کشاده و آنکه بریزی تو
 از دلو خویش آبی را و او را برادر موسی و بشاشت آنست که تازگی نمائی در ظاهر بر روی خلق با وجود آنکه گراست
 و ناخوشی بود در دل پس شرف بشاشت است

۳۸

جوهر در کرم کرم بختین مروت و سخاوت و جوانمردی و مروتی و عزیز و بزرگوار صی صاحب مجمع السلوک
 قدس سره میفرماید کرم آنست که نیکوئی کنی با کسی که از وقتی ترا امید نیکوئی نباشد و کرم همی است عام هر
 چیزی را که بدان منفعت دیگری رسد آنرا کرم خوانند اگر چه هر یک را نامی است علیحده بر سبیل خصوص
 چنانکه کرم اگر بدادن مال باشد آنرا سخا گویند و اگر بسخن نیک باشد آنرا زبان لطف و غیرین گویند
 و اگر بر بدن عهد و وعده باشد آنرا وفا گویند و اگر بدرومند شدن بدو دیگر باشد آنرا شفقت گویند
 پس هرگاه که از تو یا از دیگری بدگیری رسد تو بدان خوش دل شوی کار بر جاده کرم کرده باشی و هر چه
 بر عکس این باشد آنرا شوم گویند و آن کس را الیم و معنی الیم ناکس باشد

۳۹

جوهر و فتوت فتوت بصمتین و تشدید و او مفتوحه جوانمردی و مروت و صاحب مجمع السلوک قدس سره
 میفرماید که فتوت جوانمردی را گویند و صوفیان همچنین گویند که انصاف دبی و انصاف ظلمی و بعضی
 گویند فتوت آنست که در گذری از لغو شتای مردمان و بعضی گویند فتوت آنست که همیشه در کار دیگر
 باشی یعنی بد آنچه منفعت غیر تو در آن باشی و بعضی گویند که فتوت صفتی است که نباشد که را بکمال
 مگر حضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم که هر کس فردا نفسی نفسی گوید جناب سرور عالم
 صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم امتی امتی فرمایند و بعضی گویند که جوانمردی آنست که با خود بر خلق نهی و
 آنچه داری بذل کنی حضرت معروف کرمی قدس سره فرمودند علامت جوانمردی سه چیز است یکی وفای خلایق
 دوم ستایش بے جوهر و سوم عطا بے سوال

۴۰

جوهر بذل اجزاء بعضی از اخلاق صوفیان بذل اجزاء است یعنی دادن جابه است دادن جابه
 آنست که اگر دو یا سه مرتبه باشند یا یکی از دیگر فرودتر باشند آن مرد عظم هم مرتبه خود را یا فرودتر خود را بجمع
 مردمان بیجان و بیگانه بیاست و وجابت نمود و یا در خود را فرودتر گرداند یا کسی را که کار و حاجتی افتد

و آن کار بسعی یکی براید و آن کار قدیم زند و کار ویرا برار و چنانچه نقل است که مژده انیال صلوات الله علیه بر کاب
ملکی می گرفت از جهت بر آوردن کارهای مروان جاه خود را در میان نمیدید و دل آن ملک را از بهر آن دست
می آورد آن ملک بخت نصر بود و ملکی جبار ظلام که بیت المقدس را خراب کرده بود و تورات را سوخته بود
مصطفی صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه و سلم گفت من اخیه المسلم لا یرحوه و لا یخافه
عقره اما گفته اند در بذل جاه کار صوفی کامل حال عالم ربانی است که وی عالم باغات و عیوب نفس باشد
تا در بذل جایی مقصود نباشد و درین محل محلی هوشیاری است هشیار باید بود و کار هر جایی
مدعی نیست لا یصلح هذا الا العبد اطلع الله تعالی علی باطنه و ذکر فی حاشیة العوارف ان
اجتماع صحبة الاسلام مع الجاه عسيرة بل متعذروا لهم فی اسقاط الجاه من انفسهم حیلة
لطیفة و هی انهم یردون انفسهم فی الظاهر للحق عاصین و فی الباطن هم اطلع الخلق
فکل من وجد و علی منکر یظرون الیه بهمة التاویل و قد جاز فی قصص بنی اسرائیل ان نبیا
سأل الله تعالی ان یریه من محبیه مره ان یریب الی البلدة الفلانیة فیها قصاب اسمه
فلان هو محبنا فنذهب الی بنی الصلوة و السلام الیه و طالبه من امی شخص سأل له عنه
قال هو فاسق زان شارب الخمر فقد ذهب الی حانوته فوجده بلباس العیارین البهارقین
وزیم فقال اتقبل الضیف فقال اقبل بشرطان لورائت شیئا لا تقول مع الخلق فقال
لا تقول فلما جاء المساء اعلق باب الحانوت و ذهب الی الخرابات و اشترى جرة من الخمر
و استاجر امرأة فاجرة و جاء الی الحانوت فاكرم الضیف و نومه فتناوم الضیف فقام
القصاب و اعطى المرأة اجرتها و نومها و اراق الخمر و خلع لباسه و لبس پلاسا و قسام
تلك اللیلة الی الصبح باخذته الله تعالی فانتهی الی بنی علیه السلام و قام و بشره بما
اوحی الله تعالی الیه فی حقه فبکی کثیرا و قال للبنی علیه السلام ذابتک الله تعالی
سرمی تاودعه لقیض روحه فی عافی تجیب

جوه در مروت مروت بختین و تشدید و او مفتوحه مروتی و مروتی و صاحب مجمع السلوک
قدس سره میفرماید مروت آنست که با هر کسی مروتی کنی بدانچه توانی. بعضی گویند مروت آنست کسی که
در باب تواضعان کرده باشد تو هم برو با حسان پیش آئی.

جوه در مروت صاحب مجمع السلوک قدس سره میفرماید مروت آنست که دوست صفت باشی خلقت
یعنی با خلق و مصلحت بظاہر کند که ایشان بدانند که ما را دوست میدارند و گویند دل صوفی جز خداوند تعالی کس را

دوست ندارد پس مودت در معنی لستم دوست داشتن بود برضای حق تعالی -

۴۳

جوهر در وجود خود بالضم بخشش و صاحب مجمع السلوک قدس سره میفرماید جوهر انعمی کردن است بآنکه از کس ترا نیکی رسیده باشد و تو بر بخششی کنی و از تو توقع هیچ دشمنی کنی و بعضی گویند جوهر آنست که از نکتی میان کس در دادن بچیز که این مومن است یا کافر مستحق است یا ناستحق و بعضی گویند جوهر آنست که بسیار دید و اندک نگاه دارد

جوهر در تود و تالف صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که از جمله اخلاق کریمه اوصاف شریفه تود و تالف است هر چند در نهاد مردم این خلق تمام تر خیر و سعادت در و بشیر و وحدت و عزالت که محمود است به نسبت با شر است و الا تالف و صحبت با خیار اثرات مطالب و اعزاز است چه هر چه از مصحوب خود بطریق صحبت هر چه بر و غالب بود از خیر و شر کتاب کند پس اهل خیر و صلاح بواسطه طبیعت و محاربت نفوس و ارواح اوصاف خیر از یکدیگر کتاب کنند

۴۵

جوهر در کظم غیظ صاحب مجمع السلوک قدس سره میفرماید که کظم غیظ یعنی فرو خوردن خشم کار است عظیم الشان است از باب قهر نفس و جهاد با شیطان است که نفس بر امضا موجب خشم می آورد و شیطان بر انداختن و ایلام جان می گمارد و مراد آنست که بر نفس و شیطان غالب آید و موافقت و متابعت ایشان نمایند التماس کردند بجنور حضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه و سلم که چه چیز است که ما را از خشم جناب خداوند تعالی دور کند فرمودند که خشمناک نشوی و فرمودند هر که خشم فرو خورد حق تعالی عذاب خود از او بردارد و اتفاق کرده اند برین که هیچ کار نیست فاضل تر از حلم بوقت خشم و صبر بوقت طمع -

نشان ده که بر پشت زمین و قبالة اولیاده و بعضی بگذرین در دان کردن زمان ۱۲

جوهر در صغ صغ آنست که از گناهکار بگذری و با حسان پیش آئی پس عفو عام باشد و صغ خاص بود جوهر در سخا سخا بفتح جوهر انعمی و صاحب مجمع السلوک قدس سره میفرماید آنست که بعضی مال بدید و بعضی را نگاه دارد و جوهر آنست که اکثر بدید و بعضی را نگاه دارد و آنکه چیزی را نگاه ندارد و کل بدید و صاحب ایثار است و ازینکه گفته شد نباید دانست که جوهر اعلی بود از سخا بلکه سخا اعلی و اکمل از جوهر است زیرا که سخا صفت طبعی است و گفته اند که حق تعالی سالک را صوفی نگرداند مگر آنکه طبیعت ویران بر اسی سخا است گرداند و در مقابله سخا است و شمع صفت نفس است و در مقابله جوهر و نخل است و جوهر و نخل یکسب عادت بهم دست دهد اما سخا و شمع صفت طبعی است اگر نفس غالب شمع غالب و اگر روح غالب سخا غالب پس سخا خاص شد و جوهر عام بود کل سخا جوهر و لیس کل جوهر و سخا حق سبحانه و تعالی را صفت به سخا نکنند زیرا که سخا از طبیعت است و الله تعالی منزله عناده و وجود کل را دارد و در طلب غرض عاجل و آجل و نظر دار و بی نظر و شاعر

از خلق و ثواب از خالق و سخا ازین همه میراست پس بذل عام تر از همه و سخا اتم و اکمل از جود و ایتار افضل و
اعلی از سخا و صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که هیچ خلق آن نورانیت ندارد که سخا و ایتار تا غایتی که اگر
شخصی بود بجمع خصال و میده و سخاوت در و موجود باشد نور سخاوت و ظلمات و مانع دیگر را بپوشاند و سلوک طریق
تصوف کسی را آسان دست دهد که در غریت او سخاوت مفسور بود و در لوح استعداد او آیه ایتار مفسور شود
محقق و عارف مدقق که قدم او در علم توحید را سنج بود هر چند در عطا که دست او واسطه بود خود را در میان
نه بیند لیکن در عطا یک دست دیگر واسطه آن بود و بعد از مشاهده سبب که منعم مطلق است و او را شکر او واسطه
نیز که سبب آن باشد اثبات کند و از و منت پذیرد و اثبات واسطه در توحید او قاطع نبود و در معنی بعد
رسالت صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم اقتدا نماید که از حضرت امیر المومنین صدیق اکبر در بذل مال منت
قبول فرمودند شیخ شیراز قدس سره

سخاوت سر عیب را کیمیاست	سخاوت همه در و مارا دوست
-------------------------	--------------------------

جوهر در وفا و بالفتح وعده بجا آوردن و بر سر بران عهد و دوستی و سخن و بالفظا کردن و دشمن و جستن
مستعمل و صاحب مجمع السلوک قدس سره میفرماید و فایده آنست کسی که در باب تواضع و احسان کرده باشد تو هم در باب
احسان کنی چنانکه ویرا باید نه چنانکه ترا باید پس وفا انحصار باشد از مروت.

جوهر در حیا و حیا بفتح و در آخر سوره و سوره نیز بمعنی شرم و نفی آن بلفظ بی کنند و بالفظا بالیدن
و بمعنی باران و فراخی سال و نزد بعضی با سوره بمعنی شرم و سوره بمعنی باران و صاحب مجمع السلوک قدس سره
میفرماید که حیا باز داشتن نفس است حق باز داشتن از هر چیزیکه در شریعت و طریقت و عادت و مروت
مذموم بود و صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که حیا از جمله احوال مقربان است چنانکه قرب
زیادت حیا بیش و هر که هنوز حال حیا بد و فرو نیامده باشد علامت آن بود که هیچ مرتبه از مراتب قرب نیست
و حیا آنست که باطن بنده از هیبت اطلاع حضرت خداوند تعالی منطومی گردد و این دو گونه است حیا عام
و حیا خاص حیا عام صفت اهل مراقبه است که قلب ایشان از هیبت اطلاع رقیب قریب جل شانه و بر
سیات و تقصیرات خود منطومی گردد و حیا خاص صفت اهل مشاهده است که روح ایشان از عظمت شهود حضرت
حق تعالی در حق خود منطومی گردد و این حیا از جمله احوال است و حیا عام که مندرج است در صحت مقام قرب
از جمله مقامات است و این محافظت ظاهر و باطن است از مخالفت احکام جناب الهی بسبب مراقبه نظر حق
سجانه و تعالی و این حیا بر دو گونه است یکی حیا از معصیت و دوم حیا از تقصیر و طاعت
جوهر در تامل و تامل نغمه نموده نمودن و مهربانی کردن و صاحب مجمع السلوک قدس سره میفرماید

تلطف آنست که با خلق نرمی کنی نه درشتی حضرت امیر المومنین اسد الله الغالب کرم الله تعالی وجهه غلام خود را خواند
جواب نداد پس دوم بار سوم بار پس خود رفتند و دیدند که غلطیده است فرمودند ترا می خوانم نمی شنوی عرض کرد که
می شنوم فرمودند ترا بدین چه آورد که مرا جوابی دادی عرض کرد مرا از شما اینی است بگلی جواب دادم فرمودند ترا آزاد کردم
۵۱ جوهر در بشر بشر آنست که تازگی نمائی در ظاهر بر روی خلق با وجود آنکه کرامت و ناخوشی بود در دل
پس بشر قریب بشاست است

۵۲ جوهر در طلاقه طلاق بفتح کشادگی زبان و تیزبانی صاحب مجمع السلوک قدس سره میفرماید طلاقه
آنست که کشادگی نمائی در گفتار با خلق یعنی بر روی کسی سختی نکنی و درشت و بر صفتی نکونی که وی ناخوش گردد
۵۳ جوهر در سکینه سکینه بفتح سین مملو و کسر کاف عربی آرام و آهستگی صاحب مجمع السلوک قدس سره میفرماید
سکینه آنست که آرامیده باشی در کار تا گفته اند هر حالی و هر حادثه که طبع آدمی ازان از دست میرود مضطرب
میکرد و صاحب سکینه اوست که در چنین حالات از دست نزود -

۵۴ جوهر در وقار وقار بفتح آرا میدگی و آهستگی و کرامتاری ماخوذ از وقار بفتح بمعنی گرانباشدن و بکسر او خوانند
نوعی از تفویض است صاحب مجمع السلوک قدس سره میفرماید وقار آنست که آهسته باشی در کار تا نه آنکه عجلت
کنی که العجله من الشیطان و التانی من الرحمن و وقار قریب سکینه است

۵۵ جوهر در دعا و دعا بضم حاجت خواستن از خداوند تعالی آدعیه بفتح اول و سکون دال و کسر عین و
فتح تحتانی جمع و بالفظ رسیدن و رساندن و رفتن مستعمل و بالفظ کردن و گفتن کنایه از وداع شدن نیز باشد
و صاحب مجمع السلوک قدس سره میفرماید دعا آنست که مسلمان را بدعای خیریت یا داری متعما کان
اولا جافی کان اولاً -

۵۶ جوهر در ثنا و ثنا بفتح سخن نیک و ستایش و بالفظ کردن مستعمل و صاحب مجمع السلوک قدس سره
میفرماید ثنا آنست که همه را نیکو گوئی اگر چه کسی جانی نباشد -

۵۷ جوهر در حسن خلق شیخ قطب الدین دمشقی قدس سره در ساله مکیه میفرماید قال ابن المبارک
حسن الخلق بسط الوجه و کف الاذی و تبدل الذی فرمود این المبارک قدس سره حسن خلق آنست
که کشاده رو بود و از رنجیدن دور بود و دادن عطا بود و سهل التشری عن حسن الخلق
فقال ادناه الاحتمال و ترک الکافات و الرحمة للظالم و الدعاء له پر سیده شد سهل تشری
قدس سره از نیکوئی پس گفت کمترین نیکوئی قبول کردن جفا و خلق ست و ترک دادن مکافات است
و بخشیدن مظالم را و دعای خیر کردن مر آن ظالم را و شیخ سعد الدین قدس سره در مجمع السلوک میفرماید

که حسن خلق یعنی نیکوئی آنست که با خلق بکشد و با خود برایشان ننهد و عفو را لازم گیرد و بزرگے را پیرسیند که
 حسن خلق از که آموختی گفت از قیس بن عاصم که روزی در خانه او نشسته بودم کنیز کے و چنگاپ کرده بران نمی آورد
 از دست وی بر سر پیر قیس بفتاد و در حال نبرد کنیزک تهرسید گفت هیچ مترس ترا از بهر حق تعالی آزا کردم و
 نقل است که ترکی از خواجه ابراهیم او هم قدس سره پرسید که راه آبادانی کدامست اشارت سوی گورستان کردند
 آن ترک بر سر مبارک ایشان چنان زد که خون روان شد کسی گفت که ایشان سلطان ابراهیم او هم اندان ترک
 پشیمان گشته معذرت کردند گرفت فرمودند معذرت حاجت نیست من برای تو از حق تعالی بهشت خواهم
 چگونه روا باشد که نصیب من از تو نگوئی بود و نصیب تو از من بدی و خواجه معروف کرخی قدس سره بکنای
 و حله و ضومیکر دند و مصحف و جامه خویش آن بچا نهاده غور تے آن مصحف و جامه برداشت و روان شد
 خواجه فرمودند ای خواهر با که نیست بر تو لیسرے یا شوهرے هست که مصحف خواند گفت نه فرمودند مصحف
 و جامه بیروزی امام احمد حنبل قدس سره و ضومیکر دند و دستار پیش نهاد و مردے آمد و سید و روان شد
 امام فرمودند اسی عزیز و بیست لک قیل و حجت الاسلام امام محمد غزالی قدس سره و کیمیای سعادت
 میفرمایند که خداوند تعالی بر حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه و سلم ثنا کرد و خلق نیکو و
 فرمود انک لعلی خلق عظیم و حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه و سلم فرمودند که مرا
 فرستاده اند تا محاسن اخلاق تمام کنم و فرمودند عظیم ترین چیزی که در تراز و نهند خلق نیکوست یکی عرض کرد
 که دین چیست فرمودند خلق نیکو و عرض کردند که فاضل ترین اعمال چیست فرمودند خلق نیکو و فرمودند از
 عقب هر بدی نیکوئی کن و مخالطت با خلق نجوسی نیکو کن و عرض کردند که فلان زن بر روز روزہ دارد
 و شب نماز گذارد لیکن بدخواست همایگان را بزبان می رنجاند فرمودند جابے او و نوح است و فرمودند
 طاعت را همچنان تباه کند که سر که انگبین را و خلق نیکو گناه را نیست کند چنانکه آفتاب رخ را و حضرت
 فضیل عیاض قدس سره میفرمایند که صحبت با فاسق نیکو خوی دوست تر و ارم که با قاری بدخوی و حضرت
 یحیی معاذ قدس سره میفرمایند خوی بد معیشتی است که بآن هیچ طاعت سود ندارد و خوی نیکو طاعتی است
 که بآن هیچ معصیت زیان ندارد

جو هر در تصغیر نفس صاحب مجمع السلوک قدس سره میفرمایند که تصغیر نفس آنست که نفس را همه
 به وقت و کار تے خداوند تعالی خوار دارد و بد آنچه هوا و سی باشد نکنند

جو هر در توقیر اخوان در مجمع السلوک است توقیر اخوان آنکه همه وقت برادران مومن را
 تعظیم دارد و هر کس را فاضل و خود را مفقول پندارد

۶۰ جوهر در تجل مشایخ در مجمع السلوک مذکور است که بزرگ داشتن مشایخ یعنی آنانکه بر سجاوه نیست هستند یا هر که در عمر بزرگ باشد ایشان را بزرگ داری و حرمت ایشان بواجب بجا آری و فرموده ایشان را عدد دل کنی روزی حضرت خواجه شقیق بلخی و حضرت ابوتراب نخشی بر سلطان العارفين مہمان بودند و طعام پیش آوردند جوآنہ استادہ خدمت میکرد و بزرگواران فرمودند بیا با طعام بخور جوآن گفت من صائمم یا خواجه ابوتراب فرمودند بخور و ثواب یکاہ بستان گفت روزه توان کشاد پس خواجه شقیق فرمودند بخور و ثواب یکسال بستان ہاں جواب داد شیخ بایزید بطامی قدس سرہ فرمودند از دوست بدارید کہ راندہ حضرت پس مدتہ بر نیاید کہ اورا بہ دزدوے گرفتند و ہر دو دستش جدا کردند۔

۶۱ جوهر در ترجم بر صغیر و کبیر در مجمع السلوک مذکور است کہ ترجم بر صغیر و کبیر آنست کہ بختائی بر خرد و بزرگ یعنی باید کہ لطف و رحمت او بر ہمہ باشد۔

۶۲ جوهر در تعظام مالیہ و استغفار مامنہ صاحب مجمع السلوک قدس سرہ میفرماید کہ استعظام مالیہ و استغفار مامنہ آنست کہ ہر چہ از تو در حق کسی باشد و یکے رسد اگر چہ آن شے عظیم بود تو آنرا حقیر دانی و ہر چہ از دیگری در حق تو باشد و بر تو رسد تو آنرا عظیم دانے۔

۶۳ جوهر در قناعت قناعت بفتح راضی شدن بآنکہ چیز و نزد اہل اللہ قناعت آنست کہ قلب ساکن باشد در حال افلاس چنانکہ در توانگری می باشد و چون در افلاس سکون نشد و رنج رسید آن قناعت نیست بلکہ رنج قلب است کہ شہارت پیدا میکند و چون افلاس باین وجہ باشد از ان افلاس پناہ بایست و در حدیث شریف وارد است کہ قناعت مال و کعب عظیم است کہ کم نمی شود و صاحب مثنوی معنوی قایم سرہ میفرماید ۵

گفت پیغمبر قناعت چیست گنج	گنج را تو دانمید انی ز رنج
چون قناعت را پیغمبر گنج گفت	ہر کسی را کہ رسد گنج نہفت
از قناعت پیچکس بیجان شد	وز حریف پیچکس سلطان شد

وقدوة المحققین صاحب مصباح الہدایۃ قدس سرہ میفرماید کہ قناعت عبارتست از وقوف نفس بر حد قلت و کفایت و قطع طمع از طلب کثرت و زیادت ہر نفسی کہ بدین صفت متصف شد و بدین خلق متخلق گشت خیر دنیا و آخرت و کعب غنا و فراغت بدو مسلم داشتند و راحت ابدی و عزت سرمدی نصیب او کردانیدند و غنا کہ عبارتست از عدم احتیاج گویا کسوئے است کہ بر قناعت قناعت دوختہ چہ احتیاج از صاحب قناعت بہت قصر طمع از موجود و قطع نظر از معدوم و در وقت

نه بند و قناعت مقدمه رخصت است هر که قانع شد مستعد نزول حال رضا گشت و قناعت در امور دنیوی پسندیده است
 نه در امور اخروی و طمع از جناب حق سبحانه و تعالی داشتن منافعی صبر و قناعت نیست و در رشحات مذکور است که
 حضرت خواجه عبید الله احرار قدس سره میفرمودند که قناعت نزد ما آنست که چون کسی نان جو نبخشد یا بد
 آزر وی نان جو بخت نکند و آنرا نیز آنقدر خورد که دست و پا چنبد از برای نماز گذاردن و میفرمودند که برو حجه
 می باید بود که همیشه میسر شود و در خوردن و پوشیدن قناعت باید کرد بچیزیکه از آن فرومایه تر نباشد و میفرمودند
 اگر کسی در بیابان افتد مثلاً که در آن نه آب بوده نه آبادانی و از هیچ ممر امید طعام نباشد و ویرا برای طعام هیچ
 دغدغه نشود و در باطن وی نیز هیچ تضرع نبود می توان گفت که این را قناعت بحقیقت حاصل شده است

دلا اگر قناعت بدست آوری	در اقلیم راحت کنی سروری
اگر تنگدستی بسختی سال	که پیش خردمند هیچ ست مال
نذار و خردمند از فقر عار	که باشد بنی راز فقر افتخار
غنی راز و سیم آرایش است	ولیکن فقیر اندر آسایش است
غنی گر نباشی مکن اضطراب	که سلطان نخواهد خراج از خراب
قناعت بهر حال اولی تر است	قناعت کند هر که نیک اختر است
ز نور قناعت برافروز جان	اگر داری از نیک بختی نشان

جوهر در مزاج مزاج یکسر خوش طبعی کردن و بضم خوش طبعی صاحب مصباح الهدایه قدس سره
 میفرماید که مزاج خلقی شریف است و گفته اند المزاج فی الكلام کالملاح فی الطعام و اکثر آن
 بطنان را و خصوصاً اهل بدایات را که نفوس ایشان از بقایا و جموع و جنوع منسلخ نگشته باشد و قلوب
 بر دقائق صفات نفس و قوت نیافته بغایت مکرده است و صوفیان را که نفوس ایشان در تحت
 سیاست علم مقهور شده باشد و بقایا و هوا از آن برخاسته روا بود که بجهت ترویج قلب خود یا تالیف قلوب
 دیگران در وقت خود بقدر حاجت طریق مزاج و تداعیت با صاحب و با اهل ولا مسلوک دارند و آداب
 صوفیان در مزاج آنست که از جاده صدق انحراف ننمایند و الفاظ موحش بکار نهند و هر چه بر نیافت
 عقل و لالت دار و اجتناب واجب دانند و صاحب مجمع السلوک قدس سره میفرماید که در حالت مزاج از
 کذب و غیبت و محش و لغو دور باشند و اکثر اوقات نکنند که اکثر اوقات خود را به نزل دادن کار مردم
 سبک طبع است و بامر و ناپسند و وقار مزاج نکنند شاید که کینه گیر و بامر و فرود تر نیز مزاج نکنند شاید
 که دین و لیر و شوخ گردد

۶۵ جوهر در مراح حضرت سید المرسلین صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه وسلم در مجمع السلوک است که حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه وسلم گاه گاه اگر کسی عملین بود و در این مراح خوش کرد و وقتی مجوز التماس نمود که فردا حال عجز از چگونگی خواهد بود فرمودند عجز در بهشت نزول نکنند عجز در آنگاه شد فرمودند غم مخور که فردا عجز از راه بهشت جوان گردانند و حضرت انس بن مالک رضی الله تعالی عنه فرمودند که حضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه وسلم با من مراح کردند و فرمودند یاد الازلیت

۶۶ جوهر بعضی از محققین میفرمایند تجلی که ظهور حق است بر دیده دل پاک سالک از روی کلیت چهار نوع است آثار و افعالی و صفاتی و ذاتی آثاری آنست که بصورت جسمانیات که عالم شهادت است از بساط علوی و سفلی و مرکبات بهر صورت که حضرت حق تعالی را بیند و در حین رویت جزم داند که حضرت حق تعالی است آنرا تجلی آثار و افعالی خوانند و اجمیع تجلیات آثار و افعالی صوری یعنی در صورت انسانی مشاهده نمودن اتم و علی و تجلی افعالی آنست که بعضی از صفات فعلی که صفات ربوبیت اند تجلی شود و اکثر آنست که تجلیات افعالی بانوار تلو نه نماید یعنی حضرت حق تعالی را بصورت نور سبز و نور سرخ و نور زرد و نور سفید بیند و تجلی صفاتی آنست که حضرت حق تعالی بصفت سبعة ذاتیه که حیوة و علم و قدرت و ارادت و سمع و بصر و کلام است تجلی شود و گاه باشد که تجلی صفاتی تمثیل نور سیاه نماید یعنی حضرت حق تعالی را تمثیل بصورت نور سیاه بیند و تجلی ذاتی آنست که سالک در آن تجلی فانی مطلق شود و علم و شعور و ادراک مطلق نماید و تجلیات مذکوره بحسب صفا و اوقات تجلی علیه متفاوت است اگر حضرت حق تعالی را منظر خود بیند تجلی است کامل فاما اگر خود منظر حضرت حق تعالی شود یعنی بیند که خود منظر حضرت حق تعالی است اتم و کامل است زیرا که تحقق در ضمن این پادشاه است و در جمیع مراتب تجلیات مذکوره حضرت حق تعالی را دیدن یا خود منظر حق تعالی شدن در طریق تصفیه افعالی است و شود و تجلیات و بقا بآلله که بحسب حال کاملان و اصل را دست سید پد آنست که بعد از فنا سالک در تجلی ذاتی بقیای حضرت حق تعالی باقی گردد و خود را مطلق بے تعین جسمانی و روحانی بیند و علم او که علم کلی حضرت حق تعالی شده محیط همه ذرات کائنات مشاهده نماید و متصف بجمیع صفات الهیت و قیوم و مدبر عالم باشد و هیچ چیز غیر خود نبیند و مراد بکمال توحید عیان آنست که

آنکه سجانی نمیگفت آن زمان	این معانی گشته بود او را عیان
هم ازین رو گفت آن بحر صفا	نیست اندر جنبه ام غیر خدا
ان انا الحق کشف این معنی نمود	که بصورت پیش تو و عوای نمود
لیس فی الدارین هر کو گفته است	در این معنی چه نیکو گفته است

چون نمائند از تو هست با تو اثر	سبب گمان یا سبب از نیمنی خبر
--------------------------------	------------------------------

۶۷ جوهر تجلی از ذات حق تعالی بر صورت بنده بحسب استعداد بنده است از هر آنکه ذات حق تعالی
نموده است از آنکه او را صورتی معین بود تا چون تجلی فرماید با آن صورت فرماید و بنده در حالت تجلی حقیقی
بر روی بجز صورت خود و آئینه حق بنده و حضرت صید عالم از نیمنی فرمودند المؤمن مرآة المؤمن مؤمن
اول اسم حق تعالی است و مؤمن ثانی اسم بنده چون حق تعالی از ذات خود بنده تجلی فرماید بمشابه
آئینه برابر شخصی تا چنانچه صورت آن شخص بود از خوبی و زشتی در آئینه نمود و شد اینی چون انسان
کامل شد آن حصه که ویراست از وجود مطلق بروی تجلی کرد و آن حصه همین ثابت و بیست پس صورت
عین ثابت خود دیده باشد نه حق را که حق از صورت معین محدود و محصوره متعالی است و بنده مقید
بصورت معین چگونه حق را تواند دید

۶۸ جوهر بد آنکه ذات حضرت حق تعالی باعتبار تجلی و ظهور او بجهان در همه منظرها همه اشیاست و تمام
اشیا بجنون تعالی موجود اند و بدون او بجهان معدوم و از آن که ذات حق تعالی تجلی و ظهور بصورت
اشیا نموده است اصناف وجود برایشان کرده می شود و هرگاه اسقاط این اصناف نمایند
هر آئینه اشیا فی حد ذاتها معدوم باشند و غیر حق تعالی هیچ نباشد اینست معنی التوحید
اسقاط الاضافات یعنی توحید اینست که اسقاط اصناف صفت وجود هستی بغیر نماید
۶۹ جوهر مناسبت میان حق و بنده آنست که حق تعالی متجلی است بان اعتبار که وجودی مطلق است
و مقید باسم و رسم نیست و بنده از رقیب و مشغله مطلق و معراشته از عبودیت اسما و جبروتیه
مخلص و منزه شده چرا که بنده الله تعالی است بلکه یکی و وفانی شده افعال و افعال حق و صفات
در صفات حق از بنده چرا که بان تمیز است از حق که آن وجود شخصی و بیست نمائنده پس چون
مناسبت میان عبد و رب حاصل شد تجلی متواصل شد بدین صفت که بنده بجز خود را در آئینه حق نه بنده
۷۰ جوهر بد آنکه ممکن نیست که حضرت حق تعالی را چنانچه حق است ببیند بجهت آنکه تا مناسبت تمام
میان بنده و حق حاصل نشود رویت محال است و اگر چه بنده از قیود نفسی بیافست خلاص یافست
و متخلق با خلاق اندکشته مناسبت حاصل کرده اما آنچه بنده بان متعین گشته از وجود شخصی هنوز
باقی است پس مناسبت تمام او را حاصل نشده پس رویت ممکن نباشد و در چنین حال بنده را محقق است
که صورت خود چنانچه خودش ندیده الا در حق بر مثال آئینه در عالم که چون در مقابل شخص آینه شخص
صورت خود در آن بنده و آئینه را در آن نه بنده و حال آنکه می اند که صورت خود ندید الا در آئینه

جوهر بداند که آئینه مثالیست مرتجلی را درین عالم دور و دیده نمیشود جز صورت خود و جرم نمیشود
خود نمی تواند دید - الله تعالی ظاہر کرد آئینه را تا مثالی باشد اهل عالم را مرتجلی ذاتی حق بر حق تا چون
نظر کنند در آئینه جز صورت خود نبینند پس بداند که ذات الهی تواند دید الا وقتی که تجلی اسمائی فرماید
از و را حجاب نور می - آدمی صورت خود در آئینه می بیند و میداند یقین که صورت ویست در آئینه آنجست
که صورت خود را می شناسد و از آنجست که در آئینه کو چاک صورت خود را کو چاک می یابد و در آئینه بزرگ
صورت خود را بزرگتر از آن می یابد که هست و میگوید که این صورت من نیست و میداند که در اندرون
آئینه هیچ صورتی نیست و میداند که میان و و آئینه نیز صورتی نیست پس یقین نمی تواند گفت
که خود در آئینه دیدم چرا که اگر از وی چگونگی آن پرسند نتواند گفت و یقین میداند که صورت خود را
دیده پس بنا بر تردید و هم منفی بود و مثبت هم موجود بود و هم معدوم هم معلوم و هم مجهول - حق تعالی این
آئینه را برای بنده گان ضرب المثلی ساخت و پیدا کرد تا بنده بداند یقین که چون از ادراک حقیقت
مثال این صورتی که هم ازین عالم مخلوق است عاجز و متحیر میگردد و او را یقینی که سبب اطمینان او بود
حاصل نمیشود بطریق اولی که از ادراک حقیقت ربوب حق تعالی که خالق است و با هیچ چیز تشابه ندارد
عاجز تر و نادان تر و متحیر تر باشد -

۲۲۷

جوهر در فیض اقدس و فیض مقدس شیخ نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره
در لوائح میفرماید که حضرت حق سبحانه و تعالی را در تجلی ست یکی تجلی عینی علمی که صوفیه تعبیر از ان فیض
اقدس کرده اند و آن عبارت از ظهور حق سبحانه و تعالی در حضرت علم بر خودش بصورت اعیان و
قابلیات و استعدادات ایشان و دوم تجلی شهودی وجودی که معبر می شود ب فیض مقدس و آن
عبارت است از ظهور وجود حق سبحانه و تعالی منبغ با حکام و آثار اعیان و این تجلی ثانی مترتب بر
تجلی اول است و منظرست مکرر است که تجلی اول در قابلیت و استعدادات اعیان اندراج یافته
است جوهر قدوة المکاشفین شیخ محمد بن یحیی بن علی البجیلانی قدس سره در شرح گلشن راز میفرماید
که توحید شهودی عیانی و جدائی ذوقی را سه مرتبه است اول آنکه حضرت حق سبحانه و تعالی به تجلی افعال
بر سالک تجلی شود و سالک صاحب تجلی جمیع افعال اشیا را در افعال حق تعالی قانی یابد و در پیچ مرتبه و پیچ
را غیر حق تعالی فاعل نه بنید و غیر حق تعالی را موثر نشاند و در اصطلاح این طائفه این مقام را محو خوانند -
دوم آنکه حضرت حق تعالی به تجلی صفاتی بر سالک تجلی شود و آن سالک جمیع صفات اشیا را در صفات
حق تعالی یابد و صفات اشیا را در صفات حق تعالی بنید و دانند و غیر حق تعالی مطلقا هیچ صفت نه بیند

ونداند و خود را و اشیا را منظر و تجلی صفات الهی شناسد و صفات او را در خود ظاهر بیند و در اصطلاح محققان این مقام طمس گویند و مرتبه سوم آنست که حضرت حق سبحانه و تعالی به تجلی ذاتی بر و تجلی شود و سالک جمیع ذوات اشیا را در پر تو نور تجلی ذات احدیت فانی یابد و تعینات عدمی وجود بقینا در توحید ذاتی مرتفع شود و پیوسته را غیر متعین نماند و وجود اشیا را وجود حق تعالی شناسد و با اصطلاح این طائفه محقق عبارت ازین فضا است و صاحب این مقام جمیع ذوات و صفات و افعال اشیا را مضمحل و متلاشی و راشعه انوار ذات و صفات و افعال حق تعالی می یابد

۴۳ جوهر ذات حق تعالی را باعتبار تنزل و ظهور در دو مرتبه علم و عین بهفت اعتبار کلی لازمست که صفات سبعه ذاتیه اند که حیود و علم و قدرت و ارادت و سمع و بصر و کلام است و اشتمال بر تجلی هر جمیع تجلیات را در اصطلاح بر تجلیات میگویند و بر تحت هر تجلی از تجلیات نامتناهی وجه الهی بنابر اشتمال او بر تمامت تجلیات هزاران بحر علم و معرفت و اسرار از علم از غیب نهفته و مخفی است - ذات حق سبحانه و تعالی را صفات نامتناهی اند و ذات را باعتبار هر صفت و نسبت ظهور و تجلی خاصست پس بر آئینه تجلیات حضرت حق تعالی غیر متناهی باشد

۴۴ جوهر شرطیات بالفتح و حاء مملیه مکسور و یاء تحتانی مشد و با اصطلاح صوفیه کلماتیکه بوقت مستی و ذوق بے اختیار از بعض اهل الله جدا و میشو ند چنانکه از حضرت منصور قدس سره انا الحق و از حضرت سید الطایفه ابوالقاسم شیخ جنید بغدادی قدس سره لیس فی جلی سوا الله و از حضرت سلطان العارفین شیخ بایزید بسطامی قدس سره سبحانی ما اعظم شأنی شایخان این کلمات را نه رد کنند و نه قبول

۴۵ جوهر تجلی ظهوری بر دو نوع است عام و خاص عام را تجلی رحمانی نامند که افاضه وجود مع مایتبعه من الکمالات بر تمامت موجودات فرموده درین تجلی همه موجودات مساوی اند ما ترے فی خلق الرحمن من تفاوت - و حرمتی و سعت کل شے و این رحمت را رحمت امتناعی خوانند چه بعض منت و عنایت بے سابقه عمل بر همه اشیا افاضه این رحمت فرمود و فضل عبارت ازین تجلی است بر دو عالم که عبارت از غیب و شهادت و دنیا و عقبی است بدین تجلی بانوار وجود روشن ساخته

این بود مر ذوات را شامل	ناقص از و سه برابر کامل
کافر و کفر و مومن و ایمان	همه را اندر و مساوی دان

خاص را تجلی رحیمی گویند که فیضان کمالات معنویه بر مومنان و صدیقان و ارباب قلوب از پوست مثل معرفت و توحید و رضا و تسلیم و توکل و متابعت او امر و اجتناب از نواهی و ازین تجلی تعبیر نموده

و درین تجلی کافرازمومن و عاصی از مطیع و ناقص از کامل ممتاز گشته اند - شرح گلشن راز
 ۴۸ جوهر عارف چون تجلی اسم القهار بنید و پناه تجلی اسم الخفیط بگیرند و لیکن داند که جناب حق
 سبحانه و تعالی درین صورت متجلی است باید که دلیری نکند نقل است که مرید به موجب فرموده شیخ خود در
 کوستان عزلت داشت ماری پیش و سه رسید خواست که ویرا بگیرد و مار او را بگزید این خبر بشیخ خود
 فرستاد جمعی آمدند و او را نزد یک شیخ بردند شیخ فرمود که مار را چرا گرفتی گفت شما فرموده بودید که غیر حضرت
 حق سبحانه و تعالی نیست پس آن مار را غیر حضرت حق سبحانه و تعالی ندیدم از نجات دلیری کردم و ویرا بگیرم
 شیخ فرمود هرگاه که خداوند تعالی را بلباس قهر بینی بگیرد و نزدیک او مرد و الا چنین کند پس دعا کرد و باد
 برومی آمد او شفا یافت پس فرمود بعد ازین گستاخی مکن تا وقتیکه او را نیک نه شناسی -
 ۴۹ جوهر تجلی و ظهور حضرت حق سبحانه و تعالی حلال می باشد و حلال می باشد تجلی حلالی آنست که مستلزم
 لطف و رحمت و قرب باشد و حلال آنکه موجب قهر و غضب و بعد باشد و بحقیقت هر حلال مستلزم حلالی
 و در پس پرده هر حلال نیز حلال است زیرا که حلال احتجاب حق است بحجاب غت و کبر بانی از عجب و تا
 هیچکس او را بحقیقت و هویت چنانچه هست نشاند و جمال تجلی حق است بوجه و حقیقت خود از برای ذات
 خود پس جمال مطلق را حلال باشد و آن قماریت حق است مرجمع اشیا را با فنا در تجلی وجه مطلق
 و این مرتبه علو جمال است و این جمال را در نفس است که بآن اشیا نزدیک میگردد و آن دنو جمال
 مطلق است بصورت جمیع اشیا و این دنو جمال را نیز حلال است و آن احتجاب جمال مطلق است
 به تعینات اکوان - شرح گلشن راز

۴۹ جوهر روحی در رویان بمناسبت نور و لطف و رحمت با تجلی حلالی مشابیهت داشته باشد و در
 بتان شوخ دل را با بمناسبت ظلمات و پریشانی و حجاب با تجلی حلالی نسبت تمام بوده باشد و در
 وزاعت محبوبان مثال و نمودار تجلی حلالی و حلالی باشد - شرح گلشن راز -

۵۰ جوهر اهل الله میفرماید که تجلی ذاتی در دنیا حاصل نیست موطن آن دار آخرت است
 اگر کسی بجای محبت خود را به حصول تجلی گذارد و تمام اوقات میسر نیاید الا در بعضی زمان بلکه در آن
 و بعضی قائل اند که تا یکپاس و دوپاس در زیاده ازان می تواند و این محال است نماید در دار دنیا -
 ۵۱ جوهر تجلی عبارتست از ظهور ذات و صفات الوهیت و روح را نیز تجلی باشد و بسیار لکان
 درین مقام مغرور شده اند و پنداشتند که تجلی حق یافتند اگر شیخ کامل صاحب تصرف نباشد ازین مرحله
 خلاص و شاد بود چون آئین دل از صفات بشت تیره و زنگار طبیعت صفائی شود و بعضی صانع را

بر دل تجلی کند و آن از غلبات انوار روحانیت بود که روح بجلگی از صفات بشری بیرون آمده باشد و گاه بود
 که روح بجلگی صفات خویش در تجلی آید و این از محو آثار کل صفات بشریت بود و گاه بود که ذات روح که
 خلیفه حق است در تجلی آید و بخلافت خود و عوی انا حق کند و فرق در تجلی روحانی و ربانی آنست که تجلی
 روحانی و سمت حدوث دارد و آنرا قوت افتا نباشد اگر چه در وقت ظهور از صفات بشریت کننا مافنا تواند کرد
 چون تجلی در حجاب شود در حال صفت بشریت پیدا گردد اما در تجلی حضرت حق سبحانه و تعالی ازین آفات بمن
 باشد و دیگر آنکه از تجلی روحانی آرام دل پیدا آید و از تشک و ریب خلاص نیاید و ذوق معرفت تمام ندید و تجلی
 حضرت حق سبحانه و تعالی بخلاف این باشد و دیگر آنکه از تجلی روحانی رغور و پندار پیدا آید و عجب و هستی بیفزاید
 و در طلب نقصان شود و خوف و نیاز کم شود و از تجلی حضرت حق سبحانه و تعالی این جمله بر خیزد و هستی به نیستی
 بدل شود و در طلب بنفراید و تشنگی زیاده گردد و خوف و نیاز بیفزاید و انسان آئینه ذات و صفات
 حق سبحانه و تعالی است چون آئینه صافی گشته بهر صفت که حضرت خداوند تعالی خواهد تجلی کند اگر بصفت
 حیات تجلی شود چنان بود که خضر و الیاس را حیات باقی بود و اگر بصفت کلام تجلی شود چنان بود که
 موسی را بود و اگر بصفت رزاقی تجلی بود چنان باشد که مریم را بود و چون بصفت خلاقی تجلی کند چنان
 باشد که عیسی را بود و اگر بصفت امامت تجلی کند چنان بود که مرید خواجه ابوتراب بخشی را بود و در حاکم که
 نظر خواجه یاریزید قدس سره برومی افتاد و نعره زو جان بداد چنین کس بهت بر هر که گمارد و پلاکش کند
 و دیگر صفات بچنین میدان و فرق بغایت دقیق است میان مشاهده و مکاشفه و تجلی و استتار میان
 این طائفه متعارفه است اینست خلاصه کلام شیخ شرف الدین احمد یحیی انچه در مکتوب خود نوشته -
 جوهر وصول بحضرت خداوند از قبیل وصول جسم است بحکم یا عرض است بعرض یا جوهر است بجوهر
 یا علم است بمعلوم یا عقل است بمعقول یا شے است بشے تعالی الله عن ذلک علوا کبیرا -
 جوهر هر که بطریق تصفیه کما یبغی استتمثال نماید و دل او که بحقیقت برین جامع و جوب امکان است
 بسبب ذکر و توجه کلی بمبدأ و رفع موانع بنور قدس منور گشته صفائی تام حاصل کند هر چه هست در و نباید
 و بصور جمیع اشیا از نادیات و مجردات دران دل مکشوف گردد و بواسطه صفائی و مناسبت که بعالم معانی
 حاصل کرده مجردات که در عالم جسمانی صور حسیه ندارند تشکل باشکال محسوسات گشته بر و ظاهر شوند بمناسبتی
 که میان او و صورت ایشان بوده و گاه در عالم مثال ملتبس بلباس مظاہر حسنه بر و ظاهر شود و این
 در اصطلاح نایس خوانند که عبارت از تجلی حق است بصور مظاہر حسنه و این ابتدا تجلیات القلوب است شریح
 جوهر سالکان که بر مراتب تجلیات انفعالی میرسد بسبب آن احوال که دران دم بر ایشان غالب است

حق تعالی را در عالم برزخ مثالی مثل بصورت ظاهر محسوسه از انسان و غیره مشاهده می نمایند و این را تجلی
افعالی می نامند زیرا که حق بصورت اشیا ظاهر شده و در اصطلاح صوفیه تائیس نامند -
۴۵ جوهر بدانکه بذوق و وجدان باین مقام رسیدی که تجلی ذاتی ترا حاصل شد بجای رسیدی
که غایت سیر سائران و نهایت سلوک سالکان است و اعلی ازین مقام مخلوق را ممکن نیست طلب
زیاده مدار و نفس او در طلب رنجی ممکن و میپندارد که بشیرا مقامی عالی تر ازین دست و پا که بالا
این عدم محض است سوال چون گفتی که درین وصول و رویت جز عین ثابت خود ندیده چگونه در و
عین وی حق نباشد جواب گویم که دیدن بنده عین خود را و ظاهر شدن صورت عین وی بدو عین
دیدن حق و رسیدن بحق است از بهر آنکه اعیان ثابت شیون و صفات و اسماء حق اند پس مطلقاً
حق نباشند و اسماء و صفات من وجه عین حق اند و من وجه غیر حق پس چون سالک مشاهده عین خود
عین خود کرد و مشاهده حق گشت -

۴۶ جوهر بدانکه لابدست مرید مبتدی را از شیخ کامل که اقتدا کند شیخ قولاً و فعلاً زیرا که شیخ همراه
مرید مبتدی را در راه سلوک چه معلوم است را بی را که ندیده باشد بی را بهر رقتن و شوارست و راه
کس بود که راه را دیده باشد و کار در ویشی و شیخی را محکم و معیارست و آن قرآن مجید و احادیث و
اجماع ائمه مسلم است پس هر چیزی که از شان شیخی موافق معیار باشد آن صحیح است یعنی اگر قول و فعل
شیخ موافق کتاب و سنت و اجماع است صحیح شیخ قوام الدین فرمود اسی در ویش محکم و معیار این کار
کتاب و سنت و سیر سلف که اهل اقتدا بودند نه اجازات مجرد و مقام تبرک که فلان فرزند در ویشست
در جای آبا و اجداد خود نشسته و چیزی که از شان شیخی مخالفت معیارست آن فاسد و باطل یعنی اگر قول و فعل
شیخ مخالفت کتاب و سنت و اجماع بود هیچ نباشد آن شیخ لائق شیخی و مقتدائی نبود مگر بدو اقتدا
بمقتود و نه ساقا الله تعالی یا ایها الذین امنوا اتقوا الله وابتغوا الیه الوسیلة اسے مومنان
از خدا ترسید و از عذاب او بپرهیز کنید و بگوئید سوی خدا تعالی وسیله و وسیله بسوی او پناه گرفتن به بندگان
خاص است و تقرب سوسه شایع عظام و فقر اکر ام است و قال علیه السلام صحابی کالنجوم باهم
اقتدایم ایتیم ایران من بچو ستارگان اند بهر که ام که اقتدا کنند شمارا و بیاید یعنی کلام خدا و رسول خدا
اشارت باین میکند که طالب را اقتدا بشیخی کامل باید و در بحثش حالتی پیدا شود که دل از دنیا سر شود
و محبت حق تعالی و رسول و دوستان او و اعمال صالحه و توفیق خداست و ابتناء به پیروی از سنن و سنن
و از بحثش دوام منور حاصل گردد و از یاد الهی الهیانه و به عینت پیوسته شود - صاحب ثنویسے مقتدی

قدس سره میفرماید

رو بچو یار خدا سے را تو زود	چون چنین کردی خدا یار تو بود
گفت پیغمبر که یزدان مجید	از پی هر روز و در مان آفرید
چون ترا آن چشم باطن بین بود	کنج می پسندار اندر هر وجود
چونکه گنجی هست در عالم مرغ	هیچ ویران را در آن خالی ز گنج
گر سفر داری برین نیت برو	در حضر باشد ازین غافل مشو
در بدر میگردی و می رو کو بکو	جستجو کن جستجو کن جستجو
عقد هر درویش میکنی بی گزاف	چون نشان یابی بجای میکن طلوت

جوهر حضرت شیخ فانی فی الله و باقی بالله شاه کلیم الله قدسنا الله تعالی لیسره العزیز و الشکور
میفرماید که بکلم من لیس له شیخ فشیخ الشیطان بر هر صاحب دل متحتم است که طلب شیخ نماید و بخواهد
این شکل نماید که چون مبتدی است امتیاز مصلح از مفسد نتواند کرد و دلی را از غیر و جدا نتواند نمود پس
بقیاس مصلحان مفسدان را نیز مصلح و اندک یا عکس و درین هر دو شوق غلط کرده باشد حضرت شیخ
شرف الدین یحیی منیری قدس سره در حل این شکل میفرماید که عادت جناب الهی و سنت حضرت خداوند
برین جاریست که هیچ عصر از مشایخ و زمانه و عباد و اوتاد و اخیار و بنیان و تقیاد ابدال و اقطاب و غوث و
سائر اهل الله از امانی خدمات و غیر هم من العاشقین و المعشوقین خالی نداشته و ندار و نخواهد داشت
پس لابد است مطالب صادق را که بنجست مشایخی که بر جاده این طریقه میروند و باین سیرت معروف اند
مراودت نماید و مرات و کرات مجلس ایشان را در یابد و در هر بار متفحص دل خود شود اگر بینی که از هجوم
و سادس و سوا حس و انواع خطرات که حاوی دل او بوده فی الجمله رهایی بدست می آید صحبت آنرا که این
دولت از در اومی آید لازم گیرد که قلت صحبت منتج این نعمت است اگر متمرکز و دامیه بیشتر است و اگر هیچ تفاوتی
در هیچ خلعتی نیابد بداند که نصیب من پیش این شیخ نیست و دوائی خود از در دیگر طلب نماید بی آنکه انکار
در باطن پیدا آرد و میفرماید که جناب فیضاب مرشد الکوین غوث الثقلین محبوب بجائی شیخ محیی الدین
ابو محمد سید عبدالقادر جیلانی رضی الله تعالی عنه و رضاه فرمودند که بر که قیام نماید در نصف لیل و در وقت
بخواند و سجده کند و ایحاج نماید و استغاثه کند بجناب خداوند تعالی و این دعا بخواند یا رب دلنی علی
عبد من عبدا و ک المقرین بیدلنی علیک و یعلمنی طریق الوصول الیک جناب خداوند تعالی
فتح کند بر دلی باب و حصول را و دلالت فرماید بر دلی از اولیاء خود که دلالت کند و ایشا و نماید

بواسطه حضرت علیّه طریقه فلان براینکه آنچه حق سبحانه فرموده است بجا خواهیم آورد -
 جوهر بد آنکه اتفاق ارباب طریقت است که غیر مجاذیب باقی اصناف اولیاء الله تعالی را
 به ارشاد صاحب کمالیکه مرشد و به باشد وصول بمقصد حقیقی که مقام ولایت است میسر نیست -
 جوهر بد آنکه نزد ارباب طریقت مجذوب مجرد صاحب نیست براسه تربیت و شیخت اگر چه از وهلان
 لیکن راه بسوی حضرت حق سبحانه و تعالی بر ریاضت نیافته و بر دقائق سیر و سلوک و حقائق مقامات و
 منازل و قوت نیافته و مذموم و محمود را نشناخته و مجذوب مجرد را مجذوب ابر نیز گویند و همچنین سالک
 مجرد که هنوز از مضیق مجاهده بفضایه نرسیده لائق شبحی و مقتدرائی نبود و سالک مجرد را
 سالک ابر هم خوانند اما مجذوب سالک و سالک مجذوب شایان شبحی و مقتدرائی باشند لیکن مجذوب
 سالک از سالک مجذوب اعلی باشد و مجذوب سالک آنکه اول بقوت اماره و جذبات بساط مقامات را
 طی کرده بعد از آن منازل را طی طریق را بقدم سلوک باز دید و سالک مجذوب آنکه اول جمله سالک
 صفات نفسانی را بقدم سلوک در نوشته نگاه بدارد و جذبات جناب الهی بجا کشف و یقین رسیده - اگر بفضایل
 مسلوب العقل باشد و در آن سکر و بنجودی بماند و آن طائفه را مجذوب مطلق نامند و ایشان معاف و ترخان حق اند
 قلم تکلیف بر ایشان نیست ایشان مجانب اند و انکار این جماعت نمی توان کرد و اقتدا بهم بایشان نمی توان نمود
 متحقق صوفیه این طائفه را کامل نمی نامند چه ایشان در مقام سکر و فنا و جمع اند و مرتبه کمال بقا بعد از فنا و صحو بعد از محو
 و جمع الجمع است و ساکنان مقام جمع و آتماک پرده در آن شرع اندامند اسید الطائفه جنبه فریاد که اجمع بلا نفقه
 زندگه و جمع الجمع توحید مرتبه جمع نسبت با مشیایان زندگه است و الامستان جام فنا را جز خویش نیست شرح گلشن
 جوهر و معرفت سالک مجذوب و مجذوب سالک و سالک ابر و مجذوب ابر
 صاحب مصباح الهدایه قدس مره میفرماید که سالک مجذوب آنست که اول جمله مفاوض و مهالک صفات
 نفسانی را در قدم سلوک در نوشته بود و آنگاه بامداد جذبات الهی از مدایح قلبی بر معارج روحی در گذشته
 و بجا کشف و یقین رسیده و همیشه و معائنه پیوسته و مجذوب سالک آنست که اول بقوت امداد
 جذبات بساط مقامات را طی کرده بود و بجا کشف و عیان رسیده بعد از آن منازل و مراحل
 طریق را بقدم سلوک باز دیده و حقیقت حال را در صورت علم باز یافته مرتبه شبحی و مقتدرائی این
 دو کس را مسلم است - و سالک ابر آنکه هنوز از مضیق مجاهدات بفضایه نرسیده بود و
 مجذوب ابر آنکه هنوز بر دقائق سیر و سلوک و حقائق مقامات و منازل و قوت نیافته یا شاید هیچ یک
 استحقاق منصب بنحوخت ندارد و ولایت تصرف در مرید و تربیت بر قانون طریقت بدیشان محفوظ نگشته

و مرید یعنی محب سالک مجذوب است و مراد بمعنی محبوب مجذوب سالک است -

۹۵

جوهر صاحب فوائد الفوائد قدس سره میفرماید که بنده با چند یار بزرگ بیعتی تجدید کرد و حضرت سلطان المشائخ قدسنا الله تعالی بیکرستم ملائم این حال حکایت فرمودند که چون جناب مستطاب سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم غریمت مکه کردند پیش فتح حضرت امیر المومنین عثمان رضی الله تعالی عنه را بر سالت بر یکسان فرستادند و درین میان از جمعی حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم را خبر رسانیدند که حضرت امیر المومنین عثمان را کشتند. حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم چون آن بشنیدند صحابه را طلبیدند و فرمودند بیعتی بکنند تا بکیان حرب کنیم یا را بیعت کردند آن زمان جناب سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و سلم در تنه درختی تکیه کرده بودند آن بیعت را بیعت الرضوان گویند و درین میان صحابی که ایشان را ابن الاکوع گویند بیامدند و بیعت کردند جناب سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم فرمودند که تو پیش ازین بیعت نکرده التماس نمودند که در همام این ساعت باز تجدید بیعت میکنم جناب سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم ایشانرا دست بیعت دادند بعد از آن حضرت سلطان المشائخ فرمودند که این تجدید بیعت از اینجا است بعد از آن فرمودند اگر مرید خواهد تا تجدید بیعت کند و شیخ حاضر نباشد جامه شیخ پیش نهد و بان جامه بیعت کنند و درین میان فرمودند که عجب ندارم که حضرت شیخ الاسلام فرید الدین قدس سره بارها بچنین کرده باشند و من هم چنین می کنم

۹۶

جوهر در فوائد الفوائد مذکور است که حضرت شیخ الاسلام خواجه فرید الحق والدین زاهدنا الله تعالی بیکرستم سپری بود از همه لیران ممترا و برفت و در پایان گور حضرت خواجه قطب الحق والدین قدسنا الله تعالی بیکرستم مخلوق شد این خبر بحضرت شیخ فرید الحق الدین رسید فرمودند که خواجه قطب الدین خواجه ما و محمد و ما است اما این بیعت درست نباشد بیعت و ارادت آنست که دست شیخ بگیند -

۹۷ جوهر نفس پلچرکات و تلونات انواع دار و گاه بگوید که آنوقت دیگر بوده است که مرشدان بودند اکنون مرشدان ندارند گاه بگوید آخر الزمان پدید آمده است فیض منقطع شده فتح باب شود یا نشود اصلا ملتفت مشو

۹۸

جوهر در فضیلت شیخ صاحب مصباح الدایه قدس سره میفرماید که بعد از درجه نبوت هیچ درجه فاضله تر از درجه نیابت نبوت نیست و دعوت خلق با حق تعالی بر طریق متابعت رسول الله تعالی صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم و مراد از شیخی این نیابت است

۹۹

جوهر در آداب مریدان شیخ صاحب مصباح الدایه قدس سره میفرماید که مرید امرعات آداب

صحبت شیخ از لوازم و اتم آداب است پس هرگاه که مرید در صحبت شیخ مودب بود منظور نظر رحمت جناب
 الهی گردد و قبول شیخ ^{نزد} او را علامتی صحیح و دلیلی صریح گردد و بر قبول حق تعالی و قبول رسول الله صلی الله تعالی
 علیه وآله و صحابه وسلم و قبول جمله مشایخ که متوسط باشند میان شیخ و رسول الله صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه
 وسلم چه شیخ در دعوت خلق با طریق متابعت رسول الله صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه وسلم متباین است
 رسول الله صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه وسلم را که الشیخ فی قومه کالبنی فی امته آداب اول اعتقاد
 تقوی شیخ است به تربیت و ارشاد و تادیب و تهذیب مریدان و واسطه نفوذ اقوال و بلاطه تربیت احوال
 شیخ در مرید محبت است هر چند محبت کاملتر استعداد مرید صورت تربیت شیخ را قابل تر و آداب و مسمیات
 عربیت است بر ملازمت صحبت شیخ باید که با خود تصور و مقرر چنان دارد که فتح الباب من از ملازمت
 صحبت و خدمت شیخ تواند بود و سوم تسلیم تصرفات شیخ است باید که طریق تنفیذ تصرفات او در نفس و
 مال خود کشوده دارد و در هر چه فرماید تسلیم و راضی بود چهارم ترک اعتراض است باید که هیچ وجه طاعت و طاعت
 در خود مجال اعتراض بر تصرفات شیخ ندید و هرگاه که برومی چیز از احوال شیخ شکل آید قعده موسی و خضر
 یاد کند که موسی با وجود نبوت و وفور علم بر بعضی از تصاریف او انکار نمود و بعد از کشف اسرار آن از
 انکار باقرار باز گشت پس هر چه علم او بدان ره نبرد از تصرفات شیخ حواله با قصور فهم و قلت علم خود کند
 پنجم سلب اختیار است باید که در هیچ امری از امور دینی و دنیوی کلی و جزوی بی مراجعت با ارادت شیخ
 و اختیار او شروع نماید ششم مراعات خطرات شیخ است باید که هر حرکت که خاطر شیخ آنرا کاره بود بران
 اقدام نماید چه خطرات ضمیمه مشایخ بکراهت و رعبا در نفوس مریدان اثر می تمام دارد و هفتم رجوع نمودن
 با علم شیخ در کشف و قانع باید که در کشف و افعات اگر در خواب بود یا در بیداری با علم شیخ رجوع نماید
 هشتم اصغار سمع است با کلام شیخ باید که پیوسته منظر و مترصد بود که بر لفظ شیخ چه می رود و زبان
 او را واسطه کلام حق دانند و یقین شناسد که او بخدا گوید یا است نه بهوانیم غفلت صوت است باید که در صحبت
 شیخ آواز بلند نکند و نهم باید که با شیخ طریق مباشرت نسپرد و بقول و نه بفعل یازدهم معرفت اوقات کلام است
 بطریق استیصال و هجوم بر مکالمات با او اقدام نماید و دوازدهم محافظت حد و مرتبه خود است سیزدهم گمان
 اسرار شیخ است باید که هر حال که آنرا شیخ پنهان دارد از کرامات و واقعات و غیر آن و مرید بیان اطلاق
 یابد و رافشار آن رخصت بخوید چهاردهم اظهار سر خود است پیش شیخ پانزدهم آنست که هر چهار شیخ
 نقل کنند بر قدر فهم مستمع کنند

جوهر در فوائد الفوائد مذکور است که حضرت سلطان المشایخ قدسنا الله تعالی سبره المبارک

فرمودند که چون بخدمت پیر در آمدند دیدند آن نباشد که بالا فرود بنشیند هر جا که فرجه بنشیند نشیند که جایی آینه همان باشد بعد از آن فرمودند که وقتی جناب مطاب سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه وسلم بمقامی شسته بودند حلقه یاران گرد آنحضرت صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه شسته سه کس باید بنشیند یکی در آن دایره فرجه یافت بر فور باید و آنجا نشست و دوم پس دایره شست و سوم روی آنجا بتافت و باز رفت ساعتی شد که جناب سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله وسلم فرمودند که این ساعت جبرئیل علیه السلام باید و مرا خبر کرد که جناب مستطاب خداوند عالم میفرماید که آنکس باید دور دایره یافت و نشست ما او را در پناه خویش جاویم و آنکس که در دایره جانیافت و از شرم پس دایره نشست ما از و شرم داشتیم فردا قیامت او را فضیلت نکند و آنکس که روی بتافت و باز رفت خدمت مانیز از و روی بتافت بعد از آن حضرت سلطان المشائخ فرمودند ادب اینست آنکه باید هر جا که در مجلس جایا بنشیند و اگر نیابد پس دایره بنشیند و باید که در میان نشیند و هر که در میان نشیند ملعون باشد

۱۱۱

جوهر و آداب مرید باشیخ و آداب شیخ با مرید صاحب مصباح الهدایه میفرماید که چنانکه مرید را باشیخ ادب است که آن حق ارادت است شیخ را با مرید هم ادب است که حق تربیت است سرمدی ادب اول ایتبار است باید که بر شیخ ایتبار خطوط و قطع تعلقات ظاهر غالب بود تا بمطالعه آثار آن صدق و یقین مرید زیاده کرد و قطع تعلقات بر و آسان شود و رغبت بتریدش قوت گیرد و اگر فتوحی دست دهد زائد از قدر ضرورت بر فقر و مساکن تفرقه کند و بیکر موافقت فعل است یا قول در دعوت هرگاه که مرید را با فعلی یا ترکی دعوت خواهد کرد اول باید که آن معنی در حال او ظاهر شود و باید که فقر بر غنا اختیار کند تا مرید را اختیار فقر که شرط سلوک است آسان بود و هر چند که نسبت با حال او فقر و غنا یکسان باشد دیگر رفق باضعفاء است هرگاه در مرید مشاهده ضعف عزیمت و ارادت کند باید که با و مدارات نماید و طریق رفق و مواسات میرود و از خطوطش منع نکند و بیکر تعصیه کلام است باید که کلام خود را از شوائب جدا صافی دارد و بیکر معرفت استعداد است اگر در مرید استعداد سلوک طریق مقربان بنید او را یا احوال اهل قرب دعوت کند و الا تخریص و ترغیب نماید و اگر صلاح حال مرید در تجرد از اسباب بنید یا در کسب یا در ترک آن او را بداند فرماید که فراخو استعداد و موافق حال او بود دیگر باید که هیچ وجه طمع بحال مرید یا خدمت او نکند و بدان تعلیق نسا زد و تربیت و ارشاد را که بهترین مدقه است و مقابل قبول غرضی باطل نگرداند و دیگر رفع قلب است بحضرت الهی در حال کلام باید که چون با مرید سخن نگوید گفت اول دل بحضرت الهی بر دارد و از وی طلب معنی کند تا زبان او بحق نا طوط باشد

و کلامش در افادت صادق دیگر کلام تعریف است بمرکاد که از مرید چیرے مکروه معلوم کند باید که سخن به تعیین
و بتصریح باو نگوید بلکه بطریق تعریف و کنایه با جاست که حاضر باشند سخن در اندازد که مفهوم آن بر مراد دلالت
کند دیگر حفظ امر مرید است باید که امر مرید نگه دارد و دیگر عفو است از زلات مرید باید که اگر در مرید تقصیر
بنید عفو کند دیگر باید که از مرید توقع تعظیم و تجلیل ندارد اگر چه حق او آنست مرید را از قیام نمودن بآن
از اہم آداب است ولیکن شیخ را توقع آن پسندیده نباشد دیگر قضا و حقوق مرید است دیگر توبیخ اوقات
پس شیخ باید که اورا خلوتی خاص بود و راجحاً بوظائف و طاعات مشغول باشد دیگر اکثر اوقات خل است
باید که مرید را بصواعج اعمال مانع نگردد و با خود تصور نکند که مراد بین احتیاج نیست۔

^{۱۰۲} جوہر ہدایت دو نوع است حقیقی و مجازی ہدایت حقیقی من اللہ تعالیٰ است کہ بی واسطہ
غیری بر گراخواب پسوی خود راہ نمایاں کہما قال اللہ تعالیٰ یہی بہ من لیشاء الی صراط المستقیم و جا
دیگر فرمود یہدی اللہ لتورہ من لیشاء۔

^{۱۰۳} جوہر تحصیل کمالات را قابلیت فطری باید کہ ہدایت عبارت از انست و بی ہدایت سعی و
کوشش فائدہ نہ بد قال اللہ تعالیٰ انک لا تمہدی من احببت ولكن اللہ یہدی من
یشاء و ہوا علم بالمہتدین سبب نزول این آیت آن بود کہ حضرت رسول علیہ السلام جمعی از خویشا
خود را میخواستند کہ قبول دین مبین نمایند و براہ ہدایت آیند چون قابلیت فطری نہ داشتند و ارادہ
بآن متعلق نشدہ بود ہدایت ایمان روزی ایشان نشد تبیین آنحضرت صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و صحابہ وسلم
فرمودند کہ اصل این کار ہدایت فطری است نہ سعی و کوشش تنها

^{۱۰۴} جوہر اکابر طریقت میفرمایند کہ طالب را باید کہ روئے دل خود را از جمیع جہات گردانیدہ متوجہ
بہ پیر خود سازد و وجود شریف اورا منتظم داند و خود را تمام با و سپارد و سعادت خود را در مرضیات او داند
و شقاوت خود را در خلاف مرضیات او شناسد و با وجود پیر بے اذن او بنواخل و از کار نہر داند و در حضور او
بغیر اوقات نماز حتی کہ بذکر ہم مشغول نشود مگر آنکہ او امر کند و غیر نماز فرض و سنت در حضور او ادا کند
و در جائے نہ ایستد کہ سایہ او بر سایہ او افتد و بخنور شیخ بر مصلانہ نشیند مگر وقت نماز فریضہ و
بر مصلای و پائی نہند و در جای اوقعی او طہارت نکند و بظروف خاص او استعمال نکند و در حضور او آنچہ در
و طعام تناول نماید و یکسی سخن نکند و پیشتر نظر نکند و احباب دین با نجانب نیارند و پیر جدا شود
آنرا صواب دانند اگر چه بظاہر صواب نماید بآنکہ ہر چہ میکند از الہام می کند اگر چه بعضی صوراً بہا مش خطا را یا
چہ خطا الہامی در نگاہ خطا اجتہادیت و در موکل و جزئی اقتدا بہ پیر کند و بیچ اعتراض و حرکات و سکنات او

مجال ندید زیرا که در اعتراض غیر از حرمان نتیجه نیست و بی سعادت ترین جمیع ظالمان عیب بین این طائفه
علیه است بخانا الله سبحانه عن هذا البلاء العظیم و طلب خوارق کرامات از پیر خود نکند و واقعہ کہ رسد و بد
از پیر نمایان ندارد و تعبیر یک بر طالب منکشف شود نیز عرض نماید و صواب و خطا از وجود و برکات شوفات خود
اعتماد نهند و بی ضرورت و بی اذن او جدا نشود و آواز خود بر آواز پیر بلند نکند و با او سخن بلند نگوید و هر فیض و
فتوحی که برسد آنرا به واسطه پیر تصور نماید و اگر در واقعہ بیند که فیض از مشائخ دیگر رسیده است آنرا نیز از پیر خود
داند و مریدی که بپرکت توجه پیر بمرتبه فنا و بقا برسد و راه الهام و طریق فراست بروی ظاهر شود و پیر آن را
مسلم دارد و بکمال او گواهی دهد آن مرید را میرسد که در بعضی امور الهامی بمقتضای الهام خود عمل نماید اگر چه
نزد پیر خلافت آن متحقق بود چه آن مرید درین وقت از بقعه تقلید برآمده است تقلید و حق و بی خطا است
و حرمت و تعظیم و سی نگاہ دار و ظاہر و باطن و احترام ظاہر آنست که بدل و بحث و محبت نکند در چیزے که
باشند از شیخ مسائل دینی و احکام یقینی اگر چه باشد که بیند که شیخ خطا میگوید زیرا که نظر شیخ اتم است از نظر
او و علم شیخ اکثر است از علم او و هر چه فرماید بجا آرود بدانچه تواند و اختیار خود ترک کند همچنین در جمیع عبادات
بے امانت شیخ و تلقین او شروع نکند و خود را از خنده نگاہدار و بیشتر نظر نکند در روی پیر و آواز بلند نکند
پیش شیخ و پیش شیخ سر فرو کرده بنشیند و اصغار سمع بر کلام شیخ بکلی بدو زبان و واسطه کلام حق دارد و بداند که
او سچی گوید یا نه به او راست و چپ ننگرد و احترام و تعظیم باطن مرید مرشیخ را آنست که انکار نکند مرید بر شیخ
اعتقاد کند بقدش و شیخ به تربیت و ارشاد و تادیب و تہذیب مریدان چه اگر دیگر برامقابل او یا کامل تر از او بیند
را بطه محبت ضعیف بود چه واسطه نفوذ اقوال و رابطہ سرایت احوال شیخ در مرید محبت است هر چند محبت
کامل تر است و مرید صورت تربیت شیخ را قابل تر و اسرار شیخ را پنهان دارد و اسرار خود پیش شیخ ظاهر کند
نگاہ داشت خاطر شیخ کند و ترک آرد اعتراض بر و حمل کند افعال و اقوال او را بر وجه جمیل بدانچه ممکن گردد
پس هر که در صحبت شیخ کامل باشد بعد از اعراض کند بر عقد صحبت گسسته باشد توبه کردن بر و واجب است
و شرط است ترک اعتراض بر جناب خداوند تعالی یعنی هر چه از جناب خداوند تعالی برسد رنج و راحت تسلیم کند
و راضی باشد و شرط است ترک اعتراض بر شیخ خود از قول و فعل و حال و شرط است که بداند که نیست هیچ
یکے از مشائخ وقت او که برساند ویرا بسوی جناب خداوند تعالی چه شیخ او اگر چه باشد هر یکے از مشائخ
موصوف باین خاصیت مذکور و اگر خطور کند بدل مرید که در عالم است شیخی که برساند ویرا بسوی جناب
خداوند تعالی چه پیر وی از تصرف کند در شیطان و باغزاند ویرا و شرط است که تسلیم تصرفات ظاہر و باطن او
باشد در معاملات و احوال شیخ بنظر ابد است نکند و در نظر عقل کو توبه بین تصرف نکند که شرط اعظم تسلیم بودن است

۱۰۱ جوهر مرید صادق وجود خود را در تحت تصرف شینی کامل که بمرتبه تکمیل رسیده باشد و سیر سلوک و جذب در و بهم پیوسته منقاد و مستسلم گرداند و اگر در تحت تصرف سالک ابتر یا مجذوب ابتر آید استعداد کمال انسانیست و سو فاسد گردد و بی یلغ رجال مقام کمال ترسد.

۱۰۶ جوهر مقتضای حکمت بالغه جناب الهی در عالم صورت آنست که وجود تو الیه و تناسل صورت نه بندد الا بعد از ازدواج متوالدین همچنان در عالم معنی بهر خند وجود فرزند بی پدر در قدرت جناب الهی ممکن است چنانکه وجود عیسی اما در حکمت ممتنع است همچنین وجود مولود معنوی بجه از دواج مزید و مبراد اگر چه در قدرت ممکن است چنانکه وجود بعضی از مجربان و لیکن در حکمت متعذر است.

۱۰۷ جوهر مرشد کامل ارشاد هر کس لائق استعداد او می نماید نقل است که حضرت شیخ ابوسعید ابوالخیر قدس سره چون مرید را تلقین کردی نزد خود می نشاندی و اسماء الله تعالی بر دمی خواند و نگاه بمنزله میکرد تا یکدام اسمی تغییر در پیدا می شود و از هر اسم که تغییر در و میدید می فرمود که باین اسم ذکر کوئی تا زمانیکه کار مرید باین تمام می شد باز او را می نشاند و اسماء الله تعالی بر دمی خواند تا از هر اسمیکه در و تغییر میدید بار دیگر می فرمود تا کار او در فرق با تمام می رسید.

ره روان را نظر چنین باید	مرشدی را چنین کسی نماید
--------------------------	-------------------------

۱۰۸ جوهر روایت کرده اند حضرت امام محمد غزالی در احیاء العلوم که فرموده حضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه سلم الشیخ فی قومه کالبنی فی امتهم و مشایخ طریقت میفرمایند مقتدا کسی بود که بعلم شریعت و طریقت و حقیقه ناظر کامل شود چنین کسی بعلم ثلاثه مشرف بود مثل نبی در دعوت و ارشاد و ادبی شود الشیخ فی قومه کالبنی فی امتهم و صفت وی می باشد و نیز صاحب سجاد کسی را گویند که بر یک جایه مستقیم بود یعنی شریعت و طریقت و حقیقت و الا صاحب سجاد و گویند الارسما و مجازا.

۱۰۹ جوهر شرط است ربط قلب با شیخ از جهت ارادت تمام زیرا که شیخ رفیق است در راه پس تا آنکه بار رفیق ربط قلب محکم نشود بمنزل و بمقتصد رسیدن آسان نشود و ربط قلب با شیخ آنست که دوام دل خود را با شیخ بدارد و روحانیت شیخ را حاضر بداند و از راه باطن از وی استعداد همت کند تا راه ابطه ارادت بوالایت شیخ محکم نشود از مجرد صحبت او فائده گرفتن متعذر است.

۱۱۰ جوهر در فوائد الفوائد مذکور است که حضرت سلطان المشایخ فرمودند که سالک چون در بیعت

پیر مستقیم شد آنچه که پیش از آن کرده باشد باین با خود منسبت

۱۱۱ جوهر مبتدی را باید که اشکام نیت کند و آن عبارتست از پاک کردن نفس از دو غلبه و از هر چیزی که نفس را در آن خطی عاقل بود از تمنیات و لذات و نیز باید که از حرکات مذمومه

دور بود و صحبت یاران که پیش از توبه بودند بکلی ترک کند و وصیت گزیند و از فضول و لالی یعنی خود را نگه دارد و بعضی گویند هر چه در امری فرض و واجب است و سنت و استحباب است همان لالی یعنی است و نزد بعضی هر کاری و گفتاری که بی نیت خالص و وجود آیهان لالی یعنی است و نزد بعضی هر چه از حضرت خداوند تعالی باز دارد غیر اکان او شرایمان لالی یعنی است این سخن تمام است و از اینها دنیا محبت نکند.

۱۱۲

جوهر صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که مراد از برود یعنی اطلاق کنندگی بر معنی مقتدی می مقتدا و دیگر بر معنی محبت محبوب مراد معنی مقتدی آنست که بصیرتش بتواریات بنیاد گردد و آتش طلب کمال در نهادش برافروزد و مراد بمعنی مقتدا آنست که قوت ولایت او در تصرف بمرتبه تکمیل ناقصان رسیده باشد و همچنین شخصی با سالک مجذوب بود یا مجذوب سالک مراد بمعنی محبت سالک مجذوب است و مراد بمعنی محبوب مجذوب سالک

جوهر حضرت شیخ سعد الدین بزرگین قدس سره در شرح رساله مکیه میفرماید که اگر پیروی بود و پیروی تواند و ابود که پیروی است و صحبت دیگری بگیرد تا در باکت و ضلالت نیفتد اما باید که پیروی است و صحبت

مخالفت پیروی را دلت نباشد تا مرید را با پیروی را دلت خللی نیفتد و بعد مامت پیروی را بود که از بهر ارشاد و تربیت دیگری توجه کند تا بی بهره نماند چون پیروی را دلت قریب بود و زنده باشد با وجود او

بدری که سه توجه نکند و در آنکه از او این در صورتی است که پیروی موصوف بود و صفات متناهی و اگر چنین باشد و ابود که با وجود پیروی را دلت پیروی است و صحبت دیگری بگیرد و بعضی میفرمایند که اگر از نادانی خود بجاهل

یا اهل بدعت ارادت آورد و یا از دست او خرقة باطل پوشید باز بخدمت شیخ حق رود و بتجدید ارادت کند و از دست او خرقة پوشد تا گمراه نشود و بعضی میفرمایند که هر چند مشایخ بیشتر باشند در میان او و صاحب مطالب

سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم طریق روشن تر باشد چنانچه در موضعی که شمع و چراغ بیشتر باشد روشنی بیشتر پیدا آید و از بعضی کتب اصحاب حضرت ابوالخضاب شیخ نجم الدین کبری قدس سره معلوم شده

که حضرت ایشان را سه شیخ بودند یکی حضرت اسماعیل قسری دوم شیخ عمار یاسر سوم حضرت شیخ ضیاء الدین ابوالخضاب ازین سبب حضرت ایشان را شیخ ولی تراش گویند زیرا که مدد و قوت حضرت ایشان از سه

شیخ بود و در شحات مذکور است که حضرت ناصر الملک والدین خواجه عبید الله احراز قدس سره باین تقریب میفرمودند که چون مرید صادق شیخ اکمل از شیخ خود بیاید و بر جانزست که از کامل پیرو و به اکل پیوند و وفور موند

که شیخ ابوالعثمان خیری قدس سره فرموده اند که مرا از نبایستی حال دائم در خاطر می بود که از مواجید و اذواق این طائفه علیه سرورند شوم اتفاقا بمجلس وعظ شیخ یحیی بن معاذ از ازمی رسیدم دل من آنجا آمید

ما از هم می شنیدیم و بعد از آنان صحبت نشاء شجاع کرمانی افتاد و چون پیش دست در آمدیم مرا از مجلس خبر دادند

و فرمود که وی رجاء پرور است از وی کار نمی آید با خود گفتیم من است و این آستانه بعد از مدتی مرا در صحبت خود راه داد و چند گاه در ملازمت
 وی بودم و من آنرا در اعزیت ملازمت شیخ ابوخصص جدا و شادمن نیز در ملازمت وی رفتم چون بصحبت شیخ ابوخصص جدا و افتادم مرا
 تمام از من ربوندان شاه شجاع نمی توانستم گفت که ایجایمی باشم چون وقت رفتن شد شیخ ابوخصص شاه را فرمودند
 که ما را با این جوان چیزی خوش است ویرا اینجا گذار و او مرا گذاشت و رفت و کار من در خدمت و صحبت شیخ
 ابوخصص جدا و تمام شد و شیخ مجد و الف ثانی قدس سره در مکتوبه میفرمایند که مقصود حضرت حق سبحانه
 و تعالی است و پیرو سیده است بوصول جناب قدس او سبحانه اگر طالب رشد خود را پیش شیخ دیگر ببیند
 و دل خود را در صحبت او بگذرد خداوند تعالی جمع یابد رواست که در حیات پیرو بے اذن او پیش آن شیخ
 برود و طلب رشد از او نماید اما باید که از پیر اول انکار نکند و جز به نیکی یاد نماید و میفرمایند که مشایخ پیر
 تعلیم و پیر صحبت را نیز فرموده اند و تعدد پیر تجویز نموده و اگر از پیری خرقة ارادت گرفته باشد از دیگر
 خرقة ارادت نگیرد و اگر گیرد خرقة تبرک گیرد و در اینجا لازم نمی آید که پیر دیگر اصلاً نگیرد بلکه رواست که خرقة
 ارادت از یکی گیرد و تعلیم طریقت از دیگری و صحبت با ثالث دارد و اگر این هر سه دولت از یکی مسیر گردد
 چه نعمت است و جائز است که تعلیم و صحبت از مشایخ متعدد استفاده نماید انتهى و زو اهل تحقیق هر که شیخ
 کامل دارد باید که بشیخ دیگر رجوع نماید مگر از پیر ناقص رجوع خود ضروریست که او قابل آن نیست که با او
 صحبت داشته شود بلکه صحبت با او داشتن استعداد خود را ضائع ساختن است -

جواهر اکابر طریقت میفرمایند هر چند که وجود فرزند بے پدر در قدرت جناب خداوند تعالی ممکن است
 چنانکه وجود عیسی علی نبینا و آله و علیه السلام اما در عالم حکمت ممنوع است بچنین مولود معنوی بے ازواج
 مرید و مراد اگر چه در قدرت ممکن است چنانکه وجود عیسی مجازیب لیکن در عالم حکمت متعذر و ولادت
 معنوی وقتی پدید آید که مرید نفس خود را بسوی شیخ تسلیم کند و بیرون آید از تصرفات نفسانی و بگردشگاه
 تحت یدی الغسل که مرید چنانکه در ولادت صوری فرزند جزو مادر و پدر میگردد و در ولادت معنوی نیز جزو
 شیخ می شود و در ولادت صوری حیات چند روزه است و در ولادت معنوی حیات ابدیت آنرا ولادت
 اولی اصغر گویند و این را ولادت ثانی اگر خوانند مادر و پدر و اسطه نزول از عالم معانی به عالم ظاهریست
 و شیخ و اسطه عروج و ترقی مدایح است از عالم ظاهری به عالم باطن و اسطه و اسطه تعلیم علوم ظاهری و ربوبیست
 و شیخ و اسطه تعلیم علوم معنویست و حقیقه است مرید بوا اسطه پیر حضرت خداوند تعالی میرسد که فوق
 جمیع سعادت و نیویه و اخروی است از اینجا است که فرموده اند که حقوق پیر فوق حقوق سائر
 از باب حقوق است -

۱۱۳ جوہر در ثمرات الحیات مذکور است کہ حضرت شیخ برنان الدین قدس سرہ فرمودند بصفتی کہ پیر دل مرید موصوف کرد و وہمان صفت نقد وقت مرید شود مریدی کہ پیر خود را بجای مملو از دُر سار و معانی و جوہر تجلیات انوار ربانی داند جناب خداوند تعالی لالی حقیقت و معرفت خویش در درج سینہ او مندرج گردانند و مریدے کہ پیر را عابد و متقاضی گمان کند طے مراتب مجاہدہ بروئے آسان کند و مریدے کہ پیر را متشرع و توسع اعتقاد کند ویرا بر احکام شرعیہ منقاد کند و مریدے کہ داند کہ پیر او دام نر ویر گسترده است و بہت راہی بر گشتل و لازم معیشت معروف کردہ حاصل خود ہمان بنید و مادام بدام بلبل بلبل مبتلا بود۔

۱۱۴ جوہر بہ ثبوت پیوستہ کہ آفت مرید و آزار پیر است کہ ہیج تدارک آن ممکن نیست آزار پیر حاصل شقاوت است اگر مرید را اثر ساز احوال با وجود آزار پیر باقی ماند از استدراج باید شمرد کہ آخر بخوابد کشید و غیر از ضرر نتیجہ نخواہد داد و اختلاط با دنیا داران و سوء اعتقاد با پیران از امراض مملکہ است۔

۱۱۵ جوہر در رشحات مذکور است کہ حضرت خواجہ عبید اللہ احرار قدس سرہ فرمودند کہ از سید الطائفہ جنید بعد اوی قدس سرہ منقول است کہ فرمودند کہ مرید صادق آنست کہ مدت بست سال کاتب شمال چیزے نیابد کہ بروی نویسد معنی این سخن نہ آنست کہ مرید معصوم بود کہ درین مدت هیچگونہ جریمہ از وی صادر نشود بلکہ انہ معنی است کہ پیش از آنکہ کاتب شمال چیزے نویسد تدارک آن مشغول شود و آزار از خود دفع کند بروجے از وجہ۔

۱۱۶ جوہر در فوائد الفوائد مذکور است کہ حضرت سلطان المشائخ نفعنا اللہ تعالیٰ بجمعہم و زلفنا الاعتقاد بسیرتہم فرمودند کہ یوسف نام مردی بود از مریدان حضرت شیخ الاسلام خواجہ فرید الدین قدسنا اللہ تعالیٰ بہر کتم وقتی بخدمت حضرت شیخ الاسلام عقاب میکرد کہ من چہین سال در بندگی می باشم ہر کسی از خدمت شیخ بخشش یافت مرا بلستے کہ بیش از ہمہ بودی این و مانند این میگفت حضرت شیخ الاسلام فرمودند کہ از جانب من تقصیر نیست از جانب تو نیز استعدادے و قابلیتے می باید و من از ان خود میکنم اگر جناب مستطاب خداوند تعالیٰ ندید آنرا چہ توان کرد و مرید چہچنان سر شکایت بود تا درین میان نظر حضرت شیخ الاسلام بر پسر خرد سالے افتاد و او را فرمودند بیا و ہما بخاک حضرت شیخ الاسلام نشستہ بودند مقابل حضرت ایشان خستہا انبار کردہ بودند حضرت شیخ الاسلام آن کودک را فرمودند کہ از ان خستہا یک خشت برائے من بیا و کودک رفت و یک خشت درست آوردہ پیش آن بیا و باز فرمودند کہ برو یک خشت برائے من بیا و این اشارت بدان یوسف کردند آن کودک رفت و نیم خشت بیاورد و پیش او نهاد حضرت شیخ الاسلام فرمودند من این را چہ کنم من از ان نمودم اما چون ترا ندیدی ہمین تقدیر بود و ہر چہ

جو هر چو آن حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحاب و سلم بیعت میکنند عورت راقع است
می آورند و دستها عورات در آن قدح آب می کرد و حضرت رسالت پناه صلی الله تعالی علیه وآله و
اصحاب و سلم نیز دست خود را در میان قدح میداشت و بیعت می کنند و بعضی شایخ نیز بمقتابت حضرت
صلی الله تعالی علیه وآله و اصحاب و سلم عورت را بیعت برین طریق به آب می کشانند فاما در پرده و خرقة دامن و غیره
میدهند و عهد میکنند چنانچه با رجال صاحب محیوب سالکین می نویسد که طریق بیعت کردن شیخ مانیت
اول بجهت استقامت توبه خود و توبه مرید فائحه بخواند بعد بسم الله الرحمن الرحیم اللهم فی اعوذ بک
من ان اشکرک بک الی آخره بعد سه بار و بعد سه بار استغفر الله الذی لا اله الا هو احمی القیوم
عفا الذنوب و اتوب الیه بعد سه بار لا اله الا الله محمد رسول الله بعد دست راست خود بر دست
راست مرید نهاد چنانچه هر دو را انگشت مرید و پیر ملحق شود محکم بگیرد و آیه سوره الفارعه بخواند و بر سینه
مرید بعد دست بگذارد بعد دست مرید بالا دست خود گذارد بعضی بعد این و با مرید عهد کند
بدین طریق بگوید که ما را قبول کردی و شیخ ما را قبول کردی و پیران ما را قبول
کردی مرید همه قبول کند و این در حق مردان است که ما را قبول کردی و عورت امر نهی بسته است بعد بگوید
انچه خدا و رسول فرموده است بکن و آنچه منع کرده است مکن و مرید قبول کند بعد شیخ گوید الحمد لله ما نیرت را قبول کردم و این
شیخ و شایخی ترا در سلک خواجگان خود در آوردم بعد طاقه بر سر خود نهاده بر سر مرید نهاد و بگوید الله اکبر
لا اله الا الله الله اکبر الله اکبر و نه موسی از پیشانی بگیرد فاما حضرت بندگی شیخ نظام الدین نظامیست
نگرفتند ازین سبب شیخ مانیر نگرفتند بعد مرید تغییر دستار با طاقه دو گانه نماز شکر الاروات بگذارد و بخواند و هر کس بیعت
فائده خلاص سه بار بعد سلام سجده رود و در سجده حاجت خواهد که وقت استجاب است بعد در قدم شیخ آید
و جمیع یاران را دست بوس کند و بیعت کنانیدن نسوان اینست اگر نسا غائب است بوکالت محارم
نسبی در رضاعی بیعت کند و آنچه شرائط بیعت است به موکل بفرماید و خرقة دامن دهد و اگر نسوان حاضر است
در پرده مرید کند بیعت دست نکند چنانچه عهد با رجال کند با عورت نکند

جو هر حضرت شیخ سعد الدین قدس سره در شرح رساله مکیه میفرماید که پیر پیر این فقیر حضرت
شیخ قوام الدین قدس سره و ارشاد المریدین آورده اند که در معرفه المریدین سالکین مسطور است
بروایت حضرت خواجگان بمری قدس سره که از حضرت امیر المومنین اسد الله الغالب کرم الله تعالی وجهه
مقرض ماندن است ستمار موسی سند حاصل ماندن مقرض از حضرت شیف است و حضرت ایشان را
حضرت جبرئیل علی نبیا و آله و علیهم السلام تعلیم فرموده اند و اتفاق بد ابل سلوک و طبقات است که چون

مسلمانان خواهند که در ارادت شیخ و یار می باید که حرکات و سکنات قلوب ثلثه و نفس او نظر کند که آن شخص مبتلا نفس اماره است یا نه یا مرقوق بدوامه است یا شرف و مزین بنفس مطمئن و در اوصاف قلوب ثلثه نظر کند که وی قلب سلیم دارد یا قلب منیب یا قلب شهید و کار صحت ارادت بمقرض را ندانست زیرا که احوال مقرض یکے ترتیب از اسرار جناب الهی میچسبند بدین سمر اطلالی نیافته اگر چه بعضی گفته اند که مقرض قطع علائق است میان بنده و مولی و طریق مقرض را ندان آنت که مستقبل قبله نشین و مقرض بدست گیر و دوسه بار تکبیر گوید و در وقت را ندان مقرض میان اهل ساوک اختلاف است بعضی گفته اند که لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظيم گوید و اول یک موسی از ناصیه و بستاند بعدد گوید ملک و پادشاهان بنده گرفته اند از حضرت تو بوده است امان می طلبد تا در حد بندگی و راید و چون بندگان بندگی نماید و بخواهد که هر چه از یاد غیر تو باشد آن همه عبرت او گردد و بعد از آن یک موسی دیگر از جانب راست ناصیه او بستاند و یک موسی دیگر از چپ ناصیه او بستاند که حضرت امیر المومنین اسد الله الغالب کرم الله تعالی و همه پیمین کرده اند

۱۲۱

جوهر در محبوب السالکین منقول است از رساله رد المنکرین بندگی حضرت شیخ الهدا و لا هوک السنوری که بیعت کردن ازین آیه بظهور می آید قال الله تعالی ان الذین میالعونک انما میالعون الله یعنی تحقیق آنانکه بیعت کردند با تو جز این نیست که بیعت کردند با خدا می شود جلید الله قوت خدا می تعالی که امر او است فوق ایدیم زیر قوتش است ایشان است که فرمانبردار می ست با خدا و متابعت رسول فمن نكث پس هر که بشکند عهد و بیعت را فانهما نکث علی نفسه پس شک نیست که می شکند بر نفس خود یعنی ضرر آن بر نفس او رسد و من اوفی و هر که وفا کند بپایان عهد با آنچه عهد کرده است آن با خداست یعنی بیعت هوری و معنوی را قبول کرد و سنو تیه اجرا عظیمی پس زود دید خدا می تعالی او را هر دی بزرگ امی غریز بیعت و ارادت پیوند کردن با مشایخ برحق در مرصا و العباد منقول است که معنی ارادت خواستن است چون یکے خواهد مرید و بیعت شیخی شود پس باید که این خواست را بمشیت مقرون گرداند یعنی بشیوخ برحق وسیله نماید که قال الله یا ایها الذین آمنوا اتقوا الله واتبوا الیه الوسیله که التوسل الی الله التقرب الی الفقر او كما قال النبی صلی الله تعالی علیه و آله و صحبه و سلم من اراد ان یکلیس مع الانبیاء فلیجلس مع العلماء و من اراد ان یکلیس مع الله فلیجلس مع الفقراء و مراد از فقراء مشایخ مرشد و نادمی است هر گاه وسیله سوے حق تعالی طالبان را بواسطه قرب مشایخ باشد پس ارادت و بیعت با شیخ واجب و لازم آید بعد از ربانیت پناه

صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و صحابہ وسلم بیعت با صحابہ میکردند بعدہ مرتبہ بمرتبہ بشان رسید و تجدید بیعت کہ مدتی
 با مشائخ میکنند این را سندی تمام است وقتی کہ حضرت رسالت صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ وسلم حضرت عثمان
 بر میان فرستاده بودند آواز برخاست کہ عثمان را کیان کشتند آن حضرت آن زمان زیر درختی خان نام
 نشسته بودند یاران را بر اسے محاربه میان نامزد میکردند و بیعت می کنند و آن بیعت را بیعت فہوا
 ہم گویند و شجرۃ المبايعہ ہم خوانند و باب آن یاران این ایتہ نازل شد لقد رضي اللہ عن المؤمنين
 اذ يبايعونك تحت الشجرۃ چون یاران شدند یارے اکوع نام بازگشت و گفت یار رسول اللہ صلی اللہ
 تعالیٰ علیہ وآلہ و صحابہ وسلم مراد در باطن خطرہ بود آن دفع شد تجدید بیعت خواہم کرد رسول اللہ تعالیٰ
 علیہ وآلہ و صحابہ وسلم اورا تجدید بیعت کنند برین قضیہ اگر انحریدے صغیرہ و کبیرہ چیزے در وجود آید بالکمال
 مرید شیخ ہم تجدید بیعت کند تا از محاربه نفس شیطان روئے نکر داند و از سر تائب شود و اگر شیخ حاضر باشد
 با خرقة و تسبیح تجدید بیعت کند۔ از ادت و بیعت و خرقة در عمد و لایت خواہ جنبہ اشتہایافته و ارادت و بیعت
 نشا با مشائخ بتابعیت اذاجاء کل المؤمنات یا یعنک علی ان لا یشرکن تا غفور رحیم یعنی امی محمد
 چون میانید بر تو زنان مؤمنات تبعیت کنند با تو برین کہ شرک نیارند با خدا یعنی چہ را و دردی و زنا
 نکنند و بر کس بہتان و افترا نزنند بعضی عورتان بچکان را از کوچہ بر میگرفتند و اضافت و افترا بہ شوہران
 خود میکردند کہ از شمار اہم بین آید بہمن این مراد است و بعضی بچکان از زنا می آوردند و افترا بہ
 شوہران خود میکردند کہ از شمار اہم دار جہنم این مراد است و لا یعصینک فی معروف اینست کہ بی وفا
 نکنند و آن معروف ست چنانچہ نوہ کردن و حبیبہا پارہ کردن و در جوابے اذن شوہر رفتن و خود را بر
 نامحومان آراستن بعد آنکہ این شروط قبول کردند فرمان شد فیما بعین پس ای محفل بیعت کنان ایشان
 و استغفر لہن اللہ غفور رحیم و آمرزش خواہ از حق تعالی بر اسے ایشان حق تعالی آمرزگار است
 و بسیار بخشندہ۔ و حالت ارادت غسل کند و از فائزہ خود بہ نیت پیوند مخصوص بحضرت شیخ احرام بندد و بہ
 یارے صاحب پیوند بر شیخ رود تا او آداب پیوند ارادت آوردن بیاورد و بعد پیوند شکر پیش شیخ آرد
 بد آنچہ مقدور باشد بعدہ با اصحاب مجلس و خام مصافحہ کند و خدمت او را نوافل تصور فرماید شرط دیگر ہر چہ
 شیخ فرماید آنرا بے ناغہ خواند و نگذارد تا وقت مردن یعنی انچہ از پیش شیخ روز پیوند او را دونو نفل گیرد
 تا موت آنرا ترک نہد۔ صاحب ششوی معنوی ۵

چون گرفتہ پیر بہمن تسلیم شو	ہیچو موسے زیر حکم خضر رو
صبر کن در کار خضر ای بے نفاق	تا گوید خضر رو ہذا فراق

گر چه کشتی بشکند تو دم مزن دست اورا حق چو دست خویش خواند دست پیر از غائبان کوتاه نیست گر بگوید کفر دارد بوی دین صحبت صالح ترا صالح کند نار خندان باغ را خندان کند یک زمانه صحبت با اولیا گر تو سنگ صخره و مرمر شو گوهری چه بلکه دریا کنی شو سایه شامان طلب هر دم شتاب هر که خواهد بهمنشینی با خدا چون شوی دور از حضور اولیا تا تو آنی ز اولیا رو بر متاب	ور چه طفلی را کشد تو موکن پس ید الله فوق ایدیم براند دست او جز قبضه الله نیست در بشک گوید شکش گرد و یقین صحبت طالح ترا طالح کند صحبت مردانت از مردان کند همتراز صد ساله طاعت بے ریا چون بعدا حب دل رسی گوهر شوی آفتاب چرخ پیای کنی شو تا شوی زان سایه بهتر از آفتاب گوشتیند در حضور اولیا در حقیقت گشته دور از خدا جب کن و الله اعلم بالصواب
--	--

۱۲۲ جوهر طالب خود را بحضرت خداوند تعالی سپارد و با شد پیش او کمالیت بین یدسی الغسال
تا هیچ تصرفی و تحریکی نماند و همه تصرف حضرت حق تعالی را مستصرف دانند

۱۲۳ جوهر طریق بیعت شاه مینا صاحب اربع جمع السلوک مرید را پیش می نشاند بعد میفرمود این
برادر را به برادری قبول کردی او میگفت قبول کردم بعد میفرمود هر دو برادران تو بکنیم و این تقاضا
میخواند استغفر الله الذی لا اله الا هو احمی القیوم و اتوب الیه سر کرده خود میخواند و آن مرید نیز میخواند بعد
بر برادران مرید اگر چه مخلوق بودی مقراض را می رانند اول بمقراض موسی پیشانی او قصر میکرد و بعد رستا
و چپا موسی او قصر میکرد و بوقت راندن مقراض میخواند اللهم قصر المله و احفظه عن المعاصی و بعد
راندن مقراض میخواند اللهم صل علی محمد و علی آل محمد باریک وسلم اللهم ثبتنا علی التوبه و احفظنا
عن المعصیه احتفظ منک بحق محمد و اهل بیته و بوقت پوشانیدن کلام میخواند الذی تو چنانچه الکلام
و السعاده و احفظه عن المعاصی و ثبته علی دین الاسلام و بعضی را شیرینی بدست مبارک خود در
دهن اومی نهادند و این دعای خوانند اللهم ارزقه علایة الایمان جنتک یا ارحم الراحمین
۱۲۴ جوهر بد آنکه طالبان جناب حق سبحانه و تعالی عالی رتبان اند از حضرت حق تعالی خیر می خواهند

حضرت رابعه رضی اللہ تعالیٰ عنہا میفرمایند خداوند اگر رابعه ترا بر سر دوزخ پرستیده است رابعه را هم
در دوزخ بسوزد و اگر باین بهشت پرستیده است بهشت را بر رابعه حرام گردان و اگر ترا بر اسے تو پرستیده است
دیدار خویش از رابعه دریغ دارد و میفرماید الهی مرا در دنیا هر چه قسمت کرد بدشمنان خود داده و هر چه در آخرت
نصیب ما کرده بدوستان خود داده رابعه را در دنیا اندوه تو عکسار پس در آخرت نام تو یادگار پس -
۱۲۶ جوهر مشائخ طریقت میفرمایند که طالب را باید که بکنار خلق خود را در تشویش نهد و در مباح و ذم
ایشان نپردازد که از دست خلق هیچ نوع خلاص نیست و هیچ وجه فزاع نه -

۱۲۷ جوهر میفرماید حضرت سید عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و صحابہ وسلم که حضرت خداوند تعالیٰ میفرماید هر
طلب کند مرا بیا بدو بر که طلب کند غیر مرا بیا بدو برین رحاب عظیم است بوجدان حضرت خداوند تعالیٰ
بشرط طلب بکمال ارادت و اخلاص طلب از شایسته طالب غیر -

۱۲۸ جوهر بدانکه مبتدی طالب محتاج است از جهت تلقین ذکر از شیخ و صاحب رساله مکیه شیخ
قطب الحق والدین و شفی قدس سره میفرماید که تلقین گرفتن صحابه از رسول مقبول صلی اللہ تعالیٰ
علیه و آلہ و صحابہ وسلم ثابت است در حدیثی که روایت کرده است شدا دین اوس و عبادہ بن صامت
حاضر بود که تصدیق می داشت پس گفت شدا که من نزدیک رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ و آلہ و صحابہ
وسلم بودم ناگاه فرمودند که بہت در میان شما غریبے یعنی کافرے التماس نمودم کہ نیست پس فرمودند
بہ بستن و پس فرمودند کہ بردارید دستہای خود را و بگوئید لا الہ الا اللہ پس بروا شتم دستہای خود را
ساعتی و این کلمہ گفتیم پس نہادند رسول مقبول صلی اللہ تعالیٰ علیہ و آلہ و صحابہ وسلم دستہای خود را و فرمودند
الحمد للہ انک بعثتی بہذہ الکلمۃ امرتني بہا و وعدتني علیہ انک لا تخلف الميعاد
ثم قال البشر و افان اللہ قد غفر لکم ہمہ سیاس و ستایش مر خداوند تعالیٰ راست خداوند ابد رستے
کہ تو بعث کردی مرا بدین کلمہ و امر فرمودی بدین کلمہ و وعده کردی مرا بدین کلمہ بہشت را بدستی کہ تو غلام
کنی و وعده را پس فرمودند کہ مژده باد مر شمارا بدستی کہ خداوند تعالیٰ بیا مرزید شمارا و تلقین کرده اند
صحابہ تابعین را اندیشای شجاع بعد شیخ الی زمانہ یعنی صحابہ چنانچہ از جناب مستطاب سرور عالم صلی اللہ
تعالیٰ علیہ و آلہ و صحابہ وسلم تلقین یافتند صحابہ تابعین را همچنین آموختند و تابعین نیز مشائخ تبع تابعین
تلقین کردند و تبع تابعین مشائخ دیگر را تلقین فرمودند و همچنین شیخ تابعی تلقین جاری بوده است
تا زمانہ ما و فرمودند صاحب رساله مکیه قدس سرہ کہ ثابت شدہ است نزدیکہ ائمہ طریقی از جماعت
صوفیہ و سادات سنیہ کہ حقیقت و حقیقت کہ جناب ارشاد و ابامیر المومنین علی کرم اللہ تعالیٰ وجہہ

و وجه آله الکرام بحضرت با عظمت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم التماس نمودند که مرا سامع بنمونه
فرمائید برادر بزرگوار من الله تعالی و اسهل بر عباد او سبحانه و تعالی و افضل عند الله تعالی فرمودند یا علی
لازم گیر خداوست و اگر الله تعالی در خلوت و فرمودند یا علی قیامت قائم نشود که هر روی زمین کسی باشد که بگوید
الله الله پس جناب امیر المؤمنین التماس نمودند که چگونه ذکر گویم فرمودند که به بند چشمهای خود را و بشنوازین
پس فرمودند سه بار لا اله الا الله و جناب امیر المؤمنین می شنیدند پس جناب امیر المؤمنین سه بار لا اله الا الله
فرمودند و سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم می شنیدند پس تلقین فرمودند جناب امیر المؤمنین
این ذکر را بحضرت خواجہ حسن بصری رضی الله تعالی عنه و حضرت ایشان حضرت خواجہ حبیب عجمی رضی الله
تعالی عنه اے آخره -

۱۱۹ جوهر حضرت شیخ فانی فی الله و باقی بالله شاه کلیم الله رضی الله تعالی عنه در کشکول میفرماید
که طالب صادق چون عبادت شیخ کامل و کمال بر اسب کسب طریقت بیاید باید که شیخ فرماید که سه روز
ستواته دارد و اگر تواند طے کند و الا باندک طعام افطار نماید و در هر روز کلمه تهلیل و استغفار و صاوة
هر یک هزار بار بگوید آخر شب سوم غسل کرده پیش شیخ آید و بفرماید که مرید فاتحه و اخلاص و امن الرسل و
استغفار و شهادت تا حکیم بخواند بعد گوید که بیعت کردی بدین ضعیف و خواجہ این ضعیف و حاجان
خواجہ ما و بر پیغمبر صلی الله تعالی علیه وآله و سلم و بر حضرت رب العزت عهد کردی که حوارج را برنج مستقیم
شرع داری و دل با محبت حق تعالی دوی و درین وقت دست راست خود بر دست راست او نهی بگوید
تعالی ید الله فوق ایدیم و طائفه که گرد پیش نشسته باشد دست بامن طالب بزند و اگر مجلس
جموع زیاد بود و امن و امن گرفته بگیرند و هم نامرید گوید بیعت کردم و عهد بستم که برنج شرع با شرم و دل
بمحبت او و او را بعد از آن خرقه بنوشاند و گوید یا ایها السامع التقوی ذلک خیر العاقبة للمتقین و
در خلوت ملائم حال مرید ذکر سه تلقین فرماید که غیر سه مطلع نشود و میفرماید که طریق تلقین نیست
که یکبار شیخ گوید مرید بشنود یا یکبار مرید گوید شیخ بشنود تا سه نوبت و حواله سازد یعنی چنانچه مرا از
پیران رسیده است من بتو رسانیدم و مرید قبول کند و امر کند طالب را که بعد هر نماز پنجگانه درود و
و اخلاص ده بار و شش رکعت بیه سلام صلوة اوابین گذارد و دو رکعت بعد این بنیت حفظ الایمان
بخواند و نزد خواب صد بار تهلیل بخواند و فاتحه اهل شجره خویش خوانده باشد -

۱۲۰

جوهر در فوائد الفوائد کورست که حضرت سلطان المشائخ قدسنا الله تعالی بیره العزیز فرمودند
که هر سه بندست حضرت خواجہ اجل شیرازی قدس سره آمد و ارادت آورد و منتظر فرمان خواجہ امیر بود

از نماز و اوراد چه فرماید خواجه همین گفت آنچه بر خود و اندازی بر غیره روا مدار و خود را همان خواه که دیگر را
خواهی الغرض آن مرید باز گشت و بعد از مدتی باز آمد و بخدمت شیخ عرضه داشت که من آن روز
بخدمت پیوستم و منتظر بودم تا خواجه چه فرماید از نماز و اوراد هیچ فرمود امر و منظر آن تربیتیم خواجه جواب داد
که آن روز تخته سبق تو چه بود مرید چنان ماند هیچ جواب نگفت خواجه تبسم فرمود و گفت که آن روز ترا گفتم
که آنچه بر خود نپسندی بر دیگر سپند و خود را همان خواه که غیر خود را خواهی تو خود آن سخن یاد داشتی
چون تخته اول درست نکردی تخته دیگری چگونه دهم -

^{۱۳۱}
جوهر سلوک بضمین راه رفتن و نیک روی کردن در امورات و در اصطلاح
حضرات صوفیه سلوک عبارتست از تهذیب اخلاق تا ساخته شود برای رسیدن بحضرت الوهیت
یعنی از اخلاق ذمیمه بیرون آید و در اخلاق حمیده در آید و اخلاق ذمیمه مانند حب دنیا و حب نساء و حب
و قتل و حسد و کبر و تجمل و غصب و عجب و کذب و غیبت و نیمه و حرص و ظلم و ریا و امل و نظر در عیب خلق
و قلعه الرحم و ترک نصیحت و تعلق بخلق و عداوت و طمع و رغبت و کثرت اکل و شهوت و غیره و اخلاق
حمیده علم و حلم و حیا و رضا و عفو و رافت و نصیحت و تواضع و مروت و مدارات و محبت و شجاعت و سخاوت
و عدل و تقوی و زهد و ورع و توکل و اخلاص و صدق و غیره -

^{۱۳۲}
جوهر معنی سلوک که سیر است و نوع است سیر الی الله و سیر فی الله سیر الی الله نهایت دار ابل
تصوف گویند سیر الی الله آنست که سالک چندان سیر کند که حضرت خداوند تعالی را بشناسد و چون بشناسد
سیر الی الله تمام شد ابتدا سیر فی الله شود و سیر فی الله آنست که بعد شناختن چندان سیر کند که تمام صفات
و اسما و علم و حکمت در یابد و تا زنده باشد همدین کار باشد و ابل و حدت گویند که سیر الی الله عبارت از آنست
که چندان سیر کند که یقین بداند که وجود یکیش نیست و جز وجود حضرت خداوند تعالی و وجودی دیگر
نیست و این بجز حصول فنا و فناء و الفنا نشود و سیر فی الله آنست که بعد دانستن چندان سیر کند
که تمام حکمتها گماهی بداند و ببیند و بعضی گویند سیر فی الله امکان ندارد که عمر آدمی قلیل و علم و حکمت نه
خداوند تعالی کثیر و بعضی میفرماید امکان دارد که استعداد آدمی بتفاوت است

^{۱۳۳}
جوهر بداند سلوک و ریاضت و تصفیه بواسطه آنست که مستغنی بعباده الهی شوند و الایسکارس العمل
وصول بانحضرت ممکن نیست -

^{۱۳۴}
جوهر کسانیکه گفته اند که حق تعالی را نمی توان دید از وجهی راست گفته اند یعنی من حیث الذات
و آنها که گفته اند می توان دید هم راست گفته اند یعنی من حیث الاسماء و الصفات

۱۲۵ جوهر صاحب فوائد الفوائد قدس سره میفرماید که سخن در سلوک افتاد حضرت سلطان المشائخ نفعنا الله
 تعالی بمحبتهم و رزقنا الاقدا و بیستم فرمودند که رنده و دیکمال دار و یعنی سالک تا در سلوک است امیدوار
 کمالیت است بعد از آن فرمودند که سالک است و واقف است و راجع اما سالک آنست که او را در دو
 واقف آنست که او را وقفه افتد بنده عوفه داشت که که سالک را هم وقفه افتد فرمودند آری هرگاه که
 سالک را در طاعت فتور افتد چنانکه از ذوق طاعت بماند او را وقفه باشد اگر روزگاری یابد و بماند
 شود باز سالک تواند بود اگر عیاذ بالله تعالی هم بر آن بماند بیم آن باشد که راجع شود بعد از آن لغزش
 این راه را بر هیئت قسمت بیان فرمودند اعراض حجاب تفاسیل سلب مزید سلب قدیم تسلی عداوت
 و این قسمت را تمثیل فرمودند که دو دوست باشند عاشق و معشوق و مستغرق محبت یکدیگر درین میان
 اگر از عاشق حرکتی یا حکمتی یا قوی یا فعلی در وجود آید که ناپسندیده دوست او بود آن دوست از و
 اعراض کند یعنی رومی بگوید اندیش عاشق را واجب است که در حال باستغفار مشغول شود و بعد از
 پیوند و بهر آینه دوست از و ماضی شود و آن اندک اعراضی که بوده باشد ناچیز گردد و اگر آن محب هم
 بدان خطا اصرار کند و عذر آن نخواهد آن اعراض بحجاب کشد و معشوق حجاب در میان آر و حضرت
 سلطان المشائخ چون بدین سخن رسیدند دوست مبارک بالا کردند و آستین پیش روی شریف نهادند
 و فرمودند که مثل این حجاب شود میان محب و محبوب پس محب را واجب آید که در اعتذار گوشه و تنویر
 گراید و اگر درین باب هم آهستگی کند آن حجاب بتفاسیل کشد و آن دوست از و سبب جدا گئی گزیند پس
 اول اعراض بود چون عذر نخواهد حجاب شد و چون هم بدان ناپسندیدگی مصر بود تفاسیل شد پس
 اگر دوست هم مستغفر نشود سلب مزید شود و فرموده که او را بود و او را در ذوق طاعت و عبادت
 و غیر آن مزید از و باز ستانند پس اگر عذر آن هم نخواهد بدان بطالت بماند سلب قدیم شود یعنی
 طاعتی و راستی که پیش از مزید داشته اند پس ایجاب هم در توبه تقصیری رود و بعد از آن
 تسلی شود تسلی چه باشد یعنی دوست او را بر جدائی اول بیارند پس اگر باز هم در آن ثابت احوال رود عداوت
 پیدا شود آن محبت که بوده باشد بعد از آن متبديل شود و نعوذ بالله منها

۱۲۶ جوهر مسافر و سالک آنست که از منازل شهوات طبیعی و شهوات نفسانی و لذات و مالوفات
 جسمانی عبور نماید و از لباس صفات بشری منخل گردد و در انظلمت یقین خودی که حجاب نور اصل و
 حقیقت او بود صفاتی گردد و پرده پندار خودی از و سبب حقیقت بر اندازد و شرح گلشن راز
 جوهر قطع منازل و مراحل سالک که عبارت از سلوک است از امکان و تعینات پنج

واجب بیکرکشی است که ترک نشین و افعال و اقوال قبیح و نقصان صفات و افعال روید و موقوف است
 زیرا که مادام که سالک طریقت ترک اعمال و افعال و اقوال الیه در طریقت یا در شریعت عیب است نماید
 و از اخلاق و صفاتیکه موجب نقص و تقلید و عدم وصول میسر است اعراض نکند بمراتب مکاشفات و
 مشاهدات نرسد و سیر کشفی اعلی از سیر استدلالی است چه آن بطریق شود و معائنات و این بطریق دلیل
 و لیس انجبر کامل معائنات و سیر کشفی عبارت از رفتن سالک است از مقام تقیید بجانب اطلاق
 ۱۳۸ جوهر شرطت برای سالک و ام صوم و تقلیل غذا عند الافراط بختی که زیان نرساند سالک اگر سنگی
 مشائخ طریقت میفرمایند هر که حیوة ابد طبع دارد باید که چهار مرگ پیش از مرگ ببرد و فقر و انجم و صبر و انجم و جوع و انجم
 و از جامه رعونت دور ببرد.

۱۳۹ جوهر سالکان دو نوع اند محبوبان و مهربان آنکه جذب ایشان مقدم است محبوبان اند و آنکه
 سلوک ایشان مقدم است مهربان اند
 ۱۴۰ جوهر باب طریقت میفرمایند که سلوک و ریاضت و تصفیه بواسطه آنست که مستفیضند
 الهی شوند و الا هیچکس بالعجل و حصول بانحضرت ممکن نیست

محبت و جوی نیاید کسی مراد دلی | که مراد بیاید که جستجو دارد
 ۱۴۱ جوهر از باب طریقت میفرمایند که شوق و عشق سالک طالب صادق بمرتبه باشد که در راه
 طلب هر چه از مراتب دنیا و عقبی پیش آید از همه گذر کند و چنان عالی همت باشد که اگر مراتب مقامات
 کل برود عرض کند بگوشت چشم نگاه بران نماید و از مطلوب حقیقی باز نماند

زانکه گر جاست نظر خواهی فلکند	در کنار خویش سر خواهی فلکند
کیست زو بهتر بگو اے هیچکس	تا بدان دل نشا و باشی یک نفس
من نه شادی خواهم و نه خسروی	آنچه میخواهم من از تو هم تویی

۱۴۲ جوهر شراح گلشن راز قدس سر میفرمایند که سالکان را معراج روحانی به بدن مثالی و نگاه
 به بدن حاصل می شود چنانچه سالک می بیند که عروج با سانه گاه بترتیب و گاه بی ترتیب نماید
 و در هر آسمان کسب مناسبست که در میان بود و روح انبیاء و اولیا و ملائکه را مشاهده می کند و از آسمانها
 تا بعرش و از بالا در عرش سیران می نماید

۱۴۳ جوهر بدانکه کیفیات و کمیات مکشوفات اولیا کما یعنی خارج از تحریر و تقریر است و بدون
 از احاطه ادراک و عقول

چو بگره باشد که سالک از محسوسات غائب شود و بعضی از حقائق امور غیبی بر وی منکشف شود
 آنرا واقع خوانند و اگر در حالت بیداری این معنی دست دهد آنرا مکاشفه نامند و شرط صحت و اوقات
 استغراق است در ذکر و غیبت از محسوسات و وجود احوال و تجرید سر از ملاحظه اغیار و اوقات
 و منامات بعضی کاذب باشند و بعضی صادق زیرا که بیشتر در اوقات و منامات نفس بآرامش
 مشارک بود و بعضی مستقل و کذب صفت نفس است و صدق صفت روح پس کذب بدرک نفس بود
 و صدق بدرک روح و اوقات چنانکه مومن موحدا بود بعضی رانک و فلاسفه و برابره را از نهایت
 ریاضت نیز می شود لیکن ایشان را بدان منزله نبود بلکه داعی سوی غلو ضلالت و غور شود اما در
 حق مومن موحداست بود چه سبب تقویت یقین و مزید عبودیت ایشان گردد و مکاشفات همه
 صادق باشند زیرا که مکاشفه از نمودن حضرت خداوند تعالی است در حالت تجرد روح از غشاوه بدن
 چو هر بد آنکه هر یک از اوقات و منام منقسم است به قسم کشف مجرد و کشف تخیل و خیال مجرد
 کشف مجرد آنست که کسی بیده روح مجرد از خیال صورتی که هنوز در غیب بود در خواب یا در واقع
 مطالعه کند و بعد از آن همچنانکه دیده باشد در عالم شهادت واقع شود یا از غیب بعالم شهادت آمده باشد
 لیکن نسبت با بیننده حکم غیب و احوال کسیند که فلان جایی و فیه است برین صفت پنهان چنان
 باز جوید هم بران صفت بود که دیده باشد و این را کشف مجرد از آن خوانند که قوت تخیله در آن هیچ تصرف
 نه نموده و آنرا لباس خیالی نه پوشانیده و اگر این معنی بطریق مشابهه ادراک شود بدرک آن بصیرت
 روح بود اگر با سماع تائید و القاء سمع معلوم شود واسطه ادراک آن سمع روح بود و فرق میان
 کشف مجرد و مکاشفه آنست که کشف مجرد در خواب یا در واقع بود و خواب و واقع در حال غیبت از
 محسوسات و مکاشفه در بیداری بود و کشف تخیل آنست که در خواب یا در واقع در حال ادراک روح
 نفس مداخلت نماید و قوت تخیله آنرا از خزانه خیال کسوت صورتی مناسب از محسوسات بپوشاند
 و در آن کسوت مشاهده افتد معبر و تعبیر آن مناسب صورت خیالی عبور کند و حقیقت آنرا که بدرک
 روح بود در یاد چنانکه مومن و مراد و مقادیر مبارک نزدیک حضرت شیخ ابن مرین قدس سره رفت
 و گفت که خواب دیده ام که فروج مردم را ختم میکردم و از مباشرت مباح بازمی داشتم فرمودند که تو
 موزنی قبل از وقت اذان میگوئی بدان سبب مردم را از مباشرت مباح منع میکنی در یافت که قوت
 تخیله او معنی بدرک روح را که منع مباشرت مباح است در صورت خیال ختم فروج پوشانیده چه در
 عالم شهادت صورت ختم را از بهر منع تصرف دیده بود و در خزانه خیال چنان باقی مانده و خیال بر او است

که بسبب غلبه خواطر نفسانی روح از مطالعه عالم غیب محجوب بماند و در حال نوم یا در واقع آن خواطر قوی تر گردد و قوت تمخیل آن خواطر را کسوت خیالی پوشانیده بر نفس عرض کند و نفس صورتها را آن خواطر بعینها مشابه کند چنانکه کسی را پیوسته خاطر گنج یافتن غالب بود و بیند که گنجی یافته است معبر داند که این مشابه از روی نفس است آنرا اعتبار نکند و این را خیال مجرد و خیال باطل خوانند و این معنی اگر در خواب افتد آنرا اضغاث احلام گویند یعنی خوابها را پریشان از تحریکات نفس و یا تمخیلات شیطانی خوانند ^{و در خواب} باطل که تعبیر نه پذیرد و اگر در واقع افتد واقع کاذب گویند و درین قسم وقوع صدق اصلا صورت نه پذیرد چه نفس با استقلال به مشارکت روح منشی خواطر بود و صدق از صفات نفس و در کشف منجیل زمان گویند که بر حقیقت که کشف می شود آنرا در کسوت خیالی مناسب مشابه میکند و در کشف منجیل مداخلت کذب باشد لیکن کذب محض صورت نه پذیرد چه اگر بعضی از خواطر نفسانی بادرکات روحانی پیوند و جمله را تمخیل کسوت خیالی پوشانند بعضی از آن صادق بود و بعضی کاذب معبر بقوت علم حقائق مدرک روحانی را از سواست خاطر نفسانی فالص گرداند و اگر در حال ادراک روح خواطر نفسانی بادرک روحانی متغیر نشود و تمخیل جز حقائق روح را لباس نپوشاند واقع یا خواب صادق بود -

^{۱۳۶۶} **چهارم در کشف منجیل صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که کشف منجیل چنان بود که روح انسانی** در خواب یا در واقع بعضی از منجیات دریابد و نفس بجهت تعلق بدو باو در آن ادراک مشارکت نماید و بقوت تمخیل آنرا از خزانه خیال کسوت صورت مناسب از محسوسات پوشاند و در آن کسوتش مشابه کند پس معبر یا شیخ در تعبیر و تفسیر آن نوم یا واقع بوجه مناسب از صورت خیالی عبور کند و حقیقت آنرا که مدرک روح بود دریابد و بیان کند چنانکه وقتی موزنی در ماه رمضان پیش ابن سیرین رفت و گفت بخواب چنان دیدم که فروج مردم را ختم میکردم و از مباح باز میشد اتم ابن سیرین گفت تو موزنی و پیشتر از وقت بانگ میگوئی و بدان سبب مردم را از مباشرت مباح منع می کنی دریافت که قوت تمخیل او معنی مدرک روح را که منع بود از مباشرت مباح در صورت خیال ختم فروج پوشانیده است چه در عالم شهادت صورت ختم را از بهر منع تصرف دیده بود و این صورت در خزانه خیالی باقی مانده و همچنانکه مرید مجاهد در واقع بیند که با سبع و بهائم در محاربه است و یا با حیات و عقارب و قتال یا با کفار و ملائکه در جدال شیخ داند که او با نفس در مقام جهاد است و گاه معنی صفت غضب و شهوت او را در صورت حیات و عقارب می بیند گاه معنی تمرد و تجرد او را در صورت کفار و ملائکه می نماید علی بن ابراهیم حقیقت که بر کشف می شود آنرا در کسوت خیالی مناسب مشابه کند ^{و در کشف منجیل} نام این قسم کشف منجیل کرده شد و درین

قسم در اخلاص کذب باشد ولیکن کذب محض در آن صورت نه بند و بسبب آنکه از ادراک روح خالی نباشد پس اگر در حال ادراک روح خواطر انفسانی بادرک روحانی منغم نشود و تخمیل جز حقائق مدركات روح را لباس خیالی پوشانند آن واقع یا خواب همه صادق بود و اگر بعضی از خواطر انفسانی بادرکات روحانی پیوند و حمله را تخمیل کسوتها بر خیالی پوشانند بعضی از آن صادق بود و بعضی کاذب پس معبر بقوت علم تعبیر حقائق مدركات روحانی از شوائب خاطر انفسانی خالص گرداند

^{۱۳۷} جوهر در خیال مجرد صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که خیال مجرد آن بود که خواطر انفسانی بر دل غلبه کند و بعلیه آن روح از مطالعه عالم غیب محجوب ماند پس در حال نوم یا واقع آن خاطر قوی تر گردد و تخمیل بر یک کسوت خیالی پوشانند و مشاهده افتد یا صور آن خواطر بعینها چنانکه کسی را پیوسته خاطر گنج یافتن غالب بود و در خواب بنید که گنج یافته است یا مراضی که داعیه قبول خلق او را بران داشت بود و واقع بنید که مسجود خلایق است معبر و شیخ دانند که این مشاهده نتیجه آرزوی نفس است لاجرم آن اعتباری نکنند و خیال باطل خوانند و این معنی اگر در خواب افتد آنرا صفات اعلام گویند و اگر در واقع افتد واقع کاذب خوانند

^{۱۳۸} م جوهر بد آنکه سالک را بقدر رفع حجاب و صفای عقل اول دیده عقل او کشاده می شود و معانی معقولات روی می نماید و این را کشف نظری گویند برین اعتماد شاید بیشتر حکما درین مقام مانده اند و هست بر تخرید عقل و ادراک معقولات گماشته و عمر و ان صرف کرده و آنرا وصول بمقصود حقیقی شناخته و چون سالک ازین بگذرد و بنور دل پیوندد و مکاشفات دلی پدید آید و این را کشف نوری خوانند و چون ازین بگذرد و مکاشفات سری پدید آید امر را آفرینش و حکمت وجود هر چیز ظاهر گردد و این را کشف الهی گویند و چون ازین بگذرد مکاشفات روحانی پدید آید و عوالم نامتناهی مکتشف شود و این را کشف روحانی گویند و چون ازین بگذرد مکاشفات خشی پدید آید و عوالم صفات حضرت خداوندی راه یابد و این مکاشفات صفاتی گویند و برین حال اگر بصفت علمی مکاشفه شود و علم لدنی پدید آید و اگر بصفت متممی مکاشفه شود و استماع کلام الله تعالی و خطاب پدید آید و اگر بصفت بعیری مکاشفه شود و رویت و مشاهده پدید آید و اگر بصفت جلال مکاشفه شود و بقای حقیقی پدید آید و اگر بصفت وحدانیت مکاشفه شود و وحدت پدید آید باقی صفات را بهرین تمایس که با کشف ذاتی مرتبه باینست عبارت و اغارت از بیان آن قاصر

^{۱۳۹} جوهر در شفا مذکور است که حضرت خواجه عبید الله احرار قدس سره میفرمودند نهایتی که اولیا بآن میرسند آنست که مشاهده از ایشان غائب نشود یا آنکه مشاهده از ایشان غائب شود از غایت

استغراق در مشاهد و شاید حقیقی و میفرمودند که تجلی کشف است و ظهور را یعنی بر دو گونه تواند بود یکی کشف عینی و آن مشاهده بحال مقصود است بچشم سر از دارا بجزا دوم آنکه بتوسط کثرت احضار با غلبه محبت آنچه غائب است کالمحسوس شود زیرا که از خواص محبت است که غائب را کالمحسوس گردانند اینست نهایت اقدام ارباب کمال در دنیا و میفرمودند که آیا نهایت این کار حضور و مشاهده است یا فنا نیستی و آنچه فهم میشود از کلام بعضی اکابر اینست که نهایت حضور و مشاهده باشد لیکن در واقع نهایت فنا نیستی می نماید زیرا که گرفتار حضور و

مشاهده نیز گرفتار نیست

۱۵۰
جوهر چون تجلیات متوالیات الهیه بر دل سالک متعاقب گردد و در تحت غلبات تجلیات از دائره تکلیف و طور عقل بیرون افتد و از جام مالامال وصال مست گشته و از کاسات مترادفات تجلیات از دست رفته در غلبات سکر و حال تلفظ بکلماتی کند که چون آنرا باحوال بسیار مداریس دانائی سوازنه کنند نوعی از سواد ب نماید بر ایشان مواخذه نباید کرد و بمناسبت آن محل و حال که گفته قبول باید کرد و اگر حوصله قبول آن نداری باری بآن طعن بکن

۱۵۱
جوهر در شحات مذکور است که حضرت خواجہ عبید اللہ احرار قدس سره میفرمودند که مردم تصور کرده اند که مگر کمال در انانیت گفتن است و کمال در انانیت که انانیت از پیش بردارند و هرگز یاد و سر نکنند و میفرمودند که اصل کاری پیوند نیست پس فرمودند که پیش من هیچ شعری بهتر ازین رباعی نیست که بهلوان محمود لوبیا گفته است رباعی

جانا بقمار خانه رند چه چند اند	با مردم کم غیب با کم میوندند
رندی چندند و کس نداند چندند	بر لب و نقد بر دو عالم چندند

بعد از آن فرمودند که اگر کسی حقیقت معنی لا اله الا الله را داند ازین سخن داند که حقیقت بهلوان محمود گرفتار هیچ قیدی نبوده است و تجلی ذاتی مشرف بوده و روزی بعضی از خدام و اصحاب را مخاطب ساخته سخنان میفرمودند و در آن اثنا فرمودند حاصل آنکه سعی می باید کرد تا دل را توجیه و انمی بجناب مستطاب حق سبحانه و تعالی حاصل شود بعد از آن تواند بود که ویرا آگاه سازند باین معنی که این توجیه از دست نبد تا او داند متوجه در میان هیچ دخل نبوده است

۱۵۲
جوهر در شحات مذکور است که حضرت خواجہ عبید اللہ احرار قدس سره میفرمودند کسی را که دعایه این طریق باشد و در آن اثنا خاطر تامل و تأمل و تألیف و تدبیر نماید که استغفار بسیار کند اگر بآن دفع نشود جایی رود که از زمان دور تر بود اگر بآن نیز دفع نشود دست بر میزد و تقییل طعام مداومت نماید و بعد از آن

که قوت شوی را تسکین حاصل شود و اگر بآن نیز دفع نشود و گویا رستن تا گردد و از مردگان عبرت گیرد و از ارواح
 بزرگان استمداد و همت کند اگر بآن نیز دفع نشود و گویا زندگان گردد و از بواسطه ارباب قلوب در یوزه نماید شاید
 که بار آن خاطر از وی بردارند و او را در زیر آن بار ضائع نگذارند و میفرمودند که که خدا فی انبیا و اولیاء امت
 که با وجود آن از حق سبحانه و تعالی شونند و عوام الناس را نیز لائق است که بآن تکمیل مرتبه حیوانیت می کنند
 اما طائفه که درین میانه اند و آرزو سه طریقه دارند ایشان را بغایت نامناسب است یک نفس که با حق سبحانه
 از ورون براید بهتر از هزار فرزند است زیرا که در آن هزار فائده و نفع است و درین هزار فتنه و ضرر و میفرمودند
 که اگر بالفرض مرا پانصد سال عمر باشد همه را صرف استغفار کنم هنوز تدارک آن گناهی که از من صادر
 شده است نتوانم کرد و آن گناه که خدا فی است و صاحب شحات قدس سره فرمود اگر درین سخن آن که از
 حضرت ایشان نقل افتاده کسی را دغدغه شود که که خدا فی سنتی است پسندیده و در صفت آن آیات و قرآنی
 طاهر است و احادیث صحیحیه ثابت پس نفی کردن آن روان بود و جواب ازین دغدغه آنست که نفی اینها به دلیل
 اطلاقی است بلکه به نسبت بعضی اشخاص است که لائق بحال ایشان تجرید ظاهر و باطن است مخفی مانند که در
 بزرگانی بحسب حکمت الهی آنچه مناسب حال طالبان و مصالحت کارمندان است بزرگان اولیا و اهل اشیا که
 و ایشان علم حاصد محمدیه اند علی معصومین الصلوٰه و السلام جاری میشود پس چون درین زمان مناسب
 حال مبتدیان طریقت طریقت شیوه تجرد و فراغت بود و لاجرم حضرت ایشان که حکیم الهی بودند و جامع حکم
 نامتناهی اند به تجرد ایما نمودند و از تامل اجتناب فرمودند -

۱۵۳

چون در شحات مذکور است که حضرت خواجه عبید الله احرار قدس سره میفرمودند که سالک را
 باید که راه مذلت و خواری سپرد و بر اے حصول نیستی تا جمال شاید لا الهی و لا الهیة نیستی ببیند و میفرمودند
 بر طالبی که از خواری و دشنام مردم خوش بر نیاید بگزیند بوی از معانی مردان بمشام جان او نخواهد رسید
 زیرا که نزد اهل تحقیق لا فاعل فی الوجود الا الله امری مقرر است پس هر چه از محبوب رسد از دشنام
 و خواری محب بنیاد مایه سرور و موجب خنور خواهد بود و میفرمودند که به نسبت کسی چیرے گوید که از آن
 نقصان لازم آید البته آن کس را ناخوش خواهد آمد و آدمی مجبور است بآنکه از نسبت نقصان بوسی متاثر
 شود و ناخوش گردد و کار آنست که این ناخوشی را از خود دور کند و انیمانی جز بر جمع بخت حق سبحانه و تعالی
 میسر نیست بزرگوار قبه نمی شود و سلوک نزد ارباب طریقت مقبره باین است و میفرمودند که اگر بر طریقت
 گفته اند به بدست و دشنام که از کسی نسبت بتو واقع شود باید که بحقیقت دانی که توانی اگر ترا خوک و گاو
 و اسب آن گویا یقین کنی که در توان از آن صفات حصه است چرا که آدمی نسخی جامع است پس اینها که

ملکی دارد از صفات سبحی و بهیمی نیز خالی نیست یکی از اکابر پیش سید الطائفة حضرت شیخ ابوالقاسم
 جنید بغدادی قدس سره شسته بود حضرت شیخ شبلی قدس سره در آمدند آن بزرگ حضرت ایشان را پیش
 حضرت سید الطائفة ستایش بسیار کرد و بعد از آنکه سخن ایشان تمام شد حضرت سید الطائفة فرمودند که این
 تعریف این خوک را کردی آن بزرگ بغایت متفعل شدند که بواسطه تعریف ایشان حضرت شیخ مر
 حضرت شبلی را خوک خواندند اما در باطن و ظاهر حضرت شبلی را از آن هیچگونه اثری که است پدیدان نشد و
 هیچ تغییری در ایشان راه نیافت

حسیت تعظیم خدا و فراستن	خوشتن را خوار و خاکی داشتن
-------------------------	----------------------------

۱۵۵ جوهر سیر بفتح اول و سکون یا بمعنی رفتن و رفتار و سیر و انواع است نزولی و عروجی سیر نزولی
 عبارت از سیر وجود مطلق است براسه ظهور وجود مقید و این تنزل احدیت است در مراتب کثرات
 امکانیه از جهت اظهار احکام اسما و صفات و سیر نزولی را سیر مطلق و مقید و سیر کلی در جزوی و سیر
 ظهوری و انبساطی نیز خوانند و آن از مرتبه عقل کل است تا مرتبه انسانی و در سیر نزولی هر چند از مبدأ
 دور تر میگردد و ظاهراً تیره و جامع ترمی شود مثل سیر دریا بسوی ساحل و سیر عروجی اشارت است از سیر وجود
 مقید برای خفای مقید و مطلق و سیر عروجی را سیر رجوعی مقید بجانب مطلق و سیر عروجی بسوی کلی و سیر
 شعوری و انقباضی نیز خوانند و این سیر از مرتبه انسانی تا مرتبه ذات مطلق است و در سیر عروجی هر چند که از
 مبدأ بیشتر رود و مجرور و خفا ترمی شود مثل سیر قطره بسوی دریا و در رشحات مذکور است که حضرت خواجه عبدالله
 احرار قدس سره میفرمودند که سیر بر دو نوع است سیر تخیلی و سیر مستدیر سیر تخیلی بعد در بعد است و سیر
 مستدیر قرب و قرب سیر تخیلی مقصود را خارج از دائره خود طلبیدن است و سیر مستدیر گردول خود گشتن
 و مقصود را از خود جستن

۱۵۶ جوهر چون سالک بسیر رجوعی بمقام احدیت که مبدأ است وصول یافت و وجود مجازی او در وجود
 حقیقی محو مطلق گشت اعتبار بر با و مر بوب بر ترفع شد و غبار غیریت و بهی به متوج دریا به وحدت فروشت
 و غیر حق مطلق نماند و بعد فنا و اتصال بمقام اطلاق بسیر نزولی و ظهوری بحسب تکمیل ناقصان بمقتضا
 حکمت جناب الهی باز بعالم تقید نزول نمود و درین سیر بابتد بر سالک ظاهر شد که یک حقیقت است
 که بصورت کثرات اشیا تجلی و ظهور نموده و در هر تعینی از تعینات بصفت خاص ظاهر گشته و غیر از وجود
 واحد هیچ موجود حقیقی دیگر نیست و نمودن کثرات از مقتضیات کثرت صفات است و از کثرت صفات تکثر در
 ذات واحد لازم نمی آید و کلیت و جزویت و اطلاق و تقید همه اعتبارات آن حقیقت اند و غیرت اشیا

مجرد اعتباری بیش نیست

۱۵۶

جوهر بدانکه این سفر که سیر و سلوک مقید است بجانب مطلق و معبر بسیر الی الله است جز از انسان کامل متصور نیست و حاصل نمی شود الا بجزیه مطلق حق یا بجزیه مقید حق و سیر و سفر بجزیه مقید حق بکلمه اکثریت و جزیه مقید عبارتست از ولایت ارشاد و شیخ کامل و توبه و تبتل و نفی خواطر و ذکر و فکر تمام و توجه بمبدأ بدام و توکل و تسلیم و تجرید و تفرید و مشاهد و معاشنه و سکر و محو و انفصال و اتصال و فنا و بقا -

۱۵۷ جوهر صاحب مشرح گلشن راز قدس سره میفرماید که چون سالک مسافر سیر الی الله گردد و ضرور او را بر جمیع مراتب تنزلات عبور باید نمود تا بمقام اطلاق رسد و چون سیر سالک بعالم مثال که عالم ملکوت است برسد قومی روحانیات را متمثل بصورت مثالی که مناسب صفای سالک باشد مشاهده نماید سالک را در مشاهده صور مثالی دو حالت است یکی آنکه اگر آفتاب و ماه و ستاره بنید و در آن عین که می بیند میداند که همین آفتاب و ماه و ستاره است و این محتاج تعبیر است و حالت دوم آنکه در عین رویت ایشان چنان میداند که آفتاب و ماه و ستاره حضرت حق تعالی است از زمان و محل تجلیات آثار است

۱۵۸

جوهر صاحب ثمرات الحیات بنجامت پیر خود حضرت شیخ برهان الدین قدس سره التماس نمودند که برگاه ذات متعالی صفات جناب حق سبحانه و تعالی را نهایتی متصور نیست و تحقیق است که سیر فی الله نیز لایقناهی است فکیف تعریف نمیشی بر سالک طریق تحقیق صادق افتد فرمودند که در ویش رشتی نه از آن رو گویند که سیر و سیریه منتهای ذات بلا امکان و جهات پیوست بلکه بدین وجه گویند که منتهای طلب خویش رسید و سیر و سلوکش بر طبق مراتب و مقامات و می تنهایی کردید و شکر خدا که آنچه طلب کردم ان خدا بر منتهای همت خود کامران شدم و مر آنست که و ما من الا له مقام معلوم یعنی نیست هیچکس از ما مگر آنکه ما او را مقامی است معلوم که از آن مقام تجاوز نتواند کرد و

عقل و جان از کمالش آله نیست

هیچ کس را بکنه او ره نیست

۱۵۹

جوهر افکار که وسیله معرفت است با مصطلاح اهل ارباب کشف و شهود رفتن سالک است بسیر کشفی از کثرات و تعینات بجانب وحدت وجود مطلق و این رفتن عبارت از وصول سالک است بمقام فنا فی الله و محو و تلاش گشتن در اشعه نور وحدت ذات یعنی سالک تعین خود و جمیع تعینات در بجز وحدت مستغرق یابد و بعد از فنا و رجوع بعد هم صلی شحوق بقا با بقا گشته اشیا را منظر یک حقیقت بنید و شناسد و این مرتبه نهایت شود و کاملانست

۱۶۰

جوهر افکار با مصطلاح این طائفه علیه رفتن سالک است بسیر کشفی از کثرات و تعینات و این توان

عبارت از وصول سالک است بمقام فنا فی الله. محقق آن کاملی که حقیقت اشیا کما یبغی بر وظایف و منکشف گشته باشد تفکر عبارتست از سیر الی الله و سیر فی الله و سیر بابتد موقوف است بتجربید ظاهر و تغریب باطن یعنی بحسب ظاهر ترک اشتغال و پیوسته و مال و ملک و جاه و منصب و هر چه سالک را زیاده است باز دارد از همه اعراض نماید و از همه مجر و شود و بحسب باطن دل و سر خود را از غیر حق معروض نماید و اگر داند و نداند و باطن متوجه حق گردد و دو یک نفس از یاد آنحضرت غافل نباشد.

از علی بشنود که آن طاغوت تست

هر چه مانع آید از یاد دوست

۱۶۱ جوهر تفکر سه نوع است ممنوع و مستحب و واجب ممنوع و آن تفکر در ذات پاک حضرت خداوند تعالی و تفکر در انجام کار و در حکم و در مضایح او سبحانه و تعالی و تفکر در امر خلق که نهال خصومت است و مستحب و آن تفکر در صنایع حضرت خداوند تعالی که مورت حکمت است و تفکر در عجایب و اقسام آن و تفکر در نعم و ناز و آلاء بی اندازه حضرت خداوند تعالی که موثر محبت است و واجب و آن تفکر در افعال خویش که موجب تعظیم حضرت خداوند تعالی است و تفکر در عیوب خویش و آن مصدر خرم است و تفکر در عرض نامر اعمال و ملاحظه صحیفه افعال خویش و آن بنشایدیم است

۱۶۲ جوهر تفکر سه است تفکر در عیبهای نفس خود تا آنرا باصلاح باز آرد و این بمنزله عبادت یک شبانه روز است و تفکر در آلاء حضرت خداوند تعالی و این شکر و طاعت می آرد و بمنزله عبادت یکساله است و تفکر در آفرینش آسمانها و زمینها و ولاتل و خدا نیست حضرت او سبحانه و این ایات ایمان است و بمنزله شش سال است و در حدیث است که تفکر یک ساعت بهتر از عبادت هفتاد و سال است و نیز در حدیث است که تفکر یک ساعت بهتر از عبادت آدمیان و پیران است

۱۶۳ جوهر بد آنکه اهل تصوف سه چیز را میخوانند جذبه و سلوک و عروج جذبه عبارت از کشش است و سلوک عبارت از کوشش و عروج عبارت از بخشش

۱۶۴ جوهر جذبه دو نوع است خفی و جلی جذبه خفی عبارتست از دوست داشتن بنده حضرت خداوند تعالی را و جذبه جلی عبارتست از دوست داشتن حضرت خداوند تعالی بنده را و سلوک ممکن نیست مگر بجزبه خفی و وصول الی الله تعالی ممکن نیست مگر بجزبه جلی تا حضرت خداوند تعالی بنده را دوست ندارد و بنده بحضرت خداوند تعالی نرسد و مشرف نشود که از سالکان بجزبه جلی مگر بمنابعت جناب مستطاب سید المرسلین صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه اجمعین قل اکنتم من تحبون الله فاتبعونی یحبکم الله و لیغفرکم ذنوبکم و الله بخفور رحیم بگو اے محمد

صلی الله تعالی علیه وآله و اوصیاءه و سلم اگر دوست میدارید جناب خداوند تعالی را پس بروی من کنید تا دوست دار و شما را جناب خداوند تعالی و پیامبر و کائنات شما و جناب خداوند تعالی آمرزنده و مهربان است

محال است سعدی که راه عفا | توان رفت جز در پی معصی

۱۶۵ جوهر بداند که نزد اهل طریقت سلوک و ریاضت و تصفیه بواسطه آنست که مستعد جذب جناب الهی شوند و الا هر کس را بعمل و حصول با تحفرت ممکن نیست -

۱۶۶ جوهر مجاهده ریج و شقت و کوشش و با کافران جنگ کردن در لغت است و در اصطلاح حضرات صوفیه مجاهده عبارتست از کارزار کردن با نفس و شیطان از حضرت شیخ بهاء الدین زکریا قدس سره پدید که مجاهده چیست فرمودند مجاهده آنست که هر چه نفس آید و کند تا بست سال آن آید و بدون رساندن و فرود که مدت بست سال نفس خود را در این پنج درم سنگ آب و در دو درم سنگ طعام نهاده ام و بنزد خود میدانم که هنوز چیزی نمیکند و نزد مستقامان این پنج و پنج است که ایشان بهشتا و گان سال نفس را آب نداده و در عذاب داشته اند و حضرت خواجہ محمد حشتی قدس سره مدت سی سال در عالم تحیر اساده می بودند بیکو مبارک ایشان بر زمین نیامده یک سال دو سال نفس را آب و نان نهاده و شهبانها و سکوس مشغول بودند و در آن خانه بودند و در آن آن سرگون پیاوینته و نماز کرده پس اسی عزیز سیرت مشایخ سادت و اهل طریقت در ریج و آهمن نفس و ترک و اوان آسانها بود

۱۶۷ جوهر حضرت جامی قدس سره فرموده که سیفر مایند که ورزش این نسبت ترفیه بروحی باید کرد که در هیچ وقتی از اوقات و هیچ حالتی از حالات از این نسبت خالی نباشی چه در آمدن و رفتن و چه در خوردن و نوشیدن و حفظن و چه در شنیدن و گفتن فی الجمله در هیچ حرکات و سکناات حاضر الوقت می باید بود تا بطلالت نگذرد بلکه واقعتا نفس باشد تا بغفلت بر نیاید -

۱۶۸ جوهر در رشحات مذکور است که حضرت خواجہ بهید الله احرار قدس سره میفرمودند که لطافت این نسبت بروحی است که نفس توجیه بوسی مانع ظهور نیست چنانچه در نظام بر جیای این معنی ظاهرت که چون با ایشان نیک متوجه شوند مجبور گردند و هم حضرت ایشان فرمودند که لطافت این نسبت بروحی است که اگر کسی را بی حمت کلی هم برنی این نسبت غائب نشود -

۱۶۹ جوهر صاحب مفتاح الانوار قدس سره میفرمایند که بعضی نفوس قدسیه اند که احتیاج ندارند کسبی حضرت حق تعالی مرشد ایشان است و کائنات فضل الله فاما با این همه بیکی از روح بزرگی تعلق می بخشد که به نسبت روحی که با او میسراند ایشان را نصیب او و سببه گوید

اگر از غیر و مصالح است صحبت او بهتر و اگر از ابل شر و فساد بود و حدت از صحبت او بهتر هر صحبت که بناس آن
 صحبت جناب الهی بود محمود و هر صحبت که مبنی بر هوا و مشا رکت لذت فانی بود مذموم و فائده صحبت وقتی است
 و بد که هر شرائط و آداب آن عمل نماید و آداب صحبت بسیار است از جمله است آداب بمشابه اصول اندامیت
 که آداب دیگر از آن معلوم شود و آداب اول تخلص نیست و احکام قاعده صحبت است طالبان صحبت را باید
 که ابتدا تخلص نیست از شوائب علل فانیه و مخطوط عاجله کنند.

۱۴۴

جو هر بد آنکه صحبت اجنبی سبب فتور نسبت و موجب تفرقه و کدورت است و زنی فتوری بود وقت حضرت
 شیخ بایزید بسطامی قدس سره راه یافت فرمودند که در مجلس ما بیکانه است بخت و جوی آن باید پرداخت
 چون بخت و جوی بلیغ کردند عصای بیکانه یافتند آنرا بیرون انداختند فی الحال واحد وقت خود شدند و حضرت
 خواجه احمد انبوهی قدس سره نیز روزه و نسبت فتوری دید فرمود که بیکانه درین صحبت رسید که بواسطه آن
 سه شته نسبت کم گردید چون تفحص کردند کفش بیکانه یافتند آنرا بیرون انداختند تفرقه جمعیت مبدل گشت
 و صفای وقت فی الحال و پیوست و هم یکی از اصحاب حضرت خواجه عبید الله احرار قدس سره جامه بیکانه
 پوشید و مجلس حضرت خواجه حاضر گردید بعد از خطه آنحضرت فرمودند که درین مجلس بوسی بیکانه می بایم پس
 انگریز را فرمودند که این بواز تو می آید ما لباس بیکانه پوشیده آن عزیز بر فراست و آن جامه از بر کشیده
 و در انداخت و در شحات مذکور است که حضرت خواجه عبید الله احرار قدس سره میفرمودند که ابل این
 نسبت را صحبت در بدایت بغیر طائفه که این نسبت برایشان غالب است سبب فتور عظیم و این نسبت
 می شود اگر چه آن صحبت ابل زهد و تقوی باشد و این نه انکار زهد و تقوی است که آن در حمایت صفای
 نورانیت است لیکن چون بران طائفه زهد و تقوی غالب است ابل این نسبت را و صحبت ایشان همان
 نسبت حاصل می شود و از نسبت شریفه خود که فوق همه نسبتهاست باز می ماند چه حکم غالب است برین
 که صحبت بدان و بیکانگان را چه تاثیر باشد و از ایشان چه نسبتها رتبه حاصل شود و می فرمودند که با جمعی
 نشینید که بر شما غالب نباشند تا شما را نخورند غالب نباشند یعنی بحسب نفس و هوا قومی نباشند و شما را نخورند
 یعنی وقت شمار اصناف و نابود نکنند.

۱۴۵

جو هر دشمنات احمیات مذکور است که حضرت شیخ برهان الدین قدس سره میفرمودند اگر مرشد طالب
 خویش را از اختلاط با مشائخ دیگر منع نماید شاید زیر که طریق سلوک این طائفه مختلف است یکی خلوت
 می گزیند و یکی در جلوت می نشیند یکی ریاضت میفرماید و یکی رعایت قوت می نماید چون سالک مبتدی
 به اختلاف سلوک پیرو خویش مسالک متنوع مشاهده کند که مکمل که مذکور شد و در ورطه تعطیل افتد و میفرمودند

بر که مذہب او مخالفت نماید صحبت او اخلاط را نشاید زیرا که در آن مصاحبت مدانست نموده آید
و آن بقاعده اہل نفاق گرایدے تخت موعظہ پر صحبت این حرف است کہ از مصاحب جنس آخر اک
و میفرمودند کہ از صحبت مجاذیب نیز محترماً باید بود و از بر کونہ اعداد و اعانت این حیاحت باید نمود زیرا کہ در خدمت
مجدوب فائدہ است و در محبتش نقصان عائدہ۔

۱۷۹

جوہر در شحات مذکور است کہ حضرت خواجہ عیسا اللہ احرار قدس سرہ روزی یکی را مخاطب ساخت
فرمودند کہ اگر در صحبت خواجہ بہاء الدین قدس سرہ ترانستہ حاصل شدہ باشد بعد از آن صحبت بزرگ
دیگر افتی و از وی نیز بہان نسبت بازیابی چہ می کنی خواجہ بہاء الدین رامی گذاری یا نمی گذاری پس
فرمودند کہ از ہر جاے دیگر کہ آن نسبت را بازیابی باید کہ آنرا ہم از حضرت خواجہ بہاء الدین دانی
و فرمودند کہ یکی از مریدان قطب الدین حیدر بخانقاہ شیخ شہاب الدین سہروردی قدس سرہ افتا
بجایت گرسنہ بود و روی بجانب دو پیہ خود کرد و گفت شیخا اللہ قطب الدین حیدر حضرت شیخ شہاب الدین
از حال وی آگاہ شدند فادامہ فرمودند تا طعام پیش وی آورد چون درویش از طعام فارغ شد باز رو
بجانب وہ پیہ خود کرد و گفت شکر اللہ قطب الدین حیدر کہ ما را پیچ جافرو کند آستہ چون خادم نزد شیخ
رفت از وی پرسیدند کہ چون یافتی آن درویش را گفت سہل کسی است طعام شما میخورد و شکر قطب الدین حیدر
میگوید شیخ فرمودند کہ مرید۔ از وی می باید آموخت کہ ہر جا فائدہ می یابد از برکت شیخ خود می داند
چہ بظاہر و چہ بباطن۔

۱۸۰

جوہر و ربیان خلوت صاحب مصباح الہدایہ قدس سرہ میفرمایند کہ خلوت داشتن بدین طریق
کہ رسم تصوف است امری محترماًست و از جملہ تمکینات ایشان و در روزگار حضرت سرور عالم صلی اللہ تعالی
علیہ وآلہ واصحابہ وسلم جز صحبت سنت نبود و فضیلت آن بر دیگر فضائل راجع آمدہ و از صحبت صحابہ را
بصحت نسبت کردہ اند نہ بوضع دیگر چہ پیچ وصف ایشان را و رامی صحبت سید عالم صلی اللہ تعالی علیہ
وآلہ واصحابہ وسلم بود بسبب آنکہ نفوس ایشان از برکت مشکوٰۃ نبوت بعفت طاعتیت موصوف بود و از
پرتو نور عصمت بزرابست و طہارت محفوف لاجرم ملازمت صحبت ایشان را از ہمہ چیز فاضل تر بود و اولیہ
عبادات کامل تر بعد از آن چون آفتاب رسالت بحجاب غیب ستواری گشت نفوس بحجاب ارقیہ طہائیت
اندک اندک و حرکت آمدند و خلافت و جدال و اختلاف پیدا شد و خلوت مرغوب و محبوب گشت طالبان
حق تعالی از بہر سلامت دین صوامع و خلوات اختیار کردند ہر چند خلوت در عہد رسالت منت نبود و لیکر
پیش از آن حضرت سرور عالم صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ واصحابہ وسلم صحبت علیہ صحبت خباب کنی خلوت دست

داشتی و گاه گاه بفراغت و استراحت و تعبید شها گزاشتی

تو هر وقت از خلوت صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرمایند که مراد از خلوت پیش بنویان
مقصود و مقید نیست باریعین چه انقطاع از خلق و اشتغال بحق تعالی امری مطلق است با دوام عمر و دام
آن پیوسته و فائده تعیین اربعین آنست که مبادی کشف غالباً با تکمال این مدت پیاوند شرط است ظاهر
شود و اگر کسی را آن دولت دست دهد که اوقات خود را تا آخر عمر بطاعات حق تعالی و فراغت از خلق مشغول دارد
و در آن نعمتی نبود و اگر تواند چند مدت خلوت در میان بر آورد و اقلش آن بود که هر یک سال یکبار خلوت نشیند
و فائده خلوت صورت نه بدو الا بما فطرت اثرات آن پس بر کرا غریمت خلوت بصحیح گردد و شرط آنست که اول
تخلیص نیست کند از ثواب طلب عواض دنیوی و اغراض اخروی چه ثواب اعمال پسب نیات است چند
نیست که مقصود است از عمل فاضل تر ثواب آن فاضل تر و کامل تر و هیچ شک نیست که هیچ مقصود و مقصد از قرب حق
حق سبحانه و تعالی افضل و اکمل نبود و هر چه غیر از دست بویست حدیث موسوم است و بویست فناموسوم و طافه
که مراد ایشان از خلوت دریافت فلور کرامات و خوارق عادات بود و نه قرب حضرت غرت اگر چیزی از مطلوب
برایشان شکست شود مکار و استدرج بود و چون اثرات اخلاص مراعات کرده شود باید که اگر مطالبی
تر عابره و متوجه بود از وظلمه و غیر آن از عمده آن بیرون آید پس غلی کامل بر آورد و در تطیف جامه و مقصد
احتیاط کند و جای برای خلوت گزیند که از شواغل و موانع دور بود و چون به خلوت رسد گوید رب اودخلنی
مدخل صدق و اخرجنی مخرج صدق و اجعل لی من لدنک سلطاناً نصیراً و چون بر سر مصلی رود
نخست پای راست در پیش بند و بگوید بسم الله و بالتهدی و الحمد لله و الصلوة والسلام علی رسول الله
اللهم اغفر لی و افتح لی ابواب رحمتک پس دو رکعت نماز بخشوع و خضوع از هر حضور بگذارد و در رکعت
اول بعد از فاتحه بخواند و من یعمل سوا او یظلم نفسه ثم یتغفر الله ید الله غفور رحیم و در دوم بنا
علیک توکلنا و الیک انبنا و الیک المصیر و از هر صدق از جمله ذنوب استغفار کند و باندزون الله
التقات باسوی الله با حضرت غرت انابت نماید و ادب چنان است که برابر قبله نشیند و تا تواند در حالت
جلوس بر هیئت تشدد بود و یا بنود چنان تصور کند که حاضر حضرت غرت است و رسول الله صلی الله تعالی
علیه و آله و صحابه و سلم حاضرند و بعد از تخلیص نیست و انابت و دوام اشتغال باحق تعالی بهت شرط دیگر
رعایت کند اول دوام وضو هر گاه که در وضو و کلماتی بنید تجدید میگویند تا نور طهارت ظاهر در باطن منعکس گردد
دوم دوام منموم قلمت طعام باید که مقدار فطوری از طلی طعام زیادت نبود و اگر بریان و نمک اقتضا کنند
بهمه و صاحب غایت سطل الله انما اقویا و موسو سلطان و ضعفای فبا بر شیب افطار کنند و متوسطان

بهر دو شب و اقویا بهر سه شب و قلت ملوایم را و تقلیل و تحلیل اجزای ثرابی که مایه کدورت و ظلمت و کثافت اند اثر می تمام است و بشرط چهارم قلت منام است باید که تا تواند خواب نکند و دوام سهر و تحلیل طوایف بدنی و تقلیل مواد انسیان و عصیان و جمل و غفلت بغایت موثر است و در امانت نفس و احیای قلب نیک مفید و بشرط پنجم قلت کلام است باید که بهواره زبان را از مکالمات با خلق نگاید و چه آفات کلام بسیار است و سلامت ازین آفات جز سکوت نیست و بشرط ششم نفی خواطر است باید که پیوسته جمله خواطر باقیوت ذکر دفع کند و بشرط هفتم دوام عمل است باید که علی الدوام طایفه و باطن خود را بکسوت عبادت و عبودیت متحلی دارد و اما متوسطان را مدد است بر تلاوت قرآن مجید بعد از اداء ورائض و منن او و همان خاصیت که اهل بدایت را از ملازم شدن ذکر و بی نمایا ایشان را از تلاوت حاصل گردد و اما متبتعان را که نور ذکر صفت ذاتی ایشان گشته باشد فاضل تر و رومی و کامل تر عملی صلوته است چه است صلوته عبادتی است تمامه جامعه که جمیع اجزاء عبادات از ذکر و تلاوت و شلوغ حوارج و خضوع قلب و روزه و سحر و سجده است.

۱۷۹

جو هر خلوت عبارت از صس حواس طایفه است برای فتح حواس قلب تا مشا به کند و در بیداری چهره سا که می بنید غیر رومی در حالت نوم و سد طرق حواس طایفه بشرط است برای فتح حواس قلب این طائفه بنا بر سلوک راه دین و وصول بمقامات یقین بر خلوت و غفلت و انقطاع از خلق نهاده و هم اولیا و انبیا در بدایت حال خلوت اختیار کرده اند و حضرت سرور عالم تعبد میکردند و در غار کوه در ایک هفته و دو هفته و گاهی اوقات میفرمودند و خارجا یک ماه و چون استقبالی حاجت بیرون آید در رنگ نکند و اگر در خانه در رنگ کرد و بقول امام اعظم اعتکاف فاسد شود و نزدیک صاحبیه فاسد نشود تا و رنگی اکثر از نیم روز نبود و اگر ساعتی بغیر عذر از خلوتخانه بیرون رود اعتکاف بر قول امام اعظم فاسد نشود و بر قول صاحبیه تا آنکه اکثر از نیم روز نباشد فاسد نشود و بعضی گویند اعتکاف صحیح نیست مگر در مسجد جامع و بعضی گویند صحیح نیست مگر در مسجدی که از آن ده شود و در پنج نماز با جماعت و مشایخ خانقاه ها خود را حکم و مین از بهر آنکه مقصود از مسجد با جماعت است و در خانقاه حکم نکند مگر بجز و خاموشی بهم کمالی کرده است و خلوتی و اعتکافی اگر بیرون علم و تعلیم قرآن مشغول شود و نزدیک امام اعظم فاسد نشود و نزدیک احمد کرده بود و اگر با امور دنیا مشغول شود بر قول امام اعظم فاسد نشود و خلوتخانه باید که خاموشی و خلوت بود بمقدار سه که در نماز بگذارد و در بقیه نشیند و در وقت نوافل نماز یکبار باشد و در شلوغ آفتاب و روشنی و زنیاید و اگر نماز نهار تا یکبار باشد

پرده خود گیر و چنان بگویند که آوازی هم نباید نزد بعضی در خلوت و عزلت غرق نیست و بعضی گویند که عزلت از خلوت بود

۱۸۰

جو هر چون در خلوت نشیند و عزلت گزیند باید که غسل نماید و نیت کند در آن غسل که این غسل سیت است یعنی خود را مانند مرده سازد و بپوشد خود را بحضرت خداوند تعالی سپارد و باشد پیش حضرت خداوند تعالی همچو مرده پیش غسل و در همه تصرفات حضرت خداوند تعالی را تصرف داند و از خلوتخانه بیرون نیاید الا بضرورت چنانکه برای وضو و نماز جمعه و جماعت و از جهت جمع بیرون آید بعد از آن آفتاب و بعضی گویند نزدیک یا ناک نماز و اگر دور باشد بیرون آید در وقتیکه ممکن باشد و باید که چشم در پیش و از دور راست و چپانگر و دول و زبان را مشغول ذکر گرداند و با غلبه شهوت نشیند تا او را نیکی از هر حق خالص نشود و استغفار بسیار گوید و بتضرع و زاری بحضرت خداوند باز گردد و خلوت آن بود که بجز از حق تعالی از همه جدا شود و دل از غیر حق تعالی خالی کند تا بجز حق تعالی اندر دل بی هیچ چیز از غیبتها نماند و خلوت گیرنده دلاوری و ثابت قدم در کار وین باشد و سالک خلوت گیرنده گوشت بسیار بخورد که خوردن گوشت دل را در قساوت آورد و در هفت یکبار یا دو بار بخورد و هر بار سی که بخورد و بوزن پنجاه درم شکم را پر کند و از این مجموع است نقصان خوردن سالک تقیه او اگر طعام خورده باید که تقیه یا سه خردستاند یعنی بسیار بخورد تا طعام منقرض شود و در بسیار خاییدن طعام قنوت و طعام حاصل می شود و بعضی خلوت است که بگوید و اندک نفس خود را بکلی برای جناب خداوند تعالی و غیر مقصود و منظور نباشد و بعضی منوی سه

دومی در دیوار کن تنها نشین | وز وجود خویش هم خلوت گزین

۱۸۱ جو هر چه اندک بعضی خلوت را بر عزت فضل ننهد و بعضی عزت را بر خلوت و هم ازین است که عزت را قایل الوجود و اندک خلوت را کثیر الوجود می گویند که خلوت غیر عزت است که خلوت از انبساط و عزت از تنفس و بعضی میفرمایند که عزت آنست که با خلق اختلاط نکند و در جماعت مردم نه نشیند و رغبت نماید و خلوت حبس حواس طاهرست برای فتح حواس دل تابنده سالک در میداری چیزه را که می بیند غیر وی بود حالت خواب و بختن طریقها سه حواس شرط است برای کشادن حواس لکار و شرط سالک است دوام خلوت و دوام طهارت و دوام نوکر بدل و زبان و دوام صوم و دوام حفظ لسان و دوام حواس اولای یعنی دوام نماز اوقات خمس با جماعت و داول وقت و دوام نماز جمعه و حسن ادب بجناب خداوند تعالی و اخلاص عسودیت و صدق در طلب و صدق در شوق و خضوع و صدق در زلفت و افتخار مسبوی جناب خداوند تعالی و صدق در توکل علی الله تعالی و صدق در ترک ریا و سمعه و صدق در دور کردن

تعالی عنده معنی آید مذکور ذکر کنند خداوند تعالی را بذكر کردن شب و روز هر جائے که باشد خواه در خشکی خواه در تری خواه
 در سفر خواه در حضر و هر حال که باشد خواه در غایت خواه در فقر خواه در مرض خواه در صحت خواه در سر خواه در علانیه
 یعنی همه حال هر حال از ذکر خداوند تعالی غافل نباشید که العبد عن الله تعالی من اکبر الکبائر شیخ سعد الدین
 قدس سره در شرح این رساله مسمی بجمع السلوک میفرماید آن کسانی که خداوند تعالی را دوست میدارند علامت
 ایشان همین است که همیشه در ذکر مستغرق باشند هیچ ساعتی بی ذکر فارغ نمانند بلکه صحبت ذاکران و دیدن نشان
 اشتیاق باشند و در خبرست چون آدم علیه السلام را در زمین آوردند سیصد سال گریستند پس وحی کرد حق تعالی
 بصوی آدم چه چیزی می گریاند ترا گفت الهی گریه من نه از جهت نعم نیست نه از خوف جیم است لیکن گریه من سبب
 اشتیاق و فرشتگانی است که میان عرش و کرسی سعی می کنند و ایشان بفتاد و هزار صفت ذکر میگویند یکی دست
 دیگری گرفته ذکر گویان رقص و تواجد می کنند و باواز بلند میگویند من مثلنا و انت جبینا حق تعالی حجاب
 از آدم برداشت درین خبر اشارات است یکی آنکه این طائفه را ذکر دوام می باید و اشتیاق دیدن ذاکران
 و شنیدن ذکر ذاکران می شاید چنان که فرشتگان را ذکر دوام بود و آدم علیه السلام با اشتیاق دیدن و شنیدن
 رومی نمود و دوم آنکه در حالت ذکر رقص و تواجد کنند و استاده ذکر کنند مانند فعل فرشتگان بود و ممنوع باشد
 سوم آنکه معلوم شد که رقص و تواجد فعل فرشتگان است پس فعل فرشتگان را انکار نباید و صوفیان را
 از رقص و تواجد منع نشاید چهارم آنکه یکی از صوفیه دست یکی بگیرد و در رقص شود چنانکه امر در بعضی صوفیه
 رسم است آن نیز مانند فعل فرشتگان بود پنجم آنکه اظهار نعمت و تحذیر نعمت بطریق من مثلنا انت
 جبینا منافی و ممنوع نباشد قال بعضهم لم یفرض الله تعالی علی عباده و رفیقته الا جعل لهما حدا
 معلوماً ینتهی الیه و عذراً لهما فی سائر الاحوال الا الذکر فانه تعالی لم یجعل له حداً معلوماً ینتهی
 الیه و لم یعذر احد فی ترک الامن کان مغلوباً فی عقله و لو عذر احد فی ترک الذکر لعذر
 ترک یا علیه السلام قال الله تعالی آیتک ان لا تکلم الناس ثلثه ایام الا من اثم قال الله
 تعالی و اذکر ربک کثیراً گفتند بعضی مشایخ فرض نکردند خداوند تعالی بر بندگان خویش رفیقته مگر آنکه
 گردانیدن آن رفیقته را عادی معلوم که نهایت شود آن فرض سومی آن حد معلوم و معذور داشت
 صاحب آن رفیقته را و باقی احوال کا لصلوة و الصوم و غیره مگر ذکر را پس بدینست که خداوند تعالی
 نگردانید ذکر را عادی معلوم که نهایت شود سومی آن حد و معذور داشت کسی را در ترک ذکر مگر هر که مغلوب بود
 در عقل خویش و اگر مغذور داشتی خداوند تعالی کسی را در ترک ذکر بر آئینه معذور داشتی ذکر یا علیه السلام
 ذکر را یا با آنکه از وی سلب تکلم کرده بود از ذکر معذور داشت بلکه از وی در این حالت نیز ذکر را یا با آنکه

روایت کرده اند که چون زکریا علیه السلام از خداوند تعالی درخواست ولد نمود و علامتی طلب نمود و فرمود
 آیتک ان لا نکلم الناس ثلثه ایام الا رفع یدک و ذکر ربک کثیرا و سج بالحق و الا ابکار فرمود خداوند تعالی
 علامتی که میجوی آن بود که سه روز با مردمان سخن نگویی مگر بروجه اشارت بدستی در روی و چشمی و ابرو
 و یاد کن پروردگار خود را و شام و صبح تسبیح خوان و کذک لود

۱۸۵

جوهر و فضیلت کلمه طیبه حضرت شیخ قطب الحق والدین دمشقی قدس سره در رساله مکیه می فرماید
 روحی عن ابن عباس رضی الله تعالی عنه انه قال یفتح الله تعالی ابواب الجنه و ینادی مناد
 من تحت العرش ایها الجنه و کل ما فیک من النعم لمن انت فتادی الجنه و کل ما فیها من النعم
 نحن لابل لا اله الا الله و نشاق الی ایل لا اله الا الله و لا نطلب الا ایل لا اله الا الله
 و لا یخل علينا الا ایل لا اله الا الله و نحن محرمون علی من لم یقل لا اله الا الله و لا یؤمن بآله
 الا الله و عند هذا القول النار و کل ما فیها من العذاب لا یجلی الا من انکر لا اله الا الله و لا یطلب
 الا من کذب بآله الا الله و اما حرام علی من قال لا اله الا الله و لا الی الا من جحد لا اله الا الله
 ۱۸۶ جوهر ذکر لا اله الا الله مرکب است از نفی و اثبات و در کلمه توحید نفی ماسوی حق و اثبات حق است
 و خلاص از شرک خفی جز باوست و با ازست بر معنی این کلمه حاصل نیاید پس ذاکر می باید که در وقت
 جریان این کلمه بر زبان می افقت میان دل و زبان نگذارد و در طرف نفی وجود جمیع محدثات را
 بمنزله فنا مطالعه نماید و در طرف اثبات وجود قدیم را بعین بقا مشاهده فرماید تا بواسطه تکرار این کلمه
 صورت توحید و دل قرار گیرد و ذکر صفت لازم دل گردد و معمول مشایخ طریقت آنست که یاد می کنند
 حضرت حق سبحانه و تعالی را بکلماتیکه مخرج شریف بدان واردست لیکن بیشتر ذکر شریف لا اله الا الله
 محمده رسول الله اختیار فرموده اند و فضیلت آن بر سایر اذکار ثابت است چنانچه در حدیث شریف
 واردست که افضل الذکر لا اله الا الله و این کلمه طیبه را سلطان غلیم است اگر چه بجز و لسان باشد
 و تاثیر آن در طهارت باطن نهایت قویست و از خواص اوست که طالب اکشان کشان بمطلوب
 میرساند و انس بحضرت قدس می بخشد و فرمودند حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم
 که بسیار گویند ذکر لا اله الا الله تا بگویند مردمان که او مجنون است و فرمودند و قتی که بگوید بند لا اله
 الا الله این کلمه آسمانها را می شکافد و استاده می شود و در روی حضرت حق سبحانه و تعالی پس او سبحانه
 و تعالی میفرماید که بایست میگویند که چگونه بایستیم و قرار گیریم حال آنکه نیامر زیده گویند که ما پس حضرت حق سبحانه
 و تعالی میفرماید که نه جاری کردم بر زبان گویند که حال آنکه با تحقیق آمرزیدیم او را و فرمودند بگویند لا اله الا الله

الا انت بیرون آید از دنان او مرغ سبز و بال سفید مکل بر روی قوت و تاب عرش برسد و آواز کند همچو زنبور
 انگبین فرمان آید که ساکت باش عرض کند که چگونه ساکت باشم تا گوینده من آمرزیده نشود فرمان رسد که سا
 باش گوینده ترا آفریدم دای قشنگان گواه باش که سجالات زلات گوینده این مرغ را باب غفران محو
 کردم و حضرت خداوند تعالی آن مرغ را بمقتاد زبان کرامت فرماید تا آفرینش خواب صاحب خود را تار و نه
 قیامت آمنا و صدقنا و آن روز آن مرغ بیاید و دست گوینده خود را بگیرد و در بهشت برود و فرمودند که می شاید
 جناب خداوند تعالی ایواب جنت و ندای میکند منادی از تحت عرش که ای جنت بانعمتها که در تست مرا کرائی
 پس ندا کند جنت و هر چیز که در دست از نعم ما هستیم برای اهل لا اله الا الله وشتا قیم سوی اهل لا اله الا الله
 و طلب نمی کنیم مگر اهل لا اله الا الله را و دنیا بدور ما مگر اهل لا اله الا الله و حرامیم بر کسی که بگوید لا اله الا الله
 و بر کسی که ایمان نیارد به لا اله الا الله و بگوید یا و هر چیزی که در دست از عذاب در نیاید و من مگر کسی که منکر
 باشد لا اله الا الله را و طلب نکنیم مگر کسی را که تکذیب میکند لا اله الا الله را و حرامیم بر کسی که بگوید لا اله الا الله
 و پیر تشویم مگر از کسی که منکر باشد لا اله الا الله را و نیست جویندن و آواز کردن من مگر بر کسی که منکر باشد لا اله
 الا الله را پس فرمودند که بیاید رحمت و مغفرت حضرت حق سبحانه و تعالی و بگوید که منم اهل لا اله الا الله
 و ناصر و محب ام مرسای را که بگوید لا اله الا الله و فضل کننده ام بر کسی که بگوید لا اله الا الله و جنت سبحان
 بر کسی که بگوید لا اله الا الله و نار حرامست بر کسی که بگوید لا اله الا الله و مغفرت از هر گناه ثابتست مرا اهل
 لا اله الا الله را و فرمودند که نیست بر اهل لا اله الا الله و حشتی در هنگام موت و در هنگام بعثت و فرمودند
 که هر که هر روز نهد بار بگوید بسم الله الرحمن الرحیم لا اله الا الله محمد رسول الله کرامت کند او را جناب
 حق سبحانه و تعالی هفت چیز اول قبض کند روح او را بر اسلام دوم آسان کند بروی سختی جان گذرن سوم
 منور کند گویا و چهارم نماید او را منکر و نکیر بهترین صورت های خویش بنماید و پنجم نماید اعمال او بدست راست او ششم
 گران گرداند تراوی او حساب بهتم بگذرانند از پل صراط چون برق چنده و فرمودند که شفاعت من در
 روز قیامت مر آن کسی راست که بگوید لا اله الا الله محمد رسول الله پس هیچ عبادت و حضرت معبود
 حقیقی فضیلت ندارد و گفته گفتن لا اله الا الله محمد رسول الله

۱۸۴

چو هر که بعد از نماز فجر هزار بار بگوید لا اله الا الله محمد رسول الله آسان شود بروی اسباب
 رزق و حضرت شیخ کلیم الله قدس سره میفرمایند که مراد از رزق عام تر است از آنکه روحانی باشد یا جسمانی
 و هر که در خواب فتنه هزار بار بگوید بیست و یک روح او تحت عرش و قوت خور و بحسب قوت خویش و اگر نزد
 اهلان دین نهد بار بگوید خداوند تعالی از جمیع استقام و بر که بگوید هزار بار نزد و اهل

شهر یا خروج از آن معصوم و مأمون و ابرو را جناب خداوند تعالی و هر که بحضور نهار بار گوید کشف شود و بروی

امیر ملک و ملکوت و هر که برای نجات مرده یا زنده بفتا و نهار بگوید داخل شود و در جنت ^{۱۸۸}

جوهر بد آنکه مجموع کلمه لا اله الا الله محمد رسول الله را ذکر ناسوتی گویند والا الله را ملکوتی ^{۱۸۹}

والله اعلم بالصواب ^{۱۹۰}

جوهر در شجاعت مذکور است که حضرت خواجه عبید الله احراز قدس سره میفرمودند که بعضی اکابر ذکر

لا اله الا الله را ذکر عام گفته اند و ذکر الله را ذکر خاص و ذکر هو را ذکر خاص الخاص و حال آنکه ذکر لا اله

الا الله ذکر خاص الخاص نمی آن گفت زیرا که تجلیات بناب حق سبحانه و تعالی را نهایت نیست و در انصورت

هرگز تکرار متصور نه پس در هر آن نفی صفتی میکند و اثبات صفتی پس همیشه از نفی و اثبات خلاص نباشد

و میفرمودند که معنی لا اله الا الله پیش بعضی که الله اسم ذات است من حیث هی آن تواند بود که لا اله نیست

اگر که عبارت از مرتبه الوهیت است یعنی ذات مع الصفات الا الله مگر ذات بحت معری عن الكل

این معنی را از خود دور نمی باید داشت زیرا که در زمان خلوت و از اغیار مشهود سر جز ذات مقدس هیچ نیست

۱۹۰ جوهر بعضی میفرمایند که در گفتن لا اله مدعی تمام کشد و در لا اله نیز و مد کلمه نفی را از مد کلمه اثبات

دراز تر کشد و بعضی میفرمایند که ندانیم که هم درین حالت نفی موت برسد پس کمال اول باشد

۱۹۱ جوهر حضرت شیخ فانی فی الله شاه کلیم الله قدس سره در کشکول میفرمایند در خلوت تنگ و تاریک

مربع نشیند و رگ کیماس جانب چپ را با انگشت نرینه پاس راست و با انگشت متصل آن محکم گیرد و رگ کیماس

رگی است که مربوط است بباطن قلب چون قوت و روان رسد حرارت پیدا آید که موجب تصفیه قلب است

و ازین حرارت چربی گردد اگر ددل که محل و مقر خناس است بگردد و دوساوس و هوا پس گرم گردد و هر دو دست

بر بر دور آونهند و انگشتان دست چنان کشاده دارد که نقش اسم مبارک الله پیدا آید بعد سه سر را بر آن

چپ بر دو سجده می سرنگون شود که ریش بخضر دست رسد و از انجا لا اله گویان سر را بر آن سه دست گذرانیده

دور تمام بگفت راست رساند تا سر و کمر و پشت برابر شود و اندک سر را از کتف بجانب پشت کج کند و از این

نفس راست کرده بقوت ضرب الله بر فضائی دل بزند و آواز را فرود برد که این نیز ممد حرارت باشد

و باز از سر گیرد و در حالت نفی چشم کشاده دارد و در حالت اثبات به بند و اصابع دست و پا را موافق زبان

سازد و تا به است و یک زبان را اگر باشد یعنی در وقت نفی انگشتان دست و پا را بر دارد و در وقت

اثبات ضرب کند آن نهد و کلمه محمد رسول الله بعد سوم بار یا پنجم یا هفتم یا نهم یا دهم یا بیستم یا چهل و یکم یا هشتاد و یکم یا صد و یکم یا

ذکر کلمه طیب باشد و نظر دل بواسطه کلمه دارد و این ذکر را نفی و اثبات چهار ضربی گویند و بعضی

میفرمایند که در حین نفی بزانوی چپ اشاره بنفی خطره شیطان کنه و بزانوی راست به نفسانی و بکتف ملکه
و در اثبات ثبوت خطره رحمانی بر دل که تعلق بارشاد دارد و بلاحظه لامع بود یا لا مطلوب یا لا مقصود یا
لا موجود حاضر دارد و نظر دل بر واسطه محکم و ثابت دارد و بعضی میفرمایند که در حین لا اله الا الله در رستا
حضرت رسالت صلی الله تعالی علیه آله وسلم را تصور کند و چه میامند را و در دل الله را حاضر داند

۱۹۱

جوهر در بیان آنکه مقصود آنکه ذکر فنا در مذکور است پس همت بر مجرد تلفظ کلمه علیه من اللسان
و اجنان ندارد که اگر چه من وجه فائده دارد ولیکن موصل بسوی مقصود بی حضور مذکور نمی شود چه مقصود
از ذکر فنا و مذکور است نه فنا در اسم مذکور - کشکول -

۱۹۲

جوهر مرآتیه و مدت الوجود عبارت است از ملاحظه معنی کلمه طیبه در کل حال بی رعایت الفاظ
و بی شرط و مقود اگر با مقصود باشی اولی است و بی تخصیص وقت و ملاحظه و م و خولا و خروجا پس اول
نفی خودی کنی که عین معنی لا اله است بعد ثابت کنی وجود مطلق را که عین معنی الا اله است

۱۹۳

جوهر بر آنکه ذکر دل سالک هم سالک تواند شنید و آنکه میگویند که آواز ذکر سالک غیر او توان شنید
اصلی ندارد چنانچه حضرت شیخ کلیم الله قدس سره در کشکول میفرمایند که بزرگوار دل سالک غیر
من حیث الاستماع اطلاع یا به غلط عوام است و حضرت شیخ شرف الدین یحیی میری قدس سره میفرمایند
که اگر وی از اهل التماس چنین صورتی نقل میکنند بسبب آنست که چون ذکر از سینه کشند صدای ضعیف
بمعادنت حنجره پیدا آید سامع پندارد که آواز دل است و این نه آن بود و این قسم دیده ام و شنیده ام
از عجایب حالات و غرائب واردات سالکان آنست که علم بذكر کائنات دست و پا و لوتدیر بجا آید
مرتبه ششم می شود امر بر سالک که بعضی بذكر الله مشغول اند بشنوند که دست هم ذکر الله گوید و دیوار هم
الله گوید و این از قبیل استیلا و ذکر و اگر است بر ذکر نه از قبیل استماع ذکر کائنات زیرا که هر مکونی را
ذکر خاص است حتی اشخاص کائنات بذكر خاصه مختلف ممتاز اند و هر جنسی و نوعی بیک ذکر
معین مشغول باشند اگر در حالت ذکر اند از دیواری ذکر می خاص و از در ذکر خاص شنیده تواند که

۱۹۴

از قبیل اطلاع بذكر کائنات باشد اگر چه درین مرتبه هنوز احتمال باقی است
جوهر حضرت شیخ فانی فی الله و باقی بابت شاه کلیم الله جهان آبادی قدس سره در کشکول
میفرمایند که برخیز دوروی سوی عرش کند و گوید انست فوقی و بجانب طبقات ارض نگر و نشیند
و بگوید انست تحتی و بگرداند روی سوی پیش و بگوید انست امامی باز بگرداند سر بجانب ارض و بگوید
انست خلفی و بدست راست بگوید انست یمنی و بدست چپ انست شمالی باز بدول خود ضرب بزند

و بگوید انت فی دبر خیز و در دیگر دو بگوید انا مع اجهات فیک انما تو لو افتم وجه الله و این ذکر محو اجهات است
 ذکر کلیه مربع نشیند و یک الکل گویان ضرب پیش زند باز منک الکل گویان ضرب بعین و الیک الکل
 گویان ضربی شمال یا کل الکل گویان ضربی سوی آسمان یا بر قلب کشکول و معنی نیست که بسبب تست
 بقا کل عالم دانتست وجود کل عالم و بسوی تست رجوع کل عالم و تویی کل کل

۱۹۹

جوهر بقعه و صلوة نشیند مگر اینکه بیرون کند بر دو قدم را از زیر هر دو سرین خود و نهد سرین خود بر زمین
 و محکم بگیرد دست راست بازوی چپ و بدست چپ بازوی راست و پنج ضرب این کلمات بگوید یا معی
 یا معی یا معی یا هو یا هو و ضرب اول میان قدم راست و زانو می راست و ضرب دوم مابین دو زانو و
 ضرب سوم میان قدم چپ و زانو می چپ و ضرب چهارم بر جگر و ضرب پنجم بر فئنه می دل بقوت با حضور
 آنکه هو اشاره است با حدیث مطلقه لیس کماله شی و گاه باشد که اقتصار کند بهین سه کلمه هو هو یا معی
 و سجد بحال است مگر آنکه هو یا معی بجهان ضرب کند و یا معی بجانب دل و اولی آنست که دو یا یا م این که
 غذای ذاکر شیر باشد و اکثر حال عطر یا است استعمال کند و این را ذکر معیت گویند و مانند کلمات مشاهده
 ذاتیه و صفاتیه پیدا کرد و در ذکر محو اجهات و معیت تصور معانی و برنخ شطراست کشکول
 جوهر حضرت شیخ کلیم الله قدس سره در کشکول میفرمایند که عارف بانی عبد الکبریم جلی غم الزیدی می
 میگوید علامت آن کسی که او را ذکر قلب است آنست که بشنود از همه اشیا یا بعضی اشیا و نزد بعضی ذکر که
 ذاکر است بآن ذکر و همه اوقات یا اکثر اوقات بر قدر میسور آن ذاکر و تمکین او در آن مقام و علامت آنکه
 فر او را ذکر روح است آنست که بشنود از همه اشیا تبسیع مخصوص و نه بنید فاعلیت فاعلی غیر سبحانه و تعالی
 و احمد بن غیلان مکی گوید ذکر قلب است و ذکر روح غلبه حضور حق نسبت حضور خلق و ذکر
 مرا نیست که نباشد او را حضور می غیر حضور حضرت حق و ذکر خفی اینست که منحنی شود و وجود روح بمحو
 خفایه کون در سرانته

۱۹۸

جوهر ذکر معلما اینست که دوزان نوشته لفظ یا انزل صنوبری کشیده و بطرف راست برده اند
 جانب پشت کج شده هو گویان بشدت تمام بر دل ضرب کند

۱۹۷

جوهر ذکر مقدس اینست که مربع نشیند و طرف راست سجد است و طرف چپ بکشد و طرف
 آسمان لا اله الا الله ویدول الله اکبر ضرب کند و رویت از حضرت ابوهریره رضی الله تعالی عنه که
 فرمودند جناب مستطاب سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه وسلم هر آینه گفتن من سبحان الله و اکبر الله
 و لا اله الا الله و الله اکبر محبوب ترست بمن اجمع چیزی که طلوع کرده است بهان آفتاب

۲۰۰ هر سالت ماند و فکر کند که من بجا هست -

۲۰۱ جو هر چه در ک نفس گردد و از کلیات و جزئیات در مطالعه و جو و مطلق نماید -

۲۰۲ جو هر چه در چشم ببندد و نظر هر دل گمارد و تصور کند که جناب حق سبحانه و تعالی را می بینم -

۲۰۳ جو هر آینه مقابل دارد و چشم بر چشم نه زند و بر عکس خود تصور معنی خلق الله و م علی و رتبه نگاران باشد و صورت خود را صورت جناب حق سبحانه و تعالی داند

۲۰۴ جو هر معنی بچون و بچگون بی شبهه بی نمون که مفهوم می شود از اسم مبارک الله بی توسط عبارت عربی و فارسی و غیره با ملاحظه نماید و ازین توحید دوام آگاهی دست دهد و بفنا ر فنا کشد و این طریق اعلی است لیکن حصول آن پیش از تصرف جذبه در وجود سالک تعذری دارد

۲۰۵ جو هر میگویند که در شب و روز هر آدمی را بست و چهار هزار و دم می باشد و تحقیق آنست که بست و یک هزار و صد و شصت و دم هر روز جاری می شود و در خواب و بیدار است -

۲۰۶ جو هر حق است که بصورت عین ظهور فرمود و صفت خالقیت خود در وی بطوریه می آید -

۲۰۷ جو هر ذکر پاس انفاس برای نفی خواطر و زوال حدیث نفس اثر عظیم دارد و مسندش اینست که هر کس بگوید لا اله الا الله یا دم بیرون گذارد و الا الله یا دم درون کشد و بدیم ذکر باشد و در بست و کشا و نظر بر نامت و در و ملاحظه و واسطه را رعایت کند و گاه باشد که پاس انفاس بکلمه الله کند و سنا و اینست که ختم نامت الله را با شباغ بخوانند تا آنکه و او متولد شود و در وقت مد نفس الله بدیم گویند یعنی دم لسان و آن باشد در وقت مد و نفس هو بدیم گویند و دانستنی است که مقدار دخول و دم شش انگشت است چهار انگشت در دم چهار انگشت سر و مقدار خروج آن ده انگشت پس در پاس انفاس مقدار چهار انگشت دم بدر آورد و مقدار ده انگشت اندرون کشد و دم را بر دل مساک کند که موجب حرارت قلب و زیادت عمر است و چنان عادت سازد که در شب و روز سه صد و شصت و دم گذارد -

۲۰۸ جو هر سند ذکر آورد و برد اینست که مربع نشیند و در بکتف راست آورده تا گوید و بکتف چپ رو آورده

هو و سرنگون کرده و در خود هی گویان ضرب کند و این معمول اکثر مشایخ است و معنی ما اوست موجود و معنی هو همه اوست و معنی هی باماست و این ذکر را منسوب میکنند بجناب تکلی باب هر حلقه مجبان و در ذکر مجبوبات

عوضه التقای شیخ محی الدین ابو محمد سید عبدالقادر جیلانی قدسنا الله تعالی بهره العزیز و بعضی میگویند

که حضرت با عظمت امیر المومنین اسد الله الغالب علی کرم الله تعالی و همه و جوه آل الکرام بالهام باطنی

جناب مستطاب سید المرسلین صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه جمعین از کلمه طیبه استخراج نموده و اینطور

اختصار لا اله است و نامی مضموم اختصار لا اله و تا مکه سوره اختصار محمد رسول الله صلی الله تعالی علیه وآله صحابه و سلم و این ذکر را اگر چه کند و صحرار و دجه بلند کردنش و آبادی مورت و بهمان است
 ۲۱۱ جوهر در ذکر پاس نفاس شیخ کلیم الله قدس سره در تشکول میفرماید که لا اله را با دم بیرون گذارد
 ۲۱۲ الله با دم درون کشد و بدم فا کر باشد و نظر پیوسته در بست و کشاد بزیات دارد و چندان ذکر کند که دم فا کر گردد و در خواب و بیداری فا کر بود و چندان کرد و نگاه باشد که پاس نفاس بکشد الله کند و سنا و اینست که ضم تا و الله را با شباغ خوانند تا از و او متولد شود و در وقت مد نفس الله بدیم گویند یعنی دم لسان دل باشد و در وقت صد و نفس هو بدیم گویند که ما و ذکر پاس نفاس برابرست که ذکر لا اله الله باشد یا ذکر الله و اگر سوزش از خیشوم پیدا شود و بدماغ حرارت و خشکی رساند خیشوم و دماغ را بر و غن با دام چرب کرده باشند

۲۱۳ جوهر هر دو چشم بند و در جوف دل نوری مثل نور چراغ تصور نماید و چنان تصور کند که این نور بوجهی تابانست که از منفذ هر مویش بیرون آمده همه ذرات کائنات نور گشته ازین شغل تمامی حقائق عالم سالک را مکتوف شود و حالت سیر فی الاشیا با الله که سیر رابع است دست دید تصور کند که شمع او از راه و پنش مثل شعله ناله آتشین بیرون می آید

۲۱۴ جوهر چشم بپوشد و نظر بر دل گمارد و حضرت خداوند تعالی را حاضر و ناظر و با خود و اند این را مراقبه خفا گویند و اگر درین حال ملاحظه فنا و محویت بود مراقبه فنا گویند و مراقبه توحید نیز بآنان حضرت شیخ عبدالحق رودلوی قدس سره مشغول بمراقبه فنا می بودند و از خود بی خود می شدند و بی شعور می گشتند و حضرت شیخ عبد القدوس گنگوهی قدس سره در ابتدا می حال خپه کا و درین مراقبه بودند

۲۱۵ جوهر هر دو چشم کشاده دارد و نظر سوی بالا و یا در مقابله هوا اندازد و در آن کوشد که پلک نزنند ازین شغل بعضی انوار پیدا آید و آتش از پلک نیز و تمام اندام گیر و عشق پیدا شود و این را مراقبه هوا گویند درین مراقبه بعضی اولیا چشم در هوا نهاده سالها در عالم تحیر مانده اند محبوب السالکین

۲۱۶ جوهر در حجه و تنگ و تاریک چشم کشاده بر هوا یکی دارد و انوار از عالم قدس بیاید و بحق تعالی برسد

۲۱۷ جوهر طریق ذکر انا انت انت انا اینست مهر سو که بیند تصور معانی این الفاظ کند بخواهست این ذکر در چند مدت مشایده ذات خود در همه چیز حاصل شود

۲۱۸ جوهر مواظبت الله عالم الغیب و الشهاده نماید و نقش اسم مبارک الله در دل تصور کند و دل خود را بصورت آفتاب تصور نماید بعدی که انقباضی که از چشم خلق پنهان می باشد بر وی در انوار حیرت

آفتاب عیان گردند چون این حالت قرار گیرد هر وقتی که در آیتی از آیات قرآن مجید تامل کند و چشم فرو نهد جدا بر سر
و کمالات آن آیه معانی شوند همچنین بر هر قبر چشم بسته تصور عالم الغیب و الشهادت نماید احوال صاحب دیر معلوم
گردد و حقیقت حشر و نشر و احوال روح نیز ازین شغل مکتوف می گردد -

۲۱۸

جوهر بر نوک بینی صورت چراغ تصور کند بعد از ورزش تمام آن چراغ مثل ماهتاب و خشان شود
بعد شکل آفتاب تابان گردد و بعد از میان آفتاب صورت آدمی ظاهر شود و با سالک در تکلم آید و علوم
غیبیه و فواید از جفر برومی القا کند و اخبار غیبیه بدو رساند و از سالک خوارق عادات ظاهر شود و این
شکل حقیقت سالک است و بعضی می نمایند که در مقام فرق ابر و ستاره لمعان و تابان تصور کنند
پس آن ستاره ماهتاب شود پس آفتاب و از میان آفتاب صورت آدمی نمایان شود و با سالک در تکلم آید

۲۱۹

جوهر حضرت شیخ فانی فی الله و باقی بالله شاه کلیم الله قدسنا الله تعالی بسره المبارک در کشکول
میفرمایند که ذکر لسان بر دو وجه است هر یا خفیه اگر بلند گویند چه شود و الا خفیه باشد و ذکر قلب مطابق
لفظی است با حضور مدلول آن و ذکر روح و خاموشی از ان اسم است و حضور رسمی و این متفاوت است
بحسب حالات و اگرین بعضی را گاه باشد و اکثر نباشد و بعضی را عکس این و بعضی را دوام لیکن
دانند که ما ذکر کریم و ذکر در میان داریم و مذکور مقصود ما است که حاضرست پیش بصیرت ما و این هنوز انحطاط
دارد و نهایت آنست که ذکر و ذکر از میان برداشته گردد و غیر مذکور معلوم و مفهوم نماند و لذت ذکر نیز
به غیر و و این علم باین لذت نیز نماند -

۲۲۰

جوهر روز انوشیند و هر دو سرین را برابر کف پایی دارد و سوراخ بر دو گوش را از سباین محکم
ربندد و متوجه شود باوازی که در مخرج مثل آواز افتادن آب از بالا مسموع میگردد و یک لحظه از او غافل نشود
و سعی کند تا این آواز بر جمله آواز با غالب آید و بی امداد انگشتان از شور عالم غائب نشود و می گویند که این
آواز است قدیم انلی و ابدی و اصل جمیع آوازهاست و جمله آوازها از او بطور آمده و مظاهر او است و
همه عالم پرست ازین هدای مطلق و اولیا را بواسطه آن الهام می شود و باعث جمعیت خاطر مشقت
موجب فتح عالم لطافت و اطلاق است و موزن می شود و بودگی و بخود می و غیبت را که مقدمه
فناست و رابطه می گردد میان این شخص و مطلوب او و این را صوت سرمدی و صوت لایزالی
گویند و در جوگ انهد نامند -

۲۲۱

جوهر سنده ذکر آیه اینست و ذکر منشاری نیز گویند که و و نا نوشیند و هر دو دست بر هر روز انوشند و ما
گویان از دل به پنهان ضرب دهم و بی گویان دم را از تحت ناف برداشد بجانب صدر برابر و چنانچه سر

و کمرو پشت برابر شوند و باز از سر گیر و در این ذکر بعضی به هودهی میکنند و بعضی بلفظ مبارک الله و
این ذکر را برای صفای دل مجرب و سریع التاثير گفته اند و ذکر اربعه یک نوع ذکر است و بسیار
مشترک ترک -

۲۶۲

جوهر در آن نشیند و هر دو دست بر آن نهند و سر بجانب گفت راست آورد و بی حرکت زبان اسم مبارک
الله را خفی بر دل ضرب کند یا لفظ الله را بر دل ضرب کند و چنان ذکر کند و غلبه این ذکر بر سالک بجای
رسد که از هر دو دیوار آواز الله بشنود و فی الحقیقت این ذکر در دل سالک است که از هر طرف می شنود و ذکر
جميع کائنات چه از کار کائنات با اختلاف السنه و لغات با هم مختلف اند و باز از سر گیر -

۲۶۵ جوهر اسم مبارک الله را بی حرکت زبان و بغیر حبس گفتن گیرد و نظر بسوی دل دارد -

۲۶۶ جوهر نقش اسم مبارک الله را بر نگ زر یا نقره یعنی بر نگ آفتاب یا ماهتاب در دل تصویر
بجای تصور کند که بغیر تصور نقش مذکور در نظر در آید و هر متحققان ذکر مایهوتی گویند پسند ذکر مایهوتی
اینست که سر استاد کرده ضرب مایهوتی بر دل زند و معنی همه اوست در دل دارد و درین صورت
ذکر مایهوتی ضربی می شود -

۲۶۷

جوهر حضرت شیخ فانی فی الله و باقی بابتد شیخ کلیم الله قدس سره در کشاکش میفرمایند انوار که ظاهر
می شود گاه سفید و گاه سبز و گاه عقیقی و آخر همه سیاهی و این نور حیرت است اگر نور از طرف راست متصل
گفت ظاهر شود آن نور کاتب یمن است و اگر غیر متصل باشد آن نور شیخ است و اگر از طرف پیش ظاهر
شود آن نور محمد است صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه و سلم و اگر از طرف چپ متصل گفت ظاهر شود
آن نور کاتب یسار است و اگر غیر متصل باشد و اندک تلخیص ابلیس است و کذلک اگر صورتی از چپ
ظاهر شود هم تلخیص ابلیس است و اگر نور منی از بالا ظاهر شود و اندک از ملائکه حفظه است و اگر بلا جهت ظاهر
شود و در خاطر و پشت آید و بعد از رفتن حضور نماید و اندک تلخیص ابلیس است و اگر در وقت ظهور حضور شود
و بعد رفتن فراق شود و اشتیاق بود و اندک آن نور مطلوب است و اگر از بالا لای دل ظاهر شود و آن
که از صفای دل است اما طالب صادق به پیچیکه از انوار سر فرو و نیار و انشراح نگیرد -

۲۶۸ جوهر بدانکه سالک را در او اهل تذکر کلمه طیبه ملاحظه معنی لا معبود الا الله میفرمایند تا در مقام

اطاعت مستقیم گردد و ثم لا مقصود الا الله تا قصد از هر چیز برگشته با و سجانه بپاید ثم لا محبوب الا الله
تا آتش عشق و محبت در دلش فروخته شود ثم لا موجود الا الله تا بهر ذره جز هستی مطلق نه بیند و بعضی را و
مال تلخیص لا موجود الا الله احسن دانند و صواب آنست که موافق حال سالک و استعداد او و هر چه مناسب

دانش تاملین فرمایند

۲۱۹

جوهر عالم کبیر عبارت از مجموعه کائنات است چه خلق و چه امر و عالم صغیر اشارت از انسان -

۲۲۰

جوهر عالم خلق عبارت است از نفس و عناصر اربعه و عالم امر اشارت است از عالمی که از اوصاف

و لوازم جسمانی منزله و میراست و آن قلب و روح و سر و خفی و اخفی است

۲۲۱

جوهر حضرت شیخ فانی فی الله و باقی بابت شاه کلیم الله رضی الله تعالی عنه در کشکول می فرمایند

که حاصل می شود در غایت و یخودی و محویت و فنا حالتی که تنگ می شود عبارت از آن و اینجا حاصل

نمی باشد غیر احدیت حق تعالی و وجود مطلق سبحانه اگر گوئی وجود مطلق هرگز مدرک نمی شود و آنچه در حیطه

ادراک می آید نیست مگر حادث و صورت ذهنی از جمله عوالم است و هر عالم حادث است و حادث وجود

مطلق نتواند بود که اوقیمیم است و آنچه اوقیمیم دارد مدرک مانگردد گویم آری چنین است امر که گفتی مگر

اینست که سالک در فنا ذایل و غافل و عاقل می شود از نیستی که مقتضای آن نسبت اثبات و وطرف

منسوب و منسوب الیه و این فناست پس اینجا عدم ادراک است نه ادراک عدم و همین متداول است

قول سیدنا ابی بکر الصدیق رضی الله تعالی عنه العجز عن ورک الادرک ادرک اگر گوئی پس

چه معنی دارد قول ایشان شهود الذات و تجلی الذات و محیة الذات و معرفة الذات و چگونه متحقق

می شود این امور گویم نتیجه عرفان و وضع هر شیئی است در مرتبه او و اعطاء هر شیئی حق آن شیئی پس را سخن فیه

دوام است یکی ذات بحت خالص سافج و یکی امور که وای این مرتبه است پس حق اول اثبات است

و حق ثانی نفی و حق معرفت در اول اینست که شناخته نشود اصلا و حق معرفت در ثانی اینست که شناخته

شود و کما هو پس آنکه قصد میکند معرفت در اول و نکرت در ثانی بغایت از کار دور است پس اثبات

حق و حق اثبات حق و باطل معرفت است و از عدم معرفت بشی لازم نمی آید عدم تحقق آن شیئی در

نفس الامر پس ذات مقدس او تعالی مثبت و محقق غیر مغرور است پس غیبت ازین امور در کتب

ذات معنی شهود است و استتار این امور از بصائر معنی تجلی ذات است و انقطاع محبت ازین

امور معنی محبت ذات است و نکرت این امور معنی معرفت ذات است و بر همین قیاس بکن معنی مضائق

ذات را پس معرفت متصور نمی شود در آن سجانه مگر با سماء صفات و افعال و این هم نه بکنه بل

بوجه زیر آنچه کنه هر شیئی از اشیا است معرفت را در آن راه نیست چه کنه هر شیئی حقیقت الحق است چه

سجانه تعالی حقیقت الحقائق است و حقیقت حق سبحانه و تعالی مدرک هیچ بشر و ملک و جن نبود

پس حقیقت هر یک از اینها نشود و این مرتبه غایت عرفان است نعم ما قال من قال ادا العجز

آخر انخواص و بدایه اجمال شمسایه العلما - لیکن مع بین تفاوت ره از کجاست تا کجا
 ۲۳۲ جوهر باید که در اکثر از اقسام انکار و افکار بجایه مربع محموده عند الذاکرین بالنفی والاثبات
 و یا بجایه صلوة مناسب حال آن ذکر و دیده اختیار کند.

۲۳۳ جوهر در ذکر کلمه طیبه نفی و اثبات مرکب است لا اله الا الله باطله را و آنچه هوای الله است نفی می کند
 الا الله اثبات ذات یا رب تعالی است خدا تا بجای رب لا ندوی راه + نهی در سر اسے الا الله
 ۲۳۴ جوهر حضرت شیخ فانی فی الله و باقی بالله شاه کلیم الله قدسنا الله تعالی بسر الغریز و الشکول
 می فرماید که در خلوت تنگ و تاریک مربع بنشیند اگر چه مربع نشستن بدعت است و جلسه تنگ آن
 در جمله اوقات منهی است الا در وقت ذکر گفتن که آنحضرت صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه و سلم
 چون نماز بابداد بگذارد در مقام خویش مربع بگذرشتن تا آفتاب نیک برآمد و پشت
 راست دارد و چشم تا بر بند دوم و دست بر هر دو را نهند و از انگشت نرینه پایی راست با انگشت
 متصل آن رگ کیماس جانب چپ محکم گیر و تا در باطن قلب حرارتی پیدا آید که موجب تصفیه است
 و ازین حرارت چربی که گرداگرد دل که محل و مقر خناس گفته اند بگذارد و وساوس و هوا جس کم
 گردد و بعد بایست و یک زبان بگذرد مشغول گردد و هر یا خفیه آنچه مقتضای وقت و طبع باشد کلام
 و مراعات کند شرائط این بیت را بیت برزخ و ذات و صفات و مذ و شد و تحت و فوق + می نماید
 طالبان راکل نفس ذوق و شوق + و شرائط این بیت در ذکر سپایه نیز مراعات نمایند اما آنچه معنی
 دیگر و اینجا مقصود اینست که مراد از برزخ واسطه صورت شیخ است و مراد از ذات وجود مطلق حق
 سبحانه و مراد از صفات ائمه سبعه که حیات و علم و سمع و بصر و قدرت و ارادت و کلام و مراد از مذ کلمه
 و مراد از شد تشدید الا الله و مراد از تحت شروع از زانو می چپ و ایصال کلمه لا تا سر زانوی راست
 و از اینجا ایصال کلمه الا تا کتف راست و اینجا نفس راست کرده بقوت زدن بر قضا و دل
 بکلمه الا الله و این مراد است از فوق و این ذکر را نفی و اثبات چهار ضرب گویند -
 ۲۳۵ جوهر هر وقت تصور نقش الله را بزرگ زیر یا نقره یعنی بزرگ آفتاب یا آفتاب بزرگ و در کلام
 ۲۳۶ جوهر مشغول رانج وقت است بعد نماز فجر تا برآمدن آفتاب و بعد از نماز ظهر و بعد از نماز عصر
 تا نماز مغرب و تهجد و اهل الله شیار و مشغول باشند و فرمودند حضرت علیه السلام بر آنیه ذکر بابداد
 و شبانگاه فاضل ترست از شکستن تیغ در راه جناب حق تعالی و از دادن مال از روی ریختن مانند آب
 و وقت سحر و شب و سحر و سحر را تعریفی نباشد در عالم محسوس -

۲۳۷ جوهر حضرت شیخ سعد بن قدس سره در شرح رساله مکیه میفرماید که پیر و سنگیر قطب العالم شاهین
 قدس سره چون میخواستند که ذکر را شروع کنند سه کراهه درود میخواندند بعده فان تولوا فقل حسبی الله
 لا اله الا الله علیه توکلست و هو رب العرش العظیم بعده کلمه لا اله الا الله با و از بلند میگفتند و سوم کراهه
 محمد رسول الله بعده با و از بلند شروع میکردند و دهم بار محمد رسول الله می گفتند بعده چون باز شروع میکردند
 تا آنکه ذوقی می بودی دوم بسته می شدی لا اله الا الله با و از بلند می گفتند و چون بخود باز می آمدند محمد رسول
 الله می گفتند و میفرمودند بدین طریق عمل بهر دومی شود یعنی چون شروع اول کراهه و سوم کراهه محمد رسول الله
 گفته می شود عمل بهنگام تلقین می شود که در بهنگام تلقین پیران را رسم است که سه کراهه می گویند و سوم کراهه محمد رسول
 الله می گویند و بعد دوم کراهه چون شروع کرده می شود دهم کراهه محمد رسول الله گفته می شود عمل بدینچه و بعضی کتب
 گفته اند که دهم کراهه محمد رسول الله بگوید عمل بدان می شود و نیز فرمودند که عمل بنده کی سلطان العارفين
 شیخ قوام الحق والدين چنین بوده است و در اساس الطريقة که تعریف حضرت ایشان ست نیز برین
 اشاره میکنند و از فتاواي صوفیه معلوم می شود که بعد هشتم کراهه یا دهم کراهه محمد رسول الله بگوید
 ۲۳۸ جوهر انوار که در حالت ذکر و مراقبه ظاهر شود اگر آن گفت راست نور سفید ظاهر شود آن نور را پاک
 است که ایشان اعمال حسنه می نویسند و اگر از طرقت راست ظاهر شود بی اتصال گفت آن نور مرتبت
 اگر از پیش ظاهر شود یعنی از جانب قبله آن نور محمدی است صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم و اگر از
 گفت چپ پیدا شود آن نور ملائکه کتبه سید است و اگر نوری بی اتصال گفت ظاهر شود آن نور ابلیس است
 و اگر از چپا یعنی که بر معصوم و تسبیح بدست گرفته ظاهر شود آن ابلیس است و اگر نور از بالا و یا از پس ظاهر شود
 آن نور ملائکه است که برای محافظت تو حاضر اند و اگر نوری بلا جهت ظاهر شود و در ابتدا می خلو آن نور
 در خاطر و هست در اید و بعد رفتن هیچ حضور در باطن نماند آن نور نیز از آن ابلیس است و اگر نور
 بلا جهت ظاهر شود و بعد رفتن او حضور در خاطر ماند و اشتیاق در طالب غالب شده آن نور حضرت
 صمدیت است و اگر نور از بالای سینه یا از ناف ظاهر گردد و در رنگ آتشی و دود آرد آن نور خفاست
 و اگر نور از دل ظاهر شود اگر سفید باشد که بر روی زند آن نور دل است و اگر سفید خالص باشد آن نور روح
 اعظم است که در دل طالب تجلی کرده و نور که بصورت آفتاب ظاهر شود نور روح است و اگر بصورت
 قرمخاید آن نور دل است

جوهر سه پایه را اگر بطور قرب نوافل اشتغال نماید معانی الله سمیع الله بصیر الله علیم به اسمع و
 به ابصوب علم تقوی نماید تا صفات سالک مصلوب شوند و صفات حق تعالی در او پیدا شود و بتوجه

بطریق قرب و انفس اشتغال نماید پس معنی آن بالعبد اسمع بالعبد البصر بالعبد اعلم ما اخطه دارد و حاصلش آنکه حق
بسان عبد میگردد که بالعبد اسمع درین صورت حق را فاعل داند و خود را آل فعل و هستی خود را عین حق و در تهریم
اطلاق نمیده و جمیع صفات و ذات حق را صفات و ذات خود دانسته سمع و بصر و علم خود بخود و مر خود را ثابت
پس بداند که من حقم که می شنویم بسمع خود -

۲۲۰

جو هر سند ذکر جبروتی سر را بکشف راست بلند کرده بر پستان چپ الله گویان چنان ضرب کند که
پهلوی چپ خم شود و هر بار که ضرب کند اسم ذات را یکی از اسماء صفات متصف سازد و بنظاره خلق آدم
علی صوره الرحمن ناظر باشد و این تصور در همه اذکار جبروتی مرتعی دارد -

۲۲۱

جو هر محاربه دو نوع است محاربه صغیر است که دهن بسته و دم گرفته اسم الله را بدل باد واسطه
و ملا حظه بشد و مذ و تحت و فوق گوید و صوت حسن یا کند و چنان گوشت که تا پچمل ذکر در یکدم رسد
و چون در یکدم از پچمل ذکر زیاده شود آنرا محاربه کبیر خوانند و چون دو بیت ذکر در یکدم با اعانت ملا حظه
و واسطه شد و مدرس آنرا مقام محویت گویند و استغراق رونماید سلطان ذکر پیش آید

۲۲۲

جو هر شیخ نورالدین عبد الرحمن جامی قدس سره در شرح رباعیات میفرماید که اولاً صورت
آن شخص که این نسبت از وی یافته باشند در خیال در آورند تا آن زمان که اثر حرارت و کیفیت معهوده
ایشان پیدا شود پس ملازم آن کیفیت بوده بآن صورت و خیال که آئینه روح مطلق است متوجه
بقلب شوند که عبارت است از حقیقت جامعه انسانی که مجموع کائنات از علومی و سفلی مفصل آنست
اگر چه آن از حلول در اجسام منزّه است اما چون نسبت میان او و میان این قطعه کرم صنوبری است
پس توجه باین کرم صنوبری باید نمود و چشم فکر و خیال و همه قوی را بدان باید گذاشت و حاضر آن بودن
و بر در دل نشستن و مانند اندریم که درین حالت کیفیت غیبت و بنحودی رخ نماید آن کیفیت را
راهی فرض می باید کردن و از پی آن رفتن و هر فکر می که در آید متوجه بحقیقت قلب خود بودن و نفی
آن کردن اگر خاطر تشویش و دبا حضار خیال فرشتد امید است که مندرفع شود و الا باید که مه نوبت نفس را
بقوت بزند چنانکه از دماغ چیزی میسر اند و خود را خالی می سازد و چون آن وسوسه و خیال که مشوش
او باشد موجودی خواهد بود از موجودات ذهنی آنرا با حقیقت قائم با حق بلکه عین حق داند زیرا که
باطل نیز بعضی از ظهورات حق است و مادام که این نسبت بنحودی و ترقی باشد فکر در حقایق اشیا
و توجه بجزئیات عین کفرست و با خودی کفر و بنحودی دین است بلکه فکر در اسماء و صفات حق هم
نباید کرد اگر برسد آنرا نیز نفی باید کرد چه مطلب و اعانت این ملائفه توجه بنیستی است که سرحد و ادعای

حیثیت و مقام تجلی انوار ذات است و شک نیست که فکر در احوال و صفات این مرتبه خود ترست و توبه
اصلا کمال نیست پس برود و گم شود وصال نیست و پس + و میفرماید رباعی

سر رشته دولت ای برادر بکف آرد	دین عمر گرامی بخسارت گذارد
دام همه جا با همه کس در همه کار	میدار نهفته چشم دل جانب یار

ورزش این نسبت شریفه می باید کرد و بنوعی که هیچ وجه از این نسبت خالی نباشد و اما حاضر بوده گوشه چشم دل را
در خانه و بازار و خرید و فروخت و خوردن و آشامیدن و همه حالات بر حقیقت جامع خود دارد و او را اندک العین
خود سازد و حاضر داند و بصورت جزوی از و غافل نشود بلکه همه اشیای با وی قائم داند و سعی کند که آنرا در همه وجودات
متحد و غیر متحد مشاهده کند تا بجای برسد که خود را در همه بیند و همه اشیاء را آئینه جمال و کمال خود داند بلکه همه را
اجزا و خود بیند و هر چه در ویست جمله نیک و بد + و در حالت سخن گفتن نیز از این مشاهده غافل نشود بلکه گوشه
چشم دل را بداند و اگر چه بظاهر با هر یک مشغول باشد چنانکه گفته اند سه از درون شود آشنا و از بیرون بگشاید
اینچنین زیاروش کم می بود اندر جهان + و هر چند همه بیشتر باشد این نسبت قوی تر گردد و باید که خود را
از غضب راندن نگاه دارد که راندن غضب طرف باطن را از نور معنی تهی سازد و بعضی از اهل طریق که نسبت
اساطان ابراهیم و هم قدس سره در ابتدا توجه یکی از محسوسات چون سنگی یا کلوخی و غیر آن می کنند بدان طریق که
چشم ظاهر بر آن می دوزند و اصلا مژده بر هم نمی زنند و جمیع قومی ظاهری و باطنی متوجه آن می شوند تا آن غایت
که خواطر با کلیه منفع می شود و کیفیت نسبت بخود می دست میدهد

۲۳۳

جوهر محمد دارا شکوه قدس سره در ساله حق میفرماید که چون درویشی را طلب حضرت حق تعالی
بهر سه اول باید که در جایی خالی نهاده صورت فقری که با و حسن ظن داشته باشد یا صورتیکه با و تعلق عشق
و بازمی بود یا صورت آباد و اجداد را اگر دیده است تصور می نموده باشد و طریق تصور اینست که چشم بر هم نهاده
صورتی را که دیده است متوجه بدل صویری شده چشم دل مشاهده نماید آن مثال را که درین تصور چشم
و مشاهده نماید عالم مثال مانند و این تصور مقدمه فتح عالم ملکوت است از ملکوت جدا ساخته عالم مثال
نموده اند و الا عالم مثال داخل عالم ملکوت است هرگاه بطریق مذکور تصور پیش گری رفته رفته صورت تصور
درست گردد و باعث فتح عالم ملکوت شود و چون این تصور بنظر خوب و در آید مبارک گشت بر توفیق عالم مثال
جوهر طریق خواب جهان ما و را اله قدس سره تعالی میفرماید که توجیه ادراک خود را از همه باز دارند

۲۳۴

و مشاهده حق سبحانه و تعالی می پردازد و نهایت این جمعیت مرتبه فناست

۲۳۵

جوهر قدس و اوست یا محمد است انا و انا است - و در حدیث نیز واقع است که عالم غیب

رضائی و انا اطلب ضلالت یا محمد

۲۸۴

جوهر حضرت صمد فرمود که حقیقت ذکر فانی شدن ذکر است و ذکر و ذکر در مشایخ مذکور -

۲۸۵

جوهر صاحب رساله مکیه قدس سره فرمود که سالک مداومت کند بر ذکر قوی خفی بشرط تقی و اثبات و شایع گوید که ذکر قوی آنست که دم را فرو برد و هر دم کند که آن ممد حرارت ذکر باشد و اثر آن زود و بدل رسد و نفی کند بکلمه لا اله الا الله جمیع خواطر را خیرا کان او شرا و اثبات کند بالا الله یعنی خداوند تعالی را و در دل اثبات کند و جامی دید و غیر را نفی کند

۲۸۶

جوهر بعضی ذکر جبر را اختیار دارند و بعضی ذکر خفی و هر دو فریق تمسک می کنند بآیات و اخبارات و ذکر خفی ذکر می را گویند که زبان بند و بدل گوید و گوی که اختیار ذکر خفی دارند بعضی از ایشان ذکر را منع نکنند و بعضی در منع ذکر جبری روئد ایشان نیز تمسک بآیات و احادیث دارند

۲۸۷

جوهر ذکر خفی در اذکر زبان است بلکه در اذکر دل است و در اذکر سر و در اذکر جان است معلوم شد که مقصود هر یک مبنی بر نیت است و در ذکر جبر آواز میانه کند یعنی فرود از جبر و بالا از خفی که آن ذکر متوسط باشد

۲۸۸

جوهر آنحضرت صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم ذکر میکردند حضرت خداوند تعالی را و جمیع اشیان و اوقات و همیشه ذکر حق تعالی کردی و هیچ چیز ایشان را از ذکر حق تعالی باز نداشتی و سخن ایشان مجموع و یاد حق تعالی و حمد و ثنا و تمجید و توحید و تسبیح و تقدیس و تهلیل و تکبیر بود و در حالت خاموشی در دل ایشان همگی یاد حق تعالی بود و دل و زبان و انفس ایشان در حالت قیام و قعود و اضطجاع و نشستن و برخاستن و فتن و خوردن و آشامیدن و در آمدن و بر آمدن و سفر و اقامت و سایر حالات از ذکر حق تعالی منفک نبود و ذکر بمعنی یاد کردن است مقابل نسیان که بمعنی فراموشی است - الذاکر ضد النسیان - قاموس - پس شامل باشد ذکر قلبی را بلا شبهه -

۲۸۹

جوهر وقت شروع ذکر تجدید توبه کند و بگوید اللهم انی اعوذ بک من ان اشترک بک شیئا و انا اعلم تا آخر بعه پنجبار استغفر الله الذی لا اله الا هو اخی القیوم و اتوب الیه بعه الصلوة والسلام علیک یا رسول الله الصلوة والسلام علیک حبیب الله الصلوة والسلام علیک یا نبی الله بعه باتسمیه بار کلمه طیبه گوید بعد از آن بهر ذکر که خواهد مشغول شود و بعد ختم مجلس ذکر سه بار سبحان الله و الحمد لله تا علی العظیم بعد از آن درود بخواند بعه این دعا بخواند اللهم انک قاتل فاوکر و فی اذک و قد ذکر تک علی قدر قل علم و عقلی و فنی و اذکر فی علی قدر من نفسک و علمک و استغفرک اللهم انک قاتل فاوکر و فی اذک و قد ذکر تک علی قدر قل علم و عقلی و فنی و اذکر فی علی قدر من نفسک و علمک و استغفرک اللهم

۲۵۲
۴

جوهر در سیر الاولیاء کورست که حضرت سلطان المشائخ قدس سره میفرمودند که حضرت خواجه قطب الدین خجندیار
اوشی قدس سره هم بهر شب هزار بار این درود میخواند اللهم صل علی محمد عبدک ونبیک وحبیبک ورسولک
البنی الامی وعلی آله وومی فرمودند که همین درود اختیار کردم -

۲۵۳
۴

جوهر بدانکه مقصود از نفی نفی اغیارست و از اثبات اثبات یار و نفی بی ملاحظه غیر
نباشد و اثبات بی تصور غیر صورت نه بدو زیرا که در نفی و اثبات علم غیر باقیست و غرض از ذکر و بول و
و نیان از غیرت پس طریق باید برای نفی و اثبات پس در نفی و اثبات احتیاط بلیغ باید و این شکل آه
برای همینست ذکر نفی و اثبات -

۲۵۴
۴

جوهر مراقبه یعنی هم وقع قات امید داشتن و نگا داشتن چیزی را و گردن فرو انداختن و مراقبه برآورده نشسته
از رقیب و رقیب یعنی پاسبان و نگهبان چون طالب از ذکر حلی ملال گیرد و بدگر خنی مشغول شود و چون از ذکر خفی
ملول شود و بفکر مشغول شود و چون ازین هم ملال گیرد و بمراتب مشغول بود و شکل نشستن در مراقبه انواع است یکی
آنکه بر شکل قعدۀ نماز نشیند و دوست بر پرواز نهند و سر فرو داند و اخته مستغرق گردد و این مختارست دوم آنکه
بر و سرین نشیند و پرواز نواستاده کند مانند افعاء الکلب یعنی نشستن کلب و سر بر پرواز نوبدار و دیداند
که حق تعالی حاضرست و ناظر بامنست و درین علم چنان خوض کند و مستغرق شود که شعور از غیر کلی برود
و میگویند که اگر بطرفه العین این علم برود مراقبه نباشد -

۲۵۵
۴

جوهر اول درجه ذکر آنست که ذکر را با عظمت و هیبت تمام کند و ذکر را الله الله بر دل وی مستولی شود و
دل ذاکر مستغرق ذکر باشد و درجه دوم آنست که از الله الله گفتن باز ماند

۲۵۶
۴

جوهر قال الله تعالی و اذکروا الله ذکر کثیر العلمکم تفلیحون کثرت ذکر جناب خداوند تعالی موجب
جمعیت ظاهرو باطن و سبب نجات دنیا و آخرت است -

۲۵۷
۴

جوهر بدانکه در جمیع حرکات و سکنات ظاهرو خطرات و نیات باطن حضرت خداوند تعالی را بر خود قیاب
و مطلع دیدن و در ظاهر از افعال معاصی و در باطن از خطرات مذمومه محترز بودن و شرم داشتن تا ظاهر باطن
در توبه مستقیم بود مراقبه تائبانست و دل را متوجه حضرت خداوند تعالی داشتن و پاسبانی دل خود کردن تا
در غیر حضرت خداوند تعالی راه نیابد مراقبه سالکانست و خنود دل بحضرت خداوند تعالی و هیبت از
ماسوا مراقبه عارفان است -

۲۵۸
۴

جوهر بدانکه استیلاء ذکر بر ذکر آنست که ذکر تکلفت زبان گوید و استیلاء ذکر بر ذکر آنست که ذکر کلاب
شود و بی اختیار زبان جاری گردد و دل ذاکر بران انس گیرد -

۲۵۹ جوهر بعضی صورت مرشد را پیش خود نشسته تصور نمایند و بعضی صورت او در آئینه دل صنوبری خود تصور نموده بروی ناظر باشند و بعضی خود را عین او پندارند و این نهایت مفید است و موصل به فیضان حصول آن بزرگوار است متعذر.

۲۶۰ جوهر بدانکه ذکر حضرت خداوند تعالی در جمیع احوال فرض است بر طالب محب قال الله تعالی فاذا ذکر الله قیاما و قعودا و علی جنوبکم و مشایخ طریقت میفرمایند که هر حال از ذکر خداوند تعالی غافل نباش که الذکر من علامات السعاده و العفلة من علامه الشقاوه و العفلة من الله تعالی من اکبر الکبائر و ان کل شیء عقوبه و عقوبه العارفات القطاعه عن الذکر سه گزمانه فاعل از رحمان شومی + اندران دم مہدم شیطان شومی + پس شب بزرگتر و بزرگتر باشد خواه و خشکی خواه و در تری خواه و در سفر خواه و در حضر و تنگی و فراخی و در بیض باشد یا صحیح مہبت باشد یا غیر مہبت و خوشی و ناخوشی طایر و باطن و لیل و نهار و قیام و قعود و انفعلا مستغرق ذکر حضرت خداوند تعالی باشد زیرا که طلب او در کل حال دلیل است بر صدق محبت هر طاعت موقوف بر وقت است الا ذکر جناب خداوند تعالی در جمیع طاعات زائل شود و روز قیامت چنانکه نماز و روزه و غیر آن زیرا که دار الحیات دنیا است نه آخرت لیکن طاعت تملیس و تمجید زائل نشود

۲۶۱ جوهر بزرگ فرمود که ابل لا اله الا الله بسیار اند و مخاندان اندک یعنی آن کسان که لا اله الا الله بربان گویند بسیار اند و مخلصان که مقصود گفتار و کردار اخلاص دارند اندک است

ذکر اخلاص می باید نخست	ذکر بے اخلاص کی باشد درست
------------------------	---------------------------

۲۶۲ جوهر مراقبہ بر رخ انسان کامل اظہار و باطن خود وارد دید مراقبہ اسم ذات نقش ہم ذات بر دل صنوبری برنگ زرد متصور باشد - مراقبہ معیت چون الله حاضری گوید موجودات علوی و سفلی را در خیال آورد و ملاحظہ نماید که او حاضر است مرابین حضور و چون الله ناظر می گوید نظر بر خود دارد و از موجودات بردار و متصور شود که او ناظر است بنظر من و چون الله شاہد می گوید ہمگی کائنات و نظر آورده ملاحظہ کند که او شاہد است مرا باشد و چون الله معی گوید چشم را بند و ملاحظہ معی و ہو معکم اینما کنم کند الله حاضری را تا و الله ناظر می چپا الله شاہد می پیش الله معی و وجود بملاحظہ مذکور گوید -

۲۶۳ جوهر در کتب صوفیہ اقسام از کار بالوف کشیده و انواع مراقبات بمات من بر خلاصه از کار و مراقبات اختصار کرده و آن نیز موقوف بر ارشاد مرشد است آنچه مقتضای وقت و طبع باشد و مناسب طالب باشد

۱۶۴ جوہر ذکر اندوہی کوئی ست و از وہی ربانی زیرا کہ از روی لفظ و نطق کوئی ست و از روی مدلول ربانی
 چنانکہ ریاست پس بان بر رخ باشد میان حق و خلق از شرح رباعیات قال اللہ تعالیٰ فاذا کرونی اذکرکم
 و ذکر شہ محبت است کہ من احب شیا اکثر ذکرہ

۲۶۵

جوہر و فضیلت ذکر حق سبحانہ و تعالیٰ بدانکہ افضل ترین عبادات و مقصود از جمیع طاعات ذکر
 جناب مستطاب حق سبحانہ و تعالیٰ است بہر روشی کہ میسر آید جہر باشد یا خفی و نعمتی ست عظمیٰ و عطیہ است کبریٰ
 بہر کرات توفیق ذکر اندانی فرمودند سعادت ابدی و دولت سرمدی مختص گردانیدند و حدیث قدسی آمدہ کہ
 من ہمیشہ آن کسم کہ یاد میکند مرا و این آن کسم کہ طلب انس کرد و بما حدیث دیگرست مزی بنجاری
 اللہ تعالیٰ میفرماید کہ با عبد خودم و قبیکہ یاد کند مرا و در حرکت آید و لب وی و فرمودند حضرت سرور عالم
 صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم لکل شیء صقالہ و صقالہ القلب کر اللہ تعالیٰ رواہ البیہقی
 و التماس کردند جناب سرور عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم کہ اہم عمل فاضل ترست فرمودند کہ
 فاضل ترین اعمال آنست کہ ہمیری و زبان تو تر باشد بذاکر اللہ تعالیٰ و عرض کردند کہ اہم بندگان
 فاضل تر اند از روی درجہ عند اللہ تعالیٰ و روز قیامت فرمودند آن کسان کہ ذکر جناب خداوند تعالیٰ
 بسیار گویند و حضرت شیخ سعد الدین بڑھن قدس سرہ و مقرر رسالہ مکیہ میفرمایند کہ حضرت شاہ مینا قدس سرہ
 میفرمودند کہ در خبر سنت کہ حضرت سرور عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم فرمودند کہ خائب او نہ تھا
 را فرشتگانند کہ طوائف می کنند و کوچا و راہ ہا و می جویند اہل ذکر را چون می یابند قومی کہ ذکر جناب
 خداوند تعالیٰ میگویند نہ میکنند کہ بیائید بسوی حاجت خویش و گرد میگردانند اہل ذکر را بہ پرہامی خویش
 تا آسمان دنیا و زیر یکدگر می آیند و چون اہل ذکر متفرق می شوند می روند بسوی آسمان پس مان
 رسد ایشان را از حضرت خداوند تعالیٰ کہ از کجا آمدید عرض کنند کہ از نزدیک بندگان کہ در زمین اند پس
 فرمان رسد کہ یہ میگویند بندگان من عرض کنند کہ تسبیح و تہلیل و تحمید و تمجید میگویند پس فرمان رسد کہ اسی
 فرشتگان گواہ میگیرم شما را کہ بیامرزیدم ایشان را پس فرشتہ گوید یا رب در میان این ذاکران فلان است
 کہ نیست از جانب ذاکران بیامی حاجت خود آمدہ بود ناگاہ میان ایشان نشست فرمان شود کہ ایشان
 قومی اند کہ بے ہوش و غافلند ایشان او را نیز آفرمزدیم

قلوبی لہم ثم طوبی لہم و بشر لہم ثم بشر لہم

۱۶۶ جوہر حضرت جبریل علی نبیہ وآلہ و علیہ السلام بجنور حضرت سرور عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ
 و اصحابہ وسلم التماس فرمودند کہ جناب خداوند تعالیٰ میفرماید کہ و آدم است بتا کہ نہ دادم هیچ است

فرمودند چیست عرض کردند فاذا کرونی اذکرکم و فرمودند حضرت سید عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و صحابہ وسلم
 کہ ہر کہ مطیع باشد حضرت خداوند تعالیٰ را پس اذکر او سبحانہ گوید اگر چہ اندک باشد اورا نماز و روزہ و تلاوت
 قرآن مجید و ہر کہ عاصی شود فراموش کند ذکر او سبحانہ اگر چہ پہلہ بود اورا نماز و روزہ و تلاوت قرآن مجید
 و فرمودند اگر کسی می نشیند با قوم کہ ذکر میکنند حضرت خداوند تعالیٰ را از نماز فجر تا طلوع آفتاب و ستر
 یسوی من از نیکہ آزاد کند چہار فرزند از فرزندان اسمعیل و اگر می نشیند با قوم کہ ذکر میکنند حضرت خداوند تعالیٰ را
 از نماز عصر تا نماز مغرب و دوست ترست نزدیکست من از نیکہ آزاد کند چہار فرزند از فرزندان اسمعیل و فرمودند
 کہ ذکر مولیٰ بر زبان داشتن نشان ایمان است و بیزاری از نفاق و مصاریت از دیو و جریست از دفع
 جوہر در خبرست کہ شیطان بر سینہ بنی آدم نشسته است چون ذکر میگوید دور می شود و چون غافل
 شود از ذکر لقمہ میکند در دہن خود دل ویرا پس در حکایت می آرد دل ویرا و بہ حدیث نفس می داند
 و در آرزوی فاسدے اندازد

جوہر ہر کہ ذکر باشد از آفتابین بود و از شر شیطان و نفس برید و ذکر در گور مونس و باشد
 جوہر اطمینان دل بجز ذکر حضرت خداوند تعالیٰ محال است زیرا کہ مطلوب محبوب دل ذات حضرت
 خداوند تعالیٰ است و ذکر صفتست از صفات حق تعالیٰ لا جرم دل بذکر حضرت خداوند تعالیٰ غذا
 حاصل کند و قومی و پاک و روشن شود و قرب حضرت خداوند تعالیٰ یابد

یاد حق آمد غذا سے روح را	مرہم آمد این دل مجروح را
--------------------------	--------------------------

جوہر مراد از ذکر محبت و معرفت مذکورست و فناء و مذکور و بقا بذکورست و ذکر با فکر معتبرست کہ
 ذکر بی فکر مثال علم بے عمل است ہر ذکر کہ بفکر باشد فتح باب کند و فکر و ذکر آنست کہ نفی اغیار کنی و اثبات
 باری و حقیقت ذکر آنست کہ فراموش کند ماسی اللہ تعالیٰ را در ذکر و مقصود از ذکر استغراق است بندہ کہ
 و علامتش اینکہ التفات نکند دل ذاکر پس ذکر زیرا کہ التفات یسوی ذکر حجابی است و گاہ در حالت
 ذکر از بن دندان حالوتہ شیرین تر از شہد پیدا می شود و این وقتی بود کہ بحقیقت ذکر رسد و گاہ
 بہمتی در دلش افتد و ہستی او نیست شود و این را عالم فنا گویند و این وقتی بود کہ بزرگ روح رسد
 جوہر مردیت کہ حضرت علی کریم اللہ تعالیٰ وجہ فرمودند یا رسول اللہ دلتی علی اقر باطریق
 الی اللہ تعالیٰ و اسلمما علی عبادہ و افضلما عند اللہ فقال رسول اللہ تعالیٰ صلی اللہ تعالیٰ
 علیہ وآلہ و صحابہ وسلم علیک بہداوۃ الذکر اللہ تعالیٰ فقال کہیت از کربا رسول اللہ تعالیٰ
 رسول اللہ نفس غنی یک و اسمع منی شہداء و البقی یقول ثلث مرارۃ و علی بن سید نقی

علی ثلث مرات والبنی علیه السلام یسمع - از شرح اسرار حسنی حضرت عیسی

۲۷۲

جوهر ذکر به چهار وجه است اول آنکه لسان ذکر باشد و دل غافل دوم آنکه زبان ذکر بود و دل با و یار لیکن گاه گاه غافل می شود بخلافت زبان سوم آنکه زبان موافقت دارد و با دل و دل بازبان لیکن گاه گاه هر دو غافل می شوند چهارم آنکه زبان غافل بود و دل ذکر

۲۷۳

جوهر استیلا سه ذکر هر ذکر آنست که ذکر ذکر تکلف گوید و ذکر از دست میرود و این را کشاکش گویند و استیلا سه ذکر بر ذکر آنکه بی اختیار ذکر بر زبان جاری گردد و چون در نظر ذکر جزند کور نیاید این استغراق ذکر است در شود مذکور و چون ذکر در وجود مذکور فانی شود و باوصاف مذکور تجلی گردد و این استیلا سه ذکر است در وجود مذکور و استیلا سه ذکر بر ذکر آنکه در این مقام تجلی و شهود حق است

۲۷۴

جوهر حضرت رسالت صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و مسلم فرمودند هر که خواهد حق تعالی ذنوب او بخشید بگوید لا اله الا الله و اگر خواهد که محفوظ دارد از ذنوب بگوید اعوذ بالله من الشیطان الرجیم

۲۷۵

جوهر الله حاضر می گوید با معنی که من حاضرم بجنو - او یعنی موجود ام بوجود او و او حاضرست بجنو من یعنی فلان بهرست بوجود من و الله ناظر می گوید و ملاحظه کند که من ناظرم بنظر او و او ناظرست بنظر من و الله معنی گوید و بداند که من بادی ام بصورت او یعنی باطریق او و او با من است بصورت من یعنی بقید من

۲۷۶

جوهر بسوی خود متوجه شود و الله حاضر می گوید و تصور کند که او سجان حاضرست باین صورت پس خود نظر کند و الله ناظر می گوید و تصور نماید که او ناظرست باین نظر پس الله معنی گوید و معیت جناب حق سبحان و تعالی با خود مشاهده این را شغل معیت گویند

۲۷۷

جوهر الله حاضر می الله ناظر می گوید و تصور کند که جناب حق سبحان و تعالی موجودست -

۲۷۸

جوهر چشم ببندد و نظر بر دل بگمارد و جناب حق سبحان و تعالی را حاضر و ناظر و مع خود داند -

۲۷۹

جوهر هو الاول و الآخر و الظاهر و الباطن اول است که قبل او هیچ شیء نبود و آخرست که بعد

فنا عالم باقی خواهد ماند و ظاهرت باعتبار صفات و افعال خود و باطن است باعتبار ذات خود درین مفهوم چنان مستغرق گردد که سواش او سجان و تعالی هیچ شیء در خیال نیاید -

۲۸۰

جوهر بدانکه هو الاول هو الآخر هو الظاهر هو الباطن را ذکر روح گویند و باطنیت این را اندک

مدت در غیبت و شهادت ازال تا ابد یک هستی خالص معانی می کند و به تعبیر کیفی برسد و ششش اینست که عبادت خود را شسته هو الاول گویان بنده انومی پس ضرب کند و هو الآخر گویان بزرگ انومی

و در اینجا

و هو الظاهر بر دوش راست و هو الباطن بر دل باز همین نوع از سر گیر و فکر معی از دست ندهد یعنی
همه دست چه در مرتبه اولیت و چه در مرتبه آخریت و چه در مرتبه ظهور و چه در مرتبه بطون -

۲۸۱

۴۷ جوهر سالک التفات کند سوسوی بروق و لوازع و لوانح و الوان منوره و بروق آنست که بروق در آن
بجمله و زود منقطع شود و هر چه سالک را در آثار ذکر در صورت بروق می آید گاه بود که نور ذکر باشد و گاه
بود که از غلبات انوار روحانیت حجب صفات بشری متعرق شود و بر مثال ابرو پر تو از روحانیت و صورت
برق مشابه افتد و لوازع و المعان متعاقب بود و اندک توقف کند و آن از نور ذکر باشد و از نور و منو
و لوانح از نور نماز و قرآن مجید و ایمان و اسلام باشد و آنچه در صورت چراغ و شمع و مانند آن بنید نور
بود و مقتبس از ولایت شیخ یا از حضرت نبوت یا از ایمان و اسلام یا از استفاده علوم یا از نور قرآن مجید
و آن چراغ و شمع دل بود که بدان مقدار نور منور شده است و اگر در صورت قندیل و شکات بنید نور
عرفان بود و آنچه در صورت علویات بنید چون کواکب و اقمار و شمس از انوار روحانیت بود که پیرایان
دل بقدر صفات آن ظاهر می شود و گاه بود که کواکب خرویا بزرگ را آسمان بنید بدانند که آئینه دل
بقدر کواکب صاف شده و آسمان جرم دل بود و کواکب نور روح بقدر صفا دل و اگر بجه آسمان بنید
عکس نور دل بود یا نور عقل یا نور ایمان و گاه نفس چنان صاف شود که آسمان دارد و نظر آید و چون آئینه
دل تمام صفا یابد ماه تمام بنید و اگر نه ناقص بنید و چون کمال صفا گیرد و پر تو نور روح بود و بر مثال خورشید
بنید و چند آنکه صفا زیاده تر خورشید درخشان تر باشد و اگر ماه و خورشید یکبار بنید ماه دل بود که عکس
نور روح منور شده است و خورشید روح باشد و اگر آفتاب و ماه تاب و ستارگان در حوض یادر و یا یادر
جومی آب یادر چاه بنید از انوار روح بود -

۲۸۲

۴۸ جوهر یکلمه مزین بقوت تمام دم از سوراخ چپ بینی لا اله الا الله گویند و از همون راه یا از سوراخ
راست الا الله گویند بگذار دیا الا الله گویند بکشد و الا الله گویند بکشد و یا الله گویند بکشد
و الله گویند بکشد و یا الله گویند بکشد و یا الله گویند بکشد و یا الله گویند بکشد و یا الله گویند بکشد
این را ذکر جبار و بنامند و نفی ماسوا و سلب خواطر و خلی عظیم دارد و اگر کشش دم از سوراخ راست کنی
مفترت شدید بدماغ رسد که علاج آن دشوار است -

۲۸۳

جوهر مراقبه بزرگ عبارت از انست که انسان کامل را ظاهر او باطن بخود قرار دهد -

۲۸۴

جوهر مبرک بر تلاوت سوره ماعون مداومت نماید مطاع و مستجاب الدعوات شود -

۲۸۵

جوهر بدانکه انسان که عالم صغیر عبارت از انست مرکب از اجزای عشره است و آنرا الطائفه عشره

تعلق و تشقی باین عناصر جسمانی داد و از فوق العرش فرود آورده و بمقام خاص که هر یک ابان مقام
مناسبت بود تمکین ساخت لطیفه قلب را درین مغنه که در آن پستان چپ است و قلب صنوبریش خوانند جاداده
صنوبر لیش بر آنست آن گویند که مانند غنم صنوبر مقلوب است و اصل الاصل این لطیفه صفت انصافیه
حق است که عبارت از فعل و تکوین است کمال این لطیفه آنست که در فعل حق فانی و متمسک گرده
و بهمان فعل بقایابد و این زمان سالک خود را مغلوب الفعل خواهد یافت و افعال خود منسوب
بحق خواهد ساخت فناء قلب و تجلی فعلی کنایت از همین مقام است و نشان آن آنست که تعلق
علمی و حسی بغير حق نماند.

چو پیر مرصن دل به خیر است که بدان بغیر جناب حق سبحانه و تعالی مشغول است یکی حدیث نفس
که همیشه بقصد و اختیار در دل در میث میکند خواه در خلا و خواه در ملا و دوم خطره و آن بغیر قصد لای
ومی و سوم نظر بغیر یعنی علم باشیاء متکثره و اصل در علاج این مرض شغل باطن است -
چو پیر مرصن دل کفار کفر و شرک جلی است و مرض دل مومن معاصی و شرک خفی مرض قلب
اشد من جمیع البلاء یا - علاج ترک محبت دنیا و مال و جاه و اختلاط خلالت از خویش و بیگانه
و تحرز از سخن لایق و تجنب از بسیاری جواب خنده و خالی داشتن معده از طعام قله الطعام و قله الکلام
قوله المنام صحت دل یکی تنهایی از خلق دوم خاموشی سوم غم گر پیش از اشتهار نفسی کردن خطره و چهارم از دل
چو پیر ملک اعلا مولوی محمد العالی قدس سره در شرح مشنوی معنوی میفرمایند که نزد صوفیه
گرام حقیقت روح یعنی هست مجرود از ماده و لطیفه الهیه است باز از نفس کل و عقل کل که عبارت
از لوح و قلم است و روح مشتمل است بر آن هر دو و این منظر جامع است در عالم امکانی مرشیا
کونیة را و اسرار الهیه را و هر علمی که میخواهد از عقل کل و نفس کل بگیرد و در اخذ علوم حاجت بسوی
فکر ندارد و متعین و متصور می شود به صورت روح حیوانی و روح حیوانی جسمی است لطیف برزخ میان
عالم مجرود مادی و صاحب قواست و یک پرتو از عقل کل یک قوت وی است و این عقل
خرد می است و روح متعین و متصور با ماد این قوت فرو میکند میان خیر و شر و نافع و ضار و
و یک پرتو از نفس کل قوت دیگر است و این روح را و اما نفس خردی می نامند و چون نفس
کل را سه تدبیر عالم است و هر جزوی از اجزاء عالم را هر جزئی که ضرورت از نفس کل میرسد بر آن
ایقاع عالم همچنین نفس جزو را چه صلاح بدن می باشد بومی میرساند بر آن ایقاع بدن و چه کمال
لذا نفس جزو روح را منحوی میکند برای از تکاب آنکه مقتضی بدن و حیوانیت است و چه آنکه

نفس کل علمی و تدبیراتی میگیرد که در ابقاء عالم آنرا دخلی است همچنین نفس جز از عقل جز تدبیراتی و فکرهای میگیرد
 تا عمارت بدن خراب و ضعیف نگردد و لیکن این نفس نمی کوشد مگر در خطوط بدنیه و از قوی دیگر مر این روح
 قوت شیطانیه است که آن اغوا میکند نفس را بر ترکاب محرمات که با آنها خطی بدنی حاصل شود و پس مقتضی نفس و
 قوت شیطانیه آنست که بدن در دنیا مصالح ماند لیکن نفس را از اصلاح اخروی کاری نیست و نه از فساد
 اخروی و اما قوت شیطانیه پس فساد آخرت میخواهد و روح را یک قوت ملکی است که آن امور مصلوحه آخرت
 میخواهد و بدان امری کند لیکن قوت ملکیه چون ساجد است و مطیع رجوت پس مانع نمی آید از آنچه که می کند
 از شر و بجز نمی چون نمی شنید ساکت می ماند برای اینکه مطیع و ساجد است و قوت شیطانیه چون که ساجد
 و مطیع نیست مانع می آید از خیرات و باعث می شود بر شر و نفس و شیطان اگر چه شاک اند در ابقاء
 مصالح بدنیه و نبویه لیکن با دایم که از اغوا قوت شیطانیه در معاصی می اندازد و برای تلذذات بدنیه آن
 نفس را اماره میگویند و چون مذهب شد اندکی از تهذیب تا باین رسید و چون که خود را امامت میکنند
 بر اتباع قوت شیطانیه بعد فعل و ایتان اوامر قوت شیطانیه آن نفس را الوامه گویند چون زیاده تهذیب
 یافت که بر قول قوت ملکیه عمل کند و اطمینان باین میگیرد و قول شیطانیه را راه ندید آنرا نفس مطمئنه
 گویند و چون صفات ملکیه بر و غالب آید آنچه کند نه شر آنرا نفس مطمئنه گویند و این تسمیه را باعتبار مراتب
 و اعتبارات است نه بنظر اختلاف در ذات و قوت شیطانیه اصلا مذهب نمی گردد غایت این است که
 مقهور میگردد و دایم بشر نمی تواند کرد و از مقهوریت اگر چه در پی آن می باشد و چون نفس مذهب شد و قوت
 شیطانیه مقهور گشت روح متعین کمال روحی رسد و علوم عجیبه از عقل کل و نفس کل میگیرد و بلکه مستغرق
 در حضرت حق تعالی می باشد و تا انکشاف اعیان ثابته رسد و تفهیم بیل این امور عرض عرفی و ادبانه
 روح انسانی لطیفه مذکوره است متعین و تصور بر روح حیوانی است و نسبت روح حیوانی بوسی نسبت متعین
 بمطلق جزئی است نه کلی و آنچه که شیخ عبدالرحمن جامی قدس سره نقل کردند از شیخ صدرالدین قونوی
 که ارواح کمل عالم اند بکلیه خود یعنی که در ضمن روح حیوانی است مقهور است در نظر ایشان و علم ایشان
 و اما غایب جاهل اند از کلیت روح خود و همین متعین را حقیقت روح خود می دانند و این متعین خاص که در
 عامه است حادث است با حدوث بدن و در کل قدیم است و می تواند که روح انسانی که آن لطیفه است
 باخلاق خود قدیم است و روح حیوانی که متعین است حادث است در همه کسان خواه کمال باشند خواه ناقص
 لیکن چونکه کمال می دانند که این حقیقت باست گفته شد که حقیقت روح ایشان قدیم است و چون عامه
 نمی دانند حقیقت روح مگر همین متعین را گفته شد که روح ایشان حادث است با حدوث ابدان و کسی که

حقیقت امر ملحوظ ساخت چون شیخ محب الله قدس سره گفته که روح همه کسان قدیم است که حقیقت روح همه انسانی یک است و آن لطیفه الهیه مطلقه است و آن قدیم است و این وجه وجیه است لیکن در کلام ایشان لفظ جمع واقع است که ارواح کل قدیم است و در کلام شیخ محب الله ارواح قدیم موافق این عبارت قیصر مگر آنکه گفته آید که جمع باعتبار تعدد که باضافت حاصل است و الله اعلم بامرار خواص عباده پس روح حیوانی جسمی است و متحد است با روح انسانی و هیچ فرقی نیست مگر بروج و نزول چنانکه شیخ محب الله گفته در تفسیر قول عارفان ارواحنا اجساد و ثما که روح و جسد یکی است در مرتبه عروج روح است و در مرتبه نزول جسد است و این روح حیوانی جسد روح انسانی است و بعضی نمرب تعبیر کنند و روح انسانی اگر چه در مرتبه اطلاق خود عالم است باشیاء از لذات و الم برمی است لیکن چون متصور شد روح حیوانی که در این مرتبه از علوم ساده است و بعد تعلیق ببدن علوم پیدا میکند و لذت و الم متصف میگردد و این روح حیوانی ساری است در بدن باین نمط که هر جزوی از اجزاء روح حیوانی منطبق بر هر جزوی از اجزاء بدن است نه باین معنی که فلاسفه گویند و روح حیوانی مصطلح او نشان که بخار اغذیه است که ساریست در مسامات بدن بلکه این سرایان مجبول الکنه است اشبه با اتحاد است و این روح از بدن خارج می شود در وقت موت چنانکه در احادیث تصریح بدان است و ابان بان فرض است و بدن برزخ میگیرد و ازین روح تا آن بدن برزخی سوال کرده می شود در قبر و این نیست که این روح معدوم میگردد و چنانکه فلاسفه حکم میکنند بر مصطلح خود و این فقیر از شاه شاکر الله قدس سره که از ارباب کشف و شهود بود شنیده که میفرمودند که گاهی این روح حیوانی از بدن اولیا در حال حیات خارج می شود و سیر میکند و بدن اینجا مثل بدن عالم بلکه میت می ماند چون باز در بدن می آید هر جز از وی بر هر جز از بدن منطبق شده داخل می شود و از کلام ایشان مفهوم می شد که این حالت برایشان گذشته است و نیز میفرمودند که این روح حیوانی اگر چه جسم است لیکن چنین الطف که داخل در اعداد و مجزوات است و الطف از صور مثالیه است و این ابدیت و غیر آن روح حیوانی است که فلاسفه آن را روح حیوانی گویند که متولد از بخارات اغذیه است و این تابع این جسم عنصری و قابل فناست حقیقت روح یکی است و تعدد ایشان بر مثال موجهاست چنانکه موجها تعدد الذات اند و آب یک است همچنین حقیقت روح که لطیفه الهیه است یک است و چون متعین متعده شده تعدد الذات گفته ملک العظام جوهر بداند که ارواح قبل اجساد مخلوق اند چنانکه در حدیث شریف واقع است که ان الله خلق الارواح قبل الاجساد بالفی عام پیدا کرد و الله تعالی ارواح را قبل ابدان بدو هزار سال و شیخ عبدالرحمن جامی از شیخ صدر الدین قونوی نقل کردند که ارواح کل قدیم اند که ارواح ایشان

کلی اند و ارواح عامه حادث اند با حدوث ابدان و قیصری گفت که همه ارواح قایم اند و حدیث شریف
دلالة بر وجود ارواح قبل از اجساد میکند. نه بر قدم بلکه بر حدوث دلالت کند مگر آنکه گفته شود که مراد عدد
الفی عام نیست بلکه کنایت از طول زمان است و آن طول بلا نهایت است و مراد از کلیت جامعیت
و اگر چه کلیت را دخل در قدم و حدوث معلوم نمی شود مگر این گفته آید که چون جامع است ارواح کمال
پس وجود این ارواح مثل باقی این ارواح باشد تا این ارواح از او بر آیند

جوهر روح اعظم را که عبارت از حقیقت محمدی است صلی الله تعالی علیه و آله و سلم در عالم مظاهر
بسیار است از انبیا و اولیا و مقام هدایت و مرتبه قطبیت کبری در جمیع از منته و ادوار آن حقیقت است
و این معنی را بر درجات کمال خوانند و حمل این معنی بر تناسخ نمی توان کرد زیرا که تناسخ مخصوص بعضی من و
بعضی نیست و این بر درج مخصوص کمال است و ظهور حقیقت محمدی صلی الله تعالی علیه و آله و سلم در
صور مختلفه کمال باشد ظهور هویت حق است در مظاهر اسما و صفات و ادراک این معنی جز بکشف خاص
میسر نیست و کمال را قوت ظهور در عالم شهادت بعد از انتقال به عالم غیب است چه ایشان مطلق گفته اند
و در بر این مقید نیستند - گلشن راز

جوهر دل انسانی منظر حضرت الوهیت است و بحسب قابلیت و استعداد که دارد آئینه شیون
غیر متناسبه آئینه گشته و محل ظهور عظمت و کبر بانی حق است و هیچ مرتبه از مراتب وجود و وسعت گنجانی آنحضرت ندارد
مگر دل انسان کامل و دل منظر اسم العدل است و اعتدال بدن و نفس و جمیع قوی نفسانی و روحانی
همه منوط باوست و هیچ چیز در مراتب وجود قائم با حکام ظاهرو باطن نشد مگر دل که او صورت احدیست
میان ظاهر و باطن است و بدین سبب منظر جمیع شیونات الیه واقع شده و جامعیت انسان و
کلمات او بواسطه این دل است

در حقیقت دان که دل شد جام جم	می نماید اندر وهر پیش و کم
دل بود مرات وجه ذوالجلال	در دل صافی منسایع جمال
حق نمکجده در زمین و آسمان	در دل مومن بگنجده این بیان
منظر شان الهی دل بود	منظر شان من کماهی دل بود

و دل بحسب بزرگیت ظاهرو باطن مجمع اضداد و متقابل است - و صفات و آتب ظاهر و باطن که
هر دو عالم عبارت ازوست در دل انسان جمع گشته تمامت اسما متقابل آئینه از جلال و جمال و درو
بحسب قابلیت ظهور یافته و در محطه بموجب تصاریف احکام آن اسما ظهور نشان دیگر می نمایانند

بحکم غلبه اسماء جلالی البیس میگرد و چه البیس مظهر مخصوص اسماء جلالی است و دست و دیگر مقتضای انشا حکما
اسماء جلالی آدم می شود زیرا که در آدم صفات جمالی غالب و صفات جلالی مغلوب است و دو ساعت
دل بنا برین جامعیت بر یک حال نیست که بطوفت عالم علوی رود که مطابقش عالم سفلی شود
چو هر میگویند که دل در انسان در سه موضع است یکی اندرون سینه زیر پستان چپ و آنرا دل
صنوبری گویند چه آن بر شکل برگ صنوبر است و دیگر ادرام الدماغ و آنرا دل بدور نامند و دل بزرگ نیز چه
خاصیت او آنست هرگاه که سالک باین دل متوجه شود خطر اصلاحی روی نماید و دیگر در محل ناف
و آنرا دل نیلوفری خوانند و بعضی در ششگاه میفرمایند و نزد بعضی دل در چهار موضع است سه مذکور چهارم
در میان دو ابرو و آنرا دل عبرت گویند

چو هر قلب عبارتست از حقیقت جامعه انسانی که مجموع کائنات از علوی و سفلی مفصل آنست و
آن منزله است از حلول و احجام و چونکه احضار آن دشوار است لذا در بدایت حال متوجه شوند بقطع کرم
ایسری صنوبری که میان قلب حقیقی و این مضغه که قلب مجازی اشارت بدوست ارتباطی است که با هیچ عضو نیست
چو در دل انسانی مظهر حضرت الوهیت است و آئینه شیونات غیر متناهی است و محل ظهور عظمت و کبریا و محل
تفصیل علم و کمالات روح اوست و جامعیت انسان و کمالات او به اسطه اوست بیچ مرتبه از مراتب وجود
و سفت گنجائی آنحضرت ندارد و مگر دل و بیچ چیز در مراتب وجود قائم با حکام ظاهری و باطن نشد مگر دل
چو هر بداند که چون قلب و روح از اجاس بدنیه مظهر و از کدورات و انجاس حیوانیه مقدس گشت
هر چه بوی وارد شود مطابق مایه الاله علیه من الله باشد

چو هر در حدیث صحیح واقع شد که خطره بدل رود اگر چه خطره چنین باشد که اعتقاد آن کفر بود و فرزند
تا آنکه بر زبان نیارد چون بعد آمدن این خطره انکار بران خطره پیدا شود آن عین ایمان است
چو هر آنچه در دل مردم حادث می شود بر پنج مرتبه است خطره دو سوسه و فکر و ترو و غریمت خطره
خیزیت که در دل باید زد و بگذرد و سوسه آنکه بیاید و زود نکند و سوسه قریب است بخطر و این هر دو را
دل مالک نیست و فکر اندیشه کردن است و تقبیح و تحسین و ترو و در میان کردن و نا کردن و غریمت قصد
و نکردن و فکر قریب است بعزیمت و این هر دو را دل مالک است و بیچ فکر یا خود نباشد تا بعزم یا بخالد
حکم مواخذه بر عزیمت است

چو هر عوام هر چیز را که بی قصد و در دل بگذرد و خاطر خوانند و خواص آنچه از جناب حق سبحانه و تعالی باشد
و یا از ملک آنرا خاطر نامند و هر چه از شیطان و نفس بود و اگر چه خاطر نامند لیکن در حقیقت آنرا شیطان میگوید

و سواس خوانند و آنچه از نفس ظاهر شود و هوا جس نماند حرام خوار را همه و سواس بودند خاطر و آنرا که تفرقه و تشبه باشد
خاطر با و سواس و هوا جس آمیخته بود.

جوهر صاحب فوائد الفوائد قدس سره میفرماید که سخن در خطره و غریمیت و فعل افتاد حضرت سلطان المشائخ
قدس الله تعالی بر کتبه فرمودند که اول خطره است یعنی اول چیزی که در دل مردم بگذرد و بعد از آن غریمیت یعنی
بدان اندیشه دل نبند بعد از آن فعل است یعنی آن غریمیت را بفعل رسانند بعد از آن فرمودند که عوام را
تا فعل نکنند نگیرند اما خواص را هم در خطره مواخذه باشد باید که مردم در هر حال بجنبان مستطاب خداوند تعالی بگریزند
زیرا که خطره و غریمیت و فعل همه آورنده بناب مستطاب خداوند تعالی است و همه احوال بناد بجنبان او بجانند
جوید بعد از آن فرمودند که شیخ ابوسعید ابوالخیر قدس سره میفرمودی که هیچ خطره در دل من نگذشت که من
بفعل آن سهم نشدم اگر چه هرگز آن فعل نکرده بودم تا وقتیکه در ویشی در خانقاه ایشان آمد شیخ ابوسعید
ابوالخیر کمال معرفت او بدیدند و دانستند که چه مرد است وقت افطار دختر خود را فرمودند که کوزه آب پیش او
ببرد دختر اگر چه خرد بود با ادب تمام و غایت حرمت آب پیش آن در ویشی برد شیخ ابوسعید را ادب دختر
بغایت پسندیده نمود و در خاطر گذرانیدند که تا که ام بنده نیکبخت خواهد بود که این دختر در جمال او خواهد آمد چون
این اندیشه در خاطر شیخ گذشت حسن مؤذن را که خادم خانقاه بود و در بازار فرستادند و فرمودند برو و خبر
از بازار بیا که در شهر چه آوازه است حسن ب بازار رفت و باز آمده پیش شیخ رفت و التماس نمود که دوباره
سخنی شنیده ام که هیچ گوش طاعت شنیدن آن نیارد شیخ فرمودند که بگو عرض کرد که آن سخن بر زبان
چگونه رود شیخ زبان دادند که آنچه شنیده بیاید گفت حسن التماس کردند که یک مرد دیگری را می گفت
که شیخ ابوسعید میخواهد که دختر خود را در جمال خود آرد شیخ بفرمودند بجان خطره مرا برین مواخذه کردند
چون حضرت سلطان المشائخ این حکایت تمام کردند بنده عرض داشت کرد که ازین حکایت معلوم می شود
که شیخ ابوسعید در عهد خود نیکبخت ترین بندگان بوده اند فرمودند آری و بنده را درین سخن استحسان فرمودند
جوهر نیت خطره است که در دل می آید و غیر خدا تعالی کسی بر وی مطلع نیست رسول علیه السلام
فرمودند نیت المؤمن خیر من عملة رسول علیه السلام فرموده که در باید ادبیت کند که امر و حضرت حق تعالی
طاعت و عبادت کنم حضرت حق تعالی مرا این بنده را بر بد ثواب طاعت آن روز اگر چه در آن ذریع شوی
جوهر مطالع نفس و انواع است حقوق و خطوط و حقوق ضروری اند که قوام بدن و بقا حیوة
بدان مربوط و مشروط است پس مالک را لازم است تمیز حقوق از خطوط تا حقوق را امضا کند و خطوط
نفی و مبتدی را به حقوق و ضرورت بلاست بود و زیادت از حقوق و ضرورت نیز بلاست شود و زیادت

در حد ضرورت و حقوق لازمست و تجاوز از آن گناه و نپستی اگر از مفیق ضرورت بیرون آید و خواطر خطیاط اغما کند زیادت نبود
چو هر محققین میفرمایند که چون بر سالک در وقت اشتغال تذکر حق خطرات آید این ملاحظه دارد
که این خطرات از حق است بلکه این ملاحظه دارد که این خطرات عین حق است

چو هر حضرت جامی قدس سره در لوائح میفرمایند که هر چند خواطر منتفی تر و ساوس منتفی تر آن نسبت
قوی تر پس کوشش می باید کرد تا خواطر متفرقه از ساعت سینه چیمه بیرون زند و نور ظهور هستی حق سبحانه و تعالی
بر باطن تو پیر تو افکند و ترا از تو بستاند و از فراحت اغیار برماند نه شعور بخودت ماند و نه شعور بجهنم شعور بخود
بل لم یبق الا الله الواحد الاحد - قوله نه شعور بخودت این مرتبه فنا و فناست قوله بل لم یبق
یعنی در نظر شود و ادراک او غیر از حق مدرک نماند و آنچه می ماند ظهور و تعین حق سبحانه باشد که در آن مرتبه
آن تعین نظر باو تجلی ذات است و این تجلی نظر با استعدادات ذوات متفاوت است

چو هر بدانکه ابلیس روحی است مخلوق از نار و در عالم ارواح موجود است و بهر صورتی که خواهد تمثل
می شود و تکلم میکند با هر که خواهد و همون حقیقت که روح ناریست در انسان قوت شده موجود است که انسان
جامع جمیع حقائق است و اغواء ابلیس بدو وجه است یکی آنکه آن روح آتشی متجسد شده تکلم کند و دیگر آنکه
قوت شیطانی که در دست و در قلب و سوسه اندازد و همون روح آتشی یکی است در جمیع افراد انسان قوی شده
متحقق است و از خصائص ذات آن سرورست صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم که شیطان خفرت
ایشان مسلم شده بود و دیگر متحقق نمی تواند شد آیا نمی بینی که شیطان آدم مسلم نشده پس دیگر با

از اولیا چه رسد

چو هر جناب سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم میفرمایند که قتل بے تیغ آنست که اگر شیطان بوسه
بوسه کند باید که بلغفت وی مشغول نشود که اگر بلغفت وی مشغول شود و بگوید که از تو که مانع شدم
مگر بگوید بسم الله الرحمن الرحیم لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم خیال بود که ویرانه بے تیغ گشته باشد
و آمرزش بے توبه آنست که چون کسی برای قضای حاجت انسانی مستقبل قبله نشیند و یا در آید و از راه
از قبله بگذرد و اند جناب خداوند تعالی او را بیاورد و بی توبه و رضای جناب خداوند تعالی بغير عبادت و
خدمت آنست که استنجای کند بآب بعد آنکه بکلیت خود را پاک کرده باشد و تو نگرسی بے مال آنست که بگوید
سبحان الله و الحمد لله لا اله الا الله و الله اکبر و لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم از عرش
سماحت الهی از یکباره آن بند و پیر شود و باریت بغیر آب آنست که بگوید در آغاز وضو بسم الله الرحمن
الرحیم پاک شود و با اعفای او و هر که بسم الله الرحمن الرحیم بگوید پاک نشود مگر اعتقاد و نیت

جوهر در کشف الآثار منقولست از جناب تجلی ماب هر حلقه قطاب سرور و افراد اسر و لایا و باج الاله
 سید العاشقین و سند العشوقین متصرف فی الکونین غوث الثقلین محبوب جانی شیخ محی الدین ابو محی سید
 عبد القادر جیلانی قدس الله تعالی بکرم و نفعنا الله تعالی بحبهم و زنا الا قد اریسیر هم که میفرمودند و گفته
 در زمان سیاحت در صحرا افتادم و چند روز آب میسر نشد و تشنگی بر من علیه نمود پس پاره ابر بر سرم سایه کرد
 و شبنم آسای بر سرم بر بخت اندکی سیراب شدم بعد از آن نوری نمودار گشت بجدی که تمام افق را روشن کرد
 و دوران نور صورتی پدید آمد و گفتم که من پروردگار تو ام حلال گردانیدم بر تو جمیع محرمات را یا آن خیر
 که حرام کرده ام بر غیر تو گفتم بپناه میجوایم جناب خداوند تعالی از شیطان بیجم دور شوای لعین پس نمود
 گفتن این کلمات آن نور بتاریکی مبدل شد و آن صورت مانند دود بر خود چسبید و گفتم ای عبد القادر
 بحکم پروردگار من خلاص شدی بسبب علم و فقا بهی که در منازل خویش داری تحقیق نهاده کس را این
 طریقت را بهین واقع گمراه ساختم پس گفتم این فضل و منت پروردگار من است مردم از آن حضرت پرسیدند
 که چگونه دانسته شد که شیطانست فرمودند بقول او که حلال گردانیدم بر تو محرمات را

جوهر حضرت شیخ سعد الدین قدس سره در شرح رساله کلید میفرماید که حضرت سید الطائفه شیخ
 ابوالقاسم جنید بغدادی قدس سره در کتاب عمده خود می نویسد که روزی حضرت سید عالم صلی الله تعالی
 علیه وآله و اصحابه وسلم اهلین انگین دید پرسید که این اندوه از سبب چیست عرض کرد که اندر پنج چهارم
 این است اول موزنان که بآن نماز میگویند هر که بشنود و بجا آید مشغول شود گویند و شنونده امرزیده شود
 دوم غازیان چون بگیر میگویند برای جناب خداوند تعالی و در جنگ می آیند فرمان میشود که ایشان را
 با اهل بیت بیا مرزیدم تو هم در ایشان که از کسب حلال خود بدرویشان و بهر کس نصیب کنند حضرت
 خداوند عالم ایشان را و آن کسان را بیا مرز و چهارم کسی که نماز بباد بگذارد و بشنود تا آفتاب
 بر آید پس نماز اشراق بگذارد

جوهر تمثیل میکند شیطان بصورت پیر و می نماید مرید را چیزی تا سه که فاسد گردانند بدان عقائد
 مرید و چون محکم شود ارادت مرید و رقی شیخ خود و محال است که تمثیل کند و این در صورتی است که شیخ
 متابع نبی بود و عامل بشریعت و طریقت و حقیقت زیرا که فرمودند حضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه
 و آله و اصحابه وسلم که شیخ در میان قوم خود همچو نبی است و در میان است خود

جوهر از حضرت ام المومنین عائشه صدیقہ رضی الله تعالی عنہا آمده است که فرمودند می شنیدم حضرت
 سید عالم صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه وسلم روزی با اهل انزالان گفتم تا که شنیدم ازین عالم و در میان

و گیر آمد و از زنان جو و روز پانی و اگر میخواستند آنحضرت صلی الله تعالی علیه وآله وسلم عطا میفرمود و حضرت
 خداوند تعالی چیزیکه در خیال نباید دور و هم نگنجد و فرمودند آنحضرت صلی الله تعالی علیه وآله واصحابه وسلم
 که عرض کرده شد بر من که گردانیده شود برای تو بطیلمه طلا پس گفتم لایا رب مگر دان این چنین گرسنه می شوم
 روزی و سیر می شوم روزی دیگر پس روزی که گرسنه می باشم تفرغ می کنم به سومی تو و دعایم کنم ترا و روزی که
 سیر می شوم مد می گویم و تنها میگویم بر تو و در حدیث دیگر آمده که حضرت جبرئیل علی نبیا وآله و علیهم السلام عرض کرد
 با آنحضرت صلی الله تعالی علیه وآله واصحابه وسلم که جناب خداوند عالم میفرماید آیا دوست داری که بگردانم
 برای تو این کو بهار اطلال و باشند با تو هر جا که باشی پس فرمودند ای جبرئیل دنیا خانه کسیست که نیست
 مرا و خانه و مال کسیست که نیست او را مال و جمع میکند آنرا کسی که نیست آنرا عقل پس عرض کرد وند حضرت
 جبرئیل ثابت دارد و تا یا محمد صلی الله تعالی علیه وآله واصحابه وسلم حضرت خداوند تعالی بقول ثابت و فرمود
 حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها که نگذاشتند رسول الله تعالی صلی الله تعالی علیه وآله واصحابه وسلم در هیچ
 نه و نیازی و نشانی و نه بپیر بر او در حدیث عمرو بن اکثارت آمده که نگذاشتند مگر سلاح را و بغله و زمین را که
 گردانیده بود آنرا صدقه و فرمودند حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها که وفات یافت آنحضرت صلی الله تعالی
 علیه وآله وسلم و نبود در خانه من چیزی که بخورد او را بجز داری مگر نصف کیل از جو و رطاق خانه افتاده و فرمود
 که رنگ میکردیم یک ماه که نمی افروختیم آتش را و نبود خوراک ما مگر خربا و آب و فرمودند حضرت ابن عباس
 رضی الله تعالی عنهما که حضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه وآله وسلم و اهل حضرت ایشان شبهای پیاپی گرسنه می بود
 و فرمودند حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها که سیر نخورد آنحضرت صلی الله تعالی علیه وآله واصحابه وسلم هرگز و
 شکایت نکرد بسوی کسی و بود فاقه نزد آنحضرت صلی الله تعالی علیه وآله وسلم دوست و می گریستم از جهت شفقت
 بر آنحضرت صلی الله تعالی علیه وآله وسلم از آنچه می دیدم حال حضرت ایشان را و می گفتم روحی فداک یا
 رسول الله کاشکه پسند میکردی از دنیا بچیزی که قوت می شد و قوت می بخشید میفرمودند ای عائشه چه کار است
 مرا با دنیا و چه کنم من دنیا را و فرمودند حضرت عائشه نبوذ دنیا فکندنی آنحضرت صلی الله تعالی علیه وآله واصحابه
 وسلم که خواب میکردند بر آن مگر چیزی که آگندنی وی پوست درخت خرما بود و مر و است از خفصه که گفت
 بود و فرشت رسول الله پلاسی که دوته میکردیم پس خواب میکردند پس ته میکردم و بود که خواب میکردند آنحضرت
 صلی الله تعالی علیه وآله وسلم چنانا و بر ریافته شده بر سنی از برگ خرما -

چوبه در فوائد الفوائد مذکور است که حضرت سلطان المشایخ قدس الله تعالی بصره الغریب بنیاد
 را اندک که گنال به در چهار چوبه می باشد و قلعه الامام و قلعه المناصیر و قلعه الصبیح و قلعه الانام

جوهر بد آنکه تا سالک گرنگی اختیار نکند از حرص و هوا و نفس خلاص نیابد پس ان شاء الله دوست دارند
 گرنگی را که گرنگی طعام صدیقین است و ثمره گرنگی همه جهانی است و نتیجه سیری همه شیطانانی همه علم و حکمت در
 گرنگی نهاده اند و همه معصیت و جمل در سیری تعبیه کرده پس اکل حلال اختیار کند بقدری که بدن محفوظ باشد
 و این قدر قوت پیدا شود که در مجاهده با نفس و عبادت جناب خداوند تعالی فتور نیفتد و ازین زیاده
 خوردن راه زن طریقت است و نیز در خوردن تلذذ و نفس ملحو مانده باشد بلکه بقا و قوت که نزد این طائفه
 علیه هر چیزی که بهو خورد و همان اسراف است و بتدریج طعام کم کند و بر طریقی نخورد که گرنگی فراغت و بهر
 و آنچنان هم نخورد که در معده گرانی پیدا آید که از عبادت باز دارد و کمالی آرد و هر چه خورد با حضور و ذکر جناب
 خداوند تعالی بخورد زیرا که طعام بذاته علت است و ذکر جناب حق سبحانه و تعالی داروی اوست پس اگر
 بر خود گرانی از طعام یابد ذکر بسیار گوید یا نماز بسیار گذارد و در شجاعت مذکور است که حضرت خواجه عبید الله
 احرار قدس سره میفرمودند که گرنگی هر بیداری پر دماغ یا ضائع میگردد و از ادراک حقائق و دقائق
 باز میپارد و از بخت است که در کشف بعضی از اهل ریاضت غلطها واقع شده است و صاحب شش
 معنوی قدس سره میفرماید سه

چون گرسنه می شوی سگ می شوی	تند و بد کردار و بد برگ می شوی
چون گوشتی سیر مرداری شوی	منجمد چون نقش دیواری شوی
پس دمی مردار و دیگر دم سگ	چون کنی در راه شیران همتی
الت اشکار خود را سگ بدان	کمتر که انداز سگ را آستخوان
ز آنکه سگ چون سیر شد مکرش شود	که سوی صید و شکار خود رود

جوهر در قافه الکلام بد آنکه زبان ترجمان قلب است و مفتاح خیر و شر و نثر زبان سخت تر است
 و نگار داشت از نثر او از همه اعضا دشوار تر و شرط است سالک را دوام سکوت از لایعنی قول باشد
 یا فعل یا فکر و خاموشی مخصوص نربان نیست بیرون و جوارح بهم باید که از اینها غیر رضا و حق بیاز و تنگ
 نیاید و این خاموشی اہم ترین خاموشی است پس باید که اغلب حوال ساکت ماند و بدون حاجت
 کلام خالی از ذکر خداوند تعالی نگوید که سلامتی در خاموشی نهاده اند و هر خاموشی که نباشد و فکر صانع و
 یار حق تعالی آن دوست و پر نطق که نباشد و ذکر حق تعالی آن دوست و حضرت سید عالم صلی الله
 تعالی علیه و آله و صحابه و سلم فرمودند که ایماں آرد و حضرت خداوند تعالی سخن نیاید بگوید که در آن
 فائده او شنونده باشد یا ساکت ماند و فرمودند که نیافرید حق تعالی در آدمی فاضل تر از زبان است

زبان در بهشت و بدان زبان در آید و در دوزخ پس بند کن زبان را که زبان مگس گزند و است و التماس
 کرد که بهیست که از این خوف باشد اشارت بر زبان مبارک کردند و فرمودند که از این خوف باید کرد و
 فرمودند که باید اوده اعضا آدمی بر زبان میگویند که خود را نگذار که در سلامتی تو سلامتی است و در غیرت تو
 مضرت ما و در سبب اعوای غرض کرد که مرا عملی بدایت شود که بدان در بهشت دوم فرمودند که طعام ده
 گرسنه او آب ده آتش را و امر معروف و نهی منکر بجا آید اگر این همه نتوانی زبان نگذار و در غیرت
 هر که نگذار زبان خود را از نگویند مردمان پیامبر خداوند تعالی گناهان او را و هم در خبرت که
 نگذار زبان را و سخن بگو مگر در غیرت که غلبه شیطان بر آدمی بواسطه زبان اوست و حضرت امیر المومنین
 افضل العباد یقین رضی الله تعالی عنه در دین مبارک خود سنگساری داشتند و سواست وقت تناول طعام
 و نماز و ذکر بیرون ز می آوردند و مشایخ طریقت میفرمایند که مومن کم سخن و بسیار عمل باشد و منافق بسیار
 سخن و کم عمل بود و میفرمایند که چون صالح دل خواهی زبان را نگذار و خاموشی لازم گیر زیرا که خاموشی پرده
 مرئوس را و زینتی است عاقل را سه ترا خاموشی اسی خداوند بپوش و قارست و مایل پرده پوش
 و میفرمایند اگر جمیعت خواهی پیش زبان بپایان برو و اگر پشت خواهی سخن از دمان در یکسان بشنو و حضرت
 شیخ ابو حفص خداوند قدس سره فرمودند اگر بداند که آفت در سخن گفتن چیست خاموش ماند و اگر بداند
 که خاموشی چه آفت است همیشه سخن گوید پس خبر چنین است و نشر چنین و حاصل آنست بجای که گفتن بر آن
 رفعا حق تعالی بود خاموشی بد بود و جایگاه خاموشی برای رضای حق تعالی بود گفتن بد بود و حضرت
 شیخ شیراز قدس سره میفرمایند

کمال گناه در خطا و صواب	باز تراش خایان حاضر جواب
کمال است در نفس انسان سخن	تو خود را بگفتار ناقص مکن
<p>نقل است که بزرگ و ساد میگذشت پرسید که این خانه از آن کیست بعد از پشیمان شد که لغو گفتم مرا درین گفتن فائده نبود و در شحات مذکور است که حضرت خواجه عبید الله احرار قدس سره میفرمودند که روزی بخدمت مولانا نظام الدین قدس سره رفتم روی بفرموده سکوت و آرام به یا حدیث و کلام باز فرمودند بنیم اگر این مرد از قیامتی خود رسته است هر چه کند مانع نیست و اگر بخود گرفتار است هر چه کند بروی تاوان است حضرت خواجه فرمودند که ما از خدمت مولانا بهتر ازین سخن نشنیده ام و حضرت امیر المومنین اسد الله الغالب کرم الله تعالی وجه میفرمایند که همه نیکو جمع است در چهار چیز یکی خاموشی زبان و جوارح و دل از غیر محبوب حضرت خداوند تعالی دوم نطق بغير هوا و نفس سوم نظر بچیزی بغير هوا و نفس چهارم حرکت به رضای حق تعالی</p>	

پس خاموشی خود را فکر گرداند و نطق خود را ذکر و نظر خود را عبرت و حرکت خود را تعجب -
 جوہر طالب را باید کہ معده را از اکل خالی و صاف دارد و آب بسیار بخورد و تا خواب بر و غلبه نکند و ہم
 از بہر رعایت بیداری شب ترک قیل و لعل نکند و در روز خود را بمعصیت ملوث نگرداند و بین العشاءین بخندد و از
 تذکر یا تبلاوت قرآن مجید یا نماز یا ہر اقبہ ہر کہ احبابین العشاءین کند کہ درستہ کہ بسبب اختلاط باخلق در
 روز بوجہ آمدہ باشد جناب حق سبحانہ و تعالی آنرا محو گرداند و گذاردن نماز تہجد برومی آسان گردود و بعد
 عشاء و اخیرہ تہجد وضو کند کہ در آن اثر می عظیم است و اگر غسل کند اولی باشد و ترک تکلم کند بعد عشاء و اخیرہ کہ
 تکلم درین وقت زائل گرداند نور حضور را کہ بواسطہ احبابین العشاءین حاصل شدہ باشد و عمدتاً در خواب
 نرود و بعد عشاء و اخیرہ تذکر یا نماز یا تبلاوت قرآن مجید یا ہر اقبہ مشغول ماند و اگر خواب غلبہ کند وضو کند
 یا چند گام روان شود -

جوہر بشکند نان را بہر دوست و مقدم دارد و خوردن نان شکستہ را بر نان درست و اگر ام کند نان را
 و نمالد بآن دست را و نہ ہمد برومی کاسہ و انتظار نکند بعد حضور آت و لقمہ خرد بگیرد و نیک بخاید و طعام را
 سرور کردہ بخورد کہ موجب برکت است و ہمین مسنون است و بخورد و ریزہ ہا سہ طعام را کہ بر سفرہ افتادہ باشد
 کہ ماثور است و التفات نکند بہ گام خوردن بچپ و راست -

جوہر اعتنا بکند از آشامیدن آب در اثنا و اکل مگر بکبت گرفتن لقمہ و رگلو یا تشنگی صادق و بسیار
 نخورد کہ آن کم میکند تا غمہ را و بگیرد و آشامیدن آب کوزہ را بدست راست و بنوشد و در سہ دم دایمہ کند
 بہ تسبیح و تمام کند بہ تہنید و بہ نفس کہ سنت ہمین است

جوہر بداند کہ نوم حضرت سید المرسلین صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم بہ قدر اعتدال بود و کمی نود
 نوم فوق قدر محتاج الیہ و منع نمیکردند نفس را از قدر محتاج الیہ و عادت شریف بود کہ در شب گاہی بخواب
 رفتی و بعد از آن برخاستی و نماز کردی و باز بخواب رفتی بکذا چند بار بختی و برخاستی و خواب بر پلوسی این
 کردی در جانب قبلہ و رخسار شریف بر کف دست راست نهادی و در صورت تعزین ایستادہ کردی و در اع
 و نهادی سر بر کف دست تا آسان کرد و بیداری و در خواب بجانب بچپ اینست کہ قلب معلق است در جانب
 ایسر پس چون در جانب ایسر بچپ دل و آسایش و راحت می باشد چون در جانب ایمن بچپ بچپ دل و راحت
 می باشد پس کسانی کہ طالب صحت بدن و آسایش قلب صنوبری اند چنانکہ اطبا نوم بجانب ایسر کنند و آنہا
 کہ طالب صحت قلب معنوی و حیات حقیقی اند چنانکہ اتقا خواب بجانب بچپ این اختیار کردہ اند و قلبیان بہر دو
 صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم خواب نمیکرد و اما خواہ نوم بر جانب ایمن باشد یا ایسر و نہی فرمودند سجدہ عالم

صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه وسلم از نوم بروی افتاده گردون و روی ترین نوم نوم بر پشت ست و نوم بروی
از روی روی ترو گفته اند ضرر نمی کند استلقا بر است از بر است راحت بی نوم و در احیاء العلوم ست که خفتن بر
چهار وجه است خفتن بر ظهر برای معتبرین که نظر کنند در آسمان و کواکب و فکر کنند در آیات آن و خفتن بر زمین
برای متعبدان و بر خیزندگان برای نماز شب و خفتن بر بسیار برای راحت گیرندگان بهضم طعام و خفتن بر روی
برای گون بختان و بخردان و خواب سیکر و آنحضرت صلی الله تعالی علیه وآله وسلم گاهی بر فرش و گاهی بر نطع و
گاهی بر پلاس و گاهی بر زمین و بود و فراش و بی از چرم که حشو اولیفت بود.

چون هر بیداری شب اختلاف است بعضی مشایخ اول شب بیدار بوده اند و نصف آخرین و خواب شده
برای دفع ملال تا خواب مزاحم اوقات و رو نشود و بعضی اول شب خواب کرده اند و چون نصف باقی مانده
بیدار شده مشغول شدند و حضرت سلطان المشایخ قدس الله تعالی بیهو المهارک فرمودند که شیخ سیف الدین
باخرمی قدس سره چون یک ثلث شب گذشته بیدار شدی امام و مؤذن حاضر می بودند نماز خفتن بگذار و
بیده تا صبح بیدار می بود و طریقه حضرت شیخ قطب الدین منور قدس سره در شب بیداری همین بود و بعضی از
سلوک همه شب بیدار بوده اند تا چهل کس از تابعین نماز با مدا که داده اند چنانکه حضرت امام عظم و حضرت
سعید مسیب و حضرت فضیل عیاض رضی الله تعالی عنهم

چون هر مشایخ صوفیه میفرمایند آنچه خواهی وقت سحر و وقت صبح خواه که سحر خیزان و صبح خیزان را در وقت
در حضرت غوث غوثی تمام ست هر چه خواهند و اسطه یابند

چه خوش ملکی ست ملک صیگهای	در آن کشور بیای هر چه خواهی
هر آن خلعت کز آن درگاه پوشند	چو آید صیحه دم انگاه پوشند

در خبر است چون مومن را بعد ممت در کد وضع کنند بعد جواب شکر و نیکر بسیار ندانست و حضرت خور و کاشک
در دنیا بر اے روشنائی گور خود شبها نماز بسیار کرده و بیدار بوده. هر که که قیام شب مطلوب بود باید که
اسبابی را که اعانت کننده بر قیام شب باشد نگاه دارد و اسباب معین بر قیام شب بسیار اند بعضی از آن قنات
اکل است پس معده را از اکل خالی و صاف دارد تا آب بسیار نخورد که از بسیاری آب ضعیف و سست گردد
و خواب بسیار غلبه کند و بعضی از آنست که تن خود را در روز بکار نماند مشغول دارد که بدان کارها در اعضا
استی چو پودناید و بعضی از آنست که ترک قیلو لکن که قیلو سنت است و هم از بهر اعانت بیداری شب
و بعضی از آنست که در روز خود را بکار نماند ملوشت نکرده اند زیرا که سبب گنایان دل قساوت میگیرد و
از آن شامته از قیام شب محروم می ماند و بعضی از آنست که بین العشاءین زنده دارد و یا که بگوید

یا بنماز یا مراقبہ زیر کہ ہر گاہ کہ صوفی ایسا بین العشائین کند کہ ورستے کہ بسبب احتلاط باخلق در روز ہجو د
آمده باشد خداوند تعالیٰ آنرا محو کر داند و بعضی از انستہ کہ بعد عشا آخرہ ترک نکلم کند زیرا کہ چون بین
وقت بکلیات مشغول شود تا زنگی نور حضور کہ بواسطہ احیاء بین العشائین شدہ باشد از اکل گردود
بعضی از انستہ کہ بعد عشا آخرہ تجدید وضو کند و اگر توانا غسل کند و اگر خواب غلبہ کند وضو کند
یا چند گام روان شود۔

جو ہر بخور سیہ عالم عرض کردند کہ از حضرت خداوند عالم بخواہند کہ ہر دعائی کہ کم از اجابت
فرماید فرمودند طعام خود حلال و ارتنا و عیامی تو مستجاب شود روزی حضرت افضل الصدیقین شیرے
از کسب بندہ خویش بیاشامید پس از بندہ پرسیدند کہ از کجا بودہ است عرض کرد برای جمانے
کہانت کردم ایشان بمن دادند انگشت در دہن آوردند و آنرا سختی از خلق بیرون آوردند و عرض
کردند بجناب خداوندی کہ عذری خواہم از انقدر کہ در گماہاند و ہمچنین حضرت عمر خطاب رضی اللہ عنہ
صدوق بخلط مقداری بیاشامید انگشت بخلق فرو کردند و آنرا بیرون انداختند۔

جو ہر در فوائد الفوائد مذکورست کہ حضرت سلطان المشائخ قدس اللہ تعالیٰ بہر کتم فرمودند کہ جو
بخدمت حضرت سلطان ابراہیم اوہم قدس سرہ فرمید شد و این جوان کثیر الطاعت بود چنانکہ حضرت
ایشان را از بسیاری طاعت و عبادت او عجب آمد بانفس خود عتاب کردند کہ این جوانی تو در آمدہ
چندین طاعت میکند و ترا چندین نیست بعد از ان بنور ضمیر روشن خود معلوم کردند کہ آنہ شیطانی
ان جوان لقمہ تاجہ و جہ میخورد و شیطان او را بران طاعت میداشت ان جوان را فرمودند ازین طعامی
کہ من میخورم قوت خود ہم ازین ساز آن جوان بچپان کرد و طعام درویشان کہ حضرت ایشان میخوردند
از وجہ ہیزم فروشی بود آن جوان ہم از ان طعام خوردن گرفت آن غلبہ طاعت بی اصل او فروشت
باندک عبادت باز آمد چنانکہ نماز فریضہ بچیلہ گزارون گرفت تا کار آن جوان ساختہ شد و چیلہ باز آمد بکام
جو ہر در رشحات مذکورست کہ حضرت خواجہ عبید اللہ احرار قدس سرہ فرمودند کہ در باطن ہر کس
نسبت ارادت طوری کرد باید کہ آنرا از حق سبحانہ و تعالیٰ نعمتی عظیم دانستہ بحق آن قیام نماید و قیام
نمودن بحق آن جز این نیست کہ بکلی خود بجناب حق سبحانہ و تعالیٰ متوجہ شد و ہستی خود را صرف تنہا کند
و پیش محققین ثابت شدہ است کہ وہدائن بر طلب مقدمست تا حق سبحانہ و تعالیٰ بر دل بر صفت
ارادت تجلی نکند آن دل را استعداد و ارادت و طلب حق سبحانہ و تعالیٰ حاصل نشود و نتیجہ آن
تجلی میل و انجذاب است بجناب حق سبحانہ و تعالیٰ پس اول دل بندہ واجب تجلی را دای حق سبحانہ و تعالیٰ

شده باشد بعد از آن طالب و مرید وی گشته و این را تمثیلی است و آن آنست که شخصی در پامی منطری
میرود ناگاه صاحب جمال از بالاسی منطری بر وی جلوه کرد و دل و پیرا بر بود و در باطن وی میل و انجذاب
بآن صاحب جمال پیدا شد پس در اینصورت وجدان بر طلب و ارادت مقدم است بعضی سوال کرده اند
که چون وجدان مقدم است طلب را چه فائده است جواب گفته اند که طلب از برای استیفای خطاست
دیگر آنکه وجدانی که بر طلب مقدم است بر وجه اجمال است و فائده در طلب آنکه آن اجمال تفصیل یابد
چون هر وقت نزول روح مرکوب بود و حال را کلب و چون روح غالب شود حال مرکوب گردد و یک
صاحب حال باشد و یکی را حال صاحب شود و آنچه امر حق از ایشان بیرون افتد از غلبه حال بود
چون حال یکمال رسد وقت شود و حال و لیار بود و وقت انبیا را و بعضی حال را بر وقت فصل و او
و بعضی تفصیل وقت بر حال کرده و میگویند که وقت مبتدی راست و حال متوسطا و نفس منتهی را
مهر یعقوب صاحب وقت بود که گاه از فراق دیده پدید کرد و گاه از وصال بنیگشت و حضرت ابراهیم
صاحب حال بود که در فراق محزون شدند و در وصال مسرور و در هر چه دید می همه حق دیدی حال صفت
مراد است و وقت صفت مرید

جوهر در سلسله قادریه ذکر اسم ذات یعنی کلمه مبارک الله بهشت روز بدل گوید نه بزبان تا او را
حالتی پیدا آید که غیر حق نه بیند هر چه بیند او را بیند و اگر تا چهل روز مداومت نماید حق تعالی او را در
وجود تصرف بخشد

جوهر مقام مشیخت بالاتر از مقام ولایت است چه ولایت عبارتست از فنا فی الله و بقایا
و ظهور من الله و صفات او و شیخت اشارتست از تصرف در عالم ملک و ملکوت
جوهر قال رسول الله صلی الله تعالی علیه آله و صحابه وسلم لی مع الله وقت لا یسعنی
قیه ملک مقرب و لابی مرسل شان نزول این حدیث آنست که وقتی حضرت عایشه صدیقته
رضی الله تعالی عنهما در رسیدند حضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم فرمودند
من انت فرمودند انا عایشه باز فرمودند من عایشه فرمودند بنت ابی بکر باز فرمودند من ابوبکر فرمودند عایشه
باز فرمودند من محمد حضرت صدیق و استن که حضرت علیه السلام در عالم دیگر اند و چون حضرت علیه السلام بهوش
آمدند حضرت عایشه ماجرا اظهار نمودند آنحضرت علیه السلام فرمودند لی مع الله وقت الخ بدانی جانی که
محمد از محمد خبر دارد و از عایشه چه خبر دارد و محبوبا سالکین

جوهر حضرت شیخ فانی فی الله و باقی بالله شاه کلیم الله قدسنا الله تعالی بسوالتی در کتب

میفرماید که وصل عبارت است از انقطاع عما سوا الله و عدم التفات بهمه کوان و انهماک و اتملاک و بر سرنگ
محض و اطلاق صرف که متذکر آن بخودی و غیبت از جمیع هواس است که مشابه حالت موت است اما آنکه در موت
حضور نیست و درین نیست مگر حضور و سالک چون باین سرحد رسد اسم و لایمت مرا و را مسلم بود اگر چه این حالت
یک ساعت هم باشد باز اگر بصبح بریزد از اصحاب تمکین شد و این آفاق گاه ند و بخشند و گاه دیر و اگر بهمان
بخودی و سکر گذارند از ارباب تلوین ماند پس در سلوک چون مد نظر سالک محض اضمحلال در مشاهده
ذات بزرگ باشد سلوکش تمام تر آید و اگر چه راست نظر افکند و در کشف تعینات دیگر آویزد از جاوه
مستقیم دور افتاده بود و در شجاعت مذکور است که حضرت خواجه عبید الله احرار قدس سره میفرمودند وصل
پیش ما آنست که دل را بجناب حق سبحانه و تعالی آگاه می حاصل شود به سبیل ذوق و از غیروی و بولی و بخت
و چون این نسبت متصل گردد و بدوام وصل مشرف گشته است و میفرمودند وصل حقیقت آنست که دل
بحق سبحانه و تعالی جمع شود به سبیل ذوق چون آنحضرت دایم شود آنرا و او را هم وصل گویند نهایت اینست و آنکه
حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره فرموده اند که ما نهایت را در بدایت درج میکنم مرا و همین است و آنکه
فرموده اند ما واسطه وصول پیش نیستیم از ما منقطع می باید شد و بمقصود باید پیوست همین وصل است
و میفرمودند که اگر ذکر بر وجهی ملکه شود که دل همیشه حاضر بود و ذاک درین حضور متلذذ باشد آنرا بر است
و بر حاضر مع الله می توان گفت اما وصل مع الله نمی توان گفت و اصل آنست که اسناد حضور را و
منتفی شود حاضر جناب حق سبحانه تعالی را و اند بذات خود و علماء و ظاهیر گویند هر که بحضرت خداوند تعالی ایمان آورد
و یکی دانست و یکی گفت بدو رسید اگر چه در قال قبل همیشه مشغول بود سه

خویش را بگذار و بخود خوش در آ	اندر ذن بزم وصل جان فزا
نیستی از خویش عین وصل اوست	بگذر از بهستی دلت که وصل است

م. جوهر و شرح رساله مکیه مذکور است که ادنی وصال بنده بحضرت خداوند تعالی مشاهده است پروردگار
خود را بعین قلب اگر چه باشد آن وصال مشاهده از بعید و این مشاهده از بعید اگر پیش از رفع حجاب است
مخافه گویند و اگر بعد رفع حجاب است مکاشفه گویند. مکاشفه به رفع حجاب نبود یعنی بعد رفع حجاب یقین
دانند که حضرت خداوند تعالی با ما حاضر و ناظر و شایسته و این را نیز ادنی وصال گویند و چون تجلی ذات
شود در مقام مشاهده اعلی و آید این را وصال اعلی گویند و سالک را اول مقام محافه است بعده
مکاشفه بعده مشاهده پس محافه و ارباب تلوین و اهل علم الیقین راست و مکاشفه مکان و اهل علم الیقین
راست و مشاهده اباب تمکین و اهل حق الیقین راست. الوصال هو الرویه و المشاهده و بعین القلب

فی الدنیا و بعین الراس فی الآخرة

چو هر بد آنکه روتیه در دنیا چشم سر امکان ندارد با چشم دل ممکن است بعضی میفرمایند که مشاهده روتیه حضرت حق تعالی است بهیچیت قابل بغیر شک و شبهه گانه راه بالبعین و بعضی میفرمایند که همین چشمی که بر روی است منعکس می شود چشم دل میگرد و بهم بدین چشم بنشیند بعضی گفته روتیه حق تعالی در تمام جابجاست و آنچه مردم در خواب می بینند از چشم دل می بینند و این چشم منعکس می شود و در دل و بعضی گویند که این خواب که در دنیا دیده اند اینچنین نیست که اینجا چیز دیگر بنشیند و فرود آید و دیگر پس ثابت شد که طالب جناب خداوند تعالی بلا کیفیت و کیفیت در دنیا بنشیند

چو هر روتیه خداوند تعالی در دنیا چشم دل بود در حالت بیداری چنانکه در حالت خواب در دنیا باشد و کسی بخوابد که بشرف روتیه خداوند تعالی در خواب مشرف شود باید که سوره آل عمران بخواند و حدیث شریف وارد است کسی که بخواند سوره آل عمران از دنیا بیرون نرود و ثواب خود را در تمام دنیا و جبرئیل بر خبازة او نماز گذارد و در آن شوق بر او مدبر و در خبر است هر که سوره طه در چهل شب جمعه بیاید بخواند حق تعالی را در خواب ببیند

چو هر صاحب گمشدگان را از قدس سره وصال حق از خلقت جدائی است و از خود بیگانه گشتن آشنائی است و وصال بحقیقت عبارت از آنست که سالک را از تعین و سستی مجازی و پندار دلی که موسوم بخلق و مملکت است جدائی حاصل شود و تعین و سستی سالک که سبب امتیاز خلق از حق می شد رفع گردد و فانی شود که از خود بیگانه گشتن آشنائی است یعنی وصال و آشنائی حق آنست که از خودی با کل بیگانه شود و سستی و تعین سالک در تجلی احدی محو و فانی گردد و در

فانی شود اگر بقا با یابد	بگذرد خود را خداست باید
مردان که ره خدا سپردند	در عالم زندگه بگردند
گر مردن تو ز خود تمام است	حشر تو هم اندرین مقام است
حقا که بهر دو کون امیر است	اگر پیشتر از اجل بمیرد

چو هر صاحب شرح کلمات از قدس سره میفرمایند که در مراتب تصفیه سالکان را معراج روحیه بهین شمالی نگاه داشته بدن حاصل می شود چنانکه سالک می بیند که عروج با آسمانها گاه بترتیب و گاه به ترتیب می نماید و در هر آسمانی بحسب مراتب ارواح انبیاء و اولیاء و ملائکه مشاهده می نماید و از آسمانها تا به عرش و بالاسی عرش سیر می نماید

جوهر فرمودند حضرت سید المرسلین صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم کہ دوست دار
 لقای حضرت خداوند تعالیٰ را دوست دار و حضرت خداوند تعالیٰ لقای او را کسی که دشمن دارد
 لقای حضرت خداوند تعالیٰ را دشمن دارد و حضرت خداوند تعالیٰ لقای او را امر او ببقا موت
 داشته اند و فرمودند حضرت عایشه صدیقہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا ما مکروه می داریم یعنی بحکم نفس و
 طبیعت موت را آنحضرت صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم فرمودند اینچنین نیست که تو فهمیده حضرت
 خداوند تعالیٰ می بخشد محبت موت هر کرامی خواهد از بندگان خود اگر چه قریب ایام موت باشد -
م جوهر مشاہدہ دیدن و با کسی در جایی حاضر بودن و معائنہ رود و چیزی را دیدن و در اصطلاح صوفیہ
 مشاہدہ عبارتست از دیدن سالک ذات بی کیف را در پرده تجلیات اسما و صفات و معائنہ عبارتست
 از رویہ حضرت حق سبحانہ و تعالیٰ بی پرده تجلیات و مخفی نماد که معائنہ را بفنا مراد دارند که المعائنہ رویہ تہ
 بالا حجاب و ہوا الفناء برین تقدیر دیدن اینجا بمعنی نابودن است چرا کہ حق مطلق را بی قید تعیین بین
 نتوان پس حضرت حق سبحانہ و تعالیٰ را عیان دیدن بی تعیین بطریق مجاز باشد نہ حقیقہ
م جوهر نزد محققین عارف را مشاہدہ دوام باشد و بعضی بجانب عدم دوام میل دارند و نزد شیخ اکبر
 قدس سرہ مشاہدہ خلق و در حق اکمل است از مشاہدہ حق و خلق
م جوهر مشاہدہ ذات مطلقہ و تعینات و تجلیات بر دو وجه است یکی آنکہ چون نزول کند در اسما و یا
 ارواح و یا غیر آن پس مشاہدہ او نشود اولاً و مشاہدہ شود کیفیت ظهور او درین تعین و تقید او بعد از آن متعین
 میشود و این مشاہدہ اکمل کاملان است و در فتوحات مذکور است کہ این مشاہدہ فضل صدیقین است
 لهذا فرمود ما رایت شیئاً الا رایت اللہ قبلہ و دیگر مشاہدہ ذات مطلقہ درین تعین و تجلی خواہ
 مشاہدہ ذات مع این تعین و تجلی مکشوف شود و در فتوحات گفته کہ این شہود عیانی بود چنانکہ میفرمود
 ما رایت شیئاً الا رایت اللہ معہ و خواہ مشاہدہ ذات بعد مشاہدہ تعین باشد
م جوهر بدانکہ چون ما مشاہدہ حق کنیم خود را مشاہدہ کرده باشیم و چون حق تعالیٰ ما را مشاہدہ فرماید
 خود را مشاہدہ کرده باشد از ہر آنکہ ما آئینہ مقم و حق آئینہ ماست کہ المؤمن مرآة المؤمن پس اگر ما او را
 نگذیریم خود را بنیم و اگر او ما را بیند خود را دیده باشد کہ نظر کننده در آئینہ ہر آئینہ خود را بیند نہ آئینہ را -
 جوهر محققین میفرمایند کہ خود را مغلوب مشاہدہ ذات نباید ساخت تا تعطیل جو اس لازم آید و
 از تحصیل کمالات دیگر باز ماند این دار کب است جوارج بکار نباید داشت و از مغلوبیت ہیج حاصل نیست
 الا آرام و این در آخرت حاصل است کہ بعد از موت و نہج کسب نیست

۱. جوهر بعضی از قائلان وحدت وجود بعلم یقینی میدانند که حضرت حق سبحانه و تعالی حقیقت و باطن جمیع موجودات است لیکن مشایده او سبحانه و خلق از جهت کم استعدادی خود نمی توانند و بعضی از ایشان مشایده حضرت حق تعالی در خلق میکنند و این مرتبه اعلی است از مرتبه اولی و بعضی از ایشان مشایده حضرت حق تعالی در خلق و مشایده خلق در حضرت حق تعالی میکنند بجهتی که یک مریک را مانع نمی آید و این مرتبه ارفع و اعلی است از آن هر دو مرتبه

جوهر و قبض و بسط صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرمایند که سالک طریق حقیقت چون از مقام محبت عام بگذرد و با و اهل محبت خاص رسد و اخل نه مره اصحاب قلوب و ارباب احوال شود و حال نفس بسط و در دل او فرو آمدن گیرد و متقلب اقلوب تعالی شانه قلب او را همواره میان این دو حال متقلب و متناوب منقلب میدار و تا بکلی خطوط او را از قبض کند و از نور خودش منبسط گرداند و مراد از قبض انزعاض خط است از قلب محبت اسماک و قبض حال سرور از و مراد از بسط اشتراق قلب است بلمعات نور حال سرور و سبب وجود و نشاء قبض ظهور صفات نفس و حجاب شدن آنست و سبب بسط ارتفاع حجاب نفس است از پیش دل و گاه بود که مبتدیان را بهی یا نشاطی در نفس پدید آید بپندارند که قبض است یا بسط و بدین اشتباه در غلط افتند و نهایت قبض بسط است و نهایت بسط فنا و در فنا قبض و بسط محال قبض و بسط از جمله احوال ابتدیان را از آن نصیبی نباشد و منتیان بسبب خروج از تحت تصرف حال از آن گذشته لاجرم مخصوص بود بمبتدیان را بجای قبض و بسط خوف و رجا بود همچنانکه منتیان را بجای آن فنا و بقا بود و خوف و رجا بکلم ایمان مشترک بود میان متوسط و مبتدی و همچنین بهم و نشاط بکلم طبع و منتیان را بجهت انسلام از وجود نه قبض و نه بسط و نه خوف و نه رجا و نه بهم و نه نشاط الا آنکه چون نفس ایشان بمقام قلب رسیده باشد اوصاف قلب بر و ظاهر گردد و بهم و نشاط او قبض و بسط مبدل شود و بیدل قبض و بسط دل در نفس باقی ماند و برگز مرتفع نگردد و در رساله کشمیری مذکور است که قبض و بسط هر دو حالت اندر کسی را که از خوف و رجا ترقی کرده است پس قبض حال عارف است بمنزله خوف مرتبده می را و بسط حال عارف است بمنزله رجا مرتبده می را و فرق میان خوف و قبض آنست که خوف از وارود و استقبال می شود و قبض از وارونی احوال می شود و همچنین فرق میان بسط و رجا آنکه رجا با مراد و استقبال است و بسط با مراد و حاصل فی احوال پس بنا بر این مذکور قبض و رجا است بر عارف که باز دارد از مطلوب خود و ازین و نعم ماند و بسط دارد و رجا است بر عارف که مطلوب و می حاصل آید و از آن فرج نماید جوهر بدانکه چهار اجزا که خاک و آب و باد و آتش اند و آنها عناصر اربع گویند هر یکی را از اینها صفاتی است

لازم پس لازم جزو ترابی کثافت و کدورت و ظلمت و جهالت و ثقالت و مساوت است و لازم جزو ترابی رغبت و اختلاط و امتزاج با نفوس و قبول تاثر و تلون و نسیان و میل بسوی نوم و لازم جزو ترابی میل بشهوات نفس و کثرت ملالت و رطاعت و سرعت تغیر از مالمه بجای و لازم جزو ترابی غضب و کبر و استعلا و طلب جاه و ریاست پس سالک عند العبور بر جزو ترابی در خواب یا در واقع می بیند که قطع میکند بیا با آنها و عند العبور بر جزو ترابی می بیند آنها و بجار و حیاض و ریاض و عند العبور بر جزو ترابی می بیند که می پرد و در هوا و بر میرود و عند العبور بر جزو ترابی می بیند چراغ و مشعل و بروق و اشیاء محرقه و عند العبور بر جزو ترابی در عالم مشاهده انوار می آید و در بدایت حال بیشتر بر مثال بروق و لوامع و لواح پدید شود چون صفات دلخ و پادشاه بر مثال چراغ و شمع و آتش و آفر و خسته مشاهده شود بعد انوار علوی پدید شود اول بصورت کوب خرد و بزرگ بعد بصورت ماهتاب بعد بصورت آفتاب.

چو هر در حدیث شریف وارد است که آخر چیرے که بیرون آید از سر صدیقان حجاب و ریاست ممکن است که اشارت باشد بسوی خلاص صدیقین از لازم جزو ترابی که آخر غماص است و حجاب بدین خصائل همیشه است که سالک اگر چه بمرتب حدیثی برسد هم خوف جاه باقی است اگر کرم کریم رفیق گردد و آخر از سر صدیق بیرون رود انگاه صدیق خالص مخلص شود ز قضا الله تعالی و جمیع الطالبین و اعادنا و جمیع المومنین حب الجاه و الریاست

۲ چو هر چون غالب می شود بر نفس صفات و سیمه خیال نقش بند می میکند بر یکی را از این صفات و صورت حیوانی که آن صفت بر آن حیوان غالب بود پس اگر بر سالک صفت حرص غالب بود آنرا در صورت موش و مورچه بنید و شتر در آن صورت خنزیر و غنچه را در صورت سوسمار و نجیل را در صورت سگ و قرد و حقد را در صورت مار و کبر را در صورت پلنگ و غضب را در صورت یور و جفت سببی را در صورت شیر و شهوت را در صورت خر و صفت بهیمیه را در صورت گوسفند و صفت شیطانی را در صورت شیاطین و دیو و غیالان و مکر و حیل را در صورت سبزه و خرگوش و اگر آنها را بر خود غالب و مستولی بیند بداند که این صفات بر من غالب است پس سعی کند در تطهیر آن صفات که آن صفات دور گردد و اگر مغلوب بیند بداند که عبور میکند از صفات و این صفات گذشتنی است و اگر بیند که می کشد و قهر میکند این حیوانات را بداند که خلاص می یابد از این صفات و اگر بیند که این صورتهای متغیر و متبدل می شود بصورتها می دیگر بداند که تبدیل صفات می شود و اگر باشد در منازعت و مکابره با ایشان پس غافل و امین نباشد تا آنکه منتفی نشود اینست بیان وقایع نفسانی و شیطانی و حیوانی

و سببی و بیان وقایع ملکی و قلبی و روحی و حاسه آن است که آنها سی صاف و روان بنید چشمها و خوش
 و دریا تا و شهر تا و خوش و اگر بنید که از صفاتی چند که لازم جزو نرانی اند مانند اساک و کسالت و جهالت
 و قساوت و ظلمت و کدورت می گذرد و قوت تخیل آنرا در لباس خیال قطع مفاد و قلاوت بر دیده صاحب
 جلوه دهد و چون بنید از صفاتی چند که لازم جزو مافی اند مانند سرعت اختلاط و امتزاج با نفوس شریره
 و قبول تلون و تاثیر از صحبت ایشان و نسیان بخواب می گذرد و قوت تخیل آنرا در کسوت عبور از آنها
 و بکار جلوه دهد و چون بنید از صفاتی چند که لازم جزو هوایی است مانند میل شہوت و کثرت هلال و
 سرعت تغیر از حال کمال بخواب می گذرد و قوت تخیل آنرا در صورت صعود و برهوا و تجاوز از ان جلوه
 دهد و چون بنید که از صفاتی چند که لازم جزو ناری است مانند غضب و کبر و استعلاء و طلب طایه و رفعت
 می گذرد و آنرا کسوت خیال مجاورت از آتش مشایده کند و آخرش منزله از منازل صفات که
 از ان عبور کند اینست و اگر حقیقت روح بر و مکشوف شود آنرا در صورت شمس مطالعه کند و اگر حقیقت
 قلب بر و مکشوف شود آنرا در صورت قمر مشایده کند و اگر صفات قلب بر و تبجلی شود آنرا در صورت
 کوکب بنید و علی بنید حقیقت که بر و کشف گردد آنرا کسوت خیالی مناسب مشایده کند از نیمت
 نام این قسم کشف مخیل کرده شد درین قسم امکان مداخلت کذب باشد ولیکن کذب محض صورت
 نه بند و بسبب آنکه از ادراک روح خالی نباشد پس اگر در حال ادراک روح خواطر نفسانی بامدرک
 روحانی منضم نشود و تخیل جزو حقائق مدرک روح را لباس خیالی نه پوشاند آن واقع با خواب هم
 صادق بود و اگر بعضی خواطر نفسانی بامدرکات روحانی نبود و حجاب تخیل کسوت خیالی پوشاند
 بعضی از ان صادق بود و بعضی کاذب پس معبر و متداول بقوت علم تعبیر و تاویل حقائق مدرک
 روحانی از شوائب خواطر نفسانی منقح و خالص گرداند و آنرا تعبیر و تاویل کند

جوهر اگر به شخصی محبت و عشق غالب بود بصورت جوهرها و شراب ظاهر گردد و گاهی بصورت
 اشتران مست ظاهر آید و از کار و تسبیح بصورت انگور و سیب و خریده ظهور یابد و لذت طاعت و
 عبادت بصورت گاهما هویدا شود و صدق و اخلاص و ورع و تقوی و معرفت و توجه تام بمبدأ معلوم بصورت
 حور و غلمان و قصرها و جواهر نفیسه جلوه گر می نماید و شہوة بصورت سگ و ما ز ظاهر گردد و بے غیرتی
 و دیونگی بصورت خوک می نماید و ناموس دنیا بصورت از دما آید و کبر بصورت شیر هویدا گردد
 و درندگی بصورت گرگ نماید و بخل و کمالات و موزن ظاهر گردد و علی بنید القیاس

جوهر اگر در واقع بنید که شخصی را چشم راست نابیناست چشم چپ روشن تعبیرش اینست

که نظر اواز عالم ملکوت پوشیده است و توجه او بعالم ملک است و این حال اهل حجاب است و مرتبه
عوام و اگر بیند که چشم چپ نابیناست و چشم راست روشن تعبیرش آنست که نظر او از عالم ملک
پوشیده است و توجه او بعالم ملکوت است و این حال اهل کشف است و مرتبه خواص و اگر بیند که
هر دو چشم شخصی ازین طائفه نابیناست تعبیرش آنست که نظر وی از ملک و ملکوت پوشیده است
و ناظر است بعالم لامهوت و این حال خصل انحراف است

م جوهر چون به بیند در واقع که جنک میکند با سباع و بهائم و با حیات و عقارب و با کفار
بداند که در مجاهده نفس است سعی کند بصدق و ثبات بر مجاهده و عاقل نباشد از مکر نفس

جوهر حضرت سید الطائفة قدس سره میفرماید که میان بنده و حضرت خداوند تعالی چهار دریاست تا
آنها را قطع نکند بحضرت حق تعالی نرسد یکی دنیا و کشتی آن زنده بود و دوم آدمیان و کشتی آن دور بودند
از خلق سوم ابلیس و کشتی آن بغض است چهارم هوا و کشتی آن مخالفت نفس است و میفرماید هر چشبی
که بغیر حضرت خداوند تعالی مشغول شود نابینا به ویر زبان که بد کرد و سحانه نیست گنگ به ویر گوش که سخن
شنیدن مترصد نیست که به ویر تن که بکار حضرت خداوند تعالی نیست مرده به و میفرماید که صوفی چون
زمین بود که همه پلیدها در وی انگنند و همه نیکوئی از وی بیرون آرند پرسیدند صحبت و دوستی با که دایم
فرمودند با کسی که بر نیکوئی که با تو کرده باشد بروی فراموش بود و آنچه بروی بود میگذارد و هر چه میداند
بیچ چیز فاضل تر از زیستن بود فرمودند گریستن بر گریستن پرسیدند که بنده کیست فرمودند آنکه از بندگی
کسان آزاد بود

جوهر از جنید گفتند که پیران خراسان بران یافتیم که حجاب نه است یک حجاب خلق و دوم دنیا
سوم نفس جواب داد که این حجاب دل عام است خاص محبوب بجزیره دیگرست روتیه الاعمال و
مطالعة الثواب علیها و روتیه النعمه شیخ الاسلام گفت آنکه کردار خود بیند دل او از انعام محبوب است
و آنکه پاداش جوید بران و آنکه از نعم نعمت نکر و محبوب است و سطلی گوید مطالعة الاعمال علی الطاعات
من نسیان الفضل پاداش طاعت فراخیم آمدن و طلب کردن ثواب فضل و منت الله را فراموش کردن است
جوهر حق الله تعالی و حق عباد بجا آر و حق جناب خداوند تعالی آنست که آنچه فرموده است
همه بر پا داری و از تو ای بازمانی و حقوق عباد بسیار است پیر و مادر و پدر و استاد و حقوق دارند
و قرابتیان و خویشاوندان همه حقوق دارند همسایه به همسایه حقوق دارد و غلامان و کنیزگان نیز
بر مولی حقوق دارند و مسلم بر مسلم نیز حقوق دارد و حقوق پیر و مادر و پدر و استاد آنست که ایشان را

تعظیم دارد و از خدمت و بندگی ایشان تقصیر نماید اگر مخلص شرعی یا امر مباح باشد با خلاص و رغبت دل
بجا آورد و پیش ایشان آواز بلند نکند و حق مادر از حق پدر بزرگ است اما اگر یکی بمراعات دیگری برخیزد
درین محل جائز که مقام تعظیم باشد حق پدر را ترجیح دهند و جائی که مقام انعام و خدمت باشد حق مادر را
ترجیح دهند و اگر مادر و پدر هر دو بیا بین بسبب پدر استاده شود و اگر هر دو چیز طلبند اول مادر را بدد و مادر و
پدر را بنام گرفته نخواهند چون بنده که مادر و پدر خلاف شرع می کنند تا بتواند با دین تمام آهسته معروف کند
اگر نشوند فیهما و اگر نه ساکت ماند و بدعا و استغفار ایشان مشغول گردد و حقوق قرابت آنست که مراعات
و تعظیم ایشان نیکو کند و گاه گاهی بملاقات ایشان رود و اگر قرابتی قطع کند قرابت دوم را شاید
تو اصل کند بقطع نوز و حق مسلم بر مسلم آنست که چون ویرا ببیند سلام گوید و قومی بر ضعیف سلام گوید
و راکب بر راحل و قائم بر قاعد و صحیح بر مریق یا سلام گوید مخط بر عانی از جهت اعظام چون ضعیف بر کبیر
و قلیل بر کثیر و رعیت بر بادشاه و شاگرد بر استاد و مرید بر پیر

چو هر من کان متد کان الله که کسی که باشد برای الله تعالی باشد الله تعالی بر او
بدانکه الله تعالی مالک است و عید مملوک او بجمع وجوه است و بودن عید برای الله تعالی آنست
که حق عبودیت و مملوکیست او سازد پس الله تعالی حق مالکیت با او داد کند و مصالح امور او باشد و بر
خرائن خود فغان سازد و باین معنی بودن حق ملک خود شیخ ابو یزید بسطامی قدس سره فرمودند ملکی اعظم
من ملک و انت ملکی و انا ملک و انت اعظم منی ملک من اعظم است از ملک تو و تو ملک
من هستی و من ملک تو ام و تو اعظم هستی از من - چنین فرموده اند ملک العلماء قدس سره
چو هر صاحب گلشن را از قدس سره نشانی ناسپاسی است + شناسائی حق در حق
شناسی است + یعنی نشان و علامت ناشناسی و جمل شخص آنست که ناسپاس و ناخوش شود باشد و در هر چه
بیند عیب خوئی نماید و گرفتار چون و چرا باشد و شناسائی حق یعنی خدا شناسی در حق شناسی است که حق
بر کس را شناسی و حق هیچ کس را فرود گذار نیست کنی و ضائع نگردانی

چو هر رسیدن آن نور که سبب کشف مستور می شود بدو طریق می تواند بود یکی بفضیض جذب و جذب
عبارت از نزدیکی گردانیدن حق مرید را بعض غایت ازلیست و میباید ساختن آنچه در طی منازل
بآن شد محتاج باشد بی آنکه زحمت و کوششی از جانب بنده باشد اللهم از تقنا و طریق جذب به راه انبیا
و اولیاست و در عکس بر بیان و بیان دلیل است و طریق دلیل عکس طریق جذب است چه جذب عدم است
و سائل است در دلیل اعتنا نماید و عکس بر بیان اضافت بیانی باشد یعنی عکس جذب به بیان است

جو ہر در شحات مذکور است کہ حضرت خواجہ عبید اللہ احمار قدس سرہ میفرمودند کہ مکر الہی دوست
یکی بہ نسبت عوام و دیگری بہ نسبت خواص مکر می کہ نسبت عوام است ارواف نعمت است با وجود تقصیر و
خدمت و مکر می کہ بہ نسبت خواص است ابقای حال است با وجود ترک ادب و میفرمودند کہ صاحب وجد و حال
در راہی میرود و میان آن راہ سگی خفتہ باشد و می آواز خیزاند تا خود با سانی تواند گذشت چون بگذرد و در خود
نگرد و آن وجد و حال را باقی یابد و اند کہ آن مکر می است از مکر ثانی الہی نسبت بوسی کہ با وجود آن فعل
وجد و حال را بوسی باز گذاشتہ است

جو ہر مکر الہی آنست کہ بندہ را چنین اسباب مساعد کند کہ بآن حیاہ برای فوز بمطلب خود کند
و داند کہ ورین سلاح امور دلیست و در واقع در آن فساد امور باشد و خلاف مطلوب بظہور آید و
این مکر الہی عین حکمت است کہ بآن متفطنی استعداد عین با و میرساند و آنچه کہ سزاوارست او را در واقع
با و میرساند این مکر چونکہ مشتمل بر حکمت است حقیقت مفصل نیست - و مکر ثانی بندہ شمر محض است - ملک العلماء
جو ہر بالغ سعادین و مصلح این طائفہ علیہ عبارتست از موافقت نعمت با مخالفت شرعی و ابقاء

حال با سواد و اہل آیات و کرامات بی حکم

جو ہر در فوائد الفوائد مذکور است کہ حضرت سلطان المشائخ قدس اللہ تعالیٰ بہر کس فرمودند کہ ہر کس
دیدہ شود بہ از خود تصور باید کرد چہ این کس مطیع باشد و آن کس دیگر عاصی زیرا کہ شاید بود کہ طاعت
این کس آخرین طاعتها باشد و معصیت او آخرین معصیتها بعد از ان فرمودند کہ حضرت خواجہ حسن بصری
قدس سرہ میگفتی کہ ہر کس دیدم بہ از خود تصور کردم مگر یکروز و از ان سزای خود دیدم و آنچنان بود کہ روز
جشی را دیدم بہر لب آب نشسته و قرابہ پہلوی خود نہادہ و ہر زمان از ان قرابہ چیزی تجرع میکرد و عورتی
نزدیک او نشسته بود و در خاطر من گذشت کہ باری بہ از ویم ہدیرین بودم کہ کشتی در آب غرق شدن گرفت
بہشت تن دادن کشتی بودند ہر بہشت غرق شدن گرفتند آن جشی بہر خود را در آب زد و شش تن را
بیرون کشید و روسوی من کرد و گفت امی حسن آن یکے ساتو بیرون کش حضرت خواجہ گفت کہ من متعجب ہاندم
بعد از ان مرا گفت ورین قرابہ آبست و این عورت کہ پہلوی من نشسته است والدہ من است من برای
امتحان تو اینجانی نشسته بودم سو کہ تو مرد و ظاہر بینی -

جو ہر صاحب گلشن را از قدس سرہ ۵ دسان موضع کہ نور حق دلیل است چہ جاے گفتگو
جہیزیل است - شایع قدس سرہ فرماید ہر گاہ کہ نور تجلی الہی بہری نماید ساکب راہ الہ را بمقام محو انیت و کمال
میرساند و ساکب واصل بہ وسیلہ و آری حق را بنور حق مشاہدہ می نماید و جہیزیل کہ صدارت شمشاد عقل و نظر

علم است در مقام فنار اندازد زیرا که در مرتبه فنا فی الله علم و عقل و ادراک و شعور و سایر صفات محسوسه می گردند و در این
صورت را با علم و شعور منع جمع است پس به آئینه چه می رسد؟ او را هم مقام که نور الهی و لیل می شود و راه نباشد و گنگی
و پیغام او در آن مرتبه راه نمائی نتواند کرد -

چون در اتصال صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرمایند که نهایت جمله احوال شریفه اتصال
محب است بمحبوب و آن جز اینست که از فنار وجود محب و تقارن و محبوب صورت نهند و چه قبل از اتصال امکان
وصول نیست آنجا که سطوات انوار قدم تا حلقه آرزو و ظلمت حدیثان را چه مجال ماند و همچنین در حال فنا و
میسر نگردد پس اتصال بعد از تقارن وجود محب بمحبوب تواند بود تا از سطوات نور تجلی مقبول و ناچیز نگردد
و از نیجت اهل اتصال را در مکاشفات و مشاهدات هیچ ضعف طاری نشود و توای ایشان از بکاشی
و اضمحلال محفوظ بود و ذات ایشان از تاثیر و تغیر بسبب مخالطت با خلق و مشاهد شواهد ممنوع بود چه
اگر بعد از وصول به سببی از اسباب تغیری و دیگری بجال ایشان راه یابد از مقام وصول رجوع کرده باشند
و آن ممکن نیست هیچ چیز از ممکنات سر و اصل و هم او را از مشاهد محب و اشتغال بدو مشغول و مشغول
نتواند کرد چه رجوع و اصل در مرتبه حال با تسبیح و سجود و اتصال بر دو قسم است اتصال شهودی و اتصال
وجودی و اتصال شهودی و حصول محبت بمحبوب در مقام مشاهده چنانکه شیخ ابوالحسن نورسی قدس سره
فرمودند الا اتصال مکاشفات القلوب و مشاهدات الاسرار و اتصال وجودی عبارت است
از وصول ذات محب بصفات محب و اتصالش بدان و مراتب آنرا نهایت نیست چه کمال و صفات
محبوب را غایت نیست و این حال را سیر فی الله خوانند چنانکه منازل آنرا قطع کنند به نهایت آن
نرسند و هر چه در دنیا بدان رسد هنوز اول نمری بود و از منازل وصول و بجز این در آخرت
به نهایت آن نتواند رسید.

چون هر معنی الا اتصال باحق الا انقطاع عما دون الحق و قال الا اتصال باحق علی
قدرا لا انفصال عن الخلق من لم یفصل اسی من لم یفصل عن الکونین لم یفصل
بکون الکونین و نیست مراد با اتصال بنده بکفرت خداوند تعالی اتصال ذات بنده بذات حضرت
خداوند تعالی زیرا که اتصال ذات بنده نباشد مگر بین اکسین و این توهم در حق حضرت خداوند تعالی
اندرست پس وصول بکفرت خداوند تعالی را از قبیل وصول جسم است بکیم یا علم معلوم یا عقل معقول یا شی
بشی تعالی الله عن ذلك سلوا امیرا بکایه بمقتضا انقطاع سالکان از غیر حضرت خداوند تعالی
اتصال ایشانست بکفرت حق تعالی پس سالک بعد از انقطاع از غیر حضرت خداوند تعالی اگر در مقام شهود

در جاست هم وصال است و اگر در مقام انس و هیبت است هم وصال است و اگر در مقام قبض و بسط است هم وصال است اما در مقام جمال و جلال عین وصال است و وصول حضرت خداوند تعالی نه از طرف بنده است بلکه از فضل و کرم و عنایت بی علت بتصرفات جذبات حضرت الهیبت است

جوهر و انس و هیبت صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرمایند که انس عبارت است از الله و باطن بمطالع کمال جمال محبوب و هیبت عبارتست از انطوائی باطن بمطالع کمال جمال محبوب و منشأ این انس و هیبت یا جمال و جلال صفات بود که مشرب قلب است یا جمال و جلال ذات که مشرب روح است و انس و هیبت قلب گاه گاه بسبب نازله حال فنا و وجود تلومین در معرض زوال و فنا افتد و انس و هیبت روح بسبب بقا و وجود و استقرار در محل تکمیلین از تعرض فنا ایمن باشد و مادام تا حال مشابه مستقیم نگردد و مقام نشود انس و هیبت در باطن سالک تناوب و متعالب باشند گاه حال انس غلبه گیرد و از وفراط انبساط تولد کند و گاه حال هیبت و از وفراط انقباض پدید آید و چون در مقام شایده تکمیلین یافت حال انس و هیبت در مستقیم و معتدل گردد و هیبت مقوم انس باشد بد آن معنی که صاحب آنرا از وفراط انبساط با محبوب رعایت کند و انس معتدل هیبت بود بد آن معنی که صاحب آنرا از وفراط انقباض محافظت نماید و هر گاه حال انس مقام گشت پیوسته بر محبوب بمطالع جمال محبوب مشغول بود و لاجرم بهیچ حال از مقام خود منزع نشود و مادام تا بحوادث و عوارض خارجی منزع گردد هنوز حال انس مقام او نگشته باشد و از اینجا قول حضرت ذوالنون مصری قدس سره که ادنی مقام انس آنست که چون در آتش انداخته شود انس و می بکند و نگردد و با کسی که انس دارد از غائب نشود و از علامات اهل انس است توحش از غیر محبوب تا غایتی که از نفس خود نیز وحشت دارد و علامت آنکه خیال نکند با ذکر محبوب انس گیرد که در عموم اوقات متغرق بقدر و ذکر او باشد و از رویت اغیار غائب و علامت آنکه هر دم که براید تعظیم محبوب در نظر او بیش بود و فرود مرتبه انس ذات و صفات مرتبه دیگر است که آنرا انس با طاعت محبوب خوانند مانند انس با صلوة و تلاوت و ذکر لسانی و این انس مرتبه عبادت و انس با صفات مرتبه سالکان و انس با ذات

مرتبه و اعدلان -

جوهر و قرب صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرمایند که لفظ قرب در عرف متصوره عبارتست از استغراق وجود سالک در عین جمع بغیبت از جمیع صفات خود تا غایتی که از صفت قرب و استغراق و غیبت خود هم غائب بود و الا از جمیع صفات خود غائب نبوده باشد و اهل قرب را چند آنکه در مراتب قرب محبوب قربی افزاید خوف و هیبت و انس و هیبت زیادت می شود بزرگی فرمود بنده هر چند که قرب دارد

و علم قرب دارد و قرب نبود تا آنکه از علم قرب غائب نشود و قرب نبود و قرب تام آنست که شود و وحدت مانع شود
 کثرت نکرد و شود و کثرت مانع شود و وحدت نشود و پوشیده نماند که قرب جناب حق سبحانه و تعالی ببل بنده
 بر اندازه قرب دل بنده بود و بجناب او سبحانه هر چند دل او بجناب خداوند تعالی نزدیک تر حضرت خداوند
 بید و نزدیک تر صاحب ثنوی فرماید که قرب فی بالا و پستی رفتن است و قرب حق از قیامتی است
 جوهر در قرب نوافل و قرب فرائض صاحب رساله تحفه المرسله الی النبی صلی الله تعالی علیه
 وآله و اصحابه و سلم میفرماید: ان القرب قربان قرب النوافل و قرب الفرائض ما قرب النوافل
 فهو زوال صفاته البشریه و ظهور صفاته تعالی علیه بان یحیی و یمیت باذن تعالی و یسمع
 و یبصر من جمیع جسده لا من الاذن و العین فقط و کذا یسمع المسموعات من بعید بطریق
 من بعید و علی هذا القیاس و هذا المعنی فناء الصفات فی صفات الله تعالی و هو
 ثمرة النوافل قرب دو نوع است یکی قرب نوافل و دوم قرب فرائض قرب نوافل عبارت است
 از دور شدن صفات بشریت سالک و ظاهر شدن صفات حق تعالی بنوعی انبساط بر و بدین وجه
 زنده کند مرده را و بمیراند زنده را باذن حق تعالی و بهینند و بشنود از همه بدن خویش نه از گوش و نه
 چشم فقط و بهین سموعاتی که دور اند آنها را بشنود و مرئیاتی که بعید اند آنها را بیند و بهین قیاس
 دیگر صفات او دایمت معنی فانی شدن صفتهای سالک در صفات حق تعالی و این ثمرة قرب نوافل است
 و اما قرب الفرائض فهو فناء العبد بالکلیة عن شعور جمیع الموجودات حتی عن نفسه ایضا بحیث
 لم یبق فی نظر الوجود الحق سبحانه و تعالی و هذا معنی فناء العبد فی الله تعالی و هو ثمرة
 الفرائض اما قرب فرائض پس آن عبارت است از فانی شدن سالک بکلیت از شعور همه موجودات
 تا آنکه از نفس خود نیز بگشتی که نماند در دیده باطن او مگر هستی حق سبحانه و تعالی و اینست معنی فناء سالک
 در ذات حق تعالی و این نتیجه قرب فرائض است و بحر العلوم مولانا عابد العالی قدس سره در شرح ثنوی
 معنوی میفرماید قال الله تعالی یا بنان نبی صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم لا یزال
 یتقرب الی العبد بالنوافل حتی اجبته فاذا اجبته کنت سمعه و بصره و یدیه و رجله و لسانه
 فی سمع و بی بصر و بی بطنش و بی مشی و بی منقلب همیشه متقرب می شود غیب بیوسی من با و
 نوافل تا اینکه دوست دایم او را پس و تنیکه دوست دارم او را شوم من سمع او و بصر او و ید او و رجل او
 و لسان او پس بمن شنود و بمن بیند و بمن بطنش کند و بمن مشی کند و بمن نطق کند و شاید از ید و
 رجل قوت محو که در ید و رجل است که بان بطنش و مشی می شود و مراد است از لسان قوت لسان

که بان اسان حرکت کرده ناطق می شود و این مرتبه قرب از نوافل است و حق تعالی درین مرتبه باطن عبد میگرد و
 و عبد ظاهر و قوامی او که باطن ناند و حق تعالی فانی می شوند و باقی به بقا و حق تعالی می شوند پس شنیدن و دیدن
 و بطش و شش و نطق که از قوامی شود همه از حق تعالی است که او عین قواست و این امر کشوف و مشهود است
 که باطن خود را عین عبد می باید بخلاف محبوب اگر چه قوا را عین حق است در نفس الامر لیکن او نمیداند
 که باطن عین حق است و در قرب فرائض حق ظاهر عبد می شود و عبد باطن و نزد بعضی قرب چهار قسم است
 یکی قرب نوافل که عبارت است از امتفای صفات بشریت سالک و اتصاف او بصفات الهیه چنانکه
 در حدیث قدسی است دوم قرب فرائض که ذات سالک با تملک جهت خلقت و جهت حقیقت محو
 گردد سوم قربی است جامع در میان این هر دو قرب بی آنکه لمحی یکی باشد و لمحی دیگری بلکه هر دو قرب
 معا باشند و در اصطلاح این قوم این مرتبه را جمع اجمع گویند چهارم قربی است که نه اینست و نه آن
 و نه جامع است بنیما یعنی هیچ یک ازین سه احوال مقید نیست و این مقام را احدیه اجمع گویند و این صاحب
 نبی است صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه و سلم کسی را میسر نیاید مگر کمال متابعت حضرت سید الانام
 علیه الصلوٰه و السلام حضرت شیخ عیسیٰ قدس سره در شرح اسماء حسنی میفرمایند که تخلق یعنی ظهور حق
 بقوا و شاع سالک علی طریق قرب الفرائض یا شود سالک بصفات حق بجهان بر طریق قرب نوافل
 آنجا بنده سبب ادراک است و اینجا حق بجهان علت شود و فرق میان قرب نوافل و قرب فرائض عند الله
 و التحقيق دقیق است که هر کسی بران مطلع نگردد و اکثر اهل تحقیق قرب فرائض را بر قرب نوافل فضل میدهند
 چنانکه نماز فرض را بر نماز نفل و نزد این ضعیف چنان می نماید که قرب نوافل اولی تر از قرب فرائض است
 چه در قرب فرائض سبب ادراک بنده است و در قرب نوافل حق و شک نیست که چون سبب قوی و
 اسخ باشد سبب هیران وجه روی کشاید مثلاً اگر پهلوانی سوزنی زنده معلوم است که قوت پهلوانی را
 کار خنجر نقرماید و اگر لاغری خنجر و یا شمشیر در کار بردن خنجر خنجر از زخم سوزن فاضل تر آید همچنین شود که
 که بسبب حق واقع شود اولی تر از نشود که بسبب بنده در وجود آید و پوشیده نماند که در قرب نوافل
 عبد فاعل است و حق الفاعل و در مرتبه قرب فرائض حق فاعل است و عبد الفاعل

چون هر حدیث قدسی آنست که معنی او بجهت واسطه از حق ربیع علیه السلام فرو داده باشد حدیث
 قدسی لا یزال العبد یتقرب الی بالنوافل من اجبه فاذا اجبته کنت مع و بصره و لسانه
 و یده و رجله فی سماع و بی میسر و بی منطق و بی بطش و بی سعی و بی روایت و بی کثرت یعنی پیشه
 بنده نزدیک می شود و بمن نوافل یعنی بطاعات و عادات نافای مثل نماز و روزه و غیر ذلک و آنست

قرآن و تفسیر و ذکر و فکر عیاده و معاوذه فقر و مساکین تا وقتیکه من او را دوست دارم و چون من او را دوست داشته ام من گوش وی باشم و من چشم وی باشم پس بمن بشنود و بمن بیند و بمن گوید و بمن گیرد و بمن دو دزد

جوهر جناب حق سبحانه و تعالی بنفس تو ظهور فرموده است و دائم بتو نزدیک است و چنانچه غایت بعد موجب عدم ادراک است غایت قرب نیز سبب عدم ادراک می شود.

جوهر فنا نزد این طائفه بوجه کثرت اطلاق می شود یکی فنا از معاصی و اخلاق ذمیه است و از لوازم این فنا بقا بطاعت است و در رساله کشیه مذکور است که این فنا معدوم می سازد افعال ذمیه را و احوال خسیه را پس وقتیکه فنا شود از افعال ذمیه و اخلاق خسیه پس مجاز نیست که چیزی از آن فانی شده موجود باشد و می شاید که مراد آن باشد که افعال ذمیه و اخلاق سلویه با وصف مذمومیه بسته باقی نمی ماند و الا اعیان افعال و اخلاق ذمیه باطل نمی گردد و چنانکه تائب وقتیکه توبه کرد عین آن معصیت از عالم واقع نرفته بلکه وصف بودن وی معصیت باطل گشت چنانکه الله تعالی میفرماید در حق تائبان اولئک یبدل اللہ سیئاتهم حسنات و فرمود که اعیان آن سیات باطل گشت و همچون حرص و شهوت چونکه متعلق بآل و خطوط دنیا و دیر بود مذموم بود چون متعلق گشت بسوی شایده حق که حرص شایده حق شد و یا حرص علم گشت آن حرص محمود گشت پس عین حرص باطل نشد بلکه تعلق که موجب مذمومیت وی بود باطل گشت پس مذمومیت افعال و اخلاق باطل نشد نه اعیان افعال و اخلاق و شیخ اکبر قاسم سره در فتوحات مکیه میفرماید که صاحب این فنا بر دو قسم است یکی آنهایی که فانی شوند از اعیان معاصی که اعیان معاصی بر اینها مقدر گشته و این عصمت است که در دنیا و رسل است و یا اینکه فانی شوند از مخالفات اگرچه اعیان آن متحقق باشند و مقدر نشده است از جناب حضرت حق سبحانه و تعالی بر ایشان معصیت اصلا مثل اصحاب بدر که جناب حق سبحانه و تعالی بلسان جناب سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله وسلم فرمود در حق ایشان اعملوا ما شئتم لقد غفرت لكم پس همه ایشان مباح شدند پس فناء شد مخالفت و در حق ایشان پس مخالفت از ایشان صادر نمی تواند شد مگر در مباح و می شاید که این قول اعملا ما شئتم اصحاب بدر خود از حضرت حق سبحانه و تعالی شنیدند که ایشان از اصحاب مناجات بودند و تکلم با حضرت حق تعالی داشتند و ظاهراست که این حدیث کتابت است که الله تعالی بآن خطاب فرمود و مثل البیت رسول الله صلی الله تعالی علیه و آله و اصحاب و حکم که حضرت الله تعالی اراده کرده اذنا ب رحمن از جناب ایشان پس ایشان مطهرند

پس معصیت و رحق ایشان معصیت نیست اگر چه از غیر ایشان آرامت معصیت باشد و مثل قوس از
 اهل الله که صادر شد از ایشان ذنب پس استغفار کردند با مشایده رب که می بخشد و میگیرد پس خطاب
 الله تعالی بایشان شد و ایشان شنیدند اعمالی اما شستم لقد غفرت لکم و قسم دوم رجال الله اند که
 سر قدر برایشان مکشوف است و معائنه کردند آنچه که مقدر گشته است برایشان از افعال صادره
 از ایشان بجهت اینکه این افعال اند نه بجهت آنکه محکوم بمعصیت و طاعت اند ایشان در حضرت
 نور خالص نمی بینند فاعل مگر الله را و همه افعال را حسن میدانند که این افعال الله اند پس چون
 معائنه کردند این افعال را اینچنین در حضرت نور مبادرت میکنند بسوی جمیع افعال و فانی می شوند
 از احکام این افعال که معصیت است یا طاعت است پس طاعات را میکنند و در مخالفات نیز واقع
 می شوند از غیر نیت قربت و طاعات و از غیر نیت اهتک امر شرع و در فعل مخالفات که ایشان فانی
 اند از بودن طاعت و معصیت و شعور بدان ندارند اینچنین ذکر کرد و شیخ اکبر قدس سره و نیز فرمودند
 که الله تعالی مرا اطلاع داده من عالم هستم باینکه اینچنین رجال الله اند ولیکن باینکه از ایشان مآل
 نشدم و ندیدم احدی را از ایشان و وجه دیگر فنا فناء افعال است و این فناست از افعال عباد
 بلکه می بیند که الله تعالی از ورای حجاب این افعال می کند پس فناست از صدور این افعال
 از عباد و باقی است بمشایده صنع رب و درین فنا اعیان افعال موجود اند و مشهود هم هستند و وجه سوم
 از فنا فناست از صفات مخلوقات این صفات را عین حق می بیند پس میگوید بحق و می شنود
 بحق و می بیند بحق پس قوای خود را استملک در ذات حق داند و همه قوای حق می داند و از قوای
 خود غافل است و عین ثابت خود را مشایده میکند که این منظر حق است و در عین ثابت حق ظاهراً
 و آثار آن قوای را می بیند که آثار حق اند و درین عین ثابت و درین فنا قوای صفات اهل نمیشود
 بلکه از تعینات آنها این فانی غائب است و نمی بیند مگر حقیقت و می که حقیقت حق است و شیخ اکبر
 قدس سره فرمودند که صاحب این فنا و فقیه فرق کند میان مسموع و مری و مطعوم و متمیز گرداند
 کجی را از دیگری در حال این فنا پس او صاحب این فنا نیست وجه چهارم از فنا فنا ذات است
 و صاحب این فنا غافل و غائب می شود از ذات خود و از جمیع ماعدات مشهود اگر چه ذات و ماعد
 ماعد مشهود از وجود ازل نشد ولیکن این فانی غائب است از ان پس ذات و می و جمیع ماعدات مشهود
 فانی اند در مشهود و می و این فنا در مشهود می باشد خواه مشهود حق باشد خواه غیر حق چنانکه می گویند فنا
 فی الشیخ و این فنا بقا بالمشهود لازم است و یک نوع ازین فنا فی الله است و این فناست و این

عالم جمیع ماسوی الله پس این فانی متشابه الیه است و فانی است از ماسوی حتی که از ذات خود نیز پس
درین فناء علم نیست باینکه من متشابه حقم و من ملاحظه ذات شد پس فانی نشد از ذات و شیخ اکبر قدس سره
در باب مذکور فرمودند که صاحب این حال که متشابه حق فانی گشته از ماعد فانی است اما متشابه حق است
در شیونات زیرا که او خالی نیست از شیونات پس اگر متشابه حق درین شیونات گردید باین وجه که
این شیونات منظر اوست پس او فانی نیست از جمیع ماسوی الله و اگر متشابه کرده است حق را بغیر
شیونات بلکه در مرتبه غنا حق پس صحیح الدعوی است و او را فناء فی الله بوجه اتم حاصل است و
شیخ اکبر فرمودند که این مشهود بود مرا بیکر صدیق را که فرمود صدیق اکبر ما را بیت شینا الا و قدر
راست الله قبله پس ثابت گردید که خود الله را دیدند و هیچ چیزی نبود مع الله زیرا که این روایت
قبل روایت اشیا بود بعد از آن قائم کرده شدند صدیق اکبر و مشهود آخر پس دیدند صدق و را سماء از حق
و بدرستیکه البته دیده بود صدیق اکبر الله را حال آنکه چیزی نبود با الله پس آن روایت قبل این
شود گردانیدند و فرمودند ما را بیت شینا الا و قدر است الله قبله پس ثابت گردید نزد این
مخاطبه آنچه در نفس ظاهر بود از تقدیم حق سبحانه و در مرتبه غنی و ثبوت عالم در مرتبه متاخر و ظهور حق در
عالم که شیونات حق اند و در مرتبه متاخر نیز و از لوازم این فناء بقا با الله است که حقیقت آن فناءست
از ماسوی و بقا است بالله و این فناء فی الله نوع دیگر است و آن فناءست از صفات و نسبت حق
که اراده و قدرت است تا آخر صفات پس می بیند صاحب این فناء و متشابه می کند حق را و اعیان
مظاهر بصورت استعداد آن مظاهر پس غائب و فانی است از آثار حق و نسبت حق با عالم که صفات
و نیز باید دانست که درین فناءات گاهی علم فانی باشد و گاهی از فناء هم فانی می شود و بعضی این را
فناء الفنا می نامند و این فناء حقیقی و کامل است و اما در اصطلاح این طائفه قدس امرای هم پس
فناء الفنا نام بقا بعد الفناست و هر فناءیکه مذکور شد با نادان بقا است که لازم آن فناءست پس
باز از فناء از معاصی ابقا و بطاعت است و باز از فناء از افعال عباد و بقاء بفعل است و باز از فناء
فی الله تعالی بقاء با الله است چنین فرموده اند مولوی عبدالعلی قدس سره و در شرح منشوی معنوی
مرتبه فرق بعد اجمع چون سیر سالک در عروج تمام می شود و وجود وی فانی میگردد و بالکلیه نزول می کند
به بغیریت و اعیان خود را متشابه میکند و در مراحله حق و اکمل مقام عارف است و اعیان خود را میداند
که معدوم اند و نیست چه و گاهی حق را و این اعیان میجویند بحق پس همه افعال و صفات را بحق می بیند
که حق سبحانه و درین اعیان ظاهر شده افعال و اعیان را در ذلالت و اقصای جمیع امور

می بیند که از لوازم اعیان ممکنه و ذلت و اقصا است - از شرح مولوی عیدالعلی -
 جوهر فنا بر دو قسم است اول آنکه علم مرکب داشته باشد و قسم ثانی آنکه علم بسیط گردد اما علم مرکب
 عبارتست از کیفیتی ادراکیه که از باطن سالک منتشی گردد و متوجه حضرت مقصود شود و منقطع از جمیع
 ماسواست او گردد و غیر مقصود راه نداشته باشد یا بسبب آنکه هر چه مدرک او میگردد و بصفت غیرت مدرک
 نمی گردد بلکه بصفت عینیت ملحوظ می شود نهایت آنکه ملتبس بشیون و تعینات که آنرا وجود خارجی نیست
 و این ادراک را بدانند که نفس الامر است و مطابق واقع است چنانچه قائلین بوحده وجود بشر حیا فی
 خود غبار ازین شسته اند یا بسبب آنکه هر چه مدرک او می شود از غایت توجه بمقصود و نهایت انحاط مطلقا
 و فرط محبت و نیاز و قوت عشق بدوست همه مقصود و مطلوب و یار و دوست دید می شود اگر چه در
 نفس الامر چنین نیست بلکه وجودات متکثره متغایره از وجود خاص حضرت واجب الوجود اند و واقع
 مگر آنکه بفرط شغف چنین وانموده اند و این حکم که همه اوست حکمیت کاذب غیر مطابق واقع چنانچه
 قائلین بوحده شهود خیال خام را بچینه اند بهر تقدیر رفع غیر من حیث الغیریت در تحصیل وحدت متفوق علیه
 فریقین است پس سالک از علوم متکثره گر بچینه در پناه علم واحد شد و باین توحید تقرب الی یافت
 اما اینقدر باقی است که علم این علم دارد و بسبب این علم علم او علمیت مرکب یعنی علم مضاف
 الی العلم هنوز دارد

تا در توز پندار تو هستی باقی است	میدان بقیین که بت پرستی باقی است
گفتی بت پندار شکستم رستم	این بت که تو پندار شکستی باقی است

اما علم بسیط عبارتست ازین که کیفیتی ادراکیه متوجه مقصود گردد و سالک را منقطع از جمیع ماسوا
 سازد حتی که علم باین علم هم باقی نماند پس درین محل علم سالک بسیط گردد و فنا حقیقی حاصل شود
 و بعضی علم اول او که مرکب بود آنرا فنا گویند و علم ثانی که بسیط گشته آنرا فنا الفنا گویند و این بهشتها
 حد جذب و یخودی و غیبت است تا که ارم سعادتمند را روزی بود و این را آثار است که هر مدعی نتواند
 باین دعوی برخاست و تا سالک باین مرتبه جذب و یخودی نرسید در وصف ولایت نه درآمده
 باین جذب از انا و عباد و اخبار و ابرار تواند بود اما بقرب وصول که معنی ولایت است هنوز نرسیده باشد
 و جذب بشرط مرتبه ولایت است اما استقامت و دمیومت آن بشرط نیست بلکه بعضی را باشد که سالها میزد و
 و سکران دارند بعد از آن بعضی فرستند چنانچه گویند که سلطان العارفین سی سال درین مقام بود و
 بعضی را باشد که یک ساعت بود و مجاذب درین مرتبه مقید مانده اند و عروج ازین نفرموده اند

بعضی نمایند بنا بر آن به تربیت نشاند و مشایخ که شایان تمککگاه هوشیاری و خلفاء انبیاءند باین دولت
فائز اند - کشکول -

چو هر حضرت شیخ نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره در لواحق میفرمایند که فنا عبارت از نیست
که بواسطه استیلا و ظهور هستی حق بر باطن باسواسی او شعور نماند و فنا آنکه بآن بی شعوری هم شعور
نماند و پوشیده نماند که فنا در فنا مندرج است زیرا که صاحب فنار اگر بفنای خود شعور باشد صاحب فنا
نباشد بجهت آنکه صفت فنا و موصوف آن از قبیل باسواسی حق اند سبحانه و تعالی پس شعور بآن منافی
فنا باشد انتی شایع گوید که فنار در اصطلاح صوفیه مراتب است که بر هر مرتبه از آن اطلاق فنا میکنند چنانچه
در مرتبه تجلی افعال فنا گویند و در تجلی صفات نیز در مرتبه که شعور بغیر نماند اگر چه شعور باشد بعد هم شعور لفظ فنا نیز اطلاق
میکند و فنا بر مرتبه فنا کلی اطلاق میکند که شعور نماند بخود و به غیر خود و به بی شعوری خود پس آنچه مصنف فرموده
که پوشیده نماند که فنا در فنا کلی مندرجست نهایت فنا و حقیقت فناست چرا که مصنف فنا کلی را قبل ازین ذکر
کرده و تعریف نموده لا غیر پس عوض ازین سخن که فنا در فنا مندرجست اعتراض بلکه تنبیه است
بر آنکه فنا از لوازم و علامت فنا کلی است و مندرجست در وی تا فنا متحقق نگردد و فنا کلی
میسر نیست بخلاف فناهای دیگر که در ایشان فنا در فنا نیست

چو هر فنا بر دو وجه است اگر چه زیاده گفته اند اما باز گشت این همه باین دو وجه است یکی فنا از
از وجود ظلمانی طبیعی و دیگر فنا از وجود نورانی و حدیث نبوی باین دو وجه ناطق است که ان الله
سبعین الف حجاب من نور و ظلمة و فنا فنا که در میان اهل الله متعارف است اینست
که چنانچه از وجود جسمانی فانی گشت از وجود روحانی نیز فانی گردد -

چو هر فنا عبارت از زایل شدن تفرقه و تمیز است میان قدم و حد و شت زیرا که چون بصیرت
روح منجذبه بشاده جمال الهی شد نور عقل که فارق بود میان اشیا در غلبه نور ذات مخفی و مشرک
کاختفا و انوار الکو اکب عنه فلو الشمس هتی مجازی ساک و جمیع کثرات در پرتو تجلی
ذاتی بالکل محو و نابود گشت و این حالت را جمیع نیز نامند زیرا که جمیع کثرات درین تجلی رنگ
و مدت گرفته و احد شده اند و کثرات و اغیار فانی شده و لم یبق الا الحی القيوم و درین
حالت هر چه از ساک استماع افتد بحقیقت گوینده آن حق است چه هستی ساک و میان
نیست و درین مقام است که باینیه قدس سره فرمود لا اله الا انا فاعبونی و سبحانی
ما اعظم شانی - اینچنین فرموده اند قدوة المحققین شیخ محمد بن محمد بن علی اکبر بانی قدس سره و غیره

جو ہر در فنا و بقا صاحب مصباح الہدایہ قیاس میفرماید کہ فنا عبارتست از نہایت سیر الے اللہ
و بقا عبارتست از بدایت سیر فی اللہ چہ سیر الی اللہ وقتی منتهی شود کہ بادیہ وجود را بقدم صدق یکبارگی قطع
کند و سیر فی اللہ انکاء متحقق شود کہ بندہ را بعد از فنا بر مطلق جودی و ذاتی مظهر از لوث حدیثان از زانی و زانیہ
تا بدان در عالم اتصاف باوصاف جناب الہی و تخلق باخلاق ربانی ترقی کند و اختلاف اقوال مشائخ
در تعریف فنا و بقا مستندست باختلاف احوال ساکنان ہر کسی را در اخور فہم و صلاح حال او جوابے
گفتہ اند و از فنا و بقا مطلق بسبب غثت آن تعبیر کمتر کردہ بعضی گفتہ مراد از فنا فنا در مخالفتست
و از بقا بقا در موافقات و انہی معنی از لوازم مقام توبہ نصوحست و بعضی گفتہ فنا زوال خطوط دنیویست
و بقا بقا در رغبت در آخرت و انہی معنی لازم مقام زہدست و بعضی گفتہ فنا زوال خطوط دنیوی و اخرویست
مطلقا و بقا بقا در رغبت بحق تعالی و این لازم صدق محبت ذاتیست و بعضی گفتہ فنا زوال اوصاف
ذمیمہ است و بقا بقا در اوصاف حمیدہ و انہی معنی از متغضیات تزکیہ و تجلیہ نفسست و بعضی گفتہ
فنا غیبتست از اشیا و بقا حضور باحق تعالی و انہی معنی نتیجہ سکر و حالست و شیخ الاسلام قدس سرہ
فرمودہ ان فنا بالمطلق ہو ما يستولى من امر الحق سبحانه على العبد في غيب كونه الحق سبحانه على كونه العبد و حقیقت
فنا مطلق اینست و اقسام دیگر ہر یک فنا نیست بوجہی و فنا و ذہبت فنا و ظاہر و فنا باطن فنا و ظاہر فنا و افعا
و این نتیجہ تجلی افعال جناب الہیست و صاحب این فنا چنان متفرق بجز افعال جناب الہی شود کہ نہ خود را
و نہ غیر را هیچ فعل و ارادت و اختیار بیند و اثبات نکند الا فعل و ارادت و اختیار حق سبحانہ و تعالی
و چنان مسلوب الاختیار گردد کہ بخودش هیچ فعل نہماند بعضی از ساکنان درین مقام ہانزدہ و نخوردہ
و نہ آشامیدہ تا انکاد کہ حق تعالی کسی را برایشان نگذاشتہ تا بتجددات ایشان از طعام و شراب و
غیر آن قیام نماید و فنا باطن فنا و صفاتست و فنا ذات و صاحب این حال گاہ در مکاشفہ
صفات قدیمہ غرق فنا و صفات خود بود و گاہ در مشاہدہ آثار عظمت ذات قدیم غرق فنا و ذات خود
تا چنان وجود حق تعالی بر و غالب شود کہ باطن او از جملہ وساوس و ہوا جس فانی گردد و بقائے کہ
در ازاء فنا ظاہر بود آنست کہ حق تعالی بندہ را بعد از فنا ارادت و اختیار مالک ارادہ و اختیار کن
و در تصرف مطلق العنان گرداند تا ہر چہ خواہد باختیار و ارادت حق تعالی میکند و بقائیکہ در ازاء فنا
باطن بود آنست کہ ذات و صفات فانیہ در کسوت وجود باقی از قبر خفا در محشر ظہور نمیکند شود و حجاب کل
از پیش بر خیزد چنانکہ نہ حق حجاب خلق گردد و نہ خلق حجاب حق و صاحب فنا حق حجاب خلق بود چنانکہ
تا رسیدگان منزل فنا را خلق حجاب حق تعالی است و صاحب بقا بعد از فنا ہر یک را در مقام خودی است

حجاب دیگری که در و نشان داده کند و فنا و بقا در و با هم مجروح و در یکدیگر مندرج باشند و فنا باقی بود و در بقا فانی
الا آنست که در حال ظهور بقا فنا بطریق علم مندرج و فنا در ظاهر نصیب ارباب قلوب و صاحب احوال است
و فنا در باطن خاصه احراز که از رقی تصرف احوال آرا شده باشند و از تحت حجاب قلب بیرون رفته و
بصحت مقلب قلب پیوسته ^{بندگی}

چو هر در بیان آنکه فنا اسم ارتفاع تعین است و بقا اسم وجود فنا اسم ارتفاع تعین است
و بقا اسم وجود است که این تعینات بر و طاری میگردد و چنانچه تعین انانی خرفی مثلاً بانکسار مرتفع میگردد
با و اطلاق فنا و عدم میکنند با آنکه سیفال را باقی خوانند و چون تعین سیفال منقطع شود خاک گردد و اطلاق
فنا بر سیفال میکنند و خاک را باقی گویند و اطلاق فنا و عدم بر اشیاء بلا خطه تعین و تشخیص است چه فنا لازم
ذات تعین است و اطلاق بقا بر مظاہر بواسطه ظهور تجلی و وجود است بصورت ایشان ۵

گشت روشن حادث از نور قدم	در حقیقت غیر حق باست عدم
بود عالم خرم خود به پیش نیست	شوزار باب یقین برطن مایت

چو هر صاحب عین المعانی قدس سره میفرماید که فنا عبارت از آنست که بواسطه علم ظهور وجود حق سبحانه
و تعالی بصورت جمیع اشیاء باعتبار انصباع ظاهری وجود و احکام و آثار ایشان بر دل سالک عالمتی به کیفیت
پیدا آید که عبارت از ان قاصر است مگر آنکه گفته شود هیمان فی هیمان و طمس فی طمس و محو فی محو پس
در ان حالت نه از حرکات و سکنات و علم و جهل خود خبر دارد و نه از ذوات و اوصاف جمیع اشیاء و نه بنفس خودش
شعوری بود بلکه اگر در ان حالت شعور این فنا و حالت بی کیفی حاصل شود منافی فنا بود کل شیء مالک
الا وجه نقد وقت او گردد و دو معاذ التا اگر ازین حالت شعور خودی نماید و به بقا مستغرق نشود از جمله جاهلان
و در زمره مجذوبان شمرده شود و بافتد ان اکون من ابحا بلین و آثار این حالت نه آنست که
بعضی مردم ندارند که صاحب فنا نخورد و نخسبد و نه جنبد بلکه می خورد و می خسبد و می جنبد و ازینها یکی فعل او
نباشد و نه شمره این حالت آن باشد که مرده بواسطه حرارت یا برودت مغشی علیه شود و نه آنست که
از تکالیف شرعی بر خیزد و بر بنه و بی ملاحظه احکام ظاهری میگردد و نه لیمه است که در هر چیزی لیمی او کشد
و شعور خود را در پس کمالیت اهل فنا آنست که بواسطه انداد ولایت شیخ قدیم در بقا نهد اگر استعداد
و ناکند صاحب صفا و العباد قدس سره فرمود که حاجت مرشد بعد از فنا بسیار افتد که تا فنا بخورد رسیدن
هم ممکن است -

چو هر حضرت جامی قدس سره در لؤلؤ میفرماید رباعی

آنرا که فنا شود و فقر آئین است	نی گشت و یقین نه معرفت نه دین است
رفت او زمینان همین خدا ماند خدا	الفقر او اتمم جو الله است

و احتمال می تواند بود یکی آنکه مراد حال فنا و مرتبه جمع باشد و چون فقر و فاقه سالک بکمال رسید یعنی هیچ چیز غیر از حق سبحانه و نظر نشود و او مانند پس آنچه بعد ازین در نظر شود او مانند الله تعالی است و پس در مصرعہ ثالث نیز ناظر باین معنی است یعنی در نظر شود او جز حق تعالی نیست و احتمال دوم آنکه مراد فنا مرتبه فرق بعد جمع و بقا بعد الفناست که عارف در آن مقام ذات خود را هم در مرتبه علم و هم در مرتبه عین از صور تجلیات حق می شناسد و حق مطلق را متصف باین اوصاف می بیند و در مرتبه تزللات پس او را نه علم و یقین و نه معرفت نه دین است یعنی در مرتبه شود و علم او هیچ صفت با و منسوب نیست همه ذات حق راست

و معنی بیت آخر نیز بدین معنی است

چو هر صاحب شرح گلشن را از قدس سره میفرمایند که حالات و مقالاتی چند است که بطریق کشف و وجدان بر او لیاء الله و عرفا و سالکان راه ظاهری می شوند که آنها را مواجید می نامند یعنی بوجدان یافته شده و ازین وجدان حالی مراد است نه عملی و یکی از آن حالات فناست و فنا عبارت از زایل شدن تفرقه و تمیز است میان قدم و حدوث زیرا که چون بصیرت روح منجذب بمشاهده جمال ذات الهی شد نور عقل که فارق بود میان اشیاء و علییه نور ذات مخفی و مستتر گشت کاختفاء انوار الکو اکب عند ظهور الشمس بکلمه قول جاء الحق و زهق الباطل هستی مجازی سالک و جمیع کثرات در پرتو تجلی ذاتی بالکل محو و نابود گشت و این حالت را جمع نیز نامند زیرا که جمیع کثرات درین تجلی رنگ وحدت گرفته و واحد شده اند و کثرات و اغیار فانی شده درین حالت هر چه از سالک استماع افتد بحقیقت گوینده آن حق است چه هستی سالک در میان نیست و دیگر از آن سکرست و سکر حیرت و دهبشت و وله و هیمن است که در مشاهده جمال محبوب بمرحوب میرسد چون سمر سالک بمشاهده جمال محبوب رسید بواسطه دوری از تفرقه و بعد در باطن وی نشاط و انبساط بنوعی در آمد که حواس او از محسوسات غافل و عقلش مغلوب عشق گشت و تمیز از مابین مرتفع شد از غایت پیجوی نمیداند که چه می گوید و این حالت را سکر محبت آن گفته اند که در اوصاف مذکوره بیکر ظاهر می ماند و درین حال بودند حضرت حسین منصور و علاج قدس سره و دیگر از آن دلالت و دلالت اضطراب و قلق را میگویند که در جلوه محبوب از غایت عشق و ذوق بباطن سالک میرسد و هر چه درین حال بمرتبه آن سکر پیچیده نیست فاما اختیار خود نیز ندارد و از شدت اضطراب هر چه بر دل او آید و از آن حال لایح می شود بی اختیار می گوید و ازین حالت

حکایت چوپان کہ حضرت مولانا جلال الدین محمد رومی قدس سرہ در مثنوی معنوی نظم فرمودند مثنوی

دید موسیٰ یک شبانے را تو کجائی تا شوم من چاکرت جامہات دوزم پشہایت کشم اسی خدا سے تو ہمہ بڑا سے من گفت موسیٰ تا سے خیرہ بر شدی گفت اسی موسیٰ دنا نم دختی جامہ را بدرید و آہی کر و یفت وحی آمد سوے موسیٰ از خدا تو برا سے وصل کردن آمدی ما زبان را نگریم و قال را موسیا آداب دانان دیگر اند چونکہ موسیٰ این عتاب از حق شنید عاقبت دریافت اورا و بدید ہیچ آدابے و ترتیبے کفر تو دین ست و دینت نور جان	کو ہمین گفت اسی کریم داعی الہ چارقت دوزم کنم شانہ سرت شیر پیشیت آورم اسے محترم اسی بیادست ہی ہی و پھیاسی من خود مسلمان ناشدہ کاوشدی وز پشیمان فی تو جا نم سوختی سر نہاد اندر بیابان و برقت بندہ مارا زما کر دے جدا یا برا سے فصل کردن آمدی ما درون را بنگریم و حال را سوختہ جان دروانان دیگر اند در بیابان جانب چوپان دوید گفت مژدہ دہ کہ دستوری رسید ہر چہ میخواہد دل تنگت بگو ایمنی از تو جہانی درامان
--	--

جو ہر اصل فنا آنت کہ سالک مانہ علم بخود ماند و نہ بغیر خود بلکہ علم این بی علمی نیز نماند۔

جو ہر در شحات مذکور ست کہ حضرت خواجہ عبید اللہ احرار قدس سرہ میفرمودند کہ فنا و مطلق
معنی نہ آنت کہ صاحب فنا را باوصاف و افعال خود شعور نباشد بلکہ معنی وی آنت کہ نفی ہذا و ہنا
و افعال از خود کند بطریق ذوق و اثبات کند مر فاعل حقیقی را و آنکہ صوفیہ گفتہ اند نفی با اثبات
جنک ندارد با بمعنی ست و فرمودند مثلاً این جاہر کہ من پوشیدہ ام عاریت ست و مرا علم نیست
با آنکہ این عاریت ست و ازین سبب کہ من آزاد ملک خود میدانم بآن تعلق دارم ناگاہ مرا علم شد
با من کہ این جاہر عاریت ست فی اکمال تعلق من از ان منقطع شد و حال آنکہ تلبس من با نجامہ
بالفعل واقع است جملہ صفات را برین قیاس باید کرد کہ ہمہ عاریت اند تا دل از ماد و لون جناب
حق سہانہ و تعالیٰ منقطع شود و پاک و مطہر گردد و میفرمودند کہ بقا بعد الفنا را دو معنی ست یکی آنکہ

بعد از آنکه سالک متحقق شد بشهود ذات دوران رسوخ تمام یافت و از استغراق و غیبت بشعور و حضور
بازگشت منظر تجلیات اسما و فعلی میشود و آثار اسما و کونیه را در خود بازمی یابد و میان هر یک از ان
اسما امتیاز میکند و از هر اسمی حظی خاص فرا میگیرد و معنی دیگر آنکه در هر آنست جزوی لا یتجزی از اجزای
زمان و در خود اثر سه از آثار اسما و اتیمه که آنرا در خارج منظر بازمی یابد و آنافان این
آثار متنوعه متلوده را در باطن خود درمی یابد و باعتبار اختلاف آثار امتیاز میکند میان هر یکی از آنها
در اکثر زمانه از ازمنه و این بغایت نادر و عالی است و اکمل افراد انسانی را از ارباب ولایت محقق

انیم یعنی بر سبیل ندرت حاصل می شود و آیه کل یوم یوفی ثمان موید اینست

جوهر بد آنکه فانی را اگر اینقدر شعور باقی ماند که من فانی شدم پس او را علم خود و علم فنا و خود باقی است
اگر چه با سوا اسما و جناب حق سبحانه و تعالی شعور ندارد ولیکن علم این علم دارد و بسبب این علم علم او مرکب است
و این فنا ناقص است و اگر او را با سوا اسما و جناب حق سبحانه و تعالی شعور نماند حتی که علم با این علم هم نماند
درین محل علم سالک بسیط است و این فنا حقیقی و کامل است و در اینجا سالک را اصلا شعور نمی ماند و
بعضی علم اول را که مرکب است فنا گویند و علم ثانی را که بسیط گشته فنا و الفنا خوانند و این منتسب
به جذب و پیچند و غیبت است و تا سالک باین مرتبه جذب و پیچند و غیبت و ولایت و زیاده
و بی این جذب از زمانه و عباد و اجبار و ابرار تواند بود اما بقرب و وصول که معنی ولایت است هنوز
نرسیده باشد و جذب به شرط ولایت است اما استقامت و دوام است آن شرط نیست بلکه بعضی را باشد که
سالها مجذوب و سکران دارند گام

جوهر شیخ ابو سعید خراز قدس سره فرمودند الفنا و هو التلاشی با حق و البقا و هو الخصور
مع الحق و حضرت جنید بغدادی قدس سره فرمودند الفنا و استعجام الكل عن اوصافها
و اشتغال الكل منک بکله و این قول جامع است فنا و ظاہر و باطن را - مصباح الهدایه
جوهر بد آنکه ظهور تا اثرات عجیبه و نمود و تشرفات غریبه بدون حصول دولت فنا و بقا دست نمیدهد
و به نسبت متوسطان بیشتر صورت میگیرد و از منتهمیان کمتر واقع می شود زیرا که منتهمی با وجود قوت و
قدرت بسبب کمال قرب و آگاهی که با مبدء اربابین انجوسیه می فروغی و

جوهر در شجاعت مذکور است که حضرت خواجه عبید الله احراز قدس سره میفرمودند که اشتغاق و استعجام
نیز موجب ترقی نیست زیرا که تحقیق میوست است و معایم شده که ترقی باز بسته بدوام عمل است و زبان شغاف
و استعجام که حقیقت باز ماند از عمل است بلکه اشتغاق و استعجام از احکام آن موطن است که بطریق

استحصال درین سوطن ظاهر شده است اگر در سوطن دنیا ظاهر نشدی در سوطن عقبی بطریق اکمل ظاهر می شد
پس بنا بر این تحقیق است که ارباب احوال تیرا کرده اند از احوال
چو هر بد آنکه بخودی اصل عبادات و سرسب طاعات است و خود بینی اعظم حجب است و جمیع حجابها
متفرع برانست هیچ حجابی بدتر و محکم تر از خود بینی نیست هر که از پندار خودی فانی گشته از جمیع حجب صورتی
معنوی خلاص یافته است

چون رومی راه خدا بخود برد	دوست خواهی از خودی بیگانه شو
پرده خود از میان بردار زود	تا عیان بینی تورو سه بار زود
سدر راه تو توئی آمد بدان	و نه حق پیدا است در کون و مکان
تا تو پیاپی خدا باشد نهان	تو نهان شوی تا که حق گردد عیان
چون نماد از توئی با تو اثر	بے گمان یابی از بی معنی خبر

چو هر کامل را در بقا بعد الفنا کثرت مراتب مشاهده حضرت حق سبحانه و تعالی می شود پس وحدت
در کثرت مشهود میگردد و دیگر آنکه حضرت حق تعالی آئینه مشاهده کثرت باشد پس کثرت مشهود می شود و منشأ
می گردد که این کثرت از شیونات حضرت حق سبحانه و تعالی و فی حد ذاته وجود ندارد و موجود است بوجود
جناب حق سبحانه و تعالی که مراتب آنهاست و نزد شیخ اکبر قدس سره مشاهده ثانیه اکمل است از اولی
صاحب بقا بعد الفنا هر یک را در مقام خود بے آنکه حجاب دیگری گردد مشاهده و فنا و بقا در و با هم
مجموع و در یکدیگر مندرج باشند در فنا باقی بود و در بقا باقی الا آنست که در حال ظهور بقا
فنا بطریق علم مستدرج -

چو هر بد آنکه نزد شیخ اکبر قدس سره مشاهده خلق در حق اکمل است از مشاهده حق و خلق عارف
کامل را در بقا بعد الفنا حق مراتب او گردد و اعیان عالم که شیونات حق اند و ذات حق مشهود گردد
و درین مشاهده او تفرقه میکند میان حق و خلق و میان افراد خلق فیما بین و این مشاهده اکمل است از آنکه
حق را در خلق مشاهده کند و کاملان که مکشوف است مرقدر بر آنها اعیان ثابت را مشاهده می کنند
با استعداد آنها پس عین هر شخص که با استعداد مشاهده کرد حال وی از سعادت و شقاوت ظاهر شود
و اگر عین خود را مشاهده کرد حال و ظاهر و علم این عارف از ان معلوم ما خود است که علم الله تعالی
از ان معلوم ما خود است هر دو از موطن واحد گرفته اند اما فرق بدو وجه است یکی آنکه این علم که عارف
حاصل شده حادث است از فضل او سبحانه اول بالذات نیست بخلاف حق که این علم او را بالذات است

وازی است و دوم فرق آنست که عارف را علم جمیع اعیان علی التفصیل نیست و نه علم احوال اعیان معلومه علی التفصیل است و مجازا علم اعیان و احوال اعیان علی التفصیل است اینچنین متفاد است از کلام شیخ اکبر قدس سره

چو هر بداند که بفنا بعضی از اهل سلوک با کمال سلوب العقل باشد و در آن سکر و بخود می بماند و آن طائفه را مجذوب مطلق می نامند و ایشان معاف و ترخان حق اند و قلم تکلیف بر ایشان نیست ایشان مجانبین اندانکار این جماعت نمی توان کرد و اقتضای هم بدیشان نمی توان نمود محققان صوفیه این طائفه را کامل نمی نامند چه ایشان در مقام سکر و فنا و جمع اند ترخان کسی که با باشد او را از تکالیف آداب معاف کرده باشد و بگناهی مواخذه نکند

چو هر صاحب عین المعانی قدس سره فرمود که بقا عبارت از آنست که در عین سپان و بی شعور شعوری بخودی خود ظاهر شود و این علم که بدان عدم شعور خود مطلع است علم حق باشد و علم این علم ثانی هم علم حق باشد پس خود را عالم و حق مطلق و مرید و کلیم و سمیع و بصیر و قدیر و اندیش و حرکات خود اسما را فعالی را در کار دارد.

چو هر در مرتبه بقا باشد تفاوت مراتب کمال بحسب تحقق و انصاف بصفات حضرت الهی است بعضی متحقق بالشر صفات الهی شده اند و بعضی باقل و باز درین اقل و اکثر تفاوت بسیارست و فرد کامل که مظهر ذات و مجموع اسما و صفات باشد و خواص و احکام اسم کلی الله بجزئیات و کلیات دیده ظاهر شود او متحقق بجمیع صفات الهی گردد که حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه و سلم اند و با انبیا و تمامی اولیا اگر چه مظهر این اسم کلی اند لیکن مظهر این اسم به بعضی صفات و مظهر نام که مجموع صفات درو بالفعل بطور پیوسته باشد آنحضرت اند صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه و سلم

چو هر بقا باشد که بحسب حال کاملان را دست میدهند آنست که بعد از فنا سالک در تجلی ذاتی ببقا و حق باقی گردد و خود را مطلق بی تعین جسمانی و روحانی بیند و علم او که علم کلی شده محیطا بجمیع ذات کائنات مشاهده نماید و تصف بجمیع صفات الهیه و قیوم و مدبر عالم باشد و هیچ چیز غیر خود نه بیند و مراد بکمال روحیه عیانی اینست ۵

این معانی گشته بود و اعیان نیست اندر حجت ام غیر خدا	آنکه سبحانی همگفت آن زمان هم ازین روگفت آن بحر صفا آن انا الحق کشف این معنی نمود
مگر بصورت پیش تو دعوی نمود	

لیس فی الدارین هر گویا است | در این معنی چه نیکو گفته است

چون عید فانی بحق شده باقی گردد با و باین مرتبه رسد که حق ناطق بلسان او باشد آن وقت
انما بحق از لسان این عید ظاهر میشود و گویند حق است بلسان او که لسان حق است و شارا الیه بلفظ انادات
حق است پس این کلمه از کمال معرفت پر لسان وی جاری شده و اگر عید باین مرتبه نرسیده است پس قائل
باین همون عید است و شارا الیه بلفظ انادات عید است پس این کفر است و موجب لغت است که باین وجه
تکبر علی الله شد شرک است و این منکر را حضرت شیخ اکبر قدس سره از انان فریق شمار کرده اند که اهل
نار اند و موبد و زنار اند -

چون بقایا بماند عبارات است از مرتبه جمع الجمع که مستجاب حیرت کبری است و این حیرت کبریه
نزد اکثر محققین آخرین مقامات است اگر چه نزد بعضی مقام آخر ضا و تسلیم است بدانکه بقا بماند رجوع
الی الیه است یعنی در بدایت که مرتبه تفرقه و ادراک اشیا من حیث تعینات است نظر مبتدی در بند
وید مظاہر من غیر نظر الی الظاہر است درین مرتبه غفلت تمام شامل حال او است و بعد از ترقی با روح
غیبت و پنجمی و انجذاب تمام و ساختن قیود و تعینات و طمس شخصیات و اضافات رجوع باز باعتبار
تعینات و شخصیات و اضافات میکند اما بدید دیگر نه بدید اول اگر چه هر دو مرتبه شریک است با یکدیگر
درین مقدار که اعتبار تعینات در هر دو معتبر است اما فرق جلی است چه سالک در اول مقصود و مطلوب
و متوجه الیه قلب او محض امور متعینه و شخصه متعیده است و ملاحظه و مطالعه امر مطلق مفقود و ناموجود
و سالک در ثانی مقصود و مطلوب و متوجه الیه قلب او محض ذات مطلق است و شخصیات و اضافات
و تعینات ملحوظ من حیث انها مظاہر اسمائیه و صفاتی است پس چنانچه در اول فارق بود میان
جلال و جمال همچنان در ثانی نیز فارق است اما بنظر دیگر و بدید دیگر لیکن در مرتبه ثانی بعضی باشند
که در مشاهده مکنونات اولی ملحوظ و مرئی ایشان را ذات مطلق گردد و بنور آن ذات ثانی تعینات
و اضافات بنیند و بعضی باشند که مطالعه ذات مطلق و مشاهده اشیا نمایند و بعضی باشند که مشاهده
ذات مطلق بعد مشاهده اشیا فرمایند یکی گوید ما را نیست شئی الا را نیست است و قبله یکی گوید ما را نیست
شئی الا را نیست اند فیه و یکی گوید ما را نیست شئی الا را نیست است بعد الغرض ما را الا مقام
معلوم و عارف چون بمقام آخر نزول فرماید عوام را میان او و میان سائر الناس فرق کردن
و شوار آید و اینها را معنی اولیائی تحت قبائی لا یعرفهم غیری مفهوم گردد و چون دریافت اهل الله
که همه تبه کمال سیده اند مشکل است زیرا که ظاہر ایشان همچو ظاہر سائر الناس است عوام انکار ایشان

بسیار کنند بخلاف مجازیب و مجاین که بسبب مخالفت اطوار ایشان باطوار سایر الناس امتیازی
 نمایند و باعتماد پیش آید. اما از جمله اهل صحوانا که در مقام خردیت حقیقت نزول کرده اند از ایشان
 خوارق عادات کمتر بینند زیرا که متوجه الیه ایشان ذات بخت بی رنگ است و تصرفات انفسی و افعال
 از تاثیرات صفات است و هر چند از آن مقام فروتر باشند تصرفات بیش از ایشان بطور آید که شکل
 جوهر عارف اگر چه فانی گشته باقی باشد شده است اما تعیین که بآن تعیین از حق واجب نیست
 از واقع مرتفع نیست و شیخ اکبر قدس سره در نفس آدمی از خصوص حکم فرموده اند که این تعیین محال است
 که مرفوع نمیکرد و شیخ عبد الرحمن جامی قدس سره در شرح آن فرموده اگر چه مرتفع می شود از سهو
 و عارف اگر چه متخلق است باطلاق الله و اسماء الیه ظاهر شده است و آن لیکن بوجوب ذاتی موصوف
 نمی تواند شد اصلا و شیخ اکبر قدس سره در آن نفس گفته که انسان بر صورت حق است و آن نیز که
 نسبت کرده می شود بهی حق از اسما و صفات ماعداد و بوجوب ذاتی که این وجوب ذاتی صحیح نیست در
 حق حادث و نیز شیخ میفرمایند که وصف نمیکند حق را بوجهی مگر آنکه هفتم من آن وصف یعنی موصوف
 بآن وصف مگر وجوب ذاتی خاص و شیخ محمد باقر قدس سره در شرح آن فرموده و مثل وجوب ذاتی
 اطلاق و عدم تعیین که بآن موصوف نمی تواند شد پس از اینجا ظاهر شد که تعیین اصلا مرتفع نمی شود
 از واقع و عید گاهی مطلق نمی شود و ممکن واجب نمی شود پس در فنا تعیین از شهود می رود و نه غیر و بعد
 نزول ببقا علم و امتیاز میان متعین پیدا آید اما وجوب و اطلاق صفت ذاتیه حق است عید بآن
 موصوف نمی شود و تقی و اعتقاد صفت ذاتیه عید است از و مرتفع نمی شود و این فنا گاهی باین وجه
 می شود که زائل گردد از شهود او تعینات خلقت و وجه عبودیت و وجه الوهیت متشکک می گردد و
 و در شهود بجز ذات حق مطلق نمی ماند و بعد نزول ببقا متخلق باطلاق الهی می یابد خود را ماعداد و وجوب
 ذاتی و اطلاق و مثل آن و کمال و رین بقا آنست که ذلت و افتقار او مشهود باشد و او صامت سا
 مسلم دارد و بحق مطلق و این اعلی درجات فناست و اسفل ازین آنست که تعیین خود و شهود مختفی یابد
 در حق چون اختفاء نور کوکب در نوشیمس پس ظاهرب باشد و مختفی عید و اسفل ازین فنا آنست که
 صفات خود را عین حق نامد پس با و بیند و با و نشود اگر چه صاحب فنا خود را عین حق می نامد و اما حق
 میگوید ببقا ارتفاع تعیین از شهود او و او متصف بصفات حق گشته لیکن در نفس الامر او متعین است
 و عید دلیل است نه مطلق گشته و نه واجب الی الله

جوهر بر چیزی و تعیینی که محسوس است بالضرورت آن چیز را دو عالم است یکی عالم صورت که بتجسم

و دیگر عالم معنی و حقیقت که بعد از انتقال از عالم صورت در آن عالم محله خواهد بود زیرا که هر تعینی از تعینات
و کثرات مظهر و صورت اسم خاص است از اسماء الهیه و معنی و حقیقت آن تعین همان اسم که آن عالم صورت
مظهر اوست و آن اسم در پرده تعین مخفی و ظاهر است و قمار اسم ارتفاع آن تعین است و چون تعین که
مستلزم فنا بود و نماز ابتدا بشیاء بوجود حق باقی باشد چون رجوع از حق بخلق کنند اگر چه نزول ایشان باز
بطبیعت است لیکن ظهور ایشان بطبیعت و آثار طبیعت نیست چنانچه پیش از سلوک بود بلکه بر مظهر طبیعت
با مرحق واقع اند - همه را او توان گفت و هر یک را او توان گفت - اگر چه ذات با هر یکی است از مظهر
اما توان گفت که هر یکی اوست

جوهر از حصول مرتبه فی الله عهده است از نفس الامر نمی رود بلکه او را کما ظ تعین خود و صفات خود
نمی باشد پس در نفس الامر عین حق نیست و حجاب تعین گاهی مرفوع نمی شود از نفس الامر اگر چه مرفوع
می شود از شهود او چنانکه شیخ اکبر قدس سره در فصوص الحکم نفس فرمودند بر آن و بعد
نزول از فنا سوی بقا بعد القنا شود و عهده است حاصل است پس البته درین حال او عهده است - شرح شد
م جوهر ارکان و حصول چهار اند اول بغیرت یعنی غیور باشد که دل و نظر را از مشاهده جمال حضرت
نداند او را تعالی بلاحظه غیر مشغول و مانت ندارد و دوم علو همت یعنی نزدیک مشاهدات و مکاشفات و
تجلیات حضرت خداوند تعالی عالی همت باشد اگر بر مشاهدات و مکاشفات و تجلیات جمال و جلال شود مضطرب نگردد
همت بیشتر کند سوم شفا حمت و غوث شیخ یعنی حرمت و غوث شیخ نگا دارد و از همه مشایخ شیخ خود را عزیزتر از
چهارم شفقت بر اصحاب یعنی توفیر کند اصحاب کبار را و حمت کند اصحاب صغار را و این ارکان و اصول
نباشد مگر نزدیک کمال ایمان بر کرا ایمان کامل ارکان و اصول و پیا شامل -

جوهر صاحب فوائد الفواد قدس سره بجناب فیض ماب سلطان المشایخ قدس الله تعالی
بیر کتم عرضه داشت که دند که بیشتر از بزرگان احوال خود را مستور داشته اند حکمت چیست فرمودند اگر سر
فانش شود حرمت سر دیگر را نشاید چون یک با یک رازی گوید و آن شنونده آشکارا کند پیش آن
را از گوینده سازد دیگر نگوید عرضه داشت که دند که چگونه هست که خواجه ابوسعید ابوالخیر قدس سره یا
از عیب سخنها بر زبان آورده اند فرمودند آن زمان که اولیا در غلبات شوق می باشند از سر سر
چیزی میگویند تا آنکه کامل است هیچ نوع اسرار بیرون ندید بعد از آن دوبار این مصراع بر لفظ
سبارک رانند مصرع مردان هزار دریا خوروند و کشته رفتند + بعد از آن فرمودند که حوصله
وسیع باید که اسرار را شاید و اهل تعین اصحاب معهود داشت که دند که مرتبه اصحاب معهود

مرتب به صاحب صحرای مرتبه صاحب سکر بلند است و فرمودند که شیخ عثمان پس بزرگ کسی بود او آنفسیر است
بعد از آن فرمودند که ساکن غزنین بود سبزی پختی و فروخته از شلغم و چند روماند این و در بیابان
و اگر کسی بیامد می و درم قلب بدو دادی و از آنچه او بخت بودی بخردی او آن درم بست می اگر چه بدستی
که قلب سست و پیه های سره بدو دادی تا خلق را چنان معلوم شد که او درم سره و قلب افروخته میکند
بیشتری می آمدند و درم قلب میدادند و او بجای سره میگرفت تا وقت نقل او شد روی سوی آسمان
کرده گفت خداوند آنانی که خلق مرا درم قلب دادند و من بجای سره قبول کردم و بر روی
ایشان رو نکردم اگر از من طاعت قلب در وجود آمده است بگویم خود بر روی من رو نکن بعد از آن
فرمودند که وقتی درویشی صاحب دلی برآمد و طعام از دیگر او طلب نمود شیخ عثمان کفیلج در یک
گرد چون بر او رده همه درم وارید بود آن درویش گفت من این را چه کنم باز کفیلج درویش
همه زرمیخ بر او روان درویش گفت آن سنگ بزه بود و این سنگ ست چیزی بکش که من بخورم
باز سوم کفیلج درویش کرد و بر او رده همان سبزی که بخت بود بیرون آمد آن درویش چون این حال
دید شیخ را گفت اکنون ترا اینجا نمی باید بود بعد از آن چند روز شیخ عثمان از دنیا نقل کرد و آنجا
فرمودند که چون درویش ازین بابت کشف کند او را روی بودن نباشد حکیم سنائی همین را
نظم کرده است

پیش نما جمال جان افروز	چون نمودی برو سپند بسوز
آن جمال تو چیست مستی تو	و آن سپند تو چیست هستی تو

بعد از آن بر لفظ مبارک رانند که آنچه اولیا بیرون میدهند از مستی ایشانست که صاحب سکر اند
بر خلاف اینها که صاحب صحرای بعد از آن بر لفظ مبارک رانند که مرد را کشف و کرامت حجاب
راه است کار استقامت محبت دارد

جوهر قال الله تعالی و هو معکم انما کنتم الله تعالی با شماست هر جا نیکه باشید یعنی مکانیت شما
منافی معیت او همان با شما نیست و مال این معیت عینیت او تعالی است در وجود و عین نشی از نشی جدا
نمی تواند شد و این معیت حق تعالی معیت مطلق است با مقید و معیت ظاهریست با منظر و این معیت
مختلف نمی گردد با اختلاف مکان و معیت ذات مستجمعه با سماء و صفات با انسان است و انسان و
هر جا که باشد ذات مستجمعه با او است و علماء ظاهر میگویند که این معیت باعتبار شمول علم و قدرت است
مرتبه ممکن را و این منافی آن معیت نیست که گفته شد و قال الله تعالی و الله المشرق و المغرب

فاینا تو لوافتم وجه الله برای الله تعالی مشرق و مغرب است پس هر سو که متوجه شوید در اینجا وجه یعنی ذات
الله تعالی است پس در هر جهت و با هر متعین الله تعالی است اگر چه در ذات خود منزله از مکان است حضرت
مولوی معنوی شیخ جلال الدین محمد رومی قدسنا الله تعالی بفرموده در مثنوی شریف میفرماید ۵

چون محمد پاک شد زین نار و دود	هر کجا رو کرد وجه الله بود
تور فیتی و سوسه بد خواهر	که بدانی شمع وجه الله را

چو پیر علماء ظاهر گویند که حضرت خداوند تعالی ظاهر و باطن ما را میداند بدین معنی او با ما است و بعضی
از صوفیه گویند که بودن چیزی با چیزی معیت است و بودن حق با خلق نه همچون بودن جسم است با جسم
و نه عرض با عرض و نه جوهر با جسم و عرض که حق تعالی نه جسم است و نه جوهر و عرض پس معیت او ازین برتر
کیفیت آن بعقل ادراک کرده نمیشود اما چون فرموده است اعتقاد باید کرد که او با ما است و بعضی از
صوفیه گویند که معیت او با همه عالم با کمال تنزیه و تقدیس است و بی کیفیت و مثال معیت او با عالم چون
مثال معیت روح است با تن و روح نه درون قالب است و نه بیرون قالب نه متصل بقالب و نه منفصل
از قالب با اینهمه هیچ دژه از قالب نیست که روح بآن ذات موجود نیست و نزد محققین معیت او بذات
وصفات است نه صفات فقط قال الله تعالی والله معکم و قوله تعالی و هو معکم و قوله تعالی
نحن اقرب الیه من حمل الوریث دلالت میکند بر قرب حقیقی بعد ذات

جوهر در مقامات طریقت بدانکه در طریقت منازل و مقامات است و هر منزلی و مقامی را بدین
و نهایتی است چنانچه توبه و انابت و ورع بدایتی و نهایتی دارد و نهایت توبه بدایت انابت است و نهایت انابت بدایت
ورع و همچنین باقی مقامات بدایتی و نهایتی دارند پس سالک باید که از مقامی بمقامی انتقال نکند مگر بعد درست
کردن در مقامی که هست فلما یشغل بالانابه الالبعد الفراغ من التوبه والاستقامه فیه ثم لا یشغل بالورع
الالبعد الفراغ من الانابه والاستقامه فیه ثم لا یشغل بالتقوی الالبعد الفراغ من الورع
کذا لک البواقی و حضرت شاه مینا قدس سره میفرمودند آنکه سالکان گفته اند که انتقال از مقامی
بمقامی نکند مگر در مقامی که هست او را استوار گردانند و این راه است و این در حق کسی هست که ویرا
در دو محبت با کمال نبوده اما چون یکی را بفصل الله تعالی در عشق یکا یک گیرد و می اگر چه مبتدی بود
پیران ما و سر را پیش از استقامت توبه و ورع و زهد و تقوی تلقین ذکر مراقبه کنند و ربطا
قلب با شیخ آموزند -

جوهر سالک در سلوک مقامات چون بمقامی رسد و آن مقام ویرا مسلم می شود و آنچه در حق

آن مقام است تمامی بگذارد و بعد حکم همچنین است که مقامی که برتر از آن مقام است بدان سلوک کند بعد
 در آن مقام سلوک نمی کند تا درین مقام که او را مسلم شده است می ماند این را وقت گوید چنانکه یکی را مقام
 تو به مسلم شود و حقوق آن مقام گذارد و بعد از مقام تو به مقام زده است در زده نمیرود و هم در مقام تو به می ماند
 گویند که درین توقف کرده اند رجوع آن باشد بعد از آنکه یکی را مقام تو به مسلم شد خواست که از اینجا
 ترقی کند و در مقام زده آید و بعد از آنکه مقام را معائنه کرده و نتوانست بدان ترقی کند باز
 بازگشت هم در مقام تو به آمد این رجوع باشد یا خود ملحق افتد او را در آن مقام که او را مسلم شده
 رجوع کند بمحضیت و قعود رجوع در مقامات آید که مقامات از مکاسب است بخلاف احوال که

آن مواهب است از غفلات شیخ شرف الدین محمد بن یحیی میرزا

چو هر در حال و مقام صاحب مصباح الهدایه درس سره میفرمایند که در اصطلاح صوفیان حال
 وار و نسبت غیبی که از عالم علوی گاه گاه بدل سالک فرو آید و در آمد و شد بود تا آنکه گاه که او را یکستند و در
 الهی از مقام ادنی باعلی نشد و مراد از مقام درجه است از مراتب سلوک که در تحت قدم سالک آید و مسل
 استقامت او کرد و در و ال نه پذیرد پس حال که نسبت نفوذ دارد و در تحت تصرف سالک نیاید بلکه وجود
 سالک محل تصرف او بود و مقام که نسبت به تحت دارد و محل تصرف سالک بود و از نسبت صوفیان میفرمایند
 الاحوال مواهب و المقامات مکاسب با آنکه هیچ مقام از مدانیت حال خالی نبود و هیچ حال از
 مقارنت مقامی جدا نه و نشاء اختلاف اقوال مشایخ و احوال و مقامات ازینجا است که یک چیز بعضی
 حال خوانند و بعضی مقامات و در بایست احوال باشند و در نهایت مقام شوند چنانچه تو به و کجا به
 و مراتب هر یک در مبدی و حالی بود و در حقیقت و تغییر و زوال انگاه بمقارنت کسب مقام شود پس جمله احوال
 مخفوف بود و مکاسب و جمله مقامات مخفوف بود و جمیع مواهب و فرق آنست که در احوال مواهب ظاهر گردد و
 و مکاسب باطن و در مقامات مکاسب ظاهر بود و مواهب باطن و بعضی مشایخ خراسان میفرمایند
 الاحوال سواریت الاحوال و ازینجا است قول حضرت امیر المومنین علی ابن ابی طالب که هر که در مقام
 وجهه سلونی عن طرق السموات فانی اعرف به من طرق الارض یعنی طرق وصول احوال
 که بحیث فوقیت نسبت بسماوات دارند از من پیرسید و آن مقامات است از تو به و زید و سید و
 غیر آن که وسائط است از احوال اند و بعضی مشایخ بر آنکه حال آنست که ثبات و استقامت نیاید
 بلکه چون برق پدید آید و زایل گردد و اگر باقی بماند همیشه نفس است و بعضی بر آنکه که
 ثابت و باقی نشود و آنرا حال خوانند چه ملوان آینه شیشه است که در چیزی که چون برق لامع گردد و در

منطقی شود اسم حال برود و دست نیاید و این ندرت و اختیار حضرت شیخ شهاب الدین سرور دلیست قدس سره
تعالی بفرموده اند که بقاء حال مایه حدیث نفس نشود مگر عالی ضعیف که نفس قوی آنرا در وقت طروق
و لمعان سلب کند و اما احوال قوی هرگز با نفس مجتهد نشود و چنانکه روغن بآب و مهر وارده که چون بآب
لاصق گردد و در حال منطقی شود آنرا باصطلاح متصوفه لایح و لامع و طالع و طارق و ماده خوانند ظهورش مستوجب
خفا بود و کشفش مستلزم استتار و این قول اشارتست به دوام رضا و شک نیست که رضا از جمله احوال است
پس دوام حال مستلزم حدیث نفس نبود و بجز العلوم مولانا عبد العلی قدس سره در شرح تنویری معنوی
میفرمایند که حال عبارتست از دایره اهل الله از چیزی که وارد شود بر قلب از غیر تعقل و کسب پس تغییر بخیر
مرصاحب خود را که برود و وارد شده است و مقام عبارتست از آداب که متصف شده است بآن عمید
و مقام امر کسبی است و حال امر و پستی و محمول مقام استیفاء امور بر سر سوره است شرعاً بر وجه کمال و عیب
و قتی که قائم شود باوقات با آنچه که متعین است برومی شرعاً از ذوالنقص و اعمال و مجاہدات و ریاضات شرعیه
بر وجه کمال چنانکه مامور شده است از شرع پس آن شخص صاحب مقام است چنانکه اقامت صلوات کند
بر وجهی که مامور گشته پس بلکه مقدس پیدا شود که آنرا استیفاء این باشد مگر نزدیک حق تعالی پس آن شخص صاحب
این مقام است چنین ذکر کرده اند شیخ اکبر قدس سره پس صاحب مقام آداب شرعیه را نگاه میدارد
بر وجهی که در جمیع احوال و اخلاق و اعمال و بر صاحب مقام هم احوال وارد می شود لیکن او در ورود
احوال از آداب شرعیه بیرون نمی افتد او مالک احوال و حافظ احوال خود است و حق احوال بر طبق
آداب شرعیه وفا میکند و آنکه صاحب مقام نیست او مغلوب حال خود می باشد و از عروض بعضی احوال
از آداب شرعیه بیرون می رود مگر بعضی از مغلوب احوال که عنایت حق تعالی بآنها رفته گاه
بر آنها انجمن طاری نمی شود که از آداب شرعیه بیرون اندازد و مقام امر ثابت است که زائل نمی شود
مگر بانتفاء شرطی از شروط این مقام چنانکه مقام تکلیفات شرعیه زائل می شود از انتفاء شرط تکلیف
پس بهوت این مقام زائل می شود و بعضی اهل الله فرموده اند که حال ثبات ندارد بلکه امرانی است
و بعضی فرمودند که ثبات دارد اگر حال ثابت نباشد آن حال نیست و حق آنست که این خلاف
در عبارتست و مقصود و احوالست چنانکه از فتوحات ظاهری شود زیرا که در هر زمانی عارض میشود
بدل می حال دیگر قائم می شود و مماثل اول و همچنین تا مدت پس کسی که حقیقت امر ملاحظه کرد و تجدید
امثال را مرعی داشت حکم کرد که احوال به ابقا نیست بلکه بهر آن حال دیگر پیدا می شود و کسی که تمایل
نگاه و لحاظ داشت و امثال در ظاهر امر و احوال می نماید که یا که حال اول تا این مدت باقی است حکم

ثبات و بقا فرمود چنانکه در رساله قشیریه از ابو عثمان حیرمی منقول است که مدت چهل سال است که مرا الله تعالی
 قائم نمود بجای که آنرا مکرر و دو دانم اما قشیرمی فرمودند که مقصود آنست که رضا باحوال از جمله احوال است
 و شیخ اکبر فرمودند که این قول در طریق اهل الله بعد است چه حالیکه از آداب شریعیه بیرون سازد و رضا
 بآن حال از عارف نمی تواند شد که رضا باین حال کبیره است و مراد از قول ابو عثمان حیرمی قدس سره
 آنست که مدت چهل سال نه قائم نمود در ظاهر و باطن وی امریکه مذموم باشد شرعاً نزد من و ملاقات
 کرد و شیخ صدوق را که صاحب حال بود بر قدم ابو یزید سلطانی قدس سره پس گفت مرا که مدت پنجاه
 سال است که در دل من خاطری نگذشت که آنرا شرع مکرر داشته باشد پس این عصمت الهیه است
 از حق تعالی و قومی را از اهل الله اطلاقی دیگر است مطلقاً حال را که شیخ اکبر قدس سره فرمودند
 که اهل زمان با اطلاق حال برین معنی میکنند و آن ظهور عبودیت بصفت حق که تکوین است و موجود میگردد
 آثار بهمت وی چون احیاء موتی و جز آن و حاصل آنکه بودن عبودیتی که قادر باشد بر تکوین بهمت خود
 مرثیاء را قادر باشد بر حکم و تم سلطنت بر تمام عالم و علی بن ابی طالب این حال مقام است بمعنی ظهور بصفت
 عبودیت که افتقار و ذلت است و او را بوجهی قدرت نباشد تصرف بهمت خود و تصرف و تکوین که از صاحب
 مقام بظهور می آید برای امتثال حق تعالی است پس درین تصرف هم بصفت عبودیت اند که تشال
 امر سید فروری است چنانکه رسل اصحاب مقام اند و معجزه که از ید ایشان ظاهر می شود از امر متعجب
 بودند بهمت ایشان و در اثبات رسالت خود معجزات مامور بودند پس حکم سیر بظهور بصفت
 امتثال آن می فرمودند و حضرت عیسی علی نبینا و آله و علیها السلام در وقت انشاء طیر و احیاء موتی
 باذن الله تعالی میفرمودند برای اشارت بآنکه افعال من بامر جناب الهی اند و من قدرت
 بر این افعال ندارم که عبد محض ام و بعضی اولیا اصحاب مقام که تصرف در عالم میکردند از امر
 جناب الهی بود برای امتثال امر میکردند و درین تصرف عبد محض بودند چنانکه حضرت شیخ محی الدین
 عبد القادر جیلانی رضی الله تعالی عنه چونکه محی الدین بودند بر منصب رسل قائم شدند و تصرف
 در عالم مامور شدند پس تصرف میکردند برای امتثال و این صاحب حال که قدرت بکمال و تصرف
 داد و شد بعضی از آنها چنین هستند که قادر بر تصرف نمیکردند برای ایشان عبودیت و ایشان صابراند
 بر بلا وجود که از عالم میرسد چنانکه منقول است از شیخ ابو مدین مغربی که قادر بود بر تصرف لیکن تصرف
 نمیکردند و بعضی از آنها تصرف بکمال میکنند و اظهار قدرت خود که معطی شدند از حق تعالی می نمودند
 و صاحب مقام افضل است بعد از ان قسم اول از صاحب طالع

چون در تصحیح مقامات در مصباح الهدایه مذکور است که اختلاف کرده اند در اینکه سالک را
 تصحیح مقامی که قدمگاه اوست پیش از ترقی بمقامی فوق آن ممکن بود یا نه حضرت بنید بعد از ترقی سر
 سیر مانند که ممکن است که بنده از جالی بجالی رفیع تر از آن ترقی کند پیش از آنکه حال او تمام شود بلکه هنوز
 یقینی از آن باقی مانده بود چون بجالی فوق آن ترقی کند از آنجا به حال اول اطلاع یابد و آنرا تصحیح
 کند و شیخ عبداللہ انصاری قدس سره میفرماید که تصحیح هیچ مقام ممکن نبود الا بعد از ترقی بمقامی
 فوق آن تا سالک از مقام اعلیٰ در مقام ادنی نگر و در آن مطلع گردد و آنرا تصحیح کند و شیخ شهاب الدین
 سروروی قدس سره میفرماید که هیچ سالک را پیش از تصحیح مقامی که قدمگاه اوست ترقی بمقامی
 فوق آن میسر نشود ولیکن قبل ترقی از مقام اعلیٰ حالی بدو نازل شود که بواسطه نزول آن مقام بر او
 مستقیم گردد و یا ترقی او از مقامی بمقامی برتصرف حق تعالی و موهبت او سبحانه بگونه یکسب نمود و یا به
 ترقی از ادنی با اعلیٰ نزدیک شود از اعلیٰ با دنی حال نازل نگردد و بحر العلوم مولانا عبدالحق قدس سره
 در شرح مشنوی میفرماید که در رساله فشریه مذکور است که شرط انتقال از مقامی بمقامی دیگر
 آنست که حق اول مقام تمامه و کماله ادا نماید و هیچ فروگذار است آن کند بعد از آن بمقامی دیگر انتقال کند
 چون مقام قناعت که کسی که قائم بآن شود و قناعت جمیع وجود طبیعت خود سازد بعد از آن بمقام
 توکل انتقال کند.

چون در مقام توبه صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که اساس جمله مقامات و
 مفتاح جمیع خیرات و اصل همه منازل است و مقامات قیامی و قیامی توبه است و حصول مقام توبه
 نصوح و تقویست بر تقدیم سه حال و مقارنت چهار مقام و مد اعلیٰ پنج رکن احوال سه گانه
 تمیز است و در حدیث آمده است که در بدایت توبه بدین فرود آید و او را از خواب غفلت
 بیدار کند این حال را یقظه نیز خوانند و بر حالی است که او را از اقامت و سکون بیدار کند
 و شوقی را عیاج کند و بر طالب عزیزی مستقیم دلالت نماید و مقامات چهار گانه رویت عیوب افعال است
 و رعایت و مراقبه رویت عیوب افعال آنست که در هیچ فعل خود بنظر آتشیان ننگر و رعایت
 آنکه پیوسته ظاهر و باطن خود را از قصد مخالفات محافظت و حراست نماید چه بیچنانکه معصیت و تبطل
 کند و از تذکرات آن بعد از ترک و تباطن است پس باید که همیشه رعایت ظاهر و باطن نماید و در ازاله
 از تذکرات و تب و ترک سعی نماید اگر بکلی نائل نشود باید که آنکارا آن در دل دارد و چه آنکارا در موضع
 و کفایت و توبه موثر بود از حضرت سهل بن عبداللہ تستری قدس سره پرسیدند که اگر بنده از چیزی

توبه کند و ترک دهد بعد از آن چیز در خاطر گذرد یا بنید یا نشد و ملاوت آن یابد چه کند فرمودند که
 ملاوت طبع بشریت ما و اعم که زنده است آنچه طبعی است بقای دارد و مواخذه نبود از بهر این حیاست
 مگر آنکه در دل منکر بود و لازم گرداند بر خود انکار آنرا و بسوی خداوند تعالی بنالد و اگر از انکار آن
 چشم زدنی غافل ماند خوف می کنم بر آن بنده که سالم نماند و محاسبه آنست که پیوسته متفقد و متفحص
 احوال خود باشد موافقات و مخالفات را احصا کند و مراقبه آنست که در جمیع حرکات و
 سکناات ظاهری و خطرات و نیات باطن جناب حق سبحانه و تعالی را بر خود رقیب و مطلع بنید و
 ارکان پنجگانه اداء فرائض است و قضاء مافات و طلب حلال و رد مظالم و مجاهده و مخالفت با نفس
 و تاج توبه چهار چیز است محبت جناب الهی ان الله يحب التوابين و تخلص ذنوب التائب من الذنوب
 کمن لا ذنب له و تبدیل سیئات بحسنات اولئک یمیدل الله سیئاتهم حسنات و اختصاص بدعوت
 حمد و عیش و اغفر للذین تابوا و غفرت توبه دو چیز است ندم بر فائت و تعجیل تدارک چنانکه در خبر است
 اعظم الذنوب عند الله تعالى استخفاف الذنوب و تاخیر التوبه و معنی توبه شتر رجوع است
 از معصیت حق تعالی با طاعت او سبحانه و این مجملی است که تفصیل آن درجات دارد و درجه اول توبه اعمال است
 و آن رجوع است از اعمال فاسده باعمال صالحة و درجه دوم توبه زبانی است و آن رجوع است از رغبت اندیدن
 بدنیای باری رغبتی از ان سوم توبه اهل حضور و آن رجوع است از غفلت با حضور چهارم توبه متخلقان و آن
 رجوع است از اخلاق سیئه با اخلاق حسنه پنجم توبه عارفان و آن رجوع است از رویت حسنات خود با حسنات
 اهل معرفت هرگاه حسنات خود اصنافت کنند از ان توبه واجب دانند و از فعل خود بفعل حق تعالی باز گردند
 ششم توبه مومنان و آن رجوع است از ماسوی حق تعالی با حق تعالی اهل توحید هرگاه که نظر بغیر کنند
 آنرا گناه دانند و از ان توبه لازم شمرند و در ضمن آن نظر فناء وجود خود لازم بنیند و حضرت شیخ قطب الدین
 و مشقی قدس سره در ساله مکیه میفرمایند علی السالک ما لا زمته انواع العبادات فی جمیع احواله
 و یعلم ان الله تعالى محاسبه علی الاستقصاء قال الله تعالى و ان کان مثقال حبه
 من خردل اتینا بها و کفی بنا حاسبین بر سالک است لازم گرفتن انواع عبادات و جمیع حالات
 خویش و بدانند بدستی که خداوند تعالی حساب کننده است بر نهایت فرموده خداوند تعالی و اگر ذرات را
 عمل مقدار حبه از خردل بود آنرا برای او حاضر کنم و بسنده ایم ما از ان رویا درین حساب که حساب کنند و ایم
 و ذلک فی المقامات و هی قیام العبدین یدعی الله تعالی فی عباداته فاولها التوبه و
 هی الرجوع الی الله تعالی مع دوام الندم و کثرة الاستغفار و ان لازم گرفتن انواع عبادات

در جمیع حالات ثابت است و مقامات یعنی تا اینهمه مقامات را بر خوشیستن ثابت نگه داند ملازمت انواع عبادت
 در جمیع حالات میسر نشود و آن مقامات استادن بنده است پیش خداوند تعالی در عبادات و بی اول
 آن مقامات توبه است بعد بیدار شدن از خواب غفلت و آن توبه بازگشتن است سوی خداوند تعالی
 از معصیت سوی طاعت با دوام پشیمانی از کردن نامرغوبه خداوند تعالی و بسیار استغفار از کردن
 نامحبوبیه جل و علا و در حدیث صحیح واقع است که توبه عبارت از ندم است و اکثری بر آنند که اسکان توبه
 سه اند یکی ندم بپشیمانی و نوب دوم ترک آن و نوب سوم غم بر عدم عود بآن و نوب و بعضی میفرمایند
 که موجود ندم کافی است که ندم بی آن دور کن نتواند بود و حضرت شیخ اکبر قدس سره میفرمایند که غم بر عدم
 عود شرط نیست که او را حکم قضا معلوم نیست چنین نشود که بنقص عهد متصف گردد بلکه توبه عبارت از ندم است
 با وجود استغفار و میفرمایند در حدیث شریف که ذکر ندم است ذکر رکن اعظم است مگر توبه با پس ند است
 ضرورت و رکن اعظم است و توبه فرض است پس ند است نیز فرض است و بعضی گویند که پشیمانی بر مقامات
 فائده نمی دهد که هر چه واقع شد آن مرتفع نمی گردد و تحقیق آنست که پشیمانی موثر است در تبدیل سببه بجنبه
 که سببه را حتمه میگردد و اندونیز رافع ظلمت گناه است و چون استغفار با پشیمانی بود تا تیر در رفع ظلمت بود و کمال
 جوهر بعضی میفرمایند که توبه دو نوع است توبه انابت و توبه استجابت توبه انابت آنست که بررسی
 که جناب خداوند تعالی قادر است اگر خواهد بهنگام ارتکاب گناه بگیرد و ازین خوف گناه نکنی یا بررسی و
 بدانی که بهنگام گناه و مرامی بنیاد اگر از من بپزارد و در هر دو کون کسی ناقدرت آن نیست که مرا جناب
 خداوند تعالی برساند و توبه استجابت آنست که شرم داری از جناب خداوند تعالی بسبب اقرب بودن
 او سبحانه از جبل اورید و ازین جهت از گناه بازمانی و بعضی میفرمایند که توبه سه نوع است اصح و صحیح و فاضل
 اصح توبه نصیح است و صحیح آنکه گناه کند و فی الحال توبه کند بصدق اگر چه در گناه بیفته و فاسد آنکه بزبان
 توبه کند و لذت معصیت در خاطر او بماند

چون هر اساس جمله مقامات و محتاج جمیع خیرات و اعمال به مناسبت است و معاملات علمی و قلبی
 توبه است و اول چیزی که سالک بوسیله آن بمقام قرب حضرت حق تعالی وصول یابد توبه است
 و اول مقامی که بران عبور نماید مقام توبه است لهذا توبه را باب ابواب گویند

چون هر بد آنکه احتمال رسیدن قضا و موت در هر وقت است شاید همین نفس نفس آخرین بود چنین نشود
 که موت با غفلت از حق تعالی آید پس لازم شد که توبه بشغول شود و همیشه در یاد حق تعالی باشد

چون هر مسامح طریقت بفرمایند که توبه توبه نیستی توبه توبه که بعد از وقت دل و انابت تمام توبه کنی و همه اعضا را

از خلاف رضای حضرت حق تعالی باز داری چشم را از ناویدنی و دست را از ناگرفتنی و پایی را از جاس
نارفتنی و گوش را از ناشنیدن و همیشه هم بر من متقیم بمانی انگاه بهره ازین راه بیایی و اگر تو گاه در توبه و نگاه
در عصیان باشی شریعت قبول فرماید لیکن مقصود می که داری بدست نیاید و ایمان کامل روی نماید
چو هر چون آفتاب از مغرب براید و در توبه بسته شود اگر کافر از کفر توبه کند و ایمان بیارد و ایمان
از نفاق توبه کند و در اخلاص دراید قبول نشود اما در توبه مومن عاصی درین حالت علما را اختلاف است
بعضی گویند در شریعت است اگر بخوابد قبول کند و اگر بخوابد رد کند و بعضی گویند که قبول است و بعضی گویند
که قبول نیست و اما روح چون بملقوم رسد و از نفاق روح نزدیک شود و احوال و عذاب آخرت آزمایند
گردانند درین حالت اگر کافر می توبه از کفر کند و ایمان بیارد و ایمان یاس باشد و آن قبول نیست و اگر مومن
عاصی درین حالت توبه کند اگر چه بعضی علما قبول دارند و بعضی در شریعت حضرت حق تعالی دارند اما بین که
زکبیا تا بکجا در حالت اختیار و صحت توبه نکرده اکنون عذاب آخرت را معائنه میکنند بضرورت پاریانی میکند
حیف است هزار حیف و شرم است هزار شرم حضرت خداوند تعالی این فقیر را و جمله مومنان را در حالت اختیار
بی انتظار توبه نصوح روزی گرداند و همیشه توبه نصوح مستقیم دارد و بین

چو هر بد آنکه پاک بودن از گناه از اول آفرینش تا آخر کار فرشتگان است و مستغرق بودن در معصیت
و مخالفت همه عمر پیشه شیطان و باز گشتن از راه معصیت بر راه طاعت بکرم توبه و عبادت کار آدم و نوح و ابراهیم
هر که توبه تقصیر گذشته را تدارک کرد نسبت خود با آدم درست کرد و هر که بر معصیت تا آخر عمر اصرار کرد نسبت
خود با شیطان راست گردانید و همه عمر در طاعت بودن آدمی را خود ممکن نیست چه او را که آفریده اند و ارتباط
ناقص و بی عقل آفریده اند و اول شهوت را بروی مسلط کرده اند که آن آله شیطان است قال الله تعالی
توبوا لی الله جمیعاً ایها المؤمنون لعنکم تفلحون حق تعالی همه خلق را توبه فرمود و هر که امید فلح
دارد توبه کند و حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و مسلم فرمودند هر که توبه کند پیش از آنکه آفتاب
از مغرب براید توبه او قبول است و فرمودند پیشانی توبه است و فرمودند من هر روز هفتاد بار توبه می بخوانم
و فرمودند هر که از گناهان توبه کند حق تعالی گناه او را فراموش گرداند و فرشتگان که آنرا نوشته باشند
و فراموش گردانند و دست و پایی وی و برانجا نیکه در وی معصیت کرده باشد تا چون حق تعالی را ببیند
بر وی هیچ گواه نباشد و فرمودند که حق تعالی توبه بنده پذیرد پیش از آن که جان بگماید و بعد از عروه رسد
و فرمودند که حق تعالی دست کرم کشاده است کسی را که بدو گناه کرده باشد تا به شب توبه کند و بپندیرد
و کسی را که شب گناه کرده باشد تا بریز توبه کند و بپندیرد تا آنگاه که آفتاب از مغرب براید و در یاسند توبه

بسته گرد و فرمودند که هیچ آدمی نیست که گناهگار نیست و لیکن بهترین گناهگاران تائبان اند و فرمودند هر که
از گناه توبه کند همچون کسی باشد که خود اصلا گناه نکرده باشد و فرمودند توبه از گناه آن بود هرگز باز سر آن نرود
و فرمودند روز و شب و پیشینه و محال عرضه کنند هر که توبه کرده باشد بپذیرند و هر که آمرزش خواسته باشد بیاورند
حقیقت توبه نور معرفت و ایمان است که پیدا آید و بان نور بیند که گناه نه بر قاتل است و او بسیار خورده
و بهلاک نزدیک است بضرورت پشیمانی و هر اس در می پدید آید و آتش خوف در میان جان او افتد و
غم کند که گذشته را تدارک کند و در مستقبل نیز بر سر آن نرود - نفس توبه پشیمانی است و اصل آن نور
معرفت و ایمان است و فرع آن بدل کردن احوال و نقل کردن جمله اندامها از معصیت و مخالفت با طاعت
و موافقت - توبه واجب است بر همه کس در همه وقت - هر که بالغ شود و کافرست بروی واجب است که از کفر
توبه کند - بدانکه توبه چون بشرط خود بود بضرورت مقبول شود چون توبه کردی در قبول آن بشک مباش
و سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و اصحاب و سلم فرمودند که حسانت سیات را چنان محو کند که آب شوخ جاید
و فرمودند چون ابلیس ملعون شد گفت بعزت تو که از دل آدمی بیرون نیایم تا جان در تنش باشد
حضرت خداوند تعالی فرمود بعزت من که در توبه بروی نه بندهم تا جان در تنش بود -
چو هر بد آنکه اسم توباب و عفو و غفور مستدعی باز گشتن از گناه و در گذشتن از پند از معاصی
اهل عصیان و آمرزیدن ایشان است و تا جرائم و عصیان صادر نشود توبه از چه کند و مغفرت کرا
و ریاید و عفو به نسبت با چه باشد پس در حالتی که از انسان مخالفتی صادر میگردد مستدعی اسم عفو و غفور
و غفورست و اگر چه ظاهراً گناه او مخالفت می نماید اما بمقتضای خواهش اسما مطاوعه می نماید که اگر کسی
از اسما خواستی دارد مناسب ظهور او این سر از حدیث قدسی فهم کن که لو لم تذنبوا لذهبکم
و خلقت خلقاً یذنبون و استغفرون فاغفر لهم و بی گناهی غالباً مقتضای عجب است و انانیت
و حکم حدیث آن عصمت از گناه سخت ترست چنانچه فرمودند حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله
و اصحاب و سلم که لو لم تذنبوا لنخشیت علیکم ما هو اشد من الذنب الا و هو العجب الا و هو العجب
و هو العجب چون انسان را در گناه کردن که ترک آن واجب و بفعل آن مواخذ است چنان
ابطال علم و عقل و دانستن اسرار اسائی حاصل می شود بنگر که در اتباع عبادت و تحصیل معارف
و تهذیب اخلاق و تکمیل نفس و راجه معانی و اسرار اسائے رومی نماید -

چون حضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه و آله و اصحاب و سلم میفرمایند که هر در در ادوای است
در ادوی گناه نیست مگر استغفار و فرمودند بر گران بود چیزی که صدقه بدید او استغفار گوید و حسین و

مومنات پس آن صدقه است و حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم ساختن بستان
استغفار میکرد و در روایتی هر روز هفتاد بار و در روایتی زیاده از هفتاد بار و در روایتی صد بار و ظاهر
آنست که مراد کثرت استغفار و مبالغه در آنست نه خصوص این عدد و در روایت حضرت ابن عمر آمده
رضی الله تعالی عنهما که مامی شمر دیم آنحضرت صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم را در یک مجلس پیش از آن که بریزند
میفرمودند استغفر الله الذی لا اله الا هو اکی القیوم و اتوب الیه و در روایتی استغفر الله لعالم
الذی انحر و در روایتی هم از حضرت ابن عمر آمده که می شمر دیم آنحضرت صلی الله تعالی علیه وآله و سلم را
در مجلس شریف رب اغفر لی و تب علی انک انت التواب العفور صد با شهنشاه گفتن
آنحضرت صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم تعلیم و تشریع است مراست مرحومه را تا همیشه مستغفر و
تائب باشند والا آنحضرت صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم معصوم و مغفور اند یا این استغفار
بر اسم امت میکردند و بعضی میفرمایند که استغفار برای آن بود تا مستغرق عین شهود نگاروند و کوا
وجود بشریت مردم از جناب ایشان منتفع شوند و با احوال حق

چو هر بد آنکه کفاره هر شادی و بطر که در دنیا کرد و در بنی و اندوهی باشد که از دنیا بکشد که بسبب بی
وراحت دنیا دل با دنیا آویخته گردد و بهر بنی که کشد دل از آن گسسته شود و برای اینست که در خبر است
که هر بنی که بمومن رسد اگر همه خاری بود که در پامی او رود کفاره گناهان او باشد و فرمودند حضرت
سید عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم که بعضی از گناه آنست که جراند و کفاره آن نکند
و در روایتی جراند و عیال و معیشت آنرا کفاره نکند و حضرت عایشه رضی الله تعالی عنهما میفرمودند
که بنده که گناه بسیار دارد و طاعتی ندارد که کفاره کند حضرت خداوند تعالی اندوهی در دل او نکند
تا کفاره آن شود —

چو هر خوف حضرت خداوند تعالی مورت کشایش باطن است و موجب بخشایش و امان
خاف مقام رب و نهی النفس عن الهوی فان الجنة هی الماوی و اما کسی که ترسیده باشد
از استادن بجنور پروردگار خویش و باز داشته باشد نفس از شهوت پس بر آینه بهشت همانست
جایی او و امیدواری سبب رنگاری و دوا می بیماری لا تقنطوا من رحمة الله نا امید نشوید
از رحمت خداوند تعالی —

پوخته درین دو کار می باشد
حاصل به بهشت و در نفع نیست

ترسان و امیدواری باشد
زاد و معرفت همین است

جو میر حضرت محبوب سبحانی قدسنا الله تعالی بسره الغریبه میفرمایند که خوف چند قسم است خوف بر آ
 گناه بکاران و ترس بعبادت گذاران و خشیت بعاملان و وجوب بجهان و هیبت بعارفان پس
 گناه بکاران را خوف از عقوبت است و خوف بعبادان از فوت ثواب عبادت است و خوف عاملان
 از ترک خفی است در طاعت و خوف بجهان از فوت لقاء رحمن است و خوف عارفان از هیبت
 و تعظیم جناب الهی است و این اشیا اقسام خوف است زیرا که این خوف دایم است زوال ندارد و بخلاف
 اقسام دیگر که وقت ظهور رحمت و رافت جناب الهی از میان بر می خیزد و حق رجا در باب اولیا
 آنست که حسن ظن بحضرت خداوند تعالی داشته باشد زیرا که رجا آنست که بجهت طمع است البته تقاضای
 حصول مطلوب مقدرات جناب الهی در وی جاریست و اهل صفوت را اینچنین تقاضا جاریست
 و سر او را ببال ولی نباشد که او بجا بود و رجا را و تقاضا بر حضرت خداوند تعالی باشد پس بهتر
 آنست که معنی رجا در حق ولی حسن ظن باید گفت نه بجهت طمع و نه بجهت دفع سوء زیرا که اهل
 ولایت می دانند که حضرت حق تعالی جمیع مایحتاج الیه اینها را مهیا ساخته و مقرر نموده است پس
 بسبب علم خویش از رنج تقاضا فارغ اند پس بهترست که رجا در حق اینها حسن ظن باید گفت نه
 تقاضا و رجا بدو آن خوف صورت ندارد زیرا که شخصی که اینها وصول چیزی دارد می ترسد از
 فوت آن چیز و حسن ظن بحضرت خداوند تعالی معرفت جمیع صفات باریست و امید رافت و
 رحمت اوست از جهت او سبحانه و تعالی نه از جهت بنده زیرا که صفاتش محسن و کریم و رحیم و لطیف
 و رؤف است و حسن ظن بحضرت حق تعالی حواله کردن مقاصد خویش بر سابقه امر عنایت
 جناب الهی است و نظر قلب است بسوی حق تعالی بی تطمع فواد و بی تمنیه ارواح و نفوس و
 رجا و عامه آنست که برگزیده ترین اسباب مقصود مهیا باشد اسم رجا است آید و اگر عظم
 اسباب آن فوت شود پس ناش طمع است در ضمن رجا و رجا بلا خوف امن است و خوف

بلا رجا نا امید می است از سفر الهی

جو میر حضرت شیخ سمری تقطبی قدس سره میفرمایند که گناه خود را فراموش نکند و حضرت
 سید الطائفة ابوالقاسم شیخ جنید بغدادی قدس سره میفرمایند که گناه خود را فراموش کند
 در میان قولین بطایفه قدمی نماید بیکان فدا نیست زیرا که حضرت شیخ در حق مبتدی فرموده اند
 مبتدی را شایسته که هیچ ساعتی گناه خود را فراموش نکند تا داخل عجب و رحمت نشود و حضرت سید الطائفة
 در حق منتفی فرموده اند چون یکی را حضرت خداوند تعالی بفرموده ایشان میفرماید شما را شایسته که

۱۰۱

گناہ فراموش کنند زیرا کہ ذکا جفا در حال وفا جفا است۔

جو ہر در کیمیا رسد و است مذکور است کہ در بنی اسرائیل یکی گناہ بسیار داشت خواست کہ تو کہند
 از یکی عابد ترین اہل روزگار گفت کہ نود و نہ کس را کشتہ ام مرا تو یہ بود گفت نہ اورا نیز کشت ہمد
 تمام شد پس اورا بجا عالم ترین اہل روزگار نشان دادند از وی گفت کہ مرا تو یہ بود گفت بود لیکن
 باید کہ از زمین خود بروی کہ آن جایی فساد است و بقاء آن جایی ر و کہ جایی صلاح است اورفت و
 میان آن دو جایی فرمان رسید و شنگان عذاب و رحمت در وی اختلاف کردند ہر یکی گفت
 در ولایت منست حضرت خداوند تعالی فرمود تا آن زمین را پیوند و اورا بزمین اہل صلاح نزدیک تر یافتند
 بیک وجہ پس فرشتگان رحمت جان او بردند۔

جو ہر در رشحات مذکور است کہ حضرت خواجہ عبید اللہ احرار قدس سرہ میفرمودند کہ ازین ہست
 مسخ صورت ہر تفع است لیکن مسخ باطن واقع است و علامت مسخ باطن آنست کہ صاحب کبیرہ را
 از از کتاب کبائر باطن متالم و متاثر نشود و از غایت اصرار بر فسوق و معاصی مجربہ رسیدہ باشد
 کہ چون کبیرہ از وی صادر شود بر عقب آن در باطن وی ندانستی و ملائمتی پیدا نشود و اگر ویرا متنبہ
 قساوت قلب بمشایہ بود کہ متنبہ و متاثر نگردد۔

جو ہر گناہ دل مومن را تا رباب میکند و اثر گناہ بمشایہ و خان در دل می نشیند و حجاب
 معرفت حضرت حق تعالی میکرد و اندک بد بختان را مہلت دہند تا گناہ ایشان زیادہ شود و قساوت
 در دل جاگیرد و از معرفت و کمال محروم گردانند و برای عذاب آخرت ساختہ و مہیا دارند۔

نشر م نہا رہی کہ گتہ می کنی	نامہ خود را چہ سیدہ می کنی
سگ نکند با سگ بیگانگان	اسخہ تو با حضرت شدہ می کنی

جو ہر قال رسول اللہ صلی اللہ تعالی علیہ والہ و صحابہ وسلم اذا راہبت اللہ نعم
 علی عبیدہ و ہو متقیم علی معصیتہ فاعلم انہ لیت تدرج ہر گاہ بینی حضرت خداوند تعالی را
 کہ بر بندہ خود انعام میفرماید و حال آنکہ آن بندہ بر معصیت مداومت کند ہ است پس آنکہ حضرت
 خداوند تعالی اورا اندک اندک بعباد قریب گردانند۔

جو ہر اصل تو پیشانی ہست و نتیجہ آن ارادتی ست کہ پیدا آید و پیشانی را علامت آنست کہ آتش
 اندود در جان او آفت و کار او زاری و گریہ و تضرع باشد و ہر خدای این آتش سوزان ترا اثر آن در
 تکفیر گناہان عظیم تر و در خبرست کہ با تا نبان نشیند کہ دل او قیق تر باشد و ملاوت معصیت و دل

تجانی بدل شود و ارادت که ازین شیمانی خیر و بسیرت تعلیق دارد و حال و ماضی و مستقبل حال آنکه تیرک همه معاصی بگوید و هر چه بروی فرض است بآن مشغول شود و مستقبل آنکه غم کند که تا آخر عمر بآن صبر کند و با خداوند بظاهر و باطن عبادت کند محکم که هرگز باز به سر حسیست نرود و در خالق تقصیر نکند و ارادت بخاصی بآن تعالی دارد که گذشته را بدارک کند که حقوق خداوند تعالی و حقوق بندگان که تقصیر کرده جوهر حیرت دو گونه است مذموم و محمود حیرت مذموم ناشی می شود از جهل و نقص آدم شکوک و تعارض اوله و جزآن و حیرت محمود گاهی از توانی تجلیات و تنالی بارات ناشی می شود و گاهی از مشاهده وحدت در کثرت و آنکه مبتدی را پیش آید مذموم است و آنکه منتی را روی نماید محمود است زیرا که حیرت مبتدی مستلزم انسداد راه است و حیرت منتی مستوجب استغراق فی اللہ آن باعث نوال طریقت است و این نتیجه کمال معرفت صاحب شبنوی مثنوی قدس سره میفرماید

کاملان که سر تحقیق آگاه اند	بجو و ویران و مست و دال اند
نی چنان حیران که پیش سوی اوست	بل چنان حیران که رو در روی اوست
آن یکی را روی او شد سوی دوست	وین یکی را روی او خود روی اوست

غیب گوید پیغمبر است و پیمان حیرت در عشق است و پیمان مقامی است از مقامات سالکان راه اله و صاحب دلان آگاه و در اصطلاح خویش تعریف آن چنین کرده اند که هر دو وامیخته و شباهت و ملائکه میباید آن ملائکه را گویند که از بد و خلقت در حال المیزال حق تعالی مستغرق اند و از شدت اشتغال درین حال مشاهده جمال هیچ نمی دانند که حق تعالی و تقدس خلیفه آدم نام آفریده است یا نیا فریده و ایشانست که مباد آنکه عالین معروف اند و حضرت حق تعالی ایشان را سجده آدم را فرموده جوهر بد آنکه اول مقامات توبه است و آخر مقامات حیرت و بعضی رضا و تسلیم را گفته اند و مخفی نماند که جمال کمال ذات او تعالی مستعدی حیرت است نه شک و حیرت مذموم بهین شک است و حیرت پیدامی شود از معرفت و ادراک ذات شی بخلاف شک که منشاء آن جهل و نکره است و حیرت می باشد و حضور و شک در غیبت و تیر آن انا فانا صعد و میکند بسوی زود کند شی بسبب نهایت شوق بدرک آن و شک انا فانا می افتد و بعضی جهل از حقیقت شی بسبب عدم التفات باو

جوهر در بیان آنکه تائب بامتقی بر ابر است در فوائد القوادند که درست که حضرت سلطان المشائخ قدس الله تعالی علیه المبارک فرمودند که تائب بامتقی بر ابر است متقی آنست که مثلاً در همه عمر خویش شربت کرده باشد یا معصیتی بوجو دنیا ورده باشد و تائب آنست که کرده باشد و انابت آورده بعد از آن

فرمودند که هر دو برابر باشند بکلمه این حدیث که التائب من الذنب کمن لا ذنب له و فرمودند آنکه معصیت کرده باشد و از آن معصیت ذوقها گرفته چون تائب شود و طاعت کند هر آئینه انسان طاعت نیز ذوقها گیرد و ممکن است که یک ذره از آن راحت که در طاعت یابد آن ذره خرمهای معاصی را بسوزد و فرمودند که اگر یکی از شراب توبه کند هر آینه حریفان و قریبانش او را مزاحمت نمایند و در هر شراب خوردن او را طلب کنند و جهد کنند تا او باز شراب خورد و آهنگاری انگاه باشد که او را اندک مایه سوسه در دل مانده باشد و اگر تائب دل از آن اندیشه بکلی صاف کند هیچ قریبی و حریفی مزاحمت نتواند بود و دلیل بر صدق توبه او برگشتن قریبان و حریفان باشد از و فرمودند هر کس بمعصیتی و فسقی مردمان بر زبان گیرند انگاه باشد که دل آن کس اندک بدان فسق و معصیت مائل باشد اما چون تائب دل خود تمام از آن ناسیته باز آرد و هیچکس او را بدان جرم و خیانت یاد نکند آنهمه معافی و دلیل بر استقامت توبه است یعنی تا تائب بر سر توبه مستقیم است او را کس بمعصیت نتواند خواند و هم بزبان ذکر نتواند کرد و نه بفسق و فجور نام او بر زبان تواند راند اما اگر میل باشد بدان گناه هر آئینه او را در طلب مزاحمت نمایند و هم بزبان ذکر او بفسق و فجور برند و فرمودند که سالک چون در بیعت پذیرستیم شایسته پیش از آن کرده باشد بدان ناخودبخت جوهر و مقام انابت شیخ قطب الدین دمشقی قدس سره در رساله مکیه میفرماید ثم الانابة و هی الرجوع من الغفلة الى الذكر و قيل التوبة فی الظاهر و الانابة فی الباطن پس از توبه مقام انابت است و آن انابت بازگشتن است از غفلت بسوی ذکر و گفته اند توبه در ظاهر است و انابت در باطن یعنی توبه در افعال ظاهر است که از معصیت بطاعت آید و انابت در باطن و این میان او و میان خداوند تعالی باشد و بعضی گویند که توبه خوف است و انابت رغبت پس خوف از عذاب و ورع بود و رغبت از امید نعمت و راحت بهشت باشد و خواه بود قاق قدس سره میفرماید که توبه بر سه قسم است اول توبه است و میانه انابت و آخر آذوب پس هر که توبه کند از عقوبت او صاحب توبه است و هر که توبه کند بطبع ثواب او صواب انابت است و هر که توبه کند مراعات فرمان خداوند را او صاحب آذوب است و بعضی میگویند توبه صفت مومنان است قال الله تعالی توبوا الى الله جميعا ایها المومنون و انابت صفت اولیا قال الله تعالی و جاب و بقاب منیب اذیه صفت انبیاء و مرسلان است قال الله تعالی نعم العبد انه اواب جوهر و مقام غفلت شیخ قطب الدین دمشقی قدس سره در رساله مکیه میفرماید ثم الغفلة و هی ترک الشهوات پس از انابت مقام غفلت است و آن ترک شهوات اعراض است

چه هر اعضا شهوتی دارد و باید که تائب و منیب از شهوات هر اعضا بازماند تا توبه و انابت استقامت
گیرد و در مقام عفت در اید خداوند تعالی از وی همه اعمال پذیرد
چون در مقام ورع و تقوی شیخ قطب الدین دمشقی قدس سره در رساله مکیه میفرمایند
ثم الورع وهو ترک المحذورات ثم التقوی وهو ترک الشبهات پس از عفت مقام
مقام ورع است و آن ترک ممنوعات است پس تقوی است و آن ترک شبهات است حضرت
شیخ شبلی قدس سره میفرمایند ورع آنست که پرهیز کنی از آنکه غافل و پراکنده کند دل ترا از حق تعالی
چشم زدنی و شیخ سعد الدین قدس سره در مجمع السلوک که شرح این رساله است میفرمایند که بعضی
ورع ترک چیز است که پوشیده است برو که حلال است یا حرام و این دو نوع است اگر صاحب دل است
فتوی از دل طلبد و اگر صاحب دل نیست به فتوای مفتیان رود و ورع چهار قسم است ورع عی و دل
و ورع صاحبان و ورع متقیان و ورع صدیقان و ورع عدول آنست که در تقوی حرام و در ایجاب آن
فسق واجب آید و ورع صاحبان آنست که باز بودن از آنچه احتمال تحریم بر آن راه نیابد چنانکه صدیقی
یکی زخم کند و از پیش نظر غائب شود پس آنرا مرده یا بآنها نباید خورد زیرا که احتمال آن دارد که بافتن
یا سببه دیگر مرده باشد نه بزخم و اختیار آنست که آن حرام نیست ولیکن گذاشتن آن از ورع صاحبان
اما در چیزی که احتمال تحریم بدان راه نیابد گذاشتن آن از ورع موسوسان باشد چنانکه کسی از شکار
بازماند از بیم آنکه شکاری از آدمی که مالک آن باشد جسته بود و همچنین ماهی که از دست و خریطه صیاد
خرید و بود و بر مثل این احتمالات احتراز کردن از وسوسه باشد اما اگر در گوش ماهی حلقه باشد احتراز
نمودن از آن از ورع باشد سوم آنکه در تقوی حرام نباشد و در حلیت آن شبهه نبود ولیکن بیم آن
باشد که بجرام ادا کند و آن ترک چیز است که در آن باک نباشد از ترس آنچه در آن باک است
و این ورع متقیان است و بعضی گویند که تمام تقوی آنست که بنده در مشغال ذره بترسد تا بدان حد
که آنچه حلال داند از بیم آنکه حرام باشد بگذارد و چهارم آنکه اصلا در آن باک نباشد و ترس آن نبود
که در آن باک بود ولیکن تناول آن برای خداوند تعالی نبود و نه به نیت آنکه در عبادت خداوند تعالی
توالت گیرد و باز بودن از آن ورع صدیقان است آورده اند که حضرت ذوالنون مصری قدس سره
محبوس بودند و چند روز طعام نیافتند زنی طعامی از وجهه حلال برای ایشان برد دست یکی از
زندانیان فرستاد ایشان آنرا نخوردند آن زن بایشان عتاب کرد و فرمودند میا ختم که از وجهه
حلال بود اما برد دست یکی از زندانیان فرستاده بود نخوردیم و صاحب مصلح الهادی قدس سره میفرمایند

که اصل دین وقاعده اسلام ورع است و ورع در اصل وقایه نفس است از وقوع در منافی دورع از آنست
دوم مقام توبه است که وقایه نفس از وقوع در منی بعد از ترک آن بی تقدیم توبه به تفسیر نکرد و اگر
تورع از منی قبل از وقوع توبه تقدیر کنیم شک نیست که این مقام فوق توبه بود از آن منی و بعضی
احتیاط گفته اند که ورع ترک شبهات و فصول است قولاً و فعلاً و ظاهراً و باطناً اگر چه ظاهر غرض دورع
رحمت داده است و تورع از منی درست نیاید الا ترک شبهه و بعضی درین احتیاط کرده اند و گفته
که ورع ترک کل است چه شاید که ظاهر او وجه شبهه در چیزی نماید و مع ذلک مختلط و متمیز بود پس حذر
و احتراز از آن یقیناً ترک کل متحقق شود و از اینجا است قول حضرت جنید بغدادی قدس سره که ورع
ترک کل است و بعضی از شایخ تعلیم و تعریف جناب الهی نه بعلم ظاهر و وجه حل و حرمت اشیا دانسته اند
چنانکه بر طرف انگشت وسطی حضرت عارف بن اسد النخاسی قدس سره رگی بود چون دست بطعام
شبهه در آن گری آن رگ بر خاستی بدان تعریف حرمت طعام بدانستی و بخوردی و حضرت سهل
بن عبد الله تستری قدس سره میفرماید الورع اول الزهد و الزهد اول التوکل و التوکل اول القناعة
و القناعة اول الرضا و حضرت ابراهیم خواص قدس سره میفرماید الورع و لیل الخوف و الخوف
دلیل المعرفة و المعرفة دلیل القرية و همچنین که در مقام توبه بحسب تفاوت اقدام حال اثبات
درجات بعضها فوق بعض کرده شد و در مقام ورع دو دیگر مقامات همچنین قیاس باید کرد و چه در
هر مقام بحسب غلبه حال بر طائفه را قدمگاهی دیگر است

چون در مقام محاسبه شیخ سعد الدین قدس سره در مجمع السلوک میفرماید که شیخ قطب الدین
وشتی قدس سره بعد بیان مقام تقوی بیان مقام محاسبه نفس نیاورده شاید که محاسبه نفس را
در ورع و تقوی داخل گردانیده و قسمی علیحده شمرده و شیخ ضیاء الدین ابو العباس هم در تقوی سره
در آداب المریدین بعد ورع تقوی را بیان نکرده شاید که تقوی را در ورع آورده و ندیده باشد
ورع محاسبه نفس را بیان کرده و فرمودند ششم محاسبه النفس و هی تفقذ زیاده و نقصانها
و مالها و ما علیها پس از مقام ورع مقام محاسبه نفس است و آن باز جستن زیاده و نقصان نفس
و آنچه مراد است و آنچه بدوست و گفته اند در توبه استقامت نیاید تا تا ثب را با نفس محاسبه نباشد
تا آن محاسبه آخر کار به انجام رسد که همه مالها بماند و ما علیها بکلی نماند و منفی نماند که تا محاسبه نفس نبود
ورع و تقوی میسر نشود و هر که او عنان نفس بدست او داد کار دین را بر باد داد و محاسبه نفس است که هر روز
با نفس خود از قول و فعل که در وجود آید حساب کند اگر خیر باشد شکر حضرت خداوند تعالی بخواند و

و از توفیق حضرت او سبحانه و تعالی دانند که و ما توفیقی الا بالله و اگر شرب باشد نفس را طاعت کند و شربان شود
 و زود توبه و استغفار و شغل گردد و محاسبه شب بعد از شوق کند و محاسبه روز بعد از مغرب
 جوهر و مقام زهد صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرمایند که زهد از جهات مقامات سنییه و صریحیه
 علیه است چنانکه در خبر است کسی را که زهد و اوند خیر کثیر دادند و مراد از زهد صرف رغبت است از متاع دنیا
 و اعراض قلبی از اعراض آن و مقام زهد ثالث مقام توبه و ورع است چه سالک طریق حق اول نفس را
 بمقامه توبه و تقوی از قیود و اسباب و موانع و ملاهی قمع و منع کند و مجال خطوط و شهوت بر و تنگ گرداند
 آنگاه بمقامه ورع و تقوی آئینه دل را از رنگ هوا بر طبع روشن و صافی گرداند تا صورت حقیقت دنیا و
 آخرت کمایی و سوختن پدید آید پس دنیا را بر صورت قبح و فنا مشاهده کند و از وی اعراض نماید و آخرت را
 بر صورت حسن و بقا مطالعه کند و در وی راغب گردد و حقیقت زهد متحقق شود و هر چند نسبت منتیان
 صورت ترک و تجرید لازم حقیقت زهد نیست ولیکن نسبت مبتدیان چون صورت ترک و تجرید از لوازم
 زهد است بیشتر اقوال مشایخ در تعریف زهد از جهت تمیز مدعیان از صادقان شکل است بر وجود ترک
 املاک و خطوط چون قول حضرت جنید بغدادی قدس سره الزهد خلوا لایدهی عن الاملاک و القلوب
 عن التمتع و قول حضرت سمری سقطی قدس سره الزهد ترک خطوط النفس من جمیع مافی الدنیا
 و این زهد عوام است در درجه اولی و زهد خواص در درجه ثانیه زهد در زهد است و معنی آن صرف رغبت
 از حصول زهد که مستند آن رغبت و اختیار بنده و تطلع نفس اوست بخطوط آخروی و این معنی نصیاء
 ارباب و اختیار خود را راد و اختیار حق راست آید و زهد از خاص خواص در درجه ثالثه زهد بالذات
 و آن زهد است در دنیا و آخرت با اختیار حق بعد از فناء اختیار خود و این زهد مخصوص است بانبیاء و خواص
 اولیا و بعضی گفته اند که زهد در زهد عدم مبالا است بزیاد از جهت و استحقاق دنیا و زهد نتیجه حکمت است
 و منتج علم و هدایت است و در از اولی در رغبت در دنیا نتیجه جهالت و منتج کوری دل است و زهد نتیجه حکمت از آن
 جهت است که حکیم کسی را گویند که بنا کار را بر اساس محکم نهاده و شک نیست که زهد بجهت اعراض از دنیا
 فانی و رغبت در آخرت باقی بنا کار خود بر قاعده استوار نهاده و شیخ قطب الدین و شقی قدس سره در
 رساله مکیه میفرمایند ثم الزهد هو ترک ما یشتغل به عن الله تعالی پس از تقوی مقام زهد است و آن
 ترک چیزی که مشغول کند سالک را از خداوند تعالی که ما شغفک عن الله تعالی فهو جثم و قال
 ابراهیم بن ادهم قدس سره الزهد فرض و فضل و مکرمة فالفرض فی احرام و الفضل فی احوال
 و المکرمة فی الشبهات فمؤذنه حضرت ابراهیم بن ادهم قدس سره زهد فرض است و فضل است

و مکرر است یعنی سبب کرامت است پس فرض در حرام است که ترک آن فرض است و فضل در حلال است
 که حلال را ترک آورد اگر زیاده از لابد باشد و مکرر متبرک شبهات است که شبهات و محتملات را ترک آورد صاحب
 مجمع السلوک قدس سره میفرماید که روایت کرده اند از امام احمد حنبل رضی الله تعالی عنه که زهد سه نوع است
 زهد عوام و آن ترک حرام است و زهد خواص و آن ترک فضول حلال است و زهد عارفان و آن ترک چیز
 که از حق تعالی بنده را مشغول کند و بعضی گویند زهد ترک حلال است از دنیا و رومی گردانیدن از دنیا و از
 شهواتی دنیا و رومی گردانیدن از دنیا نه آن باشد که از دنیا بیرون رود و لیکن آن باشد که با دنیا بیاید
 و مراد از دنیا بخوبی و بعضی گویند زهد دو نوع است زهدی که مقدور بنده است و زهدی که مقدور
 بنده نیست اما زهدی که مقدور بنده است سه چیز است ترک طلب چیزی که ندارد از دنیا و دور کردن
 چیزی که دارد از دنیا و ترک خواست دنیا و باطن اما زهدی که مقدور بنده نیست اینست که دنیا بر دل
 زاید بکلی سرود و لیکن بنده چون زهد مقدور بجا آورد زهد غیر مقدور نیز حاصل گردد و صعب ترین کار
 درین باب بیرون کردن خواست دنیا است از دل بسیار ک پیچی در ظاهر و محب باشد دنیا را و در
 باطن پس مهم آنست که خواست دنیا از دل بیرون رود و گفته اند چون بنده بدو چیز مواظبت کند یعنی
 آنچه ندارد و طلبد و آنچه دارد دور کند خداوند تعالی او را توفیق دهد که خواست دنیا نیز از دل دور کند و کسی که
 دست خویش از اماک همه کون خالی کند او را مقام زهد درست نیست تا دل از طلب دنیا خالی نکند
 از بهر آنکه طالب را غلبه است و زهد در رغبت است و القیدان لایکتمعان ملک دنیا حضرت سلیمان
 علیه السلام را بود و زاهد بود پس درست شد که خالی کردن دل از طلب با وجود مالک بهتر از خالی کردن
 با وجود طلب در دل و حضرت ذوالنون مصرنی قدس سره فرمودند علامت زاهد سه چیز است تفریق مجموع
 و ترک طلب المقصود و الاثبات عند الفوت بزرگی از شیخ بابنید سبطامی پرسید که حد زهد نزد شما
 چیست فرمودند چون بیایم بخیر و چون نیایم صبر کنیم آن بزرگ فرمودند و آنست که چون نیایم صبر کنیم چون بیایم انذار کنیم
 جوهر و آنکه آنچه زاهد را بان فضاغت باید کرد و در دنیا نگاه داشتن مستقبل را بزرگترین درجه
 آنست که پیش از آنکه گرسنگی دفع کند هیچ چیز نگاه ندارد که اصل زهد کوتاهی امل است و اصل حرص و راز
 امل و میان آن بود که قوت مایه یا چهل روز نگاه دارد و کمترین درجه آن بود که یک ساله نگاه دارد
 و اگر زیادت از یکساله نگاه دارد و از زهد محروم ماند و رسول صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم برابر
 عیال یکساله نهادی که ایشان طاقت صبر نداشتند می داد اما برای خود شبانه نگاه را هیچ نگذاشتی و کمترین
 مان خورش سر که و تره است و میان روغن و آنچه از آن کنند و مبین گوشت اگر بر دوام خورد و زهد رفت

و اگر در هفته یکدوبار بیش نخورد و بکلی از درجه زنده بیرون نیفتد اما وقت خوردن باید که در روزی یکبار بیش نخورد
و اگر در روز یکبار خورد و تمام تر بود و اما چون در روز دوبار خورد آن زیاده نبود - کیمیا سعادت

جوهر مهم دنیا شش چیز است خوردنی و پوشیدنی و مسکن و قلیوت خانه وزن و مال و جاه مهم
اول طعامت حضرت ذوالنون مصری قدس سره فرمودند که علامت زاهدی که سینه او کشاده باشد سه چیز است
مفریق المجموع و ترک طالب المقصود و الاثبات عند الفوت و بعضی فرمایند که حد زهد آنست که چون

بیایم بخوریم و چون بیایم صبر کنیم و بعضی فرمایند که چون بیایم صبر کنیم و چون بیایم انبار کنیم

جوهر هر که خواهد که زنده بماند باید که از احوال سید عالم صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه و سلم بداند
آنحضرت صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه و سلم را وقت بودی که چهل شب در خانه چراغ بودی و غیر از خرمای
و آب هیچ طعامی نبود می هم دوم جبار است زاهد را باید که یک جباریش نباشد تا چون بشوید برهنه باید بود
و اگر دو باشد زاهد نبوده و کمترین آن پیراهنی و کلاه بی و کفشی بود و بیشترین آن بود که باین و شامی
و ازاری بود اما جنس کمترین پلاس بود و میان پشم درشت و اعلی پنبه درشت و چون نرم و بار یک شام
زاهد نبود - کیمیا سعادت

جوهر در ترک دنیا دوستی دنیا از جمله ملکات است و دشمنی آن از منجیات سهر که چهل روز
در دنیا زاهد شود و چشمها حکمت بر دل او کشاده شود و فرمود سید عالم صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه
و سلم اگر خواهی که خدا تعالی ترا دوست دارد در دنیا زاهد باش و فرمودند حضرت سید عالم صلی الله تعالی
علیه و آله و اصحابه و سلم هر که در دنیا زاهد شود حق تعالی در حکمت بر دل او بکشد و زبان او را بان گویا
گرداند و از دنیا او را بسلامت بدارا السلام برود - کیمیا سعادت

جوهر صاحب کیمیا سعادت گوید هر که به ترک دنیا گوید برای اطعام سخاوت یا بسببی دیگر جز
طلب آخرت او زاهد نبوده و فروفتن دنیا با خرت هم زهدی ضعیف باشد نزد اهل معرفت بلکه عارف
آن بود که آخرت را نیز از پیش بردار و همچنانکه دنیا بدو داشت بلکه از دنیا و آخرت جز حق تعالی نخواهد
و هر چه جزو لیست همه در چشم وی حقیر گردد و این زاهد عارفان است و روا باشد که این عارف چنان بود
که از مال نگرید بلکه می ستاند و بموضع خود می نهاد و مستحقان می دهد چنانکه عمر رضی الله تعالی عنه
که مالها را روی زمین همه در دست او بود و او از آن فارغ بلکه چنانکه عایشه رضی الله عنها کرد که صد هزار
درم یک روز خرج کرد و خود را یک درم گوشت نخرید پس عارف باشد که با صد هزار درم که در دست
داشت باشد زاهد بود و دیگری یک درم ندارد و زاهد نبود بلکه کمال و آنست که دل از دنیا بکشد و دست

تانه بطلب آن مشغول باشد و نه بگنجین ازان نه آزادوست دارد و نه دشمن چه هر که چیزی را دشمن دارد
هم بآن مشغول بود چنانکه آن کس که دوست دارد و کمال درانت که از هر چه جز حق تعالی ست فارغ بود
یکی عبادت مبارک را گفت رحمة الله علیه یا زاهد گفت زاهد عمر عبدالعزیز است که مال دنیا در دست او
و با آن که بران قادرست دران زاهد است اما من که چیزی ندارم از من زاهدی چون درست آید
جوهر در درجات زاهد زهد را سه درجه است یکی آنکه از دنیا دست بردارد و دل او بان می نگیرد
لیکن مجاهده و صبر می کند و این امتزاج گویند زاهد اما راه زاهد این بود و دوم آن بود که دل بان
نگردد اما بزهد می نگیرد و زهد خود را کاری میداند و این زاهد است اما از نقصانی خالی نبود سوم آن بود
که در زهد نیز زاهد بود یعنی که زهد خود را نه بیند و ان را کاره نداند - درجات زهد در حق آنچه که زهد
برای آنست سه چیز است یکی آنکه زاهد شود تا از عذاب آخرت برده و این زهد خائفان است و دیگر آنکه بر
ثواب آخرت باشد و این تمام تر بود که این زهد بر جا و محبت بود و این زهد را جبان است سوم که در
دل او نه بیم و نه خوف بود و نه امید بهشت بلکه دوستی حق تعالی دنیا و آخرت هر دو از دل برشته باشد که سید
جوهر دنیا بالفهم این جهان و معنی اصلی زن بسیار نزدیک شونده است مشتق از دنو که بمعنی
نزدیک شدن باشد چرا که دنیا اقرب است بسوی آدمی به نسبت عقبی یا بمعنی زن سخت و حبس
و ناکس درین صورت مونث ادنی است مشتق از دنائت که بمعنی ناکسی و زبونی و الف لفظ دنیا
بجملات الف لفظ عقبی و ضربی و نصری و غیره برسم الخط عربی و فارسی شکل الف نویسد چرا که نخستین
الف که بعد پای تحتانی واقع شود و شکل الف نویسد چنانکه در علیا و غیره مکرر لفظ یحی علما بیا نگارند
جوهر ترک دنیا عبارتست از ازاله محبت غیر حباب حق سبحانه و تعالی پس کسی که در دل او محبت
حباب خداوند تعالی جاگیرد و هیچ چیز او را مانع نیاورد حضرت حق تعالی نیاید و غافل از حباب او سجا نه کند
اگر نخستین کس مال برای امور دینی جمع کند چنانکه برای حج یا برای ایفای حق واجب چون نفقه
عیال و امثال آن این دنیا نیست بشرطیکه محبت بان ندارد و کسی که هنوز بمقام محبت نرسیده
و غافل است از حضرت حق تعالی اگر چه مال ندارد و طالب نیاست

جوهر در فوائد الفوائد مذکور است که حضرت سلطان المشایخ قدس الله تعالی سیر عبدالعزیز فرمودند
ترک دنیا آن نیست که خود را برهنه کند مثلاً لنگو طه بند و بنشیند ترک دنیا آنست که لباس بپوشد و
لعام بخورد اما آنچه میرسد و ان می دارد جمع نکند و با و میل نکند و خاطر را متعلق چیزی نماند و فرمودند
که حاصل دانائی آنست که از دنیا پرهیز کند و فرمودند اما اگر مردی وصیت کند که ثلث مال من بعد از من

بمردمی بدینہ کہ او عقل الناس باشد و حکم ان اینست کہ آن مال کسی دہند کہ اوتارک دنیا باشد کیے از
 حاضران التماس نمود کہ چون آن تارک دنیا باشد چگونہ قبول کند فرمودند کہ سخن در مصرف میرود و حکم
 موضع مصرف آنست و مناسب ہنمعنی فرمودند کہ دنیا نہ ہمین زر و سیم است و اسباب و غیر آن و از بزرگے
 روایت فرمودند کہ اگر گفتہ است بطناک دنیا ک شکم تو دنیا می تست ہرچہ کمتر خوری از تارکان دنیا باشی
 و ہرچہ سیر خوری نباشی جواب سائل نیز باین وجہ می شود و بیچ مانع ترک دنیا نمی شود کہ قبول کند و بنفس
 و بدست و بجوارح خود صرف نکند و بفقر و محتاجان بدہد و اگر بنفس خود ہم آنقدر صرف کند کہ ساجوج موقوف
 باشد بیچ مانع نیست و فرمودند کہ وقتی جناب سرور عالم صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ و صحابہ وسلم بایاران فرمود
 کہ درویشی را بخیر کردند کہ تو دنیا و آنچه درویش اختیار می کنی یا آنچه در عقبی برای تو میا کردہ آن درویش
 گفت آنچه در عقبی برای من میا کردہ اند ہمان اختیار کردم چون حکایت تمام شد حضرت فضل العزیزین
 رضی اللہ تعالی عنہ کہستین گرفت صحابہ پرسیدند کہ حال چیست فرمودند آنچه جناب سرور عالم صلی اللہ تعالی
 علیہ وآلہ و صحابہ وسلم فرمودند کہ درویش را در میان دنیا و عقبی بخیر کرد ہم جناب سرور عالم صلی اللہ تعالی
 علیہ وآلہ و صحابہ وسلم فرمودند بزرگی بود وقتی معطلی بر روی آب انداختہ بود و نماز میکرد و می گفت
 خداوند اخضر از کتاب گیرہ می کند ادا از ان توبہ دہ ہمدرین حال خضر حاضر شد و گفت اسی بزرگ من
 کدام گیرہ از کتاب می گنم گفت تو درختی در میان بان نہال کردہ و در سایہ آن می نشینی و آسایش میگیری
 و بگوئی کہ برای خدا تعالی کردہ ام خضر در حال مستغفر شد بعد از ان آن بزرگ در معنی ترک دنیا
 خضر را گفت کہ ہمچنین باش کہ من می باشم خضر گفت کہ تو چگونہ می باشی آن بزرگ گفت ہمچنین می باشم
 کہ اگر حبلہ دنیا را دہند و بگویند کہ این را قبول کن و گویند کہ حساب این بر تو نخواہد بود و این ہم گویند
 کہ اگر تو قبول کنی ترا در دوزخ خواهند برد من دوزخ را قبول کنم و دنیا را قبول نکنم خضر گفت چرا گفت
 بزرگ دنیا مبعوض جناب خداوند تعالی است و چیزی کہ جناب خداوند تعالی او را دشمن دارد من بجا می
 دوزخ قبول کنم و آنرا قبول نکنم

جوہر حضرت مولوی مغنی شیخ حلال الدین محمد رومی قارینا اللہ تعالی بسره الغریزہ و دشمنوی

شریعت می فرمایند

چسیت دنیا از خدا غافل شدن	نی قماش دنی زر و فرزند و زن
چونکہ مال و ملک را از دل براند	زان سلیمان خویش رسکین بخود
برکہ از دیدار بر خوردار شد	ایہمان در پیش او مردار شد

اینجهان و اهل او بے حاصل اند می نمایند نور ناز و ناز تور بند بگسل بپوشش آزاد امی سپر یک دور وز سیم چه که دنیا ساعت معنی ترک راحت گوشش کن	هر دو اندر یوفائی یک دل اند ورنه دنیا کی بدی دار الغور چند باشی بند سیم و بند زر هر که ترکش کرد اندر راحت بعد از آن حجام بقار گوشش کن
--	---

و صاحب گلشن راز قدس سره میفرماید:

اگر خواهی که گردمی مرغ پرواز بدونان ده مر این دنیا ی غدار	جهان جیفه پیش گر کس انداز که جز سگ را نشاید داد و مدار
--	---

چو هر حدیث شریف وارد است که حب دنیا سر همه خطاست و ترک دنیا سر همه عبادت است و دنیا جیفه است و طالب آن سگ مانند و دنیا سخن مومنین است و خست کافرین و حضرت شیخ شبلی قدس سره میفرماید که اگر ما را گویند که دنیا قبول کن والا ترا در دوزخ بسوزم من دوزخ را قبول کنم دنیا و حضرت شیخ سهل بن عبد الله تستری قدس سره میفرماید که عقل را هزار نام است و بهر نامی را از آن هزار نام است و اول بهر نام ترک دنیا است

ترک دنیا گیر تا سلطان شوی جمله در باز و فرو کن پایی راست بر کر مشغول دنیا کرده اند ترک دنیا در طریقت سهل دان	ورنه همچون چرخ سرگردان شوی گر کفن را هیچ نگذار می زو است جان او محبوب مولا کرده اند طاعت و سیر سلوکش فرع آن
---	--

و در ثمرات الحیات مذکور است که حضرت شیخ برهان الدین قدس سره میفرمودند که دین و لاطالبان ریاضت می کنند و نتیجه آن مترتب نمی شود بنا بر اینست که دل بکاینغی از دنیا منقطع نمی گردد و این بدان ماند که موشی در چاه افتاده باشد و جیفه آنرا ناکشیده آب از چاه می کشیده باشند و پیوسته بر چاه آب بر آید پاک از چاه روی نماید اگر اول این جیفه را که مصدر ناپاکی است از چاه برارند به کشیدن چند دلو معدوده آب پاک ظاهر شود و خاطر کی رقم فیض پذیر و بهیات مگر از نقش پراکنده ورق ساده کنی و میفرمودند که چون بر حضرت شیخ محمد غوث قدس سره بعد از آنکه ریاضات شاقه و تجرید و تفرد دنیا عرض کردند حضرت ایشان اقبال نمودند و آن اثنا ارواح نگران حاضر شدند و فرمودند ای فرزند آنچه بر تو عرض می کنند قبول کن که قبول دنیا مکمل را بعد از وصول توبه

کمال نقصان ندارد حسب الارشاد و ارواح مطهره و اعتراف و اختیار فرمودند بعد از ان اظهار نمودند که قبل ازین تسبیحات جمادات و نباتات و حیوانات شنودمی از انگاه که مرکب است ^{جمع متاع} فانیه و نبویه شدم از استماع تسبیح جمادات باز ماندم مقصود ازین بیان این بود که هرگاه در شخصی که تکلیف ربانی و ترغیب و حانی التفات بدینا نموده باشد اینقدر اثر کند آنان را که بطلب نفسانی و تکلیف جسمانی اشتغال ^{کثرت} کثلام فانی مانند شمر چه بنشد ع آشنای حال نیست و امی بر بیگانه

جوهر طلب دنیا و طلب حضرت حق سبحانه و تعالی هر دو خداوند لایکجهت معان اند چنانچه از حضرت امیر المومنین عمر رضی الله تعالی عنه منقول است که فرمودی اگر دین و دنیا یکی باشد از هم آمدی مرا رسیدی

هم خدا خواهی و هم دنیا س دود	این خیال است و محال است و جنون
------------------------------	--------------------------------

جوهر می آرند که چون جناب خداوند تعالی دنیا را آفرید خطاب فرمود که امی دنیا خدمت کن هر کسی را که خدمت کرد مرا و طلب کن خدمت از کسی که خدمت کرد ترا و گفته اند که جمله بدیهه از خانه جمع کردند و کلید آن دوستی دنیا کردند و جمله نیکبها در خانه جمع کردند و کلید آن دشمنی دنیا کردند جوهر اهل دنیا را بجز پریشانی و پشیمانی و حسرت و ندامت حاصل نیست زندگانی را برای مال از دست میدهند و نمیدانند که مال بے عمر بکار نمی آید و عمر از مال نمی افزاید تمام عمر در جمع و محبت و طلب آن صرف می کنند و آخر می گذارند و بجای آن حسرت و ندامت می برند عاقل رنج از برای چیزی برد که چون بدست آید با و بماند و از آن تمتع بردارد نه آنکه محنت بسیار کند تا بدست آرد و چون وقت تمتع شود بدیگر می سپارد و حسرت آن بل بڑا و

جوهر دنیا پانچانه آدم است چون آدم گندم خورد و حاجت انسانی پیش آمد فرمان رسید که بهشت جابے آن نیست در دنیا باید رفت -

جوهر حضرت رابعه مناجات کردی و گفتی الی مرا از دنیا هر چه قسمت کرده بدشمنان خود ده و هر چه در آخرت نصیب رابعه کرده بدوستان خود ده رابعه را در دنیا اندوه تو عکسار بس و اندر آخرت نام تو یادگار بس

جوهر شیخ سعد الدین قدس سره در مجمع السلوک میفرماید که در خبر است که علما امینان رسول الله ما دام که در دنیا در نیایند و خود را محبت و جمع آن نیالایند و چون در دنیا در نیایند و محبت و جمع آن نیالایند خداوند کیندنایشان در دین خود یعنی دین از ایشان نگیرد و در صحبت نشان نشینند و حضرت سفیان الثوری رضی الله تعالی عنه که در عصر خویش قدوه اهل شریعت بودند فرمایند

که اگر کسی طاعت اهل آسمان و زمین بجا آورد و دنیا را دوست دارد و روز قیامت آواز نماند که یا اهل
 قیامت این آن مرد است چه کسی که خداوند تعالی آن را رانده بود و این مرد را بدوستی گرفته بود -
 جوهر را باب کمال که اشارت به ترک ناموس کرده اند برای آنست که اصل منزه است فاسده
 و عقائد باطله همه از ناموس ناشی شده است و ظاهراً گشته و حجابیه ازین اقومی را باب مناصب
 و اصحاب جاه را واقع نیست و ترک دنیا نزد ایشان آسان تر از ترک ناموس و ترک حب جاه است
 جوهر در مقام فقر صاحب معیاج الهیاده قدس سره میفرماید که سالک طریق حقیقت بمقام
 فقر که عبارت است از عدم تملک اسباب نرسد الا بعد از عبور بمقام زهد چه اول تا رغبت اواز دنیا
 منصرف نگردد و عدم تملک او درست نیاید و اسم فقر بر کسی که رغبت دارد بدینا اگر چه هیچ ملک ندارد
 عاریت و مجاز بود چه فقر اسمی و رسمی و حقیقتی است اتمش عدم تملک با وجود رغبت و رسمش عدم تملک
 با وجود زهد و حقیقتش عدم امکان تملک چه اهل حقیقت بواسطه آن که جمله اشیا را در تصرف و ملکیت
 مالک الملک بینند امکان حواله مالکیت با غیر و اندازند فقر ایشان صفت ذاتی بود که بوجود اسباب
 و عدم آن متغیر نشوند اگر تقدیر مملکت عالم جمله در حوزه تصرف ایشان آید همچنان خود را از تملک
 آن برمی دارند و مترسمان بحدوث اسباب متغیر شوند و اهل تقوی و فضیلت فقر و غنا سخن را ندارند
 و ندیب صحیح آنست که نسبت به بندیان و متوسطان فقر از غنا فاضله و نسبت با منتهیان هر دو متساوی
 چه صورت غنا معنی فقر و حقیقت آن از ایشان سلب نتواند کرد و فقر محقق چند طائفه اند طائفه
 دنیا و اسباب آنرا هیچ ملک نه بینند اگر چه در تصرف ایشان بود و هر چه بدست ایشان آید ایشا کنند
 و بران توقع عوضی در دنیا و آخرت ندارند و طائفه با این وصف اعمال و طاعات را اگر چه از ایشان
 صادر شود از خود نه بینند و چشم عوض بران نگذارند و طائفه با این دو وصف هیچ حال و مقام از آن
 خود نه بینند و جمله را لطف و فضل او بجا نه شمارند و طائفه با این اوصاف ذات و هستی خود را
 از آن خود نه بینند ایشان را نه ذات بود و نه صفت نه فعل نه اثر در هر دو عالم هیچ ندارند و این
 وصف که هیچ ندارند هم ندارند درین مقام است آنچه گفته اند الفقیر لا یتحتاج الی الله چه احتیاج
 صفت محتاج بود و قائم بذات او و اینچنان ذات است و نه صفت همانا الفقر فقری است
 بدین معنی است و این فقریست که بعضی صوفیه و را بر این هیچ مقام اثبات نکرده اند و صاحب
 این فقر او را و کون هیچ کس نشناسد مگر جناب حق سبحانه و تعالی حضرت خداوند تعالی غیور است
 خواص اولیاء خود را از نظر اغیار مستور دارد و تا غایتی که از نظر خود نیز مستور باشند و شیخ قطب الدین

قدس سره در رساله میفرماید شمس الفقر وهو عدم الاملاک و تخلیه القلب عما خلت عنه الید
پس از ارادت مقام فقرست و آن نابودن املاک است که الفقیه من لا شیء له و خالی شدن دل
از آنکه خالی شده است از وی دست و صاحب مجمع السلوک قدس سره میفرماید اگر دست از املاک
خالی شده است لیکن دل از طلب وی خالی نشده او را مقام فقر نبود زیرا که طالب هر چیزی با مطلق
خودست بکلم طلب اگر چه آنرا نیاید حضرت تشبیل قدس سره فرمودند فقر آنست که او را غنا نبود مگر بحق تعالی
و حضرت نور سی قدس سره فرمودند فقر آنست که نزدیک عدم سکوت باید و نزدیک وجود بذل نباید
و حضرت عبداللہ انصاری قدس سره میفرماید که فقر سه وجه است اضطرابی و احتیاری و حقیقی
اضطرابی نیز بر سه وجه است کفارتی و عقوبتی و قطیعی نشان کفارتی صبرست و نشان عقوبتی
اضطرابی نشان قطیعی شکایت و فقر احتیاری نیز بر سه وجه است در چته و قربتی و کرامتی نشان
در چتی قناعتست و نشان قربتی رضا است و نشان کرامتی ایثار است و فقر حقیقی نیز بر سه وجه است
روی حاجت از خلق گردانیدن و دست حاجت بحق تعالی برداشتن و هر چه دون حق تعالی است
آنرا پشت دادن و حضرت ابن جلا قدس سره فرمودند فقر آنست که ترا نباشد و چون باشد هم ترا
نباشد یعنی تا نباشد ترا میل و طلب نباشد و چون یافتی بر موجود اعتماد نباشد تا حال وجود و حال
عدم یکسان باشد پس فقر عبارت از نیستیست که گفته اند اگر چند سر موسی از دنیا در ملک فقیر باشد
فقر وی تمام نبود و آنچه گفته اند اذا تم الفقر یعنی لا حول و لا قوة و آنچه گفته اند فهو الله یعنی
الا الله و مقام نبوت جامع است در جمیع مقامات را با اینهمه حضرت سید عالم صلی اللہ تعالی علیه
و آله و صحابه و سلم افتخار فقر کردند و فرمودند الفقر فخر می معلوم شد که فقر برتر است از زینبخت
زید که مجرد ترک خلوط فانیست برامید یافت نعمت و خلوط باقی و این را اهل معرفت بیع و
و شد او سلم گویند

جوهر در فقر روزی رؤسای قریش در مجلس شریف معالی بحضرت سرور عالم صلی اللہ تعالی
علیه و آله و صحابه و سلم حاضر بودند و نزد ایشان فقر آنست که صورت مصاحبت و احلاص می نمود
رؤساء قریش ناخوش شده عرض کردند که ما را از ایشان ننگ می آید و مخالفت با ایشان حوار
می نماید اگر ایشان از محبت دور شوند ما و امثال ما بیایند و ایمان آرند فرمان رسید دو کس را
که پروردگار خود را در باماد و شبانگاه بخوانند باز پیغام کردند که اگر ایشان دور نشوند باماد و مجلس نشینند
فرمان رسید که حبس کن خود را با کسانی که پروردگار خود را در باماد و شبانگاه بخوانند باز پیغام کردند که

که در حضور ما بر ایشان توجیه نشود بلکه توجیه بسوی ما رود فرمان رسید که تجاوز نکنند. دوششم توان دیدن روی درویشان اگر چه نزدیک خلق درویشانند لیکن نزد من تو انکار ایشان بخود حضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه وآله و آحابه و سلم غطمت فقر اما خطبه نمودند فرمودند خداوند ادر حیات و ممات مسکین با ششم و حشر من نیز در ممره مسکین بود و دولت فقر خدا یا بمن ارزانی دارد که این کرامت سبب شمت درویشان جوهر حضرت امیر المومنین ابوبکر صدیق رضی الله تعالی عنه فرمودند الا من عوف الله تعالی لم یکن له فاقه ولا وحشته بعضی میفرمایند که لم یکن له فاقه اشاره است بر آنکه اذا تم الفقر فهو الله و لم یکن له وحشته اشاره است بر کمال انس و انبساط

جوهر فقر عبارت از فنا فی الله است و اتحاد قطره با دریا و این نهایت سیر و مرتبه کاملان است و آنچه فرموده اند الفقر سواد الوجه فی الدارین عبارت از آنست که سالک با کلیه فانی فی الله شود بختی که او را در ظاهر و باطن و دنیا و آخرت وجود نماند و بعد از اصلی ذاتی راجع گردد اینست فقر حقیقی و از اینجهت فرموده اند که اذا تم الفقر فهو الله زیرا که این مقام اطلاق ذات حق است و اینجا غیر اعتباری گنجائی ندارد و مجمع اعداد و تعانی اطراف عبارت از این مرتبه است و این سواد اعظم است زیرا که سواد اعظم آنست که هر چه خواهند در و باشد و هر چه در تمام موجودات مفصل است درین مرتبه بطریق اهل کمال الشجر فی النواقة و مجموع عالم تفصیل این مرتبه اند و بیست و بیرون ازین مرتبه نیست و این مرتبه غیر از انسان کامل هیچ موجود دیگر را میسر نیست و ازین جهت است که انسان کامل همه موجودات و سبب ایجاد عالم

جوهر حدیثی که روایت کرده اند بعضی اهل تصوف از رسول مقبول صلی الله تعالی علیه وآله و آحابه و سلم الفقر فخر می و معنی آن ثابت است چنانکه در خبر صحیح ثابت است که مختار گردانید مرا میان آنکه باشم من نبی ملک یا نبی فقیر پس اختیار کردم که نبی فقیر باشم و اکثران بودند فقر فخر موجب باین وجه نمودند که فقر با قناعت و رضا لازم است و آن موجب وصول بمراتب رفیع است و مانع است در اکثر از خلوط انفسانیه بخلاف غنی در اکثر مانع رفعت مرتبه و موقع است در خلوط انفسانیه و ثواب فقر بیشتر است از ثواب انصاف که فقرا داخل شوند جنت را قبل انصاف اگر چه در اعمال مساوی باشند اینک گفته اکثر می است نه کلی زیرا که اگر شخصی را بخواهش حق تعالی بطلب از وی و یا باطل طلب بود و امر الهی بطلب ملک و مختار رسید او را بوجه مانع نیست از رسیدن بمقامات علیه و این فضل که بر این غنی حاصل است نیست مر آن فقرا که باین مرتبه رسیدند چنانکه حضرت سلیمان علیه السلام

ملک و غنی بودند و بمقام اعلی رسیدند و غنا هیچ ضرر بمقام ایشان نکرد و از حضرت سلیمان که دعا کرده بود
برای یافتن ملک چنین که غیر را سزاوار نباشد بامر الهی بود چنانکه شیخ اکبر نص فرمودند بر این و فیصو ص کلم
پس وین طلب بهیچد ممثلی امر الهی بودند و ما جور خواهند شد بدین طلب و همچنین بعض عارفان که اغنیا
بودند و غنا با ایشان ضرر نرسانید در مقامات ایشان - مقام عبودیت فوق همه مقامات ولایت است
و آن استیفاء حقوق عبودیت است و صاحب این مقام نمی بیند چیزی را در ملک خود زیرا که عبد با ملک
نمی تواند شد و همه اشیا را ملک جناب حق سبحانه و تعالی می بیند و خود تصرف نمی کند مگر بامر سید خود و بوجهی
ترک نمیکند حتی از حقوق عبودیت و این مقام محمد است صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم آنسر در عالم
علیه السلام عیبه محض بودند و جناب خداوند تعالی تعبیر فرموده است از انجناب ر و عالم علیه السلام عیبه
و عبودیت رافق و دولت لازم است پس صاحب این مقام خود را فقیر می بیند در کل حال و ذلیل می بیند
خود را بدین مدی الله و این فقر و ذلت عین عزت و است و موجب رفعت عظیمه است لهذا فرمود که فقر فخر من
و این فخر و علیه السلام ظاهر شود بر وز قیامت بر همه کسان و این فقر سید الاولین و الاخرین است
صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم و همه مامور با اتباع او شدند - ملک العلماء و شیعی معنوی
چو هر صاحب فوائد الفوا و قدس سره میفرماید که سخن در معامله فقر افتاد و بیع و شرا و ایشان
حضرت سلطان المشایخ قدس الله تعالی بیره الغریز فرمودند که شیخ بدر الدین احواتی یکی را شطرنجی
داوند فرمود که این را بیازار بپرو و بفروش بعد از آن فرمودند که درویشان فروشی اتماس کردند که
درویشان فروشن چکونه باشند فرمودند که بخانه بازیاری بپرو بپای که بدیند بفروشی
چو هر شیخات مذکور است که حضرت خواجه صید الله احرار قدس سره و معنی آیه یا ایها الناس
اتم الفقر و الی الله میفرمودند که آدمیان محتاج حق سبحانه اند و چون حق تعالی بعلم قدیم خود میداند
که آدمی بحسب مقتضای بشریت بنان و آب و اسباب دنیوی محتاج خواهد بود لاجرم حال قیومت خود را
از مظاهر اشیا ظاهر گردانید تا آدمی بهر چه محتاج شود فی الحقیقت محتاج بحق سبحانه باشد از وجه
قیومت وی تعالی شانه

چو هر فقره ای چنانکه شیخ اکبر قدس سره فرموده اند آن کسانی که منقر و محتاج شوند باعتبار آنکه هر چیز
مسمی است پس عامه انسان محبوب اند با شیا از حق و این فقر اسادات می بینند اشیا را مظاهر حق
که تجلی کرده است درین اشیا برای عباد خود پس این فقیر در احتیاج خود بسوی سمع و بصر هم محتاج نیست
مگر بحق چه سمع و بصر مظهر حق اند و همچنین جمیع اشیا باین مرتبه است که مظهر حق است و این حال فقر است و

فقیر آنست که محتاج به رشتی باشد و بسوی خود کسی را محتاج نبیند که خود را عباد می بیند و کامل است و عبادیت پس این فقر است و اعظم حال است از حالات بایزید سوال کرد تا از حق بما ذوالقرب الیک چه چیز قرب حاصل کنم تو ای الله تعالی در جواب فرمود یا لزله و الا فقار تقرب حاصل کن بابت و افتقار یعنی خود پیش هر خلقی ذلیل و خوار باش و خود را در همه حال مفتقر بسوی حق دان بهر نظر که حق ظاهری شود - شرح مشنوی

جوهره جمله ما و من به پیش او نهید + مالک ملک اوست ملک او را دهید - یعنی جمله اشیاء تسلیم او بجان بکنید که او مالک همه کائنات است و شما فقیر هستید اصلاً شما را ملک نیست چنانکه الله تعالی میفرماید و انتم الفقراء الی الله تعالی شیخ ابونزید را قدس سره فرمود متقرب شو بسوی من بآن چیز که نزد من نیست ابونزید قریب سره عرض کرد که چه چیز است که نزد تو نیست ای الله فرمود که ذلت و افتقار است که نزد من نیست متقرب شو بابت و افتقار پس کمال ولی آنست که خود را فقیر الی الله داند در همه اوقات و این فقر انصب العین دارد و بحسب ظاهر او مفتقر است بایشیا و حاجه از ذات چنانکه محتاج است بسطآن و اموال و لباس و غیر آن و یا داخله در ذات چنانکه مفتقر است بسوی قومی خود پس آن ولی این فقر افتقر بسوی حق داند و مشهود می باشد که اینهمه محتاج الیه می نماید همه مظاہر حق اند و این حاجت که هست بسوی ظاهریست نه بسوی مظاہر و شیخ الکیر فرموده که از اولیا فقرا اند و آنها کسانی که محتاج می شوند بسوی هر نفسی من حیث آنکه آن شی عین سبی الله است چه حقیقت آیه است از آنکه مفتقر شود احدی بسوی غیر الله و الله تعالی خبر داده است که همه افراد انسان فقیر و محتاج اند بسوی الله علی الاطلاق بلا تخصیص پس دستم که حق ظاهر است در صورت هر نفسی مفتقر الیه است و اکثر ناس محبوب اند بایشیا مفتقر الیه از الله تعالی و گمان می برند که ما محتاجیم بغیر الله تعالی و این میدان که اولیا الله اند می بیند اشیاء مظاہر حق و حق متجلی شده است در این مظاہر برای عباد خود پس نیست محتاج این فقیر مگر بسوی الله در احتیاج بسوی اشیاء پس چه لطیف است سرایان حق در موجودات و سرایان بعضی در بعضی الله تعالی میفرماید و ما خلقت این و الانس الا ليعبدون نه پیدا کردم جن و انسان را مگر برای آنکه عبادت کنند مرا یعنی ذلیل باشند پیش من و تذلل حاصل نمی شود مگر آنکه دانند بمعرفت شهود مراد همه اشیاء پس تذلل شوند مرا که ظاهراً هم تذلل شوند مظاهراً و فقیر آنست که تذلل شود بسوی هر شی تا این مشاهد پیدا شود و نه مفتقر شود بسوی کسی هیچ چیز و هیچ احد در شهود می پس این اسنی حالات است و شیخ الکیر تحقیق فقر

بوجه اتم فرموده گفته که فقر و حاجت و ذلت صفت ذاتیه است انسان را و انسان بهر وجه فقیرست بسوی الله
 و در مطالب هر که ظاهر شود و فرموده که غنی صفت حق است و انسان موصوف نمی شود و اصلا چه الله تعالی مصالح
 ایشان در استعمال اعیان بعضی شایا گردانید پس ناچارست که آن اشیا استعمال نماید پس بسوی این اشیا
 فقیر و محتاج است و او را غنا نیست بهمه حال پس او فقیرست بهمه وجوه بسوی الله - همه کائنات ملک الله است
 و انسان بهر وجه فقیر و ذلیل است و این مشهودست مرعوف را پس می باید انسان را که هر چه مسلم دارد
 بسوی و خود را خلیفه داند و تصرف کند بوجه خلافت نه بوجه آنکه ملک خود داند که منافعی معرفت مشهود
 می است لیکن بوجهی که بشرع تشریف بان اذن داده است - شرح ثنوی معنوی

جوهر در ویش بافتح بمعنی خواننده از دریا و این در اصل در ویز بود زارا نشین معجزه بدل گرداند و درین
 در اصل در آویز بود بمعنی آویزنده از در چون گدا بوقت سوال از در ثامی آویز یعنی در بار ایگیر و پس از
 گدا در ویش گفتند و بعضی محققین نوشته اند که در ویش در اصل در یوز بود و در میان یا و او قلب مکانی
 گرداند و در ویش شد بعده زارا نشین بدل گرداند و یوز صیغه امرست از یوزیدن که بمعنی جستجو کردن است
 این وجه آخرین مستفادست از سراج اللغات و وجه اول که سابق مذکور شد از مدار و مویده و سرور و
 سراج و چون اطلاق این لفظ بر خدا رسید گمان گشته نشین صادق نمی آید و زیبا نمی نماید لهذا فقیر
 صاحب معرفت را بجهت تمیز در ویش بضم دال باید گفت و در مفسرورت مرکب باشد از ویر که بمعنی مرواریدست
 و ویش که در اصل ویش بود و فریاد علیه ویش که کلمه تشبیه است چنانکه سارفر یا علیه سر بعد و او را کسره داده
 الفت را بقاعده امل یا می مجهول گرداند کسی از اهل لغت این وجه نوشته فقیر مولف بدعای درویشان
 از قوانین فارسیه استخراج نموده - چنین مذکورست در غیاث اللغات -

جوهر در ویش باصطلاح این طائفه علیه آنست که در پرتو نور تجلی نیست گشته و در فنا از خودی

عین بقابحی یافت

جوهر در بیان آنکه فقیر صابر فاضل ترست یا غنی شاکر صاحب مجمع السلوک قدس سره
 میفرماید که فقیر صابر ترست و یک شیخ جنید بغدادی و خواص و ابوالنجیب سهروردی و بیشتر علماء و فاضلست
 از غنی شاکر و علامت آن فقیر آنست که از زوال فقر چنان ترسد که غنی از زوال غنا اما دلیل بر آنکه فقیر را
 بر غنی فضلست قوله تعالی المی علی الله تعالی علیه وآله و صحابه وسلم و اصبر نفسك مع الذین
 یدعون الیه بالحق و العشی یریدون وجهه و این امر از جهت فقر و وجوبی دیگر فرموده و لا
 تطعوا الذین یدعون الیه بالباطل و العشی یریدون وجهه و این نیز از بهر همان فقر و وجوبی

مشہورست بدخل فقراء امتی اکبنتہ قبل لا عنیا و نصف یوم و ذلک خمساً عامہ و در حدیثی باب بعین
خریفا و از اربعین خریفا چهل سال مرادست و مراد ازین تقدیم تقدیم درویش حرصیست بر تو نگار حرصی و
تقدیم پانصد سال تقدیم درویش زایدست بر تو نگار حرصی و نیز در خبرست کہ جبریل علیہ السلام بحضرت
مرور عالم صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ و صحابہ وسلم عرض کرد کہ خداوند تعالی سلام میرساند و میفرماید کہ این
کوہ ہار از گر و انجم و باشا باشند فرمودند دنیا سرامی کسیست کہ او را سہرا باشد و مال کسیست کہ او را مال نباشد
آنرا کسی جمع کند کہ عقل ندارد و در خبرست کہ آخر پیغمبران کہ در بہشت رہود حضرت سلیمان بن داؤد و اندوہ
ملک او و آخریان من کہ در بہشت ہرود عبدالرحمن بن عوفست برای تو نگار می او و در خبرست از اہل بیت
کہ فرمودند حضرت سید عالم صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ و صحابہ وسلم چون خداوند تعالی بندہ را دوست دارد
مبتلا کرداند و چون بدوستی کامل او را دوست دارد او را سہرا بگرداند یعنی او را نہ اہل گذارد و نہ مال و
مردے بخیرت حضرت ابراہیم اہم قدس سرہ دہ ہزار درم آورد قبول نکردند و فرمودند میخواہی کہ نام من
از دیوان درویشان پاک کنی اہل تصوف میفرمایند معراج الفقیر فی لیلۃ الفناقہ فقر سری از سہراست
در ملک و ملکوت ہر چہ بود در نظر حضرت سید عالم صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ و صحابہ وسلم در شب معراج
نہادتند بگوشتہ چشم نگریستند و فرمودند الفقر فخر می آرا و ترا چہ نمرود و فرعون را دادند نہ اندہند و زیر
این سری دان نہ بینی کہ حضرت سید المرسلین صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ و صحابہ وسلم از شب معراج باز آمدند
و رخا نہ قوت یک روز نبود این عطا قدس سرہ گفت تو نگار شاگرد فاضل ترازد درویش صابر حضرت جنید
بغدادی قدس سرہ این عطا ابراہمی این دعا و بد کردند پس او مبتلا شد بکشتن فرزندان و مالت مال و
زوان عقل چہار دہ سال و رجوع کرد بفضیل درویش صابر بر تو نگار شاگرد و در خبرست کہ درویشان پیش حضرت
سید عالم صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ و صحابہ وسلم نہالیدند از سبقت تو نگاران بخیرات و صدقات و حج و غیرہ پس
حضرت مرور عالم صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ و صحابہ وسلم ایشان را اکلمات آموختند و تسبیح و فرمودند کہ
ایشان بدان بیش از ان یا بندہ کہ تو نگاران یافته اند پس تو نگاران نیز کلمات آموختند پس درویشان
بجنود حضرت مرور عالم صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ و صحابہ وسلم باز گشتند حضرت مرور عالم صلی اللہ تعالی
علیہ وآلہ و صحابہ وسلم فرمودند ذلک فضل اللہ یؤتہ من یشاء و درایتست از انش بن مالک
کہ درویشان رسول فرستادند بخدمت حضرت سید عالم صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ و صحابہ وسلم و آن رسول
التماس کرد کہ درویشان عرض میکنند کہ تو نگاران در بہشت روند کہ حج میکنند و مانعی تو انیم و عمرہ می کنند
و مانعی تو انیم و چون بپا نشوند مالہمی خود خرج می کنند فرمودند کہ درویشان را از من برسان کہ بہر کہ از شواہد کہ

و ثواب امید دارد و راه خصلت باشد که تو نگران را نبود اما یک خصلت آنکه در پشت غرمت است که اهل بهشت
 در آن همچنان نگرند که اهل زمین در ستارگان آسمان و دران در نزد و مگر پیغمبر در ویش یا شهید در ویش یا مومن
 در ویش دوم آنکه در ویشان پیش از تو نگران به نیم روز و آن پانصد سال باشد و بهشت روند سوّم آنکه چون
 تو نگران جهان اند گویند و در ویش هم گوید تو نگر بدر ویش نرسد اگر چه ده هزار درم در آن نفقه کند همچنین همکاران
 نیک و این دلیل است بر آنکه آنچه فرمودند و لک فضل الله یوتیه من یشاء بدان زیادت ثواب در ویشان
 خواست بر ذکر کذا فی ترجمه الاحیاء و درین جواب محل نظر است زیرا که جوابی ظاهر با تکلف است اولی آنست
 که بگویم و لک فضل الله یوتیه من یشاء غایت بیومی گفتن تسبیحات مراد باشد یعنی گفتن تسبیحاتی که شما
 می گفتید ایشان هم میگویند فضل خداوند تعالی است و ازین فضل غنی بر فقیر نیاید زیرا که در گفتن تسبیحات
 فریقین برابرند و آنچه در حدیث است الیه العلیا خیر من الیه السفلی یعنی دست برتر که دست دهنده است
 بهتر است از دست فروتر که آن دست ستاننده است علی ما ورو فی تتمه بحال حدیث و الیه العلیا
 بی المنطقه و الیه السفلی بی السائله پس محققان میفرمایند که بهتری دست معطی نه بدین وجه است که
 وی غنی است مال میدهد بلکه بدین وجه است که از مال بیرون می آید و بصفت فقر خود را می آراید پس همین
 حدیث که در فضیلت سخا و عطاست دلیل است بر فضل فقیر بر غنی نه فضل غنی بر فقیر که غنا نشان بوجود است
 و غنا او با سبب نیست ذاتی است بزرگی فرماید که اگر اغنیاء صاحب صدقه باشند فقرا صاحب صدق باشند
 و صدقه هرگز مانند صدق نباشد پس هر که فضل نه غنا و انفاق و عطا را بر فقر بسبب سخا و عطا چنان بود که کسی فضل آید
 معصیت را بر طاعت باعتبار فضل توبه و توبه را بر فضل است از به ترک معصیتی که مذمومه است نه باعتبار نفس معصیت
 همچنین فضل انفاق و عطا که هست از بیرون آوردن مال است که شاغل است مرزده را از خداوند تعالی و در خزانه
 جلای مذکور است که صاحب کشف المحجوب قدس سره میفرمایند که ید علیا ید فقیر است زیرا که ید فقیر بذیبت
 من الله تعالی است و زکوة حق فقیر است و فقیر حق خود می ستاند و فرمودند که ید فقیر معطیه است زیرا که معطی
 ثواب است و آن باقی است پس علیا ید اخذ است و ید معطی ید سفلی باشد زیرا که فانی میدهد و در ویش قانع
 فاضله از تو نگر حریص ممسک باشد و تو نگر می که مال خود در خیرات نفقه کند فاضل تر از در ویش حریص بود
 اما تو نگر می که مال تمتع گیر و اگر چه در مباح باشد فاضلتر از در ویش قانع نباشد -

چو بهر در صدق صاحب معصباح الهدایه قدس سره میفرمایند که صدق از جمله مکارم اخلاق است و
 حضرت سید عالم علی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم بر آن تحریر فرمودند علیکم بالصدق فانه یهدی
 الی الخیر و مراد از صدق فضیلتی است - اسخ و نفس آدمی که اقتضای توافق ظاهر و باطن و تطابق سر و علانیته

او کند اقوالش موافق نیات باشد و افعالش مطابق احوال آنچنانکه نماید باشد و لازم نبود آنچنانکه باشد نماید
چه ممکن است حقیقت اخلاص بر کتمان بعضی از احوال باعث شود و در صدق ریاض ممکن است چه ریاض اطهار
خیر است و در نظریه شاید که در آن اظهار صادق بود لیکن مخلص نباشد و حقیقت صدق اصلی است که فروع جمله
احوال و اخلاق پسندیده از آن متفرع و منشعب اند و صدق درجه ثانی نبوت است جمله سعادت دینی و دنیوی
تحتاج از دواج صدق و نبوت اند اگر صدق نبودی که حامل نقطه نبوت گشتی و نتیجه اینها عیب بجهول نه پیوستگی
پس بنا بر همه خیرات بر قاعده صدق بود از حضرت سید الطائفه شیخ جنید بغدادی قدس سره پرسیدند که میان
صدق و اخلاص ترجیح فرق است فرمودند علی الصدق اصل و هو الاول و الا اخلاص فرع و هو تابع
و هرگاه که نفسی بکمال صدق شتاق کرد و چنانکه ظاهر و باطن او بایکدیگر متساوی شوند اسم صدیقی بر او افتد
و فروع اخلاق حسنه از وی منشعب گردد و اصول صفات ذمیه از وی منترع شود و صدق حدیث پدید آید
و کذب و افراد بهتان بر خیزد و انصاف روی نماید و دعوی متواری می شود و وفا بجای اخلاص و عدل استند
و وفاق بجای نفاق نشیند و غش بصفا و خیانت بامانت مبدل گردد و حریت ثابت شود و تکلف بر خیزد
و علامت صادق آنست که اگر تقدیر او علانیه گردد و خلق عالم بیکبار بر حال او مطلع شوند متغیر و ثمر ساز
نگردد و علامت صدق محبتش آنکه دعوی محبت برود و شواهد و خلاف مراد آسان و علامت کذب آنکه
بر عکس این بود و صادق کسی را گویند که او راست بود و اقوال خویش و صدیق کسی را گویند که او راست بود
در جمیع اقوال و افعال و احوال -

جوهر در مقام صدق شیخ قطب الدین دمشقی قدس سره در رساله مکیه میفرماید ششم الصدق
و هو استواء السیر و العلانیه و ذلک بالاستقامه مع الله تعالی ظاهر و باطن او علانیاً
پس از مقام فقر صدق است و آن برابر کردن است نهان و آشکارا و این برابری کردن بسبب استقامت
یافتن باند او و تعالی ظاهر و باطن نهان و آشکارا یعنی هرگز او را ظاهر و باطن با حق تعالی استقامت بود
که جز حق تعالی در خطر نکند و برابر کردن نهان و آشکارا و سه راه مسلم شود -
جوهر در مقام صبر شیخ قطب الدین دمشقی قدس سره در رساله مکیه میفرماید ششم العبر و هو ترک الشکوی
الی غیر الله تعالی پس از تعبیر مقام صبر است و آن ترک گله کردن است بسوی غیر الله تعالی و صاحب
مجمیع السلوک قدس سره میفرماید که درین اشارت است که اگر این گله بده را باند او و تعالی افتد آنرا
شکایت مگویند بلکه اظهار عجز و بیچارگی خود است و نه معنی در تضرع محمود است حضرت سهل عیبه الله تشریح
قدس سره میفرماید الصبر انقطاع الفرج من الله تعالی غیر بشرط بودن کشادگی از حق تعالی

بدان معنی که ناله و قال الله تعالی و الصابرين فی الباس و الضراء و حین الباس و تلك الذین صدقوا و اولئک هم المتقون باسار مصیبت است و ضراء درویشی است و حین الباس هنگام کارزار یعنی صبر کنندگان درین حالتها ایشان صادقانند و ایشان سقیان و زخیر است که الایمان نصفان نصفه شکر و نصفه صبر یعنی موجب ایمان و نیمی است نیمی شکر و نعمت و نیمی صبر در بلا اگر بنده شکر و نعمت کرد و صبر در بلا بداند آنجا ایمان و توحید است و اگر دعوی ایمان و توحید پنهانی و این هر دو نه پنهانی بدانکه آنجا دعوی مجرب است و دعوی مجرب گواه معلوم است و از امیرالمومنین اسد الله الغالب کرم الله تعالی وجهه منقول است الصبر من الایمان بمنزلة الرأس من الجسد صبر از ایمان بمنزله سر است از تن و تن بجز سر چه بود و همچنین ایمان سبب صبر است

صبر سه قسم است یکی صبر از ایمان عصیان دوم صبر بر طاعت و عبادت که نفس را دشوار است سوم بر مصائب و این اذان هر دو عظیم القدر است مردیست که روزی رتخیز حضرت خداوند تعالی بفرماید کسانے ما که بیلا مبتلا کرده بودم و ایشان صبر کرده اند من شرم میدارم که بر ایشان دیوان عمل نشر کنم یا میزان حساب بر پا کنم

توجه در بحیث الامر مذکور است که سوال کرده از حضرت غوث الثقلین از صبر فرمودند صبر عبارت است از استادن و ساکن شدن به آزمائش و بلا بحسن ادب و ثبات نمودن با خدا تعالی با چشیدن تلخی قضا و اوسه جان اجمل کردن بر کتاب و سنت و صبر چپ قسم است صبر راست و آن ثبات است بر اوامر الهی و بازماندن از نواهی او تعالی و صبر مع الله و آن عبارت از سکون و اطمینان در مقابل جریان قضا و فعل در حق بنده و ظالم کردن غنا با وجود فقر به ترشروئی و صبر علی الله و آن عبارت است از میلان بنده بسوی وعد حق تعالی در برابر و میرزا دار دنیا بسوی عقبی اسهل است بر مومن و بعد از خلق بواسطه حق سخت تر است و میر کردن از نفس بسوی حق سخت تر است و هم صبر مع الله سخت تر است و فقیر صابر بهتر است از غنی شاکر و فقیر شاکر بهتر است از هر دو و فقیر صابر و شاکر بهتر است از همه و امتحان نمی کنند و بلا نمی فرستند مگر کسی را که فی شاکر است و او را

توجه صاحب معراج الہدایه میفرماید که معنی صبر در عورت حبس مرید است از مردی عنده باربط کاه و بیکر و دام و به و اثبات این مقام بعد از مقام فقر از ان اتفاق افتاد که از جمله انواع صبر است بر فقر است بر هر پیش مومن آید از نعمت و بلا بداند که نتیجه قضا و قدر الهی و حاصل ارادت و اختیار حق پس اگر از جمله شکاره بود بران صبر کند و اگر از جمله ماز و محاب بود بران شکر گوید و صبر سه نوع است نفس

و صبر قلوب و صبر روح اما صبر نفس دو گونه است یکی صبر از مراد و دوم صبر بر مراد و صبر از مراد دو گونه است فرض و نفل فرض صبر است از محرمات شرعی که نفس بدان متشوق بود و نفل صبر بر مکاره چون شهوات و زیادت قول و فعلی چه ترک آن از قبیل استحسانات است و صبر بر مکرده هم دو گونه است فرض و نفل فرض صبر است بر اداء فرائض عبادات از صلوة و صوم و زکوة و حج و نفل یا انواع بسیار است مانند صبر بر نوافل عبادات و صبر بر اعانت اقتصاد و صبر بر کتم کرامات و احوال و صبر بر حمل و صبر بر نیت و صبر بر فقر و صبر بر انقباض آن و صبر بر بلا و مصیبت و صبر بر نعمت و عافیت چه صبر بر نعمت تا در مناسبتی صرف نشود و دشوار تر صبر بر بلا است و صبر بر عافیت تا در رفتن نیفتد و دشوار تر از صبر بر مصیبت باشد سمیل بن عبد الله قیس سروده گوید الصبر علی العافیة اشد من الصبر علی البلاء و صبر نفس را صبر فی الله خوانند اما صبر قلب هم بر دو گونه است صبر بر مکرده و صبر از مراد اما صبر بر مکرده یا بر دوام مراقبه و ذکر الله تعالی و آنرا صبر علی الله گویند یا بر التفات بعالم نفس و اشتغال به تدبیر و سیاست او و آنرا هم صبر بقا خوانند و ازین صبر بقا صبر بقا اول بعد المشرقین فرق است چه صبر بقا اول همچون صبر علی الله نیست یا دلی بود که هنوز از شائبه میل بعالم نفس و متابعت هوا صافی نشده باشد و صبر بقا دوم نسبت باولی که بکلی متوجه بعالم قیاس گشته باشد و خواهد که غطاء بشریت که حجاب دوام مشایقه است از پیش بردارد و اشارت علم با بقا و رابطه حیات کالبد که مرکب تکالیف است بر تدبیر مصالح نفس صبر نماید اما صبر از مراد نسبت بصابر اول و دوم از منحنی لغت نفس و هوا بود آنرا هم صبر بقا گویند و نسبت با صابر سوم صبر از مراد و دوام محاصره و مکاشفه بود آنرا صبر عن الله خوانند جوهر بحر العلوم مولانا عبد الله العالی قیس سروده میفرمایند که صبر عبارتست از ترک شکوی بوصول رنج بسوی غیر الله تعالی اما شکوی بسوی الله تعالی مانع صبر نیست بلکه ترک شکوی بسوی او سبب مقاومت با جناب الهی است و این صبر موجب رفعت مرتبه است پس رنج متفصی به نعمت شد پس غصب مشوب بر حمت شده و شیخ اکبر قدس سره میفرمایند که کسی که در رنج این نعمت داند که آن رنج مشوب با آن نعمت است او شاکر است نه صابر که او رنج را رنج نمیداند چنانکه امیر المومنین علیه السلام تعالی عنه در هر رنج که میرسد شکر میگرداند و فرمودند شیخ اکبر که شکوی بسوی الله تعالی منافعی صبر و تقوا نیست زیرا که الله تعالی در حق حضرت ایوب علیه السلام فرمود انا وجدنا صابرا بر شکیه یا تم ایوب را صابر با وجود آنکه شکوی مرض خود بسوی الله تعالی کرده بود

جوهر شخص از حضرت شبلی قدس سره پرسید که کدام صبر اشد است بر صابرین فرمودند صبر فی الله سائل گفت لا فرمودند صبر بقا گفت لا فرمودند صبر مع الله گفت لا فرمودند پس کدام صبر سخت تر است

سائل گفت صبر عن الله شیخ شبلی نعره زدند و فوق همه صبر با صبر باشد است چه حصول آن بقا بعد الفنا
تعلق دارد و هرگاه که بنده از خود قافی و بحق باقی گشت صبر او بل همه او صافش بحق تعالی بود و اشارت
منشأخ و صبر بیشتر آنست که بصبر نفس تعلق دارد و چنانکه قول بعضی است الصبر حبس النفس علی المکرود
و حقیقت صبر آنست که در صبر هم صابر بوده و بنظر فرج چنانکه فرج منافعی صبر است - مصباح
جوهر صبر روح بر دو گونه است یکی صبر بر مکر و ده و آن صبر است بر اوراق بصیرت از تحریف نظر
در مشاهده جمال ازلی و انطواء روح در مطاوعی حیا رعایت ادب بشود و او این صبر را صبر مع الله خوانند
دویم صبر از مراد و آن صبر است از اکتحال بصیرت بنور مشاهده جمال ازلی در حضرت جلال لم نیلی و این صبر را
صبر عن الله خوانند و دشوارتر صبر با اینست چه درین صبر منازعت با روح است و منازعت با روح
و دشوارتر از نفس است و قلب -

جوهر و صبر جمیل صاحب مجمع السلوک قدس سره میفرمایند که صبر جمیل آن باشد که دانسته نشود
که صاحب مصیبت کیست باید که اظهار اندوه و تغیر عادت بر خوردنی و پوشیدنی و آن کارها که در تحت
اختیار او داخل است از آن دور باشد و رضا بقضای حق تعالی ظاهر گرداند و بر عادت خود مستمر بماند و
درمند شدن دل و رفتن آب چشم از حد صابران بیرون نیارد چه این بقضای بشارت است
جوهر در آنکه درجه صبر در مصیبتها یکجه باید سوال درجه صبر در مصیبتها یکجه باید که کار با صید است
و او مفصل است اگر مراد آنست که در نفس او کراهت مصیبت نباشد این در اختیار و نیاید جواب
بیرون آمدن او از درجه صابران بخرج باشد و درین گریبان و زبون خساره و مبالغه و شکایت
جوهر در بیان اهل صبر در مجمع السلوک مذکور است که اهل صبر بر سه مقام اند اول آن ترک
شکایت است و این درجه تا ثمان است دوم رضا بمقدور و این درجه تا پان است سوم محبت است
که مولی با وی کند و این درجه صد یقین است پس مقام محبت عالی تر است از مقام رضا چنانکه مقام
رضا عالی تر از مقام صبر است و این انقسام در صبری مخصوص است و آن صبر است بر مصیبت و بلا -
جوهر در آنکه بر بلا نای حق تعالی صابر بلکه شاکر باید بود و در شحات مذکور است که
حضرت خواجہ عبید الله احراز قدس سره میفرمودند که بر بلا نای حق تعالی صابر بلکه شاکر باید بود
زیرا که حق تعالی را بلا نای صعب تر از یکدیگر بسیار است پس فرمودند که خدمت مولانا نظام الدین
قدس سره گفتند که دو برادران تو امان بودند که از یکدیگر شکم آمده بودند و پشت ایشان بر یکدیگر
چسبیده چون بزرگ شدند دائم زبان بشکر جناب الهی میباری داشتند کسی از ایشان پرسید که با چو

چنین بلا می صعب که شمار اواقع است چه جامی شکر گذار است گفتند ما می دانیم که حق سبحانه و تعالی را
 ازین بلا بلا می صعب تر بسیار است برین بلا شکر می گوئیم که مبادا بیلا می ازین عظیم تر مبتلا شویم ناگاه
 یکی از ایشان بمرد و آن دیگری گفت اینک بلا می صعب تر پیدا شد اکنون اگر این مرد دراز من
 قطع کنند من نیز بمیرم و اگر قطع نمی کنند مرا مرد و کشتی می باید کرد تا وقتیکه بدن می فروود و شود و بپزد
 جوهر در مقام تصحیر شیخ قطب الدین دمشقی قدس سره در رساله مکیه میفرماید: ثم انما المقصود هو
 حمل النفس علی المکاراة و تجرع المرارات پس از صدق مقام صبر کردن است تکلیف و آن
 داشتن نفس است بر مکر و نجات و شداید و خوراندن و چشاندن تلخیهاست یعنی اگر می بالاک صبر
 نباشد بستم خود را در صبر آرد

جوهر در مقام ارادت شیخ قطب الدین دمشقی قدس سره در رساله مکیه میفرماید: ثم الارادة
 و هی استدانة الله و ترک الراحة پس از زهد مقام اراده است و آن دوام رنج کشیدن و
 ترک راحت کردن است شیخ سعد الدین قدس سره در شرح این رساله مسمی بجمع السلوک میفرماید
 ازینجا است که گویند مرید اگر در خلعت کشتن زهر قاتل است هر مدیدی که کرد خلعت گشت از دوسه
 هیچ کاری نیاید و منع کسب در حق کسی بود که اوقات او مستغرق بحق تعالی باشد اگر در کسب غول شود
 در کار او خلل افتد و قوت آن دارد که بکسب ماندن تواند و اگر چنین نبود کسب کردن شاید مصنف
 مقام ارادت را بعد مقام زهد آورد و شیخ نجیب سرودی قدس سره در آداب مقام ارادت را
 از زهد مقدم آورد و الاوالی ما قال المصنف ان مقام الارادة علی ما ذکر لا یصح الا بعد
 تصحیح التوبة و الورع و التثوی و الزهد

جوهر در مقام اخلاص شیخ قطب الدین دمشقی قدس سره در رساله مکیه میفرماید: ثم
 نعم الاخلاص و هو اخراج الخلق عن معاملته الله تعالی پس از رضا مقام اخلاص است و
 آن بیرون آوردن خلق است از معامله که بر اوست حق تعالی است یعنی هر کاری که کن خلق را در نظر نیاید
 و غرضی و مقصودی در معامله خود نباشد الا التقرب به الی الله تعالی

جوهر در اهل شکر صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که اهل شکر دو فرق اند مطلقان و مختصان
 مطلقان اهل نفاق اند که جز بر نعم ظاهره و نیوی شکر نگویند و بر نعم باطنه اخروی مانند بلا و فقر و سوز
 حق تعالی بگردانند و آنرا نعمت بلکه نعمت شمرند و نص تنزیل در حق ایشان اینست و من الناس من
 یعبدا الله علی حرف فان اصابه خیر اطاع به و ان اصابه فتنه القاب علی وجهه و اما مختصان

مؤمنان اند که ثواب فقر و تحمل بلا در آخرت بی گمان اند و آنرا از اجل نعم شمارند و ایشان سه طائفه اند ضعیف و اقویا و اصفیا ضعیف آنند که اگر چه بنعم اخروی ایمان دارند و بران شکر گویند ولیکن بسبب ضعف حال و تشبیه صفات نفوس میل به نعم دنیوی زیادت دارند و بران شکر بیش گویند و اما اقویا آنها اند که بقوت حال میل بنعم اخروی بیش کنند و بران شکر زیادت گویند و تزکیه نفس خود و ران شناسند و اما اصفیا بکلی از تشبیهات و تعلقات بقایا نفوس پاک و صاف شده باشند و ایشان را بخود هیچ اختیار نمانده و باختیار حق تعالی مختار شده و آنچه پیش آمد از بلا و عافیت هیچ طرف میل نکردند —

جوهر در مقام شکر صاحب الهامیه قدس سره میفرماید از آنجست که ثمره صبر جمیل ثواب جزو یک است و اداء شکر بر حصول این نعمت لازم و واجب و مقام شکر تالی مقام صبر آمد و معنی شکر از روی لغت کشف و اظهار است مطلقا و در عرف علماء اظهار نعمت منعم بواسطه اعتراف دل و زبان و اعتراف قلبی موجب اظهار نعمت نسبت بانفس شاکر است و اعتراف لسانی نسبت بدیگران پس کمال شکر با اجتماع هر دو صورت بند و از مغطیات نعم جناب الهی یکی نعمت شکر است که توفیق اداء آن به بنده ارزانی داشته اند پس شکر آن هم واجب بود و اداء این شکر هم میسر نشود الا بعزل و غیبت نفس خود و استغراق در هیچ نعم جناب الهی چنانکه گفته اند الشکر هو العیبه عن الشکر

جوهر در شکر علمی و عملی صاحب الهامیه قدس سره میفرماید که شکر ابدایتی است و نهایت ابدایت او علم است بوجو نعمت و وجوب شکر بران و کیفیت اداء شکر به نعمتی و نهایتش عمل به مقتضای ولالت علم چنانکه بداند که اموال و دنیوی نعم جناب الهی اند و او با اداء شکر از منعم مطالب و کیفیت آن صرف است در مصارف شرعی مانند زکوة و صدقات و عطایا و هدایا و کفران آن اساک یا صرف در وجه معاصی و همچنین بداند که هر یک از قومی ظاهره و باطنه و جوارح و اعضاء نعمتی است و او با استخراج شکر خالص خداوند تعالی را از ان مامور و مطالب و بداند که شکر هر یک علی الیقین حیثیت مثلا داند که زبان نعمتی است و نطق در نعمتی و شکر آن تلاوت کلام جناب الهی و ذکر او سبحانه و اظهار نعمت او و صدق و کتمان آن کذب و بهتان و غیبت و شتم و خشم نعمتی است و بنیائی در نعمتی شکر آن مطالعه آیات قدرت و حکمت جناب الهی و مشاهده و کفران آن نظر ببحرهای و کفاره و فتنول و گوش نعمتی است و شنوای درو نعمتی شکر آن استماع کلام جناب الهی و حدیث نبوی و مواظبه و کفرانش استماع غیبت و لغو عقل نعمتی است شکر آن قبول علوم شرعی و بدایت طرق خیرات و اصلاح امور معاش و معاد و کفرانش رد علوم ایمانی و مکر و میل و تعلم نعمتی است و شکر آن دلالت بر اعمال صالحه و انشاء آن با اهل و کفرانش تعلیم ناهل کردن

نعمت شکر علمی و عملی صاحب الهامیه قدس سره میفرماید که شکر ابدایتی است و نهایت ابدایت او علم است بوجو نعمت و وجوب شکر بران و کیفیت اداء شکر به نعمتی و نهایتش عمل به مقتضای ولالت علم چنانکه بداند که اموال و دنیوی نعم جناب الهی اند و او با اداء شکر از منعم مطالب و کیفیت آن صرف است در مصارف شرعی مانند زکوة و صدقات و عطایا و هدایا و کفران آن اساک یا صرف در وجه معاصی و همچنین بداند که هر یک از قومی ظاهره و باطنه و جوارح و اعضاء نعمتی است و او با استخراج شکر خالص خداوند تعالی را از ان مامور و مطالب و بداند که شکر هر یک علی الیقین حیثیت مثلا داند که زبان نعمتی است و نطق در نعمتی و شکر آن تلاوت کلام جناب الهی و ذکر او سبحانه و اظهار نعمت او و صدق و کتمان آن کذب و بهتان و غیبت و شتم و خشم نعمتی است و بنیائی در نعمتی شکر آن مطالعه آیات قدرت و حکمت جناب الهی و مشاهده و کفران آن نظر ببحرهای و کفاره و فتنول و گوش نعمتی است و شنوای درو نعمتی شکر آن استماع کلام جناب الهی و حدیث نبوی و مواظبه و کفرانش استماع غیبت و لغو عقل نعمتی است شکر آن قبول علوم شرعی و بدایت طرق خیرات و اصلاح امور معاش و معاد و کفرانش رد علوم ایمانی و مکر و میل و تعلم نعمتی است و شکر آن دلالت بر اعمال صالحه و انشاء آن با اهل و کفرانش تعلیم ناهل کردن

دار دست ولیکن فائده آن مشروط است بجازجت و معاودت با خوف و اهل رجاء و طائفة اند طالبان
 حظ و طالبان حق هر که رجاء او بر نیل خط و نیوی یا اخروی مقصور بود و خلاف آنرا کاره باشد رجاء و طائفة
 اعتراض بود اما رجاء طالبان حق ببقا^{باقی} او عین موافقت مراد او باشد نه مظنه اعتراض چه اعتراض طلب
 مخالفت مراد اوست و طلب بقا او مخالفت مراد او نه و علامت صدق رجاء تمایز سبب وصول است بمرجوع
 آن دو چیز اند توجه کلی بدو قطع تعلقات موانع که نفی شرک است و عمل صالح و هر که بخیر امیدوار بود
 و هر عملی که بدان متوسل باشد مسارعت نماید او را مدعی و تمنی خوانند نه صاحب رجاء و موافق این معنی
 قول حضرت شاه کرمانی قدس سره است علامته الرجاء حسن الطائفة و خوف و رجاء مبتدیه و دو قدم تا
 سالکان طریق را که بدان قطع منازل و مراحل کنند گاهی بقدم خوف از ممالک و قوت و سکون
 جانی^{جانی} بلاء^{بلاء}

و قدرت می گذرند و گاهی بقدم رجاء از وطایات یاس و قنوط راه بدر می برند

چو هر در مقام توکل صاحب مصباح الهی^{سستی و ضعف} ایه قدس سره میفرماید که مراد آنه توکل تفویض است
 باندیر وکیل علی الاطلاق و اعتماد بر کفالت کفیل از راق و این مقام بعد از رجاست چه معامله
 تفویض و اعتماد با کسی رود که اول کرم او ملاحظه رفته باشد و توکل نتیجه ایمان است بحسن تدبیر و تقدیر
 عزیز علم و علی الله توکلوا انکمتم مومنین و این ایمانی بود در درجه یقین که صاحب آن بداند که
 جمله امور مقدره مقسوم اند بتقدیر مشیت کامله قسمت عادله و دران بزیادت و نقصان تغییری و ببدان
 و چون این معنی محقق شد علامتش آن بود که زمام تدبیر بقضیه تقدیر سپارد و از حول و قوت خود منخلع
 گردد و حضرت شیخ سری سقطی قدس سره میفرماید التوکل الا التخلل ع من حول و القوة
 و حضرت حمدون قصار قدس سره میفرماید التوکل هو الاعتصام بالله تعالی و توکل عنیا
 عبارتست از اعتماد بر حسن مشیت قدیمه و توکل کفالت اشارتست از اعتماد بر صدق کفالت
 و توکل کفالت داخل بود در توکل عنایت من غیر عکس و متوکل حقیقی آنست که در نظر شهودا و خبر وجود
 مسبب الاسباب وجودی دیگر نگیرد و توکل او بوجود عدم اسباب متغیر نگردد و این توکل کسی را بود
 که بزرگه مقام توحید رسیده باشد و تا رسیدن بدین مقام متوکل در تصحیح مقام خود تکرر اسباب
 محتاج بود چه اعتبار وجود آن در توکل او قاطع باشد لا جرم پیوسته در رفع و دفع اسباب کوشش و
 حال هر تدبیر ایمان خواص قدس سره در تصحیح این مقام تکرر اسباب نیک مشهور است که هرگز
 در مقامی زیاده از چهل روز اقامت نگردی و در اخفاء حال خود از نظر خلق احتیاط مینموی
 تا علم خلق بتوکل او سببی از اسباب رزمش نگردد و طائفة که وجود اسباب پرده حال ایشان بود

توکل بخواب
 چون در بیان
 این سخن از اسباب
 زیاده و غیرت
 سبب اسباب
 درجه متفاوت

تا نظر

تا نظر اغیار بدان نیاید و ایشان در تحت قباب اسباب از نظر غیر مستور باشند و خلق بدارند که ایشان با اسباب
 و ایشان با مسبب لا سباب اند هر که در توکل صاحب یقین و تمکین شود مراد از هیچ عارضی و حادثی منزعج و محتاج
 نگردد و وقتی حاجتی از حضرت جنید بغدادی قدس سره پرسیدند که اگر ما در طلب رزق سعی نمایم چگونه باشد
 فرمودند که اگر میدانید که رزاق شما را فراموش کرده است و طلب رزق سعی کنید گفتند پس در خانه
 نشینیم و توکل کنیم فرمودند جناب خداوند تعالی را توکل خود امتحان نکنید که جز حیران نصیبی نباشد
 گفتند چه حیل کنیم فرمودند ترک حیل - و شیخ قطب الدین دمشقی قدس سره در رساله مکیه میفرماید که توکل
 علی الله تعالی و بهو الاعتماد علی الله تعالی فی الوعد و الوعید باز الیه الطمع بمن سواه
 پس از اخلاص مقام توکل است بر خداوند تعالی و آن اعتماد کردن است بر خداوند تعالی در وعده
 و وعید بدو کردن طمع از کسی که جز او است و عدو غیر گویند و وعید در شر و در مجمع السلوک مذکور است که
 علامت متوکل سه چیز است یکی آنکه سوال نکند و بدل طمع کسی نکند که الطمع اهم است بجا نیست دوم آنکه اگر
 کسی ویرانی سوال بدو نکند سوم آنکه اگر برسد حبس نکند و نگاه ندارد

چون در آنکه فقیری که مال ندارد پنج حال دارد صاحب مجمع السلوک قدس سره میفرماید
 فقیری که مال ندارد پنج حال دارد حال اول که عالی تر است چنان باشد که اگر مال بدو رسد آنرا کرامت
 دارد و بدان متاد می شود آن زبده است و نام صاحب آن زبده مال دوم آنکه در آن رغبت ندارد
 و کرامت ندارد صاحب این حال را راضی خوانند سوم آنکه وجود مال نزدیک آن دوست تراز
 عدم آن باشد آنرا قانع خوانند چهارم آنکه نا طلبیدن بجز باشد و الا راغب بود اگر طلبیدن آن
 یا به طلب مشغول بود آنرا حریف خوانند پنجم آنکه مالی ندارد و بر آن مضطر باشد چون گرسنه که نان ندارد
 آنرا مضطر خوانند و و اما این پنج حال عالی است که آن عالی تر از زبده است و آن اینست که وجود مال
 و فقیر آن نزدیک او برآید باشد پس اگر بیاید بدان شاد شود و نه از آن برنج پس حال او چون حال
 ام المومنین عایشه رضی الله تعالی عنهاست که صد هزار درم بایشان رسیدند و روز تفرقه کردند خداوند
 گفت اگر یک درم برای ما گوشت خریدی به بودی فرمودند مرا یافند آدمی پس کسی که حال او این باشد
 اگر همه دنیا در دست او بود او را زیان ندارد که او مالها را در خزانه خداوند تعالی داند نه در دست خود
 و صاحب این حال را مستغنی گویند زیرا که اولی نیاز است هم از وجود مال و هم از فقدان لیکن غنی
 خوانند تا نام غنی باقی ماند کسی را که غنا و مطلق از همه چیزها او را است و آن اگر چه از مال مستغنی است هم
 بوجود و هم بهیچ چیز از دیگر و جز آن مستغنی نیست پس زبده درجه است که آن کمال ابرار است و صاحب

این حال از مقربان است لاجرم زهد در حق او نقصان است چه حسنات الابراریات المفرین و این برای آنست که کراہت دارند دنیا مشغول است بدنیا چنانکه رغبت کننده است در آن مشغول است بدان مشغول

بجز خداوند تعالی حجاب است از خداوند تعالی

چو هر زاهدی در مسجد معتکف بود امام مسجد او را گفت اگر کسب کنی فاضل تر باشی ز ابد گفت جهود است که هر روز دنان میرساند امام گفت بدون تو در مسجد بهتر ز ابد گفت اگر امامت نکنی ترا بهتر بود که تو وعده جهودی را بدو عده جناب خداوند تعالی که بداون روزی فرموده است ترجیح کردی

چو هر حضرت شیخ ابوسعید خراسانی قدس سره فرمودند که در بادیه رفتن بی توشه و مرافقه رسید از دور مرحله و نیم شاد شد پس در نفس خود اندیشیدم که بزعم جناب خداوند تعالی اعتماد کردم پس سوگند خوردم که در مرحله نروم تا نبرند و خود را در یک تاسینه پنهان کردم اهل مرحله در نیم شب آوازی بلند شنیدند که ای اهل مرحله جناب خداوند تعالی را ولی است که خود را در یک حبس کرده است او را دریابید پس جماعتی بیامدند و مرا بیرون آوردند

چو هر جناب سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم بعد دفن و رویشی فرمودند که روزی که روی این چون ماه شب چهاردهم باشد و اگر در یک خصلت نبود روی او چون خورشید بودی اتماس کردند که آن خصلت چیست فرمودند که وی بسیار نماز و روزه و ذکر داشت لیکن چون زمستان آمدی جل تابستان برای تابستان نگاهداشتی و چون تابستان آمدی جل زمستان برای زمستان نگاه داشتی و فرمودند اگر تو کل کنی برای جناب خداوند تعالی چنانچه حق توکل است شمار روزی دوازده چنانچه پزندگان را که باید اگر سینه برون و شب نگاه سیر باز آیند و بدعای شما که میاز جای بلغزند

چو هر حضرت شیخ سعد الدین قدس سره در شرح رساله مکیه میفرمایند که اگر یکی را کسب مشوش وقت او بود و ترک کسب موجب ترقی در ذکر و فکر و استغراق باشد و مع ذلک برآمدن مردمان و آوردن نیزه چشمه دار و پوشیدن در خانه توکل و ترک کسب کردن اولی و اگر یکی ترک کسب کند و دل او مضطرب شود و بر این مردمان و آوردن ایشان چشمه دار و آنرا کسب کردن اولی زیرا که اتفاقات دل سببی خلق است و ترک آن مهمان ترک کسب چو هر بعضی بجهت صنعت و صلاح وقت در طلب رزق توسل با سباب کنند و بعضی بجهت توحش حال و طلب اختیار کائنات جناب حق سبحانه و تعالی اتفانمایند و بر توکل کنند و هیچ سبب توسل و توسل بر رزق مقسوم نمیند طائفه اول که مبتدیان اند بعضی بکسب توسل نمایند و بعضی بکسب صلاح وقت اتفانمایند و کما و بسا آن چنانکه حضرت ابراهیم او هم قدس سره گاهی بناظرین یا عصا و قلمه ملال یا می نفی جناب

کسب کردی و گاهی که تنها بودی در وقت حاجت بقدر ضرورت طریق سوال سپردی و ابو جعفر حداد که استاد
 جنید بود بین العشائین قدری محتاج از خانه سوال کردی و ابو سعید خزاز در مبدأ احوال وقتی که نیک محتاج
 شدی دست فراوانی و شکیانته گفتی این طائفه را تا ضرورتی و فاقه تمام نبوده است و صلاح وقت مقرون
 باشارت غیب در سوال ندیده اند و در آن برخورد نکشوده اند ما دام تا بتواند سوال نکنند از آن پر خذر باشند
 چه شریعت از آن تحذیر فرموده پس آداب سائل آنست که تا ضرورت باعث نشود در سوال شروع نکند
 ما دام که امکان و طاقت دارد و نفس را بعبر از شستن خود و مطالبه نماید تا آنگاه که درمی از غیب کشاید چه
 هرگاه که نفس در موافقت حاجات با عطا صبر مسامحت نماید غنا حقیقی از ما سواست الله حاصل آید
 طائفه دوم که متوکلان اند یعنی بجهت کمال شغل بحق سبحانه و تعالی و مشاهد جمال توحید و مطالعه توفیقین
 هیچ سبب از اسباب رزق تبسبب ننمایند و از هیچ مخلوق استعانت ننمایند تا سبب الاسباب بهر طریق که خواهد
 رزق بدیشان رساند و ازین طائفه بعضی آنهاست که هر چه خواهند از حق تعالی خواهند تا از سه چیز
 یکی ارزانی دارد و یا عطا مستول یا صبر یا از اله داعیه آن از خاطر و بعضی آنهاست که هیچ نخواهند از حق
 و نه از خلق بسبب آنکه علم دارد و خود را در علم و اراده مطلق محو کرده اند و دانند که علم ازلی را احاطه
 بمصالح آنها از علم ایشان زیاده بود و او را ده کلی را تعلق بخواج ایشان از او جزومی بیشتر و تمامتر باشد
 لاجرم بعلم او از سوال مستغنی باشند چنانچه ابراهیم علیه السلام فرموده علمه سجالی حبیبی عن سوالی از نبی است
 قول آنکه گفت الفقیر لا یحتاج الی الله و متوکلان را اصحاب فتوح خواهند بجهت آنکه از فتوح غیب
 تناول ایشان بود هر چه بیند که از غیب بی تطلع و تشوق نفس فتوح می شود آنرا قبول فرمایند اگر چه بدان
 محتاج نباشند و اهل فتوح بعضی آنهاست که در اخذ و عطا بر سابقه ازلی متوقف باشند بسبب آنکه خود را در
 هر حال بتبعیت هوا متمسک دارند و بعضی آنهاست که در اخذ متوقف باشند و در اعطائه چه در اعطای نفس
 کمتر است و بعضی که در اعطا متوقف باشند و در اخذ نه در محض اختیار و مجرد فعل حق بینند و در اعطا اختیار
 و فعل خود و بعضی که نه در اخذ متوقف باشند نه در اعطا بسبب تلاشی وجود ایشان در نور توحید و تصرف
 در اشیا بحق و امن از عالم هوا و وجود این طائفه در عالم از کبریت احمر غریز تر و نایاب است پس ادب
 تارکان اسباب و متوکلان که تناول ایشان از فتوح بود آنست که پیش از وصول بدرجه اعلی تجلی ذات
 یا صفات یا افعال که مبدأ تجلیات است در تناول فتوح و اعطای سابقه علمی جدید و ادب عین
 مسامحت نمایند و پیش از احکام مقام حریت در قدمگاه احرار قدم نه نهند و حقیقت فتوح آنست که
 آن حق ستاننده از خلق خواه واسطه آن دست مردم بود یا نه خواه سبب معلوم بود خواه نه بشرط آنکه او را

بر مقدمه آن تطلع و تشوقی نه بود و وظیفه وقت صوفی آنست که در هر حالی که باشد از سوال و فتوح ادب آن
نگاهدارد - مصباح الهدایه -

چو هر در مقام رضا صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرمایند که رضا عبارتست از دفع
کراهیت و اختیار در ارتکاب احکام قضاء و قدر و ازین تفسیر محقق شود که مقام رضا بعد از عبور بر منزل توکل
تواند بود چه لازم نیست که بالیقین سابقه قسمت و توکیل قسام کراهیت موجود نباشد و مراتب احکام در دفع
حلاوت نماید حضرت ذوالنون مصری قدس سره فرمودند الرضا استقبال الاحکام بالروح و حضرت
حات محاسبی قدس سره فرمودند الرضا سکون القلب تحت جریان حکم و حضرت بنید بغدادی
قدس سره فرمودند الرضا رفع الاختیار این اشارتست باصل رضا چه رفع کراهیت که محل مقام
رضاست نتیجه رفع اختیارست و همچنین که رضا نفس اثر رضا و قلب است رضا و اثر رضا و رب است
هرگاه نظر رضوان جناب الهی بدل تعلق گیر و صفت رضا در و پدید آید پس علامت اتصال رضوان جناب الهی
بدل بنده اتصال رضا بنده بود و در حال محبت لازم مقام رضا است و رضا و محبت هرگز از بنده مفارقت
نکنند نه در دنیا و نه در آخرت بخلاف خوف و رجا که در آخرت مفارقت کنند و مقام رضا مقام واصلان
نه مقام سالکان و شیخ قطب الدین دمشقی قدس سره در رساله مکیه میفرمایند ثم الرضا وهو التلذذ و التلذذ
پس از صبر مقام رضا است و آن لذت گرفتن است ببلایا و شیخ سعد الدین قدس سره در مجمع السلوک میفرماید
چون بنده بقضا رضا نیاز و بنا آوردن مقدور باز نگرود و در اضطرار بجز عصیان چیزی حاصل نیاید پس
بنده را بکم بندگی در حکم خداوند تعالی رضا باید داد و گردن بتقدیر او سجانده باید نهاد و بزرگان در باب رضا
سخن بسیار گفته اند اما مقداری که دانستن آن چاره نیست آنست که رافعی بخداوند تعالی کسی است که ویرا
الحق اضی بر تقدیر خداوند تعالی نباشد بزرگی فرماید سلامتی یا در عدم یا در قدم اما وجودی که میان دو عدم است
از بهر ابتلا همه با ناست و همه علت چه توان کرد راست گفت ه اسی کاش نبوده عراقی و کرنت
همه فساد باقی - از ابعده رضی الله تعالی عنهما پرسیدند که بنده کی در مقام رضا برسد فرمودند وقتی که در
معصیت و بلا چنان خوش دل باشد که در هنگام نعمت و از حضرت شیخ بایزید بسطامی قدس سره پرسیدند
که چه میخواهی فرمودند که مرا هیچ خواست نباشد و اداوت من در اداوت جناب حق سبحانه و تعالی محبوب باشد
تا مراد من مراد او سبحانه باشد و حضرت شیخ ابوتراب نخشبی قدس سره فرمودند که بمرتبه رضا رسد کسی که دنیا
در دل وی وقتی و مقداری نبوده باشد و امام محمد غزالی قدس سره در کیمیای سعادت میفرمایند که رضا بقضا
خداوند تعالی بلندترین مقام است و رضا بهر چه خداوند تعالی کند ثمره محبت است و ازین فرمودند حضرت

سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه و سلم الرضا و بالقضاء باب الله الاعظم و از قومی پرسیدند
 که نشان ایمان شما چیست گفتند در بلا صبر کنیم و بر نعمت شکر کنیم و بقضای رضا و پیغمبر فرمودند این قوم حکما را ند
 و علماء و فرمودند که خداوند تعالی میفرماید که هر که بر بلا و من صبر نکند و بر نعمت من شکر نکند و بقضای من رضا
 نباشد گو که خدای دیگر طلب کند و فرمودند که خداوند تعالی میفرماید که تقدیر کردیم و بهر چه خواهد بود حکم کردیم
 هر که راضی است رضای من او راست و هر که راضی نیست خشم من او راست و گریه می گفتند اند که رضا به بلا
 و هر چه باشد با ما باشد ممکن نیست و این خطاست بلکه چون دوستی غالب شد رضا بخلاف او ممکن است
 بدو وجه یکی آنکه چنان مستغرق و مدحش شود و بعشق که از خود خود آگاه می نیاید چنانکه کس بود که در حرب چنان
 مشغول شود که در جراحت بروی آید نداند تا آنگاه که خون چشم نه بیند و و بدم آنکه الم دریا بدو لیکن
 چون داند که رضا دوست او در است او بان راضی باشد و حضرت سهل تستری قدس سره در وی داشتند
 و دو آنکه در گفتند چرا دو آنکسی فرمودند زخم است و در نکند و حضرت جنید بغدادی قدس سره فرمودند که حضرت
 سری سقطی قدس سره را گفتم محب الم بلا بیاید فرمودند نه و زنان که در یوسف علیه السلام می نگریستند از
 عقلت جمال او دست پریدند و خبرند آشتند و در مصر قحط بود چون گرسنه شدند سی بدیدار ایشان رفتند
 که سنگی تراشیدند و در دمی این اثر از جمال مخلوق بود اگر جمال غایتی کسی را کشف شود چه عجب اگر از بلا
 بخیبر بود که و بی گفته که شرط رضا آنست که دعا نکنی و هر چه نیست از خداوند تعالی نخواهی و با آنچه هست رضای
 باشی و بر معصیت و فسق انکار کنی که آن نیز از قضا و خداوند تعالی است و از شهری که در آن معصیت
 یا و با غالب باشد نگریزی که این از قضا گر بختن بود این همه خطاست که حضرت سرور عالم صلی الله تعالی
 علیه وآله و صحابه و سلم دعا کرده بودند و فرمودند دعای العباد است و خوردن آب تا نشکی رود و خوردن
 نان تا گرسنگی رود و پوشیدن جامه تا سردی دفع کند خلاف رضا نبود پس دعا کردن تا بلا برود و هم این بود
 اما رضا دادن بمعصیت چگونه روا بود که از آن نمی آمده است و گفته که هر که بان رضا دهد در آن شریک است
 و از جایی که معصیت غالب باشد مهم است که بختن که معصیت سرایت کند و اگر نکند بلا و عقوبت آن میرا
 کند و همچنین اگر در شهری تنگی و قحط باشد روا بود که از آنجا برود و مگر که طاعون بود که از آن نمی است چه اگر نذرستان
 بروند بیمار آن ضایع باشند

جو هر رضا آنست که حق تعالی ترا بعبودیت پسندد و تو حق را بر بوبیت پسندی صاحب امر الطریق
 قدس سره میفرماید اگر صد سال آن کنی که او پسندد برابر آن یک ساعت نباشد که آنچه او کند تو پسند
 و رضا نزد یک مشایخ خاسان از جمله مقامات است و آن از نهایت توکل است و مشایخ عراق گفته

که رضا از جمله احوال است که بکسب بنده حاصل نشود -

چون بعد از خدمت حضرت شیخ برهان الدین قدس سره به سبیل استر شاد پیام فرستاد که مراد بنوالاته رومی داده و جمیعتی که داشتند و بعد م نهاده در جواب وی فرمودند که خلاف عادت و انصراف و منع نیست کرده باید اگر کسوت درویشی و برست لباس خوب باید پوشید و اگر کنج غلت مقرست در سیر و سیاحت باید کوشید و اگر نوافل کثیره معتادست بفریضه و سنن مکه ده اختصار اختیار باید نمود و امیدوارم وصول فیض نامتناهی جناب الهی باید بود شاید که یحیی آب رفته باز آید -

چون بعد از جمع و تفرقه در شرح گلشن راز مذکور است که جمع در اصطلاح این طائفه مقابل فرق است و فرق احتجاب است از حق بخلق یعنی همه خلق بنید و حق را من کل الوجود غیر دانند و جمع مشاهده حق است بی خلق و این مرتبه فناء سالک است چه تا زمانیکه هستی سالک بر حجاب باشد ظهور حق بی خلق نیست و جمع اجمع شود و خلق است قائم بحق یعنی حق را در جمیع موجودات مشاهده نماید که هر جا بصفتی دیگر ظاهر گشته و این مقام بقا باشد است و این مقام را فرق بعد اجمع و فرق ثانی و محبوب بعد الموحود است چه بعد از وحدت صرف که جمع و محو است بمقام فرق و محو تنزل نموده و ازین اعلی تر مقام کامل است چه هر شی چنانچه هست می بیند و میداند و صاحب این مقام وحدت در کثرت و کثرت در وحدت مشاهده می نماید و نزد این کامل وحدت آئینه کثرت است و کثرت آئینه وحدت است و صاحب این مقام چنانچه برویت کثرت محتجب از وحدت حقیقی نمی شود برویت وحدت نیز محتجب از کثرت نمی گردد و سه

فرق چه بود عین غیر انگاشتن صاحب تعطیل اهل فرق دان هر که گوید نیست کله هیچ غیر صاحب جمع است پیش نیست فرق جمع جمعت آنکه حق بنید عیان صاحب این مرتبه کامل بود	جمع غیرش را عدم نپاشتن کوندید از حق درین عالم نشان در یقین او است مسند عین دیر جان او در بحر وحدت گشته غرق در سرایا همه فاشش و نهان ز آنکه این آن هر دو را شامل بود
---	--

و صاحب معبایح الهیه قدس سره میفرمایند که لفظ جمع در اصطلاح صوفیان عبارت است از رفع مبانی و استقامت صفات و افراد شود حق سبحانه و تعالی و لفظ تفرقه اشارت است بوجود مبانی و اثبات عبودیت و ربوبیت و فرق حق از خلق پس جمع بی تفرقه زندگانه بود و تفرقه بی جمع

محض تعطیل و جمع با تفرقه حق صریح و اعتقاد صحیح چه حکم جمع تعلق بروح دارد و حکم تفرقه تعلق بقلب و ما و امثالها
و البته ترکیب میان روح و قلب باقی بود اجتماع جمع و تفرقه از لوازم وجود بود پس عارف محقق پیوسته بروح
که محل مشاهده است در عین جمع بود و بقلب که آله مجاهده است در مقام تفرقه و خلاصه اشارت آنست که
استتار غیبت خلق در غلبه ظهور و استیلا شود حق جمع بود و استتار و غیبت حق در ظهور وجود خلق تفرقه
و عارف سامی شیخ نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره در لوائح میفرماید که تفرقه عبارت از آنست که
دل را با اسطه تعلق با امور متعدده پراکنده سازی و جمعیت آنکه از همه بشنایده واحد پردازسی جمعی گمان
بر دند که جمعیت در جمع اسباب است و تفرقه ابد ماندند و فرقه یقین دانستند که جمع اسباب از اسباب
تفرقه است دست از همه افشانند.

چو هر بد آنکه در مقام جمع عدم امتیاز عابد و معبود و تابع و متبوع است چه جمع مشاهده حق است
بی خلق و این مرتبه فنا سالک است و چون ساکنان مقام جمع پرده دران شرع اند لهذا حضرت
سید الطائفه شیخ ابوالقاسم جنبه بغدادی قدس الله تعالی بفرمودند که جمع بلا تفرقه زنده است
و جمع اجماع توحید یعنی مرتبه جمع نسبت با پوشیداران زنده است و الاستان جام فناء از خود نیست
چو هر بد آنکه بعضی در شود وحدت چنان استملک اند که همه را یک بنیند و این حال فنا و توحید
جمع است و بعضی حقائق موجودات را که عبارات از اعیان ثابت است صورت تجلیات وجود مطلق دانند
در مرتبه علم و موجودات را که ظاهراً وجود اند منبغ با حکام آن تجلیات بنیند و شناسند در مرتبه
عین و این مقام فوق بعید جمع است

چو هر محبوب گوید که همه خلق است و موحد گوید که همه حق است و محقق گوید که من کل الوجود حق
نیست و من کل الوجود خلق نیست بنظر مراتب الوهیت و عبودیت یعنی باعتبار حقیقت حق است
و باعتبار تعین و ظهور بکثرات خلق است و تمیز درین مقام دمزدن ندارد و العجز عن درک
الادراک بکار دارد.

چو هر در تمکین و تلوین تمکین جادادن و پابرجا سازی کردن و بمعنی قدر و توقع و تلوین
گوناگون کردن.

چو هر صاحب معیاج الهدایه قدس سره میفرماید که تمکین عبارت است از دوام کشف
حقیقت اسباب استقارای قلب در محل قرب و تلوین اشارت است بتقلب قلب بیان کشف و احتجاب
اسبب تناوب و تعاقب غیبت صفات نفس و ظهور آن و ما و امثالها شخص از صفات نفس

عجز نکرده و بعالم صفات قلب نرسیده و صاحب تلوین نگونید چه تلوین بحجت تعاقب احوال مختلفه
و مقید صفات نفس را صاحب حال نخواهند پس تلوین را باب قلوب را تواند بود که هنوز از عالم صفات
تجاوز نکرده و بذات نرسیده چه صفات متعدد است و تلوین جایی تواند بود که تعدد باشد و ارباب کشف
ذات از حد تلوین گذشته و بمقام تمکین رسیده چه در ذات بحجت وحدت تغییر صورت نپذیرد و خلاص از تلوین
کسی را بود که دل او از مقام قلبی بمقام روحی عروج کند و از تحت تصرفات تعدد صفات بیرون آید و در
فنا می قرب ذات تمکین گردد و اینجا لطیفه است که چون قلب از مقام قلبی بمقام روحی رسد نفس نیز از
مقام نفسی بمقام قلبی انتقال کند و تلوین که پیش از آن قلب را بود از قبض و بسط و حزن و سرور و خوف
و رجاء درین مقام عارض نفس شود و نفس به نیابت قلب صاحب تلوین گردد و این تلوین در حقیقت
تمکین را قاجار نباشد بسبب عدم احتیاج نور کشف یقین بوجود این تلوین و ممکن نیست که تا رسم شریعت
باقی بود تغییر از طبیعت بکلی مرتفع شود ولیکن این تغییر صاحب تمکین را از مقام تمکین خارج نکرده و
صاحب ریشات قدس سره فرمودند که تلوین عبارت است از گردیدن دل سالک در احوالی که بر او
می گذرد و بعضی گفته که گردیدن دل است میان کشف و احتیاج بسبب غیبت صفات نفس و ظهور آن
و هر آینه سالک را درین مقام توان شناخت از جهت تلوین احوال و می میان صفات متقابله مثل
قبض و بسط و سکر و همود و امثال آن و تمکین عبارت است از دوام کشف حقیقت بواسطه اطمینان دل در
موطن قرب و هر آینه سالک را درین مقام توان شناخت زیرا که صاحب تمکین بمرتبه علم سعت رسیده است
و در اکل و شرب و بیج و شراب و نوم و یقظه و سایر صفات بشری مشابه و مماثل اهل ظاہر شده و تقلید اهل تمکین را بر او
طبیعی و ترک ریاضات و مجاہدات موجب خطر زندیقی است و حضرت شیخ اکبر قدس سره در اصطلاحات خود
آورده اند که نزد اکثر مشایخ تلوین مقام ناقص است لیکن نزد ما افضل و اکمل همه مقامات است و حال بنده در
همان حال است که جناب خداوند تعالی در شان خود می فرماید که کل یوم هو فی شان و تمکین نزد ما تمکین است
و تلوین و مولانا رضی الدین عیبه الغفور قدس سره میفرمودند که معنی کلام حضرت شیخ اکبر که نزد ما اکمل مقامات
نه آنست که هر زمان سالک بتجلی از تجلیات مشرقت شود و یا هر زمان ویرا در کی از مدرکات معلوم گردد بلکه
مراد آنست که حقیقت آدمی بی رنگ شود و مطابق اصل گردد که عبارت از ذات بحجت بی کم و کیف است
پس چنانچه آنجا کل یوم هو فی شان واقع است اینجا نیز هر زمان از حقیقت وی رنگی بیاید و او را تابع خود گردانند
و نسبت حقیقت او به رنگها برابر شود بلکه بر سخطه بمقتضای رنگی از شیونات جناب الهی عمل کند و حقیقت
خود بی رنگ باشد و رنگی نیست که شناختن همچنین شخصی که به رنگها برآید و نسبت او با همه رنگها برابر باشد و حقیقت

لیلی منور شود قوم لیلی گفتند اینقدر رفتنی نیست و لیکن چون خود طاقت دیدار لیلی ندارد عاقبت او را حاضر
 کردند و گوشت خرگاه و لیلی برداشتند نظرش بر عطیعت و امن لیلی آمدن جان بود و افتادن جان فی الجمله
 تجلی حق سبحانه و تعالی سبب استوار خلق است و استوارش موجب ظهور حق تعالی پس هرگاه حق سبحانه و تعالی
 بافعال خود متجلی شود افعال خلق در آن مستتر گردد و هرگاه بصفت متجلی شود صفات و افعال خلق در آن
 مستتر گردد و هرگاه بذات متجلی گردد ذات و صفات و افعال خلق در آن مستتر گردد و حکیم مطلق از حیث
 مصداق عالم حکمت و توسع آثار رحمت بر خواص حضرت خود از بقایای صفات نفوس که نشان استوار اند
 باقی گذارد تا رحمتی بود هم در حق ایشان و هم در حق دیگران اما در حق ایشان تا بمصالح نفوس قیام نمایند
 و ببقای آن درجات قرب حاصل کنند و اما در حق دیگران تا در عین فنا و بخرامی متلاشی و مستغرق نشوند
 و وجود ایشان سبب استیلاء دیگران گردد و بعضی علماء صاحب دل فرموده اند که استغفار حضرت سرور عالم
 صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم طلب این تشر بود تا مستغرق عین شود و نگردد و بواسطه وجود بشریت
 مردم از جناب ایشان منتفع شوند و بحر العلوم مولانا عبدالعلی قدس سره در شرح تثنوی معنوی میفرمایند
 که حضرت موسی علیه السلام طلب رویت کردند از حق تعالی و رویت میخواهد رانی را و مرئی را پس بدون تفرقه
 میسر نمی شود و درین دار با این جسم غفیری بدون افنا میسر نمی تواند شد پس الله تعالی فرمود طاقت
 رویت با بودن تو نمی تواند شد و نیست در طاقت انسان مگر مشایده در تجلی و الله تعالی فرمود که
 اگر در تجلی من بر جبل طور جبل را قرار شود تو هم طاقت رویت خواهی داشت و درین تجلی نه جبل ماند و نه موسی
 علیه السلام ماند پس الله تعالی تعلیم نمود موسی علیه السلام را که در تجلی چونکه تو باقی نماندی و بفنا رسیدی
 پس رانی نماند پس رویت چگونه حاصل شود پس درین تجلی حضرت موسی علیه السلام مشایده حق سبحانه
 و تعالی نمودند و بسبب این مشایده فانی شدند و رویت حاصل نشد پس عدم حصول رویت براس
 اینست که رویت رانی را میخواهد و در تجلی حق تعالی رانی نماند پس منع از رویت از نقصان حضرت
 موسی علیه السلام نیست

چو هر وقت و نفس صاحب صباح الهدایه قدس سره میفرمایند که صوفیان لفظ وقت را
 بر سه معنی اطلاق کنند گاهی وقت گویند و مراد وصفی بود که بر بنده غالب باشد مانند قبض و بسط و حزن
 و سرور و صاحب آن وقت از غایت غلبه حال او را کمال دیگر نمی تواند کرد و چنانکه صاحب قبض که
 از غلبه حال قبض چنان متاثر و ممتلی بود که نه از بسط گذشته اثری یابد و نه از بسط آینده بلکه جمله اوقات
 برنگ وقت حال بنده و نیز تصرف او در احوال دیگران بر وجهی حال خود باشد و نشاء و غلظت او در وقت

حال دیگران از اینجا بود که هر حال که آنها موافق حال خود بنید بر صحت آن حکم کند و اگر برخلاف آن یا بد از آن محتمل داند و معنی وقت بدین تفسیر عام بود هم سالک را و هم غیر سالک را متناول باشد و گاهی هم مراد از وقت حالی بود که بر سبیل هجوم و مفاجات از غیب روی نماید و بقلب تصرف سالک را از حال خود بستاند و منتقاد حکم خود گردد ^{و یا بر دوازده} و این وقت خاصه سالکان است و اشارت بدوست آنچه گفته اند الصوفی این الوقت و فلان حکم وقت یعنی بر ادحق از مراد خود مسلوب است و باختیارش از اختیار خود محبوب و گاهی هم مراد از وقت زمان حال باشد که متوسط بود میان ماضی و مستقبل و نفس عبارت است از دوام حال مشاهده و تواتر و تعاقب امداد آن که حیات قلوب اهل محبت بدان مربوط است بر مثال تواتر و تعاقب امداد انفاس که بقای حیات قلوب است و ابله بدان مشروط است و فرق میان وقت بمعنی دوم و نفس آنست که وقت حالی است در معرض فقرات و وقفات و دوار و لیت در قید و تعاقب و تناوب و ظهور و خفا و نفس حالی است دائم مجرد از قوت و وقوف از اینجا گفته اند ^{مقابل ۱۲}

الوقت للمبتدی والنفس للمنتهی

جوهر در ریشات مذکور است که حضرت خواجه عبید الله احار قدس سره میفرمودند که بعضی از کبریا و طریقت در معنی حدیثی مع الله وقت فرموده اند ای وقت مستمر شامل جمیع اوقات یعنی هر حضرت نبی و اعلی الله تعالی علیه وآله و صحابه و سلم بحضرت حق تعالی اتصالی و ارتباطی حاصل بود بر سبیل دوام که در آن هیچ چیز گنجائی نداشت اما در قوت مدبر که مسمی بالقلب است همه چیز را گنجائی بود از مصباح دنیا و محاربه اعدا و معاشرت از واج طاہرات و غیر آن و بعضی فرموده اند لی مع الله وقت ای وقت عزیز نادور و میفرمودند که خدمت خواجه علاء الدین محمد وانی قدس سره میل بقول ثانی میگردند و میفرمودند که کاملان را بر سبیل ندرت این حال واقع می شود

جوهر وقت در استعمال این طائفه عبارت است از محالی که اندر سر بنده پدید آید و او را بان حال آرام بود و وقتی باشد که عارف را سکون واجب کند و وقتی باشد که شکر واجب کند و وقتی باشد که شکایت واجب کند و وقتی باشد که صبر واجب کند و وقتی باشد که جزع واجب کند و وقتی باشد که گفتار واجب کند و وقتی باشد که خاموشی واجب کند و صحبت خلق واجب کند و عوالت واجب کند ازین گفته اند که عارف ابن وقت خود است و ابن فرزند را گویند یعنی چنانکه نرزند تبع مادر و پدر باشد عارف نیز ظاهر و باطن تبع حق باشد و او در میان نه بر چه از و پرستند جوابی خوبتر از آن نبود که بگوید الله جمیع السلوک جوهر صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرمایند که مراد از نشود و حضور است هر چه دل حاضر است شاهد آتش است آن چیز مشهود است اگر حاضر حضرت حق تعالی است شاهد او است و اگر حاضر خلق است شاهد آن و صوفیان

مستور و رانده خوانند بسبب آنکه هر چه که دل حاضر آن بود آن چیز هم حاضر دل باشد. و هرگاه که لفظ شاید مطلقاً بر صیغه
 واحد استعمال کنند مراد ایشان حضرت حق تعالی بود و چون شواهد گویند بر صیغه جمع مرادشان خلق بود بحسب وحدت
 حضرت حق تعالی و کثرت خلق و چون لفظ شود مجرد گویند مرادشان حضور حق تعالی بود چه بدل ایشان پیوسته
 حاضر و شاید بود و اهل شهود و وظائفند اصحاب مراقبه و ارباب مشاهد اما غیبت و منفیست در مقابله شهود و
 ان بر دو گونه است غیبت مذموم و در مقابله شهود خلق و غیبت محمود و در مقابله شهود حضرت حق تعالی و این بر
 دو قسم است غیبت مبتدیان و آن غیبتیست از محسوسات بسبب غلبه شهود حق تعالی و غیبت متوسطان و
 آن غیبتیست از وجود و غلبه شهود حق تعالی و این نهایت غیبتست و بدایت فنا اما مقام منتیان و آن
 حال غیبتست چه غیبت حال کسی بود که هنوز از مضیق وجود خود خلاص کلی نیافته باشد و بمقام شغف
 وجود مطلق نرسیده و بر غیب و شهادت احاطه نیافته و اهل غیبت مذموم بشاید خلق از شهود حق تعالی
 غائب اند و اهل غیبت محمود بشاید حق تعالی از شهود خلق غائب و اهل کمال راز شهود حق تعالی از
 خلق غائب که داند و نه شهود خلق از حق تعالی و بنا بر این و تعاقب شهود و غیبت محمود و سالکان اهل تلویح
 بود اما واصلان و تکملان را جز و اتم شهود حق تعالی حالی دیگر نبود ایشان را غیبت نبود نه محمود و نه مذموم
 حضرت شیخ شبلی قدس سره روزی در بدایت غلبه حال و هنگام ظهور تباشیر صبح کشف در پیش حضرت
 شیخ جنبه بغدادی قدس سره رفتند منگوه حضرت شیخ حاضر بودند خواستند که پرده کنند حضرت شیخ
 فرمودند که شبلی غائبست تو به حال خود باش همچنان با او شان در سخن بودند ناگاه شیخ شبلی بگریه
 درآمدند حضرت شیخ منگوه خود را فرمودند اکنون وقت آنست که پنهان شوی که شبلی بهوش آمد و دلیل
 بر آنکه غیبت از خلق در شهود محبوب حال مبتدیانست منتیان از آن گذشته و قصه حضرت زینب است
 که در محبت حضرت یوسف علی بنیاد آله و علیه السلام در چه تمکین داشت بشود حضرت ایشان از احساس غائب
 نشده چنانکه معاجبات و لائحات او شان که هنوز در محبت حضرت یوسف و شهود جمال حضرت ایشان مبتدیان
 بودند بعلیه حال شهود حضرت ایشان از احساس غائب گشتند و از پریدن دست خود خیزد استند -
 جوهره آنکه غیبت از خود و حضور بجز حق سبحانه و تعالی بقدر مرتبه محبتست هر که محبت بیشتر غیبت
 از خود و حضور بجز حق سبحانه و تعالی بیشتر

جوهره در برشی که نظر کند و در با منظر یابد و منظر را با خصوصیت منظر و با یکدیگر مخلوط کند و این شهود
 کامل و مکملست و صاحب این شهود را ذوالعین و ذوالعقل گویند و این مرتبه انسان کاملست و بعضی
 منظر را با منظر کاملست و صاحب این شهود را ذوالعین گویند و بعضی منظر را با منظر

و این شهود ناقص است و صاحب این شهود را ذوالعقل گویند.

چون هر دو محو و اثبات صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرمایند که محو در اصطلاح صوفیانیان عبارتست از ازاله وجود بنده و اثبات اشارت است بتحقق آن بعد از محو و محو و اثبات صفات اند با مشیت ازلی و متعلق با راده لم یزل محو است مایشاء و یثبیت مایرید و محو را سه درجه است و درجه اولی و آن محو صفات ذمیمه و اعمال سیئه است و درجه وسطی و آن محو مطلق صفات مستحمیده و ذمیمه و درجه علیا و آن محو ذات است و در مقام با هر محو محو اثبات است و معنی فنا و بقاء محو و اثبات یکدیگر نزدیک است و فرق میان محو و فنا و اثبات و بقاء ادراک نتوان کرد الا با اشارتی دقیق و آن آنست که بقاء حاصل نمی شود و الا بعد از فنا ذات و اثبات لا تمسکیت که بعد از فنا ذات بود چنانکه اثبات اخلاق در قسمه و اعمال حسنه بعد از محو ذات محو ذات محو و سیات اعمال محو است و در باب تجلیه را و همچنین فنا و افعال و صفات بکلی حاصل نشود و الا بعد فنا ذات و محو آن موقوف نیست بر محو ذات پس محو و اثبات از فنا و بقاء عامتر باشند چه فنا و بقاء استعمال نکنند الا در محو بشریت و اثبات الوهیت و در معنی محو چند الفاظ دیگر استعمال کنند چنانکه محو و سحق و طمس و در نه باشد که اگر در میان این الفاظ فرقی ننهند گویند مراد از محو محو اعیان صفات است و مراد از سحق محو عین ذات و مراد از طمس محو آثار صفات و ذات و در بیان تفسیر و مذکور است که محو عبارتست از رفع اوصاف عادت و اثبات عبارتست از اثبات احکام عبادت و محو سه قسم است یکی محو زلت دوم محو غفلت از فهمیر و باطن سوم محو علت از سران پس محو زلت اثبات معاملات بابت تعالی است و در محو غفلت اثبات منازلات است و در محو علت اثبات مواضعات است و این محو و اثبات باضافت بسوی عباد است و اما حقیقت محو و اثبات از جانب حضرت حق سبحانه و تعالی است پس محو چیز نیست که ستر کرد و جناب خداوند تعالی و نفی کرد از عهده و اثبات چیز نیست که ظاهر کرد و محو است مایشاء و یثبیت و حضرت شیخ اکبر قدس سره میفرمایند که محو نزد این طائفه رفع اوصاف عادت است و ازاله علت و چیز است که ستر کرد و الله تعالی و نفی کرد پس عادتیکه در عوامست محو میکند و مخصوص عباد و خود و از خصوص عباد کسانی که اوصاف عادت را محو میکنند از باطن و باقی می ماند و در ظاهر و از جمله عادات توجیه با سبب و محو است و از محو محو زائل می شود و این توجیه و زائل نمی شود و از وی نفس اسباب چه حضرت خداوند تعالی محو نمی سازد حکمت و منع اسباب که اسباب حجب الهی اند موضوع اند مرفوع نمی توانند شد و اعظم حجاب عین عبادست و عین عباد سبب معرفت است چه بدون عین عارف نمی تواند پس ازاله علت در محو و حکم است نه در عین و از جمله حکمت الهیه است که اسباب را باقی دارد و با محو از هر کون

بسی آں اسباب و محو شدن حکم آن

جو هر در تجرید و تفرید صاحب معباح الهدایة قدس سره میفرمایند که مراد از تجرید ترک غرض نیست
 ظاهر و نفی اغراض اخروی و دنیویست باطناً و مجرد حقیقی کسی بود که در تجرید از دنیا طالب عوضی نباشد بلکه
 باعث بران تقرب بکفرت الهی بود و هر که بظاهر غرض دنیا را بگذارد و باطن بدان عوضی در عاقل یا اهل
 طمع دارد و حقیقت از ان مجرد نگشته باشد معاوضه و متاجره در خاطر دارد و همچنین در جمیع طاعات نظر او بر
 ادای حق ربوبیت بود و بهر صورت عبودیت نه بر عوضی و نه بر غرضی دیگر و اما تفرید نفی اضافت اعمال است بنفس غرض
 و غایت از رویست آن بمطالعه نعمت و منت جناب حق سبحانه و تعالی بر خود پس حقیقت تجرید که ترک
 توقع اغراض است لازم حال تفرید بود چه هرگاه توفیق تجرید و طاعت نعمت جناب الهی داند نه فعل و
 کسب خویش بدان عوضی توقع ندارد بلکه وجود خود را غرق منت بیند و صورت تجرید لازم حقیقت تجرید است
 از بهر آنکه داخل است در و اما لازم تفرید نیست چه شاید که با وجود اسباب تفرید حاصل بود و حقیقت تجرید
 لازم صورت تجرید نیست چه شاید که با ترک عوضی متوقع بود و همچنین تفرید لازم تجرید نیست چه شاید که با ترک
 توقع اغراض خود را در کسب مدخل بیند

و در تجرید و تفرید صاحب معباح الهدایة قدس سره میفرمایند که مراد از تجرید ترک غرض نیست
 ظاهر و نفی اغراض اخروی و دنیویست باطناً و مجرد حقیقی کسی بود که در تجرید از دنیا طالب عوضی نباشد بلکه
 باعث بران تقرب بکفرت الهی بود و هر که بظاهر غرض دنیا را بگذارد و باطن بدان عوضی در عاقل یا اهل
 طمع دارد و حقیقت از ان مجرد نگشته باشد معاوضه و متاجره در خاطر دارد و همچنین در جمیع طاعات نظر او بر
 ادای حق ربوبیت بود و بهر صورت عبودیت نه بر عوضی و نه بر غرضی دیگر و اما تفرید نفی اضافت اعمال است بنفس غرض
 و غایت از رویست آن بمطالعه نعمت و منت جناب حق سبحانه و تعالی بر خود پس حقیقت تجرید که ترک
 توقع اغراض است لازم حال تفرید بود چه هرگاه توفیق تجرید و طاعت نعمت جناب الهی داند نه فعل و
 کسب خویش بدان عوضی توقع ندارد بلکه وجود خود را غرق منت بیند و صورت تجرید لازم حقیقت تجرید است
 از بهر آنکه داخل است در و اما لازم تفرید نیست چه شاید که با وجود اسباب تفرید حاصل بود و حقیقت تجرید
 لازم صورت تجرید نیست چه شاید که با ترک عوضی متوقع بود و همچنین تفرید لازم تجرید نیست چه شاید که با ترک
 توقع اغراض خود را در کسب مدخل بیند

جو هر در سکر و صحرای صاحب معباح الهدایة قدس سره میفرمایند که لفظ سکر و عرف صوفیان
 عبارتست از رفع تمیز میان احکام ظاهر و باطن بسبب اختلاط نور عقل در اشعه نور ذات
 و بیان این سخن آنست که اهل وجد و وظائف اند میان ذات و منشأ و جدا اشیاء ذات بود و
 میان صفات و منشأ و جدا آنها عالم صفات و وجودی که از عالم صفات بود آن قوت ندارد که وجد
 از آنها انوار ذات بود پس واحد ذات و جدایت وجد بجهت قوت و غلبه وار و مغلوب سلطنت
 مال گردد و عقلش که واسطه تمیز و بعمر قلب است در توان تراشیدن انوار ذات مختلط شود و سرشته
 تمیز از دست تصرف و اختیارش مسلوب گردد و چنانکه محل حکم ظاهر که تفرقه است از محل حکم باطن که
 جمع است نشأه و بافتشاء اسرار ربوبیت که مکنون خزانه غیب اند مبالغات نماید و بمثل سجانی و انا حق
 زبان انبساط کشاید صوفیان این وجد را باعتبار توان و قوت غلبه مال خوانند و باعتبار رفع
 تمیز سکر اما صحرای عبارتست از معاودت قوت تمیز و رجوع احکام جمع و تفرقه با محل خود و بیانش
 آنست که چون وجود سالک بقلبه انوار ذات فانی و مستحکم شود جناب خداوند تعالی او را وجود
 باقی بخشد که از لغزان انوار ذات متلاشی و مضمحل نگردد و هر صنفی که از وی فانی شده باشد اعاده کند
 پس عقل نیز که باطله تمیز است معاودت نماید و برزخی گردد میان روح و نفس تا هیچ یک از حد خود

و

مخبر صادق صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه وسلم بآن خبر داده است پس ملتذ و مسرور باشد بآن مایل و عاقل
باشد از ماعداد و چون ازین سکر بیدار آید و اختیار صفات ملاحظه نماید البته بآن ایمان آرد و بر مدلول دلیل
خود متفکر نشود و شیخ اکبر فرمودند که این سکران در حال سکر خود در مخبرات بخبر صادق نموده و این نعوت تشبیه
ثابت نموده بدان ما خود نخواهیم شد البته بجهت آنکه سکران معذورست و قسم ثالث سکر الهی که از تجلیات
الیه پیدا می شود و این سکران از ماعداد این تجلیات غائب و غافل محضست و ملتذ از مشاهد این
تجلی باشد و شیخ اکبر میفرمایند که کسی که سکران گشته از مشاهد حق و بآن ملتذ شده و غافل گشته
بآن مشاهده از ماعداد پس صحیح نمی باشد و او را

چو هر سکر حیرت و دشت و دله و پیمان است که در مشاهد جمال محبوب فحاشه بستر محبوب میرد چون
سالک بمشاهد جمال محبوب رسید بواسطه دوری از تفرقه و بعد در باطن وی فرح و نشاط و انبساط
هنوعی در آمد که حس او از محسوسات غافل شد و عقلش مغلوب عشق گشت و تمیز از مابین مرتفع شد
و از غایت بی خودی نمیداند که چه میگوید و این حالت را سکر بجهت آن گفته اند که در اوصاف مذکوره بسکر
ظاهر می مانند و درین حال بود حسین منصور حلاج قدس سره که انا الحق فرمود و شرح گلشن باز
چو هر صاحب گلشن را از قدس سره انا الحق کشف اسرارست مطلق + بجز حق کیست تا گوید
انا الحق + یعنی انا الحق کشف اظهار اسرارست مطلق یعنی بے شائبه شک و شبهه و حاشاکه هرزه و
بے معنی باشد و غیر حق کیست و موجود دیگر کجاست تا انا الحق گوید

چو کردی خویشتن را پنبه کاری	تو هم منصور دار این دم براری
-----------------------------	------------------------------

چو هر صاحب گلشن را از قدس سره میفرمایند که درین سه حالت که فنا و سکر و دلال است اهل دل
مرخص اند بآنکه بهر عبارت که خواهند از آن حالات و حجابانی تعبیر نمایند اما در حالت فنا که غایت
انتفای آئینه سالک و اصل است با اتفاق همه علماء و مکلف نیست و در حالت سکر که از آن است
چون نمیداند که چه می گوید چنانچه مست صوری را معذور میدارند و نیز معذورست و در مرتبه دلال که از
سکر انزال است بواسطه شده اضطراب که دارد و هر چه میگوید نیز معذور است و این رخصت نسبت
بار باب هواجید و صاحب حال است که بسبب شود و وجدان بدان حالات و مقامات رسیده اند
نه آن جماعتی که تقلید عبارات آن کاملان یا گرفته اند و بجز همین تقلید خود را صاحب آن حال
می شمارند زیرا که با اتفاق ارباب طریقت نسبت بآن جماعت بهر چه مخالف شرع شریف از اقوال و
افعال باشد واجب المنع است صاحب گلشن را از قدس سره بے تراگر نیست احوال هواجید و صاحب

کافر بناداتی تقلید + شراح قدس سره فرماید که اگر ترا آن حالات و جداتی که ذکر رفت نباشد و صاحب
و مکاشفه بآن مراتب نه رسیده باشی ز نهاده بجز تقلیدان اهل کمال که صاحب آن حال بوده اند کافر
نشدی و تکلم بآن کلمات نگردی که اتفاق اهل طریقت و شریعت است که هر که بآنها حالات آن
سخنان گوید محکوم بکفر است و منع او واجب

چو هر صاحب گلشن راز قدس سره میفرماید که مجازی نیست احوال حقیقت + نه کس
یابد اسرار طریقت + شراح قدس سره میفرماید یعنی احوال حقیقت که انبیا و اولیا علیهم السلام از آن خبر
فرموده اند مانند لی مع الله وقت و مثل قول حضرت امیر المومنین علیه السلام انما القلم و انما الکرم
المحفوظ و انما العرش و انما الکرسی و انما السموات السبع و الارض و حکایت و بمعنی از اولیا بسیار
منقول است مانند انا الحق و سبحانی ما اعظم شأنی و لیس فی جبتی سوی الله و انا الفاعل فی
هذا العالم و غیر اینها پس کسی فکر باطل نکند که سخنان چند مجازی غیر واقعی است و حقیقت نه داشته است چه
چه این همه احوال کاملان است که در مراتب کشف و شهود برایشان ظاهر شده و ایشان بآن متحقق گشته
و بیان حالات واقعی فرموده اند و نه چنان است که هر کسی اسرار طریقت می تواند یافت چه این معنی شرط
بیشتر است از قابلیت فطری و تأیید جناب الهی و ارشاد شیخ و سلوک و ریاضات و قطع منازل
که از باب طریقت فرموده اند و طریقت سیر خاص مراد است که مخصوص سالکان راه حضرت حق تعالی است
مانند ترک دنیا و دوام ذکر و توجیه بمبدأ و بتلی و انزوا و دوام طهارت و وضو و صدق و اخلاص و غیر آن
و اسرار طریقت عبارت از همان احوال حقیقت است زیرا که طریقت مقدم حصول حقیقت است و
چنانچه طریقت سر شریعت است حقیقت سر طریقت است و طریقت بی شریعت و سوسه است و حقیقت
بے طریقت زندقه و السحار -

چو هر مستی عبارت از حیرت و ولول است که در مشاهد جمال دوست سالک صاحب شهود را
دست میدهد و چهار عبارت از احتجاب محبوب است تحت عزت و ظاهرا شدن پرده های کثرت بر روی
و مدت و این مقام تلوین است یعنی احتجاب سالک است از مقام حال بلند بطور آثار احوال
چو هر اوهنی ازین طائفه بسبب غلبه حال و سکر محبت کلمات و اشارات صادر شده که بفهم اهل
ظاهرا در نیاید و بعضی اعمال و حرکات بوجود آمده که مخالف ظاهر فتوای شریعت باشد آنرا شطیحات
مشائخ و بهنوات ایشان خوانند و بهنات و موهبات نیز گویند کلمات مثل انا الحق و سبحانی و غیر
فی جبتی سواه و انا هو و سواه و افعال مثل تنبیه بر کجیه و خرق ثیاب و القاء در آسم و رآب و القاء
بمنه بالفتح خطا اگر بدن جمیع بهنات ۱۲

بافتن لباب و پر شدن ظرف ۱۲

جوهر باید دانست که اناجی از منصور و بجانی باز بازید و لیس فی جبتی یکی از مشایخ و قم باذنی از شیخ شمس الدین تبریزی در وقت زنده کردن مرده یعنی بر خیز حکیم من و نوره زدن در پیش از شبلی در وقت فوت پسر و خرق ثیاب و القای در اهرام از شبلی و القای نفس در ممالک از حضرت بوده است و در آنون معری در قریه وقت شب که مکان آن قریه بخوف شیر در ناسه خود را وقت شب بنده نموده -

جوهر بداند افتشاد سر حقیقت بجز در حالت مستی و بیخودی مطلق یا در مرتبه مخموری که تمام بخود نیست و از مقام فنا و سار تنزل نموده فاما از غایت حمار آن مستی خود را نگاه نمی تواند داشت جائز نیست و در شریعت و طریقت ممنوع است از باب طریقت می فرمایند هر حقیقتی که شریعت او را رد کند آن نه است و تا زمانی که سالک یا خود باشد و عقلش برقرار بود الفاطی که مخالف شرع شریعت باشد گوید و اگر بجزو تقلید از باب حال گوید با اتفاق اهل الله محکوم بکفر است و واجب المنع -

جوهر نزد بعضی معنی صحیح باز آمدن است بهوشیاری از پس غیبت و سکر غائب شدن بوازوی با قوت که دل صاحب دل را سبب کند - حضرت جنید گوید که سکر را بر صوفی فضل نتواند بود چه صاحب صوفی همیشه مرابط بود و آن مقام تکلیف است و مقام حضرت رسالت و در ترجمه شیر می سکر بر صوفی فضل دارد چه صاحب سکر اهل انبساط بود و او از لطافت جمال در سکر کشت یا بد - مشایخ را و فضل صوفی و سکر اختلاف است قول بازید که سکر مرورا با انبساط راه داید - صاحب ترجمه عوایف گوید سکر از باب غلبه را باشد و آن استیلا می حال است از مشایخ کبار بعض وقت کلماتی متضمن عجایب اسرار غیبی در وجود آید آن بواسطه بقای سکر بود صاحبان صوفی را اینجای راه نیست -

جوهر شیخ عبدالحق محدث دهلوی قدس سره در مرجع البحرین میفرمایند که آنچه ازین طائفه در حالت سکر و غلبه حال صادر گردد و قولاً و فعلاً طریق اسلام در اینجا تسلیم است و ترک مبادرت بانکار و اعراض با عدم جواز تقلید -

جوهر حضرت شیخ سعدالدین قدس سره در شرح رساله مکیه میفرمایند که حضرت شاه سینا قدس سره میفرمودند که برین طائفه چون کسی ظلم کند یا از مال برد و عامی بدنگویند و اگر گویند تو کل باطل شود بلکه چون فندی مال بر دیا کم شود خوشحال شوند و فرمایند که در آن خیریت بوده است - جوهر مریدی - بنده لی شاه سینا قدس سره ایسی آورد شب دندان بردند و پیغام فرستادند که

چیزی بدید و بید حضرت ایشان فرمودند که اراده جناب خداوند تعالی برین رفته بود و خیریت داشت
مال داده آوردن خلاف این راه است شمار انجشیدم و نقل است که اسپ حضرت امام ربیع قدس سره را
وزدان بردند و حضرت ایشان نماز می گذاردند و میزدند و نماز قطع نکردند ازین حال التماس کردند فرمودند
در چیزی بودم که نزدیک من دوست تر از ان بود و دنیا را به حضرت علی فاضل قدس سره را زد و ان
بردند حضرت ایشان میگفت ازین التماس نمودند فرمودند بران بیچاره می گریم که روز قیامت ازو
پرسند و او حاجتی نباشد و روزی در جاک زینیه حضرت شیخ بهاء الدین زکریا قدس سره گم شد.
خبر رسانیدند فرمودند. الحمد لله بعد یافتند باز خبر رسانیدند فرمودند. الحمد لله و فرمودند که گفتن احمد شد

در هر دو بار سبب رفتن و آمدن دنیا نبود بلکه سبب قرار دل بوده است

جو هر توکل اعتماد بر کسی کردن و بحضرت خداوند تعالی سپردن و دل برداشتن از اسباب دنیا و

بحضرت سبب الاسباب توجه نمودن

جو هر بداند این طائفه علیه در بیان حد توکل بسیار فرموده اند هر کسی از مقام خویش سخنی فرموده
و عبارات ایشان هم از ان مختلف گشته بعضی میفرمایند توکل آنست که جناب خداوند تعالی را استوا
داری در عهدی که کرده است یعنی اعتقاد داری که هر چه قسمت کرده است بتو رسد اگر چه جهان بدفع
آن مشغول شود و هر چه قسمت نکرده است بجهد و کوشش تو اگر چه در جهان ست بتو نرسد و بعضی میفرمایند
که توکل آنست که برابر کرد و نزدیک تو بسیار و اندک و موجود و معدوم و بعضی میفرمایند توکل آنست
که ساقط شود خوف و رجا از غیر جناب حق سبحانه و تعالی و بعضی میفرمایند التوکل الاسترسال بین یک
البتد تعالی استرسال آن باشد که هر کجا که بکشد برود و این خطا هرست که شتری بان بزرگی بیچاره بیک
تراسترسال میگردد و توازی فصیحت ترو حکم خداوند تعالی از ان ریمان قوی ترسترسال را این معنی
باشد که هر کجا که بکشد آید و بعضی میفرمایند توکل آنست که بغیر جناب حق تعالی امید ندارد و از
غیر او سبحانه ترسد متوکل آن بود که واثق بود بحضرت حق تعالی که حضرت حق تعالی را در هر چه کند
متمم ندارد و شکایت نکند یعنی در ظاهر و باطن تسلیم باشد. بعضی میفرمایند که اگر دوکان و ماران
چپ و راست تو باشند سر تو برای آن بجنبند و حضرت شیخ بایزید بسطامی قدس سره می فرمایند
که اگر اهل بهشت در بهشت به تنعم رسند و اهل آتش را در آتش عذاب کنند پس تو میان ایشان
تمیز کنی از جمله متوکلان بیرون آئی و حضرت ذوالنون مصری راقی قدس سره از توکل پرسیدند فرمودند
خلع ارباب و قطع اسباب و حضرت شیخ سمری سقظی قاضی سره فرمودند التوکل الانحلال من الحول والقوة و خفت

خواججه بدون قصار قدس سره فرمودند: التوکل هو الایتمصاص ما بابتد تعالی و حضرت شیخ ابوتراب نجاشی قدس سره
صوفی را دیدند که سه روز گرسنه بود بعد از آن دست بر پوست خربزه انداخت فرمودند: تصوف ترا شاید که تصوف
نباشد مگر با توکل و توکل درست نباشد کسی را که پیش از سه روز طعام صبر نکند و نیز درویشی چون بعد از پنج روز گفت که من
گرسنه ام حضرت ابوعالی رودباری قدس سره فرمودند که این را در بازار بپایند و کار کسب فرمایند توکل کار باین نباشد
چو هر حضرت شیخ سعدالدین قدس سره در شرح رساله مکیه میفرمایند: بسیار که زائل کننده صریح است
قطعی و دومی و قطعی قطع چون آب که زائل کننده فقر تشنگی و نان که زائل کننده فقر گرسنگی است و ترک آن بکل از توکل
نیست بلکه ترک آن دشمنی با هم میگرداند و حرام است و دومی چون مانع و افسون و ترک آن شرط توکل است و قطعی
چون قصد و سهل و جز آن ناقض توکل نیست لیکن متوکل را ترک دارد و غنیمت است و گردن آن خصیت
و حضرت امام احمد حنبل رضی الله تعالی عنه فرمودند کسی که اعتقاد بر توکل دارد و دوست دارد که معایب را
خوردن و غیر آن بگذارد و حضرت امام علیهما داشتند و طبیب را خبر نمی کردند پس کمال توکل آنست که
گردانند و دو این ترک مداوی و علاج کسی را میسر آید که پیوسته کشف افتد که اجل او به نهایت رسیده
و دار و سود نخواهد کرد یا آنکه بیمار مشغول باشد بجال خود و بیم عاقبت و گناه و اطلاع جناب خداوند تعالی
بر وی غالب شود و در بیماری از وی فراموش گرداند و دل او بمعاچه نپردازد و با آنکه مقصود بنده از ترک
معاچه آن باشد که بیماری زائل نشود تا ثواب بیماری و بلا بیا بدد آنچه بر بلا جناب خداوند تعالی نیکو
صبر کند چه در ثواب بیماری اخبار بسیار آمده است و گوی که ثواب بیماری بسیار و ید تدبیر را
دوست داشتند و غنیمت شمردند و از علاج باز ماندند تا دهمه متوکلان کامل باشند و جزای صبر بیایند
چو هر بعضی میفرمایند که توکل کسی را درست است که پنج روز چیزی نخورده باشد و بایکی از خلق پیدا نکند
و او را نظر بغیر حضرت حق تعالی نباشد و بتوکل در مسجد نشستن کسی رواست که زمان زمان نظر بر درگفت
که کسی در اید و چیزی بیاید و هر که بدین نیت در مسجد نشیند ضائع ماند و قتی مسافری بجنور حضرت سلطان المشایخ
آمد و بعد چند روز اجازت طلبید و در راهی بملاقات اقارب رفت و نزد یک خانۀ اقارب مسجدی دید و در آن
مسجد بتوکل نشست برین امید که از خانۀ اقارب نان و آب خواهد رسید چند روز در آنجا بود کس از حال
باز پرس نکر و بیحال شد باز بخدمت حضرت سلطان المشایخ آمده سوال کرد که اگر یکی متوکل شود و او را
چیزی نرسد چه کند فرمودند صبر کند تا روز دوم عرض کرد و اگر دوم نرسد فرمودند صبر کند تا روز سوم
عرض کرد و اگر روز سوم نرسد چه چیزی نرسد فرمودند او را بر حضرت خداوند تعالی توکل نبوده باشد آنرا نظر بر
حضرت خداوند تعالی باشد و او را سوم روز ضائع نگذارد و عت تو او را نکند و را خبر کن و در میان اینها

جوهر حضرت شاه شجاع کرمانی را دختر می بود او را در عقد نکاح درویشی داد چون دختر در خانه درویش آمد
 نان خشک دید گفت این چیست درویش گفت دوش باز مانده بود بخت اشب گذاشتم دختر قصد کرد که
 بیرون آید درویش گفت دانستم که دختر شاه با من نتواند بود دختر گفت از بی نوائی تو نمیروم از ضعف
 ایمان و یقین تو میروم که از دوش باز مانده ای و اعتماد بر رزاق نداری ولیکن عجب از پدر خود دارم
 که بت سال مراد خانه داشت و گفت تدا به پر نیزگاری خواهم داد آخر کیسی داد که اعتماد بر خباب حق
 سبحانه و تعالی ندارد درویش گفت این گناه از عذری بود گفت عند آنست که ورین خسانه
 من باشم یا نان خشک.

جوهر در فوائد الفوائد مذکور است که حضرت سلطان المشایخ نعمنا الله تعالی بمجتهم وزرغنا الله تعالی
 بسیرت هم فرمودند که توکل سه مرتبه دارد مرتبه اولی آنست که مردی یکی را بخت دعوی خود وکیل کرد و
 آن وکیل هم عالم باشد و هم دوست پس این موکل ایمین باشد که وکیل دایم که در همه کار دعاوی و
 دناست و هم دوست من است درین صورت هم توکل باشد و هم سوال چنانکه گاه گاه آن وکیل را
 گوید که آن دعوی را چنان جواب گوئی و آن کار را همچنان با خیر رسان و مرتبه دوم آنست که طفلی
 باشد شیر خوار که مادر او را شیر میدهد او را همین توکل باشد سوال نباشد و این طفل نگوید که
 مرا فلان وقت شیر بده همین گریه کند اما او را تقاضا نکند و نگوید که مرا شیر بده او را ثقه در دل باشد
 بر شفقت مادر اما مرتبه ثالث توکل آنست که مرده باشد پیش غسل این مرده را هیچ سوالی و تصرفی
 و حرکتی و سکنتی نباشد هر گونه که غسل را می باید او را می گرداند و می شوید و این مرتبه علی است و مقام بلند
 جوهر حضرت شیخ سعد الدین قدس سره در شرح رساله مکیه می فرمایند که حضرت شاه مینا قدس سره
 میفرمودند که حقیقت توکل در بیابان نشستن است و ترک و تخرید گوشه گرفتن و از اختلاط خلق صوفیه
 و معنی دست داشتن و ترک عیله و چاره و تود و تحجب کردن اگر چه گوشه گرفتن و عبادت مشغول شدن
 و در شهر سکونت کردن نیز از توکل گفته اند لیکن بشرط آنکه شهرت و کثرت اختلاط و منزلت در دل
 نباشد و فی الله از خلق خلوت گیرند و از اختلاط ایشان دل را منقطع دارد

جوهر امی غریز کار توکل قناعت و صبر است بر کرا صبر و قناعت دادند گنجی و ملکی دادند و هر کرا
 و ر بذر و دانیدند خواه بجوارح خواه بدل خوار و ذلیل گردانیدند اگر یکی بجوارح نرود و در دل بویان و
 بویان باشد از جمله سوکالان نباشد متوکل آن بود که بدل و جوارح قانع باشد و بدل و جوارح بغیر
 جناب خداوند تعالی التفات نماید حضرت شاه مینا قدس سره بارها این بیت میفرمودند سه

شیر نر بوسد بلبهام و قانع را قدم

ماده سنگ خاید بندگان پایی مرد هر دو

جوهر بد آنکه مشایخ در بیان حد توکل بسیار فرموده اند و هر کسی از مقام خویش سخنی فرموده و عبارت ایشان هم از آن مختلف گشته بعضی میفرمایند که توکل آنست که اعتقاد داری که هر چه قسمت کرده اند تو برسد اگر چه جهان به دفع آن مشغول شود و هر چه قسمت نکرده اند بجهد و کوشش تو نرسد و بعضی میفرمایند که توکل آنست که برابر گرد و نزد یک تو بسیار و کم و موجود و معدوم و بعضی میفرمایند که توکل آنست که ساقط شود خوف و رجا از غیر جناب حق سبحانه و تعالی و بعضی میفرمایند که توکل آنست که اگر دوکان و ماران چپ و راست تو باشند سر تو برای آنها نبندد و حضرت شیخ بایزید بسطامی قدس سره میفرمایند که اگر اهل بهشت در بهشت بتعمم رسند و اهل آتش را در آتش عذاب کنند و تو میان ایشان تمیز کنی از جمله متوکلان بیرون آئی کما و حضرت شیخ ابوتراب نخشبی قدس سره صوفی را دیدند که سه روز گرسنه بوده دست بر خریزه انداخت فرمودند تصوف ترا شاید که تصوف نباشد مگر با توکل و توکل درست نباشد کسی را که پیش از سه روز طعام صبر نکند و نیز درویشی بعد از پنج روز گفت که من گرسنه ام حضرت شیخ ابوعلی رودباری قاضی سره فرمودند که این را در یازار برید و کار کسب فرمایند توکل کار یابین نباشد کما و حضرت شقیق بلخی قاضی سره فرمودند که توکل اینست که دل تو آرام گیرد با آنچه جناب خداوند تعالی وعده فرموده و علامت توکل سه چیز است یکی آنکه سوال نکند و بدل طمع کسی نکند که الطمع اهم انجاست دوم آنکه اگر کسی ویرایی سوال و بدر نکند سوم آنکه اگر برسد عین نکند و نگاه ندارد

جوهر کسب کردن هیچ در توکل زیانی نیست مگر مبالغت در کسب نماید آن زیان توکل است و دو چیز دیگر یکی دغ کردن و دوم افسون بدین همه توکل را نقصان لازم آید پیغمبران در مرض خود استعمال دوا کرده اند و بدان نقصان در توکل ایشان نیامده است و در امیاء العلوم است که رسول علیه السلام هر شبی سر میگرداند و هر ماهی حجامت کنا نیدی و هر ساله دوا خورد و ندی و بر یکی کسب کرده اند دوا و دزیره بافتی و سلیمان زنبیل بافته اند و همچنین دیگر اگر درین کار نقصان توکل بودی هرگز ایشان نکرده اند و در کیمیا سعادت آورده است که وقتی موسی را علت بیرون آمدن بنی اسرائیلیان بخدمت موسی گفتند که برای دفع این علت فلان فلان گیاه است اگر آنرا بیاورند و استعمال کنند در حال بهتر شود ایشان فرمودند الله تعالی شافیست چند روز گذشت و آن علت زیاده شد باز بنی اسرائیلیان همان گیاه را ذکر کردند موسی فرمودند الله تعالی شافیست تا چند گشت بنی اسرائیلیان آن گیاه را ذکر کردند موسی علیه السلام بهین جواب فرمود که الله تعالی

شافی است بعد از آن وحی نازل شد که اسی موسی تو میخواهی که توکل خود حکمت ما را باطل گردانستی تا
 بهمان دوایی که بنی اسرائیل گفته اند آسمان کنی ماصحت بخشیدی نه بهم
 جوهر بعضی میفرمایند که توکل آنست که بنده پیش از حضرت خداوند تعالی چون میت پیش غاسل باشد و بعضی میفرمایند
 که توکل هنگام زدن است بحضرت خداوند تعالی و بعضی میفرمایند که حقیقت توکل قطع امید و بیم از غیر حضرت
 خداوند کریم است و بعضی میفرمایند که متوکل آنست که مقام یکی آنکه چون بپایند سر کند و چون نیاید صبر و زور و دوم آنکه یا
 و نیافت نزد او یکسان باشد سوم آنکه نیافت را بر یافت برتری نهد که دریافت خودش خود را یافت خوش حضرت خستعالی
 جوهر حقیقت توکل بیرون آمدن است از رویت و سائط و اسباب بکلی بلکه حقیقت آنست که بداند
 که حضرت حق را در فعل و صفت تشریک نیست و تشرکت خود و غیر را در فعل و قدرت و جمیع صفات از میان
 محو گردانده امانت صفات و افعال را بصاحب امانت که حق است و اگذار و خود را در میان بنده گلشن از
 جوهر جناب حق سبحانه و تعالی اسباب نهاده است بمیان و مسببات را بان اسباب ربط
 داده است پس عارف کامل را باید که مسببات را از اسباب طلب نماید و این اسباب حجب ندانند
 که حق تعالی از پرده این حجب مسببات را عطا میفرماید و توکل اگر چه فرض است لیکن منفعت قلبیه است
 منافعی طالب بیات از اسباب نیست و هر چند که نظر عارف از اسباب بر خاسته باشد چنانکه مثلاً
 عرفاست که موثر حق را می بیند و اسباب را بمیان نمی بیند لیکن اسباب را میان نرفته و حق سبحانه
 و تعالی از پرده اسباب میکند اگر چه در مشاهد ایشان نباشد پس طلب مسببات از اسباب با
 توکل بر حق سبحانه از کمال معرفت است و ترجیح جهل یا توکل بر توکل صرف و اطمینان است و این حکم
 عام است خواه مسببات امور دنیوی باشند یا امور اخروی لیکن طلب اسباب امور دنیوی فوق
 حاجت نمی کنند که دنیا را نزل است و فائز دارد و اشتغال بآن بیفائده است مگر آنکه دانند که جمع اسباب
 دنیا و ریه غایت حق باین عارف است پس قبول می کند و در اسباب دنیا و ریه میکند و اگر مرضی حق در آن
 دانند و یا آنکه خلیفه و یا قاضی باشند پس البته آن اسباب را طلب کنند که بآن خلافت و قضایا مشتمل گردد
 پس جهل یا توکل البته راجع و افضل است و نفس الامر و طریقت - ملک العلماء
 جوهر در فتوحات مذکور است و منقول است از سهیل بن عبد الله تستری در رساله تفسیر توکل عبارت
 از اعتماد بر خداوند تعالی و انقطاع از اسباب و تکیه بر اسباب و اقبال بدانکه هر چه میرد از امتد میرد سبب میان باشد
 یا نباشد و خود را پیش او سبحانه مثل میت داند دید غافل که غلب میکند بوجهی که خواهد و می را داخل آن
 نداند و این توصیف قلبیه است و حرکت جوارح بامی تلاش اسباب منافعی توکل نیست بعد متحقق شدن

بود میان نقیدی سابق و نقیدی لاحق و مراد از وجود آنست که وجود واحد در غلبه نور شود غائب و با چیز گرد و
 پس وجود صفت محدث بود و وجود صفت قدیم و اشارت بدین معنی است قول حضرت ذوالنون مصری
 قدس سره که الوجود بالوجود قائم والوجود بالوحد قائم و بیان این سخن آنست که صاحب وجود هنوز از
 وجود خود بکل فانی نشده باشد پس واحد او بود و وجود با و قائم و صاحب وجود از وجود خود بکل فانی شده باشد
 و بوجود موجود یعنی بکفرت حق تعالی قائم و باقی شده پس صاحب وجود نه ذات واحد بود اعنی ذات بنده بل ذات
 موجود بود اعنی ذات حق تعالی و وجود بوی قائم و وجود مقدمه وجود است چه هر وجود در فتح قلعه وجود بشری
 بشاید بمنجیق است از عالم غیب به جناب الهی نصب کرده تا چون قلعه وجود منتهی شود و وجود گردد و پس نهایت
 وجود بدایت وجود بود اعنی وجود و وجود سبب فقد وجود و احد است و فقد وجود و واحد شرط وجود و موجود و اشارت
 بدین معنی است آنچه حضرت بو الحسن نور سی قدس سره فرمودند که الوجود فقد الوجود و بالوجود و همچنین که وجود
 مقدمه وجود است تا واحد مقدمه و حد است و معنی تو اجد استدعا و وجود است بطریق تذکر و تفکر یا تشبیه باهل
 وجود در حرکات و سکونات بدالات صدق و هر چند تو اجد صورت تکلف است و تکلف مخالف صدق لیکن
 چون نیست متو اجد در صورت تو اجد توجه کلی بود از برای قبول امداد فیض رحمانی منافی صدق نبود و تو اجد
 وصف اهل بدایت بود و وجود حال اهل ساوک و وجود حال خاص ارباب وصول
 جوهر استقامت معنی راست شدن و در شجاعت مذکور است که حضرت خواجه عبید القادر قدس سره
 میفرمودند که استقامت امر است بغایت صعب زیرا که استقامت استقرار است در حد وسط و در مجموع افعال
 و اقوال و اخلاق و احوال بر وجهی که تجاوز از آنچه ضروریست در مجموع افعال مساوی نشود و از طرفین و از
 و تفریط مصون و محفوظ باشد از اینجا است که گفته اند کار با استقامت دارد که افاضات و عادات را
 اعتبار می نیست

جوهر استقامت درجه کمال است هر که مستقیم نبود در صفت خود قدم اول بصحت نهاده است
 و هر که او کار با استقامت نباشد جهد او بیفایده شود و از مقامی دیگر نرسد نشان استقامت اهل بدایت
 آنست که در معاملات ایشان فتور نبود و نشان مقصود آنست که در منازل ایشان را توقف
 نیفتد و نشان استقامت اهل نهایت آنست که در احوال مشایبه مرایشان را حجابی نباشد و از
 اصحاب تحقیق استقامت بیرون آمدن از معبود است نفس و جدا شدن از رسوم و عادات خلق و
 حاضر بودن بکفرت حق تعالی بحقیقت صدق و طاعت و عبادت و محبت و معرفت حق است
 قال الله تعالی انما استقم كما أمرت راست باش چنانچه فرموده شدی استقامت العوام فی اوامر الملک

و استقامت انخاص فی اوامر الملکوت و استقامت خاص انخاص فی امور السروا کبروت
چو هر بد آنکه طریق سلامت و راه استقامت آنست که ظهور عبودیت و انما بظهور عبودیت باشد که

مقام عبودیت اشرف مقامات و دوز از آفات است

چو هر در القاب ارباب مراتب ثلثه یعنی ذوالعقل و ذوالعین و ذوالعقل و ذوالعین
شیخ نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره در شرح رباعیات میفرماید رباعی

ذوالعین اگر نور حقت مشهودست	ذوالعقل اگر مشهود حق مفقودست
ذوالعین و ذوالعقل مشهود حق و خلق	با یکدیگر اگر ترا موجود است

این رباعی اشارت است بالقاب ارباب مراتب ثلثه پس ذوالعین در اصطلاح این طائفه عبارت
از ان کس است که مشهود حق بر وی غالب است حق سبحانه و تعالی را ظاهر بنید و خلق را باطن پس خلق در
نظر او بمنزله آئینه باشد مرئی را بسبب ظهور حق و در خلق همچو ظهور صورت در آئینه و اختفاء خلق و حق چون
اختفاء آئینه بصورت ذوالعقل عبارت از کسی است که مشهود خلق بر وی غالب باشد خلق را ظاهر بنید
و حق را باطن پس حق در نظر او بمنزله آئینه باشد مرئی را و خلق بمنزله صورت منطبع در آئینه لاجرم حق باطن
باشد کما هو شان المرأة و خلق ظاهر کما هو شان الصورة المرئیه فی المرأة و ذوالعین و ذوالعقل
عبارت از ان کس است که حق را در خلق مشاهده کند و خلق را در حق و بشود هیچ که ام محبوب نکرده و از مشهود
دیگری بلکه وجود واحد را بعینه از وجهی حق بنید و از وجهی خلق نمود و کثرت مانع نیاید بشود وحدت را
و بشود وحدت مزاج نکرده و نمود کثرت را و هم در شرح رباعیات میفرماید رباعی

اعیان همه آئینه و حق جلوه گر است	یا نور حق آئینه و اعیان صورت است
در چشم محقق که حدید البصر است	هر یک ز دو این آئینه آن دگر است

اعیان را که حقائق موجودات اند و اعتبار است اول آنکه اعیان را یا در وجود حق و اسما و صفات
اوست سبحانه و اعتبار دوم آنکه وجود حق مراتب آن اعیان است پس باعتبار اول ظاهر نمی شود و خارج
مگر وجودی که متعین است در مایه اعیان و متعدد است بتعدد احکام و آثار ایشان پس بمقتضا این
اعتبار غیر از وجود حق و خارج هیچ مشهود نیست و این بیان حال موحدیست که مشهود حق بر وی غالب است
و باعتبار دوم و در وجود غیر از اعیان هیچ مشهود نیست و وجود حق که مراتب اعیان است در غیب است و
و تبلی و ظاهر نیست مگر از و را در حق غیب و این بیان حال کسی است که مشهود خلق بر وی غالب است اما
محقق همیشه مشاهده هر دو مراتب میکند یعنی مراتب حق و مراتب اعیان و مشاهده صورتی که در هر دو مراتب است

بے انفکاک و امتیاز

جو هر در آداب حضرت ربوبیت صاحب مصباح قدس سره میفرماید که حفظ آداب بهم شرح محبت است و هم
تکم محبت هر چند محبت بکمال تر محبت را اهتمام بر رعایت آداب حضرت محبوب بیشتر و چند آنکه صورت ادب
بر محب ظاهر تر نظر محبت محبوب با او زیاده تر پس بهر بنده که محبت جناب الهی در دل او راسخ تر اهتمام او
بر مراعات آداب حضرت عزت بیشتر و بهر چند قرب او بحضرت عزت بیشتر مطابقه و قانق آداب در نهاد او قوی
و یکی از جمله آداب حضرت الوهیت آنست که نظر از مشاهد هاله جمال ربوبیت بملاحظه غیر مشغول

مستند ندارد

جو هر در حیا صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که حیا از جمله احوال مقربان است
چند آنکه قرب زیادت حیا بیش و بهر که هنوز حال حیا بد و فرو دنیا بد باشد علامت آن بود که هیچ مرتبه
از مراتب قرب نیافته است و حیا آنست که باطن بنده از بهیت اطلاع حضرت خداوند تعالی منطوی گردد
و این دو گونه بود حیا عام و حیا خاص حیا عام صفت اهل مراقبه است که قلب ایشان از بهیت اطلاع
رقیب قریب جل ثناؤه برسیات و تقصیرات خود منطوی گردد و حیا خاص صفت اهل مشاهد است
که روح ایشان از عظمت شهود حضرت حق سبحانه و تعالی در خود منطوی گردد و این حیا از جمله احوال است
و حیا عام که مندرج است در صحت مقام مراقبه از جمله مقامات است و این محافظت ظاهر و باطن است
از مخالفت احکام جناب الهی بسبب مراقبه نظر حضرت حق تعالی و این حیا بر دو گونه است یکی حیا
از معصیت و دوم حیا از تقصیر و طاعت

جو هر صاحب فوائد الفوائد قدس سره میفرماید که لختی سخن در ترک اختیار آقا و یعنی با اختیار خود
کاری نمی باید کرد و حضرت سلطان المشائخ قدسنا الله تعالی بسر المبارک بلفظ مبارک رانند که مرد
محموم دیگری به که حاکم خود باشد بعد از آن فرمودند که شیخ ابوسعید ابوالخیر قدس سره روز جمعه از خانقاه
بجنت نماز بیرون آمده مردیان را پرسیدند که راه مسجد جمعه کدام است و چگونه باید رفت یکی از حاضران
گفت راه اینست از ایشان پرسیدند که چندین بار بنماز جمعه رفتید راه نمیدانید فرمودند می دانم اما
بدان پرسیدم تا صاحب اختیار بنماید

جو هر حریت انقطاع خاطر است از تعلق ماسوی الله تعالی بالکلیت و در مقام حریت
وقتی رسد که غرضی از اغراض دنیوی و آخروی نماند و حریت نهایت عبودیت است کمال مردی بندگی
نبود و آزادگی بے بندگی نشود و من از آن روز که در بند توام آزاوم با و شایم که بدست تو اسیر افتادم

و حریت نه آنست که احکام بندگی از وی زائل شود بلکه حریت آنست که از بندگی نفس خود آزاد گردد و یعنی آنچه
نفس فرماید بران نرود بلکه مالک نفس گردد و نفس مطیع و منقاد او شود مالک چون بمقام حریت رسد
کلفت تکالیف از وی ساقط می شود و آنچه دیگران بمشقت بجا آرند وی باسانی آرد نه آنکه نفس تکالیف
ساقط شود -

جوهر حر در اصطلاح این طائفه علیه آن کس است که احتیاج بخلق نبرد و از خلق آزاد باشد و در عبودیت
حضرت حق تعالی باشد علی الکمال و صاحب فتوحات قدس سره میفرماید که حریت عبارتست از ازاله
صفت عبودیت حق باین معنا که حق سمع و بصر عبد گردد و جمیع قوای عبد شود و عبد نبود عبارتست مگر
ازین قوا و چون این قوای حق شدند و حق عبد نیست بوجهی پس عبدیت این عبد درین حال زائل شد
و حر شد اگر چه عین او باقی است و اطلاق حریت اگر چه بر حق صحیح و متعارف نیست بجهت آنکه او سبحانه
قابل عبدیت نیست لیکن بروی سبحانه صادق و اطلاق شده است سلب عبدیت بر او چون عبد
متصف شد درین مرتبه سلب عبدیت و عبد قبل وصول باین مرتبه عبد بود بجمیع وجوه پس این سلب
عبدیت در عبد حریت شد چنین فرموده اند ملک العلماء مولوی عبدالعلی قدس سره در شرح فتاوی میفرماید

جوهر حریت و هو القطاع الخاطر عن تعلق ما سوی الله تعالی بالکلیه در مقام حریت وقتی رسد که غری
از اغراض دنیاوی و آخروی نماند و بعضی گفته اند انسان کامل آزاد آنست که ویرانست چیز کمال بود اقوال و
افعال و معارف و اخلاق نیک و ترک و غلات و قناعت و فراغت هر که این هشت چیز دارد کامل و آزاد
و هر که چهار اول دارد و چهار آخر ندارد بالغ است اما آزاد نیست و کامل آزاد و دو طائفه شدند بعضی بعد از
ترک غلات و قناعت و غول اختیار کردند و بعضی بعد از ترک رضا و تسلیم مالک چون استغفار
مقام عبودیت بکلی میکنند و در مقام حریت میرسد نه آنست که احکام بندگی از وی زائل می شود احکام
بندگی مرئیه را ما دام که عاقل است و در حیات است لازمست بلکه حریت از آنست که از بندگی نفس
خویش آماند می گردد یعنی آنچه نفس فرماید او بران نرود بلکه او مالک نفس گردد و نفس مطیع و منقاد او
شود و چون در مقام حریت رسد کلفت تکالیف از وی ساقط شود نه آنکه نفس تکالیف ساقط شود یعنی
آنچه دیگران بمشقت بجا آرند وی باسانی آرد و آنچه دیگران برنج بجا آرند وی به نشاط و خوشی بیارد
هم ازین است که بعضی گویند کاشیکه در بهشت نماز بودی نه بینی که مصطفی علیه السلام که موصوف بجله
معانی و کمالات بود از وی احکام بندگی زائل نشد بلکه فرمان شد و اعباد ربک حتی یا تیک القین
ای الموت از وی کی ساقط شود و چه نزدیک تر بندگی زیاده تر در حریت بنده نهایت عبودیت است

هر چند که مریم در عبودیت نهایت و در حریت نهایت کمال مردی بندگی نبود و آزادی بی بندگی نشود
مولوی معنوی ^ع که تو خواهی حری و دل خندگی بندگی کن بندگی + حریت بدایت بنده است نزدیک
آغاز خلقت پس بنده تا نهایت بندگی نماند بحریت نرسد

خواجگی را خواجگی از بندگیست	بندگی کردن کمال خواجگیست
من از آن روز که در بند توام آزادم	با دشاهم که بدست تو اسیر افتادم

جوهر در فوائد الفوائد مذکور است که حضرت سلطان المشائخ قدسنا الله تعالی بهر کس تم فرمودند که در
خطه ناگور بزرگی بودند که ایشان را حمید الدین سوالی گفتندی از ایشان سوال کردند که بعضی مشائخ
نقل می کنند و بعد از فوت ایشان سچکس نام ایشان نمیکرد و بعضی چون نقل می کنند صیت ایشان
با قصای عالم میرسد این تفاوت احوال از کجاست فرمودند آنکه در حال حیات در شتهای خود کوشیده است
بعد از وفات نام او می رسد می شود و آنکه در حال حیات خود را پوشیده داشته است بعد از وفات
نام او وصیت او بهر جهان میرسد

جوهر در کمال حقیقی نزد محققین کمال حقیقی آنست که در آئینه کثرت و وحدت بیند و در مراتب
وحدت کثرت و کثرت حجاب وحدت او نباشد و وحدت پرده کثرت وی نگردد و حق را در خلق و خلق را
در حق مشاهده نماید بلکه وجود واحد را از وجهی حق بیند و از وجهی دیگر خلق و ذات واحد را در هر
بصفت خاص ملاحظه نماید و تجلی خاص متجلی بنید و کثر صفات را موجب کثر ذات نداند و از مرتبه تعین
و تقید که مبدء سیر عروجی است در طریق سیر الی الله و فی الله بمقام اطلاق رسیده بود و وحیت
تکمیل ناقصان از مرتبه اطلاق سیر با الله و عن الله و الی الله باز به مرتبه تعین و تقید یابد

جوهر حضرت شیخ فانی فی الله شاه کلیم الله قدس سره در کشکول میفرمایند که آن وجود
مطلق قبل ازین که متعینی بوجود و ظلی کونی پیدا نماید مخفی بود و از آن بی نشان نشان نبود
و بمقتضای محبت خود بخود از آن صرافت نزل بمراتب الهی و کیانی فرمود و در هر متعینی باعتبار
تقید بذاتک التعین باسم عاشق برآمد و باعتبار رفع ذلک التعین باسم معشوق جلوه گر آمد پس
کمال بهر تعین آنست که رجوع بآن اطلاق کنند و از بزرگی که برآمده باز بان رسد و گفتگوی مادی تعین
خاص حضرت انسان است که منظر جامع ذات و صفات آمده و از سایر تعینات بصفت حمل
امانت ممتاز گردیده پس کمال آنست که بهر حد فنا فی الله رسیده باقی ببقا با الله باشد سیر اول سیر
الی الله است و سیر ثانی سیر فی الله نهایت در اول است نه در دوم -

چو هر صاحب گلشن را از قدس سره میفرمایند کسی مرد تمام است که تمامی بکند با خواجگی کار غلامی
 و قدوة المحققین شیخ محمد بن یحیی بن علی ابجیلانی قدس الله تعالی اسرارهم در شرح این بیت میفرمایند
 که در اصطلاح محققان که سلاطین ممالک طریقت اندکمال آنست که سالک سائر بارشاد و مرشد کامل بطریق
 تصفیه و تجلیه و شهود نه بطریق علم بر مراتب عبور نماید و از سر حد محسوس و معقول در گذشت با نوار تجلیات
 اسمائی وصول یابد و در پرتو نور تجلی ذات احدی محو فانی مطلق شود و ببقای احدیت باقی گشته متحقق بجمع اسما و
 صفات الهی گردد و چون حق را در بهر شانی بروز می و اقصای خاص است کامل آنست که مظهر جمیع خلوقات
 گشته بلوای حق و لوازم و صفات همه شیونات متصف و متحقق گردد و فلینذا میفرمایند کسی مرد تمام است
 که تمامی یعنی مرد تمام کامل آنست که از تعین و تقید که متاخر می بودیت و متابعت بود عبور نموده است
 غنی مطلق و خواجه جهان گشته و با وجود این چنین خواجگی کار غلامی که عبارت از متابعت و عبودیت است
 چو هر بعضی میفرمایند که عریض را بر روز پیش رو بنشانند و بقدر پانصد نفس سلب مرض نماید و قاعده
 سلب آنست که تصور نماید که با نفسی که اندرون میزد و عوارض جسمانی شخص مقابل از قالب او بر می آید و
 کشیده می شود و با نفسی که بیرون می آید تصور نماید که آن عوارض بر روی زمین می افتد و از اندرون
 سلب کننده بیرون می آید تا صاحب سلب متاخر و متاخر می نگردد و دو طریق سلب امراض روحانی و سلب
 نسبت و قبض و بسط نیز نزد ایشان همچنین است -

چو هر معرفت در لغت دانستن و شناختن است و معرفت در وضع اصل لغت اسم است مر علمی را که
 باشد بعد از آنکه نبوده اند علم حضرت حق سبحانه و تعالی را معرفت بخوانند که علم او سبحانه و تعالی قدیم است
 و حضرت حق سبحانه تعالی را عارف گویند

چو هر در تعریف معرفت صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرمایند که معرفت عبارت است
 از باز شناختن معاد و محل در صورت تفصیل معرفت ربوبیت که مشروط و مربوط است بمعرفت نفس چنانکه
 در حدیث شریف آمده است من عرف نفسه فقد عرف ربه عبارت بود از باز شناختن ذات و صفات
 جناب الهی در صورت تفصیل احوال و حوادث و نوازل بعد از آنکه بر سیل اجمال معلوم شده باشد که وجود
 حقیقی و فاعل مطلق اوست سبحانه و تعالی و تا صورت توحید بمحل علمی مفصل عینی نشود چنانکه صاحب علم
 توحید در صورت تفصیل وقایع و احوال متجدد و متفاده از ضرر و نفع و منع و عطا و قبض و بسط و منار و
 نافع و مانع و عطی و قایل و باسطق تعالی را نه بیند و شناختن بی توقفی و رویتی او را عارف بخوانند
 و اگر بادل و بله از ان غافل بود و غمقه میبماند که دو فاعل مطلق را در صورت تفصیل باز نشاند

اورا متعرف خوانند نه عارف است. و اگر با وجود علم حق مطلق را از صورت و سائط و روابط باز نشناسد و تاثيرات افعال را
 حواله با وسائط نکند. اورا ساهي و لاهي و مشرک خفي خوانند مثلاً اگر در معنی توحيد تقريري کند و خود را مستغرق
 بحر توحيد نمايد و ديگر می آرد بر سبيل انکار بدو بيازد که داند و گوید اين سخن نه از سر حال است بل نتيجه فکر و رويت
 در حال پيچي. و بر و چشم گیر و داند که اين بخش او عين مصداق قول منکرست و الا فاعل مطلق را در
 صورت اين انکار باز شناختي و بر و چشم نگفتي و همچنين در معرفت نفس به صفت ناپسندیده که به علم اجمال
 معلوم شود و تشکیک با دل و بلبه که پدید آید و در نفس تبیین و تفصیل باز شناسد و از ان حد کند اورا عارف خوانند
 و الا متعرف بود یا غافل مثلاً اگر معلّم داند که کبر و عجب در نفس صفتی مذموم است هرگاه اين صفت در نفس
 ظاهر شود فی الحال آنرا باز شناسد و در پرده انکسار و تواضع گریزد و تا نفس ديگر بازه باز شناختن اين صفت
 در خود و عجب ظاهر نشود و امثال اين صورت را معرفت نفس خوانند و اگر با دل و بلبه حاضر نبود بل ثانی الحال
 حاضر گردد و اين صفت را باز شناسد. اورا متعرف مستغرق خوانند و اگر علم محمل را در صورت تفصیل اصلاً
 باز شناسد. اورا غافل خوانند و اين علم او را نافع نباشد بل زیانکار بود و طیفه عارف رضا بقصاست
 و و طیفه متعرف صبر بر آن و و طیفه غافل کرايهت و اضطراب و معرفت الهی را مراتب است اول آنکه
 به اثر می که یابد از فاعل مطلق داند دوم به اثر می که از فاعل مطلق یابد به يقين داند که نتيجه کدام صفت است
 از صفات او سوم آنکه مراد حق را در تجلی هر صفتی بشناسد چهارم آنکه صفت علم الهی را در صورت معرفت
 خود باز شناسد. و خود را از دائره علم و معرفت بلکه از وجود خود خارج نماید چنانکه از حضرت شیخ ابوالقاسم
 جنید بغدادی قدس سره پرسیدند که معرفت چیست فرمودند. المعرفة وجود جملک عند قیام علمه
 گفتند زونا ایضا حاضر فرمودند هو العارف والمعرف و حضرت سهل بن عبد الله تستري قدس سره
 فرمودند المعرفة هي المعرفة بالجمل چند آنکه مراتب قرب زیادت شود و آثار عظمت الهی ظاهر گردد
 علم تجلی بشیر حاصل گردد و معرفت فکر زیادت شود و حیرت بر حیرت بیفزاید و فریاد و ریس زونی
 فیک استیلا از نهاد عارف بر نیزد و آخري که تقریر کرده می شود همه علم معرفت است نه معرفت چه معرفت
 امری و جیدانی است و تقریر از ان قاهر اما علم مقدمه آنست پس معرفت بی علم محال بود و علم بی معرفت
 و بال و علم و معرفت را چند صورت تواند بود علم معرفت و معرفت علم و علم علم و معرفت معرفت و این
 صورت اکمل صور اوست.

جوهر و معرفت حق تعالی شیخ نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره در شرح رباعیات میفرماید
 که معرفت و ادراک حق تعالی دو قسم است قسم اول ادراک اوست باعتبار کنه ذات و تجرد او از تعینات

اسماء و صفات و بلبس بمطابق کائنات و این متمنع است زیرا که ازین حیثیت بکباب غرت محبت است پس شروع در طریق معرفت او ازین وجه اصناعت بصناعت وقت است و طلب آنچه ممکن نیست ظفر تحصیل او محال مگر بوجه اجالی بدانند که و رای آنچه متعین شده است امر است که ظهور هر متعین بدوست و اوستی در ذات از تعین مبراست و لذلک قال سبحانه و تعالی یحذرکم الله نفسه و الله رؤوف بالعباد پس حق سبحانه و تعالی برحمت کامله و رافت شامله راحت بندگان خود خواسته که ایشان را از سعی در آنچه متمنع حصول است حذر فرموده و در حدیث نیز وارد است تفکر واقعی آلاء الله و لا تفکر واقعی ذات الله و شیخ محمد بن قیس میفرماید التفکر فی ذات الله محال فلیعلم بقی الا التفکر فی الکلون اگر گوئی چون تفکر در ذات محال است پس نمی متوجه چیست گویم نمی متوجه پندار ذات است و فکر در آن چنانکه در ثنوی معنوی مذکور است ۵

آنچه در ذاتش تفکر کرد نیست	در حقیقت آن نظر در ذات نیست
بست آن پندار او زیرا بر او	صد هزاران پرده آمده تا اله

و قسم دوم ادراک اوست سبحانه و تعالی باعتبار تعینات نور و تنوعات ظهور او در مراتب تنزلات و مریایه کمونات و این ادراک نیز بر دو گونه است اول ادراک بسیط و هو عبارتة عن ادراک وجود الحق سبحانه مع الذی هو عن هذا الادراک و عن ان المدرک هو وجود الحق سبحانه و ثانی ادراک مرکب و هو عبارتة عن ادراک وجود الحق سبحانه مع الشعور بهذا الادراک بان المدرک هو وجود الحق سبحانه و در ظهور وجود حق سبحانه و تعالی بحسب ادراک بسیط اختفای نیست زیرا که هر چه ادراک میکنی اول هستی مدرک شود اگر چه از ادراک این غافل باشی چنانکه اول ادراک لوان و شکل بواسطه ادراک ضیاست که محیط است بآنها و بشرط رویت است با وجود این بیننده در ادراک آنها از ادراک ضیا غافل می شود و بغیبت ضیا معلوم می شود که و رای آنها امری دیگر مدرک بوده است که ضیاست همچنین نور هستی حقیقی که محیط است بفضیاء و الوان و اشکال و بیننده و جمیع موجودات ذہنی و حجابی و قیوم همه اوست و ادراک شئی بی ادراک او محال است اگر چه از ادراک او غافل باشی و این غفلت بواسطه دوام ظهور و ادراک اوست که اگر چون این ضیا نیز غائب شدی طایر گشتی که در وقت ادراک موجودات امری دیگر که نور وجود حق سبحانه و تعالی است نیز مدرک بوده است زیرا که ۵

ظهور جمیع اشیا بفضیاء است	ولی حق را نه ضیاست و نه ندست
چه ذات حق ندارد و نقل و تحویل	نیا بدیده در و تغییر و تبدیل
اگر خورشید بر یک مال بود	شعاع او بیک سو سوال بود

نمودی هیچ فرق از مغز تا پوست

ندانستی کسی کاین بر تو اوست

و نظر باین ادراک بسیط است آنکه گفته اند ۵ بود در ذات حق اندیشه باطل + محال محض و آن تحصیل محال
و اما ادراک ثانی که ادراک مرکب است محل فکر و خفا و صواب و خطاست و حکم ایمان و کفر راجع بدوست و
تفاضل میان ارباب معرفت بتفاوت مراتب اوست و اشارت بآنست قول حضرت امیر المومنین علیه السلام
رضی الله تعالی عنه العجز عن درک الادراک ادراک -

چو هر معرفت ذات آنست که بداند که خداوند تعالی موجود است صنع بی صانع نشود و واحد است
و بداند که خداوند تعالی یکی است گر واهی واحد گویند گر واهی واحد و گر واهی واحد را یک معنی دارند
و گر واهی فرق کنند احد فی ذاته واحد فی صفاته گویند اما در لغت فرق است چون گوئی مافی الدار
احد چنان باشد که در آن خانه هیچ یکی نیست و چون گوئی مافی الدار واحد چنان بود شاید در آن
و کس باشند و فروست و بداند که خداوند تعالی فروست و معنی فرد آنست که ویرا مثل و شبهه و جنس
نیست فروست در ذات و فروست در صفات و افعال که ذات و صفات و افعال وی هیچ ذات و
صفات و افعال نماند و ذات است و ذات مایعوم یبین به پس اگر ذات نبود و انشکی نشود و شئی
نداند که خداوند تعالی خیریت اذ الشی اسم لکل موجود عندنا خالفا للمعترکه اذ الشی عن هم
اسم لموجود و معی و هم و شکی نیست که خداوند تعالی موجود است و هر چه موجود باشد اطلاق شئی بر او
جائز بود و قائم بنفسه است در قیام خویش محتاج بغیر نیست چه اگر قائم بنفسه نباشد محتاج بغیر باشد نه را
الو هیت نبود و لایث به شئی و خداوند تعالی مانده نیست چیزی را از بهر آنکه همه چیز تا در زمان یا در مکان
اند یا فوق چیزی یا تحت چیزی اند و همه چیز متصل اند یا منفصل اند بچیزی دیگر و همه چیز تا مجتمع اند یا متفرق
متحرک اند یا ساکن و خداوند تعالی ازین منزه و میراست و لایث به شئی و مانده نیست خداوند تعالی
چیزی چه اگر او را مانند بودی بکل وجود موجود بودی یا بعض وجود اگر بکل وجود مانند بودی بکل وجود
النه نیز بودی پس وجود المین یا زیاده لازم شدی و آن محال و اگر مانند بعض وجود بودی بعض وجود
النه بودی و این نیز محال و معرفت صفات آنست که شناسد خداوند تعالی را که حی است نه بجان
از بهر آنکه وی عالم و قادر است و علم و قدرت نبود مگر حی را و دیگر آنکه از وجود همه موجودات است تا خود
حی نبود و وجود موجودات دیگر چگونه بود عالم است نه بدل که وی قادر است قادر را تا علم نبود قادر نشود
چو هر بداند که معرفت هدایت است از حضرت خداوند تعالی تا اگر هدایت نباشد بمعرفت او سبحانه
نرسد از حضرت شیخ ابوالحسن نور علی قدس سره پرسیدند که دلیل بر حق چیست فرمود دلیل بر حق حق است

گفتند پس کار عقل چیست فرمود عقل عاجزست و عاجز راه نماید مگر بر عاجزی و اتفاق است درین که جابل را
صفت جبل است او را بعلم عالم راه نیست و هر چیزی را که صفت عجزست ویرا بر قدرت قادر راه نیست عقل
عاققان مقدور و مقهور و مغلوب و خداوند تعالی قادر و قاهر و غالب و طیفه عقل استدلال است و
استدلال در محلی بود که ویرا بدایت و نهایت باشد و خداوند تعالی بی بدایت و بی نهایتست بر کجا که عقل
نهایت داند بدایت بود و معرفت حضرت خداوند تعالی را هیچ علت نیست حضرت خداوند تعالی را بر مبنی
لطفست که با کافران نیست اگر اینچنین فضل با کافران بودی همه ایمان می آوردند - معرفت دو قسمست
استدلالی و شهودی کمال معرفت استدلالی علماء و اینچنین راست و عوام را نیز بود لیکن معرفت ناقص و الا
لازم آید که موحد و مسلم نشوند و الا امر لیس کند لک و معرفت شهودی اولیا راست مرتبه صاحب شایسته است
ایشان حق را بحق شناخته اند از غیر حیرت مشایده او را از وصف غائب کند بینید و نداند که چه می بیند اگر
خواهد که از دیدن خبر و بداند چون نداند که چه می بیند چگونه خبر و بدد که چه می بینم غرض از اینجا موجودات معرفت
و کمال آن مخصوص نوع انسانی است

چو هر معرفت تصور نمی شود در آن سجانه مگر با صفا و صفات و افعال و اینهم نه بکنه بل بوجه
ویرا که کنه هر شیئی از اشیا معرفت را در آن راه نیست چه کنه هر شیئی حقیقت الحق است چه سجانه حقیقت الحق است
و حقیقت حق بدرک هیچ بشر و ملک و جن نبود پس حقیقت همه مدرک نشود و این مرتبه غایت عرفانست که شکل
چو هر عارف کامل را حاجت بسوی ریاضت نمی ماند پس اگر ریاضت میکند برای ابقای عبودیت
و ادای شکرست چنانکه جناب مستطاب سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم فرمودند افلا
اکنون عبید اشکورا در جواب کسی که التماس نمود که خدمت شما چرا تعب و عبادت می کشید و این
مقامیست اعلی و ارفع و ریاضت بعضی برای آنست که در ترک ریاضت کنی باطن نشود و از نشومی
این ظن بورطه ضلالت نیفتد و این بظا هر یامی نماید لیکن چون قصد دوی بدایتست از اخلاص
غیر عارف بهترست اینست معنی قول مشهور ریاء العالمین خیر من اخلاص المریدین و الا عارف
از ریای پاک است -

چو هر شیخ اکبر قدس سره میفرماید که چون عارفت بکمال رسید واسطه میان او و حضرت حق تعالی
بر فیض و علوم از حضرت حق تعالی گیر و بی واسطه اگر چه وصول با نمرتبه بواسطه پیران شده است
چو هر حضرت شیخ فانی فی الله و باقی بالله شاه کلیم الله قدسنا الله تعالی بسره و المبارک و کثکول
میفرماید که عارف چون بمقام آخرین رسد و او را میان او و میان سایر الناس فرق کرد و از ایشان

زیرا که ظاهر ایشان همچو ظاهر سایر الناس است عوام انکار ایشان بسیار کنند بخلاف مجازیب و مجانبین که بسبب مخالفت اطوار ایشان با طوار سایر الناس امتیازی نمایند و با عقدا و پیش آیند و از جمله اهل صحو آنانکه در مقام فرودیت حقیقت نزول فرموده اند از ایشان خوارق عادات کمتر بینند زیرا که متوجه الیه ایشان ذات بخت بیزنگ است و تصرفات انفسی و آفاقی از تاثیرات صفات است

جو هر بد آنکه عارف چون خلق شی که در محافظت آن مخلوق خود هم محبت تواند کرد و یعنی ما دام که محبت و می مصروف باشد بمحافظت آن چیز و وجود آن موجود و محفوظ باشد و عارف را در محافظت آن هیچ گرانی بر محبت نه نشیند و هرگاه که غفلتی بر عارف طاری شود یعنی محبت او مصروف امری دیگر گردد و آن مخلوق و می منعدم شود چرا که علت حفظ آن محبت او بود و چون علت بانصراف منعدم شد معلول نیز منعدم شود و مثلاً عارف کامل خلق ده مثل صورت خود و ده مکان مختلف در آنی واحد کرد و ما دام که در محبت مصروف ببقا آن باشد باقی باشد چون محبت از آن بگرداند در حال آن ده صورت منعدم گردند و صورت او تنها ماند حق را غفلت نیست و عابد را غفلت است و حفظ عابد مانند حفظ حق نیست همیشه عابد از حق متمیز است و در حفظ حق را قطعاً غفلت نیست و اما حق با جمیع حضرات در حضور است و لایستغله ایشان سخن ایشان حق را وصف مشهور است و در حفظ عابد غفلت را مجال است و دوام حضور عابد محال - بد آنکه چون نفس متوجه ایجاد صورتی از صورتی شود بقوت و همیه آنرا حاصل و حاضر میکند و در خیال و در بین عارف و غیر عارف از عوام داخل و مشارک اند و استحضار این جمله در تنبیه تواند بود و بهم نتواند که آنچه در خیال موجود است از قوت تمخیل و قدرت خالق بوجود خارجی رسانند چرا که آن چیز را جز در خیال وجود ممکن نباشد و اینچنین قدرت عام است هم عارف با حقائق و هم غیر ایشان که خلق و اظهار آن نتوانند و عارف متصرف فی الوجود نه غافل است که او حقائق اشیا و صورت آن شناخته و دانسته باشد چون بقوت روحانیه خویش قاصد و متوجه ایجاد خلق شی از اشیا گردد که خارج از عالم خیال او باشد و در عالم اعیان خارج موجود باشد آنرا پیدا تواند کرد و حاجت محتاجان بآن روا تواند کرد -

جو هر بد آنکه عارف جز وجود حق هیچ چیز مشاهده نکند - و عالم را وجود حقیقی نباشد - محقق عارف آن باشد که عقیده او سیولاسی اعتقادات باشد تا هر چه در وی صورت بندد آن صورت بنماید و باز چون تجلی مجدد شود و تحت حکم آن تجلی در آید گاه گاه ظهورش بمقام ربوبیت بود و گاه در پائینگاه عبودیت باشد و فرق میان اهل شط و محقق آنست که محقق ایمان نابین مقام ظهور کند از برانمی آنکه حق مقام ربوبیت ندارد و با خود را از عقیدت بیرون آورده باشد و اهل شط بکلم غلبه مقام برایشان مغلوب میگردد و باز گردیدن نمی تواند

عند غلبه الربوبیه از هر دو اطار مقام الوهیت صادر می گردد -

چو هر میان عارف و معروف مناسبتی باید که باشد چون معروف که حق است واحد الذات کثیر الصفات مقتضای حکمت الهی آن بود که بموجب خلق الله تعالی آدم علی صورته انسان نیز که عارف حقیقی است و هر شخص و کثیر صفات و افعال و قوی باشد تا بکلم جامعیت معرفت کامله که علت غائی ایجاد ممکنات است در نشاءة بحصول موصول گردد و آنکه در عبارت عرف آمده است که اکثره بین الوجدانین اشاره بوحاقت حق است و وحدت شخصی انسان است -

چو هر در شجاعت مذکور است که حضرت خواجه عبید الله احرار قدس سره میفرمودند که عجز از معرفت آنست که معلوم گردد که لا یعرف الله الا الله یعنی معرفت مقتضای ترکیب انسانی نیست آنچه در ترکیب انسانی ظاهر است از معرفت از آن انسان نیست بلکه انسان آئینه شده است که در وی بصورت معرفت جناب حق سبحانه و تعالی عکس انداخته است اینچنین عجزی منافی معرفت انسان نیست چنانچه بعضی گمان برده اند که عجز از معرفت جمل است و این باطل است -

چو هر مقصود از ایجاد موجودات و کائنات معرفت حضرت موجد است تعالی و تقدس و نزول تحقیق مقرر است که اول چیزی که بر بنده مکلف واجب است معرفت حضرت خداوند تعالی است که اصل جمیع معارف یقینی و عقاید دینی است و وجوب واجبات شرعیه متفرع برین اصل میگردد و طرق معرفت اگر چه از روی جزئیات لا ینحصر است که الطرق الی الله تعالی بعد و نقاس الخلائق لیکن از روی کلیت منحصر بدو قسم است استدلالی و کشفی استدلالی طلب دلیل است از مصنوع بصانع و کشفی رفع حجاب مصنوع است از جمال صانع و معرفت استدلالی نسبت بامعرفت کشفی کالجمل است که دلیل انحراف کمال معانی و معرفت کشفی که عبارت از انفصال و اتصال است حاصل می شود بطریق تصفیه باطن و تخلیه سر از غیر و تجلیه روح و معرفت حقیقی اتصال بمبدأ اصلی است بسیر غریبی که سیر الی الله است و این هر دو طریق معبر بفکر است چه فکر سیر است از ظاهربا باطن و از صورت بمعنی -

چو هر نزد یک عارفان از معرفت حق تعالی معرفت ذات و صفات مراد است و معرفت ذات آنست که ذات حق تعالی من حیث هو هو و موجود مطلق و هستی بحت است یعنی حقیقت حق جز هستی نیست که اعلی مرتبه در موجودیه هستی محض راست که بخود موجود دست و در هستی خود و محتاج جابر و دیگر نیست و علماء ظاهر گویند که حقیقت حق تعالی در از هستی است و هستی را یکی از صفات ذاتی گویند و ذات مقتضی گویند و در مورد انقضا گویند و ذات را من حیث هو هو بیان نکنند و عارفان را بشناسند

که ذات حق من حیث هو هو عین هستی مطلق است یعنی وجود که آن هستی مطلق است پوشیده تر است
از روسته ثبوت -

جو هر یکی گفت من عرف الله کل لسانه و دیگری گفت من عرف الله طال لسانه حضرت
شاه مینا فرماید یکی محمول بر ذات است و دیگر محمول بر صفات فالمعنی من عرف الله بالذات کل لسانه
و من عرف الله بالصفات طال لسانه چه کسی که در معرفت صفات است و بر مقام تلوین است
و کسی که در معرفت ذات است و بر مقام تمکین است و یا از یکی معرفت استدلالی مراد است و از
دیگری معرفت شهودی من عرف الله بمعرفه الاستدلال طال لسانه و من عرف الله
بمعرفه الشهودی کل لسانه و حضرت افضل الصدیقین فرمودند من عرف الله لم یکن له فاقه
ولا حشته هر که شناخت حق تعالی را نباشد او را حاجتی و نه وحشتی لم یکن له فاقه اشاره می کنند
بر اینکه اذا تم الفقر فهو الله و لم یکن له حشته اشاره است بر کمال انس و انبساط
جو هر در معرفت نفس صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که لفظ نفس را بر دو معنی اطلاق
کنند گاهی نفس الشیء گویند و بدان ذات و حقیقت آن چیز مراد بود چنانکه گویند فلان چیز بنفسی و قائم
و گاهی اطلاق لفظ نفس کنند و مراد از آن نفس ناطقه انسانی بود که عبارت است از مجموع خلاصه لطائف
اجزای ترکیب بدن که آن را روح حیوانی و طبعی خوانند و نوری بر و فائض شود از روح علوی انسانی و بدان
نور مورد الهام فجور و تقوی گویند و در هر چند معرفت او بجمیع اوصاف متعذر است چه او صفت بقلمون دارد
و مبدا هم بزرگی دیگر نماید و ساعت بساعت بشکل دیگر برآید و در ارتباط و اشتراط معرفت جناب الهی
بمعرفت او اشارت است بدان که شناختن او بجمیع اوصاف و رسیدن بکنه معرفتش مقدور هیچ آفریده
همچنانکه رسیدن بکنه جناب الهی و معرفت او کماهی متعذر است و ضبط احوال کما یعنی متعسر نفس اماره و لوا
و مطمئن جمله اسامی اوست بحسب مراتب مختلفه و اوصاف متقابله در هر مرتبه بسبب وصفی دیگر اسمی دیگر
یافته در او ائمه که هنوز ولایت وجود در تحت تصرف او بود و از انفس اماره خوانند و در او وسط چون ولایت
وجود بتصرف دل مفوض گرد و و نفس بر بقه طاعت و انقیاد او متقلد شود و هنوز از تنوع صفات نفس
و تمرد و تنقص او بقیایر چند مانده بود و بدینجهت پیوسته خود را ملامت کند آنرا نفس لوا می خوانند
و در او از چون عروق نزاع بکلی از وی منزع و متاصل گردد و از حرکت منازعت بادل طمانیت یابد
و در تحت جریان احکام رام گردد و کما بهتش برضام بدل شود آنرا نفس مطمئنه خوانند و در بدایت که نفس
هنوز در مستقر طبیعت راسخ بود و بواره نوا بد که روح و قلب را از عالم علوی بمستقر خود که مرکز سفلی است که

و خود را به تربیتی دیگر بر نظر ایشان جلوه دهد و شیطان بدلا لکی در میان ایشان جاهل مخرج اورا ترغیب میکند
 جوهر در کیفیت ارتباط معرفت جناب الهی بمعرفت نفس صاحب مصباح الهدایه قدس سره
 میفرماید که هیچ معرفت بعد از معرفت جناب الهی شریف تر و نافع تر از معرفت نفس انسانی نیست علی الخصوص
 که معرفت جناب الهی مربوط و شرط است بدان چنانکه در حدیث صحیح است من عرف نفسه فقد عرف
 ربه و لفظ نفس درین خبر اگر بمعنی ذات و حقیقت حمل افتد مراد آن بود که هر که ذات و حقیقت خود را به
 فوقیت و احاطت بر جمیع اجزاء وجود خود بشناسد و همه جنود ملکی و شیطانی و حقانی و جسمانی و روحانی و تحت
 احاطت ذات خود در عالم صنغیر مشاهده کند ذات مطلق را با جمیع اجزاء وجود موجودات روحانی و جسمانی
 و ملکی و شیطانی و جنی و انسی همان نسبت تصور کند در عالم کبیر پس معرفت او دلیل معرفت جناب الهی باشد
 و اگر بر نفس ناطقه حمل افتد فحوا حدیث این بود که هر که نفس خود را بصفت عبودیت شناسد پروردگار
 خود را بصفت ربوبیت شناسد اگر بر نفس خود رضا حکم خداوند تعالی یابد و اندک این صفت نتیجی صفت
 رضا حق تعالی است از چنانکه فی حدیثی آمده و ضواعنه بران مشعرت و اگر در خود صفت محبت جناب
 الهی غالب یابد و اندک محبت جناب الهی بران سابق و مقدم است و اگر در خود شوق حضرت ربوبیت مطاع
 کند و اندک نتیجه شوق حق تعالی است و اگر در خود ذکر حق سبحانه و تعالی یابد و اندک بمقدار آن نزدیک
 حق تعالی مذکور است فاذا ذکر و فی اذکر کم عبارت از آنست -

جوهر در معرفت بعضی از صفات نفس صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که معانی
 صفات ذمیه و منشاء اخلاق سیئه در وجود آدمی نفس است همچنانکه منبع صفات حمیده و منشاء اخلاق حسنه
 روح است و از صفات ذمیه و اخلاق سیئه نفس یکی عبودیت است نفس همواره خواهان بود که شهنشاه
 و لذات حسی اقدام نماید و مرادات طبیعت در کنار او نهد و خداوند تعالی را در عبودیت شریک گیرد
 و این صفت از نفس بر تخری و الایز باد و محبت جناب الهی و دیگر صفات نفاق است و در اکثر احوال ظاهر
 نفس با باطنش موافق نبود و در حضور مردم را مدح گوید و در غیبت برخلاف آن بود و این صفت از
 نفس بر تخری و الایز بود و صدق و دیگر صفت ریاست پیوسته نفس در بند آن بود که خود را در نظر مردم بوجوب
 میباید ایشان آراسته داد و اگر چه نزدیک حق تعالی مذموم بود و این صفت از نفس بر تخری و الایز نیست
 حق است مقدار نطق و صفت دیگر و عین الیه است و قدیت و ندیت حق تعالی نفس پیوسته خواهد که
 نطق او را نماند و هیچ گفته او امر و نواهی طاعت و ازند و محبت او را اختیار کنند و این عین عیون
 از نفس بر تخری و الایز است و صفت دیگر عجب و خود بینی است و این صفت از نفس بر تخری و الایز نیست

بمحاسن خود نگران بود و این صفت از جمله مملکات است و این وصف اعجاب برنجیز و الا بمعرفت حقارت او
و صفت دیگر بخل و اساک است هر چه از اموال و مرغوبات بچنگ آورد و در آن آویزد و از دست بیرون ندهد
و چون این صفت در نفس قوی گردد و حسد از او تولد کند زیرا که حسد بخیلی کردن است بمال دیگران نخواهد
که از کس چیزی بدگیری رسد و اگر کسی را به نعمتی مخصوص بیند زوال آن طلبد و چون قوت زیاده گردد
حقه پدید آید هر کس را بخود و نعمتی یا مساوی یا بد یا بفضل متمیز بیند زوال و هلاک او را پیوسته خوانان بود
و صفت بخل از نفس برنجیز و الا بقلبه نور یقین و صفت دیگر شره است نفس پیوسته و شهوات و لذات
مستعد و متمادی بود و مثل او در شر و به پروانه زده اند که بنور شمع اکتفا نماید و با دراک ضرر حرارت متنبه
و متعذر نشود و خود را بر جرم آتش میزند تا سوخته گردد و نفس نیز بر تحصیل لذات زیادت می شود تا بهلاکت
انجامد و این صفت از نفس برنجیز و الا بتقوی دور و صفت دیگر طیش و سبکبازی است نفس بر هیچ چیز
قرار نگیرد و این صفت از وی برنجیز و الا بصبر و صفت دیگر سرعت ملال است نفس را از چیز باز و ملال
پدید آید و ازین بابا خلاص نتوان یافت الا باقامت وظائف شکر و صفت دیگر کسالت است و این علت
از نفس برنجیز و الا بر یا ضرات بلیغه و هر یک ازین صفات مرضی است مخصوص در نفس و اطباء نفوس
بعضی بنیاد ادلیا که متابعان ایشانند هر یک را علاجی مخصوص کرده و صفات و سیمه نفس بیشتر
از آنست که بتحریر و تقریر درست آید

تو هر در معرفت بعضی صفات نفس صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرمایند که مملکت
صفات ذمیمه و منشاء اخلاق سیئه در وجود آدمی نفس است همچنانکه منبع صفات حمیده و منشاء
اخلاق حسنه روح است و از صفات ذمیمه و اخلاق سئیه نفس یکی عبودیت هواست نفس همواره
خوانان آن بود که مرادات طبیعت در کنار او ننهد که مطاوعت و انقیاد هوا بر میان بندد
و حق تعالی را در معبودیت شریک گرداند و این صفت از نفس برنجیز و الا بیزد و محبت خباب الهی
و دیگر صفت نفاق است و اکثر احوال ظاهر نفس با باطنش موافق نبود و غیبت و حقور مردم پیش او
یکسان نباشد و در حقور مردم سادج گوید و در مواجهه اظهار صداقت کند و در غیبت برخلاف آن بود
و این صفت از نفس برنجیز و الا بوجود صدق و دیگر صفت ریاست پیوسته نفس در بند آن بود که
خود را در نظر مردم آراسته دارد اگر چه نزد یک حق تعالی مذموم بود چون تکثیر اموال و تفاخر بدان
و کبر و جباری و استغناء و از هر چه پیش خلق مذموم بود اقرار نماید اگر چه نزد یک حق تعالی پسندیده باشد
چون فقر و عجز و این صفت از نفس برنجیز و الا بمعرفت حقارت مقدار خلق و صفت دیگر عمومی الهیت

نفس پر پوسته خواهد که خلق او را شنا گونید و روح کنند و در او امر و نهایی طاعت و اینست و او را اختیار کنند
 و از وی انانیت و ترسان باشند و این صفت از نفس بر نیز و الا تجلی صفات جناب الهی و صفت دیگر
 و خود بینی است و او را نفس مجاس صفت خود نگران بود و صورت احوال خود بچشم رضا و تعالی ملاحظه نماید و
 اندک چیزی که از وی گریسد آنرا در محل اعتبار نیارد و غمخیز فراموش کند و این صفت از مملکات است
 و این صفت بر نیز و الا سمع و قوت حقایق او صفت دیگر بخل و اساک است بر چه از اموال و از اسباب و
 مرغوبات و شتهیات بچسب آرد و در آن آویزد و از دست بیرون نهد یا از بهر تکاثر و تفاخر یا از بهر خوف
 فقر و احتیاج و چون این صفت و نفس قوی گردد و حسد از وی توله کند زیرا که حسد غلبی کردن است بحال دیگران
 نخواهد که از کس چیزی بدگیری رسد و اگر کسی را به نعمتی مخصوص بنید زوال آن طلبید و چون قوت زیادت
 گیرد و حقد پیدا آید هر گز با خود در نعمتی مساوی یا بد یا بفضلی تمیز بینید یا سبب انترع نعمتی از خود پندارد
 زوال و هلاکت او را پیوسته خوانان بود و صفت بخل از نفس بر نیز و الا غلبه نوریقین کما
 جوهر و معرفت روح قال الله تعالی ویسا لوناک عن الروح قل الروح من امر ربه
 و صاحب متعاب الهیایه قدس سره میفرمایند که پایه معرفت روح و ذروه ادراک آن بغایت رفیع و
 رفیع است بکشد عقول و حصول بدان میسر نگردد و و سیم غیبت که نشین بر قاف غمت دارد و جلوه عبارت
 صحت هیچ فنی و دینی نشود و گوهر است از قمر بحر غطت بر خاسته بمیزان قیاس تقدیر اوصاف او ممکن نبود
 از باب سکا شفات و اصحاب قلوب بر کشف آن غیرت نموده اند و جز بربان اشارت از آن عبارت
 نگرد و شریف تر موجودی و نزدیک تر مشهودی بحضرت عزت روح اعظم است که حق سبحانه و تعالی
 آنرا بخواه و اصنافت کرده است بلفظ من روحی و من روحا آدم و خلیفه اول و ترجمان الهی و مفتاح
 وجود و قلم ایجاب و جند ارواح همه عبارت از اوصاف اوست و اول صیغه که در شبکه وجود افتاد
 ذات او بود و مشیت قدیمه او را بخلافت خود در عالم خلق بفسب کرده و مقالید خزان اسرار وجود
 بده تفویض نموده و او را بتصرف در آن ماذون گردانیده و از بحر حیات نهری عظیم بروی گشود تا
 پرستش از او استمداد فیض حیات می کند و بر اجزاء کون افاضه می نماید و صورت کلمات الهی را از او
 جمع اخذ ذات مقدس بجل تفرقه که عالم خلق است میرساند و از عین اجمال و راعیان تفاهیل
 جلوه میدهد و ذکر است الهی او را و نظر بخشید یکی از برای مشاهده جلال قدرت ازلی و دوم از برای
 ملاحظه جمال ملکات لم برای عبارت از نظر اول عقل نظری و مقبل آمد و نتیجه او محبت الهی و در نهایت
 از نظر دوم عقل فاعلی و در نتیجه او نفس کل به فیضی که روح اصنافی از عین جمع استمداد کند و نفس کل

صفت دیگر بدینند تا از او بدین دیگر خوانان نمایند

آنرا قابل گردید و محمل تشبیه آن شود و میان روح اضافی و نفس کلی اسباب فعل و انفعال و قوت و ضعف نسبت و کورت و انوثت پیدا آمد و برابطه امتزاج و واسطه از دواج ایشان متولدات اکوان گردیدند پس جمیع مخلوقات نتیجه نفس و روح آمد و نفس نتیجه روح و روح نتیجه امر حق سبحانه و تعالی روح را بخود خود آفرید بی هیچ شی که اشارت امر بدانست و جمله بواسطه روح که خلق عبارت از انست و چون لا یتبدل که هر خلیفه مستجمع اوصاف مستخلف بود و فضل الهی و کرم نامتناهی روح را در خلافت ایجاد خلعت جمیع اسما و صفات جمالی و جمالی خود پوشانید و در سنده آفرینش مکرم و موقر گردانید و صورت روح در آئینه وجود آدم خاکی منعکس شد و حمایه اسما و صفات الهی در و تجلی گشت پس خطاب الهی جاعل فی الارض خلیفه و رسید و بر منشور خلافت او این توفیق آمد که ان الله خلق آدم علی صورته و ملائکه را سجده او فرمودند چه ملائکه را کمال و جمیعت بود و پائینا و از از انجبت که بعضی از ایشان منظر صفت جمال اند و بس و ایشان ملائکه لطف و رحمت اند و بعضی منظر صفت جلال اند و بس ایشان ملائکه قهر و عذاب اند و آدم را جامع صفات جمال و جلال محمل لطف و قهر و رحمت و غضب گردانید و عبارت از ان این آمد خلقت بیدمی لا جرم حق تعالی را جمیع امانت ها را ملائکه حقیقی را نشان دادند الا بدان اهم که نظر آن بودند لا اعلم لنا ما علمتنا اشارت بدانست و همچنین که وجود آدم در عالم شهادت منظر صورت روح آمد و وجود او در عالم شهادت منظر صورت نفس و تولد او از آدم که و خالق منها ز و جها شال تولد نفس از روح و تاثیر از دواج نفس و روح و نسبت و کورت و انوثت ایشان بصورت آدم و هو منتقل گشت

چون هر دو معرفت سر عقل صاحب متبصیح الحمد ایه میفرمایند طاعتی بر آنند که سر لطیفه ایست روحانی محل
مشاهده چنانکه روح لطیفه ایست محل محبت و دل لطیفه ایست محل معرفت و فوق قلب و روح است و نیز بعضی
فوق قلب است و تحت روح و بعضی میفرمایند که سر زینتی دیگر است جز قلب و روح و سبب اشتباه حجابی
که سر افوق روح دانند آنست که روح را بعد فلاص کلی از تعلقات قلبی و نفسی متصف به وصفی غریب
یا فندگمان بردند که عینی و گیر است و ساسی روح و گروهی که سر افوق قلب و تحت روح گویند سبب آنست که
دل را از تعلقات به آس نفسانی و وسوسه شیطانی خلاص یافتند بعضی غریب تصور کردند که عینی دیگر
و راسته دل و بعضی میفرمایند که سر از اعیان است بلکه از جمله معانی است و مراد از و حال است مستور
میان بنده و حضرت خداوند تعالی که غیر ابراهان اطلاع نیفتد و گفته اند که بنده را بحضرت خداوند تعالی
برسیت و سر السریست که آنرا اخفی گویند سر آنست که جز حضرت خداوند تعالی و بنده بران اطلاع ندارد
و سر السر آنکه بنده نیز بران اطلاع ندارد و مگر عالم السر و انخفیات و بعضی میفرمایند که سر معنی لطیفه ایست

مکتبہ اسلامیہ دارالحدیث

مکنون در صمیم روح و قلب و عقل - التفسیر آن متعذر و زبان را تعبیر آن متعسر چنانکه زبان ترجمان دست
عقل ترجمان روح است هر معنی که روح آنرا از غیب مشاهد میکند عقل واسطه میشود و تقریر آن بادل میکند
ولیکن بیشتر معانی مدركه روح آن بود که عقل از تقریر آن بادل قاصر آید همچنانکه اکثر معانی دل آن بود
که زبان از تفسیر آن عاجز شود پس آن معانی که در روح باقی ماند اسرار روح بود که دل را بران اطلاع
نیفتد و آن معانی که در دل باقی ماند اسرار دل بود که مخاطب بران اطلاع نیابد از اینجا است که طائفه
از متابعان مجرد عقل چون فلاسفه و غیرهم از بیشتر مدرکات ارواح انبیاء محروم ماندند و آنرا انکار کردند
چه جمیع مدرکات روح در تحت احاطه عقل بکنجد و عقل اگر چه اشرف و اگر هم مخلوقات است و در صدر آفرینش
منصب تقدیر و تفوق دارد چنانکه در خبر است که اول ما خلق الله العقل لیکن مرتبه روح فوق مرتبه
اوست چه اولیت و تقدیر او در عالم خلق است و روح از عالم امر است نه از عالم خلق و نیز قیام او بر روح است
نه قیام روح بدو اگر کسی گوید میان این حدیث که اول ما خلق الله العقل و این حدیث که اول
ما خلق الله نوری و این حدیث که اول ما خلق الله القلم توفیق و تطبیق بر چه وجه صورت بندد
گوئیم که این هر سه چیز عبارت از یک معنی بیش نیست چه وجود سید عالم در عالم شهادت منظر صورت روح
اصنافی بود در عالم غیب و عقل اول نور است فالنفس از روح اصنافی و قلم عبارت است هم از عقل اول است
که واسطه اظهار صور کلمات الهی است و رابطله اخراج آن از محل جمع بمقام تفصیل پس هیچ منافات نبود
میان این سه حدیث - از مباح الهدایه

جوهر و معرفت قلب صاحب مباح الهدایه قدس سره میفرماید که معرفت اوصاف قلب کیاهی
متعذر است و عبادت از آن متعسر بسبب دوام ثقل او و اطوار احوال و ترقی در مدارج کمال و ازین جهت
او را قلب خوانند و چون احوال مواهب الهی اند و مواهب او ناشناهی ثقل و ترقی قلب در مدارج
کمال و معارج بلال و جمال ازلی بی نهایت بود لا جرم اوصاف و احوال او در حد و عدد حدنگنی هر که
در ستم دید و تعدید آن سخن راند اگر بحقیقت درنگ و یقین داند که جز تعیین حد او را که خود از آن نگرود
چندین هزار خواص بکار معارف و دیگر معرفت دل خواصی که در هیچ یک بقدر او نرسیدند و مراد از
دل بزبان اشارت آن نقطه است که دائره وجود از دور حرکت آمد و سر از دل و ابد در و بهم پیوسته
و جمال و بلال و وجه باقی بر و متجلی شد عرش رحمان و منزل قرآن و برونخ میان غیب و شهادت و محب
و محبوب الهی است صورت دل از عشق پدید آمد هر کجا جمالی بیند با و در آینه و در هر جاستی یا با بوی
برگزین منظر و محبوب نماید وجود او بعشق قائم است و وجود عشق بدو دل و انسان بر شاخه رحمت همان است

عرش قلب اکبر است در عالم کبیر و قلب عرش اصغر است در عالم صغیر و جمله قلوب در تحت اعلاطه عرش
 بندرج اند همچنانکه جزئیات ارواح در تحت روح اعظم و جزئیات نفوس در تحت نفس کلی و دل اصغر است
 و حقیقتی صورت او آن مغنیه عنوبریت که در جانب ایسر از بدن و ولایت است و حقیقت او آن لطیفه
 ربانی که ذکرش تقدیم یافت و میان این حقیقت و صورت او نفس ناطقه و روح حیوانی متوسط اند
 زیرا که حقیقت دل محض لطافت است و صورتش عین کثافت و میان کثیف مطلق و لطیف مطلق
 هیچ وجه مناسبت نه پس نفس ناطقه و روح حیوانی که هر یک روی در عالم لطافت دارند و روی در عالم
 کثافت میان صورت دل و حقیقت او واسطه گشتند تا بر اثر که از حقیقت دل صادر شود اول
 بنفس رسد و به نسبت وجه لطیف او را قبول کند و به نسبت وجه کثیف بروح حیوانی رساند و همچنین روح
 حیوانی به نسبت وجه لطیف آنرا بستاند و به نسبت وجه کثیف بصورت دل سپارد و از روی قطار

بدن منتشر گردد -

جوهر بد آنکه مسجد مقام نماز است و دل محل نیاز آن جایی وجود است و این جایی شهود -
 جوهر صاحب معراج المدایه قدس سره میفرماید همچنانکه اول فیض رحمت حضرت البیت
 بر حقیقت عرش فائز شود و از و بکماله عرش رسد و بواسطه ایشان بصورت عرش پیوندد و از اینجا
 باقطار عالم شهادت رسد و نسبت صورت عرش با حقیقت او بسبب آنست که هر فیضی که از آن حقیقت
 بعالم شهادت رسد حسب صورت او رسد و انگاه از وی بدگر اجسام سرایت کند و همچنین نسبت صورت
 قلب با حقیقتش و جمله قلوب فیض از عرش یابند و حقیقت آن از حقیقت عرش و صورت آن از
 صورت عرش و قتی که میان دل و عرش بواسطه اقبال برحق سجانه و تعالی تقابل و محاذات پدید آید
 و هیچ چیز از مخلوقات عظیم تر از عرش نیست و کلام جناب الهی از عظمت او این عبارت کرد
 و هو رب العرش العظیم -

جوهر دل را هفت طریقت اول را صدر نامند و آن جایی اسلام است قال الله تعالی
 افمن شر حدده للاسلام فهو علی نور من ربه و محل و مساوس شیطان و تسویل نفس یوسوس فی
 صدره و الناس من الجنة و الناس کثایت از دست طور دوم قلب است و این معدن ایمان
 اولئک کتب فی قلوبهم الایمان فخر ازین سرست و نیز خانه نور عقل و بنیائی دل است که آنرا
 بصیرت گویند از اینجا است قوله تعالی لهم قلوب لا یعقلون بها طور سوم اشغاف و این عشق و
 محبت است که قال الله تعالی قاشغفها حباً عشق مجازی ازین طور و رنگد و چهارم نور

و این محفل مشاهده و رویت جمال و جلال توالتعالی ماکذب الفواد و ماری اشارت با دست پنجم
راحت القلب و این مقام شوق و ذوق است بجز معشوق حضرت خداوند تعالی دوستی غیر او را در این مجال
ششم سویدا و این مقام مکاشفات غیبی و علم لدنی و معارف حروف مقطعات و گنجینه اسرار الهی است
هفتم بهجت القلب ظهور صفات ذاتی و تجلیات الهی اینجاست سالک این بهجت اظهار دل را طی کند
و هرگاه بطور بهجت القلب رسد همه تعنیات اسمائی و صفاتی از بصیر بصیرت او بر طرف گردد و در ذات بخت
مضمحل شود و جز وجود مطلق و غیر هستی حق در بصیر بصیرتش چیزی نماند.

چو هر در معرفت قلب در مصباح الهدایه مذکور است که حضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه
و آله و صحابه و سلم میفرمایند که دل چهار است اول دل پاک و روشن که در وی چراغ افروخته بود و آن
دل مومن است دوم دل سیاه و سرنگون و آن دل کافر است سوم دل متر و میان کفر و ایمان
و آن دل منافق است چهارم دل مصفح ذو وجهین که وجهی از او محل ایمان بود و دیگر محل نفاق بود
ایمان در دوازده عالم قدس و طهارت بر مثال سبزه که مدواز آب پاک یابد و در نفاق در دوازده عالم
خبث و آلائش بر مثال قرحه که مدواز قیج و صدید یابد پس هر چه غالب شود بر دوازده این دو حکم آن
گیر و بپای اختلاف این چهار قسم بر آنست که دل نتیجه روح و نفس است و روح و نفس همیشه در تنازع
و تجاذب باشند گاه روح غالب می شود و نفس را از هرگز مغلی بمقام علوی می کشد و گاه نفس غالب
میکرد و روح را از اوج کمال بخصیض نقصان می آرد و دل پیوسته تابع آن طرف بود که غالب
گردد تا آنکه ولایت وجود کلی بر یکی مقرر شود و دل در متابعت او قرار گیرد سعادت و شقاوت
مرتب است برین و اینجذاب اگر سعادت ابدی و عنایت سرمدی در رسد روح را مدد و توفیق
ارزانی دارد تا قوت گیرد و نفس را با لشکرش مغلوب گرداند و بکلی از نفس و قلب اعراض کرده
بر مشاهده حضرت جمال اقبال نماید دل نیز بر متابعت او از مقام قلبی که تعجب لازم است بمقام
روحی متصاعد شود و در مقروح قرار گیرد بر مثال فرزند می که در متابعت پدر میرود و آنگاه نفس نیز
در پی دل از محل و مقر خود که عالم طبیعت است بیرون آید و در پی دل که فرزند اوست برود و بمقام
دل رسد اینچنین دل و مومن است و اگر حال بر عکس آن بود آثار شقاوت ازلی در رسد و روح را
بعالم خود کشد روح از مقام خود بمحل قلب نزول کند و قلب از مقام خود بمحل نفس آید و نفس در زمین
طبیعت را سخاگرد و اینچنین دل و کافر بود و اگر هنوز نفرت کلی از هیچ طرف واقع نشود تجاذب
و تنازع باقی باشد ولیکن جانب نفس قوت دارد و دل در میان متردد بود و وسیل او بیشتر نفس بود

و آن منافق است و اگر جانب روح قوت بیش دارد یا جانبین مقابل باشند میل دل بیشتر به روح بود و یا کجاست
 علی السویه باشد در ایمان هم موجود بود و هم کفر و آن معنی است که دوروی دارد و یکی ایمان و در یکی
 کفر و نفاق -

جوهر در معرفت خواطر صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرمایند که معرفت خواطر و تمیز و
 تفصیل آن از جمیع غوامض علوم است و ادراک فوائد و عوائد آن از دقائق فهم مطالب عداوت
 مشتاق و مستطش معرفت خواطر بود که صلاح و فساد اعمال بدان متعلق است و سعادت و شقاوت
 بدان منوط و مربوط و مراد از خاطر و ادویست که بر دل گذر کند در صورت خطایی یا تعریفی یا طلبی
 و وار و از خاطر عام است چه هر خاطری وار و بود و نه هر واروی خاطر باشد مانند وار و خزن و سرور و قبض
 و بسط و اکثر بر آنند که خواطر چهار است حقانی و ملکی و نفسی و شیطانی خاطر حقانی علمی است که حق تعالی
 از بطنان غیبی و واسطه در دل اهل قرب و حضور قذف کند و خاطر ملکی آنست که بر خیرات و
 دلاعات ترغیب کند و از معاصی تحذیر نماید و خاطر نفسانی آنست که بر تقاضای ^{می اندازد} خطوط عاجله و
 اظمار و عادی باطله مقصور باشد و خاطر شیطانی آنست که داعی بود به مباحی و مکاره و فرق میان
 خاطر حقانی و ملکی آنست که خاطر حق را هیچ خاطر دیگر معارض نشود چه با ظهور سلطنت او جمله اجراء
 وجود و تمکاد و تسلیم شوند و همه خواطر دیگر مفصل و متلاشی گردند و جایکه سلطان خیمه ز و غوغا نمایند
 عام را و با وجود خاطر ملکی معارضه خاطر نفسانی ممکن است و فرق میان خاطر نفسانی و شیطانی آنست
 که خاطر نفسانی بنور ذکر منقطع نشود و بر تقاضای مطلوب خود اسباب نماید تا بمراد رسد اگر چه سالسا
 بران بگذرد و الا وقتی که توفیق جناب الهی رفیق گردد و خاطر شیطانی بنور ذکر منقطع بود اگر چه
 ممکن است که بنوع دیگر و باید و هیچ یک از خاطر شیطانی و ملکی و نفسانی منقطع نشود و الا در حال فنا
 و انجم یعنی بیش از لمح دست ندید و چون از سر حد فنا در عین شهود و بارسم وجود رجوع افتد خواطر گانه
 معاودت نمایند و شیخ محمد الدین بغدادی قدس سره زیاده کرده اند بر خواطر اربع خاطر روح و
 خاطر قلب و خاطر شیخ را و بعضی افزوده اند خاطر عقل و خاطر یقین را و در حقیقت این خواطر
 پنجگانه مندرج اند در تحت آن خواطر چهارگانه چه خاطر روح و قلب در تحت خاطر ملک اند و خاطر
 عقل اگر چه در روح و قلب بود از قبیل خاطر ملک باشد و اگر چه در نفس و شیطانی بود از قبیل خاطر
 نفس و شیطانی باشد و خاطر شیخ و آن معنی بود که از جهت شیخ بدل مرید طالب پیروی و
 مشتمل بر کشف معضل و حل مشکل که مرید در اشکاف فنا آن از ضمیر شیخ استمداد کند و فی الحال

بر و مکشوف گردد و در تحت خاطر حقانی داخل بود چه وجود شایع به شایه بابی است مفتوح بر عالم غیب که از دهر بخطه امداد فیض حق تعالی بدل مرید میرسد و خاطر یقین که وارد است مجرور از معانی مشکوک هم داخل است در تحت خاطر حقانی -

جوهر مطالبات نفس دو گونه است بعضی حقوق و بعضی خطوط حقوق آنکه قوام بدن و بقا حیات بدان مربوط و مشروط است و خطوط هر چه بران زیادت بود پس حقوق را امضا کنند و خطوط را نفی و ارباب بدایت را وقوف بر حد ضرورت و حقوق لازم است و تجا و زانان گناه بود که طریق سعت بکشاید

جوهر در معرفت مرید و مراد صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که مرید و مراد را بر دو معنی اطلاق کنند یکی بر معنی مقتدی و مقتدا و دیگری بر معنی محب و محبوب اما مرید بمعنی مقتدی آنست که بصیرت نور هدایت بنیاد گردد و بنفهمان خود نگر و آتش طلب بکمال در نهادش به افزود و آرام بگیرد و الا بحصول مراد و مراد بمعنی مقتدا آنست که قوت ولایت او در تصرف بمرتبه تکمیل ناقصان رسیده باشد -

جوهر در معرفت اختلاف احوال مردم صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که مراتب طبقات مردم علی اختلاف درجات هم بر سه قسم است قسم اول مرتبه و اصلاان و کاملان و آن طبقه علیاست و قسم دوم مرتبه سالکان طریق کمال و آن طبقه وسطی است و قسم سوم مرتبه مقیمان و آن مرتبه سفلی است و اصلاان مقربان و سابقان اند و سالکان ابرار و اصحاب یحییان مقیمان اشرا و اصحاب شمال و اهل وصول سه طائفه اند اول اینها که حق سبحانه و تعالی ایشان را بعد از وصول کمال بحجت تکمیل ناقصان بخلاق رجوع فرموده است و وجود ایشان را رابطه غیب و شهادت گردانید تا خلق را بحق دعوت میکنند و طائفه دوم مشایخ مقصود اند که بواسطه کمال متابعت حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه آله و صحابه و سلم مرتبه وصول یافته و بعد از آن رجوع برای دعوت خلق بطریق متابعت مافون و مامور شده و این دو طائفه کاملان اند که فضل عنایت از سلسله ایشان را بعد از استعراق و عین جمع و بجهت توحید از شکم مایه فنا بسا حل تفرقه و میدان بقا خلاص و نجات اندانی فرمود تا خلق را بدرجات ولایت کنند و طائفه سوم آن جماعت اند که بعد از وصول بدرجه کمال حواله تکمیل و رجوع بدعوت خلق بدیشان نرفت غرق بحر جمع گشتند و شکم مایه فنا چنان ناچیز و مستهکک شد که از ایشان بجز خبری و انحرسی بسا حل تفرقه و مایه بقا نرسیده و در سبک زمره سکان قباب عزت و قطان و ...

حیرت انحراف یافتند و بعد از انکمال وصول و الایت تکمیل به ایشان مفوض گشت و اهل سلوک بر دو قسم اند طالبان
 مقصد اعلی و مریدان وجه الله و طالبان بهشت و مریدان آخرت اما طالبان حق و طائفة اند متصوفه و
 ملائمه متصوفه آن جماعت اند که از بعضی صفات نفوس خلاص یافته اند و به بعضی از احوال مع اوصاف
 صوفیان موصوف گشته و مطلع نهایت احوال ایشان شده لیکن هنوز بقایا صفات نفوس از
 وصول غایات و نهایت اهل قرب و صوفیه متخلف گشته و ملائمه جماعتی اند که در رعایت معنی اخلاص و
 محافظت قاعده صدق غایت جهد مبذول دارند و در اخفا طاعات از نظر خلق مبالغه واجب دانسته
 با آنکه هیچ دقیقه از صواح اعمال مهمل نگذارند و بهیچانکه عاصی از ظهور معصیت پرمهر بود ایشان از ظهور طاعت
 که مظنه ریاضت اند کنند تا قاعده اخلاص خلص نگردد و این طائفة هر چند عزیز الوجود و شریف الحال باشند
 و لیکن حجاب وجود خلقت هنوز از نظرشان بکلی منکشف نشده بدان سبب از مشاهد جمال توحید
 محبوب مانده اند و فرق میان ایشان و صوفیه آنست که جذبه عنایت قدیمه هستی صوفیه را بکلی از ایشان
 انزعاج کرده و حجاب خلق از نظر شود ایشان بر داشته لاجرم در ایتان طاعات و صدور خیرات
 خود را و خلق را در میان نه بینند و با خفا را اعمال و ستر احوال بقیده نه اگر مصاحبت وقت در اظهار طاعات
 بنیند اظهار کنند و اگر در اخفا بنیند اخفا کنند و طالبان آخرت چهار طائفة اند زنا و فقر و خدمت و
 عبادت و طائفة اند که نور ایمان و ایتقان جمال آخرت مشاهده کنند و دنیا را در صورت قبیح بنیند و تخلف
 این طائفة از صوفیه بدانست که زاید بخلق نفس خود از حق محبوب بود چه بهشت مقام خط نفس است
 و صوفی نمیشاید به جمال ازلی و محبت ذات لم یزلی از هر دو کون محبوب چنانکه در حدیث آمده است الیها
 حرام علی اهل الآخرة و الآخرة حرام علی اهل الدنیا و بها حرامان علی اهل الدنیا پس صوفی
 را در زهد مرتبه بود و در امر تبه زاید که خط نفس از ان دور بود و فقر طائفة اند که مالک هیچ چیز از دنیا
 و اموال و نیوکی نباشند و در طلب فضل و رفوان الی مهاجرت او طان نموده و ترک مال و ثروت
 کرده و باعث این طائفة بر ترک یکی از سه چیز بود اول رجا و تخفیف حساب با خوف عقاب چه طلال
 را حساب لازم است و حرام را عقاب دوم توقع فضل ثواب و مسابقت در دخول جنت چنانکه حضرت
 جبرئیل علیه السلام روزی بحضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم بشارت آوردند
 که بدخل فقر استک اجمته قبل الاغنیاء و نبعت یوم و هو خمس مائة عام سوم طلب جمعیت غلظ
 و فراغت اندرون از برای اکثر طاعات و حضور دل و روان و تخلف فقیر از ملائمه و متصوفه بدانستند
 که او طالب بهشت و خواهان خط نفس خود است و ایشان طالبان حق و خواهان قرب او دور از این

مصرف دارند و آنرا بر نوافل عبادات تقدیم کنند و در طلب مایحتاج ایشان در هر طریق که شرف نماید موصوف
نباشد مداخلت نمایند بعضی بکسب و بعضی بدر ویزه و بعضی بفتح و نظر ایشان در اتخاذ و اعطاء هر
حق بود و خلق را در اخذ واسطه اعطاء حق دانند و در اعطاء واسطه قبول و عبادان طائفه اند که پیوسته
بر وظائف عبادات نوافل مواظبت و ملازمت نمایند برای نیل ثواب اخروی و این وصف
در صوفی موجود بود و لیکن معرا و میر از شوائب علل و اغراض چه ایشان حق را برای حق پرستند نه
از برای ثواب اخروی و فرق میان عباد و فقرا آنکه با وجود غنا شاید که شخص عابد بود و شاید که زانا
متشبه با نبیا علیه السلام مشایخ طریقت و علماء صوفیه اند که مبتدا بعثت رسول علیه السلام از میر بیشتر
خلق را با حق دعوت می کردند و متشبه مبطل آنکه دعوی نبوت کند و بکذب و افترا و حی را بخود نسبت
اما متشبه بحق بصوفیان متصوفه اند که بنیایات احوال صوفیان مشتاق باشند و متشبه مبطل بدیشان
جماعتی که خود را در صوفیان اظهار کنند و از خلعت عقائد و اعمال و احوال ایشان عاطل و خالیه
و اما متشبه بحق بمجذوبان و اصل طائفه باشند از اهل سلوک سیر ایشان هنوز در قطع منازل و صفات
نفوس بود و از تابش حرارت طالب وجودشان در خلق و اضطراب و پیش از ظهور تابش صبح کشف
ذات در مقام فنا گاه گاه برقی از بوارق کشف ذات بر نظر شود ایشان لایع و لایح گرد و اما متشبه
مبطل بمجذوبان و اصل طائفه باشند که دعوی استغراق در بحر فنا و استملاک در عین توحید کنند
لیکن نه حال آن جماعت بود

جوهر عارف آنست که حضرت حق تعالی را در جمیع صور مشاهده کند و هیچ صفت و تعین و
نسبت او را مقید نسازد و بشناسد که بغیر از یک وجود و وجودی دیگر نیست و وجودات مخصوصه
همه نمایش و انعکوس وجود حضرت حق تعالی اند که در مرایا و تعینات منعکس شده اند و پیوسته وجود
مطلق مشهود او باشد و یک لحظه از مشهود او غافل نشود و بعضی اطلاق عارف بر کسی می نمایند که
داند که بغیر از حضرت حق تعالی وجود حقیقی نیست اعم از آنکه دانش و سی بدلیل بود یا بشهود

جوهر اصحاب سیمیا و از باب شعاب و صورتی که خارج از خیال ایشانست هم اظهار می توانند کرد و
فرق میان سیمیائی و مشعب و عارف کامل تصرف آنست که ایشان ایجاد و اظهارات در خیالات
حاضران می کنند بقوت تصرف خویش در عالم خیال ایشان نه آنکه آنها وجودی باشد قائم بنفسه که موجود
این عارف متعین کامل مظهر است از مظهر حق تعالی پس خالق حقیقی حق تعالی باشد که درین مظهر
تفصیلی که این عارف متعین است بکمالیت ظهور فرموده همچنانکه در مقام جمیع نجایست کل ظهور کرد

چون هر چون عارف غافل گردد و صورت مخلوق او عاقل و باطل شود و حال آنست که غفلت عارف
مطلقا نباشد بروحی که از جمیع حضرات عوالم خمس غافل گردد چرا که او ضبط حضرات کرد و او را بر عوالم خمس احاطه
حاصل شد و تا آن چیز بآن صورت پیدا کرد و بعد از آنکه آن چیز در هر حضرت از عین ثابت و روحانی و ثنائیه
و غیره بصورت مناسب آن حضرت پیدا شد و بعضی از آن ضابط بعضی گشتند که هر چه او در خارج موجود
میگرد و عارف نیست از آنکه او را اولاً در حضرت علمیت صورتی مناسب باشد و ثانیاً او را در حضرت عقلیه
چون هر که عارف بهمت خود صورت در مثال مطلق و یا در خارج می سازد و در عالم غیب به صورت
روحانیت پیدا میکند و داخل می شود بآن صورت در ارواح و تاثیر بهمت فرع عرفان است تا انسان عارف
با همه نگاه و بهمت او موثر نشود و قوت تصرف او را حاصل نگردد و هرگاه معرفت کامل شد و در بقا بعد از الف
و آخرت اجدد اجماع رسید قوت تصرف اصلا باقی نماند و این را دو وجه است اول آنکه کامل معرفت تحقیق است
بعبودیت پس نظری بسوی اصل و نیست و اصل وی نیست و افتقار است و تحقیق بعبودیت بخوابد که ممکن
امر پیدا شود باشد و این مقام اعلی و ارفع و مقام محمدی است صلی الله تعالی علیه و آله و سلم و از عنایات
حضرت ایشان انبیا و رسل و اولیا این است را نیز حاصل است و وجه دوم آنکه صاحب معرفت کامل نیاند
که متصرف و متصرفانیه واحد اند حقیقه اگر چه صورت مختلفه دارند پس این شهود مانع تصرف می افتد و وقتی که
کامل معرفت مأمور بتصرف باشد او را تصرف ضروریست برای امثال امر سید خود و ایفای حق عبودیت
چنانکه انبیا و رسل که در مقام عبودیت بودند بهمت خود اصلا تصرف نمی کردند که بهمت ایشان را اصلا تأثیر
نبود و در اظهار معجزات مأمور بودند برای اتمام حجت و کمال معرفت در آنها بود و معجزاتی که از ایشان
مساوم می شد از دعا و انبیا و اولیا و در بین دعا و امر مأمور بودند همچنین اولیا که در مقام
عبودیت بودند بهمت خود را تصرف نمی کردند بجهت آنکه قوت تصرف باقی نمانده بود و همچنین انبیا و
و رسل را بجهت آنکه قوت تصرف داده شدند لیکن عبودیت اختیار کردند از تصرف باز ماندند و
کمال آن که برید ایشان خرق عادات ظاهری شد از جهت عبودیت بود که ایشان مأمور بآن بودند
چنانکه جناب تجلی مآب سر حلقه مسمان و سر دفتر محبوبان غوث الصمدانی محبوب بجانی شیخ محی الدین محمد
سید عبدالقادر جیلانی قدس الله تعالی بیکرتم که کامل معرفت بودند و خرق عادت برید شریف
حضرت ایشان بسیار واقع شده بجهت آنکه مأمور بودند برای اقامت حجت بر مخالفان دین برای
آنکه حضرت ایشان محی دین محمدی بودند صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم
چون در شجاعت ناکور است که حضرت خواجیه عبید الله احرار قیس سره میفرمودند که بهمت عبارت از جمیع

خاط است بر امر واحد برومی که خلاف آن بخاطر نگذرد چنین همت مراد متخلف نیست اصحاب تجرید باید
 که گاه گاه امتحان همت کنند و معلوم فرمایند که ایشان را مناسبت بحضرت اسمائیه چه مرتبه رسیده است
 و همت ایشان را چگونه تاثیر است و میفرمودند که در اوایل جوانی که با خدمت مولانا سعدالدین کاشغری
 در پرسی بودیم و با یکدیگر سیر می کردیم گاهی بکنار معرکه کشتی گیران می رسیدیم و قوت توهمات خود را امتحان
 می کردیم و همت بر یکی از آن دو کس می گذاشتیم تا او غالب می شد باز خاطر بر آن دیگری می گذاشته می شد
 آن دیگر می غالب می شد همچنین چند بار با اتفاق می افتاد مقصود آن بود که معلوم شود که تاثیر همت چه مرتبه رسیده است
 و فرمودند که اکابر گفته اند همچنانکه معارضه با قرآن ممکن نیست معارضه با همت نیز ممکن نیست همت عارف
 خلاق است مرادات از وی متخلف نیست هر که با چنین همتی معارضه کند البته مغلوب شود تا که گفت اند
 اگر کافر همیشه خاطر خود بر امری دارد و همت بر چیزی گمارد البته میسر گردد ایمان و عمل صانع در آن
 شرط نیست همچنانکه قلوب صافی را تا تاثیر است نفوس شریره را نیز تاثیر است و میفرمودند که آنچه حضرت
 شیخ اکبر قدس سره در فتوحات فرموده اند که عارف را همت نیست معنی وی آنست که ممکن نظر حقیقت
 و ذات خود هیچ ندارد آنچه از اوصاف کمال او را حاصل است مثل علم و قدرت و قوت و ارادت همه
 عاریت است از حضرت حق سبحانه و تعالی پس عارف حد خود را نداند در مقام فقر حقیقی که نیستی محض است
 می باشد چنانچه مقتضای ذات اوست و با اوصاف عاریتی ظاهری نمی شود لیکن جمعی که از هوا حبس و
 وساوس نفسانی و شیطانی بسبب کمال عنایت و محض موهبت الهی باز بسته اند باید که باطن خود را
 تابع ارادت و مشیت حضرت حق سبحانه و تعالی گردانند یعنی در صورتیکه این طائفه ملهم شوند به تسلیط
 همت بر اندفاع و بپاک ظالمین و تخلص مسکین از اثر شر باید که همت معروف دارند و خاطر بتام
 بردفع و رفع اعدا گمارند

جوهر و کرامت حصیه و معنویه حضرت شیخ اکبر قدس سره در فتوحات میفرمایند که کرامت از
 جناب حق سبحانه و تعالی از اسم برتر است و کرامت نمی شود مگر ابرار را و آن دو گونه است حصیه و معنویه
 کرامت حصیه عبارت است از خرق عادت که ظاهری می شود بر دست ابرار اگر چه از طلب و نشان ایشان
 و عامه نمی شناسند کرامت را مگر همین خرق عادت را مثل کلام موافق خاطر و اخبار بمنجیات و مشی بر آ
 وطنی ارض و امثال آن و درین کرامت احتمال مگر جناب الهی است و این کرامت سکر است و خواهد که کرامت
 معنویه محفوظ شدن آداب شرعی و توفیق یافتن بمکارم اخلاق و محافظت بر اداسی و اجبات و توجه
 بسوی خیرات و اجتناب از اخلاق رویه مثل حسد و مانند آن و یافتن طهارت قلب و مراعات انعام

اینست کرامت او لیا را و درین دخل نیست مگر دستدراج را و نمیشناسد این را مگر خواص و این کرامت
دلیل وفاء عقود و عهد و دوست و دلیل رضا بقضاست

چو هر در کرامت او لیا و در فوائد الفوائد مذکور است که حضرت سلطان المشائخ قدسنا الله تعالی
بهره المبارک فرمودند که شیخ بهاء الدین زکریا قدس سره شبی روی سوی حاضران آوردند و فرمودند
کسی باشد از شما بیان که اشب و در رکعت نماز کند و در یک رکعت ختم قرآن مجید کند از حاضران کسی
انجمنی را قبول نکند خدمت شیخ بهاء الدین پیش رفتند و در یک رکعت ختم قرآن مجید کردند و بعد پیاده
دیگر خواندند و در رکعت دوم سوره اخلاص خواندند و نماز تمام کردند و ملائم انجمنی حکایت دیگر فرمودند
که شیخ بهاء الدین قدس سره میفرمودند که هر چه بمن رسید از نماز و او را و مشائخ و زما و همه بگویم که یکبار
نخواستیم که دو آنچنان بود که بمن رسانیدند که فلان بزرگ از آغاز صبح تا طلوع آفتاب سه قرآن مجید
ختم می کند هر چند خواستم خوانستم و هم درین محل حکایت دیگر فرمودند که حضرت قاضی حمید الدین ناگور
قدس سره وقتی طوائف کعبه مبارک می کردند بزرگ را در آن طوائف بدیدند در عقب ایشان
رفتن گرفتند از هر جا که ایشان قدم بر می داشتند حضرت قاضی قدم آنجای می نهادند آن پیر آن
حال اطلاع یافت و فرمود متابعت ظاهر چه میکنی متابعت آن کن که من میکنم حضرت قاضی پرسیدند
که شما چه می کنید فرمودند من روزی هفتصد بار ختم قرآن مجید می کنم حضرت قاضی بغایت متعجب شدند
و با خود اندیشیدند که مگر معانی قرآن مجید بر خاطر بوجه میگذراند و میجویم میخواند پیر سر را برد و فرمود
ملفوظا لا موهوم ما چون حضرت سلطان المشائخ این حکایت تمام کردند اعزال دین علی شاه که یکی
از فریدان خاص است سوال کرد که این مگر کرامت باشد حضرت سلطان المشائخ فرمودند آری
انچه عقل را در آن گنجایش نباشد از کرامت باشد

چو هر در فوائد الفوائد مذکور است که حضرت سلطان المشائخ قدسنا الله تعالی بهره المبارک
فرمودند که شیخی بود پس بزرگ بر کرانه آبی مقام داشت قدری طعام موجود کرد و عیال خود گفت
که این طعام را بر سر گیر و از آب بگذر بگذاره آب درویشی نشسته است این را پیش او نه تا بخورد
عورت گفت آب بزرگ است و گذشتن از او دشوار شیخ گفت برو بر کناره آب ویدی ما آب بن
و بگو ای آب بجزمت آنکه شوهر من هیچ وقت صحبت نکرده است مرا را بی ده زن و تعجب شد با خود
گفت که چندین فرزندان ازین آورده ام این سخن چگونه گویم هم فرمان شوهر بجای آورد و بر روی
آب این کلمه بگفت در زمان آب بشکافت و دوشن شد و راهی خشک در میان پدید آمد و زن بسیار

یکه شست چون بدان درویش رسید طعام پیش او نهاد و درویش طعام بخورد و وزن را گفت که
تو باز گردن گفت من که بخدمت تو آمدم شوهر من سخنی گفت بود که باب گفتم آب مرا راه داد و این
بچه هتطهار باز روم درویش گفت شوهر تو چه سخن گفته بود زن آنمغنی باز ماند و درویش گفت برو و
باب گوئی که بخدمت آنکه این درویش در سی سال طعام نخورده است مرا راهی ده و حیرت زنی بآید
با خود گفت که یک محال آن بود که شوهر من گفت و یک محال دیگر اینست که این مرد میگوید
او همین ساعت پیش من طعام نخورده است این سخن چگونه بگویم حکم اشارت این درویش
برکناره آب آمد و گفت ای آب بخدمت آنکه این درویش درین سی سال طعام نخورده است
مرا راهی دهی و زمان آب بشکافت و شوی شود و راه شک در میان پیدا آمد و زن ابلاست
بلذشت و پیش شوهر آمد و در پای او افتاد و گفت باید که مرا سر این دو معنی بگوئی که چه بود بهم تو
چندین گناه با من صحبت کرده و بهم آن درویش پیش من طعام خورد و آن مرد دروغ باب گفتم آب مرا راه
داد چه حکمت بود شیخ گفت بدان و آگاه باش که من هیچ وقت باتو بهوامی نفس خود صحبت نکرده ام صحبتی که
کرده ام باتو برای ادای حق تو کرده ام پس به معنی گوئی هیچ وقت باتو صحبت نکرده ام و آن مرد
درین سی سال هیچ طعام برای ذوق نفس خود نخورده است برای قوت طاعت خورده است
اینست معنی هر دو سخن یعنی مردان جناب خداوند تعالی بر چه کنند برای جناب او سجده کنند
جوهر الاحسان ان تعبد الله کانک تراه احسان آنست که عبادت کنی الله تعالی را
باین دلور که گویا که می بینی او را یعنی در خیال صورت او را نصب العین سازی فان لم تکن
تراه فانتهی اراک و کان تامر است نزد صوفیه پس اگر تو موجود شوی در میان خواهی دید او را
برای آنکه اومی بنید ترا پس از طرف او حجاب نیست و نیست حجاب مگر بسوی تو پس اگر این شو

برخیزد او سجده دیده شود و شرح شوم علی

جوهر قول علیه السلام فی الاحسان ان تعبد ربک کانک تراه شخصی پسیدان
رسالت پناهی علیه السلام ما الاحسان یعنی عیت احسان و نیکوکاری فرمود و جواب آن
تعبد ربک کانک تراه فان لم تکن تراه فانتهی اراک یعنی احسان اینست که عبادت کنی
رب خود را بجای که گویا که بنی آنرا و اگر نیستی باین حالت و قوت که او را بینی پس بدست
که اومی بنید ترا پس قول نبی علیه السلام کانک تراه اشارت باستماع خیال باشد و شرح
جوهر عارفان را اگر چه در حالت غیر بلاتجلی و مشاهده است اما در بلاتجلی و مشاهده نیست

سبب اگر خود را در آن توانی خیانت کن که ترا می بیند

پیر حق تعالی را چنان پاک و صاف نمی سازد که بلا و محنت که با نخاصیت رافع حجاب علیظه اند و
 بلا از جناب حق سبحانه و تعالی مطالبان را نشان محبت است و در حدیث شریف است که چون دوست دارد
 خداوند تعالی بنده را مبتلا گرداند او را به بلا و مری بگذرد و سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و اصحاب و سلم
 التماس نمود و یار رسول الله انی احب الله فرمودند استعد بالبلای و در حدیث صحیح واقع است هر پنج
 که بمومن میسر شود در آن کفاره بعضی ذنوب است تا اینکه رنج خیلیدن خاریز کفاره است و روایت کردند
 امام احمد قدس سره که آن سرور صلی الله تعالی علیه و آله و اصحاب و سلم فرمودند بوقتیکه کثیر شوند گناهان عبد
 مومن و نباشد او را عمل که کفاره آن ذنوب باشد مبتلا سازد الله تعالی آن عبد را بخرن تا که کفاره
 واقع شود و مر آن عبد را ازین ذنوب و دیگر روایت است که مذکور شد نزد آنحضرت صلی الله تعالی علیه
 و آله و اصحاب و سلم نمی پس و ششام و او همی را شخصی پس فرمودند که و ششام مدحی ای پس بدستیکه آن
 پاک میکند ذنوب را چنانکه پاک میکند آتش خبثت آبن را و در حدیث شریف است که تپ یک وزه
 کفاره گناهان یک ساله است و حضرت ابن مسعود رضی الله تعالی عنه فرمودند که مومن را هیچ دل
 و بیمار تن تربیابی و منافق را هیچ تن تربیاری و حضرت شیخ ابوالقاسم جنید بغدادی نقل می
 فرمود که با سراج عارفین است و بیار کننده است طالبان را از خواب غفلت و غافلان را ب
 بلاکت است و حضرت شیخ شبلی قدس سره در مناجات خود فرمود خداوند ادا دوستان خود را تا چند
 گشتی فرمود تا بپیت یابند التماس نمود که دیت ایشان چیست فرمود جمال و لقاء من و حضرت شیخ
 ابوسعید خدری قدس سره فرمود که بلا از خداوند تعالی سومی مجبین تهنه و هدیه است و حضرت شیخ سنبل
 بن عبد الله شتری قدس سره فرمود اگر نبودی ابلا از جناب حق تعالی نبودی مر بنده را طریق وصال
 بسوی جناب اوس سبحانه و حضرت ذوالنون مصری قدس سره فرمود طالب را ببلایا نمایند پس باید که
 چندان بلا کشد و تحمل نماید که عین بلا شود و بلا عین او شود و بعضی میفرمایند که تا بر تن حضرت ایوب
 علی نبیا و آله و علی السلام گوشت بود نالیدند چون گوشت نمائد و دیدند که بلا به نهایت رسیده ترسیدند
 که چون بلا بر خیزد عطا بر خیزد و زوال بلا از بیم زوال عطا نالیدند و فرمودند انی مستی الضروانت
 ارحم الراحمین و حضرت یعقوب نهر جوری قدس سره فرمود که جهان فریاد کنند از بلا و طلب کنند
 و در شدن آن از جناب حق سبحانه و تعالی و عارفان خوش کنند بلا را و نخواهند و در شدن آن همه

عارف کجا که راحت او در بلا می است

کو تا به دیدگان همه احت طلب کنند

جوهر حدیث قدسی واقع است اگر باید کند بنده را در بلا یاد کنم من آن بنده را در بلائی که بخت

از ان بلا کہ یاد کرده است بندہ در ان بلا -

ف

جو ہر در غیرت صاحب مصباح الہدایۃ قدس سرہ میفرماید کہ از جملہ لوازم محبت حال غیرت است
و بیچ محب نبود الا کہ غیور باشد و مراد از غیرت حمیت محبت است بر طلب قطع تعلق محبوب از غیر یا تعلق غیر از
محبوب بسبب مشارکتش با و یا بسبب اطلاعش بدو و غیرت بر سہ گونہ است غیرت محبت و غیرت محبوب
و غیرت محبت و این تقسیم مناقض آن نبود کہ غیرت خاص محبت را بود و غیرت محبوب ہم محبت تواند بود
و همچنین غیرت محبت اما غیرت محبت ہر دو نوع است غیرت محبت غیر محبوب و غیرت محبت محبوب غیرت محبت
غیر محبوب در قطع تعلق محبوب از غیر مفید نباشد و لیکن در قطع تعلق غیر از محبوب مفید بود چنانکہ غیرت
ابلیس در قطع تعلق نظر محبوب او با آدم بیچ اثر نکرد و بلکہ تمغی بر تعلق وی آمد و از محبوبش بکلی قطع کرد
لاجرم مجبور و ملعون ابد ماند اما در قطع تعلق محبت غیر محبوب از محبوب اثر نماند و می نماید و غیرت محبت محبوب
یا بر تعلق محبوب بود یا غیر محبتی یا بر تعلق غیر با محبوب بمجبوری یا بر نسبت مشارکت غیر با محبوب یا بر اطلاع
غیر بر محبوب اما غیرتش بر تعلق محبوب یا غیر محبتی چنان بود کہ بعضی از آثار محبت محبوب بر شخصی شایدہ کن
بدان محل غیرت نماید تعلق آن نظر از ان محل قطع کند انکاء معلوم کرد کہ تعلق آن نظر بدان محل عاریت
از بہمت علماء محقق بحفظ حرمت شایخ و تجلیل ایشان وصیت فرمودہ اند و غیرتش بر تعلق غیر با محبوب
بمجبوری داخل این غیرت بود اما غیرتش بر نسبت مشارکت غیر با محبوب چنان بود کہ غیر را در نسبت محبت
یا تعظیم یا ذکر با محبوب مشارکت بیند خواہد کہ نسبت آن مشارکت با محبوب با خلاص در محبت و تعظیم
و ذکر بردارد و اسباب آنرا باقی نگذارد اما غیرتش بر اطلاع غیر بر محبوب چنان بود کہ او را با محبوب خود
در سر معاملہ باشد و از محاضره و مشاہدہ و ملاطفہ او تمتعی یا بدو نخواہد کہ دیگری برین حال بل بر محبت او
اطلاع یا بد آنرا با نکار یا بسببی دیگر باز می پوشد و در قطع سبب اطلاع می کوشد اما غیرت محبوب یا بر
تعلق محبت بود یا غیر یا بر اطلاع غیر بر حال محبت وجود این غیرت از محبوب وقتی صورت بندد کہ محبت
محبت بود و غیرت لانہ محبت است و محبت صفت ذاتی محبت و محبوب را بمجبوری از بیچ نصیبی نہ الایجابی یا غیرت
محبوب بر تعلق محبت یا غیر بیشیک قطع تعلق او کند از غیر و این غیر عبارتست از ہر چہ موجب سکون و قرار
دل محبت گردد و از دنیا و آخرت و مافیہا پس اگر تعلق با دنیا بود و دنیا را از وقبض کند و اگر تعلق او با مرور
بود و محبت جاہ و قبول آن جاہ را بتقیع صورت حال او در نظر مردم نشکند و بہ تمنع ملامت از ایشان تعلق
او را قطع کند و اگر تعلق او با نفس خود بود صورت معائب و قبائح نفس را بر نظر او جلود و بدت آن تعلق
بریدہ شود و اگر تعلق او بہ بہشت و جود و تصور و انواع نعیم اخروی بود آنرا بسببی از اسباب قطع کند

چنانکه دل حضرت آدم علیه السلام با نعیم خست و صحبت خوا تعلق گرفت به تیغ غیرت آن تعلق را قطع کرد و
ایشان را از وطن مالوت و صحبت خوا بسبب صد و جریمه دور گردانید اما غیرت محبوب بر اطمینان غیر طالع
محب چنان بود که حال او را از نظر اغیار بحجاب غرت و قیاب غیرت خود مستور دارد تا جز نظر او بر روی نیاید
اولیائی تحت قبایلی لایعظم غیرتی و این غیرت مانند غیرت رجال است بر نسا و همانا مضمون این حدیث
الاولیاء عرائس الله تعالی فی الارض اشارت بدین معنی است و غیرت از خواص محبان است
و فهم معنی غیرت از خواص علوم بودند هر کسی بدان راه یبرد و اگر چه غیرت وصف ذاتی محب است
وجود آن صفت در و بواسطه محبت است اگر نه محبت بود می محب را بر کز غیرت نبود می پس قیام
غیرت هم محب بود و هم محبت و قیام یک صفت بدو ذات محال است پس یا محب ذات بود و محبت
بدو قائم یا بر عکس و محبت با صالت و تقدم از محب اولی است چه قیام او بذات خود است و قیام محب
بدو از آن جهت که محبی و محبوبی دو اعتبار اند عارض ذات محبت شده و روی بقیام و سه آورده و
محبت رابطه اتحاد است میان محب و محبوب تا محب را محبوب رساند و چون محب روی بکلی در
محبت آورد و محبوب او یکی شد و این حال نتیجه غیرت محبت بود که روی او را از همه جهات بگرداند و در قبایله خود
آرد و در خودش محو گرداند و ذات محبت و محب و محبوب درین مقام هر سه یکی شود پس نه حاصل ماند و
ز فراق و نه قرب و نه بعد و نه رد و نه قبول چه تصور این عبارات در ذات واحد صورت نه بند و بین
مقام است آنچه گفته اند

از دستگیر کردن
دین کردن
پیشانی و شوق
آنند و نه شدن
علاقمه و شوق
لا یکنون و نه شدن
ت فویش
دارا و نه شدن
بلک آن
ت بر خودی
و صفت آن

معشوق و عشق هر سه یک است اینجا | چون وصل در یکجای سحران چه کار دارد |

جوهر و شوق صاحب مصباح الهدایه قیس سره میفرماید که مراد از شوق سحران داعیه
تمتع از لقای محبوب است و باطن محب و وجود آن لازم صدق محبت است و شوق بحسب انقسام
محبت منقسم شود بدو قسم شوق محبان صفات باوراک لطف و رحمت و احسان محبوب و شوق
محبان ذات به لقاء وصال و قرب محبوب و این شوق از غایت غرت چون کبریت احمق طلیل الوجود است
چه بشیر طالبان رحمة الله اند نه طالبان اله صاحب دلی فرموده چندین هزار عبدالرحمن و عبدالکریم
و عبدالکریم بنی که یک عبداللہ بنی یعنی طالبان رحمت بسیار اند و طالبان جناب حق سبحانه
و تعالی کم و مال شوق مطیبه است که قاصدان کعبه مراد را بمقصد و مقصود رساند و دوام او با دوام
محبت پیوسته است ما دام تا محبت باقی بود شوق لازم باشد و بعضی بر بقای شوق در مقام حضور
و نبود آنکار کرده اند و این آنکار وقتی متوجه شد می که شوق مخصوص بود می بطلبشاید و لازم نیست

چه اهل خصوص را و راسی مشاهده محبوب مطالب و مایه دیگر است که با وجود شهود اشتاق آن باشند
 چنانکه وصول و قرب و ترقی و استقامت آن نه هر که مشاهده محبوب یافته بدولت و صل او رسیده و نه هر که وصل
 شد مقام قرب یافت و نه هر که قریب شد به منتهای درجات قرب فائز گردیده و نه هر که آن درجه یافت برود
 مستدام و باقی ماند پس محب به نسبت با آنچه یافته باشد از مشاهده محبوب و قرب او اشتاق نمود و
 به نسبت با آنچه نیافته اشتاق بود و نیز شوق مشاهده بوجود عین الیقین است و حصول او درین عالم
 ممکن و شوق الوصول بحق الیقین و حصول او کما ینبغي درین عالم متعذر

چو هر بدانکه یکی از احوال سینه در محبت شوق است که نزدیک محبت حادث می شود و مدوشت شوق
 بعد از محبت نیز مواهب جناب خداوند تعالی است کسب را و خلی نیست و شوق از محبت همچو زبده و گویا
 چون توبه قرار گیرد و زبده ظاهر شود و چون محبت قرار گیرد و شوق ظاهر شود و شوق را ثمره از غم نامی محبت گفتارند
 و میگویند که اشتیاق اعلی از شوق است که شوق ببقا ساکن گردد و اشتیاق ببقا ساکن نمی گیرد
 بلکه بیقرار می پذیرد

چو هر در گریه صاحب شنوی معنوی قدسنا الله تعالی بسره المبارک میفرماید

کرده بر دیگران نوحه گری	مدتی بنشین بجال خود گرمی
روشنی خانه باشی همچو شمع	گر فرو باری تو همچون شمع دمع
بهر گریه آدم آمد بر زمین	تا بود گریان و نالان و خیرین
ای خنک چشمی که آن گریان است	وی همایون دل که آن بریان است
اشک کان از بر حق بلرند خلق	گوهرست و اشک پندارند خلق
چون ببارید آسمان گریان شود	چون بنالید چرخ یارب خوان شود
چون خدا خواهد که بان باری کند	میل او را جانب زاری کند
ای دریغا اشک من ریاید می	تا بخار و لبر زیبا بدی
تو چه دانی ذوق آب دیگران	عاشق نانی تو چون نادیدگان
نور را بگذارد زاری را بگیر	رحم سوس زاری آید اسی غنیمت
آفتاب عقل را در شون دار	چشم را چون آب اشک فروز دار
مایه در بازار این دنیا ز رست	مایه انجا اشک دو چشم تراست
این نجاست ظاهر از ابی رود	آن نجاست باطن افزون می شود

جز باب چشم نتوان شستن آن
 اگر تو یوسف نیستی یعقوب باش
 کام خود موقوف زاری دل است
 ز ابر گریان شمع سبز و تر شود
 تا نگرید ابرس که خشنود و چمن
 با تضرع باش تا شادان سوی
 از سینه هر گریه آمد خنده
 اشک خواهی رحم کن بر شکبار

چون نجاساتی بیابن شد عیان
 روز و شب در گریه و آشوب باش
 بی تضرع کامیابی شکل است
 ز آنکه شمع از گریه روشن تر شود
 تا نگرید طفل که جوش لبین
 گریه کن تا بی ومان خندان شو
 مرد آخرین مبارک بنده
 رحم خواهی بر ضعیفان رحم آر

جوهر در بیان فرق گریه از غم و گریه از شادی در ثمرات الحیات مذکور است که روزی
 در ویشی از حضرت شیخ برهان الدین قدس سره سوال نمود که در ساعت زوال فراق و وصال
 معشوق با عشاق آب چشم را سبب چیست فرمودند چنانچه گریه از غم وجود میگیرد و از شادی نیز صورت
 می پذیرد غایتا تفاوت بین اینست که اگر گریه از غم ناشی است آبش نمکین است و گریه
 که منشأ آن شادیست آبش شیرین است -

جوهر مشایخ میفرمایند که مردم در محبت دنیا و آخرت چهار قسم اند قسمی آنکه ابتدا ایزد اکنند بی آنکه
 کسی ایشان را آزار رساند و ایشان فروترین آدمیانند و خارجند از دایره اعتبار دوم آنکه اگر کسی
 ایشان را ایزد آزار کند مکافات و جزای آن بدینند بر حسب فرموده شرع شریف و ایشان غوام
 مومنان اند و قسم ثالث آنکه عفو کنند و انتقام نکنند و اینها خواص اند و قسم رابع آنکه در برابر
 اسارت احسان و نزد جفا و فغانمانند و ایشان خاص خواص و صدیقانند -

جوهر و محبت صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرمایند که بنابر جمله احوال علیه بر محبت است
 همچنانکه بنا بر جمیع مقامات شریفه بر توبه و از انجست که محبت محض موهبت است جمله احوال را که مبنی اند
 بران مواهب خوانند و محبت میل باطن است بعالم جمال و آن بر دو گونه است محبت عام اعنی
 میل قلب بمطالع جمال صفات و محبت خاص اعنی میل روح بمشاهده جمال ذات و قول سید الطائفة
 شیخ ابوالقاسم جنبه بعدادی قدس سره المحبة و حول صفات المحبوب علی البدل من المحب
 در معنی سخن تمام است چه حقیقت محبت رابطه است از روابط اتحاد که محب را بر محبوب باشد
 و مذهب است از جذبات محبوب که محب را بخود کشد و بقدر آنکه او را بخود کشد از وجود او چیزی محو کند

هر كرا جامه ز عشقی چاك شد
 آتش عشقت كاند رسته قضاو
 عشق جوشد باوه تحقیق را
 عشق را صد ناز و استكبار هست
 تو بیک خوار می گریزی از عشق
 باو و عالم عشق را بیگانگی
 هر كه جز عشق ست شد ماکول عشق
 عشق را با پنج و با شش كانیست
 هر چه گویم عشق را شرح و بیان
 ورنه بخند عشق و رگفت و شنید
 هر چه جز عشق خداست احسن است
 چیست جان كندن سوی مرگ این
 عشق آن زنده گزین كوی باقیست
 عشق زنده در روان و در لعل
 عشق بر مرده نباشد پایدار
 عشق موی که کم از لیل بود
 خانه را من رفتم از نیک و بد
 جز بیا و او بنجد میل من
 غرق عشقی ام که غرقست اندین
 قند عشقش ندارد مطلع
 صد دارد این سخن کوتاه کن
 هر کجا شمع بلا فروختند
 هر کجا یار سه و فدا آسجا رود
 عاشقان را باوه خون دل بود
 مال خود ایشان راه او کنند

او ز حرص و عیب کلی پاک شد
 جوشش عشقت كاند رسته قضاو
 او بود ساقی نهان صدیق را
 عشق با صد ناز می آید بدست
 تو بجز نامی چه میدانی ز عشق
 اندر و مفتا و دو دیوانگی
 دو جهان یکدانه پیش نول عشق
 مقصد او جز که جذب یار نیست
 چون بعشق آیم خجل باشم از آن
 عشق در یاست قعرش ناپدید
 گر شکر خوار است آن جان کد نیست
 دست در آب حیاتی نازون
 از شراب جانفرایت ساقی ست
 هر دمی باشد چو غنچه تازه تر
 عشق را بر تن و بر قیوم دار
 کوی گشتن بهر او او لے بود
 خانه ام پر گشت از عشق احد
 نیست جز عشق احد سرخیل من
 عشقهای اولین و آخرین
 هم ندارد و همچو مطلع مقطع
 در حدیث عاشقان برگو سخن
 صد هزاران جان عاشق سوختند
 هر کجا عاشق جفا آسجا رود
 چشمشان بر راه و بر منزل بود
 جاده خود ایشان راه او کنند

نیست از عاشق کس دیوانه تر
 ز آنکه این دیوانگی عام نیست
 عاشقی پیدا است از زاری دل
 دل هم او و سوزی عاشق هم او است
 نیست نشان از جبهه یک لحظه نیست
 و در دل عاشق بجز معشوق نیست
 حمله معشوق است و عاشق پرده
 در ده اسی ساقی کیے رطل گران
 هین روش بگزین و ترک ریش کن
 من اگر قلاش و گز دیوانه ام
 برکت من نه شراب آتشین
 من مرا و خویش را دیدیم یقین
 خواه احمق و ان و خواهی عاقل
 عاشقم من بر فن دیوانگے
 من نخواهم عشوه و انس شود
 از مودم عقل دور اندیش را
 زین خرد جابل نمی باید شدن
 هر چه غیر شورش دیوانگی است
 کار مردان روشنی و گرمی است
 دوست دیوانه که دیوانه نش
 ظاهرا شوریده و شیدا شد
 عقل من گنج است و من دیوانه ام
 بین مرا بگذار اسی بگزیده یار
 هست بر پاسی و لم از عشق بند
 عشق و ناموس اسی برادر نیست

عقل از سوای او کورست و کر
 طب را از نشا و این احکام نیست
 نیست بیمار می چوبیسا می دل
 روز او هم روز می عاشق هم او است
 از پی هم بگزمان نشان ایست نیست
 در میان نشان فارق و مفروق نیست
 زنده معشوقست و عاشق مرده
 خواجه را از ریش و سبلیت و ارمان
 ترک این مامون و تشویش کن
 ست آن ساقی و آن پیمان ام
 و انگهی کرد و فر مستانه بین
 هر چه خواهی گو مرا تو بعد ازین
 یا فتم من هر چه می خواهی و لم
 سیرم از فرنگی و فرز انگے
 از مودم چند خواهی از مود
 بعد ازین دیوانه خواهی خویش را
 دست در دیوانگے باید زدن
 اندین ره دوری و بیگانگیست
 کار دوانان خیل و بے شرمی است
 این عیس را دید و در خانه نش
 لیکاور باطن بها نم که بدم
 کنج اگر پیدا کنم دیوانه ام
 تارسن بازی کنم مضور وار
 سود که دارد مرا این و غط و پند
 بر دلموس اسی عاشق مایست

ای غلو و شرم و اندیشه بیا	که دریدم پرده شرم و حیا
وقت آن آمد که من عریان شوم	جسم بگذارم مرا سر جان شوم
خودم چون آبست و هم ساقی مست	بهر یک شد چون طلسم تو نکست
رخت خود را من زره برداشتم	غیر حق را من غلام چنداشتم

خوبه در عشق خشت بالکسر بسیار دوست داشتن چیزی و نزد اطباء مرضی است از قسم خون که از دیدن صورت حسین پیدا میشود و مصطلحات بمعنی سلام و وداع نیز نوشته چه در اصطلاح آزادان است که بجای سلام علیک عشق اندک گویند و عشق با خود است از عشقه که آنرا لایاب که ینا چون بر درخت پیچد آنرا خشک کند عشق هم بر هر که طاری شود غیر محبوب محو گرداند و بعضی میفرمایند که عشق غیر مشتق است که خود ماده واقع شده و بحر العلوم مولانا عبا علی قدس سره در شرح مثنوی معنوی میفرمایند که مراد از عشق فرط محبت است و این عشق صفت حق تعالی هم هست و صفت ملک هم هست و صفت انسان هم هست حقیقت عشق یک است لیکن نحو تحقیق در عشاق مختلف و نحو عشق انسانی اکمل است از نحو ملکی و حضرت شیخ اکبر قدس سره میفرمایند که از عشق در قرآن مجید تعبیر شده بفرط محبت و قیاسه حب شامل شود انسان را تمامه انغمی گرداند از هر شی سوا سے محبوب و ساری شود این حب در تمام اجزای بدن متعمل شود و بوجو پس میگردد و نظری در هر شی بسوی محبوب و بین محبوب را در هر صورت و نه بیند هر چیز را مگر آنکه بگوید اینست محبوب پس نام نماده میشود این بعشق و روایت کرده شده از حضرت حسین بن منصور حالج قدس سره و قیاسه قطع کرده شد دست و پا نوشته شد بر زمین از خون حضرت ایشان انداختند در هر جا که واقع شد آن خون و این صفت است از محبت که بان انسان متصف است و هیچ نوع را سوا سے انسان از ان نصیبی نیست اگر چه ملک باشد و نه در هر نوع پاره از محبت الهیه بحسب تدریج آن نوع و انسان کامل که عاشق است بر حضرت حق تعالی بهین معنی عشق و نیست و بهین معنی عشق حضرت خدایوند تعالی است بر انسان کامل که او سبحانه با جمیع اسماء و صفات محبت باقی انسان کامل است که این حب ساریست و همه اسماء و صفات چنانکه ساریست در همه اعضاء

و قوائے انسان کامل

چون هر عشق بصورت بسو وجه است اول آنکه عاشقی را مشاهده چنان ب حق سبحانه و تعالی بدوان تشبیه بصورت حاصل است و صورت او را باز نمیدارد و از مشاهده و مقصود و وسی مشاهده ظاهر باشد نه مشاهده و مظهر پس این عشق صورت نیست بلکه عشق حضرت حق تعالی است که در صورت مشابه

اوستی می کند و این حال اکل کاملان است و ایشان را که جلال حضرت حق تعالی در صورت جمید
مشاهده میکنند اصحاب تجلی صوری میگویند دوم آنکه عاشق و معشوق مشابیه حضرت حق تعالی میکنند
و همین مظهر مستقیم است و این حال تجاوز نمیکند پس این اقتضای نقصان است نه مشابیه و در ظاهر
صورت و این عشق صورت است اگر چه عشق حضرت خداوند تعالی است که ظاهر است و در آن صورت لیکن این
مرتبه را اهل کمال آفرین دانند سوم آنکه عاشق برنگ و صورت است و قیاس و می تواند بود و می بینی
نه مشابیه معنی که ظاهر است و در آن صورت آن عشق نیست بلکه صورت پرستی است که عاقبت و
بعد زوال رنگ و صورت حسرت و ندامت و تنگ سستی چندی از ابیات گذشته بمناسبت تمام بکار برآید

عشق ناسی که پنهان بود	عشق نبود عاقبت تنگ بود
هر چه جز عشق خدا می احسن است	گر شکر ثواب است آن جان کند
حبیب جان کند سومی که گزیند	دست و رابی حیات ناز و ناز
عشق بر مرده نباشد پایدار	عشق را بر حقی و بر قیوم دار
عشق آن زنده گزین کو باقیست	از شراب جان فزایت ساقی است
عشق زنده در روان و در بصر	هر دمی باشد جو غنچه تازه تر
عشق موی کی کم از لیل بود	کوی گشتن بهر او اوس بود
خانه را من روفتم از نیک و بد	خانه ام پر گشت از عشق احد
جز بیاد او نمیدم میل من	نیست جز عشق احد در خیل من
غرق عشقی ام که غرق است اندرین	عشقه اولین و آخرین
قصه عشقش ندارد مطلع	هم ندارد و همچو مطلع

جو هر حضرت داود علی نبیا و آله و علیه السلام فرمان رسید حرام گردانیده ام بر و لها که دید
در و محبت من و محبت غیر می رسد یا خانه جاسخت بود یا خیال و
ف جوهر در شرح رساله ملیه مذکور است که ساکنان میان عشق و محبت ترقی یافته اند عشق نهایت محبت را گویند و
باید محبت موافقت بعد میل عبادت است بعد مودت بعد هوا بعد خلعت عبادت محبت شریف
بعد تیم بعد و له بعد عشق موافقت است که دشمنان حضرت تعالی یعنی دنیا و شیطان و نفس را
دشمن داری و دوستان او بیچاره را دوست داری و میل و موافقت است که از همه گریزان باشی و حضرت
تعالی را بهر وقت جویند و موت است که در خلوت دل مشغول باشی بعبودت و اشتیاق و پیروی او

ہو آنت کہ دل را ہمیشہ در مجاہدہ داری و غلت آنت کہ پر کئی جہا اعضا خود را بدوست و خالی از غیر و محبت
 آنت کہ از اوصاف و مہمہ پاک گروی و با اوصاف حمیدہ موصوف و شہید آنت کہ از غایت
 حرارت شوق حجاب دل را پارہ گردانی و آب دیدہ را پنهان داری تا محبت را کسی نہ اندک محبت
 سر بر بومیت است و افتاد سر بر بومیت کفرست مگر بنبلہ حال و تیمم آنت کہ خود را بندہ محبت و اسیر او
 گردانی و بتجدید ظاہر و بتفرد باطن موصوف گردی دولہ آنت کہ آمیتہ دل را براہ جمال دوست
 داری و مست شراب جمال گردی و غش آنت کہ خود را کم گنی و بقرار شوی۔

جوہر حضرت سلطان المشائخ قدسنا اللہ تعالیٰ بسرہ الغریز میفرمایند کہ درین راہ خواجگی و علمای
 در میان نیست ہر کہ در عالم محبت راست آمد کار او ساخته شد و حضرت مخدوم عالم خواجہ نصیر الحق والدین
 چراغ دہلی قدسنا اللہ تعالیٰ بہر کتم میفرمایند کہ چون محبت شد ہمہ شدہ

تشنہ او میرگر تو زندہ	خاک آن در باش گر تو بندہ
ازہ در و خدا در دل ترا	بہتر از ہر دو جہان حاصل ترا

جوہر سیر و سلوک بی عشق میسر نشود و کسانیکہ بنقد نماز و روزہ و خیرند گشتند از شرف مقامات
 و علو درجات بی خبر رفتند

بہاران عاقل و فرزاندہ رفتند	ولی از عاشقی بیگانہ رفتند
اسیر عشق شوکا زاد با تہ	غمش بر سیمہ نہ تا شاد باشہ
زباہ عشق عاشق تازگی یافت	ز ذکر او بلند آوازگی یافت
اگر مجنون نہ سے زمین جام خورد	کہ او را در دو عالم نام برد
می عشقت و بدگر می وستی	و گر افسردگی و خود پرستی
متاب از عشق رو گر چہ میبایست	کہ آن بہر حقیقت کار سازست
ولی فایع زور و عشق دل نیست	تنی بے در و دل جز آب و گل نیست
غم عشق از دل کس کم مبادا	دل بے عشق در عالم مبادا

آورده اند کہ در مالی شصت کرد و ہشتاد و یک لکہ و شصت ہزار آدمی در وجود می آیند ازین میان
 حضرت خداوند تعالیٰ نو ہزار عاشقان در وجود می آرد کہ دنیا بدیشان قائم است و نو ہزار از
 دار فنا بدار بقا بر می دارد۔

جوہر حضرت سہل بن عبد اللہ تستری قدس سرہ فرمودند من احب اللہ فہو العیش

و من احب الله فلا عيش له وحضرت شاه مینا قدس سره فرمودند که معنی فهو العیش آنست که خوش
 شود و عیش او زیرا که محب لذت میگردد و بهر چیزی که فرود می آید بر محب از محبوب از مکرده و محبوب
 مطبوع و نام رغوب و معنی لا عیش له آنست که محب طالب وصال می باشد و خوف انقطاع همیشه
 دارد و لاجرم بدین صفت بی عیش ماند و زندگانی نتوان گفت حیاتی که مراست + زنده آنست که
 با دوست و صالی دارد + بعضی میفرمایند که محبت ایشا کردن محبوب بر محبوب راست و بعضی میفرمایند
 محبت اطاعت کردن است و او را امر محب و باز ماندن از نواهی محب و راضی بودن بچیزی که بر ماند
 از مکرده و محبوب محبت دو نوع است یکی محبت عام و دوم محبت خاص محبت عام محبت صفات است
 و محبت خاص محبت ذات و محبت ذات از مواهب است و محبت صفات از مکاسب و هر چه مواهب است
 کسب و عمل بنده را بدو تعلق نیست و هر چه از مکاسب است طریق اکتساب محبت دوام ذکر است

مع تحلیه القلب عما سوى الله تعالى

جوهر حضرت مولوی معنوی قدس سره میفرمایند

دل ازین دنیا سی فانی بر کنه	همدکن تا ترک غیر حق کنه
خواه در مسجد برو خواهی بدیر	ورودندان را نباشد فکر غیر
زانکه بی دروسی انا الحق لفتن است	هر که او بی و رو باشد رهن است
نه در آن سر راستی و لذت	نی در آن دم دوتی و نعمت
گفت منصور می انا الله برت	گفت فرعون انا الله گشت پست
ز اتحاد نور نه از راه حلول	این انا هو بود و سرای فضول
آن عدو نور بود و این عشیق	زانکه او سنگ سیه بود این عقیق
تا بلع سنگ تو نور شود	همدکن تا سنگیت کمتر شود
وصف مستی میفراید در سرت	وصف هستی میرود از پیکرت
چوب گز اندر نظر مندل شدن	چیت مستی حتماً مندل شدن
و مبدم می بین بقا اندر فنا	صبر کن اندر جهاد و در عنا
هر که جدی کرد و در جدی رسید	هر که رنج دید گنج شد پیدا
بعبارات و گرمی کشد این مضمون	میزند جوش زول را و گر لیکت بان
بکشد و گرسه میکشد این مفتون را	گر بزلغش زو و دل چه کشته

کس ندانست که آن قبله عشاق کجاست	اگر چه هر گوشه ابروی تبتی قبله نماست
المحاز قنطرة الحقیقة	
عشق از مهوره بخواند پوری مرا عقل و انانی زویش عشق نادانی پسند دل پریشان بود ببار لعل پریشان جمع	عاشق ویرانه کرد این کج تنهایی مرا حکم دانا کی مسلم داشتند نادانی مرا و به جمعیت شد این جمع پریشانی مرا
<p>شراب محبت حق بنوش و از آتش شوق او بپوش و از نور و عشق او بخروش و بشکراز آن هزار جان بفروش و غذای نفس اکل و شرب است و غذای قلب محبت و معرفت غذای روح انس و قرب و غذای سر مشایده دوست و غذای محبت در دو بلا و غذای محبت گدایان و شکستگان حق آمده است بدن طاعت حق است و محبت زبان ذکر دوست و محبت دل حاضر و محبت روح مشایده و محبت همراهی دوست که کعبه عاشقانست و محراب شفیکان رسول الله صلی الله علیه و آله و اصحابه و سلم فرمود و قتی که دوست دارد و خدایانده را بگوید الله و ردل او نوحه و فرمود هر که بگوید از ترس خدا بخش او را خدا گناهان او را اگر چه بشمار قطره باران باشد عشق همین سوختن و ساختن است و در و فراق چشیدن و خون جگر خوردن جوهر عاشق تا سر نفس را به تیغ مجاهده نیندازد و تاج سرور می و رعنائی را دور نکند هرگز ههای سعادت عشق برومی سایه نیفکند</p>	
نامرد به تیغ عشق بیهوش نشود هم عشق طلب کنی و چه نه خواهی	در مذهب عاشقان ماهر نشود آرمی خواهی و سلمه میسر نشود
<p>جوهر در رتحات مذکور است که حضرت خواجه عبید الله احراز قدس سره فرمودند که با صمد الملاح صوفیه محبت ذاتیه عبارت از ارتباط و عشقی است بجنباب حق سبحانه و تعالی بی آنکه آنرا بسبی دانند یا موجب شناسند بلکه میل و انجذاب است که بر دفع آن قدرت نباشد</p>	
بیدلان را دلبران جسته بجان تشنگان گر آب جویند از جهان دست شکسته برادر و دروغا باده از ماست شدنی ما از و مویکویار خدا پیرا تو زود	جمله معشوقان شکار عاشقان آب هم جوید بجا لم تشنگان سوی اشکست بود فضل خدا قالب از ماست شدنی ما از و چون چنین کردی نه ایار تو بود

نارادای عشق
بود و شکر کرد
نفس عشق را
عشق را
نور غایت
عشق است

گفت پیغمبر که یزدان مجید

از پی هر دو در مان آفرید

جو هر مای محبت دنیا حشرت و ندامت و ثمره محبت دین جنت و نتیجه محبت حضرت خداوند تعالی
حضرت خداوند تعالی است و بی سعادت است تو و طوبی و موقوفات پاره فکر هر کس بقدر محبت اوست
چو هر از خواص عشق است که کافر را مومن کند و مومن را محقق و ملحد را موحّد کند و مسکر را مصدق
و منافق را موافق کند و شکبر را متواضع و عاصی را مطیع کند و استعصاف را ابرار کند و ابرار را
محرم اسرار و سوتی را صوفی کند و بنده را خواجه و بیکار را بیکار کند و بیکار را ماجور و بی درد را در دست
کند و دردمند را مسرور و غافل را آگاه کند و خفته را بیدار و نامرور را مرگند و مرور را فرد و مجبور را مختار
کند و مختار را بے اختیار اول می سوزد و آخر می سازد و آزادی در بند اوست و رشکاری در کند او
چو هر بدانکه بیان عشق جز زبان عشق راست نیاید کسی سر عشق را جز عشق ندانسته

در سر عاشق هوا و دیگر است
زان دلم هر محظه جایی دیگر است
هر بصری می دگر میدید این مجنون را
بجبارات دگر میکشد این مضمون را
بکند و گری میکشد این مفتون را
گر چه هر گوشت ابروی بته قبله نه است
مستقر دیگر و راه دگر می دارد عشق

عشق را هر دم نوامی دیگر است
حسن مطلق راست هر جا جلوه
عشق مضرب دگر نیزند این قانون را
میزند جوش زول را ز دگر لیکت بان
گر نیز نقش نرود دل چکند هر شکسته
کس ندانست که آن قبله عشاق
از مقید موسی مطلق سفر می دارد عشق

چو هر ولایت نبی افضل از نبوت اوست چه ولایت جنت حقیقت اوست و نبوت جنت ملکیت
و رسالت جنت بشریت و فقها گویند هر که گوید که ولی افضل از نبی است کافر است نهایت عقل
بدایت ولایت است و نهایت ولایت بدایت نبوت است ما بمشابه جنیت و ولی بمشابه طفل و بجه
بمشابه بالغ شیخ سعدالدین حموی گفته نهاییه الانبیا بدایه الاولیاست یعنی بدایت ولایت
ولی متابعت و مطاوعت مترایع است که نهایت کار نبی است ولایت چهار قسم است اول ولایتی که
بالن نبوت مطلقه است ثانی ولایت مقیده بر نبی ثالث ولایت مطلقه بر نبی و آن در محاشی است
اقتباس ولایت انبیاست و در دیگر انبیاء مشکوة ولایت اولیاست رابع ولایت مطلقه عام که
نعمت نیست و هر یک را فائمی است و خاتم قسم اول حضرت امیر المومنین علی است و لهذا
فرمود است اگر اهل کتب اربعه جمع شوند قسم کنم بر یک از ایشان بکتاب او و خاتم ولایت مقیده

محمدیه بزعم شیخ محی الدین محمد بن العربی الحاتم الطائفی الاندلسی و اتباع نفس نفیس شیخ است
 موید الدین جدی و رتبه شیخ و راول محرم دره اشهد از بلاد اندلس بجلوت نشسته و نه
 ماه طعام نخورد و در اول غیبه مامور شد به بیرون آمدن و مشرشد بانکه خاتم ولایت محمدیه است و خاتم
 ولایت مطلقه محمدیه هدایت که از نسل آنحضرت صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم است و حضرت
 سید علی محمدانی قدس سره در حل فصوص میفرماید خاتم ولایت مقیده محمدیه بمرتبه قلب محمد رس
 و خاتم ولایت مطلقه بمرتبه روح و خاتم ولایت عامه عیسی علیه السلام است و بعضی بر آنند که روح عیسی
 در ممدی بر وز کند و نزول عیسی عبارت ازین بروز است مطابق نیست لا محمدی الا ابن محمد
 جوهر ولایت بکسر ملک یک پادشاه و زمین آبادان و متکفل کار کسی شدن و دوستی و وفای
 و حکومت و تقرب بنده نیک با خداوند تعالی و بفتح یاری و اذن و صداقت و ولی دوست و صدق
 و یاری دهنده و تصرف و صاحب و خداوند و بنده نیک مقرب جناب حق تعالی و این لفظ مطلق
 می آید چنانکه ولی محمد و ولی نعمت

جوهر ولایت عبارت است از قیام بنده بحق تعالی و این دولت غطی و سعادت کبری آن
 می تواند بود که حق تعالی استولی بنده شود و حافظ و ناصر او گردد تا او را بدین مرتبه که نهایت مقام
 قرب و تمکین است برساند و ولی کسی را گویند که حق سبحانه و تعالی ب حفظ خود او را از عصیان و منی
 محفوظ نگاه دارد و تا نهایت ولایت که وصول بحق است برساند یا معنی ولی فعلی معنی مفعولست
 و می تواند بود که ولی فعلی معنی فاعل باشد

جوهر ولایت مطلقه و مقیده بدانکه شیخ رکن الدین شیرازی قدس سره در فصوص
 فی شرح الفصوص میفرماید که آنچه شیخ اکبر قدس سره در فتوحات در فصل ثالث عشر در جواب
 سوالات حکیم ترمذی و در فصل رابع عشر و در فصل خامس عشر فرمودند مضمون آن بطریق حال
 اینست که ولایت منقسم میگردد به دو قسم مطلقه و مقیده و ولایت مطلقه صفتی است که من حیث هی هی
 جناب خداوند تعالی راست آن الله هو الولی الحمید و منظر آن در عالم ملک عیسی است علی بنیا
 و آله و علیه السلام که ختم ولایت بومی شود که بعد از وی ولی نباشد و ولایت مقیده هم صفتی است
 الهیه از آن روسی که مستند است بانبیا و اولیا و قوام این مقیده بآن مطلقه است یعنی فیضی است
 که از مطلق ولایت اهدیه باشتیاض انبیا و اولیا فائض میگردد و آن مطلقه کلیه و مقیده جزئی
 بوی جزوی ظهور میکند و ظهور این فیض و مقیده بسبب مرتبه صاحب آنست پس ولایت مقیده

ولایت شیخ
 ابی کریم
 با کسر کاف
 و اولی شیخ
 و اینست که
 دوست شدن
 با او میسر است

محمدی اتم واکمل ولایت سایر انبیا و اولیا باشد چرا که او بهتر و مقربتر است و نبوت همه انبیا با ولایت ایشان
در تحت موت و ولایت محمدی است چون نور کو اکب در تحت نور آفتاب و ولایت دیگر اولیا مندرج
در تحت ولایت انبیا چرا که ایشان افضل و اکمل اند از اولیا پس ولایت محمدی به نسبت با ولایت انبیا
بمشابه مطلقه بود و باز ولایت دیگر انبیا به نسبت با ولایت اولیا بمشابه مطلقه بود و هر یک از این ولایات
مطلقه و مقیده محمدی و دیگر انبیا مقتضی منظر است که ختم آن مطلق و آن مقید در آن منظر بود
در عالم ملک و شیخ اکبر قدس سره میفرماید که من خاتم ولایت مقیده محمدی ام و مهدی
آخر الزمان که از نسل رسول صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه و سلم است خاتم ولایت مطلقه محمدی
باشد پس مفهوم سخن این باشد که شیخ اکبر قدس سره در ولایت بمرتبه قلب محمد صلی الله تعالی علیه
وآله و صحابه و سلم رسیده بود و بعد از وی هیچ ولی بمرتبه دل محمد صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه و سلم
نرسیده و این معنی ختم شد بر وی و لیکن ولایت دیگر انبیا ختم نشد و ایشان را و ارثان هستند کسین
که در ولایت بمرتبه دل بر ائمه یاسی علیهم السلام رسد و تا زمان ظهور و نزول عیسی علی نبیا و آل
و علیه السلام این طائفه باشند لیکن عیسی نزول کند و بولایت ظهور کند و هر ولی که در زمان وی بود
در گذر و ختم ولایت شود تا قیامت بر نیز و شیخ اکبر قدس سره در اول فتوحات میفرماید که در مشافه
که مرا بود باروح محمدی صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه و سلم رسول مرا خاتم ولایت مطلقه بنمود
یعنی عیسی علی نبیا و آل و علیه السلام و مرا از پس قفا ختم ولایت بداشت و محمد صلی الله تعالی علیه
وآله و صحابه و سلم حضرت ایشان فرمودند که این سپهر تو و خلیل تو و عدیل تست پس من بد استیم
که من خاتم ولایت مقیده محمدی صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه و سلم ام و او خاتم ولایت علی الاطلاق
چرا که عدیل مساوی بود و چون از آن مکاشفه باز آدم تعبیر آن بهمت کردم که من ختم ولایت
محمدی ام پس بحجت تحقیق این تعبیر با مشایخ آن عصر این واقع بگفتم و نگفتم که بنینده آن واقع
کیست مشایخ جمله تعبیر این کردند که این بنینده ختم ولایت محمدی صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه و سلم خواهد بود
چون هر یک از انکه نور ولایت مطلقه و نبوت مطلقه از جوهر اول است و جوهر اول روح محمدی است
صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه و سلم که اول ما خلق الله روحی پس محمد صلی الله تعالی علیه
وآله و صحابه و سلم پیش از آدم علی نبیا و آل و علیه السلام نبی بوده باشند باعتبار روح که فرمودند
کنت نبیا و آدم بین المار و الطین و اکنون ازین عالم سفر فرمودند و در عالم تحقیق پیوستند
به من نبی باشند بکار لایبی بعدی چرا که نبوت حضرت ایشان جوهر است و نبوت دیگر انبیا عرضی است و خاتم

و در هر دوری از دور نبوت حقیقت دسی دائر و سائر بود تا بنجامت رسید و در خود را تمام کرد چه نقطه
 اول بنقطه آخر پیوست و در نبوت ختم گشت او مرکز بود ایشان دائره در هر دوری یک فرد کامل
 مشخص معین گشت اول فرد کامل آدم است و آخر فرد کامل و خاتمه علیه الصلوٰه و السلام و در سطره فرد اول
 و خاتمه جمله افراد انبیاء ظاهر گشتند و هست و هست انبیا از ایشان نبوت کلی دارند از بست و هست
 اسم کلی الهی ظهور یافته اند و فیض یک اسم یک نبی فیض گشته بخواص آن اسم افعال و اطوار
 و اقوال ایشان از ایشان ظاهر شد از باطن هر نبی یک ولی در عصر آن نبی مخصوص ظهور یافته
 چنانچه در عصر موسی یارون و در عصر سلیمان آصف و در عصر نبی ما حضرت علی کرم الله تعالی است
 جوهر شیخ اکبر فرموده که ولایت عامه باقیست و تشریع مجتهدان باقیست و نه نبی که نبوت و تشریع باقیست
 سر و مختوم است و بعد از تشریع نیست و مقصود شیخ اکبر از بقا نبوة عامه آنست که یک مرتبه در ولایت
 که در آن مرتبه انبیا از غیب میرسانند آنرا شیخ اکبر نبوة عامه نام نهاده برای انبیا از غیب میرساند
 این انبیا در اکثر تفسیر احکام شریعت باشد و گاهی بعضی را انبیا و احکام شرعی نیز پیشوایانند لیکن نه مطلقا بلکه
 با احکام مقرر و شرع محمدیه بدون زیاده و نقصان و انبیا بانوجه میشود که شریعت مقرر و محمدیه نیست و درین
 هیچ شائبه تشریع نیست بلکه معرفت تشریع مقرر از رسول خاتم الرسل است و صاحب این مقام خلیفه است
 نامیده می شود و عیسی بعد نزول صاحب این مقام است که احکام مقرر و در شریعت محمدیه
 به انبیا از غیب معلوم کرده عمل بآن خواهد کرد و بما آنکه که شریعت محمدیه است و همچنین امام محمدی
 موجود احکام شرعی از غیب با و معلوم شود و یک ملک با و موکل خواهد بود که انبیا آن که حکم شریعت
 محمدیه نیست که درین شائبه تشریع اصلا نیست و قول مجتهدان که واجب العمل است با محبت است
 که آن سرور صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم تشریع اجتهاد فرمودند و حکم مستخرج با جتهاد مجتهدان
 و متبع او واجب گردانید پس این تشریع رسول است بچون تشریع صلوٰه و زکوة و غیر آن از احکام
 تشریع جدید اصلا باقی نیست مختوم و منقطع شد نبوت تشریع و رسالت اگر چه منقطع است بعد
 آن سرور صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم لیکن اولیا است که علما صلی الله علیه و آله و سلم
 الله تعالی عطا فرموده است با معنی که در زمر و انبیا مشور شوند و نبوت ایشان در داری دنیا
 ظاهر نیست چنانکه عیسی بعد نزول اگر چه مشرع نخواهند بود و تابع شرع محمدی خواهند بود
 و در اثبوت نبوت ایشان عند الله باقی است اگر چه تشریع از ایشان نخواهد شد و الله تعالی
 مخصوص گردانید این امت را بآنکه گردانید و ایشان علما مخصوص گردانید علما را با جتهاد و احکام شرعی

جو هر بعضی میفرمایند که ولی سه نوع است یکی بجزو ایمان بغیر عمل صالح و اجتناب از محرمات و معاصی
 قال الله تعالى الله ولي الذين امنوا و این ولایت منحرج است از عداوت کفر و متوصل بحجت
 حضرت حق تعالی دوم ولی کسی است که متوالی بود طاعت او بغیر تحمل عصیان سوم درجه ولایت که آن
 بعد درجه نبوت است و هو ولاية الاجتباء و الاختصاص و الاصلطفا قال الله تعالى
 يحبني الله من يشاء و يهدي اليه من يشاء و هو تنزيه السر عن ملاحظة الاكوان مع
 ملازمة الطاعة و ترك العصيان

جو هر حضرت امام قشیری قدس سره میفرمایند که ولی را دو معنی است یکی فاعیل بمعنی مفعول
 و آن شخصی است که حضرت خداوند تعالی بر خود گرفته است کار او چنانکه فرمود و هو ولی الصالحين
 پس او را بسیار و بیحدی او بخطه بل همیشه بعنایت خود گرفته است رعایت او و دوم فعیل بمعنی فاعل
 و آن شخصی است که بر خود گرفته است عبادت و طاعت حضرت خداوند تعالی بغیر تحمل عصیان

جو هر حضرت شیخ سعدالدین قدس سره در شرح رساله مکیه میفرمایند که حضرت شاه مینا قدس سره
 میفرمودند که روا باشد که ولی بدانند که ولی است بحجت آنکه این ولایت از کرامت و نعمت حضرت
 خداوند تعالی است پس دانستن وی موجب زیادت شکر باشد و بعضی گویند روا نباشد بحجت آنکه
 این دانستن موجب امن باشد از خوف عاقبت و درین خطر عظیم است

جو هر ولایت حقیقت عامه است که شامل نبی و ولی است و ولایت اولیا تابع نبوت انبیا است
 فاما اظهار امر او حقائق که ان مقام ولایت است در انبیا مختفی است بآن معنی که انبیا مبعوث بحجت
 تشریع شرائع و تبلیغ احکام اند چه شرع تکلیف امر باعمال مخصوصه است یا نهی از اعمال مخصوصه
 و اگر از انبیا اظهار امر حقیقت واقع می شود آن از مقام ولایت نبی است نه از مقام نبوت او
 چه نبوت تشریعی پیام احکام است نه اظهار امر و بعد از ختم نبوت ظهور ولایت است زیرا که از ظاهر
 بباطن می توان رسید چون نبوت مختم گشت ولایت بی ان مقام نبوت یعنی ولایت محض باقی ماند
 و از لباس نبوت عاری شد

جو هر حضرت خواجه معروف کرخی قدس سره میفرمایند که علامت اولیا حضرت خداوند تعالی
 است اندیشه ایشان حضرت خداوند تعالی بود و قرای ایشان بحضرت خداوند تعالی و شغل ایشان
 هم بحضرت خداوند تعالی

جو هر حضرت شیخ اکبر قدس سره میفرمایند که خاتم الاولیا ولی بود قبل نشأت عصر

ولایت باقی اولیا بعد تسویه نشات عنقری و بدن عنقریت و خاتم الولايت که عیسی است بعد نزول از آسمان بابد و فیض محمدی ولی بود قبل از نشأت عنقری -

جوهر بدانکه باید اسی اولیا غضب حضرت خداوند تعالی متوجه می شود و ایداء اولیا آن زمان غضب می آر که ولایت ایشان معلوم باشد و الا ما خود نشود مگر بقدر آنکه ما خود شود از ایداء علمی مومنین و حضرت شیخ اکبر قدس سره میفرماید که از رحمت حضرت خداوند تعالی است که اولیا را مستور گردانید از عامه ناس زیرا که عوام مجبول بعد تم تعظیم و تکریم نبی نوع خود اند پس عامه بحیثیت خود انکار فضل اولیا کنند پس اگر ولایت دانسته انکار آرند مورد غضب گردند لهذا اولیا را مستور گردانید تا از انکار غضب نرسد که این جمل عذر می تواند بود و این حکم خلاف حکم انبیاست که ایشان را با معجزات فرستاده و مستور ن ساخته پس انکار ایشان موجب عر و غضب خواهد شد جوهر بدانکه تا شرائط ولایت که تخلق با خلاق الله است پیدا نشود ولی نگردد و شرائط ولایت آنست که سالک از خیالات و همی منزله گردد و وجودات فعلی و صفاتی و ذاتی خود را در فحای و صفات و ذات جناب حق سبحانه و تعالی فانی کند آنگاه او تخلق با خلاق جناب الهی بود و آنرا ولی باشد و اسمی از اسماء جناب حق سبحانه و تعالی ولی است که و سهوا ولی احمید پس این ولی منظر اسم ولی گردد -

جوهر قدوة المحققین حضرت شیخ ابراهیم شطاری قدس سره در شرح مباهم جهان نما اسمی بآئینه حقائق نما میفرماید که ولایت باطن نبوت است و نبوت ظاهری ولایت پس ولایت لازم نبوت است یعنی به ولایت نبوت ظاهر نمی شود چرا که ولایت قرب حق تعالی است تا نبی را قرب نباشد معجزه که اثر قدرت مطلق است از وی ظاهر نگردد و فیض مطلق را تخلق رسانیدن نتواند و خلق مقید بحق مطلق نزد چه که میان حق و خلق واسطه نبی است و در هر عصری دو مرتبه اگر آن واسطه در میان نباشد مقید بخلق هرگز نرسد

جوهر در فوائد الفوائد مذکور است که حضرت سلطان المشائخ قدس الله تعالی سره ازین فرمودند که شیخ زاهم ولایت باشد و هم ولایت ولایت آن باشد که مریدان را بحضرت خداوند تعالی میرساند و آداب طریقت تعلیم میفرماید و آنچه میان او و میان خلق است آنرا ولایت گویند و آنچه میان او و میان حضرت خداوند تعالی است آن ولایت است و آن خاصه محبت است چون شیخ از دنیا رحلت کند ولایت را با خود برد اما ولایت با کس تسلیم کند و اگر او نداند بدو و ابداً نشود که

حضرت خداوند تعالی آن ولایت او بدیگری دهد

چو هر بد آنکه ولایت قطعاً منقطع نگردد که صفت جناب الهی است قال الله تعالی و هو
الولی الحمید صفات جناب الهی ازلی وابدی اند پس ولایت دایما باشد و وصول بحضرت الهی
ممکن نیست هیچ کس از نبی و غیر نبی الا بولایت —

چو هر شیخ اکبر قدس سره میفرماید که ابدال قسمی از اولیا الله تعالی اند هر وقت که خواهند
بدل خود قائم کنند مثلاً به در صورت و جای که روند مثل خود صورتی روحانی بنشانند بوجهی که رانی را
شک نباشد در بودن عین او و در نفس الامر عین او نیست و اگر جناب خداوند تعالی بدل کسی
صورت قائم کند و او نداند که بدل من صورت قائم است آن شخص از ابدال نیست و آن بهفت ماند
و ایشان اقطاب اقلیم سبع اند تدبیر بر اقلیم بدست هر یکی از آنهاست و صاحب اقلیم اول بر
قدم حضرت خلیل الله است و ثانی بر قدم حضرت کلیم الله و ثالث بر قدم حضرت ثارون و رابع
بر قدم حضرت ادریش و خامس بر قدم حضرت یوسف و ششم بر قدم حضرت عیسی و سابع بر قدم
حضرت آدم علی نبیا و آله و علیه السلام و آنچه در افواه عوام افتاده که خاصه ابدال آنست که چون
یکی از آنها بمیرد دیگری بر جاییش نشیند لا طائل محض که این حکم اکثر اولیاست بلکه شان
قطب الاقطاب هم همین است و در مصطلحات حضرت شیخ کمال الدین عبد الرزاق کاشفی قدس سره
مذکور است که بدلا آنها اند که هر وقت که خواهند بدل خود صورتی قائم کنند و آن بهفت اند بر قدم
حضرت خلیل الله اگر از بد لا همین ابدال قصد فرموده اند پس مخالف شیخ اکبر اند و اگر از بد لا
قوم دیگر از اولیا قصد فرموده که مشارک اند ابدال را درین وصف مخالف شیخ اکبر نیستند
و حضرت شیخ اکبر قدس سره میفرماید که گاهی نامیده می شوند نقیبا ببدال و ایشان دوانده اند
و بر عدد و بروج افلاک بر نقیب عالم است بخامیت هر برج و آنچه مودع است در آن برج از امرار
و تاثیرات کواکب را و خواص کواکب را و قتی که نازل شوند در برجی از بروج و این نقیبا معطی
شدند علم شرایع را و استخراج میکنند خیایای نفوس و مکر نفوس و امثال آن و ابلیس مکشون
می باشد نزد ایشان و میدانند از ابلیس که نمیداند ابلیس در نفس خود و ایشان میدانند
نفس سعید و شقی و گاهی نامیده می شوند رجیون ببدال و عدد ایشان چهلست و سبب
رجیون آنست که در رجب قائم می شوند بمقام خود و در باقی سال کتب می کنند چون رجب
داخل می شود مستولی می شود در اول روز ثقل عظیم بر ایشان که طاقت حرکت آنگاه ندارند

و در روز دوم اندکی ثقل رفع می شود و در سوم تمام ثقل زائل می شود و بر ایشان کشف می شود
در رجب و بعضی آنهارا تمام سال باقی می ماند و من ملاقا می شدیم یکی از ایشان که کشفش تمام
سال باقی ماند و بعد از وی منکشف شد و بعد از حال روانه می دید آنهارا تمام سال خست از یراگر
و توبه بصادق دل می نمود انسان می دید و اگر از زبان توبه کاذب می کرد او همون خنجر می دید
و میگفت تو در دعوی توبه کاذبی

جو هر در شمرات اسما می مذکور است که حضرت شیخ برهان الدین قدس سره روزی
بین النوم والیقظه جناب مستطاب سید العرب والعجم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و صحابہ وسلم را دیدند که
آنسور سینه مبارک خود را بر سینه ایشان مالیدند و فرمودند که ترا حضرت حق سبحانه و تعالیٰ مقام
خاتم الولايت عطا فرمود و بعد از انبیا و تبعیر این معامله چنین کردند که چون خاتم الولايت
یکی پیش نیست و قبل ازین نیز بعضی اهل شارت بشارت بخصوصیت این مقام یافتند
پس می تواند بود که در هر عصری خاتم الولايتی باشد و وی بسبب اعانت و هدایت اهل آن عصر
از حضرت حق تعالیٰ رحمتی و عنایتی باشد و فرمودند که جناب حق تعالیٰ یکی را از اولیا بمرتبه
مخصوص می کند که جمیع انبیا و اولیا از وی فیض اخذ میکنند و مستفیض می شوند و او را خاتم الولايت
میگویند و این مقام حضرت امام محمد مدیست رضی اللہ تعالیٰ عنہ و فرمودند که اگر کسی از طریق
استبعاد و راید و سوال نماید که هرگاه کمالیت اولیا از متابعت انبیاست فلیف ممکن باشد
که یکی از اولیا بمرتبه مخصوص آید که خاتم الانبیا نیز از وی استغاثه نماید جواب او اینست که علماء
طریقت فرموده اند که اخذ فیض خاتم النبوت از خاتم الولايت بمشابه اتقا و مال صاحب مال است
از خزینہ و از خویش

جو هر بعضی از اقطاب صاحب حکم عظیم اند و قدم ایشان در رقباب ولی است
و این مرتبه ایست که صاحب آنرا اصولت و غلبه است بر همه اولیا و گاهی این مرتبه با قطبیت جمع
می شود چنانکه حضرت غوث الثقلین سید عبدالقادر جیلانی قدسنا اللہ تعالیٰ بسرہ المبارک
قطب الاقطاب بودند و صاحب این مرتبه چنانکه فرمودند قدیمی علی رقباب کل ولی اللہ
و همه اولیا بر حضرت ایشان قبول فرمودند و مولانا عبدالعلی قدس سره در شرح مشنوی میفرماید کسی که
این قول را از سطحیات شمار کرد و او خاطی است و حضرت شیخ اکبر قدس سره و رفوحات میفرماید که
من ملاقات کرده ام شخصی را در زمان خود که باین مرتبه رسیده بود لیکن حضرت سید عبدالقادر جیلانی

رضی الله تعالی عنه اتم بودند ازین شخص را مورد مراتب

جو هر چنانچه جمیع انبیا امتیاس نور نبوت تشریف از مشکوٰۃ خاتم الانبیاء می نمایند جمیع اولیاء ولایت از آفتاب ولایت خاتم الاولیاء می برند لهذا ولایت خاتم الاولیاء مسمی بولایت شمسیه است و ولایت سایر اولیاء مسمی بولایت قمریه چه ماخذ نور ولایت جمیع اولیاء ولایت مطلقه خاتم الاولیاء است همچنانکه نور قمر مستفاد از شمس است

جو هر بداند که مرجع و ماخذ نبوت نبی ولایت خود است که عبارت از جهت قرب اوست بحضرت خداوند تعالی و قوت نبوت بحسب قوت ولایت خود اوست آن مقدار که او را قرب با حق تعالی باشد بهمان مقدار تعریف او بر خلق باشد چه اگر آن قرب معنوی که ماخذ علوم و احکام امت نباشد نبوت و رسالت نتواند بود و تا ولایت بکمال نرسد نبوت ظاهر نمی شود از جهت فرموده اند که *حماية الولاية بدایة النبوة* چه تا از مبدا و فیاض استفاضه علوم و احکام نماید دیگران نتواند نمایا جو هر بداند که ماخذ ولایت غیر نبی نبوت است پس نبی همچو آفتاب بود و ولی مثل ماه زیرا که نور ماه مستفاد از آفتاب است همچنان نور ولایت غیر نبی مستفاد از نبوت نبی است و نور نبوت نبی از آفتاب ولایت خود می تابد

جو هر قال الله تعالی *الذین آمنوا* فرمود الله تعالی الله تعالی یاری کننده و نعمت دهنده و بنده نواز و یار مومنان است و فرمود بعضی کبار و ولایت است الولاية بالفتح المحیطة و بالکسر التخصیص یکی ولایت است که بیرون آورده می شود از عداوت کفو این ولایت مرغام مومنان راست پس گفته می شود مومن ولی خداست و تعریف ولی خاص از رسول صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم پسندند از اولیاء فرمودند آنانکه چون دیده شوند یاد کرده شود خدا ولی آنست که بیدین وی خدا یاد آید و از غیر وی دل سرگرد و آمده است در خبر الهی فرمودند خداوند تعالی اولیاء خاص کسانی اند که ایشان در یاد من باشند و من در یاد ایشان باشم بعضی گفته ولی سه نوع است یکی بمجرب و ایمان بغیر عمل صالح و اجتناب از محرمات و معاصی بقول الله *الذین آمنوا* است و این ولایت مخرج است از عداوت کفو و متصل است بحسبیت حق دوم ولی کسی است که متوالی بود طاعت او بغیر تخلل عصیان و این نیز علامت ولی عامست که بزبان عامه شریعت و بقانون اصطلاح علماء باشد گویند و بغیر این معنی اطلاق این لفظ نکنند بلکه فاسق و ظالم گویند سوم درجه ولایت که آن اجد درجه نبوت است و به ولایت الاجتباب و الاختصاص و الاصطفاء

و امام قشیری گفت مرولی را دو معنی است یکی فاعیل بمعنی مفعول و آن شخصی است که حق سبحانه بر خود گرفته است کار او را چنانکه فرمود و هو متولی الصالحین پس او را سپارد بسوی نفس و عطفه بل همیشه بعنایت خود گرفته است رعایت او و دو معنی مبالغه است از فاعل و آن شخصی است که بر خود گرفته است عبادت و طاعت حق تعالی

جوهر نبوت بمعنی ابنا و اخبار یا تبلیغ است و نبی آنست که از ذات و صفات و اسماء الهی حکم خبر دهد و اخبار حقیقی پیش از تحقیق اولیای ذات اقدس عقل کل است که مبعوث است بجهت انبای و اطاعت بجانب نفس کل و بواسطه بسوئ نفوس خرویه و پیر بنی از انبیا از زمان آدم تا زمان خاتم مظهریت از مظاہر نبوت روح اعظم که عقل کل است پس نبوت عقل اول و انبی باشد و نبوت مظاہر از اهل عرضی

جوهر در قول بدایة الاولیا نهایت الانبیاء در لطائف اشرفی مذکور است که حضرت ق. و ه. الکبری سید اشرف جهانگیر سمنانی قدس الله تعالی سره العزیز میفرمودند که در ملازمت حضرت شیخ علاء الدوله سمنانی قدس الله سره المبارک جماعتی نشسته بودند و بحث بدایة الاولیا نهایت الانبیاء می گذشت و فرمودند جماعتی که گفته اند بدایة الاولیا نهایت الانبیاء آنرا عذری هست که ایشان ازین سخن این خواسته اند که بدایة الاولیا نهایت الانبیاء فی الشریعة و نهایت الاولیا بدایة الانبیاء فی الطریقة جوهر خاتم الاولیا عبارتست از حضرت امام محمد مهدی رضی الله تعالی عنه که موعود جناب سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم اند چنانچه در دو نبوت کمال احکام شریعی در زمان شریف حضرت خاتم الانبیا بطور پیوسته منتهی گشت در دو ولایت نیز حقائق و معارف و اسرار الهی در دو خاتم الاولیا کمال رسیده با حضرت منتهی شود و بحقیقت خاتم الاولیا همان حقیقت و بطن خاتم الانبیاست که نشاد وی بطریق بروز نه بطریق تنازع ظاهراً بلکه چنانچه جمیع انبیا آفتابان نور نبوت تشریف از مشکوٰۃ خاتم الانبیاء می نمایند جمیع اولیا نور ولایت از آفتاب ولایت خاتم الاولیا آفتابان می کنند لهذا ولایت خاتم الاولیا مسمی بولایت شمسیه است و ولایت سایر اولیا مسمی بولایت قمریه چه ماخذ نور ولایت جمیع اولیا ولایت مطلقه خاتم الاولیاست همچنانکه نور قمر مستفاد از نور خاتم الرسل است و خاتم الرسل قبل از وجود غفیری ولی بودند و ولایت اولیا دیگر بعد آمدن در نشاء غفیری است

جوهر در فرائض مذکور است که حضرت سلطان المشائخ قدس الله تعالی سره المبارک

فرمودند که انبیا را علم کامل و عمل کامل باشد ایشان ساحتی اند آنچه ایشان اظهار کنند آن معجزه باشد و اینها
نیز علم کامل و عمل کامل باشد فرق همین است که ایشان مغلوب باشند آنچه از ایشان در ظهور آید آن گریست
باشد و بعضی مجانبین باشند که ایشان را نه علمی باشد و نه عملی انگاه از ایشان خرق عادت معائنہ افت
آنها معونت گویند و طائفه باشند که ایشان را اعدا ایمان نباشد چون اهل سحر و غیر آن چیزی که از ایشان
دیده شود آنها استدراج گویند

جوهری مع اقد وقت لایه حنی فیه ملک مقرب و لایه نبی مرسل مرابا الله تعالی و قتی است
که نه وسعت کند ما را و نه وقت هیچ فرشته مقرب و نه نبی مرسل یعنی آنسر و علیه السلام را از جنت ولایت
جامع او قربی است که در آن غیر شریک نمی تواند شد بلکه او هم بجا آنکه مرسل است در انقرب
نمی تواند شد و درین اشاره است بآنکه ولایت آنسر و علیه السلام افضل است از نبوت او
و اینست معنی آن ولایت افضل من النبوة که ولایت نبی از نبوت او افضل است نه آنکه
ولایت ولی افضل باشد از نبوت - شرح شنو

جوهر بد آنکه علماء درین افتخارات است که خضر بشر است یا ملک بعضی ملک گویند و بعضی بشر
و کسانی که بشر گویند نیز اختلاف دارند بعضی بنی گویند و بعضی رسول و بعضی ولی و نام ایشان
بلیا بن ملک آن بود و خضر لقب و ابوالعباس کنیت و در خضر سه لغت است فتح خا با کسر ضاد و کسر خا
با سکون ضاد و فتح خا با سکون ضاد و خضر پیری بلند بالا امروشی اندک سبزی گرانیده کشیده مو
آنگ عارض کشاده ابرو دست و پا اندک سختی نرم خوسه نمزده لبامی کم التفات سبک گامی
کو تا ه جا می خرد و تارک کنه درشت جامه بی تکلف بے رعونت ناگاه در آید چنانکه
نتوان دانست که از کجا و آمد و ناگهان غائب شود چنانکه نتوان دانست که کجا رفت و خضر سیر
از ملوک بوده است پدر وی خواست که ویرا بجای خود بنشانند خضر قبول نکرد و از پدر بگریخت بجزایر
در یابوست و بعضی گفته اند که از نسل بنی اسرائیل است و خضر را بشیاب موت باشد و علماء اختلاف
درین که خضر تا این وقت بقا هست یا نه بعضی گویند باقی نیست و بعضی گویند باقی است از
خبر حیات آب نوشیده است

جوهر قال رسول الله صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم سبأ را گنده مود فوج بالابو
الرسول گنده خورند بر الله تعالی بر آینه راست کرد و اند حضرت خداوند تعالی آنها بعضی میفرمایند که این حدیث
اشاره میکند بیاختن اولیا خواص که سباط نبوت پیچیده شده است و پیچیده نشده است سباط و یات

جوهر بد آنکه هر یکی را قابلیت استماع امر از معارف طریقت و حقیقت نیست از نبی بیان
 شرائع فرموده و تبیین امر از حقیقت پیش هر کسی نفرموده و احوال معنوی که بر او لیاقت ظاهر گشته معنی
 داشتند چه این طائفه امینان حضرت حق تعالی اند و امانتی که من عند الله تعالی مخصوص بآنان گشته
 بی اشارت حضرت خداوند تعالی پیش کسی اظهار نمی فرمایند زیرا که ستر احوال پیش این طائفه طریق
 اسلام است که از رعایت و ریا و دعوی دور است -

جوهر بد آنکه انبیا مخلوق اند از اسماء ذاتیه حضرت حق تعالی و اولیا از اسماء صفاتی و بقیه
 کائنات از صفات فعلیه و حضرت سید المرسلین صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و مسلم مخلوق اند
 از ذات حق تعالی و ظهور حضرت حق تعالی در وی بالذات است پس انبیا و اولیا مظهر اسماء و صفات
 و انحضرت مظهر ذات و سر او راست علوم مکانیه که تعبیر کرده می شود از آن سجدات و اسماء و صفات و علوم
 مکان که تعبیر کرده شود پوسید و مقام محمود پس وی اعلی و افضل موجود است مکانا و مکانا
 جوهر نبوت تشریع و رسالت که امر با بلاغ او امر و نواهی حق تعالی باشد و احوال
 احکام و شرائع ناموسی بسوخته است که در دایره صلاح دنیا و آخرت ایشان باشد
 که نبی از موضوع بود و ولایت ما خود است از دلا که قرب است و آن منقسم می شود بدو قسم
 عامه و خاصه و ولایت عامه شامل است جمیع مومنان را بحسب مراتب ایشان و ولایت خاصه
 شامل نباشد الا و اهلان را از سالکان پس آن عبارت باشد از فانی شدن بنده در حق تعالی
 معنی که افعال خود را در افعال حق و صفات خود را در صفات حق و ذات خود را در ذات حق فانی باید
 قال ولی هو الفانی فی الله سبحانه و الباقی به و الظاهر با سماء و صفاته و ولایت باطن نبوت
 نبی از راه ولایت که باطن ویت از حق عطا و فیض می تواند و از راه نبوت که ظاهر ویت
 بتجلی افاضه می کند و می رساند و آنچه منقول است از بعضی اولیا و الله که ولایت از نبوت
 فاضل تر است مراد آنست که حجت ولایت نبی از حجت نبوت او فاضل تر است نه آنکه ولایت
 تابع فاضل تر است از نبوت نبی متبوع - نقد الفصوص

جوهر نسبت خاتم الرسل با خاتم اولیا همان نسبت است که دیگر انبیا را با وحی از بهر آنکه
 خاتم رسل رسول و نبی و ولی است رسالت و نبوت ظاهر او و ولایت باطن او بود و خاتم اولیا
 مظهر ولایت مقبیه او و در ظاهر در زمان تحیت او - خاتم الولایت صورت حسنه است از حجت
 خاتم الرسل صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و مسلم و آن درجه عالییه است که مقام محمود است

و رسید تمام پس خاتم الولايت مظهر این درجه محمد صلی است و محمد صلی الله تعالی علیه وآله و اوصیای
و سلم مقدم انبیا و سید ولد آدم است در فتح باب شفاعت و تقدم محمد صلی الله تعالی علیه اوصیای
و سلم بر جمیع انبیا و سیاده او بر طوائف اسفیا از روی تعیین شخصی و سی در حالتی خاص است که آن
حالت شفاعت است.

چو هر بد آنکه نبی مظهر اسم اعظم جامع حق است تعالی شان را در رسالت و باطن او و
جمیع انبیا مستطاب اعمات اسماء حق اند که آن اسما در تحت اسم جامع داخل اند پس نبوت همه انبیا
ما خود بود و از مقام نبوت محمد علیه السلام و مرتبه نبوت منتهی گشت و ختم شد بوجود محمد علیه السلام
که بعد از وی نبی نباشد چرا که در هر تریب نبوت تمام او سیر کرد و در وی نبوت بکمال رسید و در
کمال حال او و نبوت هیچ دیگر ممکن نیست بماند مرتبه ولایت که آن باطن نبوت است و آن منقطع
نشده بحسب استد او بر ولی چیزی از ولایت بظهور میرسد تا آنگاه که تمام آن درستی کامل
بظهور رسد چنانچه و راسی آن مرتبه در ولایت ممکن نبود و ولایت نیز بوسی ختم کرد و او را خاتم ولای
گویند و شیخ اکبر و بیشترین محققان بر آنند که آن عیسی روح الله است صاحب مقام نبوت و
ولایت با مصالت بحکم مظهریت اسم اعظم جامع رسول عربی است و او در عالم غیب بود و فیض
رسالت از وی بجمیع انبیا میرسد و ولایت که باطن نبوت بود هم از وی استفاضه میکرد و چون
بجای غیب رفت و سرور نقاب حجاب کشید حقیقت وی فیض ولایت با اولیای می رساند
تا آنگاه که از عالم غیب در صورت خاتم اولیا تجلی کند و در خاتمیت ولایت بر ولایت زند پس
انبیا و اولیا جمله خازن نبوت و ولایت او باشند و ترا معلوم است که سلطان مال خود بخزین
بسیار دارد و او را بفرماید که این مال من بعضی بخدم و حشم و خواشی من صرف کن و بعضی بمصالح
خامد من صرف کن و بعضی را نگاه دار چون من از تو طلب دارم بمن ده پس خازن با سلطان
بر یک را چنانچه فرمود از خزانه چیزی میسرساند و چون از وی طلبد سلطان رساند و برین عطا که
خازن از خزانه سلطان کند هیچ عاقل خزینه دار را بر سلطان تفصیل نکند و در مرتبه سلطان
بیج نقسی پیدا نشود همچنین بدان که خاتم الاولیا خازن ولایت محمدرست و جمیع اولیا انبیای جمع و خوا
او آدم و من و نه تحت لوای مخبر غیبیست

چو هر انبیا از آن روی که صاحب ولایت اند جناب حق تعالی را از بنیند جز از شکو
خاتم الاولیا چون حال انبیا در رویت چنین است ولی که نه نبی بود بطریق اولی که او نیز از شکو

خاتم الاولیا بنید و در خبرست که خاتم الولايت که عیسی است علی نبیا وآله وعلیه السلام چون نبی است
ولايت ظهور کند و در حکم شریعت تابع خاتم رسالت بود - خاتم ولايت تابع شریعت بود و ظاهر همچنانکه
آن احکام ماباطن از حق فرامیگیرد و از هر آنکه خاتم ولايت حکم ولايت مطلع است بر آنچه در علم
استد تعالی است از احکام الهی و از احکام الهی یکی شریعت محمدیست پس ولی ماباطن آن احکام
از آن معدن ستاند که جبرئیل سنده باشد و بمحمد صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه وسلم آورده
و بظاهر از رسول ستاند و بآن عمل کند -

جوهر خاتم الاولیا بعینه خاتم رسل است که ظاهر می گردند بر سبیل تناسخ بل بر سبیل برودت
که کمال راست از جهت لطافت اشباح ایشان که اشباح هم ارواحهم از بهر آن ظاهر میگردد و مخلوق
را با سوره حقائق الهی آگاه کند و آخر پنجاه در اول ایشان را آگاه گردانید با حکام الهی قال الله
تعالی ولا تعجل بالقوان من قبل ان یقضی الیک وحیه و حال آن بود که چون جبرئیل
نازل می شد پیش از آنکه او امی رسالت و احکام کند سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه
وسلم سبق می گرفتند و آن احکام می خواندند چرا که حضرت ایشان ماباطن مطلع بودند بر علم الله
از راه ولايت خطاب رسیده که وقت اظهار معنی ولايت نیست حالیا به نبوت بساز و پیش از آنکه
جبرئیل بر تو خواند مخوان

جوهر ولايت بر سبیل انتمیت و اکملیت در نشانه قابله خاتم الاولیا ظهور فرماید زیرا که مظهر
ولايت مطلقه اوست و باقی اولیا علی تفاوت مراتبهم اقتباس نور ولايت از شکوه خاتم الاولیا
می نمایند و لایه مطلقه بایشان مقیدست و ما فروع و این ولايت مطلقه باطن نبوت حضرت رسالت پناه
صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه وسلم است - خاتم الاولیا همان خاتم الانبیا و باطن آن حضرت
جوهر نبوت واسطه و برزخ است میان ولايت و رسالت چه نبوت مشتق از انباست و انبیا
اخبار است از حقائق الله یعنی معرفت ذات و صفات و اسما و افعال و احکام الهی و این اخبار
دو قسم است یکی اخبار است از معرفت ذات و صفات و اسما و این مخصوص ولايت مطلق است
خواه از بنی بنظر آید و خواه از ولی غیر بنی و دوم جمع آن اخبار است با تبلیغ احکام شرعی و
تأدیب اخلاق و تعلیم حکمت و قیام بعبادت و این مخصوص بر رسالت است و این سانبوت تشریعی
می نامند و اول نبوت تعریفی و نبوت تشریعی منتهی بر رسالت پناه صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه
وسلم گشت فاما تعریفی که لازم ولايت مطلق است باقی است تا دور خاتمه ولايت که آن

امام مهدی است و ولایت اعم از نبوت و رسالت است و نبوت اعم از رسالت و انحصار از ولایت است زیرا که هر سوسه که هست البته نبی است و بهر نبی ولی است و لازم نیست که هر ولی نبی باشد و بهر نبی نیز رسول بود اسم ولی جاری بر بندگان خاص حق تعالی می شود بسبب تخلق ایشان با خلاق الهی و تحقق بقدرات و صفات و تعلق ببقا بعد الفنا و صحو بعد الحو و نبوت اخبار است و نبی خبر دهنده از ذات و صفات و اسما و احکام الهی و ولایت عبارت از قیام بنده بحق بعد از فنا از نفس خود و حصول این دولت عظمی و سعادت کبری بآن می تواند بود که حق متولی و متعهد بنده شود و حافظ و ناصر وی گردد تا او را بدین مرتبه که نهایت مقام ممکن و قرب است برساند و در اصطلاح صوفیه ولی کسی را می نامند که بموجب و پیروی الصالحین حضرت حق متولی و متعهد و حافظ و مدی گشت تا از عصیان و مخالفت او را محفوظ دارد تا به نهایت کمال که مرتبه فنا حجت عبدانی و بقا حجت ربانی مراد است حصول باید با بمعنی ولی فاعیل بمعنی مفعول است و می تواند بود که ولی فاعیل بمعنی فاعل باشد بحجت مبالغه و ما خود از متولی و تعهد بنده بودن عبادت و طاعت حق بر توالی و تابع بنوعی که هیچ مخالفت و عصیان در مابین آن عبادت متخلل نگردد و در بعضی غیر مجذوب مطلق می باید که باین هر دو صفت متصف و متحقق شود یعنی علی الدوام قیام با دار حقوق الله نماید و در حفظ حضرت حق باشد تا نفس او اصلا اقدام بخالفت و عصیان نتواند نمود و بحکم احاطه و شتمال که ولایت راست مظهر و می بدو گونه اند یکی ولی غیر نبی مثل اولیای امت مرحومه محمدیه صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم و دوم نبی غیر رسول همچون انبیاء بنی اسرائیل

خوهر بداند که آنچه در کلام اکابر آمده که الولاية افضل من النبوة والولاية اعلى من النبوة آن معنی دارد که ولایت نبی که حجت قربت اوست بحضرت خداوند تعالی افضل و اعلى است از حجت نبوت او که ابنا و اخبار خلق است زیرا که ولایت حجت حقانی ابدیت و هرگز منقطع نشود و نبوت جتنی است نسبت با خلق و منقطع است و آنچه منقول است که الولى فوق النبى والرسول نیز همین معنی دارد که حجت ولایت شخص واحد که نبی و رسول است بلندتر از حجت نبوت و رسالت خود است نه آنکه ولی که تابع نبی و رسول است اعلى از نبی و رسول است زیرا که تابع در آن چیز که تابع است بمبتوع نمی رسد چه اگر برسد تابع نباشد

جو هر در لعل لعل اشرفی مذکور است که حضرت سید اشرف جهانگیر سمنانی قدس سره در تفسیر

که شرح دیوان امیرالمومنین علی کرم الله وجهه و وجود آله الکرام آورده است که ولایت چهار قسم است
اول ولایتی که باطن نبوت مطلق است دوم ولایت مقیده بر بنی سوم ولایت مطلقه بر بنی
و آن در محمیت صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم که مشکوٰۃ اقتباس ولایت انبیاست
و در دیگر انبیاء مشکوٰۃ اقتباس ولایت اولیاست چهارم ولایت مطلقه عامه که مخصوص
به نبوت نیست و هر یک ولایت را خاتمی است خاتم قسم اول حضرت امیرالمومنین علی است
کرم الله وجهه و وجود آله الکرام و خاتم ولایت مقیده محمدیه شیخ محی الدین ابن عربی است و
اتباع او که نفس و نفس شیخ است و خاتم ولایت مطلقه محمدیه مهدی است که از نسل
آنحضرت صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم است و حضرت سید علی محمدانی میفرمودند که خاتم
ولایت مقیده محمدیه بمرتبه قلب محمد صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه برسد و خاتم ولایت
مطلقه محمدیه بمرتبه روح محمد صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم برسد و خاتم ولایت مطلقه
عامه صلی است علی بنیاء و آله و علیه السلام -

چو هر یک از آنکه ولایات اولیا و لایات انبیاست زیرا که بر ولی بر قدم یک بنی می باشد و ولایت
آن ولی ولایت آن نبی است که آن ولی بر قدم اوست و حضرت شیخ اکبر قدس سره میفرمایند که قلب
بر بنی یک ولی است که ولایت نبی در وی ظاهر است و او نائب است از آن نبی و برای ادب تعبیر کنند
که بر قدم آن نبی است و این ولی روحا و جودا مختار است آن نبی را لیکن شایسته در ولایت
که ولایت نبی که اصالتا بود درین ولی که بر قدم ویست ظاهر شد به تبعیت او پس مساوات ولی
مر بنی را لازم نمی آید -

چو هر صاحب خواند الفواد قدسنا الله تعالی سره العزیز میفرمایند که سخن در مردان غیب افتاد
که ایشان کسی را که قابل می بینند و عالی همت در طاعت و مجاهده و ربی یابند میرسانند و این
حضرت سلطان المشائخ قدسنا الله تعالی بر کتف فرمودند که نصیر لقب جوانی بود در بدایون از و
شنیدم که می گفت پدر من مردی بود و اصل تاشی او را از پیش در آوازی دادند او بیرون آمد
ما از درون از آنها همین سلام علیک شنیدم و اینقدر هم شنیدم که پدر ما گفت فرزندان و اهل
دواع کنم گفتند فرصت بر نمیگیر و بعد از آن هیچ ندانستم که ایشان و پدر ما کجا شدند و فرمودند که مرده
بود و خواجه علی نام برادر مردان غیب بود در حجره او پیامند می و گفتند می السلام علیک خواجه علی همین آواز
شنیدم و این چند بار چنین بود تا روزی پیامند و گفتند السلام علیک خواجه علی و این خواجه علی گفت

اسی مردان همین سلام خواهند گفت و آواز خواهند داد و خود را نخواهند نمود و چون این سخن بگفت پیش آن
آواز هم نشنید درین میان بنده عرض داشت که و مگر نخواهد علی گستاخی کرد و فرمودند آری بدان اینست
که کرداران دولت هم بماند بعد از آن فرمودند که مردان غیب اول آواز میدهند و سخن می شنوند
بعد از آن ملاقات می کنند بعد از آن می ربایند و در آخر این حکایت بر لفظ مبارک رانند که تا چه
مقام با راحت است آنجا که این کس را می برند.

چو هر بد آنکه قطب الاقطاب حاکم است بر همه عوالم و از بقای او عالم باقی است و این غوث است
مر عالم را و نام او عبد الله است یعنی منظر این اسم جامع است پس باطن وی باطن حضرت سید المرسلین
صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه و سلم و اوست عبد الجوامع و متخلف همه اسما و جمیع اسماء الهیه
و منظر هر کونی و مرآت حضرت حق تعالی است که حضرت حق تعالی خود را با جمیع اسما و روی بیند و هر چه
مقدر است در عالم او را معلوم می گردد و اتم منظر حقیقت حضرت سید المرسلین صلی الله تعالی
علیه و آله و اصحابه و سلم و قطب حقیقی و غوث انزلی روح حضرت سید المرسلین صلی الله تعالی علیه
و آله و اصحابه و سلم و این قطب خلیفه روح آنحضرت صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه و سلم و
قائم مقام در ایصال فیض حضرت خداوند تعالی و این قطب نمی شود مگر واحد و در زمان خود و چون
وفات یابد و گیرد بجایش قائم شود تا قیامت و همه اولیا تابع او هستند لیکن ملائکه میمنتی افراد
خارج اند از حکم او.

چو هر قطب را دو وزیر باشند که ایشان را امامین نامند یکی در همین که نظر او در ملکوت است
و عبد الرب نام دارد و دیگری در بسیار که نظر او در ملک بود و عبد الملک نام دارد و این اعلی است
از عبد الرب و حضرت شیخ اکبر قدس سره میفرمایند که چون این قطب وفات یابد امام ایسر قطب گردد
و امین ایسر شود و قائم مقام امین دیگری شود و همچنین تا یوم قیامت خواهند

چو هر حضرت شیخ عبد الحق محدث دهلوی قدس سره در مدارج النبوت میفرمایند که سحر حرام است
و از کبائر است باجماع و گاهی کفر می باشد اگر در وی تو لے یا فعلی باشد که موجب کفر بود و تعلیم و تعلم
وی حرام است و بعضی گفته که تعلم وی اگر به نیت دفع سحر از خود بود حرام نیست و ساحر اگر در سحر و
کفر نباشد تعزیر کرده شود و اگر کفر باشد قتل کرده شود و در قبول توبه وی اختلاف است چنانکه زندق
و زندق آنرا گویند که منکر دین و نبوت و حشر و نشر و قیامت باشد و در حقیقت سحر اختلاف است بعضی
گویند که مجرب و تجیل و ایمان است و حقیقتی ندارد یعنی آنچه حاصل می شود در سحر از احوال و افعال مجرب

وهم و خیال است و اختیار ابو جعفر استرآبادی از شافعیه و ابو بکر رازی از خفیه و طائفه دیگر اینست و
 نووی گفته که صحیح آنست که آنرا حقیقت است و جمهور علما برین اند و کتاب و سنت مشهوره دلالت دارد
 برین که ذاتی المواجه و شیخ ابن حجر عسقلانی گفته که محل نزاع آنست که آیا واقع می شود بجز انقضای
 عین و قلب باهیت یا نه کسی که میگوید که وی تخیل محض است منع میکند آنرا و آنها که قائلند بآنکه مراد
 حقیقت است اختلاف کرده اند و آنکه مراد تاثیر است فقط چنانکه تغییر میدهند مزاج با پس نوعی از
 از امراض است یا نه می شود با حالت چنانکه جماد حیوان میگرد و یا حیوان جماد و جمهور بر اول اند و بعضی
 میگویند که سحر ثبوت و وقوع ندارد و این سخن مکابره و باطل است و کتاب و سنت بخلاف آن ناظر است
 جوهر در فرق سحر و معجزه فرق در میان سحر و معجزه آنست که از سحر در خیال صورت پیدا می شود
 در معجزه در خارج و آن مثل واقعیات دیگر است و فرق است در میان معجزه و کرامت بعضی میفرمایند
 که اینها را اظفار معجزات باید و اولیاء را اظفار کرامات نشاید مگر از جهت ارشاد مریدی و ترغیب طالب
 یا از جهت یاری دادن در ماندن یا آنکه مضررتی در شرع شریف و دین و اسلام پیشه یا آنکه ایشان
 مغلوب وقت باشند و جناب خداوند تعالی بر ایشان ظاہر فرماید یا امر فرماید یا اختیار و بد ایشان
 و نزد بعضی فرق نیست زیرا که هر دو فضل جناب خداوند تعالی است اگر در مظهر متبوع ظاهر شود و معجزه نماید
 و اگر در مظهر تابع ظاهر شود کرامت گویند.

جوهر صاحب فوائد الفوائد قدس سره میفرمایند که یکی از حاضران بجناب فیض سلطان المشائخ
 نفعنا الله تعالی بجهت التماس نمود که آن حدیث چگونه بوده است که صاحب الورد ملعون
 و تارک الورد ملعون فرمودند که این حدیث در باب یکی است از اهل کتاب و انجمن بود که بجناب
 بنوت مآب صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم رسانیدند که فلان جوهر یا ترسا و رولیا میخواست
 آن سرور صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم فرمودند صاحب الورد ملعون آن خبر بدان کتاب
 رسید او از او تارک شد سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم چون بشنیدند فرمودند
 که تارک الورد ملعون و بعضی گویند که این حدیث عام است و تاویل او چنان باشد که
 اگر کسی عهد او بے عذر ترک ورده کند اینچنین کسی را گویند تارک الورد ملعون و اگر یکی باشد مثلا
 رئیس قومی و آمد و شد خلوت و مصالح مسلمانان بسمن او باز بسته بود و او بورد مشغول شود و مسلمانیان
 با انجام نرسد اینچنین کسی را گویند صاحب الورد ملعون و درین محل بنده عرض داشت کرد که اگر یکی را
 اشتغال کلی پیش آید یا عذر می که بود و معذور نباشد و در شب آن ورده بخواند چگونه باشد فرمودند که نیکی باشد

اگر روز فوت شود در شب باید خواند و اگر در شب فوت شود روز با یا بمواید شب
 خلیفه روز است و روز خلیفه شب بعد از آن فرمودند که هر که در روز و شب را تارک شود بی عذر
 از سزا حال بیرون نباشد یا او را میل شهوتی شود به حرام یا خشمی نه بر محل یا با کسی بدود
 و ملائم یعنی حکایت فرمودند که مولانا غنیرا قدس سره یک روز از اسپ خطاشد
 و باز و سه او بر انداز و پرسیدند که چه حال است گفت هر روز سوره یس را بخوانم

امروز بخوانده بودم

چون حضرت شیخ فانی فی الله و یاقی بالله شاه کلیم الله قدس الله تعالی بسمه العزیز و الشاکل
 میفرمایند که در کتب سلوک هر مقامی را بوصفی و نفی موشح بینی که دل همان خواهد که غیر آن نخواهد بود
 ورزش آن استوار گردد که بجز او نیاساید و طلب کل مشغول است پس مذبح گروی که قدم
 مقام را در پیش گیری و ورزش آن مقدم داری و بهر احدی را در اختیار و ایشان شانی است اما
 نزد این بی هیچ منترا نیست که سالک بهمت تمامی بهمت خود معطوف آن دارد که بعد ادای فرائض
 و سنن موکده روایب پیوسته بود غنیمت در مقام ذکر و فکر و انشای است و چند گاه اعمال در
 کثرت نوافل و تلاوت قرآن مجید و تسبیح و اورد و دعوات و اذکار موار و ثواب و تزیین عبادت
 و اشارات و جمیع مواطن خیرات یکسو نموده و شب و روز در افنای هستی موهوم خویش که شد تا جذب
 عنایت ازل او را از خود بر باید و بهر حد فنا و منه الی البقا رساند تا ذات ذات او بگریه و صفات
 صفت او بیند و فعل فعل او داند و اثر اثر او یابد و با آنچه می این کار بود و پروردگار از آنچه محل
 این امر باشد نه پروردگار که باز گشت هر صاحب شغلی بدین است و متفق علیه جمیع سلاسل این پس
 طالب را واجب است از تکاپ آن مشغولی که او را از خدا خود بر باید و هیچ امر درین باب چون ذکر
 و فکر نیست اما مقدم دارد بعضی اقسام ذکر را بر بعضی که ترتیب متناهی چنین بوده است و میفرمایند
 که او کار را بر مراقبات مقدم باید داشت و بعضی در اول و به مراقبه فرمایند و این نیز رواست اگر
 استعداد و مرتبه مقتضی آن باشد بلکه طرح مواهب هر چند بیشتر بهتر اما حق آنست که اول بذکر
 کنند و بگویند و بخوشانند بعد از آن بر مراقبه بپردازند و میفرمایند که بعضی فرموده اند
 که اصلا بحال مبتدی ذکر است و بحال متوسط تلاوت قرآن مجید و بحال منتهی نماز نفل اما منت این
 بی هیچ آنست که اقتصار بر ملازم ذکر خفی و تصفیه دل از نقوش اغیار و عدم التفات به امور دنیوی
 و توجیه و عظمت نبوی حضور و انس و فنا در حضرت قدس و محویت و محقق و لمس درین کار اگر چه

مستوفی در کتب سلوک و سبک درین

مستوفی در کتب سلوک و سبک درین

اقارب و اوصل او اصل است اگر چه دانم که اکثر انواع عبادات از وفوت شود لیکن چه پاک که نشان بنظر
 جابر از نقصان است و میفرمایند که کلام مشایخ در حد و دو اقسام ذکر و فکر بجایست مختلف است لیکن
 عمده قول ابو عبد الرحمن سلمی است که فرمودند ذکر بر چند قسم است ذکر لسان و آن ظاهر است و ذکر قلب
 و آن تصفیه کردن دل است از هوا جس و وساوس جهت آنکه در ذکر جناب حق سبحانه و تعالی
 و ذکر سر و ان پر کردن باطن است بذکر تا بهرگز راه نیابد خواطر نهنگامی که اراده کند و دور
 ازین معلوم شد که ذکر سر اثر ذکر قلب است و سر لطیفه است فوق قلب و دوام حضور از تقصیر
 سر است و قلب بسبب تقلباتی که دارد از و نمی آید دوام حضور و ذکر روح و آن فانی شدن ذکر است
 از صفت خویش و همچنین فکر را اقسام است یکی تفکر سالک است در آنچه جاری می شود بروی از منی افکار
 و معاصی و عجز این ازا و امی حقوق جناب حق سبحانه و تعالی و یکی تفکر سالک در آنچه جناب خداوند تعالی با او
 احسان الطاف فرموده و این در مقابل آن ترک شکر کرده و بدین که اگر شکر کند هم ناقص و خام خواهد بود و یکی
 تفکر اوست در سابق ازل و حجت القلم بما هو کائن اما السعاده و اما الشقاوه و در لاحق ان سابق جلوه
 نماید و یکی تفکر اوست در بدائع و صنائع ملکی و ملکوتی و ازین مطالعه استیلا عظمت و کبریا جناب
 حق سبحانه و تعالی بر دلش تازه گردد پس یاد کند و عده و وعید را و بد آنکه مجلس متفکر نفس است
 و مجلس ذاکر جناب حق سبحانه و تعالی لهذا ائمه ذکر را بر فکر ترجیح داده اند و میفرمایند که ذکر بصفت
 جناب حق سبحانه و تعالی است بخلاف فکر پس آنچه صفت اوست اتم است از آنچه صفت او نیست و ذاکر
 در حقیقت راجع بسوی ذات حق است چه ذکر نتیجه معرفت و محبت است و متفکر در مطالعه نفس و وقت
 و حال و قلت و کثرت و زیادت و نقصان و محاسبه انفس خویش است و با بجه ذکر مستیع فکر است
 و فکر مستیع ذکر است لیکن ذکر اتم و اعلی و اصفی از فکر است چه فکر مقدمه توبه است و ذکر مقدمه
 وصول است و فرمود حضرت علیه السلام بحضرت علی که چون تقرب جویند مردمان بسوی خالق
 خود با انواع نیکوئی پس تو نزدیکی بسوی بسوی پروردگار خود با انواع عقل و سر یعنی صرف نهای
 عقل و راسی خود را بتفکر در صفات و شیونات ذات و محافظت کن سر خود را از غیر حق تعالی و
 بصرف عقل و حفظ سر سبقت نهای مردم را بدرجات و قرب حق نزد مردم در دنیا و عند الله

در آخرت —

جوهر در آنکه ذکر فاضل ترین عملهاست شیخ قطب الدین دمشقی قدس سره در رساله
 مکیه میفرمایند اعلم انه قد انكشف لارباب البصائر ان الذکر افضل الاعمال و ان

امران ذکر قال الله تعالى ولذكر الله أكبر قال ابن عباس رضي الله تعالى عنه له وجهان
 احدهما ان ذکر الله تعالى لکم اکبر من ذکرکم ایاہ والآخر ان ذکر الله تعالى اکبر من کل
 عبادۃ سواه بدان بدست که نشان اینست که تحقیق کشف شده است مرصحات بنیانی یعنی
 عارفان را بدستی که ذکر فاضل ترین عملهاست ولذا بزرگ شد کار ذکر مقرون با فکر زیرا که گفت
 خداوند تعالی بر آئینه ذکر خداوند تعالی بزرگ ترست گفت ابن عباس مر این آیت را دو وجه است یکی اینست
 که ذکر خداوند تعالی بزرگ ترست از یاد کردن شما خداوند تعالی را دو وجه دوم آنکه بدستی که ذکر خداوند تعالی
 بزرگ ترست از هر عبادتی که جز ذکرست و قال علیه السلام تقول الله تعالی انما مع عبدی ما ذکر فی ذکرک
 بی شفاہ و صل رسول الله صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه وسلم ای الاعمال افضل فقال ان تبت
 و لسانک طیب بذكر الله تعالی و فرمود رسول علیه السلام که میفرماید خداوند تعالی من بآنچه خوشیتم باوام که ذکر
 میکند مرا و می جنباند بسبب نام من و دل ب خود را و پرسیده شد رسول الله صلی الله تعالی علیه وآله
 و صحابه وسلم که ام عمل فاضل ترست پس فرمودند فاضل ترین عمل آنست که بمیری تو و زبان تو تر باشد
 بذكر خداوند تعالی زهی حیات و زهی ممات و زهی دولت و زهی غارت که مردن بدین گونه باشد
 و جز ذکر خداوند تعالی بر زبان نراند و ال ذکر یصل الذاکر الی المذکور بل یجعل الذاکر مذکورا
 لقوله تعالی فا ذکرونی اذکرکم و ذکر میرساند ذاکر را سوی مذکور بلکه بگرداند ذاکر را بذكر لقوله تعالی
 فا ذکرونی اذکرکم یعنی چون بنده خداوند تعالی را ذکر کند پس ما جرم ذاکر مذکور خداوند تعالی
 میگردد و این در ابتدا احوال است تا چون به نهایت کار رسد ذکر زبان مذکور دل می شود بلکه بذكر
 خفی می رود آن هنگام ذکر را از ذاکر بستانند ذکر باشد ذاکر ماند ذاکر عین مذکور شود اعلم ان
 جمیع العبادات المراد منه الذکر و قال الله تعالی اقم الصلوة لذكری بدان بدست
 که جمیع عبادات که هست مراد و مقصود از ان عبادات ذکرست فرمود خداوند تعالی بر پای و ایستادن
 نماز از جهت یاد کردن من یا در وقت یاد کردن من یا برای یاد کردن من

جوهر در آنکه ذکر ضد نسیان است حضرت شیخ کلیم الله قدس سره در کشکول می فرمایند
 که ذکر ضد نسیان است پس آنچه ترا از ان یاد مقصود حاصل شود تو سئل و التفات بآن عبادت
 سوا از کان اسما و رسما و فعلا و جساما و جسمانیا او مجردا و غیر ذلک و آنچه ترا از ان نسیان
 مقصود حاصل شود تو سئل و التفات باین ضلالت و بطلالت بود سوا از کان اسما و غیر ذلک
 پس همه افعال و اقوال و احوال صوفی بشرط تذکر و تیقظ و انبیا ذکرست و بشرط عدم عدم

کلامی در ذکر کلمات

جوهر در ذکر کلمه طیبہ حضرت شیخ فانی فی اللہ شاہ کلیم اللہ دیلمی قدس سرہ در شکل
میفرمایند کہ در خلوت تنگ و تاریک مربع نشیند اگر چه مربع نشستن بدعت است و عیب است
در حبلہ اوقات منہی است الا وقت ذکر گفتن کہ حضرت سید عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ وصحہ
وسلم چون نماز بجا آوردی در مقام خویش مربع بنشینستی تا آفتاب نیک برآمدی و
پشت راست دارد و چشم بابریند و و ہر دو دست بر ہر دوزانو نہد و از انگشت نرینہ پای راست
و با انگشت متصل آن رگ کیماس جانب چپ را محکم گیر و تا در باطن قلب حرارتی پیدا آید
کہ موجب تصفیہ است و ازین حرارت چربی گرداگرد دل کہ محل و مقر خناس گفتہ اند بگذرد
و دوساوس و ہوا بس کم گردد بعدہ بایست و یک زبان نذر مشغول گردد و ہر یا خفیہ پنج
مقتضای وقت و طبع باشد و مراعات کن شرائط این بیت را ^{انجا} برزخ و ذات و ^{پیشہ} و ^{پیشہ} و ^{پیشہ}
و مد و شد و تحت و فوق و می نماید طالع الباترا کل نفس ذوق و شوق و شرائط این بیت
در ذکر سہ پایہ نیز مراعات نمایند اما انجا بمعنی دیگر است و اینجا مقصود اینست کہ مراد از برزخ و واسطہ
صورت شیخ است و مراد از ذات وجود مطلق حق تعالی و مراد از صفات ائمہ سبعہ کہ حیات و علم
و سمع و بصر و قدرت و ارادت و کلام است و مراد از مد کلمہ لا و از شد شد یا لا اللہ و مراد از تحت
شروع از زانو چپ و ایصال کلمہ لا تا سر زانو راست و از انجا ایصال کلمہ لا تا کتف راست
و انجا نفس است کہ در ذبقت زون بر فضا رول بکلمہ لا اللہ و این مراد است از فوق و

این ذکر را نفی و اثبات چہا ضربی گویند کلام

جوہر در ریشات مذکور است کہ حضرت مولانا سعد الدین فرمودہ اند کہ طریق تعلیم ذکر است
کہ اول شیخ بدل گوید لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ مرید دل خود را حاضر کند و در مقابلہ دل
شیخ بدارد و چشم فرازند و دندان را استوار دارد و زبان را بر کام چپانند و دندان را بر ہم تہد
و نفس را بگیرد و با تعظیم و قوت تمام در ذکر شروع کند بر موافقت شیخ و بدل گوید نہ بزبان و در
حبس نفس صبر کند و در یک نفس سہ بار گوید چنانکہ اثر خلاوت ذکر بدل رسد و حضرت ایشان
در بعضی از کلمات قدسیہ خود نوشتہ اند کہ مقصود از ذکر آنست کہ دل ہمیشہ آگاہ بحق سبحان و تعالی
باشد بوجہ محبت و تعظیم و اگر در صحبت ارباب جمعیت این آگاہی حاصل شود خلاصہ ذکر حاصل
شود و اگر در صحبت این آگاہی حاصل نشود طریق آنست کہ ذکر گفتہ شود و طریقی کہ نگاہ پشت
این آسان تر بود آنست کہ دم را در زیر ناف حبس کردہ و لب را بلب چپانند و زبان را بر

بر وجهی که نفس در ورون بسیار تنگ نشود و حقیقت دل را که عبارت از ان معنی مدر که در اکست که هرگز
میرود و اندیشه دنیا و مصالح دنیا و بی همه اومی اندیشد و در طرفه العین او را با آسمان رفتن و تمام عالم را
سیر کردن میسرست از همه اندیشه بایز سازد و دیر امتوجه گوشت پاره که بر صورت صنوبرست گرداند
و او را مشغول نیکو گفتن کند. باین طریق که کلمه لا الہ الا اللہ و کلمه الہ را بطرف دست راست حرکت کرد
و کلمه الا اللہ را سمت بر دل صنوبری زند چنانکه حرارت او تمام اعضا برسد و در طرف نفی وجود جمیع محذات بنظر
فنا مطالعه باید کرد و در طرف اثبات وجود حق سبحانه و تعالی را بنظر بقا و مقصود مطالعه باید نمود و جمیع
اوقات را مستغرق این ذکر باید کرد و انید و هیچ شغل از ان باز نباید ماند تا بواسطه تکرار کلمه صورت
توحید در دل قرار گیرد و ذکر صفت لازم دل گردد

جوهر شیخ نور الدین عبید الرحمن جامی قدس سره در شرح رباعیات میفرماید که مشایخ طریقت
از جمله اذکار ذکر لا اله الا اللہ را اختیار کرده اند و حدیث نبوی چنین واردست که افضل از ذکر لا اله
الا اللہ و صورت این ذکر مرکب است از نفی و اثبات و در کلمه توحید نفی ماسوی حق و اثبات حق سبحانی
و تعالی است و خلاص از شرک خفی جز بجا اوست و ملازمت بر معنی این کلمه حاصل نیاید پس ذکر می باید
که در وقت جریان این کلمه بر زبان موافقت میان دل و زبان نگاهدارد و در طرف نفی وجود جمیع
محذات را بنظر فنا مطالعه نماید و در طرف اثبات وجود قدیم بعین بقا مشاهده فرماید تا بواسطه
تکرار این کلمه صورت توحید در دل قرار گیرد و ذکر صفت لازم دل گردد و در اوقات قرات ذکر
لسانی فتور و تصور بدل اگر راه نیابد و صورت توحید که معنی ذکر است از وجه ظاهری دل محو شود و حقیقت
آن در وجه باطن دل ثبت گردد و حقیقت ذکر با جوهر دل متحد شود و ذکر و ذکر و ذکر در
ذکر فانی گردد

جوهر مجلسه معمود لا اله الا اللہ از جانب چپ تا کتف راست رسانیده سر و کمر بلند کرده الا اللہ بر سبیل
ضرب کند یعنی بر دل و همین روش و مادم مشغول شود و این ذکر را نفی و اثبات و ضربی گویند
یک ضربش لا اله است بر کتف یمن و ضرب دوم الا اللہ است بر فضا می دل و باید که محمد رسول اللہ
سوم بار یا پنجم بار یا هفتم بار یا نهم بار بگوید

جوهر در ذکر سه پایه حضرت شیخ کلیم اللہ قدس سره در کشکول میفرماید که ذکر سه پایه یا برینست
که او را سه پایه باشد که بی وجود یکی قائم نتواند شد و این ذکر را سه رکن است یکی اسم ذات دوم ملاحظه
صفات امانات یعنی علیم و سمیع و بصیر سوم واسطه که آنرا برینج و رابطه گویند و شراطه این که

هفت است از برزخ و ذات و صفات و شد و مدت و وقت و نمی نماید طایباً و کلاً نفس و وقت و شوق
 برزخ عبارت از واسطه است و ذات عبارت از اسم ذات و صفات عبارت از صفات احوالات یعنی علیم
 و سمیع و بصیر و شد عبارت از تعلیظ تشبیه یا التذکره عبارت از تمهید یا الف التذکره عبارت از آنست که هر
 قدر از زیر ناف کشد با قوت و فوق عبارت از آنست که در دماغ تمام کند و طریقش آنست که هر قدر از
 از تحت ناف بقوت بر کشد و تمام دم را بسوی سینه بگیرد و قبض و دم کند و بدل الله گوید باز با و
 سمیع گوید با تصور معنیش باز الله گوید و با و می بصیر گوید با تصور معنیش باز الله گوید و با و
 علیم گوید با تصور معنیش و این را عروج گویند ثم العلیم ثم البصیر ثم السمیع و این را نزول گویند
 ثم السمیع ثم البصیر ثم العلیم و این را عروج ثانی گویند و سر درین آنست که احاطه سمیع کمتر از
 احاطه بصیرست و احاطه بصیر کمتر از احاطه علیمست پس سالک در اول حال در مرتبه عقل و شهادت
 که مرتبه است کمتر از همه مراتب پس تقدیم سمیع نماید و چون ازین ترقی نماید و بر مرتبه غیب رسد تصور بصیر
 نماید و چون ازین ترقی کند و بر مرتبه غیب الغیب رسد تصور علیم نماید و باز رجوع نماید و باید دانست که الله سمیع
 الله بصیر الله علیم الله بصیر الله سمیع الله بصیر الله علیم یکست و اگرست که شش بر
 دو عروج متوسط النزول است و حبس و دم آنقدر نماید که در دو سه ذکر یا زیادت تا دو نیست و پناه و ذکر
 تواند کرد تا حرارت در باطن پیدا آید.

جوهر در ذکر ناسوتی و ملکوتی و جبروتی و لاهوتی حضرت شیخ کلیم الله قدس سره در شکل
 میفرمایند که مجموع کلمه لا اله الا الله محمد رسول الله ذکر ناسوتیست و الا الله ملکوتی و الله

جبروتی و هو لاهوتی

جوهر در سینه ذکر خداوی دوز آنوشیند چنانچه هر دو سرین بر زمین باشد و هر دو دست چپ
 جانب آسمان دراز کرده لا اله الا الله گویان هر دو دوز آنواستاده شود و چون پشتگاه آید هر دو دست
 میان هر دو دوز آنونهد و الا الله بر سینه ضرب کند و یعنی لا اله الا الله بکفت رسانند و ضرب الا الله
 بر دل زنند و بعضی اسم مبارک الله گویند و هر بر سینه ضرب کنند و این ذکر منقول است از امام
 ابو حفص حداد قدس سره.

جوهر در آنکه سالک حقیقت خود را مشهود چشم دل خود دارد و حضرت شیخ کلیم الله قدس سره
 در شکل میفرمایند که سالک بچشم دل بسوی حقیقت خود که عبارت از حقیقت جامع اوست تکرار
 حقیقت خود را مشهود چشم دل خود دارد و در همه احوال و افعال پس نظر کند که حقیقت جامع وی و جمیع

موجودات حسنه و قبیحه و لطیفه و کثیفه محسوسه و غیر محسوسه ساریست تا آنکه مشاهده کن که جمیع موجودات معلوم
قائم باینست و این سرایت در همه موجودات کرده پس هر چه محسوس و معقول افتد آئینه باشد که درو بیند
حقیقت جوامع خود را گو یا تمام عالم بمنزل جسم آمده و سالک بمنزل روح آن جسم و این مرتبه را جمیع اجمع
گویند و چون این مراقبه قوت گیرد آنچه در عوالم بگذرد و سالک را از آن اطلاع افتد اگر شادوی است
شادوی و اگر غمی است غم زیرا که ادراک روح بغم و نعم بدن از جمله ضروریات است —
چو هر روز ذکر مشی افتد ام حضرت شیخ کلیم الله قدس سره و در کسکول میفرمایند اگر شتاب رود
در هر گامی الله الله گوید و اگر آهسته رود و در وضع پایی راست لا گوید و در وضع پایی چپ اله گوید باز در وضع
پایی راست الله الله گوید و در وضع پایی چپ الله الله گوید و اگر میانه رود و در هر قدمی الله الله گوید

چو هر روز شحات مذکور است که حضرت ناصر الحق و الدین خواجه عبید الله احرار قدس سره میفرمودند
که خواجه محمد علی حکیم ترمذی قاضی سره فرموده اند که زندگی دل را در جات است و زندگی دل حاصل
نمی شود جز با قضا و اقتضا و اصرار ذکر است و در نوم و یقظه و ذکر و نوم آنست که در خواب بید که ذکر
می گوید و این ذکر را که در خواب گویند حضرت شیخ اکبر قدس سره و بعضی دیگر از مشایخ طریقت حبیب
ترقی نمی فرمایند زیرا که ترقی منوط بعمل است که ناشی از علم باشد و آنچه در خواب دیده می شود که
بذکر مشغول است نه ازین قبیل است

چو هر روز شحات مذکور است که حضرت خواجه عبید الله احرار قدس سره میفرمودند که حضرت خواجه
محمد پارسا قدس سره فرموده اند که مداومت بر ذکر بجای می رسد که حقیقت ذکر با جوهر دل یکی
می شود معنی این سخن تواند بود که این باشد که چون حقیقت ذکر را مریت منزله از حرف و صوت
و جوهر دل که عبارت است از لطیفه مدر که که وی نیز منزله است از شائبه کم و کیف پس بواسطه
کمال شغل این طائفه بآن امر منزله از حرف و صوت میان ایشان اتحادی شود و وصف یکی و
ویگانگی روی نماید در آن حال ذکر بواسطه استیلا مذکور هیچ تفرقه و تمیز نتواند کرد میان دل
و حقیقت ذکر چه دل ادراک کند که ارتباط بر وجهی شده که غیر مذکور در اندیشه وی گنجائی ندارد
چو هر روز شحات مذکور است که حضرت خواجه عبید الله احرار قدس سره میفرمودند که چون در صحبت
ارباب جمعیت نشسته شود و دل بجناب حق سجانه و تعالی جمع گردد و آرام گیرد آنجا احتیاج بذکر گفتن
نیست زیرا که غرض از ذکر حصول این نیست که ذکر از برای آنست که محبتی که در دل نصرت ظاهر گردد
چو هر روز آنکه ذکر با جماعت بهتر بود و علقه نهستن در حالت ذکر امری جائز و پسندیده است و هر

که چون حضرت آدم علی نبیا و آله و علیہ السلام از بهشت باینجا آمدند روزی حضرت حوا نشسته بود پس
 بیامد و خناس را بیاورد و حضرت حوا را گفت که این فرزند من است این را پیش خود داری این گفت
 و پرست حضرت آدم رسیدند خناس را دیدند از حضرت حوا پرسیدند که این کیست فرمودند که این را این
 بیاورد و گفت که فرزند من است این را پیش خود داری حضرت آدم فرمودند که چرا قبول نکردی او
 ما را دشمن است پس حضرت آدم خناس را چهار پر کا که کرد و بر سر چهار کوه نهاد چون حضرت آدم غایب
 شدند ابلیس بیامد و حضرت حوا را پرسید که خناس کجاست حضرت حوا فرمودند که حضرت آدم او را
 چهار پر کا که کرد و بر سر چهار کوه نهاد ابلیس چون بشنید آواز داد که یا خناس خناس در زبان حاضر شد
 هم بر هیئت اولی چون ابلیس باز گشت حضرت آدم بیامدند باز خناس را استاده دیدند پرسیدند
 که چه حال است حضرت حوا صورت حال باز گفتند حضرت آدم باز آن خناس را بکشت و ذره ذره کرد
 و بسوخت و آن ذرات را در آب روان انداخت چون حضرت آدم غایب شدند باز ابلیس بیامد
 و از حال خناس پرسید حضرت حوا صورت حال باز گفتند ابلیس آواز داد که یا خناس خناس در زبان
 حاضر شد چون ابلیس باز گشت حضرت آدم بیامدند و خناس را حاضر دیدند و ماجرای حال معلوم کردند
 این بار خناس را بکشتند و بهنجند و بخوردند درین میان ابلیس بیامد و آواز داد که یا خناس
 خناس از دل آدم آواز داد و گفت لبیک ابلیس گفت همانجا باش که مقصود من همین بود

جو هر در موضوع و مبادی و مسائل علم تصوف علم الهی که عبارت از علم تصوف است
 اشرف و اعز جمیع علوم دینی است زیرا که موضوع آن ذات حق و وجود مطلق است و مبادی این
 علم احوالات حقیقی است و مسائل آن عبارت است از آنچه بدو متعین می شود حقائق و متعلقات این
 اسمائیه نیز درین علم مبین می شود و وصول العبد الی ربه و القرب منه الذی هو المقصد الاعلی
 من تحصیل العلوم و الاعمال و الطاعات و العبادات و هیچ یک از علوم دیگر مستخرج از این
 نیست پس علم تصوف اشرف و اعلی جمیع علوم باشد

جو هر صاحب حقائق غافل من سر و میفرایند که علم حقائق را احاطه است بجمیع علوم محاسبه
 مت اول است و در میان علما و حکما چرا که بیان این علم متعلق بذات و صفات حق تعالی است و ذات
 و صفات او سبحانه بر جمله اشیا محیط است پس علم حقائق بر جمله علوم مت اوله محیط باشد و چنانکه سایر
 علوم را موضوع و مبادی و مسائل است این علم را نیز هست و موضوع و مبادی و مسائل جمیع علوم
 فرع موضوع و مبادی و مسائل این علم است و موضوع این علم وجود حق تعالی است چرا که وصف

علم معرفت وجود حق است چنانچه موضوع علم طلب بدن انسان که شناخته می شود از احوال بدن انسان و مبادی او اعمات صفات حقائق که لازم وجود حق اند که عبارت از اسماء ذات و صفات و افعال اند و مسائل او عبارت است از آنچه بدو بین می شود حقائق و تعلقات اسماء ثلثه و مرجع این همه بدو پذیرست معرفت ارتباط عالم بحق و حق به عالم و آنچه ممکن است از معرفت و آنچه دشوار است پس چاره نیست مگرسانی که طالب معرفت این مبادی و مسائل باشد مسلم و شستن طایفه اهل امتد که عارفان الهی اند علم حقائق اشرف و اعز جمیع علوم است بشرف موضوعه و عز مبادیه و مسائل و اگر چه موضوع کلام و حکمت موضوع علم الهی است لیکن در آن علم از کیفیت وصول عبد بسو پروردگار خود بحث نمی کنند پس این علم النفع باشد و ارفع از جمیع علوم -

جوهر مخفی نماند که بجز ضبط مقالات از باب توحید و تمهیل معانی آن اکتفا کردن و آنرا مرتبه از مراتب کمال شمردن غایت خیر آن و نهایت حرمان است نه هر که از مشاهدات صوفیه تعبیر کند صوفی مشایده باشد و نه هر که از معارف از باب توحید دم زند عارف موجد گردد و پاکباز شیراز قدس سره میفرماید

نه هر که چهره بر افروخت و آبروی نهاد	نه هر که آئینه سازد سکندری و نه
نه هر که طرف کلر کج نهاد و نه نشست	کلاه داری و آئین سروری و نه
هزار نکته باریک تر ز مواج است	نه هر که سر تیر است قلندری و نه

و حضرت شیخ نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره در تشریح رباعیات میفرماید رباعی

ناکرده طلسم هستی خویش خراب	از کج حقیقت نتوان کشف حجاب
دریاست حقیقت و مراست سخن	سیراب نشد کسی ز دریا برباب

رباعی

از ساحت دل غبار کثرت رفتن	خوشتتر که بهرزه در وحدت رفتن
مغور سخن مشکوکه توحید خدا	واحد دیدن بودند و احد گفتن

تامل در کلمات قدسیه از باب توحید و تفکر در انفس متبرکه اصحاب مواجید مبنیه و تشویق رست نه تحصیل کمال معرفت و تحقیق را زیرا که علوم و معارف ایشان ذوقی و وجدانی است نه نقلی و نقلی یا عقلی و بر ثانی پس بالکلیت بساط جستجو در نوشتن و گفتن و کسی بے حاصل خرسند گشتن کمال جهالت و غایت ضلالت است از گفتن نربان تا یافتن بوجدان تفاوت بسیار است

و از شنیدن بگوش ترا کشیدن و راغوش و رجات بیشتر بهر چند نام شکر بری تا شکر بخوری کام تو شیرین
 نشو و بهر چند وصفت نافه گوئی تا نافه نبوی شام تو شکین نگر و پس چون طالب صادق را بوا
 مطالبه این سخنان سلسله شوق در حرکت آید و داعیه طلب قوت گیر و می باید که بجزو گفت و شنید
 بسند نکند بلکه کمر اجتهاد و ورزند و حساب اندر و در تحمیل این مطلوب بکوشد شاید که توفیق برآید
 کافی و کافی شدن
 آید و سعادت مساعدت نماید و حضرت شیخ او صدالدین کرمانی قدس سره میفرمایند

انرار حقیقت نشود حل سوال	نه نیز بدز با حقن حشمت و مال
تا دیده و دل خون نکی پنجه سال	هرگز ندهند راحت از قال کمال
او حدی شصت سال سخت وید	تا شبی روئے نیکبختی وید
این همه گفت و گوی توحید است	راه وحدت ترک و تجرید است
سخن وحدت است همچو سراب	از سراب امی پسر که شد سیراب

آورده اند که شخصی را در اثناای تفکر و تعمق و مسکله توحید خواش در بود کتابی در نظرش
 داشتند بر حاشیه آن نوشته بود که دریافت مر توحید جز بزوال تعینات و فناء رسوم و عادات
 دست ندید و تصرف کردن در آن بنظر عقلی محل خوف سوء خاتمت است و الله و الی الهایه و الا
 جوهر تناسخ تعلق روح است ببدن بعد از خراب شدن بدن اول و مستلزم تکرار است
 زیرا که همان روح است که بعد از مفارقت از بدنی متعلق ببدنی دیگر میگردد و هم جماعتی
 که روح را قدیم میگویند و قائم بنفس خود نمی دانند بلکه جهت بقا محتاج ببدن دیگر میدانند
 و تجلی ظهور حقیقت است در بر منظره بصورتی و صفتی و نوعی نه بر سیل تکرار شرح گلشن آن
 جوهر در اساس خائنه و فائده آن صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرمایند
 که بهر چند بنابر خائنه و اختصاص آن بجل مسکن است و اجتماع متصوفه رسمی محدث است
 از جمله مستحکات صوفیان ولیکن خائنه را با صنفه که مسکن فقرار و صحابه بود در روزگار
 حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم مشاهرتی و نسبتی است چه صنفه
 مقامی بود در مدینه محل سکون و اجتماع فقرا اصحاب حضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه
 و سلم که او را مسکنی نبود و در آنجا اقامت نمودی و اگر کسی بعد مدینه رسیدی و آشنائی نداشتی که بدو
 و نه دایم بعد نزول کردی و در تاسیس بنابر خائنه چندان فائده است یکی آنکه محل نزول و سکون
 دل افه بود از فقرار که ایشان را مسکنی و ما و ائے دیگر نباشد و دوم آنکه بسبب مسکن است در وی متصوفه

باید گراجماع و صحبت بیشتر در دست دهد و آنکه بسبب اتحاد مسکن و اطلاع بر احوال یکدیگر قریب یکدیگر باشند
چو هر ویر بیان رسوم اهل خانقاه و مخصوص ایشان صاحب مصباح الهدایه قدس
میفرماید که اهل خانقاه دو طائفه اند مسافران و مقیمان اما رسم و عادات و در سفر آنست که چون خانقاه
تعمیر نزول دارند چند کتبه تا پیش از عصر بمنزل رسد و اگر در راه بعدی متخلل شوند و وقت
عصر در آید آن شب بمسجریا گوشه دیگر نزول کنند و روز دیگر بوقت ارتفاع آفتاب قصد خانقاه
کنند و چون در خانقاه روند اول تحت مقام را دور کعت بگذارند پس سلام کنند و بمحافت
و منصفی با حاضران مبادرت نمایند و سنت آنست که از جهت مقیمان بحق القادوم عرافت از
مطعام یا غیر آن در میان آرند و بکلام مسابقت نمایند و سه روز از خانقاه بقصد مسمی دارند
از زیارت احیاء و اموات نروند تا هیات باطن از تغیرات عوارض سفر بقرار خود باز آید و
بی اجازت از اهل خانقاه بر خروج اقدام نمایند و اما مقیمان خانقاه باید که مسافران را به تود
و ملاقات وجه تقرب کنند و اگر مسافری بخانقاه سه بنظر حقارت و عدم مبالغات و روزگرنه مقیمان
خانقاه سه طائفه اند اهل خدمت و اهل صحبت و اهل خلوت اهل خدمت طائفه باشند از میان
ایشان را خدمت فرمایند تا بدان واسطه مقبول و منظور و لما شوند آنگاه اهلیت صحبت و استعاده
قبول فواید یابند و بیکت صحبت شایسته خلوت شوند.

چو هر حضرت سلطان المشائخ در راحت القلوب صاحب سیر الاولیا از خواجگان حشت
روایت کرده اند که حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و آحابه و سلم در شب معراج خرقة از
حضرت عزت یافته بودند حضرت ابوبکر صدیق را فرمودند که اگر این خرقة بتو دهم چکنی گفت که من
صدق و زرم عده بحضرت عمر فرمودند که اگر بتو دهم چه کنی عرض کردند که عدل کنم بعد بحضرت
عثمان رضی الله تعالی عنه فرمودند که اگر بتو دهم چه کنی عرض کردند که سخاوت و زرم عده بحضرت
امیر المومنین علی ابن ابیطالب کرم الله تعالی وجه فرمودند که اگر این خرقة بتو دهم چه کنی عرض کردند
که من پرده پوشی کنم و عیب بندگان حق تعالی بپوشم حضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه وآله و آحابه
و سلم آن خرقة بحضرت امیر المومنین علی ابن ابی طالب کرم الله تعالی وجه عطا فرمودند و فرمودند
که مرا فرمان حضرت خداوند تعالی چنین بود که بر این جواب دهم خرقة با و دهمی که امر و صاحب
لطائف اشرفی قدس سره میفرماید که باتفاق مشائخ حضرت جبرئیل خاتم از حضرت صدیق
آورده و حضرت رسالت صلی الله تعالی علیه وآله و آحابه از چهار قسمت کرده و قطع با ابوبکر صدیق

و قطعہ بختیاری و قطعہ بختیاری بن عفان و قطعہ بختیاری ابن ابیطالب و ادوہ و میت گردند و فطرت
 کنند و وقت حاجت بیاید چون حضرت سرور عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و صحابہ و علم آن جبار
 طلب گردند از اسباب مذکور کہ کس رفتند و نیافتند حضرت علی ہر چہ قطعہ بختیاری حضرت سید عالم
 صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و صحابہ و علم آوردند و نمودند کہ ترا مبارک باد پوش و پوشان
 جو ہر دور و کر چہاں پیر از حضرت امیر المومنین اسد اللہ الغالب علی ابن ابیطالب کرم اللہ
 تعالیٰ او چہ خرقہ خلافت فقر بچہاں کس رسید کہ ایشان را چہاں پیر گویند اول حضرت امام حسن
 علیہ السلام دوم حضرت امام حسین علیہ السلام سوم خواجہ کمیل بن زیاد و چہاں ہم خواجہ حسن بصری
 و این نزد یک اکثر مشایخ کبار است و بعضی گویند کہ خرقہ خلافت حضرت امیر المومنین علیہ السلام
 تنها بحضرت خواجہ حسن بصری رسید و این نہایت است از آنکہ امامت و خلافت حضرت امام حسن
 علیہ السلام از اکثر کتب معتبرہ ثابت است و صاحب نفحات از امام محمد الدین بغدادی نقل میکنند
 کہ خرقہ حضرت امیر علیہ السلام بدو کس رسید یکی خواجہ حسن بصری و دوم خواجہ کمیل بن زیاد و در
 لطائف اشرفی مذکور است کہ در ارادت خواجہ حسن بصری اختلاف است بعضی گویند کہ ایشان را
 ارادت بحضرت امام حسین علیہ السلام است و بعضی گویند کہ ایشان را ارادت بخواجہ کمیل بن زیاد
 فاما اصح آنست کہ ایشان را ارادت بحضرت امام حسین علیہ السلام است و بعضی گویند کہ ایشان را
 ارادت بحضرت علی مرتضیٰ است - مراۃ الاسرار -

جو ہر و الباس خرقہ صاحب مصباح الہدایہ قدس سرہ میفرماید کہ از جملہ رسوم موضوعہ
 صوفیان یکی الباس خرقہ است و از جملہ فوائد آن یکی تغیر عادتست و فطام از مالوفات طبعی و
 حظوظ نفسانی چہ نفس را همچنانکہ در مطعومات و مشروبات و منکومات تشرلی و لذتی است و در
 ملبوسات نیز حظی است و ہر لباسی کہ پوشیدن آن نفس را عادت گشت بشیک از وی حلاوتی
 یا بد پس تغیر لباس صورت تغیر عادت بود و تغیر عادت عین عبادت است و خرقہ دو نوع است
 خرقہ ارادت و خرقہ تبرک خرقہ ارادت آنست کہ چون شیخ صدق ارادت مرید در طلب حقیقت
 مشاہدہ کند و پیر خرقہ پوشاند و خرقہ تبرک آنست کہ کسی بر سبیل حسن ظن و نیت تبرک بخرقہ مشایخ
 آنرا طلب کند و بعضی برین دو خرقہ ولایت زیادہ کردہ اند و آن آنست کہ چون شیخ در مرید آثار
 ولایت و علامت وصول بدرجہ کمیل و تربیت مشاہدہ کند و خواہد کہ اورا بہ نیابت و خلافت خود
 نصب کردہ بطرفی فرستد و او را در تصرف و تربیت خلق مافون گرداند و پیر خلعت و ولایت و

تشریف عنایت خود پوشاند

جوهر در اختیار خرقة ماتون صاحب مصباح الهدایة قدس سره میفرمایند که اختیار خرقة بلون
بجست صلاحیت قبول اوساخ و تفریع خاطر اهل معاملات و مراقبات از اهتمام بحفاظت حجامه سفید
و اشتغال بغسل آن از جمله مستحبات ^{مجموعه معنی چک و بیم} مشایخ است اگر چه از صدر نبوت فضل بسیار در نشان حجامه سفید
دارد دست و لون ازرق اختیار متصوفه است با آنکه لون سیاه در قبول اوساخ از ازرق تمام تر و
اهل این طریق سه فریق اند فریق اول مبتدیان و حال ایشان ترک اختیار بود با شیخ ایشان
بجوهر هیچ چیز جائز نه الا بارادت شیخ و فریق دوم متوسطات و حال ایشان ترک اختیار بود با شیخ
و ایشان را در لباسی مخصوص اختیار نه هر چه مقتضی وقت باشد ایشان بحکم آن باشند و فریق سوم
منتهیان و ایشان با اختیار حق تعالی مختار باشند ایشان هر چه اختیار کنند مختار بود و مرید حقیقی
چون زمام اختیار بدست تصرف شیخی کامل صاحب بصیرت سپارد و متقا و متسلم او گرد و شیخ او را
از عادات طبعی و مالوفات نفسانی فطام فرماید و در امور دینی و دنیوی او تصرف کند پس اگر
بیند که او را در لباس مخصوص لذتی است او را اذان بیرون آرد و لباس دیگر پوشاند و بعضی از
مشایخ مریدان را به تغیر لباس نفرموده اند و هم بران لباس که داشته بملازمت ترغیب نموده
نظر ایشان بر اخفاء حال و ترک اظهار بود و مشایخ بر مثال طبیبان اند اراض مریدان مختلف
هر یک بنوعی که دانسته اند صلاح دران دیده معاینه کرده پس جمله تصرفات ایشان مبنی بر

صلاح و صواب بود

جوهر در معنی استحسان قدوة المحققین صاحب مصباح الهدایة قدس سره میفرمایند
که مراد از استحسان استجاب امری و اختیار رسمی است که متصوفه آنرا با اختیار خود وضع کرده اند
از جهت صلاح حال طالبان بے آنکه دلیل و واضح و بر مانع للتح از سنت بران شاید بودند
الباس خرقة و بنار خانقاه و اجتماع از بهر سماع و نشستن در چله و غیر آن و طائفه بر ایشان انگار
دارند و گویند این طریق بدعت است و بدعت عین مخالفت است جواب آنست که مراد از بدعت
مذموم آنست که مزاحم سنت بود اما بدعتی که مزاحم و منافی سنت نه بود و متضمن مصالحی باشند مذموم
نیست بلکه محمود باشد مانند قیام کردن بکثرت داخل چه این عادت در روزگار محضت سرور عالم
صلی الله تعالی علیه و آله و اصحاب و سلم سنت نبود بعد از ان عاداتی مستمر گشته میان اهل اسلام
و آن معنی عین مصاحبت و مشورت و شریعت معتبره و نیز تصنیف کتب و درس علوم مستنبطه در

عهد رسالت نبود بعد از امتداد زمان علماء اسلام چند کتب و علوم اسلامی تالیف کرده اند
و بعضی علوم از خود استخراج کرده و استنباط نموده مانند فقه و اصول کلام و مسائل جهادی و فقه
و هیچ شک نیست در آنکه احداث و ابداع این علوم پسندیده است چه حفظ سنت و علم احکام و احکام
قواعد دین اسلام بدان منوط و مربوط است پس اگر هر بدعتی ضلالت بودی بایستی که احداث
این امور به ضلالت بودی و چون حال چنین بود چرا نشاید که طائفه نیز رسوم چند احداث کنند
و مرادشان ازین تزکیه نفوس طالبان و تصفیه قلوب راغبان طریق حقیقت و استجلاب
انوار یقین و حفظ قواعد دین بود

چو هر در شرح رساله مکیه مذکور است که حضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه
و سلم شب معراج در بهشت حجه دیدند و در آن صندوقی و دیوان خرقه عرض کردند میخواستیم که این
خرقه مرا باشد فرمان رسید که پوش بپوشیدند و عرض کردند که بمن مخصوص باشد یا مکیسی از
امثال من برسد فرمان رسید که بپوشید و سخنی تلقین شد که هر که از چهار یار تو این را جواب بگوید
اورا بده پس بحضرت امیر المومنین ابوبکر صدیق رضی الله تعالی عنه فرمودند که اگر ترا بدیم کینه
عرض کرد که صدق و زعم فرمودند اجلس مکانک و بحضرت امیر المومنین عمر خطاب رضی الله تعالی عنه
عرض کرد که عدل و زعم فرمودند اجلس مکانک و بحضرت امیر المومنین عثمان رضی الله تعالی عنه
عرض کرد که حیا و زعم فرمودند اجلس مکانک و بحضرت امیر المومنین اسد الله الغالب علی بن ابیطالب
رضی الله تعالی عنه فرمودند عرض نمودند که عیب پوشی بندگان حضرت خداوند تعالی کرم فرمودند
انت له و هو لک خرقه شایع همین است که امر را

چو هر خرقه ارادت و تصوف آنست که بعد از تربیت تمام پوشانند و خرقه تبرک و تشبیه آنکه
در اول قدم پوشانند تا آن خرقه مرید آقیدی و باز دانه از معاصی باشد تا اگر آنرا قصد معاصی
شود و سومی لباس مردان نظر کند شرم پدید آید و از جناب خداوند تعالی بترسد و مریدیت آنکه و خرقه
تشبیه و تبرک است مرید رسمی است و چون خرقه تصوف و ارادت پوشد مرید حقیقی گردد
چو هر در شرح رساله مکیه است که چون درست شد مرید مقام توبه و ورع و تقوی و در آمد و مقام
نموده و او بکرو نفس خود را بمجاذه پس پوشد مرقع اگر رغبت دارد در آن پوشیدن مرقع پوشیدن
و اگر در راه است یکی منقطعان و یا دیگر مشتاقان مولی را مرقع جامه اولیاست و شرط پوشیدن
آن بود که این را کفن باند که امید از لذات و هیات منقطع گرداند و عمر خود را بر خدمت خداوند تعالی

وقف گرداند و در سال شیخ علامه الدین سمنانی آورده است اگر نعوذ بآیه منها خدا ان در رسم و مذهب
رجوع کند و باز بر طالت خود و و بر شیخ واجب است که آن خرقة باز ستاند و اگر شیخ حاضر نباشد بر
خلیفه شیخ یا اصحاب پیش قدم واجب بود که آن خرقة از وی بستانند بعضی مشایخ لباس را به تکلف
اختیار کنند و مریدان را بفرمایند تا هر چه بپوشند اگر عبا می یابند همان و اگر قبا می یابند همان
و این روش بهتر است مراد اهل ظرافت لباس ظاهریست که مرید مست سلطان بپوشد و معنوی باشد
و بعضی زیاده از یک جامه بپوشد و بعضی زیاده از یک جامه از بهر احتیاط روا دارند و بعضی
مرید را جامه و خرقة زرد بپوشانند هر که دنیا را پس پشت انداخته باشد ارسال و نیال عامه پس پشت کند
و هر که بصفت موقی شده باشد تشبیهاً للموقی پیش اندازد و هر که این دو صفت نباشد در و تیار چه
و نیاله را پیش سینه جانب چپ اختیار کرده اند بد آنکه بعضی مشایخ لباس را بر صفات مخصوص اختیار
کرده اند و لباس بر صفات مخصوص پنج نوع است مثنی و مرقع و ملمع و خوش و طلق مثنی است
که ویرا طهارت و بطانت شود و در میان آن چیزی نباشد و این اول لباس مرید است و اشاره بر آنست
که مرید در اول بدو چیز مشغول است ادا و امر و اجتناب نواهی پس چون در باطن دو چیز باشد
و خطاب بر لباس و مثنی باشد که الظاهر عنوان الباطن پس چون مرید بدین هر دو ثابت و قریب شد
و قرار گرفت پس بپوشد مرقع و آن لباسی را گویند که مراد از طهارت و بطانت بود و میان ایشان چیزی
از نمد یا غیر آن با ننگند تا باشد و این اشاره بر آنست که مریدی را سه صفت است نفس الکلمه و عین الکلمه
و محض الکلمه نفس کلمه ثبات است در ادا و امر و اجتناب نواهی و عین کلمه انس و آرام است بدگر
خداوند تعالی و محض کلمه ترقی کردن و قطع مقامات کردن است و المراد بالکلمه خطاب است
جل جلاله مع خطاب باطن و چون مرید درین مقام رسد و او بود که ملمع بپوشد و ملمع لباسی است
که در روزگهای مختلف باشد و این لباس اشاره است بر آن که بنده شناخته است اختلاف صنایع
و بدائع خداوند تعالی که در عالم است و فهم کرده است از هر چیزی حقیقت آن و آرام گرفته است دل
با انواع بلاها و سختیها پس آن را بود که خوش بپوشد و خوش خرقة را گویند که مراد از ننگند تا بسیار بود
و این لباس اشاره است بر قبول کردن جراحات و مضیبتها یعنی هر سوزنی که میخلائند و خوش میسرانند
جراحی را در دل خویش در آرام بگیرد و اند دل خود را بد آن جراحی بعد آن را بود که طلق بپوشد
و طلق خرقة را گویند که با بسیاری ننگند تا پر کالاهای وی از خرقات مختلف از جدید و کهنه بسیار باشد
و این لباس اشاره است بر سبوی ترک تکلف و فرموده اندین بفرزیت و ترک التفات بلامتها و در

و بعضی در اول قدم بپوشانند تا آن پوشش و لباس مرید را قیدی از معاصی و هوا باشد. یا بشتر خلط
یا بشتر هم خالق و این را خرقة تبرک گویند بعضی فرموده در ویش هر لباسی که بپوشد باید که بنیت و منفی
بپوشد اگر سپید بپوشد باید که چنانچه او ظاهر سپید پوشیده است باطن را نیز از حقد و حسد و کبر و خجل و از
که و است مصفی کرده باشد. و لباس کبود لباس اهل مصیبت است کسی که آنرا بپوشد باید که او بر اهل
گناهان خود همه حال مصیبت دارد و مشایخ فرموده اند هر که با جامه کبود بخندد و در طریقت جنابت بود و بر او
غسل لازم شود اما خرقة کبود کسی بپوشد که هوا پس شیطانی از الهام رحمانی بداند و لباس سرخ کسی بپوشد
که خود را چون شهید خون آلوده مرده داند و جامه بنار خلی کسی بپوشد که جمیع طرق مشایخ را سلوک کند و با همه
اولیا با فعال و احوال متابعت نماید و گایم کسی بپوشد که از تحمل بار فقر و مجاهده نال و این گلیم از ششم شتر
پوشل شتر و تنگ بار وینا و عقبی بر و نهند که هیچ از آن نال در ویشی در نظر شیخ شهاب الدین سهروردی خرقة
بزار میخ بپوشید و کلام بسیار میگرد و شیخ فرمود این خرقة را چه میگویند گفت بزار میخی فرمود اگر
یکس میخ بر دهن میزد و به بودی کلام

چو هر در سماع صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرمایند که از جمله مستحسانات متصوفه که محل
انکار بعضی از علماء ظاهر است یکی اجتماع ایشان است از برای سماع غنایه و احسان و استحضار قول
و وجه انکار ایشان آنکه این رسم بدعت است چه در عهد رسالت و زمان صحابه و تابعین و علماء و
مشایخ سلف معهود نبوده است بعضی از مشایخ متاخران وضع کرده اند و تحسن داشته جواب آنست
که هر چند بدعت است ولیکن مزاجم سنت نیست پس مذموم نبود خصوصاً که مشتمل باشد بر فوائد و از جمله
فوائد یکی آنست که اصحاب ریاضات و ارباب مجاهدات را از کثرت معایلات گاه گاه اتفاق افتد
که مالماتی و کلامتی در قلوب و نفوس حادث شود و قبضی و یا سببی که موجب فتور اعمال و قصور احوال و
طاری گرد و پس مشایخ متاخر از بهر رفع این عارضه و دفع این حادثه ترکیبی روحانی از سماع اصوات
طیبه و احسان مناسبه و اشعار مشوقه بروحی که مشروع بودند نموده اند و ایشان را بر تناول آن بوقت
حاجت تحریر فرموده تا بدان واسطه کلامت و ملامت از ایشان مرتفع شود و فائده دوم آنکه سالکان
را در اتنا سیر و سلوک بسبب ظهور و استیلاء صفات نفوس و قفات و حجابات بسیار افتد که بدان
مدتی طریق مزید احوال بر ایشان مسدود گردد و بطول فراق صورت اشتیاق نقصان پذیرد پس
ممکن بود که سماع را در سماع احسان لذیذ یا غری که وصف احوال او بود و حالی غریب که تحریک و واکنش
شوق کند و وی نماید و آن وقفه از پیش بر خیزد و باب مزید مفتوح شود فائده سوم آنکه اهل سلوک را که

حال ایشان از سیر بطریق سلوک بجز به وجهی که در این کتاب مذکور است و در آیه و طائر روح بیک
که سماع روح مفتوح گردد و لذت خطاب ازل و عهد اول یاد آید و طائر روح بیک
نهفت غبار هستی و لوث فساد از خود بیفشاند و از خواسته قلب و نفس و جمله اکوان
مجرد گردد و در فضا رقب ذات و طیران آید و سیر و سلوک بطریق بدل شود و بیک کفله چند آن راه
قطع کند که سالها بیه و سلوک و غیر سماع نتواند کرد و اگر منکر سماع این فوائد را با فایده که در سماع متوقع
بود مقابله کند گویم رفع آن آفات واجب آید و با مکان وقوع آن ترک سماع لازم نگردد و غیر اینها
که صلوة است در حق بعضی موجب فلاح است چنانکه قد افلاح المومنون الذین هم فی صلواتهم خاشعون
و در حق بعضی سبب ویل چنانکه ویل للمصلین الذین هم عن صلواتهم ساهون با وجود احتمال
سهو و غفلت که موجب ویل است ترک صلوة جائز نبود و درین زمان سماع بر وجهی که عادت اهل وزگار
و متصوفه رسمی است عین و بال و محل انکار است چه بیشتر درین وقت مشاهد میرود بنا بر آن برود
نفسانی و خلوطا طبعی است نه بر قاعده صدق و اخلاص و طلب مزید حال که وضع این طریق در اصل
بران اساس بوده است جماعتی را باعث بر حضور مجلس سماع داعیه تناول طعامی که در آن مجمع متوجع
بود و طائفه را میل بر قص و لهو و طرب و عشرت و قومی را رغبت بمشاهده منکرات و مکرمات و جمعی را
اتجلا باقسام نعم و نسیوی و بعضی را اظهار وجد و حال و گرویی را گرم داشتن بازار و این جمیع محض گناه
و عین و بال است و محل انکار و بساط شکایت نه درین عهد بلکه در زمان پیش القوم حضرت جید بغدادی
قدس سره که وقت ظهور مشائخ و اجتماع صوفیان بود و مبسوط بوده است و حضرت ایشان در آخر حال
سماع غنائمی کردند گفتند اکنون چرا سماع نکنی فرمودند مع من یعنی با که سماع کنم گفتند از برای خود بشنو
گفت عمن از که بشنوم و این قول اشارت بدانست که سماع با یاران بحد و باید کرد و از کسی باید شنید
که صاحب در و دود و از سر صدق و ارادت گویند بجهت محض اجرت و شک نیست که آواز خوش از جمله شایسته
جناب الهی است و روح انسانی را بسماع اصوات طیبه و نغمات مناسبه الهی بود و روح بعضی از حیوانات
از ان لذت یابد چنانکه شتر بنغمه قدی باریا گرگان باسانی بگشته و بیک منزل چندین منازل از منزل
طی کند حضرت ابو علی دقاق قدس سره میفرماید السماع حرام علی العوام لانهم سیمعون بحیوة
نفوسهم و مباح علی الزناد لانهم من ارباب المجاہدات و مستحب لاصحابنا لانهم سیمعون

بکینه قلوبهم

جوهر در آداب سماع در مصباح الهدایه مذکور است که از جمله آداب سماع اول آنست که اخلاص

نیت بر حضور مجمع سماع مقدم دارند و باز جویند که باعث بران چیست اگر مطلوب نفسانی بود از ان اضرأ واجب دانند و اگر داعیه صدق و ارادت و طلب منزلت و محال و شمول برکت جمع بود و مجوز از شوائب هوا و دوائی طبیعت و حال آنکه در ان مجمع شیخی یا مقدس که حضور او معتبر بود حاضر باشد یا اهل سماع اخوان متوافق و طالبان صادق باشند توفیق چنین صحبتی غنیمت باید شمرد و اگر معلوم بود که مجمع سماع مشتمل است بر بعضی از محرمات و منکرات چون حضور زنان و امردان یا مکروهات چون حضور کسی که نسبت با این طاعت ندارد و مانند تنزیهی که او را ذوق سماع نبود و بنظر انکار نگردد یا صاحب جایی از ارباب دنیا که باو تکلف و مدارات باید بود یا بحضور کسی که تکلف و دروغ اظهار وجه کند و بتواجد کاذب وقت بر حاضران مشوش گرداند طالبان صادق را اجتناب از حضور چنین مجمعی لازم بود و شرط آنست که چون شخصی حاضر مجلس شود باید بنشیند و سکون و وقار شعار و دثار ظاهر و باطن خود گرداند و اظهار بدن را از زوائد حرکات و فضول افعال و اقوال مجبوع و مضبوط دار و مخصوص بحضور مشایخ و باند کلمه از لمعات وجه مضطرب نشود و اگر نعوذ بابتدای اثری از آثار نوازل وجه و حال اظهار وجه و دعوی حال کند خود عین نفاق و محض گناه بود بل قبیح تر زلتی و شنیع تر حالتی باشد جوهر در خاصیت سماع صاحب مصباح الهدایه قدس سره میفرماید که خاصیت سماع آنست که هر چه بولایت بشریت سلطنت دارد آنرا تقویت کند و غالب تر گرداند پس در حق طائفه که سر ایشان بحسب و ارادت حق تعالی مشغول و متعلق بود و سماع ممد و معاون باشد بر طلب کمال و در حق بعضی که ضمیر ایشان بهو امتملی بود موجب هلاک و دیال و از نیجاست منشأ اختلاف احوال ائمه در تحلیل و تحریم سماع و وجه در سماع اگر چه کمال حال مبتدیان است ولیکن نقصان حال منتیان است چه وجه عبارتست از باز یافتن حال شود و باز یافتن بعد از گم کردن بود پس واجد در سماع بحقیقت فاقد بود و سبب فقدان حال شهو و طهو و صفات ظلمانی بود و آن صفات نفسانی است که حجب مبطلان است یا نورانی و آن صفات قلبی است که حجب محققان و منشأ وجه در سماع یا مجر و نغات طیبه و اصوات متناسبه باشد و تلذذات ان نصیب روح بود یا مجموع اصوات با معانی ابیات و التذاذ از ان مشترک بود میان روح و قلوب در حق محققان و میان ارواح و نفوس در حق مبطلان و در مجر و نغات که روح با تلذذ از ان منفرد بود و قلب استراق سمع کند در حق محقق و نفس در حق مبطل و منتیان را بحسب طلاس از حجاب حال غم و دامن بود حضرت سهل بن عبد الله تستری قدس سره فرمودند حال اهل طهارت

کمالی فی الصلوة و این اشارت است بدوام حال نشود و هر که او را این مقام بود حال او در سماع
 همچنین بود که پیش از سماع و هر دلی که پیوسته حاضر بود هر آوازی که بدو رسد خطاب جناب الهی فرم کند
 پس سماع او موقوف نبود بر نعمات و اسحان آدمی بلکه جایی شود که سماع او از اندرون خود بود و این
 چنین کس که سماع او متصل باشد پیوسته بدل حاضر غیب بود و گوش باطنش از حدیث نفس خالی
 پس گاه خطاب جناب الهی شود و گاه به تسبیح و رات و گاه بی از داخل بشنود و گاه بی از خارج روایت است
 از امیر المومنین علی کرم الله تعالی و همه وقتی که بانگ ناقوس می شد یا صحاب فرمودند که شما میدانید
 که او چه میگوید عرض کردند که نه فرمودند که می گوید سبحان الله

جو هر در القاء و اعطاء خرقه بقوال و غیره در مصباح الهدایه مذکور است خرقه که از صحاب
 سماع بقوال رود و نوع است صحیح و ممزقه اما حکم خرقه صحیح اگر مراد و اجد در القاء و اعطاء آن تخصیص
 قوال بود دیگر را با و در آن مشارکت و مساهمت نباشد و اگر مراد تخصیص او نبود شخصی که حاضر باشد
 بر حسب اجتهاد خود اگر مصاحبت بنید بقوال ^{مشارکت} و اگر خواهد دیگر بخشد و اگر حاضران مجلس سماع
 همه احوال باشند و شخص دیگر حاضر نه خرقه بقوال و هند چه محرک و باعث وجد که سبب القاء خرقه باشد
 قول او بود و بعضی گویند خرقه از آن جمع بود چه سبب باعث وجد نه مجرد قول قوال بود بل سبب
 آن مجموع قول او و برکت جمع باشد و مستند قول این طائفه قیاس بر قضیه واقعیه بدر که جوانان
 لشکر اسلام در قتال با اعدا مسارعت نمودند بامید آنکه غنیمت همه ایشان را بود چون ظفر یافتند
 خواستند که جمعی غنیمت بردارند بایران نزاع پیدا آمد و رجوع بحضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه
 وآله و صحابه و سلم کردند و وحی منزل شد یسألونک عن الانفال قل الانفال لله و الرسول
 پس حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه و سلم غنیمت را میان ایشان بتویت قسمت
 فرمودند و بعضی گویند اگر با جرت گرفته اند بی نصیب بود و الا مشارک جمع باشد و اگر کسی را در
 القاء خرقه نیتی باشد و نخواهد که دیگر با سر خرقه رود و خرقه او را بقوالان دهند اما حکم خرقه ممزقه که صاحب
 آنرا از سر غلبه حال و سلب اختیار بر خود خرق کند آنست که بر حاضران مجلس سماع جنبه او غیر جنب
 قسمت کنند و شرط در مساهمت غیر جنب آنست که در حق این طائفه حسن ظن دارد و تبرک خرقه
 ایشان را معتقد بود و اگر کسی در حال قسمت حاضر شود و در وقت سماع حاضر نبوده باشد او را نیز دهند
 و اگر خرقه ناکه انداخته باشد بعضی صحیح بود و بعضی ممزقه اگر شیخ حاضر باشد و مصاحبت بنید روا بود که
 خرقه صحیح را به تبعیت ممزقه تمزق کند و بر حاضران منقسم گرداند

جو پیر سماع چهار قسم است طلال و حرام و مباح و مکروه حضرت شیخ ابو علی دقاق قدس سره فرمودند
 السماع حرام للعوام لبقاء نفوسهم و مباح للزنا و الحصول مجاهدتهم و مستحب لاصحابنا بحیث
 قلوبهم و طلال است بر مجانب حق تعالی و حضرت شیخ سهل بن عبد الله تستری قدس سره فرمودند
 سماع مستحب است برای اهل حقائق و مباح است برای اهل علم و مکروه است برای اهل فسق و فجور
 و حضرت ابوسعید ابوالخیر قدس سره فرمودند که در ویش چون در سماع دست بریم زنده شوی که در دست باشد
 بریزد و بکند و در سائر اعضا چون نعره زنده شوی که درون باشد بیرون رود - خوشی تا حرام نیست و
 آنچه از خوشیها حرام است نه ازان حرام است که خوشی است بلکه ازان حرام است که در روی ضرری است و
 فساد می چه آواز مرغان خوش و حرام نیست و سبزه و آب روان و نظاره شکوفه و گل خوشی است حرام
 نیست پس آواز خوش و در حق گوش همچو سبزه و آب روان است و چشم و همچو مشک و در حق بینی و همچو طعم
 خوش و در حق تعلق و همچنین حکمتها میگوید در حق عقل و دلیل بر آنکه طیب بازی و نظاره در آن حرام
 است که عایشه رضی الله تعالی عنها روایت میکند که روز عید رنگیان و مسجد بازی میکردند
 و رسول علیه السلام مرا گفت که بینی گفتم که خواهم بر در ایستاد و دست خود پیش برداشتم تا رنگیان
 بروستوی نهادم و چند آن نظاره کردم که چند بار گفت که پس نباشد گفتم فی و این و راخبار
 صحیح است و این دو بار بود که و پیار برین رضا دادند و ازین خبر پنج رخصت است رخصت اول آنکه
 بازی و لهو و نظاره در روی چون گاه گاه باشد حرام نیست که عایشه روایت میکند که بازی رنگیان
 رخصت دوم آنکه در مسجد میکردند رخصت سوم آنکه در خبر است که رسول علیه السلام گفت
 عایشه را که بازی مشغول شوی و این فرمان باشد رخصت چهارم آنکه ابتدا کرد عایشه را که خواهی که بینی
 و این تقاضا باشد پنجم آنکه اگر روی نظاره کردی و خاموش بودی رخصت پنجم آنکه خود با عایشه
 بایستاد ساعتی در از بدین معلوم شود که برای موافقت زنان و کودکان تا دل ایشان خوش شود
 کار کردن از خلق میگوید و در صحاح است که عایشه رضی الله تعالی عنها روایت میکند که من کودکی بودم
 نسبت را بسیار آتمی چنین که عادت دختران است و چند دختر از من کودکی تر نزد یک بیامدند و
 چون رسول صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه وسلم درآمد آن کودکان باز پس گرفتند رسول
 علیه السلام ایشان را این نزد یک من فرستادند می - اینجا که سماع مباح است به پنج سبب حرام شود باید که
 عذر کند سبب اول آنکه از زنی یا کودکی در محل شهوت شنود و این حرام است و سماع از کودک که در
 محلی نشسته باشد مباح است و از زنی که زشت بود مباح نیست نظر بر زنان بهر صفت که باشد حرام است

اما اگر آواز شود از پس پرده اگر هم فتنه بود حرام بود و اگر نه مباح دلیل آنکه دو کینزک در خانه حضرت ^{علیه السلام} سرود می گفتند و رسول علیه السلام آواز شان می شنیدند پس آواز عورت نیست و سرود و ریاب و خجک و بر بجا و اصوات مزامیر و چیزه که باناس عاقی باشد نمی آمده است نه بسبب آنکه خوش باشد اگر کسی بانا خوش و ناموزون نند هم حرام بود اما طبل شاهین و دف اگر چه در وی جلاجل بود حرام نیست بلکه سلف و دف خود زدند و اگر جلاجل در افزایند حرام شود و طبل حاجیان و غازیان را خود رسم است رقص مباح است که زنگیان در مسجد رقص میکردند و عایشه رضی الله تعالی عنه بنظاره شده و رسول علیه السلام بجهت تفریح علی فرمود که یا علی تو از منی و من از تو از شادی این رقص کرد و چند بار پایی بر زمین زد و چنانکه عادت عوب بود که در نشاط شادی کنند غایت آنست که باز باشد بازی نیز حرام نیست

جوهر در فوائد الفوائد کورست که حضرت سلطان المشائخ قدس الله تعالی بیده المبارک فرمود که چند چیز موجود شود سماع انگاه شنود و آن چیست سمع است و سمع و آله سماع است و فرمودند که سمع گوینده است می باید که مرد تمام باشد و کودک و عورت نباشد اما مسموع آنچه میگوید باید که نرل و نمش نباشد اما مستمع آنکه می شنود باید که بحق شنود و مملو باشد از یاد حق اما آله سماع و آن مزامیر است چون خجک و ریاب و مثل آن باید که در میان نباشد اینچنین سماع حلال باشد اگر چه در آن که سماع صدیقی است موزون چه حرام باشد و آنچه میگویند کلامی است مفهوم المعنی و آن چه حرام باشد دیگر تحریک القلب است اگر آن تحریک بیاد حق باشد مستحب است و اگر میل بفساد باشد حرام است جوهر حضرت شیخ فانی فی الله شاه کلیم الله قدس سره در کشکول میفرمایند که نغمه آتش که در نهاد سالک می باشد از فرط محبت می افزونند و نه از حاج چیزی می آرد و در ابتدا سه حال گریه و زاری و بیقراری و حرکات عینیه و رطوبات چشم و بینی و دهن پیدا می شود و این عالم در دست که از کثرت ذکر پیدا می شود و آنانکه بمرتبہ تبحر رسیده اند گریه نکنند بفراق و اگر بگیرند در وصال گریه ایشان بریافت باشد اما امور دیگر که طور عشق مقتضی آنست نباشد و فرق کرده اند که آب چشم این مردم شیرین می باشد و آب چشم آنانکه بدو گریه نشود تلخ بود و حرکت رقص آنها بغایت سبک و ملائم و نهایت موزون و اکثر بر طبق وزن احوال رقص کنند که آنها نواطق روحانی گویند بغایت ولالت بر انشراح صدر و بسط قلب کنند اگر چه عوام این قسم رقص را افتد را اعتبار نه نمند و از آن سماع و جمیع اشک بایند اما خواص اند که این حرکت از وجود قلب است و آنکه اول بر خیزد و رقص کند آنچه در مجلس بکند

بر ذمه او بود ان خیر الفخیر و ان شتر افشتر و حضرت سلطان المشايخ قدسنا الله تعالى ببرکتهم فرمودند که
اگر نیت صوفی بر زمین رسد خود را فدا کند یا جامه خود را و صاحب رساله قشیریه قدس سره میفرماید
که حرکت از بر که باشد خواه مبتدی خواه منتهی خواه متوسط در حال و چیزی میگوید نباید به بیجوم و تهیلا
از جا بود تا ممکن بود ثابت و راسخ باشد

جو بہر فوائد القواد مذکور است کہ حضرت سلطان المشائخ قدسنا اللہ تعالیٰ سیدہ المبارک فرمودند
کہ مشائخ فرمودہ اند کہ سہ وقت نزول رحمت باشد یکمی در حالت سماع دوم در وقت طعامی کہ بریت
قوت طاعت بخورند سوم در وقت ماجرای و صفا کردن و رویشان۔

چو هر حرامست آن سماع كه خطرات نفساني و شيطاني آرد و از شهوت زياده شود و رغبت بر
چهره و زلف و خال و ميل برديدن زنان و كودكان گردد و سماعيكه در وييم فتنه باشد و فحش و بچو
و طعن بر اهل دين بود و جاسي سماع محفوظ باشد از رنگذر مردم و در انجا متكبران و يهوده گويان باشند
و زاهدان خشك نهاد و پيران بده اعتقاد و متكلف الوجد نباشند و اهل سماع خاموش باشند و دوزانو
نشينند و دل را بچناب حق سبحانه و تعالي حاضر دارند و منتظر عطاء و فيض خياب حق سبحانه و تعالي باشند و چون غلب
شود و سماع بر كسي از اهل مجلس و بر خير و همه موافقت دهى كنند - نزد شيخ اكبر سماع مفيد رفع درجه
نمى تواند شد اگر چه مباح است و شوق مى انگيزد

جو بہر صاحب کیمیای سعادت قدس سرہ میفرمایند کہ سماع مباح بہ پنج سبب حرام شود باید کہ
 از ان حذر کند سبب اول آنکہ از زنی شنود یا از کودکی کہ در محل نشوت باشد اگر چہ کہے را دل بکار
 حضرت خداوند تعالیٰ مستغرق بود و سماع از کودکی کہ در محل فتنہ نباشد مباح است و از زنی کہ زشت بود و مباح
 اگر آواز از پس پردہ شنود و پیچ فتنہ باشد حرام والا مباح بدلیل آنکہ دو کثیرک در خانہ حضرت عائشہ رضی اللہ تعالیٰ
 سرور میگفتند و آواز ایشان حضرت سید عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و صحابہ می شنیدند سبب دوم آنکہ بامر و در باب
 و چنگ و بربط و چیری از رود نایانامی عراقی بود و طبل و شاپین و دوت اگر چہ در ان جلاجل بود حرام نیست و
 دوت و پیش حضرت سید عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و صحابہ وسلم زده اند و در عروسی دوت زدن مذموم
 و طبل حاجیان و غازیان نمود رسم است اما طبل محنتان حرام بود کہ شعار ایشان است
 و آن طبل دراز بود میان باریک و پیر و سرہن و حضرت امام شافعی قدس سرہ میفرمایند
 و ایل بیانکہ شاپین تلال است کہ آواز آن در گوش مبارک حضرت سید عالم صلی اللہ تعالیٰ
 علیہ وآلہ و صحابہ وسلم آمد انگشت مبارک در گوش مبارک کردند و حضرت ابن عمر رضی اللہ تعالیٰ

فرمودند گوش دار چون دست بدار و مرا خبر ده پس رخصت دادند حضرت ابن عمر را تا گوش دارد و بگوید
آن باشد که مباح است اما انگشت و گوش مبارک کردن دلیل آنست که در آن وقت حال بوده باشد
شریف و سبب سوم آنکه در سر و دماغش باشد یا سجا یا طعن در اهل دین یا صفت زنی معروفه باشد
که صفت زنان پیش مردان گفتن نشاید یا شعری که در آن صفت زلفت و حال و خیال و صورت
و حدیث و صال و فراق و آنچه عادت عشاق است گفتن و شنیدن آن حرام نیست و اگر کسی در این
برزخ که او را دوست دارد یا بر کوهی فرو دارد و اندیشه وی حرام بود و اگر بزرگ و کثیرن خود سماع کند
حرام نبود اما صوفیان و کسانی که ایشان بدوستی حضرت خداوند تعالی مشغول و مستغرق باشند
و سماع بران کنند زیان ندارد که ایشان از هر یکی معنی فهم کنند که در خور احوال ایشان باشد سبب چهارم
آنکه شنود جوان باشد و شهوت بروی غالب و دوستی حضرت حق تعالی نشناسد چون حدیث زلفت و
حال و صورت نیکو شود شیطان شهوت او را بجایان سبب پنجم آنکه عوام که سماع بعبادت کنند بطریق
عشرت و بازی این مباح باشد اما بشرط آنکه پیشه نگیرند و مواظبت بران نکنند که چنانکه بعضی از گناهان
صغیره است چون بسیار شود بدرجه کبیره رسد بعضی از چیزها مباح است بشرط آنکه گاه گاه بود و اندک
چون بسیار شود حرام بود چه زنگیان یک بار در مسجد بازی کردند حضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه
و آله و اهل بیت منع فرمودند اگر مسجد را باز نگاهداشته می شود فرمودی و مزاح کردن گاه گاه مباح است
لیکن اگر کسی بعبادت گیرد مسخره باشد

جوهر صاحب فوائد الفوائد قدس سره میفرماید که ذکر حضرت شیخ شهاب الدین سهروردی
قدس سره افتاد که ایشان سماع شنیدی حضرت سلطان المشائخ قدسنا الله تعالی بهر کتبی بر لفظ مبارک
راندند که حضرت شیخ نجم الدین کبری قدس سره فرمودی بهر نعمتی که در بشر ممکن است شیخ شهاب الدین
داده اند الا ذوق سماع و فرمودند که وقتی حضرت شیخ اوجده الدین کرمانی قدس سره بهر شیخ شهاب الدین
آمد شیخ مصلا سے خود پیچیده در زیر زانو نهاد و آئینتی نزد مشائخ بغایت تعظیم است الغرض
چون شب درآمد شیخ اوجده الدین سماع طلبید شیخ شهاب الدین قوالان را طلب فرمود و مقام سماع
مرتب کرد و خود بگوشه رفت و بطلاعت و ذکر مشغول گشت شیخ اوجده الدین و آنها که اهل سماع بودند
بسماع مشغول شدند چون بامداد شد خادم خانقاه بنیست شیخ شهاب الدین آمد و گفت شب را
سماع بود هر آئینه این جماعت را نهاری باید شیخ فرمود که شب را سماع بود خادم گفت آری شیخ گفت
من خبر ندارم بعد از آن حضرت سلطان المشائخ فرمودند که غایت استغراق شیخ نکرید که چنان

در ذکر مشغول بود است که از غلبه سماع خبرنداشته و هر بار که سماع فرود داشت میکردند و اهل سماع
قرآن میخواندند شیخ می شنید و سماع ایشان با چندین غلبه نمی شنید باید دانست که تا چه مشغول است
چو هر در ثمرات احویات مذکور است که حضرت شیخ بر آن الدین قدس سره میفرمودند که بندگان حضرت شاه شکر
محمد عارف قدس سره و مردان خویش را اگر از جهت مجلس سماع میدادند که روزه ملی میباشند و میفرمودند که چون مشایخ
طریقت را در حین سماع وجد وار می شود و ورقص صورت می بندد و در آن حالت لکد فنا بر زمین و زمان
میزنند و آستین همت از دو جهان می افشانند اما بعد از فراغ آن تجدید وضو لازم نمی دانند و همان طهارت
نماز می خوانند اگر منکری برین حرف انگشت اعتراض ننهد و بگوید که اگر سماع ایشان از تکیه بخود است
پس تسلیم نقص طهارت است و اگر در آن حالت با خود حاضر اند پس مستدعی بدعت است جواب او اینست
که اسقاط شعور ایشان از طور جذبات بشما به سقوط نور چراغ است و حضور آفتاب نبینی که چون چراغ را در
آفتاب گذارند کیفیت ضیا از لمعه اش خارج نشود بلکه در مقابل تجلیات آفتاب جهان تاب مضمحل و
مستلاشی نماید و باز چون در خانه تاریکیش درازند احتیاج با قیاس نیست همچنان بر معرفت اهل تابان
باشند و میفرمودند که سماع حقیقی را که در ضمیر انسان مضمومت بطور می آرد و نقاب از جمال شایسته پنهان
در حال بر میدارد و لهذا قال الطالب المکی فی قوت القلوب من انکر السماع فقد انکر
سبعین صدیقاً من الصوابه و التابعین

هر که شد محرم دل در حرم یار یابد / و آنکه این کار ندانست در انکار یابد

چو هر آداب سماع سه چیز است زمان مکان اخوان - دیگر آداب آنست که همه سرور پیش کنند
و در میان سخن نگویند و آب نخورند و از جوانب ننگرند و دست و سر بپنایند و تکلیف هیچ حرکت نکنند
و چنانکه در تشهد نماز نشینند با دوش نشینند و هم دل با حق تعالی دارند و با اختیار نخورند و چون کسی
بسبب غلبات و جدب و بیادوی موافقت کنند شافع گویا که جماعت در تراویح وضع عمرت و این
بدعت نیکوست و بسیار خیر است بدعت مذموم آن بود که مخالفت سنتی بود اتفاق فقهاست که
در سماعی که فسق نباشد نشیندن آن مباح است چنانکه در وقت عوسی و ولیمه و هنگام آمدن
از سفر و ختان و وقت تمام شدن قرآن مجید پس مطلقاً حرام گفتن سماع را نشاید تا بگوید که
حرام چند قسم است یکی تعبیه حرامست چنانکه زنا و قتل و غیره و دوم تعبیه است چنانکه تعبیه از جهت
بعضی امور تعبیه حرامست و اگر تعبیه حلال است پس بعضی امور تعبیه حلال باشد و تعبیه حرام بود
آنرا مطلقاً حرام گفتن نمی باید هر جا که اختلاف علماء باشد بحث و مباحثه کردن از این باب جایز است

جوہر مثال صورت که بعد از چشم پوشیدن دیده می شود در ادراج آن صورت است نه بدن و ارواح مردم بهمان صورت که در عالم شهادت داشتند بی بدن موجود اند و همه وقت در نظر می آیند حاضر شد هر کس که در خواب رود خواهد آگاه خواهد غافل روح او بچشم و گوش و زبان و جمیع حواس و قوی باطن بی وسیله قوی ظاهری بدن لطیف گرفته در عالم ملکوت می گیرند و دل هر کسی که آگاهی و لطافت حاصل کرده در ملکوت صورتها نیک و لطیف بیند و مخلوط شود و دل هر که زیر بار کثافت و غفلت تن است صورتها سیاه و مهیب می دیده باشد و بآنچه در ناسوت با و گرفتار است همان را مشاهده نماید و بے خط و بیمه گردد پس عالم مثال کلیه عالم ملکوت است صورتها سوتیه فنا پذیر است و صورت ملکوتیه اصل صورتها سوتیه است هیچگاه فانی نشوند و همیشه باقی مانند و عالم ملکوت را عالم خواب و لطافت گویند و عالم ناسوت را عالم پیداری می گویند کثافت جوهر حضرت شیخ قانی فی الله و باقی بابت شاه کلیم الله قریب الله تعالی بسره الغریز و کشول میفرمایند که مشائخ وضع برزخ قرار داده اند مقصود ازین اجماع متفرقاتست چه آدمی به تفرقه حواس و هجوم خطرات از توحید علمی باز می ماند برزخ جمعیت حواس بهم رساند خصوص وقتیکه برزخ ادب خواهد باشد که بملاحظه صورت و همی یا حقیقی آن برزخ که از نشان او طلب ادب باشد خشوع و خضوع در حضور پیدا می شود و آن نافع است و کثرت ممارست معنی که در آن برزخ بود در سالک پیدا می آرد که اندیشه بهر چه پرورده شود رنگ آن گیرد که آن بیولانی صفت است و هر صورت را قابل است و هر یکون برزخ می تواند شد چه بدخ بمعنی واسطه است میان دل و مقصود که آن از نهایت لطافت و نوره بدرک نمی شود پس جمال آنرا در آنچه حاضر سازند آن برزخ باشد و از دهر تا خورشید و از فرش تا عرش همه جلوه گاه اوست و آنچه نظر کنی اگر دیده بنماید داشته باشی آنرا بنی آری تفاوت و ببرانج هست شما برزخ شیخ مورت معنی دیگر باشد و برزخ حجر و کلون مورت چیزی دیگر بود و هر چند برزخ لطیف بود و از معانی مقوله بود کار نیکو بود و هر چند کثیف بود و از صورت مرئی بود کار زبون تر بود و مشائخ بحسب استعداد برزخی مقرر سازند آنرا که قوت عاقله بود از عالم معانی مقوله کلیه فرمایند و آنرا که نه آن بود از عالم صور محسوس جزئی فرمایند اما مختار این بی هیچ آنست که حالت سالک تجسس بایست نمود که کدام چیز در نفس او وقع عظیم دارد و که امش و در دیده او جمال دارد مثلاً شخصی است که عاشق پیری بود و بعشق او داله و شید این حال آن پیر در دیده او جمال شیخ بشیر باشد شیخ برزخ خود نفرماید بلکه برزخ همان پیر فرماید و مراقبات

که کثرت شغل آنرا از ان واسطه آهسته آهسته خواهد کشید و از تعلقات صوری به تعلقات معنوی خواهد رسانید
و نیز مثلاً شخصی است که جمال گل و چین در دیده او از همه بغایت زیباست بر رخ این بهین گل باید داشت که
شیخ اگر جمال خود فرماید آن کار که در آن صورت می کرد درین صورت نتواند کرد اما شغل او را ازین
ورطه خواهد کشید و قس علی ذلک -

جوهر در شجاعت مذکور است که حضرت خواجه عبید الله احراز قدس سره میفرمودند که کشف قبور است
که روح صاحب قبر تمثیل می شود بصورت مناسب از صور مثالی و صاحب کشف و پیر او را بصورت بدیده
بعصرت مشاهده می کند اما چون شیاطین ساقوت تمثیل و شکل بصورت اشکال مختلفه می باشد از آنجست
خواجه گان ما این کشف را اعتباری نگرفته اند و طریقه ایشان در زیارت اصحاب قبور آنست که چون
بسر قبر غریبی رسند خود را از همه نسبتها و کیفیتهای سازند و منتظر نشینند تا چه نسبت ظاهر می شود و از آن
نسبت که ظاهر می شود حال صاحب قبر معلوم کنند و طریق ایشان در صحبت مردم بیگانه بهین وجه است
که هر که پیش ایشان نشیند بیاطن خود نظر کند هر چه بعد از آمدن آن کس ظاهر شود دانند که آن نسبت
از دست و ایشان را در آن دخل نیست بحسب آن نسبت با وی زندگانی کند از لطفت و قهر و خفرت
شیخ اکبر قدس سره این ساجلی مقابله فرموده اند و ظهور آن معنی بواسطه کمال جلا و صفاست که باطن
منور ایشان را حاصل است و آئینه حقیقت ایشان از نقوش کونیه پاک و صاف شده است بسبب
کمال محاذات که بان ذات بی کم و کیف دارد و جز تجلی ذاتی در وی هیچ نماند و هر گاه که ویرا بطبع و
باز گذارند غیر آن امر به کیف هیچ چیز دیگر در وی ظاهر نخواهد شد پس هر چه در آن آئینه پیدا خواهد آمد
از ان او نخواهد بود بلکه بواسطه تقابل شخصی خواهد بود که در وی منعکس گشته

جوهر بدانکه شرط در اشراق خاطر نفی خواطر خودست پس خود را از جمیع نسب و خطرات خالی
کرده بصفت علمی او سبحانه طرف باطن شخص مقابل متوجه شود پس هر چه از خیر و شر و نور و ظلمت و غیر آن
در باطن منعکس گردد بداند که عکس شخص مقابل است -

جوهر بعضی میفرمایند که پشت بقبله مقابل سینه میت نزدیک قبر نشیند و در صورت عذر هر جا که
خواهد بنشیند فاتحه بروج او بخواند بعد از ان بصفت علمی او سبحانه و تعالی متوجه شود پس هر چه از
آثار سعادت و شقاوت ظاهر گردد بداند که عکس صاحب قبرست اگر حرارت و انتری از عقوبت از
قبر یا بد فاتحه بخواند و ختم تهلیل بروج او بخشد و متوجه شود تا آنکه آن حرارت به بیروت مبدل گردد و آثار عقوبت
جوهر در شجاعت مذکور است که حضرت خواجه عبید الله احراز قدس سره میفرمودند که نزد ایشان

مقرر شده است که ترقی بعد الموت واقع است و سخن حضرت شیخ محی الدین عربی قدس سره و ناظر باین
ایضات فرموده اند که در تجلی از تجلیات بابو اکسین نوری قدس سره جمع شده مرا تقبیل کرد و از من سرش
گفتم نه تو گفته که تشنه توحید از غیر سیراب نشود و چهل شد گفتم چون دون از عالی فراگیر از غیر فرا گرفته است
و غیر ازین سخنان از ارباب تحقیق بسیار است که دلالت میکند بر ترقی بعد الموت و صاحب شحات
قدس سره فرموده که حضرت شیخ اکبر قدس سره در بعضی از موافق فتوحات فرموده اند که از آن مرد
که نفی ترقی بعد الموت کرده اند یک شیخ ابوالکسین نوریت پس حال او بعد الموت از دو امر بیرون
نیست یا بعلم یقین دانسته که ترقی واقع است یا دانسته که واقع نیست اگر دانسته که واقع است
ثبت المدعی و اگر دانسته که واقع نیست این علم دیگر است که بعد از موت او را حاصل شد پس حال
ترقی بعد الموت حاصل است.

جوهر و الفاظ مصطلحه حضرت خواجه عبد الخالق عجمی وانی قدس سره صاحب ثبوت
قدس سره میفرمایند که از کلمات قدسیه حضرت خواجه عبد الخالق عجمی وانی قدس سره هشت کلمه است که
بنابر طریقه خواجگان قدس الله تعالی ارواحهم برانست هوش در دم و نظر بر قدم و سق در وطن و
خلوت در انجمن و یاد گرد و بازگشت و نگاشته داشت و یاد داشت و سه کلمه دیگر است از جمله مصطلحات
این طائفه علیه و آن وقوف زمانی و وقوف عددی و وقوف قلبی است هوش در دم آنست که
بهر نفسی که از درون براید باید که از سر حضور و آگاهی باشد و غفلت بآن راه نیابد و شیخ سعد الدین کاشانی
قدس سره فرموده اند که هوش در دم یعنی انتقال از نفسی بنفسی می باید که از سر غفلت نباشد و از سر
حضور باشد. هر نفسی که میزند از حق سبحانه و تعالی خالی و غافل نباشد درین طریقه رعایت و حفظ نفس
اهم داشته اند یعنی باید که جمیع انفس بر نعمت حضور و آگاهی مصروف شود اگر کسی محافظت نفس نمیکند میگوید
قالان کس نفس کم کرده است یعنی طریق روش کم کرده است و حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره
فرموده اند که بنا بر کار درین راه بر نفس باید کرد و نفس را نگذار که ضائع گردد و در خروج و دخول
نفس و حفظ مابین النفسین سعی نماید که بغفلت فرو نرود و بر نیاید و شیخ نور الدین عبدالرحمن مبارک
قدس سره در شرح رباعیات آورده اند که شیخ ابوالعجب نجم الدین الکبری قدس سره در رساله توحید
میفرمایند که ذکر کسی که نیاید بر نفوس حیوانات انفس ضروری ایشانست زیرا که در بر آمدن و فرو رفتن نفس
حرفها که اشارت بنفیس هویت حق سبحانه و تعالی است گفته می شود اگر خواهند و اگر نخواهند همین حرفها
که در اسم مبارک الله است و الف و لام از برای تعریف است و تشدید لام از برای مبالغه بدان لغت

پس می باید که طالب بهشت در نسبت آگاهی بحق سبحانه و تعالی برین وجه باشد که در وقت تلفظ باین
حرف شریف هویت ذات حق سبحانه و تعالی ملحوظ می باشد و در خروج و دخول نفس واقف بود که
در نسبت حضور مع الله فتوری واقع نشود تا برسد بدانجا که بی تکلف نگاہداشت این نسبت همیشه
حاضر دل او بود و تکلف نتواند که این نسبت را از دل دور کند و نظر بر قدم آنت که سالک را در رفتن
و آمدن و همه جاف نظر او بر پشت پایی او باشد تا نظر او پراکنده نشود و بجای که نمی باید نیستد و می نماید که
نظر بر قدم اشارت ببعثت سیر سالک بود و در قطع مسافت هستی و طی عقبات خود برستی یعنی نظرش
بهر جا که منتی شود فی الحال قدم بران نهد و سفر در وطن آنت که سالک در طبیعت بشری سفر کند یعنی از
صفات بشری بصفات ملکی و از صفات ذمیمه بصفات حمیده انتقال فرماید و از خواجه بهاء الدین
قدس سره پرسیدند که بنابر طریقه شهابیه چیست فرمودند خلوت در انجمن بنطایر با خلق و بیاطن با حق
سبحانه و تعالی از درون شنا و از بیرون بیگانه و ش + انجمن زیباروش کم می بود اندر جهان
و خواجه اولیا کبیر قس سره فرموده اند که خلوت در انجمن آنت که اشتغال و استغراق در ذکر بمرتبه
رسد که اگر بیازار در آید هیچ سخن و آواز نشود و بسبب استیلا و ذکر بر حقیقت دل و یاد کرد و عبارت از
ذکر لسانی و یا قلبی است و باز گشت آنت که هر بار که ذکر زبان دل کلمه طیب را بگوید در عقب آن
بهان زبان گوید که خداوند مقصود من تویی و رضا تو زیرا که این کلمه باز گشت نفسی گفته است هر طریقی
که بیاید از نیک و بد تا ذکر او فالص ماند و سر او از ما سوا فارغ گردد و اگر مبتدی در بدایت ذکر بکلمه
باز گشت از خود صدق و دنیا بد باید که ترک آن نکند زیرا که تدریج آثار صدق بطور می آید و نگاہداشت
عبارت از مراقبه خواطر است چنانکه در یکدم چند بار کلمه طیب را بگوید که خاطر او بغیر نرود و حضرت مولانا
سعد الدین قدس سره در معنی این کلمه فرمودند باید که یک ساعت و دو ساعت و زیادت از دو ساعت
آن مقدار که میسر شود خاطر را نگاہدارد که غیر می بخاطر می نلزد و خدمت مولانا قاسم علیه الرحمه که از
کبار اصحاب و مخصوصان حضرت ایشان بوده اند روزی بتقریبی میفرمودند که مالک و نگاہداشت
بآن درجه رسیده است که از وقت طلوع فجر تا چاشت دل را از خطور اغیار نگاه می توان داشت
بر وجهی که درین مقدار که زمان قوت تنخید از عمل خود معزول گردد و در قوت تنخید تمام از عمل اگر چه
نیم ساعت باشد نزد اهل تحقیق امری بغایت عظیم است و آن از نواد است و بعضی کمال اولیا را احیاناً
این معنی دست میداد چنانچه حضرت شیخ محی الدین ابن عربی قدس سره در فتوحات مکی آنجا که بیان سجود
طلب کرده اند و اسوله و احواله بنو اجماع علی حکیم ترمذی تحقیق این بحث فرموده اند و یاد داشت که مقصود از این است

آنست عبارت از دو امر گاهی است بحق سبحانه و تعالی بر سبیل ذوق و بعضی باین عبارت گفته اند
 که حضور بی غیبت است و نزد اهل تحقیق مشایده استیلا و شهود حق سبحانه و تعالی است بر اول متوسط
 حب ذاتی که کنایت از حصول یاد داشت است و حضرت ایشان در شرح این چهار کلمه که مذکور شد
 این عبارت فرمودند که یاد کرد عبارت از تکلف است و ذکر و بازگشت عبارت از رجوع است بحق سبحانه
 و تعالی بران وجه که هر بار که کلمه طیب را گوید از عقب آن بدل اندیشد که خداوند مقصود من تو هست
 و نگا داشت عبارت از محافظت این رجوع است بی گفتن زبان و یاد داشت عبارت از سوخ است
 در نگا داشت و وقوف زمانی حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره فرمودند که وقوف زمانی که کار گذرند
 رونده راه است آنست که بنده واقعت احوال خود باشد که در هر زمان صفت و حال او چیست خوب
 شکرست یا موجب عذر و حضرت مولانا یعقوب چرخ قدس سره فرمودند که حضرت خواجه بهاء الدین
 قدس سره مراد رجال قبض یا استغفار امر فرمودند و در حال بسط بشکر فرمودند که رعایت این دو حال
 و وقوف زمانی است و هم خواجه بهاء الدین قدس سره فرمودند که بنابر کار سالک را در وقوف زمانی برست
 نهاده اند تا در یابنده نفس شود که بحضور می گذرد یا بغفلت که اگر بر نفس بنا کنند در یابنده این دو
 نشود و وقوف زمانی نزد صوفیه عبارت از محاسبه است و حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره فرمودند که محاسبه آنست که
 بر ساعتی آنچه بر گذشته است محاسبه کنیم که غفلت چیست و حضور چیست می بینیم که نه نقصانست بازگشت میکنم عمل می
 می گیرم و وقوف عدوی عبارت از رعایت عدوت است و ذکر و حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره فرمودند که
 رعایت عدو در ذکر قلبی براسه جمع خواطر متفرقه است و آنچه در کلام خواجه گمان قدس است تعالی
 ارواحهم واقع است که فلانی مرغلانے سا بوقوف عدوی امر فرموده مقصود ذکر قلبی است باین
 عدو نه مجرد رعایت عدو و ذکر قلبی و ذکر باید که در یک نفس سه کثرت یا پنج کثرت یا هفت کثرت
 و یا است و یک کثرت گوید و عدو طایق را لازم شمرد و حضرت خواجه علاء الدین عطار فرمودند که بسیار
 گفتن شرط نیست باید که هر چه گوید از سر و وقوف گوید و حضور باشد تا فائده بران مترتب شود و چون
 در ذکر قلبی عدو از است و یک بگذرد و اثر ظاهر نشود دلیل باشد بر بی صلی آن عمل و اثر ذکر آن بود که
 در زمان نفسی وجود بشریت منتفی شود و در زمان اثبات اثر از آثار تصرفات جذبات الوهیت
 مطالعه افتد و آنکه حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره فرمودند که وقوف عدوی اول مرتبه علم
 لدنی است می تواند بود که نسبت با اهل بدایت اول مرتبه علم لدنی مطالعه این آثار تصرفات
 جذبات الوهیت بود که حضرت خواجه علاء الدین قدس سره فرموده اند چه آن کیفیت و محال است

که موصل است به مرتبه قرب علم لدنی در آن مرتبه کشف می شود و نسبت با اهل نهایت و قوت عدد سه که اول مرتبه علم لدنی است آن باشد که ذکر واقف شود بر سر بیان واحد حقیقی در مراتب اعداد و کونیه همچنانکه واقف است بر سر بیان واحد عددی در مراتب اعداد جسمانی حضرت مولوی جامی قدس سره در شرح رباعیات فرمودند رباعی

در مذهب اهل کشف و ایاب خرد	سار نیست احد در همه افراد عدد
زیرا که عدد گرچه بر نوشت ز عدد	هم صورت و هم ماده اش هست احد

و بحقیقت این وقوف است که اول مرتبه علم لدنی است و قوت قلبی بر دو معنی محمول است یکی آنکه دل ذکر واقف و آگاه باشد بحق سبحانه و تعالی و آن از مقوله یاد داشت است و حضرت ایشان در بعضی از کلمات قدسیه خود نوشته اند که وقوف قلبی عبارت از آگاهی و حاضر بودن دل است بجناب حق سبحانه و تعالی بر آن وجه که دل را هیچ بایستی غیر از حق سبحانه و تعالی نباشد و جایی دیگر فرموده اند که در حین ذکر ارتباط و آگاهی بحدی که بشرط است و این آگاهی را بشود و وصول و وجود و وقوف قلبی گویند و معنی دوم آنست که ذکر از دل واقف بود یعنی در اثنا ذکر متوجه باین قطعه کرم صنوبری الشکل که در اینجا از دل میگویند و در جانب اسیر محاذی پتان چپ واقع است و او را مشغول و گویانند که گردانند و نگذارند که از ذکر و مفهوم ذکر غافل و ذاهل گردد و حضرت خواجه بهار الدین قدس سره در ذکر حبس نفس و رعایت عدد و لازم نمی شمرده اند اما وقوف قلبی را بهر دو معنی که گفته اند لازم شمرده زیرا که خلاصه آنچه مقصود است از ذکر و وقوف قلبی است.

جو هر پیش در دم یعنی انتقال نفس بنفس می باید که از سر غفلت نباشد و نظر در قدم یعنی سالک را در رفتن و آمدن نظر بر پشت پایی می باید تا نظر او پراگنده نشود و بجایی که نمی باید نیفتد و خلوت در خمن یعنی خلوت می باید که در میان خلق باشد بظاهر بخلق و بباطن بحق تعالی تا خلق از احوال او واقف نباشد و احوال او بعبارت نبرد و ستر در وطن یعنی سفر اومی باید که از طبیعت بشری به صفات ملکی و از صفات مذموم به صفات مرغیه حمیده انتقال کند یا ذکر و عبارت از آنست که تکرار کند ذکر می را که از در ویشته بوسی رسیده و باز گشت عبارتست از آنکه گوید در عقب هر ذکر می خداوند مقصود من از ذکر رضایه خداوند تعالی است و نگذاشت عبارت از اینکه در ویش دل خود را نگذارد از آنکه غیر در خاطر نگذارد و یاد داشت آنکه دل خود را بجناب دارد و میزد از لباس حرم و خلوت عربی و فارسی و مجرب و از بیرون جهان یعنی این معنی را مشاهده می گویند.

جوهر خرابات اشارت بوحده است اعم از وحدت افغانی و صفاتی و ذاتی و ابتدای آن عبارت
از مقام فناسی افعال و صفات است و خراباتی سالک عاشق لا آبابی است که از قید رویت تمام افعال
و صفات واجب و ممکن خلاص یافته افعال و صفات جمیع اشیا محو در افعال و صفات الهی دارد و هیچ
صفاتی بخود و دیگران منسوب ندارد و نهایت این خرابات مقام فناسی ذات است که ذوات همه را محو
و منظم در ذات حضرت حق تعالی یابد.

جوهر صاحب گلشن راز قدس سره سه خراباتی شدن از خود رهایی است و خود می گفت اگر چه
پارسانی است و شارح قدس سره سالک ناسک شرک رسوم و عادات و قیود از خود رهایی و خلاص یابد
و خودی خود را مطلقا باز گذارد و چه اصناف فعل و صفت و هستی بخود ننمودن نسبت بحقیقت کفرست زیرا که
کفر پوشیدن حق بتعین و هستی خود و غیر است یا بمعنی که وجود یا صفت یا فعل را بغیر حق منسوب دارد
پس حق را پوشانیده باشد و اظهار غیر نموده و پارسانی عبارتست از احوال از مقتضیات طبیعی و
شعوی یعنی اگر چه این پارسانی صفات مستحسنة است موجب خود بینی باشد سالک هنوز از مقام کفر نگذشته
همچنان حق را در خود پوشانیده است

جوهر صاحب گلشن راز قدس سره سه خرابات آشیان مرغ جانست و خرابات آستان لا مکانست
شارح قدس سره چون نهایت سیر عروجی مقام وحدت است و باز گشت روح انسانی آنجا خواهد بود پس
بر آینه خرابات که مقام وحدت است آشیان مرغ جان انسانی و منظر نگاه حقیقی او باشد و خرابات آستان
لا مکانست زیرا که خرابات مقام وحدت است اعم از آنکه وحدت افعالی و صفاتی باشد یا ذاتی
و مقام توحید صفات آستان لا مکان توحید ذاتی است چه اول توحید صفاتی میسرند و از آنجا توحید
ذاتی و تا از آستان نگذری قدم در خانه توان نهاد

جوهر خرابات وحدت مقام رندان لا آبابی است و ایشان شراب بنجودی در سر گرفته اند
و درستی آن از هستی خود رسته رند کسی را گویند که از احکام کثرات و تعینات معراکشته
جوهر هستی عبارت از حیرت و دلور است که در مشاهد جمال دوست سالک صاحب شنود را
دست میدهد و شمار عبارت از احتجاب محبوب است بحجب غایت و ظایر شدن پرومائی کثرت بر روی
وحدت و این مقام بلوین است

جوهر صاحب گلشن راز قدس سره سه بت اینجا فطر عشق است و وحدت و بود و زنا رستن عقاید
شارح قدس سره از عشق درین محل بحقیقت مطلقه مراد است چنانچه شیخ فرید الدین عرقی قدس سره در اشعار

فرمودند زیرا که نزد اهل کشف و شهود جمیع موجودات منزه از آن حقیقت اند و بصورت همه اوست که تجلی و ظهور
فرموده یعنی اینجا که مشرب پاک از باب کمال است بت مظهر عشق است که ذات مظهر اوست و چون
در صورت بت حق ظاهر باشد هر آینه بت باین اعتبار متوجه الیه همه از باب کمال باشد و هر منظره را نیز
باین اعتبار متوجه الیه بت می توان گفت چه محبوب حقیقت است که در صورت او پیدا آمده و ازین بهر
ذرات مقصود و متوجه الیه اند و زنا درین محل که از باب حال فرموده اند اشارت به پستین عقد و بند
خدمت و طاعت محبوب حقیقت است و در هر مرتبه که باشد.

چو هر بد آنکه چشم اشارت است بشود حق در اعیان و استعدادات ایشان و آن شود و معجز
بصفت بصیری است و صفات از نور که حاجب ذات است معجز با پرست و لب اشارت است
بنفس حمائی که افاضه وجود بر اعیان می نماید و زلف اشارت تجلی جمالی است و در صورت مجالی بانی
و خطا اشارت بحقیقت من حیث است که شامل خفا و ظهور و کمون و بروز است و حال اشارت بت نقطه
و حدت است من حیث اخفا که مباد او منتها کثرت است - شرح گلشن راز

چو هر صاحب گلشن راز قدس سره چه چو کفر و دین بود قائم به هستی بد شود توحید عین بت پرستی
شاید چون کفر و دین بحسب صورت از امور متضاده اند قائم به هستی و وجود اند و هستی مطلق حق
پس هر آینه که توحید و یگانه گردانیدن حق عین بت پرستی باشد چه اگر کفر و بت را من حیث بحقیقت
غیر و استیلا شرک باشد و قابل توحید حقیقی نباشد ایضا چو اشیا بت پرستی را منظره از انجمله یک
بت باشد آخر یعنی چون تمام موجودات مظهر و مجالی هستی حق اند که حق عبارت از دست و بصورت
نقش همه ظاهر و تجلی است هر آینه از انجمله مظهر یکی بت که کافران او را عبادت میکنند بت بواسطه
منظور است که دارد باطل نیست چه از حکیم مطلق عبث نمی آید و ضمن خلق و ایجاد و هر موجودی حکمت
و فائده است

بر چه بینی محض خیر و حکمت است	گر ترا زور هست و گز زحمت است
ز آنکه نامد فعل باطل از حکیم	فعل حق باطل نباشد اسی سلیم

چو هر در اصطلاحات ..

بنگده و تجمانه و شراب خانه و دیو خرابات و عالم معنی باطن عارف کامل را گویند.

پیر مغان و پیر خرابات و تمار و باوه و غروش مرشد را گویند.

ترسانه و دهمانی را گویند که از صفات ذمیره و نفس اماره فلاح یافته باشد و تصفیه احوال

حمیده شده باشد -

ترسایچه و ادوات غیبی را گویند که از عالم غیب در دل سالک فرو آید -

گبر و کافر کسی که یکرنگ در وحدت شده و روی از ماسوی الله تعالی بر تافته -

می ذوق را گویند که از دل سالک سرزند و او را خوشوقت گردانند -

ساعده و چانه کسی که مشابه انوار غیبی و ادراک مقامات کند -

زئار علامت یکرنگی و یک جت شدن را گویند -

یار و دلیر و محبوب و صمیم و دوست تجلی صفات را گویند -

غمزه و بوسه و فیض جذب باطن را گویند -

لب و دهان صفت حیات را گویند -

چشم و ابرو و جمال کلام و الهام غیبی را گویند -

قلامش و قلندر اهل ترک را گویند -

شید اهل جذب و اهل شوق را گویند -

ساقی و مطرب فیض رسانندگان معنی را گویند -

شراب و باوه بمعنی محبت است -

می لعل خون عاشقان که از راه دیده در جام کنارش ریزند -

مستی فرد گرفتن عشق با جمیع صفات هست و خراب استغراق را گویند و مست شیدا

اهل خزون و ذوق را گویند -

اقامت غلبه عشق را گویند -

رجعت رجت از مقام وصول بقهر بطریق انقطاع را گویند -

قلامشی معاشرت و مباهلت اعمال را گویند -

او باش آن که نعم ثواب و عقاب نکند -

قلندر و قلانش اهل صفا و اهل ترک و اهل فنا را گویند -

شمع نور الهدی را گویند -

کباب پرورش دل و تجلیات حق -

صبوحی محاذی را گویند -

- صبح طلوع احوال و اوقات و اعمال را گویند۔
 بامداد و مقام بازگشت احوال و اوقات۔
 کفر تاریکی را گویند۔
 بیت و شاہد معانی مقصود را گویند۔
 کشف و شہود و مرتبہ عین القدر را گویند۔
 چلیپا عالم طبائع را گویند۔
 دیر عالم انسانی را گویند۔
 کلیسا عالم حیوانی را گویند۔
 طامات معارف را گویند۔
 جفا پوشانیدن دل سالک از مشاہدہ۔
 جور بازداشتن سالک از سلوک عرف و مختم ظہور صفات قہر را گویند۔
 دلدار صفت باسطی را گویند۔
 دلبر صفت قابضی را گویند۔
 زلف غیب ہویت را گویند۔
 گیسوی ظاہر طالب را گویند۔
 میخانہ عالم لاہوت را گویند۔
 بادہ عشق را گویند۔
 وصل عبارتست از نیان نمودن و نور وجود حق تعالی۔
 وفا عنایت ازل را گویند۔
 غمگساری صفت رحمانی را گویند۔
 خال سیاہ عالم غیب را گویند۔
 فقر و عبارتست از تنہا کردن دل از جمیع ماسوی اللہ تعالی۔
 اتحاد عبارتست از استغراق در ہستی حضرت حق سبحانہ و تعالی۔
 سعادت عبارتست از خلاص شدن بیدن حق تعالی۔
 شقاوت عبارتست از حق تعالی باز ماندن۔

ساقی بنور باد برافروز جام ما	مطرب گوی که کار جهان شد بجام ما
ما در پیاله عکس رخ یار دیده ایم	اسی بچرخ لذت شرب مدام ما
هرگز نمیرد آنکه دلش زنده شد بعشق	ثبت است بر جریده عالم دوام ما
حافظ ز دیده دانه اشکی همی نشان باشد که مرغ وصل کند قصه دایم ما	
صلاح کار کجا و من خراب کجا	بین تفاوت ره از کجاست تا بکجا
چه نسبت است بر ندی صلاح و تقوی را	سماخ و غطا کجا نعمه رباب کجا
دل ز صومعه گرفت و خرقه سالوس	کجاست ویرستان و شراب ناب کجا
چو گل دیده ما خاک آستان شهادت	کجا رویم بفرمان این جناب کجا
قرار و سهر حافظ طمع را از اسی و دوست قرار چیست صبوری کدام و خواب کجا	
اگر آن ترک شیرازی بدست آورد دل را	بخال بندوش بچشم سمرقند و بخارا
بدو ساقی می بای که در خست نخواهی یافت	کنار آب رگنا باد و گلگشت مفصلی را
ز عشق با تمام جمال یار مستغنی است	باب و رنگ و خال خط چه حاجت روی را
نصیحت گوش کن جانان که از جان دوست	چو آنان سعادتمند پند پر دانا را
بدم گفستی و خردم عفاک شد نگو گفستی	جواب تلخ می زید لب لعل شکر خارا
غزل گفستی و در سستی بیا و خوش بخوان حافظ که بر نظم تو افشاند فلک عقد ثریا را	
دوش از مسی سومیخانه آمد پیر ما	چیت یاران طریقت لب ازین تدبیر ما
در خرابات معان ما نیز هم منزل شویم	کین چنین رفت ست در روز نازل تقدیر ما
ما مردیان و بسوی کعبه چون آریم چون	سو بسوی خانه خمار دارد پیر ما
بر در میخانه خواهیم گشت چون حافظ مقیم چون خراباتی شد اسی یار طریقت پیر ما	
شب از مطرب که دل خوش باد و دیرا	شدیم ناله جان سوزنی را
چو شو قمر دید در ساغر غم افزود	بگفتم ساقی فرخنده سپی را

رمانندی مرا از شر هستی	چو چویدی بیا بچہ جام سے را
مهاک الله عن شر النواذب	جزا کث الله فی الدارین خرا
چو بچو دگشت حافظ سے شمارو	بیکجو ملک کا دس دس کے را
صوفی بیا کہ آئینہ صافست جام را	تا بگری صفائے لعل فام را
راز ورون پرده زندانست پر	کین حال نیست صوفی عالی مقام را
عقباتکار کس نشود دام با چین	کایہ نجا همیشه باو بدست ست دام را
دربزم دور یکد و قدح و رکش و برو	یعنی طمع مدار وصال دوام را
حافظ مرید جام می ست ای صبا برو	از بنده بندگی برسان شیخ جام را
رونق عهد شبابست و گریستان را	میرسد مروه گل بلبل خوش احسان را
ملک آزادگی و کنج قناعت لبت	کہ بشمیر میسر نشود سلطان را
برواز خانه گردون بدرونان مطلب	کین سیه کاسه و آخر بکشد ممان را
گر چنین جلوہ کند مغیبه باده فروش	خاک روی در میخانه کتم مرگان را
نشوی واقف یک نکته نامرار وجود	کز تو سرگشته شوی دائره امکان را
حافظ می خور و زندگی کن و خوش باش	دام ترویر مکن چون دگران قرآن را
بلا زمان سلطان کہ رساند این دعا را	کہ بشکر بادشاهی ز نظر مران گذارا
چه قیامت ست جانان کہ بعاشقان بگوید	رخ ہمو ماہ تابان دل ہمو سنگ خارا
زرقیٹ پوسیرت بخدا ہی پناہم	مگر آن شهاب ثاقب مددی کند خارا
نفس امارہ ۱۲۵	
بجدا کہ جرعه دہ تو بجای فطرح خیز +	کہ دعا و صبح گاہے اثرے کند شمارا
صبا بلطت بگو آن غزال عنار را	کہ سر بکوبہ و بیابان تو دادہ مارا
غور حسن اجازت مگر ندا و ای گل	کہ پرستی نکنی عند لیب شیدارا
پو با حبیب نشینی و بادہ پیائی	بیاد آر محبان بادہ پیارا

۹۶
حکایت کنیز
امام علی از
نفس امارہ
میں جوامی
در مدح
سید ۱۵

ندامت از چه سبب رنگ آشنائی نیست	سهی قدان سپه چشم ماد سپهر را
جز اینقدر نتوان گفت در جمال عجب	که خال مهر و وفا نیست روی زیبارا

بهر آسمان چه عجب کر ز گفتۀ حافظ	
سماخ ز بهره برقص آورد سپهر را	

ساقیا بر خیز در ده جسام را	خاک بر سر کن غم ایام را
ساغر می در کفم نه تاز سده	بر کشم این دلق از زرق فام را
گر چه بدنامی ست نزد عاقلان	مانمی خواهم نیم تنگ و نام را
باد و دروه چند ازین باد و غور	خاک بر سر نفس نافر جام را
محرم راز دل شیدا و خویش	کس نمی بینم ز خاص و عام را

عبر کن حلقه بستی روز و شب	
عاقبت روزی بیایم به کام را	

میدم صبح کله بسته سحاب	الصبح الصبح الصبح یا اصحاب
میچکد زاله بر رخ لاله	المدام المدام یا اصحاب
در میخانه بسته اند مگر	انفتح یا مفتح الالبواب
زاده اسه بنوش رندان	فالتقوا الله یا اولی الالباب

حافظا غم مخور که شاه بخت	
عاقبت پر کشد ز چهر نقاب	

بیا که قصر امل سخت نیست نبیاست	بیا زاده که بنیاد عمر بر باد است
غلام مہبت آنم که زیر چرخ کبود	زهر چه رنگ تعلق پذیرد از او است
نصیحتی گفتم یا دیگر و در مثل آ	که این حدیث ز پیر طریقتم یاد است
مجمودستی عهد از جهان هست نهما	که این عجز و عروس هزاره و اما است
چه گویمت که بمنیانه دوش مست و حیا	سروش عالم غلبم چه مژده داد است
که اسی لبند نظر شاه باز سد نشین	نشین تونہ این کنج محنت آباد است
تراز نگارده عرش میزنند جعفر	ندامت که درین دام که حلقه است
غم جهان مخور و بند من مبر از یاد	که این لطیفه نغم زهر روی یاد است

نحو

<p>رضاید اودهده وز چین گره بکشد ای رضای خود بداده حق نیاید نشان عهد و وفایت و تسمی کل</p>	<p>که بر من و تو در اختیار نکشاد دست بنال بیل بیدل که جای فریادست</p>
<p>صد چه می بوی اسی هست نظم بر حافظا قبول خاطر و لطف سخن خدا دادست</p>	
<p>برو بکار خود اسی و اعطایین چه فریاد یکام تا زساند مرا لبش چون نه میان او که خدا آفریده است از هیچ گد اسی کوی تو از بهشت هلاک تنغیست اگر چه هستی عشقم خراب کرد و دله دلا منال ز بیداد چور یار که یار</p>	<p>مراقبا و دل از کف ترا چه افتادست نقصیت همه عالم بکوش من با دست دقیقه ایست که هیچ آفریده نکشادست اسیر شد تو از هر دو عالم از دست اساس هستی من زمین خراب آبادست ترا نصیب همین کرده است و این آت</p>
<p>برو فسانه مخوان و فسون مدم حافظا کزین فسانه و فسون مرا بے یادست</p>	
<p>روزه کی شودد عید آمد و دلها بزیست نوبت زید فروشان گران جان بگشت باده نوشی که در و هیچ ریائے نبود</p>	<p>می بینجانه بکوش آمد و می باید خواست وقت شادی و طرب کردن بمان بخت بهتر از زید فروشانی که در و نور و ریاست</p>
<p>حافظ از عشق خط و خال تو سرگردانست همچو پرکار و لے نقطه دل پا پر خباست</p>	
<p>چو بشنوی سخن ابل دل بگو که خطاست سرم بدینا و عقبی فرو نمی آید در اندرون من خسته دل ندانم کیست ازان بدیر معانم عزیز میدارند</p>	<p>سخن شناس نه و لبر خطا اینجاست تبارک الله ازین قصه که در سر است که من حموشم و او در فغان و غوغاست که آتشی که نمیرد همیشه در دل است</p>
<p>ندای عشق تو دوشم در اندرونم بود فضای سینه حافظا هنوز پر ز صدست</p>	
<p>روضه خلد برین خلوت درویشاست کنج غزلت که طلسمات عجائب دارد</p>	<p>مایه محشوی خدمت درویشانست فتح آن در نظر محبت درویشانست</p>

قصر فردوس که نشانی بدربانی است انچه زرمی شود از پرتو آن قلب سیاه دولتی را که نباشد غم آسیب وال خسروان قبله حاجات جهانند و نه رومی و هندو که نشان جهان طلبند کنج قارون که فرو میرود از قعر سوز	منظری از چمن نریت درویش است کیمیایست که در محبت درویش است بے تکلف بشود دولت درویش است از ازل تا به ابد صحبت درویش است مظهرش آئینه طلعت درویش است خوانده باشی تو که از غیرت درویش است
--	---

حافظ اینجا یادش باش که سلطان و ملک همه در بندگی حضرت درویشان است

مطلب طاعت و پایش است از دست من بماندم که خود ساختم از چشمه عشق می بده تا ریت آگهی از سر قضا کمر کوه کم است از کمر بو اینجا تو که در آن ملک از دست نترسی خنیا	که بیایه نشی شهره شدم روز است چاره بگیر ز دم کیسره بر هر چه که هست که برومی که شدم عاشق و بر بوی که نا امید از در رحمت شوی باوه پرت
--	--

حافظ از دولت عشق تو سلیمانی یافت یعنی از وصل تو آتش نیست بجز ناد بدست
--

برخ تو در نظر آمد مرا و خواهم یافت چرا که حال ناو در قفای فال نکو
--

تا این زمان دل حافظ در آتش طلب است که داغدار ازل همچو لاله خود روست
--

وله

دل مرا پرده محبت اوست من که هر بر نیارم بدو کون تو و طوبی و ما و قامت یار دور مجنون گذشت و نوبت است ملکت عاشقی و کنج طرب هر گز آنکه شد چنین آراست فتر خطا بر مبین که حافظ است	دیده آئینه دار طلعت اوست گر دغم زیر بار منت اوست فکر هر کس بقدر محبت اوست هر کس پنج روز و نوبت اوست هر چه دارم زمین است اوست اثر رنگ و بوی صحبت اوست سینه گنجینه محبت اوست
---	--

آن سید جوده که شیرینی عالم با اوست با که این نکته توان گفت که آن سید دل	چشم میگون لب خندان دل خرم با اوست کشت مار او دم عیسی مریم با اوست
حافظ از معتقد است گرامی دارش ز آنکه بخشایش بس روح مکرم با اوست	
دارم امید عاطفتی از جناب دوست کردم خیانتی و امیدم بعفو اوست	
حافظ بدست حال پریشان تو دلت بر یاد زلفت یار پریشانیت نکوست	
ز ابد ظاهریست از حال آگاهیت در طریقت هر چه پیش سالک پذیر اوست هر که خواهد که بیاو هر که خواهد که برود هر چه هست از قامت ناسازی اندام است بر در میخانه رفتن کار بیک رنگان بود بنده پیر خراباتم که لطفش دائم است	در حق ما هر چه گوید جای هیچ اگر اوست بر صراط مستقیم ای دل کسی که اوست گیر و دار و صاحب و دیرین و دین نگاه ورنه تشریف تو بر بالای کس کو تاهیت خود و فرودشان را بکوی میفرودشان است در نه لطف شیخ و زاهدگاه است و نگاه
حافظ از بر صند نشیند ز عالی بهیست عاشق و رویش اندر بند مال و جاهیت	
ای نسیم سحر آرا که بایر کجاست شب تار است و ره و اودی بمن درش آن کس است اهل شجارت که اشارت او نمکهاست بسی محرم امرار کجاست	منزل آن مه عاشق کش عیار کجاست آتش طور کجا و عده ویدار کجاست نمکهاست بسی محرم امرار کجاست
حافظ از باو خزان در چمن دهر مرغ فکر معقول بفرما گل بنجار کجاست	
منم که گوشه میخانه خانقاه منست ز باد شاه و گله افار غم کجاست غرض ز مسجد و میخانه ام مهال است مرا که ای تو بودن ز سلطنت خوشتر لکه تیغ اجل خیمه بر کنم و نه	دعا پر معان و روحیگاه منست که ای خاک و دوست باو شاک منست خدا این خیال نداده خدا گواه منست که بزل جور و جبار تو غر و جاه منست رمدن از در دولت ز رسم و ماه منست

از ان زمان که بران آستان نهادم رو	فراز مندر خورشید تکیه گاه منت
کناه گر چه نبود اختیار ما حافظ	تو در طریق ادب کوش گو گناه منت
روزگار است که سودای تیان وینست	غم این کار نشاط اول غمکین منت
تمام عشق تو تعلیم سخن گفتن کرد	خلق را در زبان مدحت و تمجید منت
دولت فوق خدا پادشاهن از انی آ	کین کرامت سبب شمت و تمکین منت
حافظ از قسمت پر ویزو که قصه مخوان	که لبش جرعه کش خسرو شیرین من است
خلوت گزیده را تاج شاه حاجت	چون کوی دوست بست بصراچه حاجت
ارباب حاجتیم در بان سوال است	در حضرت کریم تمنای چه حاجت
جام جهان نمانست فمیر منیر دوست	انظار احتیاج خود را بنجا چه حاجت
حافظ تو ختم کن که هنر خود عیان شود	باده می نزع و محال با چه حاجت است
خوشتر عیش و صحبت باغ و بهار چیست	ساقی کجاست که سبب نشاط چیست
هر وقت خوش که دست و پنجه نرم شمار	کس را وقوف نیست که انجام کار چیست
پویند عمر بسته بهر نیست بهوش دار	غمخوار خویش باش غم روزگار چیست
سود و خطا به بنده چه گیرند اعتبار	معنی عفو و رحمت پروردگار چیست
زاید شراب کوثر و حافظ پیاله خواست	تا در میان خواسته کردگار چیست
اگر بلطف بخوانی فریاد الطاف	و که بقهر برانی درون ماصاف
بیان وصف تو گفتن حد امکان	چرا که وصف تو بیرون ز حد امکان
عدو که منطق حافظ طمع کند در شعر	همان حدیث های و طریق خطا است
بنال بلبل اگر بمانست سر یار است	که مالد عاشق زاریم و کار ساز است
در ان چمن که نسیمی زوز طره دوست	چه جای دم زدن نامهای مانا است

آوردند که از کافیه
خطاف از کلمات
بیاورند و آن آغاز
کردن از آن باب است
خطافان پیش از این
در حق کسی که از این
اولی باشد و خود را
بزرگ شمارد

دش بناله میازار و ختم کن حافظ	
که رنگکاری جاود در کم آزار است	

عیب زندان مکن ای اید پاکیزه	که گناه و گری بر تو نخواهند نوشت
همه کس طالب یار اند چه بسیار دوست	همه جا خانه عشق است چه مسجد گنشت
تا امید مکن از سابقه روز ازل	تو چه دانی که پس بر چه که نوشت
بر عمل مگر مکن خواه که در روز ازل	تو چه دانی قلم صبح بنامت چه نوشت

حافظا روز اجل که بگفت آری حیا	
یکسر از کوی خرابات بر مدت به بهشت	

جز آستان تو اومد جهان بنامی	سر مرا بجز این در حواله گاه نیست
مباش در پی آثار و هر چه خواهی کن	که در شریعت ما غیر ازین گناه نیست

خزینة دل حافظا بذلف وصال مدد	
که کارنامه چنین مدبر سیاهی نیست	

حال دل با تو گفتم هوس است	خبر دل شنفتم هوس است
ای صبا اشکم مدد و قرا	که سحر که شنفتم هوس است

بچو حافظا بر غم مد غیا ن	
شعر زندانه گفتم هوس است	

ساقی بیار باوه که ماه صیام رفت	دروه قدح که موسم ناموس نام رفت
وقتی غنیز رفت بیا تا قضا کنیم	عمر که بے حضور صراحی و جام رفت
ستم کن آنچنان که ندانم زنجیر و	در عرصه خیال که آمد کدام رفت
بر لوسی آنکه جرعه جاسه بارید	در مصطبه دعای تو بر صبح و شام رفت
ز ابد غور داشت سلامت نبرد او	رند از ره نیاز بدار السلام رفت

دیگر مکن نصیحت حافظا که ره نیافت	
گم گشته که باد و عشق بکام رفت	

رومی تو کس ندید و بزارت نیست	در غنچه نبود و صفت عنایست
در عشق خائف و خرابات شربت	بر جاکه هست بر تو رومی نیست

عاشق که غم که یار بجایش نظر نکرد	ای خواهر در نیست و گر طبیعت
فریاد حافظ اینهمه آخر بهرزه نیست	هم قصه غریب و حدیثی عجیب هست
رواق منظر خیم شهبان است	اگر مهاد و فردا که خانه خایست
مرد و محبت اکنون فلک برقص آورد	که شعر حافظ شیرین سخن تر انداخت
در دمار نیست در مان الغیاث	بجز مار نیست پایان الغیاث
همچو حافظ روز و شب بخویشتن	گشته ام سوزان و گریان الغیاث
بهر جام جم آنکه نظر توانی کرد	که خاک میکده و محل بصر توانی کرد
و لازم نور ریافت گراگهی یابی	چو شمع خنده زبان ترک سرتوانی کرد
گداگهی در میان طرفه اکسیر است	گرا این عمل بکبی خاک زر توانی کرد
تو کز برای طبیعت نیروی بیرون	کجا بکوسی حقیقت گذر توانی کرد
جمال یار ندارد نقاب پرده و	غبار ره نشان تا نظر توانی کرد
گرا این نصیحت شاهانه بشنوی حافظ	بشام راه طریقت گذر توانی کرد
بیا که ترک فلکشان روزه غارت کنی	هلال عید بد ورق ح اشارت کرد
تو آب روزه و حج قبول آنکس برد	که خاک میکده عشق رازیدت کرد
مقام هلی ما گوشه خرابات است	خداش خیر دانا آنکما این عمارت کرد
حدیث عشق ز حافظ شنود از و عطا	اگر چه صنعت بسیار در عبارت کرد
برید با و صبا و دهم آنکی آورد	که روز محنت و غم و بگوتهی آورد
رساند رایت منصور بر فلک حافظ	چو التجا بجناب شنیده آورد
بوی خوش تو بر که ز با و صبا شنید	از یار آشنا سخن آشنایند

سر خدا که عارف سالک کس نکفت ما باوه زیر خرقه نه امروز می کشم یار بکجاست محرم رازی که بگزینان	در حیرتم که باوه فروتن از کجاشنید صد بار پیر میکرده این ماجرا شنید دل شرح آن دید که چه دید و چه شنید
حافظ و طیفه تو دو عاکفین ست و پس در بند آن مباش که نشنید یا شنید	
تاز میخانه و می نام و نشان خوابید حلقه پیر مغناخم ز ازل در گلوست بهر مرتبت ما چون گذری هست خود بر زمین که نشان کف پای تو بود بروای زاهد بودین که چشم تو عیب تان کن اینخواجه کزین کینه رباط	سرمه خاک ره پیر معان خوابید بود ماها نیم که بودیم بهمان خوابید بود که زیارت که زندان جهان خوابید بود سالها سیده صاحب نظران خوابید بود راز این پرده نهانست و نهان خوابید بود کس نشانت که حلت بکسان خوابید بود
بخت حافظ که ازین گونه مدد خوا بد کرد ز لبت معشوق بدست و گران خوابید بود	
تنت بنا طبیبان نیازمند مباد سلامت همه آفاق در سلامت و چون نازکت آزرده گزند مباد بهر عارضه شخص تو در و مند مباد	
شفاز گفته شکر فشان حافظ جو که حاجت بعلاج گلاب و قند مباد	
جان به جمال جهان میل خانی دارد با سپهر نشان زان وستان پیغم ذوق چنان ندارد و بی دوست زندگانی اسی دل طریق ندی از محتسب مباد	هر کس که این ندارد حقا که آن نیاید یا من خبر ندایم یا او نشان ندارد بی دوست زندگانی ذوق چنان ندارد مست است و در حق او کس این ندارد
کس در جهان ندارد و یک بنده چو حافظ زیرا که چون تو شای کس در جهان ندارد	
چه مستی ست ندانم که روبا آورد فلک غلامی حافظ کنون بطوع کند	که بود ساقی و این باوه از کجا آورد که التها بدرد و بولت شما آورد

حسب عالی نه نوشتی شده ایامی چند	قاصد سی کو که فرستم تو پیافه چند
مابدان مقصد عالی توانم رسید	پان گز پیش نه لطف شما گامی چند
قند آمیخته با گل نه علاج دل بایست	بوسه چند پیامیزد شناسه چند
عیب می جمله گفشی هنرش نیز بگو	نفی حکمت مکن از بهر دل عامی چند
پیر منجانه چه خوش گفت بدر و کشتن	که مگو حال دل سوخته با خامی چند
حافظ از تاب درخ مهر فروغ تو بسوخت کامگار انظره کن سوی ناکامی چند	
حسن تو همیشه در فزون باد	رویت همه سال لاله کون باد
اندر سر من هوای عشقت	هر روز که هست در فزون باد
قد همه دلبران عالم	در خدمت قامت نگون باد
هر سرو که در چمن براید	پیش الفت قدرت چونون باد
هر کس که به بحر تو نشازد	از حلقه وصل تو برون باد
لعل تو که هست جان حافظ ++ دور از لب بر خسیس دون باد	
سالها دل طلب جام جم از ما میکرد	آنچه خود داشت ز بیگانه نماسیکرد
مشکل خویش بر پیر مغان و دویش	کو بتائید نظر حل معامیکرد
بیدل در همه احوال خدا با او بود	اونمی دیدش و از دور خدا را میکرد
گفتم این جام جهان بین تو کی دایم	گفت آن روز که این گنبد نیاید
گفتمش سلسله زلف بتان دانی چیست گفت حافظ گله از شب پیدا میکند	
ساقی حدیث سرود کل و لاله میرود	وین بخت با تلافی غساله میرود
ایمن مشوز عشوه دنیا که این مجوز	مکاره می نشیند و محتال میرود
تکار شکن شوند همه ملولیان بند	زین قند پارسای که بیگانه میرود
حافظ ز شوق مجلس سلطان غیاث دین خامش مشو که کار توان ناله میرود	

	سحر دم دولت بیدار با لیر آمد قدحی و نوش و سرخوش و شادانم	گفت به خیز که آن خسرو شیرین آمد تا به بینی که نگار است بچه آئین آمد	
چون صبا آمد حافظ بشنید ارباب غیر افغان تاجش از ریا حین آمد			
	سحر بیل حکایت با صبا کرد و غلام بهت آن تازیتم من از پیگه گان هر که تنالم بشارت بر کوسه می فروشان شاهد آن نیست که بوی و بیانی دارد با خرابات نشینان ز کرامات ملک	که عشق گل با ویدی چپا کرد که کار خیر بے رومی و ریا کرد که با من هر چه کرد آن آشاکو که حافظ تو به از زهد و ریا کرد بند و طلعت آن باش که آنی دارد هر سخن جای و هر نکته مکانی دارد	
مدحی که پرو و نکسته بجا فضا فروش کلاک مانیز نه پاست و بیانی دارد			
	صوفی ارباده باندازه خورشیدش باد پیر ما گفت خطا بر قلم صنع نرفت	ورنه اندیش نه این کار و آشوبش باد آخرین به نظر پاک خطا پوشش باد	
بقلامی تو مشهور جهان شد حافظ حلقه بندگی زلف تو در گوشش باد			
صبا به تنیت پیر می فروش آمد که موسم طرب و عیش و تاز و نوش آمد			
ز خالقاه بهیخته میرو و حافظ مگر زستی ز بد و ریا بهوشش آمد			
	غلام نرگس مست تو تا جدا رانند ترا صبا و مرا آب دیده شد غماز نصیب ما است بهشت آنچه آید تو و شکیب شوا سی غفر فی حبه که من بیا میبکده و چهره از خوانی کن خلاص حافظ از ان لفت تا بداید	خراب باد و لعل تو بهوشیارانند و گرنه عاشق و معشوق راز و آواز که مستحق کرامت گنا بکارانند پیاده میروم و بهر نان میوزانند مرو بهو معده کا بنجاسیاه کارانند که بهنگان کند تو رستگارانند	

	<p>گداخت جان که شوکاهل تمام نشد بسوختیم و برین آرزوی خام نشد</p>	<p>هزار حیل بهر آنکست حافظ از سر مهر بدان سوس که شود آن حریف رام نشد</p>	<p>گوهر مخزن اسرار جانست که بود حقه مهر بدان مهر و نشافت که بود</p>
	<p>حافظا باز نواقصه خوتا به چشم که ورین چشمه بمان آب روانست که بود</p>		
	<p>گر چه پرو اعطای شهر این سخن سان نشود گوهر پاک بیاید که شود قابل فیض</p>	<p>تا به پایورز و دوسالوس مسلمان نشود ورنه هرنک و گلی لولو و مرجان نشود</p>	
	<p>دوره را تا نبود عهت عالی حافظا طالب چشمه خورشید و رخشان نشود</p>		
	<p>مژده اسی دل که میخانی می آید کس ندانست که منزل گوشت و پوست</p>	<p>که ز انفاس خوشش بوی کسی می آید انقده است که بانگ جرسی می آید</p>	<p>جرعه ده که پنهان از باب کرم هر حرفی ز پیسته می آید</p>
	<p>یار دار و مهر می دل حافظا یاران شایباز به نیکار می گن می آید</p>		
	<p>مرا به ندی عشق آن فصول کتب کمال صدق و محبت بین که نقص گناه</p>	<p>که اعتراض بر اسرار علم غیب که هر که به هنر افتد نظر بعب کت</p>	<p>سپا و کس که ورین نکته شک و ریب که چند سال بجان خدمت شعیب</p>
	<p>شبان بواوی امین گوی رسد برادر من و انکار شرابین چه حکایت باشد</p>	<p>عالمی این قدم عقل کفایت باشد این زبان سر بر آرم چه حکایت باشد</p>	<p>عشق کار نیست که موقوف بهایت باشد دوش ازین غصه خفتم که حکیمی می گفت</p>
	<p>میان عاشق و معشوق فرق بسیار چو یار ناز نماید شما میاز کشید</p>	<p>حافظا ارباده نور و جایی نمکایت باشد</p>	

	<p>که از معاشرنا جنس احترام کنید ^{گر دو بهای ۱۲} شش خوش است باین قصدش را کنید و آن یکا و بخوانید و در فراز کنید ^{اشاره به سینه زدن و آن یکا و بخوانید این را که بر آفرینش میفرمایند ۱۲}</p>	<p>نخست موعظه پیر میفروش اینست معاشران گره از زلف یار باز کنید حضور مجلس است و دوستان چیده</p>	
	<p>اگر طلب کند انعامی از شما حافظ هوالتش بلب یار و لنواز گسید</p>		
	<p>قصای آسمانست این و دیگر گویا باشد بران قیمت که آنجا شد کم و افزون باشد نه بر که آئینه دار و سکناری داند کلاه داری و آئین سروری داند نه بر که سیرت باشد قلندری داند که خواجه خود روش بند و پرورشی داند ساحت کون و مکان عرفیه داند دیده فتح ابد عاشق جولان تو باد عقل کل چاکر طغراکش دیوان تو باد</p>	<p>مرا مهر سپید چشمان ز سر بیرون نخواهید ^{دل ۱۲} مراد ز ازل کاری بجز زندی نغز نمود نه بر که چهره برافروخت و لبری داند نه بر که طرف کلاه کج نهاد و دندشت نه بر از نکته بار یک ترز مولی بجاست تو بندگی چو که ایاں بشیر طاهر و مکن خسروا لوی فلک در خم چو کان تو باد زلف خاتون ظفر شیفه پرچم تست اسی که انشای عظماء و صفت شوکت</p>	
	<p>حافظ خسته با خلاص شما خوان تو شد لطف عام تو شفا بخش شما خوان تو باد</p>		
	<p>و عای نیم شبی دفع صد بلا بکند که یک کرشمه تلافی صد جفا بکند هر آنکه خدمت جام جهان نما بکند چو در دور تو نه بیند و واکرا بکند که رحم اگر نکند مدعی خدا بکند</p>	<p>ولا بسوز که سوز تو کار تا بکند عتاب یار پر پیکر و عاشقانه بکند ز ملک تا ملک و تش حجاب بر گیرند طبیب عشق مییاد مست و شفق لیک تو با صدای خود انداز کار و دل خوش داند</p>	
	<p>بسوخت حافظ و بوی زلف یار نه برد مگر دلالت این دولتش صبا بکند</p>		
	<p>پنهان خورید با ده که تکفیر میکنند قومی دیگر حواله بقدری می کنند</p>	<p>دانی که چنان و خود چه تقریر میکنند قومی بی وجه گرفتند وصل دوست</p>	

	کین کارخانه است که تغییر می کنند	فی الجمله اعتقاد مکن بر ثبات و بهر	
	می خور که شیخ و حافظ و مفتی و محتسب چون نیک بگذری همه تروید می کنند		
	واندر آن ظلمت شب بیا تم داد مستحق بودم و اینها بزرگاتم دادند که در اینجا خبر از جلوه ذاتم دادند که بیازار نعمت صبر و ثباتم دادند خاک او گشتم و چیدین در جاتم دادند خط آزدگی از حسن ماتم دادند	دوش وقت سحر از غصه بجا تم دادند من اگر کامروا گشتم و خوشدل چه عجب بعد ازین روی من و آینه خنک تافت آن روز بمن فرو دادین داد کیه با کسیت نجیب بنگی پر سخنان بجیات ابد آن روز بر ما میدهر	
	بست حافظ و انقاس سحر خیزان بود که ز بند غم ایام بجا تم دادند		
	گل آدم لبش شدند و به پمانه زدند چون ندیدند حقیقت ره افسانه زدند قرعه فال بنام من دیوانه زدند آتش آنست که در خرمن پروانه زدند	دوش دیدم که لاله گشت ریخته زدند خباک بفتاد و دوات همه را اندزدند آسمان بار امانت نتوانست کشید آتش آن نیست که بر شعله او خند زدند	
	کس چو حافظ نکشید از رخ اندیشه نقاب تا مرز لعل عروسان سخن نشانه زدند		
	عشق پیدا شد و آتش همه عالم زد عین آتش شد ازین غیرت و بر آدم زد دست غیب آمد و بر سینه نامحرم زد برق غیرت بدخشید و جهان بر هم زد دل غمدیده مابود که هم بر غم زد حیمه و آب و گل مزرعه آدم زد	در ازل پر تو حسنت ز تجلی و دم زد جلوه کرد رخ و دید ملک عشق بدست مدعی خواست که آید بجا بشا که راز عقل می خواست که از آن شعله چراغ افروز دیگر آن قرعه قسمت همه بر عیش زد نظری کرد که بیند بجهان صورت خویش	
	حافظ آن روز طرب نامه عشق تو نوشت که قلم بر سر اسباب و دل خرم زد		

دیدم بخواب خوش که بدستم پالیه بود	تعبیر رفت کار بد دولت حواله بود
چهل سال رنج و غصه کشیدیم و عاقبت	تا پیر ما بدست شراب دو ساله بود
دیدم که شعر و لکش حافظ بدمح شاد	هر بیت از آن سفینه به از صدر ساله بود
در نمازم خم ابرو که تو دریا و آمد	حالتی رفت که محراب بفریاد آمد
از من اکنون طمع صبر و دل و شوهر	کمان تحمل که تو دیدی همه بر باد آمد
دلفریبان نبائی همه زیور بستند	دلبر ماست که با حسن خدا داد آمد
مطرب از گفته حافظ غزلی نغمه بخوان	تا بگویم که ز عهد طربم یاد آمد
دست از طلب ندارم تا کام من برآید	یا جان رسد بجانان یا جان ز تن برآید
گویند و گر غیرش در خیل شقیبازان	هر جا که نام حافظ در انجمن برآید
رسیده مرده که ایام غم نخواهد ماند	چنان ماند و چنین نیز غم نخواهد ماند
توانگر اول درویش خود بدست آور	که مخزن زر و گنج در غم نخواهد ماند
غنیمتی شمرای شمع وصل پروانه	که این معامله تا صبحدم نخواهد ماند
سروش عالم غنیمت بشارتی خوش و او	که بر در کرمش کس در غم نخواهد ماند
برین رواق زهر جلد نوشته اند بزر	که جز نکوئی اهل کرم نخواهد ماند
چه جامی شکر و شکایت نقش نیک بست	که کس همیشه گرفتار غم نخواهد ماند
سرود مجلس جمشید گفته اند این بود	که جام باده بیاور که جم نخواهد ماند
ز مهربانی جانان طمع مهر حافظ	که نقش مهر و نشان ستم نخواهد ماند
ز ابد خلوت نشین و شش بمنجانه شد	از سر بیان گذشت بر مهر پیان شد
منزل حافظ اکنون باز که کبریاست	دلبر و دلدار رفت جان بر جانانه شد
نفس برآمد و کار از تو بر نمی آید	فغان که سخت من از خواب بر نمی آید

<p>چنان بجزرت خاک در تومی میرم که آب زندگیم در نظر نمی آید</p> <p>ز بسکه شد دل حافط رسیده از همه کس کنون ز حلقه زلفت بدرستی آید</p> <p>نقد صوفی نه میباید و بغیش باشد خوش بود که محک تجربه آید بمیان ناز پرور و دهنم نبرد راه بدست نسبت رویت اگر با ماه و پروین دانه شماره از داستان عشق شور انگیز است ساقی می ده که با حکم ازل تدبیر است و آعظان کین جلوه در عراب میکنند مشکلی دارم ز دشمنان مجلس باز پرس ساقی مایه شباب بسیار غلغل قمری ارغماندرواست یک دور طل گر آن بجا فطره شب قدرست طی شد نامه بجز</p> <p>و فاحواهی جفاکش باش حافظ فان الريح وانحسر ان فی البحر</p> <p>عاشق زارم مرا با کفر و با ایمان چه کار از لب جانان نمی یابم نشان زندگی گشته عشقم را از شعله دوران چه غم قبله و محراب من را بروی دلدارت بس چونکه اندر هر دو عالم یار می باید مرا هر که از خود شب مجرور طریق عاشقی صورت مردان چه جای سیرت مردان گزین حافظ اگر عاشق دوستی دگر ره باز گو</p>	<p>امی بسا خرقة که شایسته آتش باشد تاسیه روی شود هر که در غمش باشد عاشقی شیوه زندان بلا کثر باشد صورت نادیده تشبیهی تخمین کرده آید آن حکایتها که از فرهاد و شیرین کرده اند قابل تخیل نبود آنچه تعیین کرده اند چون بخت میروند آن کار دیگر کنند توبه فرمایان چه اخو تو بکتر میکنند یکدو سناغ شراب ناب بسیار تاقل شیشه شراب بسیار گر گناه ست و گرنه ثواب بسیار سلام فیه حتی مطلع الفجر اما انت اوران شمس تا طلوع فجر</p> <p>تشنه دورم مرا با وصل و با هجران چکار پس مرا ای جان من با جانان چکار مفلس عورم مرا باز مرده دیوان چکار این دل شوریده را با این چه و با آن چکار با بهشت و دوزخ و با حور با غلمان چکار از غم و دروش چه آگاهی با درمان چکار مرد عاشق پیشه را با صورت ایوان چکار عاشق یارم مرا با کفر و با ایمان چکار</p>	<p>عاشق زارم مرا با کفر و با ایمان چه کار از لب جانان نمی یابم نشان زندگی گشته عشقم را از شعله دوران چه غم قبله و محراب من را بروی دلدارت بس چونکه اندر هر دو عالم یار می باید مرا هر که از خود شب مجرور طریق عاشقی صورت مردان چه جای سیرت مردان گزین حافظ اگر عاشق دوستی دگر ره باز گو</p>
--	---	---

مستم از باد و شبانه ہنوز می کشی و بغیرہ سے گوسے نراں مست و غمخیزہ جہادو نازنینا ز عشق تو بالہ در دیا سے عشق می طلبے	ساقی ما زلفت خانہ ہنوز تو بہ کردی ز عشق یانہ ہنوز میزند تیر بر نشانہ ہنوز عالمے تو بہ کرد و مانہ ہنوز جہان بیاوردہ در میانہ ہنوز
---	--

حافظ خستہ در میان نامہ

سکنت یار زو کرانہ ہنوز

مژہ است خنجر بلاست ہنوز رو سے بنما کہ آفتاب رخت حافظ از شکیب رفتہ مجو در عشق کشیدہ ام کہ میرس گشتہ ام در جہان و آخر کار آنچنان در ہوا می خاک و ریش سے تو در کلبہ گدا فی خویش من بگوش خود از دہانش دوش سوی من لب چہ می گزی کہ ماگوے	فتنہ بانازت آشناست ہنوز روز بازار شوق ماست ہنوز چون ترا عشق در قفاست ہنوز ز ہر ہجری شیدہ ام کہ میرس دلبری برگزیدہ ام کہ میرس میر و آب دیدہ ام کہ میرس رنجہاے کشیدہ ام کہ میرس سخنانے شنیدہ ام کہ میرس لب لعل گزیدہ ام کہ میرس
--	---

ہمچو حافظ غیب در رہ عشق

بمقامی رسیدہ ام کہ میرس

بدور لالہ قح کیرو بی ریامی باش نہ گویمت کہ ہمہ سال می پستی کن گرت ہواست کہ چون جہم نسیب بری چو پیر سالک عشقت ہی حوالہ کند چو غنچہ گر چہ فرو لبلی ست کار جہان	بہوے گل نفسے ہمد صبا می باش سہ ماہ می خور و نہ ماہ پار صبا می باش بیا و ہمد جام جہان نامی باش بنوش و نشتر حمت خدامی باش تو ہمچو باد بہاری گرہ کشامی باش
--	---

مرید طاعت بیگانگان مشو حافظ

وے معاشر زندان آشنا می باش

چانه و رپی غم و یار خود باشم	چانه خاک کف پای یار خود باشم
همیشه پیشه من عاشقی و رندی بود	در بگو شمع و مشغول کار خود باشم
بود که لطف ازل همچون شود حافظ	
و گرنه تا بابد شرمسار خود باشم	
عاشاک من بهو هم گل ترک می کنم	من لاف عقل منیرم این کار کی کنم
از نامه سیاه تر سم که روز حشر	با فیض لطف او صد ازین بیه طلی کنم
خاک مرا چه در ازل از می رشته اند	باید عی بگو که چرا ترک وی کنم
این جان عاریت که سپاه خط سپرد و دست	
روزی خورش بیستم تسلیم وی کنم	
خیز تا از در میخانه کشادی طلبیم	بر در و دست نشینم و مرا وی طلبیم
زاد راه حرم دوست ندایم بگر	بگدا می زور میکده را وی طلبیم
لذت دل و غمت بزل ما با حرام	اگر از جور غم عشق تو داد طلبیم
بر در مدرسه تا چند نشینی حافظ	
خیز تا از در میخانه کشادی طلبیم	
در خرابات معان نور خدامی بنیم	وین عجب بین که چه نوری کجایم بنیم
کیست در دشتی لای میکده یار کی بنیم	قبایه حاجت و محراب دعایم بنیم
سوز دل اشک روان آه سخنانک	این همه از اثر لطف شما می بنیم
دوستان عیب نظر بازی حافظ بکنید	
که من او را از محبان خدامی بنیم	
زلف بر بادنده تاته دپی بر بادوم	ناز بنیاد مکن تا نکنی بنیادوم
رنج بر افروز که قاریغ کنی از برگ کلم	قد بر افراز که از سرو کنی آزادوم
زلف را حلقه مکن تا نکنی ورندم	چهره را آب مده تا ندپی بر بادوم
شهره غم نشو تا نهم سرور کوه	شور شیرین منما تا نکنی فرادوم
حافظ از جور تو عاقتا که بنالد روزی	
من از آن روز که در بنیاد تو ام آزادوم	

فاش میگویم و از گفته خود دل شادوم من ملک بودم و فردوس برین جایم بود نیست بر لوح دلم جز الفت قامت یار کو کب بخت مرا هیچ منجم نشناخت	بند بخت و از هر دو جهان آزادوم آدم آورد و درین دیر خراسب آبادوم چشم حرم دگر یاد نداو استاوم یارب از ماور کیتی بچه طالع زادوم
پاک کن چهره حافظا پسر زلفت ز اشک ورنه این سبیل و مادوم بکند بنیادوم	
ما سرخو شان مست دل از دست داده ایم اسی گل تو دوش جام صبوحی کشیده پیر معان ز توبه من گر ملول شد	هم از عشق و هم نفس جام و بادیه ایم ما آن شقایقیم که باو غ زاده ایم گو بادیه صاف کن که بعد از ایتاده ایم
گفتی که حافظا این همه تک و خیال چیست نقشی غلط مبین که همان لوح ساده ایم	
ما برین بختی خست و جباه آمده ایم لنگر حلم تو اسی بستی تو فین کجاست آبرو میرود ای ابر خطا پوش بهار	از بد حادثه اینجا به پناه آمده ایم که درین بحر کرم غرق گناه آمده ایم که بدیوان عمل نامه سیاه آمده ایم
حافظا این خرقة پشمینه بیند از که ما از پی قافله با آتش دآه آمده ایم	
ما زیاران چشم یاری داشتیم خود غلط بود آنچه ما پنداشتیم	
گفت خود دادی بجا دل حافظا ما محفل برکے نہ گماشتیم	
من ترک عشق بازی و ساغر نمی کنم باغ بهشت و سایه طوبی و قصر حور تلفیق در سابل نظر بایا شایسته هرگز نمی شود ز سر خود و خبر مرا شیخ بطر گفت حرامست می مخور این تقویم پس است که چون ابدان شمر	صد بار توبه کردم و دیگر نمی کنم با خاک کوی دوست برابر نمی کنم کردم اشارت و مکرر نمی کنم تا در میان میکده سر بر نمی کنم گفتم لگو که گوش بهر خبر نمی کنم ناز و کرشمه بر سر منبر نمی کنم

حافظ جناب پیرمعان بامن دعاست من ترک خاکبوسی این در نمی کنم	
هر چند پیر خسته دل و ناتوان شدم شکر خدا که هر چه طلب کردم از خدا آنروز بر دلم در معنی کشاود شد	هر که که یاد و روے تو کردم جوان شدم بر منتهاے مطالب خود کامران شدم کز ساکنان در که پیرمعان شدم
دو شتم نوید داد و بشارت که حافظا باز آ که من بعفو گناهیتم ضمان شدم	
ویدار شد میسر و بوس و کنار هم زاهد بود که طالع اگر طالع نیست ما عیب کس بر ندی وستی نمی کنم	از بخت شکر دارم و از روزگار هم حاجم بدست باشد و زلف نگار هم لعل تیان خوش است و می خوشگوار هم
حافظ که در شمار تو چندین کمر فشاند میش کف تو شد خجل و شرمسار هم	
بارها گفته ام و بار و گرمی گویم در پس آئینه طوطی صفت داشته اند دوستان عیب من بیدل و حیران خنده و گریه عشاق ز جایی در گریست	که من دل شده این ره نه بخود می گویم آنچه استاد ازل گفت بگو می گویم گوهری دارم و صاحب نظری می گویم می سرایم شب و وقت سحر می گویم
و اعظم گفت که حافظ در میخانه میبوس گو مکن عیب که من شک ختم می گویم	
باز آ می ساقیا که هوا خواه خدمتم هر چند غرق بحر گناهیم ریشش جبت عیبم مکن بر ندی و بدنامی امی حکیم می خور که عاشقی نه یکبست و اختیار دریا و کوه در ره و من خسته و ضعیف دورم بصورت از در دولت ساری دوست حافظا پیش چشم تو خوابد پیر و جان	مشتاق بندگی و دعا گوی دولتم تا آشنای عشق شدم ز اهل رحمت کاین بود سر نوشت زایوان فطرت این مویت رسید ز دیوان قسمتم امی خضر فی حجبته مدد کن بهمت لیکن بجان و دل ز مقیمان خفتم در این خیال اربید بد عمر ملتئم

<p>آنکه پامال جفا کرد چو خاک را هم من نه آنم که بچور از تو بنالم حاشا بیستادم در حرم کیسوی تو امیدوران پیر میخانه سحر جام همان بنم داد بامن آه نشین خیز سو میکده آه</p>	<p>خاک می بوسم و عذر قدش میجوایم چاکر مقتقد و بنده دولت خواهم آن مبادا که کند دست طلبت تمام واندران آیند از حسن تو کردا گاهم تا بر بنی که دران حلقه چه صاحب جام</p>
<p>مست بگذشتی و از حافظت اندیشه نبود آه اگر دامن حسن تو بگیرد آه</p>	
<p>بغزم تو به سحر گفتم استخاره کنم سخن درست بگویم بختی تو آنم دید اگر که بزبانم حدیث تو به رود مرا که نیست ره و رسم لقمه پر پیروی گدا می میکده ام لیک وقت مستی نه قاضیم نه مدرس نه محتسب نه فقیه</p>	<p>بهار تو به شکن میرسد چه چاره کنم که می خورند حریفان من نظاره کنم ز بی طهارتی آنرا بمی غار ه کنم همان به است که میخانه را احباره کنم که ناز بر فلک و حکم پرستاره کنم مرا چه سود که منع نثر انجواره کنم</p>
<p>زباده خوردن پنهان ملول است حافظا بیانک بر بطا و نه رازش آشکارا کنم</p>	
<p>بیاناکل بر افشانیم می در سنا اندازیم اگر غم لشکر انگیزد که خون عاشقان یزد</p>	<p>فلک راستقت بشکافیم و طرح دیگر اندازیم من و ساقی بهم سازیم بنیادش بر اندازیم</p>
<p>سخندان و خوش خوانی نمی ورزند در شیراز بیا حافظا که ما خود را بملک دیگر اندازیم</p>	
<p>تا سایه مبارکت افتاد بر سرم شد سالها که از سرم بخت رفته بود بیدار در زمانه ندیدت کس مرا در دهر اطاعت اند و واکه من</p>	<p>دولت غلام من شد و اقبال حاکم از دولت وصال تو باز آمد از دم در خواب اگر خیال تو گشتی مصوم بی دوست خسته خاطر و بادوست خوشتر</p>
<p>هر کس غلام شاهی و مملوک صاجه است حافظا بکینه بنده سلطان کشورم</p>	

این چه شورست که در دور قمر می بینم هر کسی روزی می طلبد از ایام البهان را همه شربت نگار با وفات اسپ تازی شده بخوج بریریا پان دختران را همه جنگ ست و جلد با باد پیش رخسار نه برادر به برادر دارد	همه آفاق پر از فتنه و شر می بینم مشکل آنست که هر روز تبری بینم قوت دانا همه از خون جگر می بینم طوق زرین همه در گردن خرمی بینم پسران را همه بدخواه پدر می بینم هیچ شفقت نه پدر را به پسر می بینم
پند حافظ بشنو خواه بر و نیکی کن زانکه این پند به از دُر و گهر می بینم	
شراب لعل کش و روی نه چندان بین بزیردلق ملمع کسند ما دارند بخرمن دو جهان سرفرو نمی آرند اسیر عشق شدن چاره خلاص نیست	خلاف مذہب آنان جمال انیان بین دراز دشتی این کوته آستیان بین دماغ کبر که ایاں خوشه چنیان بین ضمیر عاقبت اندیش پیش بنیان بین
غبار خاطر حافظ بر د صیقل عشق صفای نیت پاکان و پاک دنیان بین	
صبح ست ساقیا قدحی پر شراب کن زان پیشتر که عالم فانی شود خراب مامر و زید و توبه و طامات نیستیم	دور فلک و رنگ ندارد شباب کن مار از جام باده گلگون خراب کن بابا بجام باده صافی خطاب کن
کار ثواب باده پرستی ست حافظا بر خیز و روزه عزم بکار ثواب کن	
کرشمه کن و بازار ساحری شکن بیاد ده سه و دستار عالمی یعنی	بنمزد رونق بازار سامری شکن کلاه گوشه بآئین دلیری شکن
چو عند لب فصاحت فروش شد حافظا تور و نقش بسجین گفتن در می بشکن	
امی آفتاب آینه دار جمال تو صحن مرای دیده بستم ولی چه سود	شک سیاه مجمره گردان خال تو کاین گوشه نیت در خوی خال تو

<p>مطبوع تر ز روی تو صیقل نه بست بر خاست بوی گل ز درشتی و راس در صدر خواجه عرض که امین جفا کنم</p>	<p>طرا نویس ابر و سکین مثال تو ای نو بهار مال بفرخنده فال تو شرح نیاز مندی دل یا ملال تو</p>
<p>حافظ درین کند سر سر کشان بسی است سودا س کج منیر که نباشد محال تو</p>	
<p>بجان پر خرابات و حق صحبت او بهشت اگر چه نه جای گناه کار است چراغ صاعقه آن شراب و شن باد بیار باده که دو شمع سر و ش عالم غیب مکن چشم حقارت نگاه بر من است</p>	<p>که نیست در سر من جز هوای خدمت او بیار باده که مستظهرم بر حمت او که ز درخمن من آتش محبت او نوید داد که عامست فیض حمت او که نیست معصیت و نه بدی مشیت او</p>
<p>دام خرقة حافظ بباده در گردست مگر ز خاک خرابات بود فطرت او</p>	
<p>ای پیکرستان خیر یار ما بگو پر چین چو می شد آن سر زلفین شکبار گر دیگرست بران در دولت گذشت بر این فقیر نامه آن محتشم بخوان</p>	<p>احوال کل ریلیل و ستان سرا بگو با ناسر چه داشت ز بهر خدا بگو بعد از ادا دای خدمت و عرض عباد با این گدا حکایت آن بادشا بگو</p>
<p>حافظ گرت بجایس او راه میدهند می نوش و ترک زرق برای خدا بگو</p>	
<p>از من جدا شو که تو ام نور دیده منعم کنی ز عشق و می ای مفتی زمان چشم بد از تو دور که در طرز دیری</p>	<p>آرام جان و مونس قلب ریده معذور دارمست که تو او را ندیده خط بر جمال یوسف کفنان کشیده</p>
<p>زین سر زنش که کرد ترا دوست حافظا پیش از گلیم خویش مگر پاکشیده</p>	
<p>ای که با سلسله زلف و نا آمده آب و آتش بهم تنجیه از لب لعل</p>	<p>فرصتت باد که دیوانه نواز آمده چشم بد دور که خود شعبده باز آمده</p>

<p>ای پنجر بکوشش که صاحب خبر شوی دست از من و جو چومزدان رده بشو گر نور عشق حق بدل و جانت افوتد از پایی تا سرت همه نور خدا شود بنیاد هستی تو چو زیر و زبر شود</p>	<p>تا راه بین نباشی کی راه بر شوی تا کیمیای عشق بیابی و زرشوی با نمد که آفتاب فلک خوشتر شوی در راه ذوالجلال چو پی پادشاه شوی در دل مدار هیچ که زیر و زبر شوی</p>
<p>گر در سرت هوای وصال است حافظا باید که خاک در که اہل بھر شود</p>	
<p>ای بادشہ خوبان داد از غم تہائی ای درو تو ام درمان و دستر ناگاہی مشاقی و مہجوری دور از تو چنانم کرد تو دینی و خود رانی در عالم زندگیست</p>	<p>دل بے تو بجان آمد وقت کہ بانا ومی یاد تو ام منس در گوشہ تنہائی کز دست نخواہد شد پایان شکیبائی کفرست درین مذہب خود بینی و خود را</p>
<p>حافظ شب ہجران شد بوی خوش یار آمد شادیت مبارک باد اسی عاشق شیدائی</p>	
<p>ای درخ تو پیدا انوار بادشاہی کلک تو بارک اللہ در ملک کشاہ بر اہرمن نہ تا بد انوار اسم عظم در شمت سایمان بر کس کہ شک نماید عمر بیت بادشاہا کز می تہی ستیہم ای عنقر تو مخلوق از کیمیاء غرت جائی کہ برق عصیان بر آویم صفی</p>	<p>در فکریت تو نہیان صد حکمت الہی صد چشمہ آب حیوان از قطرہ سیاہی ملک آن تست و عاتم فرماہر انجہ خواہی بر عقل و دانش او خند مرغ و ماہ اینک ز بندہ دعویٰ و محتسب گواہی ومی دولت تو ایمین از خدمت شاہی مارا چگونہ زبید دعویٰ بگیناہی</p>
<p>حافظ چو دوست از تو کہ گاہ می برد نام رنجش ز سخت نما باز آ بعدر خواہے</p>	
<p>ای دل تان بر کہ خراب زمی کلون در رہ منزل لیلی کہ خطر با ست بجان ساعہ نوش کن و جرعه بر افلاک نشان</p>	<p>لی زنا و گنج بعد شمت قارون باشی شرط اول قدم آنست کہ مجنون باشی تا بچند از غم ایام جگر خون باشی</p>

	حافظ از فقر مکن ناله که گر شعر اینست بہج خوشدل ز پندت کہ تو مخزون بلشت	
	اسباب جمع داری و کاری نمیکنی بازی چنین بدست و شکاری نمیکنی	اسی دل بکسی عشق گذاری نمیکنی چو گان گام در کف و گوی نمیرنے
	حافظ برو کہ بندگی بارگاہ دوست گر جلدی کنند تو بارے نمی کنے	
	آب خضر نوش لبانت کنایتے شرح جمال حور ز رویت روایتی ہر سطر سے از خیال تو وز رحمت آتی	اسی قصہ بہشت ز کویت حکایتے انفاس عیسی از لب لعلات لطیفہ ہر پارہ از دل من و از غصہ قصہ
	دانی ماد حافظ ازین آہ و ناله چیت از تو کہ شمع و ز خسرو عنایتے	
	گر ترا عشق نیست نقد و رے رو کہ تو مست آب انگوری	اسی کہ دائم بخویش مغوری مستی عشق نیست در سر تو
	بگزر از تنگ و نام خود حافظ ساغر سے طلب کہ مخمورے	
	دین دفتر بمعنی غرق می ناب او در کنج خراباتی افتادہ خراب او کاین قصہ اگر گویم با جک رہا با او	این خرقہ کہ من دارم در رہن شمر با او چون عمر تہہ کر دم چندان کہ نگہ کرد من حال دل زاید با خلق نخواہم گفت
	چون پیر شدی حافظ از میکہ بیرون و زندگی و ہوسناکی در عہد شباب اولے	
	گفت باز آسے کہ دیرینہ این درگاہ با ادب باش کہ از سر خدا آگاہی کمترین ملک تو از ماہ بود ناماہی ظلمات ست ترس از خطر گمراہی	سجود با تفت بیجا نہ بدو تنہا سے با کہ ایان در میکہ اسی سالک اگر ت سلطنت فقر بہ بخشند اسی قطع این مرحلہ بے ہمراہی خضر مکن
	حافظ خام طبع ترے ازین قصہ مدار	

عملت چیست که مزدش دو جهان میجو است

جوهر انتخاب غزلیات از دیوان مغربے -

خورشید رخت چو گشت پیدا مهر رخ تو چو سایه انداخت دریا سے وجود موج زن شد این جمله چه بود عین آن موج هر چیز که هست عین کل ست اجزا چه بود مظا هر کل اسما چه بود خلور خورشید صحا چه بود زمین و امکان	ذرات دو کون شد هویدا زان سایه پدید گشت اشیا موجے نکلند سوئے صحر ا وان موج چه بود عین دریا پس گل چه بود سراسر اجزا اشیا چه بود ظلال اسما خورشید جمال ذات والا کانت کتاب حق تعالی
--	--

ای مغربی این حدیث بگذار
سر دو جهان مکن هویدا

سوامی طالب هر مطلب ست مطلب هنوز روز و شب از کائنات هیچ نبود	ورامی شرب بنهار است شرب که روز و مارح او بود و زلف شرب
--	---

نخست لوح دل از نقش کائنات بشوی
چو مغربیت اگر هست غم مکتب ما

بیج دانی که ما کیتم و شما بگذار از سایه زانکه خورشید ست سایه و آفتاب یک چیز اند ست یک عین این همه اعیان جمله نقش تعینات ویند بزاران هزار شکل غریب کثر ث نقش موج لوناگون انچه امواج خویش بحر ست	سایه آفتاب نور خدا انچه تو سایه خویش هر جا ست او واحد و کثیر نما یک مسمی ست این همه اسما هر چه هستند در زمین و سما می نماید بخوشتن خود را نیست الا بجنبش دریا گشته ظاهر بکسوت من و ما
---	--

بیاد و بجز با مشورتا کن این من و ما را	که تا دریا نمیگرددی ندانی سر دریا را
اگر امواج دریا را بجز دریا نمی بینی	یقین دانم که توانی مسمی بدن اسما را
ز کثرت سوختی حدت شوز و شدای گشت	ز راه وحدت و کثرت توانی نشان
الا ای مغربی جوئے اگر غنقائی مغرب را برون از مشرق و مغرب بنای جبت غنقارا	
ز رومی ذات بر افکن نقاب اسما را	نہان با سم ملن چہرہ مسمی را
اگر چہ سایہ غنقائی مغرب جہان	ولیک سایہ حجاب آمدت غنقارا
نقوش کثرت امواج ظاہر دریا	حجاب وحدت باطن شدت دریا را
ز مغرب بچو توئے ناخارخ زیبات نہان از وطن ای دوست روئے زیبارا	
ای صفات یکران تو طلسم گنج ذات	گنج ذات گشت مخفی و طلسمات صفات
ہست عالم سر نقش طلسم گنج تو	از طلسم نقش بر کز حل نکرد و مشکلات
ای صفات نقش بند کار گاہ ہر دو کون	سایہ نور صفات تست نقش کائنات
ظل نقش کائنات از نور تو دار و دار	گر چہ باشد اہنسا ط نور عین ممکنات
سایہ گریستی نماید لیک اندر اصل است	منیت را از بہت اگر شناختی یا بی بخت
ای دلت سرگشته و حیران لبان مغربے بی جہت را اگر بھی خواہی گذر کن از جہات	
ای نور تو مہر کون ذرات	ذات تو برون ز نفی و اثبات
اسما و صفات و کون ہر یک	در ذات تو بود محو بالذات
نہ اسم و نہ نعت بود آسخت	نہ رسم و نہ شکل و وضع ہیات
چون داشت طور از مظاہر	اسما و صفات را کمالات
موجود شدند بہر این کار	ارضین و عناصر و سموات
مصباح رخ ترا نگارا	کونین ز ہما جہ است و مشکات
مہر تو بمغربے عیان شد با آنکہ جہان از دست ذرات	

امی صفات حجاب چهره ذات		ذات پاکت ظهور بخش صفات
مغربی بے آنچه عالمش خوانند عکس رخسار تست در مرآت		
ای کائنات ذات ترا منظر صفات	تار وی دلفروز تو آهنگ جلوه کرد	ای پیش ایل دیده صفات تو عین
تا آفتاب حرق جمالت ظهور کرد	بم گنج و هم طلسمی هم جسم و هم روان	شد جلوه گاه روی تو مجموع کائنات
بم گنج و هم طلسمی هم جسم و هم روان	بم اسم و هم مسمی و هم ذات و هم صفات	ظاہر شدند حمده ذرات کائنات
هم مغربی و مشرق و هم مغربے و مهر هم عرش و فرش و هم فضا و هم جہات		
ای از دو جهان نهان عیان کیست	آن کس که بعد هزار صورت	ومی عین عیان پس این نهان کیست
گوئی که نهانم از دو عالم	گفتی که همیشه من خموشم	بهر لحظه همی شود عیان کیست
گفتی که ز جسم و جان بروم	پوشیده لباس جسم و جان کیست	پیدا شده در یگان یگان کیست
در دیده مغربے نهان شو از دیده او بین عیان کیست		
در هزاران جام گوناگون شرابی نیست	گر چه بر خیزد آب بحر و بشار	گر چه بسیارند انجم آفتابی نیست
ای که هستی تو آندر و دلبر را تقاب	بیت عالم ایکه می پریشانی نام او	کثرت اندر موج باشد لیکن آبی نیست
مغربی آمد حجاب روی جانان مغربے در گذر از خود چه شد آخر حجابی نیست		
چون یکی اصل جمله عدوت	چون ز یک جز یکی نشد ظاہر	جنش جمله سوی اصل خود است
با ملن بحر جملگی آب است	ظاہر بحر سر بسر زبد است	پس یکی بیش نیست آنچه صدف است

چون بدستی که حق هستی باطل نیستی	رومی حق را گیر و بگذران هر چه بطل است
نقطه توحید عین و جمع و ریاضی وجود	حاصل آنرا که بر خط عدالت و صفت
<p>حسیت دانی در میان جان جانان معجزه بر نرخ جامع خط موهم و صد فاضلت</p>	
دلی که آئینه رومی شاید ذات است	بدون ز عالم نفی و جهان اثبات است
محو که بر ورق کائنات نتوان یافت	علامت اثر آن که بی علامات است
کسی نخبست و نه جوید ز لوح هر دو جهان	نشان و نام کسی را که محو بالذات است
کسی که در دو جهان نشخ ذات هست و ذات	وجود یافتنش نوع از محالات است
مرا که عادت و رسم و رسوم نیست پدید	چه داند آنکه در راه و رسم و عادات است
مقام آنکه نباشد مقیم هیچ مقام	و را سی منزلت و رتبت و مقامات است
<p>وجود مغربی اندر فضا هستی او چو پیش بر تو انوار مهر و ذات است</p>	
هیچکس را چنین یاری که ما را نیست	کس ازین باد که ماستیم از و نیست
از پی بوی او از خوشستن باید برید	بی بریدن اینکه کس هرگز ندو پیوست
<p>هستی که مغربی را هست آن هستی اوست مغربی را اینکه از خود هیچ هستی نیست</p>	
حسن و سی هر بر پر و ز حسن و سی اوست	آب حسن در باهر سوره و ان از جوی اوست
که اهل نظر خسار جان بخش و است	قبلاً ارباب طاق خم ابروی اوست
تا بنود از وی طلب و را کسی طلب نشد	جست و جویی که بود ما ز جست و جویی اوست
<p>مغربی زان میکند میلی بگلش کاندرو هر که از رنگی و بوی هست رنگ بوی اوست</p>	
چون نخت را هر زمان حسن و جمالی دیگر است	لاجرم هر دم مرا با تو و صالی دیگر است
اینکه بر ساعت جمالی می نماید روی او	پیش از باب کمالات این کیلی دیگر است
گرچه عالم سر ز نقش مثال رومی اوست	لیکن او را هر زمان در دل مثالی دیگر است
هیچکس که در حال نیست خالی در جهان	لیکن این حال که با اوست خالی دیگر است

	گوش دل کشودہ توانی شنیدن اقبال	زانکہ ہر معنی سر اور مقال دیگر است
	مغربی را در نظر پیوستہ زبان برود روی	ہر طرف پدیری و ہر جانب بلالی دیگر است
	صفاور شوشنی کا ندرون خانہ ماست	ز عکس چہرہ آن دلبر گمانہ ماست جہان و ہر چہ در دست سرسبز محبت اگر زمان نبوت گذشت و دور رسل
	کلید مخزن اسرار مغربے دارد	چو مدتی ست کہ او خازن خزانہ ماست
	ہر آنکہ حضرت آنحضرت است مطلق است	محبت و ست بہ تحقیق عین محبوب است دوای درد و درون ایم از درون طلب نمونہ است ز دیوان ذکر حسنت ز حسن دوست کہ در کائنات پیوستہ
	مغربی ست کہ رویش مغرب ست نہان	کہ مغربی بخود از روی دوست محبوب است
	انچہ کفرست بر خلق بر مادیں ست	تلخ و ترش ہمہ عالم بر مایشین ست چشم حق بین بجز از حق نتواند دیدن کل تو حید نہ زوید ز زمینے کہ درو نست در جنت ارباب حقیقت جرح حق
	مغربی از توبت چین تو در جملہ صور	نست محبوب کہ اورا صفت تمکین ست
	آنکہ او دیدہ جان دل و نور بصیرت	ہر کجائی نگر م صورت او در نظر پی بد و بد کسی کز پی خود و واقعا تو بدین چشم کجا چہرہ معنی بینی
	مغربی علم تر و خشک ز دل برے خوان	دل کتابست کہ آن جامع ہر خشک و تر است

	<p>چو بحر نامتناهی است و ایما امواج و لم که ساحل و ریامی بجهت نهایت اوست علاج در و دلم غیر موج دریانیت</p>	<p>حجاب حدت دریاست کثرت امواج بود مدام با امواج بحر او محتاج چه طرفه در و که موجش بود و او علاج</p>	
	<p>هر آنچه مغربے از کائنات حاصل کرد بگرد بحر محیطش بیکز مان تاراج</p>		
	<p>چون عکس رخ دوست و آئینه عیان شد چون غم تماشا می جهان کرد خلوت هر نقش که او خواست بر آن نقش بر آمد هر کثرت خود گشت و از وحدت خود پدید جامی همه هم آمد و جامی بگی رسم</p>	<p>بر عکس رخ خویش نگارم مگر آن شد آمد تماشا می جهان عین جهان شد پوشیده همان نقش بر آن نقش عیان شد هم عین عین آمد و هم عین جهان شد جامی همه هم آمد و جامی همه جان شد</p>	
	<p>ای مغربی آن یار که بے نام و نشان بود از پرده بیرون آمد و با نام و نشان شد</p>		
	<p>پا ز حد خویش بیرون نمی باید نهاد هر که مادون حق آمد پیش آن دوین عشق و حسن و است آنجنون لیلی مظهر</p>	<p>اگر نهادی پیش ازین اکنون نمی باید نهاد نام حق را هیچ برادون نمی باید نهاد تهمتی بر لیلی و مجنون نمی باید نهاد</p>	
	<p>مغربی اسرار بحر بیکران خود پیش ازین از زبان موج با نامون نمی باید نهاد</p>		
	<p>دل هر دیده شد و دیده هر دل گردید قطع چونند خود و هر دو جهان کرد و لم با میدی که رسد موج از آن بحر بدل منزلی بزدل دیده من هیچ نیست ز قدرت سر و بستان آفریدند ز حسن موسی تو تابی عیان شد لب و دندان او را چون بدیدند چو عکس لعل و رخسارش نمودند</p>	<p>تا مراد دل و دیده ز تو حاصل گردید سالها تا که زمانی ز تو واصل گردید سالها ساکن آن بجهت و ساحل گردید ماه من گر چه بسی گرو منازل گردید ز رویت ماه تابان آفریدند از آن خورشید تابان آفریدند در و یا قوت و مرجان آفریدند بکیتی کفر و ایمان آفریدند</p>	

	برای سجد و بردن پیش رویش یکی را به طاعت خلق کردند چو حسن خوشتن را جلوه دادند برای عاشقان از هر چه داشت	جهانی را مسلمان آفریدند یکی را به عصیان آفریدند برای جلوه انسان آفریدند هزاران در دو در مان آفریدند
	چو خود خوردند باد و مغربے را چرا سر مست و حیران آفریدند	
	بی نقاب آن جمال نتوان دید رو می اورا بزللف و خال نتوان بچینالے از و شد م قانع آفتاب ست و زلال نهان	وز رخش جز مثال نتوان دید وید بے زلف و خال نتوان دید که اندو جز خیال نتوان دید زو بغیر از ظلال نتوان دید
	مغربی بیج چیز از ان عفت بجز از پرو بال نتوان دید	
	دلے دارم کہ دروی غم نگنجد درین خلوت یخ و مساز ناید حدیث بیش و کم اینجا تا کن چنان پرگشت گوش از نعمت دوست	چه جاسے غم کہ شادی هم نگنجد درین مجلس بجز نهم هم نگنجد کہ اینجا وصف بیش و کم نگنجد کہ دروی بانگ زیر و بم نگنجد
	زبان اسی مغربی درکش ز گفتار مگو چیرے کہ در عالم نگنجد	
	ز دریا موج کوناگون برآمد چون این دریای چون موج ز شد ازین دریا بدین امواج هر دم کسی در خلوت لینے فروشد بمعنی بیج دیگر کون نگر دید	زیچونی برنگ چون برآمد حباب آسار و گردون برآمد هزاران گوهر مکنون برآمد کسی در صورت مجنون برآمد بعصورت گرچه دیگر کون برآمد
	چو شعر مغربے در هر لباسے بغایت دلبر و موزون برآمد	

رخت ہر دم چاہے می نماید	ز حسن خود مناسے می نماید
جمالت را کمال است بسپار	از آن ہر دم کماے می نماید
تجلی میکند ہر نقطہ بر دل	دلہ را ہر نقطہ چاہے می نماید
مرا ہر روزہ از ذرات عالم	بنور او و صلاے می نماید
<p>بچشم مغربے غیرے محال است کے گوید محالے سے نماید</p>	
از سواد الوجہ فی الدارین اگر داری خبر	چشم بکشا و جمال کفر و فقر مانگہ
از سواد اینچنین کفر مجازی مردوا	سوی دار الملک آن کفر حقیقی کن
کفر باطن حق مطلق را بخود پوشید	با چنین کفری ز کفر ما کجایابی خبر
حق بحق پوشیدہ کردی و آہی کاوشہ	چون شوی کافر ایمان نمانی بی خبر
<p>کفر و ایمان چون حجاب راہ حق اندای ہر روبان مغربی از کفر و ایمان در گذر</p>	
یار ما ہر ساعت آید بی بازار و گر	تا بو و حسن و جلالش از دیدار و گر
کسوت دیگر پوشد جلوہ دیگر و دگر	منظر دیگر نماید بہر خطارے و گر
کار او عشق است با خود عشقبازی	نیتش خیر عشق با خود با حق بازی و گر
<p>از زبان جملہ ذرات عالم مغربی میکند بر مہر ویش تازہ اوارے و گر</p>	
اندر آمد ز در خلوت دل یار سحر	گفت کس را مکن از آمدنم ہیچ خبر
گفتش کے ز تو یا ہم خبری گفت اندم	کہ نماند ز تو در ہر دو جہان ہیچ اثر
گفتش ہیچ توان در تو نظر کرد و	گفت آری چو شود جملہ ذات تو نظر
گفتش ہیچ توان در تو رسیدن بقا	در من آنکس سید کو کند از خویش گذر
گفتش ہیچ ترا در دو جہان بہت مثال	گفت در صورت معنی ست زمانی نہر
گفتش من چہ ام و تو چہ و عالم بہت	گفت من از ام و تو عمرو کون شجر
گفتش دیدہ من تاب جمالت دارد	گفت دار و چو شوم چشم ترا نور بصر
روسی من بہر تجلی طلب منظر پاک	نیست بہتر بجان پاک ترا ز تو منظر

	گفتش مغربیت در خور اگر هست بگو گفت اوروس مرا هست بوجبه و زخور	
	وسی خطا بر هر باطن می باطن بر ظاهر استار جلال تو در دیده هر کافر	ای آخر بر اول و سی اول بر آخر انوار جمال تو در دیده هر مومن
	بر مغربی آن ساقی چون ریخت می باقی شد فانی و شد باقی شد غائب شد حاضر	
	از آنکه یار کند جلوه در اول والا بصا صفای چهره او دید با وجود غبار	تخت دیده طلب کن پس انگهی بد ترا که دیده بود پیر غبار تو آن
	جمال حسن ترا صد هزار زینب افزو از آنکه حسن ترا مغربی ست آئینه دار	
	گر چه بر ساعت نماید خویش اور بر لب تو از برای منی و من از برای تو ام که من بذات و صفت و مبهم غذای تو ام از آنکه آئینه روی جان تو ای تو ام مرا همین بحقیقت که من لقای تو ام چرا که منظر جام جهان نمای تو ام مرا دوست ز من ز آنکه بنمای تو ام	نیست پنهان حق ز چشم مرد جان شناس اگر چه بادشاه عالم گداس تو ام جهان بذات و صفت و مبهم غذای تو ام نظر بجانب من کن که روی خود بینی لقای خویش گرت آرزو کند دیدن مرا آنکه که ز من ظاهرست جمله جهان تو بی وساطت من به بحق کجایابی
	لبوش بوش جهان دوش مغربی سلیفت مرا شناس که من منظر غذای تو ام	
	ما منظر جمله صفا تیم هم معنی جمله ممکن تیم بیرون ز جهات و در جهات تیم محبوس و نحیف را بنجاتیم چون چه رخ اگر چه بی ثباتیم از جمله صفات از پی آنات گشتیم	ما جام جهان نمای ذاتیم هم صورت واجب الوجودیم بر تر ز مکان و دور مکانیم بیار و ضعیف را شفا تیم چون قطب ز جایی خود بنشینیم تا مهر تو دیدیم ز ذرات گشتیم

چون جمله جهان منظر آیات وجود اند با ما سخن کشف و کرامات مگویند ای شیخ اگر جمله کمالات تو اینست از کعبه و تبحانه و زمار و چلیپا اینها بحقیقت همه آفات طریق اند	اندر طلب از منظر آیات گذشتیم چون ما ز سر کشف و کرامات گذشتیم خوش باش که زین جمله کمالات گذشتیم وز میاید و کوی خرابات گذشتیم المنه الله که ز آفات گذشتیم
ما از پی آنم که بود مشرق انوار از مغربی و کوب و شکات گذشتیم	
ما از میان خلق کناری گرفته ایم و امن نخست از همه عالم فشانده ایم سرگشته گشته ایم چو پر کار سالها	اندر کنار خویش نگاری گرفته ایم و آنکه بصدق دهن یاری گرفته ایم تا بر مثال نقطه قراری گرفته ایم
با آنکه هیچ کار نیاید ز مغرب اورا بیارسی از پی کاری گرفته ایم	
معنی حسن تو در صورت جان می بینم و فقر حسن بتان را بنظر می آیم	عکس خسار تو در جام جهان می بینم از تو در هر ورقی نام و نشان می بینم
مغربی از من تو در لذر و درخ و دین چند گوئی که ترا در گران می بینم	
ما از ازل بخانه خمار آمدیم در خلوت عدم می هستی ز جام دوست ناگاه حلقه ز دسر زلفش بگرد ما کاری بغیر عشق نداریم در جهان بودیم یک وجود و لیکن در یحییان	در دمی کشان میگذر یار آمدیم که دیم نوش مست ببازار آمدیم ما در میان حلقه گرفتار آمدیم عشقست کار ما و درین کار آمدیم بسیار در منظار بسیار آمدیم
از یار مغربی سخن در ازل شنود ما جمله زان حدیث بگفتار آمدیم	
منکه در صورت خوابان همه می بینم نیت در دیده من هیچ قنابل نیست	تو نگوئی که من آن روی نکویی بینم تو قفا می نگری من همه می بینم

ہر کجاشی نگر و دیدہ دروئی نگر و توزیکے نظری کن و من از ہمہ سو گاہ با جملہ و گہ جملہ از و سید انم	ہر چہ بینیم از و جملہ با و می بینم توزیکے مویش از ہمہ سوے بینم گاہ او جملہ و گہ جملہ از و می بینم
مغربی تنگہ تو اش می طلبی در خلوت من عیان بر سر هر کویہ و کوے بینم	
ہر سو کہ دویدیم ہمہ سوی تو دیدیم ہر قبلہ کہ بگزید دل از ہر عبادت روسی ہمہ خوبان جہان را تماشا در ظاہر و باطن بجز و حقیقت	ہر جا کہ رسیدیم سر کوی تو دیدیم آن قبلہ دل از ہم ابروی تو دیدیم و دیدیم و سہ آئینہ روی تو دیدیم خلق دو جہان را ہمہ روی تو دیدیم
از مغربے احوال ہر سید کہ اورا سودا زوہ طرہ ہندو سے تو دیدیم	
منم کہ روی ترا بی حجاب می بینم ندامت از چہ سبب تشنام چو من خوا منم کہ برب دریا می بے نہایت او مرا ہیچ کتابے بکن حوالہ دگر	منم کہ بی شب و روز آفتاب می بینم بذات و لغت و صفت عین آب می بینم مثال ہر دو جہان چون جاب می بینم کہ من حقیقت خود را کتاب می بینم
چہ بادہ خورد دل مغربی کہ من اورا لسان نرگس مست خراب می بینم	
اسی تو مخفی در ظہور خویشتم باد و عالم بے دو عالم دہکسا چون شعوری یافت از آیات ذات گفتمش خواہم کہ بینم مرا انی را نیت گفتمش با تو نشستم آرزو دار دلم گفتمش بے پردہ با تو گر سخن گویم رود گامائے و گہ شائے تو ہر زمان کسوت و گر پوشے	وہی رخت پنهان بنور خویشتم عشق بازی در حضور خویشتم گشت عاشق بر شعور خویشتم گفت خواہی کہ مرا بینی برو خود را بین گفت اگر این آرزو باشد ترا با خویشتم گفت در پردہ و نہایت گفت با ما پیشتم می ندامت من چہ اسے تو لباس سس و گر بر اسے تو

<p>خود بخود آمدی خدائی تو می ندانم که از کجائی تو ز دریائی و دریایر اندانے عجب آنست صحرایر اندانے اگر چه هیچ اشیا ر اندانے نور جمله اسماء ر اندانے</p>	<p>همچو کس مرترا نیا و دوست دانت کز جهان کز لیکن تو آزمانی و مار اندانی اگر دریایر اندانی این عجب نیست تو اشیا ئی و اشیا جملگی تو همه اسمای تو هستند ظاهر</p>
--	---

الا ای مغرب غنای مغرب
توئی با آنکه غنایر اندانے

<p>کسی دیگر نباشد تا تو باشی ز چشم خلق تا پیدا تو باشی منی شاید که خود بے ما تو باشی چو کل در جمله اجزا تو باشی که یا من باشم آنجا یا تو باشی</p>	<p>تو می خواهی که تا تنها تو باشی از آن پنهان کنی هر خطه مارا چو بی نیستی یک نسخه موجود ز جزوی گر بکلی باز گردی دوئی آنجا نمی گنج دروان شو</p>
---	--

بسان مغرب خود را راکن
بما بگذار خود را تا تو باشی

جوهر انتخاب دیوان جناب شاه نیاز احمد صاحب قدس سره

<p>بی نیاز از ما و از پیدائی و اظهار ما ای بهارت بی تعلق از گل و از خار ما نام ما آنجا کجا بود و کجا آثار ما قطره باشد یا نمی آن بجر این نهان ما بی پروبال است آنجا طائر طیار ما سبکه است عالی را طلاق کم و بسیار ما کی سزایم قید ما در ذات بخت یا نیست درستی سازج کو بود و دریا ما کار ما عجز است آنکار و در مر...</p>	<p>ای غنی ذات تو از اقرار و از انکار ما نی بهارت هستی مانی خزانست نیستی کنز مخفی بود اندر غیب مطلق ذات تو هستیت خود بجز متواجبت ناپیدا کن کی سید شاهین فکر اندر هوا و ج تو نی یکی گنج در آنجا نی دوئی گفتن و نسبت نثر و تشبیهش نمودن نامتناهی اعتبارات و اضافاتی که آید بر زبان عین دراک است عاجز ماندن از ادراک</p>
---	--

الای...

حیرت اندر حیرت آمد حیرت اندر حیرت نگار میگردد زبان ابل عرفان	هست با حیرت ز تن پایی کار و بار ما ما عرفنا گفت اینجا سید ابرار ما
داده ام از ذات احدیت نشانت اسی نیاز چشم دل بکشا و نگر معنی اشعار ما	
اسی نهان در کنج غیب از دیده العباد خود نقاب و سی و ما نیم دیگر نیست گر بختا و دو دولت جام وحدت در در مقامی کونماید روی خود بی پرد در شناسائی چنان آید رخ زیبا و او رانی و مرآت و مرئی جللی یک است	نیست جز تو کس عیان در کوچه و بازار ما گر بر اندازد ز روش گم شود آثار ما دور گردد و اختلاف و این همه تکرار ما کی بماند دین و کفر و سی و زار ما تا بباید دیگر میدید هر لحظه بر اقطار ما عقل حیرت و نیست و نیست گری بار ما
هستیت ما ریت بر کنج جالش اسی نیاز کنج می آید بدست ارگشته گرد و مار ما	
خود تجلی کرده بر خود آن بت عباد بی تعین بود کنز مخفی اندر کنج غیب جلوه نوری نمود و نور احمد نام است	شاهد روی خود آمد یار گل خیار ما در تعین آمد آن گنجینه اسرار ما پس بود احمد احد از رو این گفتار ما
از تعین اول و وحدت بیانی کرده ام اسی نیاز آور بگوش این گوشت هوار ما	
پیشانی تجلی گلزاری کرده ام قیامت قاتسی بالابانی آفت جانی نگار بجای فرخی ابد فری عیش و پرواز جوانی نکته دانی طبع موزونی سخن جا آتش دل آتش سینه آتش دیده تاش	سر ایاد لکشی رنگین نگاری کرده ام بتی غارتگر دین سحر کاری کرده ام عجائب لرزانی طرفه یاری کرده ام سردیوان حسنی خوش شعاری کرده ام باین بر چای آتش کار و باری کرده ام
سرد سامانم از عجز و نیاز و خجور و خوشت بر و رناتوانی حال زاری کرده ام بیدا	
ایمان بستی خود و شهر پایی کرده ام بیدا	درون گردن من شمشیر کرده ام بیدا

شاهنشاهی قدیم و شهنشاهی بزرگ و عظیم

برای

بر افکنم نقاب ز رخ را کردم تعین	بزر بختی یکی اختیاری کرده ام پیدا
بصیدم ماسوی شایسته کی فرود آورم	باوج قدس بهر آشکاری کرده ام پیدا
مکان را لامکان را هم نشانه می نشانی	برون از چرخ دائر من باری کرده ام پیدا
شنا و ماندم ندر بحر جنت و جوی پای عمر	رسیدم خود باری کنایه کرده ام پیدا

شنا کردن درون بحر بحدی سخت مشکل بود

بازوی نیاز و عجز کاری کرده ام پیدا

امشب آنست که ز حلقه جهان بر دارم	نیر نور خدا کرد طلوع از بر ما
در شستبان جهان بهیمه شمع بحر	بی فروختست همه چارده با احترام
هوای سیر حل ویدن ندارم	چو بیل ذوق نالیدن ندارم
منهم پروانه و هم شمع و هم سوز	بگرد غیر گردیدن ندارم
گاه آسار دم بر اوج افلاک	ز جایی خویش جنبیدن ندارم
ز خورشیدم و ز خشان جمله ذرات	بخود حرف درخشیدن ندارم
بگرد خود همین گردم جو گردون	برون از خود حرامیدن ندارم
محیط عالم و مرکز نشستم	خطر از دست لغویدن ندارم

نیاز از من میسر این دم و گر هیچ

و مانع هیچ برسدن ندارم

ای طالبان ای طالبان من باشم با شما	هم جلوه کرد در دیده ما هم مضمر و کما تم
این دوری و مجوری ام از خودم و دنیا	در نسبت خود با شما دریا و موج آسایم
ثابت تر من از همه بآنکه اتیان کنند	بی آنکه استنا کنند از جمله مستناستم
بر عکس رسم این بان پرده می باشم عیان	چندان که بی پرده شوم در پرده ما انعام
هم صورت ناستم هم معنی لایه تم	پنهان تر از پنهان و هم پیا تر از پیداستم
که شیخ اندر خاتمه که رندم اندر سیکده	که سحر و سجاد هم گاهی می و میاستم
هم اول و آخر منم هم ظاهر و باطن منم	هم عالم دنیا منم هم نشئه عقباستم

گاهی نیاز ایمان من که بی نیازی شان من

ایرینا هر دو می زبید بمن هم بنده هم موکاستم

جوهر انتخاب کلام جناب سید امجد علی شاه صاحب تخلص به اصغر محمد امجد
حضرت الهی قابس سره

بیزم که مینواریان سست نشیند	که در آتشکده زهار خست نشیند
زعالی بهمان کیست فطرت فیض می یابد	که بر جوان فلک هرگز گشت نشیند
سزای عاشقان باشد سر خود را فدا کردن	بیزیر تیغ قاتل بولوس نشیند

عروج اهل حق باشد بهر نوسه ولی صغر
بهام دار چون منور گشت نشیند

شهید تیغ نگاه تو ولفکارانند	قتیل خنجر عشق تو بیقرارانند
زاشک چشم عیان گشت سر عشق بکار	وگر نه جان و دلم هر دو راز دارند
بین که بلبل و پروانه و دل عاشق	براه عشق رفیق هم اند و یارند
بفرقت تو نباشیم نا امید از وصل	که عاشقان تو هر دم امیدوارند
بخند مای گل و شمع هیچ نقصان نیست	اگر چه بلبل و پروانه سوگوارانند
بچشم کم منگر سوسه ما که در عالم	شهان مملکت عشق خاکسارانند
امید مراز ایشان مدار ای دل سز	که حمید ماه صبیان ستم شعارند
چه دور رحمت حق گر گذر کند اینجا	که اهل میکده یکسر گناهکارند
نشاط عید ز دیدار او بدل یابند	که طالبان رخ دوست روزه دارانند

منم که بنده اصغر مرا چه میدانست
که عاشقان گل روزه تو هزارانند

تا که از بهستی مبادید نشان خواهد بود	نور آن مهر پر زره عیان خواهد بود
رومی بنا که با قرار در ایدست کار	تا بکے حسن عیان تو نهان خواهد بود
بیکه آن چشم سیمت مرا اگر شود	خاک من کعبه زندان جهان خواهد بود
من اگر خاک شوم چشم دلم در صفت	سوی مهر رخ جانان نگران خواهد بود
چشم مستش نظری گر بجز ابات کن	ساغر بنچو دسه پیر معان خواهد بود
آن دل آئینه طلعت که بود مخورخت	منظر دیده صاحب نظران خواهد بود

بشنواز پرده دل نغمه وحدت اصغر

راز این ساز عیانست و عیان خواهد بود	
بجهان نیست غیر حق موجود	ذات او هست عماد و معبود
مشت خاک کے چہ داشت مرتبہ	خود باد م شد دست او مسجود
عاشقان راز دین و ہم دنیا	نیست جز ذات یار خود مقصود
عاشق خویش گشت و شیدا	تا جالش بد ہر جلوہ نمود
ہست امجد علی خدا موجود	
ہر زمین و زمان و کعبہ و دیر	
شور زنجیر چون بگوشش آمد	دل دیوانہ ام بگوشش آمد
شکر مند کہ در زمان بہار	در برم یار بادہ نوشش آمد
چون مریدان بصدق دل اصغر	
بر در پیر می فروشنش آمد	
دلہم پر سوز و شیدا آفریدند	برائے درد اور آفریدند
لب لعل تو دل راز نگہ داد	برائے مردہ عیسے آفریدند
بنادان زحمت و نیاز سد کم	مرا افسوس دانا آفریدند
دل عاشق بود با مہر و الفت	بتان را بے محابا آفریدند
دل امجد علی را حیف آمد	
برائے بید لہا آفریدند	
شدنی ہر چہ بہت خواہد شد	فکر دنیا و دین نباید کرد
عاشقان راست عاقبت با نخر	
بیچ شک اندرین نباید کرد	
شکوہ از بخت کنم باز ستمگار می د	طعنہ بر عشق زخم یا بوفاداری دل
خواب غفلت بجهان مایہ رنج است صغر	
ہست آسایش و این بیداری دل	
گر خندان و بہار سے بینم	جلوہ رنگ یار سے بینم
در رخ زشت و نیک اہل جہان	نور حق آشکار سے بینم

کعبہ و دیر را بوحده حق	خوب دارا قرار سے بینم
دل بحق چشم هر لبه بمان	طرف تر این بهار سے بینم
کعبہ و دیر را بدان اصغر	
خانه آن نگار سے بینم	
عاشقے چیت بقرار یسا	ز لیکن در امید واریسا
راستی در جهان بود اصغر	
مایه عیش رستگار یسا	
بین چشم دل خو که جهان همه است	بنور خویش بود اکبرم و جان همه است
شراب و ساقی و هم مست نشادمان همه است	جلین شکده و شیخ و روحوان همه است
کلی اطلعت و لی و کی بصورت هجر	زمان جوش گل و موسم خزان همه است
بین بید که دل منظر جمال و جلال	موسم دوزخ و بهار و فصل بهار همه است
شناسی و ست هوا الظاهر و هو الباطن	عیان نخلق و نهان جهان جان همه است
ز حسن و قبح مرن دم که اندرین عالم	شرار کلخن و هم رنگ گلستان همه است
ز فیض پیر عیان شد چنین بمن اصغر	
که در لباس تن پیر و نو جوان همه است	
حرف از دنان او چه تمنا کند که	از تن دل عطا چه تقاضا کند که
دل داد و ایم یکسر پیش گرفته ایم	بهر ازین برف چه سودا کند که
ز بخش نشان نجات شهیدان همی ده	کار از دهر را چه تماشا کند که
مجنون صفت بسیر یابان رسیده ایم	خود را ازین زیاده چه رسوا کند که
دل داد و ایم ببار و در جان مهید هم	خود را ازین زیاده چه شیدا کند که
از دور که کسی که ز دل با خبر بود	
امید علی بگو چه تقاضا کند که	
جو هر غزلها سه متفرقات	
چهره را حقیقه از آتش می سنانند	خبر از خویش نداری که چه پروختند
اسی لبان از تقوی که رسیدت باب	تا ز منزل عرق آلوده برون نهانند

بر سر کوه تو چند آنکه نظر کارکت
دولت حسن تو وقت است کند پایه کار

دل و دین است که بر یکدگر انداخته
کار مارا چه بوقت دگر انداخته

شعله را که از و طور نیزه ساز آید

در دل صائب خونین جگر انداخته

آدم تمامست و چهرانت کنم
عزم آن دارم که مهانت کنم
در تو افلاطون و لقمانی بعلم
علم بخشم تا که معلومت شود
گر تو ترک سر کنی مردانه و آ
بر تو کل همچو ابراهیم باش
گر یقین داعم که بر من عاشقی
ساقی مجلس شوم تا صبحدم
شمس تبریزی ببولانا گو
نه مرد نام دنی تکم نه باکس صلاح و حکم
نه از قوم خراباتم نه از اهل مناجاتم
چه تخفم من بنمیداتم که هم دانا و ناداتم
نه مستم من نه پیارم نه و خوابم نه بیدارم
زمین و آسمانم من و راجی هم و جانم من
ماتاج سرافراز همه خلق خدایم
گلای چو بلالیم و گله بدر میهم
مایم که از ما و منی هیچ نماندست
مایم که از سایه هستی بگذشتیم
سفلی ز هر سفلی منم علوی ز هر علوی منم
در بار من لا بهوت شد امر ازین بهوت
محمودم هر حاکم منم مظلومم هر ظالم منم

همچو زلف خود پریشانست کنم
جان و دل ای دست قربانت کنم
من بیک تعلیم نادانست کنم
از سر معلوم نادانست کنم
همچو اسمعیل قربانت کنم
آتش نمرود در یحیانت کنم
از جمال خولش حیرانت کنم
از شراب شوق مستانست کنم
واقف اسرار یزدانست کنم
نه دل شازم نه دل نکم نه ریسانم نه زبانشم
نه مرد زید و طاماتم برون از کف و ایام
چو ز این آن گذشته ام نه این انم نه آن ام
نه بایارم نه بی یایم نه حکیمم نه شادانم
نه اینم من نه آنم من نکودانم نکودانم
ما بادشاه مملکت هر دو سدانم
که شرق نمایم و که از غرب برانم
در عین بقایم و منور ز صفایم
ما سایه نخواهیم بهایم بهایم +
بنده ز هر بنده منم مولایم هر مولایم
کرسی من تحت التری از نه فلک بالاتم
حاکم منم ظالم منم بر هر صفت پیداستم

آنجاکه اتحاد با احدی می شد بی مدد من بنده سلطان جهان با نعم شوریده و شیدایم پوشیده و پیدایم هم علوی و هم سفلی هم غشی و هم بر هم نورم و نورانی هم ظلمت و ظلمانی هم نورشنشایم هم عاشق الله مولا بخدا وانی منصور شدی از	هم از اتحاد من بدم هم ذات کل انشیتم زا خدم که خوش دیدم شوریده و پیدایم اینجایم و آنجایم که اینم و که آنم هم جابل ان ظلام هم فاعل ارکانم هم ظاهر و هم باطن هم اینم و هم آنم هم طالب و هم صاحب هم عرفانم هم مرد و خدا اینم هم مرد خدا و انم
--	---

وله

قبله حاجات ما کوی خرابات آمده بت پستی گر گرفتار خودی نی چون پستی از فنا چون می توانم بزم و پیش راه پستی چون نیستی می توانم بستن نیستی باجم بستودانی انا الله چون کلیم از هر خست آیت حسن خود خواند جان مادر هر ورق	شایدومی رند را عین سباجات آمده در طریقت بخودی اصل عبادات آمده پس معنی نیستی عین کمالات آمده عاشقان را می پستی به طاعت آمده هر که بود بطور دل ز بهر سقیات آمده حال عارف بر تر از کشف و کرامات آمده
--	--

تا اسیری از خودی فانی و باقی شد بدوست

ساقی میخانه و پیر خرابات آمده

وله

نوبهارت جنون چاک گریبان مدد آند فصل بهارت جنونم گل کرد گرمی عشق ز بس در جگر آتش فروخت حاجم میناست بدست تو تغافل نام خد	آتش افتاد بجان جنش و امان مدد جوش ز خون بدلم نشتر نگران مدد تشنگی سوخت مرا ای لبانیاں مدد گشت مخموریم اسی ساقی مستان مدد
---	---

مضطرب ساخته بیدار تر از بخوری

خود دین فتوح جهان مرشد پاکان مدد

جوهر در مثنویات - از مثنوی مولا نادر دم

بشنو از نه چون حکایت بیکت

وز حد اینها شکایت می کند

گزنیستان تامل را بریده اند
 سینه خواهم شرحه شرحه از فراق
 هر که کو دور ماند از اصل خویش
 من بهر جمعیتی نالان شد م
 هر که از ظن خود شد یار من
 سر من از ناله من دور نیست
 تن ز جهان و جهان ز تن مستور نیست
 آتش است این بانگ ناگنی نیست باد
 آتش عشق است کاند رنے فتاد
 بند بگیل باشن آزاد اے پسر
 هر که را جامه ز عشقی چاک شد
 شا و باش اسی عشق خوش بود اے ما
 اسی دواے نخوت و ناموس ما
 جسم خاک از عشق بر افلاک شد
 جمله معشوق است و عاشق پرده
 اسی کمینہ بخشش ملک جهان
 اسی همیشه حاجت ما را پناه
 از خدا جویم تو فیق ادب
 از ادب پر نور گشت است این فلک
 بی ادب تنهانه خود را کرد بد
 بد گمانی کردن و حرص آورد
 هر چه بر تو آید از ظلمات و غم
 هر که گستاخی کند در راه دوست
 بزرگ تاختی کسوف آفتاب
 اسی نقای تو جواب بر سوال

از نفیرم مردوز نالیده اند
 تا بگویم شرح درد اشتیاق
 باز جوید روزگار وصل خویش
 جفت خوش حالان و بد حالان
 از درون من بخت اسرار من
 لیک چشم و گوش را آن نور نیست
 لیک کس را دید جان و ستور نیست
 هر که این آتش ندارد و نیست باد
 جوشش عشق است کاند رنے فتاد
 چند باشی بند سیم و بند زر
 اوز حرص و عیب کلی پاک شد
 اسی طبیب جمله علتهاے ما
 اسی تو افلاطون و جالینوس ما
 کوه در رقص آمد و چالاک شد
 زنده معشوق است و عاشق مرده
 من چه گویم چون تو میدانی نهان
 بار دیگر خود غلط کردیم راه
 بی ادب محروم ماند از لطف رب
 و از ادب محروم و پاک آمد ملک
 بلکه آتش در همه آفاق زد
 کفر باشد پیش خوان مترے
 آن زیبایی کی و گستاخیت هم
 رهن مردان شد و نامرداوست
 شد غراز یله زجرات و دیاب
 مشکل از تو حل شد بی نیاز

برون بادشاه آن طبیب را

عاشقی پیدا است از زاری دل	نیت بیماری چو بیماری دل
علت عاشق ز علتها جداست	عشق اصطلاح اسرار خداست
عاشقی گرزین سر و گرزان سست	عاقبت ما را بآن شهر هیراست
هر چه گویم عشق را شرح و بیان	چون عشق آیم خجل باشم از آن
آفتاب آمد دلیل آفتاب	گر دلالت باید از وی رونتاب
خوشتر آن باشد که سر دلبران	گفته آید در حدیث دیگران

خلوت طلبیدن

تا آن دمان این راز را با کس گو	گر چه از توشه کند بس حبت و جو
چونکه اسرار است نهان در دل بود	آن مرادت زود تر حاصل شود
گفت پیغمبر که هر که سر نهفت	زود گردد با مراد خویش حبت
داند چون اندر زمین نهان شود	سر او هر سیر بهستان شود
و عده اهل کرم گنج روان	و عده نا اهل شد رنج روان
و عده کردن را و فایا شد بجان	تا به بنی در قیامت فیض آن

در یافتن آن وکله

عشق کز پئے رنگی بود	عشق نبود عاقبت رنگی بود
و آنکه عشق مردگان پانیده نیست	ز آنکه مرده سوی ما آینده نیست
عشق زنده در روان و در بصر	هر دمی باشد ز غنچه تازه تر
عشق آن زنده گرزین کو باقیست	از شراب جانفزایت ساقیست

حکایت مرد بقال

کار پاکان را قیاس از خود بگیر	گر چه ماند در نوشتن شیر و سیر
حبله عالم زین سبب گمراه شد	کم کسی ز ابدال حق آگاه شد
همسری با انبیا برداشتند	اولیای را همچو خود پنداشتند
کاملان کز سر تحقیق آگاه اند	بمخود و حیران دست و داله اند
نی میان حیران که نیش سوی او	بل چنین حیران که در دروے او

آن یکی را روی او شد سوی دست	وین یکی را روی او خود رو اوست
روی هر یک می نگرمیدار پاس	بو که گردی تو ز خدمت روشناس
چون بسی ابلیس آدم روی است	پس هر دینی نشاید داد دست
کار مردان روشنی و گرمی است	کار دوتان حیل و بی ثمری است

داستان آن پادشاه

خشم و شهوت مرد را هول کند	ز استقامت روح را سبدال کند
چون غرض آمد هنر پوشیده شد	صد حجاب از دل بسوی دیده شد
سایه یزدان بود بنده خدا	مردۀ این عالم وزنده خدا
خاک شو مردان حق را زیر پا	خاک بر سر کن حذر را همچو ما

در بیان خسارت

فهم و خاطر نیز کردن نیست راه	جز شکسته می نگیرد فضل شاه
جان و دل اطاقت آن خویش نیست	با که گویم در جهان یک گوشت نیست
روح می بردت سوی چرخ برین	سوی خاک و گل شدی در سفلین
ای پمبت سوی آخرت انسخه	آدم مسجود را نشناخته
آخر آدم زاده امی تا خلف	چند پنداری تو پستی را شرف
پرورد در آتش ابراهیم را	ایمنی روح سازد بیم را
گوشش مایهوش است چون یاکو	خشک مایه جریست چون دریای تو
باتو مارا خاک بهتر از فلک	امی سماک از تو منور تا سماک
صورت رفعت بود افلاک را	معنی رفعت روان پاک را

اعتراف کردن

ما چونایم و نوادر ما ز تست	ما چو کوییم و صدادر ما ز تست
ما که باشم اسی تو مارا جان جان	تا که ما باشیم با تو در میان
ما عدمایم و هستی ما	تو وجود مطلقه فانی
باد ما و بود ما از داد تست	هستی ما جمله از ایجاد تست
لذت هستی نمودی نیست را	عاشق خود کرده بودی نیست را

لذت النعم خود را و اگیر
منگرا اندر مکن در ما نظر
مانبودیم و تقاضا ما نبود
هر که او بیدار تر پردرد تر
انبیاء را کار عقبه اختیار
کافران چون بهر سخن آمدند
انبیا چون بهر علیین بند
ده چراغ ار حاضر آید در مکان
فرق نتوان کرد نور هر یک
در معانی قسمت و اعدا نیست
نکته چون تیغ فولاد است تیز
و معنی کوشش اسی صورت است
هم نشین اهل معنی باشند تا
جان بی معنی درین تن بخلافت
چون غلاف اندر بود با قیمت است
نار خندان باغ را خندان کند
گر تو سنگ صخره مرمر شو
حق همی گوید نظر مابدولست
دل تو این آنوده را پنداشتی
دل نباشد غیر آن در یابی نور
نی دل اندر صد هزاران خاص و عام
آن دے که آسمانها بر ترست
دل ترا در کوه اهل دل کشد
عقل اینجا ساکت آمد یا مفضل
گفت پیغمبر که حق فرموده است

نقل و داده جام خود را و اگیر
اندر اکرام و سخاے خود نکر
لطفت تو با گفت مامی شنود
هر که او آگاه تر رخ زرد تر
جایلان را کار دنیا اختیار
سبحن دنیا را خوش آئین آمدند
سوی علیین بجان و دل مشبند
هر یک باشد بصورت غیر آن
چون نورش روی آری شیک
در معانی تجزیه اثر نیست
گر نداری اسپری واپس گیر
زانکه معنی برین صورت برست
هم عطایابی و هم باشی فست
بست همچون تیغ چوبین در غلاف
چون برون شد موختن را است
صحبت مردانت از مردان کند
چون بعدا جلد رسی لوهر شو
نیست بر صورت که آن آب گل است
لاجرم دل ز اهل دل برداشتی
دل نظر گاه خدا و انگاه کور
در یک باشد که هست و کدام
آن دے ابدال یا پیغمبر است
تن ترا در صبر آب و گل کشد
زانکه دل یا دوست یا خوداوست
من گفتم هیچ در بالا و پست

در زمین و آسمان و عرش نیز در دل مومن بگنجم اے عجب	می نگنجم این یقین دان اسی عزیز گر مرا جوئے دران دلم طلب
--	--

مثنوی دیگر

خود پرستی راه شیطان آمده مصطفیٰ شیخ منت در راه دین من نه عطارم تو عطارم بین من بر اے جمله عالم آدم اولین و آخرین من بوده ام بعد پنج سال او اسرار یافت چون که اندر راه حق چایک شوی اسی برادر و رکنال خویش باش هر که اندر بند نقش خویش ماند نقش را اینجا حجاب راه دان این نه تقلید است و نه این اه پست راه احمد بود توحید اسی پسر در خودی خود گرفتار آمدی اسی ز وصلت غرق توحید آدم من ندانم تو منی و ما توئے من بوصلت عارف مطلق شدم چون نماند نقشها اندر میان چون ترا باشد کمال دین حق	بت شکستن راه مردان آمده او مرا بنموده است راه یقین در ره حق راز و اسرارم بین لاجرم در نقش آدم آمده ام ظاہرین و باطنی من بوده ام از فریدالدین لقب عطا یافت از وجود خویش تن فانی بوسی در ره توحید حق بی کیش باش در ره حق همچو کافر کیش ماند این سخن را از دل آگاه دان راه تحقیق است و راه مصطفیٰ است از ره توحید حق شو با خبر لاجرم در عین پندار آدمی لاجرم در عین تفرید آدم محو گشتم در تو گم گشته دوئی عارف رفعت تمامی حق شدم آن زمان نقاشش را بینی عیان خویش را هرگز نه بینی غیر حق
---	---

مثنوی دیگر

الای هائی هائی یون نظر سرفتنه دارد و دگر روزگار شنیدم که چون غم رساند گزند	حجسته مردوشی مبارک خبر من دوستی و فتنه چشم یار خردشیدن دلت بود سودمند
--	---

ہمان بہ کہ خونم بچوش آوری
 بیاساقی از بادہ پر کن بطے
 کہ تا و بعد را کار سازے کنم
 بیاساقی آن کیماے فتوح
 بہستم وہ و روی دولت بین
 سن آنم کہ چون جام گیرم بدست
 بہستی توان و در اسرار سفت
 چو خواہ شدن عالم از ماتمی
 دم از شیر مردان و دیرین زن
 ز نظم نظامی کہ چرخ کن
 از ان پیشتر کا ورس و غمیر
 زمان تا زمان از سپهر ملت
 از ان می کہ جان وادی بوش
 دل بے نوا بیان سکین بجو
 بیاساقی این نکتہ بشنوزنے
 بدہ تا بگویم باواز سنے
 بہستی و ریاساتی زغم
 بیاساقی آن جام چون مہروماہ
 بدہ کہ زبان خمیر و نغم
 بیاساقی آن مے کہ شاہی دہد
 بدہ تا بنوشم بیاد کسے
 بیاساقی آن آب آتش خواہ
 بہن وہ کہ از غم خلاصم دہد
 ہرون آری از فکر خود یک دم
 بہن وہ کہ بدنام خواہم شدن

دے چنگ را در فروش آوری
 سفنی کجائی بز ن بر بستے
 برقص آیم و خرقة بازی کنم
 کہ با گنج قارون دہد عمر نوح
 خراجم کن و گنج حکمت بین
 بینم در ان آئینہ ہر چہ بہت
 کہ در بچو دی راز نتوان نہفت
 گدائے بے بہ ز شاہنشی
 صلاستے بہ شانان پیشہ زن
 نثار و جواد بیج زیب سخن
 ولایت شان باش و آفاق گیر
 بفتح و گرباشش فیروز مند
 مرا شربت و شاہ را نوش باد
 پس انگاہ جام حبان مین بجو
 کہ یک جرعه مے بہ ز دیہم کے
 کہ حبشید کے بود و کاؤس کے
 دم خسروے در گدائے زغم
 بدہ تا زغم ہر فلک بارگاہ
 سراپردہ ہالائے گردون زغم
 بیاسکے اودل گواہ دہد
 کہ بہت از غمش در دلم خون بے
 بہن وہ کہ تا یا ہم از غم خلاص
 نشان رہ بزم خاصم دہد
 بہم ہرزنے خانسان غم
 مرید مے و جام خواہم شدن

بیا ساقی آن جام صافی صفت
 بده تا صفای درون آردم
 بیا ساقی آن می که حال آورد
 بمن ده که بس بیدل افتاده ام
 بیا ساقی از می طلب کام دل
 ز تسبیح و خرقه ملو لم مدام
 اگر عاقله خیزد و یوانه شو
 در خاک و بان میخانه کوب
 مگر آب آتش خواصت دهند
 بجای بر دهن آوردت ز خویش

که بر دل کشاید و معرفت
 دمی از کدورت برون آردم
 کرامت قزاید کمال آورد
 درین دیر بے حاصل افتاده ام
 که سبے می ندارم من آرام دل
 بجای رہن کن پرده را و السلام
 مریز آب خود خاک میخانه شو
 ره میفر و شان میخانه رو
 بمستی ز مستی خلاصت دهند
 بوحسنت رسی پرده افتد ز پیش

که حافظ چو در عالم جان رسید

چو از خود برون شد بجان رسید

چو سر در قصه ماند

گفتا بصورت ارجمه ز اولاد آدم
 چون بنگرم در آئینه عکس جمال خوش
 نورم که در ظهور من شایا طور نیست
 هر ذره کاشکار شد از مشرق وجود
 خورشید آسمان ظهورم عجب مار
 ارواح قدس چیست نمودار معینم
 بحر محیط رشتی از فیض فایضم
 از عرش تا بفرش همه ذره بود
 روشن شود ز روشنی ذات من جهان
 آبی که زنده گشت از ان خضر جادوان
 آن دم که توسیع همه مرده زنده کرد
 بحر ظهور و بحر بطون قدم بهم

لیکن بمرتبه همه حال هر نورم
 گرد و همه جهان بحقیقت منورم
 ظاهرت ترست هر نفس انوار اطهرم
 یک لمعه بود از لسان منورم
 نورات کائنات اگر گشت منظرم
 اشباح انس چیست بگمدا پریم
 نور بسیط لمعه از نور انورم
 در نور آفتاب ضمیر منورم
 گر پرده صفات خود از هم فروزم
 آن آب چیست قطره از حوض نورم
 یک نفی بود از نفس روح پرورم
 در من بنگر که مجمع بحرین اکبرم

فی اجماع مظهر همه اسماء ذات من
اوصاف الایزال زمین گشت آشکار

بل اسم اعظم بحقیقت چه بگرم
بنگر بمن که آینه ذات انورم

قصیده از شیخ عبدالحق محدث دہلوی قدس سرہ

بیای دل می از بستی خود ترک عوی کن
پس آنکه بر سر کوی فنا نه پای استغنا
اگر خواهی تماشای جمال شاید معنی
چه حاجت کردی خلوت وی در کج تنها
بیاد در انجمن خلوت گزین و از روی دیگر
بیشتر خیر را محرم گردان بلکه در خلوت
مسمی واحد و آسمانی و از حد و عایدون
در اسمای حقیقی شد مسمی عین ہر اسم
حقیقت از شریعت نیست پیش عارفان پرو
اگر خواهی زبان بکشائی و راه سخن بوی
سر بر آرای ملک فریش احمد مرسل
نشد تا بر منثور عالم خاتم حکمش
بیان قربت او قباب توسین است و او ادب
قیاس تہ و مقایسہ فعل از انبیا تا و
حبیب الله بود او انبیا را و ان محب الله
اگر خربت دنیا و عقبی آرزو دارم
نمائیش گوئی چون نیست ایفایش تو کن
مخوان او را خدا از بہر امر شرع و خدا وین
چو از انشای تفصیل صفاتش عاجزی یل
خراجم در غم بجز جمالت یا رسول الله
اسیران تو جان دادند و در سحر لعلت
بہر صورت کہ باشی یا رسول الله کرم فرما

میغلن چشم بر صورت نظر بر عین معنی کن
وجود خویش را گم در شود نور مولی کن
نخستین چشم صورت بین بپیل عشق اعمی کن
بیاد دوست خود را از خیال غیرتہا کن
بچشم دل جمال دوست را ہر دم تماشا کن
چنان پوشیدہ کن ذکرش کہ از دل تیر خطا کن
بہر اسمی شود نور ذات آن مسمی کن
عجب مشکل حدیث است این بگو شرعاً و عرفان
مثال این بکشتی ساز و شبان بدریا کن
شناسی را دشاہ شرب و سلطان بطحا کن
کہ پیش از وی نشد در ملکستی کار فرمان
ز دیوان ازل نامہ بران منشو طغرا کن
بمقدار خلوق قدر او این نیز ادنی کن
ز قطرہ تابد بیا یا زورہ تا بہ بیضا کن
قیاس کار از اسیری عیدہ جایی موسی کن
بدر گاہش بیاد ہر چہ میخواہی تمنا کن
باین یک بیت حدیث اعلی الاجال بفا کن
و گر بہ وصف کش میخواہی اندر جلال ملک
بیاد بعضی حال خویش بر خدائش نشا کن
جمال خود نما حسی بجان زار و شیدا کن
و دان بکشاد از راہ کرم امیا و موتی کن
اعطفت خود در سز سامان جمع فی سر و پا کن

محب آل و صحاب تو ام کار من حیران بیا حتی مده تصدیغ خدام خبابش را	بلطف خویش بهم امروز هم در روز فردا کن که احوال تو معلوم است اظهارش مکن بگن
---	---

دیگر

خذ باطفاک یا الهی من له زاد و لیل منه عصیان و نسیان و سهو بعد سهو ذنبه ذنب عظیم فاغفر الذنب العظیم یا الهی لی ذنوب مثل رمل لا تعد قل لنا ابروی یارب فی حق کما انت ثبات انت کاف فی مهمات الامور کیف حالی یا الهی لیس لی خیر العمل واشف عنی کل اداء و اقض عنی حاجته میب لنا ملکا کبیرا نجنا مما نخاف رب میب لی کنز فضل انت و تاب کریم	منعس بالصدق یاتی عند بابک یا حلیل منک احسان و فضل یعب عظماء و الجریل انه شخص غریب مذنب عیب و ذلیل فاعف عنی کل ذنب و اصفح لصفح اخیل قلت قلنا نار کونی بر و فی حق اخیل انت ربی انت جسی انت لی نعم الوکیل سود اعمالی کثیر زاد طاعتی قلیل ان لی قلب سقیم انت من یشف اخیل ربنا اذ انت قافس و المصادی جبریل اعطنی ما فی ضمیری و لنی خیر الدلیل
--	---

این موسی بن عیسی این یحیی این نوح
انت یا صدیق عاصی تبالی المولی اخیل

چهارم در باب عیسی

از یار و فاکه دید تا من بینم تو عمر منی و یو فاکه چکنم	راحت ز جفا که دید تا من بینم از عمر و فاکه دید تا من بینم
---	--

رباعی

با مردم نیک و بد نمی باید بود مفتون معاش خود نمی باید بود	در بادیه دیو و دد نمی باید بود مغز و لب فعل خود نمی باید بود
--	---

رباعی

همه شادی و عشرت باشد اسی دوست عراقی طالب در دست دامن	در آن خانه که ممانش تو باشی بومی آنکه در مانش تو باشی
---	--

رباعی

بیدار چشم دل چونورے داری	وز خویش بعد رنگ غموری دار
ای غافل کار گاه ترستی	خود را بشناس اگر شعوی دار
رباعی	
سرمه غم عشق بوالهوس راند بند	سوز دل پروانه مگس راند بند
عمرے باید که یار آید بکسار	این دولت سرمه همه کس راند بند
رباعی	
دانی که جهان چیست نمود بے بود	صورت موجود و معنیش نفی وجود
معنی دو حرف لاست هستی دو کون	حق است وے منکر حق نتوان بود
رباعی	
چشمی که جمال مصطفیٰ را بیند	شک نیست که عالم بقا را بیند
اینست کمال مرد حق بن یقین	وز هر چه نظر کند خدا را بیند
رباعی	
وے دارم که در وی غم نہ کنبد	چه جابے غم که شادی هم نگیرد
حدیث بیش و کم اینجا را کن	که اینجا وصف بیش و کم نگیرد
رباعی	
سرمه که ز جام عشق مستش کرد	بالا بردند و باز پستش کردند
میخواست خدا پرستی و شیارے	مستش کردند و بت پرستش کردند
رباعی	
من از توجده انبوده ام تا بودم	اینست دلیل طالع مسعودم
در ذات تو ناپدیدم از معدوم	وز نور تو ظاهرم اگر موجودم
رباعی	
ای آنکه توئی حیات جان جانم	در وصف تو گرچه عاجز و جیرانم
بنیابی چشم من توئی سے بینم	دانائی عقل من توئی میدانم
رباعی	
ای دوست ترا بهر مکان می بستم	هر دم خبرت ز این دآن می بستم

دیدم بو خویش را تو خود من بود	خجالت زده ام که تو نشان می بستم
رباعی	
هر سو که دیدیم همه سوی تو دیدیم	هر جا که رسیدیم هر کس تو دیدیم
هر قبله که بگذید دل از بهر عبادت	آن قبله دل را خم ابروی تو دیدیم
رباعی	
آیت حسن تو در مصحف جان می نیم	عزت اندر رخ هر دره عیان می نیم
هر چه در کون و مکان در نظر می آید	از تو در وی اثر نام و نشان می نیم
رباعی	
مست تو ام از باوه و جام آزادم	صبی تو ام از دانه و دام آزادم
مقصود من از کعبه و تخته تویی	ورنه من ازین برود مقام آزادم
رباعی	
خواهم که همیشه در هوا می تو زیم	خاک می شوم و بنیر پا می تو زیم
مقصود من خسته ز کونین توئی	از بهر تو میرم و پیرا می تو زیم
رباعی	
اوست نهان و آشکار است جهان	بر عکس بود شهود اهل خسوفان
پیدا است بهون چه آشکارا چه نهان	گر اهل حق غیر یک بیج مدان
رباعی	
جانان می نایم ده و جانم بستان	بستم کن و از بهر ده جانم بستان
با کفو با سلام بدن ناچار است	خود را بنما و این و آنم بستان
رباعی	
اسرار ازل را نه تو دانستی و نه من	دین حرف معانه تو خوانی و نه من
بهت از پس پرده گفتگوی من تو	چون پرده برافتد نه تو مانی و نه من
رباعی	
الهی ابد است و حور منخواهد قصورش بین	سجست میگردد از سر کونیت شعورش بین
بابین ز بهر باین تقوی باین نوحوش ملا	ز رحمت دور می سازد خداوند اغوش بین

رباعی

باز آ باز آ هر آنچه هستی باز آ
این دگر که ماور که تو میدی نیست
اگر کاف و گروبت پرستی باز آ
صد بار اگر توبه شکستی باز آ

رباعی

عیب است بزرگ ترکشیدن خود را
از مرد مک ویده باید آموخت
در حلقه خلق برگزیدن خود را
دیدن همه کس را و ندیدن خود را

رباعی

چون بعضی ظلمات حق آمد بطل
در کل وجود هر که جز حق بیند
پس منکر باطل نشود جز باطل
باشد ز حقیقه الحقائق غافل

رباعی

خواهی که شود دل تو چون آئینه
عوض و غصب و بغض و روع غبت
و دخیل برون کن از درون سینه
بخل و حسد و کبر و ریا و کین

رباعی

با خلق آشنا نشو و مبتلا می تو
میخواهم از خدا بد عاصد نهرا جان
بیگانه باشد از همه کس آشنای تو
تا صد هزار بار بمیرم بر اے تو

جوهر در اشعار مفردات

نه برسی گمان که یعنی بخدا رسیده باشی
تو ز خود بدون نرفتی یکجا رسیده باشی

دو

که کشید دامن فطرت که بشیر و منیب
تو بهار عالم دیگری ز کجا باین چنین آمدی

بلالی

مشتاق در در ابد او چه احتیاج
بیار دوست را بمسیحی چه احتیاج

ایضا

اسی نور خدا در نظر از روی تو مارا
یکدار که در روی تو بنیم خدا را

دو

درین گرداب کاسنا خدا نیست
امید ما بجز فضل خدا نیست

یا خیر بر ذال عمران یا رقیب - یا حبیب - یا شهب - یا غفور - یا مقیت - یا وکیل در سوره ن
یا قاهر - یا قاهر - یا قاهر - یا طیف - سوره انعام یا محیی - یا ممیت - سوره اعراف - یا نعم المولک
یا نعم النصیر - سوره انفال یا حنیف - یا قریب - یا مجیب - یا حمید - یا مجید - یا ذا العرش -
یا فعال لما یرید - یا ودود - سوره هود یا کبیر - یا متعال - سوره رعد یا منان سوره ابراهیم
یا خلاق - سوره حجرات یا صادق - یا وارث - سوره مریم یا باعث سوره حج یا کبیر سوره مؤمنون
یا غنی - یا مبین - یا نور - سوره نور یا نوری - سوره هکک یا فتاح سوره سبا یا غفار -
یا قابل التوب - یا شدید العقاب - یا ذا الطول - سوره مؤمن یا رزاق - یا ذا القوة -
یا متین - سوره ذاریات یا بزر سوره طور یا ملک - یا مقتدر - سوره قمر یا رب المشرقین
یا رب المغربین - یا ذا الجلال والاكرام سوره رحمن یا اول - یا آخر - یا ظاهر - یا باطن -
سوره صمد یا ملک - یا قدوس - یا سلام - یا مؤمن - یا مهین - یا عزیز - یا جبار - یا تکبر
یا خالق - یا باری - یا مصور - سوره حشر یا مبدی - یا معید - سوره بروج یا احد -
یا صمد - سوره اخلاص -

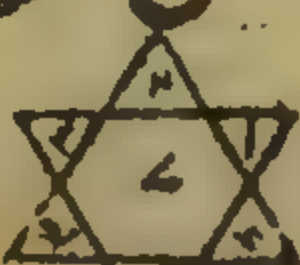
نسخه ۶۲
با کبریم
یا کبیر
احمد

ن
خبر الازمنه
هذه الحیات
نعم الحاکم و توفیق

جوهر بدانکه نزدیک ارباب تحقیق اسم مبارک الله اسم اعظم است زیرا که اسم ذات است
باعتبار جمیع اسماء صفات و دیگر اسماء صفات اند و مجموع اسماء صفات در تحت اسم مبارک
الله مندرج است چه برای از اسماء عبارت از ذات مسمی است باعتبار صفتی که لعلیم باعتبار علم
و قدیر باعتبار قدرت و علی بذال القیاس بخلاف اسم مبارک الله که ذات مسمی است باعتبار جمیع
صفات و این اسم جامع است در جمیع اسماء متضاده و غیر متضاده و این اسم کل است و باقی اسماء
اجزاد و جمیع اسماء الهی بوسی مضایف است و دومی هیچ اسمی مضایف نیست و اعظم اسماء و ذکر است
مثلاً میگویند عزیز اسمی است از اسماء الله تعالی و نمی گویند الله اسمی است از اسماء عزیز اگر کافر
گوید لا اله الا هو ایمان از وی صحیح نبود زیرا که هو برای اشارت است پس شاید که باین کلمات اشارت
بمعبود خود میکند و جمله صفات همین حکم دارد اما چون لا اله الا الله گوید حکم باسلام و می کنند مشتق
نیست اگر چه بعضی مشتق گویند که لفظ مبارک الله در اصل الا اله بود حرکت همزه که باین هر دو لام
واقع است نقل کرده باقیل دادند و همزه را برای تخفیف حذف کردند الا اله شد بعده لام اول را
ساکن کرده در دوم انعام کردند الله شد و این اسم مبارک را خاصیتی است که در هیچ اسم نیست و
در ضمن این اسم شریف سرایت که اعظم همه اسماء صفات سالک از مواظبت و مداومت شکر

بج

جمع حق جمع حق جمع حق و منقول است که چون حضرت امیر المومنین اسد الله الغالب اکرم الله
تعالی وجهه امری عظیم روی نموده در دعوات حروف فرمودی یا کبیر یا جمیع یا جمیع و نزد بعضی
اسم اعظم و ضمن اشکال سبعة است و آن اینست آام = ا ا ا ا ا ا ا ا

حضرت مقدس امیر المومنین اسد الله الغالب اکرم الله تعالی وجهه در خواص اشکال سبعة
یا زو ه بیت نظم فرموده اند و آن ابیات بتمامه و شمس المعارف مسطور است پس شکل اول
دو مثلث متساوی الاضلاع است در سیم آمیخته و شکل دوم سه الف است و مدی بر آن کشیده
و شکل سوم سیم است چشم پوشیده و ابتر یعنی دنباله ندارد و شکل چهارم دو الف است که سه جا آنرا
بهم میوند کرده به الف و آن نزد بان است سبب ترقی بحجج مطالب و شکل پنجم چهار الف است
مثل انگشتان و شکل ششم است که هر دو چشم وی شکافته بودند پوشیده و شکل هفتم و اوست
که دنباله وی باز گردیده و بر سر او در گشته و حضرت مقدس امام بهام محمد جعفر الصادق رضی الله
تعالی عنه از حضرت مقدس امیر المومنین اسد الله الغالب اکرم الله تعالی وجهه نقل کرده که آنحضرت
صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم فرموده اند هر که این اشکال سبعة را در سفر بخرد و بر پا خود دارد
و در میان امتعه و رنج و سختی و غرق و حرق و سرق و امین و سالم ماند و حضرت امام بهام علیه السلام
بعضی ارقام هندسی در مثلثات و در وسط این خاتم که شکل اول است زیاده کرده اند و آنرا در حصول
نتیجه و ظهور اثر اتم و اکمل دانسته و صورتش اینست و حضرت ذوالنون مصری قدس سره
فرمودند که این اشکال سبعة متضمن اسم اعظم است و بنیاید سبب الا جابت چون ویرا
در دعا شفیع سازند و بعضی از اکابر این اشکال سبعة را امتحان کرده میفرمایند که در هیچ کشتی نباشد
الا آنکه سلامت بکنار آید و در هیچ خانه نباشد الا آنکه از سوختن و دزدان خانگی ایمن بود و سوم
آنکه در میان هیچ متاعی از تجارت نباشد الا آنکه از سوختن و آفات سفر و تصرف قطع الطریق
بسلامت ماند.

بسلامت ماند.

چو هر چه بعضی از اهل تحقیق برانند که اسم اعظم الله تعالی اسم بیست پس اگر خواهد که بقوت
باطن در اشیاء تاثیر کند بر این اسم مد اوست بر وجهی کند که در هیچ نفس از وی ذایل و غافل نباشد
تا وقتی که باطن وی از انوار هویت ذاتیه مطلقه روشن گردد و چون این تاثیر شود و این صفت رخ
گرد و بقوت آن در همه اشیاء تصرف عظیم تواند نمود و در ضمن این اسم هر سیتی که عظم بهایه را غامض است
چو هر الرحمن یعنی ذاتی گویند بخت آنکه اطلاق این اسم مبارک بر غیر حق سبحانه و تعالی
چو هر بیار مبارک

جائز نیست قل ادعوا الله وادعوا الرحمن ایا ما تدعوا فله الاله اسم الحسنى و بعضی بر آنند که صفاتی
 که صفت اشتقاق دارد و بعضی ساکت اند و گفته اند که خاص اللفظ و عام المعنی است و معنی و صدا و
 رحمت که رقت قلب است و اینجامراد غایت او که مهربانی است و قیل بخشایند و قیل ظهور دهند و حقانیت
 و مایهات علمیه را در وجود خارج - اگر بعد از نماز صبح بخواند صد بار غفلت و فراموشی از دل وی
 برود هر که بعد از هر نماز الرحمن گوید غفلت و فراموشی و سختی دل برود هر که بعد از هر نماز و ولایت
 نمود و هشت بار بخواند جمله مردمان او را دوست دارند و از اهل تحقیق گردید هر که نون الرحمن را
 در نوشتن بسم الله الرحمن الرحیم و جاثی دیگر مدد پذیر و زمی او فراخ گردد -
 جوهر اسم الرحمن که بخشند و بخشایند است برای اهل محنت و بلاتر و اسم منتقم که
 داد دهند و انصاف ستانند است بیج شفاعت نفرماید الا بعد از آنکه شفاعت کنندگان از
 سید المرسلین صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه اجمعین و دیگر انبیاء و اولیا و مومنان شفاعت
 کنند و اسم الرحمن جامع دیگر اسم است و بعد از اسم مبارک الله بیج اسم دیگر بروی مقدم است
 در روز قیامت اسم منتقم خواهد که در مرتبه خود را ظاهراً بکند و دمار از روزگار هر گناهیگار بر آورد
 اسم الرحمن نزد وی شفاعت کند که گناهیگاران را بمن بخشد -

جوهر اسم الرحمن شریف است و معنی او خداوند رحمت که رقت قلب است و اینجامراد غایت او
 که مهربانی است و قیل بخشنده مومنان نه کافران را و قیل رحمت کنند ببقا و جو و جمیع شیای قیل
 رحمت کنند بر هر دو طائفه استشاد بآیه کریمه فمن تبعنی فانه منی و من عصانی فانه من
 غفور رحیم میکنند و قیل رحیم مقتضی شهود است چنانکه از اقتضای رحمن وجود است چه از فیض
 رحمانی موجودات و حقائق ظهور یابند از رحمت رحیمی اهل شهود و وجود مطلق را در موجودات متعدد
 مشاهده کنند و از روی مجاز بر هر مهربان اطلاق می توان کرد و خاصه بر پیغمبر علیه الصلوٰه و السلام
 لقد جاءکم رسول من انفسکم تا رحیم اگر بعد نماز صبح صد بار بخواند جمله خلق بر او مشفق و مهربان
 گردد و دشمنان بر او مهربان گردند و او بر خلق دیگر هر روز بعد از حروف مکتوبه یا مبسوطه و
 بخواند قوی تر -

جوهر رحمن در رحیم هر دو صفات حضرت خداوند تعالی اند مشتق از رحمت و رحمت لغت
 رقت قلب باشد و آن از صفات حضرت خداوند تعالی نبود لهذا رحمت در صفت حضرت
 خداوند تعالی بمعنی اراده فیض و اراده انعام پیدا کند و نزد بعضی رحیم مراد رحمن است

و بعضی سخن را در دالالت بر حمت ابلغ از رحیم دانند و نزد بعضی معنی رحمن آنست که بندگان را
 بر روزی دادن و عده فرمود و بر طاعت خود امری فرود آورد اگر از بنده خلاف امر شود از حضرت
 خداوند تعالی در وعده و تجاوزه فرود و معنی رحیم آنست که بندگان را کار فرمود کم از طاقت و نعمت
 داد و فرون از حاجت و نزد بعضی معنی رحمن آنست که رحمت کننده است بر همه خلق بدینا بر روزی دادن
 و معنی رحیم آنست که رحمت کننده است بر همه خلق خاصه بر مومنان بعضی بآمر زیدن عطا کردن
 و میگویند که هر چه در قرآن مجید بیان رحمت و روزی دادن است همه تحت معنی کلمه رحمن است
 و هر چه بیان مشغرت و تخفیف عذاب است همه تحت معنی رحیم است و آورده اند که حضرت خداوند تعالی
 را سه هزار نام است هزار نام فرشتگان دانند و هزار را بنیا و هزار در کتب حضرت خداوند تعالی است
 سی صد و تورات و سی صد و انجیل و سی صد و زبور و نو و نه در قرآن مجید که بعلم مومنان
 متصل شده و یکی مخزون و مکنون است بعلم حضرت خداوند تعالی و معنی آن سه هزار درین
 سه اسم مذکور است و دعوت حضرت خداوند تعالی بدین سه اسم بمنزله دعوت بسه هزار اسم
 مستطوب است و بعضی شایخ باین سه اسم را خوب آفتاب بخوانند
 جوهر الرحمن الرحیم این دو اسم نیا و مضطربان و امان خائفین است هر که در امری مضطر
 شود بعد و مجمل یا مفصل بر این دو اسم مواظبت نماید مقصود میسر شود و کسی که از ظالمی تبرید
 مد اوست نماید همین گردد و هر که این دو اسم را بر نگین نضه در ساعت آخر از هزار روز جمعه
 نقش کرده بآن تخم نماید هیچ مکر و بی بوی نرسد و هر که این اسم را در و سانه حضرت خداوند تعالی
 در جمیع اموال و لطف خود را شامل حال و گ گرداند

جوهر الملک شویته و معنی او بادشاه و قیل آنکه تصرف ملک و ملکوت در دست او
 و قیل آنکه بادشاه روز شنبه است اگر هر روز نو بار گوید روشن ضمیر و تونگر گردد و ملوک مسخود
 منقاد او شوند و اگر برای حمت و عزت بخواند موجب است و اگر هر روز و است و شصت و دو بار
 بعد و مفصل و می بخواند دل او روشن شود و اگر بعد از هر فریضه بعد و مذکور مواظبت نماید
 نور و صفای مضاعف شود و هر که دائم نظر افکند برین حروف این اسم بعد از آنکه آنرا کتابت کند
 برین صورت ال سل ک و باید که ازین جمله حرف و سطر را که میم است منظور دارد و در هر روز
 چهل بار نظر بر حرف میم گمارد و در آن حال بر طهارت باشد و بر پایه قل اللهم مالک ملک
 انیر و سب بخواند حضرت خداوند تعالی اسباب دنیا و آخرت را بر وی آسان گرداند و هر که

هر روز الملك بخواند نوزده بار از خلق سبب نیاز گردد - از خواص این اسم است که سلاطین مسخر شوند و روشن ضمیر و تندرگ گردد

جوهر القدوس یعنی پاک از جمله نقایص این اسم تقدیسی است و اکثر معنی او بیطون اجمع است و فرق میان تقدیس و تنزیه و تسبیح آنست که تنزیه هر دو را شامل است و تسبیح عام و تقدیس هم از تنزیه در و در متاخر است سبوح قدوس و معنی تسبیح تنزیه الحق عا لا یلیق بجناب عظمت المنقائص و معنی تقدیس آنست که حق سبحانه و تعالی منزّه است از چیزهای که لائق عظمت او نیست خواه آن کمالات باشد نسبت غیر خواه نقائص - و بعضی بر آنند که تقدیس عبارت از پاکی ذات و صفات و در مقام تعینات و تسبیح عبارت از پاکی حق تعالی است و مرتبه ذات وی شاید که باعتبار تسبیح عقل مدرك حق تعالی شود چنانکه اهل حکمت و اهل کلام گویند اما باعتبار تقدیس نه عقل را بر آورده و موت او گذر نه نقل را از صفی و جش طاق و خبر اگر بعد از نماز جمعه بر سر زبان خود بنویسد و بخورد و فرشته خوسی گردد - و قیل هر که هر روز بعد زوال صد بار بخواند دل وی پاک شود و صحبت پناه یافتن از خصمان وقت فرار هر چند که تواند بخواند و اگر در راه مسافر دست نماید هیچگاه مانده و عاجز نشود و اگر سیزده و نوزده بار بر شیرینی خوانده بدشمن دیدم زبان شود - القادوس هر که بعد از زوال صد و هفتاد بار بعد مجمل یایی صد و چهل و نه بار بعد و مفصل وی بخواند دل وی پاک شود و اگر هر روز برین ^{حرف مکتوب ۱۲} ذکر مداومت کند صفائی تمام حاصل شود -

جوهر السلام جمالی و تقدیسی است اگر چه نبوتی قریب است و معنی او سلامت دارنده و قیل سلامت دارنده ذات خود را از عیب حدوث و صفات خود را از وصمت زوال و افعال خود را از شر محض و قیل سلامت دارنده کسانی را که بسلامت ایمان رفت اند از دوزخ و قیل سلام کننده مومنان را در بهشت سلام قول من رب الرحیم و اگر مداومت نماید از ترس ایمین بود و اگر سی صد و نوزده بار بر شیرینی خوانده بدشمن دید مشفق گردد - و اگر السلام را یکصد و سی و یکبار بر سر بیماری بخواند شفایابد و اگر به نیت سلامتی از آفات و امراض بود بعد از حروف مکتوبه وی که صد و شصت و دو است یا مبیوطه که پانصد و هفتاد و چهار است هر روز بخواند زود اثر عافیت و صحت پیدا شود و السلام بر اسی صحبت هر روز یکصد و شصت و دو بار بعد و مکتوبه و یا پانصد و هفتاد و چهار بار بعد و مبیوطه و سبب بخواند -

جوهر المومن جمالی و ثبوتی است و معنی او امن و بنده بندگان را در روز قیامت قیل
 ایمن کننده از خوف اگر این اسم را نوشته با خود دارد هر چیزی که داشته باشد در امان باشد
 و هر که بسیار خواند خلق مطیع و متقاد او گردد - هر که این اسم را بعد از مکتوبه یا مرسومه وی مداومت
 نماید از هر چه ترسد امان یابد و هر که صد و سی و شش بار بخواند و یا همین عدد بنویسد و با خود
 نگه دارد و شک و شبهه در امور مهمه از دل وی زایل شود و از هر چه ترسان بود دامن گردد
 و اگر بشری کتبت کند و با خود نگه دارد و بخواند از غارت و تاراج صوری و معنوی این
 و هر که در وقت دیدن آنچه موجب خوف است چهار بار گوید یا مومن از شر آن چیز ایمن گردد
 جوهر المیهمن جمالی و ثبوتی است و معنی او نگهبان بطریق خوب و صواب مرغوب
 و قیل آگاه از نهان و آشکارا قال بعض من اهل التحقيق المیهمن شدة الشوق
 و این صفت متصفی است که صاحب میمان را سکون و قرار نباشد در جبهاتی غیر محبوب
 خویش و این حالت در ملاء علی که ملائکه میمند اند ناموا فی جلال الله تعالی و جماله
 طاریست و مع هذا میمند اند که در زمین مخلوق است یا نه یا اوم لواء قبولیت بر سر دارد و یا المیهمن
 کلیم شهادت در پرده این حالت در عالم شهادت از انبیا بحضرت ابراهیم خلیل الله علیه السلام
 آله و علیه السلام لاحق بود که گوید و قمر و آفتاب را بخداست تعالی نسبت کرده و خدا را ربی بنا
 اکبر میکنند اگر بعد غسل صد بار بخواند بر دلها مشرف و بر مرغیبات مطلع گردد و اگر مواظبت
 نماید از جمیع آفات پناه یابد و از جمله بشتیان گردد - المیهمن را بزرگترین خاتم نقش کت
 پنج بار در شرف قمر و وقت نقش کردن بخواند این اسم اشتغال نماید و آنرا با خود داشته
 از شر بادشاه و هم ظلمه و هم از شر جن محفوظ ماند

جوهر الغریز جلالی و تنزیهی و معنی او غالب است و قیل آنکه مثل او در خود نیست
 و قیل لا یکن احاطة او صافه ولا حد لذاته و صفاته اگر بعد نماز فجر چهل و یکبار
 تا چهل روز بخواند در دنیا و آخرت غریز و مکرم شود و محتاج خلق نگردد و اگر مداومت نماید
 بعد از خدای غریز گردد و درین اسم خاصیات عجیبه و غریبه است - از خواص این اسم
 که خواننده بسوال محتاج نگردد

جوهر الجبار جلالی و تنزیهی و معنی او صاحب غلبه است و قیل قمر و قیل ترزه کننده
 شکسته چنانکه یا جبار المتکبرین اگر بعد از تسبیحات عشرست و یکبار بخواند بدست یابی

ظالمی گرفتار نگردد و اگر مداومت نماید از غیبت و بگوئی خلق در امان باشد و ایل دولت و سلطنت
مداومت این اسم باید کرد و اگر بر انگشت بین نقش کرده باشد مهابت و شوکت ایشان در دل
خلق متمکن گردد - این اسم را در دفع شر حیاران و ظالمان اثر تمام است و برای مقهور
اعداء بعد از نماز جمعه سی صد بار بخواند و اگر از بادشاه بترسد یا بجزایر بر روی او دوازده بار بخواند
از شر و آیین گردد

جوهر المتکبر جلالی و تنزیهی است و معنی او غالب و قیل آنکه غیر خود را حقیر داند و در حقیقت
نیز بچنین باشد. و قیل بزرگ اسی غریز و ادتکبر و از اعظمت منحصر است بر حق سبحانه و تعالی
که متکبر حقیقی است الکبر یاوردائی و العظمت از اسی فمن نازعنی فیه انخطا اگر در بستر
حلال خویش پیش از دخول ده بار بگوید فرزند خدا ترس آید و اگر در ابتدا هر کاری بسیار گوید راه
او با تمام رسد

جوهر الخالق شہوتی است و معنی او پیدا کننده و قیل تقدیر کننده و معنی تقدیر خلقت
ایشانست هر یک علی حسب الترتیب اگر در شب بسیار گوید دل در وی او منور گردد و در تمامی
کارها قوی باشد و ثواب تا قیامت در ویوان وی نویسد - الخالق هر که این اسم را
در مربع ۳۳ در ص ۳۳ بیات رفتی وضع کند بر وزن سفید و بر خط روی همین مربع را بصورت حرف
بنویسد چنانچه اصلا و بیوت بر یکدیگر منطبق باشند به تفاوتی و ارقام حرفی و عددی را
وقتی نهاد که قمر قوسی حال بود و زائد النور و ناطق بسجود و ساقط از نخوس حضرت حق تعالی ویرا
بزودی اطلاع دهد بر عالم کسیر و اگر در آن فن صاحب وقوف بود و عظیم باید در اعمال کسیر
جوهر الباری شہوتی است و معنی او پیدا کننده و قیل پیدا کننده خطرات و معنی ثانی اوق
می نماید و مناسب است چه خالق تعلق بصورت ظاہریه دارد و باری بمعنی باطنیه و تقدیم در کلام
کریم هو الله الخالق الباری خالق باری ممکن است که باین تقدیر بود باشد اگر در غیبت
صد بار گوید او را در گوزنگه آزند با آنکه در گوزنگه نماید و اگر طیب برین اسم مواظبت نماید هر علاج
که کند بر صواب آید و اگر هر گلی خوشبو بفتاد و پنج بار بخواند و در خواندن نام مادر او متصل گفت
بد و بد بد که بیاید مطیع شود - هر که بر جمعه الباری صد بار بگوید خداوند تعالی او را تنها نگذارد
و مونس فرستد

جوهر المصور شہوتی است و معنی او نگارنده صور ظاہری و نگاشت آن صورت خواه در رسم

خواه در هوا چنانچه امر متنوعه مختلفه اگر عقیده هفت روزه دارد و هر روز وقت افطار بست و یکبار خوانده
و میدهد بخورد و فرزند نرینه روزی شود و قیل هر که بسیار بخواند کار ناس و شوار بروی آسان شود و
اگر وقت وضو با نگشت شهادت در پیشانی نوشته هر جا که رود و هر که ملاقات کند دوست او گردد
جوهر القهار ثبوتی است و در لغت معنی او بسیار پوشنده و در عرف آمرزنده گناه اگر بعد از
نماز جمعه صد بار یا غفار اغفر لے و ثوبی بخواند مغفور گردد -

جوهر القهار ثبوتی است و معنی او غلبه کننده و قیل ضائع کننده اگر برای برهمنی صد بار
گوید و قیل اگر مداومت نماید محبت دنیا از دل او برود و خاتمه او بخیر انجامد و محبت و شوق حضرت
حق تعالی در دل او بفرایند و اگر در میان سنت و فوض صد بار بگوید به نیت مقهوری دشمن مقهور گردد
و اگر مسحور این اسم مبارک نوشته در آب گرم اندازد و سرد بان شود صحت یابد - به نیت قلع و قمع
اعدای هر روز سی صد و شش بار بعد حروف مکتوبه وی بعد از نماز باید بخواند و اگر بعد حروف
مبسوطه وی که چهار و نود و نه است قرائت کند دشمن عنقریب مغلوب و مقهور گردد و هر که این اسم را
بسیار گوید دوستی دنیا و اهل دنیا از دل و سرائل گردد -

جوهر الوهاب ثبوتی است و معنی او بخشنده بغیر غرض و عوض و منت ایجاد کننده بر جمیع وجودات
عینیه خارجی - اگر بعد از نماز چاشت آیه سجده خوانده و سر سجده نهاده هفت بار بگوید از خلق مستغنی
گردد و اگر حاجتی دارد در میان شب در صحن خانه یا در مسجد سه بار سجده کند و دست برآورده صد بار
گوید حاجتش روا گردد و اگر روز چهارشنبه غسل کرده دو رکعت نماز گذارد و بعد هزار بار بخواند دنیا
بر وی بسیار شود و اسباب جمعیت فراوان - هر که بعد از نماز دست بردارد و هفت بار گوید یا و تائب
و حاجت خواهد برآید و بعضی گویند که در فضایی وسیع که خالی بود دست بردارد و صد بار یا و تائب
گوید همات وی کفایت شود و اگر صد و سی و سه بار بعد حروف مبسوطه وی گوید اقوی و اولی بود -
برای وسعت رزق چاشت چهار رکعت بگذارد و بعد از سلام سجده کند و در آن یکصد و چهار مرتبه
یا و تائب بخواند بعد نماز باید او بفتا و بار یا و تائب برای معموری کار دینی و دنیوی بخواند و این دعا
اللهم زولنا و زد مسرونا و زحضرنا و ز معرفتنا و ز طاعتنا و ز نعمتنا و ز محبتنا
و ز عشقتنا و ز شوقنا و ز ذوقنا و ز علمنا یا مولنا بر حمتک یا ارحم الراحمین -
جوهر المزاق ثبوتی است و معنی او رزق دهنده و قیل پدید کننده از رزق خواه رزق
قوت جسم و قوت شهنوائی باشد خواه قوت قلب و قوت روحانی باشد و اگر پانصد و چهل و پنج بار

بخواند و شوازی دور ماندگی نه بیند و اگر هزار بار در محل خالی بخواند یا خضر علی نبیا و آله و علیهم السلام ملاقات شود. و بعضی گفته اند که هر کس که در چهار طرقت خانه خود در هر کتی صد بار گوید یا رزاق فقر و درویشی نیاید الرزاق هر که بامداد پیش از نماز صبح در چهار زاویه خود ده بار گوید و آغاز از دست راست کند و روی از فتنه بگیرد و در جانب قبله رود و از فقر و فاقه و بے نوائی خلاص شود. جوهر الفتح نبوتی است و معنی او گشاینده و قیل حکم کننده و قیل گشاینده خزان محبت بر انواع بریه بعد نماز بامداد و دوست خود بر دوشسته بر سینه نهد و هفتاد بار گوید زنگ از دل او بزداید. و بعضی گویند که هفتاد و هفت بار گوید نسیان دفع شود. هر که هر روز بعد از نماز صبح هفتاد و هفت بار گوید یا فتاح و دوست بر سینه فرو آورد زنگ غفلت از دل او بیرون رود و اگر مداومت بر عدد مجمل و سه کند که چهار عدد و هشتاد و نه است یا عدد مفصل که شصت و دو است اثر آن قوی تر بود.

جوهر العلیم ذاتی است و ابام ائمه صفات و معنی او داننده او تمام و پیر داننده شکوک تمام و قیل بالغ در مرتبه علم اگر بدل بسیار گوید از معرفت حق تعالی نصیبی وافر یابد. و اگر شب بعد نماز صد بار در سجده گفته بخواب رود کار نامه پنهان بر روی اشکارا گردد و اگر در سجده رکعت بگذارد و مستقبل قبله نشسته هزار بار گوید حاجت براید العلیم هر که مداومت کند بدکتر این اسم ظاهر شود و بر سه مخفیات علوم صناعت الهی که عبارت از علم الکیمیاست و غیر آن از علوم غریبه و فنون عجیبه. و هر که در دل این را بسیار گوید صاحب معرفت شود و هر که بعد از فریضه صد و پنجاه بار که عدد مجمل است یا سی صد و دو بار که عدد مفصل است تکرار کند اثر قوی گردد. و نزد بسیاری از اکابر محققین این اسم امام ائمه سبعة است. العلیم هر که در دل خود بسیار گوید از علم لدنی بهره ور گردد.

جوهر القابض نبوتی است و معنی او گیرنده و قیل اسباب رزق تنگ کننده و قیل ارواح از اجساد بیرون آرنده و قبض تعلق باین اسم دارد و بسط بیاسطه اگر چهار روز بر چهار لقمه نان بنویسد و بخورد از عذاب گور و کرسنگی ایمن گردد و در بعضی چهل روز بهشتیان بخورد. القابض سه شب به نیت بلاء دشمن هر شب هزار بار بخواند آن دشمن بلاء شود یا از آن دور آورده شود و بعضی گویند که هر که چهل روز بر چهل لقمه نان بنویسد و به نیت بقاء بخورد از جوع و عذاب قبر ایمن بود.

جوهر الباسط ثبوتی است و معنی او فراخ کنند و وقیل دهند و وقیل گسترند - هر که سحرگاه با طهارت دست برداشته ده بار بگوید یا باسط و برومی خود فرو آورد هرگز محتاج نگردد و از غم خلاص یابد و از جانی که گمانش نبود نعمت یابد و روزی برومی فراخ گردد - و اگر بعد از حروف مکتوبه یا سوطه و می مداومت نماید اثر قوی تر بود - و بعضی میفرمایند که این اسم را چون بخواند و با خود نگاه دارد در توسیع رزق و تفویج کرب و تفریح نفس تا تاثیر عظیم کند پس باید که چهار روز متصل هر روز چهار عشت بخوسه لا ینقطع بخواند بر مقصود فائز شود و اگر بفتاد و دور روز هر روز بفتاد و دوبار بخواند حق تعالی دل و پیرایه طاعت و عبادت خود ثابت و راسخ دارد و روزی و پیرایه جانی برساند که گمان بدش نیست

جوهر النافض ثبوتی است و اکثر معنی او بجلال راجع است و معنی او فرو دهند و وقیل آنکه عدل و قسط در میان نهد و وقیل گسترند و وقیل فرو آورند اعدا را از نظر رحمت خود و از نظر دستان خود - و بعضی گویند اگر سه روز روزی دارد و طی بلا انفصال کند و چهارم روز در مجلس احد بفتاد و بار بگوید بر دشمن ظفر یابد - و هر که بنیت دفع ظالم بفتاد و پیرا بخواند کار کفایت شود -

جوهر الرافع ثبوتی است و معنی او پیردارند و وقیل دور کنند و اگر در نیم شب یا در نیم روز صد بار بگوید از جمله خلق برگزیده و بے نیاز گردد -

جوهر المعز جلالی و ثبوتی است و معنی او غت دهند و وقیل اغوا حقیقی آن باشد که از دل حاجت بیرون آید و وقیل اغوا حقیقی آن باشد که از دل موجود کن بیرون خرد و وقیل از دل حدوث و شهود محبت دست افشاند و وقیل از دل فنا خود را باز دارد و اگر در هر شب و شبانه و جمعه بعد نماز شام چهل و یکبار بگوید میان خلق با هیبت و قار باشد و جز از حق تعالی آید پس نرسد - المعز بر که شهاب جمعه و دو شبانه میان شام و خفتن اسم معز را صد و چهل و یکبار بخواند خوف خلق از دل او بیرون رود و نزد حکام و اکابر معزز باشد و هر که را خصم قوی باشد و در نماز بگذارد و سر سجده نهاده بفتاد و پنج بار المعز را بتصرع بخواند و از خداوند تعالی نکبت آن خصم خواهد آن خصم خوار و ذلیل شود - المعز هر که این اسم را چهل روز متصل هر روز بعد از نماز بامداد چهل و یکبار بخواند در دنیا و آخرت عزیز و ماکرم شود و هرگز محتاج خلق نگردد -

جوهر المذل جلالی و ثبوتی است و معنی او خوار کننده و دور اندازنده از راه رحمت - جمعی وقیل ذل حقیقی آن باشد که راه راست گم کند و وقیل ذل آن باشد که تقلید آبا و اجداد غیر عارف محبوب ماند و وقیل ذل آن باشد که اعمال و افعال خود بیند و وقیل تا آنکه سالک را فتنه

کما هی از رانے نشده است هنوز از رِق ذلت کما هی نرسیده اگر از ظالمی یا حاسدی بهم وارد نیست و
 و پنج بار بخواند بعد هر سجده نماید و بگوید الهی مرا از شر فلان در امان دار ایان یا بد
 جوهر السميع ذاتی است و مشترک و در لغت معنی او شنونده و در عرف معنی او صفتی است
 در حق سبحانه و تعالی که بدان منکشف شود و سموات - اگر در روز پنجشنبه یا نصد بار و هر روز
 هر روز صد بار بخواند و در آن حین سخن نگوید هر دعا که کند مستجاب شود - و بعضی گفته که
 بعد نماز چاشت بعد از نماز حاجت در روز پنجشنبه یا نصد بار سميع گوید بعد از آن حاجتی خواهد
 جوهر البصير ذاتی است و مشترک و معنی او بیننده و قیل صفتی است بحق سبحانه و تعالی
 که بدان منکشف میگردد و میفرماید اگر میان سنت و فرض صد و یکبار بخواند مخصوص بنظر عیسی
 حضرت حق تعالی و محرم اسرار الهی گردد - و بعضی در روز جمعه گفته اند و نیز بعضی در میان سنت و
 فرض جمعه صد بار گوید - روز جمعه میان سنت و فرض فجر صد و یکبار بصیر بخواند از اهل کائنات
 جوهر الحکم ثبوتی است و مشترک و معنی او عالم محکم قصاص و قیل استوار و راسخ و معنی
 عدل نیز درین اسم لحاظ اگر نیم شب چنان گوید که از خود بشود باطن او معدن اسرار شود
 محرم اسرار الهی گردد -

جوهر العدل ثبوتی است و مشترک و معنی او برابر است و قیل بسیار عدل کننده -
 بر که در شب جمعه بر بست لقمه نان بنویسد و بخورد و جمله خلائق مسخر او شوند - و بعضی گویند بر بست لقمه
 نان بر هر لقمه بد و بخورد -

جوهر اللطيف ثبوتی است و جمالی معنی او داننده خفیات امور و قیل لطف کننده
 بر بندگان است لطف بعباده یرزق من یشاء و هو القوی الغریز و قیل بار یکبار و
 دقیق تر از جزئی لای تجزی که اصل موجودات است و هو اللطف من کل شیء لا ذکر له الا بصیا
 و هو یدرک الا بصار و هو اللطيف الخیر - اگر برای کشادن بخت دختر و صحت امراض
 کفایت مهمات بعد تحیت و نصوصد بار مواظبت نماید بهتر - اللطيف در دفع ابر و آلام و از آله
 و او بام ابر تمام دارد و بر ذکر آن مداومت نماید - و بعضی گفته که غسل کند و دو رکعت نماز بگذارد و بعد
 صد بار بگوید یا لطيف به نیت خاص که دارد و اگر دود - اللطيف بر که مشکاب و زعفران و
 گلاب به ظرف چینی یا زجاجی صد و هفتاد و سه بار بنویسد و باب باران محو سازد و باب غیب
 ظاهر و بایشاد جميع امراض و اوجاع منفع شود و اگر اسماء حروف مبسوطه و یا علخده بالفت

تو نیست بعد از حروف بر آبی کتابت کند بدین وجه الالف و آنرا صد و چهل و دو بار بنویسد اللهم
و آنرا صد و دو بار بنویسد اطلب و آنرا چهل و یک بار الباء و آنرا چهل و دو بار الفاء و آنرا صد
و دو بار و دو بار بنویسد پس یک شب در آب نفع کند بعد از بیاض از الماس درونی و بیرونی
شفایا بد و از همه در و ما خلاص شود اللطیف این اسم شریف از سایر اسما ممتاز است بدین جهت
که قریب الیه و سریع الاجابت و اثر است و در جمیع اوقات و الام و اسقام و نوائب و مصائب
تا شیر عظیم دارد و در اوقات محن و شدائد نتایج و فوائد عجیب و غریب از وی بظهور می آید هر
و کرب و فزعی که عارض شود بفرح و سرور و امن و امان و اطمینان مبدل شود بشرطیکه
بعد از حروف مبسوط می که صد و هفتاد و سه است هر روز بخواند

جوهر انجیر هر که بسیار گوید از شر نفس و شیطان و جور سلطان آیین گردد - این اسم بر
اوراک عقاقیر و معانی و اخبار غیبی و اخراج کنوز و دفائن مناسب است هر که بزرگ و می بداند
نماید اگر غایبی داشته باشد در خواب یا در بیداری از حال وی آگاهی یابد و خبر صحیح شود و هر که
بهشت روز و روزگار و بعد و مفصل وی که بهشت عدد و شانزده است روحانیت این اسم و یا
خبر دید از امور می که در آن سال حادث شود از احوال ملوک و انقلابات زمان و امور کلیه عالم
و هر که بدست نفس گرفتار باشد بسیار گوید خلاص یابد

جوهر احلیم هر که این اسم را بسیار گوید صفت حلم در وی حاصل شود و اگر هر روز بعد
مفصل و که عدد و شانزده است بخواند اثر وی قوی شود - و احلیم هر که وقت نشانی
درخت بنشاند و بهشت بار که عدد و مجمل اوست بخواند بیخ درخت در زمین محکم شود و نشو و نما نماید
و صاحب درخت از وی برخوردار گردد - یا حلیم بر کاغذ نوشته و با شسته آن آب را بر
گشت و نهال پراکنده کند بکمال رسد و حلیم بر آن کسی که از بلا خلاص طلبد -
جوهر العظیم تنزیهی است و مشترک و معنی او آنکه بزرگ است و در اصطلاح آنکه او
در عظمت خود باقصی مراتب رسیده است و بر آن ستم می باشد و قیل آنکه او در تصور عقل
ممتنع الحصول است و علم از او پاک کند او عاجز و مجازا بر عرش هم اطلاق کرده شود اسأل
العظیم و رب العرش العظیم و براجهم اطلاق کرده اند من لدنا اجرا عظیمها و پرگناه
هم اطلاق شده فانه لا یغفر الذنب العظیم الا الرب العظیم و چون بنظر تحقیق نگرد
بر راز یکی یابی اگر بدل بسیار گوید بر همه خلق عزیز و مکرم بود - هر که این اسم را بسیار گوید

عزیز و مکرم گردد - هر که مد او مت نماید عاصی گردد و در میان مردم عزیز و مکرم -
 جوهر الغفور ثبوتی است و جمالی و معنی او پوشنده گناه در دنیا و آخرت و قیل
 غفور در حق عاصیان و غیور در حق مطیعان - اگر در دهر یا زحمتی پیش آید یا اندوهی
 سه بار بنویسد و بخورد شفا یابد و اگر بسیار گوید سیاسی از دل او برود و در حدیث صحیح وارد است
 هر که سجده کند و در سجده یارب اغفر لی سه بار گوید حضرت حق تعالی جرائم ما تقدیم و ما تاخر
 او را بیامرزد - الغفور هر که هر روز هزار و دویست و هشتاد و شش بار بعد و بجل یا هزار و
 سی صد و پنجاه و پنج بار بعد و مفصل این اسم بخواند ظلمت از دل و می زایل شود و
 روشنی و صفا در باطن و سینه پیدا گردد -

جوهر الشکور ثبوتی است و جمالی معنی او بسیار شکر کننده و در اصطلاح آنکه برای جزیل عجل قلیل مهید و مجانی
 بر آدمی هم اطلاق کرده میشود آنکه کان عبدا شکورا بمعنی آنکه کسی بزبان گوید یعنی ثنا و بدل را حسی
 باشد و بجوارح عامل و را شاکر گویند و گاهی شکر بمعنی حمد هم اطلاق می توان کرد و گاهی
 مقابله حمد اطلاق کرده می شود زیرا که باعتبار مورد خاص است و باعتبار متعلق عام
 و شکر باعتبار مورد عام است و باعتبار متعلق خاص - و گاهی بمقابله کفر هم گفته شود
 هر که اتسکی معیشت یا تاریکی چشم و دل پیدا آید چهل و یکبار بر آب خوانده بدد و بخورد و بر
 چشم مالده شفا یابد -

جوهر العلی سلبی است و معنی او اکثر بجلال راجع است و در لغت معنی او بلند مرتبه
 اگر پیوسته بخواند یا بخورد و اگر خرد دست بزرگ شود و او اگر بی نواست بنوا رسد و اگر غریب
 باشد بشهر خود بسلامت بمقصود رسد - هر که هر روز صد و ده بار بخواند خواه بیارند او خواه بافت
 و لازم تعریف درجه بلند یابد و اگر فقیر بود غنی گردد و اگر بغربت افتد زود بسلامت بوطن برسد
 جوهر الکبیر تزیینی است و جلالی و معنی او بزرگ و قیل بزرگی او از دو حال خالی نیست
 یا باعتبار آنکه واجب بذات است و اشرف و اکمل از جمیع موجودات یا باعتبار آنکه بعینیت
 از مشاهد و حواس و ادراک عقول و نفوس و مجازا بر گناه هم اطلاق کرده می شود آنکه
 کان حو باکبیر او بر ابر هم گفته می شود و فلهما اجر کبیر و بر کبیر که مقابله صغیر است هم اطلاق
 کرده شود خواه از جهت شرف خواه از جهت عمر و باجماع همه حال از نکته لطیف خالی نیست
 و آن آنست که حضرت شیخ نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره میفرماید که اشیا مکنونی

اسماء الی اندو ہم عین می باشد هر که بسیار گوید تمیز کبریا می رسد و اگر حکام و والیان مداومت نمایند بهر کس از ایشان
بترند و مهمات نیکو پیش رود و الکبیر هر روز هزار بار بخواند جاه و مرتبه و شان بلند شود —
جوهر الحفیظ ثبوتی است و مشترک و معنی او نگا همان و لفظ حافظ که در کتاب مجید
وارد است هم محتمل این معنی است و در حدیث صحیح حافظ کم وقوع یافته و در بعضی ادعیه
مثل حافظ یا حنیف و رو یافته برای کسی که از دشمن ترسد و آئینی طلبد — اگر در سفر در وضعی که
خوف بسیار باشد الحفیظ گوید از مکر و مآت محفوظ ماند — الحفیظ هر که در روز جمعه بعد از
نماز صد و نود و هشت بار بخط یا یک نویسد و آنرا تعویذ ساخته بر بازو بندد از وسوسه
شیطان و شر سلطان و خیالات فاسد و شر سیاح و مار و کژدم محفوظ ماند الحفیظ بعد و
حروف مکتوبه یا بسوطه وی بنویسد و بر بازوی راست بندد و مسافر همیشه بر تکرار آن مداومت
نماید از خوف آب و آتش و دیو و پری و گفتار و نظر بد و از جمیع آفات محفوظ ماند و این
از مجربات صحیح است کسی که کم شود از و خیر می بخواند یا حفیظ صد و نوزده بار کم و زیاده
نکند بعد از آن بخواند یا بنی اینها ان تک مشقال حبه من حردل فکن فی صخرة
او فی السموات او فی الارض یا است بهما الله صد و نوزده بار و کند حضرت حق سبحا
و تعالی کم شده او را و این صحیح و مجرب است

جو ہر المقیّت ثبوتی است و جمالی و معنی او قوت دہندہ و آن قوت حلال باشد
یا حرام بخلاف معتزلہ کہ ایشان حرام را رزق نمیگویند۔ و نزد بعضی معنی او پیداکنندہ
قوتہا کے جسمانیہ و قوتہا کے روحانیہ اگر کے را غریب بیند یا نحوہ او را غریب پیش آید
یا نقل از جائے بجائے کند و صبر نتواند و یا طفلے بد خوئی کند و بسیار گریہ و ہفت بار
بر کوزه خالی بخواند و بعد از آب در کوزه کند و بخورد و دیگران را خوردن دیدہ اگر
روزہ دار را ایم ہلاکت بود و بر گل خواندہ ہوید قوت یا بد و روزہ داشتہ نتواند۔
المقیّت ہفت نوبت بر آب باران بخواند و طفل بد آن خوشخو گردد و در پیشہ و یاد گیر۔ المقیّت ہر کہ بر مصائب
نتواند کرد یا طفل داشتہ باشد کہ بسیار گریہ یابین اہم شریف را ہفت بار بر کوزه آب نارسیدہ خواند پس بر آب
کند و بیاشتہ یا بخورد و آن طفل بد از سبکسری نہلاص شود و اگر بعد و مجمل کہ پانصد و پنجاہ نوبت یا عدد
مفصل کہ ششصد و پنجاہ و شصت است محل کند او کے واقوی بود۔
جو ہر احسب ثبوتی است و جمالی و معنی او بسندہ است و امور و قیل و خیالہ

روز جزا و مجازا بر اهل شرف هم اطلاق کرده میشود که فلان کس حبیب و نسیب است اگر خوف
و زومی باشد یا همسایه بد یا چشم زخم یا عدو سه یا چهار باشد و به مشکلی که پیش آید و تدبیر آن
ندانند هر صبح و شام هفت روز هفتاد و هفت کرت و بعضی هشتاد و بار گویند حبیب الله حبیب
بخواند هنوز هفت روز تمام نشود باشد که مصباحش با تمام رسد و از پنجمین آغاز کند و بر او
خلاص شدن از بند و بعضی فرمایند که اگر غفلت قومی تر خواند بعد و بسوخته و سی که میصد و پهل
و سه است مداومت نماید.

جوهر الجلیل تنزیهی است و جلالی بلکه جمیع اسماء جلالی ازین اسم ناشی شده اند و معنی
اولند قدر و موصوف جمیع کمالات و مجازا بر اهل عزت و شرف و قدم هم اطلاق کرده میشود
اگر بمشک و زعفران بنویسد و با خود دارد و یا بخورد میان خلق بزرگ و موقر گردد و الجلیل هر که
این اسم را در ساعت سعید بعد و محل و سی که هفتاد و سه است بمشک و زعفران و گلاب بر قدح
چینی بنویسد و باب باران یا باب عذب طاهر بشوید و بیاشامد در میان خلق عزیز گردد و
جوهر الجلیل ثبوتی است و جمالی بلکه اسماء جمالی منظر این اسم اند و در اکثر مثنوی این اسم
مذکور نیست - اگر هشتاد و سه بار بخواند بجالیت حق برسد.

جوهر الکریم ثبوتی است و جمالی و معنی او بزرگ و قیل مفصل و بنده و قیل و بنده
بغیر سوال و قیل المقدس عن النقائص و العیوب و مجازا بر ابراهیم واقع است چرا
که یحیی و یسحی هم وقوع یابد اگر در بستر خواب خود بسیار گوید تا بخواب برود و فرشتگان را فرمان
که دعا اگر ملک کند گویند تا آن زمان گویند که او مکرم و مشرف گردد و گویند حضرت امیر المومنین
اسد الله الغالب کرم الله وجهه بسیار میخواندند از آنجست حضرت ایشان را کرم الله تعالی و همه
می گویند هر که الکریم بسیار گوید و در خود سازد و نزد همه کس معزز و مکرم شود و برای کسی که

از پنجمین ایمنی طلب

جوهر الرقیب ثبوتی است و مشترک و معنی او نگهبان و قیل مراعی اشیا و حافظ
موجودات و یحیی که فلا یعوب عن علمه شقال ذرة فی السموات و لا فی الارض
و مجازا در بان و بر رفیق معشوق هم اطلاق کرده میشود و بر کرام الکاتبین هم گفت شود
اگر در غرض و عورت یا پسر یا مانع هفت بار بخواند از خصمان سلامت بماند و بزرگبانی
اورا و وظائف مواظبت نماید و وقتی از اوقات فوت شدن ندیده تا شامت و ملامت نه انجام

و اگر فوت شود و مایل من قضا کند تا بمیالت نکشد - الرقیب را بر در سر نقش کند اهل سمر از معصیت محفوظ مانند و اگر بر زبان نویسد و به بنده گریز پا دهند تا بخوبی و آن صفت از ذرات شود جوهر المحیب ثبوتی است و مشترک و معنی او جواب دهنده و در عرف محیب دعوات یعنی هر که او را بخواند بحکم او دعوی استجب لکم اورا محیب گردد - و اگر بسیار بخواند هر دعائی که کند مستجاب شود و اگر نوشته با خود دارد یا همیشه بخواند در امان حضرت حق تعالی باشد و علماء اهل حدیث مثل ترمذی و مصنف صحیح مستدرک و قزوینی می آرند کلماتی که بدان کلمات دعا و رعیله قبول حضرت حق تعالی در آید یا ذابجبال و الاکرام و یا ارحم الراحمین است و ترمذی میگوید که کلمه اخیر سه بار و وقوع یافته - هر که اعمی و شوار پیش آید المحیب الواسع الحکیم بسیار گوید کفایت شود - در آخر هر دعا بخواند مستجاب گردد -

جوهر الواسع تنزیهی است و جمالی و معنی او فراخ بجمع جهات و قیل فراخ کنند ابواب علوم و انواع ارزاق و دریا و کنت و غنا و قیل وسیع از جهت علم و رحمت برشته هر که را بآنچه حضرت خداوند تعالی داده قناعت نباشد این اهم شریف را بسیار بخواند هم صفت قناعت و هم وجه کفایت پیدا شود و مهمات و می کفایت شود بوجه احسن و اگر بعد و مجمل بلکه مفصل بر ذکر آن مداومت کند اولی بود

جوهر الحکیم ثبوتی است و جمالی و معنی او خداوند حکمت و مجازا بطیب هم اطلاق کرده اند و مرد و انا و فهم را هم میتوان گفت و بر اهل علم هم حمل توان نمود و در عرف اهل الله عبارتست از کمال علم او بچیزیه که اساس قواعد علم او در زمین فهم و علم بچکس نگین بلکه در میزان دل و عقل هیچ کس ندارد هر که اعمی پیش آید بسیار بخواند بکفایت رسد و درین عمل بقول بعضی عدد اطلاقاتی بوده حصر و اگر عمل بطریق حصر کند هر روز بعد و حروف مکتوبه و ک که نهفتاد و هشت است بخواند و اگر ازین قوس تر خواهد بود بعد و حروف مبسوطه و ک که دویست و یازده است قرات کند الحکیم بخت آسانی بر دشواری بسیار گوید - در وقت آب دادن درخت و کشت الحکیم بر کاهند نویسد و بشوید و آن آب به زمین که رسد بمحصول آن زیاده شود و از آفت سالم ماند - جوهر الکافی هر که برین مداومت نماید بر هر مراد که خواهد قادر شود و درین عمل عدد اطلاقاتی بود و اگر عمل بطریق حصر کند هر روز بعد و حروف مکتوبه و ک که صد و یازده است بخواند و اگر عمل قوس تر خواهد بود بعد و مبسوطه و ک که سی صد و چهار است قرات کند -

جوهر الودود ثبوتی است و جمالی و معنی او دوست دارنده و قیل مبالغ الوداد و قیل آنکه جمع
 خلایق را نیک خواهد و بر نیکی آورد و قیل المحب لا ولیا له و با محمد از هر دو صفت خالی نیست که
 فعل بمعنی فاعل هم آمده است و بمعنی مقول هم یعنی محب و محبوب چنانکه کریمه کجیم و کجیمونه
 بدین شایسته است اگر برای محبت دو کس به خوردنی خوانده بدهد در ظرفین محبت پیدا آید و نزد
 بعضی یا و دو و تصور صورت محبوب پس عشاء سه صد بار خوانده و بر شیرینی دیدن بخوراند گرام گردد
 الودود این در محبت اثر تمام دارد و وقتی که قمر در اسد باشد متصل مشتمل بر یسیر بر قطع حریف
 بست و پنج بار و با خود دارد و دل هر کس مقبول و محبوب گردد و اگر محبت الفت از واج الودود
 هزار و یکبار بر مویز یا بر طعام خواند و مردوزن از آن بخورند میان شان الفت پیدا شود
 جوهر المجید ثبوتی است و جمالی و معنی او بزرگ از محبت کریم و انعام و قیل
 مبالغه الماجد المجید هر که هر روز نود و نه بار بخواند و بر خود بدد رفعت و جاه او با علی مرتبه
 رسد - المجید هر که بعد از نماز بامداد نود و نه بار بخواند و بر خود نفعت کند بصحت و عافیت ماند
 و در میان اقران مکرم شود - هر که در اینامی جنس عزتی و حرمتی نباشد هر صبح نود و نه بار بخواند
 و بر خود بدد - المجید هر که آبله فرنگ باشد یا جذام یا برص در ایام صیص - روزه دارد و بوقت
 افطار پنجاه و هفت بار که عدد مجمل اوست یا صد و هشتاد و نه بار که عدد مفصل اوست بخواند
 و نزد بعضی وقت افطار بسیار خوانده بر آب دهد و بخورد شفا یابد المجید هزار و یکبار بخواند حاجت آید
 جوهر الباعث ثبوتی است و مشترک و در لغت معنی او براننده و در عرف اهل شرع
 براننده اموات را از زوایای قبور در یوم نشور وقت خواب دست بر سینه نهاده صد و یکبار
 بخواند دل مرده زنده گردد - هر که بر فراش دست بر سینه نهاده این اسم را صد بار بگوید دل
 مرده او زنده شود و بعد و مجمل که پانصد و هشتاد و سه است یا عدد مفصل که نهصد و چهل و پنج است
 اقوی و اولی -

جوهر الشهد ثبوتی است و مشترک و معنی او حاضر است و قیل من الشهد و شهد الله
 انه لا اله الا هو و قیل آنکه داناست بطوایر اشیا و آنچه ممکن است که مشاهده او حاصل شود
 و معنی انجیر آنکه بواطن اشیا میداند و آنچه احساس او ممکن است - و قیل آنکه شایسته است
 بر وزیر استیج اگر پسر یا دختر بفرمان باشد یا هر کس را که باشد و گستاخ و بد خلق بود هر صبح دست
 بر پیشانی او نهاده و روی سوی آسمان کرده بست و یکبار بگوید جناب حق تعالی کنیت و فرمانبردار کن

بنده یا فرزند که اطاعت نکند هر صباح و مساوت بر پیشانی او نهد و بست و یکبار بگوید یا شهید
مطیع گرد. - الشهید هر که وقت صبح روی با سمان کند و بست و یکبار یا شهید بگوید یا فرمان فرمانبردار
ومی شود از اولاد و حدام و خواص و عوام تکمیل این عدد و بایست که هر عدد حروف مکتوبه و سه که
ش ه سی و ست و آن سی صد و نوزده است مداومت نماید و در اول طلوع هر فجر بسیار
خطاب تکرار کند بشرطیکه در طریق کلامی مقرر شده و اگر تا شرفی خواهد هر عدد حروف مبسوطه
ومی که ش سی ن ه ای ا و ال ست و آن چهار صد و دوازده است بطریق مذکور
مواظبت نماید -

جوهر الحق ثبوتی است و مشترک و معنی او ثابت است و قیل معنی او محقق است یعنی
منظر حق است و موجود اشیا است علی ما تقضیه حکم الایجادیه و شارح مصابیح می آرد
که مقابل باطل اطلاق میکنند معنی سه الاکل شئی ما خلا الله باطل اعی منه و مست
بر کراکالاکم شده باشد بر چهار گوشه کاغذ این نام بنویسد و در میان نام کالانویسد و در نیم شب بکف دست خود نهد
و نظر بسوی آسمان کرده این نام را میضغ آر و یافته شود و قیل اگر محبوسی در نیم شب سر برهنه کرده
یکصد و هشت بار بگوید خلاص یابد - بر کراچیزی گم شود این اسم شریف را بر چهار گوشه کاغذ
مربع بنویسد و در نیم شب بر دست گرفته روی با سمان کند و ساعتی نگاهد و در اثناء آن
صد و نود بار بگوید آن گم شده پیدا شود و بزودی الحق هر که بعد از هر فریضه صد و هشت بار
بعد و مجمل و یا صد و نود بار بعد و مفصل و می بخواند حضرت خداوند تعالی ویرا علم فرقا
روزه کرده اند -

جوهر الوکیل ثبوتی است و مشترک و معنی او آنکه با و سپرده شود امر از امور اگر
از مصاعقه یا باد یا آب یا آتش بیم باشد و در خود سازد امان یابد و اگر در محل خوف بسیار
گوید ایمن گرد - هر که این اسم را در سازد از همه آفات ایمن ماند و این عمل اطلاق است
و اگر بر وجه حصری عمل کند عدد مکتوبه و شی شصت و شش است و مبسوط و صد و نود و شش
قدر می آرد و خمیر کند و هزار و یک غلوه سازد و بر هر یک آن بنویسد یا وکیل به نیت دشمن آنرا بر
زمین پاک نهد تا مرغان بخورند دشمن مقهور و مغلوب گردد و اگر بعد از این عمل بخواند و مداومت
نماید دشمن هلاک شود و چنین گویند که خواججه میرالدین طوسی در آوردن هلاک و بخت خلفاء عباسی
این عمل کرده تا آن زمان این آفتها بطور آمدند

جوهر القوی سبلی ست و جلای و معنی او باقصی مرتبه قدت نامہ باشد و مجازاً
 قوت بر ملک زمین و فہم اطلاق کرده میشود و بمقابلہ فعل ہم می توان گفت کہ زید کاتب الفلست
 یا بقوہ و ہر دو سے کہ در پیچ یک باب ہمہ مدارتی داشته باشد نیز میگوید کہ فلان صاحب قوت ست
 و ہر ملائکہ ہم اطلاق میکنند خصوصاً بحیریل امین علمہ شدیدا القوی و ذوقہ فاسق
 ہر کر او دشمنان قوی باشند و تدبیر آن نداند ہزار و یک غلولہ از آر و بند و دہر ہر غلولہ یکبار بخواند
 و آنرا پیش مرغان نهد تا بخورند و بدل نیت دفع دشمنان کند ہمہ مقہور گردند و اگر در ساعت
 دوم روز جمعہ بسیار گوید سیان از دل ہر دو

جوہر المثنی سبلی ست و جلالی و معنی او آنکہ استوار و محکم ست طفلی کہ از شیر بار کنند
 و صبر نکنند یا شیر و ہندو را شیر نقصان شدہ باشد نوشتہ لطفیل خوانند تا صبر تواند کرد و شیر
 دہندہ را نیز شیر زیادہ شود و قیل اگر کسی از اعمال ملکی و اشتغال منصبی خواہد روز یکشنبہ
 در اول ساعت بدان نیت سی صد و شصت بار بخواند آن منصب یابد - ہر کہ خواہد کہ ہر
 کسی ظفر یابد و کارنامہ او را استحکام و متانتی نباشد بسیار خواند مقصودش ہر اید -
 جوہر الوصلی ثبوتی ست و جمالی و معنی او قریب ست و قیل دوست ہر کہ بسیار گوید
 از ضمائر خلق آگاہ باشد و قیل اگر نہ نے پاکیزہ کے بدکارہ باشد وقت و حول بدل بسیار کند
 از کار بد باز آید - در طلب نصرت و حصول درجہ ولایت این اسم را اثری تمام ست ہر کہ
 بر اسے حصول دوستی بسیار گوید مقصودش حاصل شود

جوہر الحمید ثبوتی ست و جمالی و معنی او ستودہ اوصاف و ہم می شاید کہ ستائندہ باشد
 کہ فعیل محتمل ہر دو معنی ست پس آن ستایش خواہ بلسان قال باشد چنانکہ ہمہ اہل نطق
 میگویند خواہ بلسان عمیم باشد چنانکہ ہمہ حیوانات خواہ بلسان حال چنانکہ ارجمیع اشیاء
 نباتات و جمادات ہر کہ زبان را از فحش گفتن نگاہ نتواند داشت بر قدح بنویسد و دائم
 ہم در آن قدح آب بخورد امان یابد و قیل ہر کہ بسیار گوید پسندیدہ افعال و اقوال کرد و
 و ہر کہ زبان دراز باشد صد بار نوشتہ بخور و آنچه گوید پسندیدہ کرد و - ہر کہ بد میمید گرفتار بود بسیار
 گوید از مذمومات خلاص شود

جوہر المحض ثبوتی ست و مشترک و معنی او شمارندہ و قیل شمارندہ کلیات و جزئیات
 کائنات ہر کہ شب جمعہ ہزار و یکبار بگوید از عذاب گور و حساب قیامت امین گردد و قیل ہر کہ

بسیار گوید و حساب غلط نکند

جو ہر المیہ کے ثبوتی ست و جلالی و معنی او در وجود آئندہ اثبات ہر کہ زن اور اجل باشد
و از سقوط آن می ترسد بآنکہ محل دید بماند شوہر او ہر سو گاہ نو بار گوید و انگشت شہادت
گردید و شکم او گرداند حق سبحانہ و تعالیٰ از سقوط نگاہ دارد و قیل ہر کہ مداومت نماید ہر چہ
بہر بانٹن جاری شود و بصدق و ثواب پیوندد و چون زنی ہر المیہ کے مداومت نماید در دل خیال
گذرانیدہ باشد کہ حق تعالیٰ فرزند صالح کرامت فرماید

جو ہر المیہ ثبوتی ست و جلالی و معنی او باز گردانند ہر کہ غائبی باشد بیگامی کہ خلق
خفتہ باشد در چہار گوشہ خانہ بگوید در ہر گوشہ ہفتا و بار بعد بنام غائب چنین گوید یا معیہ
فلان را بہن رسان بہت ہفت روز خبر سلامتی اورسد یا خود برورسد و قیل اگر کسی را چہ
گم شدہ باشد بسیار گوید یا یہ ہر کہ ہر معیہ مداومت نماید ہر چہ چیز از غائب نشود و اگر ہر روز ہر چہ
خانہ خود یا معیہ بخواند حق تعالیٰ آن خانہ را سالم دارد۔

جو ہر المیہ ثبوتی ست و جلالی و معنی او حیات بخش ست اگر براس دفع در ہفت اندام
تا ہفت روز ہر روز خواندہ بر اعصاب مدد شفا یابد و قیل اگر مو اطبت نماید دلشن ندہ کرد
و در بخش قوتے پدید کرد۔ ہر کہ حیات دل خواہد بسیار گوید۔ ہر کہ خواہد قبر از ہم بریزد و ابھی
ہزار و دویست و چہار بار بخواند سالم ماند

جو ہر المیہ ثبوتی ست و جلالی و معنی او قبض کنندہ روح و قیل میرانندہ مطلقا
پس آن موت خواہ بجد تعلق دارد و خواہ بعد بصیرت قلب چنانکہ انک لا التمع الموت
خواہ بعد حرکت و حس موجود چنانکہ و کنتم امواتا فاحیاء کہ معنی بودید شمار دگان یعنی
نطفہ بودید پس حق سبحانہ و تعالیٰ اور شمارا شتم بمیتکم شتم بحیکم پس بمیرانند شمارا بموت
صورتی و معنوی پس باز زندہ سازد و شمارا صورتا و معنی شتم الیہ ترخون پس شمارا
بالکلیہ باو باز گردانیدہ شود۔ ہر کہ نفس مار و خود مبتلا باشد در ہنگام خواب دست بر
سینہ نہادہ این اسم گویان در خواب رو و نفس خبہ فرمان مطیع گردد و قیل بہت ہلکا
دشمن اول شب شبہ یا صبح روز سہ شبہ چہار صد و نو بار بخواند۔
جو ہر المیہ ذاتی ست کہ در امہات صفات می شمارند و در سلبی ہم معتبر دارند
و جلالی ست و معنی او خداوند حیات و از روی مجاز بر قبیلہ اطلاق می کنند و ہر حیوان

زندہ ہم رنجور بسیار گوید صحت یابد یا بر بیمار بخواند صحت یابد و اگر یا حی یا قیوم لا حی و قیوم
 ماکہ و بقا کہ باب نبات و مشک و زعفران در کاسہ نوشتہ بخواند صحت یابد یا حی اگر
 بر رنجوری چشم پیش کردہ بسیار گوید صحت یابد و اگر ہر روز ہفتاد بار گوید عمرش دراز شود
 و قوت روحانیت زیادہ گردد

جوہر القیوم ازلی وابدیت و جمالی و در اسم عظمت او حدیث ناطق است و معنی
 او پائندہ بخود و ہمہ موجودات باو پائندہ بلکہ ماسیات ممکنات نیز باو چہ او را وجود زائد بر ذات
 نیست بلکہ ذات او عین وجود نفس خودست ہر کہ سحر گاہ باندہ گوید متصرف و لما شود و اگر بسیار
 گوید جمالتش بموجب دعا و او ساخته گردد و این را و اسم سابق را با یکدیگر منضم گفتن
 خواص بسیار دارد شیخ عبد الرزاق کاشی در شرح منازل السائرین میگوید کہ سالک را
 فہم اسمہ ارحم الخالق و اطلاع بر غیوب و قائل از حیات عقل حاصل میشود و حیات عقل بگفتن
 کلمہ یا حی یا قیوم و اگر کہے را حاجت و مہم پیش آمدہ باشد بین العشاءین چہار رکعت نماز
 بکند و در ہر رکعتی چہار قل بخواند بعد ہفتاد و یکبار یا حی یا قیوم ہر چہ تک استغیث
 بخواند حاجت روا گردد و در طلب استقامت طریق این اسم را اثرے تمامست ہر کہ استقامت
 حال خوابد این اسم بسیار گوید۔

جوہر الواحد ثبوتی است و مشترک و معنی او یابندہ یعنی حق سبحانہ و تعالیٰ انجہ میخوابد
 می یابد و قیل مشتق از وحدت بقولہ تعالیٰ اسکنوہن من حیث سکنتم من و حد کلم
 و اینجا معنی وحدت قدرت است اگر در ہنگام طعام خوردن ہر لقمہ گوید آن طعام در شکم او
 نور گردد و قیل ہر کہ بسیار گوید تو نگردد و در موطاء امام مالک رضی اللہ تعالیٰ عنہ حدیث
 دارد کہ اگر کہے را چیزی کم شدہ است باید کہ تجہید و خوساز و دو رکعت نماز کند و تشهد
 خواند و بگوید بسم اللہ یا نا و سۃ الفخائل و را و الضالہ ارب و علی ضالتی بعز تک
 و سلطانک فاسئلا من عطا تک و فضلاک۔

جوہر الما جد ثبوتی است و جمالی و معنی او بزرگ است اگر این نام گویان در
 خلوت رود چنانچہ زود پیوش شود انوار در دل او پیدا آید و اگر بسیار گوید در چشم
 خلق بزرگ شود۔

جوہر الواحد ازلی و ابدی است و اکثر ارجاع با بدست و مشترک و معنی دیگران

یعنی متعالی است از انقسام و تجزیه و ترکیب و مقادیر و چنانکه از پنهان منز و متعالی است بالفعل
 همچنین قابل آنها هم نیست اگر کسی را دل از خلوت بهر اسان بود هزار و یکبار بگوید خوف از دل او
 دور گردد و مقرب حق تعالی گردد و اگر طلب فرزند دار و تنهایی بایکدیگر نوشته با خود دارد
 فرزند زاید و برای دفع خوف از دل هزار بار گوید ملائکه را مشایده کند و در حصول درجه توحید
 شود این اسم را اثر تمام است هر که خواهد که توحید غیبی او را حاصل شود بسیار گوید - هر که امر
 صعب باشد و روز ساز و هر روز هزار و یک بار یا و احد از مرض خلاص شود -
 جوهر الاحد از لے و ابدیت و اکثر اویطون و ازل رجعت و مشترک و معنی او
 یگانه و تنهاست که اصلاً شریک ندارد و قیل می افتد احد اگر در حالت تنهایی هزار بار گوید ملائکه را
 با عین معائنہ کند و اگر هر سحر سجد ده بار گوید محتاج نگردد - این اسم را در اثبات وجود
 حق تعالی اثری تمام است هر که این هر دو اسم را بسیار بخواند و در توحید افعال و صفات و
 ذات یکت گردد -

جوهر الصمد گاهی در اسماء ثبوتی شمرده میشود باعتبار معنی سید یعنی بزرگ و مشار الیه
 و گاهی در سلبی که معنی صمد عدم احتیاج و عدم خوف است و اینجا بزرگ فرموده است هر که
 خوف ندارد و فوق ندارد و نه تحت پس ناچار است که همه او باشند و در اسماء جمالی هم شمرده اند
 اگر هر سحر گاه یا نیم شب سجد ده نهد و صد و یازده بار گوید صدوق احوال و القول گردد و بدست
 هیچ ظالمی گرفتار نگردد و اگر بسیار گوید گرسنه نشود و اگر در حالت وضو گوید از خلق بی نیاز گردد
 هر که مداومت نماید برین ذکر آثار تجلی صمدانی ظاهر شود و او را از مرض جوع خلاص گرداند و اگر
 بعد و مجمل یا مفصل هر روز تکرار کند اتم و اکمل بود و بعضی میفرمایند که مداومت این اسم بطریق
 اطلاقی یا صری خلاص میکند از الم جوع - هر که الصمد بسیار گوید گرنگی و تشنگی نیاید و از
 احتلام محفوظ ماند و برای دفع مشکل چهل و یکبار -

جوهر القادر ظاهر این اسم ثبوتی می نماید و سلبی هم قریب است لیکن تحقیق نرسیده
 و اسم قدیر را از اموات صفات و اسماء ذاتی شمرده اند و جلالی هم شمرده و معنی او خداوند
 قدرت تامه که هیچ شئی از حکم او ابا نکند و قدرت کامله آن باشد که بهر ممکن که رسد او را در مرتبه
 و جوب کشد از امکانیت او و شریک حق سبحانه و تعالی که بعد از صرف متواری است معدوم مطلق
 و هم از نبیست که در تحت قدرت آن است علی کل شئی قاهر نیامده است اگر بوقت سستی

بر اعضا بخواند بدست هیچ ظالمی گرفتار نشود و هیچ دشمن بر او ظفر نیابد و اگر کاری شکل پیش آید چهل و یکبار گوید هر که در حالت فروماندگی و عجز از حصول مطلب بسیار گوید مقصودش برآید و هر که در وقت وضو ساقن در شستن بر عضو می رسد یا گوید یا قادر بر محالان مظفر و غالب گردد و در حصول قدرت و ظفر این اسم را اثری تمام است -

جوهر المقتدر ثبوتی است و جلالی و معنی او خداوند قدرت و فرق میان قادر و مقتدر آنست که قادر بالذات باشد و مقتدر باعتبار ممکنات و اسم قادر مقتضی علو و غمی باشد قل هو القادر علی ان یعیث علیکم عذابا من فوقکم او من تحت ارجلیکم الے آخره و اسم مقتدر مقتضی موالت و الفت و عنذیه فی متعدد صدق عند ملوک مقتدر هر که از خواب بیدار شود دست کت بخواند غفای از دل او دور گردد و همه کار بختی باز گردد و وقیل هر که بسیار گوید بحبت ملاک دشمن دشمن او ملاک شود

جوهر المقدم ثبوتی است و معنی او تقدیم کننده هر چیز بر چیز و آن تقدیم را پنج وجه است یا تقدیم بالذات همچو تقدیم سبأ بر مرکبات یا تقدیم بوجود چنانچه تقدیم اسباب بر مسببات یا تقدیم بشرف و قربت چنانچه تقدیم انبیا و صالحان بر ماعد و ایشان یا تقدیم بمکان چنانچه تقدیم اجسام علویه بر اجسام سفلیه یا تقدیم بزمان چنانچه اطوار و قرون بعضی بر بعضی هر که در معرکه یا در جای خوف یا نه خود بر جای نتوانست داشت بخواند یا بر خود دارد دل او قوت گیرد و هیچ نکتی بدو نرسد و اگر بسیار گوید نفس در طاعت جناب الهی فرمانبردار شود -

جوهر الموفق ثبوتی است و مشترک و معنی او تاخیر کننده است شی را از شی و آن تاخیر نیز پنج وجه مذکور را محتمل است که در اسم مذکور شده هر که صد بار بخواند در درون وی خبر محبت حق سبحانه و تعالی چیز دیگر قرار نگیرد و اگر چهل و یکبار گوید نفس مطیع وی گردد

جوهر الاول از لے است و مشترک و معنی او مبدء است که آن مبدء بر مبدء انباشد اگر کسی را فرزند نباشد چهل روز چهل بار بخواند مرادش برآید و بعضی گویند چهل جمعه هر شب هزار بار گوید اگر آنزوی فرزند یا غائبی یا حاجتی باشد همه بکفایت رسد و اگر بسیار گوید دش آرسید گردد و اگر چهل شب هر شب هزار بار گوید یا اول مقصود او حاصل گردد -

جوهر الاخر ابدیت و مشترک و معنی او در بعضی شروح چنین یافته شده که الاول و الاخر مبدء و المنتهی السلوک و منه بدو الیه یعود و وقیل پایان هر شے

یا واحد الباقی اول کل شے و آخره پس باین اعتبار در همه احوال و در همه اشیاء و ہر جا
 جز حق تعالیٰ موجود و مشہود نباشد۔ ہر کسے را کہ اجل رسیدہ باشد و اعمال نیک ندارد و در خود
 سازد عاقبت او بخیر گردد و اگر بسیار گوید بر دشمن ظفر یابد و وقت مجاہدہ بر خصم غالب آید۔
 الا آخر چون کسی مداومت برین اہم کند اورا صفائے باطن حاصل شود و دائم دل او خرم باشد
 از ذوق ایمان۔

جو ہر الظاہ ازلی وابدیت و اکثر او باید راجع است و مشترک و معنی او ظاہر است
 بنفس خود اگر بعد از اشراق یا بعد بار گوید چشمش منور گردد و اگر خوف باد و باران وغیرہ
 باشد بسیار گوید امان یابد و اگر بر دیوار خانہ بنویسد سلامت ماند و اگر ہر روز وقت استوا
 چہل بار گوید پچیس چیز سے از وہ شے پیدا ہوگا و یا ظاہر بعد از طلوع آفتاب ہزار بار گوید
 حق تعالیٰ اورا از تائبیائے نگاہدارد

جو ہر الباطن ازلی وابدیت و اکثر او بازل راجع است و مشترک و معنی او
 آنکہ باطن است از نظر خلق و محجب است بحجب نورانیہ ظلماتیہ خود ہر کہ ہر روز بعد از
 نماز با مداوسی و مہ بار گوید صاحب سر الہی گردد و اگر مداومت نماید ہر کہ اورا بیند دوست
 دارد و مطیع گردد۔

جو ہر الوالی ثبوتی است و مشترک و معنی او آنکہ والی است و جمیع امور بادشاہی
 باتفاق جمہور ہر کہ خواہد کہ خانہ او یا غیر او آباد و مہور باشد و بیج آفت بدان نرسد و
 کہ زو آب نارسیدہ بنویسد و آب در آن کرود و در دیوار خانہ زند و بنیت کسی نرسد یا زودہ بار بخواند
 جو ہر المتعالی تقابلی است و مہ جملہ اسماء مشترکہ و معنی او آنکہ رسیدہ است باعلی مرتبہ
 علو و شہداد و ہوا الکیہ المتعال ہر کہ بسیار گوید ہر دشواری کہ پیش آید آسان گردد و ہر زنی
 کہ در مدت حیض بخواند و شیزہ کرود۔ وقت یغی و نفاس المتعالی بسیار گوید از ہر آفتما
 امین گردد و مخصوص از استقامت

جو ہر البرہوتی است و جمالی و معنی او نیکو کار و نیکی آموز پس غیر او نیکو نیست ان اللہ
 جمیل و عجب اجمال ہر کہ را طفلے بود بہفت بار بخواند و اورا بخت حق سبحانہ و تعالیٰ
 بہار دیکر مہاد سبحانہ و تعالیٰ بکمال برسد و قیل اگر کہ بشر بہت خمر و زنا مبتلا باشد ہر روز
 بہفت بار گوید دل سے ہر دشتود۔

جوہر التوابع ثبوتی ست و جمالی و معنی او آنکہ رجوع دہندہ است و در عرف
رجوع دہندہ مذہب را بسوی خود و توفیق دہندہ و آسان کنندہ اسباب توبہ بر تائب
ہر کہ بعد از چاشت سی صد و شصت بار گوید توبہ او قبول گردد و ہر کہ بسیار گوید کارنامہ وی
بصلاح باز آید و نفس او در طاعت رام گردد۔ التوابع بہ نیت خود یا بہ نیت دیگرے بعد
از نماز صبح سی صد و شصت بار بگوید حق تعالیٰ اورا توبہ کرامت فرماید

جوہر المنعم ثبوتی ست و جمالی و معنی او نعمت دہندہ و اسباب نعمت موجود کنندہ
ہر کہ مداومت کند صاحب نعمت گردد و وہیچ گاہ محتاج نشود
جوہر المنتقم ثبوتی ست و جمالی و معنی او آنکہ بر اسے عصاۃ اسباب قہر و عقابت
آمادہ ساختہ است۔ یا منتقم در شب جمہ سی صد و شصت و شش بار بگوید تا سحر
نخم با و صلح کند یا مقہور گردد

جوہر العفو ثبوتی ست و جمالی و معنی او ماحی یعنی محو کنندہ ہر کہ از بسیاری گناہان
نویسد و باشد چند آنکہ تواند بخواند حضرت خداوند تعالیٰ گناہان او عفو فرماید۔ ہر کہ سیارہ
کاغذ بنویسد یا عفو نہ بار و بہ پیارے دید تا فرو برد و شفا یابد و ہر دل تنگ و غمزدہ کہ فرو برد
از ان غم و دل تنگی خلاص یابد و ہر غمزدہ کہ برومد او مت نماید آن غم بشادی مبدل گردد
و ہر کنگار کہ مداومت نماید در بہشت در آید۔ و ہر کہ مداومت برین نماید اخلاق دنیہ و امرائے
ر دہ از ظاہر و باطن و سے نائل گردد

جوہر الرکوف ثبوتی ست و جمالی و معنی او بسیار مہربان و از الفاظ شایع
چنان معلوم می شود کہ باین اسم شدت رحمت منسوب داشتہ اند اگر خواہد کہ مظلومی را
از ظالمی وارتانندہ بارخواند آن ظالم بشفاعت او راضی شود و قیل اگر مداومت نماید
دل او مہربان گردد و ہمہ کس او را دوست دارند۔ یا رکوف ہر کہ خواہد کہ مظلومے را
از دست ظالمی بر تاند در برابر او بایستد و دہ بار بگوید یا رکوف آن ظالم شفاعت
او را در حق مظلوم قبول کند

جوہر مالک الملک ذوالجلال والا کرام ثبوتی ست و مشترک و معنی او آنکہ
نافذست مشیت او و مبارکت حکم او و خداوند و بزرگے ست و ہر عز و شرف و کمال کہ جوہر
یا مقہورست از پر تو کمال عز و شرف اوست ہر کہ مداومت نماید تواند گرد و دوز و جہاں

مهمات دارین اوساخته شود - هر که در سجده رست و یکبار یا ذوالجلال والا کرام گوید بر حاجتی که دارد
رواگرد - عندا حاجت هزار بار گوید بسم الله الرحمن الرحیم یا ذوالجلال والا کرام -
جوهر الرب ثبوتی است مشترک و معنی او پرورش کننده اگر کسی از خویشان خود دیگران
دارد دیگر در خانه خود خط بکشد و این نام بر زبان راند با حسن طریق پرورش یابد
جوهر المقسط ثبوتی است و جمالی و معنی او استوار و راست کار و انتقام مطلوبان
از ظالمان ستاننده هر که از وسواس شیطان ایمین نتواند بود هر روز صد بار بگوید این
گرد و هر که مقصد بار بگوید هر مقصود و سه که داشته باشد محصل گردد -

جوهر الجامع ثبوتی است نه سلبی نه تنزیهی و نه تقدیسی نه ذاتی و نه صفاتی و همه را
جامع از اینجست نه جمالی است و نه جلالی بلکه مشترکست و تفصیل جامعیت این اسم از جمله
مستغاثات و مستغذرات است سبحان الله زهی لطیف ذاتی که با همه و هیچ یکی اند و
اگر نه علی باهی نه نبی و نه ولی هر یک را فرمان میشود و قل رب زدنی علما هر که خواهد که اهل
و اتباع او جمع باشند روز یکشنبه وقت چاشت غسل کند و رو سوی آسمان کند و ایشان
بر دست را یگان یگان بار بفرماید به بند و تاده شود و بعد بر روی فرود آرد پریشانی
جمع گردد و اگر بخت بر مراد روز جمعه بعد از اذان نماز جمعه چهل و ده بار گوید ساخته گردد
جوهر الغنی سلبی است و مشترک و معنی او آنکه بے نیاز است از جمیع حجت چه حجت ذات
و صفات و چه حجت اتعاف با اعتبارات جا و منزل هر که ببلا طمع مبتلا باشد بهر عضو
از اعضای خود دست فرود آرد و این اسم بخواند مقصود حاصل شود و اگر هر روز هفتاد بار
بگوید در مالش برکت شود و هیچ گاه محتاج نشود -

جوهر المغنی ثبوتی است و جمالی و معنی او رساننده هر کسی آنچه در بایست او باشد
اما در بایستگی باعتبار سابقه قدر باشد نه لاحق قدر - برای وسعت رزق بعد از نماز
پنج صد بار یا مغنی بخواند و اگر تواند یک هزار و یک صد بار بخواند -

جوهر المعطی ثبوتی است و جمالی و معنی او دهنده عطای جمیل بر بنده ذلیل
هر که مستجاب الدعای باشد یا معطی السائلین بسیار بگوید هیچ سوالی محتاج نگردد
جوهر المانع ثبوتی است و جلالی و معنی او باز دارنده و در اصطلاح دفع کننده
اسباب هلاکت و نقصان در معادن ابدان و جواهر ادیان هر که با جفت محبتی نباشد

وقت خفتن در یکجا صد بار بخواند محبتی پدید گردد و وقیل برای پریشانی اعدا چنانکه تواند بخواند
 جوهر الضار ثبوتی است و جلالی و معنی او آنکه از و ضرر صادر شود و اسباب ضرر
 مهیا گرداند هر که در ولایتی یا در مقامی افتاده باشد که صاحب وی نباشد هر شب اوینده
 در ایام بیض صد بار بخواند بمرتبه اعلیٰ رسد و بعضی میفرمایند که یا ضار تنها بخواند یا ضار
 و یا نافع بخواند -

جوهر النافع ثبوتی است و جلالی و معنی او نفع رساننده و اسباب نفع پیدا آرنده
 هر که در سفر جهاز چهل و یکبار یا صد و یکبار بخواند یا صد کس بر کسی هزار بار یا ده کس یا کمتر
 یا بیشتر از غرق شدن امان یابد و اگر هدایت کاری بخواند همه کارها بموجب بخواند او را
 جوهر النور ثبوتی است و جلالی و معنی او آنکه ظاهراً هست بنفس خود و منظر است
 مرغی خود را هر که در شب جمعه هفت بار سورۀ نور و هزار و یکبار این اسم بخواند در دل او
 نور پدید آید و اگر در وقت صبح یا وقت نماز دلش روشن شود - هر که مبتلا بود
 بدر و معده و یا خفقان حروف اسم نور را برین صورت ن و ر پنج بار کتابت کند
 و حامل آن شود و اگر این نوشته را بر عفوی از اعضا در دناک نهد شفا یابد
 النور هر که در موضع مظلمه ورد کند این اسم شریف را بعد و مفصل و می که سی صد
 و بیست ست شاید انوار عظیمه ویرا دست دهد در عالم حروف شهادت بواسطه غلبه آن
 انوار بر باطن وی و هرگاه بر کسی امری مبهم شود که خطا و صواب را در آن امر از هم
 جدا نتواند کرد یا در سفری راه گم کند این اسم شریف را دو بیست و پنجاه و شش بار
 بعد و مجمل و سه از روی صحت عزم و یقین تمام بخواند طریق صواب در راه راست بر وی
 روشن شود و این اسم شریف را در طور نور عرفان و توحید اثری تمام است پس برای
 نور باطن بسیار خواند و این اسم نور را که اسمی است از اسماء ذات الهیه که بهم برضیا و بهم علم
 و بهم بر وجود اصنافی اطلاق کنند از آنجست که هر یکی ازین اشیاء ثلثه منظرش اند از اشیاء اما اطلاق
 آن بر وجود اصنافی نبایر آنست که اگر وجود اصنافی نبوده اشیاء در ظلمت آلوده بماند و
 اطلاق آن بعلوم از آنست که اگر علم نبوده هیچ کس ادراک هیچ چیز نکند و اطلاق آن
 بر ضیاء از آنست که اگر روشنائی نبوده اعیان موجوده در خارج در ظلمت ساقط بماند و
 هیچکس آنرا ندید و پس ضیاء آله حس شده بحسوسات و علم آله ادراک عقل شد در عالم معانی

و معقولات و وجود اضافی نورگشت موجب مشاهد در عالم انجیان و ارواح
 جوهر المادی ثبوتی است و جمالی و معنی او آنکه غطا کرد بر چیز استعدا تمام تا موجود نشد
 و راه راست یافتند هر که روی سبای آسمان کرده و دست برداشته بسیار گوید و دست بر روی چشم باله برتر
 اهل معرفت رسد و اگر بسیار گوید بر جمع حاکم شود المادی هر که داعیه حکومت و سلطنت داشته باشد
 هر روز بعد و حروف مکتوبی وی که بت است یا بعد و حروف مبسوطه وی که بعد و شصت و سه است و این
 اولی مواظبت نماید و هر که خواهد که بحضرت خدا اوید تعالی راه یابد این اسم تریف بسیار گوید
 جوهر البلیغ ثبوتی است و مشترک و معنی او نوید آکنده و نادیده پیدا آرنده یا بلع السموات
 و الارض هر که اسمی پیش آید برابر گوید و بروایتی هفتاد هزار مرتبه او کفایت شود و هر که در
 وقت دعا مبتدا و بار گوید یا بدیع دعای او مستجاب شود

جوهر الباقی این اسم ازلی و ابدیت و غایت او بابر ارجع است و در زمره اسماء
 جمالی شمرده اند و در لغت معنی او آنکه وجود او را فنا نباشد و علما را در معنی این صفت اختلاف
 باقی است - بعضی میگویند که بقا صفت حقیقی ذات اوست و بعضی میگویند که صفت عارضی
 بر ذات راست نیاید هر که بر شب صد بار گوید اعمال او مقبول گردد و هیچ نکتی بدو نرسد
 و بر اسم و فتح و شهن و آلام و استقام بسیار گوید -

جوهر الوارث ظاهر این اسم ثبوتی می نماید اما به مرتب تحقیق نرسیده و در زمره
 اسماء جمالی شمرده اند و در لغت معنی او آن که باقی است بعد فنا و عباد پس همه چیز با و راجع
 گردند هر که هر روز وقت بر آمدن آفتاب صد بار گوید یا هیچ نکتی بدو نرسد و چون بمیرد حضرت
 حق سبحانه و تعالی شانه او را بیاورد و وقیل هر که بسیار گوید بر اقران خود فوقیت یابد -

جوهر الرشید ثبوتی است و جمالی و جلالی و معنی او آنکه جمیع افعال و احکام او در مرتبه
 غایت رشد و نهایت سداد باشد و وقیل آنکه مرشد است المظاهر اینها و اولیا کمالین خصوصاً
 مرشد و حضرت جبرئیل و مظهر اتم مرشد عمل هر که تدبیر کار خود نداند میان خفتن هزار بار گوید
 تدبیر کار خود بداند و اگر دعاوست نماید محتاج بی سعی وی ساخته شود -

جوهر الصبور ثبوتی است و جمالی و معنی او شکوایا و وقیل آنکه عاصیان را برودنی بگرد
 وقیل آنکه افعال خود را قبل او ان صد و از عجلت باز دارد و فرق میان حلیم و صبور آنست
 که صبور مشورت که عقاب روز حساب باقی است و این اسم که آخرین اسم است با اسم اول که
 میانه بینند ۱۲

در این کتاب
 در باب اول
 در باب دوم
 در باب سوم
 در باب چهارم
 در باب پنجم
 در باب ششم
 در باب هفتم
 در باب هشتم
 در باب نهم
 در باب دهم
 در باب یازدهم
 در باب بیستم

اسم مبارک الله است می ماند چنانکه اسم ریش چمن مشابست دارد و چنانکه اسم مبارک الله نزد
اکثر جامد و غیر مشتق است همچنین اسم صبور بمعنی جمود و قریب است المظاهر همه چیز باعتبار تعین که آنها
باعتبار تعین بی حس و حرکت اند و خصوصاً فرد که تحت تصرف قطب نیست و موجد و موجد و مطلق
و زاید خشک و غیره و منظر اتم آنکه از اسم مبارک الله یا جمیع اسماء مستصفی شده و با اسم صبور پیوسته باشد
بر کرا رنجی رسد یا در وی و مشتقی پیش آید سی و سه هزار بار گوید اطمینان باطن یابد و اگر نیم شب
یا روز مداومت نماید زبان حاسدان و دشمنان بسته گردد و غضب سلطان منقطع شود و این شرح است

جوهر الوهاب الباسط المحی القیوم الفتح العظیم البصیر الغریز الودود
السمیع مداومت برین ذکر موجب کشف عظیم است خصوصاً در نصف شب

جوهر العظیم العلام علام الغیوب المتکلم الخیر الحافظ الرقیب المبین
الهادی این اسم از جمله اذکار حضرت جبرئیل است علی نبیا و آل و علیه السلام هر که مداومت
کند برین اسماء مطلع شود بر اسرار غیبیه و علوم لدنیه پس سعی کند و متخلق شود باین اسماء -
جوهر الحفیظ العالم الرب الشفیء الحسیب الفعال الخلاق المصور مداومت
بر این اسماء موجب کشف مقاصد کلیه است هر که در دل شبهه اندازد که این اسماء قیام نماید
عجائب علویات و سفلیات مشاهده کند و درین ذکر است حفظ نفس و رفع آلام و قهر اعدا
جوهر یا علام الغیوب هر که مداومت نماید برین اسم تا وقتی که تاثیر کند این اسم در وی
و بر باطن وی استیلا یابد و در آنحال امور غیبیه بر لسان وی جاری شود و آنچه در ضمائرست بروز
منکشف شود و روح وی ترقی کرده بر عالم علوی دوران نماید -

جوهر الغریز ذوالطول هر که هفت هفته متصل ملاحظه لقمه حلال کند و چون شب شود
بر طهارت کامل بفراش رود و این اسماء بعد و مجمل خواند پس خواب کند بر دست راست
روی بقبله عجائب عالم روحانی بروی منکشف شود

جوهر الحکیم العظیم مداومت برین اسماء بعد و مجمل یا مفصل موجب فتح باب حکمت
و صنعت جناب حق تعالی است هر که امر دینی یا دنیوی مبهم شده باشد که بقوت فکریه
ادراک و کشف آن متعذر بود بر تکرار این اسماء مداومت نماید آن مشکل بر وی حل شود
جوهر مداومت السميع العظیم بعد و مجمل یا مفصل موجب ظهور اسرار مکنونه و فتح باب
کنوز مخزون است و نزد بعضی این هر دو اسم اعظم است -

جوهر النورانی همدسته چون طریق صواب بر کسی پوشیده شود و نداند که حق است یا باطل باید که بر تکرار این دو اسم بعد و مجمل یا مفصل مواظبت نماید طریق صواب از خطا متمایز شود و حق از باطل جدا گردد و -

جوهر بر خائفی و متوحشی و مجبوسی که بر تکرار این اسماء مداومت نماید ایمن و خلاص شود الرحمن الرحیم العفو المنان الکریم ذو الطول ذو الجلال والاكرام —
جوهر یا علیم یا حلیم یا علی یا عظیم بر این اسماء بعد و مجمل یا مفصل بخواند و بدریافتن سلامت و کفایت بکفایت آید

جوهر القاتم القدوس بر موم نقش کند و بر سر مرهمین نهد سائر امراض را نافع بود مخصوصا صداع را و اگر این اسماء نقش کرده با خود دارد و بگذران مداومت نماید قوت و شوکت وی بسیار شود و هر چند که راه دور رود مانده نشود و حامل این اسماء همیشه صحیح ماند —
جوهر النافع النورانی اسماء شفاست از هر مرضی خاصه امراض بارده و دافع سموم عتارب و سائر سموم بارده چون این دو اسم را در مربع حاوه وضع کند و در آب خمس کند و این آب را مرهمین بپاشد نفع بین باشد و کند و تکرار و تذکار این اسماء بعد و مجمل یا مفصل همین خاصیت دید —

جوهر القادر المقتدر القوی القاتم مداومت نماید بر ثقله و تعب که در نفس بود مرتفع شود و اگر حروف او ائیل اسماء که ق ق م ق ق ق است روز یکشنبه اول ساعت صد بار بنویسد و آنرا در زیر خاتم خود بندد و بر تخم آن مداومت نماید از هر المی که داشته باشد خلاص یابد و اگر آن خاتم را زمانه در آب نهد و بپاشد تب مطبقة زائل گردد و اگر بریت ظالمی صد بار بنویسد بپاک شود

جوهر بر که مداومت کند بر ذکر المیهمن المقتیت بعد و مجمل یا مفصل مراد و حی حاصل شود جوهر الادل الآخر در لوح مثلث وضع کند و قتی که قمر در شتر طین بود و با خود نگاه دارد مقاصد دنیا و آخرت بر وجه حسن میسر گردد و با وجود حمل آن لوح باید که بعد و مجمل یا مفصل این اسماء تکرار نماید تا وقتیکه اثبات آن در امور ظاهر می پدید شود —

جوهر بر که القادر المقتدر بزرگین نقد نقش کند و بان تختم نماید و اکثر اوقات برین ذکر مداومت نماید غالب شود بر اینها و جنس و اگر از آن خاتم مهری بر روی آن

و در موضع که ویانی آن مطلوب است از منازل فسق و ظلم بر آتش نهد آن منازل خراب شود
 و این صیغ و مجرب است و اگر در تکرار این عمل اتمام فرماید همه خلق مسخر و مطیع شود
 جوهر العظیم الحکیم بنوید و بشوید بکسی که او را سنگ و پوانه گزیده باشد بدستهای او
 و اگر بپایان خانه بنویسد یکبار و رانجا نباشد

جوهر یا مصور یا مدی یا معبد یا محیی یا ممیت اگر طالب علم مداومت نماید
 عالم گردد و هیچ پرو مشکل نشود و اگر چهره مشکل افتد رجوع باین اسم نماید حل شود
 جوهر القریب مداومت وی بعد و مجهل که سیصد و دوازده است یا بعد و مفصل
 که سیصد و ششست است موجب فتح باب مکاشفه و اسرار است و بعضی گویند اهم غظم است
 جوهر العزیز الجبار المنکبیر مداومت برین اسم موجب حصول عزت و عظمت است
 و باعث فتح و نصرت اگر ذلیل و خوار بر این اسم مداومت نماید عزیز و بلند مرتبه گردد و مشغولی
 این اسم که از یک ساعت نباشد

جوهر المبین المقتیت که مداومت کند برین ذکر بعد و مجهل یا مفصل مراد و سه
 حاصل شود و علم بسیار و صفت استیلا بر این اسم جنس در امور جزئی و کلیه حاصل شود و
 عزیز و بلند مرتبه گردد

جوهر العالی العظیم هر که تکریم کند این دو اسم را و بر یکین دو سبب نقش نماید و بآن
 مشتمم شود هرگز چشم بر او افتد خاشع گردد
 جوهر چون متوجه شود بامر بگوید یا قوی یا عزیز یا عظیم یا قادر یا سمیع
 یا بصیر آن امر بر خدای که مشکل بود آسان گردد

جوهر بر که هر روز میان سنت و فریضه با دعا و چهل بار بخواند یا حی یا قیوم یا من لا اله الا
 انت بر جمیع استغیثات دل و سه را حیات حاصل شود

جوهر حضرت امام ربانی قدس سره میفرماید که به توبه اگر بر محقق شده است که مداومت
 بر یا حی یا قیوم موجب حیات قوت عقیده است و حضرت شیخ محمد الدین محمد بن ابراهیم لاهیجی
 قدس سره میفرماید که این هر دو اسم شریف را در چاهت قلب و صدقانی باطن اثر عظیم است
 و نزد اکثر علماء و عرفا اسم اعظم حضرت خداوند است که این هر دو اسم شریف است و
 باعث میفرماید که دعا و حضرت عیسی علی نبی و آله و علیهم السلام در احیاء اموات یا حی یا قیوم

جوهر مداومت بر تذکار الاحد الصمد بعد و مجمل یا مفصل بعد از غرض پنج و شصت
موجب انکشاف تجلی صمدانی است و بعضی از آثار این تجلی آنکه صاحب بی زکات و شرب خلوص
جوهر الوهاب الرزاق مداومت برین موجب حصول رزاق صدوقی و معنوی است
جوهر الکریم الوهاب ذو الطول مداومت نماید باب رزق بر و مفتوح گردد و حاجت
بر آید و این از عجایب صحیحی است و هر که نقش کند این اسم را و با خود دارد و شویاریها بروی
بنایت آسان گردد و هر که تکرار کند این اسم را بعد و مجمل نشان در موضع خالی بر طهارت
کامل و حضور تمام و نیت صادق و صیغ و برین عدد و نیز آید و از وی نه کاید و بعد از اتمام
عمل و عاقله مستجاب شود

جوهر الغنی البهار المتکبر مداومت نماید غریز و بلند مرتبه گردد
جوهر که در شب جمعه صد و شصت و شش بار یا مستقیم بخواند و این عمل تا سه جمعه کند خصم باو
صلح کند یا مقهور گردد

جوهر السریع بعفی گفته اند که این اسم اعظم است بوی هر دعا که کند بخواسته
مقرون شود و این اسم را در هر عت اجابت دعوات مدخل تمام است هر که این اسم را
دائماً گوید هر چه از امور خفیه و اسرار بروی ظاهر شود و هر که خواهد که بحالی بزرگ مشرف
شود و این اسم را بر هر دو کف دست خود نویسد و یک هفته هر روز ششصد و چهل و چهار بار
بخواند و اگر السریع گوید بالف و لام تعریف که عدد مفصل است یا پانصد و شصت و
چهار بار گوید که عدد مفصل یا سریع است با حرف نذ او هر که خواهد مشاهده ارواح کند
و با ایشان سخن گوید و از ایشان شنود به همین عمل قیام نماید

جوهر بامی شریع یا ستار شصت بار بخواند و اگر سی صد و شصت بار بخواند تمام است
جوهر الفعّال هر که مغلوب خاطر دیر و وسوسه و ذلیل باشد باید که مداومت
کند برین اسم صد و شصت و یکبار بعد و مجمل و سی صد و تود و سه کرت بعد و مفصل
و بر طهارت کامل بخواند و در انبیا ن قوس و فعلی اجنبی از وی صادر نشود جمعیت
باطن حاصل گردد

جوهر الغنی القادر القوی ذو القوة المتین المتقدر البهار المتکبر الشدید القادر
مداومت برین اسم یا مؤید یا زاله هر مرض و فتح و نفرت بر اعداست و کسی که نزد حیار و دو

و رواين اسما ساز و از شروع ايمن باشد.

چو هر بد آنکه نزد بعضی دعا اولی ترست از سکوت و نزد بعضی سکوت فاضل تر از دعا
و تحقیق آنست که در بعضی احوال دعا فاضل تر از خاموشی است و آن ادب است و در بعضی احوال
خاموشی فاضل تر از دعاست و هو الادب پس اگر در وقت دعا در دل بسطی زیاده یا بد دعا اولی تر
و اگر قبضی یا بد سکوت اولی تر و اگر نه بسطی زیاده یا بد و نه قبضی اینجا دعا و سکوت بر دو برابر است
پس درین وقت اگر بروی علم غالب بود دعا اولی تر زیرا که دعا در نفس خویش عبادت است و اگر
معرفت و حال غالب بود سکوت او سه تر و معمول اکابر چنین بوده است که دعا و سوال بسیار
کنند و در افتتاح و اختتام آنها درود خوانند

چو هر بد آنکه دعا گاهی بی زبان قال بود چنانکه بزبان بطلب حاجت خود را و گاهی بی زبان
حال چنانکه عرض نماید حال خود را و گاهی بی زبان تعرض چنانکه مدح و ثنا کند بر و گاهی خود را بصفای
کرم و احسان و جود و عطا این نیز در معنی دعاست زیرا که مدح و ثنا در حضرت کریم تعرض بجای است
و مراد بکلمات از دعا فوق آنست که در وی مجرد رضا و تسلیم است و بعضی از عرفا دعا بزبان استعدا و
نیز گفته اند این فوق دعا بزبان حال است و در سکوت نیز فاضل است. و شرائط و ادب دعا اکل طلال
و صدق مقال و جهد و عدم استعجال و ابتدا بجمد و ثنا حضرت ذوالجلال و صلوة و سلام و سبک
از آداب دعا رفع یدین است و بسط آنها مقابل وجه و در بعضی روایات خدا و ملکین و این
روایت اولیت دارد بر تفریق یدین و بسط آنها نه بر بیست اعتراف کذا فی المواسب و از
ابن عباس آمده که چون می نایردیم ضم می کرد و هر دو گفت خود را و میگرددانید بطون آنها. امثال
وجه و گفته اند که هر چند واقعه صعب تر رفع یدین بیشتر تا آنکه برداشت در استقامت محاذی
سر تا بالا و سر و مسح وجه بیدین نیز از آداب است در غیر حالت نماز. مداح

چو هر حضرت محبوب سبحانی قدسنا الله تعالی بیره الغریز میفرماید دعا سه وجه دارد و تفسیر
و تعریف و اشارت تصریح چیز است که بآن تلفظ واقع شود و تعریف و تعالی است مضمور دعا
و قولی است مضمور و قول و اشارت معنی است مخفی در قول مثال تصریح قول حضرت موسی علی نبینا
و آله و علیہ السلام رب ارنی النظر الیک یعنی خداوند اتو خود را بمن بنما تا ببینم و مثال تعریف
قول نبی ماصلی الله تعالی علیه و آله و صحابه وسلم لا تکلمنا هلی انفسنا طرقة عین و مثال اشارت
قول حضرت ابراهیم علی نبینا و آله و علیہ السلام رب ارنی کیف تخی الموتی بنما چه طوری زنده میگردان

شرایط و ادب

مرد را اشارت باین است که خود را بمن بنما -

چو هر التماس کردند بجناب مستطاب سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و صحبه و سلم
که کدام دعا افضل است فرمودند اللهم انی اسألك العفو والعافیه والمعافاة فی الدنیا والاخره
چو هر ملک العلماء مولوی عبد العلی قدس سره در شرح مشنوی معنوی میفرماید که دعا بر چند
وجه است گاهی باشتغال طبعی می باشد چنانکه دعا و عوام گاهی برای آن می باشد که داعی
میداند که اگر مصداق بقضای اقتدای مستجاب میگردد و شاید این وقت قضا باشد و گاهی بانشاف
آنکه وقت قضا رسیده است آن زمان دعای کنه محاب میگردد و گاهی بانشاف آنکه وجود
این کار معلق بدعا و داعی است پس عا می کنند برای شفقت بر خلق و اگر دعای میگرد و مضرت مقدره
میبرسید و گاهی محض برای قیام بعبدتیه که شان عید تذلل است و این داعی را از اجابت و عدم اجابت
کاری نیست و این را اقسام است یکی واجب و ماسوره عموماً چنانکه و صلوة فاتحه است کردن آن
فرومی است و دیگر آنکه مسنون باشد عموماً چنانکه دعا است مستقارست و در صلوة کسوف و اوجیه
مسنون صلوة و امثال آن این اوجیه نیز ضروریست برای اقامه عزت که عارف را از انهم گزیر
نیست و دیگر اوجیه مذوبه بآن گاهی مشتغل می شوند و گاهی ترک میکنند و دیگر آنکه ماسور شود
بدعا بخصوصه در امر خاص پس برومی دعا کردن واجب و لازم است چنانکه ایوب چون مبتله
شدند بوقت رسیدن وقت دعا کردند و دعا نوح عم و دعا موسی عم و سایر انبیا و دعا آنها
مرد و مسلم در روز بدر بضررت پس قسم اول از دعا آنکه باشتغال طبعی است از عارف نمیتواند شد
و همچنین دعا با احتمال آنکه شاید که وقت رسیده باشد و قسم اخیر از دعا که برای قیام بعبدیت است
عارف را اشتغال باین ضروریست باقی ماندند و قسم یکم بمرور رسیدن وقت کار و دیگر دعا
برای شفقت بر عباد الله بعد علم بآنکه بلا مقضی بر عباد الله از دعا اکل خواهد شد پس بعضی
اولیا نظر بشفقت بچنین دعا میکنند زیرا که در شود این بزرگان آنست که ابار از دعا مقاومت
با قهر الهی است و شفقت بر عباد الله ضروریست و چون علم بایشان پیدا شد بآنکه از دعا و اهل این
مقفه خواهد شد پس ابار از دعا مقاومت با قهر الهی است پس البته دعا باید کرد و برای اظهار عبودیت
و تذلل و این قوم نیز اعلی اند و اما آن بزرگان که مقام عبودیت را رسیدند و طلب بر بالو بیت و ربوبیت اند
پس بعد از بت خود مقضی را رفع می سازند و ایشان مشتغل بدعا گاهی بدون دعا صرف میکنند
و این قوم انزال ماند و مقام از قوم اول و بعضی اصلاً دعائی کنند بآنکه الله مالک است هر چه

خواهد در ملک خود بکند و گردانیدن قضا ما را نمیرسد و اینها میدانند که هر چه مقضی است بطریق معلوم
عبادت و بعضی را علم حاصل می شود و بیرون استعداد آن باحوال که بر دمی جاری می شوند
بعد تحقق آن احوال و بعضی آنها اند که اعیان با استعدادات مکتوف و معلوم می ست
و ظاهراً است که علم تمام اعیان علی التفصیل محال است و الا مساوی با حق گردد بلکه او را علم بعین
معین است چنانکه علم عین خودش اگر این جامع است مرجمع اعیان را چنانکه عین ضرورت است
صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ و صحابہ وسلم پس علم این عین متضمن است مرجمع اعیان را و آنچه که
اقرب بجامعیت است علم او موافق آنست و این از عنایت الہیہ است بآن عارف خوا و علم اعیان
بکشف و عیان باشد و یا بوحی باشد پس این عارف که مکتوف الا اعیان است میدانند که علم
اللہ بآن احوال که دارد میشود بران آن احوال اند که اعیان بران بودند در حال ثبوت و سه
قبل وجود می و این نیز میدانند که حق عطا نخواهد فرمود مگر آنرا که عطا کرد عین او و آن احوال اند
که بودند این اعیان بران در حال ثبوت علمی او و این قسم اعلی است از عارفان و عالم بشر
قدرت و فرموده که آن دعا را ترک می کنند که بآن رفع مقضی خواهد شد و ظاهراً است که مقضی
مرتفع نمی تواند شد بدعا مگر آنکه در قضا باشد که عدم وقوع این مقضی معلق بدعا است اگر
دعا کنند این مقضی واقع گردد پس این دعا ساقضا او شد پس بعضی عارفان دعا را ترک
می کنند و مقضی حق را اختیار می کنند و در آن متلد می شوند و ارتفاع الم مقضی نمی خواهند
مگر آنکه حق بار آورده خود آنرا مرتفع کند و اما اگر مامور شوند بدعا براس رفع این مقضی پس دعا
میکنند براس امتثال امر چنانکه از ایوب واقع شد که او صبر کرد و هرگز دعا نکرد تا اینکه وقت
ارتفاع آن بلا رسید و معلق بود بدعا ایوب و مامور گشت بدعا آن زمان دعا کرد رسول علیہ السلام
فرمودند که دعا کننده و آمین گویند هر دو در اجرو ثواب شریک اند رسول علیہ السلام فرمودند
که چون دعا کنند گفتاے هر دو دست را کشاده دارید و از دعا فارغ شوید هر دو دست را بردارید
فرود آرید چون دست بدعا برداشته باشی چپ و راست نگر می و با و غیر حق تعالی در دل بگذاری
و با و از پست زاری بسیار کنی و کار میوده نکنی و بدست بازی نکنی و بجائے نظر نکنی و چشم در پیش
داری و هر دو دست را برهنه کنی و آواز بلند نکنی که بوقت دعا آواز بلند داشتن معصیت است
و در دعا اسحاح کنی۔

جو هر بد آنکه وقت اجابت دعا وقت سحر و صبح است و شب قدر و شب دینه و اول شب

جو ہر در حسن حصین بیان احوال جابت دعاست عند التہار بالصلوۃ و بین الاذان والاقامۃ و بعد الحیلتین یمن نزل بکرباوشدہ و عند الصف فی سبیل اللہ و عند التہار الحیلتین و بعد الصلوۃ المکتوبات و فی السجود و عقب تلاوۃ القرآن و لایسما الختم خصوصاً من الفکار و عند شرب ما از مرزم و کھنور عند المیت و صیاح الدیکہ و اجتماع المسلمین و فی مجالس التذکرہ و عند قول الامام و لا اله الا اللہ و عند تفسیر المیت و عند اقامۃ الصلوۃ بعضی شایخ طریقت میفرماید کہ رو چہا شنبہ میان ظہر و عصر وقت اشرف محل استجاب است و بیوقت مشغول باشد حضرت صلی اللہ تعالیٰ

الغایط دعا

علیہ وآلہ و صحابہ وسلم روز یک خدق این عاف بود یا صریح المکر و بین و یا یجب المصططین اکشف بھی و غمی و کر بتی تری مانزل فی واصل الے و مستجاب جو ہر بدانکہ در اجابت دعا کہ ان لبیک من اللہ است تاخیریت اجابت دیگر است و حاصل شدن مطلوب دیگر حضرت سید المرسلین صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و صحابہ وسلم میفرماید کہ چون بندہ زبان بطلب بکشد و در دعا گوید یا رب حضرت خداوند تعالیٰ بی تاخیر فرماید کہ لبیک یا عبدی و معنی لبیک از حق تعالیٰ اجابت کردن است و دادن عطا لبیک بخاطر آن موقوف وقت است تا حق تعالیٰ را خواست آن نبوده باشد کہ چیزی بہ بندہ دہد و دل وے داعیہ آن طلب پیدا نکند۔ اجابت دو نوع است یکی لبیک من اللہ و آن در مقابل گفتن یا رب بود و یکی بر آمدن حاجت کہ در عرف اجابت آنرا گویند اول واجب الوقوع است بمقتضای حدیث مذکور و فائدہ آن دید کہ بر آمدن دعا جلا و اجلا مصدق او شود و ثانی ممکن الوقوع است اگر نجیب بلبیک مصلحت بندہ در آن داند و بیند و الامتنع الوقوع است و عین اجابت است کہ در رسانیدن آن بوسی عین حضرت است مرئیدہ را و بندہ نمیداند قابل را از خواست چارہ نیست یا بزبان قال یا بزبان حال یا بزبان استعداد کہ آن نزد عارف افصح است از زبان قال و حال۔ بزبان حال چون استاد فقیر برب غنی از بر آ آنچه بزرے کہ او راست از متاع دنیوی یا مانند حاضر شدن کہ بہ خموش بر سر سفرہ بلکہ آنچه لسان حال خوابد لسان قال نتواند خواست و در حالت جمع و عطف و زبان استعداد و چنانچہ در سوالات ہا سمار الہی تامل کن کہ الخالق و المرازق و اللطیف و القهار و غیرہ بر کی بزبان استعداد خود مر آن چیزے را کہ مقتضیات ایشان است از حق تعالیٰ درخواست میکنند کہ کمالاتے کہ ما را دادہ از بطون بطور رسان خالق میطلبد کہ مخلوق پیدا کن و رازق میگوید

کہ مرزوق بمن رسان تا کمال من کہ آن خالقیت و رازقیت ست در وی بطور رسد و همچنان
سوالات اعیان ثابتہ از حق تعالی کہ مارا بوجود ذات خارجہ پیدا کن تا کمال آتے کہ بی واسطہ
مارا عطا فرمودہ ظاہر کرد و اگر سوالات حال و استعدادات نباشد هیچ موجودے بوجود خارجہ
ظہور نکند چہ حضرت ذات حق تعالی بذاتہ غنی ست از عالم و عالمیان

الفاظ دعا

جوہر حضرت امام مسلم قدس سرہ روایت کردہ اند از حضرت انس رضی اللہ تعالیٰ عنہ
کہ جناب مستطاب سرور عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم عیادت کرد و مردے را از
مسلمین در حالیکہ ضعیف گشتہ بود و شب مثل بچہ طائر پس فرمودند جناب نبوت ماب صلی اللہ
تعالیٰ علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم آیا تو بودی کہ خواستی جناب مستطاب حق سبحانہ و تعالیٰ را چہ
و سوال میکردی جناب حق تعالیٰ را بآن چیز التماس نمود آری بودم کہ می گفتم ای اللہ تعالیٰ
ہر چیزے کہ عذاب خواہی کرد مرا بآن در آخرت تعجیل کن برای من آنرا در دنیا پس فرمودند
حضرت با غیبت صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم سبحان اللہ تو آنرا طاقت نداری
ایا چرا گفتی ربنا آتانی الذی حسنہ و فی الآخرہ حسنہ و قنا عذاب النار ای ب مارا بدہ در دوزخ نہ
و در آخرت حسنہ و نگاہدار مارا از عذاب آتش را وی گوید کہ او دعا کرد جناب مستطاب حق سبحانہ
و تعالیٰ را باین دعای شفا داد جناب خداوند تعالیٰ آنرا باین دعای پس دریاب
ازین حدیث شریف کہ دعا بوقوع عذاب جائز نیست و ظاہر ست کہ این مقاومت یا
قتر الہی و غضب الہی ست بلکہ مقاومت با اوست پس باید کہ دعا بارتفاع عذاب کن

جوہر در فوائد القوادین کورست کہ حضرت سلطان المشائخ قدسنا اللہ تعالیٰ
بسرہ المبارک فرمودند کہ بندہ وقت دعا بمعصیتے کہ کردہ باش پیش حاضرندار و نہ هیچ عتہ
زیرا کہ اگر طاعت پیش دل آرد آن بحجب باشد و دعا مستجاب نشود و اگر بمعصیتے پیش دل
آرد در اتفاق دعا پستی آرد پس وقت دعا نظر خاص بر رحمت جناب حق سبحانہ و تعالیٰ
می باید داشت و موقن می باید بود کہ البتہ این دعا مستجاب ست انشاء اللہ تعالیٰ و
فرمودند کہ وقت دعا بہر دو دست کشادہ باشد و برابر سینہ و ایچین ہم آندہ است کہ بہر دو
دست متصل یکدیکر باشد و نیاب بلند باید داشت بچین کہ کوئی ہمین زمان در دست او
چیزی خواہد انداخت و فرمودند کہ دعا قبل از نزول بلا باید کرد و فرمودند کہ چون بلا نازل
نی شود دعا از فرود بالامی رود و بہر دو ہوا یکجا می شوند و تعارض اگر دعا را قوتی باشد

بیارا باز گرداند و گرنه بلا فرو آید و ملائکه این حکایت فرمودند که در آنچه خروج کفار تا تارش چون این باشد
 و نیشاپور رسیدند بادشاهی که آنجا بود کسی نزد شیخ فرید الدین عطار قدس سره فرستاد که دعا کن
 جواب دادند که وقت دعا گذشت وقت رضا است یعنی بلا عیب جناب حق سبحانه و تعالی باز نشسته است
 رضا باید داد بعد از آن فرمودند که بعد از نزول بلا هم دعا باید کرد و اگر چه بلا دفع نشود صعبت بلا کم شود
 جوهر صاحب یقینی فرمود که جناب مستطاب خداوند عالم دعاء ابلیس جابت فرمود
 رب فانظرنی الی یوم یبعثون قال فانک من المنظرین الی یوم الوقت المعلوم
 از اینجا امید یاست خداوندی که دعاء ابلیس جابت فرماید چون مومن عاصی حضرت او سبحانه
 بخواند که نا امید کند

جوهر عطاسی حضرت خداوند تعالی دو قسم است ذاتیه و اسمائیه اگر مبداء آن ذات است
 بے واسطه عطاء ذاتی و فیض اقدس گویند چنانچه حضرت خداوند تعالی از مقام احدیت از ذات
 خود بذات خود فیضی فرستاد که اعیان و استعدادات بآن حاصل شدند و اگر منشاء آن عطا
 اسمی یا صفتی از اسما و صفات حضرت حق تعالی باشد عطاء اسمائیه گویند چنانچه اسم نعم یا منتقم از حضرت
 خویش نعمتی یا نعمتی بکسی که مستوجب آن باشد برساند و تمیز میان این هر دو عطا اهل ادب و اهل فطن
 و از عطا یا بعضی آن باشد که بنده آنرا بزبان خواهد در کار معین مثلاً گوید اللهم ارزقنی علماً نافعا
 یا بزبان بخواد غیر معین چنانکه گوید اللهم ارزقنی خیر الدنیا و الآخرة یا طلب بزبان حال
 یا بزبان استعداد باشد خواه که عطا یا ذاتیه باشد یا منح اسمائیه - سوال معین یا رب مرا
 فلان چیز بده و غیر معین یا رب آنچه مصاحت من در است بمن ده و از بهر هر جزوے از ذات خود
 خواه لطیف روحانی و خواه کثیف جسمانی چون قلب و روح و عقل یا چشم و گوش و زبان یا کمال
 بزبان قال از مالک ذوالجلال دو گروه اند گروهی از حق تعالی چیزی بطلبند و ملتزم خود بخوانند
 و حال آنکه هنوز وقت رسیدن آن مطلوب بایشان نرسیده است و خواهند از سر امور مرنده با وقت
 غافل ست پس سوال و پیش از وقت بی حاصل و گروهی میدانند که در وفائن خزان حضرت حق تعالی
 ایشان را ذخیره و روزی است که رسیدن آن بایشان متوقف است بخواست ایشان یا آنکه میدانند
 که در خزان حضرت حق تعالی برای طائفه چیزے مدحست که بی خواست بطور نخواهد رسید پس
 علم باعث ایشان میگردد و سوال و طلب چنین سائل را سائل احتیاطی خوانند و چنان سوال را
 سوال احتیاط گویند - اگر در علم حضرت خداوند تعالی مسؤل او از آن قبیل باشد که وصول آن

جواب نویسی
 در حدیث
 سید احمد
 در باب توبه
 و معنی
 حسی و عقلی
 در حدیث
 معلوم می شود

بمسائل موقوف سوال است و او را استعداد قبول آن داده باشد موجود گردد و الا فلا۔ پیر طریقت حضرت
عبد اللہ انصاری قدس سرہ فرمودند اگر نخواسته دادند اوے خواست اتمی یعنی اگر سائل را استعداد
آن مطلوب است کہ اگر نہ استعداد باعث سائل گشتے بسوال ہرگز سوال از وی بعد و ز طور نزدیک
طائفہ اند از اہل حضور کہ نمی دانند کہ در ہر وقتی استعداد ایشان مقتضی چیست تا سوال برین سوال
استعداد و کنند و طائفہ اند از اہل حضور در ہر وقتی مراقبہ بہت دانستن استعداد خود کردند و بر ایشان
مکشوف گرد کہ حضرت حق تعالی در ان نشان ایشان را چہ عطا فرمودہ است و این را استعداد
جزمی گویند و زمانے معین از بہرامے معین و دانند کہ قابل آن چیز گشتند الا بان استعداد جزو
در ان زمان و اہل حضور و گوہ اند طائفہ از قبول خود و آنچه قابل آن گشتہ اند بدانند کہ استعداد
ایشان و ازل چہ بودہ و این از ان طائفہ کہ از اثر بموثر سفر کنند و طائفہ دیگر از استعداد خود
بدانند آنچه قابل آن خواهد بود و بایشان خواهد رسید و این طائفہ از ان قبیل اند کہ از موثر بطور
اثر آیند و این گوہ از استعداد خود بدانند کہ چہ چیز قابل اند اتم و اکمل اجل و افضل اند از
گوہ اول چرا کہ چنین کس اتا و معرفت حاصل نگردد و باین مقام و اصل نشود یکی آنکہ معرفت
عین ثابۃ خود حاصل کند و دوم آنکہ احوال خود در ہر زمانی بدانند چنین کامل تکمیل غیر مشغول تواند بود
کہ اعیان غیر و احوال غیر نیز ہم مطالعہ تواند کرد۔

جو ہر بدانکہ احادیث و مذمت سوال کردن و گدائی کردن بسیار آمدہ و حضرت شیخ عبد الحق
محدث دہلوی قدس سرہ در مدارج النبوت میفرماید کہ حرام است سوال کردن مگر کسی را کہ نزد
قوت یوم است اگر قوت یوم نہ باشد یا چیزے ندارد کہ بدان تہریرت کند خلاصت سوال کند
و فقیرے کہ اورا قوت یوم حاصل باشد یا قادر است بر کسب حرام است مراد اسوال و اتفاق دارند
علما برین از سوال و اختلاف دانست کہ حرام است یا مکروہ بشرط اول آنکہ خواہ از کتب نفس جو در
و اسحاق نکلند و سوال و اید آنکند بر مسئل عنہ و اگر یکے ازین شرط مفقود گردد حرام است باتفاق
و منقول است از حضرت ابن المبارک رضی اللہ تعالی عنہ کہ فرمودند خوش نمی آید مرا کہ سائل بوجہ اللہ
سوال کند و داده شود بوسے چیزے زیرا کہ دنیا خبیث است و چون بوجہ اللہ طلبید تعظیم کرد چیز را
کہ تخفیر کردہ است اورا حضرت خداوند تعالی پس دزدہ نشود و بہت زجر و منع و اگر گوید بحق خدا و بحق محمد
صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ و صحابہ وسلم واجب نمی گردد بر مسئل عنہ دادن و کسی کہ گرفت چیزے را
باظهار حاجت بدروغ مالک نمی گردد و آنرا و همچنین کسی کہ گوید بدروغ کہ من علومی ام و اگر یکے را

جهت صلاح بدو وی در باطن از تکاب معصیت کند و اگر بداند اورا معطلی نمیداند نیز مالک نمیکرد و
 و حرامست بروی واجبست بروی بر مالک و همچنین چیزی که داده شود کسی را که جهت بدو باشد
 وی یا شریعتاً یا حرامست بروی و اگر فقیر بیاید براسه سوال و خواهد که دست مسئول عنه
 را بوسه تا چیزی بروی بدید مگر ده دست و افضل آنست که مسئول عنه دست بروی ندید بقصد
 منع و زجر و نباید داد سائل را که طلب زده بر درنا می گرد و مطرب از همه فحشست
 جوهر اعمال دو قسم اند ظاهری چون صلوٰه و تلاوت و ذکر و باطنی چون محاضره و مراقبه و محاسبه و تربیت
 اعمال چنانست که ناممکن بود میان اعمال ظاهری و باطنی جمع کند اول صلوٰه را مقدم دارد پس
 تلاوت پس ذکر بشرط حضور دل و مراقبه باطن و اگر جمع ممکن نبود بسبب کمالات و ملات از عمل
 ظاهری بر عمل باطن التفاکند

جوهر در مزیع الحسنات مذکورست که دلائل انجرات بغایت مقبولست بجنبات مالت مآب
 صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم و علامت قبول آن کثرت قرائت و بیست اکثر اوقات در
 اما کن بابرکات خصوصاً در حریم شریفین و بجوار روضه منوره سید الکونین و مولف این کتاب
 قطب فلک فضل و کمال مرکز دایره شرف و اجمال سلاله خاندان نبوی سید حسینی مولانا سید محمد
 بن سلیمان جزولی در شهر فاس که از بلاد مغربست تحصیل علوم کمالات نموده و در آن شهر مقتدا
 اکابر و علماء کرام بوده و در ایجاد دلائل انجرات تالیف نموده و کسی از اهل عداوت ایشان باز هر
 پس حلت فرمودند شانزدهم ربیع الاول سنه هشت صد و هفتاد و از هجرت و در شهر سوس فن کردند
 و بعد از هفتاد و هفت سال نقل نمودند بجانب مراکش و در ریاض العروس دفن کردند و چون
 براسه نقل از قبر بیرون نمودند یافتند همچنانکه دفن کرده بودند و مردم در مراکش برای زیارت
 قبر شریف ایشان از دوام می نمایند و فیض ظاهر و باطن می یابند و ثابت شده است که از
 قبر مبارک ایشان بومی شک می آید و بمشام صلی می رسد

جوهر منقولست از حضرت شیخ ابراهیم تمیمی قدس سره که روز سه و پس خانه کعبه اودانند
 تعالی شرفا شسته بودم که حضرت خضر علی بنیا و آل و علیه السلام تشریف آوردند و فرمودند
 که از جناب سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم بمن رسیده است هر روز قبل از طلوع
 و غروب آفتاب بخوانی و الا همه عمر خود یکبار ترا بندگانست من از ثواب آن سوال کردم فرمود
 که جناب سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم ترا در خواب خواهند فرمود عرض کرد

کہ چیزے عنایت شود تا از شرف رویۃ مشرف شوم فرمودند کہ بعد از نماز مغرب با سچکس سخن گوئی
و بعد از نماز خفتن دو رکعت بگذار و در ہر رکعت بعد فاتحہ ہفت بار سورہ اخلاص بخوان و بعد از
سلام سجدہ کن و در ان ہفت بار بگوئی سبحان اللہ و اکبر اللہ و لا الہ الا اللہ و اللہ اکبر
و لا حول و لا قوت الا باللہ العلی العظیم بعدہ سر بردار و بگو یا حی یا قیوم یا ذا الجلال
والاکرام یا ارحم الراحمین یا رحمن الدنیا و الآخرة و یا رحیمہا و یا الہ الاولین و
الآخرین و الاول قبل کل شے و الآخر بعد کل شے یا رب یا رب یا رب
یا اللہ یا اللہ یا اللہ یا رحمن یا رحیم بعدہ بر خیز و ہر دو دست بر آواز کہ نشستہ خواندہ
استادہ بخوان و بر پہلوے راست روی بقیلہ نجیب و تا انگاہ کہ در خواب بشوی درود بخوان
من اینمہ بجا آوردم در خواب دیدم کہ فرشتگان مرا تا آسمان بردند و بہشت را نمودند در ان کو شکستہ
دیدم از یا قوت منج و کو شکستہ از زمر و کو شکستہ از مر و اید و در ہر کو شکستہ کثیر کان حور العین بقیاس
نشستہ اند و دیہاے ایشان از آفتاب تابندہ ترست پرسیدم کہ این کو شکستہ و حوران کہ بہشتند
گفتند آنکس را کہ این عمل کند بعدہ مشرف شدیم بشرف رویۃ حضرت سرور عالم صلی اللہ تعالی
علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم و التماس نمودم کہ حضرت خضر میفرمودند کہ سبعت عشر از جناب سرور عالم
صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم شنیدہ ام فرمودند کہ ہمہ حق است و صدق پس عرض کردم
کہ عامل این را چہ ثواب باشد فرمودند کہ جناب مستطاب حق سبحانہ و تعالیٰ جملہ گناہ اورا بیامزد
و ہمین بہشت را و بردار و جناب خداوند تعالیٰ از وی غضب خویش و بفرماید فرشتہ شمال را کہ
تا یکسال پیچ گناہ او بنویسد و عمل کند این را مگر کہے کہ جناب خداوند تعالیٰ اورا نیکبخت آفرید
و ترک نیارد این را مگر کہے کہ بدبخت آفرید پس حضرت ابراہیم تہیمی بعد از دیدن خواب چارہا
بزیستند حضرت ایشانرا بطعام و شراب دنیا حاجت نشد از آنکہ طعام و شراب بہشت خوردہ بودند
و بعضی میفرمایند کہ قادر نشود بر خواندن سبعت عشر مگر کہے کہ از اہل بہشت باشد و ہر کہ دم
خواند در حفظ و امان حضرت خداوند تعالیٰ باشد و از دنیا نرود تا مقام خود در بہشت بخواب نہ بیند
و نمیرد تا طعام بہشت نخورد و سبعت عشر بر اسے بر آید ان حاجات و مصائب دینی و دنیوی نیز آمدہ است
سوامی آنکہ دوام خواندن و سبعت عشر درہ چیزست کہ ہر یکے را مع تسمیہ ہفت بار خواند بدین ترتیب
اول سورہ فاتحہ دوم سورہ الناس سوم سورہ الفلق چہارم سورہ اخلاص پنجم سورہ الفاتحہ
ششم آیہ الکرسی ہفتم سبحان اللہ و اکبر اللہ و لا الہ الا اللہ و اللہ اکبر اللہ

۴
بالضم و او قور
و سکون متین
حضرتی تبیلو
مہول و متین
نیز آمدہ از
عکس عین
زمان غیبی
و زنجیر

بِزَنَةِ مَا عِلْمُكَ مَا عِلْمُكَ مَا عِلْمُكَ مَا عِلْمُكَ مَا عِلْمُكَ مَا عِلْمُكَ مَا عِلْمُكَ مَا عِلْمُكَ مَا عِلْمُكَ مَا عِلْمُكَ
 وَرَسُولُكَ يَا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ وَالْحَقُّ وَالْحَقُّ وَالْحَقُّ وَالْحَقُّ وَالْحَقُّ وَالْحَقُّ وَالْحَقُّ وَالْحَقُّ وَالْحَقُّ
 وَلَمْ يَكُنْ لَكَ قَبْلَ هَذَا نَبِيٌّ وَالْحَقُّ وَالْحَقُّ وَالْحَقُّ وَالْحَقُّ وَالْحَقُّ وَالْحَقُّ وَالْحَقُّ وَالْحَقُّ وَالْحَقُّ
 وَالْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ الْأَحْيَاءِ مِنْهُمْ وَالْأَمْوَاتِ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ دَعَاكَ اللَّهُ
 يَا رَبِّ افْعَلْ بِي وَبِهِمْ عَاجِلًا وَاجْتَلِي الدِّينَ وَالْدُنْيَا وَالْآخِرَةَ مَا أَنْتَ لَهُ أَهْلٌ وَ
 لَا تَفْعَلْ بِنَا يَا مَوْلَانَا مَا نَحْنُ لَكَ أَهْلٌ أَنْتَ غَفُورٌ حَلِيمٌ حَاجُّوكَ كَرِيمٌ مَلِكٌ بِرُفُوفِ جَنِّهِ
 وَدَرْجَتِهِ سَالَةَ مَلِكِهِ كُورِست که حضرت شاه سینا قدس سره میفرمودند که از عوارف و اواراد حضرت
 شیخ بهار الدین قدس سره معلوم شد که بعد فاتحه معوذتین خوانند و بعد اخلاص و بعد
 کافرون و بعد ازان آیه الکرسی و انرا شاد حضرت شیخ عبداللہ یا فعی قدس سره معلوم شد
 که بعد فاتحه آیه الکرسی خوانند بعد کافرون بعد اخلاص بعد سورۃ الفلق بعد سورۃ الناس
 و باقی علی حال پس حضرت ایشان بجهت رعایت قولین بعد بامداد چنانچه در ارشاد مذکور است
 میخوانند و بعد عنہ چنانکه در عوارف و اوارادست و طالبان رایت پریمین طریق می فرمودند و
 میفرمودند بر که بعد مسجبات عشرت بست و یکبار یا حبار گوید بر دست ظالمی گرفتار نشود و حضرت
 سلطان المشائخ قدسنا اللہ تعالیٰ هر کس که بکلمه حضرت سرور عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ آله و صحابه
 وسلم و آخر مسجبات عشرت شش شش بابین هر دو دعا زیاده میخوانند اللہم اهدنی بر فعتک
 یا رافع و توفنی مسلما و اکفنی بالصالحین و بعضی بعد مسجبات عشرت بار خوانند سبحان اللہ
 اکبر ان المنان سبحان اللہ العلی الدیان سبحان اللہ الشدائد الارکان سبحان اللہ
 فی کل مکان سبحان من لا یشغلہ شان عن شان سبحان من یدبب باللیل
 و یاتی بالنار و بوقت غروب گوید سبحان من یدبب بالنهار و یاتی باللیل و یکبار
 گوید سبحان اللہ و بحدک علی حاکم بعد علمک سبحان اللہ و بحدک علی عفوک
 بعد قدر تک سبحان من له لطف نخی سبحان اللہ حین تمسون و حین تصبحون
 و له اکبر فی السموات و الارض و عشیاء حین تظرون و یخرج الکی من المیت و یخرج المیت من الکی
 و یحیی الارض بعد موتها و کذلک تخرجون سبحان ربک یا غرة عما یصفون و سلام
 علی المرسلین و الحمد لله رب العالمین فلتد الحمد رب السموات و رب الارض و له الکبریا و
 فی السموات و الارض و هو الغنی یا اکبر و اکبر و اکبر و نستعینہ و نستغفره و نومن به

در بعضی بعد
 و الاموات اکبر
 و بعد عوارف
 و بعضی بعد
 و بعضی بعد
 و بعضی بعد

و نتوکل علیہ و نشدان لا اله الا اللہ و وحدہ لا شریک لہ و نشدان محمد عبده المصطفیٰ
 و رسولہ المجتبیٰ ارسلہ بالہدی و دین الحق لیظہرہ علی الدین کلہ و لو کرہ المشرکون من
 یہدی اللہ فلا مضل لہ و من یضللہ فلا ہادی لہ نعوذ باللہ من شرور انفسنا و
 من سیئات اعمالنا۔ ہر کہ بعد سبعات عشر ہفت بار این دعا بخواند اللہم اجینی محبا لک
 و احشرنی تحت اقدام کلاب احبا لک و بعد دو گمانہ تجیت و حضور این دعا بخواند اللہم
 اجینی محبا لک و امتنی محبا لک و احشرنی تحت تراپ اقدام کلاب احبا لک
 حضرت خداوند تعالیٰ ویرا محبت خود اسیر گرداند

جو ہر در فوائد الفوائد مذکور است کہ حضرت سلطان المشائخ قدسنا اللہ تعالیٰ بصرہ المبارک
 فرمودند کہ شبی حضرت شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس سرہ ما در خواب دیدم مرا فرمودند
 کہ بعد از نماز عصر سورۃ النبائین بار بخوان چون بیدار شدم آن فرمان بجا آوردم و تفسیر
 دیدم ہر کہ بعد از نماز عصر ہر روز پنج بار سورۃ نبائین بخواند اسیر حضرت حق سبحانہ و تعالیٰ شود سہمی اسیر
 اللہ تعالیٰ یعنی ہر کہ محبت کسی گرفتار شود گویند فلانی اسیر فلاسفے شدہ است انجام معنی
 مراد است یعنی اسیر محبت حضرت حق سبحانہ و تعالیٰ شود و بعد از اتمام این فائدہ حافظان فرمودند
 کہ شام ہر بزمین باشید

جو ہر ہر کہ برائے محبت حضرت خداوند تعالیٰ وقت صبح این سہ آیات سہ بار بخواند ہر اورد
 فسبحن اللہ حین تمسون و حین تصبحون ۵ ولہ الحمد فی السموات و الارض و عشیما
 و حین تظرون ۵ یخرج اکلی من المیت و یخرج المیت من اکلی و یحیی الارض بعد موتہا
 و کذا لک تحجون

جو ہر ہر کہ برائے محبت حضرت خداوند تعالیٰ سورۃ النصر بہت و پنج بار مداومت نماید
 بمقصود رسد۔

جو ہر بعد ہر فرض یکبار آیۃ الکرسی تا خالدون متصل سلام بخواند و یکبار و من یتق اللہ
 یجعل لہ مخرجا تا قدر او یکبار سورۃ فاتحہ و سہ بار سورۃ اخلاص و سہ بار درود و یکبار سبحان
 دم کند جناب مستطاب حق سبحانہ و تعالیٰ جان اورا بے واسطہ ملک الموت قبض نماید و مجرود مردن
 داخل بہشت شود و در دنیا روضہ او فراخ باشد و از سکرات موت آسانی یابد و در قبر راحت بیند
 جو ہر حضرت امام ابو القاسم قسیری قدس سرہ در سال خود این دعا آورده اند اللہم

یا ودود یا ودود یا ودود یا ذا العرش المجی یا مبدی یا معی یا فعال لما یرید یا سالک
 بنور وجهک الذی ملأ اركان عرشک وبقدرتک اللتی قدرت بها علی
 جمیع خلقک وبرحمتک اللتی وسعت کل شیء لا اله الا انت یا معیت اغثنی یا
 اغثنی یا معیت اغثنی وثناء کلیم الله دلوک قدس سره این فوائد بران زیاده کرده اند
 اغثنی اغثنی اغثنی بفضلک اغثنی بچووک اغثنی برحمتک اغثنی براقبتک اغثنی
 بلطفک اغثنی بجمیع اسمائک وصفاتک وجمالک یا غیاث المستغیثین
 پنجاه و یک بار در مجلس واحد براسے کشف کرو ب و دفع مہوم نافع است و تجربہ آمده

۲ جوہر سورۃ الزمر براسے علامات ایمان ہر روز سہ بار بخواند یا سورۃ التکاثر سہ بار
 و سورۃ البقرہ ہم پین حکم دارد و وقت سورۃ ق ہم پین حکم دارد۔ سورۃ مائدہ بخت
 عاقبت بخیر و ویت و پنجاه بار بخواند یا سورۃ ہود چیل و پنجاه بار یا سورۃ وائے
 نزار بار یا سورۃ الزمر صد بار و اگر سورۃ الزمر در شب جمعہ بخواند از بول قیامت این
 ۴ جوہر سورۃ الحمدید براسے حفظ ایمان چیل و یکبار بخواند۔

۲ جوہر سورۃ و النازعات بخت آسانی موت بست و یکبار یا نہفتاد و بار بخواند۔
 ۲ جوہر سورۃ الکجاثیہ براسے آسانی سکرات موت سہ بار بخواند یا سورۃ الدخان
 ۲ جوہر سورۃ الزمر بخت عاقبت بخیر صد بار بخواند۔

۲ جوہر ہر کہ سورۃ الکجاثیہ بخواند حضرت خداوند تعالیٰ در روز قیامت وقت حیات
 ہم عیبہاے اور پوشد

۲ جوہر سورۃ الملک براسے رؤشنائی قبر چیل و یکبار بخواند یا سورۃ عبس
 بست و یک بار

۲ جوہر چون میت را در گور نہد و پوشد سورۃ الملک بخواند حضرت خداوند تعالیٰ
 جواب و سوال بر و آسان فرماید

۲ جوہر سورۃ الحاقہ بخت آسانی سوال قبر نہفتاد و یکبار بخواند۔

۲ جوہر تلاوت سورۃ واقعہ بر سر قبر موجب خلاص از عذاب قبرست۔

۲ جوہر ہر کہ سورۃ النبأ بعد از نماز عصر مداومت نماید از عذاب قبر خلاص یابد۔

۲ جوہر سورۃ البلد بخت آنکہ روز قیامت در امان جناب حق سبحانہ و تعالیٰ باشد

فصلنامه علمی-پژوهشی در زمینه سلامت

فصلنامه علمی-پژوهشی در زمینه سلامت

ما استطعت اعوذ بک من شر ما صنعت ابودک بنعمک علی و ابودبذبنی فاغفر
فانه لا یغفر الذنوب الا انت دور وایتے قول اعوذ بک من شر ما صنعت در آخر آمدہ
جو ہر استغفار اللہ ذوالجلال والا کر اعم من جمیع الذنوب والا تا مہر کہ در ماہ رجب
این استغفار ہزار بار بخواند آہر زیدہ شود۔

جو ہر حضرت شیخ عبدالحق محدث دہلوی قدس سرہ در مدارج النبوت میفرماید کہ یکی از
دروماے مشہور کہ بعد از نماز صبح و نماز مغرب آمدہ آنت کہ پیش از آنکہ تکلم کند و در وایت
پیش از آنکہ بگوید و از نماز دو تا کند یا ہزارادہ بار بگوید لا الہ الا اللہ وحدہ لا شریک لہ
لہ الملک ولہ الحمد و ہو علی کل شیء قدیر در اثبات حسنات و محوسیات و رفع درجات اثر
عظیم دارد و حضرت شیخ سعد الدین قدس سرہ در شرح رسالہ مکیہ میفرماید کہ در حدیث شریف
کہ ہر کہ بعد از نماز فجر کہ ہنوز حکایت نکرده باشد و زانو بالا نکرده دہ بار بخواند لا الہ الا اللہ وحدہ
لا شریک لہ لہ الملک ولہ الحمد و ہو علی کل شیء قدیر ثبوت بیدہ اخیر و ہو علی کل شیء
قدیر ثبت گرداند حضرت خداوند تعالیٰ در نامہ اعمال او ہر بار کہ بگوید دہ نیکی و بردارد دہشت
بہر یکی از ان برای او در جہو باشد و ہر یکے از ان ثواب آزاد کردن بندہ و آن روز در
حرز و حفظ و عصمت حضرت خداوند تعالیٰ باشد از مکر دیو و شیخ گناہی بد و نرسد و در فوائد الفواد
مذکورست کہ حضرت سلطان المشائخ رضی اللہ تعالیٰ عنہ فرمودند کہ من شبی حضرت شیخ الاسلام
فرید الحق والدین رضی اللہ تعالیٰ عنہ را در خواب دیدم مرا فرمودند باید کہ ہر روز صد بار این
دعا بخوانی لا الہ الا اللہ وحدہ لا شریک لہ لہ الملک ولہ الحمد و ہو علی کل شیء قدیر
چون بیدار شدیم این دعا را ملازمت کردیم و در کتب مشائخ دیدم آنجا نوشتہ اند ہر کہ ہر روز این دعا
بخواند بے اسباب خوش باشد و خوش زید و استم کہ مقصود حضرت شیخ این بودہ است و فرمودند کہ
در حدیث شریف آمدہ است کہ ہر کہ بعد از نماز دہ بار این دعا بخواند چنان باشد کہ چہار بندہ
آزاد کردہ باشد و بعد از اتمام این فائدہ حاضران را فرمودند کہ شام ہم برین باشد۔

جو ہر روایت کہ آنرا کیمیای مشائخ نامند و موجب ست بعد از سلام نماز جمعہ پیش از آنکہ
بگرداند یا ہزار از وضعی کہ در شہادہ است بخواند سورہ فاتحہ ہفت بار و سورہ خلاص ہفت بار
و سورہ الفلق ہفت بار و سورہ الناس ہفت بار و ہفت شریف واقعست برای غفران ما تقدم
من الذنوب و ما تاخر و مشائخ بعد از ان این دعا کہ در آثار آمدہ است ہفت بار بخواند

کیمیای مشائخ

اللهم یا غنی یا حمید یا مدنی یا معید یا رحیم یا ودود یا غنی بجلالک عن حرامک بطاعتک
عن معصیتک وبقضدک عن سواک

جوہر ہر کہ بعد از نماز فجر دست بدعا برداشته بستی و ہفت بار بگوید اللہم اغفر للمؤمنین
والمؤمنات اجر عظیم یابد۔

جوہر ہر کہ در روز عاشورہ ہفتاد بار بگوید حسی اللہ نعم الوکیل نعم المولی و نعم النصیر
ثواب بحساب یابد۔

جوہر فرمودند حضرت سید عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم صحابہ را کہ بگیرد
پیر خود را التماس نمودند کہ از برای دشمنان فرمودند نے بلکہ از برای آتش عرض کردند کہ ہشتاد
سہ ما از آتش فرمودند سبحان اللہ و الحمد للہ تا آخر بگویند

جوہر حضرت سید المرسلین صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم فرمودند کسی کہ بگوید
ہر روز شب لا الہ الا اللہ الملک الحق المبین باشد اورا امان از فقر و انس از وحشت قبر
و کثاہہ شود بروے باب غنا و در بہشت و بعضی میفرمایند کہ ہر کہ صد بار بگوید حضرت خداوند تعالیٰ
آمن انک اہد اہ و از روی میشی کہ در وی مضرت دین باشد۔

جوہر سورۃ التحیم برای قبول توبہ و ہ بار بخواند۔
جوہر ہر کہ وقت صبح و وقت نختن بسیار گوید یا شا اللہ لا قوۃ الا باللہ ہر سعادت
کہ خواہد بیابد۔

جوہر اگر لفظ طہ بر قبر بنویسد میت مغفور گردد۔

جوہر اگر سورۃ النصر بعد نماز فجر پنجاہ بار مداومت نماید ابواب فتوحات آخرت
بروے مفتوح گردد و بمرتبہ اولیاء رسد و ہر کہ برای محبت حضرت خداوند تعالیٰ بستی و پنجاہ
مداومت نماید بمقصود برسد۔

جوہر فرمودند حضرت سرور عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم ہر کارے کہ خداوند
عظمت و شان ست آغاز کردہ نشود بہ بسم اللہ ناقص و قلیل البکرت بود و حضرت امیر المؤمنین
اسد اللہ الغالب کرم اللہ تعالیٰ وجہہ میفرمایند کہ بسم اللہ کشتایندہ مشکلمات و آسان کنندہ
دشوار یہا و دور کنندہ شرنا و شفا و راحت و لما و امان روز قیامت

جوہر ہر کہ یکبار بصدق دل بسم اللہ الرحمن الرحیم گوید حضرت خداوند تعالیٰ بہر خیر چہا ہر

نیکے در وقت اعمال اوثیت فرماید و چہار ہزار بدی از دفتر وے محو کند و بعضی اہل معرفت میفرمایند کہ تسمیہ نوزدہ حروف ست و زبانیہ دوزخ نیز نوزدہ اند پس چون مومن تلفظ بہ تسمیہ کند حضرت خداوند تعالیٰ دفع کند بہر حرفی یک زبانیہ را و بعضی گفتہ کہ گناہ بہ چہار نوع ست در روزیاد شب و ہر یک پنهان یا آشکارا و کلمات تسمیہ نیز چہار ست پس ہر مومن کہ تلفظ بہ تسمیہ کند از روے اخلاص حضرت خداوند تعالیٰ بیامزد و ہر چہار نوع گناہ اورا۔

جوہر در ہر موضع و کارے کہ تسمیہ گوید شیطان را در آن خطے و نصیبی نباشد و در خبر ست کہ چون یکی از شما در خانہ دراید شیطان ہم دراید چون بگوید بسم اللہ الرحمن الرحیم شیطان گوید مرا دخل نیست درین خانہ و چون طعام پیش آرند بگوید بسم اللہ الرحمن الرحیم شیطان گوید مرا درین طعام نصیب نیست و چہن در آب خوردن و اگر بوقت خفتن بگوید بسم اللہ الرحمن الرحیم شیطان گوید مرا خوابگاہ اینجا نیست و اگر تسمیہ ترک آرد شیطان برابر او در خانہ دراید و طعام و آب برابر او بخورد و اگر در وقت جماع طلال خود تسمیہ نکوید شیطان برابر او جماع کند و برکہ بنویسد بسم اللہ الرحمن الرحیم و ہر سہ میم و ہا کہ در اسم مبارک اللہ است با چشم بنویسد حضرت خداوند تعالیٰ بدان ہزار نیکی و محو کند از وے ہزار بدی و ہر دہ بارے او ہزار درجہ در بہشت۔

جوہر بسم اللہ الرحمن الرحیم شش صد بار و بقولے شش صد و چہل بار بنویسد و با خود نگاہ دارد ہیبت وی در دلما مستولی شود و این آیت اول چیزی ست کہ قلم اعلیٰ بر لوح کتابت نمود و چون این آیت نازل شد جبال بلرزد و ملائکہ مقربین زبانیہ دوزخ گفتند ہر کہ این آیت بخواند باتش در نیاید و آن نوزدہ حروف ست بعد از بانیہ دوزخ کہ موکل اند بر دوزخ و ہر کہ مداومت نماید بر قرات آن ہیبت آن در باطن اہل عالم علوے و سفلی پیدا شود۔

جوہر ہر جان ربک رب الغرۃ عما یصفون ۛ و سلام علی المرسلین ۛ و الحمد للہ رب العالمین ۛ ہر کہ خواہد کہ فرد کار خود بر وجہ صواب بگیرد باید کہ آخر کلام در ہر مجلس این آیات بخواند۔

جوہر ہر کہ این استغفار دوماہ پے در پے ہر روز چہار صد بار بخواند حضرت خداوند تعالیٰ اورا علم نافع عطا فرماید و مال کثیر استغفر اللہ الذی لا الہ الا ہو اکمل القیوم الرحمن الرحیم بدیع السموات والارض من جمیع جرمی و ظلمی و ابرائی علی نفسی و اتوب الیہ۔

جوہر از حضرت ابن عباس رضی اللہ تعالیٰ عنہما آمدہ کہ فرمودند حضرت سید المرسلین صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و صحابہ وسلم ہر کہ لازم گیرد استغفار را بگرداند حضرت خداوند تعالیٰ او را از ہر گنہ فرج و از ہر ضیق مخرج و رزق دہد اورا از اینجا کہ گمان ندارد۔

جوہر بسم اللہ الرحمن الرحیم ربنا انزل علینا مائدہ من السماء تكون لنا عیدا
لاولنا و آخرنا و آیتہ منک گوارز قنا و انت خیر الرازقین ^{خوان} بسیار خواندن این آیت باعث نزول رحمت و برکت و سبب فراخ رزق است۔

جوہر این ہفت آیات را خواص بسیارست خصوصاً ایمنی از بلا نا و حضرت ابن عباس رضی اللہ تعالیٰ عنہ میفرماید کہ بہتر ازین آیات سبع ہیج دعائے برای کفایت مہمات دینی و دنیوی نیست ہر روز ہفت بار بخواند بسم اللہ الرحمن الرحیم ان تجتنبوا کباریاتہن و عنہ نلکفر عنکم سیاتکم و ندخلکم مدخلا کریماء و لا تمنوا ما فضل اللہ بہ بعضکم علی بعض ؓ لدر جاں نصیب مما اکتسبوا ؓ و لا تنسا نصیب مما اکتسبتم ؓ و سلوا اللہ من فضله ؓ ان اللہ کان بکل شیء علیما ؓ ان اللہ لا یظلم شقال سورہ ؓ و ان تک حسنتہ یقتضئها ویوت من لدنہ اجرا عظیما ؓ ان اللہ لا یغفر ان یشرک بہ ویغفر ما دون ذلک لمن یشاء ؓ و من یشرک باللہ فقد اقرىٰ اشما عظیما ؓ و لو انہم اذ ظلموا انفسہم جاؤک فاستغفروا اللہ و استغفر لہم الرسول لوجب اللہ ان یغفر لہم و من یعمل سوءا و یظلم نفسه ثم یستغفر اللہ یجد اللہ غفورا رحیما ؓ ما یفعل اللہ بعد ان یکرم ان شکرتہ و آمنتہ و کان اللہ شاکرا علیما ؓ و این بیت را برای کفایت مہمات سہ بار گوید سہ فصل یا الہی کل صعب + ہجرت سید الاپرا رحیل + جوہر سورہ واقعہ ہزار بار بخواند اورا چند ان مال شود کہ در حساب نیاید۔

جوہر یا الہنا و الہ کل شئے الہا واحد الالہ الا انت ہر کہ باین دعا متصل ہو
حضرت خداوند تعالیٰ بجز اجابت مقرون گرداند۔

جوہر ہر کہ راخونے یا شکلی پیش آید و تدبیر آن نداند یک ہفتہ متصل ہر صبح و شام ہفتاد و ہفت بار بگوید حسبی اللہ احسب و روز پنجشنبہ شروع نماید و بعضی میفرماید کہ اگر عمل قومی تر خواہد بعد و بسوطہ وی کہ یک صد و چہل سہادت نماید

جوہر از حضرت امیر المومنین امام زین العابدین رضی اللہ تعالیٰ عنہ منقول است کہ

فرمودند که از حضرت خداوند تعالی در خواستیم که تعلیم فرماید مرا آن اسم اعظم که چون بوس دعا کنم
 مستجاب شود پس در واقع دیدیم که کسی مرا گفت که بگو اللهم انی اسئلك الله ان یسئلك
 لا اله الا هو رب العرش العظيم پس هرگز دعا نکردیم باین عبارت الا آنکه باینتم آنچه خواستیم -
 جو هر قل لن یصیبنا الا ما کتب الله لنا جو مولانا جو علی الله فلیتوکل المؤمنون
 از سوره توبه و این مسک الله بضر فلا کاشف له الا هو و ان یردک بخیر فلا یضرک الفضل
 یصیب به من یشاء من عباده و هو الغفور الرحیم از سوره یونس و ما من دابة
 فی الارض الا علی الله رزقها و یعلم مستقرها و ما تو و عما تکمل فی کتاب مبین از سوره هود
 تو کلت علی الله ربی و ربکم طمان ایه الا هو آخذ بناصيته ان ربی علی صراط مستقیم
 از سوره هود و کاتین من دابة لا تحمل رزقها فی کتاب الله یزقها و ایاکم فی السمیع العلم
 از سوره غنکبوت ما یفتح الله لنا من رحمة فلا ممسک لها ج سم و ما یمسک فلا
 مرسل له من بعده و هو الغنی الحکیم از سوره فاطر و لن سالتهم من خلق السموات
 و الارض لیقولن الله قل افراتیم ما تدعون من دون الله ان اراد فی الله
 بضر هل هن کاشفات ضره ایا اراد فی برحمته هل هن ممسکت رحمته قل حسبی الله
 علیه توکل المتوکلون از سوره زمر این هفت آیه است اگر آسمان بر زمین منطبق شود و اگر
 این محفوظ باشد و در حدیث شریف است که کسی این آیات بخواند یا نوشته باشد یا خود دار و اگر بر او
 عذاب مثل کوه احد نازل شود نجات یابد -

چو هر در فوائد الفوائد کورست که حضرت سلطان المشایخ قدس الله تعالی برکتهم
 فرمودند که اگر کسی بر پنج و بلائی گرفتار شده باشد که به هیچ علاج دفع نکرده و روز آدینه بعد از نماز
 دیگر تا وقت غروب به هیچ چیز مشغول نشود مگر بذكر این سه اسم و این را یکبار گوید و سه اسم
 اینست یا الله یا رحمن یا رحیم بالقطع ازان پنج خلاص یابد -

چو هر حضرت محبوب بجانی شرح محی الدین ابو محمد سید عبدالقادر جیلانی قدس الله تعالی
 بفرموده العزیز فرموده اند هر که در وقت پنج بجهن خوراید کند اجابت نماید و محنت و صعوبت از وی

بردارد و هر که در شدت نام من بخواند از بلاجات یابد

چو هر هر که بخواند آیه الکرسی و خواتیم سوره بقره نزد کرب فریاد و رسی کند او را حضرت خداوند تعالی
 و فرمودند حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم میدانم کلمه را که گوید آنرا اگر بر

مگر آنکه کشاد و بد اورا حضرت خداوند تعالیٰ از آن و آن کلمه برادریم بپرس است که ندا کرد و طاعت
 لا اله الا انت سبحانک انی کنت من الظالمین و نزد ترمذی آمده است که فرمود حضرت
 سرور عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و صحابہ وسلم و عا نکند بآن مرد مسلمان و پیچ چیز برگز مگر آنکه
 استجابت کرده شود مرا و را -

جو هر بر کر انعمی و المی پیش آید بعد از وتر پنجاه و یکبار سورۀ الفتح بخواند و این
 از مجربات صحیحہ است

جو هر حضرت سرور عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و صحابہ وسلم نزد کریم فرمود لا اله الا الله
 العظیم العظیم لا اله الا الله رب العرش العظیم لا اله الا الله رب السموات
 و الارض رب العرش الکرم

جو هر الودود اللطیف الواسع الشہید مداومت برین اسما باعث ازالہ آلام است
 جو هر بر کر انعمی و المی روی نماید در امر دین یا دنیا شب جمعه طهارت کامل سازد و در
 خلوت نشیند و با هیچ احدی سخن نگوید تا وقتی که نماز حضرت یکنار و در سجده آخر از نماز وتر
 بگوید یا الله یا رحمن یا رحیم یا قیوم بک استغیث یا اللہ پس از حضرت خداوند تعالیٰ
 حاجت خواهد و اجتناب کند از آنکه در بلاک مسلمی و یا مضرت مومن سعى نماید که تاثیر این دعا
 در خیر و بر عظیم است و از اسرار اولیاء الله است -

جو هر حضرت شیخ کلیم الله قدس سره در مرقع میفرماید که هر که سی صد و سیزده بار آیه الکرسی
 بخواند حاصل شود و از خیر آنچه قیاس نتوان کرد و این عدد را عظیم اثر است و عدد دین
 از انبیا و اصحاب طاعت و اهل بدر همین است

جو هر از حضرت ابن عباس رضی اللہ تعالیٰ عنہما آمده که فرمودند کسی که بسیار شود
 هموم وی باید که بسیار گوید لا حول و لا قوۃ الا باللہ و در صحیحین آمده که وی کنز بیت از
 کنوز بهشت و ترمذی آورده که وی باین است از ابواب جنت و در بعضی آثار آمده که فرود
 نمی آید هیچ فرشته از آسمان و بر نمیرود مگر به لا حول و لا قوۃ الا باللہ و روایت است
 از انس بن مالک که فرمودند حضرت سید عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و صحابہ وسلم کسی که
 بگوید بسم الله الرحمن الرحیم و لا حول و لا قوۃ الا باللہ العلی العظیم ده بار پاک گردانید
 می شود از گناهان بچو روزی که زائده است او را ما در و عافیت داده می شود از بخت و بلا از بلاها

دینا که بگذارد و بر ص و جنون و ریح از آنهاست و ترمذی از ابوهریره آورده که فرمودند حضرت سرور عالم
صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم بسیار گویند لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم زیرا که
کنز جنت است -

چو هر روز بعد از نماز باده و یا وقت دیگر هر قدر که خواهد از قرآن مجید بخواند بعد از هر دو
بالتسمیه نیابتاً صد بار یا پنج بار بعد از سوره فاتحه بالتسمیه یکبار بعد از آیه الکرسی تا خالص شود
بالتسمیه یکبار بعد از سوره اخلاص بالتسمیه سه بار خوانده بگوید که ثواب این بجناب مستطاب
سید الانبیاء والمرسلین محمد مصطفی صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه اجمعین و جمیع انبیاء
و مرسلین و حضرت امیر المومنین ابوبکر صدیق و حضرت امیر المومنین عمر خطاب و حضرت امیر المومنین
عثمان رضی الله تعالی عنهم و حضرت امیر المومنین اسد الله الغالب علی بن ابی طالب کرم الله تعالی وجهه
و حضرت سید الشهداء امیر المومنین امام حسن و حضرت سید الشهداء امیر المومنین امام حسین رضی الله تعالی
عنهما و جمیع شهداء و کرام و معلا و حضرت خدیجه الکبری رضی الله تعالی عنهما و حضرت عائشه
صدیقہ رضی الله تعالی عنهما و حضرت سیده النساء فاطمه الزهراء رضی الله تعالی عنهما و جمیع
ازواج مطهرات و اولاد و کرام و اصحاب عظام حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله
و اصحابه و سلم و حضرت خواجه اولی قرن رضی الله تعالی عنه و حضرت خواجه حسن بصری
و حضرت سلطان ابوالاسود دیملمی و حضرت شیخ عبداللہ شبلی و حضرت خواجه معروف کرخی و
حضرت خواجه بایزید بسطامی و حضرت خواجه ابوالحسن خرقانی و حضرت شیخ ابوالقاسم حنبل و
و حضرت غوث الصمدانی محبوب بجائی شیخ محی الدین ابومحمد سید عبدالقادر جیلانی و وایلی
ایشان و حضرت شیخ شهاب الدین سروری و حضرت شیخ بهاء الدین زکریا ملتانی و شیخ نجم الدین گبرلی
و حضرت سید جلال الدین بخاری و حضرت مخدوم جهانیان و حضرت شیخ علاء الدوله سمانی
و حضرت سید علی هدائی و حضرت خواجه جگهان خواجه معین الدین حسن بخاری و حضرت خواجه
قطب الدین بختیار اوشی و حضرت فرید الدین مسعود گنج شکر و حضرت سلطان المشائخ سید
نظام الدین محمد دهلوی و دالدا ایشان و حضرت امیر خسرو دهلوی و حضرت مخدوم نصیر الدین چراغ دهلوی
و حضرت سید اشرف جهانگیر سمنانی و حضرت مخدوم علاء الدین احمد صابر و حضرت شیخ
عبدالحق رودلووی و حضرت خواجه بهاء الدین نقشبند و حضرت خواجه عبید الله احرار رضی الله تعالی
عنهم و جمیع اولیا و صالحی و شهداء و صدیقین و جمیع مومنین و مومنات و مسلمین و کلمات گذرانید

و هر که را که خواهد از اولیاء کرام و مرشدان عظام با آبا و اجداد و احباب خود نام ایشان گیرد و بگوید
بحضرت خداوندی هر چه خواهد دعا کند و مداومت این بر اے کفایت مهمات دینی و دنیوی
اکسیر عظم و تریاق مجرب است

جوهر الذین یفقدون فی السراء و الضراء و الظلمین الغیظ و العافین عن الناس
والله یحب الحسین و الذین اذا فعلوا فاحشة او ظلموا انفسهم ذکروا الله فاستغفروا
لذنوبهم و من یغفر الذنوب الا الله تعالی و لم یصروا علی ما فعلوا و هم یعلمون و الله یحب
جزاؤهم مغفرة من ربهم و جنت تجری من تحتها الانهار یخلدون فیها و نعم اجر العالمین
از سوره آل عمران در شب جمعه بعد از نماز خفتن بر کاغذ بنویسد و با خود دارد و صبح نزدیک
پادشاه یا حاکم رود چون نظر پادشاه یا حاکم بروی افتد آتش غضب می فرو نشیند و مهربان گردد
جوهر لایب الله ابجر بالسوء من القول الا من ظلم و کان الله سمیعا علیم
ان تبدوا خیرا او تخفوه او تعفوا عن سوء فان الله کان عفوا قذیرا از سوره النساء بر طهارت
کامل بنویسد و جامه پاک خوشبو پوشد و این مکتوب را با خود نگا دارد و نزدیک حاکم حاکم رود
از وی هیچ ضرر نیاید -

جوهر سبحن الله و تعالی عما یشربون و ربک یعلم ما تکره و ما
یعلنون و هو الله لا اله الا هو له الحمد فی الاولی و الآخرة و له الحکم و الیه ترجعون
از سوره القصص هفت بار بشراط وی تلاوت کند و پادشاه و حاکم در اید در حالی که غضب
وی ترسان بود پس سه بار گوید و الله غالب علی امره از شر و م محفوظ ماند و بر اے دفع شر
ظالمان نیز مفید است -

جوهر هر که وقت درآمدن بر پادشاه چهارصد بار معوذتین بخواند یا سوره ثبوت از قهر و
بشر و م محفوظ ماند -

جوهر کسی که وقت درآمدن بر پادشاه ظالم از قهر و ترسان باشد سوره الزلزال
هفت بار بخواند خوف و رعب از دل و م زایل شود و آسب بوسه لاحق نگردد -
جوهر هر که بر پادشاه قهار یا حاکم ظالم رود و از قهر و م خائف بود یا زده بار بگوید
یا مالک یوم الدین ایاک اعبد و ایاک استعین هیچ آسبی بوی نرسد و اگر در سفر
قاطع طریق و یا سیعی میرا گیرد چون بعد و مذکور بخواند مانع از راه بر خیزد و این معنی کبریات و م

بجد تجر به رسیده و بصحت پیوسته

چو هر بر که در وقت درآمدن بر سلطان سوره و النازعات بخواند مراد وی بر آید و در
نظر سلطان بهیبت نماید و اگر کسی این سوره را بروی دشمن تلاوت کند هیچ از وی ضرر نیاید -
چو هر حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم چون ماه نومی دیدند این دعا
میخوانند اللهم اهدنا باليمن والايمان والسلامة والاسلام والتوفيق لما تحب و
ترضی ربی وربک الله

چو هر شب ماه نو دو رکعت براسه استفاده از نشر و این ماه جدید بخواند و در رکعت اول
سورة الفلق سه بار و در ثانیة سورة الناس سه بار و دو رکعت براسه استخاره در رکعت اول
سورة الكافرون سه بار و در ثانیة سورة اخلاص سه بار و صاحب مرقعه قدس سره میفرماید
که مولف این رقعات و شب ماه صفر هفت هفت بار میخواند و در باقی سه سه بار -
چو هر شب اول محرم شش رکعت بسم سلام گذارد و دو رکعت سورة اخلاص یا زنده بار
و یقول هفت بار و بعد هر شفعه بگوید سبح قدوس ربنا ورب الملائكة والروح و از
حضرت عبد الله بن عباس رضی الله تعالی عنه مرویست که حضرت سرور عالم صلی الله تعالی
علیه و آله و صحابه و سلم فرمودند که آخر ماه ذی الحجة و اول محرم هر که روزه دار ختم کرده باشد
سال گذشته و شروع کرده باشد سال آینده بروزه و این روزه مگر گناه پنجاه سال شود و درین
ماه سه روز بزرگ است روزه باید داشت غره و دهم و آخر -

چو هر بر که غره محرم دو رکعت بگذارد و بعد از سلام هفت بار این دعا بخواند اللهم
انت الله الابد القدیم و بده سنته جدیدة اسئلك فیها العصمة من الشیطان الرجیم
والامان من السطان الجابر و من شر کل ذی شر و من البلیا و الآفات و هلك
العون و العدا علی هذه النفس الامارة بالسوء و الاشتغال بما یقربنی الیک
یا بزیار و وف یار حیم یا ذا الجلال و الاکرام و فرشته او را تا سال دیگر حافظ باشند -
چو هر بر که روزه دار و شب عاشورا مثل عبادت اهل بیت آسمان کرده باشد و هفت
بگذارد و دو رکعت سه بار سورة اخلاص بخواند و بعد از فرائع کلمه تمجید بنفقا و یا یعنی سبحان الله
و احمده و لا اله الا الله و الله اکبر و لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم و هفت بار
استغفر الله ربی من کل ذنب و اتوب الیه

معاذ

بنیاد

چو هر شب عاشورا چهار رکعت بگذارد و در هر رکعت سوره اخلاص پنجاه بار پنجاه ساله
گناه گذشته و پنجاه ساله آینده مغفور شود و اينضا هر که در رکعت بگذارد و در هر رکعت سوره اخلاص
سه بار بخواند حضرت حق تعالی تار و ز قیامت قبر او روشن دارد و اينضا هر که چهار رکعت بگذارد
و در هر رکعت بعد از فاتحه آیه الکرسی و سوره اخلاص و سوره الفلق و سوره الناس
ده ده بار بخواند و رجه عظیم یابد اينضا دوازده رکعت بگذارد و بعد سلام صد بار بخواند سبحان الله
تا آخر ثواب عظیم یابد اينضا چهار رکعت بگذارد و نزدیک صبح و در هر رکعت آیه الکرسی و سوره
اخلاص سه بار بخواند و بعد از سلام سوره اخلاص صد بار اينضا هشت رکعت بگذارد و در هر رکعت
بعد فاتحه سوره اخلاص پانزده بار بخواند و بعد سلام سبحان الله تا آخر نهار و بار و در وقت نماز
چو هر شب عاشورا سوره فاتحه و آیه الکرسی بخواند بعد سوره اخلاص صد بار بعد
یا کریم من کل کریم و ارحم من کل رحیم و اجد من کل جواد اعطنی الامان و اغفر
منی العصیان

چو هر در حدیث شریف است هر که روز عاشورا وقت طلوع آفتاب و رکعت بگذارد
و در رکعت اول بعد فاتحه آیه الکرسی و در ثانیة آخر سور حشر یعنی لا یستوی صحاب النار
تا آخر و بعد فراغ در و بخواند و بعد این و عایا اول الاولین و یا آخر الاخرین لا اله الا
انت خلقت اول ما خلقت فی هذا الیوم و آخر ما یخلق فی هذا الیوم اعطنی فیهم
خیر ما اعطیت انبیاءک و اصفیاءک من ثواب البلاء و اسمی مثل ما اعطیتهم
فیهم من الکرامت بحق محمد علیه السلام جناب خداوند تعالی جمیع گناهان او بخشید
اينضا شش رکعت بگذارد و در اول بعد فاتحه سوره و الشمس و در دوم سوره القدر
و در سوم سوره الزلزال و در چهارم سوره اخلاص و در پنجم سوره الفلق و در ششم
سوره الناس و بعد سلام هر سجده نهد و هفت بار سوره الکافرون در سجده بخواند و حاجت
خواهد برد اگر و و اينضا چهار رکعت بگذارد و در هر رکعت بعد فاتحه سوره اخلاص پنجاه بار
بخواند جناب خداوند تعالی گناه پنجاه ساله او بخشید و اينضا چهار رکعت بگذارد و در هر رکعت
بعد فاتحه سوره الزلزال یکبار و سوره الکافرون سه بار بخواند جناب خداوند تعالی
بعد و در هر رکعت گناه پنجاه ساله او بخشید و از آتش دوزخ خلاص یابد اينضا چهار رکعت بگذارد
و در اول بعد فاتحه سوره اخلاص یکبار و در دوم سوره الکافرون سه بار و سوره اخلاص

یازده بار و در سوم سورة التكاثر یکبار و سورة اخلاص پانزده بار و در چهارم آیه الکرسی سیار
و سورة اخلاص سبت و پنج بار این نماز را صلوة رضا انجمن گویند هر که این نماز بخواند جناب
خداوند تعالی دشمنان او را از ورای کنی کند ایضا چهار رکعت بگذارد و در هر رکعت آیه الکرسی
یکبار و سورة اخلاص ده بار بخواند و بعد سلام مراد خواهد بیشک قبول شود ایضا چهار رکعت
بگذارد و در هر رکعت سورة اخلاص پانزده بار بخواند و ثواب این نماز بحضرت امام حسن و حضرت
امام حسین علیهما السلام بدیه کند این هر دو شاهزاده کونین در روز قیامت شفاعت او کنند
و این نماز منقول است از حضرت شیخ شبلی قدس سره.

جوهر اهل مکاشفات میفرمایند هر که ده روز اول محرم هر روز دو رکعت بگذارد و بعد
سلام هزار بار در روز بخواند و نیاز حضرت امام حسین علیه السلام کند اجر عظیم یابد -
جوهر بداند که روز عاشورا نزدیک جناب خداوند تعالی نهایت بزرگست و فرمود
حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحاب و سلم هر که بر روز عاشورا ده سنت بجا آورد گویا
ده هزار سال عبادت حضرت خداوند تعالی کرده و این ده سنت را حضرت اسد الله الغالب
کرم الله تعالی وجهه در نظم آورده اند و ترجمه اش اینست روزه داشتن و نماز خواندن و دست
شفقت بر سر یتیم فرو آوردن و غسل کردن و با یکدیگر صلح نمودن و برای عیادت بیمار رفتن
و وسعت طعام یعنی عیال و مسکین و محتاج و گرسنه را طعام دادن و زیارت علماء دین کردن
و اکتحال و دعا خواندن و لازمست که درین نیت صحیح محض اتباع سنت باشد و خیال ترویج
نیاید زیرا که این روز خزن عظیمست برای مومنین چنانچه در بعضی ملفوظات حضرت مخدوم
شیخ شریف الحق والدین بهاری قدس سره است که بر روز عاشورا سیدی شریف آوردند حضرت
فرمودند که امروز یوم النحر است و برای شما مخصوص و ماطفیلی هستیم -

جوهر و صاحب مرقعه در آداب یوم عاشورا میفرمایند فراموش کردن طعام بر عیال و
صوم و صدقه و سکوت از لغو و فحش و پیوستن رحم و زیارت قبور رفتن و سلام بر ائمه و مسلمانان
گفتن و مصافحه کردن و تعطیل و لقمه حلوا خوردن و آشتی کردن و اساء خوردن و مشایعت خارجه
و ابرو و نظایر اس و افطار کنانیدن و هدایت ضال و قرآن مجید خواندن و تسبیح گفتن
بختیار و بار و دست بر سر یتیم فرو آوردن و اصلاح ذات البین و فرارش مادر و پدر دست کردن
و زیارت علماء دین کردن و گریستن از خون جناب خداوند تعالی و از صائر انحصار و اکتحال

و دعای روز عاشورا خواندن انتہی و دعاے روز عاشورا اینست اللہم اجعلنی ممن عاک
 فاجبتہ و آمن بک فمدیتہ و رغب الیک فاعطیتہ و توکل علیک فکفیتہ و اقر
 منک فادویتہ اللہم امد و لعیشی مدا و اجعل لی فی قلوب المومنین و ذواللہم انی اسئلك
 الایمان بک و اسئلك الفضل من الرزق و اسئلك العافیۃ فی الدنیا و الآخرۃ

یا ذا الجلال و الاکرام

جو ہر ہر کہ روز عاشورا ہفتاد بار این تسبیح بخواند جناب خداوند تعالیٰ اورا بہ بخشد

حسبی اللہ و نعم الوکیل۔

جو ہر فرمودند حضرت سرور عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ و آلہ و اصحابہ وسلم کہ ہر کہ روز
 عاشورا بگوید لا الہ الا اللہ العلی الاعلیٰ لا الہ الا اللہ رب السموات و الارض و ما
 بینہما و ماتحت الشری جناب خداوند تعالیٰ آن بندہ را بنظر رحمت بیند و این دعا بخواند اللہم
 ارزقنی کمال احسنی و سعادتہ العقبیٰ و خیر الآخرۃ و الا و لے۔

جو ہر ہر کہ یوم عاشورہ ہفت بار این دعا بخواند در آن سال تیرہ سچان اللہ ملا المیزان
 و منشی العلم و مبلغ الرضاء و زینۃ العرش لا ملجاء و لا منجاء من اللہ الا الیہ سبحان اللہ
 عد و الشفع و الوتر و عدد کلمات اللہ الثمانت کلہا و اسئلك السلامۃ برحمتک
 یا ارحم الراحمین لا حول و لا قوۃ الا باللہ العلی العظیم و ہو حسبی و نعم الوکیل
 و نعم المولے و نعم النصیر و صلے اللہ تعالیٰ علی خیر خلقہ محمد و آلہ اجمعین۔
 جو ہر ہر کہ در روز عاشورا سہ بار این دعا بخواند در آن سال از ہر آفت محفوظ ماند و مراد او
 بر آید بسم اللہ الرحمن الرحیم الہی بکرمست التحمین و اخیه و امہ و ابیہ و جدہ و بنیہ
 فرج عما نافیہ و صلے اللہ تعالیٰ علی خیر خلقہ محمد و آلہ اجمعین۔

جو ہر ہر کہ در روز عاشورا این دعا بخواند ہر مرادے کہ از جناب خداوند تعالیٰ خواہد پیاد
 و در آن سال از ہر آفت محفوظ ماند بسم اللہ الرحمن الرحیم اللہم یا قابل توبۃ آدم یوم
 عاشوراء یا مسکین سفینۃ نوح علی یحییٰ یوم عاشوراء یا جامع شمل یعقوب
 یوم عاشوراء یا کاشف خیر یوب یوم عاشوراء یا فارج کربۃ ذی النون یوم عاشوراء
 یا غافر ذنب داؤد یوم عاشوراء یا سامع دعویٰ موسیٰ و نارون یوم عاشوراء یا
 رافع عیسیٰ ابن مریم یوم عاشوراء یا ناصر محمد رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم

یوم عاشورا یا ولی الحسنات یا دافع السیئات یا حی یا قیوم یا ذا الجلال و الاکرام
یا مالک یوم الدین ایاک نعبد و ایاک نستعین و صلی الله تعالی علی خیر خلقه
محمد و آله و صحبه اجمعین برکت یا رحم الرحمن

چهارم که روز عاشورا روزه دارد و ثواب هزار حج و عمره و هزار شهید یابد و مفروضه سوم گرفتن یک روزه
بمشابست پیرو بلکه تا عاشورا ختم نماید و اگر نیم و دهم و یازدهم روزه دارد نهایت نوبت و هر
افطار کنند صائم را گویا که تمام است بحمد علی الصلوٰة و السلام را افطار کنند نیت باشد
چهارم چون روز عاشورا غسل کند هنوز خود را بنوشیده باشد آمرزیده شود و هفت بار
آب نو گیرد و هر سال و این دعا بخواند حسبی الله و کفی سمع الله لمن دعا و عالیس الله
منتفی من اعظم بحسب الله بخا

۱۰ سوعا
نایزدهم

چهارم که در شب اول ماه صفر چهار رکعت بگذارد و در هر رکعت بعد فاتحه سوره اعلان
پنج بار بخواند جناب خداوند تعالی از هر بلا محفوظ دارد و بعد و هر بلا که در ماه صفر نازل می شود
برومی رحمت نازل فرماید

چهارم که در شب اول و روز اول ماه صفر چهار رکعت بگذارد و در اول سوره الکافرون
و در دوم سوره اطلاق و در سوم سوره الفلق و در چهارم سوره الناس پانزده و پانزده بار
بخواند و بعد سلام بفتاد بار بگوید سبحان الله و اکبر الله و لا اله الا الله و الله اکبر از
هر بلا و آفت محفوظ ماند و ثواب عظیم یابد

چهارم که بست و نهم ماه صفر چهار رکعت بگذارد و در هر رکعت سوره اخلاص پانزده بار
بخواند عمرش دراز گردد

چهارم که در آخرین چهارشنبه ماه صفر قبل طلوع آفتاب غسل کند و بعد طلوع و کعبه
بگذارد و در اول قل اللهم تا بغیر حساب و در دوم قل ادعوا الله و ادعوا الرحمن تا آخر سوره
و بعد سلام درود بخواند و بعد این دعا اللهم ارحمت عنی شریک الیوم و اعصمنی من شوم
و اجنبی عما اخاف فیه من نحو سائده اگر بانه بفصلک یا دافع الشر و یا مالک الشر
یا ارحم الراحمین

چهارم که در آخرین چهارشنبه وقت پاست چهار رکعت بگذارد و در هر یک روز سوره الفتح
و سوره التین و سوره النصر و سوره اخلاص بفتاد و پانزده بار بخواند جناب خداوند تعالی

اور اصحاب دولت کند۔

جو ہر روز آخرین چار شنبہ چار رکعت بگذارد و در ہر رکعت ہفتہ بار سورۃ الکونث و
پنج بار سورۃ اخلاص بخواند و بعد از سلام این دعا بخواند اللہم یا شہید القومی و یا شہید
المحال و یا عزیز دولت بجز تک جمیع خلقتک یا محسن یا مجمل یا مفصل یا منعم
یا مکرم یا لا الہ الا انت یا ارحم الراحمین جناب خداوند تعالیٰ اور از بلا تا سال و یکزنگاہ
جو ہر در سیر الاولیاء کورست کہ حضرت سلطان المشائخ قدسنا اللہ تعالیٰ بسورۃ الغنیمہ فرمود
کہ روز چار شنبہ آخرین ماہ صفر قومی بابرت ست ہر کہ بہت درین روز انچہ می تواند اطعام می کند
و چیزی از خود جدائی کند و بفقرا میدہد
طعام واد آن ۱۲

جو ہر ہر کہ در اول شب ماہ صفر و شب پانزدہم و شب بست و نہم این دعا بخواند از بلا تا
محفوظ ماند اللہم احرص بنفسک عینی و اہلی و مالی و دینی و دنیائی الی الی تلیتینی بصیبت
بجی الا برار و الا خیار اللہم یا شہید القومی و یا شہید المحال و یا عزیز دولت
بجز تک جمیع خلقتک یا محسن یا مجمل یا مفصل یا منعم یا مکرم یا لا الہ الا انت
یا ارحم الراحمین۔

جو ہر بد آنکہ در ماہ صفر بسیار بلا نازل میشود پس باید کہ صدقہ بآید۔

جو ہر روز چار شنبہ آخرین ماہ صفر این ہفت سلام بنویسد و باب بشوید و بنوشد
از بلا تا محفوظ ماند سلام قولاً من رب الرحیم سلام علی نوح فی العالمین سلام علی
ابراہیم سلام علی موسیٰ و ہارون سلام علی آل السین سلام علیکم طبتم فادخلو ما
خالدین سلام ہی حتی مطلع الفجر

جو ہر ہر کہ اول شب و اول روز ربیع الاول چار رکعت بگذارد و در ہر رکعت بعد فاتحہ
سورۃ اخلاص ہفت بار بخواند فائدہ بسیار است

جو ہر ہر کہ پنجم و شانزدہم و بہت و ششم ربیع الاول روزہ دارد و ثواب بسیار است
و ہر کہ دوازدهم این ماہ روزہ دارد و ثواب ہزار سالہ عبادت یابد و در ماہ ربیع الاول صحابہ
بست رکعت بہ ہدیہ جناب سرور عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم خواندہ اند و ہر
رکعت بعد فاتحہ سورۃ اخلاص کبت و یکبار بعد از ان صد بار و در سورۃ سیر
بخواند و ثواب آن بجزرت سرور عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم بفرستد۔

جو ہر ہر کہ روز اول ربیع الآخر و شب پانزدہم و بہت و نہم این ماہ چہار رکعت بگذارد و در
ہر رکعت بعد فاتحہ سورہ اخلاص پنج بار بخواند نوشتہ شود برائے او ہزار نیکی و محو شود ہزار بد
و پیدا شود بعد دہر رکعت حور

جو ہر ہر کہ در اول شب و اول روز ربیع الآخر چہار رکعت بگذارد و در ہر رکعتی بعد
فاتحہ سورہ اخلاص نہ گان بار بخواند ثواب بسیار است و اگر پنج بار سورہ اخلاص بخواند
ہشتاد و نیکی زیادہ کنند و ہشتاد بدی محو نمایند و ہر کہ روزہ دارد دہم و بہت و ششم
این ماہ ثواب بسیار است۔

جو ہر ہر کہ در شب اول و روز اول جمادی الاولیٰ چہار رکعت بگذارد و در ہر رکعت
بعد فاتحہ یازدہ بار سورہ اخلاص بخواند جناب خداوند تعالیٰ گناہ نو دہ ہزار سال بہ بخش
و براسی او عبادت نو دہ سال نوشتہ شود

جو ہر ہر کہ در دوم و دواز دہم و بہت و یکم جمادی الاولیٰ روزہ دارد ثواب بسیار است۔
جو ہر ہر کہ در شب اول و اول روز جمادی الاخریٰ چہار رکعت بگذارد و در ہر رکعت
سیزدہ بار سورہ اخلاص بخواند برائے او نیکی صد ہزار سال نوشتہ شود و محو کردہ شود
بدی صد ہزار سال

جو ہر در شب اول ماہ رجب وہ رکعت بگذارد و در ہر رکعت بعد فاتحہ آیۃ الکرسی
سہ بار و سورہ اخلاص ہفت بار و بعد سلام سورہ فاتحہ و آیۃ الکرسی و سورہ اخلاص
و سبحان اللہ تا عظیم و استغفار و درود دہ بار جناب خداوند تعالیٰ اورا بہ بخش و بعد
ہر سوے بدن او ہزار ہزار نیکی بنویسد و ہزار ہزار بدی از او محو کند و برائے او ہزار خانہ در
بہشت بنا فرماید۔

جو ہر ہر کہ غسل کند و ز اول ماہ رجب و در میان و آخر آن بیرون آید گویا کہ در آن وقت
پیدا شدہ پس در اول بعد بلند شدن آفتاب غسل کند و در میان بعد دوپہر و در آخر بعد ظہر
و بعد غسل اول وہ رکعت بگذارد و در ہر رکعت بعد فاتحہ سورہ الکافرون یکبار و سورہ اخلاص
سہ بار بخواند و بعد سلام این دعا بخواند اللہم لا مانع لما اعطیت و لا معطى لما منعت و
ولا راد لما قضیت و لا یففع ذالک منک اسجد ثواب عظیم باید۔

جو ہر در ماہ رجب و شعبان و رمضان تا روز عید الفطر بخواند سورہ فاتحہ و آیۃ الکرسی

و سورة الكافرون و سورة اخلاص و سورة الفلق و سورة الناس و سبحان الله
و بحمدہ تا عظیم و درود و اللهم اغفر لے و لوالدے تا اموات
جو ہر شب رجب سورۃ اخلاص و سورۃ فاتحہ و سورۃ الفلق و سورۃ الناس
یکبار بخواند جناب خداوند تعالیٰ بروسکرات موت آسان کند و نجات دہد از عذاب قبر و
ہر کہ ہر جمعہ از ماہ رجب سورۃ اخلاص صد بار بخواند نوری باشد اورا در روز قیامت کہ در ششوی
آن در بہشت آید۔

جو ہر در ماہ رجب استغفار بسیار گوید و فرمودند حضرت سرور عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ آله
و اصحابہ و سلم ہر کہ در ماہ رجب استغفار گوید صد بار حضرت خداوند تعالیٰ محفوظ فرماید از وی بدی
و بنویسد برای او ہزار نیکی و در سہ روز آخر این ماہ نیز استغفار گوید
جو ہر در کلام قدسی است کہ ہر کہ در ماہ رجب نبار بار گوید استغفر اللہ ذوالجلال و الاکرام
من جمیع الذنوب الاثام ضایعہ او ند تعالیٰ اور بخشد
جو ہر روز بخواند در ماہ رجب صد بار استغفر اللہ من کل ذنب کلما سترنا و ہر ماہ صغیر
و کبیر با وظاہر و باطنہا قدیمہا و جدیدہا اولہا و آخرہا و اتوب الیہ اللہ
اغفر لے بر حمتک

جو ہر صلوٰۃ لیلة الرغائب دو از وہ رکعت ست پیش سلام در ہر رکعت بعد فاتحہ
سورۃ القدر سہ بار و سورۃ اخلاص دو از وہ بار بخواند و بعد از فراغ ہفتاد بار گوید اللہم
صل علی محمد و علی آلہ و اصحابہ و سلم بعدہ سجدہ نہد و در ان ہفتاد بار
گوید سبحان قدوس ربنا ورب الملائکۃ و الروح بعدہ بنشیند و ہفتاد بار گوید رب
اغفر وارحم و تجاوز عما تعلم فانک انت العلی العظیم و بار بعدہ سجدہ کند و ہفتاد بار
گوید سبحان قدوس تا آخر وہم در سجدہ حاجت خواہد جناب خداوند تعالیٰ ہمہ گناہان او
بخشد و حاجتش برآرد و این نماز را در اول شب جمعہ ماہ رجب بعد از نماز شام می گذارند
و بجماعت نیز آید و بعضے میفرمایند کہ اول بنشیند کہ درین ماہ آید روزہ دارد و بعد از سنت
نماز مغرب شش رکعت بسلام او این گذارد و در ہر رکعت بعد از فاتحہ سورۃ اخلاص
سہ بار بخواند بعد از ان نماز لیلة الرغائب بگذارد و در غائب عطا ثواب کثیر و چیز ثواب مغرب
جمع رغیبہ است و اہل ہاتھ را درین شب از حق تعالیٰ عطا ثواب و در فوائد القوادند کہ در است

که حضرت سلطان المشائخ قدس الله تعالی سیه المبارک بر لفظ مبارک رانند نماز که در
لیلة الرغائب آمده هر که آنرا بگذارد او در آن سال نهمد -

چو هر در لیلة الاستفتاح یعنی شب پانزدهم رجب ده رکعت بگذارد و در هر رکعت
سبار آیه الکرسی و پانزده بار سوره اخلاص بخواند ثواب عظیم یابد -
چو هر در یوم الاستفتاح یعنی پانزدهم رجب پنجاه رکعت بگذارد و زیکی بگذارد
آفتاب و در هر رکعت سوره اخلاص و سوره الفلق و سوره الناس یکبار بخواند
ثواب عظیم یابد -

چو هر در شب معراج دوازده رکعت بیای سلام و شش قعدہ بگذارد و بعد سلام
سبحان الله و الحمد لله تا آخر و استغفار و درود یک صد بار بخواند دعا کند حاجتش برآید
و شب معراج نزد اکثر شب بست و هفتم رجب است و نزد بعضی شب نهم رمضان المبارک
و هم در آن شب سوره معراج بخواند ثواب عظیم یابد -

چو هر شب بست و هفتم رجب شش رکعت بگذارد و در هر رکعت بعد فاتحه سوره اخلاص
هفت بار بخواند و بعد از سلام حاجت خواهد پدید و از روی ثواب چنین باشد که بست حج گزارده
باشد و سی برده آزاد کرده و کوه زر صدقه داده و روز قیامت از جمله شگاران باشد و این
شب رحمت است بر که این شب راننده دار و از رحمت و نعمت جناب خداوند تعالی لایق است
بهفتاد هزار فرشته مقرب از آسمان با طبق مائے نور درین شب فرود آیند و در خانه ها روند
کسانے که اشپ زنده دارند و از معاصی دور طبق مائے نور را بر سر ایشان ایتار کنند -
چو هر شب اول شعبان دوازده رکعت بگذارد و در هر رکعت سوره اخلاص

پانزده بار بخواند ثواب بسیار است

چو هر چهاردهم شعبان بست رکعت بگذارد و در هر رکعت آیه الکرسی و سوره الکافرون
یکبار و سوره اخلاص نه بار و بعد از سلام کلمه تمجید و درود صد بار بخواند ثواب بسیار است
چو هر در شب برات صد رکعت بگذارد و در هر رکعت سوره اخلاص ده بار و این
سی رکعت بگذارد و در هر رکعت سوره الفجر یکبار و سوره اخلاص سته بار و
از سلام کلمه تمجید و درود صد بار بخواند بعد سه بار آیه الکرسی خوانده دعا کند
حاجتش برآید -

چو هر دست نماز با دعا و سوره الم نشرح و سوره الفیل بخواند و این برای دفع بواسیر
و دامیل نیز آمده و در چهار سنت نماز پیشین از کافرون تا اخلاص و درود و آیه الکرسی
تا خالدون و آمن الرسول و در سنت نماز دیگر از سوره الزلزال تا سوره نکاح و یاء
اولی سوره و العصر چهار بار پس بار پس دو بار پس یکبار و در سنت نماز شام سوره الکافرون
و سوره اخلاص و در سنت بعد از فرض نماز خفتن آیه الکرسی تا خالدون و آمن الرسول
و اگر چهار رکعت بخواند آیه الکرسی و آمن الرسول و شهد الله و قل اللهم تا بغیر حساب
و در چهار سنت چهارگانی اول نیز همین قرائت است و در نماز وتر سوره الا علی یا سوره القدر
و کافرون و اخلاص -

چو هر چهار آیه است و در هر آیه ده قاف است و آنرا آیات حرب گویند و خاصیت
آن ظفر و نصرت است بر اعدا و القای رعب در قلوب ایشان چون خوانده شود بر روی
دشمن او مغلوب و مقهور گردد و کفایت کند شر بر ظالم را اول در سوره بقره الم ترا لی الملاء
من بنی اسرائیل انحر دوم در سوره آل عمران لقد سمع الله قول الذین قالوا ان
سوم در سوره النساء الم ترا لی الذین قیل لهم کفوا ایدیکم و اقیمو الصلوة و
آتوا الزکوة انحر چهارم در سوره مائده و اتل علیهم بها و ابنی آدم با حق و او قریبا
قرباناً انحر هر که این آیات را بنویسد و در سردستار نهد و نهد و بادشاه غیور و عالم مغرور رود
و یا با خصم قومی ملاقات کند بهیبت وی در دل ایشان استیلا یابد و دشمن زبون شود و چون
بر علم لشکر نویسد در هر سپاه که آن علم را نصب کند فتح و ظفر در الجانب بود و بعضی میفرمایند
که یک آیه دیگر باید افزود از سوره رعد قل من رب السموات و الارض تا القهار
و چون این آیات را بر علم نویسد باید که در تحت هر قافه که در ضمن کلمات است علمیده یک خط
نویسد و در تحت آن بر رقم نهد سی عدد و صد نیز رقم زند زیرا که این حرف و ارقام در حصول
مقصود و مرام دخل تمام دارد

چو هر سوره طه برای نصرت بر اعدا بست و یکبار بخواند -

چو هر هر که سوره محمد یا سوره فتح در وقت مصافحیل و یکبار بخواند منصور و مظفر گردد

چو هر اگر بر اسب فتح و نصرت یازده بار سوره یسین بخواند مراد حاصل شود و بعضی

بست و یکبار میفرمایند

جوهر چون کسی سوره قیل در میان هر دو صفت لشکر چند بار بخواند خوف بر لشکر مخالف
غلبه کند پشت دهند در روی بهر سمت آرند و اگر وقت تقابل و تعارض دشمن بخواند دشمن
مغلوب و مقهور و سست شود -

جوهر قبضه خاک از میان میدان محاربه بگیرد و بخواند بروی سپهرم الجمع و
یولون الدبره بل الساعة موعدهم والساعة ادهی و امره از سوره قمر و آن
مشت خاک را بر طرف دشمنان بریزد و اگر در آن محل باد بر طرف دشمن رود بغایت مناسب
و در حین خاک پاشیدن بجانب دشمن بگوید شأهت الوجوه آن لشکر بشکند و رعبه بر
ایشان گماشته شود همه فرار نمایند

جوهر سوره النصر برای نصرت بر اعدا شب دوازدهم ماه رجب بفتاد و یکبار بخواند
بعده سجده کند و در آن بستاند پنج بار یا قحاح گوید

جوهر اگر در معرکه جنگ حاضر شود بخواند سوره الزلزال را و دوست خود بر زمین زند
و خاک به جانب خصم بیندازد و سر خود را از دست خود مسح کند پس بخواند فاضرب لهم طریقاً
فی البحر یبغ الا تخف و رکاب الا تخشی و جعلنا من بین یدیهیم سدا و من خلفهم
سدا فاعشیتهم فم لا یبصرون و غالب آید بر دشمن و فیروزی نصیب او شود و این
از اسرار است -

جوهر سوره الفتح برای نصرت بر اعدا و کفایت مهمات تا شش روز بخواند روز
اول شش بار و باقی ایام هفت بار و شروع از شبانه کند و هر روز روزه دارد و هر روز بعد
اتمام ورد بفتاد و بار درود بخواند و سوره النصر و سوره الاخلاص و معوذتین هر یک
سبار و سوره قیش هفت بار و آیه الکرسی یکبار و وان یکا و الذین کفرو الیزلقونک
بالصبار هم لما سمعوا الذکر و یقولون انه لمجنون و ما هو الا ذکر للعلمین و ان
سوره ن یکبار -

جوهر لن یضرکم الا اذسی طه تا یعتدون از سوره آل عمران تشریف نقش کن
یا برستان تیره یا بر مغرور روز و شب و نزد بعضی در ساعت هفتم از روز یکشنبه و نقاش
بوقت نقش کردن مسامم باشد و طایر البدن و تطیف اللباس پس هر که بآن آله روی بحرب
دشمن آید غالب گردد و شکست و بهریت بر خصم افتد

جوهر هر که به نیت هلاک دشمن سه شب هر شب هزار بار القابض بخواند آن دشمن
هلاک شود یا از آن موضع آواره گردد

جوهر معوذتین برای دفع حاسدان و ظالمان بعد نماز دیگر سه بار مواظبت نماید -

جوهر هر که بر دمی دشمن بخواند یا سبح یا قدوس یا غفور یا ودود دشمن مقهور شود -

جوهر سورة الهزجه بجهت دفع بدگویان و حاسدان هفتاد بار بخواند -

جوهر سورة والطور بجهت پناه یافتن از دشمن و شبهای جمعه سه بار بخواند -

جوهر اب ت ث ط ظ ف ک ل لامی این صور یا زده گانه را خواص عجیبه

و بعضی از آن اینست که اگر کسی را در عضو از اعضا در دمی پیدا شود مثل رمد و صداع

و وجع صدر و لطن و ظر وید و ر جل و غیر آن از اوجاع ظاهری و باطنی باید که حرف اول را

از اسم عربی آن بگیرد و در میان این حروف یا زده گانه درج کند مثلاً رمد در عین و

ظاهر شد باید که حرف اول ویرا که ع است با حروف مذکوره پیامیزد برینوجه ا ع ب ع

ت ع ش ع ط ع ف ع ک ع ل ع لا ع می ع و بعد از آن امتزاج مجموع

حروف را ترکیب کند برینوجه ا جم ع ت ع ط ع ف ع ک ع ل ع لا ع عین نگاه این نوشته را

صاحب رمد بیاویزد اگر فائده ظاهر شود و انها والا حرف دوم عین را که می است برین سبب

که مذکور شد با حروف یا زده گانه در ذیل معمول پیامیزد و صاحب رمد بجز آن قیام نماید و اگر آن

بیک نشود حرف سوم عین را که ن است بهمان نوع امتزاج دهد و ترکیب کرده در ذیل این نوشته

رقم زند و با خود نگاه دارد در منزل شود و در سائر امراض و اعراض که بر بدن وارد شود و عمل برین

موجبست و در تفصیل بسیار می از مطالب و مقاصد این اعمال را می توان کرد مثلاً در اعمال

محبت اسم طالب و مطلوب را بهمان کیفیت امتزاج داده ترکیب نماید بساعت سعد و یا خود

نگاهدارد یا در موضعی پاکیزه محفوظ کند و در اعمال عداوت ملاحظه ساعات نحس کرده ترکیب

بنام دشمن و در موضع تاریک یا در قبر قدیم دفن کند تا مقصود حاصل شود -

جوهر هر که را در عضو از اعضا مرضی عارض شود مثل رمد یا صداع یا غیر آن

باید که حرف اسم عربی آن عضو بگیرد و ما بین الف و تا که حرف اول و آخر اسم مبارک

الذ است رقم زند مثلاً برای دفع رمد بگیرد حرف عین را و در میان الف و تا بطریق

اتصال یا انفصال رقم زند اول برینوجه ا ع ه ا ی ه انه دوم برینوجه ا ع ه ا سی همان

جوہر چون چشم پرواز آیت قرآن مجید بخواند۔

جوہر ہر کہ سورہ اخلاص بخواند و بر چشم بدمد شفا یابد۔

جوہر اللہ نور السموات والارض و مثل نورہ کمشکوۃ فیہا مصباح اللہ المصباح فی زجاجة الزجاجة کأنہا کوب درمی یو قدم شجرة مبارکہ زیونہ لا شرقیہ ولا غربیہ یکاد زیتہا یضئ و لو لم تمسہ نارہ نور علی نورہ یدعی اللہ لنورہ من یشاء و یضرب اللہ الامثال للناس و اللہ بکل شے علیم لا ہر روز باید پنج بار بخواند و بر چشم بدمد ہر زحمتی کہ در چشم باشد دفع گردد۔

جوہر فکشفنا عنک غطاءک فبصرک الیوم حدیدہ ہر روز ہر دو قطر ابہام ہفت بار بخواند و ہر بار در و بعدہ نقل کند بر برو ابہام و مسح کند با برو ابہام ہر دو چشم را ہر دو چشم او انافات محفوظ ماند۔

جوہر ان اللہ یمسک السموات والارض ان تزولا لک و لکن اللہ ان یمسکنا من احد من بعدہ و انہ کان جیما غفورا و سورہ فاطر اگر چشم سرخ باد یا ناخنہ بار و شنائی کم باشد این آیت را بخواند و ہر دست بدمد و برو می فرود آرد و بر آب تازه بدما و بخورد و بدان چشم نشوید کہ قطرہ بر زمین نیفتد۔

جوہر از اکثر مشائخ منقول است کہ در دعوت سورہ و آیات قرآن مجید رجعت نیست و اداء نصاب و زکوۃ و غیرہ نیز نیست۔

جوہر بسم اللہ الرحمن الرحیم یا ولیل المظہرین و یا غیاث المستغیثین و یا مجیب الدعوات المظہرین و یا الہ العلیمین و یا خیر الناصرین بحق ایاک نعبد و ایاک نستعین و صلی اللہ تعالیٰ علی خیر خلقہ محمد و آلہ و اصحابہ اجمعین و سلم تسلیما کثیرا کثیرا بر حمتک یا ارحم الرحمن ہر کہ این دعا بخواند و یو و پرے اور ایدانہ رسانند۔

جوہر چون سفر کنی سہ بار سورہ فاتحہ بخوانی و آیت الکرسی و سورہ اخلاص با و ضم کنے محفوظا باشد۔

جوہر سورہ النبأ را مد او مت نماید از را ہر زمان و روز و ان در امان او شد تعالیٰ جوہر سورہ النفاثیہ بہت سلامتی و در سفر سہ بار بخواند۔

جو ہر اگر سورہ الطور بخواند از مہم بدیہاے راہ امین گردد۔

جو ہر طبرانی و ابن عساکر روایت کرد اند کہ حضرت سید عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ
وآلہ و صحابہ وسلم فرمودند چون بہ بنیہ شہا آتش را کہ در گرفتہ است تکیہ بر آید زیرا کہ تکیہ

می میراند آثر او این محل از مہربانیت صمیمہ است

جو ہر ہر کہ سورۃ المعارج یا سورہ نوح یا سورۃ الطارق وقت خواب بخواند

یا کلمہ تمجید بہ بار بر سینه بیدار خلامین بود

جو ہر برای جدائی در میان دو کس نان ماش را بر نوخن چرب نموده و بالا ایش میل

و یکبار سورہ قمر را بخواند پیش گاہ سیاہ بدارد

جو ہر یکدہ لفظ پاریہ کاغذ بنویسد بسم اللہ الرحمن الرحیم خیر امن اللہ العزیز حکیم

و نام خود و نام او و خود بخورد و طرف دوم چون پارچہ اعلیٰ بنویسد و در پارچہ کاغذ دوم نیز آیت مذکور

و نام خود و نام او و خود بخورد و طرف دوم ان لا تفعل بنویسد آنگاہ دو رکعت نماز گذارد و زیر

معالم او دو پارچہ مذکور بخورد و بعد تمام مہربان و بار در سجدہ بخواند اللہم اجعلنی خیر فی جمیع امور

کلمہ خیر فی عاقبتی بر جنتک یا رحم الراحمین بعدہ سر از سجدہ بردارد و از گل پاک و غلغلہ

سازد و بر دو پارچہ مذکور را در میان آن بر دو غلغلہ منہا و در کاسہ آب اندازد و کلک طیبہ

می خواندہ باشد یک پارچہ کاغذ از غلغلہ جدا شدہ بروسی آب آید اگر در آن فعل نوشتہ باشد

کار کند و لا تفعل نوشتہ باشد نکند و درین میان با کسی سخن نگوید این استخارہ از مہربانیت

صمیمہ است۔

جو ہر سورہ تبت بر اسے وقع رہنمان و وز دان و چشم بند می عکاسان بہت با

بی تسمیہ خواندہ جانب ایشان بدہ مشہور گردند

جو ہر چون شیر را بنید تکیہ گوید محفوظ ماند۔

جو ہر یاد اتم بلا فناء و یا قاکم بلا زوال و یا شیر بلا وزیر نوشتہ با خود

شیر اور از زبان نرساند و برای دفع دشمنان ہمیشہ بخواند۔

جو ہر سورہ قیل خند بار بخواند از باد نامی عنیف و ریح عاصفہ نسکین گردد۔

جو ہر و قالوا الحمد للہ الذی اذهب عنا الحزن ^{دست ۱۲} ^{باصحت ۱۲} ان ربنا لغفور شکور

ہر کہ این آیت بس یا بخواند ہر شہم کہ داشتہ باشد زائل گردد و ہر کس کہ او را بنید دوست دارد

جوهر اجماع طائفة از مشائخ است که بر اسم الله الرحمن الرحیم شش صد و بیست و پنج بار بنویسد و با خود دارد و در چشم عالمیان به بیست نماید و احدی بر دوست تصرف نماید
 جوهر نسر آیت و زرع می جو سنا منوعا عالمنا طیوسونا سکنی مایحنا ملقوما یا قیوما بحق
 یسعی و بحق حم عشق و بحق لا اله الا الله محمد رسول الله این ده اسم را بر اسم دفع شر جن
 و انس و بلیات و آفات خوانند و نیز بر اسم اخراج جن که در خانه و منزله استکانت گزیده باشد
 دو بار بخوانند و در هر جهت دم کنند و مرا این اسم را در دفع رجعت اثر عظیم است بر آب
 دم کنند و بخوراند

جوهر هر که چهارده حروف نورانی را کتابت کرده در میان رخت نهد محفوظ ماند
 بر آفت و حروف اینست ال هم ص رک ه می ع ط س ح ق ن
 جوهر هر که خوابد که خزینه نهد و آن از آفتی محفوظ بود از ابتداء تدفین تا وقت و رخت
 سورة والعصر لا ینقطع بخواند

جوهر هر که سورة اکبر را بر مخرون بخواند از هر حادثه محفوظ ماند
 جوهر چون بکشتی نشیند اول سورة الفتح بخواند از غرق شدن کشتی ایمن باشد
 و خواندن سورة یس نیز همین خاصیت دارد

جوهر بر اسم الله الرحمن الرحیم فاتحه خیر حافظا و هو ارحم الراحمین فتبارک الله
 احسن الخالقین استودع الله دینک و مالک و زوجک بر یک دریا بخواند و آنرا
 گرد خود اندازد و همیشه غش از آن موضع بروند

جوهر هر که آیه الکرسی در سفال آب نارسیده نویسد و در انبار غله نهد کرم و ران
 غله نیفتد و برکت پیدا شود

جوهر آیات حفظ برای حفظ هر چیز نافع است و لایوده حفظها و هو اعلی العظیم
 الله خیر حافظا و هو ارحم الراحمین و حفظ من کل شیطان مار و وحط و ذلک
 تقدیر الغریز العظیم و حفظنا من کل شیطان رجیم ان کل نفس لما علیها حاف
 ظ بل هو قرآن مجید فی لوح محفوظ و یرسل علیکم حفظه ان ربی علی کل شیء حفیظ
 لا یقهرات من بین یدیه و من خلفه یحفظون من امر الله انا نحن نزلنا الذکر
 و انا نرسل الحافظون و کنالهم حافظین و ربک علی کل شیء حفیظ الله حفیظا علیهم

وفاست علیهم بویل وعندنا کتاب حفیظ لکل آتواب حفیظ وان علیکم ای فظین مرتع
 جوهر بسم الله الرحمن الرحیم هو الاول والاخر والظاهر والباطن وبویل شیء علم
 هو الله الذی لا اله الا هو اکی القیوم لا حول ولا قوۃ الا بالله العلی العظیم اللهم انی
 اسئلك بان لک الحمد لا اله الا انت یا حنان یا منان یا بدیع السموات والارض
 یا ذا الطول یا ذا الجلال والاکرام اللهم انی اشهد انک الله الواحد الاحد الصمد الفرد
 الوتر الذی لم یلد ولم یولد ولم یکن له کفو احد یا قدیم الاحسان یا ذا الحم المعروف
 یا نور السموات والارض ونور الانوار کلها یا رب الارباب یا الهنا واله کل شیء اله
 واحد لا اله الا انت سبحانک انی کنت من الظالمین بنار نارنا ربنا آتانا فی الیوم
 حسنة وفي الآخرة حسنة وسبب لنا من لدنک رحمة انک انت الوهاب واعفولنا
 مغفوره من عندک وارحمنا انک انت الغفار واغوثنا برحمتک استغیث یا مغیث
 اغثنی بحق ألم المص الکر کیعص طه طسم طس تس قن جم جمیق
 قن ین یرفع الدرجات یا مجیب الدعوات یا سمیع الدعاء یا سریع الحساب یا خیر الوارثین
 یا ارحم الراحمین یا قریب یا لطیف انت حبیبی ونعم الوکیل برکه این دعا بعد کلمات
 دمی که ضد وشتادست بخواند مقصود بروجہ احسن میسر شود علماء دین میفرمایند که این جمیع
 جمیع اسماست وفوائد و منافع این دعا زیاده از آنست که در خیر تحریر و حیطه تقریر کنجد لا جرم
 بتفصیل آن اقدام نمیرود و بر که این دعا را با وجود قرائت بجز آن قیام نماید با طهارت
 در حصول نتیجه ابلغ و اذ خل باشد و این دعا را در انجام مرادات و اجابت دعوات داخل تمام است
 جوهر هر که ترسان بود از ممری و در آن حال بگوید کیعص جمیع طس لاهول لا قوۃ
 الا بالله العلی العظیم از آنچه می ترسد آمین شود و ای معنی بکرات و مرآت آزموده شده
 و موجب و صحیح است -

جوهر انی تو کلت علی الله ربی و ربکم طما من دابة الا هو آخذ بناصيته ط
 ان ربی علی صراط مستقیم ط فان تولوا فقد ابغضکم ما ارسلت به الیکم ط و یستخلف
 ربی قومنا غیرکم ط و لا تفرونه شیاطان ربی علی کل کثیر حفیظ ط از سوره هود هر که
 ترسان باشد از چیزه که آدمی از آن می ترسد باید که هر صبح و شام و وقت خواب کردن
 و بیدار شدن مداومت نماید برین حضرت خداوند تعالی از همه آفات و بلائیکه بار و چون

کسی بر زمین رسد که دیوان و درندگان آنجا بسیار باشند بسیار خواند و هر که سفر و ریا کند برین مداومت نماید از همه احوال ایمن گردد و سلامت و عافیت باز آید۔

جو هر سورة الفیل بجهت ^{خوفنا} بلائی دشمن هزار بار بخواند۔

جو هر برای بلائی دشمن بر هفت خشت خام بر هشتت هفت بار سورة کوثر بخواند و آن خشتها را در چاهی اندازد که آنجا مدخل مردمان نباشد و این را موجب بلا غایت گفته اند و اگر این سوره را پانزده بار بر خاک خوانده در خانه دشمن اندازد خراب گردد۔

جو هر سورة انفطرت براسه بلائی دشمن هزار بار بخواند۔

جو هر ان الله لعن الکافرین واعد لهم سعیرا خالدين فیها ابداح لایجدون ولیا ولا نصیرا ^و یوم تقلب وجوههم فی النار یقولون لیلیتنا اطعنا الله واطعنا الرسول قد رے آب از چاه معطل بگیرد و این آیات را بر کاغذ نوشته از آن آب بشوید و در منزل دشمن پاشد و شرط است درین که اول کسی را پیش او روانه نماید و بگوید که باز گرد ازین شر و فساد و الا بلا می عظیم متوجه تو خواهد شد و سه بار باین محل کند اگر باز ایستد و توبه نکند فیها و الا این عمل کند جو هر برای مقهوری اعدا در یکشنبه و دو شنبه و سه شنبه روزه دارد و چهارم اختلاف است که کند و هر شب سی صد و سی بار سورة التکاثر بخواند۔

جو هر سورة قریش بجهت بلائی دشمن تا نود و نه روز هر روز نود و نه بار بخواند و نیز نیست دفع شر اعدا هر روز بی نماز فجر یازده بار و یکصد و یکبار مع تسبیح بخواند و اول و آخر پنجبار در روز جو هر سوره رعد براسه دفع خصم هفت بار بخواند۔

جو هر هر که سوره مجادله را بر پشت خاک خوانده طرف دشمن اندازد مقهور گردد و از خواص این سوره است که اگر کسی را منکر شود مابین مدعی و مدعا علیه مصحف نهد و سوگند بخورد که بحق آن کس که این سوره و این کتاب را فرو فرستاده حق فلان در دمه من نیست اگر بدفع سوگند خور و کور شود یا در همان روز بیلا و عقوبت گرفتار گردد مگر آنکه اقرار نماید و توبه کند و این سوره را بجهت دفع اعدا سه بار بخواند۔

جو هر سوره بروج براسه دفع دشمنان بست و یکبار بخواند۔

جو هر سورة الزلزال بجهت دفع دشمن چهل و یکبار بخواند یا هزار بار یا چهل و یکبار بار۔

جو هر سورة تغابن برای دفع حاسدان در روز جمعه چهل و یکبار بخواند۔

جوہر برکہ سورۃ اہل صد و ہشت بار بخواند دشمنان کرش دوست و مطیع و می شوند
دولت و سعادت و می روز افزون شود۔

جوہر اگر بر خاک گور کہنہ ہفت بار سورۃ قمر مل خواندہ در خانہ ظالم انداز خانہ اش
ویران گردود۔

جوہر سورۃ الطلاق برائے متفرق شدن دشمنان سه بار بخواند۔

جوہر سورۃ تحریم برائے قادر شدن بر اعدا است و یکبار بخواند۔

جوہر سورۃ فاتحہ شفا می بہم دروہاست غیر موت بہر کہ بر بیمار با خلاص بخواند اگر در اجل می تاخیر بود شفا یابد
جوہر مریض بر معوذتین مداومت نماید و صحت یابد۔

جوہر حضرت ام المومنین عایشہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا میفرمایند کہ ضرب سید عالم
صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم چون در تن مبارک خود ریختی میدیدند معوذتین
میخوانند و برکت دست خود میدیدند و بزرگوار مبارک می نمایند

جوہر برکہ سورۃ الذاریات نزدیک بیمار بخواند صحت یابد و تلاوت سورۃ واقعہ
نزدیک بیمار نیز موجب راحت بیمار است و قرات سورۃ مجادلہ بر بیمار ہم شکیں است
جوہر سورۃ المنافقون بخت شفاے مریض ہفت بار بخواند و سورۃ الغاشیہ
بعد و مذکور نیز ہمین خاصیت دارد۔

جوہر مریض سورۃ الکافرون ہزار و یکبار بخواند صحت یابد۔

جوہر اگر در دسریہ یا در دندان یا در اعضا دست بران موضع نهد و پنج بار ہفت بار
بگوید بسم اللہ الشافی و لا حول و لا قوۃ الا باللہ العلی العظیم محمد رسول اللہ اکبر
باذن اللہ تعالیٰ ربی و ربک اللہ العزیز الحکیم

جوہر بنویس بر خطاری کہ جانب دروست بسم اللہ الرحمن الرحیم قل ہو اللہ
ان شاکم و جعل لکم السمع و الابصار و الافئدۃ طقیلا ما تشکرون ہ یا اگر خواہد بنویس
ولہ ما سکن فی اللیل و النہار ط و ہو السميع العليم و این موجب است۔

جوہر صاحب دروہدیدر و بروہے عامل نشیند و از ہر دوست مجاہد در دیگر دو
عامل و بروہتادہ سه بار بخواند بسم اللہ الرحمن الرحیم لا الہ الا اللہ کی کھائی
حضرت علی کی چوکی حضرت محمد رسول اللہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم کی دانی

و از منتهای بیخ نرگشت دست چپ تا سر خنجر سه بار دم کند بعد دست راست را تا منتهای شست
 همه انگشتان بر کف دست چپ بزد و سه بار زند بعد هر یکن را گوید که سر را بگذار و بپرسد
 که شفا یافتی اگر شفا یافت فوالمراد والا جائی که در و باشد باز از هر دو دست بگیر و دو عامل
 باز همچنان کند

جوهر اول در حلقه اول منج آهنی زند اگر در دندان ساکن شود بهتر والا در
 حلقه دوم والا سوم و چهارم و این حلقه در کاغذ باشد
 جوهر لوانزلنا بذا القرآن علی جبل تا آخر سوره اکثر مسکن همه اوجاع و غم باشد
 هر که با وضو و طهارت لباس بر عضو در دناک بخواند شفا یابد
 جوهر و مالنا لا نتوکل علی الله و قد بدانا سبلناط و لتعبرن علی ما اوتینا
 و علی الله فلیتوکل المتوکلون از سوره ابراهیم نویسد و بهر دو باز و در آویزد و در دست
 زائل گردد

جوهر و ان یسک الله بضر فلا کاشف له الا هو و ان یسک بخیر فهو علی
 کل شیء قدیره و هو القابض فوق عباده و هو الحکیم الخیر از سوره النعام وقت سحر بکافند
 بنویسد و کسی که در و پهلوی در دست دارد و بپند و شفا یابد و اگر به بالین غمزده که خفته باشد
 بهفت بار بخواند چون بیدار شود آن غم زائل شده باشد

جوهر سوره الحجرات بخت دفع علتها شکم بهفت بار بخواند
 جوهر در گوش معروض بخواند بسم الله الرحمن الرحیم المصطسم کیمعص
 و القرآن الحکیم جمع حق و القلم و ما یسطرون اذان صرع اثر می برگز پیداشود
 جوهر سوره لقمان بخت دفع درد دندان بهفت بار بخواند

جوهر سوره التکاثر بخت دفع درد شکم نوشته سه روز نهار بخورد و سوره العصر
 نیز همین حکم دارد

جوهر سوره الم نشرح بر سینه و دل بخواند درد دفع شود
 جوهر شب آدینه سه بار سوره و الطور بخواند از علت جذام امین گردد
 جوهر صاحب درد اندام ده بار سوره فزل بر روغن تلخ دم کند و باند ام بآل شفا یابد
 جوهر برای دفع نار و الله الشافی الله الکافی الله المعافی نافع است

جو ہر بر سر بالین صاحب غشی و بیہوشی یا سمیع یا بصیر بعد و مجمل یا مفصل بخواند زود
بہوش آید و نزدیک بعضی مقصد بار بخواند۔

جو هر يك سورة الطارق بر كاغذ نوشته بند و يا بر غذا يا دوا خواند بخورا ندرست
بند شود و اين مجرب است.

جو هر وقيل يا ارض ابلعي ماءك ويا سماء اقلعي وغيض الماء وقضى الامر
و استوت على اجودسى وقيل بُعث اللقوم الظلمين كسى كه خون از بيني او بسيار رود بخواند
چون يك سوره هفت دانه بگيرد و هر دانه سه بار سورة الكافرون خوانده بدد و در پاي
سته بگيرد طفل بنيزد و آيه يعني چيك ببرد و اگر دستياب نشود هر هفت دانه بخواند و
بدد و در دامن سوره اخ كرده و رسته در آن انداخته بگيرد طفل اندازد -

جو ہر سورۃ الہیہ پر بیت دفع سرخ یاد او یاد ثانی مخالف بیت و یکبار بخواند۔

جو هر بسم الله الرحمن الرحيم يا فتاح يا فتاح يا و تائب يا و تائب يا و تائب
يا كريم يا كريم يا كريم يا كريم يا كريم يا كريم يا كريم يا كريم يا كريم يا كريم
جو هر او است حق تعالی موسی القوم من قبلنا اضرب له صاعک الحجر فافجرت منه اثنتا
عشرة عینا ط یولید و محو کند و بنوشاند من بسته بکشد

جو هر چون عطسه آید فاتحه بخواند و زبان را که دیگر دوندانها بگردانند و اکثر همچنین
تمام عمر دوندانها نباشد

جو ہر گوشے کہ آواز آید سورۃ اعلیٰ بخواند نیکو شود۔

جواب فلما جاء السحرة قال لهم موسى القوا ما انتم ملقون ؕ فلما القوا قال
موسى ما بعثتم اليك السحرة ان الله يبطلهم ان الله لا يصلاح عمل المفسدين هـ يك
سبوسه آب از چاهي كه منقل باشد بر روز جمعه بگيرد و بهفت برگ از بهفت درخت كه سيوه آن
خور و ني نباشد گرفته و درين سبوسه انداخته با هم مخلوط كند و اين آيات را در طاس نوشته
باين آب بشويد و سحر را بشو بكنار دريا آرد و تا پاسي در آب دريائند و اين آب را بر سر او ريزد
و اين عمل بحيت ابطال سحر مجرب است

جو ہر گراخونی از دشمنان بود حسنا اللہ و نعم الوکیل گوید از شتر ایشان نجات یابد
و در ادعیه ماثورہ این کلمہ زیادہ آمدہ نعم المولے و نعم النصیر۔

جو ہر ہر کہ بوساوس و خواطر دیہ مبتلا شود و دست خود را بر دل خود نهد و ہفت بار
 این اسم بگوید سبحان الملك القدوس الخالق الفعال و از عقب آن ہر بار این
 آیہ بخواند ان یشاء یدیکم ویات بخلق جدید و ما ذالک علی اللہ بفریز حضرت
 حق تعالی دل ویرا از ہر وسوسہ پاک گرداند

جو ہر ہر کہ سورہ الم نشرح را چند بار بر سینہ خود یا غیر خود بخواند از ننگی سینہ خلاص
 شود و باطن وے منشرح گردد

جو ہر و اذا قرأت القرآن تاتو کلون از سورہ نحل و اذا قرأت القرآن
 تاجبا باستورا از سورہ بنی اسرائیل بر خرقد صوف کیو دنیویہ یا بر کاغذی کہ بیان نیک
 باشد و بر بازوے راست طفل یا غیر وے بند و آن طفل از مرض ام العصبیان و شرم و بوی
 در امان باشد

جو ہر ہر کہ در شب بخواند سلام قولاً من رب رحیم حضرت خداوند تعالی او را
 از زحمات و غمها خلاص گرداند و ہر چہ خواہد از حضرت خداوند سی کرامت فرماید و این آیہ را
 قلب القرآن گویند

جو ہر سورہ الکافرون بحبت دفع بلا تا سہ ہزار بار بخواند یا ہر روز سہ بار
 جو ہر کسی را کہ پاے از جارفت علی الفور کہے را کہ دوست دارد یاد کند از آفت
 در امان باشد عبد اللہ بن عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ پامی بلغزید گفت یا محمد
 صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ وسلم محفوظ از آفت ماند

جو ہر ہر صبح و سہ ہفت بار بخواند الحمد للہ الذی خلق السموات والارض
 تالیی لون از اول سورہ انعام و برکت دست خود نفت کردہ بر ہمہ اعضاے خود
 مسح کند از جمیع آفات و اوجاع مامون و محفوظ گردد

جو ہر بسم اللہ الرحمن الرحیم بسم اللہ خیر الاسماء بسم اللہ رب الارض
 والسماء بسم اللہ الذی لا یضر مع اسمہ شئ فی الارض ولا فی السماء
 و هو السميع العليم ہر کہ پیش از طعام خوردن این دعا بخواند آن طعام میچیزیان
 ندارد اگر چہ زہر باشد

جو ہر بسم اللہ الرحمن الرحیم بسم اللہ علی نفسی و دینی بسم اللہ علی

و مالی و ولدی بسم الله علی ما اعطانی الله انتد ربی لا اشرک به شیئا انتد اکبر انتد اکبر
 و اعز و اجل و اعظم مما اخاف و احمذ و عز جبارک و جل ثناؤک و لا اله غیرک اللهم انی
 اعوذ بک من شر نفسی و من شر کل حیاء شیطان مرید و من شر کل حیاء عنید فان
 تو لو فقل حبی انتد لا اله الا هو علیه توکلت و هو رب العرش العظیم ان ولی الله
 الذی نزل الکتاب و هو یؤتے الصالحین هر روز بعد نماز صبح هفت بار بخواند و یکبار
 هم آمد و قاری این دعا در حفظ و امان حضرت حق سبحانه و تعالی باشد نهایت کثیر البرکت است
 و این دعا سیست که اموضه است آنرا سید عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم
 بحضرت انس رضی الله تعالی عنه

جوهر هر که آیه الکرسی وقت خواب بخواند شیطان نزدیک او نیاید و اوست بر تلاوت
 آیه الکرسی تا خال دیون موجب دفع و ساوس شیطان و هوا بس و یوانی و مانع تصرف
 ایشانست و این از مجربات صحیحه است

جوهر نوری بخشنور سید عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم بیاید و التماس نمود
 که کدام دعا افضل است فرمودند که از حضرت حق سبحانه و تعالی بخواه عفو و عافیت در دنیا و
 آخرت روز دوم آخر و بیاید و باز همین سوال کرد و همین جواب فرمودند پس ام بخواند بسم الله
 الرحمن الرحیم اللهم انی اسألك العفو و العافیه و المعافاة فی الدنیا و الآخرة
 جوهر هر که بامید حاجت نزد پادشاه رود اول طهارت کامل کند و جامه پاک بپوشد
 و دو رکعت نماز گذارد و بعد از سلام و قل رب ادخلنی مدخل صدق و اخرجنی مخرج
 صدق و اجعل لی من لدنک سلطانا نصیرا و قل جاء الحق و زهق الباطل
 ان الباطل کان زهوقا تا وقتی که بنظر پادشاه در آید لایق قطع بخواند -
 جوهر هر که بر شب سوره و اللیل یا نزوده بار وقت رفتن بفرارش خواند از خوابهای پشیمان ایمن بود
 جوهر هر که بعد از غریبه بباد سوره ایس بخواند تا شام و در فرج و سرور بود و هر که شام
 بخواند تا صبح و در فرج و سرور بود -

جوهر هر که سوره نوح بسیار بخواند بر غمی و آلمی که داشته باشد زائل شود -
 جوهر ان لدینا انکال و حیما و طعاما تا فیضه فرعون الرسول فاخذناه اخذا
 و بیلنا بر چند قرص نان نبوی جمعی را که برایشان تهمت زدوسی باشد بخواند آنکس در دنیا

نان در گلوئی او بند نشود

جو هر آخذ شمس طعنه عکس مؤهلاً هر که این اسما کتابت کند بخت و نهم ماه یا وقت حسون
یا کسوف بر صحیفه سرب سیاه و آنرا در زیر گنجه وضع کند و با خود دارد آن عقد اللسان باشد
که زبان همه عماران و مفسدان و بدگویان از غیبت و هبتان و نهمه نسبت بکمال آن
کوتاه کند و بچکس راقوت آن نباشد که در حضور و غیبت نکوشد و می کند

جو هر بد آنکه مداومت بر تلاوت معوذتین دافع و ساوس شیطانی و مانع هواست
نفسانی است هر که وقت خواب بخواند از جن و از وسوسه ایشان ایمن ماند و هر که هر صبح
بسیار بخواند از شر بر دمی شمر سالم ماند و چشم زخم و سحر بروی کار نکند

جو هر هر که بر تلاوت سورة الناس مداومت نماید از همه آفات سالم ماند و این
سوره افسون جمیع دروفاست

جو هر هر که هر روز بگوید استغفر الله العظيم الذي لا اله الا هو احي القيو
م الذي لا يموت و اتوب اليه و ال و ولد و مکر و ی نرسد
جو هر سورة تغابن بر اے حفظ ملک و مال بهفت بار بخواند

جو هر سورة و اهل بحیت محافظت خود و مال خود بشت بار بخواند سورة الزخرف برای خطای یکبار
جو هر بسم الله الرحمن الرحيم و لک فضل الله یوتیه من شایء و الله ذو الفضل العظيم هر روز آدینه نوشته
در صندوق نهد در میان مال یا در خزینه جناب خداوند تعالی در آن برکت دهد و از آفتها نگاه دارد

جو هر هر که از کسی خائف باشد این آیه خوانده پیش او رود از دست و زبان او بگریزد
اعوذ بالله من الشیطان الرجیم بسم الله الرحمن الرحیم عسی الله ان یجعل منک
و بین الذین یعاد یتیم منهم مودة ط و الله غفور رحیم نصر من الله و فتح قریب و
بشر المؤمنین و اگر کسی از دشمن بترسد بخواند بسم الله الرحمن الرحیم لا تخاف در کا
ولا تخشی و بر خود بدمد از شر دشمنان ایمن شود و اگر همین آیه را در میان دو گوش اسپ
ببازر یانه بنویسد و در مصاف رود هیچ دشمن مگرداند و نرسد هر که وقت سوار شدن کشتی
بگوید بسم الله مجربها و مرسمها ان ربی لغفور رحیم و چون از کشتی بیرون آید بگوید
رب انزلنی منزلاً مبارکاً و انت خیر المنزّلین و در بعضی اللهم انزلنا از غرق شدن
در امان باشد

جوهر روایت کرده اند بخاری و ترمذی خود از عبد الله بن مسعود رضی الله تعالی عنهما
کسی که بگوید هنگامیکه نهاده شود طعام بسم الله خیر الاسماء فی الارض و السماء لا یضر مع
اسمه داء اللهم اجعل فیہ رحمة و شفاعة و خیر زکات و خیر خیر

جوهر هر که سوره قریش بخواند بر طاعتی که بترسد از آن شفا یابد در آن از جمله در دنا -

جوهر بر آنکه دفع زهر کزدم عقرب گزیده را آیه کریمه بلاثمیه اسنم یکیدون کیدا و اکیدا
کیدا هفت مرتبه بخواند و از چاقوی شاخ درخت نیب بمقام گزیده از بالا فرود آید و آیه ملحقه
آینده هرگز نخواند یعنی فیهل الکافرین اصلا هم روید ازیراک زهر از خواندن آیه آینده دفع
نخواهد شد و تا وقتی که زهر دفع نشود آیه مذکوره خوانده عمل بالا کرده باشند -

جوهر و لک فضل الله یؤتی من یشاء و الله ذو الفضل العظیم در رو
جمعه بر قطعه صدف نقش کند و در میان مال و متاع خود بند برکت پیدا شود و از همه آفات
در سفر و حضر محفوظ ماند -

وَلِیِّ اللَّهِ

جوهر آنکه وی الله الذی نزل الکتاب و هو یتولی الصالحین و الذین
تدعون من دونه لا یتطیعون نصرکم و لا انفسهم یصرون و ان تدعوهن الی الله
لا یسمعوا و تراهم یفلتون الیک و هم لا یبصرون و هذا العفو و امر بالعرف و نه
عن الجاهلین و اما ینزع غناک من الشیطن نزع فاستعذ بالله طانه سمیع علیم
از سوره احواف هرگز خوف قطاع الطرق باشد برین مداومت نماید -

جوهر هر که سوره مجادله مداومت نماید از همه طوارق و حوادث لیل و نهار در سفر
محفوظ و مصئون باشد و چون کسی داعیه سفر کند و سوره و الطور تلاوت نماید در آن سفر
مخروس و محفوظ بود و هر که در ابتدا ای سفر هفت بار سوره تغابن بخواند مال و متاع و
از تصرف و زوان سالم ماند -

جوهر چون صحابه انصار رضی الله تعالی عنهم برسم تجارت بسفر می رفتند اگر در راه
دشمنی از قطاع الطرق یا سباع ضاره پیش می آمد میخواندند اللهم احفظ امته محمد صلی الله
تعالی علیه و آله و اصحابه و سلم بالنصر و التائید بالمص و بجمع و بقی و بقی
و القرآن المجید و بنون و القلم و ما یسطرون و ضرا آن دشمن با ایشان نمی رسید -
جوهر فرمودند حضرت سید عالم علیه السلام الله تعالی علیه و آله و اصحابه و سلم که امان است

امت مرا از غرق شدن چون کشتی سوار شوند بگویند بسم الله مجربها و مر سها و ان ربی
لعفور الرحیم از سوره هود و ما قدر و الله حق قدره و الارض جمیعاً قبضته یوم القیمه
و السموات مطوئیه یمینه سبحانه و تعالی اعما یشرکون هـ

جو ہرانا جملنا فی اغنا قم اعلا لافنی الی الا ذقن فتم تمحون وجملنا من
بین ایدیم سدا ومن خلفهم سدا فاعثیہم فتم لا یبصرون ہ ہرکہ این آیات را
نزدیک و دیکس کہ بابکد گیر فعدومت کنند بخواند آنکہ ظالم بود مخدول گردد۔
جو ہرانا کانت الا صیحة واحدة فاذا هم حمدون ہ یحسرة علی العباد چون
دشمن را در راه ملاقات کند در پیش روی وی بخواند بعد از ان بگوید اللہ الغالب
اللہ القادر مدل کل جبار عنید ناصر الحق حیث کان بہ احوال والقوة آن
دشمن مہیوت و خوار گردد۔

جوهر سورۃ الطارق بحیث وقع دیو و پری مقابل آسیب زود سه بار بخواند و دم کند
جوهر در خانه که آسیب باشد سورۃ منزل در اینجا یازده بار بر آب و دم نموده در بر جبار گوشه
خانه بپندارد -

جوهر معوذتین بکبت دفع سحر و وسواس خناس بعد نماز دیگر سه بار مبهلت بخاید -
جوهر هر که سوره الناس بنویسد و با خود دار و یا هر شبی بخواند در خانه ایمن بود از پریان
و وسوسه شیطان -

جوہر ہر اسے دیو و پرسی سورۃ الجن مفت بار بخواند۔
جوہر ہر کہ بر تلاوت سورۃ مجادلہ مداومت نماید از شر آدمی و دیو و پرسی ایمن گردد۔
جوہر سورۃ الحجرات بنویسد کہ کہ اور آسینب دیو باشد بہ بند و امین بود از شر شیطان
و دیونزدیک او نیاید و اگر بدیوار خانہ دیو نیاید و امین بود از جملہ خوفنا۔
جوہر ہر کہ سورۃ جمعہ بسیار خواند از وسوسہ دیوان و مزاحمت ایشان ایمن گردد۔
و مداومت برین نیز مانع و ساو کس شیطان است۔

جو هر سه بار آیه الکرسی بخواند و سه بار چهار قل و چهل و یکبار یا خفیظ یا خفیط یا خفیط یا خفیط یا خفیط
و الحفظ فی حفظ حفظک یا خفیظ ویرسد و وقت و برکت دست فتن زده بر تمام اعضا
بمالد و این بهترین معصار است

جو ہر شخصیت باللہ ففروا الی اللہ تو کلت علی اللہ وما نصر الامن عند اللہ
 وما توفیقی الا باللہ حبی اللہ ماشاء اللہ لا قوۃ الا باللہ تختصت بذی المملکات المملکت
 و تختصت بذی الغرۃ و البحر و تو کلت علی اکبری الذی لا یموت و خلعت فی حرز اللہ
 و فی امان اللہ و فی حفظ اللہ من شر البریۃ اجمعین بحق کلمۃ ص و بحق جمع حق و لا حول
 و لا قوۃ الا باللہ العلی العظیم خواندہ بہر دو کتف و برکت دست خف زودہ بر تمام اعضا بالادوین
 صبار منقول ست از حضرت امیر المومنین اسد اللہ الغالب کرم اللہ تعالی وجہہ و مجرب ست
 جو ہر بدانکہ مراد بمعوذات کہ در حدیث شریف واقع ست کہ حضرت سرور عالم صلی اللہ
 تعالی علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم میدیدند نفس کریم خود را بمعوذات سورۃ الفلق و سورۃ الناس
 و بعضی سورۃ الکافرون و سورۃ الاخلاص نیز مراد دارند یا ہر جا کہ در قرآن مجید آیات متضمن
 استعاذہ واقع شدہ مثل اعوذ بک رب ان یفرون
 جو ہر حضرت سرور عالم صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم وقت خواب سورۃ الاخلاص
 و سورۃ الفلق و سورۃ الناس بخوانند و در ہر دو دست مبارک خود می دیدند و مسح میکردند
 بہر دو دست مبارک تا آنجا کہ می توانستند و دست مبارک می رسید و ابتدا میکردند از نثر و
 و سینہ مبارک خود۔

جو ہر حضرت سرور عالم صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ و اصحابہ وسلم میفرماید کسی کہ بگوید بسم اللہ
 الذی لا یضر مع اسمہ شی فی الارض و لا فی السماء و ہو السميع العليم سہ بار وقت نائم
 نرسد اور اسیج بلائی ناگہانی تا آنکہ صبح کند و کسی کہ بگوید آنرا وقت صبح نرسد اور بلائی ناگہانی
 تا شام کند و این رقیہ بر اسے بہر دو دہلا از مہربان صمیمہ است۔

جو ہر ال م م ص رک ہ ی ع ط س ح ق ن ہر کہ این چارہ حروف
 نورانی را بخواند حضرت خداوند تعالی اورا در پناہ خود دار و امین بود از حرق و غرق و برق
 و از ہر بدی۔

جو ہر ہر کہ وقت طلوع فجر سورۃ الفجر را پانزدہ بار بخواند تا طلوع فجر ثانی از آفتاب امین باشد
 جو ہر ہر کہ بر سورۃ القارعہ مداومت نماید در امان حضرت خداوند تعالی باشد۔
 جو ہر ہر کہ مداومت کند بر تلاوت سورۃ القیمہ شب محفوظ باشد از تعرض شیاطین
 و ہر کہ مواظبت نماید در روز محفوظ باشد از قفس سلاطین۔

جوهر بر که سورۃ بروج را تلاوت کند و قتی که بفراش آید آن شب تا صبح در امان حضرت
 خداوند تعالی باشد و هر که این سورۃ را خدیصا و اللہ من وراءہم محیط را تا آخر هر روز
 سه بار تلاوت کند و هر شب سه بار و بر اہل و عیال و خانمان و مال بدین مہ از آفات و تاراج محفوظ
 جوهر بسم اللہ الرحمن الرحیم بر آب دم کند و صاحب حمی بخورد و شفا یابد۔
 جوهر بنویسد بر سه ورقہ لطیف بسم اللہ فرت بسم اللہ حضرت بسم اللہ قلست
 و هر روز یک ورقہ در دهن بیندازد و باب فرود و مجرب است بر اسے دفع حمی۔
 جوهر سورۃ جمعہ بر اسے دفع تب میان عصر و مغرب سه بار بخواند و بدد۔
 جوهر ربنا الشف عنا العذاب انما کونون ہ بر سه پارہ کاغذ بنویسد و تاسہ نو
 بناشتا فرو برد تب زائل شود۔

جوهر بسم اللہ الرحمن الرحیم فلما تجلی ربہ للجبیل جعلہ دکا و حر موسی صلی علیہ
 صاحب تب لرزہ بر نان بنویسد و بخورد یا بر دست راست جبرئیل بنویسد و بر دست چپ میکائیل
 و بر پیشانی عزرائیل و برگردن اسرافیل۔

جوهر حضرت شیخ ابوالمعالی احمد بن مظفر بن یونس بغدادی حبلی رضی اللہ تعالی
 عنہم بخدمت شریف حضرت محبوب بجانی قدسنا اللہ تعالی بسرہ المبارک عرض کردند یا سیدی
 پسر من از پانزدہ ماہ بعارضہ تب گرفتار است ہر چند علاج میکنم دفع نمی شود فرمودند در گوش
 پسر خود بگو ای ام یلیم عبدالقادر تو میفرماید کوچ کن از اینجا و بسوی حلدہ رود این پسر را
 مزاحم مشو حضرت ایشان نہان ساعت پیغام آنحضرت بلوش پسر خود گفتند از انوقت تب
 زائل شد و بلدہ حلدہ خبر رسید کہ اکثر مردم بہ ازارتش گرفتار اند و آنجا از ارحمی محیطا گردیدہ

جوهر سورۃ القارعہ بکیت سازداری میان زن و شوی صد و ہفت بار بخواند۔

جوهر سورۃ جمعہ بکیت اصلاح شدن میان زن و شوی ہفتاد و پنج بار بخواند و نزد

بعضی پنج بار بخواند۔

جوهر بر کہ سورۃ القارعہ بخواند نامہ اعمال او را بدست راست دہند و اگر بدست

نماید در امان حق تعالی باشد و اگر بنویسد و با خود دارد و اسباب وصول بہ عشت برود آن

یابشد۔ و اگر بر طشتہ بنویسد و باب چاہ بشوید و در خانہ پاشد ہوا تم بگریزد۔

جوهر بسم اللہ الرحمن الرحیم و اتبعوا ما تلو الشیاعین علی ملک سلیمان

تا سحره یقوال بیار و ابریشم و هفت گره دهد و بر هر گره هفت بار بخواند و در گلو بندد و قی بند کرد و در
چهارم هر که در شب وقت خواب این آیات بخواند هر وقت که خواهد بیدار شود آن را بدین
آمنوا و عملوا الصالحات تا آخر سوره گفت

چهارم هر که امری عظیم و مملکه خطیر پیش آید صد و چهل بار سوره مؤمن بر سبیل
الاقبال تلاوت کند و جز بضرورت اکل و شرب و طهارت بر نخیزد از آن مملکه سلامت بیرون آید
و هر که به نیت خلاص از ممالک سه بار سوره احقاف بخواند سلامت و عافیت از آن در طبع بیرون آید
چهارم سوره والعصر بر مال یا بر چیزی که در فن کند بخواند حضرت خداوند تعالی آنرا از آفتها
نگاهدارد سوره والعصر بر مال خواند و پنهان کند محفوظ ماند و اگر بر صاحب جمعی بخواند شفا یابد
و بخت نرسندی و دفع علتهاست شکم ده بار بخواند اگر سوره والعصر گنایان او آمرزیده شود
و ختم کار او بر خیر بود و روز قیامت بابل خود باشد

چهارم الحمد لله الذی خلق السموات والارض وجعل الظلمت والنور
شم الذین کفروا برهم بعد لون ۵ از اول سوره انعام بر صبح و ساهفت بار بخواند
و بر کف دست خود نفث کرده بر همه اعضا خود مسح کند از جمیع آفات و اوجاع مأمون محفوظ ماند
و در میان و فضل و چیزی از زبان انداخته
چهارم سوره النور بخت دفع همت بست و یکبار بخواند

چهارم مجوس بتلاوت سوره الیس یا سوره والطور یا سوره الفطار مداوت نماید یا سوره اخلاص
صد هزار بار بخواند یا چهار هزار بار بگوید یا غیاث المستغیثین اغثنی و یا یا صر المظلومین انصرنی
چهارم سوره والذاریات بخت دفع قحط بقا دو پنج بار بخواند بخت دفع قحط و فراخی پیش
بهشتا دو پنج بار بخواند و اگر نزد بیمار بخواند شفا یابد و بنویسد وزن حامله یا خود دارد و وزنش را باری بر آن
چهارم سوره مائده بر اے طلب باران هفت بار بخواند

چهارم اگر خواهد که در کشتی باران بیارد ویرسل السماء علیکم مدرارا ۱۰ و میدد کم یا موال
و بین و یجعل لکم حبث و یجعل لکم انهارا ۱۰ بر سفال آب ناریده نوشته بیندازد
چهارم سوره الفصیحی برای دفع بدران زبان کار باشاه انگشت بجانب بدران بنویسد
و برای باز آمدن غائب و نه بار بخواند و اگر بعد نماز خفتن بر پهلوی راست تکیه کند و هفت بار
والفصحی و الم نشرح بخواند و بخواب رود و در شب اول یا دوم کسی را بخواب بیند که با او بگوید که
عاقبت کار تو چون است

جو هر بدانکه حضرت سيد عالم صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه و سلم چار عبادت ميگردند
 و مي نشستند نزد سر وی و دست مبارک می نهادند بر چیه وی و گاهی بر وی و می پرسیدند
 حال او را که چگونه است و می فرمودند بسم الله و عبادت بعد از سه روز است و از فعل آن حضرت است
 صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه و سلم و احادیث در فضل عبادت بسیار است و ترک عبادت
 در روز شب خلاف سنت است و بعضی گفته اند که عبادت مستحب است و شتا و شب و صیفت و روز
 جو هر و له ما سکن فی الیل والنهار و هو السميع العليم از سوره النعام بحبت تسکین
 غضب و خشم و اضطراب نافع است وقت ظهور این صفات بسیار خواندن آن صفت از وی زائل شود
 جو هر چون عامل معزول شود باید که بر تلاوت سوره القارعه مداومت نماید و مقصود
 رسد و مداومت سوره یوسف نیز همین خاصیت دارد و سوره اخلاص نیز برای همین

صد هزار بار یا چهل و یک هزار بار خوانند

جو هر نا و علیا منظر العجائب تجده عونالک فی النوائب کل هم و غم سنجلی نبوتک
 یا محمد بولایتک یا علی یا علی سبب نزول این کلمات آنست که در غزاه بونک چون
 لشکر اسلام شکست خورد حضرت سيد عالم صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه و سلم در میان کشتگان نهان
 گشتند چیرگیل علیه السلام این کلمات آوردند و حضرت سيد عالم صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه
 و سلم فرمودند کل هم و غم سنجلی نبوتک یا محمد و بولایتک یا علی یا علی علی بنوز سه نوبت
 فرموده بودند که جناب اسد الله الغالب حاضر شدند و بالشکر کفار محاربه نمودند و بعضی را قتل
 آوردند و بعضی را هزیمت کردند و لشکر اسلام از کفار غنیمت بسیار گرفتند و درین کلمات دوری داشت
 یکی منظر العجائب بفتح میم و نا و برین تقدیر معنی چنین باشد که اسی محمد بنحوان علی که اظهار کتند
 عجائب و غرائب است و خواص این کلمات بسیار است از آنجمله است که اگر کسی در میان جمعی
 گرفتار شده باشد هفت بار برخاک خواند و بجانب ایشان بیاد و بد هیچ ضرری بوی نتواند رساند
 و اگر کسی را از دشمن خوف باشد هر روز هفتاد و بار بخواند دشمن مقهور گردد و اگر سحر و هفت بار برآ
 چاه بخواند و انسان غسل کند و قدری از آن خور و سحر باطل شود و مریض مبتلا و بار بر آب باران
 بخواند و بخورد و شفا یابد اگر کسی مغموم شود هزار بار بخواند اگر پادشاه بر کسی قهر کند آنکس هفت بار
 بخواند و چون در اید بسیار آهسته برآ و بخواند اگر در گوش رسول سه بار بخواند همای می که رود
 زود ساخته گردد و اگر در اول ساعت جمعه چهل و هشت بار بخواند یا که سخن کند محب او گردد اگر

کے مقیم شود ہر صبح چل بار بخواند و ہر اسے دفع بخوابے قبل از نماز جمعہ بست و پنج بار
 بخواند بخوابے از اسے دفع شود و اگر ہر بار او پیش از تکلم نود و یک بار بخواند غمے گردد و
 و ہر اسے دولت ہر بار صد بار بخواند و بخت انقیاد اعدا ہفتاد بار ہفتاد روز ہر روز
 صد بار ہر اسے عقد اللسان اعدا وہ روز ہر روز وہ بار و ہر اسے تحصیل مرادات ہر روز
 بست و چہار بار و بخت شفای امراض فرزندہ روز ہر روز ہفتاد بار و ہر اسے چشم زخم و عقد اللسان
 سہ روز ہر روز بست بار و ہر اسے کشف کنوز ہر روز ہفتاد بار و بخت رویت حضرت سید عالم
 علیہ السلام تعالیٰ علیہ وآلہ و صحابہ وسلم در مقام خود ہر شب سہ ہزار بار بخت افتتاح ابواب قبائل
 ہر روز پانصد بار و ہر اسے بروسی بکشانید ہر اسے خلاص محبوب ہر روز شصت بار بخت برآمدن
 صحت ہر روز پانزودہ بار بخت کشف کنوز و اسرار غیب چل روز ہر روز شصت و ہفت بار و
 ہر اسے قتل اعدا و دفع ایشان ہفت روز ہر روز ہفتاد بار بخت دفع دشمن و شر و ہفت روز ہر روز
 ہفتاد بار ہر اسے تحصیل علوم ہر روز پنجاہ پیشین ہفتاد بار ہر اسے فرید دولت و رفعت ہر روز
 شانزودہ بار ہر اسے رفعت و درجات و قبول سلاطین شش روز ہر روز صد بار ہر اسے شوکت و
 وقار نزد خلق ہر روز وہ بار ہر اسے بغض و عداوت میان دو شخص بست بار ہر اسے اختلاف
 و عداوت جمعی سی روز ہر روز بست و پنج بار ہر اسے مقہوری اعدا پنج روز صد بار ہر اسے عجات
 و دفع خوف بست روز ہر روز پنجاہ بار ہر اسے ذل اعدا شش روز ہر روز صد بار ہر اسے دفع
 مکر دشمنان وہ روز ہر روز ہزار بار بخواند —

جو ہر ہر کہ سورۃ الاعلیٰ را بنویسد و با خود دارد دین وی صاف شود و قوت
 حافظہ بیفزاید —

جو ہر ہر کہ سورۃ فاتحہ بمشاک خالص بر جام زجاج بنویسد و بگلاب محو کردہ
 ہفت روز متصل باہر آدناشتا بیاشامد دین و دکان حافظہ وی بیفزاید
 جو ہر سورۃ الم نشرح بنویسد و در آب محو کند و بنوشد در حفظ آمد و بیند —

جو ہر ہر کہ بر کف دست راست خود ہفت بار آیتہ الکرسی بنویسد بنوعفوان و ہر بار
 آنرا بزبان بلیسہ حضرت خداوند تعالیٰ اورا حفظ عطا فرماید کہ ہر شنبہ ہرگز فراموش نکند
 جو ہر و لا تدرن عینیات تا والعاقبۃ للہ تعالیٰ از سورۃ طہ بنویسد و با خود دارد
 فراموشی از نائل شود —

چو برای زیادت حافظه هر روز سوره منزل بخواند.

چو هر سه چیز حفظ را زیاد میکند و بغم را کم میکند و غم را از دل می برد اول تلاوت قرآن مجید
دوم روزه دشتن سوم مسواک کردن و شکستن هر نیز زیادت میکند حفظ را و ناشستن آن
و ریختن دشتن نهمان میکند و پنج چیز فراموشی آر و یکی سور موش دوم بول کردن مستقبل قبل
سوم استاده در آب بول کردن چهارم بول کردن بر خاکستر پنجم حرام خوردن
چو هر دواست بر تلاوت لا تدرك الا بصار و هو يدرك الا بصارج و هو اللطيف الخبير

از سوره انعام تسکین باد و ما به مخالف و بد چپه در بد چپه در یکجه

نار و محفوظ ماند
مرضی است که بفارسی رشتہ کو بند ۱۲

جو ہر در اہل رکت است بامداد سورۃ الم نشرح و در دوم سورۃ الفیل بخواند

بواسیر دفع نمود.

جو هر حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اوصیایه و سلم بر مردی گذشتند که نماز میکرد
و میگفت اللهم لك الحمد لا اله الا انت يا خزان يا منان يا بدیع السموات و الارض
يا ذا الجلال و الاکرام فرمودند که پروردگار خود را بآن اسم اعظم یاد کردی که چون بوی کنند
اجابت کند چون سوال کنند عطا دهد

جوهر یا قدیم یاد اتم یا فرد یا و تر یا واحد یا احد یا صمد در هر دعا که این کیفیت است
باشند بشارت اجابت مقرون شود و بعضی میفرمایند که حضرت عیسی علی نبینا و آل علیه السلام
باین اسامی زنده میگردند و نزد بعضی آن اسما نیست یا حی یا قیوم یاد اتم یا فرد یا و تر یا واحد یا
جوهر هر که وقت دعا بفتا و بار بگوید یا بدیع دعای او مستجاب شود -

جوهر السمیع البصیر چون باین توسل جوید و دعا کند اجابت شود۔

جوهر یا خنان یا منان یا بدیع السموات والارض یا ذوالجلال والاکرام
برای اجابت دعوت مقررست و در هر دعا که الله احد صمد باشد ان مع عابض اجابت مقرون کند
جوهر بسم الله الرحمن الرحیم و لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم یا قدیم یا دائم
یا فرد یا وتر یا واحد یا احد یا صمد یا حی یا قیوم یا ذوالجلال والاکرام هر گاه حاجت بود
بعد از فریضه بامداد پیش از آنکه از مصلای برخیزد و با کسی سخن گوید صمد بار بخواند و دعا کند مستجاب شود
و این از مجربات صحیح است۔

جوهر هر که هر روز سوره اخلاص با خلاص مهدی بخواند و بر خود بد غنی گردد -
 جوهر هر که وقت خفتن هفت بار سوره اخلاص خواند و بگردگان بخش حضرت خداوند تعالی
 اورا غنی گرداند -

جوهر سوره القدر و سوره الکافرون و سوره الاخلاص هر واحد ده بار بخواند و بر
 ما و طایر بید و بپاشد بدان آب پارچه جدید را مداوم که لابس او باشد در عیش بسیار بود و اگر
 تنها سوره قدر را سی و شش بار بر آب بخواند و از آن بر ثوب جدید ریزد و سعت رزق کرده
 مداوم که آن ثوب بر او باشد

جوهر بسم الله الرحمن الرحیم حتی اذا اتوا علی واد النخل لا قالت نملہ یا ایها النمل
 او خلوا منکم ج لا یطمنکم سلیمین و جنوده لا و هم لا یثعرون بر آب بخواند و در خانه
 مورچه بریزد و همه از آنجا بروند

جوهر صاحب فوائد الفوائد قدس سره میفرماید که یکی باید و برای انتظام احوال خویش
 استداوی کرد و حضرت سلطان المشایخ قدسنا الله تعالی بر کتف فرمودند که برای دفع تنگی معیشت
 هر شبی سوره جمعه باید بخواند بعد از آن فرمودند که وقتی مرا حضرت شیخ الاسلام فرید الدین فرمود
 باید که تو و جمله یاران صد هزار بار سوره فاتحه بخوانید و این معنی بیایان پیرسان و موزع کن من
 بیایران رسانیدم و بر هر کس توزیع کردم هر یکی بمقداری قبول کرد یکی پنجاه بار یکی کمتر یکی بیشتر
 من ده هزار بار خواندم و در چند روز شمرده بقیاس یک هفته یا کم و بیش آن ختم تمام شد بنده عرض
 کرد که اینهمه در حال مرض بود و فرمودند که خیر پیش از آن بود تا حضرت ایشان را بجناب خداوند تعالی
 چه درخواست بود -

جوهر اللهم اکفنی بجلالک عن حرامک و اغثنی بفضلک عن سواک برای ادای
 دین نهایت مفید - اگر بعد نماز جمعه بخواند اللهم یا غنی یا حمید یا مبدی یا معید یا رحیم
 یا ودود اغثنی بجلالک عن حرامک و بطاعتک عن معصیتک و اکفنی بفضلک
 عن سواک خواننده غنی گردد و دین او ادا شود

جوهر در خانه که سوره ق را هر روز تلاوت کند صاحب آن خانه دائم بدولت سعادت و عزت
 و کرامت بود و از تنگت و ذلت محفوظ ماند و بخت افزونی دولت و بر شرب جمعه بر بار خواند -
 جوهر هر که آیت الکرسی پس از هر فرض نماز بخواند غنی گردد و هر که آنرا بخواند و در خانه نهد رزق
 او از هر دری که خواهد برسد

بروی فراخ گردد و چون از خانه بیرون آید آیه الکرسی بخواند و چون باز گردد در خانه آیه الکرسی بخواند
در حفظ جناب حق سبحانه و تعالی باشد و هر که در فقر او

جوهر در حدیث است کسی که گوید لا حول و لا قوة الا بالله العظیم هر روز صد بار
نزد او را فقر برگزونیز آمده است کسی که درنگ کند بر وی رزق باید که بسیار گوید لا حول و لا قوة

الا بالله العلی العظیم

جوهر روایت است از ابن عمر رضی الله تعالی عنهم که آمد مردی نزد حضرت سرور عالم صلی الله
تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم و التماس نمود که پشت داد و روی گردانید دنیا از من فرمودند که بگو نزد
طلوع فجر سبحان الله و بحمد سبحان الله العظیم و بحمد استغفر الله صد بار و این را در سلسله
کبرویه میان نماز سنت و فرض فجر می خوانند

جوهر روز سه شنبه و چهارشنبه و پنجشنبه روزه دارد چون صبح جمعه شود در اول وقت نماز کند
و بعد از سلام پیش از آنکه بشغلی از اشغال پردازد چه قوی و چه فعلی بذكر یا حی یا قیوم قیام نماید
و متصل بخواند تا وقتی که آفتاب طلوع کند و بی آنکه در میان ساکت شود یا مکنشی کند و عقب آن
و ذکر در اول طلوع آفتاب هر کاغذ بنویسد یا حی یا قیوم و بر بخور لائق داشته در هم پیچد و با خود
دارد و عجائب مشاهده کند از برکت و جمعیت و وسعت رزق و این دو اسم را لوحی است ۶ در ۶
اگر حامل آن شود عمل وی اتم و کامل بود و در حمل این لوح خواص بسیارست چنانکه در تذکرات
آن مثل دفع قساوت قلب و رفع احتیاج باینکه جنس و خلاص از فقر و فاقه و غیر آن و لوح نیست

لوح

ح	ی	ی	ق	ی	م
و	ی	ح	م	ق	ی
ق	م	ی	و	ح	ی
م	و	ی	ق	ی	ح
ی	ح	و	ی	م	ق
ی	ق	م	ح	ی	و

جوهر المعنی هر که هر روز یک هزار و صد بار بخواند یا یک هزار و دویست و هشتاد و هفت بار توانا کند

و بی نیاز گردد و این آیه الوحی است مریح بر که حامل آن شود و او مست کند برین اهم بعد و

مجل یا مفصل زودتر غنی گردد و لوح اینست

لوح

و هر که از خلق نو میدی باشد تا ده جمعه هر روز ده هزار بار

بخواند از خلق بی نیاز گردد و

م	ع	ن	می
۱۱	۴۹	۳۹	۱۰۱
۹۹۰	۴۸	۱۲	۵۲
۵۱	۱۳	۹۹۹	۱۳۴

چو هر شرط دعوت اکل حلال و صدق مقال و حضور قلب و عجز و خضوع و بکا و اخلاص و

کسوت حلال و رعایت اوقات مساجد چون وقت افطار و سحر و وقت قلب و بعد ادا فرایض

و در میان سنت فجر و فرض این و بعد از صلوٰه جمعه تا غروب و در عرق و نصف شعبان و عیدین

و رمضان و بعد تلاوت قرآن مجید و نزد نزول مطر و نزد فرض و مجالس علماء دین و جماعه تسلیمین

و غیبت معمول و نزد دعاء منظم و نزد دعاء والدین و سناسک اسبج و مایتنجا و بسطایر و دست

و انفراج انگشتان و رفع هر دو دست تا ابط ظاهر شود و باز و از دست کش ده گرد و دو تنگی گاه

از باز و و خفض سر و سجده و غیر آن و ترک معافی دعا و ایت او ختم بر در و عدم ملال از عدم

سرعت اجابت و تکرار دعا با الفاظ بالغ و تجدید توپ و استغفار نزد دعاء اول طهارت کامله

بجای تلبیث و سواک و استیعاب و صوم و صلوٰه نفس و تقدیم فعل خیر چون صدقه و مانند آن

و استقبال قبله و احتیاط درین که ایند انرسانی بے وجه و ترک حیوانات جمالی و جلالی و ترک

اشیا زشتیه چون بصل و قوم و کراست و خلوت منظمه بعبیده از اصوات ناس و خلوت معده

از امتلا و می فطرت اوقات که تعلق بخوم دارند و ساعات معینه و نجوم رات و عدم تجاوز با فراط

و تفریط از عدد معین که آمده و کشف راس وقت دعا و استعمال عطریات و ستر عورت و

عدم حضور منکر و عدم شعور شغل بغیر و تهذیب اخلاق ظاہره و اشعار ظالم تبصریح یا بکنایه

قبل از دعا بد برو بنیت آنکه شاید ترک کند و بعد دعا کلمه یا عجیب سه بار یا یکبار مرتفع

چو هر ار باب تحقیق میفرمایند که طالب پیش از شغل باعمال ملازمت استاد کامل اختیار کند

و تلبیقین و اجازت وی در اعمال شریع نماید و حسب المقدور به ملاحظه شرائط و رعایت

آداب سعی تبیل بتقدیم سازد تا نتیجه نامه وفائده کامله مترتب بی اجازت و تلبیقین استاد کامل

العجیب

مفعول بالعجیب

امیر

ترویج نکند تا آنکه جمیع شرائط و ضوابط را که مایه فیضی رعایت کرده باشد هیچ خاصیت و منفعت متفرع نگردد
از اینجست گفته اند سه نخست است و باید انگلی کار

جوهر صاحب دعوت را شریعت و شرائط نگاه داشتن واجب است و اعراض از سفیهان
و غمازان و دروغ گویان و حاسدان و فاسقان و منکران و اسرار دعوت پیش از آنکه
کودکان و زنان و غلامان و کنیزکان نگوید اگر بگماند بر احوال صاحب دعوت مطلع گردد
دعوت او مقرون با جابت نشود و آنچه از سر پرده غیب جلوه گر شود مخفی دارد و الا بیم رجعت
و هلاکت باشد و هر چند که عجائب بنید ملتفت نشود و از ظاهرا شدن اشکال ارواح نترسد اگر
آنها عجیب و غریب از صاحب دعوت ظاهر شوند مغرور نشود و الا بیم رجعت و هلاکت است و
اعتقاد درست دارد و در دعوت بهوامی نفس مشغول نگردد و از اختلاط و تکلم دنیوی محترز و محتجب
جوهر عامل در وقت مشغولی با اعمال خلوت و عزالت اختیار کند و ترک اختلاط اهل رسم
و عادات نماید خصوصاً عوام و نساء و اطفال و اصحاب عقول ناقصه و در خلوت همیشه متوجه قبله
نشیند چه حضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم در حین دعا روی بقبله می آورند
و متوجه کعبه می نشینند و دستهای مبارک بدعامی برداشتنند و چون دعا تمام میکردند بر دو کف
دست مبارک بروی مقدس فرو می آوردند و در حین توجه بقبله وقتی که بطریق کلامی عمل کنند
مربع نشینند اکثر علماء این فن بر آنند که در قرات دعا و تلاوت قرآن بر وضع مربع نشستن
در حصول نتایج انفع است و بعضی دیگر اکابر دوزانو نشستن اختیار کرده اند و مربع نشستن بیان
فریضه بامداد و طلوع آفتاب مخصوص شناخته و بعضی گفته که صاحب خلوت باید که همیشه
در حالت جلوس بر بیات قعود نشیند و تصور کند که حاضر خداوندی است و رسول آنجا حاضر اند
جوهر چون عامل آغاز تلاوت کند دل خود را حاضر گرداند و هر چه بزبان گوید معنی آن
بدل اندیشد و چیز دیگر بخاطر نهد و این وقتی است که عالم باشد بمعنی آنچه میخواند و اگر عالم نبود
باید که در تلاوت قرآن مجید اندیشه کند که این کلام حضرت خداوند تعالی است و در تکرار اسماء
جناب الهی ملاحظه نماید که ذکر صفات کمال او سبحانه است و در قرات دعوات اندیشه کند
که مناجات و رفع حاجات است در حضرت رفیع الدرجات و اگر زبان وی با سماء آیات جاری
بود و دل از معانی آن غافل هیچ فائده مترتب نشود و اوقات ضائع کرده باشد بلکه در بعضی عمل
خوف رجعت بود و بعضی از اکابر قلب قاسی است و میفرمایند که در آثار ذکر از مفهوم آن غافل

و ذیل باشد -

ادوات

چون وقت قرائت باید که هر حرف و کلمه که بر زبان راند ملاحظه تجوید آن کند یعنی هر حرفی را از مخرج خود ادا کند چه بسیار بود که بواسطه قرب مخرج در یکی از کلمات حرفی را از غیر مخرج و سدا ادا کند و بدان سبب تغیر تمام بمعنی کلمه راه یابد عمل بیفایده شود بلکه نتیجه بعکس و بد -
چون باید که رعایت ترتیل را در تلاوت واجب دانند و ترتیل آن بود که کلمات را حرف بحرف روشن و ظاهرا ادا کند بی سرعت تا کلمات و الفاظ شکسته نشود که از شکست لفظ شکست بمعنی راه یابد و حضرت امیر المومنین اسد الله الغالب کرم الله تعالی وجهه میفرماید که ترتیل حفظ وقوف است و ادای حروف

ادوات

چون هر عامل را باید که در اثنا تلاوت آواز خود را فردا آورد میان نرم خواندن بلند خواندن و در خیر صحیح آمده که حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه و سلم از سفر مراجعت فرموده به مدینه منوره تشریف می آوردند چون نظر صحابه کرام بر سواد شهر افتاد با آواز بلند تکبیر گفتند آنحضرت صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه و سلم فرمودند که اسی مردمان شما کسی را میخوانید که اصم نیست بلکه کسی را میخوانید که سمیع است و نزدیکتر است بشما از رگ گردن به شما -

چون هر تلاوت دو قسم است حصری و اطلاق حصری آنست که نصاب قرائت معین کرده باشند بعد و سبب خاص تا بعد قرائت بدان نصاب نرسد فایده و نتیجه بران مترتب نگردد و اگر از ان نصاب گذرد و هم خاصیت و اثر متفرع نشود چنانکه کسی را بکنجه نشان داده باشند که از فلان موضع مثلاً چهل گام بفلان جانب رود و بر گنجه رسد پس اگر و سبب تقصیر کرده سی گام بردارد یا غلو کرده پنجاه گام بردارد و هرگز بمقصد نرسد و قسم حصری در ایصال منافع از قسم اطلاق اتم و اکمل است چه خواص عدد و آثا از منافع آن از تکلف شرح و بیان مستغنی است و تلاوت اطلاق آنست که قرائت بعدی خاص اختصاص نیافته باشد بلکه لا اعلی التعین چند آنکه خواهند بخوانست و منحنی نمائند که مال تمام اطلاق نیز از روی حقیقت بحصری باز میگردد زیرا که درین قسم نیز وقتی که اثر عمل مترتب شود بر آینه عدد آن بجای معین رسیده باشد و این حد معین را غیر حضرت خداوند تعالی کسی نمی داند مگر بتعلیم و الهام او سبحانه و در تلاوت اطلاق روا بود که عند الضرورت در آن آشنا سخن اجنبی گوید بخلاف قسم حصری که هیچ وجه در آن میان سخن گفتن جائز نبوده و بضرورت و نه بغیر ضرورت و اگر بجهت اتفاق افتادن آن عمل باطل شود و در عمل خیر هیچ اثر

توابع

مترتب نشود و در عمل شتر رجعت بود

اداسه

جوهر قبل از افتتاح عمل خواه در طریق کلامی و خواه در طریق کتابی بخورات مناسب آن عمل بکار برد که بر هر عملی روزی از ایام اسباحت و برای هر کوی از سبوعه سیاره بخورده خاص مقررت که در آن روز که تعلق بدان کوكب دارد باید سوخت و اگر چه اتمام بلنج در بخور سوختن منحصرا باعمال تسخیرات جن و کوكب است اما در جمیع اعمال خیر سوختن عود و عنبر و عطرهاے خوشبو بکار داشتن مناسب است و در جمیع اعمال شتر سوختن کند و سندروس و دارو مائے کران بوی بر آتش نهادن لائق است و در اعمال کتابی اگر از قبیل لطیفیات است بعد از اتمام بر بخورات خوشبو باید داشت پس در هم چید و دیگر نباید کشاد و اگر از جنس قهریات است بعد از اتمام بر بخورات است بدبو باید داشت پس در هم باید چید.

جوهر عامل را باید که وقت قرات هر حرف و کلمه که بر زبان راند ملاحظه تجوید آن کند یعنی هر حرفی را از منخرج خود ادا کند و یکی از شرائط عمل در طریق کلامی ترک سیج و تکلف است و در عبارات دعوات و مناجات در مقامے که خشوع و خضوع و تضرع و نیاز مطلوب است تکلف در سیج و عبارات بغایت نامرغوب است و تضرع منافق تکلف است و عامل ترک تفهیم و تشدق کند تفهیم کنایت از توسعت در کلام بنا بر اظهار فصاحت و دعوی بلاغت پس عامل در معین مناجات و عرض حاجات دعا و مدعا خود را باندک عبارتی دلائل ادا نماید و از تطویل کلام و تفصیل مرام اجتناب نماید که بهترین کلام آن بود که الفاظ آن کم باشد و دلالت بر معنی بسیار و تشدق عبارت از لب و دمان گشودن است که روست و حین تلاوت و تکلم چنانچه بعضی قرائحت مبالغه در تجوید و اتمام دادای حروف از منخرج آن بلب و دمان حرکات کنند و انحطرت متشدقین را مذمت فرموده و عامل بعد اتمام تلاوت حروف و اسماء آیات و سوره و دعوات نفسی نرم درود و کیفیتش چنانست که از منخرج ثار مثلث باضم شفتین بروجهی که در حین تلفظ حروف و اومی باشد نفسی نرم درود و از حضرت رسالت برین وجه مرویت و در احادیث صحیحیه ثابت شده که آنحضرت صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم من مرض اهل بیت را نفث میفرمودند بالمعزوات

اداسه

جوهر بر عامل واجب است که در حین تلاوت منزومی و منقطع بود از خلق و تا عمل با تمام نرسد قدم از خلوت برین نهند مگر بغیر وقت اکل و شرب و وضو و طهارت و سعت خانه آنقدر باشد

که برپای تواند ایستاد و نماز تواند کرد و زیاده بر آن نشاید و آن خانه یک در داشته باشد و در وی روزی دیگر نبود که باد و روشنی در آنجا در آید و آن خانه از مردم و غوغای خلق دور بود و چون قدم در آن خلوت نهاد بگوید رب ادر خلنی مدخل صدق و اخرجنی مخرج صدق و اجعل لی من الذبک سلطانا نصیرا و چون قدم بر مصلی نهاد بگوید بسم الله و یا الله و الحمد لله و الصلوٰة والسلام علی رسول الله اللهم اغفر لی و افتح لی ابواب رحمتک پس رکعت نماز گذارد و پیش از شروع در عمل از سر خشوع و خضوع در اول بعد از فاتحه بخواند و من بعمل سور او یظلم نفس ثم یتغفر الله یجد الله غفورا رحیما و در دوم ربنا علیک توکلنا و الیک انبنا و الیک المصیر بعد از آن در عمل تلاوت شروع کند

جو هر عامل در حین کتابت نیک متوجه شود بصورت خطی و هیات رقمی تا خلط و ارقام و اشکال حروف بر طبق وضع اصلی خود واقع شود و نقصان بصورت حروف و هیات ارقام و اشکال راه نیابد یا چیزی بر وضع اصلی نیفزاید که هر دو در حصول نتیجه مفیدست و مقصود ازین تاکید و مبالغه توجه نفس است بشغل کتابت که اثر و خاصیت کلیه بر آن متفرع است - جو هر عامل در وقت کتابت بحسب خیال و اندیشه بشغل کتابت و تسطیر خطوط و تحریر ارقام مشغول باشد و از آن غافل و ذاهل نگردد و اگر در آن حین اندیشه و خیال وی مصروف امر دیگرست و دست وی حرکت میکند و قلم بطریق عادت جاری میشود لیکن دل از آن خبر ندارد هر چند چشم بر آن داشته و نظر بر آن گماشته هیچ فائده مترتب نشود و در اعمال قهریه خوف رجبت جو هر چون کتابت عملی تمام شود اگر از اعمال لطیفه است و شرط وی آنست که آنرا در خانه ضبط کنند باید که بعد از آنکه بر بخور داشته باشد و شیشه نوسفید پاکیزه یا سبز روشن کند و اگر از اعمال قهریه است و شیشه نو که رنگ تیره دارد و بنهد و سر آنرا بهوم و کر باس نو ضبط کرده بر طاق بلند کند که دست نسا و اطفال بآن نرسد و اصلا آنرا نگشاید تا مقصود حاصل شود و چون کتابت تمام رسد و شرط وی آن بود که آنرا در زمین دفن کنند باید که معمول را بعد از آنکه بر بخور داشته باشد در کوزه فجا ریزد و سر آنرا محکم بندد و اگر از اعمال لطیفه باشد در موضع پاکیزه روشن چون مساجد محوره و منازل نورانی و حوالی آنها جاریه و باغات دفن کند و اگر از اعمال قهریه است در مواضع خراب و منازل تاریک مثل مقابر قدیمه و غیر آن از ویرانه نامد فواید بیشتر بلکه آن موضع از نجاسات و قاذورات پاک بود و چون بر قلم کتابت کند و شرط

ادوات

جوهر عامل را باید که پیش از شروع در عمل وضو کامل سازد و اگر غسل کند اولی بود بآب سرد و یا
 آب گرم و بدن را همیشه از آوساخ و نجاسات پاک دارد و در حین عمل جامه پاک خوشبو بپوشد
 و لباس از وجه طلال بود و اگر یک رشته در آن نه از وجه طلال دوخته باشد و عاقل و در آن لباس
 سنجاب نشود و منزله که در آن بعمل شغل گیرد از خض و خاشاک و نجاسات و رواج کریمه پاک باید و
 هیچ چیز از متاع خانه و مصالح مطبخ و غیر آن در آن خانه نشاید و اولی آنکه در اکثر اوقات خصوصاً در نماز
 عمل بخورات مطیب و معطر باشد

ادوات

جوهر بد آنکه توجه تمام شغل اعمال از اعظم شرائط است عامل را باید که در ارتکاب عملی که برای
 جزیفست نظر باستحقاق محتاج کند اعم از آنکه محتاج خود بود یا دیگری و در ارتکاب عملی که
 برای دفع مفرتست ملاحظه حقیقت مظلوم نماید اعم از آنکه مظلوم خود باشد یا دیگری و اگر
 در آن حق بجانب مظلوم نباشد هر چند بحسب ظاهر ظلم نماید دفع آن موجب وبال فکال عامل خواهد بود
 جوهر بر اسم با چون عدد دیگری و آنرا بیفزاید تا سه عدد مجموع مربع شود مثلاً دو و دو عدد دو
 بست و بیفزاید سه عدد برین بست که مجموع هشت تا شود و هر روز هشتاد بار یا هشتاد و روز یا هشتاد
 دیگر بخوانی البته اثر ظاهر شود

جوهر بد آنکه رعایت و تدریس چیز عادت شریف آنحضرت بود صلی الله تعالی علیه آله و سلم
 و فرمودند ان الله و ترکیب الوتر

جوهر ارباب تحقیق میفرمایند که طالب باجاست و ملقین استاد کامل در اعمال شروع نماید
 والا هیچ منفعت متفرع نگردد و اگر چه جمیع شرائط رعایت کرده باشد

جوهر عامل را باید که در جمیع اعمال کلامی و کتابی افتتاح و اختتام بذكر و تسبیح و صلوة کند
 هرگاه که حضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه وآله و صحابه و سلم دعا میکردند اول میفرمودند سبحان
 ربی العلی الاعلی الوهاب و میفرمودند که چون از حضرت خداوند تعالی حاجتی خواهد اول بر من
 صلوة فرستد و محققین میفرمایند که چون از خداوند تعالی سوال کنی ابتدا بصلوة کن پس حاجت
 خود را عرض داری و بعد از آن ختم بر صلوة کن که حضرت حق تعالی بی شبهه صلوة را قبول میکند
 و از کرم جناب خداوندی نسزد که سه حاجت عرض کند اول و آخر را قبول نماید و آنچه
 در میان بود بگذارد

جوهر بد آنکه از شرائط کلیه در اعمال ارتکاب ریاضات و مجاهدات است و ریاضت و مجاهدت

نشدت اعمال

یکی ریاضت بحسب ظاهر از تثبیت باعمال ظاهری مثل صیام ایام و قیام لیالی و ترک فضول کلام و طعام و منام و عزلت از صحبت خواص و عوام و امثال آن و دیگری ریاضت بحسب باطن از توسل باعمال باطن مثل نفی خواطر و تصفیه محل از شوائب و تخلیق باخلاق ربانی و تشریف از صفات نفسانی و شیطانی تا در وقت شغل باعمال لطیفه بمقتضای نفس و هوا در معاصی و شهوات شروع نکند و در زمان مشغولی باعمال قهریه از روی غضب و نفسانیت در عداوت و دشمنی خلق خوض نماید بلکه اعمال قهریه را ترک نشود الا برای دفع طلبی که عامه خلایق از دست و زبان بجان باشند و از قول و فعل او مضطرب و اگر کسی بخلاف این عمل کند و هوای نفس و مقتضای طبع در اعمال خیر و شر شروع نماید و بال عظیم و نکال بیم بران متفرع شود و رجعت کلی نموده نفس و مال و اهل و عیال و سی تلف شوند و زیان ده دنیا و آخرت گردد

در خلوت

چو هر عامل در خلوت بر زمین بی فرش نشیند و اگر فرش باشد مثل بوری یا حصیر و برابر قبله بر سیات قعود نشیند خصوصاً در وقت فراغت از شغل و اگر در حین عمل مربع نشیند او کس بود بمذهب جمعی و در خلوت غیر وی هیچکس نبود و هیچ حیوانی که منع وی ممکن بود یا بنجای نرسد و در خلوت غیر ذکر و نماز و تلاوت و آنچه در عمل مقرر شده امری دیگر از وی صادر نشود از اقوال و افعال اجنبی که در عمل هیچ دخل ندارد و در اینجا پهلوی بر زمین ننهد و خواب نکند مگر بے اختیار در حین غلبه خواب و در اینجا چیزی نخورد و نیاشامد و همیشه با وضو بود و اگر در حین جلوس از کثرت تکرار ذکر و تلاوت کلامی و ملائع عارض شود و یا چشم وی بخواب گرم شود تجدید وضو کند و باز بر سر عمل رود چو هر در اجابت دعا آئینی را اثر عظیم است که وقت خواندن بحیال گذارد که من پیش مالک حاضرم که در برابر مقصود من او را قدرت تمام است اگر نتواند اینقدر واجب است که مقصود خود را از خاطر رفتن ندید - هر وظیفه یا نماز که بغرض خاص تا ایام محدود خوانده شود در آن یا هر از ترک حیوانات امید اجابت قومی است و در ترک حیوانات داخل است گوشت ماهی شیر و نوع روغن و آن چیزها که اشیاء مسبوقة الذکر بدان آیمخته باشند اینهمه از اکل و شرب متروک کند - بر عامل لازم است که آنچنان ترک حیوانات نتواند که کند لابد است که از گوشت گاو ماهی انگور و پیاز خام سیر خام پرنیز کند زیرا که از خوردن این چیزها نقصان در تاثیر ادرامی آید - برای خواندن تعیین وقت و مکان از واجبات است و اختلاف وقت بے عذر جائز نیست مگر در اختلاف مکان اینقدر جائز است که بر همین یک مصلی خوا

هر جا که اتفاق افت

جوهر عامل پیش از شروع و بعد از آن چند روز خود را از لقمه شبیه نگاهدارد که کدورت و
ظلمت یک لقمه بے وجه تا چهل روز در باطن می ماند و ضمیر را مکرر میدارد و بآل کدورت باطن
و عاقلات را هیچ اثر نخواهد بود و بر وایت صحیح ثابت شده که حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه آله
و اصحابه و سلم فرمودند که پاک و طیب گردان خوردنی خود را تا مستجاب شود دعای تو و بصحت پیوسته
که دعا فرو بسته می شود از رفتن با آسمان بسبب سوء طعمه و هر چند که لقمه حلال بود باید که در تغذیه کل
آن کوشد چه بسیار خوردن طعام حواس و ادراکات را کلال و ملال پیدا میکند و آن موجب
کسالت و کدورت و غلبه خواب می شود پس در روز عمل روزه دار بود که روزه را در اجابت
دعوات و حصول مرادات مدخل تمام است و در اخبار وارد شده که دعای روزه دار مرد و نیمی شود
و باید که قبل از شروع در عمل تصدق کند که آنرا در انجام مرادات اثر کلی است

جوهر چون مرتکب عملی شود از اعمال کلی که در آن اهتمام مینماید داشته باشد ترک کل حیوانی
کند از کجوم و شحوم و آنچه از حیوانات حاصل شود مثل شیر و روغن و بیضه و غیر آن و اگر بطعام حرام
احتیاج افتد بدین محل اکتفا کند که آنرا با برنج یا ماش و امثال آن بپا میزد و در آنجا عمل
خواه کلامی و خواه کتابی خصوصاً کلامی از تناول سیر و پیاز و گند نامی خام و هر چه بوسی ناخوش دارد
بکلی بپرهیزد چه ملائکه بغایت از آن متاثر می شوند و ارواح علوی و سفلی متنفر و امداد و اعانت
ایشان بدان واسطه از عامل منقطع می شود و در احادیث صحیح وارد شده که حضرت برور عالم
صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه و سلم فرمودند چون کسی از این چیز ناخورد باید که آن روز مسجد
حاضر نشود که ملائکه از بوی ناخوش گرا میست دارند و اگر کسی که از بوی آید متنفر و متوحش می شوند -
جوهر پیش از هر چیز شخص لطیف قنی هر که این اسم را روز یکشنبه وقت طلوع آفتاب
بمشک و زعفران و گلاب نویسد و در زیر سر نایم نهد و این کلمات را با حاکم بگوید یا مکلم یا مکلم
یا معجل یا معجل یا مستجیر یا مستجیر یا لا اله الا الله یا حابه و ما به و یا هابه و هابه کلم
آن نائم در خواب سخن گفتن آغاز کند و مافی الضمیر خود را تمام اظهار کند و در آن حال بخیر چه میگوید -
جوهر عامل این قاعده را بداند که زیاده کردن بر عددی که مقرر شده است امر است
و نقصان کردن از وی اخلال پس بفرایداز و کس و نه کا به -

جوهر از منتهی و منتهی شرعی و حکمی از منتهی شرعی و منتهی مطلق و مقید روزه طاهره قیصر

بشهر و آیام و لیالی مخصوصه نیست و نزد صاحب شریعت صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم
برای اجابت دعوات و نیل مرادات مقرر شده مثل وقت سحر و هنگام طلوع فجر و طلوع آفتاب و
وقت نزول باران و میان اذان و اقامت و وقت سجده تلاوت و بعد از ادای صلوٰه مفروضه
و از منته مقیده بشهر و آیام و لیالی متبرکه مخصوص است مثل ماه حرام و رمضان و عیدین
و عرفه و عاشورا و روز جمعه و شبینه و دو شبینه و شب عید فطر و اضحی و برات و قدر و شب جمعه و شبینه
و دو شبینه در مجموع این اوقات عمل تاثیر می دیگر است و از منته حکمیه عبارت از اختیارات پنجگانه است
از ساعات مسعوده و منجسه و آنکه متبرکه که برای اجابت دعوات مثل میدان جهاد بعد از نفیر عام
وصفت اول از جماعت و عرفات و شعر احرام و حطیم و مقام ابراهیم و درون خانه کعبه و بام خانه و
مرده و صفا و مسجد اقصی و مسجد حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم و سایر مساجد
چو هر اگر اثر ظاهری نشود طول نگیرد و قطع امید نکند چه شاید که بواسطه تقصیر در شرائط تأخیر
افتد و اگر شاید مقصود بزودی جمال نماید ترک عمل نگیرد و در کتمان عمل از محرم و نامحرم تخصیص
زبان و کدوکان و اصحاب عقول ناقصه و ارباب فسق و فجور سعی جمیل بتقدیم رساند که اخفای
عمل موجب نیل مقصود است و اخفا از جمله شرائط است.

چو هر اجماع کرده اند علما بر جواز رقیه نزد اجتماع سه شرط یکی آنکه بکلام خدا و اسما و صفات
وسی تعالی باشد بزبان عربی یا دیگر که میدانند معنی آنرا و با اعتقاد آنکه موثر حقیقی خدا تعالی
و تاثیر رقیه بتقدیر اوست و بهر رقیه که متضمن شرک باشد جائز نیست و همچنین دعوات و اسما
بزبان سریانی و عبرانی که معلوم نیست معانی آن نباید خواند مگر بعضی کلمات باشد که از لغات
معلوم شده است خواندن آن و از مشائخ سواتر آمده است چنانکه در حرز یمانی و مانند آن
و در حدیث ابوداؤد و این مابجه آمده و تصحیح کرده است آنها حاکم از ابن مسعود که رسول الله
صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه و سلم فرمود انا و تمایم و توله شرک است و تمایم جمع تمیمه است
و این حرزه یا قلاوه است که در گردن بیاویزند و آنرا در جاهلیت برای دفع آفات میکردند
و توله بکسر شناه و فتح و او و لام چیزی است که زنان برای جلب محبت مردان بکنند و این نوع
از سحر است و دعا و حزب و رقیه که در کاغذ پاره بنویسند و آنرا تعویذ گویند و در گردن و بازو
ببندند بعضی علما از این نیز منع می کنند ولیکن آنرا از حدیث عبداللہ بن عمر سندی است
چو هر صاحب مدارج النبوت قدس سره میفرمایند که رقیما از حضرت سرور عالم صلی الله

و توله بکسر شناه
و توله بکسر شناه
و توله بکسر شناه
و توله بکسر شناه

علیه وآله و اصحابه وسلم در برابر مرویت و در جمیع امراض آلام شروع و منسوب

جوهر لیسما الله الرحمن الرحیم بخط نسخ بنویسد و بر آن نظر اجمالی دارد و نظر تفصیلی یعنی بر

بر حروف تسمیه و اول و آخر در و خوانده بوده سورۀ فاتحه مع تعوذ و تسمیه بخواند بده سورۀ

اخلاص مع تسمیه بعد از نظر بر تسمیه دارد و تصور معنی و تصور حاجت کند

جوهر اول در و خواند بده سورۀ فاتحه مع تعوذ و تسمیه بده سورۀ اخلاص مع تسمیه

بده یکبار نظر اجمالی بر تمام سورۀ فاتحه کند بده نظر تفصیلی بده فقط بر الحمد الله

رب العالمین نظر تفصیلی دارد و تصور معنی و تصور حاجت کند

جوهر بد آنکه عقد انا مل نوعی از شمار مستون است و تفصیلش اینست که برای

واحد خضر دست راست فرو گیرد و جهت دو بنصر را و برای سه وسطی را و برای چهار خضر را

رفع کند و برای پنج بنصر را و برای شش وسطی را و رفع کرده بنصر را و فرو گیرد و برای

هفت بنصر را و داشته خضر را بر بند دست نهد و برای هشت بنصر را و برای

نه وسطی را و برای ده سر ناخن سیاه دست راست را بر باطن مفصل اول انمله ایهام نهد

و برای یست طرف عقده زیرین سیاه که متصل وسطی است بر ناخن ایهام نهد و برای سبی ایهام

قائم دارد و بر سیاه بر طرف ناخن ایهام نهد چنانکه وضع سیاه با ایهام شبیه باشد بقوس و وتر

و برای چهل باطن انمله ایهام را بر خط عقده زیرین سیاه نهد و برای پنجاه سیاه را قائم دارد و ایهام

را حتم داده بر کف نهد و برای شصت ایهام را بر خط عقده دوم سیاه را بر ناخن ایهام نهد

چنانکه در شصت ریات معهود است و برای هفتاد ایهام را قائم دارد و باطن عقده اول یا دوم

سیاه بر طرف ناخن ایهام نهد چنانچه پشت ناخن ایهام تمام بکشوف باشد و برای هشتاد ایهام

منتقب دارد و طرف انمله سیاه را بر پشت مفصل اول انمله اولی نهد و برای نود سر ناخن سیاه را

بر مفصل باطن عقده دوم ایهام نهد و باید دانست که آنچه در دست راست دلالت بر عقده

از عقود احاد کند از تانه در دست چپ دلالت بر همان عقدی از عقود الوف کند از یک هزار

تانه هزار و پنجاه و در دست راست دلالت بر عقدی از عقود نه گانه عشرات کند از ده تانه

در دست چپ دلالت بر همان عقدی از عقود مات کند از یکصد تانه صد و پنجاه و در دست

بدان صور پیژده گانه مذکورۀ الصدر از یکی تانه هزار و نه صد و نود و نه ضبط توان کرد و برای

عقبه ده هزار طرف انمله ایهام را متصل باید ساخت بطرف تمام انمله سیاه چنانکه سر ناخن ایهام

برابر باشد و طرفش بطرف او - و بعضی گویند که آنچه در دست راست دلالت کند بر عقدی از عقود
 و در دست چپ دلالت بر همان عقدی از عقود مآت کند نماید و آنچه در دست راست دلالت بر
 عقدی از عقود همگانه عشرات کند و در دست چپ دلالت بر همان عقدی از عقود همگانه اونی
 جوهر آیه الکسی ده وقت دارد و بر هر وقت انگشت عقد نماید و شروع از خضر دست راست
 و ختم بر خضر دست چپ و سوره الم نشرح سه بار و سوره اخلاص سه بار و در و سه بار بخواند و ختم
 آسمان دم کند باز بر هر عقد یکبار سوره فاتحه خواند و بر ترتیب عقد بکشد و چون بکشد من الذی
 یشفع عنده برسد بین العینین نیت خیر بخاطر آرد و چون به علم یابین آید بهم برسد بین المیهین نیت
 شر بخاطر آرد مقصود حاصل شود اینست ختم آیه الکسی

ختم آیه الکسی

جوهر اصحاب گفت بعضی صاحبان غار و ایشان هفت تن بودند از دوستان جناب
 مستطاب حق سبحانه و تعالی که از خوف و قیافه نام بادشاه ظالم از شهر گریخته در غاری پنهان شده
 بختند و گلی بمیت ایشان همراه بود و یکم جناب خداوند تعالی بعد از سال بیدار شده باز بختند باز
 بقیامت خواهند برخاست و نام ایشان باتفاق اکثر مفسرین اینست اول یحیی و دوم یساک و سوم یساک و
 چهارم تبیونس و پنجم کشاف طیونس ششم از رفطیونس هفتم یونس و یونس و نام سنگ ایشان
 قطیر است اگر در رکعت نماز بگذاشت بعد از نماز اصحاب گفت را بجزرت خداوند تعالی شفیع آرد و
 حاجت خواهد برآید و اگر در سفر و حضر بخواند و با خود دارد و از هفتاد و بلا محفوظ ماند و چون در کشتی بخواند
 و بر خود بداند و یا با خود دارد از موج دریا ایمن شود و اگر نوشته در خانه نهاد از آتش محفوظ ماند و اگر
 در جامه سفید بنویسد و در سنگ بیزه بندد و در آتش اندازد آتش فرو نشیند و اگر نوشته درخت و
 خزینه نهاد از زردیدن و سوختن و غرق شدن سلامت ماند و اگر بران بندد هر خید راه برود مانده
 نشود و اگر بر سر چوبه بگذارد و در میان کشت نهاد ملخ دران زیان نرساند و اگر زن صاحب دزد
 بران چپ بندد در حال بار نهد -

جوهر طریق ختم حضرت عوث الثقلی اینست که سه روز روزه دارد و ابتدا از چهارشنبه کند و روز جمعه و گانه گذارد
 و در هر رکعت بعد از فاتحه آیه الکسی یکبار و سوره اخلاص یازده بار بخواند و بعد از سلام مستقبل قبل نشیند ختم
 شروع کند اول در و یکصد یازده بار بخواند بعد از آن یکصد و یازده بار بخواند و یا شیخ عبد القادر جیلانی شایسته
 یکصد و یازده بار بخواند سوره یس یکصد و یازده بار بخواند سوره الم نشرح یکصد و یازده بار بخواند
 در و یکصد و یازده بار بخواند بعد از آن فاتحه خواند بگوید که تو ای بن ختم حضرت عوث الثقلی شیخ محی الدین ابو محمد

طریق ختم حضرت عوث الثقلی

و بعضی

سید عبدالقادر جیلانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ گذرانیدم بعد حاجت خواهد و حضرت ایشان را بجز
خداوند تعالیٰ شفیع آرد و تا سه روز چنین کند و این ختم کبیر است و ختم صغیر اینست که سوره یس
یکبار و سوره الم نشرح یکصد و چهل یکبار بخواند و باقی ترتیب همه بحال خود است اگر بسیار ضرور باشد
ختم کبیر کند و الا از صغیر هم کارنا آسان شود بگونه و کریمه -

چو هر ترتیب ختم حضرت تشبیه اینست که شب و شبانه یا شب جمعه شروع کند و بحسب ضرورت
هر شب که باشد و هر روز که اتفاق افتد دو گانه و سو گزاری و بعد دو رکعت بخواند و هر رکعت بعد از
سوره فاتحه آیه الکرسی هفت بار و ثوابش بدیه بار و احوط مطهره حضرت خواجها گرداند بعد ده بار
این دعا بخواند بسم الله الرحمن الرحیم یا منفتح الابواب و یا مسبب الاسباب و یا مقلب القلوب
و الا ابصار و یا ولی المومنین و یا غیاث المستغیثین تو کلت علیک یا رب و افوض
امری الی الله ان الله بصیر بالعباد یا رب لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم بعد
سوره فاتحه با تسمیه هفت بار بعد ده و و صد بار بعد سوره الم نشرح با تسمیه هفتاد و نه بار بعد
سوره اخلاص با تسمیه یکبار و یکبار باز سوره فاتحه با تسمیه هفت بار بعد ده و و صد بار بعد
فاتحه خواند بگوید که ثواب این ختم بار و احوط مطهره حضرت خواجها گذرانیدم و در تعیین سالی این اکابر
اختلاف است بعد از حضرت خداوند تعالیٰ حصول مقصود و ادا دعا و اعانت بواسطه این حضرت خواهد
و تا حصول مقصود مداومت نماید تنها یا زیاده اما رعایت و تراوی است ^{روز بخورد}

چو هر در سوره یس ذکر لفظ الرحمن چهار جا است و اسم مبارک الله سه جا و همچنین در
سوره ملک پس و یس بر لفظ الرحمن هر جا که آید عقد اصبع کند از دست راست و شروع از
خنجر نماید و چون بلفظ مبارک الله رسد عقد اصبع از دست چپ کند و در سوره ملک چون
بر لفظ الرحمن رسد بکشد همین ترتیب بعد از آن هر حاجت که از حضرت خداوند تعالیٰ خواهد خواست
و حضرت شیخ کلیم الله قدس سره در مرقع میفرمایند که مولف در نامه سوره ملک بار الله رب العالمین
میگوید و دعای غفور و عافیت و معافات میکند

چو هر در فوائد الفوائد کورست که حضرت سلطان المشایخ قدس الله تعالی سره مبارک فرمود
که امام ناصر الدین ماسکته افتاد و اقربا پنداشتند که بمرد او را در گور کردند چون شب درآمد بهوش آمد
و معلوم کرد که مراد گور کرده اند یاد آمد که بر که در حالت اضطراب چهل بار سوره یس بخواند حضرت
خداوند تعالیٰ او را از تنگی نجات داد و غرضی نبخشید پس خواندن گرفت چون سی و نه بار خواند اثر گشت و سگ

پدید آمد و آنچنان بود که نباشی بطبع کفن آمده کور را باز میکرد و امام کس معلوم کرد و آهسته خواند انقض
 چون چهل بار تمام شد امام بیرون آمد نباش چون بدید زهره او تر قید و هلاک شد امام بسیار تاسف خورد
 و اندیشید که اگر مرا ناگاه مردم خواهند دید خوف خواهند کرد پس در شب آهسته در شرمی آمد و آواز میداد
 که من ناصر الدین امیر السیاسة در گور کرده بودند و تفسیر بعد ازین واقع شده است -
 جوهر هر که غمی پیش آید سوره شیش بخواند چون بسلامت قولاً من رب الرحیم رسید
 بخت او دو مرتبه آفات گذارند بعد از آن سوره را تمام کند حضرت حق سبحانه و تعالی آن غم را مرتفع گرداند
 و این عمل بکرات و مراتب واقع شده و از مجربات صحیح است -

جوهر هر که بخت حصول حاجتی سوره الانعام را تلاوت کند چون سلالمه گوید پیش از آنکه
 الله اعلم گوید و در میان این دو اسم که اسم عظم کنایت از آنست این دعا بخواند اللهم فی الذی
 استغاثک فلم تغث و من ذا الذی استعانک فلم تعنه و من ذا الذی دعاک فلم تجبه
 و من ذا الذی سئاک فلم تعطه و من ذا الذی استجارک فلم تجره و من ذا الذی
 توکل علیک فلم تکفه و اغوثک ما بهک استغیث اغثنی یا مغیث و اشفنی شفا عاجلاً
 فرج عنی فرجاً قریباً برحمتک یا ارحم الراحمین بعده حاجت عرض کند پس الله اعلم گفته
 سوره را تمام کند حاجت وی برآید و این از جمله مجربات صحیح است و اگر فرضاً نتیجه ظاهر نشود از
 تقصیر عامل است در رعایت شرائط مقرر -

جوهر هر که اهمی پیش آید در گوش است می بایک نماز گوید و گوش چپ وی اقامت حضرت
 خداوند تعالی آن مهم کفایت کند

جوهر هر حاجتی که زود بر نیاید سوره اخلاص هزار و یکبار بخواند زود برآید مجرب است -
 جوهر بعد از نماز چاشت سوره شیش سه بار بخواند پس هر حاجتی که خواهد برآید -

جوهر هر که در یوم الاحد وقت طلوع آفتاب سوره الکافرون ده بار بخواند حاجت برآید
 جوهر برای جمیع سمات هر روز هزار بار الله الصمد بخواند -

جوهر سوره البیل چهل و یکبار بخواند حاجت برآید -

جوهر هر که وقت ناهن چیدن دمی لب شدن بگوید بسم الله و علی سنته محمد و آل
 محمد صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم هیچ بیماری مبتلا نشود - چون در ریش شانه کند
 اول ابروان را شانه کند از بالا تا و با دست و دهن خداوند تعالی و چون روغن در سر اندازد

اول ابرو تار اچرب کند از صدراع ایمن بود -

چو هر دو لاتمدن عینیک الی با متعنا به از و اجا منهم زبیره اکیوه الدنیا لفتنم فی
و رزق ربک خیر و البقیه و امر اهلک بالصلوٰۃ و اصطر علیها لاسکک رزقا
نحن نرزقک ط و العاقبة للمتقوی ه از سوره طه هر که این بنویسد و بر خود دارد اگر مردی که
ویران نباشد و یازنی که ویرا شود نباشد خداوند تعالی آنرا جنت روزی کند و کسی را که خواست
بسیار بود یا مرعی باشد شفا یابد و اگر فقیر باشد غنی گردد و اگر کسی در کاری و یا در چرخ نقصان
باشد او را در آن کار اجتهاد شود

چو هر اگر در وقت خواب جامی پر آب کند و بر بالین نهد و سه بار سوره الزلزال بخواند
و هر بار بران بیدار یک و پشه که در آن خوابگاه بود خود را در آن کاسه آب اندازد -
چو هر که خوابد که چشم خود یا غیر خود فرو نشاند پس وقتی که آن صفت را از خود احساست
باید که اگر استاده باشد بنشیند و اگر نشسته باشد برخیزد و بر تلاوت آیه ولما سکنت فی اللیل
والنهار و هو السميع العليم از سوره النعام اویان نماید آن صفت از وی زایل شود
چو هر که سوره الکوثر شب جمعه هزار بار بخواند بے آنکه در میان فعلی و قوی اجنبی یا
بعد از آن هزار بار درود بخواند و با کل طلال و طهارت بدن و نظافت لباس و پاکی فراش
خواب کند آن شب بشا بده جمال جهان آرا می حضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه
و سلم مشرف شود -

چو هر که سوره آل عمران بخواند از دنیا رود و تا حضرت خداوند تعالی را در خواب بیند
چو هر که سوره طه چهل شب جمعه پیای بخواند حضرت خداوند تعالی را در خواب بیند -
چو هر که سوره مجادله بنویسد و در میان جویات نهد از آنچه موجب فساد جویات است سالم ماند
چو هر که سوره التین بر مخزن مطومات بخواند حضرت حق سبحانه و تعالی از آنچه
سبب تباه شدن است نگاه دارد

چو هر که کراپشه و ملس زبان رساند بگیر و قدحی از آب و بران هفت بار بخواند بسم الله
الرحمن الرحیم و مالنا ان لا توکل علی الله و قد یدلنا سبلنا و نصبرن علی ما آؤتمینا
و علی الله فلیتوکل المؤمنون فان کنتم آمنتم بالله فکفوا عنا شرکم و آؤا لکم و بخرکم
بمد و آب را اگر در خود بزند و آن شب از شر انشیان ایمن بود -

جوهر اگر سوره بروج بر عفران بنویسد و بطفل بند گذاشتن شیر او را آسان گردد.

جوهر سوره جمعه برای موافقت زن و شوهر بخواند.

جوهر اگر خواهی که زبان تو بصدق و صواب جاری شود و از کذب و خلاف ساکت گردد.

سورة القدر بسیار بخوان

جوهر هر که سوره الصف را بخواند فرزندان مطلع او شوند.

جوهر بخت دفع گریستن کودک سوره رعد ده بار بخواند یا سوره المطففين هفت بار.

جوهر ویل لکل افاک اثیمه سمیع آیت الله تعالی علیه شمس تبرک اکان لم سمیعاً

فبشره بعذاب الیم و اذا علم من یائس استیان اتخذ ما هو اوط اولئکم عذاب مهین

چون کسی حاجت داشته باشد این آیت را بکثرت است بخواند و دست خود بهم آورد چون

پیش آن شخص رسد در برابر او دست خود را باز کند مقصود حاصل گردد.

جوهر مداومت و القیت علیک محبت منی تا فتوتا از سوره طه موجب جذب

قلوب و توجه نفوس است.

جوهر من یحیی العظام و هی ریمم تا تو قدون از سوره یس بر هفت قطعه نمک

بخواند و بر هر قطعه یکبار نفث کند و هر بار بعد از قرات آیه بگوید فلان بن فلان علی حب فلان

بن فلان پس یکبار قطعه را داخل اندازد و در محبت عامل بقرار شود.

جوهر اگر کسی را در و در بدن باشد جامی در و بگیرد و عامل این نقش را بر زمین نوشته

برین نقش جفت نازند و دفع شود [۴۲۲۸]

جوهر اگر سوره النصر بر لوح رصاص نقش کند و بردارد و مرغان بند و مرغ بسیار

بداد افتد و اگر بشکبه ماهی گیران بند و فوج ماهی بداد افتد.

جوهر هر که قطعه رصاص که در دادم صیادان می یابند از آن لوح

نمک سازد و قتی که قمر در منزل موخر باشد از منازل سبت و شنبه فلک البروج و بر آن لوح

نقش کند الله الذی سخر لکم تا تفکرون از سوره جاثیه و در هم پیچد و بشکبه بندد

برگاه آن شکبه را بدریا فرو گذارد و ماهی بسیار پیرا من شکبه در آیند و اگر بر چوب گز نقش کند

و بردارد و مرغان بند و مرغ بسیار بداد افتد.

جوهر اگر جامه نو بردوزد و شنبه پوشد و زحمیت بنید و در یکشنبه زود پاره شود لیکن بخوشی

دو روز شنبه سوخته گردد و یا در آب غرق شود و سه شنبه در خصومت پاره شود و چهارشنبه جامه بر جامه رسد
 و مال حلال یابد و پنجشنبه عقل افزاید و جمعه عمر دراز گردد - روز شنبه جامه نو قطع نمودن مبارک نیست
 و روز یکشنبه مرخص گردد و دو شنبه مبارک و سه شنبه بسوزد و غرق شود و چهارشنبه نعمت افزاید و پنجشنبه

علم نافع و بلند و جمیع طول حیات

جو هر اگر بر روز شنبه غسل کند بیماری دور شود و یکشنبه بیمار گردد و دو شنبه روزی فراخ گردد
 و سه شنبه عمر کم شود و چهارشنبه دولت افزاید و پنجشنبه در مال نقصان آید و جمعه مال افزاید و در احتیاج
 مضائقه نیست - روز شنبه حجامت کند و ناخن تراشد غنی گردد و یکشنبه عاقل گردد و دو شنبه حرص
 دور شود و سه شنبه ساعتی چند شاد و نباشد چهارشنبه شیطان احتلام نکند پنجشنبه ملال نباشد

۶۵۶

جوهر	ایمان	رحمت	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان
ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان
ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان
ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان
ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان
ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان
ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان
ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان	ایمان

این تعویذ برای چپک ست در گلو طفل بندد

جو هر اگر روز جمعه ناخن چپید تو آنرا گردد و غسل کند تو آب یابد و جامه نو پوشد دولت یابد
 و بر تن روغن مالد رنج رسد و جامه بسوزد و بد بود و بعد نماز جامه نو قطع کند از غم نجات یابد و اگر
 بر روز شنبه ناخن چپید بیمار شود و غسل کند صحت یابد و روغن مالد دولت یابد و جامه بسوزد و صدقه
 و جامه پوشد بیمار شود و جامه نو قطع کند پریشان گردد و اگر بر روز یکشنبه جامه نو قطع کند یا بپوشد
 اندوگین ماند و جامه بسوزد و خصومت بود و ناخن چپید پریشان شود و غسل کند عمر کم شود و روغن مالد رنج
 شود و اگر بر روز دوشنبه جامه نو قطع کند یا بپوشد رنج بود و جامه بسوزد و بر تن روغن مالد یا ناخن چپید
 مبارک بود و اگر بر روز سه شنبه جامه نو قطع کند یا بپوشد رنج بود و جامه بسوزد و زبان بود و غسل کند یا ناخن چپید

باز

یاروغن مال داند و بکین شود اگر بر روز چهارشنبه جامه نوقطع کند یا پوشد مبارک بود و جامه سوز و آفت آید
 و غسل کند و ناخن چند روز و غن مال مبارک بود و اگر بر روز پنجشنبه جامه نوقطع کند یا پوشد مبارک بود
 و جامه بسوزد و بدو غسل کند فقیر گردد و ناخن چند بهتر بود و روغن مال بدو اگر بر روز پنجشنبه و یکشنبه
 و سه شنبه سر تراشد بهتر بود و دوشنبه و چهارشنبه بدو اگر اول ماه سر تراشد عمرش کوتاه شود و دوم
 بهتر سوم بد چهارم نیک پنجم نیک ششم بد هفتم نیک هشتم بد نهم نیک دهم نیک یازدهم بد و از دهم نیک
 سیزدهم بد چهاردهم نیک پانزدهم نیک شانزدهم نیک هیجدهم بد نوزدهم نیک بیستم بد بیست و یکم بد بیست و دوم
 بد بیست و سوم بد بیست و چهارم نیک بیست و پنجم بد بیست و ششم نیک بیست و هفتم بد بیست و هشتم نیک بیست و نهم نیک سیام

جواهر

الحمد لله ۱۶	رب العالمین ۱۰	الرحمن الرحیم ۳	مالک يوم الدين ۱۳
ایک شعبه ۱۰	وایک تسعین ۱۸	ایدها العوا ۶	المستقیم ۷
مرطالذین ۶	انعمت ۱۲	علیهم المغفور ۷	علیهم ۶
ولا الضالین ۱۱	آمین ۸	بسم الله ۷	الرحمن الرحیم ۸

این تعوید آبله است پیش از آنکه علامت آن ظاهر گردد و بنویسد زیر این نهد

خاکی احبار اجل

جواهر آتشی احبار اجل

	۱	۱۴	۱۱	۸		۸	۱۱	۱۴	۱	
	۱۲	۷	۲	۱۳		۱۳	۲	۷	۱۲	
	۹	۱۶	۳	۹		۳	۱۶	۹	۹	
	۱۵	۴	۵	۱۰		۱۰	۵	۴	۱۵	

آب احبار اجل

بادی احبار اجل

	۱۱	۸	۱	۱۴		۱۴	۱	۸	۱۱	
	۲	۱۳	۷	۱۲		۷	۱۲	۱۳	۲	
	۱۷	۳	۹	۱۶		۹	۱۶	۳	۱۷	
	۵	۱۰	۴	۱۵		۴	۱۵	۱۰	۵	

بسط

	۸	۱۱	۵۲	۱	
	۵۱	۲	۷	۱۲	
	۲	۵۴	۹	۶	
	۱۰	۵	۴	۵۳	

جو هر طريق استمداد از رجال الغيب اينست بهر طرف كه رجال الغيب باشند هفت قدم با نجا
 رود و بهر دو دست بادب و تعظيم تمام سلام كند بعده هفت بار درود بخواند بعد از آن بگويد بسم الله
 الرحمن الرحيم السلام عليكم يا رجال الغيب ويا ارواح المقدسة اغثوني لغوثه وانظروني
 بنظرة يارب قباء ويا لقباء ويا نجباء ويا اباال ويا اوتاد ويا غوث ويا قطب اعينوني في
 في هذا الامر سلمكم الله تعالى في الدنيا والاخرة بحق محمد صلى الله تعالى عليه وآله وصحبه
 وسلم و زمانه بوجه تمام بسوے ایشان باشد بعده پشت بطرف ایشان كند و پشت پناه خود را
 و بران اعتماد نمايد و همچنين صبح و شام ملازمت كند اكا بر طريقت مي فرمايند كه رجال الغيب را
 بهر نيتي كه شفيع آرد و بهر حاجتي كه حضور ایشان در دل گمارد انشاء الله تعالى حاجتش بر آيد
 و در هنگام سفر بمقابله ایشان نزود بايد كه پس پشت دارد و پشت پناه خود سازد و بر رجال الغيب
 از اين شعر معلوم كند شعر كنخج بامشش كنخج بامشش كنخج بامشش كنخج بامشش
 مراد از كه كني و ن نيرت و ج جنوب و نغ غروب و ب باب و ا ايسان و م مشرق و ش شمال
 و كني درميان مشرق و جنوب را كويند و نيرت درميان مغرب و جنوب و باب و درميان شمال
 و مغرب و ايسان درميان مشرق و شمال پس رجال الغيب بتايرخ اول در كني باشند و دوم
 در نيرت و سوم در جنوب و چهارم در غروب و پنجم در باب و ششم در ايسان و هفتم در مشرق و
 هشتم در شمال و بتايرخ نهم باز در كني باشند و بتايرخ دهم در نيرت و على هذا القياس تا آخر ماه
 و روز سعد و نخس از براي سفر از اين آيات معلوم كند

مجموعه
 ۶۶۴
 بر روی

بیک شبند و جمعه مغرب مشو	بد و شبند و شبند مشرق مرو
مرو چار شبند سه شبند شمال	جنوب است در پنج شبند و بال
دیگر	
مشرق در شبند و شبند جمعه کشته غروب	سه چهار آن در شمال پنج شبند در جنوب

و دیگر

هفتم و چهاردهم بستان دوم بستانم
 بستان ششم و بستان و یکم در ایسان
 پنجم و سیزدهم بستان اندر بانب
 زانگی چاهم و اثنا عشر و نوزدهم
 بستان و پنجم و سیزدهم و دوم نیز
 سوم یازدهم و هجدهم و بستان و ششم
 بستان و چهارم و شانزدهم غره ماه

جو کنی را سو مشرق طلب و حسابان
 هشتم و پانزدهم بستان و سوم و ششم
 میتوان یافتن را و یکم فرخنده خصال
 بستان و هفتم طرف غرب نمایند جمال
 سوی نیرت بود این طائفه را میل خصال
 بجنوب است گذر کردن ایشان به حال
 سوی اکنی طلب نیست حساب همه سال

چو هر بر امری بدو استخاره شروع کن. چه در سفر و چه در حضر بلکه در سفر میایی به منزل استخاره
 و اگر فرصت اداسی و دو رکعت استخاره نیابد بر صرف دعا گفتا کند و هیچ خواب و رویا در استخاره
 مسنون در کار نیست و آنچه مشایخ میکنند آن طور دیگر است و طریق مسنون اینست که اولاً وضو کند
 و دو رکعت بنیت استخاره بگذارد و در اول بعد از سوره فاتحه سوره الکافرون و در ثانی
 سوره اخلاص بخواند و بعد از سلام این دعا بخواند ^{اللهم انی استخیرک بعلمک و استقدرک}
^{بقدرتک و اسألك من فضلك العظم فانک تقدر و لا اقدر و تعلم و لا اعلم و انت}
^{علام الغیوب اللهم ان کتبت تعلم ان بذال الامر خیر لى فی دینى و}
^{معاشى و عاقبتى امرى فاقدره لى و یسره لى ثم بارک لى فیہ و ان کتب}
^{ت تعلم ان بذال الامر شر لى فی دینى و معاشى و عاقبتى امرى فاصرفه عنى}
^{و اصر فنی عنه و اقدر لى الخ حیث کان ثم ارضنى به بر لفظ بذال الامر}
^{ان کار ما در دل خود دارد}

چو هر دو رکعت نماز بگذارد و در هر رکعتی بعد فاتحه یازده بار سوره اخلاص بخواند و بعد از سلام
 ده بار سوره اخلاص و ده بار سوره الفلق و ده بار سوره الناس خوانده بر دست راست غنچه
 دست را زیر سر نهاده بخواب رود و هیچ احدی سخن نکند اگر در خواب کسی چیزی بدید یقین داند که
 کار البته خواهد شد و ان اقدم نماید و اگر چیزی از دست تان بداند که کار نخواهد شد از آن متنب و متحیر نباشد
 چو هر که خواهد که در مقام خود از خیر و شر کار خود خبر یابد باید که پیش از خواب و بعد از صلوٰه
 عشاءش رکعت نماز بگذارد و اول بعد از فاتحه سوره و الشمس هفت بار بخواند و در دوم

در وقت نماز
 بزرگتر از اینست
 و در وقت نماز
 بزرگتر از اینست

سوره والیل هفت بار و در سوم سوره و الضحی هفت بار و در چهارم سوره الم نشرح هفت بار و
در پنجم سوره و التین هفت بار و در ششم سوره القدر هفت بار و بعد از سلام در و بخواند بعد
این دعا اللهم یا رب ابراهیم و موسی و رب اخیوت و یعقوب و رب جبرئیل و رب میکائیل
و رب اسرافیل و رب عزرائیل و یا رب منزل الصحف و منزل التورته و الانجیل و الزبور
و الفرقان ارفی فی منامی هذه الليلة من امری انت اعلم به و این استخاره را هفت شب
چو هر نصف شب بیدار شود و وضو کند و بعد تحیت وضو بخواند سوره فاتحه یازده بار و سوره اخلاص
یازده بار و در و یازده بار و کلمه تحبید یازده بار و یا شیخ عبدالقادر جیلانی شایسته یازده بار
بعد دو رکعت بگذارد و در هر رکعت سوره اخلاص ^{بدرود} است و پنج بار بخواند و ثواب آن بجزرت
غوث الثقلین رضی الله تعالی عنه رساند و باز دو رکعت برای قضا حاجت خود بگذارد
و چون تحریمه بندد و چشم پوشد و خود را نرم دارد پس شروع کند سوره فاتحه و چون بایک لغت
و ای یک نستحین برسد این بر و کلمه انکار کند تا گردن بگردد پس اگر جانب است گشت کار کند
و اگر بجانب چپ گرد کار نکند پس تمام کند فاتحه را و سوره اخلاص یازده بار ضم کند و رکعت
ثانی را همچنین گذارد یعنی بعد فاتحه سوره اخلاص یازده بار من غیر التکرار

چو هر چون خواهد که کار کند اول رو بقبله استاده شود و بخواند یکبار اعیوننی یا عباد الله
المسلمین و استمدا کند بدل از عباد که در آن سمت اند بعد از آن جانب یمن بعد از آن
جانب یسار بعد از آن خلف و اصفا کند آنچه بزبان کسی بگذرد و بران عمل نماید و این از
عالم فال است و در شرع شریف آمده و فال نیک گرفتن مشروع و مستحسن است -
چو هر النور الباسط الطاهر بر که اراده کند که چیزی را در خواب مشاهده کند و چیزی معلوم کند
از غائبی یا حادثه از حوادث کونی که هنوز اثر آن بطور نیامده باشد باید که طهارت کامل سازد و
بغارش دراید و بار که مطلوب اوست بذكر این اسم مشغول گیرد و آنقدر که تواند بخواند و اگر بعد
مبمل این اسم بخواند اتم و بالغ بود و آن هزار و دویست و سی و چهارست پس بخواب رود
آنچه مطلوب است ظاهر شود

چو هر شب جمعه و نصف شب صد بار استغفار کند و صد بار در و بخواند بعد از آن صد بار
بخواند و من قور علیه رزقه فاینفق ما الله الا لا یكلف الله فضا الا ما آتاه
سیجعل الله بعد خمس لیراه از سوره طلاق بعد صد بار در و بخواند پس خواب کند

در خواب کیفیت خلاص از ضیق معیشت بروی ظاهر شود و ابواب رزق بروی مفتوح گردد -
 جوهر در نصف شب غسل کند یا وضو بکشد و بعد از آن سجده الوضو و دو رکعت بکند و در
 هر رکعتی بعد فاتحه سورۃ اخلاص سه بار بخواند بعد از آن یک هزار و یکبار امنت بگوید
 العلی العظیم و توکلت علی الحکیم القیوم و روی بقبله دست راست زیر سینه او و در سجده
 رو و انشأ الله تعالی مقصود در خواب بیند

جوهر طهارت کامل کند و لباس پاک بپوشد و چهل و نوبت روزه دارد و در شب از
 وجه طلال روزه کشاید و ابتدا از روز جمعه کند و چون وقت خواب آید هفت بار سورۃ و شمس
 بخواند و هفت بار سورۃ و اللیل و هفت بار سورۃ و الفجر و هفت بار الفجر و هفت بار
 قل اللهم مالک المملکات تا بغیر حساب حضرت خداوند تعالی شفعی را بخرد و می گرداند که آنچه
 می طلبد در بیداری و یا در خواب دیا بآن راه نماید

جوهر برای انکشاف حال غائب شب جمعه غسل نموده چهل و یکبار سورۃ ضلّ بخواند
 و در خواب حال مشکف گردد

جوهر بجهت گم شده یا گریخته در شب یار و هزار بار بخواند یا جامع الناس لیوم لا ریب فی
 آرد و علی ضالّتی و بعد از ده بار یا بسم یا چون این دعا خوانده باشد نام آن چیز بگوید موجب
 جوهر گم شده را سه بار گوید انا الله وانا الیه راجعون پس سورۃ یس بخواند -
 جوهر و قتله گم شود سورۃ و العادیات بخواند -

جوهر آیه الکرسی بر قدری آرد کندم بخواند و هر کسی را که دهد بگوید که باب دهن در
 کف غلّ کند آن کس که در دیده است آب از دهن او بیرون نیاید و غلّ نتواند کرد -
 جوهر بسم الله الرحمن الرحیم لا اله الا الله بر جانفش محمد رسول الله بر زبانش عیسی
 موسی بر جگرش مهر سلیمان بر دانهش نبوت با خوانده بجانب هر که دم کند مهربان شود و زبانش بسته گردد
 جوهر هر که نزد پادشاه ظالم و قهار رود یا زده بار گوید یا مالک یوم الدین یا پاک اعبود
 ایاک استعین بهیچ آیه بد و نرسد و اگر در سفر قاطع طریق یا سببی بروی سر راه گیرد چون
 بعد از گذر بخواند مانع از راه بر خیزد یا معنی بکرات و مراتب بکند تا به رسیدن -

جوهر ان ولی الله الذی نزل الکتب زو هو یوتی الصالحین و الذین یحکمون
 من دونه لا یستطیعون نصرکم و لا انفسهم فیضرون و ان تدعوهن الی الهدی

لَا يَسْمَعُونَ وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ الْيَكُومُ يَصِيرُونَ هَذَا الْعَفْوُ أَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ وَاعْرِضْ
عَنِ الْجَاهِلِينَ هَذَا مَا يَنْزَعُكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ أَنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ
از سوره اعراف هر که را خوف قطاع الطريق باشد برین مداومت نماید-

جوهر بسم الله الرحمن الرحيم انا جعلنا في اعناقهم غللا لا نفی الی الاذقان فمحقون
وجعلنا من بین یدیم سدا و من خلفهم سدا فاغشى بیناهم فهم لا یبصرون یا حمید
والله على جميع خلقه باطمة براب رد دعوت و در رجعت و در سحر و مقهوری انداز طایری
و باطنی چند آنکه میسر آید بخواند-

جوهر از با حوا تمثلا بهندی قطع دعا و بعضی دعا بذال معجز خوانند هر که در سال یکبار
بخواند او را مار نکزد و اگر بگز خود میبرد

جوهر و تاسی و اخذ اذ ابداد حضرت شیخ محی الدین ابن عربی دا و بعضی و ده
خوانند و تدا به تشدید دال مهمل است و بعضی بالتخفیف خوانند بخواند و بر مار گزیده بد مدد دعا
و سن خود بدد که بر جاسی گزیدگی مار ببالد و اگر اجازت دهد و ز چشمنه بر شیرینی و آب فاکه
حضرت شیخ محی الدین ابن عربی قدس سره داده قدری از آن خورد و پس خورده خود او را
بخوراند و بگوید که ترا اجازت این عمل دادم

جوهر سلام علی نوح فی العالمین هر که هر روز بخواند مار و کژ دم او را نکزد-
جوهر بر لدغ مار و کژ دم هفت بار سوره فاکه بخواند و حضرت سرور عالم صلی الله تعالی
علیه و آله و اصحابه و سلم بر لدغ کرتوم آب نمک می مالیند و سوره الکافرون و معوذتین
میخوانند و بعضی نمک بمالند و سوره اخلاص و معوذتین خوانند

جوهر قال القهاریوسی ه فالقها فاذا هی حیه تسعی ه قال خذنا ولا تخف نفعی
سیرتها الا و لای ه هفت بار بر نمک خوانده مار گزیده را بخوراند شفا یابد-

جوهر حضرت شیخ عبدالحق محدث قدس سره در مدارج النبوت میفرمایند که حضرت
سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه و سلم فرمودند العین حق یعنی چشم زخم و کار کردن
آن موجود و ثابت است و نفس الامر و حضرت حق تعالی این خاصیت در بعضی نفوس
نهاده است که چون نظر کنند بجانب چیزی بروجه آسمان ضرر یابد آن چیز چنانکه در مرد فرمود
حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه و سلم اگر چیزی می بود که پیش دستی میکرد و علیه

می نمود قضا و قدر را بر آینه سبقت میکرد و آنرا عین و این مبالغه است در تاثیر عین و جماعت از مبتدیان
مثل اهل غزال و هر که بر طریقه ایشان میرود منکر شده اند آنرا و چون مخیر صادق بران خبر داده
اعتقاد آن واجب و انکار آن باطل باشد و بعضی از اصحاب طبائع گفته اند که جواب لطیفه
غیر مرتبه منبسط می شود از عائن و متصل میگردد بمعیون و در می آید درون مسامات جسم و
پس پیدا میکند حضرت حق تعالی بلاء را نزد آن چنانکه پیدا میکند بلاء را نزد نوشیدن
زهر و بعضی کسانی که منسوب بوده اند بعین میگفتند که چون می بینم چیزی را که خوش می آید
بار می یا بیم حارته که بیرون می آید از چشمان ما و بعضی میگویند که منبسط میگردد از عائن قوت سمیه که
متصل میگردد بمعیون که باعث بلاء و فساد میگردد و مثل زهر است که از افعی بلدیغ میرسد و از
افعی بوساطت نظر نیز زهر میرسد و با جمله بر مثال تیر چیزی از جانب عائن بجانب معیون
روان میگردد و اگر مانعی که حفظ و وقایه می کند در میان نبود میرسد و کارگر می افتد و اگر مانعی
در میان بود که عبارت از حرز و تعوذ و دعاست و مانند سپر است و وصول و نفوذ نیاید و اگر سپر
سخت و قوی بود تو اند که هم بجانب می برگردد

جوهر اگر عائن تیرسد بر رسیدن ضرر چشم خود اللهم بارک علیه گوید دفع چشم زخم کند
و بزرگ ترین رقیه برای عین و تمامی بلبایا و آفات و امراض و اوقات سورۃ فاتحه
آیه الکرسی و معوذتین است و از انجید است اعوذ بکلمات الله التامات من عبثه عقاب و
شر عباده و من هرات الشیاطین و ان یحفظون

جوهر چون در عیال و اهل و مال خود چیز خوش آید شتاب گوید ماشاء الله لا قوه
الا بالله از چشم زخم و آفت در امان باشد

جوهر هر که از چشم بد متاثر شود سورۃ النمره بروخواند یا سورۃ اکبر بهفت بار
یا سورۃ القدر بست و یکبار یا سورۃ العیدت ببار

جوهر و ان یکا والذین کفرو الیز لقوناک با بصایهم لما سمعوا الذکر و یقولون
اللمجنون و ما هو الا ذکر للعالمین و از سورۃ ن برائے دفع عین نافع است

جوهر بسم الله الرحمن الرحیم اعوذ بکلمات الله التامات من شر کل شیطان
و نامته و من عین لائمه حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه و سلم برائے
حضرت امیر المؤمنین امام حسن و حضرت امیر المؤمنین امام حسین علیهم السلام فرمودند که این تعوذ بخوانید و بر بازو بزنید

جوهر براس محفوظ ماندن از جمیع آفات و بلیات و مکرویات دنیوی سی و سه آیه بعد از نماز شام باید خواند چهار آیه از اول سوره بقره تا مفلحون و سه آیه از آیه الکرسی تا خالدون و سه آیه آخر سوره بقره از قل الله ما فی السموات تا آخر سوره و سه آیه از سوره اعراف از ان ربکم الله تا الحنین و دو آیه از آخر سوره نبی اسرائیل انقل دعوا الله و ادعوا الرحمن تا آخر دو آیه از سوره و الصافات تا لا ارب و سه آیه از سوره رحمن از معشر اجمین تا فلا تنصران و سه آیه از آخر سوره حشر از لو انزلنا هذا القرآن تا آخر سوره و دو آیه از اول سوره جن از

قل ادعی الی ما شیططا

جوهر الله الذی خلق السموات و الارض و انزل من السماء ماء فاخرج به من الثمرات رزقا لکم و سخر لکم الفلک لتجری فی البحر بامره و سخر لکم الانهار و سخر لکم الشمس و القمر و الیل و سخر لکم الیل و النهار و انکم من کل ماسا لمتوه و ان تعدوا نعمته الله لا تحصوها ط ان الانسان لظلم کفارا از سوره ابراهیم هر که مداومت کند هر صبح و مسا و در وقت خواب و دخول بر اهل و عیال و حیوان و اخوان از همه حوادث زمان در امان باشد و هر که در سفر خواهی خواه بجمی صبح و شام مواظبت نماید از همه آفات محفوظ باشد

جوهر هر که خوابد که او را حضرت خداوند تعالیٰ فرزندش شایسته و پارسا کرامت فرماید این آیه بسیار خواند رب هب لی من لدنک ذریه طیبه ج انک سمیع الدعاء جوهر بسم الله الرحمن الرحیم یا ایها الناس اتقوا ربکم الذی خلقکم من نفس واحدة و خلق منها زوجا و بث منها رجالا کثیرا و نسا و ج و اتقوا الله الذی تسارلون به و الارحام ط ان الله کان علیکم رقیبا و در شب آدینه و نیم شب چنانکه کسی زبید بگللاب و زعفران برپاره شکر بنویسد و مرد خود خورد و زن را نیز علیحدہ نوشته بداد و سه شب اینچنین کند زن عقیقه حامله شود و فرزند نرینه برآید و شیر زیاده شود جوهر اگر سوره مزمل ده بار خواند بر آب دم کنند زن دشوهر هر روز و روز بدان افطار سازند فرزند نرینه شود

جوهر بابت شج ح ح و فرزندش شش ص ص ط ط ع ع این حروف پاره را حروف متواخیه گویند بجهت آنکه در صورت مشابه و مماثل یکدیگر را

اخوان و جز مجود اثبات نقطه از یکدیگر ممتاز نشوند هر که این حروف را بمشک و زعفران و
 شیر زنان بنویسد وزن بر جامه بندد همیشه با خود دارد و خصوصاً وقت مباشرت شوهر
 پسرزاید و این حروف را در اعمال محبت و اخوت بغایت اثر است
 جوهر اگر س را شصت بار بنویسد و بگردن طفل بندد و زود سخن آید و لکنت از زبان خیزد
 جوهر رشته کلاوه را تاب دهد و یک قفل بسیار خرد مع کلید بیارد و در آن قفل کلید
 انداخته و رشته مذکور میان حلقه قفل انداخته سوره یس مع تسمیه تا مبین اول خوانده بر آن قفل بندد باز
 سوره یس مع تسمیه تا مبین دوم خوانده پدید آید یس مع تسمیه تا مبین سوم خوانده بر قفل رسیده
 بند کند تعلیق این قفل مع کلید و رشته مذکور در کمر زیر ناف برای حفظ حمل از مروبات صحیح است
 جوهر ان الله میسک السموات والارض ان ترزولا عنه ولئن زالتا
 ان امسکما من احد من لعبه طانه کان حلیماً غفوراً عه از سوره فاطر اگر حامله را
 خوف سقوط حمل باشد بر حمل بندد

جوهر اگر زن حامله سوره حجرات با خود دارد از خوفها محفوظ ماند -
 جوهر اذ قالت امرة عمران رب انی نذرت لک ما فی بطنی تا بغیر حساب از
 سوره آل عمران بمشک و زعفران بنویسد و در غلاف این تعویذ کند و بگلو طفل
 بندد از گریستن و ترسیدن ایمن بود و باندک شیر مادر سیر شود -
 جوهر سوره البلد بنویسد و بطفل نوزاده بندد ایمن بود از آفتها -
 جوهر سوره الناس بنویسد و بطفل بندد ایمن بود از آفات -

جوهر برای وسعت رزق سوره فطر مل بعد از نماز عشاء است و یکبار بخواند و اگر فرصت
 نباشد هفت بار و اگر اینقدر هم فرصت نباشد یکبار لیکن چون باین آیه رسید رب المشرق
 و المغرب لا اله الا هو فاتخذ ذلک کلاماً حسباً الله و نعم الوکیل است و پنجبار بخواند بعد از آن
 سوره را تمام کند و بعضی میفرمایند که برای مسمی که قابل بر آمدن نباشد روز پنجشنبه غسل کند و بپای
 سخن نگوید و سه کرة سوره فطر مل بخواند و برای دفع نفس پنج کرة در دوازده تمام عمر از غلبات
 نفسانی محفوظ ماند و بعضی فرموده که برای بر آمدن جمله حاجات چهل و یکبار بدین طریق بخواند
 که بعد نماز فجر بیست بار و بعد ظهر بیست بار و بعد عصر بیست بار و بعد مغرب بیست بار و بعد عشاء بیست بار
 و اول و آخر در دو صحن خواندن با کسی سخن نگوید و بعضی فرموده که برای کفایت جمیع مهمات

در مجلس واحد یازده بار یا بست و یکبار تا دو روز یا چهل روز یا در یک روز هزار بار بخواند بمقتضای دستور
و برای وسعت رزق تا چهل روز یا بخواند و هر که نوشته با خود دارد محتاج نکرده و هر جا که رود
فتحیاب شود و اگر بعد نماز فریضه بخواند بدی او به نیکی تبدیل گردد و اگر خوانده میان دشمنان رود
منقاد گردند و خواننده سوره مذکور را از زیر بار و کژدم و سحر و جملہ باانا امین گردد و هر که هر شب
مداومت نماید جناب سرور عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ و آلہ و صحابہ وسلم در خواب ببیند بعضی
فرموده که دو رکعت نماز بگذارد و در هر رکعتی بعد فاتحہ سورہ فطر مل بخواند و بخند شرف برسد
جناب سرور عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ و آلہ و صحابہ وسلم گردد و اگر کسی را فرزند می شود و نمی زید
رسمان نیلہ چار تا ز تا دو و پنجین و ده رشتہ کرد و یکجا کرده تا دو بدوران رسمان چهل و یک گرد و
و بر گرد یکبار سورہ فطر مل بخواند و دم کند و آن رسمان در گلوئی آن کوک بپند و عمرش طویل گردد
و اگر بر سپاری بست و یکبار خواند و دم کند و در گلوئی کوک ندازد و عمرش آید

جو ہر لا الہ الا اللہ الحکیم الکرم سبحان اللہ رب العرش العظیم الحمد للہ رب العالمین
کا نتم یوم یرون ما یوتحدون لم یلبثوا الا ساعۃ من ہمارط کا نتم یوم یرون ہما لم یلبثوا الا
عشیرۃ او ثلثماء در جام سفید یا چیزے لطیف بنویسد وزن بنوشد این رقیہ موجب است
مرعمر و لا دست را۔

جو ہر اولم یر الذین کفرو ان السموات والارض کانتا رتقا فقطعنا
من المائر کل شیء حی طافلا یومنون ان سورہ انبیاء محل وضع محل نماز خواند و بر سر
آن ہر بار نفث کند یا زیناف یا بر فلہ و این موجب است و بصحت رسیدہ۔

جو ہر سورہ الشقت بخت آسانی در روزہ ہفت بار بر قند یا بر آب خواندہ بخوراند یا
سورہ اخلاص در مکان واحد ہزار بار یا ہفت ہزار بار یا نہ ہزار بار بخواند

جو ہر مرا جاسی دہ کھر مرا جاسی دہ نزن دہ قن ز ایا مرا تین ڈلی گڑ کی پوے
ہر ڈلی بر سات سات بار پڑھے اور ہر بار دم کرے اول ایک ڈلی کھلاوے اگر مفید ہو بہتر والا
بعد ایک گھڑی یا گھنٹہ کے دوسری اور تیسری کھلاوے یہ عمل واسطے وضع حمل کے موجب
اور صحیح ہو۔ مرا جا و خر مرا جازن و ہقان بزایا مرا نوشتہ بندہ۔

جو ہر حرف و دو قسم است نورانی و ظلمانی نورانی کہ آند اعلیات نیز گویند عبارت ست از
حرف مقطوعہ قرآنی کہ در او ا نل سورہ واقع شدہ است و وجہ تسمیہ اینہا نورانی آنکہ سچ اسمی از

قرآنی باعتبار جمل مشارقه چهار است ام ه ق و باعتبار جمل مغایره پنج ام ه ق س و
حروف یابیه باعتبار جمل مشارقه راست ک س ق و باعتبار جمل مغایره بهم راست ک س
ق و این حروف طاره ویابیه بعد از حذف مکررات هشت است ام ه ط س ک ص
ق و آنچه معمول به است اینست و حروف بارده و رطبه مقطعات قرآن بر این شش حیاتیات
بنگایت مفیدست چون بهمان دتیره عمل کند و حروف بارده و رطبه مقطعات قرآن باعتبار جمل مشارقه
سه است ص ی ن و باعتبار جمل مغایره دومی ن و حروف رطبه باعتبار جمل مشارقه
چهار است ل ر ع ج و باعتبار جمل مغایره بهم همین است و حروف بارده و رطبه بعد از استقامت
مکررات هفت است ص ی ن ل ر ع ج و معمول به اینست.

جوهر هر که دو حرف نورانیه و دو ظلماتی یعنی ع نغ س شس برناخن ابهام
ایمن نویسد و مقابل دشمن شود امن یابد از بدی او.

جوهر علماء این فن از حروف مقطعات قرآنی و قانق و حقانق و خواص و آثار
بسیار دریافته اند. و از اسمائیکه مرکب از این حروف و اعداد ایشانست فوائد و منافع بسیار
معلوم کرده اند. اما آنچه از این حروف مرکبست مثل الله والرحمن والرحیم و الحق و العلی
والکریم است و آنچه از اعداد و ماخوذست مثل اسم الصادق و الملک و الملئک و الجواد
و الوهاب است مثلاً که بعضی بحساب جمل صد و نود و پنج است و از وی اسم الصادق حاصل
شود و از صد که نودست اسم الملک و از المص که صد و شصت و یک است اسم الملئک
و از طه که چهارده است دو اسم الجواد و الوهاب و باقی برین قیاس

جوهر بدانکه هر حرفی را از حروف جمل مشارقه بفیلکی نسبت داده اند تا عامل حروف در اثنا
عمل ملاحظه آن فلک و منزل و کواکب و سی که در شروع نماید پس هر حرفی که بحسب عدد و مرتبه
اول دارد از احاد و عشرات و مات و الوف یعنی اسی ق نغ متعلق بفیلک لافلاک است و
هر حرفی که مرتبه دوم دارد از احاد و عشرات و مات یعنی ب ک ر متعلق بفیلک البروج است
و آنچه مرتبه سوم دارد یعنی ج ل شس متعلق بفیلک زحل است و آنچه مرتبه چهارم دارد
یعنی و م ت متعلق بفیلک مشتری است و آنچه مرتبه پنجم دارد یعنی ه ن ث متعلق بفیلک
میرنج است و آنچه مرتبه ششم دارد یعنی و س خ متعلق بفیلک آفتاب است و آنچه مرتبه هفتم
دارد یعنی ز ر ع و متعلق بفیلک زهره است و آنچه مرتبه هشتم دارد یعنی ح ف و متعلق

بفلک عطار دست و آنچه مرتبه نهم دارد یعنی ط ص ط متعلق بفلك قمر است
 جوهر از حروف جبل مشارقه اب ج و تعلق بزحل دارد و زح تعلق بمشتري
 ط سی ک ل تعلق بمرنج من س ع تعلق بشمس و ص ق ر تعلق بزهره و شش
 ت ث خ تعلق بعطار و ذ ض ط غ تعلق بقمر -

جوهر نون و دال ممله و خا ع معجمه و قاف و کاف و ضا و معجمه و نغ معجمه بزحل نسبت
 و طای معجمه بمشتري و الف و تا ع مثلثه فوقانیه و میم و را ع ممله بمرنج منسوب است
 و حامی ممله تا و عین ممله و یای مثلثات تحتانیه بشمس و شین معجمه و واو و طای ممله و را
 بزهره و با ع مومده و ضا و ممله و ثامی مثلثه و ذال معجمه بعطار و د میم و لام و سین ممله و فا
 بقمر باید دانست که این قسمت حروف بر کواکب سیعه اگر چه از صیت شهرت درجه قول اول

ندارد لیکن پیش محققان این فن بغایت معتبر است

جوهر نزد حضرت شیخ اکبر قدس سره حروف رطبه اعطای سهولت مطلوب می کند
 و حروف یابسه بفسد آن اثر ظاهری میگرداند و حروف حاره اعطای سرعت نفوذ می کند
 و حروف بارده بفسد آن عمل نمساید -

جوهر هر حرف از حروف تہجی بحسب مزاج خاص خود عملی خاص دارد مثلاً حروف حاره
 و آسانیکه ازان حروف مرکب شوند احوال حرارت کنند و حروف بارده و آسانیکه ازان
 مرکب شوند اطفاء حرارت کنند و ایجاد برودت و اگر آهمی بود که حروف و می شتمل بر چهار طبع بود
 هر کدام که غالب بود حکم وی نافذ باشد و اگر هیچیک را غالب نبود اثر اعتدال ظاهر شود و هر عامل را
 باید که در جمیع اعمال کلیه و جزیه ملاحظه طبائع حروف کند و مناسب هر عملی از اعمال ناری و هوایی
 و مائی و ترابی حرفی چند را که تعلق بآن عنصر دارد اختیار کند مثلاً در ایقاد نیران و احراق
 بیوت و بلدان و سایر اعمال آتشکاری حروف ناری را غالب گرداند و در تحریک ریاچ و
 تخریب دیار ظلمه و عساکر اهل بغی بخواص و سایر اعمالیکه باد و هوای دران مدخل است
 حروف هوائی را غالب گرداند و در تفصیل امطار و از دیاد آب در آتشار و اعمالیکه آب را
 دران مدخل است حروف مائی را مستولی گرداند و در اصلاح اراضی و زراعات و عمارات
 و اخراج کنوز و دفائن و اعمالیکه زمین را دران مدخل است حروف ترابی را مستولی گرداند
 و این اصل کلی است در اعمال

جوهر قرات حروف ناری و اسمائیکه از ان مرکب است از آن خلط بلغم کند و باضم طعاب بود
و مواظبت بران حنجره را پاک سازد و آواز خوش گرداند و دفع رطوبت و برودت کند و جمیع
امراض بلغمی را نافع و کثرت قرات حروف هوایی و اسمائیکه از ان ترکیب یافته دافع امراض
شش و قلب است و مداومت بران بشره را صاف سازد و جمیع اعضا را قوت بخشد و کثرت
قرات حروف مائی و اسمائیکه از ان ترکیب یافته اطفاء حرارت و عطش کند و حمیات محرقه را
زائل گرداند و مداومت آن امعاء پاک سازد و در امر جبهه حاره یا بسبب احداث رطوبت کند
و کثرت قرات حروف ترابی و اسمائیکه از ان مرکب است دفع جلد رطوبت کند و از بدن و قوا
و ماعنی را تقویت دهد و مداومت آن همه اعضا و اعصاب را قوت بخشد -

جوهر حروف ثمانیه و عشرون بحسب طبائع اربعه اعمال مختلفه دارند بعضی که بر یک
طبیعت اند و حیثیت بساطت در ایشان زیاده است یک اثر و یک قوت مناسب طبیعت
از ایشان صادر شود و بعضی که مرکب القوی اند و حیثیت ترکیب در ایشان بیشتر است قوت
و اثر ایشان زیاده است پس بنابراین قاعده حروف حاره یا بسبب مقوی حرارت حیاتی اند
که اطباء آنرا حرارت غریزی گویند و دافع امراض بارده رطوبه مثل حمی بلغمیه و فاجع و لقوه و
غیر آن و حروف بارده یا بسبب برائے صاحب طمط و نزف الدم و رعا و امثال آن
لائق است و حروف رطوبه برای حفظ صحت و از دیاد قوت و تقویت قوا و طبعی و شهوی و
حروف بارده رطوبه برای حمیات محرقه و اورام حاره و امثال آن مفید است -

جوهر طبائع حروف غیر معروف اینست حروف ناری اب ت ش ج ح خ
حروف هوایی و ذر ز ط ظ ک حروف مائی ل م ن ص ض ع نع حروف ترابی
ف ق س ش ه و می و طریق امتزاجات آنست که حروف اول از حروف هر عنصر گیرد
و یکی با رقم زند و این امتزاج اول است و حرف دوم از هر عنصر می اخذ کند و این امتزاج دوم
همچنین تا آخر پس امتزاج اول اول و ف است آن نافع است از دیاد حرارت غریزی را پس این
حروف بر جام زجاجی یا قدح چینی بمشک و زعفران و گلاب نقش کند و بماء العسل محو ساخته
بیاشامد و امتزاج دوم ب ذ ص ق است برائے از آن بلغم و دفع رطوبت از معده مفید است
این حروف را بر لوح نقش کند و پیش سینه بیاویزد و محاذی رقم معده عاجل النفع بود و امتزاج
سوم ت ر ن س برای طرد سوام و حشرات است این حروف بر شاخ گوزن بنویسد

و آنرا بر آتش نهاده بسوزانند هرگز نده که در آن حوالی و نواحی بود فرار نماید و امتزاج چهارم
 شش ز ص شش برای محبت و قبول قلوب است این حروف را بر صحیفه نقره نقش کنند
 بطالع جوزا و قوت عطار و بشرطیکه قمر در سنبله باشد و قوی حال بود و نوشتند را با خود آورد و مقبول
 و اصل شود و امتزاج پنجم ج ط ض ه برای اوجاع و تسکین آلام این حروف را بر ظرفی
 پاک نقش کنند بقلع بولا و دائم از آن ظرف آب آشامد و از آنجا طعام خورد اگر مرخص باشد
 صحت یابد و اگر صحیح نبود مرخص نشود و امتزاج ششم ح ط ع و برای جلب رزق ذیل خیرات
 و برکات در زراعت بر صحیفه ذبیب یا فصد نویسد و قتی که قمر در دلو بود و دلو طالع باشد
 و امتزاج هفتم خ ک ن غ می برای بر اسی خوف و اطفال و غضب سلاطین و حکام ظالم بر
 کف دست راست خود نویسد و اگر بر دست نویسد بهتر بود و در ساعت مشتری نویسد
 و نزد بادشاه یا حاکم جبار یا دشمنی قوی رود چون نظر بر آن افتد از قهر نزل کرده بلطف پیش آید
 جوهر بد آنکه حروف جمل و تهجی نزد علماء مشارقه همین اجد و اثبت است و قسمت حروف
 جمل و تهجی بر طبائع اربعه که حرارت و برودت و یبوست و رطوبت است برین وجه که حرف اول
 خواه از جمل و خواه از تهجی حار است و حرف دوم بار و سوم یابس و چهارم رطب باز حرف
 پنجم حار است همچنین تا آخر حروف و نزد علماء مغاربه در تقدیم و تاخر بعضی حروف جمل و تهجی
 تفاوت واقع است پس حروف جمل ایشان برین ترتیب است ا ب ج د ه و ز ح ط
 ی ک ل م ن ص ع ف ض ق ر س ت ث خ ذ ظ غ شش و حروف
 تهجی ایشان برین ترتیب است ا ب ت ث ج ح خ ذ ز ط ک ل م ن ص ض
 ع غ ف ق س ش ه و می و قسمت حروف جمل و تهجی بر طبائع اربعه نزد ایشان
 نیز همان نوع است که در قسمت مشارقه گذشت پس بقول علماء مشارقه هفت حروف جمل
 حاره اند ا ه ط م ف شش و دو هفت بارده ب و می ن ص ت ض و هفت یابس
 ج ز ک س ق ث ظ و هفت رطبه و ج ل ع ر خ غ و هفت حروف تهجی حاره اند
 ا ج ذ ش ط ق ن و هفت بارده ب ح ر ص ی ع ک و و هفت یابس ت
 خ ز ض غ ل ه و هفت رطبه ث د س ط ف م می و نزد علماء مغاربه هفت
 حروف جمل حاره اند ا ه ط م ف س و دو هفت بارده ب و می ن ص ت ظ و هفت
 یابس ج ز ک س ق ث خ غ و هفت رطبه و ج ل ع ر خ شش و هفت حروف تهجی

چو هر روح حروف از حقیقت اعداد و ایشانست و صور حروف ارقام اجساد آن اعداد -
 چو هر طریق استفاده از حروف و اسماء و آیات قرآنی منحصر در سه طریق است اول طریف
 توجه بآرواح و حقائق حروف و توسل حبیب بصورت مثالی ایشان که در عالم برزخ دارند و آنرا
 طریق تخیلی خوانند دوم طریق تلاوت حروف و اسماء و آیات که آنرا طریق کلامی خوانند سوم طریق
 کتابت آن و رقم زدن اشکال حرفی و بیات رقمی ایشان که آنرا طریق کتابی خوانند -
 چو هر یک از این سه طریق خواص است و متفق علیه نیست این که باید او پیش از سخن گفتن
 هزار بار الهت گوید یا نوشته با خود دارد و دو چاه شود و اگر پنجاه و هفت نوشته با خود دارد و عزیز گردد
 و اگر مریض بر کاسه چینی از زعفران نوشته و شسته بخورد و شفا یابد و در وقت نوشتن یا چمن یا کیریم
 گوید و اگر بر استر جامه کسی هفت الهت نقش کند آن کس از چشم زخم حاسدان امین و سالم بماند
 و اگر بر پیراخن دست و پایی حامله در وقت اثر وضع حمل یک الهت رقم زند بعد از آنکه وضو ساخته باشد
 و دست و پا خشک ساخته با سانی بآید و بپوشد یا نصد بار گوید خلاص یابد و بعضی یک هزار
 و یا نصد بار گفته اند و اگر چهارشنبه وقت فرو رفتن آفتاب نوشته کودک بخورد و حفظ بفرماید و اگر
 چیزی فوت شده باشد نوشته در مصحف نهد یا باز یابد و اگر نوشته با خود دارد از شر و شمنان
 امین بود و وقت نوشتن یا قیوم یا واحد گوید و اگر هر روز هزار بار گوید صاحب دولت گردد و اگر
 هزار نوشته با خود دارد و عزیز شود و اگر روز سه شنبه وقت زوال یا نصد و ده نوشته در دیوار خانه
 بیاویزد و ثابت قدم گردد و اگر نوشته و شسته زن و شوهر بخورد محبت پیدا آید و در وقت نوشتن
 یا دایم یا حمید گوید تا اگر هر روز به نیت محبت بخواند پیدا آید اگر تا را بعد و مجمل که چهار صد است نویسد
 و با خود دارد در نظر مردم عزیز شود و اگر بعد و مفصل که چهار صد و یک است بخواند اقبال بر او
 کشاده گردد و در فتوح یابد تا اگر هر روز به نیت محبت بخواند پیدا آید و اگر سی صد نوشته زیر پیر طفل
 نهد نترسد و اگر روز سه شنبه وقت طلوع آفتاب پنجاه و سه نوشته با خود دارد و معاندان مطیع گردند
 اگر تا را هر روز بعد و مجمل که یا نصد است بر زبان راند برای احوالات محبت نظیر ندارد و اگر همین عدد
 نویسد و زیر کمر او طفل نهد و خواب و بیداری نترسد و بخشنه تعلق باین حرف دارد و اگر
 هفت روز هر روز نه هزار بار گوید حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم را در خواب
 بیند و اگر بخورد نصد بر قدح نوشته شسته بخورد و محبت یابد و اگر شب پنجشنبه در افزونی ماه شرمه
 نوشته با خود دارد و سحر چشم زخم بدی کار نکند و اگر مرد نو دانا در اسیر بسته باشد هزار بار بگوید

یا قلعی داده نویسد یا بنصورت ج و بآب شیرین محو کرده بیا شامد قوت سبب شربت وی عود کند
 و اگر سبت و چهار بار بر نبات مصری نویسد بر بنصورت ج و صاحب قو لنج بخورد شفا یابد و اگر
 جیم را بعد و مفصل و سه که پنجاه و سه است بر قدمی نویسد و محو ساخته بیا شامد دفع هر مرض کند
 و روز جمعه تعلق به جیم دارد و ح دوست بار خواند و بر پشت خاک پاک دمیده بر دشمن افشاند
 دوست گردد و صاحب برای دفع حیات محرقه و اورام حاره و جمیع امراض که ناشی از حرارت و سبت
 بود بغایت نافع - اگر کسی بزنگین خاتم خود شست حرف خواند بر بنصورت ج و صاحب
 آنرا در انگشت کند شفا یابد و اگر آن خاتم را در آب اندازد و صاحب تب از آن آب بیا شامد
 حرارت وی زائل شود و این عمل وقتی کند که قمر ناظر بسعود بود و منصرف از نجوم و در ساعت
 اول یا هشتم از روز و شبینه یا جمعه نویسد و با خود دارد - رخ بعد از نماز جمعه بالاس بام مقصد یا
 خوانده بطرف غائب دهد و اگر ظرف معلوم نباشد مقصد باز نوشته زیر سر نهد غائب را و بخواب
 بیند خواب بعد و بجهل که شمس صدمست خوانده بطرف غائب دهد و زود خبر یابد و اگر جانب معلوم
 نباشد نوشته در زیر بالین نهد در خواب بیند و اگر شب چهارشنبه نیم شب بنشک و زعفران
 سی و پنج نوشته با خود دارد عزیز گردد و از دشمن خلاص یابد و وقت نوشتن یا خنای یا منان گوید
 و وقت صبح پیش از سخن بالاس بام بمقابل ستارگان مقصد بار گوید دشمن از شهر رود و اگر
 هر روز هزار بار گوید دولت برسد و اگر به نیت امانت مال در سه شبینه وقت طلوع آفتاب
 مقصد وسی و یک نوشته در مسجد جامع دفن کند در امان حق باشد وقت نوشتن یا ویان
 یا خالق گوید و اگر دایم گوید با اهل خویش در امان حق باشد و اگر مقصد نوشته با خود دارد
 و یا بر شیرینی خوانده بخورد و نزد مردم عزیز گردد و اگر شب دوشنبه دو صد نویسد و در بلعبار تعویذ
 کرده با خود دارد و در میان خلق عزیز گردد و وقت نوشتن یا رحیم یا کریم بخواند - هر که دال را
 و در خود سازد دولت او را زوال نرسد و غرت و اقبال وی بفرایند و اگر مقصد بار بعد و مجلس
 بخواند و بر نان و شیرینی نفث کند و بخورد و ننگان و به محبوب قلوب گردد - هر که دینه نام معلوم باشد
 مقصد بار در گوش خروس سفید مراد مرغ که در زبان عرب او را دیک گویند گوید و بدهد هر جا که
 دینه باشد آنجا قرار گیرد اگر با مقصد مرتبه گوید از ترس این گردد و اگر هزار نوشته با خود دارد
 حبیب گردد و اگر روز جمعه دست نوشته با خود دارد زبان خلق از بدگفتن بسته گردد و وقت نوشتن یا حکیم
 یا معید گوید اگر در هر روز و وقت پیشین مقصد مرتبه و در ساز و خلق مطیع وی گردد و اگر نوشته بر کفن

یا خنای یا منان گوید
 یا خنای یا منان گوید
 یا خنای یا منان گوید

لطف بند و سخن آید و اگر بر روز چهارشنبه صبح و شصت بار و طاس میان حمام نوشته و شسته بر سر
 اندازد و نعت بروی کشاده گردد و وقت نوشتن یا حمید یا عزیز خواند بدانکه همین از میان حرف
 تنبی باین صفت مخصوص و ممتاز است که زیرا و باینات او مساویت چه کسی که از قبل بنیات است بعد
 وی دن که زیرا و است بعد شصت است و این از نوادر و غرائب است اگر کسی هر روز وقت شصت بار
 بخواند صاحب کرامات گردد و باید که سبای خطاب بخواند پیش اگر دوست یا خوانده در خواب و دریا
 ماه که در شکم حامله باشد و خواب بنید و اگر بر زبان نوشته خوردن دید یا سانی زاید و اگر مردی ستم باشد
 در روز جمعه نو پنج بار بمشک زعفران بر کاسه چینی نوشته و شسته بخواند کشاده گردد و اگر زن باشد شسته
 بر سر اندازد و برای برتری که باشد در مصحف اندازد و وقت نوشتن یا قهار یا قریب بخواند هر که شین
 سی صد بار بعد و مجلس بطعام یا شیرینی بخواند و وقت وضع حمل حامله را بخواند سهولت بآیند حاصل اگر
 بنقص و بیخ نوشته در مصحف نگاهدارد عزیز گردد و وقت نوشتن یا منزل و یا نور بخواند قضای برای دفع خون
 فو و با خوانده بدو نوشته بند و بخت محبت مقتصد بار گوید و اگر صد و نوزده در شب جمعه یا مشک زعفران
 نوشته زیر سر نهاده حضرت سرور عالم را صلی الله تعالی علیه آله و صحابه و سلم در خواب بنید و اگر شسته بخورد
 دل آبروشن گردد و اگر با خود دارد عزیز گردد و وقت نوشتن یا عالی یا قدوس گوید هر که ضلعه
 شسته بار بر خوردنی خوانده مجنون را او بد یا کسی که ضعف دل دارد یا صاحب خفقان را او بد
 شفا یابد ط از جهت ترس ظالمی بر باد و مقتصد بار گوید ایمن گردد و اگر در شب پنجشنبه
 بنقص نوشته با خود دارد و در هیچ کار و رمانده نشود و در وقت نوشتن یا حمی یا قیوم گوید هر که
 که از میان اعدا و و سلامت و عافیت بیرون آید و ضرر بوسی نرسد باید که بر هر ناخن خود هر روز یکبار
 حرف ط را بنویسد و در آن آئوده بار بعد و مفصلش یک نفس بر زبان راند پس قدم بیرون
 سلامت از میان ایشان بگذرد و ط برای محبت مقتصد یا مشک زعفران نوشته با خود دارد و اگر در روز
 پنجشنبه صد و سی نوشته با خود دارد مشهور جهان گردد و در وقت نوشتن یا محمود یا کریم گوید
 هر که از ظالمی ترسد بر اعدا و مقتصد بار حرف ط بخواند و بجانب وی و منزل وی نفث کند
 از دهان ظالم دفع شود و اگر همین عدد بنویسد و بر مضرع بند و شفا یابد و روز چهارشنبه تعلق با
 حرف و اروع اگر بخت روز هر روز مقتصد بار بخواند دشمن هلاک گردد و اگر روز جمعه از نوشته
 با خود دارد هرگز محتاج کسی نشود و در وقت نوشتن یا عظیم یا عجیب گوید ع اگر کسی محبوب
 سرکش بود مقتصد بار یا مشک زعفران و کلاب بنویسد و با خود دارد و محبوب میسر گردد و اگر بر مقتصد

حلوا خواند همین عدد و محبوب را بخوراند دوست گردد و رخ اگر هر روز هفتاد بار گفته بجا نباشد
 و در مقهور گردد و اگر در روز چهارشنبه نو نوشته با خود دارد از حبس خلاص یابد و در وقت
 نوشتن یا مالک یا همین گوید دشمن را اگر کسی هر روز هزار بار بگوید و بجا نباشد دشمن و در
 نیست گردد و در بخت برآمدن حاجات هر روز چهل بار بگوید اگر کسی هشتاد روز متعطل هر روز
 هشتاد بار بخواند بگوید و بجا نباشد دشمن نفی کند تا پود شود و روز شنبه تعلق با این حرف دارد
 و اگر هر روز بستاند بگوید اسم را باطنی بر و مشکشف گردد و عیال را دولت یابد و بر کاغذ بنویسد
 و در زیر شک گران نهد بنام هر که این عمل بکند خواب وی بسته گردد تا کاغذ بیرون نیاید
 و نوشته را خون سازد آنکس خواب نیاید و آرام نگیرد کس اگر نو و در روز جمعه وقت برآمدن آفتاب
 نوشته با خود دارد جمله حاجات برآید و اگر نوشته در باغ یا گشت بیاویزد و موش و طرخ مفرت
 نرساند و در وقت نوشتن یا خالق یا محیط گوید هر که کاف را هر روز دولت یابد بخواند اسم
 الویت بر دل وی مشکشف شود اگر کسی طمع داشته باشد بقتل یابد بگوید یا اگر کسی خواب
 که از چشم دشمنان پنهان شود باید که بوقت حاجت لام را دولت یابد بخواند مقصود حاصل
 شود هم اگر بقتل یابد در شب جمعه گوید حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه آله و صحابه
 و سلم را در خواب ببیند و اگر روز شنبه سیزده نوشته در مصحف نهد حاجتش روا گردد و در وقت
 نوشتن یا شکور یا حلیم گوید طبع میم حارست و در وسطا و می رطوبت است میان و حرارت
 و آن حرف یاست میان و میم هر که هر روز چهل بار در شکل میم نظر کند و هر بار بخواند قل اللهم
 تا بغیر حساب حق تعالی اسباب دنیا و آخرت را بروی آسان گرداند و هر که میم را چهل بار بر
 جامی نویسد و آب پاک محو ساخته بپاشد حق تعالی در علم و فهم وی افزاید و زبان ویراست
 ناطق گرداند آن اگر بزرده نوشته با خود دارد از دشمنان آشکارا اگر در دور وقت نوشتن
 یا عزیز یا جبار گوید هر که تون را پنجاه بار بنویسد و با خود دارد و هر حاجت از موزیات که دریل
 بکزد و در نکند و اگر چهارصد بار گوید زبان خلق از بد گفتن بسته گردد و او را بنام دشمن
 دولت یابد و کاف می بنویسد و از باد و سی در آید و آن دشمن سرگردان شود و اگر کسی ادعای
 سفر باشد و میسر نشود هر صبح شصت بار این حرف را بخواند و بدان جانب دهد که مقصد اوست
 برود و می موانع مرتفع شود و آن سفر دست دهد اگر نصد نوشته با خود دارد خلق مطیع او
 گردد و تا حرف نورانی است و نیز جمعی از ارباب تحقیق اسم عظم عبارت از دست و گوشت کفایت

اسم الله این حرف است و الف و لام از برای تعریف و در اصطلاح صوفیه حرف با عبارت از
مرتبه غیب هویت است یعنی ذات مجرد از ملاحظه اسما و صفات و این مرتبه فوق مرتبه الوهیت
اگر مبتدا و بار این حرف را بر خاک گورستان قدیم با خاک وقف خواند و در خانه دشمن اندازد
بلاک شود و خانه وی ویران شود - و حضرت شیخ نجم الدین کبری در بعضی از رسائل خود آورده که
و کسی که چارلیست بحسب دوام بر نفوس حیوانات که انفس ضروری ایشان است حرف با ازان
میکند بی توسط آلتی از مخارج حروف و این حرف است که اشارت بخیب هویت است -
می اگر هفت هزار بار گوید از خلق بی نیاز گردد اگر یار صد بار بنام شخصی بخواند زبان وی از
غیبت و تمسک عامل بسته شود و اگر کسی ده بار حرف یار بعد و مجمل و سه بر کار وی نویسد
بنام شخصی و آنرا در زیر خاک دفن کند خواب آن کس بسته شود -

چو هر ده حرف است که آنرا حروف احسان گویند بحسب آنکه چهار اسم ازان حروف کرب
می یابند که آن اسما بر ناصیه بعضی از جنیان مکتوب است و آن حروف بعد از اسقاط مکرر است
اینست و ذ ص ض ط ق ک ل م و و ازین حروف عشره در وقت ترکیب اسما اربعه
سه حرف که و ال و لام و واو است مکرر میشود ال سه بار و لام سه بار و واو یک بار و آن
اسما اینست و اول صد خ صد ق ف کل م و و پس هر که این حروف و اسما را با خود نگه دارد از فقر
جن و علت صرع و خون و خوف و رعب و امثال آن محفوظ گردد و اگر بر طفل بنده که در جوار
تبرسد و می هراسد آن ترس و هراس از وی نائل شود و اگر در دل کسی قلق و اضطراب
بود چون این حروف و اسما را با خود نگه دارد آن دغدغه بر طرف شود

چو هر الف چهار نوع است اول قائمه دوم سطوحه سوم مسطوره چهارم معطوفه
الف قائمه برین صورت است بعضی گفته که حرف الف در اعمال محبت و سایر اعمال خیر
مستعملست و بعضی دیگر گویند که مخصوص بحسب نیست بلکه در اعمال بغض و عداوت و سایر
اعمال شر نیز جاریست پس وقتی که قمر در حمل یا در ثور باشد و ناظر بسعد و ساقط از نحوس
دائره کند و در وی نام طالب و مادرش و نام مطلوب و مادرش بنویسد و بر دوران صد
و یازده الف بکشد و نزدیک آتش آن بیاویزد و اثر عظیم از محبت در دل مطلوب پیدا
شود و اگر وقتی که قمر در بال یا بیوط باشد و به نحوس متصل و از سعد و منفعت و منقطع
بر لوج شمرب دائره نقش کند و در وی نام دشمن و مادرش بنویسد و بر دوران صد و یازده

الف نقش کند و آن لوح را در گورستان قدیم در قبر کند که نام صاحبش معلوم کسی نباشد و فن
کند آن دشمن بپاید و پایشان روزگار شود و هر که بامداد پیش از آنکه سخن گوید نه بار بار الف گوید
صاحب ثروت شود و اگر همین عدد ننویسد و با خود دارد و همین خاصیت دهد و اگر بر سفال آویخته
بست و یک الف بکشد و آنجا نام دشمن ثبت کند و قتی که قمر در سرطان یا عقرب یا حوت بود و آن
سفال را در تنگون در آب اندازد و زبان آن دشمن بسته شود و اگر بر استر جامه کسی هفت الف
نقش کند آنکس از چشم زخم حاسدان ایمن ماند صاحب در مکتوبه بعضی حروف را که مشتمل است بر
یک الف و بعضی را که مشتمل است بر دو الف داخل حرف الف داشته و آثار بر آن مترتب ساخت
و بعضی گفته که الف چهارست اول قائمه و ذکر آن گذشت دوم الفات مسطوره یعنی گسترده شده
و آن ششست ب ت ث ف ک می سوم الفات مسطوره یعنی صف کشیده و آن پنجست
ط ظ ل و این الفات جامع است میان قائمه و مسطوره چهارم الف معطوفه یعنی دو گوشه
و برگزیده و آن یکست که لاست و این هفدهم جمعی است از علماء حروف که لام الف
علمده حرفه اعتبار نموده اند پس الف را یازده صورت باشد مشتمل بر چهارده الف و آن
یازده صورت اینست ا ب ت ث ط ظ ف ک ل لای ا ب ج د ک ل لای هر یکی مشتمل بر
دو الف باشد باقی بر یک الف که مجموع چهارده بود

جوهر چون طالب صادق یکی از اعمال حرفه شغل گیر و باید که خلوت اختیار کند
و پیش از شروع و بعد از شروع برای ذکر می و آیتی که تعلق بآن حرف باشد مداومت نماید تا
بر مقصود فائز گردد و آن اسم و اذکار و آیات اینست ایک اسم است و آن الله است و
آیتش اللهم الله لا اله الا هو احمی القیوم و سوره اخلاص و آنچه شامل معنی توحید و تقدس
و تنزیه است ب را یک ذکر است و آن بیع است و آیتش برای مبتدیان بدیع السموات
و الارض و برای منتهیان بسم الله الرحمن الرحیم ج را دو ذکر است ا ب ج ل و ک ح م ی
و بعضی گفته که ذکر و ابجارت و آیتش جاء الحق و زهق الباطل و را یک ذکر است
الدائم است و آیتش شهد الله الایه و عنده مفاتیح الغیب الایه و ده را یک ذکر است
و آن هو است و آیتش هو الاول و الاخر الایه و ما سه ذکر است الواحد الوالی الهی
و آیتش هو الله الذی لا اله الا هو احمی القیوم الایه الله نور السموات و الارض الایه
و را یک ذکر است مزکی و بعضی گفته که زکی است و آیتش ان الدین عند الله الاسلام

و در عمل این خوف صلوات بسیار گویدح راست احی الحفیظ الحکیم و آتش فقل نظر بوده
 ببعضها الاله طراد و ذکرست سبح قدوس و آتش طه ما انزلنا الی قول احسنی و لیسن
 و القرآن الحکیم الی قول الکرمی را ذکرست ظاهریت و آتش و ما یترزل الالبام ربک الاله
 ک را دو ذکرست الکافی الکفیل و آتش انما امرنا تا ترجعون لک را یک ذکرست اللطیف
 و آتش الم الله لا اله الا هو الی قول الفرقان م را دو ذکرست مالک الملک المجد و آتش
 قل اللهم مالک الملک ما قدیرن را یک ذکرست النور و آتش الله نور السموات
 الاله سن سبک را ذکر است سبحان الله السلام سبحان السمع العلیم و آتش سلام قول
 من رب الرحیم ع راست ذکرست العالم العلیم علام الغیوب و آتش قد احاط بكل شی
 علما و آنچه از آیات مشتمل بر معنی احاطه علمیست و ک را یک ذکرست الفتح و بعضی گویند
 که الفاطر و آتش نصر من الله و فتح قریب و سوره اذا جاء نصر الله و انافتحت
 حصن یک ذکرست الصمد و آتش قل هو الله احد الله الصمد و را دو ذکرست القادر القیوم
 و آتش و عننت الوجوه للمحی القیوم و آیه و هو علی کل شی قدیر را دو ذکرست الرحمن
 الرحیم و آتش فاما ان کان من المقربین فروح و سبحان و حنة نعیم ش را یک ذکرست
 الشهد و بعضی گویند الشکور و آتش شهد الله الاله در اعمال خیر و کذلک اخذ ربک
 الی قول تعالی الشهد در اعمال ثمرت را یک ذکرست التواب و آتش و الیه
 یرجع الامر کلث را یک ذکرست مثبت است و نزد بعضی الثابت و آتش بنا فرغ
 علینا صبرا و ثبت اقدامنا و اتعزنا علی القوم الکافرین خ را یک ذکرست انجیر و نزد
 بعضی ویراسته ذکرست الخالق الخافض انجیر و آتش انجیر منشی باسم خیر باشد و را یک ذکرست
 و آن الله دست و عد و قرات او بر بار بصد نوبتست و باید که هر بار که عد و با تمام رسد و عقب
 بگوید اللهم انی ذکر تاک بصد نقصی فا ذکرنی بکمالک فاننت خیر الذاکرین و آتش
 انجیر دالات کند بر معنی توحید حق را یک ذکرست الضار و آتش فیصل الله الظالمین و یفعل
 ما یشاء ط ذکر است الله معی الله ناظری الله شایدمی و نزد بعضی ذکر و علی لطافت
 و آتش و هو معکم انما کنتم غ را یک ذکرست الغنی و آتش هو الغنی الحمد لله
 نغنی عن العالمین لا اله الا انت سبحانک ربی ذکر لا اله الا انت دست و نسبت بحال

جو هر يك از اينست و هشت ملك مقرب برست و هشت حروف حمل موكل اند پس عامل حروف
از دانستن اسماء ایشان چاره نيست تا در عمل به حروف ملك وى تقرب و توسل جويد و از
طلب مدد و معاونت كند ملك اسرائيل و ملك بصرى و ملك ج و ملك كائيل
و يقول بعضى عينايل و ملك و اشراطيل و ملك ه و ز و يائيل و ملك و رقتائيل
و ملك ز و مرفائيل و نزد بعضى شمسايل و ملك ح و بكائيل و ملك ط و اسماعيل
و ملك سى و اشراطيل و ملك ك و ج و ر و ا و ملك ل و طاطائيل و ملك م
و يائيل و ملك ن و ج و لا و ملك س و همراكيل و ملك ع و لومائيل و ملك ف
و حاكيل و نزد بعضى حقيقائيل و ملك ص و ايجكائيل و ملك ق و عطرائيل
و ملك ر و هواكيل و ملك ش و هواطيل و نزد بعضى جبرئيل و ملك ت و عزرائيل
و ملك ث و ميكائيل و نزد بعضى مرقائيل و ملك خ و شمكائيل و نزد بعضى ر و قيايل
و ملك داردائيل و ملك ض و عطاكائيل و ملك ظ و لوطا و نزد بعضى ميكائيل و ملك
ع و خوايل و بايد دانست كه حرف اول بر اسم معتبرست و تعيين موكل
جو هر يك از اينست و هشت ملك مقرب موكلند كه مدد و معاونت روحانيت آن
بروج اند پس عامل حروف چون بعضى شغل گيرد بايد كه ملاحظه كند كه آن حروف بكم نام بروج
و منزل منسوبست پس بلكى كه بران بروج موكلست توسل كند و نام وى بتعظيم تمام برده
از وى استمداد و استعانت جويد بر حصول مقصود كه آنرا اثر ثابته عظيمست در سرعت اجابت
ملك حمل و اشراطيل و ملك ثور و عزرائيل و ملك جوزا و اسرائيل و ملك سرطان و نمفائيل و ملك اسد
و اشراطيل و ملك سنبله و شمكيل و ملك ميزان و اسرائيل و ملك عقرب و صفايل و ملك قوس و ميزان
و ملك جدى و شمكائيل و ملك دلو و شمكائيل و ملك حوت و قبيائيل و هفت ملك اند كه مدد
معاون انواع سبعة سياره اند پس عامل حروف نظر كند كه حروف معمول عليه تعلق بكم نام كوكب
دارد انكا و بلك آن كوكب توجه كند و از وى استمداد و اعانت جويد از وى خشوع و خضوع
اسماء ملائكه سبعة سياره با اسماء افلاك ایشان ملك زحل و قوميائيل و ملك وى و جموبيه
ملك مشتري و نمفائيل و ملك وى و بريقا ملك مريخ و كائيل و ملك وى و رقتا ملك شمس
صا صائيل و ملك وى و افلاون ملك زهره و شيدائيل و ملك وى و معاون ملك عطارد
شخائيل و ملك وى و برقيون ملك قمر اسماعيل و ملك وى و بريقا

جو ہر قسمت حروف بر منازل بست و ہشت گانہ عامل ہا باید کہ ملاحظہ نماید کہ ہر حرفی تعلق
 بکدام منزل دارد از منازل سعد و نحس در اعمال خیر منازل سعد اختیار کند و در اعمال شر منازل
 نحس و خواجہ نصیر الدین طوسی منازل نحس اور قطعہ منظم آورد و ہر مرتبہ آنست سورت سے

از منازل کہ برین پنج بریں دار واد	انچہ نخست بہین ست کہ گفتہ شد
شول و جنبہ نشتر و طرفہ دبران	بلندہ و ذابج و کلیل و زبان و سماک

دو قسمت حروف بر منازل دو قولست اول قول شیخ شرفا بن بولی دوم شیخ اکبر و اکثر علما
 اہل خاملیت در اعمال حروف بقول شیخ بولے عمل کروہ پس فرمودہ کہ حروف اصلیت ہشت
 و منازل فلکیہ نیز ہست و ہر حرفی تعلق بمنزلے دارد و قسمت این بدو طریق کردہ اند
 یکے بطریق حمل مشارقہ کہ حمل مشہورست دوم بطریق حمل مغاربہ کہ نزد بعضی از علما حروف اعتبار
 وی زیادہ از حمل مشارقہ است و آن برین وجہ است کہ تعلق بشرطین دارد کہ دو کوکب است
 ب تعلق بہ بطنین دارد کہ سہ کوکب است ج تعلق بشریا دارد کہ شش کوکب است و تعلق بدبران
 دارد کہ یک کوکب است ^{نزل قمر} ہر ہفتہ دارد کہ سہ کوکب است و ہفتہ کہ دو کوکب است نہ ہزار اع کہ دو
 کوکب است ج نہ ہزار کہ دو کوکب است ط بطرفہ کہ دو کوکب است ^{نزل قمر} سی ہفتہ کہ چارہ کوکب است
 ک نہ ہزار کہ دو کوکب است ل نہ ہزار کہ یک کوکب است م لغوا کہ پنج کوکب است ن سماک
 کہ یک کوکب است ص مہلہ بغیر کہ یک کوکب است ع نہ بانا کہ دو کوکب است ز با کلیل کہ
 سہ کوکب است ض معجمہ بقلب کہ یک کوکب است ق بشول کہ دو کوکب است ر بنام کہ
 چارہ کوکب است س حملہ بلندہ کہ خالی ست از کوکب است ذابج کہ دو کوکب است ث بلیع کہ
 کہ دو کوکب است خ نہ ہزار کہ دو کوکب است ذبا جنبہ کہ چارہ کوکب است ظ معجمہ مقدم کہ دو کوکب
 ط معجمہ بموخر کہ دو کوکب است ش معجمہ برشا کہ یک کوکب است ش شیخ بولی گفت کہ چون
 قمر یکے از منازل بست و ہشت گانہ حلول کند روحانیت آن حرف کہ تعلق باین منزل دارد
 از درجات عالیات تجلی کند و تاثیر خود را در مراتب سفلیات ظاہر گرداند و شیخ اکبر فرمود
 کہ ارواح حروف از ملک منازل در ماتحت خود متصرف اند اما در فوق آن ذلک نشان را
 تاثیر نیست و شیخ بولی گفت کہ تصرفات و تاثیرات ایشان بطریق حمل مشارقہ برین وجہ است
 کہ چون قمر در شرطین بود اتمہ و غلبہ اعداد کند و چون در بطن بود ب لطفت و رحمت ایجاد
 و چون در ثریا آید سعادۃ متوسط بخشد و در دبران و بلا و قنہ انگیزد و در ہفتہ مذکور مزج ہوا

میان سعد و نحس و در بهر تفرقه و سعادت و دولت بخشد و در ذراع نهم سعادت احداث کند و در
نشره ح نخست و شقاوت انگیزد و در طرفه ط بلیت و محنت افزاید و در جه سی حرکت متوسط
انگیزد و در زبیره کس خیر و برکت زیاده کند و در صرفه ل متمنّج بود میان خیر و شر و در عوامه د سفر
ریا بود و سماک ن شور و شر انگیزد و در غفرس سعادت کامله ایجاد کند و در زیباغ متمنّج بود
و خیر غالب بود و در انگلیس ث نخست و با انگیزد و در قلب ص سعادت بخشد و در شولق ق مجترب
و شر غالب بود و در انجم سعادت عظمی ایجاد کند و در یاس شس نخست کبری ا احداث کند و در
ذابح ست متمنّج است و شر غالب و در یاع ث نخست و فتنه عظیم انگیزد و در سعود ح سعادت معتدله
ظاہر گرداند و در اخبیه و نیم سعادت پیدا کند و در مقدم ح سعادت تامه نماید و در موخر ط
متمنّج بود میان خیر و شر و در رشاد غ دولت و سعادت افزاید

و حرف زاء از قسم دنی است نه از قسم علی زیرا که آخر او حرف یاست نه همزه و آنکه بجای حرف ی همزه
نویسند غلط است و بعضی علی و دنی را دو صفت ساخته اند اعلی و علی و ادنی و دنی و نیز در بیان
حروف اعلی هفت است اص ع ک ل ن ه و حروف علی نیز هفت است ح ر س ط
ق م ی و حروف دنی نیز هفت است ب ت ج و ذ ض و و حروف ادنی نیز هفت است
ش خ ز ش ج ط غ ف اگر ا را ده اعمال محبت و رفعت و سعادت کند متوسل بحروف ا
و علی کند و هرگاه داعیه اعمال بعضی و عداوت و مذلت و شقاوت کند متوسل بحروف دنی
و ادنی شود و هرگاه که حروف علی را با حروف اعلی امتزاج دهد فعل آن در اعمال لطیفه
اقوی و اکمل بود و هرگاه حروف دنی را با حروف ادنی بیامیزد اثر آن در اعمال قهریه مثل
و ادخل باشد و هرگاه حروف اعلی را با دنی و علی را با دنی مزج کند از آن صورت بیست
اعتدال پیدا شود

چهارم بدانکه حروف باعتبار وجود نقاط و عدم آن منقسم می شود بدو قسم نواطق
یعنی منطوقه که آنها حروف معجزه گویند و صوامت یعنی حروف غیر منطوقه که آنها مملکه گویند و حروف
نواطق پانزده است ب ت ث ج ح ذ ز ش ص ط غ ف ق ن ی و حرفی که
حجاب او زیاده است و اقرب است بمراتب تنزلات نقطه او زیاده است پس هر حرفی که حجاب
از حیثیت ظهور و عیان است مخصوص است ب فوقیت اعجام و حروفی که حجاب او از حیثیت تنزل
و خفاست مخصوص است بسفلیت اعجام و ازین جهت است که در حروف علیه مذیب دوم
در علماء این فن حروف معجم نمی باشد الا قاف و تون و در حروف دنییه مذیب ثانی حرف
محل نمی باشد الا دال و واو و ازین حروف پنج اسم مرکب است بتث جخذ ز ش ض ط ع ف
قنی و حروف صوامت سیزده است و اگر لام الف را حرفی علیحدّه گیرند چهارده باشد ا ح
و ر س ص ط ع ک ل م و ه لا و ازین حروف چهار اسم مرکب است ا ق د ر س ص ط ع ک ل م
چهارم بدانکه حروف باعتبار انفصال و اتصال ایشان بیا قبل و یا بعد منقسم می شوند
بدو قسم اول مفاصلات که آنها حروف خواتیم نیز گویند و دوم مواصلات و حروف مواصلات
شست است او ذ و ز و و ن ز و بعضی که لا را علیحدّه حرفی داشته اند آن نیز از مفاصلات
و بست و دو حرف باقی از قسم مواصلات است اگر در اول کلمه افتند متصل می شوند بیا بعد خود
و اگر در آخر افتند متصل می شود بیا قبل ایشان پس هر امری که انفصال یا بیا قبل است بیا قبل

د
مجلس

卷之四

مجموعه ذوق و فطانت

تبرکات

صالح

مکتبہ خزانہ

بجوف مفاصلات جوید و اگر اتصال مقصودست متوسل بجوف نواصلات شود و هر که حرف
خواتیم را در چهار و سیم ماد بر دیوار خانه رقم زند یا بر کاغذی نوچید و در خانه محفوظ کند آن خانه از
سرق و حرق ایمن ماند و اگر بر چوب کشتی نقش کند غرق نشود و اگر بنویسد و در زخت نهد
سلامت ماند و اگر بر صندوق نویسد یا بر مدفون محفوظ ماند و اگر بر خاتم فقه یا ذی سبب نقش
کند از همه امراض سلامت ماند

جوهر اعداد تسمیه باعتبار الف الرحمن مقصود و هشتاد و هفت می شود اگر تسمیه بیین عدد
تا این عدد رساند بر اے هر کار بکفایت موثر باشد.

جوهر برای هر حاجت دینی و دنیوی خصوصاً بر اے شفا و مرین بعد ادا اے نماز
مغرب و شب چهارشنبه وضو تازه کند و دو رکعت بگذارد و در اول بعد فاتحه سوره الکافرون
و در دوم سوره الاخلاص بخواند بعد سه مرتبه کرده هفت بار و دو بگوید بعد بسم الله الرحمن الرحیم
بفصد و هشتاد و هفت بار که اعداد بسم الله الرحمن الرحیم باعتبار الف الرحمن ست تن
یا یا تشارک جماعت صاحبین بخواند بعد اذان یا رب یا رب یا رب بعد اذان هفت بار و دو
بخواند بعد اذان دعا کند

جوهر هر که را مهمی پیش آید سوره فاتحه را با بسم الله الرحمن الرحیم بضم سیم بلام اکمل
بفصد و هشتاد و هفت بار که عدد تسمیه بحساب چهل است بخواند و الرحمن و الرحیم را در فاتحه
سه بار تکرار کند و در آخر آمین گوید آن مهم بکفایت رسد یا در میان سنت یا مداد و فوض آن
چهل و یکبار بر اے هر مهمی که بخواند بکفایت رسد

جوهر هر پیغمبر را کار پیش آمد اے اسم مبارک محمد صلی الله تعالی علیه و آله و صحبه
و سلم بحضرت خداوند تعالی شفیع آورد اے

جوهر مومن را دو غم است یکی کفایت محبات و دیگری کفایت سیئات و این هر دو
غرض از دور و بر اید.

جوهر بعد از نوافل در گوشه رود و بخلوت دست پا نکند و سومی آسمان یا رب
صد بار بگوید هر چه از جناب خداوند تعالی خواهم بیاید و اگر نیز بار بگوید اولی باشد

جوهر هر که سوره و ایل بر یکی هفت بار و سیم یا بسم الله الرحمن الرحیم
تبارک الله رب العالمین و لا حول و لا قوه الا بالله العلی العظیم بخواند بر او

ولس و بوس و ترک محرمات احرامی مثل حلق و حجامت و مسید کردن و عبادت و ختم پوشیدن
و ترک آنچه مکروهات است مثل سیر و پیاز و گندنا و ترب و انگوزه و غیر آن و ادای نصاب
وزکوة و عشر و قفل و دور و مدور و بدل و ختم مع رعایت تکرار لفظ اول از اسما چنانچه
در چیل و یک اسما واقع است باینطور یا الله الحمد و فی کل حال یا الله مثلا - و خیال کردن
معنی اسم را در وقت خواندن و روزه داشتن سه روز و شب سه شب چار شب قبل از شروع
و عاود اخل شدن در چهره تاریک و شب چار شب و گذاردن دو رکعت بنیت استغفار
و توجیه بطرف حق سبحانه و تعالی و گذاردن دو رکعت بنیت کشف ارواح بی نماز فجر و بخواند
در هر رکعت بعد فاتحه و الله غالب علی امره و لکن اکثر الناس لا یعلمون و بعد از
سلام تبارک و تعالی ملکیه اعنی آه آه و آیه بخواند و بعد طلوع آفتاب غسل کند و دو رکعت
تجیه و ضوایا نموده دو رکعت دیگر بگذارد بخواند در رکعت اول بعد فاتحه شهادت
انه لا اله الا هو و الملائکة و اولو العلم قائما بالقسط لا اله الا هو العزيز الحکیم و دنیانی
و قال ربکم ادعونی استجب لکم ان الذین یستکبرون عن عبادتی سیدخلون
جهنم و آخرین بهت یاز و بعد سلام بهتاد و بهت بار این آیه بخواند و او سالک عباد
عنی فانی قریب احیب دعوة الداع اذا دعان فلیستجیبوا لی و لیکنوا لی لعلم
یرشدون پس تر بخواند حاجت خود را و این طریق که مذکور شد در جمیع دعوات رعایت
آن محفوظ دارد خواه دعوت سیفی باشد خواه غیر آن و در بعضی طرق دعوت اینست که
قبل شروع دعوت سه روز روزه دارد و از روز شنبه شروع کند و قنیه اراده دعوت است
و آشته باشد و اگر اراده دعوت جمالی دارد از دو شنبه شروع نماید و اگر اراده دعوت اسم
مشترک است از یکشنبه شروع کند و در شب چار شنبه و ضوایا دو رکعتی چهره شنبه و شنبه
بخواند استغفار شود و در آخر شب بر خیزد و وضو سازد و بعد تجیه وضو دو رکعت بنیت کشف
ارواح بگذارد و نیت باینطور کند نیت ان اصلى لله تعالی رکعتی صلوة کشف الارواح
متوجهاتنا آخر بخواند در هر رکعت عمل کند آنچه در طریق اول مذکور شده بعد از آن دو رکعت
برای ترویج روح حضرت سید المرسلین و شفیع المنین و سایر انبیاء صلوة الله و سلامه
علی نبینا و علیهم و دو رکعت برای جمیع صحابه کرام و دو رکعت برای ترویج روح سید السند
غوث الصمدانی قلیب الربانی شیخ محی الدین عبد القادر جیلانی قدس سره و دو رکعت

و نیکو
که در
کتاب
است
در
این
بسم
آن
بناظر
که در
کتاب
کرام

آنطرف بر حسب توارخ متوجه شده بگوید السلام علیکم یا جبال الغیب و یا
 ارواح المقدسات اغیثونی بغيوثه والنظر و فی بنظره یارب قیام و یا نقیاص و یا
 نجیاء و یا ابدال و یا اوتاد و یا غوث و یا قلب اعینونی فی هذا الامر سلکم الله
 تعالی فی الدنیا و الآخرة بحق محمد و آله اجد ازان حرز سیفی را بنیت نصاب هر
 چهل و یکبار و بنیت نصاب صغیر چهار صد و چهل و چهار بار و بنیت نصاب کبیر هزار
 و یکبار هر روز بست پنج مرتبه تا سی و نه روز و در روز آخر از این بست و شش بار بخواند و
 گوشت و سبزی و کج کرده بفقرا دهد - این قسم در عدد نصاب کبیر ستقیم می شود و اما در نصاب
 هر روز یکبار و در هر چهل و دو بار بخواند و در بنیت نیم نصاب صغیر را قیاس کند و بست پنج
 تا سی و نه روز و در روز چهارم بست و شش بار بخواند و بنسخه یا گاو بنسخه و کج نموده بفقرا
 تصدق کند و وقتی که از نصاب فارغ شود برای حفظ عمل اگر میسر شود هر روز سه بار
 بخواند و الا یکبار بخواند و ترک نکند و جبال الغیب در کدام جهت اندازین الفاظ معلوم
 میگردد سه کنج یا شش کنج یا شش کنج یا شش کنج یا شش کنج و ازین شمار
 فارسی نیز مفهوم می شود سه

هفتم و چهارم بست دوم بستم	چون کنی را سومی شرقی طالب الصبا قبل
بست و ششم ششم بستم یکم در لیسان	هشتم و یازدهم بستم سوم سلخ شمال
پنجم و نهم بستم اندر یا سب	می توان یا فقل می مکرم فرخند جبال
انگلی چهارم و اثنا عشر و نوزدهم	بست و هفتم طرف غرب نماید جبال
بست و پنجم و نهم و هفتم و دهم و نهم	سوی نیرت بود این طائفه اهل خال
سوم و یازدهم و نهم و ششم و ششم	بجنوب ست گذر کردن ایشان جبال
بست و چهارم نهم و شانزدهم و نهم و نهم	سوی اکنی طلبا نیست حساب سال

بدانکه بعضی مشایخ گفته اند که هر کس که این حرز را سال تمام هر روز یکبار بخواند بلا فصل
 کفایت کند او را حاجت بشرائط دیگر نباشد مثل دوام صوم و ترک حیوانات بعد بنیت
 حاجت بجنور دل یکبار یا سه بار یا هفت بار یا چهل و یکبار بجزمت تمام بخواند و در وقت
 خواندن تکلم نکند بلکه اشاره هم نکند بهتر آنست که وقت خواندن آواز زن و سگ بگوش
 فارسی نرسد و هم بدانکه طریق خواندن حرز مختلف است بحسب اختلاف مطالب پس اگر حاجت

فتح باشد پس اختیار کند برای آن عدد ایام قراة از لفظ سی سی فت سی باسقاط نه که هفت
باقی خواهند ماند و اختیار کند عدد قراة از عدد اسم مطلوب و دو کوکب که متعلق باشند به روز
و ساعت پس اخذ کند از هر واحد مدخل صغیر را و جمع نماید مدخل کوکب را و اگر آن مدخل
زیاده از تسعة است پس باید که عمل اسقاط تسعة کند پس در آن مدخل کوکب ضرب کند
مدخل اسم مطلوب را و حاصل ضرب را بلامرتبه اعتبار کند پس بخواند دعای سیفی را باین عدد
در هفت روز و اگر حاجت قتل باشد پس اخذ کند برای آن عدد ایام دعوت را از حروف
لفظ سی سی فت سی و نقاط آن که نه میشوند و عدد قرات را از عدد اسم مطلوب و
کوکبین که متعلق به روز و ساعت اند بطریق مذکور یعنی باسقاط التسعة و استخراجها -
و بخواند دعای سیفی را در نه روز بآن عدد و مدخل صغیر و اسقاط تسعة و بلامرتبه الفاظ متراوین
و مراد باین الفاظ اینست که احاد از عشرات و مافوق آنها اعتبار کنند مثلاً درین عدد ۱۲۸۳
که یک هزار و دو صد و هشتاد و سه است از هزار یک گیر و دوازده صد و دوازده هشتاد و هشت و از سه
که عدد چهار و ده میشود باز از ده یک و از چهار چهار گیر و پنج می شوند و بران قیاس کند و مثال
اول اینست که مثلاً اگر مطلوب رزق باشد بگیرد یوم مشتری و ساعت زهره و جمع کند مدخل
مشتری را که پنج است با مدخل زهره که یک است شش حاصل باشد باز مدخل رزق که یک است
درین شش ضرب کند پس بخواند حرز سیفی را بعد و حاصل آن ضرب که شش است تا هفت
ازین یوم که یوم مشتری است و اگر هفت روز متواتر و متواسه بخواند هم جایز است لیکن اول
اولی و اقرب بصواب است و مثال ثانی اینست مثلاً اگر مطلوب قتل اعداست پس بگیرد
ایام مریخ و ساعت زحل را و جمع کند مدخل مریخ را که چهار است با مدخل زحل که نه است حاصل
سیزده گردد و نه باز از آن ساقط کند باقی ماند چهار پس مدخل مطلوب را که چهار است در مدخل
کوکبین که آنهم چهار است ضرب کند شانزده حاصل شد و آنرا بلامرتبه اعتبار کند یعنی هفت
پس بخواند حرز سیفی را هفت روز از ایام مریخ مشتری -

برای فتح عدایام
قوات عدد نقطه
سی سی فت سی
باسقاط
تسع در هفت
و عدد قرات آن
اسم مطلوب و
کوکب متعلق
و ساعت و روز
از هر واحد مدخل
بسیزده و نه
سومین با یکدیگر
جمع بگیرد

جوهر ابل دعوت میفرمایند که دعای سیفی برارند و دوازده هزار حاجات دینی و دنیویست
و دعوتش افضل و اکمل و دعوات است و معروف است میان ادعیه مانوره و مجریه الاجابة
و الیه که است و دعای سیفی بد آنجهت گویند که در قطع مهمات و اجابت دعوات مانند شمشیر
قاطع اگر قاریش سیف یا توس یا آمین را در خواب بنید یقین کند بمحلول مرام خود و حرز سیفی

بنا بر آنکه سلاطین بمن این دعا را برای قضاء حاجات خود موافقت داشته اند و حرز الظم
 و حرز البر و حرز البحر و حرز المرقومی و حرز اصحابه و حرز المحققین و دعا و قضاء حاجات و سبب
 و سهم الله و مصداق الله و عین الله و قدره الله و بید الله و برهان الله نیز گویند و برای این
 دعا چنانکه کثیره و فضائل عظیمه است که از احصاء و بیان آن اذنان قاصر اند لا یحسبها الا
 و جناب حق سبحانه و تعالیٰ مفتاد و نهار فرشته و مفتاد و نهار جن برای خدمت این عارفان
 قمار پیش مقرر ساخته و نیز مقررست نزد اهل دعوت که دعا و سیفی کلام قدسی است آورده اند
 و اورا حضرت جبرئیل علی نبیا و آلہ و علیہ السلام بسوی نبی ماصلی الله تعالیٰ علیہ و آلہ و اصحابہ
 و سلم وقتی که عدو شاد روم از ملکش بیرون کرده پس آن شاه بخصور سید عالم صلی الله تعالیٰ
 علیہ و آلہ و اصحابہ وسلم حاضر شده التماس از حال خود نمود و پس جناب مستطاب سید المرسلین
 صلی الله علیہ و آلہ و اصحابہ اجمعین این دعا را بحضرت امیر المومنین علی کرم الله وجهه تعلیم نمود
 و حضرت امیر المومنین براسه قضاء حاجت شاه روم شروع نمود و بعد از انقضای آن روز
 روز بعد و آن شاه بملک شد و او بر سر پیر سلطنت خود مستقر و مطمئن گشت و بعبه
 گویند که دعا و سیفی اگر چه نزد اهل دعوت منسوب است بسوی نبی ماصلی الله
 تعالیٰ علیہ و آلہ و اصحابہ و سلم و ترکیب و نظم و اسلوب آن مشابه ترکیب او علیہ
 ما ثوره است لیکن صحت نیست و مان که اسنادش بسوی آنحضرت صلی الله تعالیٰ علیہ
 و آلہ و اصحابہ و سلم برسد و دعا و سیفی را بعد از نماز فجر یا غما می خوانند و بهترین اوقات این
 دعا و شب وقت سجده است و در روز وقت اشراق و در آثناء قراة او آواز زن و گاو و گاو
 و گوسفند نشنیدن پس او لے آفت که در کوستان یا برب و ریای بخواند -

چون هر کسی که دعا و سیفی را پیوسته بخواند راه نیا بد برود و او و سحر و جن و غیر آن
 او حاصلش بین الانام مغزو و محترم ماند و براسه رویت جناب مستطاب سرور عالم صلی الله تعالیٰ
 علیہ و آلہ و اصحابہ و سلم یا نبی انانیا علی نبیا و آلہ و علیهم السلام یا ولی از اولیا یا کسی دیگر
 و یکبار بخواند و براسه کفایت همی نیم شب جمعه یا روز جمعه غسل پاک کند و عیال پاک بپوشد
 و در آنست نماز کند و بعد از دو و بعد سه بار این حرز بخواند و آنچه منقول است از بعضی
 که حضرت شیخ بایزید بسطامی قدسنا الله تعالیٰ بسره المبارک فرمودند که چون مرا حاجتی پیش
 آمدی روز جمعه بوقت سحر دعا و سیفی میخواندم ظاهرا این ماجرا ابتدائی حالت حضرت بایزید

بوده باشد زیرا که در انتها سه حالت آنچه بخاطر شریف حضرت ایشان می گذشت همان زمان
همچنان می شد.

چون هر یک از آنکه محل اشاره که موضع استجاب است و نوع است اشاره محل اشاره
حاجت که آنرا اشاره فرع نیز نامند و مراد از اشاره اصل آنست که هر حاجتی را در آن محل
مخصوص طلب کند زیرا که اشاره اصل جامع جمیع حاجات است خواه فتح باشد خواه قتل
و اشاره اصل در پنج موضع است اول لا اله الا انت دوم انما امرک اذا اردت شیئاً
ان تقول له کن فیکون سوم الکبیر المتعال چهارم بالعز والعلو پنجم من جمیع خلقتک
پس وقتی که درین مواضع برسد نظر بسوی آسمان کند و دست بدعا بردارد و بگوید اللهم کن
سر بیده الامر و بحق کریم الخفی و بحق اسمک الاعظم ان تقضی حاجتی کن فیکون
کن فیکون کن فیکون الی کن فی علمک عن المقال و کن فی کریمک عن السؤال
و حاجت خواهد و بعد ازین مناجات در هر موضع ازین مواضع اگر حاجت فتح باشد دعا فتح
خواند و بعد از آن اسم فتح و اگر حاجت قتل باشد دعا قتل و بعد از آن اسم قتل و دعا
فتح الی بحق سر بیده الامر و بحق کریم الخفی و بحق اسمک الاعظم ان تجعلنی من
اهل عنایتک اسألك ان تقضی حاجتی کما بحق یا من امره اذا اراد شیئاً ان
يقول له کن فیکون یا اللہ یا اللہ یا اللہ و اسم فتح یا فتاح تفتح بالفتح و الفتح فی
فتح فتحک یا فتاح و دعا قتل اللهم فرج همی و اکشف غمی و اهلک عدوی اللهم
شمله و فرق جمعه و زلزل قدامه و اقطع اعداءه و اقصر ظلمه و قلب تدبیره و یسر
عینه و سود وجهه و نکس اعلامه و خیب اماله و خرب بنیانه و بدل احواله و قرب حاله
و شغل بیدنه و خذه اخذ عزیز مقتدره و اهلک کابلاک شداد و اغرقه کافرا و غرق
یا حبار یا قمار و اسم قتل یا قمار تقهرت بالقهر و القهر فی قهر قهرک یا قمار و مراد ازین
اشاره حاجت اینکه چون محل حاجت مخصوص برسد همان حاجت مخصوص در آن محل طلب
و بعضی ازین نیز حاصل جمیع مرادات اند و اشاره حاجت و نوع است فتح و قتل و علامت
فتح فاست و علامت قتل قات و علامت بعض حاجات که مخصوص بجهل اند حرف اول
آلت پس علامت صنعت حرف ان و سلامت سفر سل و شناسا و مریض شش و دفع
اعداء و محبت هم و تقرب سلاطین شش و طلب رزق بر و طلب جاه و غنائم

سندھ صحت و خاندان کے امور کے محکمہ

عقرب غنی گردد و بعد از دعاء معنی اعتصامات بخواند بعد از آن دعاء حرز سیفی بعد از
 حرز امیرین که بود و در امیر المومنین حضرت ابوبکر صدیق و امیر المومنین عمر ابن خطاب رضی الله
 تعالی عنهما اگر برای برآمدن حاجت خود چهار رکعت گذارد و از قرآن هر چه خواهد بخواند
 بعد از آن حرز امیرین را صرف سه بار بخواند قضا کرده شود حاجت او و اگر در شب جمعه چهل بار
 بخواند صبح الا حاجت باشد بعد از حرز امیرین دعاء اعتصام بخواند بعد از آن سه مرتبه درو
 بخواند و در ادای نصاب حاجت باین انضمامات و تکرار قرآنه اینها برای حاجت نیست
 و بعضی مشایخ گفته اند که در روز سیفی دعاء حرز امیرین را اول و آخر بخواند بعد از دعاء معنی
 بعد از دعاء اعتصام غمست علیکم یا اوصیاء السموالو اس الخ بعد از اعتصام ثانی
 حصنت نفسی یا یحیی القیوم تا آخر بعد از دعاء وصل کبیر شیخ شهاب الدین مقتول یا الی
 و ال جمیع الموجودات من المعقولات و المحسوسات بعد از اعتصام ثالث عاشاء است
 تملطفا الی الله تا آخر بعد از دعاء سیفی بخواند

چو هر بد آنکه مداومت و مواظبت دعاء حزب البحر برای کنایه است جمیع حاجات دینی و دنیوی
 مجرب است و دعوت این دعا از همه افضل است بسبب آنکه رحمت را درین دعا داخل نیست
 و این دعا را حرز العصر نیز گویند یعنی هر که بعد از نماز عصر هر حاجتی که بخواند برآید و بعد نماز
 صبح و مغرب نیز می خوانند -

چو هر حضرت شیخ عبدالحق محدث دهلوی قدس سره در او را خود میفرمایند که حزب البحر
 کبریت احمرو تر یاق اعظم برای سلامتی دنیا و آخرت و فتح ابواب سعادت و کرامات است
 حضرت قطب الوقت و امام زمان خود شیخ ابوالحسن شاذلی قدس سره آنرا در وقت رکوع
 از حضرت نبوت صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه و سلم تلقین نمودند و نشان درود آن
 چنانچه مشایخ شاذلیه نوشته اند چنانست که وقتی حضرت شیخ در مغرب زمین که جاس
 بودند ایشان بود باصحاب خود فرمودند که امسال ما خود را در موقف عرفه می بینیم تهیه سفر
 حج باید نمود و عرفه داشتند که موسم تنگ شده و گشتیار رفته و گنجایش غریمت این سفر نمانده
 باقی هر چه فرمایند فرمودند لابد ما را غریمت این سفر باید کرد و بهر طریق خود را انجا باید رسانید پس
 کشتی یافتند شکسته از ترسائی که بحبت شکستگی آن در مانده بود بحبت شدت احتیاج خود و سطوح
 قه ران امر حضرت شیخ ابانکر و کشتی را بکم ایشان دریائی ساخت و شیخ باصحاب خود در کشتی

گشتی بجهت تلامذم امواج و تدافع ریاح در پوا میرفت و حضرت شیخ را حالی قوی واروشد و این دعا از حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحابه وسلم فائز گشت و بمنزل مراد رسید و درین حزب رموز و اشارات است که اصحاب دعوات بدان کار بندند در وقتی که این ضعیف این حزب از خدمت حضرت شیخ تلقین نمود و پرسید که این رموز و اشارات که درین حزب ثبات میکنند چیست فرمودند که اسرار مشائخ است چیزی نخواهد بود اما حزب البحر نام همین دعاست آنها حاجت و هر چه هست در آنجاست شما همین را بخوانید و نواند حاجت نیست و شارب حان این حزب که از کبر المشائخ این سلسله اند نیز تعرض بدان نکرده اند الا همین قدر که در صحن خواندن سخن این حزب تصور حاجت خود بکنند و این حزب بس عظیم است نزد کبریا و اولیا و سری مکنون و خزای مصنون است و حصول شفا و قلوب و توسل بمطلوب و سلامت از آفات و حفظ از غلالت و اجابت دعوت و تفریح کربت و رفع قدر و تشریح صدر و تسهیل امر و کفایت غم چون و انس و امن از شر طوارق لیل و نهار و حوادث و پروقایه شر جبار و غنا و قلب و دیگر اسرار و انوار که تشریح آن دراز است باید که قرات این حزب کریم در غایت ادب و تعظیم و طهارت ظاهر و باطن و تصور حقائق و معانی باشد و وقت خواندن آن بعد نماز صبح و عصر است انتهی - و هر که هر روز نزد طلوع آفتاب بخواند مستجاب کند الله تعالی دعوت او و اگر کسی این حزب را بخواند و بر کف دست و دست راست را بر سر و تمام اعضا فرو برد از زبان رسانیدن پادشاه و اعدا محفوظ ماند و فرموده اند اگر کسی هر روز با هر شب این حزب را بخواند همیشه در عصمت حق تعالی باشد و خاتمه او بخیر شود و بجهت خوف زندگان نیز باید خواند که سبب امان است و اگر در کاری درمانده باشد در مقام خالی و مصفا بعد دو رکعت نماز پنجبار یا هفت بار بخواند و بجهت محبت چهل و یکبار بر گلاب خوانده بدو هر گاه به و همبنا ریجا رسد بقتاد یا رب بگوید کعب بن لعل الذین آمنوا و شهدوا بالله بعد از آن بگوید آلمی محبت و دوست فلان بن فلان را درون فلان بن فلان و در جمیع جوارح و استخوان او پدید گردان که یک لحظه بماند او بودن نتواند بعد سه بار آمین بگوید و بهر آئین کف دست راست خود بر زمین زند و بهر بن طریق تا سه روز بجز عمل آرد و آن گلاب را همیشه نگاه دارد و هر گاه مقابل مطلوب رود قدری از آن گلاب بر کف دست خود مالند و دست را بر روی خود فرو برد و بهر اے عقد اللسان تا دوازده روز هر روز سی و سه بار بخواند و چون

به اطمینان علی وجوه اعدائنا رسد هفتاد بار یا قاهره یا البطرش الشدید انت الذی
لا یطاق انتقامه یا قاهره ازین گوید الهی چشم و گوش و زبان فلان را بسته ساز
فقطع دابر القوم الذین ظلموا و اکمدهم رب العالمین و برای شفا می بین
تا دوازده روز هر روز دوازده بار بخواند چون به الذی لا یضر مع اسمه شیء رسد
هفتاد بار و تنزل من القرآن ما یوشفاه و رحمة للمؤمنین یا شافی شفا بخش
فلان را از جمیع مرصها بحق بسم الله الرحمن الرحیم و برای تسخیر سلاطین و امر آنها و از
روز هر روز دوازده بار بخواند چون به یا من بیده ملکوت کل شیء رسد هفتاد بار یا عزیز
عزیز گردان مراد چشم فلان بن فلان گوید و سه بار تا آنزله بخواند و بعد اتمام
دعوت هرگاه بخانه او رود این حرز یکبار بخواند و برای ایمنی راه و سلامت سفرش این که
مسافر شود سه روز یا صوم هر روز دوازده بار خواند و چون بخواند که بحول الله لا یقدر
علینا هتک و بار یا حفیظ احمقنی من جمیع البلیات یا ارحم الراحمین گوید و
در وقت روان شدن و فرود آمدن و محل خوف یکبار بخواندن لازم گیرد و پیش از خواب
کشتی سه روز هر روز هفتاد بار بخواند و در خواندن سخن ناید ابحر هتک و بار گوید خدا و
خود را مال و اسباب خود را بتو امانت می سپارم باخیریت بساطل سان و تا در کشتی باشد
هر پنج وقت یکبار و در ساز و در محل طوفان تا آن زمان بخواند که طوفان فرو نشیند و بخت
تو نگر می تاسه روز هر روز بیست بار و نزد بعضی بیست و هفت بار بخواند چون به و انت علینا
من خزائن رحمتک رسد هفتاد بار یا غنی اغنی و از رزقی رزقا طیباً و اسعاً
بغیر حساب گوید و باید که هر روز هفت و رویش را نان با شیرینی بوسخ خود بدهد تا آب و
فتوح برومی کشاده گردد و برای انشراح صدر و زیادتى فهم تاسه روز هر روز دوازده بار
بر شیرینی بخواند چون بحل بل هو قرآن مجید فی لوح محفوظ رسد هفتاد بار گوید
رب انشرح لی صدری تا آخر آیت بخواند و بعد اتمام دعوت هر روز پاره ازان
بخورد و برای سلامت ایمان از غارت شیطان تاسه روز هر روز دوازده بار بخواند چون
به حسبى الله تا عظیم رسد هفتاد بار گوید اللهم انی اسألك ایمانا صادقا و یقیناً
کاملاً و قل رب اعوذ بک من همزات الشیاطین و اعوذ بک رب ان یکفرون
و یا قاهره یا البطرش الشدید انت الذی لا یطاق انتقامه یا قاهره بخواند و بخت

ادا قرص تا دوازده روز هر روز دو بار بخواند و هر دایمی تا سه روز هر روز پانزده بار بخواند
 چون به ارزقنا فانک خیر الرازقین رسد هفتاد بار اللهم الکفنی بجلالک عن حرک
 و اغنی بفضلک عن سواک و بطاعتک عن معصیتک و بعد اتمام عمل بحسب
 گما و یا گو سفند یا مرغ ذبح کرده بفقرا تصدق نماید و اجازت این دعا بنا اهل ندید بعضی
 از اجله نوشته اند که کیفیت قراوة حزب البحریتید اولاً باول سوره الانعام الی
 قوله تمترن و آیه الکرسی الی قوله خالدون و خواتیم سوره الحشر ثم یشرع فی قراوة
 حزب البحریت منور القلوب الرحمن کاشف الكرب الرحیم غافر الذنوب عوذ بالله
 السميع العلیم من الشیطان الرحیم یا علی یا علیم الی آخره بعضی از اسماء و الفاظ که از
 غیر لغت عرب است و معنی آن معلوم نیست مثل آذونی اصبا و ث نباید خواند در مقدمه
 او را شیخ عبد الحق دهلوی قدس سره از جمله شروط ذکر آورده که بودن ذکر شرعی یا در معنی
 آن بوجهی که صحیح و واضح باشد و ایهامی و اشتباهی نداشته باشد چه ذکر بدایچه موسم شبیه
 و حلول و مانند آن بود یا معنی آن معلوم نبود و جائز نباشد چنانچه بعضی اسماء که در غیر لغت
 معهود بود امام مالک فرمود و ما یدر یک لعلماء کفر حکایت آورده اند که یکی غلامی میخواند
 جماعه از نصاری بر سر وی ایستاده بودند و می خندیدند و گفتند چه شد این مرد را که س خدا
 و رسول خدا میکنند اتمی و لفظ اسپا شرا بیار او را قاموس معنی ذوالجلال و الاکرام نوشته
 که ذاقیل و فقیه و قاموس در لفظ شره این عبارت دیده که اسپا یکسر الهمزة اسم اسپا بفتح
 الهمزة و اسپین یونانیته اسمی الازی الذی لم یزل و لیس به امو صغه لکن لان
 الناس یغلطون و یقولون اسپا شرا بیار و هو خطا علی ما یزعمه اخبار الیهود و
 در اینجا حرفی است که کم کسی را بران اطلاع است و آن اینست که لفظ سدا که در کریمه واقع
 در سوره لیس است و درین حزب هم واقع شده در قراوة بفتح سین است و تلاوت و اعمال
 متعلقه باین سوره شریفه که بانواع متعدده کثیره شیره و غیر شیره است همان قسم که قرات
 ماست خوانده می شود و الا در اعما که باین حزب تعلق دارد که در آنها بضم سین باید خواند
 از آنجست که حضرت شیخ صاحب حزب سین را مضموم خوانده اند زیرا که قرات ایشان
 هم برین منوال است و چون هر دو قرات از قرات متواتره است که نزدائمه مذاهب اربعه
 نماز بهر کدام از آنها که خوانده شود حکم جواز دارد و ان باب مضایقه توان کرد و به ترک

گزشتہ

جو ہر دند کر چار دہ خانوادہ اول خانوادہ زیدیان کہ منسوب اند بخواجه عبدالواحد بن
 وخواجہ مذکور مرید و خلیفہ خواجہ حسن بصری بودند و بخدمت خواجہ کبیر بن زیاد و نیز تربیت
 و خرقة خلافت یافتہ وزیدیان ہمیشہ در بیابان خلوت دہتند و بعد از سہ چار روز سیوہ یا گیاه فطرا
 میگردند و در شہر و قریہ نمی رفتند و بیچ جاندار انہی گشتند و فتوح نمی گرفتند چون وقت خواجہ
 عبدالواحد بن زید رسید خرقة کہ از خواجہ حسن بصری یافتہ بود بخواجه فضیل عیاض دادہ و خرقة
 کبیر بن زیاد را بہ ابویعقوب البسومی عطا فرمود و ہر دو سلسلہ از ان دو بزرگ جباری گشتند
 و دوم خانوادہ عیاضیان و خواجہ فضیل بن عیاض خلیفہ خواجہ عبدالواحد بن زید بودند ہر کہ
 بخدمت او ارادت آورد و خود منسوب بوسی ساخت و عیاضیان ہمیشہ مسافر و تنہا و مجرومی بودند
 و جامہ نمونی پوشیدند ہمارا افتادہ را با خرقة وصل میکردند و با چکیس سوال روانہی داشتند ہر کہ
 از غیب بی طلب میرسد خرج میکردند و اکثر طعام با ہمان میخوردند و با خلق آمیزش نہ داشتند
 سوم خانوادہ ادہمیان منسوب گشتند بخواجه ابراہیم بن ادہم و خواجہ ابراہیم مد تہما با خضر صحبت
 داشت و از دست وی خرقة پوشید بعد از ان بخدمت خواجہ فضیل عیاض رسید و از وی خرقة
 خلافت پوشید بعد از ان بخدمت حضرت امام محمد باقر رسید و بدولت خلافت امام فاکر گشت و بہر کہ
 در حلقہ ارادت ایشان آمد منسوب بدو گشت و ادہمیان مجرود مسافر یا شند و ذکر خفی بسیار گویند
 و ہر چہ بی سوال از غیب رسد بخورند و آمیزش باہل دنیا نمیگردند یک شجرہ ادہمیان بواسطہ امام
 محمد باقر بکفرت امام حسین منتهی می شود و دوم شجرہ ایشان بواسطہ خواجہ فضیل عیاض بخواجه
 حسن بصری میرسد چہارم بہیریان منسوب گشتند بخواجه بہیرہ البصری و خواجہ مذکور مرید و خلیفہ
 خواجہ حذیفہ غشی بود و وی مرید و خلیفہ خواجہ ابراہیم بن ادہم و بہر کہ بخدمت وی ارادت آورد و بہیریان
 می گویند و بہیریان در شہر و قریہ مسکن نمیکنند و سب روز با وضو در بیابان مجرومی بودند و نماز
 با حضور دل میکردند و با خلق آمیزش نہ داشتند و فتوح نمیگرفتند و بعد از سہ چار روز با سیوہ یا گیاه
 خشکی افطار میکردند و ہمیشہ پاسبان دل می بودند پنجم خانوادہ ہشتیان می ہونند بخواجه سلو و ہون
 و وی مرید و خلیفہ بہیرہ البصری و وی مرید و خلیفہ خواجہ حذیفہ غشی و وی مرید و خلیفہ خواجہ ابراہیم بن
 و خواجہ ابو احمد زندان ہشتی کہ رئیس و اشراف ہشت اند مرید خواجہ ابواسحاق ہشتی شد و چون وقت

خواجه باخرسید خرقه خلافت بخواجه احمد ابدال و او و جانی شین خود گردانید و چشت دو اندکی شهریت
 در ملک خراسان و دوم چشت قریه در هندوستان میان ملتان و اچ و این خواجه گمان از چشت
 خراسان بودند در لطائف اشرفی میفرمایند بر که دعوی هواداری و لاف ارادت و دوستداری از
 خاندان قدیم و دو دمان کریم اهل چشت کند باید که در وی دو وصف باشد یک ترک و ایشان
 دوم عشق و انکسار و هر که را این دو وصف نباشد او را خطی از مذہب چشتیان و نصیبی از شرب
 بهشتیان نبوده ششم خانوادہ عجمیان که می پیوند و بخواجه حبیب عجمی و خواجه مذکور مرید و خلیفہ
 خواجه حسن بصری اند عجمیان اکثر در کوه ماسکونت داشتند و مجرد بودند و فتوح قبول نمی کردند
 و جابه بقدر ستر عورت نگاه میداشتند و بعد از هفتم روز یک خرما و یا به سه خرما افطار می نمودند و در
 و طیور با ایشان الفت میکردند هفتم خانوادہ طیفوریان می پیوند و سلطان العارفین خواجه
 یانیزید سبطامی و نام وی طیفور است ششم خانوادہ کرخیان می پیوند و بخواجه معروف کرخی و برادر
 خواجه وادوطائی که مرید و خلیفہ خواجه حبیب عجمی بود و او نیز خرقه خلافت بخواجه معروف کرخی داشت
 و کرخیان اکثر اوقات با ترک و تجرید و خلوت باشند و تلاوت قرآن مجید و ذکر بسیار میکنند و از
 خوف جناب الهی بسیار گریه کنند و خود را از همه کمتر میدانند ششم خانوادہ سقطیان می پیوند و بخواجه
 سری سقطی او مرید و خلیفہ خواجه معروف کرخی بودند و سقطیان صائم الدهر و قائم اللیل بودند و
 فتوح کسی قبول نمی کردند و بعد از سده روز از خلوت بیرون می شدند وقت شام از ده خانه در یوزہ گری
 کرده با یاران افطار می نمودند و ششم خانوادہ جنیدیان می پیوند و بخواجه جنید بغدادی و او مرید
 و خلیفہ خواجه سری سقطی جنیدیان بر قدم توکل می رفتند و هر چه از غیب بی سبب خلق می رسید
 از آن افطار می نمودند یازدهم خانوادہ گاندونیان می پیوند و بخواجه ابواسحاق گاندونی مرید و خلیفہ
 خواجه عبدالنہ خفیف است و او مرید محمد ویم و او مرید خواجه جنید گاندونیان در میان فلانق باحق
 مشغول باشند و اسما و عظامت القدرت بسیار خوانند و دوازدهم خانوادہ طوسیان می پیوند و شیخ
 علاءالدین طوسی او را از اکابر طوس بود و شیخ نجم الدین کبری مرید و خدمت شیخ ضیاء الدین ابو نجیب سمرقانی
 رسیده عرفی است که در مکه عمر سپریسد و کار با برنیا شیخ فرمودند که ماینزدین داع مبتلا ایم یائیدا و شمار شیخ
 و جیل الدین شویم پس هر کس با اتفاق خدمت شیخ و جیل الدین ابو حفص سیند شیخ و جیل الدین شیخ علاء الدین و
 شیخ ابو نجیب ضیاء الدین را مرید کرد و خرقه خلافت داده خدمت کرد و شیخ نجم الدین کبری حواله شیخ ابو نجیب ضیاء الدین
 اگر طوسیان و فرودیان یک دوش داشتند سماع میکردند و غلام می شنیدند و در بعضی تو اجد و ذکر جلی در شان بسیار بود

و از جاکه چیری سیر میخورند و چون و چرا میگردند و سلسله طو سیان هشتم واسطه منتهی میشود و خواجه جنید نیز دهم خانواد
 سهروردیان می پویند و شیخ ضیاء الدین ابونجیب سهروردی وی مرید و خلیفه شیخ و حید الدین ابو حفص بود و شیخ مذکور
 چهارم واسطه خواجه جنید پویند و شیخ ابونجیب خرقة خلافت از شیخ احمد غزالی نیز داشت و شیخ مذکور به پنجم واسطه
 سید الطائفة خواجه جنید می پویند و چهارم خانواد و فرود میان می پویند و شیخ نجم الدین کبری را با شیخ و حید الدین
 ابو حفص را و ت بنی مست شیخ ابونجیب سهروردی آورد و خرقة خلافت یافت شیخ فرمود که شما شیخ خود و پس
 و در لیحات می نویسد که شیخ عمار یا سرکه از صاحب شیخ ابونجیب ضیاء الدین سهروردی است شیخ نجم الدین کبری را و
 تربیت یافت و سلسله ابونجیب هشتم واسطه به حضرت جنید بغدادی می پویند و الغرض فرود میان و سهروردیان
 و طو سیان و گارونیان این چهار خانواد میرسد بنحوا و ده جنیدیان و جنیدیان میرسد بقطعیان و سقطیان
 میرسد بکریان و جمله مشایخ این خانواد می پویند و بخدمت امام علی رضا - مرآة الاسرار -
 جوهر جناب امیر المومنین را خلیفه حضرت خواجه حسن بصری بود و ایشان را دو خلیفه شیخ
 حبیب عجمی و شیخ عبد الواحد بن زید و ازینجا چهارده خانواد شد و از حضرت امیر المومنین بخدمت
 امام حسین از حضرت ایشان به امام زین العابدین علی و از ایشان به امام محمد باقر و از ایشان
 بخدمت امام جعفر الصادق و از امام جعفر الصادق به امام موسی کاظم و از ایشان با امام علی موسی رضا
 و از ایشان بنحوا به معروف کرخی و نیز خواجه معروف کرخی خلافت از شیخ داود طائی و ایشان از
 شیخ حبیب عجمی و ایشان از خواجه حسن بصری یافتند
 جوهر سلاسل که در دیار هند و ایران و توران و ترکستان و بدخشان و بلخ و بخارا و سمرقند
 و خراسان و فارس و عراق و گیلان و بغداد و روم و ماوراء النهر و عرب است همه خود را با امیر
 علی میرسانند بعضی بوساطت ائمه و بعضی بوساطت رئیس التابعین شیخ حسن بصری و بعضی
 سلاسل دیار یمن خود را بوساطت کلیل بن زیاد و ثنعمه میرسانند و در دیار مغرب و اطراف آن بلاد
 بعضی سلسله هستند که نسبت خود را به بعضی خلفاء راستند و میرسانند و سلسله شیخ ابوالحسن ثانی
 بوساطت متعده و شیخ فتح السعودی میرسد و وی شیخ سعید فراوانی و وی شیخ ابی جابر و
 بخدمت امام حسین و نیز سلسله مداریه و ثنعمه به هر دو به امیر میرسد و نیز بخدمت ابابکر صدیق
 جوهر ابتداء برآمدن این تمام سلاسل از حضرت رسالت صلی الله تعالی علیه و آله و
 اصحاب و سلم و از ایشان بخدمت ابابکر صدیق و عمر فاروق و حضرت عثمان و حضرت علی و از حضرت علی بخدمت
 امام حسین و از ایشان بخدمت خواجه حسن بصری و نیز از حضرت رسالت پناه صلی الله تعالی علیه

والله و صحابه و سلم الشيخ ابو سعيد الجعفی رید و ازوی حیدر ازوی امیر عبداللہ پدرش امامی از وی شیخ
 حاجی محمد الحوشانی از وی شیخ عماد الدین فضل اللہ و نیز از حضرت رسالت صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ وسلم
 یہ امام حسین رسیدہ بہ حضرت اویس قرنی و نیز از حضرت ابابکر صدیق یہ سلمان ذاری من صیبا
 رسید و از وی بہ قاسم بن محمد بن ابی ابکر صدیق و نیز بہ قاسم مذکور از خواجہ حسن بصری رسید و از
 خواجہ حسن بہ عبدالواحد بن زید و حبیب عجمی از شیخ حبیب عجمی بہ داؤد طالی و از ایشان
 بخواجہ معروف کرخی و از ایشان بہ سری سقطی —

جو بہر از حضرت علی بہ امام حسن و از ایشان بہ حسن مثنی و از وی شاہ عبداللہ محسن
 و از وی شاہ موسی و از وی سید عبداللہ مورث از وی سید داؤد از وی سید
 محمد مورث از وی سید یحیی از وی سید عبداللہ از وی سید موسی حبلی دوست
 از وی سید ابوصالح از وی سید محی الدین عبدالقادر جیلانی از وی سید عبدالرزاق
 و نیز از حضرت امیر بہ امام حسین و از ان بہ امام زین العابدین تا امام نقی و نیز از رسالت
 بہ اویس قرنی و از وی بہ موسی ابن زین را عی از وی ابراہیم بن ادہم بلخی شاگرد امام عظم
 از وی ثقیف بلخی از وی امام یوسف شاگرد ابو حنیفہ

جو بہر خواجہ حسن بصری رضی اللہ تعالی عنہ گروہی کینتشان بو محمد کنند و گروہی
 ابو سعید و ساکن کتب سلوک منقول است کہ وی خلیفہ مرتضی علی بود کہ مر اللہ تعالی وجہہ بابائش
 بن علی و خواجہ کیل بن زیاد نیز صحبت داشت در آخر جلد روضۃ الاحباب می نویسد کہ پدر وی
 در سال یازدہم ہجرت بدست ابوبکر صدیق رضی اللہ تعالی عنہ سلمان شدہ و چون خواجہ حسن
 متولد گشت و پیرایش عمر بن الخطاب بردند و فرمودند نام این حسن کنید کہ نیکو روی ست و مادرش
 از موالی ام سلمہ حرم محترم حضرت رسالت پناہ صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ و صحابہ وسلم بود و روزی مادر او
 بکار مشغول بود و خواجہ بہ شیر میگریست ام سلمہ رضی اللہ تعالی عنہا از روی شفقت سینه مبارک
 خود در دہن او نهاد و قطر و چند شیر بدید آمد چندین ہزار بکات و کرامات کہ حق تعالی در وی پیدا کرد
 از ان شیر بود ام سلمہ پیوستہ دعا کردی خداوند این را مقتدار خلق گردان تا چنان شد
 کہ صدوی صحابی سادریافت و فوائد اخذ نمود و تذکرۃ الاولیاء و دیگر کتب می نویسد کہ چون
 امیر المومنین علی کریم اللہ تعالی در بصرہ آمدند و خواجہ سوال کردند کہ تو عالمی یا متعلمی عرض کرد کہ من
 بہرہ از پیر بہرین رسیدہ است از ان بخلق میرسانم مرتضی علی اورا منع کردند و فرمودند کہ این

چنانچه گفته است از امیرالمومنین تربتها یافت و دل از جمیع مرادات ماسوی الله سرگشت و پرا
 فغانی بسیارست و مناقب بشمار چند آن خوف جناب الهی بر و غالب بود که هرگز کسی او را خدا
 ندیده و نه رجب سنه عشر و مائت و قات یافت مده حیاتش شتابا و نه سال بود مرآت الاسرار
 جوهر حضرت خواجہ حسن بصری قدس سرہ ارادت با امیرالمومنین علی کرم الله تعالی جہ
 داشتند و خلافت ہم از حضرت ایشان یافتند و حضرت خواجہ تقوی بہکمال داشت مدت نہاد
 سال و نفوی حضرت ایشان جز در متوضا باطل نشد و حضرت خواجہ چون خرقة جناب امیرالمومنین
 پوشید آن خرقة کلیم بود کہ حضرت سرور عالم صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ و صحابہ علیہم السلام با امیرالمومنین
 علی مرتضی را پوشانیده بودند و نصیحت کرده بودند کہ امی علی این خرقة فقر و وریشی ست پیش
 و فقر و فاقہ اختیار کن و چون جناب امیرالمومنین این خرقة حضرت خواجہ را پوشانید فقر و فاقہ
 و فقر و شکر نصیحت فرمود و چون حضرت خواجہ خرقة خلافت از حضرت امیرالمومنین در بر کرده بخا
 خود درآمد ہر چہ داشتند اینار فقر اگر دند چنانکہ قوت یک وقت ہم در خانہ داشتند بعد از آن
 افطار کردی و گاہی پنج و شش روز ہم گذشتی و حضرت خواجہ را خوف خداوند تعالی بسیار
 چندان گریستی کہ در چشم مغاک افتاد و از بسیاری گریہ عبارت کم شد از سبع نابل۔

جوہر خواجہ عبدالواحد بن زید قدس سرہ مرید و خلیفہ حضرت خواجہ حسن بصری اند چہل سال
 پیش از ارادت مجاہدہ و ریاضت می کشید علم بہکمال داشتند و مجتہد کلام بودند و شاگرد حضرت
 امام حسن بن علی مرتضی و خلق و تواضع بے حد داشتند کسی کمتر حضرت ایشان را اول سلام کرده است
 باہر کہ ملاقات مندی خواہ خرد و خواہ بزرگ نخست شیخ عبدالواحد را سلام گفتی و پیش مردمان
 باادب شستی روزی در اسہمی گذشتند دیدند کہ پیری ضعیف بیمار در میان راہ افتادہ است
 و آفتاب گرم شدہ سایہ میخواست حضرت خواجہ فرمودند اسی ابر سایہ کن فی الحال ابر پیدا شد و ہر
 سر بیمار سایہ کرد و پیر گفت اسی خواجہ دعای کن حضرت خواجہ کرد و پیر صحت یافت و روزی برای
 میگذشتند جماعت فقرا گرسنہ نہ بودند بصد زاری و گریہ عرض کردند کہ اسی خواجہ دعای
 مستجاب است ما بمہ فقیران گرسنہ و تشنہ ہستیم وزن و فرزند ما بگرنگی ہلاک می شوند حضرت خواجہ
 فرمودند بروید کہ امر و زغنی خواہید شد فقرا بجا نہاسے خود آمدہ دیدند کہ زنان ایشان طعام
 خوب و لذیذ پختہ و بردست ہر یکی دنیا را ماسے ز رست پر سیدند کہ این طعام از کجاست و این
 مال کہ داد گفتند آیندہ آمدہ در حلقہ ما جنبانید ما قسیم و یک طبق پراز دنیا ماسے ز ما داد

و گفت که شما بر یک برافزمت کرده بستانید چون شوهران شما آیند بگوئید که نفی از دست
خواجه عبدالواحد آمده مارا این دنیا را داد و حضرت خواجه همیشه از خوف جناب خداوند تعالی
گریستی و دائم صائم بودی و دو سه فاقه کردی و بوقت افطار دو سه نواله طعام خوردی
و حضرت خواجه چون ارادت آورد دهنش تن غلام داشتند همه را آزاد کردند و هر چه در خانه بود
از مال و اسباب همه بدویشان داد و سبع سال

چو هر روز که حضرت حبیب عجمی رخصتی الله تعالی عنه در ابتدا مالدار بودند روزی سلسله
چیزی خواست بروی بانگ زدند که آنچه داریم اگر شمارا و هم تو آنکه نشوید و ما در پیش شویم کل
نا امید شده باز گشت زن ایشان خواستند که طعام در کاسه کنند و دیدند که همه خون سیاه
گشته بود حضرت شیخ چون این حال دیدند چنان آتش در دل افتاد که هرگز فرو نشست
فرمود که توبه کردم روز دیگر بیرون آمدند کوکان بازی میکردند چون حبیب را دیدند فریاد برد
که حبیب را بخوار آمد و در شویدی تا گرد او برانه نشیند که همچو او بدیخت شویم این سخن حضرت شیخ را
بسیار سخت آمد روی به مجلس حضرت خواجه حسن بصری نهاد از زبان حضرت خواجه برآمد که کجا
حبیب را عارف کردند و هوش از ایشان زایل شد توبه کردند چون از مجلس خواجه باز گشتند کوکان
بازی میکردند چون حضرت ایشان را دیدند گفتند دور باشید که حبیب تائب بگذرد تا اگر بد
نرسد که عاصی شویم پس فرمودند که هر که حبیب چهری باید و باید و خط خود باز نشاند خلق گرد آمدند
مالها خود گرفتند و حضرت ایشان قرآن مجید درست نمی خواندند از بخت عجمی گفتند زن
از ایشان نفقات خواست ایشان بیرون آمدند چون شب بزرگ باز آمدند از ایشان
پرسیدند که کجا کار کردی که چرخ نیاروی فرمودند آن کس که من کارا میکنم کریم است از
کرم او شرم میدارم که از چیزی بخواهم چون وقت آید خود بیدارم پس هر روز میرفتند و عبادت میکرد
بعد ده روز جوانی با صره شش صد و درم بدر خانه حبیب آمده و زن بد را آمده جوان این
صره حواله کرده رفت چون شب درآمد حبیب خجل شده و نمکین و می بخانه نهاد چون بخانه درآمد
زن این احوال گفت ایشان روی از دنیا بگردانیدند یک روز زنی بیاید و بگریست و
گفت پسری دایم و دیگر گاه است که از من غایب است و مرا طاقت فراق او نماند پس دعا کرد
و گفت برو که پسرتو باز رسد زن هنوز بیدار می خوابید و بدو که پیش آمد حضرت حبیب عجمی آمد
محمد میخواند حضرت خواجه حسن بصری فرمودند نماز دینی حبیب درست نیست شب حق تعالی را بخواب

عرض کرد که خدایا رضای تو چیست فرمود ای حسن رضای من دریافته بودی قدرش ندانستی
گفت خدایا آن چه بود فرمود که تو پس حبیب نماز میکردی رضای ما دریافته بودی و آن نماز
بهتر از تمام عمر تو بود -

چو هر ذکر حضرت مالک دنیا رحمة الله علیه صاحب حضرت خواجه حسن بصری بودند روزی
در کشتی نشسته بودند اهل کشتی فرو گشتی طلب کرد حضرت ایشان سوی آسمان نگریستند
ماهیان از دریا دنیا در دمان گرفته سر بر آورده حضرت ایشان یک دنیا گرفته دادند و بزجاست
بر روی آب رفتند و ناپیداشتند - تذکرة الاولیا

چو هر ذکر حضرت شیخ محمد واسع رضی الله تعالی عنه مقدم زمانه و معظم عباد بودند و عالم
و عارف کامل بسیار از تابعین اخذت کرده و مشایخ متقدم را دریافته - تذکرة الاولیا
چو هر خواجه عبدالواحد بن زید قیس سرور مرید و خلیفه حضرت خواجه حسن بصری بودند
و از دست خواجه کیل بن زیاد نیز خرقه خلافت پوشیده او را کمالات و خوارق عادات بسیار
در ریاضات و ترک و تجرید و ذوق و عشق در عهد خود نظیری نداشت چهل سال نماز فجر و وضو
میکرد و وفات وی در سنست و سبعین و مائت در بصره واقع شده - مراتب الاسرار

چو هر خواجه ابوبکی فضیل بن عیاض مرید و خلیفه خواجه عبدالواحد بن زید کینت ابوی
باصل از کوفه اند و گفته اند که باصل از خراسان بود از ناحیه مرو و گفته اند که بسم قندزاده است
و بیاور این بزرگ شده و کوفی الاصل اند و نیز گفته که بخاری الاصل اند و محرم سنه یکصد و هشتاد
و هفت رونق افروز بزم معانی شدند

چو هر حضرت سلطان السلاطین خواجه ابراهیم ادهم کینت وی ابوالحاق و لقب وی ابراهیم
بن ادهم بن سلیمان بن منصور البلمخی و خرقه خلافت از دست حضرت خواجه فضیل عیاض پوشید
و ترک و تجرید و زهد و ورع نظیر نداشتند از ابناء ملوک بلخ اند بسیار مشایخ کتب را دید و از امام
محمد باقر نیز خرقه خلافت یافت و با امام ابو حنیفه کوفی صحبت داشت حضرت امام عظیم گفته سیدنا
ابراهیم ادهم گفتند که وی سیادت بچه یافت گفت که وی دایم در خدمت خداوند مشغول است و ما
بکارهای دیگر مشغول و حضرت جنید فرمودند صفایح العاظم ابراهیم ادهم خواجه فرید الدین عطار گوید
چون وفات وی نزد یک رسید خواجه ابراهیم ناپیدا شد معلوم نیست که خاک پاک او کجاست
و بعضی گویند در بغداد پهلوی امام احمد حنبل و بعضی گویند در شام آنجا که خاک لوطی غیرت و صفا

نفحات گوید بشام وفات کرد و در سنه احدی و ستین و مائت و بروایتی در سنه ست و سبعین و مائت و تهلوی

غرد ماه شوال سنه سبع وثمانين ومائة هجرات الاسرار

چو هر در فوايد انقواوند که رست که حضرت سلطان السلاطين خواجه ابراهيم بن اودتم قدس الله
تعالی بپرگشتم نه سال در غاری ساکن شده اند و در آن غار چشمه ساری بوده حضرت ایشان
در آن چشمه متکلم بوده و جناب مستطاب خداوند تعالی را طاعت کرده می تابشی عظیم می بود
دست مبارک حضرت ایشان به پویشی افتاد آت را بالا می خود کشیدند چون روز بید برآمد
آن پوستین از خود دور کردند چون میگو نگاه کردند آن اثر و ما بود چشمها کشاده و سری افراشته
در حرکت و رآمد حضرت ایشان در تخریب بودند که آوازی شنیدند که نجیناک من الملتفت بالملتفت
یعنی ترا از چیزی تلفت کنند که آن سر ما بود نجات دادیم باشد و ما که آنهم تلفت کنند بوده است

جوہر خواجہ معروف کرخی کینست ابو محفوظ و نام پدر او فیروز و بعضی معروف بن علی گفته اند
استاد سری سقطی و پیشوا می اولیا و ہفت خانوادہ بود و مقدم طریقت صاحب نفحات گوید
کہ پدر وی مولی امام علی موسی رضا بود و شیخ فریدالدین عطار گوید کہ مادر و پدر وی ترسا بودند
اورا بمعلم فرستادند استاد گفت باب ملیح گفت فی ہل ہوا القدر احد اورا سخت بزد بکبریت
مادر و پدرش گفتند کاشکے او بیایدی و ہر دینے کہ خواستی بادی موافقت میکردم و
بخدمت امام علی بن موسی خاں رفت و بدست امام مسلمان شد و مدتہا در خدمتش بود و تربیاتیافت
و بشرف خرقہ امام شریف شد و پیش مادر و پدر آمد کمالات او مشاہدہ نمودند بدست وی مسلمان
شدند بعد ازان بجواہر داؤد طائی صحبت داشت و فات در سنہ مائتین و فن بعد از شریف مراد
جوہر خواجہ حذیفہ مرثی از کبار مشائخ روزگار خرقہ ارادت از دست حضرت سلطان ابراہیم

برای هم یافته و فائش چهار و دهم ماه شوال سنه وصالش بنظر نیامده - مراتب الاسرار

جوهر خواجه پیر بصری خرقه ارادت از دست خواجه خدیفه مرعشی پوشید صاحب خانوادہ
مریدانش پیر یان گویانند. وفات بتاریخ ماه شوال سنہ وصالش بنظر نیامده - مرات الاسرار
جوهر خواجه علودنیوری خرقه ارادت از دست خواجه پیر بصری پوشید و مدت حیات خود
در روز چہرہ بخورده و نیا شامیدہ چون متولد شد شب شیر مادر بخوردی اورا دولت عرفان نادراد
عطا کرده بودند وفات چہارم محرم سنہ وفاتش جائی نظر نیامده - مرات الاسرار
جوهر خواجه ممشادالدنیوری از اصحاب جنید بغدادی بود اصل وی از دنیورست و آن

شہریت از شہر ہائے کوہستان مغرب کرمان در بغداد نشو و نما یافت و فوات سنہ تسع و تسعین و تین
جوہر خواجہ ابواسحاق ہشتی بادشاہ عالم نیاز و سلطان دارالملک راز بود و خرقة ارادت
از دست خواجہ علاء دیوری پسندید و بیت ارادت از ولایت شام در بغداد رسید و مرید خواجہ علاء دیوری
خواجہ پرسید چه نام داری گفت ابواسحاق شامی خواجہ فرمودند از امر و ترا ابواسحاق ہشتی
خوانند و ہر کہ در سلسلہ ارادت تو در آید آنرا ہشتی خوانند بعد از تربیت ایشان را بحشت
فرستادند از ان روز خواجگان ہشت پیدا شدند و ہر حلقہ ایشان پنج تن بودند اول ابواسحاق
دوم خواجہ ابوالحسن ہشتی سوم خواجہ محمد ہشتی چہارم خواجہ یوسف ہشتی پنجم خواجہ ہودہ ہشتی و قبرا ابواسحاق
و علاء است از بلد شام چہار و ہجتم ماہ ربیع الآخر ازین عالم نقل فرمود سنہ و فواتش و نظر نماید۔
جوہر حضرت ابوسلیمان داؤد بن اوطار الطائی قدس سرہ و نفحات الانس ند کوست کہ حضرت
ایشان از کبرائے مشائخ و سادات اہل تصوف بودند و شاگرد حضرت امام اعظم ابوحنیفہ و مرید
حضرت شیخ حبیب راعی رضی اللہ تعالیٰ عنہما و سنہ یکصد و شصت و پنج زینت بخش عالم عالمی شدند
جوہر حضرت ابراہیم بن سعد علوی آسنی قدس سرہ کنیت حضرت ایشان ابواسحاق ست
از قدام مشائخ بودند و از اہل بغداد شریف از انجا بشام تشریف بردند و متوطن شدند صاحب کرامات
ظاہر بودند نظیر حضرت ابراہیم دہم و حضرت ابوالحارث الاولاسی قدس سرہ اسم مبارک حضرت ایشان
فیض بن حضرت شاگرد حضرت ابراہیم سعد علوی قدس سرہ بودند و حضرت ابراہیم شنبہ ہروی قدس سرہ
کنیت حضرت ایشان ابواسحاق صحبت ابراہیم دہم یافتہ و راصل از کرمان بودند و در ہرات
اقامت فرمودند از ان ہروی گویند و قبر مبارک در قزوین است و حضرت ابراہیم رباطی قدس سرہ
مرید حضرت ابراہیم شنبہ بودند و قبر مبارک بر در رباط زنگی زادہ است و در ہرات حضرت ابراہیم
اطروش قدس سرہ از بنیاد خان اند و حضرت ابراہیم صیاد بغدادی کنیت حضرت ایشان ابواسحاق
با حضرت معروف کرخی قدس سرہ صحبت داشتند حضرت ابراہیم آجری صغیر قدس سرہ کنیت حضرت
ایشان ابواسحاق ست ہودی از حضرت ایشان گفت کہ مرا چہرہ بنامے تا از ان شرف اسلام
و فضل آنرا بردین خود بدانم و ایمان آرم حضرت ایشان روای ویرا در میان روای خود
پہچیدہ و راتش انداختہ و روای ہودی بسوخت و روای آنحضرت سلامت ماند ہودی ایات
آورد حضرت ابراہیم آجری کبیر قدس سرہ حضرت محمد بن خالد آجری قدس سرہ از مشائخ بزرگانند
حضرت ابراہیم بن سماس ہمدانی قدس سرہ تہما بغداد شریف مقام داشتند و بسمرت

باز تشریف آوردند وقتی لشکری باز کفار بر سر آمدن شبی برخاستند و بانگ بران لشکر نهاده و در هم
افتادند و یکدیگر را کشتند و بباد و بهمت کردند از نفحات

جوهر حضرت خواجه صدیقه الموعظی قدس سره از کبار مشایخ بزرگوار و مقتدا اولیاء
صاحب الامر بود و در حقائق و معارف کلمات عالی داشتند و خرقه ارادت از دست حضرت خواجه
ابراهیم ابن ادریس پوشید و جمیع مشایخ وقت را دید و تاریخ چهارم ماه وفات یافت و سال ولادت
بظرف نیامده - مرآة الاسرار -

جوهر حضرت خواجه میره بصری قدس سره قدوة الاولیاء و زبدة الاصفیاء بودند خرقه ارادت
از دست حق پرست حضرت خواجه صدیقه موعظی قدس سره پوشید و صاحب خانواده اند در راه شوال
وفات یافتند ذکر غیر در مجلس شریف حضرت ایشان برگزینی گذشت - مرآة الاسرار -

جوهر حضرت ابو یوسف موصوفی قدس سره و حضرت ایشان کنیت مشهور اند شیخ بودند بشتاب
و در اصل کوفی اند معاصر حضرت سفیان ثوری قدس سره و وفات حضرت سفیان ثوری در
بصره است در سنه یکصد و شصت و یکت حضرت اسرافیل قدس سره از مغرب بودند و حضرت
ابوالاسود دکی قدس سره و حضرت ابوالاسود راعی قدس سره از مشایخ اند حضرت ابویقوب ناهمی
قدس سره معاصر حضرت ذوالنون مصری قدس سره حضرت ولید بن عبدالله سقا قدس سره
کنیت حضرت ایشان ابواسحاق است از اصحاب حضرت ذوالنون مصری قدس سره بودند حضرت
یوسف اسباط قدس سره از متقدمان اند حضرت ابوسلیمان دارانی اسم مبارک حضرت ایشان
عبد الرحمن بن احمد بن عطیه و بعضی گفته عبدالرحمن بن عطیه از قدمای مشایخ شام بودند از واکه
دبی است از بهاء و شوق و قبر مبارک نیز در آنجا است استاد حضرت احمد بن ابی انوار سی قدس سره
بودند حضرت داود بن احمد دارانی قدس سره برادر و محبت دار حضرت سلیمان دارانی قدس سره اند
جوهر حضرت خواجه یوسف بن حسین قدس سره کنیت ابویقوب است شایباز کونین بودند
از متقدمان مشایخ سی بودند و مقتدا سی وقت عالم با انواع علوم ظاهری و باطنی و صاحب حقائق بلند
و معارف ارجمند و مرید حضرت ذوالنون مصری بودند و مشرب ملائکه داشتند و در سنه صد و چهل
و سه وفات یافت - مرآة الاسرار -

جوهر ذکر حضرت خواجه ابو عبدالله محمد بن اسماعیل مغربی قدس سره از قدمای مشایخ اند و استاد
اکثر اولیاء و اعتقاد اصفیاء و تربیت مریدان آیتی بودند و در توکل و تجرید ظاهر و باطن نظیری داشتند

شیخ گیارہ بقدر حاجت بخوردی صاحب نفحات گوید کہ عجب اللہ مغزانی مرید خواجہ ابوالحسن ازین است
 و ابوالحسن مرید عبد الوہاب بنید و ایشان مرید خواجہ حسن بصری وفات در سنہ تسع و سبعین و مائتین - مرآۃ الابرار
 جوہر حضرت خواجہ یوسف بن حسین قدس سرہ کنیت ابو یعقوب مقتداہی مشائخ سی
 بودند و عالم بانواع علوم ظاہر و باطن بسیار مشائخ را دیدہ و با ابوتراب نجفی صحبت داشتند
 و مرید خواجہ ذوالنون مصری بودند مشرب ملائکہ داشتند وفات در سنہ سی صد و چیل و سہ - مرآۃ الابرار
 جوہر ذکر حضرت سلطان العارفین و برہان المحققین خلیفہ جناب الہی محرم راز
 نامتسابی خواجہ بایزید بطامی قدس سرہ اسم مبارک طیفورست بن عیسی بن آدم بن سرون
 جد حضرت ایشان گبری بودند مسلمان شدہ حضرت سید الطائفہ جنید بغدادی قدس سرہ فرمودند
 کہ خواجہ بایزید در میان ما چون جبرئیل است و ملائکہ صد و سیڑہ پیرا خدمت کرد و از ہمہ فائدہ
 گرفت و در خدمت امام جعفر الصادق افتادہ روزی انی انا اللہ لا اله الا انا فاعبدونی
 گفت مردم روی از ایشان بگردانیدند حضرت شیخ فرید الدین عطار قدس سرہ میفرماید کہ اینجا
 بایزید در میان نبود بر بان وی حق تعالی سخن میگفت چنانچہ شجرہ موسی طریقہ ایشان علیہ
 و سکر بود ولادت حضرت ایشان در سنہ ستین و مائتہ و مدت حیات صد و سی سال و بقولے
 ہفتاد و سہ سال و وفات حضرت ایشان در زمان خلافت ابوالفضل جعفر بن محمد کہ متوکل
 لقب داشت و خلیفہ دہم از بنی عباس بود تباریخ بست و ہشتم ماہ شعبان در سنہ اربع و ثلثین
 و مائتین و بقولے در سنہ احدی و ستین و مائتین واقع شدہ در بطام مدفون گشتند - مرآۃ الابرار
 یکے بردر خانہ بایزید رفت و آواز داد گفت کرامی طلبی گفت بایزید را گفت در خانہ خرمید
 و ہم وی گوید کہ چیل سال دید بان دل بودم چون نگاہ کردم بنہاگی و خداوندگی از حق دیدم و
 ہم وی گفت سی سال خدا را می طلبیدم چون نگاہ کردم احوالبت و دامن مطلوب
 جوہر خواجہ ابراہیم بن شبہ قدس سرہ کنیت حضرت ایشان ابوالسحاق است
 صاحب حضرت خواجہ ابراہیم ابن ادہم قدس سرہ بودند و از اقوان حضرت خواجہ بایزید قدس سرہ
 نیز کلمہ اند نقل است کہ روزی حضرت خواجہ بایزید بکفرت ایشان فرمود کہ در خاطر من آمد کہ شبہا
 شما ایم و شما شیعیہ گردانم بخدا ہی تعالی در حق خویش در اصل از کرمان ہستند و در ہرات
 اقامت نمودند از ان حضرت ایشان را ہروی گویند و قبر شریف حضرت ایشان در دیش - مرآۃ الابرار
 جوہر خواجہ ابو علی شقیق بن ابراہیم بلخی قدس سرہ یگانہ عہد و شیخ وقت بودند و در زہد

تیمی راسخ داشتند و در انواع علوم کامل بودند و صاحب تعصیف و استاد خواجہ اصم و علم طریقت
و حقیقت بنیت خواجہ ابراهیم بن ادریس گرفت و سبب توبه او آن بود که به ترکستان برای تجارت
رفتند بت پرستی را دیدند که بت را می پرستید و میگفت شقیق گفت که ترا پروردگاریت زنده
و عالم او را پرست و شهرم دار بت پرست گفت که اگر چنین ست که میگوئی پس اوقات در نیست که ترا
در شهر روزی دید که تو اینجائی شقیق ازین سخن پیدار شد و روزی بلخ نهاد و در اصل کارشغول شد
در بلخ قحطی عظیم بود غلامی را در بازار خندان دید شقیق گفت این چه جایی شادی ست گفت
مرا چه باک خواجہ من چندین غلام دارم اگر سزاگذاشت شقیق از دست رفت و گفت الهی غلام
به انبار خواجہ می نازد من چون تو ملک الملوک دارم اندوه چرا خوریم پس دل اوله جمیع مرد
سردگشت و قدم در توکل نهاد و در نجات نازد کورست که در بعضی تواریخ بلخ مذکورست که خواجہ شقیق
بن ابراهیم بلخی در سنه یکصد و شصت و چهل در ولایت ختلان شهید گردید و قبر مبارک نیز آنجا

مراة الاسراء

جوهر خواجہ ابوسلیمان دارانی قدس سره از قدما می شایخ شام اند و کنیت عبدالرحمن
بن احمد بن عطیة الغیبی و بعضی گویند که عبدالرحمن عطیة از دارا که دپی از دوات دمشق و قبر
هم در آن ده است یگانه وقت بودند حضرت ایشان را ریحان القلوب گویند پر حضرت خواجہ

حواری بودند و سنه دویست و پانزده وفات یافت - مراة الاسراء -

جوهر حضرت خواجہ محمد ساج قدس سره صاحب کرامات ظاہره و خارقات باہرہ بودند
کلامی عالی و بیانی شافی داشتند خواجہ معروف کرخی را کشایش از سخن حضرت ایشان بود - مراة الاسراء -
جوهر حضرت خواجہ محمد بن اسلم قدس سره صاحب احوال عظیمه و مقامات جلیله بودند حضرت
ایشان را السان سول و شجعه خراسان می گفتند از برکات نفس حضرت ایشان قریب پنجاه بار
کس براه راست آمدند و توبه کردند آنحضرت پیوسته و ام کردی و بدرویشان دادی وقتی جوهری
گفت قرض بر تو دارم فرمود هیچ ندارم قلم ترا شنیده بود فرمود این را ببرد چون برداشت نزد
شده بود و جوهری مسلمان شد - مراة الاسراء -

جوهر حضرت حاتم بن اصم قدس سره کنیت ابو عبدالرحمن ست از قدما می شایخ خراسان
و از اهل بلخ بودند مرید حضرت شقیق بلخی قدس سره و استاد حضرت احمد خرویه روزی در مجلس
فرمودند الهی که درین مجلس کتابک را برست بیاور زبانشی حاضر بود چون شب درآمد بنیایشی نیست

آواز می شنید که باز گردیده اند و می بینید که در مجلس حاتم اصم آمدند و می شنید که آنکس تو بخود در سینه دوید
و چهارده و بقولی دو صد و سی و هفت حلت فرمودند و مراة الارار
جوهر حضرت حاتم بن عفوان الاصحم قدس سره کنیت ابو عبید الرحمن
از قدما و مشایخ خراسان بودند از اهل بلخ با شقیق بلخی صحبت داشتند و استاد
احمد بن خضر و حضرت شامد بن ابی اکواری قدس سره کنیت ابو الحسن از اهل دمشق اند و ابو یحییان
صحبت داشتند حضرت عبداللہ بن جنید بن سابق الانطاکی قدس سره کنیت ابو محمد است
اصل وی از کوفہ بود و مقیم انطاکیہ شد حضرت سهل بن عبداللہ تسمی قدس سره کنیت
ابو محمد است از کبرای این قوم و علماء این طائفہ اند امام ربانی کہ افتد از شاید در احوال
قوسی بودند شاگرد ذوالنون مصری و صحبت با خال خود محمد بن سوار داشتند حضرت
عباس بن حمزہ نیشاپوری قدس سره کنیت ابو الفضل است از متقدمان بودند با ذوالنون
و حضرت بایزید صحبت داشتند حضرت عباس بن یوسف الشکلی قدس سره کنیت ابو الفضل است
از مشایخ قدیم بغداد و ترفیع و عباس بن احمد شاعر از وی قدس سره کنیت ابو الفضل بگایان
مشایخ شام بودند شاگرد ابو المظفر کیناشاپتی بودند حضرت ابو حمزہ خراسانی قدس سره اصل وی از
نشا پور بود با مشایخ عراق صحبت داشتند از اقوان جنبید بود - از نفحات -
جوهر حضرت خواجہ سهل بن عبداللہ تسمی قدس سره کنیت ابو محمد است از متقدمان
اہل تصوف و از کبرای این طائفہ بودند و مجتہد و از علماء مشایخ و امام محمد و معتبر و در حقائق و
معارف بے نظیر و مدیہ خواجہ ذوالنون مصری و در ابتدا از رجال خود خواجہ محمد بن سوار می نیز
تر بیت یافته و در تذکرۃ الاولیاء مذکور است کہ آنحضرت می فرمودند کہ یا دوام آنکہ حق تعالی فرمود
الست بریکم و من کفتم علی صاحب مذہب اند و مذہب وی ریاضت و مجاہدہ است مجاہدہ را
علت مشاہدہ فرمود بخلات دیگران کہ می گویند کہ وصول حق را علت نباشد ہر کہ بحق رسید
بفضل وی رسید و فضل را باعث و فعل چہ کار بود پس مجاہدہ تہذیب نفس است نہ حقیقت
قرب و در محرم سنہ دو صد و ہشتاد و سہ وفات یافت مراة الارار
جوهر حضرت شیخ ابوبکر بن محمد از بطنی قدسنا اللہ تعالی بہرہ الغزاة عطا و مشایخ
عراق بودند و از اکابر عارفان و متقاہ و محققان معصومہ کرامات ظاہرہ و منظرہ خارقہات باہرہ
صاحب احوال علیہ و مقامات سنیہ و در کشف الآثار و ولایت از حضرت شیخ ابومحمد شکی قدسنا اللہ

بسمه المبارک که فرمودند که شیخ ابوبکر بن هواز میفرمودند که ما با جماعت دزدان و بطاح
 راه میزدیم و سرور قاطعان طریق بودیم شبی آواز زنی بگوشت رسید که بشوهر خود میگوید که همین جا
 باش و فرود میآید که بدست این هواز گرفتار شویم پس گریستیم که مردم از من می ترسند و من از
 جناب خداوند تعالی نمی ترسم همان وقت توبه کردم و همه یاران من با من توبه کردند و من نام
 حضرت سید عالم صلی الله تعالی علیه وآله و اصحاب و سلم را در یافتیم که حضرت امیر المومنین ابوبکر صدیق
 راضی الله تعالی عنه میفرمایند که من نام خود را خرقه پوشان پس بموجب امر جلیل القدر خرقه از دست
 مبارک آنحضرت پوشیدم و در حالت بیداری آنرا بر بدن خود یافتیم شیران و ماران بطاح همه بطبع
 و منقاد من بودند و از جناب خداوند تعالی عهد گرفتیم که هر که داخل مقبره من شود آتش او را نسوزد
 و این معنی تجربه رسیده اگر با کسی یا گوشت را در آن مقبره کسی با خود می برد و بعد از آن می بخت هرگز بخت
 نمی شد و میفرمودند کسی چهل چهار شبانه زیارت من آید و قبر او بر آت از نار حاصل شود و میفرمودند
 که او تاد عراق بخت تن اند حضرت معروف کرخی و حضرت احمد بن حنبل و حضرت بشر حافی و حضرت
 منصور بن عمار و حضرت سمری ثقلی و حضرت سهل بن عبد الله تستری و حضرت سید عبد القادر
 جیلانی قدس الله تعالی بکرم دیدان عرض کردند که سید عبد القادر کیت فرمودند بجای آنند شریف
 ساکن بغداد و ظهور حضرت ایشان در قرن خامس خواهد شد یکی از او تاد و افراد و اقطاب زمان
 خواهند بود و روزی زنی التماس نمود که یک پسر دهم در جلد غرق شد و آنحضرت را بالا شطا آورد
 آنحضرت در آب شنا فرمودند و پسر او را بردوش آورده بمادر سپردند عمر شریف در آن یافتند و در بطاح
 تشریف فرمای عالم بقا شدند قبر شریف زیارتگاه خلایق است -

جوهر حضرت شیخ ابو محمد شبکی قدس الله تعالی بسمه المبارک از اعیان مشایخ عراق اند
 و از عظام و مقربان و واصلان صاحب احوال بدیه و مقامات رفیع و کشف الآثار کورست
 که حضرت شیخ تاج العارفین ابوالوفادیس سر میفرمایند که پیر من شیخ ابو محمد شبکی در بدایت حال
 بار فقا و خویش قطع طریق میکردند آخر بدست مبارک حضرت شیخ ابوبکر بن هواز قدس سره توبه کردند
 و حضرت ایشان در سه روز کار حضرت شیخ ابو محمد شبکی را تمام کردند و اصل حضرت حق تعالی گردانیدند
 روزی مشغول بحق تعالی بودند پند مانده از صد گداگرد آنحضرت فرود آمدند و بعد از آن خویش موجب
 تشویش خاطر شریف شدند آنحضرت بطرف آنها نگاه کردند همه بگریه فرمودند پروردگار موت اینها
 نمی خواهم پس همه برخاستند و پریدند و آنحضرت از شبنا که بودند و آن قبیل است از کرد و در حدادید که

دوستان از بطن اقامت فرمودند و در آوان کبریا بجا بخت حضرت حق تعالی پیوستند -
جوهر حضرت خواجه معروف کزنی قدسنا الله تعالی بسره الغریز از قدما مشایخ کبار
و مقدم طریقت و مقتدای اولیا اند و محمد نسیم جمال و محرم حریم جلال کنیت ابو محفوظ است و
نام پدر ایشان فیروز و بعضی معروف بن علی گویند و صاحب نفحات قدس سره میفرمایند که
پدر حضرت ایشان مولی بود و بیان حضرت امام علی بن موسی رضا رضی الله تعالی عنهما صاحب
تذکره الاولیاء قدس سره میفرمایند که مادر پدر حضرت ایشان ترسا بودند حضرت ایشان را معلم
فرستادند استاد گفتند که بگو خدا سزا است فرمودند که یک است پس آنحضرت بگریختن مادر و پدر گفتند
کاشکی او بیامی و هرگز نمی که خواستی با وی موافقت میکردیم و آنحضرت بخدمت حضرت امام علی
بن موسی رضا رضی الله تعالی عنهما رفتند و بدست مبارک آنحضرت مسلمان شدند و مدت ها در خدمت
شریف تربیت یافتند و بشرف خرقه مشرف گردیدند بعد از آن پیش مادر و پدر آمدند و الدین است
آنحضرت مسلمان شدند بعد از آن بحضرت خواجه ابو طحطاوی قدس سره محبت داشتند و ریاضتها
کشیدند و چون آنحضرت وفات یافتند مردم همه او پان دهمی کردند و خادم گفت آنحضرت فرموده اند
هر قوم که جنازه مرا پیدا کنند من از آن قوم باشم پس هیچ قوم نتوانستند الا اهل اسلام بدو باشند
و نماز جنازه گذارند و در سنه دو صد و نون و بیست و پنج عالم بقا شدند قبر مبارک در بغداد شریف
و برای اهل حاجت تریاق مجرب است هر حاجتی که آنگاه عاقلند مستجاب گردد

جوهر حضرت خواجه سری بن قلس السقطی کنیت ابو الحسن است امام اهل تصوف بودند اول
کسی که در بغداد سخن حقانق و توحید فرمود حضرت ایشان بودند مرید حضرت معروف کزنی اند و خواجه
صیبر اعی و خواجه عارث مماسی و خواجه بشری را دیده و حال حضرت جنید بودند و هم پیروی
شیخ فرید الدین عطار فرمود که در بدایت حال سقط فروشی می کردند یکبار آتش در بغداد شریف
افتاد از آنحضرت گفتند که دوکان تو هم بسوخت فرمود من نیز فانی شدم چون نیک نگاه کردند و خوب
چون چنان دید هر چه داشت پدر ایشان و او حضرت جنید گوید که سپاس اندیدم و عبادت کاملتر
از خواجه سری که نو و بیست سال بگذشت که پهلوی زمین نه نهاد و مگر بیماری که گاه بامداد و نوبینه
سوم ماه رمضان در سنه دو صد و پنجاه و سه رحلت فرمود آنگاه بغداد شریف حرقه الاسرار
جوهر خواجه جنید بغدادی کنیت ابو القاسم و لقب قواریری و زجاج و قرآن است
اصل وی از نهاوند است و مولد و منشا دومی بغداد مذکور است که شاگرد امام شافعی

بود و بقوله مذہب سفیان ثوری داشت و مرید و خواهرزاده خواجه سری قطلی بودند مدت
چهل سال در خلوت بنیشت سی سال نماز حقن بکرده و برپای استاد و تاصیع الله است
میگفتی بعد از چهل سال دانست که بمقصود رسید با تفسیر آواز داد که یا جنید گناہگار شد
عرض کردند چه گناہگار شد باز ندا آمد که هنوز هستی خود را فراموش نکرده پس شست و به شب
الله مشغول بود بعد از آن کار خواجه بسیار بلند شد گفت سی حال است که خدا اینقوله
بزبان جنید با جنید سخن میگویی و جنید در میان نه و خلق را خبر نه و گفت اگر فرزند خداست
مرا گوید که مرا بین نیم گویم چشم در دو کستی غیر بود و در نیابی واسطه چشم میدیدم روزی حضرت شبلی در
مجلس وی الله گفت خواجه فرمود اگر خدا غائب است ذکر غائب نیست است و غیبت حرام و
اگر حاضر است در مشایخه نام بدون ترک حرمت بسم الله الرحمن الرحیم گفت و جان بشاید حق
تسلیم کرد و وفات سه سیم و تحنین و ماتین مدفن بغداد سمرات لاله

جوهر خواجه ابو بکر شبلی نام وی مخبرن یونس وی مصری است به بغداد آمد مرید خواجه جنید شد مذہب
امام مالک داشت وفات در سنه اربع و ثمانیۃ مدفن بغداد — مرات الاسرار —
جوهر حضرت خواجه ابراهیم ضیاء بغدادی قدس سره کینت ابو الحسن ست فرد وقت بودند مذہب
تجدید داشت و با خواجه معروف کرخی صحبت داشتند — مرآة الاسرار —

جوهر ابو حمزه بغدادی نام محمد بن ابراهیم ست بابشر حافی صحبت داشت — حمزه بن
عبید الله العلوی الحسینی کینت ابو القاسم — ابو سعید خراز نام وی احمد بن عیسی ست و
لقب وی خراز از ائمہ این قوم و از اجداد مشائخ ست شاگرد محمد بن طوسی ست با ذوالنون مصر
و سری قطلی و بشر حافی و غیر ایشان صحبت داشتند و پیشین کسی ست که در عالم فنا و بقا سخن گفت
حضرت خف المہدانی از کباب مشائخ بدان بود حضرت ابو شعیب المقنع نام وی صالح است
در روزگار ابو سعید خراز بود و بنقاد حج گذارده بود پیاده — ابو عقال بن علوان المغربي از مشائخ
معروف ست با ابونارون اندلسی صحبت داشت — حماد خزیشی کینت ابو عمر ست بغدادی بودند
از بزرگان مشائخ — ابوالکسین نوری نام وی احمد بن محمد و گویند محمد بن احمد و احمد درست تر
باسری قطلی و محمد علی قصاب و احمد ابو الجوزی صحبت داشت و ذوالنون مصری را دید از اقران
جنید بودند در سنه دویست و نود و پنج و در تاریخ یافعی دو عهد و بنقاد و شش عالم بقا حلت فرمودند
جوهر حضرت فتح بن علی الموصلی قدس سره از بزرگان و متقدمان مشائخ اند و در سنه دویست و

بهرابی

پیش از بیست سال از بشر حافی قدس سرہ روز عید انجمنی در کوہیا میگذشتند آن قربانها دیدند کہ
 میگردند التماس کردند کہ الہی دانی کہ چیزی ندارم کہ برای تو قربان کنم من این دارم پس انگشت
 مبدک بر گلو نهادند و بقیادند و جان بجان تسلیم فرمودند خطی سبز بر گلو برآمده بود حضرت فتح بن
 شخوف المروزی قدس سرہ کینت حضرت ایشان ابو نصر است از قدامت شایخ خراسان اند حضرت بشر
 بن حارث بن عبد اللہ الحافی قدس سرہ کینت حضرت ایشان ابو نصر است و گویند کہ اہل حضرت ایشان از بعض
 دیہای مروست و بغداد شریف مقیم گشتند و آنجا روز چہارشنبہ در روزانہ مجموعہ گشتند و سنہ دوسہ و بیست و ہفت ہجری بقا
 رحلت فرمودند حضرت قاسم بنی قدس سرہ و حضرت بشر طرانی قدس سرہ از مہمانان شایخ طبریہ بودند و صاحب
 کرامات حضرت شقیق بن ابراہیم بلخی قدس سرہ کینت حضرت ایشان ابو علی است از قدامت شایخ
 بلخ بودند و شاگردان فراوان و حاتم اہم و با حضرت ابراہیم اوہم صحبت داشتند و بعضی تواریخ از
 مذکور است کہ در سنہ دوسہ و ہفتاد و چہار در ولایت ختلان بدرجہ شہادت رسیدند و در سہارکس نیز
 آنجا است حضرت داؤد بلخی قدس سرہ از قدامت شایخ خراسان بودند حضرت عمارت بن
 اسد المہدی قدس سرہ کینت حضرت ایشان ابو عبد اللہ است از علمای شایخ و قدامت ایشان اند جامع
 علوم ظاہر و باطن و صاحب تصانیف و استاد اہل بغداد شریف بودند و باہل از بصرہ آمد و در
 بغداد شریف در سنہ دوسہ و چہل و سہ ہجری اقرار رحلت فرمودند از نفحات
 جوہر حضرت خواجہ احمد حواری قدس سرہ کینت ابوالحسن است از اہل دمشق بودند و
 مرید خواجہ سلیمان دامانی و مقتدا سی وقت حضرت جنید و پیرایمان شام میفرمودند و در سنہ
 دوسہ و سی و فات یافت مراد الامار

جوہر سید الطائفہ حضرت جنید بغدادی قدس سرہ کینت ابوالقاسم است و لقب قواری
 و زجاج و خراز است قواری و زجاج از ان گویند کہ پدروی آبکینہ فروختی و در تاریخ یا فعی خزا
 بخار و سمر و زار شدہ مکرر و خراز از ان گویند کہ کار خرمی کردند اصل از نہاوندست و مولد
 مشاہوسی بغداد شایخ ابو جعفر صداد گوید اگر عقل مردی بودی بر صوبت جنید بودی و در دوسہ و
 نو و ہفت ہجری بمقام شریف بروند کہ فی کتاب الطبقات و الرسائلہ تشبیرہ و فی تاریخ الکیم
 سنہ دوسہ و نو و شصت و ہجری ابو جعفر بن الکبریٰ از اجلہ شایخ بغداد بود و عمر بن عثمان المالکی البغوی
 کینت ابو عبد اللہ استاد مسین منصور علاج بود و عالم بود و معلوم حقائق اصل و سی از سیرت
 سخن مبارک و داشتند شاہ شجاع کرمانی از اولاد ملوک بودند و از رفیقان ابو جعفر بن الکبریٰ است

رو بر یکی معاذ رازی در فضل غنا بر فقر که یکی کرده و وی آنرا جواب داد و فقر را بر غنا افضل نهاد
چنانچه هست شاه چهل سال مخفته بود وقتی در خواب شد حق تعالی را او بیدار شد
پس از آن پیوسته خفتی یا ویرا خفته یافتند یا و طلب خواب بودی روزی شاه در جوشسته بود
درویشی دو من نان خواست کسی سنے داد شاه گفت کیست که پنجاه حج من بخرد بدو من نان
و باین درویش دید فقیهی آنجا نشسته بود آنرا بشنید گفت ایها شیخ استحقاق میکنی با شریعت گفت
هرگز خود را قیمت نهادم که دار خود را چه قیمت منم نفیات

جوهر حضرت سید الطائفة ابر القاسم جنید بغدادی قدس سره منبع اسرار و مرجع انوار سلطان الطیر
و شیخ المشائخ علی الماطلاق امام ائمه جهان مشایخه آیتی بودند و بجایده علامتی سخن حضرت ایشان
در طریقت محبت است سید الطائفة و لسان القوم و طاوس علماء و سلطان المحققین در شریعت و
طریقت و حقیقت اقصی کمال داشتند و در زهد به بدل و در خشوع به نظیر و در حضرت سفیان ثوری
قدس سره داشتند و خواهرزاده و مرید حضرت شیخ سری قدس سره بودند و طریق حضرت ایشان صحت
و رعایت دولت خود و مرجع جمله مشائخ کبار بودند و اول کسی که علم اشارت منتشر کرد حضرت ایشان بودند
و بسیار مشائخ را دیده بودند گفت با آنکه بیشترین خلق که محبوب اند از غفلت محبوب اند و معنی غفلت آنست
که از خطر کار آخرت خبر ندارند و غفلت علقی است که علاج بدست بیار نیست و علاج بدست علامت
و گریه اند که از آخرت غافل نه اند - که و بی آخرت را منکر اند و اعتقاد کرده اند که آدمی چون بمرد
نیست شود باین سبب خوش می زند و نپندارند که این که ابنیا گفته اند بسبب صلاح خلق گفته اند
از حضرت شیخ سری سقطی قدس سره پرسیدند که هیچ مرید را در جبهه بر تراز درجه شیخ باشد فرمودند ببله و
بر مان این ظاهریست که جنید را در جبهه لامی رجعت بعد وصل غسال خواست تا آب بچشم مبارک رساند
با قفی آواز داد که دست از دیده دوست مبارک که چشمش بنام مایسته شد جز بلباس مانگشاید چون در یو
سخن فرموده به بار ببارتے دیگر فرمودی که کس را فهم بدان نرسیدی روزی شبلی در مجلس تشریف
الند گفت فرمودند اگر فدای غائب است ذکر غائب غیبت است و اگر حاضر است در شایده نام بر آن
ترک حرمت است بفت ساله بودند که حضرت سری همراه خود بچ بردند و در مسجد حرام در میان چهارچوب
مسئله شکر میرفت و در میان شکر چای صد قول گفتند حضرت سری روی باو کردند فرمودند تو نیز چیرے
بگوئی حضرت جنید بغدادی ساعتی سر در پیش افکند و گفت شکایت نیست و نعمتی که خداوند تعالی
ترا داده است آنرا بایه نصیحت نسازی و بدان نعمت و روحانی نگریدی هر چای صد بپر گفتند

و ہمہ اتفاق کردند کہ بہتر ازین نتوان گفت پس بہ بعد او آمدند و الہینہ فروشی میکردند و ہر روز
در دکان پرہ فرودگذاشتی و چارہ رکعت نماز کردی مدتی چنین کردند پس دکان را کرد
و فرمودند حضرت خداوند تعالیٰ سی سال بزبان چنید باخلق سخن گفت و جنید در میان تہ
و خلق را خبر نہ و فرمودند اگر روز نمازے مرا اندیشہ و نیاز آمدے آن نماز قضا کردے و اگر
اندیشہ بہشت درآمدے سجدہ سو کردے و گفت رضا رفع اختیارست و رضا آنست
کہ ببارانعتی شمرے و گفت تو بہ راستہ معنی بود اول ندامت دوم ترک معاودت
سوم خود را پاک کردن از مظالم و خصومت۔ و گفت حقیقت ذکر فانی شدن ذاکرست در ذکر
و ذکر در شاپہ مذکور۔ و گفت مگر آنست کہ کسی بر آب میرود و برہوامی پرد و سجدہ و اورین تصدیق
کنند و گفت ایمین بودن از مکر از کبار بود و ایمین بودن و اصل از مکر کفر بود و گفت سماع حسیت
بہ چیز زمان و مکان و اخوان۔ و گفت شفقت بر خلق آنست کہ بطوع با ایشان دہی آنچه طلب کنند
و باری بر ایشان نہی کہ طاقت آن ندارند و با ایشان سخن نگوئی کہ ندانند۔ پرسیدند عزیزترین
خلق کیست گفت درویش راضی۔ یا آنکہ اگر درویشان را نعمت نیست بہتست
و اگر دنیا نیست آخرتست۔

جو ہر حضرت خواجہ احمد بن خفرو یہ قدس سرہ کنیت ابو حامد بلخی ست و از بزرگان مشائخ
خراسان اند از بلخ بودند با حضرت ابوتاب بخشی و با حاتم اصم صحبت داشتند و خواجہ ابراہیم اہم
را دیدہ و رسد و صد و چہل وفات یافت قبر شریف در بلخ است۔ مراۃ الاسرار۔
جو ہر حضرت خواجہ ابو عبد اللہ محمد بن فضل قدس سرہ از کبار مشائخ خراسان بودند
و بلخی الاصل ماند و مرید حضرت خواجہ احمد خفرو یہ بودند و بحضرت محمد بن علی حکیم ترمذی صحبت داشتند
و رسد و صد و نوزدہ و سہم قند وفات یافتند۔ از حضرت خواجہ ابو عبد اللہ محمد بن فضل قدس سرہ
سوال کردند کہ علامت شقاوت چیست فرمودند سہ چیزست یکی آنکہ حق تعالیٰ او را علم دہد و از
عمل محروم گرداند و دوم آنکہ عمل دہد و از اخلاص محروم کند سوم آنکہ صحبت صاحبان روزمی کہند
و از حرمت ایشان محروم گرداند مشائخ میفرمایند کہ اولیاد اللہ مختلف اند بعضی بے صفت ماند
و بی نشان و بعضی حقیقت اند و بعضی از صفات ایشان بہرہ مند گشتہ اند اہل معرفت یا اہل
یا اہل محبت یا اہل توحید اند و کمال حال و نہایت درجات اولیاد و بی صفتی و بی نشانی
گفتہ اند و بی نشانی اشارت ببلشت ذاتی ست کہ بس مقام بلندست۔ حضرت خواجہ علی جرجانی

فرماید که ولی آن بود که از حال خود غافل شود و بمشاهده حق تعالی باقی ماند که بود خود را خود جدا ماند
 من و تو رفته و خدا ماند و حضرت بایزید قدس سره میفرمایند که محو بر تکلیف و اعتدال صفت آدمیت
 صورت گیرد و آن حجاب اعظم بود از حق تعالی و سکر دوستی از کسب آدمی نباشد مگر پوست خباب
 الهی چنانکه داود علیه السلام در حال محو بود فعلی که از وی وجود آمد خداوند تعالی فعل او را بدو اضافت کرد
 و گفت قتل او و جالوت و بنی نادر حال سکر بود فعلی که از وی وجود آمد خداوند تعالی فعل او را بدو
 افزود و اضافت کرد و فرمود ما رمیت اذ رمیت و لکن الله رمی و جنید یان محو بر سکر فضل نمند
 و گویند که موسی علیه السلام در حال سکر بود که ملاقات ظهیر تجلی داشت و از هوش رفت نبی ماجرا
 محو بود که از مکه تا قاصد قوهین و در عین تجلی بودند و هر زمان هوشیار تر اینجاست بسیار است هر دو گویند
 و لائل بسیار دارند و صاحب کشف المحجوب گوید که سکر بر دو گونه است یکی بشرط موت و دیگری
 بکسب محبت سکر موتی معلول باشد که تولد آن از رویت نعمت بود و سکر محبتی بجهت است بود که تولد
 آن از رویت منعم بود پس هر که نعمت بنده بر خود بیند خود را دیده باشد و هر که منعم بنده چون بوی
 خود را ندیده باشد اگر چه اندر سکر بود سکرش محو باشد و متخو نیز بر دو گونه است یکی محو بر غفلت و دیگری
 بر محبت و محو که غفلتی بود آن حجاب اعظم بود و محو می که بر محبت بود آن کشف آئین باشد پس
 آنکه مقرون بغفلت بود اگر محو باشد سکر بود و آنکه موصول بمحبت بود اگر چه سکر بود محو باشد چون
 اصل محکم بود محو چون سکر باشد و سکر چون محو اهل بود و بیفایده بود فی الجمله محو و سکر در دو گونه
 مردان بعلت اختلاف معلول باشد چون سلطان حقیقت جمال خود نماید محو و سکر هر دو طیفلی نماید
 یکی بر در حضرت بایزید بسطامی رفت و آواز داد گفت که اعی طبعی گفت بایزید را گفت در خانه
 جز خدا نیست حضرت بایزید در ابتدا اعتقاد بسیار گفتی وقت نزاع نیز الله گفت جان بمشاهده
 تسلیم کرد - خواجه احمد بن خضویه قدس سره به حضرت ابراهیم اوهم فرمود التوبه بهو الرجوع الی الله
 بصفا السر یعنی توبه بازگشتن است بجناب خداوند تعالی بادل صافی و خالص از ملاحظه غیر یعنی
 درین رجوع غیر رضای وی نبود از حضرت بایزید از نماز پرسیدند فرمودند پیوستن است و
 پیوستن نباشد مگر بعد از گسستن و پرسیدند راه بجهت تعالی چگونه است فرمودند غائب شدن
 از راه پیوستن بابتد سراه الاسرار

جوهر حضرت خواجه محمد بن علی حکیم تهرانی قدس سره کینت حضرت ایشان بوعبد الله است
 از محققان شیخ و از محترمان اهل ولایت بودند و در جمیع علوم بهره تمام داشتند و حضرت ایشان از

تصانیف بسیارست و در میان حقائق و معارف در وقت خود نظیری نداشته اند استاد حضرت
ایشان خضر علیه السلام اند تا مدت سه سال هر روز ایشان را انواع علوم تعلیم می فرمودند و البته
در هفته یکبار حضرت ایشان را حکیم الاولیا نیز گویند - مرات الامرار

جوهر حضرت خواجه علی حرجانی قدس سره اسم مبارک حسن بن علی ست از جو احمدوان
این طائفه بودند و مرید حضرت خواجه محمد بن علی حکیم ترمذی بودند - مرآة الاسرار -
جوهر حضرت شیخ ابوتراب نخشبی قدس سره اسم مبارک عسکر بن اکھمین و گفته اند
عسکر بن محمد اکھمین از اجله مشایخ خراسان بودند و استاد حضرت ابو عبد الله جلال قدس سره مدینه
سال سر یالین و پهلوی به شهر نهاد می فرمودند که میان من و حضرت خداوند تعالی عهد است که چون
دست بچیزی دراز کنم که در آن شبتهی بود مرا از آن باز دارد و در بادیه مروی گفت که من نشنیده ام
پای مبارک بر زمین زو چشمه پدید آید باز گفت که آب بفتح خورم دست مبارک بر زمین زد و
برآمد و صاحب تذکره الاولیا قدس سره می فرماید که وفات ایشان در بادیه بصره بود و بعد چندی
جماعتی رسیدند و دیدند بر پای استاد و روی بقبله نموده خشک شده و کوزه در پیوندا و عصا
در دست گرفته و هیچ سببی که نگاشته بود و صاحب نفحات گوید که در بادیه نیاز مشغول بود و با و هموم بود
همچنان خشک شده بماند و فاش در سینه و صد و چهل و پنج ست - مرآة الامرار

جوهر حضرت خواجه یحیی بن معاذ رازی قدس سره کنیت ابو زکریا است لقب یحیی و اعظم
در لطائف و حقائق مخصوص چون جان بخت تسلیم کرد و جنازه ایشان بر سر کرده و نیشاپور آوردند
آنجا مدفون گشت و فاش در سینه و صد و پنجاه و هشت - مرآة الامرار

جوهر حضرت شاه شجاع کرمانی قدس سره العزیز حضرت ایشان از ابناء
ملوک بودند و شیخ وقت و مقتدا سیاهل طریقت و صاحب تصنیف مرات الاحکام از حضرت
ایشان است بسیار مشایخ را دیده بودند و قیامی پوشیدند چون به نیشاپور تشریف بردند شیخ
ابو حفص حداد با آن عظمت خود چون حضرت ایشان را دیدند برخاستند و پیش حضرت ایشان
رفتند و فرمودند و جدت فی القیام و طلبت فی العباد یافتی و قیام آنچه می طلبی بهم
در کلیم و نقلت که حضرت ایشان چهل سال تخته و شک در چشم می کردند بعد از آن جناب
حق سبحان و تعالی را در خواب دیدند التماس کردند خداوند اترابه بیداری بستم در خواب دیدم
فرمود ما را در خواب از بیداری یافتی اگر آن بیداری نبودی این خواب ندیدی بعد از آن هر

تشریف بر روی بالش زیر سر نهادی و بختی و فرمودی بود که دیگر آن خواب باز به بیم و پیری داشتند که بخط سبز بر سینه ایشان الله نوشته بود و در جوانی رباب بزودن پیاموخت و آوازی خوش داشتند و رباب می نواختند و می گریستند شبی رباب زمان بجهل رسیدند و عوسی از کنار شوهر بر خاست و نظاره ایشان آمد و بیدار شدند زن را ندید بر خاست و حال مشاهده کرد گفت ای پسر من روز وقت تو به تر نیست این سخن در دل ایشان کارگر آمد گفت آمد آمد حایمه بدرید و رباب شکست و چهل روز نخورد و پدر ایشان فرمودند آنچه مارا بچهل سال دادند اورا بچهل روز دادند -

جوهر حضرت خواجه ابو حفص حداد قدس سره اسم مبارک عمر بن سلمه است از قریات نیشاپور بودند و از محشمان این طائفه در سنه دوصد و شصت و چهار وفات یافت و بقول امام عبد الله واقعی در سنه دوصد و شصت و پنجاه - مرات الاسرار

جوهر از حضرت احمد بن عاصم انطاکی قدس سره از اخلاص پرسیدند فرمود وقتی که عمل صالح کنی نخواهی که مرایان یابد کنند و از برای آن تمام بزرگ دارند و ثواب آنها از غیر حق تهاک لعلی و فرمود الصبر من اول الرضا - و از محمد بن منصور طوسی پرسیدند از حقیقت فقر فرمود السکون عند کل علم و البذل عند کل وجود شیخ ابوسعید خراسانی فرمود یا العارفین خیر من اخلاص الهمم من جنید گفت تصوف آنست که ساعتی بتبیین بی تیمار شیخ الاسلام گفت که بی تیمار چه بودی گفت بی جستن و دیدار بی نگریستن که بپایه در دیدار علت است - جنید گفته استغراق الوجد فی العلم خیر من استغراق العلم فی الوجد -

جوهر حضرت خواجه ابوبکر وراق قدس سره اسم مبارک محمد بن عمر حکیم ترمذی است در اصل از ترمذ بودند و قریه شریف نیز آنجا است و مرید حضرت خواجه محمد بن علی حکیم ترمذی اند مشایخ حضرت ایشاننا نوب اولیا خوانند - مرآة الاسرار

جوهر حضرت شیخ فرید الدین عطار نیشاپوری قدسنا الله تعالی سره المبارک معده کرات ظاهره و مظهر خاوقات باهره بودند و صاحب صفات و معارف بلند و دقائق و لطائف حاجت احوال عظیمه و مقامات جلیله داشتند و افعال خارقه و اشادات سنیه و معانی قدسیه و در بیان اسرار یگانه بودند و در سوز و گداز شمع زمانه سخن حضرت ایشان را تا زیاده اهل سلوک گفته اند و سبب توبه حضرت ایشان آن بود که روزی درویشی چند بار شیا الله گفتند حضرت متوجه کمال او نشاندند و پیش گفت چون خواهی مرد و فرمودند چنانکه نو درویش کاسه جوهرین که داشتند به پیر نهاد

و اندک گفت و جان بجانان و او حضرت ایشان را حال متغیر شد و گمان تباراج دادند و بر دست حضرت
شیخ رکن الدین اکاف تو به کردند و چند سال در حلقه درویشان حضرت شیخ بودند بعد از آن به
رفتند و بسی مردان حضرت حق تعالی را در یافتند آخر خرقة از دست حضرت شیخ مجد الدین بغداد
قدس سره پوشیدند و در بعضی کتب نوشته اند که او بی بودند و در لغو طاعت حضرت مولوی معصوم
قدس سره مذکور است که نور حضرت حسین منصور بعد از صد و پنجاه سال بروج حضرت شیخ فخر الدین
تجلی کرد و در مولوی معنوی هم بصحبت حضرت ایشان رسیده اند حضرت مولوی معنوی
کتاب اسرار نامه عنایت فرمودند و حضرت مولوی معنوی آنرا با خود میداشتند و در بیان حقایق گفتند
بحضرت ایشان میکردند و در سنه ششصد و بیست و هفت که عمر شریف بعد و چهارده سال رسیده
ثمرت شهادت پوشیدند و در نفحات است که قبر شریف در نشا پور است

خواجه ناصر الدین ابویوسف چشتی بن محمد سمعان خرقة ارادت از دست خواجه ابو محمد چشتی
پوشیده خواهرزاده خواجه ابو محمد بن احمد چشتی است دفن چشتی مرادات
جوهر خواجه حاجی شریف زندنی خرقة ارادت از دست خواجه قطب الدین مودود چشتی
پوشیده وفات سوم ماه رجب سمرقند الاسرار

جوهر خواجه ابو احمد ابدال چشتی خرقة ارادت از دست خواجه ابواسحاق چشتی پوشیده
در نفحات گوید که ابو احمد ابدال چشتی پسر سلطان فرسافه است در سنه خمس و هشتاد و وفات
در قصبه چشت که سی کرده از هرات است مدفون گشت - مرآة الاسرار
جوهر خواجه محمد چشتی خرقة ارادت از دست پدر خود خواجه ابو احمد چشتی پوشیده و بر عالم تحمیر
بودی سالها پهلوی مبارک بر زمین نرسیده مرآت الاسرار

جوهر حضرت خواجه قطب الدین مودود چشتی قدس سره شانی عظیم و مقامات عالی داشتند
و شیخ نامدار و عارف محرم اسرار و سر قوم مقربین و ابرار بودند و جمیع مشایخ وقت بر کمالات عالم منور
و معنوی او مقر بودند و حلقه بگوش حضرت ایشان بودند و در سن هفت سالگی تمام قرآن مجید با قرائت
حفظ کرده لقب شریف حضرت ایشان قطب الدین است و مرید و خلیفه پدر بزرگوار خود حضرت خواجه
ناصر الدین ابویوسف چشتی قدس سره هستند چون بن بست و شش سالگی رسیدند و والد بزرگوار
حضرت ایشان وفات فرمودند بموجب وصیت پدر قائم مقام حضرت ایشان گشتند و بعد از پنج و
افطار میکرد و هر چه کردی متوجه خدمت غریب شدی اینچنین آواز دادی بر این کار کردی و هر که

سه روز در خانقاه شریف حضرت خواجه ماند که یکی از اولیاء حضرت حق تعالی گشتی و هر که مرید حضرت
خواجه شدی اول روز حجاب ماسوی الله را بر انداختی و از عرش تا فرش انوار تجلیات و نظرات
آمدی سماع بسیار می شنیدند و بارها در سماع غائب شدی و بعد از ساعتی حاضر آمدی و در حالت
سماع چندان گریستی که سینه مبارک تر شدی و گاه تبسم کردی و روشنی سر این دو حالت از حضرت
ایشان پرسیدند فرمودند که این از آثار مشایده جلال و جمال است و پدر بزرگوار حضرت خواجه
اسمی که از پیر خود یافته بود حضرت خواجه اعطا فرمودند بچو که حضرت خواجه آن اسم را یاد گرفت علم
لدنی کثاوه شد هر علمی که در جهان است حاصل آمد توریت و انجیل و زبور و قرآن مجید را بیان
میفرمود و مدت عمر شریف حضرت ایشان نود و هفت سال بود و بفرقه رجب پانصد و هشت و هفت
هجری وفات فرمودند و بچشت در جوار آبایی که ام خود آسوده اند -

جوهر حضرت خواجه احمد چشتی قدس سره بعد از پدر بزرگوار خود خواجه قطب الدین سودودی
بمقام دمی شستند شبی حضرت سرور عالم صلی الله تعالی علیه آله و صحابه و سلم را در واقعه دید حضرت
فرمودند که ای احمد اگر تو مشتاق ماستی ما مشتاق توام با ما ادب زیارت حرمین شریفین ایما الله تعالی
شرفا توجه شدند و شش ماه مجاورت روضه مقدسه کردند پس در سنه پانصد و هشتاد و هفت
رحلت فرمود - **مرآة الاسرار**

جوهر خواجه عثمان مارونی قدس سره قطب رشاد امام رباب طریقت و مقتدا اهل
بصیرت بود و از محشمان این طائفه و دانشمندان و در جمیع علوم صوری و معنوی بهره
تمام داشتند و در ریاضات و مجاہدات بی مهابا بودند و در کشف و کرامات و در بیان معنی و حقایق
و توحید نظیری نداشت خود خلافت از دست خواجه شریف زندنی پوشیده مکن در ملک
خراسان است بقصبة مارون که در نواحی نیشابور است و بقوله آنکه مارون در دیار فرغانه از
ملک ماورالنهر است اکثر اوقات در مسافرت کوشیدی و بغایت تجرید و تفرد بودی و جمیع مشایخ
وقت را دریافته و صحبتها داشته و در هر فن منتهی بودند و تصرفی قوی داشتند - **مرآة الاسرار** -
جوهر جناب تطاب بر حلقه اقطاب بمبله اولیا کعبه اصفیا سلطان السلاطین و قباة الوالین
زبده المحققین سید الشائقین من الماشوقین مرشد الکوثرین غوث الثقلین محبوب الجنان محی الدین ابو محمد سعید
علیه السلام در بنی صالح جبلانی قدس الله تعالی بکرم و نعمه الله تعالی بجهت هم روز قنا الاقدا و سیر هم محی الدین
ایا که است و ابو محمد کنیت عبدالقادر اسم شریف جلیلان بکسر طکی است قریب است نزدیک بغداد شریف از اهل نیر کونین

و آن معرب گیلان است و مولد شریف آنحضرت حضرت غوث الاعظم در نسب خود سید الطرفین
 هستند از طرف والد بزرگوار حسنی است سلسله بکذا سید عبدالقادر جیلانی ابن ابوصالح
 موسی چکی دوست ابن سید ولی ابوعبد الله جلی ابن سید یحیی زاهد ابن سید محمد بن داود ابن سید موسی
 ابن عبد الله بن موسی جون ابن سید مورث ابن سید موسی جون ابن سید عبد الله محض ابن
 سید حسن ثننی ابن سید امام حسن و از طرف والده شریفه حسینی سلسله بکذا
 سید عبدالقادر جیلانی ابن سیده فاطمه ثانی بنت ابی عبد الله صوفی صومعی بن ابی جمال سید
 محمد بن ابی طاہر بن ابی عطاسید عبد الله بن ابی کمال سید عیسی ابن ابی علاء الدین سید
 بن سید امام علی العریض ابن امام جعفر الصادق ابن امام محمد باقر ابن امام زین العابدین ابن
 آنحضرت در جیلان به بنه ابوعبد الله صوفی مشهور بود اسم شریف والده ماجده آنحضرت
 ام الخیر امه ابجبار فاطمه بنت ابوعبد الله صومعی - لفظ جون بفتح جیم لقب موسی است بمعنی
 گندم رنگ و هم بمعنی سرخ رنگ آمده لیکن اینجا بمعنی اول است زیرا که آنجناب گندم رنگ بودند
 لفظ مجل بضم میم و فتح جیم و تشدید لام بمعنی معظم و مکرم که در لقب عبد الله واقع است بنا بر برگه
 نسب از طرفین است - و لفظ محض بمعنی خالص که در لقب عبد الله واقع است و حبش آنست
 که پدرش حسن بن حسن بن علی است و مادرش فاطمه بنت حسین بن علی است پس خالص و نجیب
 والده ماجده آنحضرت ام الخیر امه ابجبار فاطمه بنت ابوعبد الله صومعی قدس سره - والده ایستان و ربان
 ولایت قدم راسخ و باشند آنحضرت و در رمضان شریف هرگز ایستان نمی مکید و شیر نمی خورد و نه در
 ایال و صنان بسبب ابر غلیظ بر مردم متواری شد مردم نزد من آمدند و گفتند شب گذشته ماه بظریا باده
 امر روز و نه رمضان است یا نه گفتیم امر و زپیرم شیر نمی خورد و بعد از آن ظاهر شد که آن روز روز ماه
 رمضان بود پس ر بلده جیل در آنوقت مشهور شد که در تر عبد الله صومعی فرزندی زاده است که در شیر نمی
 مولد شریف حضرت محبوب بجان جیلان است شب ماه رمضان و رسته چهار صد و هفتاد و یک است
 در رسته چهار صد و ششاد و شست بعمر نه رده سالگی در بغداد و شریف از نانی فرمود و آنحضرت را جلی گویند
 نسبت چیل بکبریم و سکون یا و آخر الحروف و آن بلا دمی است متفرقه در اطهرستان و در قصبه آن
 بلا و مولد حضرت شیخ است و آنرا جیلان نیز گویند و گیل نیز قریه است بر کناره و جمله راه واسطه
 یک روزه راه از بغداد و آنرا جیل بکیم نیز گویند و لهذا گفته می شود گیل العجم و گیل العراق و جیل
 قریه است از قریه مدائن و در روایتی آمده است که جیلانی نسبت بسوی جد شریف که جیلانی

و ابو عبید الله صومعی از جمله مشایخ وزما دور و ساسی کرام جلیان ست صاحب حالات و مقامات
 و مصدر خارقات سینه بود صحبت بسیاری از مشایخ عجم در یافتند. آنحضرت منجیب البدن بود یعنی
 غریبه نبود و میانه قد و سینه مبارک پهن داشت و ریش مبارک گرامی پهن بود و باندک طول گشتند
 پیوسته ابرو بلند آواز روشن چهره ذی شان و مرتبه و صاحب علم و معرفت در سینه چهار صد و شصت و
 و شصت و در بغداد و تشریف آورد که اجتهاد و تحصیل علم بر میان جان بست و در طلب فروع و
 اصول آن بمسارعت پیوست و صحبت فضلا و علما اعلام و مشایخ و ائمه ذوی الاثر اجماع اختیار فرمود
 و مشغول قرآن مجید در پیش نمود و وفقه تحصیل کرد و از کثیر محدثین سماع حدیث کرد و علم ادب فنون
 عربیت و آداب عرفا و علم طریقت تحصیل فرمود و خرقة شریفه از دست قاضی ابوسعید مبارک
 مخرومی گرفت و در عجم و عراق بصحبت جمیع از اعیان زاهدان و عارفان نشست و اخذ علوم
 شریعه و کسب فنون و ینیه نموده که بر جمیع اهل زمان خویش فائق آید. و نسبت بسیار قرآن و
 ممتاز شد و صحبت فضل و کمال او تمام اقطار عالم را در گرفت برخی آنحضرت را به ذوالنبین
 و اللسانین لقب کردند زیرا که زبان عرب و عجم داشت و بعضی مکریم اجدین و الطریقین و صیف
 نمود و جماعتی صاحب البرهانین و السلطانین گفتند یعنی برهان ظاهر و باطن قومی امام القنین
 و طریقین خوانند یعنی عرب و عجم و فرقه تسویه شریفش بنو سراجین و منهاجین کردند یعنی چراغ
 دنیا و آخرت یا شریعت و حقیقت پس مراتب علم از وی بلند گشت و لشکر شرع با و نصرت گرفت
 در کشف الآثار مذکور است که از جناب تقدس باب محبوب بجائی سید محی الدین ابو محمد
 عبید القادر جیلانی قدسنا الله تعالی سیر کتبه سوال کردند که وجه لقب شریف بجی الدین چیست
 فرمودند بر شخصی بیمار گذر نمودم گفت بنشان مرا پس نشانم یکا یک بدن او توانا شد
 و گفت مرا می شناسی گفتم نه گفت من و نیم ملاک شده بودم اکنون جناب حق سبحانه و تعالی
 بذات مقدس تو مرا زنده گردانید تو محی الدینی پس از نزد او برخاستم و بمنیکه بجامع بغداد و در ادم کرد
 با استقبال من آمد و نعلین و ریش پامی من گذاشت و گفت ای سید محی الدین و بهرگاه از نما
 فارغ شد مردم بر من هجوم آوردند و دست مرا بوسه میدادند و هر یک می گفت یا محی الدین
 حسن خلق و سخا و نفس و شفقت دل و ایثار عهد و پیمان و حفظ محبت مجبان در ذات
 تقدس همت آنحضرت بود که با کمال وسعت علم و جلالت قدر و علو منزلت بکثرت خاطر طفل صغیر
 آتازده می شد بکیر اسن - اتو قی می نمود و ابتدا بسلام می کرد و با ضعیفان می نشست و فقیران

تواضع میکرد و بر سخاست بکثرت تعظیم عطا و ایمان خود نیامد بر وزیر و سلطان - برای قوت مبارکش
 گندم از وجه حلال مقرر بود که بعضی از یاران وی هر سال آنرا خود می کاشتند و بعضی آنها می خریدند
 و بعضی ایشان می بیختند چهار پنج گروه نان آخر روز پخته پیش آنحضرت می آوردند آنجناب
 پاره پاره کرده بجا حاضران قسمت میکرد و باقی برای خود نگاه میداشت و هدیه قبول می نمود
 و نذر قبول می نمود و از آن میخورد و عثوث الثقلین میفرمایند که ببادر خود گفتم که مرا بچند اسی کریمیم
 کن و از آن ده که بکثرت تحصیل علم و زیارت صلیح به بغداد آوردم ماورم بگیریت و هشتاد و نیکار
 که پدرم میراث گذاشته بود پیش من نهاد پس چهل و نیکار حصه برادر گذاشتم و چهل و نیکار
 دیگر ماورم در دلق من زیر بغل بدوخت و وقت رخصت عهد کرد که در هیچ حال بجز صدق بزرگان
 نیارمی و گفتم پسرم حسبته نقد سه ترازو خود فارغ ساختم در روز قیامت ترا خواهم دید پس همراه قافله
 که به بغداد میرفت بر امدم وقتی که از جدان در گذشتم سواران بر قافله تکیه و غارت کردند اما سمجده احمال
 من متروک نشد مگر یک سوار از من پرسید ای فقیر با خود چیزی داری گفتم چهل و نیکار گفتم بجا گذاشته
 گفتم در دلق من زیر بغل این سخن باور نکرد و بر استراحت نمود پس سوار دیگر بر من گذشت و با وی نیز
 همین مقوله گفته شد پس هر دو سوار این حرف را به سمع سردار خویش رسانیدند سالار که بر سر شپته
 اموال قافله را قسمت می نمود مرا نزد خود طلبید و گفت ای فقیر چیزی با خود داری گفتم چهل و نیکار
 گفتم بجا است گفتم در دلق من زیر بغل دوخته شده است پس دلق از من برگرفت و بغل آنرا بست
 همان چهل و نیکار یافت گفت ای فقیر اعتراف به هر چه کردی و باعث اقرار چه بود گفتم ببادر خویش
 عهد کرده ام که هیچ حال جز برستی نگویم پس چگونه از آن عهد تخلف نمایم مقدم را بنزدان با سماع این
 حروف بگریه درآمد و گفت اسی عزیز تو از عهد ما در باز نمیگردد می مدتهاست که ما از عهد پروردگار گشتیم
 پس بر دست من توبه کرد و یارانش بیدین این حال افتاد ای سالار پیش ازین در قطع طریق پیشوا
 ما بودی اکنون در توبه نیز مقتدا ای ما باشی پس همه ما توبه کردند و آنچه از قافله غارت کرده بودند
 همه را بجا لکان باز دادند اول جماعت که بر دست من توبه کردند آن بود - پانصد هزار از یهود و
 نصاری بر دست آنحضرت مسلمان شدند و صد هزار از عیداران و سرکشان و فسادان بر دست آنحضرت
 تائب گشتند و مشایخ زیاده از صد هزار - روز جمعه که بمسجد جامع تشریف می بردند مردم بانرا تا اساده
 می شدند و بکثرت رفع حوائج خود را التماس میکردند و ذات شریفش را بجنرت خداوندی وسیله می گرفتند
 شیخ ابوسعید قبلوی قدس سره میفرمایند که در مجلس سید عبدالقادر رسول خدا را مکرر دیدم و دیگر

انبیاء و وقت و عطار و احببایان زمین و آسمان مانند باد و جولان می نمودند و دیدم فرشتگان را
که فرقه فرقه آنجا حاضر می شدند و طائفه جنیان و رجال الغیب نیز شاهده می گشتند و خضر نیز الزام حضور
محفل عالی داشت پس سبب الزام از و پرسیدم گفت کسی که خوانان فلاح باشد الزام این مجلس نماید
و در مجالس صالحان و جن نیز ذکر شریف ایشان واقع شد بلکه جماعت از جنیان
به بیعت پر دست شریف ایشان اسلام آوردند و توبه نمودند و آنحضرت را مقام فردیت
حاصل شد بحجت اظهار آن مقام مامور شد بگفتن این کلمه و مقام فردیت اگر چه دیگران را
حاصل بود لیکن مامور شد باظهار این مرتبه و همه اولیای عظام که گردن خود را منحنه ساختند
بهجت امر الهی بود مثل سجده فرشتگان مرآدم را و بجانب خلیفه وقت رقع می نوشت عبد القادر
بنو چنین میفرماید و امرش بر تو نافذست و فرمانبرداریش بر ذمت است واجب و اوست پیش تو
و حجت آگهی بر ذمه تو و چون رقع شریف بخلیفه میرسد بوسه می داد و میگفت آنچه حضرت
شیخ نوشته است حق است — در فوائد القوادند کورست که مردی در خانقاه شریف جناب
تجلی باب سر حلقه قطاب راس الاولیاتاج الاصفیا محبوب سجانی شیخ محی الدین ابو محمد سید
عبد القادر جیلانی نفعنا الله تعالی به مجتهد و زرقنا الاقدا را بپیر شتم در آمد یکی را دید بر در خانقاه
افتاده و دست و پایی او شکسته آن مرد پیش آنحضرت رفت و حکایت آن افتاده التماس نمود و فرمود
که او یکی از ابدالان است و دوش باد و یار دیگر حکیم طیرانی که ایشانراست در بهامی پر بند چون بر
سر خانقاه مار سید یک یار او از خانقاه منحرف شد و بر طریق ادب جانب راست شده گذشت
و یار دیگر او نیز از خانقاه جانب چپ شده گذشت این خواست که بے ادب و ارا از بالای خانقاه
بگذرد و بیفتاد —

جوهر شیخ نور الدین علی بن سیف بن جریب معضاد بن فضل شافعی لغوی نخوی مجاور حرمین الشریفین
که از مریدان مرید شیخ ابن فائده ادانی بوده در کتاب بیعت الابرار با سنا و مشایخ عظام
میفرماید که شیخ ابوبکر بن موز در مجلسی که حضور یاران خود و کراحوال اولیای نمود و فرمود در
عراق مردی از عجم ظاهر خواهد شد عالی مرتبه نزد خدا و خلق و نام مبارک وی عبد القادر است
مسکنش بغداد و تکلم شود باین کلام قدمی نهاده علی در قبه کل ولی الله و همه اولیای عرش
منقاد وی شوند او یگانه وقت خواهد شد و میفرماید که شیخ ابومحمد عبد الله بن علی بن موسی جونی
ملقب بجنی قدس سره میفرمود شایهی میدهم بر این معنی که در زمین عجم پیدا خواهد شد مردی صاحب

عظیمه و قبول تمام نزد کافه انام خواهد گفت قدیمی بنده علی رقبته کل ولی الله و جمیع اولیایا
وقت گردنهای خود را زیر پایی مبارکش نهند و زمانه بوجود شریفش مشرف گردد و بنندگان جمال
با کمالش با انواع انتفاع بهره مند شوند و میفرمایند که چون شیخ عبدالقادر وقت شباب و شیرخوار
در قلمینانه بخدمت تاج العارفین شیخ ابوالوفات شریف می آوردند بجز ویدنش بر می خواست
و به دفنار مجلس خطاب میکرد و برخیزید برای ولی خدا و گاه بجهت استقبال او قدمی چند میرفت
و ملاقات می نمود و همواره تاکید می فرمود بجهت تعظیم وی رضی الله عنه هر کسی را که تعظیم می کرد
در تعظیم وی هرگاه اینهمه اتهام بشان شریفش بر مردم ظاهر شد یا را آن تاج العارفین از وجه
آن سوال کردند گفت مرا این جوان را عروچی ست مقرری هرگاه وقت آن رسد به خاص و عام
محتاج او شوند و گویا که می بینم او را میفرماید در شهر بغداد علی روس الا شهاد قدیمی بنده علی رقبته
کل ولی الله پس اولیایا زمانه گردنهای خود را زیر پایی او میگذارند زیرا که وی قطب همه خواهد بود
پس هر که در یابد آن وقت را لازم گیرد خدمتش را و میفرمایند که سوال کرده شد از شیخ عقیل که قطب
این وقت که است فرمود که قطب این زمان در مکه منتهی است کسی ویران نمی شناسد مگر اولیایا
کمل و نزدیک است که مروجی عجمی شریف النسب در عراق ظهور کند و مردم بسیار از او مستفید شوند
در بغداد و کرامات او آشکارا شود بر خاص و عام و آن قطب وقت خود باشد تکلم شود باین کلام
قدیمی بنده علی رقبته کل ولی الله پس اولیایا زمانه گردنهای خود را زیر پایش نهند و اگر در یابیم
من آن زمانه را من نیز چنان کنم و آن مردیست که کرامات او را تصدیق خواهد کرد و نفع عظیم خواهد
و میفرمایند که روزی از جماعت درویشان بخدمت علی بن وهب قدس سره رسیدند شیخ پرسید از کجا
می آید درویشان گفتند از نجف فرمودند از کدام شهر عرض کردند از جیلان فرمودند مقرر کرده است
خدا بی تعالی که روشن گرداند خدا بی تعالی عالم را بطور شخصی از شما قرب و منزلت داشته باشد بوی عزیمت
نامش عبدالقادر خواهد بود مولدش عراق تکلم خواهد شد در بغداد باین قول قدیمی بنده علی رقبته
کل ولی الله و همه اولیایا زمانه اعتراف نمایند بفضل وی رضی الله عنه و میفرمایند که شیخ ابویاب
عبدالقاهر سهروردی قدس سره فرمود که شیخ عبدالقادر روزی در صحبت شیخ حماد و باین قدس سره
بدون آنکه ادب نشسته بودند بعد برخاستن شنیدم شیخ حماد را که میفرمود مرا این عجمی اقدمی
خواهد بود که بالایی گردن اولیایا زمانه او نهاد و مامور شود از جناب حق سبحانه و تعالی
که بگوید قدیمی بنده علی رقبته کل ولی الله و بجز گفتن این قول رقاب اولیایا عصر

وزیر اقدامش گذاشته آید و میفرماید که فرمود شیخ ابوالعلاء بن عبدالوهاب و شیخ ابوالفتح نصر بن
 رضوان بن مروان دارانی فردوسی حبلی مقری که خبر داد مرا ابو سعید عبداللہ بن محمد بن ہبہ بعد
 بن علی بن مطہر بن اسبے و عسرون تمیمی شافعی باینکہ در غنفوان شباب بشہ بغداد حبس طلب علم
 در آمدم و در اشتغال علوم و زیارت صالحی ابن سقار ارفیق خود و آتم در آن زمان عزیز
 بود ملقب بغوث بعض اوقات از نظر مردم مخفی می شد و باز احیان ظاہری گشت پس من
 و ابن سقا و شیخ عبدالقادر حبلی قصد زیارت آن غوث نمودیم و در آنجا راه ابن سقا گفت
 از غوث مسئلہ می پرسم کہ از جواب آن عاجز آید این ستمند بر زبان راند کہ از وی مسئلہ می پرسم
 بنیم کہ چہ میفرماید شیخ عبدالقادر گفت پناہ میجو اہم خدا را ازینکہ سو و ادب نمایم و در نیگاہ قدس
 بسوالات پیش آیم بلکہ انتظار بركات انفس شریفش دارم و ہر گاہ ما ہر سہ در مکان آن غوث سیم
 ایشان را بنیافتیم ساعتی انتظار نمودیم ناگاہ دیدیم کہ بمکان خود شستہ اند بطرف ابن سقا
 نگاہ غضب آلود کردہ فرمودند کہ افسوس ست مرا اسی ابن سقا از من سوال خواہی کرد
 مسئلہ کہ از جواب آن عاجز آیم مسئلہ کہ در خاطر داری اینست و جوابش چنین حیث کہ ناکفود
 تو شعلہ میزند پس از آن بہمن خطاب کرد ای عبداللہ از من سوال میکنی مسئلہ و میجوای کہ جواب
 آن از من شنوی مسئلہ مخلورہ تو اینست و جوابش چنین جزا و سوء ادب تو ہمین است
 کہ ترا غریق دنیا می دہی ساختم پس تر تو جبہ شیخ عبدالقادر نمود و اگر ام کرد و نزد خود نشاند و گفت
 بحسب ادب تو خدا و رسول از تو راضی شد و چنانستی کہ می بینم ترا در بغداد و بالائی کرسی بر تکلم
 باین کلام قدمی بزدہ علی رقبہ کل ولی اللہ و گویا می بینم کہ ہمہ اولیا گردنہاے خود را زیر
 قدم تو نہادہ اند پس آن غوث از نظر نا غائب شد من بعد بیچکس اورا ندید و آنچه خبر دادہ بود
 ہمچنان بظہور آمد امارات قطبیت شیخ عبدالقادر آتفا فانا افزودن شد بیکہ خاص و عام
 بفضل وی مقرر گشتند و بکلام مذکور تکلم کردید و ابن سقا بفضیلت علوم ظاہری شہرہ کثافت
 گشت و بمن تقریر و قوت تحریر بہ علماء زمانہ غالب آمد بیچکس و بیچ علم و مناظرہ با و بہار شد
 خلیفہ وقت او با طلب داشتہ ایچی خود کردہ بطرف ملک روم فرستاد با و شاہ روم بصفاحت
 و با غت و جامعیت او تعجب شدہ ہمہ علمائے نصاری را حاضر گردانید و مناظرہ با و در میان
 او و عاقبت ہمہ را ساکت گردانید و زمین اثنا بحکم قضا دختر زیبا از آن ملک روم بنظر ابن سقا
 در آمد عاشق او شد و در نیگاہ ملک خطبہ نکاح داد و نمود با و شاہ گفت اگر دین نصرا قبول کنی

و نصرانی شوی چنان کنم این سقا دین نصاری قبول کرد و دختر پادشاه را در نکاح خود در آورد
پس یاد کرد و کلام غوث را و دانست که بپاسی بمان سو را و ب ست و عذت ستمند بشوق در ارم
سلطان نورالدین شهید بزرگ و ستی مرا متولی اوقاف گردانید و نیا بمرتب کمال بمن رو آورد
قول غوث را در حق خود مطابق یافتیم و مخفی نماند که صاحب بخت الاسرار برین متعین می نماید
که بسیاری از مشایخ عراق در مجلس قول شریف حاضر بودند مانند شیخ علی بن سبتی و شیخ یحیی
بن بطور و ابوسعید قبلوی و شیخ موسی بن مایه بن زونی و شیخ ابوالنجیب عبدالقاسم بن
عبداللہ سهروردی و شیخ ابوالکرم و شیخ ابوالعباس احمد بن علی جوینی مصری و شیخ
ماجد کروی و شیخ ابوالحکم ابراهیم بن دینار نهر وانی و شیخ ابو عمر عثمان بن مزروق قرطبی
و شیخ مکارم اکبر و شیخ مطر و شیخ جاکر و شیخ خلیفہ بن موسی اکبر و شیخ صدوق بن محمد بغدادی
و شیخ یحیی بن محمد دوسی مرغش و شیخ ضیاء الدین ابراهیم بن ابوعبداللہ بن علی جوینی
و شیخ ابوعبداللہ بن محمد دریانی قزوینی که اینهمه بزرگان بمان روز در بغداد تشریف آوردند و شیخ
ابو عمر عثمان بن مردہ بطایک و شیخ قصب البان موصلی و شیخ ابوالعباس احمد بن علی مشہور
و شیخ ابوالعباس احمد بن علی مغربی و شیخ عبداللہ محمد بن احمد مشہور بخاص و شیخ ابو عمر
و عثمان بن احمد عراقی مشہور بشکو کے کہ ایشان را از رجال الغیب می شمردند و شیخ سلطان
بن احمد مزین و شیخ ابوبکر بن عبد الحمید سمنانی مشہور بختیاری و شیخ ابوالعباس احمد بن شاد
شیخ ابو محمد بن عیسی مشہور بکوسج و شیخ مبارک بن علی جمیلی و شیخ ابوالبرکات بن معدان
عراقی و شیخ عبدالقادر بن حسن بغدادی و شیخ ابوالسعود احمد بن ابوبکر خرمی عطاری و شیخ
ابوعبداللہ محمد بن ابوالمعالی بن فائده اوانی و شیخ ابوالقاسم عمر بن مسعود بزار و شیخ
شہاب الدین عمر بن محمد سهروردی و شیخ ابوالثنا محمود بن عثمان نقال و شیخ ابو حفص عمر
بن ابونصر غزال و شیخ ابو محمد حسن فارسی پسر بغدادی و شیخ ابو محمد علی بن ادریس بقیو
و شیخ ابو حفص عمر کمالی و شیخ عباد بواب و شیخ مظفر جمال و شیخ ابوبکر حامی مشہور مزین
و شیخ جمیل و شیخ ابو عمر عثمان و شیخ ابوالحسن جوینی مشہور بابی و شیخ ابو محمد عبدالحق
خرمیی و قاضی ابویعلی محمد بن محمد قرا و غیر آنہا رضی اللہ تعالی عنہم حضرت شیخ عبدالقادر
بتوجہ قلب از راه صحنہ از راه گذر عفت ب حضور جماعت مذکورین میفرمود قدمی نہ علی
قبرہ کل ولی اللہ پس شیخ علی بن تن بر زینہ کرمی برفت و قدم شریفش بر گردن خود نهاد

و هم حضار مجلس چنین کردند و هم بسند متصل به کورست هرگاه که این مقوله شریفه از زبان گویششان
صادق شد و آنوقت تجلی خاص پروردگار بر دل مبارک ایشان ظهور داشت و از جناب مقدس
حضرت رسالت خلعتی خاص بر دست ایشان ملایم گردید و پوشانیده خلعت مذکور
بجفای جمیع اولیاء متقدمین و متاخرین بعضی بآرواح و جمعی باجساد و همه فرشتگان در مجال الخیب
صفت کشیده بودند و هر چه آید یک ستر کردند افق را و دلی به روی زمین ننهادند و منحنی ساخت کردن خود را
چو هر در کشف الآثار مذکور است بسند متصل که حضرت محبوب جهانی میفرمودند که در حالت سیاحت
بر قدم تجریدست پنج سال در صحرائی و بیابانهای عراق بعبادت مشغول بودم و چهل سال نماز صبح را
بوضو و خشاک از دهم و بیست و پنج سال بعد فراغ از نماز عشا بر یکپا ایستادم و دست خود را در نیخی
که درون دیوار حکم ساخته بودم می آویختم تا خواب غلبه نکند و شروع تلاوت قرآن مجید می نمودم
تا وقت صبح ختم کلام میشد می کردم و در زمین حرم بگنبدی پانزده سال اقامت نمودم بآستان آنجا
ببرج عجمی ملقب گردیدم باغبان خداوند تعالی عهد کردم که چیزی نخورم تا آنکه خورنده نشوم و نیاشامم تا آنکه آشامم
پس چهل روز برین گذشت که هیچ نخوردم و نیاشامیدم بعد از بعین مروی با خود طعام آورد و پیش من بگذاشت و آن
نظر غایب شد ایندی خود آواز می شنیدم که کسی فریاد از گشتی میکند التفات نمودم درین اثنا شیخ ابوسعید مخرومی آواز مذکور
شنیده بر می آمد پرسید یا عبدالقادر چه آواز است گفتم این اضطراب نفس است لیکن روح باطنیان و وقار
باموالی خود است شیخ گفت بیا همراه من و رفتند بدل گفتم از اینجا بی امر الهی بر نمی آیم درین حال خضر
در رسید و گفت برخیز و بنمازه ابوسعید مخرومی در آواز گشتم دیدم شیخ ابوسعید بر سر دروازه خود ستاده
انتظار من میکشیدم در خانه برداشتم طعام میادداشت بدست خود مرا سیر خورانید و خرقه بمن پوشانید
و چند می بختش مشغول مانند و پیش ازین واقعه در حالت سیاحت شخصی بر من نازل شد و گفت
آیا رغبت صحبت داری گفتم آری گفت اینجا بنشین تا که معاودت کنم پس یک سال غایب بود
بعد از آن تشریف آورد و ساعتی با من نشست و باز وقت رفتن فرمود که اینجا را بگذاری تا من
نیایم پس سال دیگر گذشت و در همان مکان پیش من آمد و لحظه صحبت داشت و وداع شد و گفت
نه بار از اینجا نخواهی رفت پس بعد سال تمام معاودت فرمود و قرص نان و قند شیر با خود آورد
و گفت من خضرم بموجب حکم جناب الهی همراه تو بخورم پس با هم تناول کردیم بعد از آن گفت خیر
و در بغداد دور آیم همراه خضر داخل بغداد شدیم مردم از آن حضرت پرسیدند که تا سه سال تو بخت
مبارک از کجا بودی فرمودند آنچه در آنجا کاره داشتیم بر زمین می انداختند آنرا برداشته قوت می کردند

جو هر جناب متعلا ب متصرف فی الکوین غوث الثقلین همیشه نماز صبح را بوضو و غشا میگذارد
 و هرگاه و غنومی شکست همان ساعت راست میگردود و رکعت نفل می نمود و بعد از فراغ غشا بجلوت
 می نشست و بچکدام را مجال آن نبود که آنجا رود و اول شب نماز کم میخواند و تا گذشتن ثلث اول شب
 ذکر این اسمای نمود المحيط العالم الرب الشید الحسیب لفعال الخلاق الخالق البارک
 المصور و در آنجا ذکر گاهی لا نعومی گشت و گاهی فرب و برخی در پیوامی میزد بحدیکه از نظر غائب می شد
 بعد از آن بر دوپامی استاد و نماز می گذارد و تلاوت قرآن می نمود تا ثلث و دوم تمام می شد
 و بود آنحضرت که طول میکرد در سجده و می چپانید روی خود را بر زمین پس متوجه بقبله می نشست و
 مراقبه و مشاهده می نمود تا نزدیک طلوع صبح صاوق پستریدها و ناری و تذلل مشغول می ماند
 و درین حال نور حضرت ذوالجلال سر و پامی او در میگرفت بحدی که از نظر غائب می گشت و دیده
 از دیدنش خیرگی می نمود و آواز می رسید کسی میگوید السلام علیکم و آنحضرت می گفت و علیکم السلام
 بعد از آن بجهت نماز صبح بیرون تشریف می آوردند چنین مذکور است در بیعت الاسرار بعد از
 نماز عشا شب شنبه هشتم یا نهم ماه ربیع الآخر سنه پانصد و شصت و یک هجری وفات یافت پس
 مدت عمر شریف بنا بر اختلاف در سن ولادت یا نود سال و هفت ماه و نه روز یا شصت و نه سال
 و هفت ماه و نه روز است و بعضی یازدهم ربیع الآخر و بقوله سیزدهم و بروایتی هفدهم گفته چنانچه
 در بغداد شریف روز عرس شریف هفدهم ربیع الثانی و در هندوستان یازدهم ماه مذکور است -
 جناب حق سبحانه و تعالی بآنحضرت وعده کرده است هر که بعد از او را بدو زیارتش نکند سلوک الحال گردد
 از آنحضرت پرسیدند از سال مولد شریف فرمودند که تحقیق یادم ندارم لیکن در بغداد و سنه وفات
 رزق التمیمی داخل شدم و عمرم در آن اوان هجده سال بود و وفات ابو محمد رزق التمیمی
 بن عبد الوهاب بن محمد الغزیز بن حارث بن اسد و سنه چهارصد و هشتاد و هشت است پس
 سال تولد آنجناب باین حساب چهارصد و هشتاد می شود - کشف الآثار

جو هر در بیعت الاسرار مذکور است که حضرت غوث الثقلین در مدینه شریف مشغول بو عطا بودند
 که بابان شدیدا قطار عالم را محیط شد و بر اهل مجلس تفرقه نمود آنحضرت رو با آسمان کرد و گفت
 من جمع می کنم و تو پراکنده می سازی بجز و فرمودن باران از سر مجلس و عطا منقطع گردید و همه جا
 می بارید و در بعض سالها آب و جله طغیانی نمود بحدی که نزدیک بود که بغداد غرق شود پس کنعان
 شهر و بیشگاه اقدس حضرت شیخ محی الدین استغاثه نمودند پس آنجناب نیز بدست مبارک خود

گرفتند بر سر و جله تشریف آورد و بر کناره آن بر منتهای آب تیزه بزد و فرمود تا همین جاباوش پس بماند
آب کم شد و بر حالت اصلی خود ننمود. هرگاه جمله اطباء در علاج مریشی بجز و قصور اعتراف می نمودند آنرا
در پیشگاه مقدس آنحضرت حاضر می کردند آنجناب دست مبارک بر بدنش می مایید و دعا میکرد و فی الفور
بیمار بصحت بدن از پیشگاه بعافیت بخانه خویش مراجعت می نمود و شنگان آسمان با آنحضرت و مقام او
آنحضرت عهد گرفته از اولیا و عصف خود که به اذن شریف او تصرف در باطن و ظواهر هیچکس ننمایند
آنحضرت کسی است که مراد است کلام در حضرت قدس باذن الله تعالی و آنجناب از جمله آنست
که تصرف می کنند و را کوان بعد موت چنانچه می نمودند در اعیان پیش از موت خود —
بدانکه حضرت محبوب بجانانی قدسنا الله تعالی بسره الغزیز کفیل گشته اند بر اسرار مریدان
خویش تار و زقیامت که هیچکدام یکی از آنها نمیرد مگر بر توبه و از جناب عودت و حق آنحضرت نباشد
که مریدان ایشان و مریدان مریدان ایشان تا بهفت واسطه داخل بهشت شوند مقصود آنست
که مریدان ایشان بلا واسطه و بواسطه تار و زقیامت داخل شوند و حضرت محبوب بجانانی میفرمایند
که من کفیل وضامنم برای مریدان خود تا بهفت واسطه اگر بحال مریدین نقصانی در مشرق رایا بد
من در مغرب بجز نقصان او کنم و از جانب پروردگار خود و ما مورم باینکه مریدان خود را از روی حال
و مرتبه نگاهبانی می کنم و حافظ باشم پس خوشی باد مر کسی را که دیده است مرا یا دیده است کسی را که
او دیده است مرا یا دیده است کسی را که عیده است آن کس را که دیده است بنینده مرا و افسوس بر
کسی که ندیده است مرا - و فرمودند محبوب بجانانی که نامه تلویل بقدر مد نظر بمن عطا شد و در آن نامه
تا حواس مریدان و مستبایان من تار و زقیامت ثبت کرده بودند و فرمان آمد که همه را بواسطه توبه
بخشیدم و مالک که در بان دوزخ است از و پرسیدم هیچ یک از یاران من اینجا داخل است گفت قسم
بغزت خداوند که دست من بمریدان تو هرگز نمی رسد و میان من و مریدانت بعد زمین و آسمانست
اگر مریدین جید نباشند من جیدم قسم خداوندی خدا که هرگز از پیشگاه غوث جدا نشوم تا آنکه مرا با همه
مریدان به بهشت نفرستند - و فرمودند هر که بمن منتسب شود حق تعالی قبول فرماید توبه او را هر چند بربیل
مکروه باشد از جمله اصحاب من است حق تعالی وعده کرده است که اصحاب ترا و محبان ترا داخل بهشت
آنها داخل بهشت گردانم و فرمودند هر مسلمان که برید سر من مجبور نماید و زقیامت در عذاب تخفیف کرده شود
جوهر در کشف الآثار منقول است از شیخ محمد بن ابوالفتح هروی سیاح که فرمود و زنی در
خدمت شریف حضرت محبوب بجانانی استاده بودم که حاجت تفت زدن بر من غلبه کرد و آب من

بر زمین انداختم و ازین حرکت نهایت خجالت کشیدم حضرت محبوب بجائی فرمودند ای محمد ترا باک نیست
من بعد این حاجت بشتری از تو منافع گردید پس شهادت دو سه سال گذشت که حاجت توفیق زون بامینی
تشریف بهمین عارض گشت و اول کسی که خلعت خادمیت آنجناب در بر پوشیده آنحضرت بود
جوهر در کشف الآثار است روزی زنی بجناب محبوب بجائی سپهر خود را همراه آورد و عرض نمود
که این سپهر است تعلق و نهایت شیفگی بآنجناب است آنجناب سپهر را بجا بده و سلوک طریق سلف
مشغول نمود بعد چندی مادرش برای دیدن سپهر آمد دید که نان جو می خورد و نهایت لاغر شده پس
بآنجناب آمد و دید بهمین زمان از تناول طعام فارغ شدند و استخوانهای ماکیان بر طبق موجود است
زن فریاد برآورد آنجناب دست مبارک بر استخوانها نهاد و فرمود بر خیز پس ماکیان برخاست و آواز
کرد پس زن را فرمود هرگاه سپهر تو باین مرتبه رسد هر چه خورد مضایقه نیست در روزی غلیوانه بالا سه
مجلس شریف می پرید و با و استخت فریاد می نمود چنانچه موجب تشویش جمیع حاضران مجلس عالی
گردید فرمود ای بابو سر این غلیوانه بعد اکن پس سرش در گوشه مجلس بنیاد و دیدنش در گوشه دیگر
پس آنجناب از کرسی فرود آمدند و غلیوانه مرده را بدست مبارک گرفت و گفت بسم الله الرحمن الرحیم
غلیوانه زنده گشت —

جوهر حضرت با عظمت خواجه خواجگان دارث الانبیاء المرسلین نائب سوال تقدس فی این
خواجه معین الحق والشرع والدین حسن بخری قدسنا الله تعالی بیکتم حضرت سلطان المشائخ
می فرمودند چون حضرت خواجه در اجمیر شریف تشریف آوردند پتھور امالک ملک هند در اجمیر شریف
بود چون حضرت خواجه در اجمیر شریف سکونت ساخت پتھور و مقربان او را دشوار آمد و چون عظمت
و کرامت حضرت خواجه معائنہ کردند مجال و مزدن نبود مسلمانان بود از پیشکشان حضرت خواجه پتھور آن
مسلمان را بسی سفرت رسانیدن گرفت آن مسلمان بخدمت حضرت خواجه التجا کرد حضرت خواجه
در باب او بر پتھور اشفاعت سخنی گفت پتھور افرمان حضرت خواجه قبول نکرد چون این سخن بشمع
مبارک حضرت خواجه رسانیدند بلفظ مبارک رفت که پتھور ازنده گرفتیم و اویم بکشک اسلام سید اینام
شکر سلطان معزالدین سامان غزنوی رسید و پتھور مقابل لشکر اسلام شد و بدست سلطان زند افتاد
در مملکت هندوستان همه کافران دعوی انما زکیم الاعلی می کردند بوصول قدم مبارک حضرت خواجه
ظلمت این دیار بنور اسلام روشن و منور گشت آنجا که بود نعره و فریاد مشرکان اکنون خروشن
نعره الله اکبر است در آن شب که حضرت خواجه نقل گواهند فرمودند بندگان حضرت سید عالم

صلی الله تعالی علیه وآله و اهل بیته و سلم را در خواب دید که میفرمودند دست خدا تعالی معین بر من
خواهد آمد با استقبال او آمده ام و چون حضرت خواجه نقل فرمودند در پیشانی مبارک نشسته پدید شد
حسب التمامات فی حب الله و نقل حضرت خواجه در وصفه متبرکه که در اجمیر شریف است
و خاک پاک فرار حضرت خواجه دو اسه دل در رساند آن است - حضرت خواجه خواجگان
معین الحق و الدین حسن بنجره قدسنا الله تعالی بسیر هم می فرمودند که علامت شناختن
حق تعالی که نختن از خلق است و خاموش بودن در معرفت و می فرمودند که چون ما را از
پوست بیرون آمدیم و نگاه کردیم عاشق و معشوق یکی دیدیم یعنی در عالم همه یکیت و میفرمودند
که حاجیان بقالب گرد خانه کعبه طواف کنند فلما عارفان بقلوب گرد عرش و حجاز عظمت
طواف کنند و لقا خواهند می فرمودند مدتی که در خانه کعبه طواف کردم فلما این زمان خانه کعبه گرد
طواف می کردم و میفرمودند که هر یک مستحق اسم فقر و قتی گرد که در عالم فانی باقی بماند پرسیدند که مریدان
کے گرد فرمودند آن زمان که فرشته زلت بست سال بر وی چنگا پی تو سید و میفرمودند که نشان اهل
محبت آنکه مطیع باشی و تبری که نباید که بفرمودند که علامت شقاوت آنکه معصیت کنی و سید
داری که مقبول خواهی شد و میفرمودند در هر که این سه حاصلت باشد و حقیقت بدان که خدا تعالی
اورا دوست میدارد و اول سخاوته چون سخاوت دریا و دوم شفقتی چون شفقت آفتاب سوم
تواضعی چون تواضع زمین و میفرمودند که متوکل بحقیقت آنست که رنج و محنت خود را از خلق برگرد
جوهر حضرت شیخ سیف الدین باخرزی قدس سره محبوب ترین خلفاء حضرت شیخ نجم الدین کج
بودند اکثر بسماع مشغول بودی صاحب نفعات قدس سره فرمود که حضرت ایشان بعد تحصیل و تکمیل
علوم خدمت شیخ نجم الدین کبری آمده تربیت یافت و در اداتل حضرت شیخ ایشان را بخلوت
می نشانند در اولین دوم بر در خلوت و می آمدند از انگشت مبارک خود در خلوت ویرا بنزد و آواز داد
دای سیف الدین منم عاشق مرا غم سازد است تو معشوقی ترا با غم چکارت + برخیز و بیرون آی نگاه
دست ویرا گرفت و از خلوت بیرون آورد و بطرف بخارا روانه کرد و انیدوی صاحب ولایت آن دیار بود
امام عبدالقدیاسی گفت که روزی حضرت شیخ با امیاب و بسماع مشغول بود که قاضی ضدا الشریعت
قاضی شهر بخارا که بر بسماع شیخ انکار داشت چوب در دست گرفته بمنزل شیخ در آمد شیخ بقوالان
فرمود همه ساکت شدند لیکن آلات بسماع چون رفت و فی نفعات بی مدد معنی از آنها پیدا شد قاضی با
امیاب خود بدست شیخ تو به گردانید از شب گذشته بود که بزرگی صوفی پوشیده و سیب بدست گرفته

بیامد روی بر زمین آورد و سبب بدست شیخ داد و او آنرا بکرد و جهان بجانان تسلیم نمود
 در کوی تو عاشقان چنان جان بدهند کانی پاکست لموت گنجی بگریز آرمگاه بخارا - مرآت الابرار
 جوهر خواجه قطب الدین بختیار کاکلی قدس الله سره ابن کمال الدین احمد بن موسی
 قدس الله سره - او شصت و سه سال از راه و بعضی گویند که او شصت و دو یا فرغانه است و القاب
 وی کاکلی و بختیار بود وی مرید و اعظم خلیفه خواجه بزرگ معین الحق و الدین چشتی است رحمه الله علیه
 وی قطب عالم و پیشوای بنی آدم بود در مقام ترک و تجرید قدمی راسخ داشت و در ریاضات
 و مجاهدات بی نظیر وقت بود و در بیان نکات حقائق و توحید همتا نداشت و در استغراق
 فکری احدیت میان مشایخ کبار ممتاز بود و در سیر العارفین می آرد که خواجه قطب الاسلام
 در قصبه او شصت و یک ساله بود که پدرش خواجه کمال الدین احمد از سر گذشت مادر
 صابکه پاک دامن داشت که پرورش می نمود چون قریب به پنج سالگی رسید برابر همسایه پیش
 معلمی فرستاد و در میان ماه پیری نورانی با وی ملحق گشت و از کمال شفقت و مهربانی دست
 خواجه قطب الاسلام گرفت و پیش شیخ اباحفص معلم برد که وی کلمات انسانی آراسته بود
 و با وی گفت که این کودک را نیک تعلیم کن که یکم از اولیای کبار گردد و در زمره مشایخ نامدار
 مشهور شود شیخ اباحفص بدل و جان قبول نمود چون آن پیر رفت معلم مذکور با خواجه رسید
 که این پیر ارمی شناسی گفت فی فرمود این خضر علیه السلام است که تعلیم ترا بمن حواله نمود شیخ
 نصیر الدین محمود او دهمی قدس سره در خیر المجالس میفرمایند که از برکت صحبت مولانا اباحفص رحمه الله
 علیه خواجه قطب الدین - البسی تهذیب اخلاق ظاهر و باطن و آداب شریعت و طریقت بجهول
 انجامید و به معاملات دینی و حالات یقینی ظاهر و باطن او آراسته گشت چنانکه یک ساعت از
 ریاضات و مجاهدات نیا سودی و شبانروزه و دو بست و پنجاه رکعت نماز باین میگذارد و
 پیوسته بحق تعالی مشغول بودی بعد از آن در شهر بغداد به مسجد امام ابولیت سمر قدسی حضور
 شیخ شهاب الدین سهروردی و شیخ اوجده الدین کرمانی و شیخ برهان الدین چشتی و شیخ محمد مصطفی
 بشرف ارادت خواجه بزرگ معین الحق و الدین چشتی قدس سره فائز گردیده و بسبب کمال مهر با
 و ملطف خواجه بزرگ و راندک ایام سیر و سلوک را تمام کرده بمقام ارشاد رسید و از شرف خرقه
 خلافت خواجه بزرگ بهره مند گشت چنانچه در اکثر کتب این سلسله ذکر افتاده است که خواجه
 قطب الاسلام شصت و سه ساله بود که بشرف ارادت خواجه بزرگ درآمد و در سن است سالگی مریدان

صداق الاخلاص را تربیت کما یغنی می نمود و در سیر الاولیاء از سلطان المشائخ نقل می کند که خواب
قطب الاسلام وقت خفتن هر شب سه هزار بار صلوة گفتی بعد از آن خواب کردی چون در او نش
متاهل گشت بسبب تزویج سه شب صلوة نه گفت یکی از مردیان وی احمد رئیس نام حضرت سالت پیام
صلی الله تعالی علیه و آله و صحابه وسلم را بخواب دید فرمود سلام من به بختیار کما کی برسان و بگو که
هر شب تحفه که بر من میفرستادی میرسد سی سه شب است که نمی رسد چون وی از خواب بیدار شد
پیغام بخواجه رسانید خواجه قطب الاسلام همان شب و زمان زنی که خواسته بود پیش طلبیده و
مهر او بدو تسلیم کرده او را بگذاشت بعد از آن متوجه جانب هندوستان گشت چون در ملتان رسید
شیخ بهاء الدین ذکر پاکدس سرور انجندست وی محبتی وافر واقع شده و شیخ جلال الدین تبریزی
قدس سرور نیز در آن ایام در ملتان تشریف داشت میان هر سه بزرگ محبت گرم باریحت واقع شد
در سیر الاولیاء از سلطان المشائخ نقل میکند که وقتی خواجه قطب الاسلام و شیخ بهاء الدین ذکر پاک
و شیخ جلال الدین تبریزی با هم در ملتان بودند که لشکر کفار زیر پای حصار ملتان رسید چنانچه
قبایک به یک والی ملتان محبت دفع ملاعین بخدمت این بزرگان درخواست نمود خواجه
قطب الاسلام تبریز بدست قبایک داد و فرمود این تیر جانب لشکر کفار بنید از او بچنان کرد چون
روز شد بچکس از کفار مانده بود و حضرت گنج شکر اول مرتبه در ملتان بخدمت خواجه قطب الاسلام
بهره مند گشته است چنانچه مفصل در ذکر حضرت گنج شکر نوشته است پس خواجه قطب الاسلام بعد
از چند روز از ملتان متوجه حضرت دلی گشت چون در شهر دلی رسید سلطان شمس الدین مقدم
او را سعادت مندی خود دانسته از کمال اخلاص و ارادت صداق بخدمتش پیوست و در هفته یکبار
برای زیارت می آمد و شیخ جمال الدین محمد بسطامی که در آن ایام شیخ الاسلام دلی بود چنانکه
کمالات و بیاسطان المشائخ در کتاب فوائد القواد ذکر کرده است او را تمام اخلاص و اعتقاد
بخدمت خواجه پدید آمد و حضرت شیخ محمد عطاء المعروف بقاضی حمید الدین ناگوری را در
خطه بغداد بخدمت خواجه قطب الاسلام اتحاد و اعتقاد وافر بود در اینجا صد خندان بظهور پیوسته
و قاضی حمید الدین ناگوری بکمال صدق و صفا اکثر اوقات و اغلب ساعات در صحبت خواجه
می بود و بعضی اوقات هر دو بزرگ با هم مسافرت نیز میکردند چنانچه خواجه قطب الاسلام در سیر الاولیاء
منقولست که وقتی من و قاضی حمید الدین ناگوری مسافر بودیم چون بکرانه دریا رسیدیم گرنگی در ما
اثر کرد ناگاه که نمندی از عالم غیب و نال جوین دروین گرفته پیداشد و ما را پیش ما نهاد

باز گشت ما آنرا تناول کردیم و مانند این حال گذری کلمان نزدیک و بسیار سید و خود را در آن بخت
 گذار شد ما در تامل شدیم که درین حکمتی خواهد بود و مانند نبال دومی کردیم پس دست بدعا بردیم و بفرمان
 حق سبحانه و تعالی در یاد و شوق شد و زمین خشک پیدا آمد چون آنروزه و بسیار قسم زبرد حتی مردی را
 خسته دیدیم و ماری قریب رسیده بود که او را بپلاک گردانند آن کز دماغ جامی بر جبت و مار را بپلاک
 و از پیش مانا پیدا شد مانند یک شدیم که آن مرد را در یابیم که بزرگ کسی خواهد بود و دیدیم که مستی
 خراباتی کرده افتاده بود و مانند شدیم که این مرد چنین بی وفائی میکند و حق تعالی چنین بپای
 می نماید تا تفتی آواز داد که اسی غنیاں اگر ما همین صاحبان و پارسایان را نگاه بداییم خدا ان و
 گناہکاران را که نگاه دارد و بدرین بودیم که آن مرد بیدار شد کیفیت حال با دومی گفتیم شرمند
 گشت و از ان فعل توبه کرد و یکی از واصلان حق شد آنگاه که حاجه قطب الاسلام بر لفظ مبارک
 راند که اسی در پیش چون وقت در اید و نسیم لطف و زیدن گیر و صد هزار خراباتی را صاحب
 سجده گردانند و اگر بپادانیم تمامی و ز صد هزار سجاده نشین را بر اند و بخوابات افکند و هم در
 سیر الاولیاء و در سیر العارفین می نویسد که چون حاجه قطب الاسلام در دلی متوطن گشت
 تمام اکابر و اشراف و جمیع خلایق یکبارگی عاشق و فریفته روش و سیرت او گشتند و همه را این
 شیخ بدرالدین غزنوی بشرف بیعت و خرقة او شرف گشت و عمر غریز و خدمتش گذرانید چنانکه
 پیشتر نوشته آید من بعد حاجه قطب الاسلام عرفیه متفمن به اشتیاق و انکمال حراق بخدایت
 سلطان الآفاق و حاجه بزرگ سعید اکبر والدین قدس سره بجانب حضرت اجیر سال داشت
 که اگر بشارت اشارت مسرور فرماید شرف قدسوس که سعادت مندی و این است حاصل نموده
 حاجه بزرگ و جواب نوشت المرحوم من احب معتبرست قرب جانی را بعد مکانی مانعیت
 خود بسلامت همانجا باشد انشاء الله تعالی بعد از چند گاه با بادت حضرت اله سدر ان طرف توجه
 نموده خواهد شد پس ناچار بشارت آن پیر بزرگوار متوجه بدان دیار گشت و همه را نشانمان
 شیخ الاسلام جمال الدین بسطامی وفات یافت سلطان شمس الدین خواست که شیخ الاسلام
 شهر و دیار دلی بکفرت حاجه قطب الاسلام تفویض نماید حضرت ایشان اصلا ملتفت نگشتند
 بعد از ان شیخ نجم الدین مغربی را شیخ الاسلام گردانید و پیش از منصب شیخ الاسلامی رویت
 نیک و اخلاقی پسندیده داشت بعد از انکه دنیا مدون بر و اقبال نموده از تنگی حوصله
 بحال خود نماند و سلطان شمس الدین بداک مع جمیع اکابر و اشراف بخدایت قطب الاسلام

حلقه بگوش اعتقاد و دیدار گدازش آرد و اتفاقاً پیمان ایام خواجه بزرگ معین الحق والدین از
اجمعه بدلی تشریف آورد و در منزل خواجه قطب الاسلام نزول فرمود و در دولت عظیم روی نمود
و گمانه شکرانه حضرت صمدیت او فرمود و خواست که سلطان شمس الدین را خبر کند خواجه بزرگ
منع فرمودند که من محض برای دیدن تو آمده ام از دوسه و زبیش بخوابم ماند و لیکن جمیع خلایق
شهر دلی و اطراف آمده بشرف خدمت خواجه بزرگ بهره مند شدند مگر شیخ نجم الدین صوفی
با دیدن خواجه بزرگ نیامده با وجودیکه پیش از آن در دیار خراسان بخدمت خواجه بزرگ اعتقاد
بسیار داشت از آنجا که کمال اخلاق و فروتنی شیوه بزرگان این خاندان است خواجه بزرگ خود
بخانه شیخ نجم الدین صوفی رفت او در ساختن عمارت بی بنیاد مشغول بود بخدمت خواجه بزرگ
نیک گرام ملازمت نبود و نگاه خواجه بزرگ فرمود که اسی نجم الدین ترا چه پیش آمد مگر این شیخ را
ترا متغیر ساخته است وی سر از شرمندگی فرو کرده گفت که من همان مخلص و معتقد ولیکن شما
مرید را در شهر گذاشته اید که شیخ الاسلامی مرا هیچ نمی پرسد خواجه بزرگ ازین کلمه تبسم کرده
فرمود که خاطر جمع دار من این مرتبه بابا قطب الدین را همراه خود ببرم پس خواجه از آنجا خواست
و بمنزل خواجه قطب الاسلام آمده بعد از چند روز شیخ نجم الدین صوفی را شیخ الاسلامی برافشا
و با پاک شد چنانچه تفصیل این ماجرا در ذکر شیخ جلال الدین تبریزی نوشته خواهد شد و هم آنجا
نقل می کند حضرت شیخ فرید گنج شکر که اندران ایام بخدمت خواجه قطب الاسلام بود و به شرف
خدمت خواجه بزرگ نیز بهره مند گشت خواجه بزرگ از کمال مهربانی مکرر و در باب گنج شکر بزیان
راند که بابا قطب الدین شاهبازی عظیم را بقید آورده که جز بیداره المنتهی آشیانه بگیرد و این غریب
شمعیت که خانواده درویشان منور سازد چنانچه خواجه بزرگ را به از خواجه قطب الاسلام بد
و خلیفه نه بود همچنان ویرا به از گنج شکر مریدی و خلیفه نه بود الغرض خواجه بزرگ بعد از چند روز
از دلی متوجه اجمیر گشت و خواجه قطب الاسلام را نیز همراه گرفت چون خواجه قطب الاسلام
به کتاب خواجه بزرگ از شهر دلی برآمد در پیر منبره از شهر غوغا شد و مائتی عظیم روی داد و تمام
خلایق شهر خاص و عام مع سلطان شمس الدین و بنال برآمدند و هر جا خواجه قطب الاسلام
قدم میگذاشت مردمان از کمال صدق خاک آن زمین را به تبرک بر میداشتند و بر روی
می مالیدند چون خواجه بزرگ این حال مشاهده کرد و بفرومود که بابا قطب الدین بدرین مقام
بباش که خلایق از بیرون آمدن تو در اضطراب و خراب اند و اندام که چندین دله خراب و کباب

باشند بر و این شهر را در پناه تو گذاشتم پس خواجه قطب الاسلام را از خدمت فرمود و خود متوجه
 اجمیر گشت و خواجه بزرگ بعد از مدت یک سال و نیم باز در دلی تشریف آورد و بود بحکمت درست
 گنا نیدن فرمان موقع ماند و بواسطه فرزندانش چنانچه سابق در ذکر خواجه بزرگ نوشته شده است
 و هم در سیر العارفین می آرد که سلطان شیخ الدین التمش را از مدینه آرزو بود که قریب شهر
 حوض بسازد تا خلق خدا را آسایش شود اتفاقاً حضرت رسالت مآب صلی الله تعالی علیه و آله
 و سلم را بخوابید که در جایی سوار ایستاده است و میفرماید که انشی محسن الدین اگر میخواهی که
 حوض بسازی تا خلق فیض گیرند پس همین جا بساز که من ایستاده ام چون فیصله بین سلطان
 بیدار شده آنجایی که آنحضرت صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه و سلم ایستاده بودند در خاطرش ماند
 چیران شد و خواص را بخدمت خواجه قطب الاسلام فرستاد که شب خوابی دیده ام اگر فرمان باشد
 حضور آمده معروض دادم خواجه فرمود آری من میدانم که حضرت رسالت پناه صلی الله تعالی علیه
 و آله و اصحابه و سلم برای ساختن حوض سلطان اشارت فرموده است من بجا میآورم و هم که آنحضرت
 صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه و سلم بر اسب سوار ایستاده بودند سلطان را بگو که زود بمرعت
 بیا بنجا برسد پس خواجه قطب الاسلام در همان محل رفته بدو گمانه مشغول شد سلطان نیز بخدمت
 پیوست و آنجایی که فراموش کرده بود پیشانی و نشانه از سم اسب حضرت رسالت پناه صلی الله
 تعالی علیه و آله و اصحابه و سلم در آن زمین برآمد بود و در آن نشانه سم اسب اثر آبی پیدا شده بود
 پس در آنجا حوض ساختند و بالامی آن نشان سم اسب آنحضرت صلی الله تعالی علیه و آله و اصحابه
 و سلم گنبدی بر آوردند بجان الله عجب جایی پدید آمد واقع شده است که چندین ولیای حق
 در آنجا خفته اند اکثر اوقات خواجه قطب الاسلام و قاضی حمید الدین ناگوری آنجا مشغول بودند
 و باخضر علیه السلام و دیگر مردان عیب صحبت میداشتند بزرگه خوش گفته است که بزرگینه
 که نشان گفت پامی تو بود + سالها سی و صاحب نظران خوابید بود + و در سیر العارفین می آرد
 که آخر وقت خواجه قطب الاسلام در دلی متاهل شدند و دو پسر بوجود آمدند یکی شیخ احمد که قبر
 وی در بهاول است خواجه است صاحب جذبات عظیم بود و دار و دار غریب داشت و او را خلیفه
 مناجی نیز میگفتند رحمه الله علیه و او بعد از انتقال خواجه تا زمان سلطان المشایخ در قید
 حیات بود و دوم شیخ محمد نام داشت که در ایام طفلی رحلت نمود و خانه ایشان همیشه تنگی معیشت
 از سلطان المشایخ منقول است که خواجه بزرگ تا پانصد درم ایشان را اجازت فرمود که اگر فرست

باشد و ام که گفته خرج نمایند اگر دوسه فاقه متواتر گذشتی ازین حرم خواجه قطب الاسلام از شرف این
 بقال که بمسایه ایشان بود مقدار آرد و ام گفته و خرج متعلقان نمودی روزی ن شرف این
 بقال گفت که اگر من در مسایه نه بودی حال ایشان چه می شد این سخن حرم خواجه بخدش می نمود
 داشت خواجه فرمود که از امر وزیر هرگز و ام نه ستانی در حجه وی طاقی بود بدان طاق اشارت کرد
 که هر چه ترا در کار شود بسم الله گفته دست در طاق انداز بمطلوب خود خواهی رسید حرم خواجه
 هر وقت که دست در آن طاق می انداخت کما کرم برمی آمدند قوت خود و متعلقان می نمود
 از آن وقت خواجه را کالی خطاب شد و خواجه بزرگ او را از راه مهربانی اکثر قطب الدین بختیار
 گفته از آن بخت ویرالقب شد و از سلطان المشایخ منقول است که خواجه قطب الاسلام را آنوقت
 بسیار بود اگر کسی بمای زیارت وی آمدی بعد از دیرسی خبر شدی و یک دو سخن بخت طراپنده
 فرموده زود رخصت کردی که مرا معذور دارید و بجدی در خیال احدیت مستغرق بود که بیوفات
 یافت و او را انسان واقعه خبر شد و هم در سیر الاولیا از سلطان المشایخ نقل میکند که روز عید بود
 خواجه قطب الاسلام از نماز گاه بازگشت آنجا آمد که این زمان روضه شبرک اوست آنجا زمین
 صحرا افتاده بود آنوقت هیچ قبره و گبنده نمانده بود پس خواجه بر سر آن زمین بایستاد
 و در تامل شد غریزان که همراه بودند همه عرض کردند که امر و رعید است و خلق مشط ملازمست خواهد بود
 بهتر است که متوجه خانه شوند فرمود که ما ازین زمین بوی دلهامی آید و ساعت خوانند آن
 زمین را طلبیده برای مدفن خود زمین خرید نمود سلطان المشایخ برین سخن چشم بر آب میگرد
 که خواجه فرموده بود که ازین زمین بوی دلهامی آید سبحان الله کدام کدام بزرگان در آن
 زمین آسوده اند و الی الآن فیض بخلق میرسانند و از کتاب دلیل العارفین معلوم می شود که
 آخر وقت یک مرتبه خواجه قطب الاسلام در حیات خواجه بزرگ باجمیر رفته است و از آنجا
 رخصت شده و در پل آمد که بعد از بیست روز خواجه بعالم بقا خرامید و خواجه قطب الاسلام چند
 مدت دیگر در قید حیات مانده نقل فرموده است حضرت گنج شکر در فوائد السالکین می نویسد که
 وقتی دولت پامی پس خواجه قطب الاسلام حاصل شد قاضی حمید الدین ناگوری و مولانا
 علاء الدین کرمانی و سید نور الدین مبارک و شیخ شرف الدین و شیخ محمود و مؤمنه و غیره
 و ملا نافعیه خدا داد که پیش نظر هر یک از ایشان از عویش تا فرش حجاب نه بوده و مجلس
 حاضر بودند سخن در حج او افتاد و خواجه قطب الاسلام بلفظ مبارک را اند که حق تعالی را نه گناه

که در مقام خرابه خود باشد خانه کعبه را فرمان شود تا آنجا بیاید و گرد ایشان طواف کند غریبان
 که حاضر بودند برخاسته و استاده شدند همه در عالم تحیر مستغرق گشتند چنانکه از خود خبر نداشتند و دعا
 نیز در عالم شوق مستغرق گشتند و حاجه این غریبان و دعاگوی رقت بکبیر میبرد آهسته چنانچه
 در طواف کعبه تکبیر میگویند آنگاه که بنود باز آمد کعبه را پیش خود معائنه کردیم بعد از آن هر
 آنچه شرائط طواف کعبه بود بجا آوردیم پس بافت غیب آواز داد که ای غریبان حاج و دعا
 شما قبول کردیم بعد از آن هر یک بجای خود نشستند و دعاگوی برخاست که روزه بزرگ
 آورد که بجانب قطیف بمانی روان شود چون نظر خواجه قطیف لاسا آمد برو دعاگوی اقتاد
 چشم پرتاب کرد و پیش از آنکه من بگویم فرمود یا فرید روان خواهی شد باز روی بزرگوار
 که هر چه فرمان شود فرمود و بعد از چندین رفته است که وقت نقل خواجه بزرگ رسید و ایلان
 قدس سره من حاضر نبوده بودم تو نیز در وقت سفر آخرت من بر من حاضر نباشی آنگاه
 سوی جمیع یاران کرد که برای فریاد نعمت دین و دنیاوی و فقر برین درویش یعنی گنج بکر فاتحه نظام
 خوانید هر همه خواندند بعد از آن مجلس دعا و عباد دعاگوی عطا فرمود و گفت دگر نه بگذارد بگذارد
 پس فرمود من امانت ترا یعنی سجاده و خرقة و تعلین بقاضی حمید الدین ناگوی خواهم سپرد
 که آنرا بعد از نقل من چهارم یا پنجم روز بخواهد داد آنرا اگر داری مقام مقام تست
 چون خواجه این سخن بگفت نعره از مجلس برخاست آنگاه فرمود که میرید یا بایده که پیش از این
 خود برود و ذره از آن تجاوز نکند تا فردا از روی ایشان شکر شده بگذرد و بعد از آن روی
 دعاگوی کرد و گفت ای فرید تو مرا در دنیا و آخرت یاری ده باش اما بشنو غافل نه باش
 که اهل سلوک میفرمایند که راه طریقت را بی محوف است هر کسی که درین راه قدم نهاده و درین
 راه رسیده است بگویدین طریق که اهل این فرموده اند که چون مردم بر در حق بمانند تا بهت
 بالا این درنگون بگریزند کشاده نگرده و تا به زمان نداشت اندوه نخورند هرگز باریانند تا بهت
 دل نزنند هرگز بمنزله نگاه عزت نرسند آنگاه فرمود که سی سال آن بود که همه از زبانها باز خواستم
 ندادند و همه و تمامی آن در بگر فتم کشادند و همه قدمها را راه او رفتم بمنزله نگاه عزت نرسیدم
 ولیکن چون بدست بالا بگرفتم و بزرگان اندوه باز خواستم بمقامی رسیدم خواجه این خواند
 تمام کرد همه غریبان هر بزمین آمد و ده رخصت شدند چون نوبت بمن رسید مرا و کنار گرفته
 فرمودند بذا فراق مینی و بینیک آنگاه فرمود بجز اسپردم و بمقامی رسانیدم پس دعاگوی

روز بزمین آورده متوجه مائسی شد در سیر العارفین از سلطان المشائخ نقل میکنند در خانقاه شیخ
 علی بن خری قدس الله سره مجلس سماع بود و ایشان صاحب حال و اهل کمال حاضر بودند و حاجه قطب الاسلام
 نیز تشریف داشت قوالان این قصیده شیخ احمد جام قدس سره می گفتند کشتگان خنجر تسلیم
 هر زمان از غیب جان دیگر است + خواجه قطب الاسلام را حال پدید آمد که مطلق از پوشش فیت
 شیخ محمد عطاء عرف قاضی حمید الدین ناگوری و شیخ بدر الدین غزنوی خواجه را بخانه آوردند
 و قوالان نیز بخدمت آمدند تا سه شبانه روز خواجه در همان حال مستغرق بود و قوالان را بمو
 بیت میفرمودند و تواجد می نمود چنانچه استخوانها مبارک بجائی نمانده بودند سوم روز احوال ستفرت
 بسیار غلبه کرد قاضی حمید الدین ناگوری و شیخ بدر الدین غزنوی التماس کردند که از خلفای خویش
 که اشارت میفرماید که بجای شما باشد فرمود که دستار و خرقه و مصلی و تعلین جوئی که از خواجه بزرگ معین الحق
 و الدین مرار سیده است پیشین فرید الدین مسعود رسانند که جانشین ما دوست این بگفت و جان نمیداده
 حق تسلیم کرد شیخ بدر الدین غزنوی میگوید که شب وفات خواجه اندک غنودگی مرار و نمودوران دیدیم
 که خواجه جانب بالامیر و دو میفرماید که امی بدر الدین دوستان حق را مرگ نه باشد چون بیدار شدیم دیدیم
 که خواجه نقل کرده است وفاتش روز دوشنبه بتاریخ چهار و پنجم ماه ربیع الاول در سن ثلاث و ثمان
 در زمان سلطنت شمس الدین محمد لتمش واقع شد و پنجاه ساله عمر داشت و بقولی پنجاه و دو سال و
 دلی قریب حوض شمسی به فون گشت رحمت الله علیه —

جوهر حضرت خواجه فرید الدین گنجشکر مسعود اجد و دهنی قدس سره مرید و خلیفه حضرت خواجه قطب الاسلام
 اختیار او شدی اند صاحب سیر الاولیاء سید محمد کرمانی میفرماید که سلسله نسب شریف حضرت ایشان بفرشاه
 عادل که بادشاه کابل بود میرسد جد حضرت ایشان حضرت قاضی شعیب از سبب حوادث در لاهور رسیدند
 و نام پدر ایشان قاضی جمال الدین سلیمان است و مادر حضرت ایشان دختر مولانا و حیه الدین خجندی
 بودند و در سیر العارفین است که حضرت گنج شکر در باب مجاهده بحضرت خواجه معروض داشت فرمودند که روز
 طه نگاه دار و بعد از سه روز هر چه از غیب برسد بدان افطار کنی سوم روز مردی چند نان آورد و بدان
 افطار فرمودند بعد از ساعتی آن نانها را بیرون انداخت و همچنین بحضرت خواجه گذرانید فرمود
 سه روز دیگر طه کن روز سوم چون ضعت غلبه کرد دوست بزمین زد و چند سنگ ریزه برداشت
 چون بزمین مبارک رسید شکر شد آنرا از زمین انداخت هر وقت که ضعت غلبه میکرد سنگ ریزه بدین مبارک
 میسازید و آن شکر می شد آخر در خاطر عاظم آورد آنکه حضرت خواجه فرموده بودند که هر چه از غیب برسد

بدان افطار کن پس چند سکر نذره بخورند آن شکر شدند سنگ در دست تو گوهر گرد و زهر پرور
 کام تو شکر گردد + بخور حضرت خواجه باز نمود فرمودند نیکو کردی همچو شکر شیرین خواهی بود چون آنجا
 برآمدند هر که بید گنج شکر میگفت و صاحب سر لعلافین گفت که روزی بخد مت حضرت خواجه می آمدند
 از ضعف ریاضت بزمین افتادند پاره گل بدین مبارک رسید و شکر شد از آنوقت گنج شکر گویند
 و صاحب اخبار الاخیار گوید که سوداگری بود چندین گاه و شکر بار کرده میرفت آنحضرت از وی شکر طلبید
 او گفت که این نمک است آنحضرت فرمود که نمک باشد سوداگر چون بار نیک شاد تمام نمک برآمد بخت
 شریف رسید و عجز اظهار نمود فرمودند که شکر باشد چون نگاه کردند تمام نمک شکر شد و حضرت ایشان را
 صوم دوام بود و اثر افطار بشربت میفرمودند چون شب ماه محرم رحمت غلبه کرد نماز خفتن بجاعت
 بگذار و بعد از آن بهوش شد چون بهوش آمدند پرسیدند که نماز عشا گذارده ام گفتند بله فرمود یکبار
 دیگر بگذارم همچنین سه گزده نماز ادا کرد و بعد از آن یاحی یا قیوم گویان جان بحق تسلیم فرمود و در شب
 بود و پنجم ماه محرم المکرم نه شمان و ستین و ستمائة و بقوله در سته تسع و ستین و ستمائة و عمر شریف به
 نو و پنج سال سیده بود آرا نگاه قصبه بین عروت اجود هن صوبه پنجاب - مراة الاسرار -
 جوهر در فوائدا الفواد مذکور است که حضرت شیخ بهاء الدین زکریا ملتانی قدس سره بخد مت حضرت
 شیخ الشیوخ شیخ شهاب الدین سروروی قدس سره میوشتند و در خدمت حضرت ایشان نهاده و
 پیش بودند و در نهاده روز حضرت شیخ شهاب الدین نعمت بر حضرت ایشان آید که دند و در نهاده روز آن نعمت نیافتد که یاران
 و دیگر سالها نیافتند بودند تا چنانکه بعضی یاران قدیم مزاج تنویر کردند که ما چنین سال خدمت کریم ما چندان نعمت نرسید
 نهبتانی بیاید و در خدمت اندک شیخی یافت و نعمت فراوان این سخن بسمع حضرت شیخ الشیوخ رسیدند - فند که شمایان
 همیزم تراوردید و در همیزم ترکی بزود آتش در گیر و اما زکریا نیزم خشک آورده بود یک نفخ در گرفت
 جوهر حضرت خواجه حسن افغان قدس سره در فوائدا الفواد است که حضرت سلطان المشائخ
 قدس الله تعالی بسره المبارک فرمودند که خواجه حسن مرید حضرت شیخ بهاء الدین زکریا قدس سره
 بودند و صاحب ولایت و در غایت بزرگی چنانکه شیخ بهاء الدین میفرمودند که اگر فردا سی قیامت
 مرا گویند بدرگاه ما چاوردی گویم حسن افغان را آورده ام وقتی این حسن افغان در کوی میگویند
 بمسجدی رسیدند نمودن تکبیر گفت و امام پیش رفت و خلقی بجاعت پیوست خواجه حسن نیز و مانند
 واقعند اگر دند چون نماز تمام شد و خلق باز گشت خواجه حسن آهسته نزدیک امام رفته فرمودند اجماعی
 تو باز شروع کردی من بتو بیستم تو از اینجا بدلی رفتی و بزدگان خریدی و باز گشتی و آن بزدگان را

بالمقام بر روی دوزخ تکیه و باز از لنگان اینجا آمدنی من رو نباله تو گشته شده می گشتم آخر این چه نمازت و می فرمودند که وقتی در وضعی مسجدی بنام میگردند و خواجه حسن آنجا رسیدند و اهل عمارت را فرمودند که محراب بچینست و دشمنی حاضر بود و آواز گفت بسمت قبله طرف دیگرست خواجه حسن دشمن را فرمودند که روی آن طرف کن که من میگویم و بین دشمن روی آن طرف کعبه آمدند و دید و میفرمودند که خواجه حسن می بودند و هیچ خوانده خلقی نمی آمدند و کاغذی و لوحی پیش ایشان میداشتند چند سطر در آن نوشته بعضی نظم و بعضی شعر بعضی عربی و بعضی پارسی و در میان آن سطر تا یک سطر از آیت قرآن مجید هم می نوشتند نگاه از ایشان می پرسیدند که درین میان آیت قرآن مجید کدام است حضرت ایشان اشاره بآیه قرآن شریف کرد و بخدمت ایشان التماس می نمودند که شما قرآن مجید را بخوانده چه بود که این آیت است میفرمودند نوریکه درین سطر می بینم در سطر نامی دیگر نمی بینم

چون در میرالادلیا مذکورست که آباد اجداد حضرت سلطان المشائخ از شهر بخارا بودند و جده پدرین حضرت ایشان حضرت خواجه علی بخاری اند و جدا درین خواجه عرب و این هر دو بزرگ و راسخ و آمدند و از لاهور در بدایون آمده سکونت ساختند و خواجه عرب مال و بندگان بسیار داشتند و خواجه عرب دختر خود را بخواجه احمد بن علی تسلیم کرد و حق تعالی از آن عیدت پاک این رکان گشت یعنی سلطان المشائخ را پیدا آورد و آن را بخواجه نصرانی بی زلیخا که خاک پاک روضه متبرکه او امر و در شهر و بی دربان اهل در و کعبه حاجات در ماند گانت حضرت سلطان المشائخ در عالم صغر بود که پدر سلطان المشائخ خواجه احمد علی اکسین بخاری را رحمت شد شبی والده حضرت سلطان المشائخ خواب دید که او را میگویند از دو کس یکی را اختیار کن یا خواجه را یا پسر را آن پاکدامن سلطان المشائخ را اختیار کرد و بعد چندگاه خواجه احمد رحمت حق پیوست چون سلطان المشائخ قدسی بزرگ شدند والده در مکتب فرستاد چون کتابی بزرگ نزدیک بود که تمام کند او ستاد گفت که تو کتابی معتبر تمام میکنی ترا دستار دشمنی بر سر مبارک باید بست حضرت سلطان المشائخ بوالده ماجده خود گفت آن مخدومه همان بدست مبارک خود ریشمانی بر پشت و دستاری از آن ساخت چون سلطان المشائخ آن کتاب تمام کرد والده ترتیب طعامی نمود و چند نفر از بزرگواران دین و علماء اهل یقین را طلب کرد و در آن مجلس خواجه علی مرید شیخ جلال الدین تبریزی بود چون طعام خرج شد حضرت خواجه علی یک سر دستار بدست مبارک خود کرد و دوم سر دستار بدست سلطان المشائخ داد و سلطان المشائخ آن دستار گرامت بر سر بست اول سر در قدم خواجه آورد و حضرت دعا کرد که حق تعالی ترا از علماء دین گردانا و بعد سر در قدم اهل مجلس آورد و میفرمودند که بست ساله بودم که مشرف به بیعت شدم

و سیر الاولیاء کورست که حضرت سلطان المشایخ میفرمودند که در اثنا تعلیم آرزوی پاپیوس حضرت
 شیخ کبیر خواجه فرید الحق والدین قدس سره غالب شد و راجوین رفتیم چهارشنبه بود که سعادت پاپیوس
 حاصل کردیم نخستین سخن که حضرت شیخ شنیدیم این بود که ای آتش فراغت دلها کباب کرده سیلاب اشتیاق
 جانها خراب کرده پنجم آنست که شرح اشتیاق خدمت ایشان باز رانم و هشت حضور حضرت شیخ غایب کردیم قدر
 گفتم که اشتیاق پاپیوس عظیم غالب بود و سیرین روز بیعت کردیم فامانیت خلق نداشتم دوم روزی که
 بخدمت حضرت کبیر ارادت آورد و مولانا بدرالدین اسحاق اورا حلق کرد و دیدم که در و نوری پیدا شد
 بخدمت مولانا گفتم که من میخواهم که حلق کنم مولانا بخدمت حضرت شیخ کبیر عرض داشت من گذرانیدم
 همان زمان فرمان شد که حلق بکن فی الحال حلق کردم بعد حضرت شیخ کبیر فرمودند که بحبت این
 مستعلم غیب در جماعت خانه کعبه است کینه چون در جماعت خانه کعبه است کردند من با خود
 گفتم باری هرگز بر کعبه نخواهم حضرت زیر آچه چندین مسافران غریزان و حافظان و عاشقان بگاه
 رحمانی برخاک می غلطند من چگونه در کعبه بظلم این خیر مولانا بدرالدین اسحاق رسانید مولانا
 فرمودند که اورا بگویند که تو گفته خویش خواهی کرد یا فرمان شیخ بجا خواهی آورد گفتم فرمان شیخ گفت
 برو بر کعبه نجس بعد از آن بخدمت حضرت شیخ عرض داشت کردم که فرمان شیخ چیست ترک تعلیم
 گیرم و با واد و نوافل مشغول شوم فرمودند که من کسی را از تعلیم منع نه کنم آنهم کن اینهم کن تا غالب آید
 در ویشی را قدری علم باید و میفرمودند که ت بخدمت شیخ السیون عالم رفته ام هر سال یکبار و بعد
 که نقل فرمود هفت بار دیگر رفته شده است یا ششمی بار اما غالب گمان اینست که هفت بار رفته ام
 چنانکه در خاطر همچنین مقررست که در حیات و ممات ده بار رفته شده است و بعد از آن فرمودند که
 شیخ جمال الدین مانوس هفت بار رفته است از ثانی و شیخ نجیب الدین متوکل نوزده بار
 جوهر در فوائد الفوائد کورست که حضرت سلطان المشایخ قدس سره تعالی علیه السلام فرمودند
 که پیش ازین مدت مردی بود پس بزرگ چند بار ملاقاتی شده است و سخن گفته مرا از فرط شگوه
 نام و لقب او پرسیده نشد هر وقت که مراد راه پیش آدمی یک حکایت گفتمی اول که مراد پیش آمد
 گفت انشاء الله تعالی تو هم چنان شوی که اعتقاد خلق در حق تست حضرت سلطان المشایخ بعد
 از تقریر این حکایت برین سخن بسیار تمسک میفرمودند و میفرمودند که تمام سخن است این بعد از آن
 فرمودند که آن مرد باری دیگر ملاقاتی شد حکایت کرد که ولما و مروی بود که اورا شیخ ننده دل گفت
 عظیم بزرگ بود روز عید خلق از نماز گشته بودند آن شیخ زوی آسمان کرد و گفت امروز روز عید

هر بنده از خواجہ خود عیدی بیایند مرا هم عیدی بده چون این سخن بگفت خرپزه پاره از آسمان فرود آمد
بدان نبشت که ما نفس ترا از آتش دوزخ خلاص کردیم چون خلق آن حال معائنہ کردند بہ تبرک دست
و پایی او بوسیدن گرفتند و اغراز و اکرام بسیار نمودند درین میان دوستی از دوستان آن شیخ نباید
و گفت تو خود از حضرت عزت عیدی بیا فتمی مرا تو عیدی بده آن شیخ چون این سخن شنید از آن
خرپزه پاره بدو داد و گفت برو این عیدی تو باشد فرود آن نعم دوزخ

چو ہر حضرت شیخ جمال الدین مانسوی قدس سرہ از کمال علم و تقوی آراستہ بودند و در میان
مشائخ کبار جمیع کمالات ممتاز صاحب لطائف اشرفی گوید کہ سلسلہ نسب او بہ امام عظیم ابو حنیفہ
کوفی میرسد و آنحضرت مرید و خلیفہ حضرت شیخ فرید الدین گنج شکر بودند و صاحب سیرالاولیا گوید کہ
حضرت گنج شکر دوازده سال محبت او در مائسی ساکن بودند و در باب او کرات فرمودی کہ جمال جمال است
و گاہی می فرمودند کہ جمال میجو اہم کہ گرد سر تو بگردم و این دلیل واضحست بر کمال قرب و منزلت او
و ہر کرا خلافت نامہ عطا میفرمودند او را وصیت میفرمودند کہ جمال ما را بجائی روز عرس شریف
دوازدهم شعبان ست سمراتہ الاسرار

چو ہر حضرت امیر خسرو بن سیف الدین قدس سرہ از جمیع کمالات صوری و معنوی نظیرند
و محبوب ترین مردیان حضرت سلطان المشائخ بودند و در خلا و ملائحت خدمت آنحضرت محبت تمام داشتند
روزی کہ حضرت امیر خسرو متولد شدند امیر سیف الدین والد حضرت ایشان کہ از اثر اک قوم لایق
بودند حضرت ایشان را در جامہ سجدہ پیچیدہ بخدمت دیوانہ صاحب نعمت بردند فرمود آوردی کسی را
کہ دو قدم از خاقانی پیش خواهد بود و ولادت ایشان در قصبہ مومنان با دعوت قیابی کہ در کنار گنگ
واقع شدہ صاحب لعارفین قدس سرہ میفرمایند کہ حضرت امیر خسرو در آن زمان ہشت سالہ بودند
کہ پدر ایشان بانہ پسر یکی اعزال دین علی شاہ دوم حسام الدین احمد سوم ابوالحسن خسرو از پتیا
در شہر دہلی آمدند آنوقت ابتداء ظهور سلطان المشائخ بود امیر سیف الدین با ہر سہ پسران مذکور
مرید آنحضرت شدند و در شہاد ساگی شربت شہادت چشیدند بعد از پدر اعزال دین علی شاہ پیش
بادشاهان دہلی بسیار رشد گرفتند و از منظور ان و محبوبان حضرت سلطان المشائخ بودند و
فضائل بسیار داشتند حضرت امیر خسرو ہر شعر کہ می گفتند اول منظر شکل سپید ایشان میگذاشتند
بعد از ان حضرت امیر خسرو در خدمت آنحضرت چندان رشد گرفت کہ تمام عالم محتاج ایشان
گشت در ہر فن ثانی خودنداشتند و علم موسیقی بہ نظیر بودند حضرت سلطان المشائخ میفرمودند کہ از وجود

خود برنج اما از ترک آمدن به نجم و مراد از ترک آمدن حضرت امیر خسر و اند حضرت سلطان المشائخ و جمیع امور مشورت
با ایشان کردی و هر وقت که حضرت امیر خسر و خواستی پیش حضرت ایشان رفتی هیچ وقت منع نبود و
هر شعری که گفتی پیش آنحضرت گذرانیدی تا روزی حضرت سلطان المشائخ فرمودند که بطرز صفایانیا
گلو یعنی عشق آنگیز روزی شعری در مدح حضرت سلطان المشائخ گفته بخدمت آنحضرت گذرانید و زمان
که چه بنجواهی شیرینی سخن خواستند و زمان شد که طاس شکریه بپار و بر سر خود نشان کن و قدری ازان بخو حضرت
امیر خسر و همچنان کردند پس شیرینی سخن ایشان از شرق تا غرب عالم را گرفت و فرخ شعرا و سلف و خلف
شدند اما تمام عمر ازین درخواست پشیمانی خوردی که چرا آنوقت بهتر ازین چیزی نخواستم هر شب وقت نماز
تجی بهفت پاره کلام الله خواندی روزی حضرت سلطان المشائخ پرسیدند که ترک حال مشغولیا
چیت عرض داشتند که بوقت آخر طلب گریه استولی می شود آنحضرت فرمودند اکمالت که اندکی ظلم
شدن گرفت وقتی آنحضرت با حضرت امیر خسر و فرمودند که مراد عاکن که بقای تو موقوف است بر بقا
من ترا قریب من و فن کنند و گاهی میفرمودند که اگر یک قبر دو کس می بود من و خسر و می ماند و
آنحضرت با امیر خسر و عهد کرده بودند که هرگاه در بهشت بخرام خسر و را بیا بر خود برم روزی میفرمودند که
شب برای تو نعمتی از حق تعالی خواستم میدانم که دعاستجاب شده است در تو آن حال پیدا خواهد
و فرمودند که اشب در سر دعا کو خواندند که خسر و نام درویشان نیست خسر و را نام محمد کاسه لیس خوانند
و وصیت فرمودند که کلمات مشائخ بسیار در نظر دار و این دو بیت در حق ایشان فرمودند

خسر و که بنظم و شعر مثلش کم خاست	ملکی است ملک سخن و آن خسر و است
این خسر و ماست ناصر خسر و نیست	زیرا که خدای ناصر خسر و ماست

العرض حضرت امیر خسر و همراه سلطان تغلق شاه در لکھوتی بود که حضرت سلطان المشائخ بجا حجت
حق تعالی پیوستند چون حضرت امیر خسر و از آن سفر باز آمدند بروی خود سیاه کرد و پیر بن پاره در میان
خاک غلطان پیش حظیره حضرت سلطان المشائخ افتاد شش ماه نریستند و بقولی سه ماه پس روز
چهارشنبه در سنه هفتصد و پنجاه و پنج بر حجت حق تعالی پیوستند و در پایان روضه مدفون گشتند مرا
جوهر حضرت امیر حسن علاءنجری قدس سره از جمیع فضائل انسانی آراسته بودند و از صاحبان
و مریدان حضرت سلطان المشائخ بودند و سبب توبه ایشان صاحب سیر العارفین میفرماید که روزی
حضرت سلطان المشائخ از زیارت خواجه قطب الاسلام بختیار اوشی قدس سره بهره مند گشته بر لب
حوض شمسی رسیدند ناگاه دیدند که خواجه حسن علاءنجری با جمیع یاران خود در کنار حوض کور شراب بنجور

چون او را در ابتدا حال و مقصد بدیون بحضرت سلطان المشائخ آشنائی و صحبت گرم بود پیش آمد و این رباعی بخواند

سالها باشد که با هم صحبت	گر ز صحبتها اثر بود که کجاست
ز بهتان فسق از دل ما کم نکرد	عشق مایل بهتر از زهد شماست

چون آنحضرت این ابیات از شنیدند فرمودند از صحبت اثر ناست این سخن چنان دروا اثر کرد که فی الحال سر برین ساخته و خود را بر پایی آنحضرت انداخت و توبه کرد حق تعالی از نظر رحمت حضرت سلطان المشائخ امیر حسن را و جمیع امور قبولیت تمام بخشید و بود از موقوفات سلطان المشائخ خواند می نوشت و عین تقریر آنحضرت را بقدر امکان رعایت کرد حضرت امیر خسرو بارها گفتی شکلی تمامی کتب که عمر در آن صرف کرده ام برادر امیر حسن را بود می و موقوفات حضرت سلطان المشائخ مرا بعد از نقل حضرت سلطان المشائخ بطرف دیو گیر رفت و همانجا وفات یافتند و در دیو گیر معروف دولت آباد در جوار مرقد شیخ بریان غریب مدفون گشتند هیچکس بر سر قبر وی نمی تواند آمد و اگر کسی چهل شب می ماند صورت شیر و نظر او ظاهری می شود - مرآت الاسرار -

چون حضرت مولانا فخر المله والدین زراوسی قدس سره عالم ربانی و عاشق سبحانی بودند و بوفور علم و لطافت طبع و شدت مجاهده و ذوق مشاهد و ترک و تجرید و کثرت گریبان یاران عالی شهر بودند کور بود و میرید و خلیفه حضرت سلطان المشائخ سربع البکا بودند و یکی از واصلان حضرت بودند و در ملک بندگان سلطان المشائخ منسلک شدند و در غیبت پور ساکن شدند و تا غایت حضرت سلطان المشائخ در قید حیات بودند بر آستانه و ترک و چون حضرت ایشان بعد از خست خرامید خدمت مولانا آرام و قرار نماند بشیر حال در سفر بود و زیارت آستانه خواجیه بنده نواز بحضرت اجمیر و حضرت اجمیر و هنر تشریف بردند و در محراب و کوه با و خارا عبادت کردند چنانکه کسی از آن مطلع نشود و عمر غیر محبت پیر گذرانید و از برکت نظر کیمیا اثر حضرت سلطان المشائخ قبول عظیم یافت هرگز از نظر بر روی مبارک حضرت ایشان افتادی سر بر زمین نهادی و اسیر محبت ایشان شدی و بعد از نقل حضرت سلطان المشائخ صومعه و امیر برگرفت تا بعد از حیات بودند در روز فطای نکر و حضرت مخدوم عالم میفرمایند آنچه ما در ترقی مقامات در یکماه و دو ماه دست دادی خدمت مولانا و یک ساعت بدست آمد مولانا کمال الدین سامانی که از مشایخ علمای شهر بودند میفرمودند که آنچه بحث سماع و محضر سماع تقریر افتاد و در آن محضر مولانا فخر الدین زراوسی و آستانه بحث بر روی

بجانب علما و شمر کرده و نمود که شما از دو جنبه یک جنبه گیرید اگر جنبه حرمت گیرید یا جلالت ثابت کنیم و اگر جنبه جلالت گیرید یا جلالت ثابت کنیم خدمت مولانا کمال الدین این حکایت میفرمودند و می گفت زهی و فور علم و می فرمودند که او از آنها بود که بقوت علم خود مدعا نه و ثابت کند و عجیب خاصیت بود که خدمت مولانا فخر الدین نوشت مساحت نکردی اگر چه علما و سده علا به هم بودی تا او را ملزم نکردی باز نماندی و در ساله در ایست سماع بتقریر خاص نوشته است و مقدمات ایست آن بر قواعد اصول فقه تمام کرده کمال علم و تجربه ایشان از آنجا تحقیق می شود و فضائل دیگر از گریه و سوز و ذوق و کمال استظهار و باطن خدایت که قلم از رقم آن عاجز آید زیارت خانه کرد و حج گزارد از آنجا غنیمت ببرد و اگر در علماء و مشایخ بخواهد استقبال کردند و قدم حضرت ایشان را سعادتی داشتند و از آنجا بقصد دلی شریف و در چهار سو رفتند و آن چهار غرق شد حضرت مولانا نیز بر معلا مستقبل قبله شسته شده غرق شدند و بمرتب شد

شهادت رسیدند سیر الاولیا

جوهر حضرت مولانا علاء الدین نیلی قدس سره عالم علوم ربانی و حافظ کلام رحمانی جامع کمالات صوری و معنوی بودند و خلیفه حضرت سلطان المشایخ اگر چه حضرت ایشان از حضرت سلطان المشایخ مجاز مطلق بودند مع هذا ایک مرید هم نگرفت در آخر عمر فوائدها و فواید بسیار خود نوشت و بیشتر حال در نظر خود میداشت و مطالعه میکرد و او را خود همان ساخته بود پس رسیدند که چندین کتب معتبره از هر علم که بخدمت رسید هیچ در آن رغبتی نمی نمایند مگر در ملفوظات حضرت سلطان المشایخ میفرمودند اسی غافلان جهانی از کتب سلوک و جز آن پرست فاما ملفوظات روح افزای مخدوم خود که نجات من بدانست کجا یابم آخر الامر چند روز ذات مبارک را جمعیت شد و بجوار رحمت حق پیوست و در حظیره سلطان المشایخ در گنبد دلیز درونی چو تیره است شمس کامل یاران که در حیات خود خدمت مولانا عمارت کنانید و بودید در آن چو تیره مدفن یافت سیر الاولیا جوهر حضرت خواجه ضیاء الدین برنی قدس سره صاحب تارینخ فیروز شاهی اندوه و حزن حضرت سلطان المشایخ قدس سره بعنایت و قربا آنحضرت مخصوص بود آرامگاه در جوار رودخانه مقدسه حضرت سلطان المشایخ در پایان دالده خود - اخبار الانبیار

جوهر حضرت خواجه شمس الدین قدس سره در اخبار الانبیار است که حضرت ایشان فرموده حضرت سلطان العاشقین ابیر خسر و بلوی قدس سره بودند و از افاضل روزگار و غایت محبت بحضرت سلطان المشایخ داشتند و در وقت تحریر بهتن نماز تا جمال جهان آرا سی حضرت سلطان المشایخ

ندیدی تخریمہ زبستی و از صفت جماعت سریرین آوردی و روی مبارک دیدی انگاد تخریمہ بتی چون
رحلت فرمود حضرت سلطان المشائخ فرمودند الحمد للہ کہ دوست بدوست رسید آراگاہ پایان تخریمہ
حضرت امیر خسرو دہلوی قدس سرہ است

جوہر حضرت شیخ علاء الحق والدین بن اسعد لاہوری بنگالی قدس سرہ در اخبار الاصفیا
مذکورست کہ حضرت ایشان عالم عامل و عارف کامل بودند و درابتدا از ستی باده علم مشائخ وقت
بچشم تحقاف نگریستی و از اطوار و کردار آنها کہ عبارت از وجد و سماع ست متصرف بودی روزی
از روی آتھان بعبادت گاہ حضرت شیخ اخی سراج رفتی بچہ دیدن آنحضرت کلاہ بزرگی بر زمین فکند
و طبلستان خدمت بردوش کشیدند بشرط خلافت پر گرفتند و ہموارہ و یک طعام گرم برہم گرفتند
ہمراہ حضرت شیخ میخواستند چہا کہ موی در سر مبارک نمادہ بود و این اثر از نفس حضرت سلطان المشائخ است
کہ چون بکفرت شیخ اخی سراج خلافت عطا نمودہ رحمت وطن فرمودند حضرت شیخ التماس نمودند
کہ در اینجا شیخ علاء الحق کوس دانشوری و طبیل دولتمندی میرند اقامت خود دشواری بینم فرمودند نگرانی
بجو در امدہ کہ از خادمان است بچہان شد آراگاہ پندوہ۔

جوہر حضرت شیخ نور الحق والدین مشہور بشیخ نور قطب عالم قدس سرہ فرزند و مرید و خلیفہ
حضرت شیخ علاء الحق قدس سرہ اندہ از مشاہیر اولیاء ہندوستان صاحب عشق و محبت و ذوق و شوق
و تصرف و کرامت آراگاہ پندوہ۔ اخبار الانخبار۔

جوہر حضرت محمد دوم جہانیان در آخر عمر از حضرت شیخ نعیر الدین محمود چراغ دہلی خرق پوشیدہ
چنانچہ شیخ عبدالبنی شطاری در سالہ چہار و خانوادہ میگوید کہ سبب رسیدن بخدمت حضرت شیخ
آن بود کہ در مدینہ منورہ زاد ما اتد شرفا و کرامتہ بشی از شہادہ واقفہ و مجلس سرور ابنیا علیہ السلام
بار یافتہ و اتفاقا حضرت شیخ و سید ہلوے یکدیگر واقع شدند و حضرت سید بنوعی ایستادہ بودند کہ پشت
سید بجانب حضرت شیخ بود سرور عالم فرمودند سید جلال ہوشیار بانشی بلا خطہ بایست کہ برادر من شیخ محمود
استادہ است حضرت علی فرمودند یا رسول اللہ اگر شیخ محمود را می شناخت چندین سرگردان نمی شد
چون صبا شد خدمت سید السادات احرام زیارت حضرت شیخ نعیر الدین چراغ دہلی بستمہ قصد
کرده کہ طواف شیخ کند و آب وضو شیخ بخورد و سر و پایے برہنہ متوجہ حضرت دہلی شد چون سلطان فرمود
مرید حضرت سید بود ہر گاہ کہ حضرت سید از اچہ باین صوب تشریف می آورد سلطان فیروز بد و منزل
باستقبال میرفت درین مرتبہ سلطان خبر رسید کہ حضرت محمد جہانیان تشریف می آرد باستقبال

ز فقیهین حضرت سید را باین وضع دید عرض کرد که حضرت این چه وضع است فرمودند که قصد احرام زارت
 حضرت شیخ محمود استقام سلطان اضطرار بسیار کرد که ما هرگز شیخ محمود را شیخ تقی زکرده اسم حضرت
 چه میفرمایند حضرت فرمودند که حضرت شیخ محمود را از فرموده سرور عالم شناخته توار بجای آن سلطان ممالک
 معرفت را شناسی پیش ازین حرف مکن تو بکن و بهمان صورت خدمت ایشان رسید و آنوقت نماز
 پیشین بود حضرت شیخ آب برای وضو طلبید و فرمودند که کاسه بیا که سید زاده میرسد و او نذر کرده است
 که آب وضو بخورد حضرت شیخ در کاسه آب وضو نگاه داشته و در شستن پایی توقف کرد خدمت نمود
 بدولت ملازمت رسید و طواف کرد و بعد از طواف آب وضو را طلب کرد و دید که حضرت شیخ پاهایش
 غوطه کرد که با حضرت فقیر نذر کرده که آب وضو خورد و بی شستن پایی وضو تمام نمی شود هر چند که عذر
 پیش آوردند خدمت محذوم مبالغه نمودند بعد از مبالغه بسیار پاهایش شستند بجز نوشیدن آب وضو
 خدمت سید را حالت دیگر گویان شد و خدمت سید بعد از صحت و استفاده خرقة خشت از حضرت پوشیدند
 جوهر حضرت شیخ سعد الدین قدس سرور شرح رساله مکیه میفرمایند که حضرت شاه مینا قدس سرور
 میفرمودند که سوزی ترا بی نام قلند در جرحه خاص حضرت مخدوم عالم خواجه نصیر الدین محمود بن یحیی
 قدسنا الله تعالی بیره الغریز را آمد حضرت بعد نماز ظهر در عین شغولی بودند که آن قلندر بر حضرت
 ایشان کار و زدن گرفت و یازده زخم زود استغراق بودند تجاوز فرمودند خون مبارک از ناف او
 بیرون آمد بعضی مردیان آنرا دیده اند و آن آمدند خواستند که آنرا ایداسی رسانند حضرت مخدوم عالم
 نگذاشت که او را کسی مزاحم شود بیت تنگ او را انعام فرمودند که شاید در وقت کار و زدن آزاری
 بدست وی رسیده باشد بعد ازین معامله سه سال در حیات بودند شریک و هم مادر مضافان المبارک
 شب جمعه خواستند که طائر روح را از قفس پرواز دهند حضرت مولانا زین الدین علی قدس سرور
 عرض نمودند که بیشتری مردیان اهل کمال اند از آنجمله یکی را بشارت شود که بجای حضور نشینند
 فرمودند بر درویشان که حسن ظن داشته باشی نوشته بیا حضرت مولانا سه دفعه تذکره مرقوم داشت
 اعلی و اوسط و ادنی بعد مطالعه فرمودند مولانا زین الدین ایشان را بگو که غم ایمان خود بخورند
 چه جائه آنکه بار دیگر بدارند بعد از آن وصیت فرمودند که در دفن خرقة پیرین بر زمین بنشینند
 و عصا پیرین برابرین در سجده بپایند و تسبیح پیر بالشت شهادت من بچپ و کاسه چوبین بجا
 خشت دند پیر من نمید و تعالین چوبی نیز در آغوش من نهید حاضران آنوقت بوسیست حضرت
 ایشان عمل نمودند و حضرت سید محمد کیسود را از قدس سرور غسل دادند و رسیان بافته آن کسب

که بر و آب بر تن مبارک ریخته بودند کشیده بگردان خود انداختند و فرمودند خرقه ما همین بس است -
 جوهر حضرت قاضی محمد المقتدر بن قاضی رکن الدین السیدی الکندی رضی الله تعالی عنهما
 علماء و محمول مرید و خلیفه حضرت محمد دوم عالم خواجه نصیر الدین محمود چراغ دہلی رضی الله تعالی عنہ اندک
 کرامات ظاہرہ و خفاقات باہرہ و انفس قدسیہ و اشارات علیہ و مقامات منیہ داشتند اکثر اوقات
 بفقروفاق بصری بروزید تبارخ بیست و ششم ماه محرم المکرم در سبزه بنفصد و نو دو یک و بقول بنفصد و
 ہشتاد و ہشت بعالم قدسی خراسیند قبر شریف دہلی است مرقد متبرک او و قبر پدر او در مقام خواجه
 قلوب الدین بختیاراوشی است جانب جنوب حوض شمس کہ آنرا خانقاہ شیخ عبدالصمد گویند و ششمین
 از فرزندان شیخ ابوالفتح چوپوری است کہ از اکابر علمای سلطان سکندر لودی بود از چوپوری دہلی آمدہ
 مقبرہ و اجداد خود عمارت کرد - استاد قاضی شہاب الدین دولت ایاوی است بغایت فصیح و بلیغ کہ
 از مردمان معتقدان ایشان کتابی نوشتہ است مسمی بہ مناقب اصدیقین شتمل بر احوال جمیع شاخ
 و راجح از احوال کرامات او بسیار نوشتہ - اخبار اہل

جوهر حضرت خواجہ شمس الدین محمد حافظ شیرازی قدس سرہ در نفحات الانس مذکور است
 کہ حضرت ایشان لسان الغیب و ترجمان الاسرار اند بسیار غیبیہ و معانی حقیقہ در کسوت صورت
 و لباس مجاز باز نموده و بہر خیا معلوم نیست کہ دست ارادت پیری گرفته و در تصوف یکی ازین طائفہ
 علیہ نسبت درست کرد اما سخنان حضرت ایشان چنان پر شرب این طائفہ علیہ واقع شدہ است
 کہ بیکس آن اتفاق افتادہ و رسدہ آئین و تسعین و سبعائہ بعالم قدسی خراسیند -
 جوهر حضرت شیخ صدر الدین طیب و لما قدس سرہ از اکابر مشائخ و صدور عارفان وائمہ
 محققان بودند و صاحب حقائق و معارف بلند و دقائق و لطائف ارجمند و مرید و خلیفہ حضرت
 محمد دوم عالم خواجه نصیر الدین محمود چراغ دہلی اند و راخبارنا لاخیار است کہ پدر حضرت ایشان سوداگر
 بودند و نسبت ارادت بجناب فیض باب سلطان المشائخ قدس تعالی بہر کجتم داشتند و بغایت
 کیرین رسیدہ و بہر فرزندی نصیب نشدہ و اکثر احوال آرزوی داشتند روزی بجنور حضرت محبوب
 الہی آمدند حضرت قبلہ اولیاست مبارک خود بہ پشت ایشان مالیند و بفرزندی بشارت فرمودند
 چون حضرت شیخ صدر الدین متولد شدند بجنور محبوب الہی آوردند جناب والا حضرت ایشان را و
 کنار گرفتند تا آنکہ در کنار بودند نظر بہ جمال ولایت حضرت محبوب الہی داشتند نوعی کہ اثر شعور آن
 نظر ظاہری می شد و حاضران مجلس انفعاتی را حساسانہ می نمودند پس آنحضرت از جہ خود پارہ جدا کرد

و برای حضرت ایشان بهت مبارک خود خرقه بدوخت و حضرت ایشان را بحضرت مخدوم عالم خواجه نصیرالدین چراغ دلهوی قدس سره سپرد و بجلو نشان حضرت ایشان اطلاع فرمود پس چون حضرت شیخ صدرالدین بسن تمیز رسیدند بحضرت مخدوم عالم ارادت آوردند و تربیت یافتند و بمرتبه تکمیل و ارشاد رسیدند و چونکه آنحضرت دوازده سالگی بوجه احسن دانسته از آنحضرت حضرت ایشان را شیخ صدرالدین طیب و لنگا گویند - مرآة الامرار

جو هر حضرت سید علاء الدین قدس سره مرید حضرت مخدوم عالم خواجه نصیرالدین محمود چراغ دلهوی و صاحب احوال عظیمه و مقامات جلیله حضرت مخدوم عالم حضرت ایشان را بعد از تربیت بجانب نیل رخصت فرمودند و سی صد یکم زمین در سواد تنصیه مذکور بحجت خرج خانقاه عالم نپاه بدست حق پرست خود برپاره سفال نوشته دادند آرامگاه سندیله - مرآة الامرار

جو هر خواجه اختیارالدین عمر ایرچی قدس سره آباد اجداد حضرت ایشان از کبرای خطبه ایرج بودند و بمذهب عمده داری متعین و منصوب آخر الامر و راجع به دست داد و بکلی ترک حلقه نمود و در طلب علم و طریقه زید قدم صدق نهاد و بکفورت قاضی محمد سادی قدس سره که از اساتید عمده خود بودند مرید و خلیفه حضرت مخدوم خواجه نصیرالدین محمود قدس سره تحصیل علم کرد و بعبادت خلافت مشرف گشتند و هم محرم مکرّم سنه هشت صد و نه وفات یافت آرامگاه ایرج - اخبار الاخیار

جو هر حضرت شیخ یوسف مده ایرچی قدس سره آبایی کرام وی از حواریان بوسائط بعضی حوادث روزگار در ممالک هندوستان آمده و رخطه ایرج متوطن گشتند و آنحضرت شاگرد و مرید و خلیفه خواجه اختیارالدین اند و از خدمت سید جلال بخاری و شیخ راجو قتال نیز بعبادت و خلافت مشرف گشته و تالیفات دارند مثل ترجمه منهاج العابدین امام غزالی و صاحب تاریخ محمد مرید اوست چنین می نویسد که روزی در خانقاه عالم نپاه سماع میکردند و بعد از آن حالت جان بحق تسلیم فرمود و سنه هشت صد و سی و چهار - آرامگاه صحن خانقاه - اخبار الاخیار

جو هر حضرت مولانا خواجگی قدس سره در اخبار الاخیار است که حضرت ایشان مرید و خلیفه حضرت مخدوم عالم خواجه نصیرالدین محمود چراغ دلهوی رضی الله تعالی عنه اند و شاگرد مولانا معین الدین عمرانی و استاد قاضی شهاب الدین جوپوری آرامگاه بیرون شهر کالی - مرآة الامرار

جو هر حضرت مولانا احمد تھانی سیری قدس سره مرید حضرت مخدوم عالم خواجه نصیرالدین محمود چراغ دلهوی رضی الله تعالی عنه اند و فضائل علوم ظاهری و باطنی تمام بود آرامگاه کالی - مرآة الامرار

جوهر حضرت قاضی محمد ساوی قدس سره مرید و خلیفه حضرت مخدوم عالم خواجه نصیر الدین
چشمه داغ دہلی بودند اول تحصیل علوم نمود و استاد عهد خود بودند از ان ارشاد یافت و تہرب
تکمیل رسید - چهار و ہجہ ماہ محرم در سنہ ہشت صد و نہ رحلت فرمود آرامگاہ ایرج - مرآۃ الاسرار -
جوهر حضرت مخدوم شیخ سلیمان ردو لوسی قدس سره مرید و خلیفہ حضرت مخدوم عالم خواجہ
نصیر الدین محمود چراغ دہلی قدس سره بودند شانی عظیم و مقامات عالی داشتند جامع بودند میان
علوم ظاہر و باطن و صاحب کرامات ظاہرہ و خارقات بابرہ و سلسلہ نسب او بنجال دین ولی
ملقب بسیف المقدستہ می شود آرامگاہ ردولی - مرآۃ الاسرار

جوهر حضرت شیخ زین الدین قدس سره خواہر زادہ و خلیفہ حضرت مخدوم عالم خواجہ
نصیر الدین محمود چراغ دہلی اند قبر شریف پایان کتبہ شریف حضرت مخدوم عالم است و درین جظیرہ
جوهر حضرت شیخ محمد متوکل کنٹوری قدس سره مرید و خلیفہ حضرت مخدوم عالم خواجہ نصیر الدین محمود
چراغ دہلی قدس سره اند مقتدا و وقت خود بود و جامع علوم صوری و معنوی صاحب کرامات ظاہرہ
و خارقات بابرہ - آرامگاہ کنٹور - مرآۃ الاسرار -

جوهر حضرت شیخ علاء الدین قریشی مشہور بکوالیاری زیرا کہ اول وطن شریف کوالیار بود
مرید و خلیفہ حضرت شاہ بندہ نواز سید محمد گیسو دراز اند تا آخر عمر شریف از خلق منزوی بودند سا
عظیم و عالی رفیع داشتند و حضرت ایشان را کمالات از ہر قسم بیش بود آرامگاہ کالیپی - مرآۃ الاسرار
جوهر حضرت شیخ ابوالفتح علاء قریشی قدس سره مرید و خلیفہ حضرت شاہ بندہ نواز سید محمد گیسو
قدس سره اند صاحب کمالات صوری و معنوی بودند و حضرت ایشان را معنیفات بسیار است
آرامگاہ کالیپی و فرار فائز الانوار حاجت روا می خلق است - مرآۃ الاسرار

جوهر حضرت سید شمس الدین ظاہر قدس سره در اخیر الاصفیاء کورست کہ حضرت ایشان
اگرچہ مرید حضرت شیخ نور قطب عالم قدس سره اند اما خود را از فدویان حضرت خواجہ خواجگان
خواجہ معین الدین حسن بنجری قدس سره اند و تعالی بفرہ الغریب میگردد و ہرگز با حمیر شریف بنہ
در نیامند و خاک کوچہ اش را بنجری نیالوند و ہموارہ بردہ شہر سکونت داشتند عمر گرامی حضرت
ایشان بعد و پنجاہ سال رسیدہ بود کہ آنہک سفر عالم قدسی فرمود -

جوهر حضرت خواجہ عثمان حرب آبادی قدس سره در فوائد الفوائد کورست کہ حضرت
ایشان مدتی از خلق قطع کردہ بودند بعد از ان در میان خلق آمدند حضرت ایشان را انعام

غیب خوان شد کہ خلق را دعوت کن اما بشرطیکہ ہزار بار تحمل کنی بعد ازاں حضرت ایشان
در راہی سوان می شنید یکی آمدہ دستی در قفا فرو می آورد و دیگری دیگر فرو می آورد حضرت
ایشان ہمہ را می شمردند و عقد میکردند چون ہزار تمام شد در سر حضرت ایشان فرو خواندند کہ
بر منبر بر آ و خلق را دعوت کن عرض کردند کہ خداوند امن علم بخواندہ ام و کمالی ندا ہم خلق را
چویم فرمان آمد کہ پائی بر منبر نہادن از تو و عنایت از ما

جو ہر فوائد الفوائد مذکور است کہ حضرت سلطان المشائخ قدسنا اللہ تعالیٰ بکرتہم
لفظ مبارک راندند کہ شیخ حسین رنجانی و خواجہ علی ہجویری ہر دو مرید یک پیر بودند و آن پیر
قطب عمد بودہ است حسین رنجانی از دیر باز ساکن لہا و رہا بودہ است بعد از خند کا خواجہ علی
ہجویری را پیر می فرمود کہ در لہا و رہا دو ساکن شو پیر خود عرض داشت کرد کہ حسین رنجانی را
پیر فرمود تو بہر چون علی ہجویری حکم اشارت در لہا و رہا آمد شب بود و بامداد بخارہ حسین رنجانی را
پیر و ن آوردند۔

جو ہر حضرت مولانا کیتلی قدس سرہ و فوائد الفوائد مذکور است کہ حضرت سلطان المشائخ
قدسنا اللہ تعالیٰ بکرتہم فرمودند کہ مولانا کیتلی پیری بس یا برکت بود اگر چہ بالسی ہونیدی شدت
اما صحبت بسیاری از مردان جناب خداوند تعالیٰ دریافتہ بود و تقریر او و در ہیئت او معلوم
شدی کہ یکی از واصلان ست چہری و زخا ط بود از و پرسیدم جواب داد کہ آتا این آید و آن
آنچنین باشد حضرت سلطان المشائخ چشم پیاب کردہ فرمودند کہ اگر آن شکل انصاف و انشمنہ
مجتہد پرسیدی حل نشد۔

جو ہر فوائد الفوائد مذکور است کہ حضرت سلطان المشائخ قدسنا اللہ تعالیٰ بکرتہم
بزرگی حضرت امیر عالم و لوا بجی قدس سرہ بسیار سخن فرمودند و در آتہا سی محامد ایشان بر لفظ
مبارک راندند کہ بزرگی بود صاحب نعمت کہ او بخشش از خواجہ اجل شیرازی قدس سرہ
یافتہ بود وقتی آن بزرگ بر منبر بر آمدہ و خلق با سواد حاضر بود و امیر عالم و لوا بجی نیز بعد از آن
آن بزرگ بر بالای منبر آغاز کرد کہ اسی مسلمان ہمانند آگاہ باشد کہ من نعمتی از خواجہ اجل شیرازی
یافتہ بودم امشب میخواستہم کہ آن نعمت بہ پیر خود بخشم فرمان شد امیر عالم و لوا بجی را دہ بعد از آن امیر عالم را
بالای منبر طلبید و آب دہان مبارک خود دہان ایشان کرد۔

جو ہر حضرت شیخ جمال الدین بسطامی قدس سرہ و فوائد الفوائد مذکور است کہ حضرت سلطان المشائخ

قد سنا الله تعالی بپرکتهم بلفظ مبارک رانند که شیخ جمال الدین بطامی شیخ الاسلام حضرت دلی مرهم
اهل صفة و آداب ایشان نمیکو دانستی

جوهر حضرت خواجہ کریم قد سنا الله تعالی بسره المبارک یکی از مقدسان درگاه خداوندی از جمله
مقربان بارگاه ایزدی بودند و حالات غطیمه مقامات فخمه و هم علیه و انفس قدسیه و اشارات سیاه
داشتند و در فوائد الفوائد کورست که حضرت سلطان المشائخ نفعنا الله تعالی بحکمته میفرمودند که خواجہ کریم
در اول حال نویسنده بودند و در آخر روی از انشغال دنیا بگردانیدند و یکی از واصلان شد و بعد از آنکه
روی بجنباب کبریا آوردند هرگز بهیچ عمر شریف خود و درم و دینار بابت مبارک خود نگرفتند و حال حضور نماز حضرت
خواجہ بیان میفرمودند که وقت نماز شام پیش دروازه کمال نیاز مشغول بودند و کسی در آن وقت نتوانستی
بیرون آمد و یاران آواز میدادند که زودتر درون شهر درائی و در بیان نیز غلبه میکرد و خواجہ کریم نماز خود
بمخفی تمام بگذار و انگاه از آنجا بازگشت گفتند که آوازمان شنیدی فرمودند بی گفتند عجیب چندین غلبه
کردیم و شنیدی فرمودند عجیب از کسی که او در نماز باشد و غلبه کس نشود و میفرمودند که خواجہ کریم بار بار فرمود
که کور من در دلی است هیچ کافری بر او تسلیم نیاید

جوهر حضرت شیخ لقمان سرخسی قدس سره در فوائد الفوائد کورست که حضرت ایشان را مناقب
بسیارست می آرند که جمیع از حضرت شیخ فوت شد با شعاری از ظواهر شرع و الله تعالی اعلم انهم آن شهر با حساب
بیرون آمدند بحضرت شیخ گفتند که انکه شهری آیند تا با شما بحث کنند فرمودند که سوار یا پیاده گفتند سوار
آن زمان حضرت شیخ بر دیوار نشسته بودند فرمودند که بفرمان جناب خداوند تعالی روان شو و دیوار حال دان
جوهر حضرت حیدر زاویه قدس سره صاحب حوال بدیع و انفس نفیسه بودند و صاحب فوائد الفوائد
قدس سره میفرمایند که حضرت سلطان المشائخ قد سنا الله تعالی بپرکتهم فرمودند که حیدر زاویه ترک بچه بودند
و در ویش صاحب حال و در آنچه خروج چکیر خان شد و کفار روی بجنباب هندوستان نهادند و در آن ایام
روی سوی یاران کرد و گفت از مغول بگیریزید که ایشان غالب خواهند آمد پرسیدند که چگونه گفت که
ایشان در ویش را برابر خود می آرند و خود را در پناه آن در ویش ساخته اند من در سر بان در ویش گشتی
گرفته ام و مرا بر زمین زد اکنون متحقق است که ایشان غالب خواهند آمد شما یان بگیریزید بعد از آن خود در خاک
رفت و ناپید شد عاقبت پنهان شد که او گفته بود بعد از تقریر این حکایت بنده عرض داشت که در این طبع
دوست کلمه آهنین که در دست و گردن میکنند متابعت اوست فرمودند آری ولیکن او را حالی پیداشده بود
در آن حال آهن گرم نافته میگرفت و بدست خود کاد طوق می ساخته و گاه دست کلمه میگرفت و آهن بر دست او

چون موم شده بود و این طائفه که هستند طوق دست گدای می سازند اما آن حال کجاست
 جوهر حضرت شیخ عثمان خیر آبادی قدس سره صاحب حالات عظیمه و هم فحیمه بودند و انقباس قدسیه
 و اشعارات سامیه داشتند و در فواید الفوائد کورست که حضرت سلطان المشایخ قدس الله تعالی بر کتف
 فرمودند که شیخ عثمان پس بزرگ کسی بود و او را تفسیریت بعد از آن فرمودند که ساکن غزنین بود و سبزی پختی
 و فروختی از شلغم و چغندر و مانند این و در بیابان خفتی و اگر کسی بیایدی و درم قلب بدو دادی و از آنچه او
 بخته بودی بخزیدی او آن درم بستی اگر چه بدستی که قلب است و به بهای سره بدو دادی تا خلق را
 چنان معلوم شد که او درم سره و قلب را فروخت نمیکند بشیر می آمدند و درم قلب میدادند و او بجای
 سره میگرفت تا وقت نقل او شد روی سوی آسمان کرده گفت خداوند اتو دانائی که خلق مراد من قلب را
 و من بجای سره قبول کردم و بروی ایشان رو کردم اگر از من طاعت قاضی وجود آمده است بگویم
 بروی من رو کن بعد از آن فرمودند که وقتی درویشی صاحب دلی برآمد و طعام از دیگ و طلب نمود
 شیخ عثمان کفلیج در دیگ کرد چون برآورد همه درم و آید بود آن درویش گفت من این را چه کنم
 باز کفلیج در دیگ کرد همه زرنج برآورد آن درویش گفت آن سگریزه بود و این سنگ است چیزی کن
 که من بخورم بار سوم کفلیج در دیگ کرد و برآورد همان سبزی که بخته بود بیرون آمد آن درویش چون
 این حال بدید شیخ ساکت اکنون ترا اینجا نمی باید بود بعد از آن چند روز شیخ عثمان از دنیا نقل کرد
 جوهر حضرت سید تاج الدین شیر سوار ناری قدس سره مرید حضرت شیخ قطب الدین نورانی قدس
 سره اند و در اخبار اواخر است که چون میخواستند که بد ریافت سعادت زیارت پیر خود بجانب نانی
 متوجه شوند شیر نر را از بیشه میگرفتند و بروی سوار می شدند و مار بست میگرفتند و چون نزدیک نانی
 میرسیدند شیر و مار را میگرداند و پیاده می آمدند روزی حضرت شیخ قطب الدین نور بر دیوایی نشسته بود
 و سید تاج الدین در حالت سکر و بخودی همچنان بر پشت شیر سوار پیش حضرت شیخ در آمدند چون نظر حضرت
 شیخ بر حضرت ایشان افتاد فرمودند ای سید این حیوان جان دارد مردان خواب حق سبحانه و تعالی
 اگر بدو ار حکم کنند که جاد است بر رفتار آید دیوار جنبیدن گرفت فرمودند ای دیوار من سخن برسیل و من میگفتم
 تو بجای خود باش پس سید تاج الدین را حالی دیگر پیش آمد و بنامی توحید مستغرق گشتند از نگاه بیرون
 ناریول نزدیک شهر است - مرآة الاسرار و اخبار الایار

جوهر خواجگاه محمد مشوق طوسی قدس الله تعالی بسره الغریز از محبوبان و مقبولان حضرت خداوند
 بودند در نفحات المائس مذکور است که اسم مبارک حضرت ایشان محمد است و شهر طوس بودند و قبر مبارک

هم آنجاست حضرت عین القضاة همدانی قدس سره در بعضی از رسائل خود نوشته اند که حضرت محمد مصطفی
 نمازگرویی از حضرت خواجه محمد حموی و حضرت امام احمد غزالی رضی الله تعالی عنهما شنودم که روز قیامت
 صدیقان را همه این تمنا بود که کاشکی خاکی بودندی که روزی حضرت محمد مصطفی قدم بران خاک
 نهاده بودی یک روز در جامع طوس تشریف آوردند و حضرت شیخ ابوسعید ابوالخیر قدس سره مجلس
 میداشتند حضرت خواجه نندی بر قیام زدند و حضرت شیخ را خاموش کردند زبان حضرت شیخ بست
 چون ساعتی برآمد حضرت شیخ فرمودند ای سلطان عصر وای سرور وجود بند واکشای که بند نیست آسمان
 و زمین نهادی و در فواید الفوائد است که از حضرت سلطان المشایخ رضی الله تعالی عنه پرسیده آمد که حضرت
 ایشان را محمد مصطفی گویند یا احمد مصطفی که از بیشتر خلق شنیده شده است که محمد مصطفی گویند فرمودند
 که احمد محمد مصطفی نام حضرت ایشان احمد است و نام پدر حضرت ایشان محمد و فرمودند که وقتی حضرت
 ایشان در عین چله مراد آب روان قرار گرفتند و التماس نمودند الهی من از نیابیرون نیایم تا
 نغمائی که من کیستم آوازی شنیدند که توانی که فردای قیامت چیدین کسان از شفاعت تو از دروغ
 خلاصی خواهند یافت عرض کردند که برین بسند کنیم آوازی شنیدند که توانی که فردای قیامت چیدین
 بعنایت تو در بهشت روند عرض کردند برین هم بسند کنیم مرامی باید که بدانم که من کیستم آگاه آواز
 شنیدند که ما حکم کردیم که در ایشان و عارفان عاشق ما باشند و تو مصطفی باباشی آگاه حضرت خواجه
 از ان مقام بیرون آمدند هر که پیش می آمد میگفت السلام علیک یا خواجه احمد مصطفی و چون حضرت
 ایشان را جمد کردند و گفتند که چرا نماز نگذاری فرمودند بگذارم الا فاتحه خوانم گفتند این چه نماز باشد
 که فاتحه خواند چون احاح بسیار کردند فرمودند فاتحه خوانم ایایک نعبد و ایایک نستعین خوانم گفتند
 این آیه نیز بخوان القصه بعد از گفتگوی بسیار در نماز استادند و فاتحه خواندن گرفتند چون اینجاریسند
 که ایایک نعبد و ایایک نستعین بر اعضای مبارک از زیرین هر موی خون روان شد آگاه رو
 سوی حاضران کردند و فرمود من زن عائشتم بر من نماز نیست.

جوهر سید عبداللین راجو قبال قدس سره ارادت و خلافت از پدر خود سید احمد کبیر داشتند
 و از برادر خود مخدوم جهانان سید جلال بخاری نیز دارند حضرت مخدوم جهانان بار بار زبان مبارک
 میراند که حق تعالی ما را اقبال مشغول داشت و شیخ را جورا بخود می پیوسته در عالم اتعراق بود
 آگاه آچه - انجیل الانجاء -

جوهر حضرت شیخ سعد الدین قدس سره در شرح مماله مکیه میفرماید که مثال و اجازت نامه که

بندگی شیخ صدرالدین راجونجاری قدس سره بجانب بندگی زائران محرمین الشریفین حضرت شیخ
 سارنگ پیر پیران فقیر فرستاده بودند و در آن مذکور بود و بلیس خرقة المشایخ بکشت و البهره
 رضی الله تعالی عنهم اما بندگی شیخ اکبر غلبه کلاهیست میدادند و چون کسی مزاحم می شد و کلاه سهروردی طلبید یا دانه دور
 کلاه داد و نه و نه را دور میکرد و می فرمودند که فرق میان کلاه سهرورد و کشت همین است
 جوهر حضرت مخدوم شیخ احمد عبدالحق رودلوئی قدس سره سلسله نسب شریف حضرت ایشان
 بچند واسطه بحضرت امیر المومنین عمر فاروق رضی الله تعالی عنه میرسد و هم مبارک پدر آنحضرت عم است
 و جد آنحضرت شیخ داود از پنج ملک هندوستان تشریف آورده در قصبه رودلی سکونت اختیار
 فرمودند و آنحضرت مرید و خلیفه حضرت شیخ جلال الحق والدین پانی تی قدس سره اند و معبد کشف و
 کرامات ظاهره و مظهر حالات و خوارق باهره و صاحب احوال عظیمه مقامات جلیله بود و افعال
 خارق و انفس قاطع داشتند و در ریاضات و مجاہدات و حید عصر بودند و در تجرید و تفرد فرید زمانه
 و از جانب حضرت خداوندی مخاطب ب خطاب عبدالحق گشته و چشم حق بین نمی گشودند الا وقت
 صلوة خمس و تهجد و تربیت طالبان و دیدن محبان و انجمنان بود که خادم سه کرة حق حق حق میگفت
 و آنحضرت بدست حق پرست خود قبر راست کرد و دو خادمان موافق وصیت آنحضرت را دفن کردند پس
 در آن مشغول ماند بعد شش ماه قبر خود بشکانت رقی از جان و جسمی موسوم مانده بود و خادمان و رفقا
 پیچیده بیرون آوردند و چون مردم نان از روغن چرب کرده و پاره شکر بر آن گذاشته بطریق بند
 پیش آنحضرت می آوردند اول اندکی اذان تناول میفرمودند بعد ازان حاضران را قسمت میکردند
 و بلسان ترجمان الهی میفرمودند که نوشته من بی اجازت من بخورد از جان سیر آمده باشد پس اجازت
 فرزندان و مریدان آنحضرت نان نوشته منی خورند و برای مشغولی آنحضرت دو حجه بود یکی جلالی
 و دوم جمالی جلالی بر بام خانه بود و جمالی در ته آن بهرگاه جلال منجلی میگشت بر بام خانه تشریف می بردند
 درین وقت انظار بی میان فرزندان و مریدان پدید می آمد زیرا که از قهر و لطف هر چه خیال میگشت
 و رساعت بطور می آمد معنوب بلاء میگشت و بجز نظر لطف هر کس معلوم در جاست فائز می شد و به اندک
 نظر قمر معدوم مطلق میگشت و آنحضرت را سه پسر و چهار دختر بودند هر پسر یکی که متولد می شد بجز و زادن
 حق حق میگفت آنحضرت می فرمودند که احمد شورا اختیار نکر داین بچه میخواهد که در عالم شوراند از د
 آن پسر و چند روز وفات می یافت و بعد از چند مدت حضرت شیخ عارف متولد گشتند و حق حق گفتند
 فرمودند که این پسر لائق نگاه داشتن است و بگناه مریدان و طالبان آنحضرت را سفر آخرت پیش

می آمد بخدمت آنحضرت در خواست می نمود اگر اجازت می یافتند ازین عالم انتقال می نمودند و الا نه
چنانچه حضرت شیخ عبدالقدوس قدس سره در احوال آنحضرت نوشته اند که مرید آنحضرت بود مخلص نام
که بمرتبه تکمیل و ارشاد رسیده بود درین عالم او را خوش نمی آمد روزی بخدمت آنحضرت التماس نمود که اگر
اجازت شود ازین عالم فانی انتقال کنم فرمودند چند روز صبر کن پس مخلص دریافت که آنحضرت بخت
نخواهند داد پس خود را گفت که من میخواهم که ازین عالم انتقال کنم باید که بعد از وفات زود مدفون سازی
بعد از آن بخدمت مخدوم خبرسانی و این وصیت فراموش نسازی پس حضرت مخلص را بر سر پید
و جان بجان داد پس سر سیمه پدید آمدن مردی که داشته بخدمت حضرت مخدوم می عرض حال کرد آنحضرت
فرمودند که مخلص رضای من است چه معنی دارد پس آنحضرت را از روی او برداشت و برابر گوشه او
باواز بلند مخلص مخلص گفتن گرفت قریب چهل و پنجاه بار مخلص مخلص فرمود حضرت مخلص برخاست و
سرور قدم نهاد آنحضرت بجا نگاه عالم پناه خود تشریف بردند حضرت مخلص رو بفرزندان آورد و ملامت نمود
بر و وصیت من عمل نکردید احوال تو بجنود پیر و استگیر بر و دهر قسم از راه عاجزی درخواست نموده اجازت حاصل
بهرام بخدمت حضرت مخدوم رسید مطلوب بعضی رسانید فرمودند باید زود و بگو که چند روز دیگر باش بهرام
پیش بدر رفته پیغام رسانید حضرت مخلص فرمود باز بخدمت تشریف برو و التماس کن که آمدن زودتر را
جایی نیست مگر انتقال از مقامی بمقامی و از جایی که نه بجا نه نو چون بهرام این مقدمه بعضی رسانید
آنحضرت اجازت دادند پس حضرت مخلص خوش حال شده روانه تشریف بر سر کشید و با دوست یکدیگر شد
پانزدهم جمادی الثانی در سبزه و بلبلین و شامنامه در عالم بقا خرامید آرمگاه ردولی مرافا فضل الانوار
حاجت رواه خلق است - شیخ اسماعیل پدر شیخ عبدالقدوس بچه بود بجهت دیدن حضرت
مخدوم العالم صاحب الکشف و الکملات و الکرامات شیخ عبدالحق رفتند حضرت
مخدوم عالم شیخ اسماعیل را طلبیدند و بر پشت شان بوسه دادند و فرمودند که در پشت این بچه پسر
می بینم که قطب وقت شود و رجوع عالم بسوی وی باشد و تمامی رجوع وی بسوی ما باشد و یکی از خلفا
ما باشد و نعمت ما بسوی رسد عاقبت الامر تمامی رجوع حضرت عبدالقدوس بروح حضرت شیخ احمد عبدالحق
تأمید و فیض روحی و پرورش باطنی از روح حضرت احمد عبدالحق بخدمت شیخ عبدالقدوس رسید
و این تکمیل فیض روحی را اولی میگویند چنانکه حضرت سید المرسلین فیض روحی و تکمیل باطنی حضرت
اولی قرنی را پرورده بودند - از لطائف قدس ملفوظا حضرت عبدالقدوس -
چو هر حضرت شیخ عبدالقدوس بطاری قدس سره سیاح بیدای طریقت و خواص را بایستی

دو تعلقین اذکار و اشغال و حید عصر و فرید زمانہ منادی میگردند کہ طرابلسی ست تا اورا بحق تعالیٰ رسانم و آن
حضرت ایشان سال است در طریق شطاریہ کہ در آغاز آن نسب خود شیخ الشیوخ شیخ شهاب الدین ^{دوی} و
درست کرده و سلسلہ ارادت پہنچ واسطہ بشیخ نجم الدین کبری رسانید آرا مگاہ قلعه بندون اخبار الایا
جوہر حضرت شیخ ابو عبد اللہ صومعی رضی اللہ تعالیٰ عنہ و نفحات الانس مذکور است کہ حضرت
ایشان از اکابر مشائخ گیلان و رؤسای زمانہ ایشان بودند بہرچہ کہ پیش از وقوع آن خبر کردی ہمچنان
واقع شدی و وقتیکہ در غضب شدی جناب حق سبحانہ و تعالیٰ انہ برای حضرت ایشان زود انتقام
کشیدی و بہرچہ خواستی جناب حق سبحانہ و تعالیٰ ہمچنان کردی جماعتی از اصحاب حضرت ایشان
بقصد تجارت بسم قند رفتہ بودند نزدیک بسم قند سواران لغارت ایشان آمدند ایشان آنحضرت را
آواز دادند دیدند کہ آنحضرت اسادہ اند و میفرمایند سبوح قدوس ربنا اللہ ووشویا میسواران
از میان ما ہمہ سواران متفرق شدند بعضی بکوہ ہا و رافتادند و بعضی بواد ہما۔

جوہر حضرت شیخ عبد الرحمن چشتی بن عبد الرسول بن قاسم بن شاہ عباسی العلوی رضوان اللہ
تعالیٰ حضرت ایشان و سمراتہ الامر میفرمایند بہرچہ کہ این فقیر از اکثر سلاسل متعددہ بہرہ یافتہ
اما بندہ پرورہ و از خاک برآورده خاندان چشت و دو دمان اہل بہشت است و میفرمایند کہ بحسب طایفہ
مذہب مشرب صوفیہ ناجیہ از خدمت قطب الوقت حضرت شیخ حمید قدس سرہ دوی از پدر خود شیخ
قطب الدین دوی از پدر خود حضرت شیخ پیر دوی از پدر خود شیخ بدم دوی از پدر خود حضرت شیخ عارف
دوی از پدر خود شیخ احمد عبد الحق دوی از حضرت شیخ جلال الدین پانی پتی دوی از شیخ شمس الدین
اترک پانی پتی و دوی از شیخ علاء الدین علی احمد صابر و بحسب باطن این نیازمند ادیسی است
کہ از ابتدا ہی سلوک تا این زمان از آداب و تربیت و نوازشش و نظر قبول بفرزندی از رویا
خواجہ بزرگ معین الحق والدین حسن بنجری یافتہ

جوہر حضرت شیخ امان اللہ پانی پتی قدس سرہ اسم مبارک عبد الملک ست و لقب شریف
امان اللہ از علماء صوفیہ موجدہ اند و از تابعان شیخ اکبر شیخ محی الدین ابن عربی قدس سرہ در علم
این طائفہ علیہ مرتبہ بلند و پایہ ارجمند داشتند و در تقریر مسئلہ توحید بیانی شافی و تقریری دانہ
حضرت ایشان را در علم تصوف و توحید کتب و رسائل بسیار است و آثار تحقیق از تقریر و لائح و
دارند مسمی با ثبات الاحدیہ کہ بیان اطلاق حق و احاطہ او بحقائق کونیہ با حفظ درایتہ او در حین
عنیت با عالم مطابق اذواق کمال و کلمات محققین مہمل توحید کرد و پیرایہ کج مولانا عبد الرحمن دہلی

قدس سره شرحی نوشته در غایت بسط و تطویل شبهاییدار بودی و هر بار پرفاستی و وضو کردی و توبه کردی و نوحه بازیدی و مرید شیخ محمد حسن اندوشاگرد محمد و دلالری با کثر سلاسل ارتباط داشت و در مشرب قلندریه واسطه بشاه نعمت الله ولی میرسد و تعاقب سلسله علیه قاوریه غالب تر و محکم بود و از دهم ربیع الآخر در سنه هجری پنجاه و هفت رحلت فرمود - اخبار الاخیار

جوهر حضرت شیخ سراج الدین عالم بن قوام الدین ملتانی قدس سره از اصحاب و خلقار شیخ زین الدین خوانی اند عالم بودند بعلوم صوری و معنوی باصل از ملتان بودند و در راه نشو و نما یافتند چون شیخ زین الدین از دار فناء رحلت فرمود شیخ سراج الدین را با جازت شیخ بجای حضرت ایشان نصب کردند آنگاه نهر واکه از بلال و کجرات است - اخبار الاخیار

جوهر در روز و تاسع وفات و ماه وفات و سنه وفات و جای فرار مبارک و اختلاف وفات حضرت سید عالم صلی الله علیه و آله و احوال و عالم و زود و شبیه دوازدهم و بقول محدثین دوم ربیع الاول ۱۰۰۰ هجری ج مدینه منوره حیره حضرت عایشه صدیقه - ابوبکر صدیق شب سه شبیه ۲۲ جمادی الاخری ۱۰۰۰ و بقول آخر روز و شبیه و بقول بخت و سوم ج روضه آنحضرت علیه السلام سلمان فارسی دهم رجب شبیه ۱۰۰۰ هجری ج مدینه - امام قاسم بن محمد بن ابی بکر بست چهارم جمادی الاول ۱۰۰۰ هجری و بقول ۱۰۰۰ هجری - امام جعفر الصادق دو شبیه پانزدهم رجب و بقول شانزدهم شوال ۱۰۰۰ هجری ج حبه البقیع در مقبره امام حسن - بانی زید بسطامی چهاردهم شعبان ۱۰۰۰ و بقول پانزدهم و هفتم ج بسطام خواجه ابوالحسن خرقانی پانزدهم رمضان ۱۰۰۰ هجری و بقول دهم محرم ۱۰۰۰ هجری ج خرقان خواجه ابوعلی فارمدی چهارم ربیع الاول ۱۰۰۰ هجری ج طوس خواجه یوسف بهدانی بست هفتم رجب و بقول غره صفر ۱۰۰۰ هجری ج مرو - خواجه عبدالحق عجمی ۱۲ ربیع الاول ۱۰۰۰ هجری ج عجمدان حضرت خواجه عارف ریوگری غره شوال ج ریوگری خواجه محمود افرغی ۱۰ ربیع الاول ج واکنی - خواجه عزیزان علی رایشی ۲۰ رمضان ۱۰۰۰ و بقول ۲۸ ذیقعد ۱۰۰۰ هجری ج خوارزم خواجه محمد باباشامسی ۱۰ جمادی الاخری ج قره سیدامیر کمال پانزدهم و نوزدهم شتم جمادی الاخری ۱۰۰۰ هجری و بقول شتم جمادی الاول ج دیه سوخار خواجه بهاول الدین محمد لشبند سوم شب دو شبیه ربیع الاول ۱۰۰۰ هجری ج بخارا - خواجه علماء الدین عطار شب چهارشنبه بعد از نماز خفتن ۲۰ رجب شتم ج دیه خفایان - خواجه یعقوب چرخ ۵ صفر ج بافتون خواجه عبدالله احوار شب ۲۹ ربیع الاول ۱۰۰۰ هجری ج ختند

مولانا محمد زاید غفره بربع الاول مولانا درویش می ۹ محرم خواجه محمد امین ۲۲ شعبان خواجه عبدالکبیر
 باقی بالکند ۲۵ جمادی الاخری سلسله ج بیرون شهر شاه جهان آباد حضرت امیر علی کرم الله تعالی وجه
 شب شنبه ۱۹ و بقول ۱۱ رمضان سلسله ج نجف اشرف حضرت امام حسین جمعه ۱۰ محرم سلسله ج کر بلا و
 نزول بعض سلسله امام زین العابدین ۱۸ محرم سلسله جته البقیع و نزول بعض سلسله امام محمد باقر و شنبه
 ۶ ذیحجه سلسله و نزول بعض سلسله ج جته البقیع حضرت امام موسی کاظم جمعه ۵ رجب سلسله و نزول بعض
 ۵ اول بقوله ۳۵ ج بغداد و شریف حضرت علی بن موسی رضا جمعه ۲۱ و نزول بعض ۹ رمضان سلسله
 و نزول بعض ۹ صفر سلسله ج مشهد مقدس حضرت معروف کرمی ۲ محرم سلسله و نزول بعض ۱۰ اول بقوله
 ج بغداد و شریف حضرت سری سقطی بابا و شنبه ۳ رمضان سلسله و نزول بعض ۴ و پنج رجب
 سلسله ج بغداد حضرت جعفر و شنبه ۶ و ۷ صبح ۲۵ رجب سلسله و نزول بعض سلسله و نزول بعض سلسله
 ج بغداد حضرت ابوبکر شبلی و جمعه و نزول بعض ۱۰ ذیحجه صبح سلسله و نزول بعض سلسله ج بغداد و شریف
 ابوالقاسم نمیر آبادی ۱۱ سوال سلسله و نزول بعض سلسله ج مکه منظمه ابوعلی و قاسم
 و بقوله ۱۱ سلسله ج نیشاپور حضرت ابوالقاسم قمی ۱۶ ربيع الآخر سلسله
 ابوعلی و داری ۲ سوال سلسله و نزول بعض سلسله ج مصر ابوعلی کاتب ۱۱ شعبان سلسله و نزول
 بعض سلسله ج مصر ابو عثمان مغربی ۹ سوال سلسله و نزول بعض ۱۱ رجب ج نیشاپور حضرت ابوالقاسم
 کرکائی ۲۳ صفر و نزول بعض ۵ جمادی الاولی و نزول بعض ۱۰ رجب حضرت امام حسن غره و صبح ۵ ربيع
 و نزول بعض سلسله و نزول بعض ۹ صفر و پنج و نزول بعض ۲۸ حضرت سید ابی صالح ۲۵ رجب حضرت محبوب
 شب شنبه ۹ بعد نماز عشاء بربع الآخر سلسله و بقوله ۱۰ و بغداد و تاریخ ۴ ج بغداد و شریف بعض سلسله
 تاریخ وفات حضرت محبوب جوانی سلسله ج الا ترست لیکن چون فاته حضرت علیه السلام تاریخ یازدهم
 پاره می نمودند اعوان جناب و زید بن ابی ذر تاریخ یازدهم شهر کور شهر یافت
 جوهر السلسله للمشاخ الخشیه حضرت خواجه حسن بصری ۳۴ و نزول بعض ۳۴ محرم سلسله
 و نزول بعض غره رجب و نزول بعض ۵ ج بصره عبد الواحد بن زید ۲۴ صفر سلسله و نزول بعض سلسله
 ج بصره خواجه فضیل بن عیاض ۳۳ ربيع الاولی سلسله و نزول بعض ۲۶ محرم ج مکه منظمه حضرت امام
 بن ادهم ۲۶ جمادی الاولی سلسله و نزول بعض ۱۶ و نزول بعض سلسله حضرت ابذلقه مرعش ۲۵ سوال
 سلسله و نزول بعض ۳۴ و نزول بعض ۳۴ ج شام قریب نزار حضرت لوطا حضرت بیره بعدی سوال
 و نزول بعض غره و در سفینه ۱۱ ج بصره حضرت شاد و علو بنی ۱۲ محرم سلسله و نزول بعض ۲۲ خواجه ابی احمق

چشتی ۱۴ ربیع الآخر ج ۷۷۲ از بلاد شام خواجه ابی احمد چشتی غره جادوی الاخری ۷۷۲ و نزو بعضی
 ۱۰ چشتی که از خراسان است خواجه ابی محمد چشتی غره و نزو بعضی ۹ جادوی الاخری ۷۷۲ و نزو بعضی
 ۷۷۲ و نزو بعضی غره رجب ۷۷۲ چشتی خواجه ابی یوسف چشتی ۲۶ و در سفینه الاولیاء ۴ ربیع الآخر
 و نزو بعضی ۲ رجب چشتی خواجه ابو دود چشتی غره رجب ۷۷۲ چشتی حاجی شریف زندی ۱۳ رجب
 و نزو بعضی ۳ و ۴ چشتی که بلده ایست در بخارا خواجه عثمان ۵ شوال ۷۷۲ و نزو بعضی ۶ و ۷ چشتی
 حضرت خواجه معین الحق ۶ و شبینه رجب ۷۷۲ و بقوله شب یکشنبه ۷۷۲ ج ۱۰ جمیر شریف خواجه قطب الدین
 بختیار کاکلی و شبینه ۴ ربیع الاولی ۷۷۲ ج ۱۰ و بی قریب حوض شمس حضرت خواجه فرید الدین شکر گنج
 سه شبینه ۵ - محرم ۷۷۲ ج ۱۰ پاک پشن حضرت علاء الدین بن احمد صابر ۱۳ ربیع الاولی ۷۷۲ ج ۱۰
 کلیه سرکار سهار پور پوریه حضرت شمس الدین ترک ۱۵ - جمادوی الاخری و نزو بعضی ۱۰ چشتی پانی پت
 جلال الدین پانی پتی ۱۳ ربیع الاولی ۷۷۲ ج ۱۰ پانی پت حضرت شیخ عبد الحق رودلوی ۵ جمادوی الاخری
 ۷۷۲ ج ۱۰ رودلی شیخ محمد عارف ۲۱ - شوال رودلی شیخ محمد بن عارف ۲۶ ربیع الآخر رودلی شیخ
 عبد القدوس گنگوہی ۲۲ و نزو بعضی ۲۳ جمادوی الاخری ۷۷۲ و نزو بعضی ۷۷۲ ج ۱۰ قصبه گنگوہ حضرت
 سلطان المشائخ چهار شبینه ۱۸ ربیع الآخر ۷۷۲ ج ۱۰ قریب دہلی کمنه موضع غیاث پور خواجه نصیر الدین
 چراغ دہلی جمعه ۱۸ - رمضان ۷۷۲ ج ۱۰ قریب دہلی کمنه حضرت جلال الدین مخدوم جانیان جلال
 ۱۰ - چهار شبینه وقت غروب آفتاب و یکجہ ۷۷۲ ج ۱۰ آچہ ملتان حضرت حبیب عجمی ۲ - ربیع الآخر ۷۷۲ و
 بقوله ۹ رمضان ۷۷۲ ج ۱۰ بصره حضرت داؤد طائی ۲۸ ربیع الاولی ۷۷۲ و بقوله ۲۸ ربیع الآخر
 ج ۱۰ بناد حضرت ممشاد وینوری ۴ محرم ۷۷۲ و نزو بعضی ۲۳ - شیخ احمد وینوری و یکجہ ۷۷۲ -
 شیخ ضیاء الدین ابونجیب سرور دہلی شب ۱۲ - جمادوی الاخری ۷۷۲ و نزو بعضی شب پنجشنبه ۱۰ رجب
 ۷۷۲ و نزو بعضی ۱۰ - رمضان ج ۱۰ بغداد شیخ شهاب الدین عمر سرور دہلی جمعه غره محرم ۷۷۲ ج ۱۰ بغداد
 خواجه بہاؤ الدین زکریا ملتانی پنجشنبه بعد نماز ظهر صفر ۷۷۲ و نزو بعضی ۷۷۲ ج ۱۰ ملتان شیخ مدد الدین
 سه شبینه مابین ظهر و عصر ۲۳ و یکجہ ۷۷۲ ملتان حضرت رکن الدین شاہ رکن عالم شب جمعه ۹ جمادوی الاخری
 ۷۷۲ و بقوله ۶ رجب یوم پنجشنبه بعد نماز مغرب ج ۱۰ ملتان سید جلال الدین بخاری ۱۹ جمادوی الاخری
 آچہ شیخ احمد غزالی ۷ محرم ۷۷۲ ج ۱۰ قزوین حضرت عمار یاسر ۱۶ ربیع الآخر حضرت نجم الدین کیری
 شبینه ۱۰ - جمادوی الاخری ۷۷۲ و بعضی شبینه ۹ رمضان ۷۷۲ و یکجہ حضرت شیخ عبدالواحد بن عبدالغفر
 جمادوی الاخری ۷۷۲ ج ۱۰ مقبره حضرت امام احمد منیل حضرت ابو الفتح طرطوسی ۱۳ شعبان ابو الحسن علی البکری

بخاری و ایشان را از رکن الدین شاه رکن عالم و ایشان را از پدر خود شیخ صدق الدین
و ایشان را از پدر خود شیخ بهاء الحق و الدین زکریا ملتانی و ایشان را از شیخ الیقوت شیخ شهاب الدین
سهروردی و ایشان را از شیخ ضیاء الدین ابونجیب عبدالقاهر سهروردی و ایشان را از پدر خود
شیخ ابومحمد بن شیخ عبداللہ معروف بعمویہ و ایشان را از شیخ احمد دینوری و ایشان را
از شیخ ممشاد دینوری و ایشان را از ابوالقاسم جنید بغدادی - حضرت شیخ نجم الدین گبری
اجازت این طریقه از حضرت عمار یاسرست و ہو عن شیخ ضیاء الدین ابونجیب سهروردی و ہو عن شیخ
احمد غزالی و ہو عن ابوبکر نساج و ہو عن شیخ ابوالقاسم گرگانی و ہو عن ابوعثمان مغربی و ہو
عن شیخ ابوعلی کاتب و ہو عن ابوعلی رودباری و ہو عن سید الطائفہ بندہ زمرہ فاضل
فی عبادی شیخ ابوالقاسم جنید بغدادی - و حضرت جنید از خال خود مری سقطی و ایشان را از
معروف کرخی و ایشان را نیز انتساب در علوم باطنی دو طرف سنت یکی بابام علی موسی رفسا و
امام موسی کاظم و امام جعفر صادق تا پیغمبر خدا صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ و صحابہ وسلم و طریقه
ایشان طریقه ائمہ اہل بیت است این طریقه را از راه نقاست سلسلہ الذب می نامند و دوم
معروف کرخی را از داؤد طائی و ایشان را از حبیبی و ایشان را از خیر التابعین خواجہ بنی ایشار از امیر المومنین
علی کرم اللہ تعالی وجہہ ایشار از جناب سالت تاب علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام - و نیز حضرت غوث الثقلین اجازت
از حضرت شیخ ابوسعید مخزومی است و ہو عن شیخ ابوالحسن علی البکاری و ہو عن شیخ ابوالفرج
طرطوسی و ہو عن شیخ عبدالواحد بن عبدالغزیز تمیمی و ہو عن ابی بکر عبداللہ شبللی و ہو عن شیخ
جنید بغدادی - حضرت سید عبدالقادر جیلانی را اجازت این طریقه از پدر خود سید السادات
السید ابی صالح و ہو عن ایبہ شیعہ موسی جنکی دوست و ہو عن ایبہ شیعہ السید عبداللہ و ہو عن
ایبہ شیعہ السید کی الزاہد و ہو عن شیعہ و ایبہ السید موسی مورث و ہو عن شیعہ و ایبہ السید داؤد
المورث و ہو عن شیعہ و ایبہ السید موسی الجون و ہو عن شیعہ و ایبہ السید عبداللہ المحض و ہو عن
ایبہ سید السادات جامع البرکات الحسن المثنی و ہو عن ایبہ امام المومنین قدوۃ المتقین امام حسن
رضی اللہ تعالی عنہم جمعین - و ہو عن ابی امام الہدی امیر المومنین علی المرتضی کرم اللہ تعالی وجہہ
و عن امیرہ النساء حضرت فاطمہ الزہراء رضی اللہ تعالی عنہا و عن شیعہ و ایبہ سید المرسلین محمد بن
شفیع المذنبین احمد مجتبی محمد مصطفی صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ و صحابہ وسلم - حضرت شاہ بدیع الدین
دارہ اجازت این طریقه از طیفور شامی است و ایشان را از عین الدین شامی و ایشان را از امیر المومنین

وایشان را از امام عبدالله علم بردار و ایشان را از امیر المومنین ابی بکر بن الصدیق و نیز ایشان را از امیر المومنین علی المرتضی - حضرت شیخ عبدالقدوس گنگوسی الغزنوی اخفنی مدیه و نسباً را اجازت این طریقه از شیخ محمد بن العارف است و هو عن ابیه شیخ احمد عارف و هو عن شیخ بنحو و هو عن شیخ عبدالحق رودلوی و هو عن شیخ بنحو شیخ جلال الدین پانی پتی و هو عن شیخ شمس الدین التکر و هو عن شیخ شیخ علاء الدین احمد صابر و هو عن امام الاولیا شیخ فرید الحق والدین المشهور لشکر گنج و هو عن قدوة الواصفین حضرت خواجہ قطب الدین بختیار الماوشی الکفکی و هو عن شیخ زبده العارفین خواجہ سعید الدین حسن بخری الکشتی اجمیری و هو عن شیخ عثمان الباری و هو عن شیخ حاجی شریف زندانی و هو عن شیخ شیخ مودود حشتی و هو عن شیخ ابی یوسف حشتی و هو عن شیخ ابی محمد الکشتی و هو عن شیخ ابی احمد الکشتی و هو عن شیخ ابی اسحاق حشتی الشافعی و هو عن شیخ علو الدینوری و هو عن شیخ همیره البصری و هو عن شیخ حذیفه المرعشی و هو عن ابراهیم بن ادیم و هو عن جمال الدین فقیل بن عیاض و هو عن شیخ عبد الواحد بن زید و هو عن امام التالبعین الحسن البصری و هو عن امیر المومنین علی المرتضی کرم الله تعالی وجهه و هو عن الامیر حبیب رب العالمین النبی المصطفی و الرسول المجتبی علیه علی آله و صحابه الصلوٰة و البرکات علی جوهر سلسله قادریه می پیوندد بکفرت شیخ ابیکن و الانس غوث الثقلین شیخ محی الدین ابو محمد سید عبدالقادر بن ابی صالح بن عبداللہ الجبلی قدس سرار هم از شاخ جنیدیه اند و طریقه قادریه ذکر نفی و اثبات که مسمی است باورد و بدعوت اسماء عظام که چهل اسم گویند و دعای سیفی و دعای دوغلی و دعای شمع و سلسله مداریه بکفرت صدیق اکبر میرسد بدین طرق حضرت شیخ بدیع الدین عرف شاه مدار از حضرت شیخ طیفور شامی دوی از شیخ امین الدین شامی دوی از شیخ عبداللہ علی علم بردار رسول اللہ صلی اللہ تعالی علیه و آله و صحابه و سلم دوی از ابو بکر صدیق و اول کسی که در بنده کتاب عوارف و غیور منکم در گفتن شاه مدار اند - دوم خلیفه حضرت خواجہ حسن بصری عبد الواحد بن زید پنج خانواده میرسد اول زیدیان دوم عیاضیان سوم ادهمیان چهارم همیریان پنجم خشتیان سلسله زیدیان می پیوندد و پنجم خانواده بن زید و انیان پنج تن بودند ابیاسی عبدالرحمن بن عوف دوم خانواده عیاضیان و شیخ فقیل عیاض بن زید و انیان از زیدست مردیان ایشان خود را عیاضیان گویند سوم خانواده ادهمیان و آن می پیوندد و سلطان بابر هم از هم و ایشان خرقه از فقیل عیاض پوشند چهارم همیریان و آن می پیوندد و شیخ همیره بصری و انیان مرید خلیفه حضرت محمد و ایشان بکفرت سلطان بنجم خانواده خشتیان و آن می پیوندد و شیخ اسحاق حشتی که از پشت آمده و بنده میرسد و او از

۵۴
 نیست نمیشد
 و در این مورد
 بنجامین و غیره
 از مدت و این
 خلاصه و سبب
 علی مارون
 قدس است
 و بنجامین
 از زید و انیان
 علی زید
 بنجامین است
 بنجامین

خامنه

احمد متد که کتاب برکات نصاب جوامع غیبی بتائید ایندی برایه اختتام پوشید و آنچه از ذخیره مدو
حضرت با عظمت اللهی بود همه اش در شش کثر تقسیم یافته با ترتیب تمام هر کثری بجای خود قرار گرفت
فرض وقت است که اکنون آن وعده که در دیباچه رفت وفا کرده آید و نختی از احوال سعادت آسمان
حضرت اللهی قدس سره العزیز و فرزندان او و یاران او بر طبق اظهار نموده آید و چون این احوال مشرح
مبسوط جداگانه مثل سال مستقل خواهد بود و بنا علیه ترا نام تذکره اللهی موسوم گردانید و الحمد لله علیک

بهین کنور محتائق جوامع غیبی	که پر جوامع غیبی است چون بهین نامش
در دن خاتم طبع آمد و بخاطر رفت	بهین جوامع غیبی سنین انماش

تقریبات تاریخ از شهسوار عرصه سخندان سید محمد تقی نیز دانی رئیس شهر میر

بشری که درین زمانه ننگ	آمد در غرر فراخ ننگ	فال التور و خاست طوفان	از کشتیان بحر عرفان
یکتای جهان به بهایی	اللهی خاصه الهی	اندر حید زمانه روح	واندر طوفان تنه نوح
نبدار کنوز آبخشان	آگاه رموز آسمانی	و خورشید جهان کشای عرفان	دستور سخن ملای عرفان
حد رخسار حقیقت	بدر منزه طریقت	تا حسن خورشید نظاره کرد	خرقانی خرقه پاره کرد
یک حلقه سعید و رسود	یک دسته جنید و زبود	در معرکه جبار و اکبر	منصور برآمد و مظفر
از خانه بنه برون نبرد	واندر ملکوت نراخی رود	چون سیاح لکا و ناظر	هم خواجه مقیم و هم مسافر
رو سوسه علا جوهر برود	گوئی سبق از سپهر برود	صد فیض جهان حق رسید	گنجینه دل و زبان کلیش
صد کیسه جوامع غیبی	از نوک زبان خار غیبی	قلبش ز خدای اکبر آباد	قالب بفضای اکبر آباد
از تنگه جلال اکبر	شد بر در و بجلال اکبر	با حجله شین بهشت پرود	بهشتاد و دو سال صرف کرد
من بعد رسیده از سرود	آواز ارحمی بگوشش	دور و زحمت خود پیشش	نشانده سپر خلیفه خویش
اصغر علی بن علی عهدش	هم بویف و هم سیح عهدش	یوسف پی و یثیر پیوید	الا ملک کریم گوید
کس را که جلال و نمود	یا کف برید یا بهیم سود	از دانش و علم آسمانی	پیر است بعالم جوانی
همتا ش ندیده ختم افات	در علم و حیا وجود خلاق	این جلوه بهار انجمن باد	فیض گل او چمن چمن باد
یار باین شمع نرغز و نادر	خورشید منازل جهان باد	من نیز شوق او در دم جیب	از عالم نوینون بالغیب

جمع بمطلب

در گنجی که در بغل داشت	کوهر میخا و غرور داشت	از کثر خفی سائر العیب	در کیسه او جوامع غیب
------------------------	-----------------------	-----------------------	----------------------

از دگر که دست کرده دفتر	در تار نظر کشیده گوهر	این نسخه ز یو معرفت جان	در منشو معرفت دان
خان و خیر ساز مانی سوت	ایکینه راز نامه لاسوت	از پرده کویت ارغون	وز پرده به پرده رهنو
بنود جواهر مکرّم	علامه ابو الحسن نظم	استاد افاده معرفت	صهیانی باده معرفت
آرمی ابو الحسن گهیاں	آسان شده شکلات غیاں	شد چاپ نمودنش خبر و	در کار که نو لکشوری
از نامه هر فنی که شورت	خود نامه نو لکشورت	در کشور طبع نامه امروز	شد کار نو لکشور فیروز
تا بذل جواهر نهان کرد	اکلیل سعادتش تو ان کرد	نوبت بوصال حق سید	حق داده مراد هر مردیش
اینک دمرداد و درین شهر	بروند ز بهتش بس بهر	اول منشی محمد اعظم	هم صفوت و هم صفا مجسم
نجلش که می خلیل است	کامروز بعد خلیل است	در پای نگر بلندش را	در معرفت اجمندیش را
آن عبد علی مهر سیما	مد ارجل نموده ایما	خود گر چه بود باب یکا	یزدانی ناستوده کرد آ
سپیش از آرا یاده گشته	اندوه جهان علاوه گشته	بارمی از بهر خاطرش را	آرمی از بهر خاطرش را
این ناله چند کشیدیم	دروانه تبطم در کشیدیم	خیر نم چون کرد و بکار	دنبال سمنده هر سوار
تا گوشتش در نیم	برگ از گل و شمش کفیم	در بحر فیض حق مد آمد	در منشو رسید آمد
تاریخ و در خوش است خلوت	کاین کان جواهر غیوب است	یایب از بنده دوده آ	یپذیر بحق مرد در است

قطعه تاریخ از منشی محمد خلیل صاحب

شدم مرتب جواهر فیهی	گوهر از محیط لاریت	بهر تاریخ طبع یافت	سال آنز جواهر غیب
---------------------	--------------------	--------------------	-------------------

قطعه تاریخ از سید عبد العالی حقیری قاضی حجتی اکبر آبادی مرید حضرت اللّٰهی قدس سره

میتد برای عازفت	رئوس این جواهر غیبی بر دم	خوشامد عبد العالی تاریخ طبعش	سروش غیب گفته سانه جم
قطعه تاریخ من تاریخ طبع مولوی محمد رعایت الحق صاحب رئیس سهارپور	از بهت حضرت اللّٰهی و از حسن ضمیر خواجه حسن	گوهر عرفان داد جهان را کج کتاب جواهر غیبی	گفت سروش غیب بگوئیم لب لباب جواهر غیبی
قطعه تاریخ از تاریخ طبع شیخ احمد حسن صاحب زاهدی المتخلص قیسری و عا	بیا ای سالک راه طریقت	به پهلویم نشین در کوی جلوت	بین از دیده دل جلوه حق
	مستان جهان لطف و کریم کن	دمی نظاره بانع ارم کن	نظر بر حالت دیر و حرم کن

در اید و نظر تاجپیت اسرار منزہ و مبرا بہت و دانش شرعی و حقیقت معرفت بہت بخوان قرآن و ہم قرآن باطوق بخور جامے ز آب حوض کوثر پے نشہ لبان چون چاہ شد آن	پس انگہ گردن تسلیم خم کن بہر دم سورہ اخلاص ضم کن بجو راہ طریقت بحث کم کن چہ فرمودست و روش میدم کن نظر ہرگز نہ سوے جام جم کن جواہر غیبی الہی — رقم کن
---	---

قطعات تاریخ از تاج طبع محمد اشاعت علی خان صاحب کمبودت خلاصہ قیاس شہر

زہی شان جواہر غیبی بے مرداد و صدق تار بخش	نور جان جواہر غیبی گفت کان جواہر غیبی
--	--

ولہ

۱۳۰۴

زہی این نسخہ اسرار غیبی ز اجالہ گل صد برگ غنچہ ز تحریرش قلم بر خویش نازید بہر جامے کہ او حمد خدا کرد الراشدناے ایزد پاک بعد اصرار چون عبد العالی گفت ندایم از لب الہی آمد	بہر حرفش ہوید اسفندین ز تفصیلش شکوفہ باغ رگین گرفتہ طبع ز و صد زیب و تہن پے تحسین زبان بکشا و تحسین بر وصل علی بر خواند لیسین پے تاریخ او اسی صدق گلچین بگو — در کوزہ بحر معرفت این
---	---

ولہ

نشست الہی روزی دیدہ بہر ہم نمیدانم چہ در گوشش و میدہ بہت آمد گھر از اینج اسرار قلم از بہر تحریرش گرفت سہا عمر او تا گل فشان بود کنون از طبع آن صورت گرفتہ ازہ پس بو اکس ترتیب او کرد	رسید آنجا کہ ریش ناپدیدست کز و واقف نہ این گفت و شنیدست کہ این نسخہ برائے او کلیدست بین گوہر چہ درشتہ کشیدست گل از گلشن او کس نمید است کہ مثلش در تصوف کس دیدست خدا اجزش دہد او را بر دیدست
--	---

پے تاریخ او عبد العالی گفت	بمن ای صادق ان بسید است
سراز افکار بر کردہ بگفتم	زبے در پردہ قرآن مجید است

قطعه تاریخ از تاج طبع مولوی ابو محمد صادق علی صاحب مداح رئیس قصبہ کدھو
ضلع میرٹھ تمیذ حضرت غالب جت مکان کہ چندی بمقام البر آباد در ۱۸۶۱ء ہجرت
فیصد رحبت جناب حضرت با عظمت اللہ فی سسرہ الغریزہ سربر بردہ و از نہال باطن فیض
برخور و ویدانچہ یاد و شنید انچہ شنید

نسخہ از شاہ مولانا مظفر علی	رہنمائے جادہ پیلے طریق موت
طبع گشت و طبع مداح از پی تاریخ طبع	گفت - زیبا ہوج و ریامی عمیق موت

ایضا

فخر فرات شاہ مظہر علی کرد	تو تین شریعت مع تطبیق حقیقت
ش. طبع از و نسخہ و مداح رقم زد	تاریخ کہ - اندازہ تحقیق حقیقت

قطعه تاریخ از تاج طبع حافظ امداد حسین صاحب تخلص ظہور رئیس شہر میرٹھ

بارک اللہ جو اہر علیہ	مہت خمخانہ شراب کمال
کیف او کیف محو استغراق	لذتش لذت وصول و وصال
لفظ لفظش نجوم تابندہ	معنیش معنی اداسے جمال
ظہور اسرار و از سراپائیش	جلوہ افشان فروغ مہر حلال
وصف پاک جناب اللہ	برترین از قیاس و ہم خیال
پے تاریخ طبع ووش ظہور	داشت فکر ہی بزرگ سحر حلال
ساغر پاک بے بہا گفتم	گلشن فیض و اہب آمد سال

ایضا در شہر

جو اہر آباد ساکان طریقت	دریائے کرامت وحدت
-------------------------	-------------------

قطعه تاریخ از تاج طبع حکیم محترم حسین خان صاحب بخنی رئیس شہر میرٹھ

چو اللہ این نسخہ بے بدل	ز القاسم غیبی علم ساخت
پے یاد تاریخ طبعش غنی	ز ہی میر غیبی - رقم ساخت

قطعه تاریخ از حافظ ایت علی صاحب کتب قصیده کتب خورشید صانع مرصع		
پیر و مراد اولیا ابدار با کمال	خطب عالم حضرت الهی ذی جلال	و ده تصنیفی که از بزرگواران علم و فضل
	بزرگوارین جو کردم فکر از راهی	ملیم غیبی بلفظت با غم شوق و موت
قطعه تاریخ از مولوی کفایت علی صاحب کتب قصیده کتب خورشید صانع مرصع برادر خرد و حافظ ایت علی صاحب		
هم درین دژهای فرخنده	طبع چون شد جوایز غیبی	اسی کفایت برائی بخش
قطعه تاریخ از شیخ عزیز بخش صاحب عزیز پیر اکبر شیخ قادر بخش صاحب رئیس علمگورانی		
و تلمیذ محمد اشاعت علی خان صاحب صدق رئیس شهر میر طهر		
طبع شد ای غزاینه	گل شکفته در دژاگاه	آمد آواز از سر اسرار
قطعه تاریخ از شیخ غلام غوث صاحب غوث پور اوسط شیخ صاحب روح و تلمیذ صدق صاحب		
زهی این نسخه که شگفت	گوهر کشف کان آگاهی	بگوای غوث بزرگوار
قطعه تاریخ از شیخ غلام احمد جیلانی صاحب جیلانی پیر خرد و شیخ صاحب روح و تلمیذ صدق صاحب		
زهی این نسخه زیور	نکته نکتہ در روز عجب	گفت جیلانی از زلفضا
تاریخ طبر از سید موسی بن صاحب صفی متوطن اهر و به نائب محافظ دفتر کلکتر سیه اگره		
ما چه ایفات حضرت الهی	کش نمایان ازین عجب	حق پرده بان فیض اندازش
	خوش بخوان مبراع سال	حالی که کان آفت گویا
تاریخ طبر از محمد واکر علی صاحب متوطن شاه پور صانع فتح پور حافظ دفتر کلکتر سیه اگره		
نه اجماع برین فرخ کتاب	که مثلش دیده اهل دین کم	در نیایاب و یکتا مثنیان
دل میباید است فکر سال طبعش	که آواز هر دوشن مدح و شرم	بگو این معرعه تاریخ را اگر
تاریخ طبر از شیخ صادق علی صاحب صادق اکر آبادی		
این کتابت بشیاد من	کار ما آمده و دم بخشش	که در صادق و فکر سال طبع
تاریخ طبر از سید محمد حسن صاحب قمر متوطن داعی پور صانع فتح آباد امین کلکتر سیه اگره		
نکته از چشم اهل علم	روشن ازین نوایان	سال طبع این معجزه نکت
تاریخ طبر از منشی فقیر محمد خان صاحب انور اکر آبادی		
چه بی کتابت با بر غیبی	که در فیه اسرار عیان بود	ز حسن فیض و افانیت الهی
گفت	خجسته معرعه تاریخ طبع گفت انور	ز غزین دل سالک با مقصود

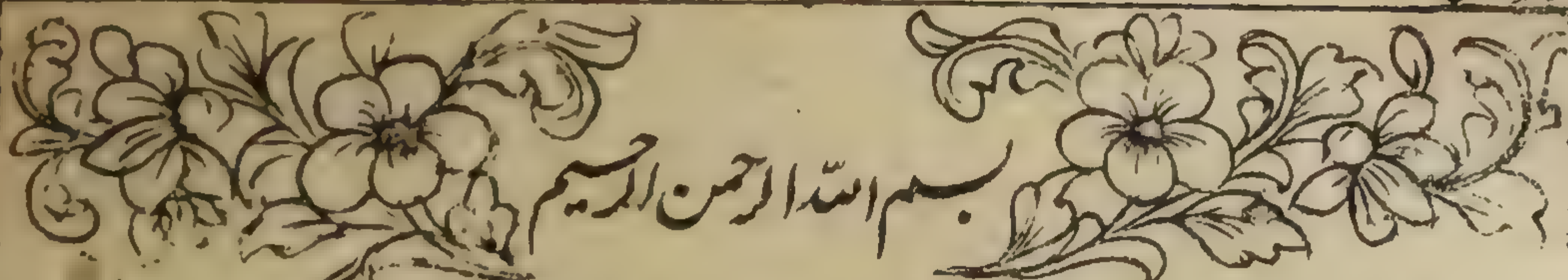
الذی یذکره من شایسته الخدی علی ربہ سبیلہ

حمد و پاس به خدای مقدس و تعالی را که این رساله مشتمل بر احوال خیریت اشغال حضرت
با عظمت سید مظفر علی شاه الهی قدس سره العزیز و یاران طریقی خاندان درخت نبویه

ذکره الخدی

تصنیف سوانح نگار حقایق احوال خدیو گلزار تربیتی جواهر غیبی محمد ابو الحسن فرید آبادی مدنی
با مناسبات و کلام منجر نظام حضرت بابرکت یاران طریقت او که جامع حمد و نعت و مناقب و غزل است

ناظر و گرامش و در کار خان و نوز و نطفات
درست می می نزدیک پستی للشویناج یا

بسم الله الرحمن الرحيم

بعد حمد و ثنای جناب الهی جل شانہ و نعت حضرت رسالت پناهی عظم بر نمانه میگذارد و بنده ابوالحسن
 بن محمد حسن غفر الله له که این اوراق چند شتمن است بر احوال کرامت اتمثال حضرت مرشد منی و
 سید مظفر علی شاه الهی قدس سره العزیز و یاران طریق او و کلام بركات التیام او و مردمان او
 تا خوانندگان کتابت مطاب جوهر غیبی را اطلاع بران دست دین و طالبان ارشد بنمایند و بزرگواران
 سید السوات تمکن بکرامات حاضر اسرار طریقت آشنای معرفت و حقیقت عاشق الله حضرت سید
 مظفر علی شاه قدس سره الله بسره العزیز مولود و معبودش بتاریخ بست و یکم جمادی اول سنه یک هزار و صد
 و بیست و هفت هجری در دار الخلافت اکبر آباد تولد یافتند و بهر جهت عالم طور گردید و نسب آری حضرت
 با عظمتش اینست حضرت سید مظفر علی شاه و مولود سید نور علی شاه و مولود سید امجد علی شاه و مولود مولود
 سید احمد الله الجعفری و مولود مولود سید الهام الله الحسنی الجعفری و مولود سید خلیل الله و مولود مولود
 سید فتح محمد و مولود سید ابراهیم قطب المذنی و مولود مولود سید حسن المذنی و مولود سید
 حسین الطائفی و مولود مولود سید عبد الله المکی و مولود مولود سید معصوم التیانی و مولود سید
 حسن المذنی و مولود مولود سید عبد الله الجعفری و مولود مولود سید حسن المذنی و مولود مولود سید
 جعفر المکی و مولود مولود سید مرتضی المینی و مولود سید مصطفی الحمدی المکی و مولود سید عبد الله المکی و مولود سید عبد الله المکی
 و مولود سید عبد الرحیم المذنی الطائفی و مولود سید محمود المینی و مولود سید محمود المینی و مولود سید احمد المذنی و مولود
 سید محمد العزیز المشهور بفضا و مولود سید عبد الله العزیز و مولود سید محمد الجعفری و مولود سید حسین العسقلانی و مولود
 سید علی الاکمل الجوانی و مولود سید عبد الرحیم المینی و مولود سید محمود اسبق الطائفانی و مولود سید
 عبد الله الطائفی و مولود سید معصود الکربلائی و مولود سید عبد الحکیم المهدی و مولود سید رضا الله
 و مولود سید جعفر الکیلانی و مولود سید ابوطالب الجعفری و مولود سید حمزه الجعفری و مولود سید عبد المکمل الکربلائی
 و مولود سید نفی المکی و مولود سید علی المذنی و مولود سید محمد الله المکی و مولود سید محمد یوسف المکی
 و مولود سید یعقوب المکی و مولود سید اسحاق المذنی و مولود سید امام جعفر الصادق المذنی و مولود سید
 امام باقر و مولود سید امام زین العابدین و مولود سید الشهدا امام حسین و مولود حضرت امیر المؤمنین سید الله النجاشی
 علی مرتضی کرم الله وجهه و مولود بن عمر ابنه صلی الله تعالی علیه و علی آله و صحابه اجمعین

جد امجد حضرت عارف کامل عالم عامل مولانا سید امجد علی شاه رحمۃ اللہ علیہ شیخ وقت خود بوده اند و در علم ظاهر و باطن مشهور و معروف سلسله قادریه داشتند و بیسی از مردم شهر و دیار نسبت ازاوت و عقیدت با ایشان درست بود گویند که از حضرت مفتاح عالم عمده الاولاد غوث اعظم سید عبداللہ بغدادی قدس اللہ سرہاخر قہ تبرک یافت با جملہ فعائل علمی شعر گفتندی دیوان فارسی و اردو و از آنحضرت یادگارست در سنہ یکہزار و دوصد و سی و دو و متوجہ عالم بقاشدند و در صحن مدرسہ عادل مشہور آسودہ تاریخ کندہ بالین ہزارانیت ۵

عارف کامل ولی این قطب دین	عالم علم نبی کاشفت راز علی
چونکہ بحبت رسید جملہ ممالک بگفت	واقف راز خدا سید امجد علی

وہ الد ماجد حضرت سید منور علی شاہ را قبولیت تمام بحضرت با عظمت متصرف فی الکوین جناب غوث الثقلین قدس اللہ سرہ العزیز بود یک علم خاص روضہ مقدسہ بخداد از دست جناب سید عبداللہ بغدادی فیتہ بودند کہ ثانی اثین علم ریاست گواہی است و بیکت آن قبول ہمہ عمر با جذب گذرانید و شہر اکبر آباد خاصہ کثرہ عمارتی بنام متصرف فی الکوین حضرت غوث الثقلین قدس اللہ سرہ بنا کرد و ہر سال بتاریخ یازدہم شہر ربیع الثانی مجلس بزرگ ترتیب می یابد و وجوہ آن از محاصل موضع بودہ است کہ از سرکار سید صاحب بطور معافی دوام پیشکش سید ناگر دیدہ و ما حال بحال و بدو قرارست حضرت بدولت سلسلہ آبائی داشتند و محشمانہ زلیت میکردند در سنہ یکہزار و دوصد و سی و پنج ہجری رو بہ نقاب بطون نہفت تاریخ و ضیائے

سید عالی نسب شاہ منور علی	نور بنی و علی قدس اہل یقین
چونکہ زباغ جهان فت خزان شد بہار	بلبل قدسی بگفت سرگشت برین

در نہ سالگی ابن ابرنیسان از سمرآن گوہر شامہوار گذشت و مانند در تیم در ترقی نور و بہاد و خشین گرفت اندک مدتی واکبر آباد یکب علوم گذرانید و سیرہ سالگی سید فضل علی برادر حکیم سید اسد علی کہ جد مادرے حضرت ایشان بودہ اند و در جماعت مقربان دولت را وسینہ ہیا اختصا ص داشتند حضرت را در لشکر گواہی زیر ظل عاطفت خود آورده تعلیم و تربیت نامنوند و یاد و خبر خود پیوند دادند حضرت با عظمت بہشت سال و پنج کشتہ علم حقائق و تصوف فرمودند کہ ناگہان حضرت مخدرات محمل حیات بسوی منزل آخرت راندند ہمین کہ سلسلہ تعلق انقطاع یافت حضرت الہی را دل از انجا برگرفت ہر چند بزرگان آن دیار التجا آوردند کہ چندی دیگر آن خطہ ابرکات قیام از دانی دارند بشرف قبول نرسید و از انجا ترک تعلقات نمودہ و دست از ہر افتادہ ہا پیادہ پا برخواستند و در باطن پاک و بیای شوق موج میزد کہ ہم امروز وصول بحق میسر شود و در ان زمان یافت بجد می کشیدہ بود کہ ہر شب تہرہ ہر ضرب میزدند و استغراق نام داشتہ و کیفیت بغایتی متعبد می بود کہ چون

تبسم بر لب حضرت الهی می آمد حضار مجلس همه بنده می آمدند و چون گریه و چشم روی می آورد و بگمان بخود
 میگریستند درین عالم مستی از نادانیه قدم بر گرفتند و رو بجنب جیمیر شریف نهادند شامگاهان بمقامی که نزول
 دولت میفرمودند اهل آن دیه و قریه جمع می آمدند و گدازه بخار سوار دست و پایی مبارک حضرت الهی برافشانیدند
 و آب آورده می شستند و با حضرت ترتیب داده پیش می آوردند حضرت ایشان نیز التفات بخدمت میفرمودند
 و در ترویج دلنمایی شان پایی کم نمی آوردند آنجا که پیش ازین گاهی اتفاق سوغتیاده بود و از راه و منزل
 اجنبیت محض بود اتفاقاً جانب قادر گنج گذر افتاد که مسکن حضرت ریتا شاه مجذوب بود و این سلطان وقت
 ثنائی شیخ بوعلی قلندر معروف بود و عادت داشت که هر بار مد او برخواستی و در بیابانها میگردید و سوغتی میگرداند
 و چون گاه برداشت شدی هر کسی را که دیدی امر فرمودی و تصرف حضرت او آنچنان بود که اگر او هر خدیو صاحب
 لوا و علم می بود از سر باری آن تن ندزدیدی و پشواره بپوشیده شدی گویند که یک روزی در یاسی طغیان نمود
 و کلبه حضرتش در بود چشم در گرفت و بحالت جذب عصا بر سر آب زدن گرفت و در یاسی گنگ از بالا نشیب
 میرفت تا آنکه بجای خود قرار یافت و حضرت نشین خود بر لب آب ساخت و دیگر آب دریا از آن مقام تجاوز نکرد
 فی الجمله حضرت الهی بر کلبه چنان چنان قدم زدند غد متیان حضرت که در اینجا حاضر بودند گفتند که گنجی توقف
 فرمائید مقاصد که در دل باشد همه برباید حضرت الهی را که طلب غیر حق پیش نهاد و خاطر عاظم نبود گفتن این
 مردم گران آمد همان زمان خدمت ریتا شاه بادوشن دیگر از مسافران بارخص و عمار بر سر فرار سیدند حضرت
 سنت سلام تقدیم رسانیدند خدمت آن شاه بخت و کلاه جواب داد که شمر و میان یعنی خواجه توقیف کنند
 حضرت الهی بکشت فرمودند چون آن برداشت را نوبت فرود داشت رسید خدمت ریتا شاه یک سلطان وقت
 نمی نمودند و این دوشن همراهی مزدوران بنظر می آمدند و همچنان راه خود را گرفتند از آن بعد خدمت باکراست
 حیار رفتند و غسل کرده باز آمدند و بجای خود نشستند و قلیان کشیدن آغاز نهادند درین حالت خدمت ریتا شاه
 بنظر می بر حضرت الهی انداختند که حضرت یا عظمت گم شدند از آن بعد بنظر دیگر گماشتند چنانکه حضرت الهی از
 سرتاپا از خود رفتند و این غریمت در دل افرو یافت که همین جارخت اقامت باید انداخت درین اثنا شربت
 پیش خدمت ریتا شاه آوردند آنوقت حضرت الهی اینجا طر گذشت که اگر خدمت ایشان شراب بمن دادند
 و از شراب ابا کنم این حضرت مجذوب مرا اینج و بن بهماند از ندن نیست اجمیر شریف دارم چگونه بود و بخود
 بران خاطر خدمت ریتا شاه دست برداشتند و گفتند که همین است راسته اجمیر شریف پس پنج تا دانه انبیر
 بهر دو دست گرفتند و برسم تعظیم نیم خم بر خاسته حضرت الهی را دادند و اعاده فرمودند که همین است رسته
 اجمیر شریف حضرت الهی شرط ادب بجا آوردند و آن دانه های انبیر را از غایت نیازمندی بهر دو دست بستیدند

که خدمت ریتا شاه اشارت بدان کرده بودند راه اجمیر شریف گرفتند و در آنجا این سفر و سیاه الطفره بنه
و مقامی که حضرت الهی فروکش می شدند مردم آبادی گرد آمدندی تو اضع و نیاز مندی نموده همه یک زبان گفتند
مگر بندگان حضور شانزده مستید یا خواجه بزرگ چنان می نماید که حضرت شما از دولتخانه پید مانع شده تن بسفر
در داده اید و چگونه است که بدینسان جرید و دل بر غربت نهاده اید یاری ازین واقعه اندکی شرح باید داد
که این بیت کذائی دیده دل ما مردم بدر می آید مانا که این دو مصرع را داد معنی میدادند که اگر شما
ترا آنچه ناست و گویا همی ترانزل که است + آنچه از سامان و ساز و برگ سفر بایست بود مهیا کنیم این
کربت غربت آسان شود حضرت الهی بخیر ازین برب نمی آوردند که ما را هیچ نباید اجمیر شریف منزل مقصود است
الغرض حضرت الهی هر منزله و هر مقامی هم برین نسق طے می فرمودند هر کجا که شب آمدی بهما بجا آسودند
چون بامداد شدی طریق خود سپردندی تا آنکه بعد از قطع بوادی و مراحل باجمیر شریف فائز شدند
تشنه کامی لب فوات رسید کام جان آنچه بود آنجا دید + باجمله حضرت الهی خود را به آستان دولت خود
خواجگان شهنشاه و جهان حضرت خواجه عین الدین چشتی غریب نواز انداخته شرف الشام عتبه علیه
در یافتند و حضرت شاهی آنقدر از نعمتهای باطنی و مواهب لدنی که حوصله دیگر آنرا برتابد حضرت الهی
ارزانی داشتند حضرت با عظمت الهی همین که خلعت قبول در بر و کلاه دولت بر سر کردند یک شبی در آن جا
عالی حاضر مانده صباح آن مراجعت باکیر آبا نمودند استغراق تمام در وجود با وجود حضرت الهی راه یافته
بخی از ملک سستی میگذاشتند چند سیه بر این حالت برآمده بودند که حکم احدی از و نهین و بجانب بن بر بی نهادند
و بر دست مبارک سلطان رفت و توحید شهنشاه حقیقت و تفرید حضور پر نور شاه نظام الدین حسین
دام ظلل کمال علی روم الطالیین خلف الصدق و سجاده نشین قطب عالم دار عظم اعلی حضرت شاه
نیاز احمد قدس الله سره الغریبیت کردند که ملک هند و تمان و ناحیتش از صیت کمالات و آوازه کرات
حضرت ایشان ماموست و خاندان قادریه و حشیه نظامیه از شمع ذواتشان روشن و مدتی حاضر خانقاه
ملاک امتباه بوده باز کار و اشغال چنانکه تلفیق یافته بودند اشتغال داشتند از آنجا که استعداد و طبع
حضرت الهی بر کمال بود و در اندک فرصتی جمیع مراتب سلوک باطنی نموده بدرجه کمال تکمیل فائز شدند
و خرقه خلافت و اجازت بسلسله خاندان قادریه و حشیه نظامیه از حضرت با هدایت یافته و بیت مکر
باکیر آبا فرمودند و نامت سی سال بهانجا در عالم تجرید قیام و زنده ابواب هدایت و ارشاد بر روی
طالبان حق مفتوح ساختند و روز شب تعلیم و تلقین بر کس را بقدر استعدادش میکردند در آن زمان
گردن کرده مردم چه از میان شهر و چه از حوال و اطراف شده گرد آمده دست بر بیعت میبازند و از آن بجز

معرفت بهره وافی بر میید آستند حضرت ایشان را معتاد بود که بعد ادا ای صلوة مغرب در مجلس خانه که یکره
کلان معروف بود تا ساعت یازده و دوازده می نشستند و آن مکانی مربع وسیع و نفیس است معنای آن
که سپیده صبح در برابرش سپید نمی توانست شد هر طرف فانوسهای سپید روشن و از کثرت روشنی شب و روز
می نمود و یک جانب فقیه اگر مثل عود می سوخت و نفتی دودش دماغ جانها را معطر می ساخت و در خنی
بجان اهل مجلس میرسانید و فرش سپید بودی و در موسم سرما قالیهای پشمین بر آن افروخته ایما اگر مرد
اجنبی حاضر آمدی و فرش سفید از پاسی اوداغدا رشتد که علی الحال خادم و ملازم پاکش میکردند با کلمه
ارباب ارادت و اصحاب سعادت هر روز بعد از نماز شام حاضر آمدند که و همگان پهلوسه یکدیگر دوزخ
نشستندی در مجلس خانه حضرت الهی قبله و جلوس میفرمودند و مردم در صفت نایمین و بسیار چیده
در محاذ صفت پائین جامی گرفتندی و آن بارگاه از مولی و خدم و آقا و نوکر هر که داخل شدی هر کجا که
جای خالی یافتی بنشستی و هر کس اجازه نشستن بود نه آنکه مولی و آقا بنشیند و خادم و نوکر بر پاشانند
این ادب در ویشانه پیوسته مرعی بود چون مجلس بدین صفت مرتب می شد عجب نوری و برکتی نمود
می گشت که هرگز دل بر خاستن را نمی بود آنگاه حقائق و معارف و مسائل فقر و سلوک تذکره بزرگان
از زبان فیض ترجمان با عذوبت و لطافت تمام مثل درو گوهر میرنجیدند و تشنه لبان طلب از زلال
بیان شافی حضرت الهی سکین حاصل می شد و گاه بود که از تاثیر تقریر صاحب استغادان حاضر
شده هر یک بمقام و حال خود آمدندی و بعضی را کیفیت مثل سماع روی داد می عجب مجلسی بود و شگرت
صحبتی که در آن جزو زمان کمتر ازین نوع نشان میدادند و جمعی که طالب حق بودند آنها را اجازه
ارزانی داشتند آنکه در فائقه بیک طرفه دوران نظر مردم نشسته بگذر حقی مشغول می بوده اند و در
در آن معروف می ماندند چون بر می خاستند صوت حال نشان دیدنی بود و ترا چشم نیم باز و دل بیدار
تو کوئی هم آیدون از خلوت یار یا حسرت بکنار بیرون خرامیدند و چیزی میخو استند و چیزی دیگر از زبان
می رانند یا دارم که شبی این جماعه بر کنار بالاخانه که موسم تابستان بود مشغول بودند و اما طبیب
نور بر سر نشان نثار میکرد و ناگهان یکی را از انمیان آهیبی به پشت رسید و یکبارگی غریب از نهادن بر
معا از همگان نعره مایه بخو است بلند شد چنانکه اهل خانقاه و سکنه محلت را دل از دست رفت
حضرت الهی قدس سره کس فرستاد تا دریابد که معامله چیست چون نفیض رفت بپیدا گشت که میمون
از کنار بام گذشت و تن اولین را گذر او پیش داد چون این ماجرا بسمع حضرت ایشان رسید فرمودند
که لاجول و لا قوة الا بالله آنوقت را قلم این حروف شرک یک آن جماعه بود و ماه سیاه که بعد از

مشغولی میسر نمی شد یکسال موسم تابستان افتاد و مقر شد که بعد نماز پیشین حضرت ایشان بنفس نفیس ختم بند
 کرده نشست میفرمودند و منی چند از مخصوصان بارگاه حاضر آمده اشتغال بندگرمی نمودند چون وقت نماز بود
 می شد اداسی صلوة کرده بخت می گشتند یکت وزی که راقم اجزوف هم شریک جلسه میبود و صدای قنات
 خاصت همه را افاقست دست داد و دیدیم که محب حافظ عبد الصمد مرحوم از آن حلقه افتاده اند شاید که اند
 شاعلی هم سلوستی رسیده باشد اما آنقدر استغراق خدمت حافظ ما را دریافته بود که با وصف سقوط
 شعور میسر نیاید و چنان افتاده ماندند یکی خواست که از آن حالت بیرون آید و حضرت ایشان منع فرمود
 بعد از دیر خدمت حافظ از آن غیبت بخود آمدند و باز سلسله اشتغال همچنان جاری ماند و جلسه وقت
 برخواست یاد داریم در یک زمان معدودی از یاران خاص مشورت کردند و قرار دادند که یکشنبه تعطیل
 بیاورند تا شب یکشنبه که روز تعطیل است مشغولی بخر کنیم چاره را و ند چنانکه بجهان قرار داد و آنشب را
 زنده میباشند و حضرت ایشان نیز بذات خاص شریک این جلسه می شده اند راقم این حروف نیز خصل
 آن حلقه بود عرض دارم که بیکت حضرت ایشان شب معهود در ختم کار سه می نمود و نماز باید او گذارده یک
 بخانه خود ما رخصت می شدیم روزی حضرت الهی را بسمع رسید که یکی از شب زنده داران کشف این نموده
 بر خاطر نازک کران آمد و دیگر این سعادت میسر نشد ازین ماجرا قاضی که میارسان شنبه سیب غنیم بود تلقین را
 وقتی معین نبود هر جا و هر گاه که خوش آمد فرمودند و گاه گاه مصلحتی بوده باشد که تواتر تعلیم الزام می نمودند و
 بعضی از یاران اعلی را اجازت میداده اند که طالبان مبتدی را تلقین کنند هر چند که تلقین یکی از وکیوس
 مخفی بود و چه در خلوت و نهائی معمول میباشند اما هر قدر که از آن بوجه صحبت و قربت آگهی دست داد و متنبه گردید
 که هر طالبی را تلقین جداگانه بود و یک شغلی را بطریق تعلیم دیگر چنان می نمود که مردم در استعداد مختلف و
 قابلیت باطن شان با انواع استعداد بود و لاجرم افکار و اشتغال نیز بمسببت طبائع میفرمودند و درین زمان که
 سال هجری یکمزار و سه صد و چهار رسیده و حکم خبر صحیح خیر القرون قرنی ششم مایلیه ششم مایلیه الی آخره مردم
 خدا طلبی را ترک داده مدارس و خانقاه از تدریس و تعلیم خالی افتاده اینم مشغولی و تلقین را بجهت
 و غائب بنظر می آمد و حضرت الهی را که شغف تام و رین کار بود یک آیتی از آیات رحمانی تصور توان نمود
 بنا بر آن که از بابایان بمان بوده باشند که دهن دولت گرفته بشرف تعلیم و دولت تلقین نارسیده -
 مخصوص همین بارگاه و مقصود همین خانقاه توان گفتن که پیوند ارادت مشتمل بر ثمره سلوک و طلب بود
 و محضر اسم درسم ازین هست که اهل این خانقاه عالی صاحب احوال و مالک مراتب و مقام بوده اند چنانکه کشف
 این معنی از داده مجالس سماع و واقعات و معاملات برای امین مشاهده میرفت بعضی ازین عزیزان را غیبت

استیلا داشت که در مجلس حاضرند و پیغمبر تا اگر نامش گرفتندی و خطاب باو کردند سی قریع سماع او را مقرر شد
 و از آن حالت برآمدی یکی را کیفیت درگرفتی و دیگری بخود آمده متوجه کلمه گشتی و جواب سخن دادی این مجلس
 منحصر بر خواص تعیین بودند انشاء الله تعالی بعد ازین تذکره هر یک ازین طبقه بجای خود آید از زبان یا از
 سابق و ملازمان حاضر بالاتفاق سموع شد که در غنفلوان عهد که عین وقت شبابین صحبت بود حضرت
 ایشان را سماع رغبت تمام بود تا بجایکه آلات نغمه را نوبت به غلاف نمی رسید و سماع وقتی معین شد
 سبب ظایر آنکه ذوق بدرجه کمال در طبیعت حضرت ایشان مضموم بود و لطافت و نفاست بران مزید
 مانا که شغف تمام بآن داشتند و هیچ تقریب نبود که مجلس از سماع خالی بودی تا آنکه مدت ده سال اندی کم در
 خدمت حضرت ایشان را تمام این حروف را گذشت اما حق گواه است و کفای باینده شهید که در هیچ مجلس
 سماع ندیده ام که حضرت ایشان در عالم وجد قیام بر پا فرموده باشند و نه اینچ کسی شنوده غایت آن بود
 که در حالت غلبه ذوق نوحه الله اکبر بخود از زبان بلند می شد یا در وجود اقدس جنبشی سهل بجای می آمد
 و اگر ذوق استیلا یافت گاهی یکست مبارک و گاهی هر دو دست جنبش می آمدند و هر که در چنین مجلس
 و وقت حاضر بود و نیکو داند که چقدر تاثیرش بر ارباب مجلس می افتاد حق اینکه هیچ از عالم و خاص نبود
 که او را ذوق نگرفتگی انگاه مجلس گرم می بود و از اصحاب سلوک هر کس را خطه کافه نصیب می شد و خوب است
 کسانی که در مجالس سماع حضرت ایشان حاضر بوده و عیش صافی و بهره دانی از آن یافته باشند بخدای کیتا که
 جان من در قبضه اوست آنچه در تعلیم و تلقین و سماع و احوال در آن بارگاه عالیجاه بود همه اش صحیح
 و صادق یافتیم و هیچ چیزی از آن دست زده و هم و گمان نبود یکی از مردمان جوان عمر را در سماع تصورات
 از قبیل و ساوس پیرامون خاطر سیکشت او را حضرت ایشان تبرک سماع امر فرمودند از آن بار دیگر مجلس سماع
 بار نیافت و یک ماه در مجلس معمول بودند یکی بتاریخ میفهمیم و آن بتقریب فاتحه جناب سلطان المشایخ
 محبوب الهی حضرت سید نظام الدین دلبوی قدس الله سره العزیز و دوم غره به راه تقریب فاتحه جمع مرشدان
 عظام خاندان قافیه چشتیه در مجلس میفهمیم سرفه پیر الهوان لغمت بودی و در فاتحه غره نان و گوشت
 با مال خود بخورده شدی خواص و عوام درین تقریب با جمع آمدندی و عجب تر آنکه مشعان و مترخان شهر اگر ده
 فاتحه مانده به تنهای آن طعام درویشان بهجوم می آوردند و منصب داران عدالت صدر این زندان میخوردند
 چون با خلاق حضرت ایشان را ببط تمام بود یکی از ایشان بایدارم که التماس فسحه ترکیب چای نمود و بزبان مبارک
 رفت که نسوختن عمر ندارد و لیکن این لذت خاص که در چای و غلقاه می یابند سبب نیست که فاکران و ثغلمان
 با وضو و طهارت تمام تا ترتیب می دهند و وقتی بود که راقم اینخود بمجلس راجه مذهبی نزدیک مدرسه شاهی

که مراد بان تعلیق بود سکونت و اقامت و از بنا اقامه تشریف فی اجماع مسافتی داشت اندکی از وقت معهود ویر
رسیدیم همین که پیش نظر کیمیا اثر شدیم بر سفره طعام چیده بود این ناچیز را دیدیم فرمودند بلطف تشریح و یاد
نرا دور آورده و ذوق آرزوست و کام جان دایم و امید که تا دم و اسپین از دل نخواهد رفت و مجلس مفتی هم
جناب سلطان المشایخ قدس سره اهتمام بلوغ بودی از غایت صفائی مکان و کثرت فانوس و چراغان
بارش نور در دیده می نمود اهل مجلس آراسته همه با طهارت و زانوشسته و قوالان غزلهای نیکومی سرودند
بعد از آن که در چای مجلسیان را چه از عوام و چه خواص سیراب میکرد و عجب راحتی و شکوفت منتهی در آن مجلس بود
که به دلهای حاضرین میرسد آن عیش صافی و آن حظ و خواه که طالبان غذا آگاه و سالکان تافان
نصیب می شد می توان گفت که غیر از جنت لغز و وسوسه نمیشود و وقتی که گوشتگان غلیات قدما مملو از
معنایین توحید و عشق گفتندی و دلدار انجمنش آ و روند می نسبت حضرت با عظمت جمله اصحاب مجلس را
محیط گشتی و هر کسی بقدر استیاد خود تا بهره انان گرفتگی آنچه از آثار و اخبار صاحب سیرالایا و دیگر
حضرات در ملفوظات نسبت مجالس جماع بعد از دولت جناب سلطان المشایخ محبوب الهی قدس سره العزیز
نوشته اند برای العین در مجلس حضرت ایشان مشاهده می رفتند و گوئی نقشند ان قصه و قد روین
شبهه آن صحبت بی قدرت کشیده اند بیکه حضرت ایشان را التفات بید جانب یاران عزیز بود که
باز از آن اقارب نسبی طرف مقابل بوده اند و موسم تابستان و نیم فصل بابان گاه بودی که بتایج
سوخه لب دریای چین یا اعتماد الدوله و کاهی مانع سکندره یا معافی بود که تفریبا با اصحاب طریق توجه
میفروند و کاهی بنیارت حضرت سید ابوالعلا قدس سره یا شیخ علاء الدین مجذوب تبرکات میرفتند
و در آنجا با سبزه پرزیت و برکت مشغولیه و اشتندی و خوانندگان و یاران خوش امکان طبع مجلس
سماع افندی کمتر اتفاق بودی که مجلس از وجد و خط خالی رفتی یا دوارم که وقتی سید امیر علی شاه مرحوم
برادر علای حضرت ایشان التماس دعوت و سماع بمقام سکندره که مقبره محمد جلال الدین اکبر شاه و دیگر
اناکر آبادست نمودند چون حضرت ایشان قبول فرمودند خود با جمعی بایسته سکندره رفتند و از هر پیش
سامان فراهم کرده صبح آنجا آغاز نخت شد و در خانقاه یاران به تمییه روانگی جمع آمدند موسم شرمکال بود
باران باریدن گرفت و آنقدر که حساب از آن نتوان گرفت و از دیدن ابر محیط و بارش شدید هیچگونه
قیاس نمیتوانست شد که امر و نایب اندیش باز ماند یاران مشوش شدند و حسرتهای خور و زد که در وقت
چگونه شود چندی از خاصان بارگاه بیدل شده حنوری حضرت ایشان دریافتند را قلم این حرف نیز میزدند
بکنان شبستند و از هر در می سخن پیوستند آخرا لامر بعض رسانیدند که باران بیوقت آمد و هر خطه می از آن

و سکندره ازینجا دو کرده پیش است از یاران چه را کب و چه پیاده هر یک بجای خود متامل است حضرت ایشان
 بمغز سخن رسیده فرودند که سید امیر علی شاه را وعده کرده ایم وفاء آن واجب است ما خود پیرویم و دیگران اختیار
 گفتن همان بود و رفتن همان علی احوال سوار شده در همین شدت باران تشریف بردند یاران که این
 معامله دیدند بی آنکه انتظار چیزی کنند چه سوار چه پیاده راه سکندره گرفتند و اقامت این حروف نیز تشریف
 حال بودند و میخواستند که از آن کیفیت دم زند و شرح آن دهد سلطان خوبان میر و دیگران عاقلان
 چاکسواران یکطرف مسکین گداها یکطرف + دیدیم که هر یکی در راه بقدم می قطره زن بود آنانکه سوار
 بودند جلور نیز عقب حضرت ایشان گذاشتند و آنانکه پیاده بودند پای افزار در دست می دویدند و بریان حال
 العجل العجل میگفتند و مطایای شوق آنهمه بمنزل مقصود رسانیدند الفرض چون بگمان بهیفات محدود
 فائز شدند و از نفس سوزها بیاسودند مجلس سماع ترتیب یافت و آب بهمنیان آب از دیده میر سخت و رعد
 نعره میزد و قوالان و خوانندگان که از پیشتر حاضر بودند گفتن آغاز کردند همین که نشیدی خند از حمد و
 بر خوانند سید امیر علی شاه نیز بان این غزل را فرمایش کردند

بگذار تا بگریم چون ایرود بهاران	کز شک گریه خیزد و روز و اعیان
باساربان بگویند احوال آب چشم	تا برشته نه بند و محمل بر و زیاران

ولما گرم بودند و وقت موافق فیض باطن حضرت ایشان چون ایر و طیر بایستن گرفت اهل مجلس استوار
 پیدا شد که در بیان راست نیاید کیفیت گریه بگمان را در گرفت و نعره های دیگر شکاف از دلها بلند شدند
 هیچ تنفسی در آن صحبت نبود که بحال خود ماند و باشد یکی دست و از میکرد و دیگری پانی بر زمین میگرفت یکی
 بر خود میلرزید و دیگری میخویشید و میخویشید یکی غائب از خود یکی نیم مست + یکی شوکویان برافشاند و دست
 چنگ که در آن مجلس حاصل شد ابروز نقش بر دل است این مجلس دید برقرار ماند و رحمت راه مبدل حجت
 گردید احمد الله علی ذلک همچنین در موقع معافی بود که آنجا قدم رسول زیارتگاه عام و خاص است
 بارها اتفاق صحبت شد و سید امیر علی شاه مرحوم مکلف و مستدعی آن می شده اند یکباره که منشی بدین
 وکیل اجستان معقد حضرت ایشان حاضر بوده این دو غزل متاع هوش مجلسیان بتاراج برده

بنازه بر مشکین چون نیازمند تو ام	ترجمی که اسیر خم گسند تو ام
ستار اسپ جفا بینا می خوشی تو ام	اگر و نهاده بخاک سم سمند تو ام

چهره را فیلی از آتش مو ساخته	خراز خویش نداری که چه برده است
------------------------------	--------------------------------

نیت یک سرورین باغ عینائی تو	بسکه گردن تماشای خود افراخته
بر سر کوی تو خندانکه نظر کار کند	دل و دین هست که بر یکدگر انداخته
و بعد از آن مقام جنت نشان که مشهور به باغ بود یکبار این غزل با اهل مجلس کرد آنچه کرده	
آدم تماست چیرانت کنم	همچو زلف خود پریشانست کنم
علم بخشم تا که معلومت شود	از سر معلوم تا دانست کنم
گر تو افلاطون و لقمانی بعلم	من بیک تعلیم تا دانست کنم
شمس تبریزی بهولانا بگو	واقف اسرار یزدانست کنم
و این غزل - ۷	

سوا سیر گل دیدن ندادم	چو گل پیوده خندیدن ندادم
نگه آساروم بر اوج افلاک	ز جایی خویش جبین ندادم
بگر و خویش میگردد و چو گردون	برون از خود خراسیدن ندادم

و یکبار بعد از آن باغ اتفاق بیت چنین افتاد که سید امیر علی شاه مولوی جعفر علی میرنشی راجستان
 خلیفه حضرت مولوی محمد طریف رحمه الله علیه هم خرقه حضرت ایشان را در باغ همان بگردید و جمله
 یاران طریقت را نیز خوانده بعد از نماز عشا مجلس ترتیب یافت از قوالان متعدد چو کی حاضر بودند
 یک بعد دیگری غزلها میگفت گویندگان از گفتن پس نگرند و شنندگان از شنودن علی الرغم و گاه
 مادرین کار بودیم که از مسجد بانگ نماز بامداد برخاست و نمودن کوس انداک بر گوش شب بیدار
 فرو گرفت آگاه مجلسیان آگاه شدند که سحر پدید آمدند و استند که شب کجاست راقم این حرف نیز
 شریک بود اگر راست خواهی حق اینست که اینهمه حرامین سماع و مولع و جد گرد آمده بودند و از بهایا با تر
 همان غریز و اله سماع بود و این صحبت را بسیار دوست میداشت بکلم ضرورت همه از جابر فاستند و
 از طهارت و سنت فروع کرده بجماعت ایستادند امام فی اکمله خوش گلو بود چون انداک گرفت جاعه مقتدیان
 که در سماع شب سا بر روز آورده بودند و دلها سی شان از صحبت شبنه گرم بود و سینه پر جوش بخود دهنه
 بر آورده و بیجا با خروشی و ناله هوائی در می افکندند و سبیل و ارازان الله اکبر پسین آغاز کردند
 الفطمة الله آن تماشا دیدنی میخواست اما هر یک بجال خود گرفتار بود این دیوانگان الهی ساقی
 تعزیر که دید فی اکمله بعد از توقف افاقت میسر آمد و یکنان مستغفر شده مکرر تحمیه بستند و در
 وقت ادا کردند چون از نماز فارغ شدیم یا فتمیم که یکبار سرود شده بود طعام را ملاوت باقی نموده

ہر چند استغناء و تمام در خاطر اقدس حضرت ایشان بود و در هیچ تقریب و حیلتی شریک انبیا زمان نشین
 و نہ بجانہ هیچ یکی از یگانہ و یگانہ میرفتند اما با خاطر آزاد و آراخون یاران طریقت را آباد می ساختند و از راه
 دلاری غریبان و لداوہ را بقدم و ہم جایون می نواختند۔ روزی بجاوت مالوف خانہ مولانا بدر الحسن
 رحمۃ اللہ علیہ را کہ از یاران اعلیٰ بودند رونق بخشیدند جماعہ از مردیان مخلص ہمراہ شدند مولانا مجلس
 سماع را طرح انداخت و قوالان مناسب وقت غزلہا بہ نغمات و لکش سرودن گرفتند چون این غزل را
 گفتند بروہ خیال بدوی توان دیدہ خواب را + برداشت از میان من و تو حجاب را + جنبشی در ولہا
 پیدا شد و بہر گاہ بہ این بیت رسیدند آباد ساخت درو تو ویرانہ دلم + تعمیر کرد عشق نیائی خراب را +
 کوئی آتشی بی فروخت از سوز ولہا و التفات حضرت ایشان دامن برو میزد اہل مجلس در وجد آمدند و بہر
 بزرگ شیخ منصب علی را کہ امیر خسرو ثانی درین وقت بودند کیفیت بالا گرفت و از فوط ذوق برخاستند و بہر
 درآمدند و در آن حالت شعلہ جوالہ می نمودند و بہر دم و بہر خطہ ترقی در ذوق بود اہل مجلس با دہر پاشید
 و حضرت ایشان نیز موافقت نمودند آخر دوران بخود می و بتیابی عنان ادب از دست نشان رفت
 و بی اختیار با حضرت ایشان در آمیختند و حضرت ایشان نیز در کنارش گرفتند تو کوئی دو محب و محبوب
 بے مزاجمت اغیار و لذت وصال بودند و تا دیر بچپان سینہ بسینہ ماندند درین مجلس احدی از شوق و
 وجد خالی نبود و شور و غریب از شاو مجلسیان برآمدہ بالعب و قتی و شگرف حالتی روی داد کہ چشم فلک
 مثل این در زمان سلف دیدہ باشد سیاد وارم کہ روزی در موسم رشکال نرنگاہ تاج روضہ را زینت
 تشریف بخشیدند و در برجی پہلوی مسجد کہ بر کنار دریاے جمن واقع است یا یاران طریق جلوس فرمودند
 بآران آمد و گویندگان از نغمہ نامی غریب و غریبات عجیب جلیشہ مانہ را خوشنود کرد و ہواے خوشگوار
 و ترانہ ہاے جان نواز در انوقت روح تازہ در قالب اہل مجلس میدید ذوق تمام و خطما لا کلام حل
 گردید۔ گاہ بودی کہ باغ فزانہ بپاس خاطر احمد علیخان مرحوم تشریف می بردند آن جا بے پر فضا
 روان آسا بود و گاہی این مسکین را تمہا حروف را داند زمان کہ قریب مدرسہ سرکاری اجہ بندی
 میکردانند ہمہ سرفراز میا ارزانی میداشتند و وقتہا برادران طریق دران مقام کہ کنار شارع عام
 از آبادی بر کنار و ہوا گیر لطیف بود فرا ہم آمدہ و اذ سماع میدادند آری اختر از حضرت ایشان از دنیا
 دنیا بود و هیچ چیزے از دنیا مانع نبودند اگر کسی حاضر آمدے روی از ان نمی تاقتند و با خلاق کریمان
 خاطرش نگاہ میداشتند لیکن با اینہما بارہا مشاہدہ رفت کہ حضرت ایشان بنظر استکراہ می نکردستند
 و کنار میفرمودند بہر یک شمع شوم آشنای عالم کثرت کہ رود و محفل و جز رفتن از محفل خبر نہ

بتقریب این سخن یاد آمد کہ از و کلامی و محال عدالت صدر و یوانی یکی درخواہ کردہ بود کہ میں مشتاق
 حضوری در مجلس حضرت ایشان بودہ ام اگر از راہ کرم بر و در مجلس اطلاع یابم زہی سعادت باشد کہ ہر
 از ان بردارم حضرت ایشان قبول فرمودند طبقہ اصحاب عدد را کہ اکثری ہم دینہ بودند ہر سال
 در موسم تبرکال قرار داد بود کہ دو سہ روز کشیمای ہمیکہ بستہ و اگر استہ بر آب دریا سچین بصحبت
 و عشرت سیکڑا نند قضا را یک تقریب مجلس عرس در اثناء آن سہ ایام معینہ واقع شد حضرت ایشان
 پیام فرستاد و اکتفائہ بر اطلاع رسمی فرمودند بلکہ مولانا بدر الحسن را کہ ہم سلسلہ شانت در عدالت صدر
 بودند و از یاران ممتاز برسم رسالت فرستادند کہ مجلس فالتحہ امروز بہت اہم را شہا بود کہ نہایت شوق
 تشریف آند آن مرد دنیا حریف ہوا و ہوس نیارست کہ صحبت معمود را خیر باو گفتہ حاضر آیند را خواست
 و بلطائف اکھیل در گذرانید و رین عرض مدت کہ پیام رفت و جواب آمد راقم اخرویت حاضر بودم
 دیدم کہ حضرت ایشان تسم میفرمودند و بسیار خوشنود بودند کہ خاطرش نکاہ داشتہ آمد و خود شہا
 بیکہ لطافت و نفاست بر کمال بود حضرت ایشان با وصف مسانت و زانیت گاہی مزاح روا داد
 شبہ بعبادت معمود حضرت ایشان با جمیع از یاران و جماعت خاتہ رونق افروز بودند شیخ محمد جعفر حرم
 علامہ بند کہ از مردیان حاضر باش بود عنود کی برو غالب آمد مظنہ آنکہ غذا شام بکار بردہ است
 حضرت ایشان را نظر برو افتاد فرمودند کہ شیخ محمد جعفر خواب بر شہا استیلا دار و جواب داد کہ خیر
 باز بہان حالت پیدا شد حضرت ایشان اندکی توقف کردند و فرمودند کہ شیخ محمد جعفر پس ترک شہا
 او پیدا شد کہ برو فتی حدیث ستود و اصفو فکم حکم کردہ اند و گذشتہ از خاطرش رفت اندکی از جانب
 جانب پس جنبش کرد و تہم گشت کہ دیوار کمرہ پشت او را مکیہ شد و نفیر خواب از او بلند شد انکاہ تسم میفرمود
 و بسوی ما ہمہ بندگان میدیدند حضرت ایشان را عادت معمود بود کہ نام سچیکس از یاران طبق بی انعام
 القاب بر زبان تیاورند می اگر چہ فروترین پادیمی بود و گاہ بودی کہ با نام لفظ صاحب و غیر آن
 فرودندی و این افزایش وقتی تفریجا بودی چنانکہ با احمد علیخان لفظ بہا و شامل کردندی حقا کہ
 حسن معاشرت بر ذات قدسی صفات حضرت ایشان نازش میکرد و بچکس و صحبت نمودی کہ در قول
 و در فعل ہدایا با وی نفرمودندی اگر شکایتی یا زحمتی میدیدند و لداری و تشفی میدادند اگر ہرج و مرج
 کسی پیش آمدی در رفع آن بذل توجہ رفتی - یاد دارم کہ وقتی راقم این حروف را آواز گرفتہ شد
 و نمی توانستم سخن گفت با اینہم شامگاہ حاضر بخانقاہ حسب عادت شدم و با دست بستم حضرت ایشان
 پیشکش کردند و غمخواری نمودند با آنکہ آواز بر نمی آمد و ملاقت سخن نداشتم اما حضرت ایشان بکاملت

باینده علی التواتر فرمودند هر چند در گذارش تکلف می شد لیکن از جواب بر عایت معاف داشتند
 و آنست که اینهمه برای آنست تا محرومی از شرف مخاطبت موجب تنگناست دل این بیچاره نشود و حضرت این
 اقتدر فرمشتناس باریک بین دقیقه سنج و نکته آفرین بودند که حیرت پیدامی شد پروای آن نبود که حالت
 دیگر چه باشد بیتی از شبها بایاران طریق حاضر خدمت بودم قصار تسبیحی که با اتفاق در دست ماند یک آن
 اش بر دانه دیگر بر خورده و آواز کی نرم داد چون محل قربت بفرط عنایت دایم با وجود نزاکت تا سمع
 مبارک رسید خطاب شد که چیست عرض کردم که تسبیح بجز دانه را خواستند و در دست مبارک آوردند
 ملاحظه فرمودند اتفاقاً رشته در آن تسبیح گسسته بود یکی از مردیان علاقه بند را که حاضر وقت بود آن
 تسبیح حواله کردند که این تسبیح را بار رشته ریشین و شمشه زرین مرتب کند و بیارند بنده را اینقدر
 حیا آمد و انفعال دست داد که از شرم نمی توانستم سر بردارم تا دیر آنچه از خیالت بر من گذشت شرح
 آن دشوار است و عجیب شکلی صورت نمود که نه خیال معذرت بود و نه یارای گفتن که این دانه تسبیح
 نه بجز یک من غمازی گرد و نه مرا آنچه از نزاکت خیال دریافت بخاطر بود از نیست که خاصان با نگاه
 و مقربان با اخلاص بر عذر می بوده اند و در هر کاری و هر مقالی احتیاط بلین می داشتند حضرت الهی
 و مولائی قدس الله سره الغریر اجمال ظاهری با کمال باطنی از بارگاه خداوندی عطا شده بود صبح الوجد
 کشاده پیشانی خوش ابرو نیکو چشم و سیع الصدر معتدل القامت مرسل الشعر مرتفع الکف قوی العفد
 عریض الساعد فیج الکف حسن الانامل مستقیم العین احسن المنظر طلیق اللسان فصیح البیان پیوسته
 دوزانو با ادب تشنه شنیدی و سخن را با صوت معتدل گفتندی غیر از تبسم شیرین که در شک و زبان
 آمدی را قلم حروف را مدت ده سال در صحبت گذشت هیچ گاه قهقهه در خطا و مامشاید و نصیحت داری غیر می
 اگر کسی معصده شد جز چنین بچین نیار و زندی شدت در غیظ نبود سخنان لطیف همچو گوهر آید از جوی روان
 نیکند حسن ادا و خوبی گفتار خدا داد بود گاهی خمر و اشارت یا جنبش چشم یا ابرو و فرمودند که غایت ادب
 و نهایت تهذیب در ذات مقدس منطومی بود چنانکه از بیکت صحبت تمامی حاضران مجلس کمال اخلاق
 آداست می نمودند و تکلم بپس تمام بود که حرفی فصول یا سخن لا طائل از زبان براید که من حسن السلام المهر
 ترک ما لا یحینه و اگر لفظی مستحبی بقصد برآمدی در تصحیح آن کوشیدندی و تمییز معذرت کردی
 صادق القول صادق الوعد کریم النفس مرضی الشاغل بودند دست از همه بنا بر زمان اقرار و احوال
 پاک فشانده و بایاران طریق و طالبان رفیق شبانه روز حرف میوالت رانده خاطر پاک اگر برود بود
 بهین دسانان دول پر استغفار اگر میله بود بهین مسکینان بگریه در عالم تجرید و تفرید گذشتند است

و از جمله عالم فارغ و برکنار روزی خلاف معمول ساعت سه ناگاه حاضر شدم دیدم که خود بدولت در محفل
 مجلس خانه تنها میخوابیدند و این بیت را با او از معتدل سکرانه میخواندند و دنیا و دین بین یار و آبا
 بین تو هم بین تعمیر و جهان کی بنیاد بین تو هم بین مال و خزینه که در ذات مقدس حضرت ایشان جمع
 بوده اند بخشی از آن برادر طریق سید اکبر زمان و در مکتوب خود نوشته و ارقام این حروف را بر آن تفاسیر
 در اینجا نقل کرده می آید می نویسند که حضرت ایشان صاحب ادب بودند و اهل ادب را پسند میفرمودند
 پس از امر او عمامه دیدم و صحبت نشان و نزدیم اما ادب از مجلس حضرت ایشان آموختم حضرت ایشان
 صاحب تکلیف و وقار بوده اند و صاحب حیا و پس غیور و حمیت اسلامی گویا تشریفی بود که بر قامت حضرت
 ایشان دوخته اند و حضرت ایشان قانع و گوشه نشین بود و هیچگاه بدیدن امیر یا وزیری قدم نه نهاده
 و نه در هیچ تقریب دنیاوی قرابت و ریاست را ملحوظ داشته اند حضرت ایشان صاحب مال و منال نبودند لیکن
 سیر چشم و غنی گاه گاه دیاران طریقت خود را بر سفره خواندندی و بهر پند شفقت آنچه از طعام خوش و لذیذ یافتند
 او شان را از زانی داشتندی و خوشنود و شادمان گشتندی حضرت ایشان صاحب شریعت بودند و در
 مسائل فقر و سلوک کلامی منافی شرع از آنحضرت مسموع نشده حضرت ایشان را هیچ یکی از امور دنیاوی
 التفات نبود و نه رغبت چیزی داشتند و نه در معاملات دنیا را در مجلس خود می پسندیدند حضرت ایشان را
 مزاج نفیس بود و بر نفیس طبع با ادب و سلیقه شعار بشارت خطاب برگزیدندی آنچه موزون و نیکو وضع و
 خوش ظاهر و باطن بودی پذیرفتندی بلکه از خود چیزهای ایجاد فرمودندی که در نظر نگهبان پسندیده و بمن بود
 حضرت ایشان صدیق بودند و صادق الوعد بودند با کسی آنچه میفرمودند و فایز قبل از وقت موعود کردند
 حضرت ایشان صفاتی باطن و پاک طینت بودند اگر احدی از معاملات دنیا خنی چسبیده پیش حضرت ایشان
 بعرض رسانید می او را در کلام او راست باور کردند و اگر دیگری نقض یا تمذیب او بعد از آن کرد
 حضرت ایشان ناخوش گشتندی که شما بر او خود را غیبت میکنید حضرت ایشان را در مسائل علم سلوک
 و فقر آنقدر معلومات و قدرت بیان بوده است که اهل منطق را در مسائل فن خود حاصل نبود و آنکه بهره
 ازین علم داشتندی و عاسیان و آنار بیان حقائق ایراد میکردند حضرت ایشان بقوت بیابانی و
 طلاقت لسانی معنی مقصود را هر گونه لباس داده خاطر نشین مخاطب خود کردند که بعد از آن هیچ کس
 و شبیهی او را نمی ماند و تسکین خاطر و تشفی باطن روی میداد حضرت ایشان کتب حدیث و فقه و تصنیف
 علی الدوام پیش نظر میداشتند و آنچه میخواستند بقیس میفرمودند صحبت حضرت ایشان را خاصیتی بود که هر
 شرف حنوری می یافت بواسطه نفسانی و خیالات دنیاوی بر دلش گذر میکرد بلکه میسوی و فرای خاطر

و ذوق شوق الهی غلبه می نمود. حضرت ایشان هر یکی را از وابستگان دامن دولت آنچنان زیر نظر می
می داشتند چنانکه والدین اطفال خود را دارند یک عمری حضرت ایشان را هر چند از ریاضت شاف و
لطافت مستلزم نزاکت تمام دریافته اما هیچگاه بالایی بستر و بالش نرم نیا سوزندی و در موسم سرما جانفشانی
کمل بکار آوردندی. حکایت سفر اجیمه شریف و زیارت مجذوب ریتا شاه از زبان مبارک استماع افکاد
و گاه گاه بغرض ترغیب حضرت ایشان از مجاهدات و ریاضات خود سخن راندندی که سالها بر سر
و بار آشجار قانع بوده ایم و در یک شب دو از ده هزار ضرب و طیفه خود نموده تا آنکه خون از سینه بر آمدن
گرفتگی انتی کلامه. حضرت الهی و مولای را خوارق و تصرفات عظیم بود با آنکه توجه بصرف بهمت کتیرا
داشتند چنانکه هر یک از یاران طریق بالانفاد و بالاتفاق روایت کرده نقلی و حکایتی از آن بزرگان
دارد و هر چند ذات مقدس حضرت ایشان مستغنی تر از آنست که حرفی از آن بزرگداشت آید لیکن اگر خاطر
یاران طریق و رفیقان راه توفیق بذکر بعضی از آن نگاهاشته آید بمانا از جاوده اقتضای مقام آنحضرت
نباشد. وقتی شیخ بنده علی مختار راج و مراون که از مریدان با اخلاص بود مبتلا بعارضه ضیق شد علاج
از حد گذشت و در خطیر صرف شد و سودی نداشت لاجرم بخدمت حضرت الهی قدس سره گذارش فرست
حضرت ایشان بعضی را از اهل سلوک اشارت فرمودند که هر شام گاه بخانه اش رفته مشغول بطریقه
باشند که تلقین بود چند سی برین برآمد آن یار بیمار دیگر بار پیام ادب فرستاد که رحمت از من دست
بر نداشت ساعت نه راقم ایخرون نیز عبادت مالوف حاضر مجلس بود حضرت ایشان تفضل کردند
و از یگان یگان پرسیدند بالاخر چه بدیاد جماعه که مامور بودند تا تمام خدمت پوجه تمام نگردانند موانع و عوائق
دنیا و می سدر راه شان گشته است حضرت ایشان را شخص بمراجعه راده یافت و همانوقت از جماعت خانه
بر خاست فرمودند و مجلسیان را قبل از وقت معهود رخصت داده خود به نفس نفیس داخل حوضه خاص
گشتند بوقوع این معنی جمله حاضران علی الخصوص مسترشدین مامورین مشوش و خائف بخانه خود باز گشتند
همین که صبح برآمد یاران از هر طرف جوش کرده بخانه مرصع خود هجوم آوردند بنده و نگاه نیز از انمیان بود
دیدیم که شیخ بنده علی صبح و سالم نشسته و بمشاغل معمولی در پیوسته است هیچ اثری از مرض و ریشخند او
پیدا نبود شستیم و پرسیدیم که چگونه هستید و چه حال دارید گفت الحمد لله که مرض از من دور شد و اکنون
تندرست هستم بکنان اچرت گرفته و تعجب نمیکردند که شب را چنین حالت بود و صبح را چنان
جمع یاران حاضر و مرصع محبت یافته او را که کردند که اینهمه تصرف قوی در حضرت ایشان راست
یاران سخن تو گفت کرد و شامان و فرمان بخانه خود مراجعت کردند دیگر در آنجا و میوه کثیر و ساقط

آستانه شریف است که عمارتی بلند برآورده جناب جلالت قباب سید منور علی شاه والد ماجد حضرت ایشا
 و از تبرکات خاص آستانه شریف جناب غوث اعظم قدس العزیز یک علم عظیم حضرت باریت سید عبدالعزیز
 قدس الله سره و العزیز پیر سلسله قادریه در آن مودع و مشهور بآستانه شریف است در مقام پاک بهر سال
 مجلس نازدهم شریف باده ربیع الاول می بوده همین برادر علاتی حضرت ایشان قدس سره سید امیر علی
 مرحوم بصرف منافع دیرینه معافی دوا سے که نذر گذرانده مبارجه کوا لیا برای آستانه شریف مجلس
 نازدهم منیف پیشکش حضرت سید منور علی شاه علیه الرحمه است اهتمام و انتظام آن میداشتند خیمه خرگاه
 با آلات روشنی در صحن آستانه می افراشته و فرشتار مکلف گسترده جمله عمائد شهر و روستا و اهل مناصب
 شریک این مجلس می بوده اند و حضرت ایشان در سایه علم رونق می بخشیده اند قوالان و گویندگان
 شهر و بیرون شهر جمع آمده مجلس اگر می ساختند و سماع آن از باب قلوب را از جامی برده و یکشایسته
 اهل مجلس و مردم انبوه را تقسیم شیرینی و تبرک میکرد و یکبار سید صاحب تقریب مجلس آستانه شریف
 ترتیب دادند و از کثرت روشنی فانوس و شیشه آلات ناندی و چهار شب جلوه روز می نمود و مردم مجلس
 آمدن آغاز کردند حضرت ایشان در جماعت خانه با چند مریدان شریف میداشتند راقم ایخوف نیز حاضر بود
 که نگاه باد صحر بر فراست و آنقدر شدت در هوا بود که حواس مردم بجا نماند قریب بود که جمله آلات و ادوات
 روشنی از ناندی و چهار فانوس بر تنم خورده بشکند و بریزد و معانیه این حال سید مرحوم بخدمت باریت
 حضرت ایشان التجا آوردند و از آسیب باد و تضاد و آلات و انطفاد روشنی و برهمی مجلس بمان چو شدند
 حضرت ایشان بنفس نفیس بالاسی بام جماعت خانه قدم رنجه فرمودند و آن همه خرابی و خسته حال که پیش
 نظر بود ملاحظه نمودند بهت صرف کردند و طناب سائبان مجلس آستانه شریف را که بکنکره جماعت خانه
 مربوط بود بدست مبارک خود گرفتند و نگذاشتندش تا آنکه باد صحر و یکی نهاد و آنگاه که طوفان با دوشست
 از مجلس خبر آمد که هیچ نقصان بسلامان تحمل نرسید و جمله آلات روشنی همچنان برجا ماند تا شایبان را حیرت و دلزدگی
 و نظارگیان را انگشت بدندان ماند و دیگر زیرویا و جماعت خانه حویلی بود و لکن محمد عسکری که از مردان
 حضرت ایشان و خویشان سید امیر علی شاه و نائب سر رشته دار عدالت فوجداری صنایع بودند در آن حویلی
 می ماندند یکبار حسب عادت کاغذات کچهری بجهان آورده تا برزیکشینه که تعطیل انگیزی بود به کار منصف
 به داند یکشنبه بعد ساعت چهار نائب سر رشته دار در خانه نبود و نه آمد بسته کاغذات کچهری گرفته
 با خود برد شور و غوغا بر فراست راقم ایخوف نیز حاضر بود حضرت ایشان خادم خاص فرستادند که حال
 چیست و رنده باز آمد و حقیقت حال عرض داشت حضرت ایشان برخواستند و بجلالت بالاسی بام

جانب بازار رفتند بنده و نگاه تمام بود و دیدند که بوزنه آن بقیه را پیش خود گرفته بر سقف دکان نشسته
و نزدیک است که آن بسته را بکشد آنوقت حضرت ایشان را دیدم که نگاه بروگماشتند مخطه بران زرقه بود
که یک بوزنه کلمان و قوی از جانب جنوب پیدا شد و از بامها و دکانات ملحقه چو شان و خروشان جست
کرده در سید و حمله آور گشت بوزنه سابق از بیست او دست و پا کم کرده بقیه ها بجا گذاشت و بجا
بے تخاشا اگر سخت و بوزنه دوم در عقیش گرم بچیان می دوید چون بقیه تنها ماند آدم بکلم اشارت رفت و
آنرا بدست آور و دیدش که هیچ آیه بدان نرسیده بود و جمله کاغذات سلامت ساندند - دیگر روایت
از برادر بزرگ سید نامیر تراب علی که روزی دیار ارم بند و بیست خدمت حضرت ایشان حاضر آمد و مجلس
معمور بود گفت که ایندم در مجلس خدائی می بینم و از خود رفته ام مرا سلمان فرماید حضرت ایشان بر
لفظ مبارک رانند که مسجد رفته سلمان باید شد باز عهده داشت که بدرگاه حضرت خواجہ بنده نواز از جمیر شریف
غریمت دارم ارشاد شد که بجا بجا سلمان شو چون معاودت کنی بیعت گیرم روز دوم متوجہ جمیر شریف
بعد چندی سلمان شده از جمیر شریف باز آمد و بخدمت باریکت بیعت نمود و به خواجہ بخش موعوم شد
یک وزیر سالار شرف خدمت دریافت و عرض نمود که برادر من در ملک پنجاب متبلا می بلایجر
ما خودست که در پاداش آن خطر جانست امید که خلاص شود حضرت ایشان ساکت بودند رسالدار
حاضر ماند بعد از ساخته التماس بیعت نمود حضرت ایشان فرمودند که بگره برادر شما را می باید رسالدار
گوهر این لفظ را آویزه گوش کرده مخلص شد مدت یک ماه برین برآمد که رسالدار اطلاع فرستاد که برادر
خلاص یافت - و دیگر مولوی احمد حسن تحصیلدار که مرید حضرت ایشان بودند از خورجہ باکیر آباد رسیده
دولت حنوری داشتند خبر رسید که اسپ سوار می شان از دره اژه یله شد مولوی را تشویش پیش آمد
بنام کوتوال شهر رفته بشت که بکراسپ ابدست آور و سپس متامل شد و آن رفته را چاک نمود -
حضرت ایشان فرمودند که این چه بود مولوی دست بسته عرض داشت که مرکب از پیش دولت رفته است
بفرودش باز آید حضرت ایشان این لفظ بر زبان مبارک آوردند که آنچه کردید و آنچه گفتید نیمه را خوش
شما باعث ست ساعتی گذشته باشد که آن مرکب بجای خود باز آمد - و دیگر میر محمد علی نام مرید حضرت ایشان
بود نوکر سی پیشیه وقتی تعطل داشت پریشانی در و اثر کرده و سر آید بدرگاه حضرت سیدنا امیر ابو العلاء
رحمۃ اللہ علیہ حاضر شد و وظیفه خواندن آغاز نهاد چون از پیشش را وقت اختتام رسید حضرت باکر
در خواش نمودند و فرمودند که بجا بجا برو و مقصود آنان خدمت حضرت ایشان بود و میر خیمت نشانی
و آنچه گذشته بود بر من رسانید حضرت ایشان تعریف کردند که آیا شما با جانست ما رفته بودیم میر این

حرف شنوده بگرایست و معذرت خواست و البته آورد که تقصیر کردم عفو میخوانم حضرت ایشان از خطا
 او در گذشتند سه یا چهار روز بسر آمده بودند که میر به سر کار شد و بنی مدت حضرت ایشان حاضر آمد و از کامیاب
 خود خبر داد حضرت ایشان فرمودند که این عنایت حضرت سیدنا امیر ابو العلاء است قدس الله سره العزیز
 امروز که نهم شهر محرم الحرام سنه ۱۲۸۴ هجری است و راقم به تسوید اینخود اشتغال داشت مولانا محمد
 وکیل ضلع مین پوری بابرا و خود مولوی محمد حسن صدر اعظمی بر سر و قلم رسیدند و ازین باب سخن اندید
 که روزی در اکبر آباد محمد صاحب حضرت ایشان کردم چون داخل در دولت شدم در اول خود گفتم که
 چه خوش بود اگر حضرت ایشان شربت چای بمن دهند بعد از آن که مشرف بنج مدت شدم حضرت ایشان
 مشرف بر خاطر من شدند و فرمودند که عادت چای خوردن دارید گفتیم هر روز که خیر لیکن اکثر اوقات
 بکار بر می شینغ منصب علی را خواندند در میان خطره دیگر گذشت که تحریک نزل وارم اگر شیر در چای
 نباشد خوب است شیخ منصب علی حاضر آمدند حضرت ایشان امر با آوردن چای کردند و فرمودند که
 شیر و چای جدا گانه آرید تا آنچه مرغوب خاطر باشد بدان میل کنند شیخ حکیم الله یکی از مریدان شسته
 که من مدت چهل سال ملازم خدمت حضرت ایشان بوده ام در اکثر اوقات حضرت ایشان بطلب
 فرستادند روزه باز آمد و عزم داشت که در تلاش جدی کنم میافتم تحت سکوت و زبیدند بعد از آن نمودند
 که فلان مقام برو بیار قاصداً بخارفت و همراه خود آن کس آورد و حال آنکه کرت اول آن مقام از و
 خالی بود و دیگر حضرت ایشان که تا ساعت دوازده مجلس میداشتند یک شبی ساعت ده هین که از
 استیفا فارغ شدند و من بنی مدت ایستاده بودم خلاف معمول مرا ارشاد رفت که بحال خانه برو من خانه
 رفتم دیدم که نفیر گریه و زاری بلند است از آنکه دختر هفت ساله ام اینچنان را پدر و دکرده بود و دیگر
 در سفر گذر میسر ما مور بوده ام که زحمت از پاکی فرود می آوردم چون بمنزل می رسیدند و باز آنرا به پاکی
 می نهادم چون روان می شدند صدقه چه که همراه بود بارنداشت و از همان صدقه و قچه آنقدر خرج می شد
 که مثلش اگر بیار تا صدقه قچه خالی گشتی عجب نبود و دیگر یکبار حضرت ایشان را مرض شدید در یافت
 و خدمتگاران نیز ناخواسته موافقت کردند من خسته تنها بر خدمت قیام کردم و شب در خدمت می ماندم
 وقتی که کیسه خرج پنج فلوس بیش نبود درین میان آهین ساز سر بوش آفتاب و اگر دان نوساخته آورد
 حضرت ایشان اشکات کردند که اجرتش حواله کنید عرض کردم که این قدر نقد و کیسه وجود نیست
 فرمودند که هر دید و کیسه او را بیا بیا درون رفتم و دیدم که کیسه پر از نفوس است و دیگر آنکه حضرت ایشان
 چون متوجه عالم معنی شدند مدت یک سال و شش ماه بر آن گذشت بود مرا ضرورت استفسار و غفل

پیدا شد و بیا و آن نادیده گشت و ده رات آن دلم گرفت و آه حسرت از دل پرورد بر می آید و روزی که بچار و دم دانه
 پرسم و گجایا بم و سه روز چمن کیفیت بر من طاری ماند آخر الامر شبی گریان گریان بچوب رفتیم و دیدم که
 حضرت ایشان با همون صورت و شان بر سر این خسته جان جلوه کردند و کلمات شفقت و دجوتی طبع اللسان
 گشتند باین لفظ که گوش کن هر چه بگویم پرده ام بیا و گیر و هوش دار ذکر آنست که زبیر بان تعلق دارد و در قلب
 و نه به نفس و می خود را کم کن تا پیدا شود پس اینقدر ترا بس است انتهی - از برادر سید عبدالعلی روایت است
 که حضرت ایشان چون از بانس بریلی وارد میگردیدند و بجان منشی محمد اعظم سر رشته دار فرود آمدند شاهزاده
 سید امیر علی شاه را که اکنون صاحب سجاده حضرت ایشانند تپ محوق و امن گرفت و حضرت ایشان آب است
 تنفس گردید و در ظاهر رجوع با طبایع شهر قرار دادند و حضرت ایشان در باطن بجانب حضرت سلطان المشایخ
 محبوب الهی قدس الله سره العزیز متوجه شدند و این بیت القاشد و بر زبان مبارک رفت **یا نظام الاموال**
والدین صدر مصفیا و **قوة العین بنی شان** علی مرتضی و از همانوقت صاحبزاده را خفت در مرض ایهانت
 و بتدریج آن گرانی سر بر فرو نهاد و حضرت ایشان بشاهزاده مخاطب شدند که دلی رفتن دل می خواهم عرض است
 که بلی درین میان منشی محراب علی سر رشته دار حج حاضر آمد پسر که داشت بیمار جان بلب حالت او را بگذارد
 و التماس قدم بجه نمود و حضرت ایشان معذرت کردند و شربت آب دیده از زانی داشتند بچو آنکه طفلک
 بیمار فرود خورد و چشم بکشد و شیر از پستان مکیدن گرفت و به شد برادر بزرگ غلام عبدالقادر الدنی که باین طریق
 اعجازات یافته حضرت ایشانند کتابت کرده اند که برادر بزرگ مولانا بدر الحسن بونانی بهمتی از قبیل ارتشا
 در ابتلا افتادند و از حضرت ایشان مامور صبر و رضا بقضا شده مدتی معدود و بچو آباد زندان را آباد داشتند
 مرافعه ناراکار بستند اما از کار بسته گره نکشود چون از هر طرف یاس و نمود و می نیاز بسوی حضرت ایشان
 آوردند و عرض داشتند شمل بر احوال پریشانی و بیکسی و ناامیدی مرتب کرده به پیشگاه حضرت ایشان ابلاغ
 نمودند و شرف برادران شیخ منصب علی که مقرب بساط دولت بودند آنرا با دلب پیش کردند و بعد حصول
 اعجازات کثرت خواندن گرفت عنوان عرض داشت این بیت بود **مکن تغافل ازین بشتیکه می رسم**
گمان برند که این بنده بجه خداوند است حضرت ایشان اول این بیت که خوانده شد چشم بر هم نهادند
 شیخ منصب علی ساکت ماندند و لحظه توقف شد حضرت ایشان چشم مبارک و اگر ده به شیخ منصب علی خطاب
 کردند که چه نوشت است شیخ من همان بیت را با دلب خواند حضرت ایشان باز چشم بند کردند بعد از آنکه ایشان
 که چه نوشته است شیخ همان بیت انشاد کرد و حضرت ایشان اتمام نمودند که چهارم که این مغالطه فیت
 در یامی رحمت بگوش آمد ولی آنکه عرض داشت تمام شود و چون بچو بچو و در دوم سبب الصلح

شیخ منصب علی حسب عادت و قاعده خود حاضر آمدند و کورنش بجا آوردند حضرت ایشان ارشاد فرمودند که
بروید و برادر خود مولوی بدر الحسن را همراه خود آرید چون صادق العقیده و کامل الیقین بودند به آنوقت
عازم کول بروت علیگنده شدند و بمنزل مقصود رسیدند هماندم مولانا را از مجلس خلاص میکردند و همه حاضران
اقرار برین بیت کردند که اولیا را هست قدرت از آنکه تیر حسته بازگردانند راه و حکایت دیگر نیز آوردند
که سبق ذکر یافت از ترتیب مجلس و سخن استماع شریف و درخواستن باده و صرند و محفوظ ماندن آلات
حیاء و ماندن وفاتوس که در شامیانه آورده بودند و دیگر مولوی احمد حسین تحصیلدار که در جوار خانقاه
حضرت ایشان مقیم بودند زن برادرش احمد حسن آسیب زده شد و آن ایام که آبتن بودند و نوبت
بدان رسید که جان از دست حلال بیرون برون و شوارمی نمود چون وضع حمل کرد و مضغه پیش نبود
بمشاهده این واقعه حیرت روی نمود و جمله اهل خانمان را به بیت شمام در گرفت انگاه رجوع بخیمت
بابرکت حضرت ایشان آوردند آنحضرت خدمت ریزه چند خط کشیده دادند که انسان مرض صعب و دور
و مرضیه شفایافت دیگر حکایت یل شدن اسب سواری تحصیلدار از پیش روزه خانقاه شریف و
باز آمدنش بسرخود بسته اند که پیش ازین مفصل تجریر آمد دیگر وقتی فرحت علی برادر شیخ منصب علی
مهمتم حمام خانقاه را زحمتی پیدا شد از آسیب پیری یا حیوان که از سر بیخ انگشتانش خون وان می شد
و بجا که بخودی گوناگون در دو عالم اولی مضطرب میداشت شیخ خاکستر از آن گردان جماعت خانه گرفت
فرستاد و آن بیچاره از آن رنج بازست و بیارمید و حکایتی دیگر تعلیم آورده اند که یکبار پیر زنی بخدمت
حضرت ایشان حاضر شد و التجا نمود که فرزند من از من جدا شده و بطرفی سر نهاده و تا ایندم خبرش باز
نیامده است مترصدم که از آن بیاگم حضرت ایشان فرمودند که بدر بار حضرت خواجه بزرگ غیب نوا
قد تقدر العزیز حاضر شود ترا از مقام آگهی حاصل کرد و سپرد زن آنکا برایشان نمود و آن شد و با جمیع شریف
خود را افکند و پیش بلند در وازه بخواب رفت بشارت دادند آن پسر کم کرده که فرزند تو در شتر خانه والی لئونکت
پرو و با خود آر چون بیدار شد راه لئونکت گرفت و چون پدید فرزند خود را نیافت لاجرم از آنجا برگشت و بگاه
عالیجاه اجیمیر شریف حاضر آمد و بمقام بشارت خیر دیگر بخواب رفت کرت دوم گنجشش در دادند که بپرت
از لئونکت غیر حاضر بود اکنون بجای خود باز آمده است و ترا خواهد پیوست پیر زن از لئونکت پسر را همراه
گرفته با کبر آباد مالما و غانا رسید شکر بجا آورد که بمن توجه حضرت ایشان فرزند من بمن پیوست و این قصه
متر آن نسبت خصوم اشف می کند که حضرت ایشان را با خدمت حضرت خواجه بزرگ قدس سره العزیز
و دیگر واقعه شیخ خورشید علی که توال بلند شهر نگاشت که در زمان شجاعت تمام شد و عجم قرار یافت

بمجلس مراد آباد افتاد و از منصب شنگلی معزول گردید همین پسرش که کرامت علی نام داشت بعزت بغاوت
زیر موافقه آمد و بنوعی از انجا در گریخت و خود را به بریلی که قرارگاه حمله بغاوت بود افکند و در هنگامه شورش
بیا سارید خورشید علی که اندوگاری پنجمین چشم زخم دید و از تهیدستی و بی جمعیتی کار و باخوانش رسیده بود با سوار
احمد حسین که در مکتب ساری تحصیلدار اترولی طرح مراد است انداخت از آنکه هر دو مرید حضرت ایشان یار طریقت
بودند در آنوقت که بخت کو تو ال بر سر مساعدت بود از مشیت الهی اتفاق چنان افتاد که حضرت ایشان
جانب دلی زیارت آستانها مرتبه سفر پیش آمد چون مهاجرهای قصبه کول بور و دهمایون شرف یافت
تحصیلدار بضرورت کار حاکم در انجا رسیدند و با سیدی میر تراب علی که خاص ملزم رکاب سعادت بودند برخوردند
و ازین آمد دولت خاگاهی یافتند بخدمت با عظمت حضرت ایشان فرخاندوز حنوری گشتند و کو تو ال معزول
یار طریقت خود را نیز بر خواندند کو تو ال با حال از ارفقان و خیران حاضر شد و چون نظرش بر جمال مبارک
دلش بهم برآمد و به اختیار بهای نامی گریست و یاد مصائب مانده و سرگذشت در آلوده و بچشم آورد و عنان
اختیار از دست او برد حضرت ایشان را بدیدن این حال حمت آمد چیزی از وظیفه انزال فرمودند و خود
دلی روان شدند هفته پیش نگذشته که خواجه احمد حسن بهار پوری سپهر شادانت پولیس مقدم رسید و بیان
که پیش از یک لاک و پیه مال و نقاش بدزدی رفته بود پیش حاکم و خواه تعجب خورشید علی کو تو ال معزول گردید
تا مگر بهدستی و پشتی او کار تحقیق سرقه و گرفتاری در دوان بانجام رسانند کو تو ال بر منصب نگه داری کلا و
از پیشگاه حاکم وقت بشرط اتمام این خدمت نامزد گردید خورشید علی چون این معامله بپایان دید و عرفان
یکدیگر دیگر متوالی فرستاد تا این مهم آسان شود و ازین کار بسته گره بکشاید از پیشگاه حضرت ایشان
ارشاد شد که خورشید علی را بهوس ست معزول نخواهد گشت اعلام کنید و همچنان بطور آمد که شیخ خورشید
تا دم واپس بر همان منصب کو تو ال بلند شمر قائم و کامران ماندند و بهرنگ این قصه قضیه مولوی
احمد حسین تحصیلدار سابق الذکر است که تحصیلدار دو ماه قبل از بروز بغاوت فوج رخصت مقابله
حاصل کردند و با عیال و اطفال بموطن مامن خود اقامت گزیدند و در آنزمان پراشتوب از تمام مکاره
و حوادث محفوظ و معشون ماندند چون هنگام بغاوت فرو گشت و امن و امان پیدا آمد تحصیلدار
با جازت حضرت ایشان در صدد حصول معاش شدند و بر منصب خود که تحصیلدار سی اترولی بود قائم
با آنکه هیچ قاعده و قانون مقتضی نبود که نوکری تا دو سال از کار خود بگذراستند و دیگر بار تشریف بهان
منصب گیر و جبار باب قانون و ضوابط بران اتفاق کردند که با هیچ معامله نظیرش نیافته ایم و
بیرون باز دیدن دشمنان است و این نیست مگر از تعرفات حضرت ایشان قدس الله سره -

حاکم

مولوی غلام عبدالقادر الدینی زیدی این هجده شته اند که روزی حضرت ایشان حسبادت باجماعت
طالبان حق حقائق و معارف و تذکره بزرگان سلف از زبان گریه میفرمودند و من نیز حاضر بودم و دوم
زنی از آن فرقه که بطوائف موسومست نیز در آنجا سماعت می نمود که سینه ها غارتها و عرض داشت کردن
از پیشه خود تو به میکنم و زندگی خود چنانکه باشد بپوشانم بمعانه اینحال عبرتی تمام بر خاطر حاضرین نمود و یقین
پیوست که اینهمه برای نصیحت گرفتن خوارست ما بچنان متاثر از آن شده دست به عاقلیم که حق سبحانه و تعالی
از مناسبتی و ملاهی برکنار داشته در ظل عاطفت حضرت ایشان داد و - محمد عبد الله خان حلیم
مرید حضرت الهی قدس سره نشته اند که شبی بجا آمد شدت مرض مرا زیارت جناب امام حسین علیه السلام
علیه السلام و حضرت الهی در عالم رویان نصیب ارشاد فرمودند که بشدی باید و آن از مرض و استم
چون این واقعه بخدمت با عظمت پیروم شد عرض کردم فرمودند که دیگران هم مرا بصیت حضرت علیه السلام
رضای ندیده دیده اند غالباً وصال من بشهادت انجامد و همچنین بوقوع آمد که در آخر وقت مفرات هلال خورشید
و متوجه عالم قدس گشتند - مولوی طفیل احمد مرید حضرت الهی قدس سره تعلیم آورده اند که در زمانه بجا
هنگام تا چهل و زب لریزه گذاشت روز آخر بعد لریزه و ظهور تب حالت غشی طاری شد دیدم که حضور
اقدس عصار دست تشریف آوردند و آثار مسرت بر چهره مبارک عیان بود و همین که افاق از آن حالت
دست داد از بستر شادان برخاسته این واقعه بخدمت والده ماحده گذاردم که حضرت با برکت بقدم
مینت مرا از مرض خلاص کردند و پنهان شد و بعد از آن مرا لریزه نگرفت - دیگر تقریب مکتب نبراه
عالی گوهر سید اصغر علی شاه سلمه الله تعالی حاضر آمده تا آخر رمضان ملازمت کردم یکت و ز می بویان
مغرب شرف حضور می یافتم حضور اقدس او دیدم که تنها در کمره خور و تشریف داشتند مخاطب من شده
فرمودند که این وقت طاہر شاه مندراسی را که در عرس حضرت خواجہ سلیم چشتی قدس سره الغزیر به
فتحپور سیکری رفته است معالیه پیش آمد و روی جانب مغرب فرمودند که آن سمت فتحپور سیکری است
گرت دوم متوجه بمن گشتند و بر زبان مبارک رسانند که این وقت طاہر شاه مبتلا به بلای گریه
امر و زجه تاریخ است عرض کردم که شب بخت و هفتم ماه رمضان شریف است بر لفظ مبارک رفت
امشب شب قدرت یاد دارید چون طاہر شاه از فتحپور سیکری باز آمدند از احوال عرس شریف پرسیدم
گفتند که آنجا مشغول بودم ناگاه مادرم از مندراس رسیده و ستم گرفت و گفت که تو در غیبت من قصد
اینجا کردی اکنون با خودت مندراس بر می بمعانه این معالیه اضطراب تمام روی داد حضور اقدس
یاد کردم آن صورت از چشم من غایب شد و من همچنان مشغول ماندم مرتبه دوم مادری یکت و ز می

سر بر سینه موسی در از باز آمد و آن درویش دستم گرفت و گفت برخیز تا بمند راست بر من نیاید بین
نیایورده باز حضور اقدس را یاد کرد و هم یاسید مظفر علی شاه خبر گیری بهیچ و این لفظ آن اشکال نماید گشتند
تعالی اللذات برکات حضرت الهی قدس الله سره الغریز چقدر شکل کشاید و دیگر وقتی عات ز کام و
حرارت بر من استیلا کرد چنان که فرض و سنن نماز شام ادا نمودم و دیگر تاب و طائف معمولی نیایورده
خانه شدم و لحاف بر سر کشیدم دیدم که حضور اقدس عصا در دست تشریف از زانی داشتند علی الفور حرارت
در کام فرو شد صحت رونمود و بیرون از خانه آمده و طائف معمولی خواندم و دیگر یکبار در حرم ساد و پهلوی
بر خاست که از شدت آن هوش در باخت سبیه عطیه حضور اقدس در آب بر آورده قطرات چند در دهان
انداختم هماندم هوش آمد و گفتم که حضور اقدس تشریف آوردند و دست شفا بر سینه ام فرو آوردند که
از آن صحت یافتم و دیگر مولوی غلام سبطین وکیل سرکار در اکبر آباد بچشم نعلب خود و سپرد عدالت شش
و مقدمه شش بدو سال کشید وکیل ازین ماجرا به تنگ آمده التیجا بحضور اقدس آورد آنوقت که تاریخ اختتام
مقدمه و حکم تغیر نزدیک بود بر زبان الهام ترجمان رفت که بروید و نظر بخداوند تعالی دارید بگو خوا
چون تاریخ مهود در رسید حاکم عدالت وکیل را اجازت بگریز شش تن داد و بجانب جنس که منصب فوجی
رو آورد و گفت که این مقدمه حساب فمی است رجوع بعد الت دیوانی بایسته گردنید و بعداری و شکاک
در عدالت زیرین ترتیب این مقدمه کرده اید و مقدمه را سپرد بعد الت شش نموده پس آمدن شما
درین عدالت بغرض تقویت و اثبات مقدمه خارج از ضابطه قانون است باز گردید و کار عدالت
خود کنید و بگوکار مولوی غلام سبطین گفت من از شما خورسندم که شما طریق مهودی با برادر هم پیشه خود
سپرده اید و دست از اجرت شش شمارا احتیاج به گفتگو نیست بعد از آن دوسه شهادت از جانب مدعی
گرفته مولوی غلام سبطین را را کرد و دیگر و کالتش مشغول داشت این سرگذشت عدالت بود و اینجا
حضور اقدس از جوجه شریف برآمدند و با من مخاطب شدند که امروز مقدمه غلام سبطین پیش گردید
ویر نبود که مولوی غلام سبطین حاضر آمدند و آنچه بر سرش گذشت بود و بعضی رسانید و دیگر ماسه که ملک
او وده حضور اقدس را اتفاق سفاقتا و در و مهینست بمقام ردول بزیارت با عظمت شیخ عبدالحق
قدس الله سره الغریز شاه سعود احمد که از اولاد شیخ و مہتمم درگاه شیخ قدس سره بودند این خبر پیش
یافته و شیخ حکم فرستادند که قیمه بایستی ساک هم بر جوان باشد و آن مرغوب خاطر حضور اقدس بوده است
چون بندگان حضور نزول فرمودند و از زیارت شیخ قدس سره بیا سووند و نوبت بطعام رسید
مساجیراده درگاه شاه التفات احمد که سجاده نشین حضرت شیخ قدس سره اند از پیش حضور اقدس

بدست خود کشیدند همانوقت اشک گوهر شار از چشم مبارک جاری شد و بلباب این کلمه بر زبان فیض تمام
میرفت هماننداری چنین باید که حضرت شیخ قدس سره فرمودند اندر روز دوم سجاد و نشین بس پس خواستند
که امر روزی هم قیام شود لیکن حضور اقدس معذرت کردند باین لفظ که هر گرامهمان بودم رخصت نمود و دیگر
توقف نتوان کرد و دیگر در آن سفر با ظفر ملک اوده هر گاه که حضور اقدس بمقام نوبادان و نگاه
فرکش بودند روزی سید سجاد حسین بهر یکی از سادات باریجه که تخته و اذغلیع گنوده بودند باریت حضور
اقدس حاضر شدند و ساعتی چند اکتساب ثمره حضور کرد و چون از آنجا برخاستند عرق آلود آریال
بام فرود آمدند و اشک از دیده می ریختند و میگفتند که دنیا بیکت اینچنین ابله است قائمست و زعمال
مسلک یکت و زه نمیداد و دیگر روزی از زبان مبارک حضور اقدس سره سماعت کردم فرمودند که از
حقیقت تعالی شانه اجازت بیعت گرفتن بهر سلسله که بتاریخ دوم جمادی الثانی ۹۲۲ هجری قدسی
الهام شد باین لفظ است هر گاه و شکیر شومی این بیعت است مانند بیعت دیگران - دیگر مرزا اکبر بیگ
اثنا عشری کبیر السن بحضور آمد نشست و گفتن آغاز نهاد که ما از دوستان والد بزرگوار شما جناب سید نور علی
رضی الله تعالی عنه بیستم و بنده گان حضور ادرکنار پرورده و حضرت الهی قدس الله سره که علم آن داشتند
نخست سکوت ورزیدند و متوجه گشتند و نیز بود که مرزا را کیفیت بگرفت و از پاسی برخاست و خود را برق سر
حضرت با عظمت انداخت که بیعت مراد شکیر شوید حضور پر نور این لفظ بر زبان آوردند که حضرت مرزا
این چه خیال است ما کنار پرورده بقول شما بیعت نیکو باشد که بروست پیری ساخور و بیعت کنید مرزا بگریه
وزاری و آمد و عرض نمود که من بروست حضور تو به کنم حضرت با عظمت تعقل میفرمودند و مرزا را قلق و
اضطراب می افروزد چون اصرار مرزا از حد گذشت التماس و پذیرائی یافت خود مرید شد و جمله عیال خود را
بجمله ارادت حضور پر نور آورد و مرزا از اینجهان در گذشت مدائش پیامرزد و فرزندش نواب جان نام لیا
گونما گون در بر کرده از شهری بشهری و از ملکی بملکی آمدن و رفتن دارد

منامات حضرت الهی قدس الله سره العزیز که از زبان مبارک

سماعت رسید

قال مولانا و مرشدنا قدس سره ببالی مرقد آن المصائب التي وقعت على مامم الكونين
حسين بن علي رضي الله تعالى عنه في دشت كربلاء ما فعل بوالديه و جده المصطفى صلواته
عليهم اجمعين فاذا انا بناتكم و ايت في المزامر که جناب علی مرتضی کرم الله وجهه تشریف می آید
من از خدمت ایشان استفسار کردم حضرت ایشان اشارت بجناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم

کردند چون بجنور اقدس عرض کردم فرمودند از سید عالم باید پرسید بموجب ارشاد حاضر بجناب خاتون
 جنت سلام اللہ علیہا شدم از سوگوارسی و الم آنچه در بندگی ایشان مشاہدہ کردم در گفتن نیاید گریہ من
 افتاد و سخت بی اختیار گریتم چنانکہ چشم من بکشتاد و بعد از آن در دل گزشت کہ چون حال جنیت
 خود بر حضرت امام حسین علیہ السلام چہ رفتہ باشد ہم در خواب دیدم کہ خدمت امام مدہی صاحب سلیم
 و رضا یعنی جناب امام حسین ابن علی مرتضی سلام اللہ علیہما با خاطر سی آسودہ در جایی ممکن ہستند
 بمشاہدہ جمال باکمال حضرت ایشان آئمہ اندوہ من فروشت و تسکین تمام حاصل کردید الحمد للہ علی ذلک
 قال مولانا و محمد و منار ایت فی المنام مرہ کہ من طوف روضہ مقدسہ جناب سید الانام
 علیہ وآلہ الصلوٰۃ والسلام کمال ذوق و شوق میکنم و چیزی بر زبان من جاریست چون نیکو تامل کردم
 این دو بیت بودند

بلغ العلی بکمالہ	کشف الدجے بجمالہ
حسنت جمیع نحصالہ	صلوا علیہ وآلہ

قال سیدنا و مولانا رایت فی المنام مرہ کہ من اندرون روضہ مقدسہ نزدیک مقبرہ
 معلی جناب سید الشہد احسین ابن علی مرتضی علیہما التحیۃ والسلام گریان ایستادہ ام چون نظر بیک عالم
 افتاد و دیدم کہ جناب سید المرسلین علیہ الصلوٰۃ و التسلیم نہایت نفس نفیس رونق افروز ہستند آسور و آن
 شدم خواجہ دو عالم صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ وسلم بعرسی کہ در بیان راست نیاید متوجہ بمن شدند
 و ہر دو بازوی من بدست مبارک گرفتہ مرا بجای خود نشانند و خود بذات اقدس از نظر من نہان
 گشتند الحمد للہ علی ذلک۔

قال سیدنا و مولانا رایت فی المنام کہ از ہر شے آوازانی انا اللہ بگوش خود می شنیدم
 و آنوقت عجب عالمی طاری بود کہ در بیان نیاید الحمد للہ علی ذلک۔

قال سیدنا و مولانا رایت فی المنام مرہ کہ من بجائی رفتہ ام حضرت قدوۃ الاصفیا
 سید ابوالعلا رحمۃ اللہ علیہ را دیدم کہ در محمی آر میہ اند و چادری بزرگ گلانی بر سر کشیدہ
 نزدیک تر رفتم و انگشت پای حضرت ایشان گرفتہ یک ناگاہ از جاے خود برخاستند و نشستند
 و روی مبارک بجانب من کردند و این لفظ بر زبان مبارک رانند ہمنے دین بھی دیا اور کچھ دنیا
 بھی دی۔ الحمد للہ علی ذلک۔

کلام مرہ ایالہام حضرت بابرت سید مظفر علی شاہ مدظلہ کتاب مستطاب جویری تخلص باللہی

متضمن حمد و نعت و مناجات و مناقب است با تقریظ منشور و منظوم از محمد ابوالحسن
متخلص به حسن فرید آبادی تقریظ منشور دیگر از منشی محمد عمر داری خان متخلص به سر رشته
مراکب و خانی اکبر آبادی غفر الله ذنوبها و ستر عیوبها
تقریظ محمد ابوالحسن متخلص به حسن رحمه الله و غفر له

درین اوان که دامن تعلق از همه برچیده بادل فارغ صحبت داشتم و نقوش کثرت از لوح خاطر
فروخته خویشتن را از زحمت این و آن فراتر می پنداشتم - نه از تنعم بشین اثر می بود و نه از تذلل
آخرین خطری - روزی با یکب مالابد میگذازادم و شبها به بغمی نفس میراندم - نه رفیقی بود و مساز که
با او دل خوش کردم و نه جلسی همراز که صحبت او را غنیمت شمردم - دروغت گاه گاه ناخن بدل
فرومی برد اما موافقت بقضا و قدر آنهمه را از سینه می ستر و طائفه کمان بردند که بیاطل پایه پا بود
می چیند و گریه در شک افتادند که بنگاه استغنا در همه کس می بیند اگر صاحب دنیا است پس از
صحبت اینها جنس نفور چراست و اگر از حلقه فقر است باری غولتش کجاست اما چون در بطن
خود نظرمی کردم ذوقها ازین ابیات می بردم

آنکه گشت باده یکتائی است	بی نیاز از ساغ و سنائی است
دوستان داسید از من است خویش	عافیت در گوشه تنهایی است
تو ز خود غافل غلام هر خه	شهر یاری در خودت دارائی است
از نظر غائب شوکین هیچ نیست	چشم پوشیدن خود و غنائی است
عشق مولی و ان صراطی مستقیم	کفر و دین خود ملت آباکی است
هر سر و سودا سه او دیگر حسن	طالب الهی و مولائی است

آگاه دلاان نمیکردانند که بسی بر نیامد که تغیر تمام در وضع روزگار راه یافت و طرز تمدن و معیشت
کسوت دیگر بر قامت خود یافت آن اسنخ قدیم و آن علوم مشرقی که پیش ازین روز بآباد داشت
خود را چون جنس هیچ میزد در گود بول انباشت و نوبت کار تا باینجا رسید که لفظ مولوی بانام
همچون منی ملحق گردید مقام ملال است و باست نه جایی تعصب و نقشت درین وقت اگر دانسته
از صحبت کنار گیرد و دست و اگر شناسد در کلیم حسرت میبرد و مجبور به حالتی چنین بود که این کس
فراموش درین میان آورده ذاک کاغذ می بین داد چون نمیکند نظر کردم یافتیم که جوهر شناس قدردان
محمد عمر دلاخان که سلسله عمرش در از آباد و دولت خانی را چشم بر ویش باز چند سی اناشعار و تذکره

فراهم آورده و نبدی از منشور خود در آن تعبیه کرده علی اکمال سرگریزان فرو بردم و این بیت را
ترجمان حال خود شمردم

بعد شقیقت النفس قبل التدم

فلو قبل مکات بکیت صبا

بکات فقلت الفضل للمتقدم

ولکن بکیت قبل فیهج لی البکا

نقش شری رفعت بود و فقراتش جزا منزلت سخندان معنی شناس رفراشا حقیقت اساس
تر بیت از مخوامی کلامش آشکارا بود و ادب از سیاق مرایش نمودار با اینهمه دماغ جاننش از روی
ارادت لبریز و سودای دلش از نور صداقت موج خیز صاحب دلی ست در زمی ارباب دنیا و آزاد
طبعی ست بی ریب و ریا شکفته و ارم و از غرائب نامی شمارم که درین زمان همچو صاحب دل و صاحبان
در عرصه وجود اند که هم در دنیا مسعود اند و هم در عقبی محمود بعد از نثر خدین از اشعار جوانه نثار که بر صفحه
قرطاس رقم بودند نتوانم که از ند بخش دم زخم چندی بصورت غزل و اندکی بلباس نعت و منقبت
اما اگر بنظر امعان مشاهده رود فی الحقیقت دفتر می بود از مفاتیح و معارف هر یکی از ان ابیات
معانی یک کتاب دربر داشت و خط نسخ بر نسخ نو و کهن می نگاشت عذوبت کلامش لسان لغیب را
چاشنی تازه می بخشید و شیرینی زبانش مثنوی معنوی را شکر بر شکر می پاشید عطار را و مانع جان
از بوی دلا و نیش معطر بود و روح سنائی از نور جان فراش منور - بر پیش خزینه است از امر الهی
و هر شعرش کنز است از رموز گاهی حقایق بلند از شرح مینیش صورت تصویر بسته و معارف آینه
از آب بیانش کرد و خفا از روشسته بخالان معانی اطلاق در کلمه ترکیب لفاظش نبد و آهوان
اشعارات غیب هویت و سلسله امواج نقش مستند - گاهی تفسیر کنت کنز انصاف را و ادکما حقه داد
و وقتی تر لولاک را بنفد شود نهاد اگر بماند نمی زود حیدر ادر کشود تشنگان با دی طلب اسیر اب نمود
و چون در مقامی آتش عشق و محبت افروخت شتاقان جمال را پرواز صفت پاک بسوخت
نیاز دست بگیر بیان ناز انداخته و سوزند محبت با ساز باخته تلوین با کام دل هم آغوش و
مکین را بیم منزلت از دل فراموش برنگی را از معاشش ناز به ناز بود و اطلاق با مضامین
ماده اش و ساز و صدات از پرده کثرت رونما و کثرت در نقطه وحدت چهره کشا جاننش کنه
حقیقت را ادا می نمود و تفهیمش در آب سته را گرد از کامی کشود غیبت از باد و مغموش منور و شهود از
وضاحت صداقتش سر پا نمود - بالاتر که تلقین در فیض بر روی طالبان اشود و تعلیم از
سراوق الفاظش رونمود و سکر را روش متانده کار و محمود از بیانش گرم بازار - و در حقیقت

این نه اشعار اند که برسم محمود ترکیب ز الفاظ مانوس یافته و معانی آید از مثل گوهر شایهوار از انان تا
بلکه آئینه حقیقت اند و مرآت معارف و دقایق که عارفان حقیقت آگاه صورت مقصود و دسان
مشاهده میفرمایند و واقفان اسرار معرفت چشم تنهایی و میکشایند و چنانچه که این کلام در نظام
ترا دیده لب و زبان حق ترجمان نشانی است که امر و زور در الملک فقر بر تخت کامرانی جلوس
سیمت دارد و منبر خلافت و نیابت از خطبه به آتش جلوه سعادت - یعنی قطب از شاه قبله ابدال و او را
آفتاب حقیقت رنهای طریقت بحر عرفان لاهوت گوهر عمان ناموت مقرب درگاه الهی منظر انوار
نامتناهی حامی دین مبین حافظ ارکان شرع متین جامع معقول و منقول حاوی فروع و
اصول صاحب هدایت و ارشاد مالک مقامات و اجتهاد دره التاج سیادت قره العین نجابت
امام طبقات انام مقتدر بر خاص و عام گوهر درج نبوت اختر برج فتوت مولی العرب و العجم
سلطان الموالی و انجم سید السادات مفتخر الکائنات حضرت ظل الله سید مظهر علی شاه لا زال
شمس هدایت طالع

در خاندان فقر که شمع منوری	در ملک باطن آمده شاه مظهری
علم سلوک را تویی استاد باهنر	در طبقه مشائخ دین شیخ اکبری
به آسمان فقر و فاقه چو آفتاب	در معدن شریعت و ناموس گوهری
ناز و بذات پاک تو بس سحره نسب	نور و چشم حیدر و روح پیمبری
از صلیب دم آمده ای چو تو در چو	شد سالما که دور کن چرخ چنبری
خواهد شرف ز نسبت پای تو تخت ماه	کسب اوت از تو کند بخت مشتری
دلماز فیض تربیت یافت رنگ و بو	مانا که چون سبیل در خنده اختری
هر کس که در ازل حقیقت نصیب یافت	بخش کند بسوی خباب تو پیمبری
ز انگونه نسبت تو بلندست که علم	ختم است بر تو سلسله خشت و قادری
آنها که بهره زرشادت نهاده اند	آموزد از حضور تو آئین سروری
ذات تو چونکه منظر نور نبوت است	تعمیر شد برای تو این قصر ششدری
چون قامت تو بهر عبادت گرفته خم	بگذاشت سر و در چمن و هر عری
گردست من بپوشه خورشید و ابرو	بر پای تو تبار کنم زرشش سری
مداح چو تو شاه فلک به گشته ام	در دیر خاک می طپد از تشنگی تویی

مطلع ثانی

آدم که داشت بهر تو تشریف متری
 انوار حق ز روی تو رخشان نرد اگر
 تا خطبه را بنام تو خوانند قدسیان
 فرزند قضا می و صاحب ولایتی
 ما تا بقلب تست از ان ره سلج باغ
 سازی مهندسانه نظر پیش تو فلک
 ادراک کی شود خط سیر ترا ماس
 تفریق کی رسد بمقامی که جمع تست
 جبر است و بی مقابله لیکن معادله است
 شد خط استوا از طریقت طریق شمس
 جواز بود ز نوره توحید تو دو نیم
 ای مصدر حقائق و اعیان رفیع
 جمع است و جمع جمع مرا دم ز لطف تو
 نحوی برقع جاده نقب گشت عین من
 مشغول سفسطه شده تصدیق میکنم
 فصل بعید سلب سلوک از دلم نمود
 موضوع علم من نبود جز وجود تو
 امروز جز لایحه تجریمی ز جود تو
 صورت و گردیده بیولای حیم را
 باب اسلام من حرم خانقاه تست
 شوطی زخم بفرق و مناسک ادا تم
 نص اصول دین منشابه نشد بطن
 از استعاره کرمت بخت من به کام
 تعقید نیست و ز غایت تناقض است

چو اگر فتنه از سینه تو مهر ماوری
 نور از تو آفتاب کس کند مهر خاوری
 طوبی شکفت نیست رود گر بمبیری
 فخر نیست گر بنهم سر بقبر می
 شکل عروس یافته شکل صنوبری
 خود را که صفت فلکند از مدوری
 مرکز بجای رسد محیط از فراتری
 هان قسمت ویت بضرب مکسری
 در محبت که نفی ز اثبات شد بری
 خط مقوس آمده در کار محوری
 میزان کند ز عدل تو قصد برابری
 معروف را تو آمر و ناپی ز منکری
 مجهول و علیل نظر فم چه بنگری
 کان شد بآء کسریه ترکیب عنفوری
 نوعی نماید یاد ز حسن تصویری
 محصور جزئیات شدم در توانگری
 محمول باد حد و کمر رسم آزاری
 با من بنیان کند که با عرض جوهری
 بر اصل مطلق آیم اگر نیک بگری
 شوق طواف و بسته ام احرام اکبری
 بر کوه رحمت آیم و لبیک را حری
 امر تو محکم است و مفصل ز بزرتری
 تشبیه در بیان چه دم از بخوری
 در شومین نظم فصیح است از دوری

مانند کمیت و نسیم بهار که از نعم در مجلس و بهلوسی عهد گذشته و من معاشرتش کرد و غم از خاطر که و در دست
 یاران طریقت را شریک برب و راحت و از باب سلوک رازنگ زدای کلیت شهادت و شغل طالبان حق بود
 آورده و روزگار و تعلقین صاحب ادا و نام شام کرده القاسی پرتاثرش مشغولان حق و از عالم کثرت
 بمقام وحدت می رباید و فیضان نسبتش طالبان خدا را نقش هستی از لوح خاطر می آید و استاد است
 و رکتب الهی و آموزگار است و در موز آگاهی طلیب و لهاست و راهبر نیز لها صورتش در معنی بزنج
 کبری است و محبتش و حقیقت بهتر از کیمیا ستم و جوش را اولین پایه عالم مثال و حریم مقصودش را
 متق عزت مرتبه اجمال نظر بلندش مقام روح را جلوه شهادت داد و بهت از جنبش چشم مراد و بیشتر
 مرتبه اطلاق کشاد غلبه مقام احدیت بر تعین کونی و الهی را از نظر پاکش برداشت و تخاصیت
 غیب هویت سکتة حیرت بر سر پایی وجودش گذاشت عجب نبود که از قید تعین و ارثی و سلسله تعلق را
 از هم گسستی اما از انجا که در دیوان شیت انجاء بسی از مقام حکمت بنام او نشسته اند و اعلان به آیت
 عام مصاحف بطینت پاک او سرشته لاجرم کارکنان قضا و قدر سبب با آن گنجینه و بقا بنسب غفری
 او را زنگهار ریخته ازین است که آن عارف کامل اکثری از اوقات و مطالعه محال ف تصوف و دیگر
 علوم حقیقی دل به آرام را مشغول میداشت و در بعضی از احیان در نزمت آباد تاج و فخر و باغ سکینه
 بایاران طریق و اصحاب سلوک توجه بسامع و احتیاط ظمی گذاشت یاد و دارم که وقتی مسئله توحید یا تجدد
 اشغال میان میرفت و بوجه بدایت سلوک و اجنبیت از معارف شبهات دلم را میگردفت حجت با آن گنجینه
 و ایراد نامه خصمانه بدامن تقریر ریخته و تا سه چهار روز این بحث در میان ماند شرح عوارف المعارف
 و شروع مثنوی معنوی پیش بودند اما آن کوه صلم و وقار چنین در چنین نیار و دو بهر لباس امکان بود
 در تفهیم آن سیکو شید و گاو میش دیدیم که دست از کتاب باز داشتی و از استدلال ظاهر چشم پوشیده
 و سختی در عالم باطن درآمده توقف کردی و جواب صاف تر گفتی تا آنکه بعد از وقت تمام طمانینت
 میسر آمد آنگاه صفحی از شرح بحر العلوم بکشاد و پیش من نهاد و دیده دیده نگاه من بر این جدا افتاد که غم
 بر مرشدان کردن جرم است آنگاه آنچه از خجالت کشیدم نیام گفت و هنوز اثرش در باطنم باقیست -
 دیگر از قبیل بیان سبب است که از حمد و نعت و از مناقب و غزل شعر آموزون می سازد و نهد به
 لایان منطومت که بمن رسید حقیقت اینکه ذوق این آثار آن کسی تواند دریافت که هم ظاهر و هم
 باطن وی آراسته باشد و دلی که در نگاه من است گاه گاه به تکلیف احباب چیزی می گفتم چه فن
 شاعری متمم است بیادین زمان که هر یک شاعر و استاد شعر است پس و مانع را پراگندن و غایتش را

درین طبقہ شمرده خود را از منزلت خود فرو آورده است زحمتی است بے منفعت بل مضرتی با حشرت
 بنا علیہ ترکش گفتم و در سلک بلبل طبعان منسلک گشتم ده سال پیش در اگر بصحبت این گویا
 ملازمت کردم باین فن کمتر ک پروا ختم لیکن مرا اعتراف است کہ اکنون اگر گفتہ من ذوق و ہر
 برکت ہمان صحبت است و حاصل ہمان ملازمت - تقریباً درین مقام خدیو زبایات خود برگذارم

مقام راحت جان گوشہ خراب است	کہ بخودیت درونی ریاضت طاعت
علامت آن زندم گشتم کہ مدام	بے سلامت اوشنخ و رنجا جاست
بہوش خدمت زندان کن گشتم پیش	کہ این وسیلہ ملاقی حیلہ یافتست
مپوش چشم بصیرت و بینہا فافل	کہ ذرہ ذرہ پی ہوشیار آیتست
اگر نہ طلبی از خودی خود بگذر	کہ از خودی بخدائی بسی منافست

حسن سپاس خداوند نعمت خود کن	کہ در کلام توازل لطف خاص بکانت
-----------------------------	--------------------------------

امی داور داوران پنا ہے	خستہ جگر مہمن نگاہ ہے
سلطان نکلند گذر بد روش	آرمی چہ بود کہ گاہ گاہ ہے
تا چند نقطہ دریغ داری	زین بندہ خستہ تباہ ہے
کس دید چو من کہ امی قلاش	نہ مثل تو شاہ کجکلاہ ہے
فریاد ز دست ہجر فریاد	با کوہ کت چہ برگ کاہ ہے

تاکی پرسی کہ این فغان چیست	مسکین حسن ست داد خواہے
----------------------------	------------------------

پارساں کہ بدیدن حش قیصری و ملی رفتم و در راہ بہ آکرہ مرا عیب قربان ش. این ابیات
 بجنور و دلش رہ آورده ساختم خوش گردند و تحسین بلغ فرمودند

عید ست جان دل ساقی فدکم	پیمانہ ناکشتم بےستان دعا کنم
خود را زخم بجلقہ زندان پاکباز	وزر و دل ترانہ دلکش ادا کنم
خود میر و مہکبوسی خرابات پای ب	بہر چہ پاپس منت باد صبا کنم
عمریت کہ زخما مراد و مر گرفت	خمہا سے می زیر مغان التجا کنم
عزم زیارت و عجب بیت کنظر	در پیرین بکنم و جامہ قبہ کنم

دیدار تست حاصل از عمر آنچه هست	کافر شوم اگر بطلانیت سر یا کنم
دولت سراسی بر منغان جاسی حشمت	سر بردارش نهاده نه دیگر جدا کنم

دانی حسن که از بد بخت سازگار	در بارگاه گر بر رسم من چپا کنم
------------------------------	--------------------------------

چون حال و دین ابیات اشمال داشت اثر تمام در حصار مجلس پیدا کرد و من در پیر این خود نمی گنجیدم روزی چند بران گذشت که یکی از یاران طریق بمن نوشت که حضور عالی در بعضی از اوقات این ابیات میگویند و خوشوقت می شوند احمد بن علی و ملک آدم برین که مجلس سماعش دیدم خدایش نصیب بر طایفه فرماید اهل مجلس همه دوزانو بادبسته و لب از سخن فرو بسته چشم بند و گوش بر آواز قوالان مقام شناس غزلهای میگویند از شمس تبریز و مولانا و چه از واقف حافظ شیرازی خوانند و بتکرار الفاظ شایسته و اداسی بایسته هوش مستمعان می رسد یکی را از سرت وصل فمقه کبک دمی بر لب و دیگری را از سوز سحر دست بر سینه و دیگر در تاب و تب یکی از باد و وحدت سر مست و مدبوش و دیگری را شاید مراد در آغوش یکی پروانه صفت خود را بآتش داده و دیگری مثل بلبل زبان بلهائمی زار کشاده چنان می نمود که ملائک از آسمان طبعها نور بر فرق مجلسیان می ریزند و مقدسان ملاء اعلی تعظیم این حق پرستان را بر می خیزند بسو گند گویم که در مجلس سماع هیچ کسی را ندیدم که جامه بر تن دریده یا طلبا آنچه بر سر و زانو رسانیده باشد جوایز و حلقه مریدانش بود که در سماع او را احتیاط نفسانی روی نمود چون شیخ بران مشرف شد او را از سماع منع فرمود. در یک مجلسی مرایا دست که این بیت در سماع هنگام قیامت بر پا کرده بود و آباد ساخت و در تو ویرانه و لم تعمیر کرد عشق نبای خراب را و در دیگری این اشعار

بر سر کسی تو چنگ انداختی کار کند	دل و دین ست که به یکدیگر انداخته
نبست یک سر و دین باغ غیالی تو	سبک گردن تماشای خود افراخته

روزی در موقع معافی میر منشی سیوار را که نسبت باین سلسله درست میداشت مدعو و بعد از عشا یاران سماع کردند تا آنکه موزون بانگ صبح برداشتند و گفتند که شب کجاست و چون بنوا بر نهادند امام اکتبر گفت خروش از نهادن مقتدیان بر آمد و لها گرم بودند و سینه تا پیر از آتش یکی بخود لهره انداکبر میزد و دیگری از قیام بر زمین افتاد حالتی عجیب بود که در بیان راست نیاید چون افاقه دست داد مکرر تحریر بستند و اداسی فریضه خواستند از نیکونه ماجرا تا به چشم دیدیم که در

سلف از اکابر قدما مشهور اند. دیگر از جهان عالم است که آن عارف ربانی به تکلیف برادر عسلاقی
که در شهر اگر رئیس اعظم و معافیدار است متاهل شده و خداوند کریم فرزند می عطا فرمود که در صغر سن
آثار رشد و سعادت از دیدار پیرانوارش تابان هستند و محبت و اخلاق و طبیعت آن پاک نژاد
نمایان خوشتر و نیک زبان نیک خو و شیرین بیان بسکه در ظل عاطفت خاص پرورده و تربیت خاص
در و اثر کرده و معقول و منقول از کتب در سیه متوسطا بالاکندشت و امید واثق است که از تحصیل
علوم ظاهر فراغ حاصل کند و بعلم حقیقی موروثی متواصل شود خداوند بزرگ غمزش در از گنا دو
و در مقاصد کونین کامیاب بحق البنی و آل الامجاد —

تقریظ منشی محمد عمر در از خان

چونکه طبیعت حق طوبیت این عقیدت کیش همواره مقتضی آن می باشد که خاک قدم میمنت لزوم در پیشانی
سرمد چشم عبودیت گرداند و بهرین ملازمت کیمیا خاصیت ایشان سعادت دارین دریا بدر و دریا
بر بهری نجات و یاور می طالع ملازمت بهره اندوزان ملائک نشان سیدی احمدی جناب مولوی
سید مظفر علی شاه صاحب شرف اندوز شدیم و بدیم که آثار کمال پرچینش پدید او انوار اجلال بر
پیشانیش هویدا گشت اسرار غیبی و اسطوره تنگ بیان او و صراحت حقائق لایسی شعاعینت لسانی او
مستقدمان معرفت و مانند گان کوی رسائیش و فرماندگان کوی تحقیق بر شما فی او مقصد است
مرحل الویش تصوف و مع پیشه در اشارات ابروان معرفتش و معرفت تصوف کیش از ایما
چین بر چین عرفان طرازیش دلش مود ملائکان باطنش مصدر کرد بیان رسائی و شش مرتب
و حدانیت و صفای عقلش فقائق شناس حقیقت زسی پاک ذاتی که شب به بندگی میگذارد و
خورشید صفائی که روز بمصلا بردازی می برادر دومی نیست که دم از یاد الهی نبرد و نفسی نیست که یک
از بندگی انیز و تعالی بر نرود گمشدگان طریق ضلالت از پیر استگی او پیر راستی و بر و سیستان
خواب غفلت از آراستگی او کله بیدار بختی بر سر بابا فنگان دیار است بتاثر صحبتش از دل خود و از
و فیض یابان ویدار فیض آثارش سماع و مدان وحدت در ده گوش صحبتش تقطیع قلوب حیات
شیرین کلامیش بهشتیان را اثر کیمیا جدا حامی دین و کائنات شمع ستمین ناظم هر رشته نظم و نشر
مقدمه اسی فاضل عصر زمانم را چه یار که لفظی از توصیف ذات و صفاتش نگویید و خامه ام را چه توانا
که حرفی از توصیفش بر زبان دودش از خلفان قادر به نظر میه خشتی است و خلعتش در تصانیف
کلام حق الهی ظهور کلام معجز نظام با عرفان و مساز و مقصود التیام قال بحقائق قرآن همواره فیض

رسائی نیست که تا در بحر حقیقت غوطه نزنند گوهر پر معنی مضامینش از صدق فہم بدست نیاید
 و نہ عقل آرائی ست کہ تا شہر دل و رہوای معرفت نپروہم از ادراک تصنیف معانیش بال ہر
 کشاید گردینش مان ظہوری می بود تا از ادراک کلامش واد ظہوری داد و اگر انوری می بود تا از
 مضامین متینش نوری بر می افشانند ایاتی چند کہ من تصنیف خود از زبان الہام بیان فرمودہ
 لطیفش بہ مافی ہر خاص و عام بجلوہ تشہیر می آرم و تشہیر می چند کہ از تہ دل صفات منہل بمنجہ طور
 رسیدہ بموقوف اعلان بہرہ اندوزی عوام الناس بحیلہ تسطیر میدہم
 کلام فیض نظام خاص حضرت اللہی قدس سرہ العزیز

قل الحمد لله نسبح المعبود	تغفور رحیم ارحم الراحمین
منزه ازان ہر چہ و اتم ترا	مقدس ازان ہر چہ خوانم ترا
محالست با خود ترا یافتن	معلست ذاتت زور یافتن
برمی ذاتش از نہمت ماسوا	لہ الحمد و البحمد و الکبریا
وجود یلندی و پستی توئی	بخود ہستی و بہت ہستی توئی
وجودست اصل حدوث و قدم	کہ غیر وجودست بشک عدم
ہر رنگ و بوجلوہ و ما توئی	ہمہ خوبی و حسن زیبا توئی
تو معبود و مسجود عالم توئی	تو محبوب و مقصود عالم توئی
شہنشاہ اعلی و ادنی توئی	خداوند ادنی و اعلی توئی
کہ اراکنی یا دشاہ جہان	دہی عزت و دولت جاودان
چہ عذرے بدرگاہت ایہی دشاہ	کہ بہت عذر من بدترین آگاہ
بدرگاہ سلطان چہ آرد فقیر	کہ جز فقر چہ ندارد فقیر
من از معصیت سخت شرمندہ ام	تو بندہ نواز سے و من بندہ ام
خداوند و پروردگارم توئی	کنہ گام امر و کارم توئی
کہ اسے دعا گوے و گاہ تو	سرا فکستہ افتادہ و پراہ تو
کسی نیست جز تو مرا دستگیر	خداوند و مونس من دستگیر
کہ امت ز تو ہم عنایت ز تو	و دعا از من بہت و اجابت ز تو
بہ اللہی آمدند اسے قبول	طفیل نبی است قال رسول

ولہ

من ندانم جز تو دیگر داورے	جز تو مولائے نذارم دیگرے
ظاہر و باطن ندانم غیر تو	غیر ظاہر من نہ بینم مظهرے
از تو میخوایم صراطے مستقیم	نفس زارم سرکشے غارتگرے
من نمیخوایم خلاص از بند تو	ز آنکہ سودائے تو دارم در بندے
حسن تو پیداست و زہرے	گر بین چشم عالی منظرے
منیت جز تو در وجود و در شہود	
جز تو اللہ نذارم دیگرے	

صلوٰۃ و سلام

الصلوٰۃ اسی رحمتہ للعالمین	والسلام اسی مقتدای مرسلین
الصلوٰۃ اسی بوشاہ انبیا	والسلام اسی بنمایہ ہفتیا
الصلوٰۃ اسی سید خیر الانام	والسلام اسی سرور عالی مقام
الصلوٰۃ اسی صاحب المصاب	والسلام اسی شافع یوم الحساب
الصلوٰۃ اسی گوہر ورج صفا	والسلام اسی ماہ برج صطفا
الصلوٰۃ اسی قبلہ ارباب دین	والسلام اسی کعبہ اہل یقین
الصلوٰۃ اسی آفتاب رہبری	والسلام اسی حجت پیغمبری
الصلوٰۃ اسی نورش تو عرش برین	والسلام اسی چاکرت روح الایا
الصلوٰۃ اسی سعدن قتل و کرم	والسلام اسی مخزن جود انم
الصلوٰۃ اسی جلوہ حسن ازل	والسلام اسی نور ذات لمزل
الصلوٰۃ اسی اسم عظم اسم تو	والسلام اسی جان عالم جسم تو
الصلوٰۃ اسی قبلہ جامع توئی	والسلام اسی نور ایمانم توئی
الصلوٰۃ اسی مقصد و محبوب	والسلام اسی مطلب محبوب
الصلوٰۃ اسی سر اللہی توئی	والسلام اسی شان لائی توئی

نعت

حسن ازل جمال مہرست	نور ابد کمال جمال محمدست
--------------------	--------------------------

وحدت عبارتست از نور محمدی	قرب خدا از قرب وصال محمدت
ذاتی که عقل و دہم نباید از نشان	آن ذات چیت معنی و حال محمدت
احسان و فضل و رحمت حق ذات مصطفی	لا تقنطوا ایمان خدا صال محمدت

ایضاً

خیر الوری صدر التقی نجم الہدی نور العالی	شمس الفصحی بدر الدجی یعنی محمد مصطفی
آن کاروان سالار دین و ان حجتہ للعالمین	آن مقتداے مرسلین ان مشواے انبیاء
جنت نشان کوی تو و الشمس ایا سوسی تو	واللیل و صف موسی تو خوبی رویت و الفصحی
اسم تو اسم اعظمی جسم تو جان عالمی	ذات تو فخر آدمی شان تو شان کبریا
دروایت را صدق بیج نبوت را شرف	ایجاد عالم را سبب مقصود و محبوب خدا
آن سرور عالی هم و آن صاحب سیف و قلم	عز العرب فخر العجم بحر کرم کان سخا
ذکر تو در ہر منزلے چون شمع اندر محفلے	ذوق تو اندر ہر دلی چون شعلہ ظلمت ربا

مدعو و ہم داعی توئی نادسی و مولائے توئی
مقصود اللہ توئی یا مصطفی یا مجتبی

ایضاً

رشتک جو روہ کی حسرت مر و ما	رونق شربی و زینت بیت اللہ
جلوہ نور قدم باعث خلق آدم	سرور عالمی و سید عالمی جابے
عارفان را بود از ذات تو و حجتہ مقصود	نیت غیر از تو خدا دانی و حق اکا
دشگیر ہمہ بندہ نوازا شا تا	مرشد شان خداوندی شاہشا
ذکر محبوبیت از ملک و مملکت	فکر مملکت از ماہ بود تا ماہے
غیر ادا تو آدم طے مراحل شکل	وقت آنست کہ لطف تو کند ہر اے

ذات والاے تو و اندرین ملک وجود
محض فضلست و تمامی کرم اللہ

ایضاً

یا رسول اللہ کریمی سیدی	انت مولائی حبیبی مریدی
یا جمال اللہ یا نور الہدی	یا حبیب اللہ یا خیر الوری

مشفقی یا رحمتہ للعالمین یا محمد مصطفیٰ یا مجتبیٰ اے محیط فضل و احسان کرم یا ملازمی یا معاذی یا مجیب لطف و مآثران جہانی توئی	یا شفیع الاولین و الآخرین مقصد و الشمس نور و الفیض ای شہ غر العرب فخر العجم مستغنیم مستغنیم مستغنیث دستگیر اے فضل ربانی توئی
اے زور گاہت مسیحائی و بند قرب اللہ و مولائے و بند	
ایضاً	
قبلہ حاجت خود روی شامی منم دین و ایمان و دلم گشتہ قد اگر بہت کثرت آئینہ وحدت شد و عدت کثرت مرشد و مادی و مولائی و عالم ہستی مستغنیم بدر دولت شاہنشاہی دستگیرم بخدا جز تو مددگار نیست	اندرین آئینہ منجات خدامی منم جان خود سوی تو چون قبلہ تمامی منم این عطائیت کہ از لطف شامی منم در گشت قبلہ و محراب و عامی منم روزگار است کہ از چرخ جفامی منم منظر ذات خدایات ترامی منم
قرب اللہ و مولائی و شاہنشاہ ہے در گدایان تو این فضل و عطامی منم	
ایضاً	
دلا طریق حق نیست بے ریامی باش اگر تو دولت جاوید آرزو داری اگر ز دوست جفا میرسد و فامی کن	بگیر منحصراً از برجہ با خدامی باش کہ اسی در گدایان مصطفیٰ می باش ترا نصیب نیست در رضامی باش
ہمایا کہ تماشا سے حسن اللہ ہے بین در آئینہ خویش و خود نامی باش	
منقبت حضرت امیر علیہ السلام	
بندہ ام از بندگانت یا علی مرتضیٰ من چہ گویم در نہایت یا امیر المومنین	از غلامانت غلامم یا وصی مصطفیٰ صاحب طہ بلین ست مداح شما

حیدر کرار و صفدر حاتم بن متین لافتی الاعلی لاسیف الازدوالفقہ سرور عالی ہم موکا ذوفضل و کرم مرشد و مولائے من اندر طریق حق کاسب از آستانت یا امام المسلمین دست گیرم از برای رحمۃ للعالمین	شاہ مردان شیر نریمان امیر لغتی سکینم دروزبان تا دفع کرد و ہر بلا در شریعت پیشوا اندر طریقت مقتدا مہبت کامل بہما منح و فی ات حق بنا ہر گد او بادشاہ زاد لیا و اصفیا رحم فرما بر من از بہر شہید کر بلا
--	---

ورد الہی ست یا مولا علی مولا علی
یا علی شکل کشا مولا علی شکل کشا

ایضاً

من نہ از غیر تو واللہ تمنا دارم حلقہ شاہ ولایت زائل و گشت زادہ از چہ کہم توبہ کہ از روز ازل	چشم امید کرم سوی تو شام دارم خواجہ ہر دوسرا مرشد و مولا دارم ساقی ماہ دوش و ساغر و مینا دارم
---	--

در شان حضرت امام حسین علیہ السلام

قرۃ العین مصطفی مدوے قبیۃ جان اولیا مدوے محرم راز کبریا مدوے رونق بزم مصطفی مدوے توت بازوے امام حسین روح زہرا و نور چشم علی چشمہ فیض فضل رحمت حق	راحت القلب ہر نفسی مدوے نور ایمان اصفیا مدوے صاحب سر مصطفی مدوے زینت خانہ خدا مدوے مہبت شاہ لافتی مدوے امی دل و جان مصطفی مدوے خداوے خالق رہبر مدوے
--	---

لطف فرما سے حال اسلئے

اسی مددگار و سردار مدوے

در شامی حضرت غوث پاک رضی اللہ عنہ

غوث اعظم مدد یار جلیلان مدد شاہ والاسبی سید عالی نسب	شاہ شامان مدد مرشد پاکان مدد راز دار ازل کاشف نہان مدد
---	---

کو ہر درج صفا شمع شبستان بدی	معدن لطف و عطا خیر احسان مدد
قبلہ اہل کرم کعبہ ارباب ہم	صاحب جود اتم نایب حمان مدد
بادشاہ دو جهان قبلہ اہل عرفان	نور یزدان مدد و مهر و خشان مدد
چشم امید کرم سو تو دارم شانا	از گدایان تو ام فضل نمایان مدد

مرشد و نادسی اللہ و مولا ہستی

لطف فرمائیے سوے حال مریدان مدوی

در منقبت حضرت خواجہ بزرگ رضی اللہ عنہ

اسی تاج بخش شاہ و گدای ہر گدائی	آئینہ جمال الہی لقاے تو
مشکل کشا و قبلہ حاجات عالم است	مخصوص ستانہ دولت سراے تو
مولا و مرشد و خداوند نعمت	دیگر شفیق حال ندارم سوے تو
از زمین بہت تو رسیدم کمال	شد دستگیر دست کرامت نماے تو
اسی منظر جمال و کمال محمدی	ایمان اسیر تو دل و جانم فدای تو

اللہی ست حاضر حضرت لصبہ نیاز

مشتاق لطف منت و جو و عطاے تو

در منقبت حضرت محبوب الہی رضی اللہ عنہ

یا نظام الاولیا و الدین محمد صلیا	قرۃ العین نبی شان علی مرضی
حجت حق است سو خلق ذات پاک تو	ای امیر کشور فقو و امام اولیا
آستان قبلہ و حاجت روا عالم است	رحمت عام تو مبدول است بر خلق خدا
ہست سلطان المشائخ مرشد و مولا من	آنکہ محبوب الہی ہست و ذات حق نما

کمترین از بندگان بندہ اللہی ست

یا نظام الاولیا و الدین صدر اصفیا

در توحید

ہر پردہ عیان ہستی و بی پردہ ہستی	ہم نام و نشان ارسی فی نام و نشان
اگر شاہ جہانی و گوی شکل گدائی	از کون بہائی و ہم کون و مکانی
اگر عشوہ نمائی و گوی تازو کرشمہ	اگر فتنہ و آشوب گوی راحت عانی

مولائی و عالم شدہ و شکل محمد	جانان جهانستی ہم جان جهانی
کہ عابد و گہ زاهد و گہ عارف کامل در صورت الہی و ہم میرت آنے	
نقاب ز رو خود پر د ار و بمار و زبیدا راسم و رسم خود گہ نظر سو مسکن ز صورت سو معنی شو معنی سو صورت ز خود شن بختی ہو نیست این غیر ہنسا من از حب تو میرستم من از عشق تو مدہم	مکن نہان بسماء صفات خود مستی را بجز آبی نہ بتی قطرہ و امواج در پیارا کہ بعد از رفت و آمد میتوان دستن اشار خلاص نہبتی شویا گل بن من دیارا نذارم با ساقی نخواہم جام و مینارا
خبر از خود نمیدار و بجز عشقے نمیداند ز الہی میرس احوال نیارا و عقیقے را	
از برای حل مشکل یاد کن اللہ را نسبت ہستی بخود ہرگز مکن گر طالعے راہ سو حق نمود محض از فضل و کرم	حرز جان خود کنی نام رسول اللہ را تا بدانی تیرا موجودا لا اللہ را بر صراط مستقیم اوردا این گمراہ را
ای جمال ملکات ہست نور لم یزل عکس حسن روی تو نویست ہر و ماہ را	
عزم سفر چرا تو سو بخود بر کنے حسن ازل بصورت تو معنی ست جلوہ آیندہ حقان و مرآت حق توئی چون رویت حقیت حق معنی شود غافل شویا حق اندر طریق حق نسیان غیر کنی از یاد حق مکن	خود را بحق ربانی و از خود سفر کنے غیرش کجا کہ دیدہ لبوئی گر کنے خود را بخود نمائی و بر خود نظری حق را بحق بیینی و با حق بسر کنے آہش بگیر تا بمستے گذر کنے خود را بدین طریق یقین مبرہ و کنی
الکھی عرض حال تو با ہیچ پس مکن در می کنی بحضرت خیر البشر کنے	
نام خدا کن و حمائے رسیدہ اسی نو بہار گلشن ہستی جمال تست	در گلشن وجود گل نو دیدہ خود را بین چرا تو بہر سود و دیدہ

دانی که هست قرب خدا محض موبت	اندر طلب اگر چه تو محنت کشیده
محتاج شرح نیست که گویم حال دل	ای شمع خود تو حالت پروانه دیدی
ای گل کجای ز ناله لیل ترا اثر	اگر چه هزار ناله ز لیل شنیده

الهی عرض حال خود از ما مکن دریغ
روئے که دیده که توان خود مسپه

ز کوی دوست مرودل ترا شفا ایجا	که در تو هم از نیجات هم دو ایجا
بجاک پاک دوست نمی شنم لب	که عز و جاه من نیست و فخر ما ایجا
عبادت که در ذوق بندگی نبود	بهر ارجله درین صبر یا ایجا
نه اعتماد برین خرج سفله پرور کن	که جور و ظلم و ستم مکر و هم حفا ایجا
رضا بحق بدی اگر رضای حق خوا	مدار کار برینست و مدعا ایجا
جناب پیر معان جا فیض ارشاد است	بهر مکرمت و رحمت خدا ایجا

بین در آئینه خویش حسن الهی
بیا بمیکده جام جهان نما ایجا

جانرا فدای دلبر جانانه کرده ام	این کار و دولت که مردانه کرده ام
ز ابد برو که کار بقوی و زنده نیست	خود را حواله ساقی و پیانه کرده ام
دارم کلاه خسروی اندر لبان فقر	این حاصل از گدایی میخانه کرده ام
نه حق حجاب خلق و نه خلق است حجاب	من سیر جمع و تفرد شانه کرده ام

الهی آنچه دوست بگوید قبول کن
من این ترا نصیحت شانه کرده ام

محصل عمر خود بخوابات داده ام	در بندگی پیر معان استاده ام
ماترک زهد و خرقه سالوس ده ام	روئے نیاز بر در ساقی نهاده ام
ساقی بیا که شاید مادر کنار ماست	ز ابد برو که در طلب حایم و باده ام
سکر محبت است که هرگز نمیرود	سرست و بخودیم که از عشق زاده ام
بیر کمیت اصل نهنگ ماسه ما	مایک حقیقتیم که بیرنگ و ساده ام
الهی ایکم و بنده و گاه در لیتیم	بر آستان سرور و یار و قناده ام

<p>گو ہر مہر لیکن نیسان نیستم چشم واکن سوی من تا بگر می حق تعالیٰ ہمید ہم از حق نشان ستر من حق است و ستر حق منم ہستی من صرف شد و ذات حق گر چہ من پیدا و پناہم و لے نے بہار و نئے خزانہم در جہان مستیم از حب مولا کے منست در دمن حق است و در مانم حق است چشم من سو خداوند من است</p>	<p>محض نورم مہر تابان نیستم ظاہر و در خلق پناہ نیستم من خدا کو ہم غرض بخوان نیستم راز دارم راز جوہان نیستم بجوہم گریبان و خندان نیستم مطلقم در بند عرفان نیستم گلستان و گل بد امان نیستم ہمیشہ پرستان نیستم غیر حق خوانان در مان نیستم گر و خلق و سوی شاہان نیستم</p>
<p>صورت الہی و مولا کے ام من نیم درویش و سلطان نیستم</p>	
<p>طالبان را دین و ہم ایمان منم عالم علوی و ہم سقے منم نیت جزمین در وجود و در شہود حسن عالم پر تو حسن من است حسیت عالم مظهر اسماء من او منم یا من ویم یا من منم ذکر و ہم مذکور و ہم ذاکر منم</p>	<p>عاشقان را در دو ہم در مان منم صورت و ہم معنی قرآن منم ہم قدیم و محدث و امکان منم عالمی را جان و جان جان منم کاذب و ہم ظاہر و پناہ منم ہر چہ کوئی بالیقین و ان آن منم عارف و معروف و ہم عرفان منم</p>
<p>ظاہر و ہم باطن الہی ہم صورت و ہم سیرت یا کان منم</p>	
<p>ہستیم چون حباب سے بینم من کہ مشتاق دیدن آہم عین دیانت قطرہ و امواج فنون نامہ الہی ام</p>	<p>این نمائش سراب می بینم عین دریا حباب سے بینم جلہ آبست و آب سے بینم ذات خود را کتاب می بینم</p>

	بجو دی ہست قرب اللہ خود نما کے حجاب سے بینم	
	بے نقابش محال سے بینم ہر دمے طرفہ حال سے بینم جلہ اندر وصال سے بینم	در حجاب آن جمال میں بینم گاہ پسند او گاہ ہنسائیم نیت مجبور از حقیقت خود
	صورت حق نماست اللہ در حجابش کمال سے بینم	

تاریخ طبع اول از نتایج طبع شاعر فصیح زبان منشی غلام محمد خان رٹا اکبر آبادی
رٹا گفت تاریخ طبعش خیال کہ دیدم غزلے معجز بیان

قطعه و رباعی از مولوی محمد یحییٰ عظیم آبادی کہ منقول بہ تاریخ طبع اول است حضرت اللہی
و مولائی سفارشش باحق آن شدہ بودند جنمیدین کلام در نظام سیکرود و از
مطالعہ اش قیاس توان کرد کہ حضرت اللہی را در حسن اخلاق و وسعت تاجہ غایت بود
راقم الحروف حسن را حسن ادب بران آورد کہ بقل عبارت مکتوب مرسلہ کمال آن کند
باسمہ العلیٰ اللہ علیہ

کو تیغ کہ تافوق فلک شکویم تا چند مرا از توجہ ادائتہ باشد

بکھنور پر نور حضرت شاد صاحب قدوہ ارباب توحید اسوہ اصحاب تفہیم موصول بل تقلید بہر منزل
تحقیق سر و قریا جان مراحل تدقیق بلاذ المتصفون عمدہ الموحدین لازالت شمس کمال انہم
بارقہ و اقمار افاد انہم شارقہ

تسلیمات نیاز مندانہ رسانیدہ نقاب کش خفا از وجہ شایہ عامی شوم کہ دیروز اشعار آبدار
بذریعہ شفقتی حافظ محمد جان صاحب سامعہ افروز و بابرہ نواز این ذرہ بمقدار گردید الحق کہ
بمنطوق کلام السادہ سادہ الکلام چہ قدر موافق مذاق جرعہ کشان خمیانہ توحید و بطلان ذرات
مستمان بارہ تفہیم افتاد ہر تیش دقت معرفت و ہر مصرعہ کاشف رموز حقیقت سے
راست میگویم ویزدان نہ پسندہ جز است لسان الغیب حافظ شیراز باز از زبان حقیقت ترجمان
وارادت خود میگوید و بسر و لغات در دالگیر ستمعان را بوجہ می آرند کہ فہم و بینہ و نظر
بخصوصیتی کہ آن عالیجناب را با حضرت سیدنا و مولانا امیر ابوالاعلام اللہ علیہ

و علی آباء الطاهرین حاصلست نزد ارادت می باز و یک قطعه و یک رباعی شتمل بر یادۀ تاریخ
گفته بر قرطاس پاره نوشته بنور دین نیمیقة القراعة میفرستد امید که لقیوشن افتخار بخشند و گاه گاه
بنهایت کلام محققانه سرفراز نمایند و اگر در اگر اخبار این ابیات فقیر مطبوع شود جادار و بعد
ملاحظه خدمت حافظ صاحب مروج فرستاده آید تا بمعائنۀ اشخ خوشوقت شوند و همین که موسم بحال
می آید براسۀ زیارت فرار برانوار مولای خود حاضر می شوم زیاده نیازست و ادب صاحب اده
والا تبار سلام و دعا قبول فرماید - الحقیق محمد یحیی ابوالعلائی از عظیم آباد پٹنہ محلہ املی اسحاق

قطعه

شبی که نسبت پیران پیر و سنگیر ما	رسانده طالبان حق تو کار اینمزلها
درین عالم عبور بحدت آن یکی کرد	جهانی خشک لب مرز و بر اطراف ساحلها
بود کامل ترین اهل تحقیق اندر دین آن	اگر چه در جهان بسیار افرادند کمالها
نمود آسان بزور دست مردانۀ خویش	براه طالب تحقیق اگر افتاد مشکلا
فرستاد از کرم سویم غزلها آن ولی حق	بیان فرمود سر وحدت خالص محفلها
کلامش دیدم و بنجیدم و از جان سپردم	زهی قول و زهی قائل همه حق ضدیها
زمتاز بنمنایش خدمت و همی گفتم	الا یا ایها الساقی ادکاسا و ناو
صبا و خدمت آن پیر کامل خود آن مصلع	کجا دانند حال ما سبکساران ساحلها
یکی هم چون دولی باشد یکی بگذارد و یار	مذاق اهل وحدت کن رقم بر لوح و لما

رباعی

از شاه مظفر علی اسرار بجو	توحید با شعرا چه خوش گفت گو
تاریخ چو بنگرے غزلهاے او	والله سخن اهل حق این باشد گو

قصیده در مدح عالم اسرار الی بن مفتی مسند شاہی قاضی ایوان معرفت حاکم ایوان حقیقت خلاصہ خاندان مصطفوی
و نقادہ و دودمان مرتضوی سیدی سندی حضرت مولانا سید مظفر علی شاہ صاحب النبی قدس سرہ التوین
کہ رقم بحسن ظن خویش زانوی ادب بخدمت آن برگزیده حق تہ کردہ بود

قصیده

ساقم میرزا خادم حسین المخلص بر سر لہ میرزا زین العابدین مہر علی کہر آباد

ای ز نور کشف تو روشن زمین و آسمان | و سرور راه شریعت رہنماے گم راہ

اسی زلمع نور تو روشن چراغ آفتاب
منظر زبد و عبادت مصدر فیض و کرم
خالق ارض و سما چون ذات پاکت آفرید
بیعت دست تو بیعت بہت از دست نبی
چون ہمارے اوج کشف کرد پرواز بلند
کج نظر کے باریاب بارگاہش می شود
در غلو مرتبت مرغ تصور پر شکست +
گوہر الفاظ تو مردم بد امن می کشند
از بہار بوستان روئے تو گیر و سبق
اسی سپر منترے مہر فلک را افسرے
سینہ پر نور تو گنجینہ اسرار غیب
خضر رہ گم گشتگان را آتشہ گان را سبیل
سایہ دامان چشم فیض تو بر سر کشید
خاک پایت چشم اعمی را شود کحل البصر
ورود شکر تو ہر دم زبان شکر را
بلبل گلزار معنی نعمہ سنم اسی رئیس

اسے فروغ حسن تو شمع شبستان حسان
مرکز کاف کر امت قدوہ کون و مکان
گنج اسرار حقیقت بر ہمہ گشتہ عیان
نخل پاکت سایہ شیر خداے دو جہان
طائر سدرہ بسیر عرشش دشن بہان
دیدہ بکشا از خم محراب در کن امتحان
چرخ بنفسم زیر پایت اسی شہنشاہ حسان
ماہی بحر لطافت در دہن دارے زبان
بلبل سدرہ سراید در گلستان حسان
منبر عرش معنی اسی مسیحائے زمان
راز علم معرفت گوئے عیان را چہ بیان
ما من صبر و رضا تسایم حق با پاسبان
مے نگیند از تکلف در قیاء جسم جان
کیمیایا اگر د سازد این غبار آستان
در ثناء حسن فیت فیض گشتہ سبج خوان
شاعر نازک خیال طوطے ہند وستان

و ذکر بعض اشعار حضرت الہی قدس سرہ الغزیز

یا مرحوم حبیب مہم سید تراب علی اکبر آبادی سلمہ اللہ تعالیٰ کہ از وقت ارادت خود تا دم واپس ملازم
بارگاہ و حاضر خدمت بابرکت بودہ اند روایت کنند کہ چون حضرت الہی قدس سرہ الغزیز از بریلے نژ
تشریف عکافت از ہنگامہ قبلہ دین و دنیا مقتدا می اولیا و اتقیا شہنشاہ ملک فقر و فنا مالک قباب
اہل تمکین و بقا قطب معرفت آفتاب حقیقت سند طریقت رازیب و زین حضرت شاہ نظام الدین حسین
دام ظل بہ اہتم علی دوسر ا لطالبین حاصل کردہ مراجعت بالبر آباد فرمودند مدت بست و پنج سال اندک کم
و زیادہ عالم تجرید و تفرید گذرانیدند و سلسلہ حضرت با عظمت پیر و مرشد خود را و اوج میادند و درین
عرض مدت یکبار متوجہ دہلی شدند و بزیارت بزرگان عظام خاندان چشتیہ و نظامیہ دل خود را آراستہ
بخشیدند و دامن دامن فیض باطنی ذخیرہ حبیب و کنار گردانیدند بعد از ان در فرید آباد مسکن این

مسکین راقم حروف را بورد و بپایون سعادت ابدی ارزانی داشته معبودت با گره نمودند مسرتی و مفاخرتی
 که در آن نزول جلال نسبت این ذره بمقدار شرح داده اند حق بجانب سید من است چون مدت برین بگذشت
 ناگاه بر زبان مبارک رفت که زیارت آستان حضرت خواجه غریب نواز قدس اللہ سرہ الغریبیم دلی توقف
 عزم مصمم شد در آن سفید امیر علی شاه مرحوم مہین برادر حضرت بابرکت نیز رفیق طریق گشتند و باندازه
 پانزویہ شانزویہ کسان از خدام حاضر باش خاتقاہ سعادت ہم کابی دریافتند اعنی سیدی میرزا علی
 و احمد علی خان بہادر و شیخ غلام محی الدین و حکیم رحمت علی فرزند حکیم حبیب علی و کریم خان انجمنش
 و شیخ محمد جعفر و خاوم خاص شیخ الہی بخش و غیر ہم بودند چون بمنزل مقصود یعنی اجمیر شریف فائز شدند
 و بمنزل خانہ قریب لنگر خانہ و گاہ عالم پناہ بغرض قیام کرایہ گرفتند کی انان مختصبات بابرکات
 حضرت الہی قدس اللہ سرہ الغریب شد و بجانہ دیگر ہم اہیان دولت بیامیدند بعد از آن چن حضرت
 بہ نیت آستان ہوسی حاضر و گاہ ملائک را مگاہ شدند نوبت خانہ حضرت خواجه غریب نواز بہ نواختن
 و مروطہ طاؤسی برفوق مبارک بچنیدن درآمد و ناوقت انچہ از عنایات خاص حضرت خواجه ہنداکو
 و کیفیت نیاز مندی حضرت سید الہی ظاہر بود و بیان راست نیاید و تا قیام بود روزانہ سہ چار کت
 حاضری و گاہ عرش استباہ میسر می شد سرورے شا مگاہ چھوٹی طوائف کہ دوازده ماہ ساعت دوازہ
 بدرگاہ شریف حاضر آمدہ می سرانید و در اجمیر شریف و قرب و جوار آن دیار شہرت تمام داشت حاضر آمد
 و بعد منت و اسحاق التجا نمود کہ دعوت این کینز شرف قبول یابد بندگان حضور توقف نمودند چون
 اصرار اواز حد گذشت و کار بگریہ و زاری کشید تکیگی او را دریافتہ با جابت مقرون گردندا و حصت شد
 و حضرت ایشان رو بہ اہیان دولت نموده فرمودند کہ این دعوت دعوت فاندان خشت است
 اگر داعیہ عرض سماع کرد مقبول و گرنہ ہچو دیگر دعوتہا بحساب آید یا ماد طعام دعوت حاضر آورد بعد
 از فراغ اوشس برداشت و برقت چون نماز پیشین گذارند بار دیگر آمد و گفت می خواہم کہ خبرے
 ببراہیم حضرت ایشان فرمودند کہ بدرگاہ عالم پناہ سماع کنیم آنوقت کہ معین و معمول اوست
 آن بچارہ بگریہ در آمد و ہر دست جانب زینہ و گاہ شریف بر آوردہ قسم خورد کہ مرا از جانب خواجه
 بند و نواز حکم و اشارت ست کہ ہمین جابجوانم حضرت ایشان خاموش ماند پس مجلس سماع ترتیب یافت
 و خط تمام اہل مجلس را حاصل شد این معاملہ در اجمیر شریف شہرت گرفت کہ فلان مجراکی در گاہ میر
 کہ سچ گاہی بجلد و بگریہ رفت امروز بمنزل حضرت الہی سرانید چون تاربخ عرس شریف نزدیک آمد و
 قریب بود کہ زائرین از ہر طرف جوق جوق برسند و بعون ہند آترامیدنی گویند حضرت مولائی و الہی

قدس الله سرهم باستقبال آن گروه سعادت پژوه از اجمیر شریف بیرون آمدند اهل مدینه
 حضور پر نور را دیده بامیدگیری گفتند که هم ایشان هستند بنیسه حضرت خواجه و ازین قبیل آنچه
 بخاطرشان فرومی آمد بر زبان می آوردند و مثل این دیگر معاملات نیز میشد آمدند چون
 عرس شریف ختم یافت خاطر حضرت الهی نمی خواست که از درگاه شهنشاهی مفارقت گیرند
 بلکه حاضری در دولت روز و شب بکنون خاطر بود یک شبی از شبها ساعت سه حضور لامع النور
 حضور می استتانه ملک شیان در یافتند و بعد تقبیل عتبه علیه نحتی بیا سووند و میر نمود که فرمودند در
 از انی شد شری درین خواب بود و چیز دیگر پدیدار خواهد بود و نوع این معامله حضرت با عظمت
 از انجا متوجه تا گره گشتند و بهانجا رخت اقامت انداختند مدت بست چهار سال میر آمد و از انجا
 سن شریف به پنجاه و دو رسید ه باشد که سید امیر علی شاه مهین برادر علای حضرت ایشان را
 زحمت نکاح ثانی دادند بمناء اولاد که خودشان ندانستند چون شیت ایزدی مقتضی شد حضرت
 یابریکت قدس سره الغریز رضا دادند و بعد از دو سال از نکاح یوم چهارشنبه پارس سوم بست و ششم
 شهر محرم سنه هزار و دصد و هشتاد و دو هجری سید اصغر علی شاه طلال عمره که امروز سیاده نشین است
 ولادت با سعادت یافتند و شیخ محمد زمان رسالدار اکبر آبادی ماده تاریخ افتخار یافته موزون
 نمود و بتاریخ نهم شوال سنه یک هزار و دصد و هشتاد و پنج هجری فرزند دوم سید فرست علی بوجود
 آمده سی و هشت روز زنده ماند و بتاریخ چهاردهم ذیقعد سنه اربعه رجوع بعالم معنی نمود از ان بعد
 بست و سوم جمادی الثانی سنه هزار و دصد و هشتاد و پنج هجری یوم چهارشنبه وقت شب ساعت نه
 دختر نیک اختر کنیز فاطمه طالعمره که بی بی عونت ست خانه دولت را نورانی ساخت سپس
 بست و دوم ذیقعد سنه هزار و دصد و نو و دو یک هجری دختر دوم سعید بیگم متولد شده
 بعد چندی هم عدم را آرامگاه خود ساخت و این دو واقعه ناگزیر حضرت مخدرات را بقاضا
 بشری مسلم ساخت و بهانادر اصل صورت بشری بود قال رسول الله صلی الله علیه
 وسلم لا یموت لاحد من المسلمین ثلثه من الولد فیحسبهم الا کانوا له خبته من البناء
 قالت امره عند رسول الله صلی الله علیه وسلم او اثنان قال او اثنان
 و حق سبحانه و تعالی بقدرت خویش نعم البدل عطا فرمود که بتاریخ نهم شهر ذیقعد
 هزار و دصد و نو و دو چهار هجری یوم جمعه وقت نماز صبح سید عبدالعلی طالعمره تولد مسعود یافت
 از انروز که حضرت با عظمت ایشان سنت نکاح را برگزیدند بیگم من لباس لکم و اتم لباس

لہن سکون و سکونت بہ مجلس اختیار فرمودند چون آئندہ می آمد بیرون از کاشانہ دولت تشریف
 آورند ہی و پیکس را محروم از نیل مقصود نگذاشتند و عادت آن شد کہ صبح و شام بالمرہ از
 مجلس در کمرہ بیرونی نشست می نمودند حقائق و معارف از زبان گوہر افشان می تراوید و حاضران
 مجلس اتمامی فیض و برکت می بخشیدند چنانچہ برین عادت مدت دراز بسر آمد و بابا فادہ و تنہا
 مفتوح بود و سلسلہ بیعت و ارادت و طریق ارشاد و ہدایت دراز - از برادر طریق سید
 عبد العلی جعفری حاضر باش و ملازم لباط دولت روایت است کہ یک سال در آخر زمان بابام
 عرس اجمیر شریف این مقطع بحالت کیفیت از زبان فیض ترجان برآمد **اللہی است حاضر**
حضرت بعد نیاز + مشتاق لطف منتہا جو دو عطاسی تو + بر زبان الہام تبیان رفت کہ بر آستانہ
 دولت حضرت خواجہ غریب نواز قدس سرہ الغریر رفتن ناگزیر است چہ از زمان در اند گذشت
 کہ این مناقب و مطلع سے اسی تاج بخش شاہ دگداہر گداسے تو + آئینہ جمال الہی لقائے تو +
 بدون مقطع بدیہ بارگاہ دولت شدہ بود بعد از مرور سال و فادہ امر و مقطعش موزون شد
 اسرارے در ان خواہد بود - این بفرمود و غم زیارت اجمیر شریف معمم نمود و تصرفی سخت پیدا
 آمدہ بود کہ ہر کہ خبر این تہیہ شود بے اختیار آمادہ این سفر سینت اثر گردید و اجازت ہمراہے
 حاصل نمود و آخر بقدر چہل کس ہجر کاب دولت روانہ اجمیر شریف گشتند سید اصغر علی شاہ فرزند
 جانشین حضرت ایشان با سید کرامت علی شاہ خال خود سید تراب علی خلیفہ عبد القادر الدینی حافظ
 محمد جان - خواجہ وزیر شاہ - سید وزیر علی - مرزا وزیر بیگ - و مرزا منیر بیگ - و محمد عبد اللہ خان
 و عبد الرسول خان مختار و منشی محمد عمر داز خان صاحب تقریظ کلام حضور و ڈاکٹر امام الدین
 و شیخ غلام محی الدین مع فرزند و منشی حورشید علی و راوی سید عبد العلی و غیر ہم منسلک بان
 ہم سفر بودند و انظام مرکب دھانی ہمہ بردست ڈاکٹر امام الدین بود در انشا راہ یک شب بمقام
 جے پور آسودند میر قربان علی کہ رکن مجلس یاست جے پور و صاحب بخت و سعادت ست حاضر آمدہ
 الناس دعوت نمود و محمول بر مراجعت شد چون مرکب دھانی اجمیر شریف رسید سید امام الدین
 صاحبزادہ در گاہ عالم نپاہ کہ سلسلہ ارادت یا حضرت بابرکت درست دارد و چند غریزان بابرکب
 بزیلوے اسٹیشن حاضر بودند جمیعہ مردم این کاروان سعادت را بر سوار یہا ہمراہ بردہ بمکانی متناہ
 فرود آوردند و بہ سامان بالستہ دعوت نمودند بنیان حضرت متولی در گاہ عال بارگاہ وقف شدہ
 تنہ چند فرستادند کہ مکان مشہور کچری خواجہ صاحب قدس سرہ مکان حضرت ست کہ کم کم

ہمین جا اقامت نمایند حضرت الہی قیس سرور الغریب خاطر شان نگاہداشتند و بہ کچھ نیمی دل ولست
فرمودند و بیسی زبزرگان آنجا بر سر وقت رسیدہ بدیدار ہم دیگر سرور و مخطوطا گشتند وقتی کہ حضرت
مولائی و الہی قدس اللہ سرہ الغریب ہمراہی ہمراہیان سعادت برای استیلام عتبہ پر رفعت
حاضر در گاہ شریف شدند حافظ محمد جان و مرزا انیسریک کہ مریدان خوش آواز بودند این
خواجہ خواجگان با آواز بلند خواندن گرفتند اسی تاج بخش شاہ و گد امر کہ اسے تو بتا آخر
و ہر یکے کیفیت کہ گفتار بود چون مقطع را نوبت خواندن رسید چہرہ نورانی حضرت با عظمت چون
دانہ انار احمر در یافت و گویا جم شدت بر حضرت الہی افتاد چنان کہ نتوان بعبارتش آورد
و کیفیت بجائے تاثیر داشت کہ ہر کہ می دید بے اختیار میگفت بعد از ختم اندکے حضور پر نور و
چشم بند استادہ ماندند و ماہر دم نیز شرط متابعت بجا آوردند سپس حضرت ایشان فرمودند
بقیامکھا تمکین شدند و روزانہ حاضری در گاہ شریف تا قیام آتمقام و ستورہ جمول ماند شبی و مجلس
سماع شریک گشتند صاحب بدہ و ستولی در گاہ شریف حضور بدولت را با عزت تمام صدر نشین
نمودند ہر چہ خود دل آن نبود کہ ادب بحد غایت مرعی بود و ازین بہت کہ حضرت الہی گاہے
در پیچ و گاہے بالائی چو ترہ رفتن جرات نفرمودہ اند لیکن در انوقت الما مور معذو
بکلم ضرورت و اشارت و قبول فرمان صد و بار گاہ عالم نپاہ در صدر نشینی ادب شمرند
نخستے توقف فرمودند و معاودت نمودند بار دیگر در مجلس محل شریف حاضر شدند و بطریق اول
اندکے تقاعد نمودہ بآستانہ فیض حضرت خواجہ غریب نواز رجموع آوردند و انوقت استعراق
تمام روئے نمود و آنچنان تصرفی کامل و عنایتی شامل بود کہ ہر کہ حاضر می شد قدمبوس حضرت
الہی میگرددید بعد از ان سید امام الدین صاحبزادہ و وکیل و مرید حضرت ایشان بجانب
حضرت خواجہ خواجگان قدس اللہ سرہ الغریب دستار تبرک در گاہ شریف برسم شایخ عظام
بر فرق مبارک حضرت ایشان و فرزند و بلند سید اصغر علی شاہ نہادہ علی الاعلان با آواز
بلند ندا کرد کہ مرا از جانب حضرت خواجہ غریب نواز برای سید اصغر علی شاہ خطاب
چشت کے دولکھا القا شدہ است با سماع این سخن جملہ حضار دنگا ہنہنشاہی رسم تنہیت
بجا آوردند و اظہار مسرت نمودند و آندم حضور پر نور استعراق تمام شدہ بود و دل از جا قیام
بگفتن بنیاید بعد از ساعتی کہ افاقست دست داد و ہریان مبارک فرمودند کہ انہیہ بندہ نوازی
و عنایت عنایت و کرم حضرت خواجہ غریب نواز است در اشارت شد کہ ہمان سناقب ادیکہ

نخواستند چنانچه آنرا بخوانند و حالتی رفت که جوشش و غلبه و جبار پایان نبود بعد از ختم نکته
توقف کردند و رخصت شده بمقام خود آمدند و ارشاد نمودند باطهارت نسبت بفرزند ارجمند
سید اصغر علی شاه سلمه الله تعالی که اینچنین خطاب تا امر فریج کسی را نصیب نبوده است و این
دولت بیدار بنام این فرزند و نجت بود اینجمله بنده نوازی حضرت خواجه و نشان قبول بگاه جنا
ایشانست و اکنون کشف اسرار حاضری گردید که همین است راقم حروف عرض دارد که تقدیر و
تأیید این حکایت از فرمان دستخط خاص حضرت الهی قدس سره العزیز می شود که بنام این غلام
در آن زمان در روایت و نقل آن گذارده میشود

سعید و ارجمند ازلی سلمه الله تعالی تاریخ نیست و نهم جادوی الاخر از نیار وانه شده و درجه پوریک
مقام کرده تاریخ دوم رجب مع همایان که قریب چهل کس از یاران طریق بودند حاضر حضرت
خواجه بنده نواز شدم و چند ابیات که نذر حضور والا کرده بودم حافظ محمد جان و مرزا سیریک
و سعید عبدالعلی کفخور و الا سر آمدند آنوقت مجمع کثیر بود از پیر زبان بلکه از هر در و دیوار
مرحبا و جذا برخواست و شور قیامت پیا شد ابیات اینست

اسی تاج بخش شاه و گدا هر گدای تو	آئینه جمال الهی لقاے تو
مشکل کشا و قبله حاجات عالم است	مخصوص استانه دولتر است تو
مولاد و مرشدی و خداوند نعمت	دیگر شفیق حال ندارم سواے تو
از زمین بهمت تو رسیدم بکامل	شد دستگیر دست کرامت نماے تو
اسی مظهر جمال و کمال محمد	ایمان اسیر تو دل و جانم فدای تو

الهی ست حاضر خدمت بعد نیاز
مشتاق لطف و منت وجود و عطا تو

بعد از آن عرض کردم که این بندگانند و ایستاد من دولت مشتاق احسان و کرم حضرت
خداوندی اند روز دیگر سعید ترا علی را کفخور قرار شریف خطاب مقبول خواجه برای میان
و سعید امام الدین را که وکیل و مرید فقیر اند خطاب چشت کا دو لهما عطا شد پیر جان گرامی
نثار این لفظ مبارک چشت باد و مخصوص باین ترکیب که عطا شد تاریخ ششم رجب بختم
میجاس حاضر حضور و الا شد سعید امام الدین کفخور قرار شریف با و از بلند گفتند که از خواجه
غریب نواز صاحبزاده را خطاب چشت کا دو لهما عطا شد خدا م که در آن هنگام حاضر بودند همه

مبارکباد دادند و دستار بر سرش بستند و آستان بوس کنند در آنوقت میان را دیدم کہ رنگش زرد بود و چشمش مست اثر فصدان چشت از سر تا پائے او متعدی بود و اثر آن هنوز از چشمانش بویست ۵ شیر باد رنگهای شراب گہن + جبکا ہے یہ خمار آنکھوں میں + و حال فقیر اینست ۵

تا سایہ مبارکت افتاد بر سرم	دولت علام من شد و اقبال عالم
وردمر اطلب نداند واکہ من	بی دوست خستہ خاطر بادوست خوشتر
ہر کس غلام شاہی و مملوک صاحبست	حافظ کمینہ بندہ سلطان کشورم

تاریخ ہفتم درجے پور رسیدم و دو مقام کردم خلقی کہ درآمد بضرورت تاریخ دہم باکیر آباد رسیدم مدد مرید الی آستانہ شریف و عنایت بیغایت حضرت خواجہ بندہ نواز مرانی گذار دے اکنون از من طمع صبر دل و ہوش مدار + کان تحمل کہ تو دیدی ہمہ بر باد آمد + خطبہ بضرورت بکمال نوشتہ ام نمی توانم کہ حیدر ابدانوسیم نقل ہذا بشیخ عنایت احمد و شیخ منصب علی و مولوی بدین ارسال دارند و از خیر و عنایت شیخ منصب علی نیز سرور الوقت نمایند - انتی کلامہ بعد اختتام عرس شریف یکت وز دیگر قیام کردہ از درگاہ شریف رخصت و بدرگاہ چاہ مولانا ضیاء الدین قدس سرہ بہجے پور فائز شدند و فاتحہ خوانندہ میر قربان علی شرط خدمت بجا آوردند و ہمارو زمر اجعت بہ اگرہ فرمودند چون مدت ہفتہ عشرہ بسر آمد طعام عظیم ترتیب دادہ بعد فاتحہ جناب خواجہ بندہ نواز ہر دم یکجانہ و یکجانہ دادند - و اطہار مسرت و شادمانی تمام نمودند و اکہ قد علی مدح شان ہرادہ عالم سید اصغر علی شاہ از راقم الحروف حسن غفلہ

دیدار تو جلوتہ الے	ظاہر شدہ فرات حق کما ہے
خورشید نزول بر زمین کرد	شوریت زماہ تا بجا ہے
اسی ذات مقدس تو در شخص	لائینا ہی ست ورتنا ہے
بر فرق مبارک تو زیب	تاج فقر و کلاہ شاہ ہے
اللہی را تو ستر مکتیم	روح شمس و نور ما ہے
ہم خواجہ و خواجہ راست مقبول	ذات پاکت دگر چہ خواہے

عمر تو دراز باد یا رب	چندانکہ حساب سال و ماہی
-----------------------	-------------------------

و رهنیت عطا بی خطاب تا بشا نهاده عالم سید اصغر علی شاه از فکر بلند خباب
منشی عبدالحی صاحب عرشی رئیس کورسی سلمه اندک
ساقی نامه

بیا ساقیا ساقیا بان بیا بده آب چون آتش مشتعل صبا چون عروس سباد رسید بله پایچه سدا مالازده بیاد پرسی ریز در سگین که گویم به دیو خرد خیر باد زمین بر طاقوس بین از شقیق که خون کبوتر شلا مین شود کند نور می خود چنانیکه خرامان رسد تا فرا خنک بین به گلگون گلین که تیرا به بست تا مل به دریا دایه یاره گیر کز ان قوت میریم به چایه در صراحی شود گردن خورازو در اید قدح مهر مانا به سیر ز سر جوش پر جوشن ده کام کام صد فمالالی سبد تا سمن نیرت گردم ای سر و محشر خرام بلین سیاهوش ده آن چون باب شقیق کون فلک سینه دشت کین خود این طارم سبز تا که کند ز صاف عصیر زان بخشیم	بانداز ابر بهاران بیا که باغ بن آذر بر وید زول چمن شد بصیرج همزد تدید سلیمان گل خنده صد تازو ز بط قطره چون مانی گلین زند هوش من تحت بردوشن باد چو منقار طوطی بیاور رقیق پایاله از وحشیم شاپین شود چانه حید همچو کیک دره بجائی کند طار ز رنگ من نوامی غنا دل نکبائی است نباشد می خسری جوی شیر به بنیم نه ارمنه در شمر بیزم شمع سود شمع کا فورازو فروز د جهان چون قندیل در که بیرون جبه چون شترانیم چمنهار یا صین فلکهایرن بلین مجرا ز ناز زشت جام که گیتی چو چشم تو گرد و خراب جگر گاه سهراب رونی من شعاع ستاره سا که کند صبوحی زند و هر هر صبحم
--	--

عکس
نام پیرین

عکس
نام پیرین

تو پیر مغانے یہ ترو و سج جم بجوں ریز زیدم نہ زید درینج چہ پیچی بدین عیث ستار و دلق دل دوین گردگان جو سے بدہ باند از پیشین اگر دل سے زخم خوہناے فلاطون بیار بیاتناہم دوستگانے ز نیم کہ برگشت اوراق این سخن بیاساقی انداز انعام کن ختم خمدہ را سپا لاجم بفتانی چشم کار آزمانے معنی بیگل بدستار زن بجے خرقہ مارا نمازی کنان بیائید و ریزم نوشاہ چشت بمقبول خواجہ نیاز آورید بد لمار سدران پس آگاہی	سے کہتہ تر وہ ازین خرقہ ام نموج می جام کن طشت و تنع خود از دامنم خشک ترست جلیق ہا ہا ہا ہا ہا ہا ہا ہا ہا ہا تو داد و دوشش کن فریدون کو زرہ کاسہ رس مجنون بیار ز عقل و خون دم عیانی زخم نخواند کسے خط ساغر چو من خرابیات بفتار و در جام کن بجشائے بر قطرہ یم کشم طلسم سے و مسکدہ بر کشائے بیا و میاں زخم بر تار زن گریبان چون من از سی کن کہ در خور می گوی بردار بشت نویدے زندہ نواز آورید کز اللہ آمد انا للہ
--	---

حضرت عرشی حیف کہ آخر رمضان سنہ ۱۰۰۰ ہجری ازین خالکدان طلبانے بجا لے نورانی
متوجہ شدند انا للہ وانا الیہ راجعون وین دیار عدیل خود در سخن پارسی
مذاشت و صفات عالیہ ظاہر و باطن و رذات ہمایوش جمع بود راقم حروف را با یاد
سر سے خوش بود از انوقت کہ محبت حضرت حافظ عبد الصمد یوسفی مہین برادرش
مفارقت جادوئی گزید بہین یگانہ وقت مونس خاطر م بود کل من علیہا فان
و یبقی وجہ ربک ذوالجلال و الاکرام خدمت حافظ مرحوم تازمانی کہ در کربلا
مقیم بودند خدمت حضرت الہی قدس سرہ العزیز از دست نمیدادند و عقیدت تمام و
موالست و احترام داشتند حضرت عرشی مرحوم را نیز تبع و آفتاب بود اند تعالیٰ
فرزندان کا مکاران برادران فرخندہ کردار را بمراتب علیارساند

و نیز مرویت از سید عبدالعلی جعفری که مدت هشت یا نه سال گذشت بنده از حسن اتفاق دارو لشکر
 گوالیار بودم که حضور پر نور حضرت الهی قدس سره الغریزیدین والد حکیم سید اکبر علی ضلی مدینه که
 علالت داشتند بگوایار تشریف ارزانی داشتند و بنده بضرورتی اگره واپس آمد و بعد چند
 خود بدولت نیز مراجعت نمودند و قعه حاضری مهاراجه گوالیار و تفرج بھول باغ و ترتیب مجلس
 یازدهم شریف ان زبان بندگان عالی مقام سموع گشت و دو سال بر آن گذشت که حضرت ایشان
 عزم بر بی شریف نمودند و هم کاب دولت شایزاده سید اصغر علی شاه و نیازمند و یک دو خادم دیگر
 بودند چون بنحای نقاهت عالم پناه فائز شدند شرف زیارت و قدیموس حضرت با عظمت و قبله ادا نمودند
 ظلمت عالمی میسر آمد و شیرینی به فرار فائز الاوار جناب شاه نیاز به نیاز قدس سره الغریز
 پیش کرده فاکه خوانده آمد بعد از آن حکیم اشارت این ابیات حضرت الهی قدس سره
 خواندم و در پرده عیان هستی ملی پرده نمایی + هم نام و نشان داری و بی نام و نشانی
 برگاه که ابیات با مرگ گفته شدند حضرت با عظمت قبله دایم ظلال کمالهم سرور شدند و جانب
 حضرت ایشان مخاطب گشته و ادب تحسین دادند و سختی با هم مکالمت روح افراد میان ماند بعد از آن
 حضرت ایشان مخص شده بقیامگاه خاص تشریف آوردند و بیا سووند و بایداد حضرت با عظمت
 قبله دین و ایمان بفرط اخلاق و رسم مهمان نوازی بفره و گاه حضرت ایشان برکات نامتناهی
 ارزانی داشتند و شایزاده عالم حضرت معین احمد سید الله تعالی سجاده نشین خود طلب نمودند
 و تا ویروران محبت فیض و سبب سلسله سخن جاری ماند بعد از آن حضرت با عظمت قبله دایم ظلال کمالهم
 بنحای نقاهت معاودت نمودند و روز دوم حضرت بابرکت الهی قدس سره الغریز از پیشگاه بندگان عالم
 اغوازه یافته بمرکب دهانی میراث رسیدند و بنحایان طریق حضرت منشی محمد عظیم سرشته دار
 و دیوانی و منشی محمد خلیل خلیف شان سرشته دار کلکتری فروکش شدند که از مدت دراز تمنای
 قدوم سمیت از دم داشتند میرزبانان جان نثار را جان تازه بقلب آمد و بدرجه کمال شادمانیها
 کردند چهار یا پنج روز قیام بود که شایزاده سید اصغر علی شاه تپ کردند و حضرت ایشان آشوب
 پیرامون خاطر گردید چنانچه این حکایت پیش ازین گذشت و از آنجا سوار مرکب خانی شده
 بدلی خانه سید اکبر زمان که مرید حضرت اند نزول دولت نمودند علی الصباح شاه کمال الدین
 صاحبزاده و امام مسجد درگاه جهان پناه جناب محبوب الهی قدس سره الغریز که مرید حضرت
 نیز بودند حاضر خدمت شدند و حضرت با شوق و محبت از دلی باستان ملائک آشیانه حضرت

سلطان المشایخ محبوب الهی سید نظام الدین زری زرخش حرمه الله علیه رسید و زیارت عتبه
 علیه نمودند و مناقب حضرت محبوب الهی قدس سره العزیز که در میر طه القاشده بود حکیم اشارت
 خواندم و خط وافر و لطیف کامل حاصل شد بعد از آن حضرت ایشان مراتب بالیسته آنجا ادا
 فرموده بدرگاه عرش شتباد حضرت خواجه قطب الدین نجفیاراوشی حاضر آمدند حسب قاعده
 مراسم زیارت و ادب مودعی نموده بدار اخلافة اکبر آباد تشریف تشریف ازانی داشتند
 و خود را در تعلیم و تلقین انداختند راقم حروف گوید که شاید این روایت فرمان حضرت الهی
 قدس الله علیه و لغیر است که بنام این غلام صداور شده بود و اینجا ایراد می باید به اسم الله الرحمن الرحیم
 عزیز دلی سعید و از بند ازلی سلمه الله تعالی حقیقت عالم اینست که دل من در اینجا نمی آساید و
 چگونه چسبیدار آن که باعث ماندنم در اینجا ایشان بودند بعضی از ایشان دور افتادند و بعضی
 مسافر ملک معنی شدند این شعر در بیان حقیقت حال این غریب است سه کده که چو پتور گئی
 محب که بر مان تنها + پیر و ن هون دشت مین چون کرد کار و آن تنها + مضطرب الحال به بریلی
 رسیدم حضرت قبله مد ظلم غایت بمرتبه کمال مبدول حال من نیاز مال داشتند و پس اصرار
 در قیام من فرمودند غرض که بعد دوسه روز رخصت شده به میر طه رسیدم زیرا که منشی محمد خلیل شریک
 و والد شان منشی محمد عظیم سر رشته دار صدر الصدوری همه داخل طریقت هستند و همیشه در ایام میل
 می آمدند و روز بمکان شان مقیم شدم میان که همراه بودند مبتلا و تب و لرزه شدند و نوبت سهام
 رسید و حال غیر شد همان وقت چند شعر در شان حضرت سلطان المشایخ قدسنا الله سرهم به ختیار
 از زبان من برآمد اشعار گفتن همان بود که صحت یافتن همان گویا که مبتلا به هیچ عارضه نبودند و این
 واردات باعث حیرت تمام حاضرین شده غرض معلوم شد که این نیاز مندر آستانه خود حاضر کردن
 منظور است و اینهمه سفر و غیره بهانه بود پس میان را همراه گرفته حاضر آستانه موالای خود شدم و یک
 از همراهیان که خوش آواز بودند این اشعار بخنور خدام عالی مقام خواندند حال عنایت و شفقت
 قدیمانه و شکر آنرا بکدام زبان ادا سازم و قبل از یک روز عید الفطر با کبر آباد رسیدم و مبتلا عارضه
 تب و لرزه شدم و بعد افاقه بضرورت گویا رفتم و بعد دو شب و یک روز باز با کبر آباد آمدم و یک
 که در اکبر آباد چه کار دارم با وجود آنکه ازین شهر نفرت تمام دارم و ترک آن میخواهم زیاده ازین
 افسانههاست - و همپو را وی است که شش یا هفت سال گذشت که ابو الحسن تحصیل انبیاء و اول
 ممالک اوده یعنی راقم حروف غرائض چند بخنور فیض معنور ارسال داشت و ملتجی گردید که آنجا

این مقام هر دوئی خوش است اگر چندی مشرف شود موجب افتخار است چون اصرار و اصرار بید
 کشید و جذب باطن کار کرد و دیگرگان حضرت الهی قدس الله سره جانب هر دوئی التفات کردند
 در آنوقت شاهزاده سید اصغر علی شاه سجاد نشین و سیدی میر تراب غلی و حاجی محمد علی و شاه
 عنایت احمد و حاجی نگینه خانم خاتمه شکار شاهزاده و بنده عبد العلی سعادت همکاران مخصوص گشتند
 و روانه لکهنو شدند - راقم الحروف عرض دارد که بدین برای این التماس و تقاضا بدین الفاظ در یک
 فرمائی شد - تمنا و دیدار و شوق محالست آن عزیز محک قلب می ماند اگر در روانگی کلمه که توقف یا نشد
 انشاء الله تعالی نزد غیری رسم آن عزیز بسبب کار ضروری و نبوی از سفر معذور اند لیکن فقیر معذور
 نیست زیرا که در اینجا کاری ندارم که مانع سفر و غیره شود انتی - بعد از آن بسبب شدت - یا توقف
 پیش آمد امام احمد سفر نشد و کاغذ از برادر طریق رفیق شاه عنایت احمد رسید که البته حضور
 پر نور تشریف از آنی خواهند فرمود تشویش نکنند و خاطر مطمئن سازند جواب آن که بتاریخ
 ۱۱ - جنوری ۱۳۰۲ ع نیست آمد اینست ۵

ای برادر بر تو لطف احمد است	زان سبب است عنایت احمد است
نامرات که مخزن اسرار بود	نفخه از طبله عطار بود
بوس جانے سوت جانم میرسد	بوس یار مهر باغم می رسد
چاره در دلدل بیمار کرد	خبر تو که تاندر چنین بیمار کرد
شکر تان اسے محران باگاہ	ده ہی زر کرده من از نگاه
بعد نومیدی ای امید ناست	از پس ظلمت بے خورشید ناست
سرودی و سر باغریان رحمت	بر سر آمد آفتاب از شکست
گر چه سر مادر سفر تا ناخوش است	لیک با خورشید نیکو و لکشت
گر می خورشید و سرودی زمین	می دید فصل بهاران را تزمین
تا بود گرمی و سرودی را قیام	خوش خوش و خنده باشد السلام

۵۱
نقش خنجر
۵۲
نقش خنجر

انتی - راوی نوید که چون گوکبه دولت به لکهنو رسید خدمت متشی عبد الحی عشی رئیس
 کاکوری با فرزند سعید و حمید عبد القیوم و غریبان دیگر حاضر ریلوے اسٹیشن برای استقبال بودند
 بمحضره نردول اقبال نمکب و خانی همراہ بودند در قیصر باغ فروکش کنایند و یک شب و روز در آن
 مقام به بعضی آثار برکات نمایان بود اتهام پنج براس دعوت بکار بردند و نیز مشاہدہ مقامات

مشهور از امام باقره آصف الدوله حسین آباد محمد علی شاه وزیرت فرار مبارک حضرت شاه مینا
 قطب لکھنؤ قدس الله سره الغریز نمودند بعد ازین همه استدعا رتوجه جانب کاکوری گردنار و بنجا
 که حضرت الکی قابس الله سره الغریز را خیال انتظار تحصیل را بواسطه محسن یعنی راقم الحروف و در
 رفتن جانب هر دوئی عجلت بود و لاجرم درخواست شان بکالت باز آمدن از هر دوئی مقرون
 با حاجت شد و از بنیادگان حضور ایشان مع همراهمان سعادت متوجه هر دوئی و شاه غنایت
 روانه وطن شدند و به پیشین هر دوئی سیده آید عرض دار و بنجا راقم حروف که این بنده بارگاه عزت
 با ساز و سامان بالیسته بمقام ریلوسه اشیش برای استقبال حاضر و چشم انتظار بر شاه راه
 کشاده بود که گو که دولت مثل خورشید از جانب مشرق نمودار گردیده آنوقت آنچه از سرت
 و اعزاز و نازش و اینتر از بنجا طرم بود نتوانم که بر زبان آرم چه از مدت شش سال که راقم
 درین ملک اوده بتقریب تعلق سرکار انگریزی اقامت دارم و گاهی بنیادگان عالی حضرت الکی
 قدس الله سره عزیمت این طرف نفرموده بودند ایسی از ارا و تمندان با اخلاص و دوختوانان
 صاحب اختصاص خواستند که زحمت قدم بدین دیار دهند اما استغنا بر خدا داد و بی تعلقیها
 از حد زیاد گاهی رخصت ندا و خود بدولت از مرکب دخانی نزول جلال فرمودند سعادت قدس
 دریافته کوکھی خود را که به سامان بالیسته آراسته بود منزل سعادت از آن نمودن گشتی گذشت که
 برادر بجان برابر سید عبدالعلی جعفری که مقام شناس مجلس بود این غزل راقم الحروف را
 بالبحان خوش گفتند عیدت جان دول بر ساقی فدا کنم + پیمانها کستم پستان و خاکم
 حال من متغیر گشت و نتوانستم خود را نگاه داشت گرچه بر من افتاد و شور از نهادم برخاست
 هر دو روز بقیام بر یککات خانه مخروم را و کوش جنبت الفردوس داشتند حالتی بود که بجز وقت
 کچری حاضر خدمت می ماند روزانه یار و زمی در میان یک غزل میوزون می شد و پیش میگردید
 بلطف ملاحظه میفرمودند و صحبتی که بعد از نماز شام مقرر بود برادر سید عبدالعلی آرا با دیگر غزلها
 می خواندند و خطها می حساب حاصل می شد عجب صحبت صافی و عیش بخش و آن روزها میسر بود
 که صحبت های قدیم و یاران گذشته علی انحصار حضرت شیخ منصب علی و میرزا و حسین حتمه علیها
 یاد می آمدند و به زخمهای یاد آمد این مجلسیان محبوب و محران جان نشان آن جشن طرب سوهر پر
 نقش شون خانه غم و ماتمکه الم می گرفت چنانکه یک شبی غزل راقم حروف سه غزم مصمم است
 که از خود سفر کنم خوانده می شد چون این بیت عرض شد سه عمر عزیز صحبت اغیار ایدرین زحمت

در از باد که در خود نظر کنم چندان گریه با حضور پر نور در سخت که در بیان نیاید و اثر آن کیفیت
 مجلسیان را از جایان برداشت بعد از دیر بسیار افاقه شد برپای ادب ایستاده برگذار و دم که اینست
 فرمودند که خیر اکثری از ایام قیام هر دولی زندگان حضور التماس اتم بابت تفریح و هوا گرفتن نگاه
 قبول فرمودند و گاه بود که وقت فرصت نشان داده عالم را سلمه الله تعالی بیرون هر دولی همراه
 خود بشکار طیور برومی و خاطر خاطر نشان شکفته و بیان از وی شد مراد تمامی مدت عمر خود اینچنین
 وقت خوشی و کامرانی یاد دارم که گاهی حاصل نشده است و حضرت بدولت الهی و مولائی قدس الله
 سره العزیز بجایت فارغ البالی آسوده خاطر با همریان بودند چون شوره روز بامد عزم جانب شرق نمودند و یاد
 اینقدر ایام که هرگز امید قیام مرا نبود تشریف بری ملازمان حضور سخت ناگوار بود و همین دلخواه بود
 که چند روز دیگر در اینجا بیا ساید که مقام خوش و موسم دلکش بواسطه لطیف و صحبت عزیز بود و مردم بها
 از و کلام و محال سعادت حضور و فوائد می اندوختند و هر آنوقت که حضور پر نور بر شوارع گردن نگاه
 مشی نمودند سی بر که از آیند و روند دیدی به اینجا توقف کردی به شایسته تکلف و بی مبالغه تمام رفتا
 حضرت با عظمت با وصف و قار و روش سکران داشت و بنندگان را دل از دست می ربود و نشان داد
 عالم التماس داشتم که مختصر کتب خانه ام که هست آنچه از کتب معقول و منقول پسند آید برگزیده که نشر
 به ازین نباشد از شرم سر فرو نیاوردند شکایت اینچنین بحضور مولائی بر دم حضرت با عظمت نشان داده عالم را
 پیش خود خواندند و الماری کتب را کشاده بکمال خوشی و حرمتی انتخاب کتب از صحیح بخاری و سایر صحیفه
 و غیره و غیره کرده پانزده جدا نمودند تا دلم بیا سود و سعادت تمام افزود و بامداد که روز الو دایع بود شب را
 ابیات ذیل موزون کردم اما ادب رخصت نه داد و تکیه حضور پر نور بخوابگاه خویش که به اینجا نشسته
 میداشتند تشریف بردند برادر عبد العلی را در کمره خوابگاه نشان داده آن ابیات حواله نمودم آن برادر
 بجان برابر ابیات را بکمال خوش خواندن گرفت

بلبل بچمن هست فرو بسته دمان را	آیا که رسیدش خبر از فصل خزان را
قری نرزد لغمت که کو که عجیبی نیست	نشکفت که حبش نبود سر و روان را
دامانده ز حسرت نگران دیده زگر	سوسن نکشاید ز سر طیش زبان را
آسمه مرست از نغمه کمال سنبلی	تسکین ندید قلب صنوبر خفقان را
صاف جلاب از دور دنی عم گشت مبدل	معدر خمه حسرت بزند در روان را
بگذار که از سوزنم در جگر آتش	وز دیده پر گریه و همیل روان را

توانم گذار که این ابیات چه بنگار میثیون پاکر و کیفیت که یہ سچا نقد رجوم آور که تادیر دلها از دست
 سفته بودند و چنان سیل های شرک پی در پی برون میدادند - آخر مجلسیان بر تخت خود تا اقتضای نموده
 بر بستر خواب غلطیدند هر چند این قصه بپایان آمد و ان میخواهد که از سخنان آن زبان اس کسند
 بار تا ساعت یک و ساعت دو و سه چشم بکشد و آواز سماع از آرا مگاه خاص بگوش خود رسیده باشد
 میرفتیم و شریک صحبت می گشتم نازم بآن شفقت مرشدانه که بچگاه از رفتن بگاد من نیاز داشتند
 از آن شبها صاحب عادت ساعت دو از بستر خود برخاسته رفتم و بیرون دوازده آرا مگاه که کشاده می بود ایستادم
 حضور پر نور سماع بودند نظر بسوی بنده میفتاد و من نتوانستم که بجا اجازت اندرون داخل شوم بعد از
 انقضا اجازت شد و داخل شدم - در آن ایام محبت چقدر از یاد آن غیر حاضر می آمد و تاسف از
 جدائی شان میخور و یکم که بگفتن در نیاید برادرم شاه عنایت احمد از اگر همه کجا سحر است تا لکھنؤ ماندند
 هر دوئی غم شد خانه خود نشاند سیدی میرا ماد حنین از نوکری مملکت نشاند باران میرا خود بر سر کار
 و دور بودند - ملازمان و نوکران من مرا میگفتند که حضور پر نور خواب نمیکند گفتیم چگونه گفتند که ما را
 روزی در گاه و بیگاه در وقت شب می بینیم گاه بر زمین و گاه بر بستر مینای نشسته و مشغول می یابیم
 هرگز خواب و چشم حضرت نمیکرد - و فی الحقیقت حضور پر نور روزی را باین و آن مشغول میداشتند
 و شب چون صحبت برخاست داخل کرده خاص شده با حق مشغول می بودند که از آن مشغولی افات
 و در حالت سکر و محویت و فدا ستروق می بودند و هیچ ساعت از آن باز نمی ماندند چنانکه دل اوگان
 مجاز بے تصور و لا رام نمی آسایند - هر دو وقت دور چای می کرد و در باب حلیه بهر اربابان
 میرشد و میخوردند اگر چه خود بدولت کم رغبت میفرمودند و در هیچی گرفتند و باین بنده پالارزانی
 میداشتند اما در نوشتن چای بهر اربابان و اهل طبعه مبالغه میفرمودند و میگفتند که غنیمت شمیرید
 و بنده هم درین ایام حسرت های دل از ماکل و مشارب و سماع و تفتین تمام برآوردم کوتاهی در آن
 راه نیافت برادران هم سفر شریک این ذوق ولذت بوده اند خدا ای شان سلامت و ابر که
 از آن صحبت باقی هستند الغرض بایداد که روز قرار داد بود به مرکب و خانی این قنای دولت سوار شد
 چون با شیش کاکوهی رسید و اسی من برین سفر برادر عبدالعلی می نویسد که پیشین پیشی علی حقیقت
 مع سامان سواری موجود بودند و از شیش بر کوٹھی خطیم الشان خود بر دوز و کشت ساخت و بدرجاست
 حسن ادب را نگذاشته بیا نماندی تمام پیش آمده و فی البدیهه این ابدیت گفته پیش حضور پر نور
 بخواه اندان دادند

<p>شمع بزم مہوشان آمد ہے خلق شناسد دگر دست از ترنج انجن را وادے ایمین نمود ہر کہ اندر بزم بود از خویش رفت آفتاب آسانکہ را خیرہ کرد العتلا اسی می پستان احتلا سخت مستان را جوانی مفت وقت آنکہ ہر جایی است آمد از کجا</p>	<p>دربارے دلبران آمد ہے یوسف کنگان جان آمد ہے چون تجلی ناگمان آمد ہے کس چہ داند تاجہ سان آمد ہے چون عیان آمد نہان آمد ہے ساقی دروسی کشان آمد ہے ہاں و تان پیرمغان آمد ہے آمد و رفت در گمان آمد ہے</p>
---	---

باسمہ اطلاق عرشی نام شد
لامکانہ در مکان آمد ہے

برادر مہرید عبد العلی نوشتہ اند کہ من آنرا باکان خوش خواندم و خط عظیم دست داد اکثر
از رؤسا و سارکاکو سی بادب حاضر می آمدند و نذرانہ پیش می کشیدند اما خدام غیور بندگان حضور
بجز آنکہ حسب دستور دست رضا بر نہادند نہ هیچ یکی نہ پذیرفتند و روز در آنجا مقام شد و میربان
مہربان کمال احتشام خوان دعوت بیار استند و طعام ہائے گوناگون پیش کردند یک روز
در ان مقام حضور پر نور غرار حضرت شاہ تراب رحمۃ اللہ علیہ رفتند و فاتحہ بران و مزارات دیگر
بر خواندند پس صاحب سجادہ مولانا محمد اکبر سلمہ اللہ تعالیٰ را دیدند مولانا تبرک و یک جا نماز
قالین والایتی کہ پس عمدہ بود و بظہر حضور گذاریدند از ان بعد حضرت اللہی قدس سرہ بانہی عبدالحکیم
مرخص شدہ واپس آمدند از خدمت منشی عبدالحکیم مر اسبوع است کہ حضرت با عظمت نخستین از
قبول تبرک و جانماز توقف نمودند و بعد از ان این سخن فرمودہ کہ از حضرت شاہ تراب قدس سرہ
اشارات ست قبول کردند و اقم را بنجا طرعی آمد کہ این توقف و قبول بر تقاضا ادب بودہ است
پس ویر نہ بود کہ بندگان حضور از انجا رخصت شدہ براہ است لہواری ریل اسٹیشن ردولی رسیدند
آنجا شاہ عنایت احمد حاضر بودند استقبال نمودہ با خود بر دول بردند و حضرت با عظمت زیات
شاہ عبدالحق قدس سرہ العزیز ماضی نمودند و بعد از ان شاہ سعود احمد غفر اللہ عنہ و حضرت
شاہ التفات احمد سجادہ نشین سلمہ اللہ تعالیٰ را دیدند و این حضرات با کمال اخلاق و محبت و مہمان نوازی
و درویشانہ نیاز مند ہی پیش آمدند کہ فرمایند بران نہ شدہ و یک شبانہ روز را بنجا کجا

قیام شد و ہر یکے از مزارات متبرکہ انجرا زیارت فرمودند حضرت جانشین سلمہ اللہ بار بار اعادہ ہمین لفظ می نمودند کہ حضور والا همان حضرت شیخ عبدالحق قبیل اللہ سرہ ہستند ما را در ان محبت روز دیگر حضرت الہی قدس اللہ سرہ و از انجام خص شدند و شاد القسات احمد سجادہ نشین مشایعت تا ایشان ر دلی نمودند از انجا کاروان دولت سوار شدہ گذر بر فیض آباد کنان بمقام گونڈہ خاص فائز گردید شب در انجا گذرانید بامداد بمقام نو بادان در گاد مولد و موطن پراورشہ عنایت احمد تشریف ارنانی فرمودند آنروز تو کوئی کہ خانہ شان روز عید بود و ماہ ربیع الاول بود و ہم درین زیارت دستار مبارک جناب رسول مقبول صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ وصحابہ وسلم تاریخ دوازدهم ربیع الاول از مدت دراز معمول بود است و آنرا بطور مستند شہرت است بتاریخ مذکورہ اول حضرت با نعت با ہمراہیان زیارت آن فرمودند پس تبرکات آن دستار مبارک بر فرق فرقدان شا حضرت الہی قدس اللہ سرہ و حبلہ ہمراہیان گذارشتہ آمد و قریب پانزودہ روز دائرہ دولت در میان مقام بہت ماند و درین مدت متواتر غزلما سے فلان یعنی راقم الحروف مالامال از حسرت و فراق رسیدند و من آنہ را بحضور پر نور دست بستہ عرض می نمودم درینجا بقافضائے موقع گذارودہ می آید

سرو من دامن کشان و امیر و	تا پتا وید ہی کہ از ما میر وے
از خدا با صدو عایت خواستم	تو کجا از من خدا را میر وے
بر کہ نالم من ز نخت بے اثر	نا شکیم تو شکیا میر وے
دیدہ اہل نظر فرش رہ اند	برگستانیت کا پنجا میر وے
عالمی جانہا نثار مقدمت	دور چشم بد کہ زیبا میر وے
تا کہ گوید با قوا ز من این پیام	دیر می آئے دور و امیر وے
خانہ ویران دگر آباد کن	سمجھ دل کر از بر ما میر وے

میر دی و میر وے تاکے حسن	رفتہ کے آید ہما میر وے
--------------------------	------------------------

الخصا

شد طنائ ملک ناز گردی	ز خوبان جهان ممتاز گردے
در آید آب رفتہ باز در جوے	اگر ز زے سویم باز گردے
مرا باقیست پس افسانہ ہر	چہ باشد گر شبی و مساز گردے

ورونم خلوتے خالیست از غیر	سرت کردم اگر ہزار کردی
الا اسی طالع بر گشتہ من	خوشیستے گر بکامم باز کردی
مروا بوی سوز از سینه بیرون	کہ ترسم عشق را غماز کردی

بدیشان گر حسن رائے سخن را
عجب نے بلبشیراز کردی

ولہ

دلے گنجینہ آگاہے آمد	کہ اندر ظل شاہنشاہے آمد
زبان کے یافت نور بے غشاو	اگر یونس بطن ماہی آمد
حنوری بہت فرصت الہم	سجود سہوا اگر دل ساہے آمد
بزرگ سرخ خورشیدش خریدار	کہ رنگ چہرہ او کاہے آمد
غلام صورت آن رند فروم	کہ مست سر لا یتاہے آمد
مراکلبانگ نوشتا نوشتا تے	حدیث دولت جہم جاہے آمد
الاعبد العلی یار طریقہ	بگو بابی کہ دیگر خواہے آمد

خوشا بخت حسن ثانی کہ نظمیں
قبول حضرت اعلیٰ آمد

ولہ

حنور عشق دیدم اوستادے	کہ اور امیر سد ہر اجتہادے
مقام وحدت ابد جاہے رحمت	خلوے فی درونے اتحادے
رفیق راہ من درو محبت	ترا اے صبر از من خیر بادے
برواز پیش من عقل یا نکا	کہ از تو بیچ دل دیدم نہ سادے
حرام آمد برو اسم فدائی	کہ از تو جز تو میخواستہ مرادے
بکیتی ہر جہ از مفہوم و محسوس	بجز عشق تو افسانہ ست و بادے

بیاد خوش بین دیگر حسن را
کزین پس ز دنیا بے جز ماوے

حضرت الہی قدس سرہ الزیر الہیہ کلام بسیار پسند می آمد تا آنکہ یکبار در غوغا نہفتہ آمد

الا عبد اللہ یارب طریقم بگو بارے کہ دیگر خواہی آمد

شنیدل بیان بود کہ دیای رحمت بجوش آمد و حضرت بامر حمت قدس سرہ الغزیز فرمودند کہ ہر دو کی فتن
دیگر خواہ شد از آنجا کہ بہر اچ شریف از قیام گاہ نزدیک بود و زیارت حضرت سید سالار
مسعود غازی رحمۃ اللہ علیہ واجب لاجرم بہر اچ رسیدہ و دولت آستان بوسی بدست
آورده شد و زیارت جبہ شریف نیز میر آمد چنان می نمود کہ حضرت سید سالار قدس سرہ را
غایت عنایت و رعایت برین طبقہ زائرین بود و آن مقام مالک مظہر بیت حق می نمود
انتظام صفائی نیکو و عمدہ بنظر آمد یک روز اتفاق مبیت افتاد با مدادان حضور مولائی
قدس سرہ الغزیز از آنجا سوار شدہ براہ راست روانہ ہر دو کی شدند و ظل دولت بر سر فلان
یعنی این مسکین کاتب الحروف انگذند و برادر شاہ عنایت احمد با خاطر بخیدہ گریہ کنان
مراجعت بنجائہ نمودند۔ انتہی عرض دار و بندہ ابوالحسن کاتب الحروف کہ چون مژدہ دلتواز
مراجعت بندگان مقدس حضرت مولائی واللہی قدس سرہ بمن رسید این چند ابیات موزون
و ہماندم پیکر دولت نمودم

بوسے یار دلستان آید ہے	در تن افسردہ جان آید ہے
روزگار محنت و سختی پرفت	این صدا از آسمان آید ہے +
من فداے آنکہ از لطف و کرم	خوش بکام دوستان آید ہے
ساقیا بہر خیز و پر کن جام را	کان حریت مہربان آید ہے
خمیرہ ز دور صحن باغستان بہار	خندہ بر رخم خزان آید ہے
حبذا بخت سعید آن چمن	کاندز و سر و چمان آید ہے
بے نیازست از ہمیان نازنین	شکر کن صد شکر کان آید ہے

گر ندیدستی تماشا کن حسن +

ماہ بر فرشتش کتان آید ہے

و از امروز وقت دما نظار میگذشت تا آنکہ تار برقی بشارت جان بخش رسانید و بوقت
معین حاضر اشیش ہر دو کی با سامان بایستہ برای استقبال شدم و شادان و فرحان آن
دولت دو جهان را با کمال ادب و احترام و عظمت و اکرام بنجائہ خود آور و موبے اختیار از
ہر دو دیوار این بیت بگوش دل میر رسیدہ امروز شاہ شامان مہمان شدست مارتا +

جبریل باللائک دربان شدہ ست مارا + و دیگر بار ہماں مجلس عیش و ناز ترتیب یافت غلام
تازہ موزوں می شد و شام بعد نماز مغرب بخواندن می آمد و خطبہ و افرغیہ و گماندگان
میکر دید این مرتبہ و دوازده روز داد کامرانی داده آمد و وقت خوش گذشت کہ تا آخر عمر تہنات
میسر آمدن محال ست ہمین کہ فاتحہ دوازدهم شریف ربیع الثانی فرا آمد و بہ نیکو روشی سر انجام
یافت حضرت الہی و مولائی قدس سرہ الغزیزہ دولت و اقبال از ہر دوئی با کاروان خود
عزم اکبر آباد فرمودند و این مسکین خیرین بادل اند و بکین واپس خانہ آمد و توانم عرض کرد کہ
ازین روانگی چہ بر سر گذشت و چگونہ دل با سوز و ساز پیرداخت

حیث و رحیم زدن صحبت یار آخر شد

روئے گل سیر ندیدیم و بہار آفر شد

ذکر وصال حضرت الہی قدس سرہ الغزیزہ

از برادر عبد العلی سلمہ اللہ روایت ست کہ چون حضرت با عظمت الہی قدس سرہ الغزیزہ
از سفر شرقی با کبر آباد رسیدند تندرست و با اعتماد مزاج مقرون بودند و هیچ کونہ تفاوت و
صحت نبود اما ازین عالم فانی برداشته خاطر می بودہ اند مدت شش ماہ گذشتہ بود کہ تباریخ
چہارم یا پنجم ماہ شوال سال ۱۰۸۰ ہجری اولاً تپ لرزہ آمدن گرفت و روز بروز شدت در آن
تپ و لرزہ پدید آمدند و دیگر اصحاب حاضر حضور می بودہ اند اما هیچ یکی هیچ وقتی جسم اطہرا
با اینہ شدت متحرک ندیدہ بود سہ تحمل خند چندان تحمل + روزی چند ہمین نسق گذشت
و هیچ معالجتہ نہ خواست چون این مدت ہم سہ آمد حضرت حکیم سید مر علی و حکیم سید اولاد علی
سلمہما اللہ تعالی کہ قرابت قریبہ با حضرت با عظمت دارند و مرجع ظاہری و باطنی اہل آلہ اند
بہامی رفع حجت معالجتہ آغاز کردند و ہر گونہ دوا و علاج بکار بردند تا آنکہ افاقہ از ہما
دست داد لیکن مرض پیش لاجق گردید و ہما بطور معالجہ ہم تبدیل یافت بعد چند ہی ازان
مرض ہم خلاص حاصل شد برادر سچان برابر سید عبد العلی می نویسید کہ در مدت تمام مرض بیت
این کاتب حروف علی الاتصال میگویند کہ بحد غایت پسند خاطر بودند و من با کمان خوش
و لہجہ و لکش اداسی کردم و حضرت الہی قدس سرہ الغزیزہ اخطا و فرو و حد کمال پیدا می شد
و تقریر عظیم بر حاضرین وقت جاری میکرد و دوازہ جلد غولہا سہ این سہ بیت نہایت مرغوب بود
و جماع میفرمودند

بہارست و چمن پر خوش ساقی بہستان کن

تسیرم ز یلب فرما و تاراج گلستان کن

بیاد رک و زیبا کے تو نکستند جام جم	لب بام آتما شامی و ہوئے پرستان کن
حسن راگردش ایام فرقت خوش نمی آید	
ترحم ای فلک بہر خدا برزیر وستان کن	

و زمان زمان این مصرع بر زبان مبارک جاری بود سے اثر عشق ہے یہ گردش باہمین
 دوران حالت نیز اگر احد سے زیارت حاضر می شد ہے آنکہ لب کشاید خود بدولت متوجہ می گشتند
 و دلداریش می نمودند و آئندہ راقبت پیدا می شد و حاضرین را دل بہ دور می آمد و تحت تاثیر
 می شدند بی از مردم و یار و دوست بدین حضرت با عظمت می آمدند چنانکہ منشی محمد اعظم
 پشندار پیشین سر رشته دار سلمہ اند کہ مرید سابق و رفیق دلی بہتند از میر محمد حاضر آمدند و در آن
 سفارش گزین فرزند خود منشی محمد خلیل سر رشته دار کلکٹری کردند بر لفظ مبارک فت کہ شمانا
 خبر ہے بہت منشی محمد خلیل را سپرد حضرت خواجہ بندہ نواز نمودہ لیکم بعد از ان منشی محمد اعظم را
 بادر قہ خواجہ وزیر زیارت آستان خواجہ خواجگان قدس شد سرہ الغریزہ جو جامعہ شیریں
 کردند و این ہر دو یار و فادار شرط خدمت و زیارت بجا آوردہ باز آمدند و باین تقریب ذاتہ
 حضرت خواجہ غیب نواز بعل آمد درین فرصت حضور پر نور را افاقی حاصل شد و منشی محمد اعظم
 روانہ و منشی محمد خلیل حاضر آمدند و شرف زیارت دریافتند و باز گشتند روز کے چند برین بہر آمد
 کہ دیگر بار مرض اسہال دریافت و از غذا نفرت کلی شد بہر خپہ معاجت رفت اما فائدہ بران
 مترتب نشد مرض شدت گرفت و طاقت را زوال بود عاقبتہ الامر رجوع بہ ڈاکٹر مکنڈ لال
 آوردند کہ در فن طبابت انگریزی معروف و مشہور الیہ بودند ڈاکٹر روزانہ می آمدند و از بہر کونہ
 و دوائے انگریزی بکار بردند کہ از ان بختی بیاسودند و از زحمت اسہال قدری برات رہی
 درین فرصت حضرت سید مہر علی سلمہ اللہ تعالیٰ مشورت دادند و حضرت با کرامت قبول کردند
 کہ مہین فرزند ارجمند سید اصغر علی را جانشین خود فرمایند بنا بر آن شرفاء و مشائخ اگرہ را
 آگاہی دادند کہ ہفتم ماہ ربیع الاول ۱۲۹۹ لکھنؤ جمعہ بعد از زوال مجلس سجادہ نشینی ترتیب
 باید چہا سچہ عمل بران رفت و انبوه کثیر از یار و اغیار جمع آمد آنگاہ حضرت با عظمت اللہ
 سرہ الغریزہ نشستند و سید اصغر علی را پیش خود نشانند و حضرت حکیم سید مہر علی مدوح
 و سید کرامت علی خاں سید اصغر علی را نزد خود و جادادند و نیز حکیم سید اولاد علی و سید
 اولاد حسین و سید قدرت علی و سید لہ زمان و سید عاشق علی و سید معصوم علی و سید علی

وسید برکت علی اغڑہ خاندان را با حکیم رجب علی و حجت علی و سید احمد خان صوفی و سید اکبر نشان
 در قرب خود نشاندہ انجہ از کلمات تعلیم و تلقین طریقہ خاندان قادریہ و خشتیہ نظامیہ و صابریہ
 و سہروردیہ و نقشبندیہ کہ شاخ سلف بجانشینان گفتہ اند سید اصغر علی جانشین خود را ارشاد فرمود
 و تا دیر از فصاحت و لہذا و مواعظ ناگزیر بیا و جانشین خود دادند آن زمان چہرہ نورانی سجادہ نشین
 را ستین سہر خ تمام گردید و کیفیت طاری گشت و گریہ رقت بر و افتاد کہ اثرش بر اہل مجلس متعدی بود
 تصرف قومی احاطہ کرد و از مجلسیان پیچ کیے از ان کیفیت خالی نبود بعد از ان خواہا شیرینی
 پیش کشیدند و حضرت الہی قدس اللہ سرہ العزیز دست مبارک برداشتہ فاتحہ خواندند و او شش
 خود بدین سجادہ نشین نہاد و ہار و گلو انداخت و دستار سجادہ نشینی بر سرش بستہ و خاندان قادریہ
 و خشتیہ و سہروردیہ و نقشبندیہ سجادہ نشین خود گردانید و اجازت ہر چارہ خاندان از انانی داشت
 و مبارکباد فرمود و بچہ دین معاملہ از ہر جانب صدای مبارکباد برخاست و از طرف مردان معتقدان
 سلسلہ نذر یا پیش شد نہ چون این رسم بعمل آمد حضور پر نور قدس اللہ سرہ العزیز حضرت سید مر علی
 سلمہ اللہ تعالیٰ را مخاطب کردہ فرمودند کہ من این را و اشارت بجانشین کردہ و نہ بشامی سپارم
 سپس شیرینی تقسیم یافت و مجلس برخاست مولوی محمد اکبر الہی رئیس دانہ پوری باین تقریب
 بستے چند موزون کردند کہ آن ایست

شاہ اصغر علی ستودہ صفات	باد با فیض او درین دنیا
رازدار موز فقر شدہ	بنایات و نسبت آبا
با و میمون خلافت پدرش	بطویل رسول ہر دو سرا
در ربیع تخت و ہفتم و جمعہ	شد بجای پدر قیام و را
پدرش کو علی مظفر شاہ	قادری خشتی ست او بخدا
تقی این تھے باشد	آن مر آسمان فقر و فنا

سالش از روئے اصطفا اکبر
 گفت حقاً خلافت اولاً

گویم در نقل تاریخ سہروردیہ است۔ بعد اتمام مجلس جانشینے بار دیگر مرض اسہال عود نمود
 تا آنکہ در یک روز سی پنجاہ و شصت بار اجابت می شد صنف استیلا یافت و قوت مسکوب
 و با طبیعت موافقت نمیکرد و ہر علاج موثر نمی آمد در ان حالت سماع می نمودند و این عمل

و روز بان بود ۵ اثر عشق ہے یہ گردش ایام نہیں۔ و رین مہلت و ضمن سخنان و وصیت جملہ امور
 از تجیز و تکفین و غسل و نماز و قبر وغیرہ بر زبان می آوردند و شوق وصال و تمنا و لقائ کلمات عالیہ
 می تراوید گویا کہ ترجمہ اللهم بالرفیق الاعلیٰ بود کہ قول سول مقبول علیہ الصلوٰۃ والسلام بوقت
 آخر بر زبان معجز ترجمان جاری بود با اینہم حضرت با عظمت قدس اللہ سرہ الغریز می فرمودند کہ من میم
 تعین رہا شود و یک دور و قبل از وقوع واقعہ ناگزیر کل من علیہا فان و یقی وجہ ربک
 ذوالجلال والاکرام اینہم بر زبان میرفت کہ روز یکشنبہ کے شود و دوشنبہ کے آید بالآخر وقت
 نصف شب و شبہ نہم ربیع الاول ۱۲۹۹ھ بود کہ حضرت الہی قدس اللہ سرہ الغریز خادم خاص را
 کہ بشیر و پیشرو وقت است ارشاد نمود و او بجا آوردش و خواندن گرفت ۵ یا رسول اللہ کریمی سید
 و حضرت بابرکت سماع فرمودند و در حالت ذوق اللہ اللہ بر زبان جاری شد و رین یکبار کی ہر دو
 انچنان دواز کہند کہ کوئی با کسی معانقہ را دست برانند و نوبت آخر تا دواز بندہ اللہ گفتہ جان بجان
 سپردند انا للہ وانا الیہ راجعون و در انوقت نتوان گذارد کہ چقدر صدا گریہ و زاری بلند
 چون سحر آمد در شہر اگرہ قیامت قیام بود و از ہر طرف صدای ماتم و آہ و نالہ ہنگامہ عظیم بر پا کردہ بود
 خدمت غسل تجیز و تکفین و نماز جنازہ و قبر حب و وصیت بجا آوردند و بیچ دقیقہ نامرعی گذاشتند مولانا فیض احمد
 مدرس مدرسہ اسلامیہ و امام مسجد اکبری خدمت غسل بجا آوردند و تبرکات جملہ اہل خاندان شریک گشتند
 چون غسل براوردہ شد من بندہ عبدالعلی از تحت فرود آوردم جبہ اطہر بچوکل بود ہر گاہ کہ جنازہ
 روان شد ہزار بانندگان خدا چہ از مسلمان و چہ از ہنود و اگر یزان ہر کرا با حضور پر نور نسبت بنیاد
 درست بود و معیت جنازہ نمود گریہ و زاری کجہ کشید کہ بعضی از ان حجم غفیر پیوش شدہ ہر زمین افتاد
 و حالتی بر شہریان طاری شد کہ بگفتن در نیاید ہر طرف کہ جنازہ بران گذارہ شد و کان داران آن
 و کانہا فرود آمدہ بر پا ایستادہ ماندند و بے ازہا بیان و روندگان کہ کیف ما اتفق پیش آمدنی آنکہ
 تہیہ کنند ہمراہ جنازہ شدند و در افواہ عوام افتاد کہ اکنون حیر و برکت از اکبر آباد بر خاست قطب گریہ
 رحلت نمود باید دید کہ چہ می شود الغرض تاریخ و ہم شہر ربیع الاول ۱۲۹۹ھ ہجری روز دوشنبہ ساعت نہ
 یاوہ در محلہ مدرسہ شاپی کہ مسجد عظیم و فرار و مرقد اہل خاندان حضرت الہی قدس اللہ سرہ الغریز
 در ان واقع شدہ جنازہ مقدس ابابین نیکو بردند و ہما نجا مولوی فیض احمد موصوف نماز جنازہ
 کردند و ہمراہ بیان آفتہ ایش نمودند لہذا نماز ما بین مرقد شریف حضرت سید امجد علی شاہ مجدد
 و حضرت سید منور علی شاہ والدہ ماجدہ رضی اللہ عنہما دفن نمودند و قطعہ تاریخ کہ انتخاب بودہ

به سنگ بالین کنده شده اینست - از راقم این حروف

شاه مظفر نصف شب از عاشر اول ربیع	آسوده در قرب اله ایا و سلا و مرجبا
سال وصالش از سرانند اکبر اسی حسن	شمس الهدی بدرالدجی نجم العلی نور العبا

از شیخ محمد زمان رسالدار عیسای گره

مظفر علی شاه عالیجناب	پیمبر صفت رحمت العالمین
دراحمدمی گوهر مصطفی	ز سادات اکرم مکعبان دین
سرای بزرگ از بزرگان فخر	سراولین امجد آخرین
لبده عزت و شان لبده فتی	نشستند بر صدر خلد برین
بدان از سر سویش سال وفات	منور شد از نور یاکش زمین

۱۲۹۹

چون قریب چهل روز برین بگذشت تقریب چهل عرس ترتیب دادند بر روز معین جمله اعیان و اراکین اهل بهر حاضر آمدند مجلسی عظیم ترتیب یافت مردیان و عقیده تمندان از هر اطراف و جوانب هجوم آوردند قوالان و گویندگان جمع آمدند و یک روز و یک شب جمعیت کثیر در آن مقام بود چادره از کجواب که از پیشگاه درگاه حضرت خواجه غیب نواز قدس سره العزیز مقام اجمیر شریف عطا شده بود آنرا با غراز تمام سید امام الدین صاحب اوده درگاه شریف یاکبر آباد آوردند و در مقابله محفوظ فرود آمدند شامگاه که آغاز شب عرس شریف بود گریه بزرگ از منتسبان حضرت و اراکین با عقیدت رسم استقبالش کیا آورده صاحبزاده را با چادر شریف با خود آوردند و همراه این گروه سعادت پژوه قوالان خوش احوال غزلها مناسب و روانیکه می گفتند راقم حروف همراه و شریک این آورد بود چون بعد رسد مقام مقصود رسیدند با احتیاط تمام و آغاز و اعظام فرود آورده بر فرار شریف نهادند و سماع آغاز شد حالتی که در آنوقت رفت از گفتن بیرونست نعره با سه جگر شکاف از هر طرف بلند بود و هنگامه وجد مجلسیان را در گرفته سید اصغر علی شاه سلیمان را از شدت بکا و رقت دل از جازفته بود و بهیچگونه افاقه رونمی نمود و هر قدر که مردم شهر کرده گروه پیشکش شیکها با سامان شایسته آوردند و نذر کردند شمار آن نتوان نمود بعد از آن شب را خایتمه و بامداد قرآن خوانی بعمل آمده این تقریب با مقام رسید مهمانان را از هر گونه سامان آسایش کرده آمد و سید حکیم اکبر علی برادر خاله زاده حضرت با عظمت قدس الله سره صاحبزاده موصوف را بکمال غراز

و تعظیم مخص نمودند و بعد از آن مهمانان را با لطافت تمام شرف رخصت ارزانی داشتند از آن بعد
 هر سال شنب دهم ربیع اول و روز و تاریخ مذکور عوس حضرت با عظمت کمال احمد شام در وقت تمام
 سرانجام می باید و از حضرت خداوند تعالی غواصمه توقع عظیم است که این تقریب علی الله و احم سرانجام
 نیکو یابد بمبت و کریمه

تذکر حضرت سید اصغر علی شاه سیاه نشین سیاه نشین

همین شاهزاده کامکار سید اصغر علی شاه با حد اثناس از علوم ظاهری و غریبی معقول و منقول خطی
 وافی برداشته و از نسبت باطن چشم بد و در بهره عظیم دریافته و چرخین نبود که حضرت با عظمت الهی
 قدس سره العزیز تربیت کامل فرموده اند هم در ظاهر و هم در باطن - با این همه اخلاق پسندیده و
 اوصاف حمیده در ذات و الایش و اسم آمده با آنکه بعد از وصال حضرت الهی قدس سره العزیز
 مکاره دنیا سوی نمود اما با استقلال تمام تحمل فرمود حق تعالی حضرت مندرجات دایم ظاهرا و با برزخ
 سها یونش سلامت دارد

تذکره بعضی از این طریق حضرت الهی مولائی قدس سره

غریق در یاسی وحدت و حریق آتش محبت صاحب مقامات علیه مالک حوال سینه مقبول بارگاه
 کردگار حضرت حیدر خان عطار اکبر آبادی اول کسی که سعادت ابدی و دولت سرمدی از شرف
 بیعت حضرت الهی دریافت همین بختیار کامکار سعید بخت بیدار بود در آن زمان که حضرت با عظمت
 الهی و مولائی قدس سره العزیز تکمیل مراتب وجود و تحصیل دولت کشف و شهود نموده با کمال
 ظاهری و باطن خرقه خلافت و فرمان اجازت یافته از بانس بریلی معاودت با کبر آباد نمودند
 از ذکر الهی نمی آسودند و آنقدر علیه مقام تجرید و تفرید بود که هر چند برادر شاد و ملقین مامور بوده اند
 لیکن با وجود التجا و اسحاح التفات به بیعت و ارادت خلق نمی فرمودند و این کار را مثل خار در راه خود
 فسمیده مدام خود را ازین کار و بار برکنار می داشته اند اما از آنجا که در مشیت ازلی هدایت بسی زبندگان
 خدا و کمله نفوس بمنتها از دست بایرکت مقدر بود لا جرم باطن مقدس را میل این طرف پیدا کرد
 و هر چه فیض آن در یاس خاموش روی بجانب این طالب یگانه نهاد و دست به بیعت او گرفت
 آن زمان عنقوان شباب این طریق بود و حساب مدار طبعیت بلند بر سر جوش در اندک
 فرصت آنچنان تعلیم و تربیت اثر کرد که غبار کثرت از فتنای خاطرش برخاست و صفای و عدت
 در سر پایش نشست کیفیت این برگزیده گاه خدا و مقبول حضرت کبریا و سماع آنقدر بلند بود که

شهباز هوای عشق غنای قاف توحید واقف رموز طریقت شادامه را حقیقت سرآمد یاران حلق
 مونس طالبان صاحب توفیق مصدر عنایات حضرت الهی منبع معرفت و آگاهی ستوده یار و غیار
 شیخ منصب علی مختار مولدش قصیده یوسف پور در ضلع خایه پور زمینیان ست تعلق معاش و خدیه
 آب و دانه اش در بلده اگر آباد مسکن ساخت بعد از آنکه در شش هجری اداوت بحضرت الهی آورد
 در روز بروز شوق طلب تقاضا کرد و رخت اقامت در خانقاه انداخت از سر تا پای عشق و محبت بود
 و عقیدت تمام با حضور پر نور الهی پر و شکیر خود میداشت و در اطاعت و رضا جوئی دقیقه از وقت الهی
 فرو نمی گذاشت لاجرم حضرت با عظمت الهی مولائی را نظر شفقت و تربیت در حق نشان بدرجه غایت بود
 و فتیکه لطف باطن جوش میگرد حضرت الهی بقبط شیخ منصب علی صاحب خطاب فرمودندی سعادت
 و قبولیت که در ذات آن گزیده صفات مجتمع بود اندازد اش نتوان کرد از زندگان و گاه طالبان
 مقام خانقاه در زمان خود احدی را باین صفت کمتر یافتیم که کیفیت عشق و توحید و روبرو با رب
 همانا این خاصه همین عزیز بود یاد دارم که در اکثر مجالس سماع که ملوان مردم خام و شمعون از
 پنجه و خام می شد قوالان را فرمایش کردندی سه سزد آنکه دم زخم من ز کمال کبر یائی که سواد
 حق ندیدم بوجودی قبائی و دیگر ابیات شیخ شمس تبریز و حضرت احمد جام که قرن معنی این بیت بود
 با آنکه یاران طریق و گاهی خود حضور پر نور فرمودندی که در چنین مجالس عام پنهان باژ و خام فرمایش
 همچو ابیات را ملاحظه دارند اما آن سه شارباده توحید و روقت خودی اختیار بودی و در ابیات
 عاشقانه و اشعار محبت خیر شورش و دلور به درجه اقصی میرسد چنانکه ذکر کیفیت خدمت او در مجلس
 سماع مولانا بدر الحسن برین بیت سه آبا و ساخت در تو ویرانه و لم تعمیر کرد عشق بنای خراب را
 گذشت در طبقه یاران طریق مثل او سماع ده ست کمتر بود و دیگر که را در وجه نوبت رقص برایش
 کم رسیدی و از نیست که اکثر اوقات از کیفیت دیگران متأثر می گشت همین که احدی را حال ار شد
 در دم اثرش می افتاد و گرفتار کیفیتش میگردد یا آنکه سخنی از زبان مبارک حضرت پیر و مرشد خوشنید
 تغیر و رو پیدا می شد و نعره های جگر شکاف می زد و در آن زمان که حضور الهی قدس سرور شریف
 سماع بود و در جماعت خانه که مجلس گاه بالا می چست بود و که کلان او را گفتندی بهر شبی که مجلس
 سماع ترتیب می یافت و تا ساعت ده می کشید از شورش این عزیز دله و یاران هم صفیرش خود
 از چشم و قرار از دل مسایگان و باشندگان میوه کثره میگزینت چون حضور و منزلت او فراتر از
 همه بود یاران دیگر بدو توسل کردند و او برادرانه شریک رنج و راحت و مستعد سفارش و انجام

مرام یاران شتی از بسکہ محبت و عقیدت شیخ در ولش جا گرفته بود بی شائبہ ریب مرتبہ فنا فی شیخ
 اورا حاصل بود و کار جدی رسیده کہ غالب اوقات بر کار اورا ہر بخور و مردم از بار و اغیار خدمت اورا
 حضور الہی پنداشتہ تعظیم و ادب بجا آوردندی ہمانا امیر خسرو عمدہ خود بود ہر گاہ کہ طریق سلوک بقدم ریا
 ستہ نمود از پیشگاہ حضرت الہی شرف اہوازت بمعیت و ہدایت خلق عطا شد و بقیام غازی پور زمینیاں
 وطن مالون او بود و ما مور شد و رخصت ارزانی داشت بسی از خلایق آن دیار دست بمعیت او دادند
 و سلسلہ خاندان حضرت الہی جاری شد و ثمرہ اینہمہ کار و بار آن یافت کہ عاقبتہ الامر دران فواج
 بحضور اقدس ملقب و مشہور شدند مدت شانزدہ سال منقضی شد کہ روزی حضرت الہی در معابد
 دیدند کہ شیخ منصب علی بلباس شانانہ جلوس بر تخت دارند حاضرین آنوقت را از ان واقعہ خبر دادہ
 فرمودند کہ خیر باد چنان می نماید کہ شیخ منصب علی از سیمیان پدرو شدند روز دوم از غازی پور نوشتہ آمد
 کہ شیخ موصوف متوجہ عالم معنی شدند حضرت الہی و مولائی را با سماع آن رنج عظیم روی داد و یاران
 طریق را ملالت تمام دامن گرفت۔ در ان ایام قرمانی کہ بنام ابن راقم حروف از جانب حضور الہی و
 و مولائی قدس سرہ صدور یافت عبارت مشعر این واقعہ از ان نقل می شود و ہو ہذا۔ خط شیخ
 لیاقت علی مختار مقام یوسف پور پر گنہ محمد آباد سے آیا تھا اس سے معلوم ہوا کہ شیخ منصب علی تاریخ
 ہفتہ ہم ماہ جمادی الاخری روز چار شنبہ بعد نماز ظہر ۱۲ بجہ ہجری مسافر ملک معنی ہوا و یکھا تھا
 کہ وقت انتقال غلبہ محبت حضرت سلطان المشائخ بدرجہ اتم تھا اور انہر ایک حال عجیب و غریب
 دارو تھا اور عجیب کیفیت پیدا تھی اور آثار قبولیت اس قدر نمایان تھے کہ دیکھنے والوں کو تمنا تھی کہ
 ایسی موت بکون نصیب ہوا و بہت کچھ لکھا تھا میں مختصر کرتا ہوں اور میں نے بھی خواب میں دیکھا کہ
 فرار حضرت سلطان المشائخ اکبر آباد میں ہوا اور میں حاضر ہوں کچھ دیکھا کہ شیخ منصب علی غسل کیے ہو
 اور لباس سفید نہایت عمدہ پہنے ہوئے میرے پاس آئے اور نذر کی اور کہا کہ حضور اقدس کی عیادت
 اور کرم سے مجھ کو صحت کلی ہو گئی اب میں آستانہ حضور کبھی نہیں چھوڑوں گا اور یہیں رہوں گا اور خیاب
 دیکھا غرض کہ دنیا میں خوش رہے اور خوش گئے اور خوش ہنگے چند غریزاسی طرح سفر کر گئے میں فقط
 بے لطف زندہ ہوں اور انکے رنج مفارقت میں پرالغذہ اور پریشان رہتا ہوں انتہی۔ از حلیفہ
 غلام عبدالقادر الدنی زاہدی بار طریق منقولست کہ روزی قاضی حمید الدین میرٹھی شیخ صادق علی
 مداح گڑھ لکھنوی کہ ہر دو نسبت مصلحت با مولوی احمد حسین تحصیلدار خوجوسی داشتند وار و ہتمام
 اگر وہمان شیخ منصب علی شدند از ان ہر دو قاضی مروی طالب العلم و مقلد مولوی محمد اسماعیل کہ

و بعد خود شهرت تمام در مخالفت طایفه صوفیه داشت و از باطن بجهت بهره و نگر وجد و سماع بود و در این اثنا
 قوال بجهت از در راه رفت بدست شیخ او را گفت که امروز برادر مرا که اشارت بقاضی بود از بجان خود
 مست و بخود گردان قاضی گفت که ازین چه خبر و اگر صاحب کمالی تو چه بر کار و عجب نیست شیخ
 با کمال فرمود که امروز شمارا همین گویند و مست خواب کردیم که آن قوال بجهت سرودن آغاز نهاد
 قاضی را سماع در گرفت و آنقدر وجد بر سر پایش غلبه نمود که قاضی از خود رفت و سر از پانمی تخت
 آنگاه قاضی اعتراف آورد که آری ای معنی اصل دارد و حق بجانب اوست انتمی خدمت شیخ
 بار اقم حروف لطیف بسیار داشت شام هر شب که از عذاب صدر پر خاسته بخاطر مستقیم در مسکن این
 مسکین در راجه منظمی تشریف بر روی دانا بخاسته بود و بخود حضرت الهی قدس الله سر و شرف
 قدس حاصل نموده کشته در خانقاه بغراغ بال می گذشت باید او را راقم باز بمقام خود
 باز می آمد و خدمت شیخ بهام خود می پرداخت و در این زمان که راقم الحروف قیام راجه منظم
 داشت بار تا خدمت شیخ با یاران دیگر قدم رنج میگرد و قوالان شاه گنج حسب تواراد حاضر بودند
 مجلس سماع ترتیب می یافت و کیفیت وجد یاران را غایت بود تا آنکه دلمان از سماع نعمت
 نمی آسودند آن عیش صافی این صحبت یاران موافق برگزاند دل زنده است و نخواهد رفت
 سباق میدان ارادت سباح و ریاضی ریاضت زمرت حقیق فنا مربع نشین مقام بقا حضرت
 سید تراب علی اکبر آبادی سلمه الله تعالی در غفوان شباب با سید امیر علی شاه مرحوم را بطایفه
 موذت داشت و سینه یکمزار دو صد و شصت هجری بحلقه ارادت حضرت الهی قدس سر و سرور امان
 باز دیگر از حضور می تقاعد نکرد و نماز شام آمدن و وقت رخصت رفتن معمول ماند بطلمت شب
 تیره و تار و بارش ابر مدار و شدت گرما و حدت سرما هیچ یک را این ملازم درگاه نبود
 از شام تا نیم شب کحله از خدمت نیا سوخته چون کخی تشنه و بهره از علم موسیقی داشت
 گاه گاه حضرت الهی قدس سره را بگفتن ابیات وقت خوش نموبه حضرت با عظمت اکمال گفت
 و نظر شفقت بود و اعتماد تمام بر او میداشتند و همواره در سفر و حضر رفیق طریق بوده با کمال زیاده
 طریق بار تا نظر به تربیت مورد عتاب حضرت با کرامت می شده اند لیکن خدمت سید را کمتر
 ورین حالت مبتلا یافتیم ازینست که خدمت سید صاحب کشف و شهود و مالک بهمت و کثرت و کمال
 از ابتدا تا انتها پیچکاه از خدمت شان قوت و فعله خلافت مرضی حضور پر نور بوقوع نیاید
 و دایم عمل برین قول نموده اگر شش روز را گوید شب است این باید گفت اینک ه و پرو

خوشبخت مندر سعادت پڑوہ کہ قبلہ ہمت اور رضاے مولیٰ باشد چون جماعت یاران طریق عظیم بود
 لاجرم معاملات کثیر پیش آمدی و ضرورت سفارش بحضور حضرت الہی لاحق گشتی یاران خدمت
 سیدی را نیز خواستند کہ با ایشان شریک باشد اما آن دلدادہ رضاے مولیٰ ازان برکنار بود
 و اگر کسی در ان استبداد کردے خدمت سیدی گفتی کہ (مین میان کی زبان ہون) از انجا کہ سید
 موصوف در باطن مرتبہ بلند داشت از نارضا مندی حضور پر نور سخت لرزان و خائف بودہ است
 بارہا در ان تقریب کہ بر اے سپارش ترتیب می یافت خدایت سیدی نیز حاضر بودہ انچہ از حضور پر نور
 حرف رد یا قبول شنودی ہمون را تائید کردی و ہمہ زبان حضرت یا برکت گشتی آنوقت دل یاران
 سفارش اندیش ہمہ بر آمدے و غیر از انکہ در صورت آن سید محاب نظر کنند چارہ دیگر نبود چون
 راست می شد بگمان انصاف دادہ سید موصوف را معذور میداشتند ہمین سید عزیز دلہاست کہ
 ہر گاہ کسی در خواہ انجام مرام و رواے حاجت می نمود حضرت الہی و مولائی اورا مورا بہر ہمت
 میفرمودند سچکس اسحرم با گاہ و رفیق گاہ و بیگاہ چہ در سفوح چہ در حضرت سیدی در حضرت الہی
 ندیدہ ام شب اگر کسی ابا زخاص و حضور پر نور بودہ ہمین مقبول برگزیدہ است۔ در سماع گاہی
 نیافتم کہ سیدی را غیر از کیفیت وصل و مقہ و مسرت باشد ماناکہ مقامی خاص عطا شدہ است
 و با آنکہ امی بکت است اما ابیات پارسی زبان را ہیچو دانندگان فہم میکنند روزی بحضور پر نور
 مظنہ خود گذاردم کہ سید ما را مگر علم ہیست فرمودند کہ خیر فراولت اشاع ملکہ فہم دادہ است
 از وسعت اخلاق احدی را ندیدم کہ از سیدی رنجہ خستہ باشد بعد از انکہ حضرت الہی تعیین بنا
 فرمودند و در بساط قرب الہی بیا سووند تقریب عوس شریف از چہلم قرار یافت را قلم حروف نیز
 حاضر شدم دیدم کہ بیہجور را عجب حالتی روسی دادہ بود کہ در بیان راست نیاید و ہا ایندم
 ہر ہمان طریق ثابت قدم یافتیم کہ شاگاہ حاضر خانقاہ و بعد بر خاست جناب شانہ را در اول
 و دیدہ سلمہ اللہ تعالیٰ معاودت بجانہ میکنند درین زمان کہ قافلہ یاران گذشت و بساط صحبت
 و نور دید و خدمت ایشان غنیمتست و را قلم حروف را اگر دلا و نیری دتا گرہ است با حق

سید موصوف است اللہ تعالیٰ برکت و عزم شریفش فرماید

مستغرق بچہ شود و تہلک وحدت وجود عالم با عمل برگزیدہ سادات بیچل طیب دلہا حبیب فقہا
 مقبول با گاہ سبحانی مولانا سید بدر کسن مولانی صورت مقدس و یاد از صحابہ کرام می دادہ
 سیرت پاکش غنیہ خاطر نامی نشاد تہذیب اخلاق جاہد بود کہ بر قاتلش بریند و حسن آداب

تشریفی بود کہ بر سر پائش پسندیدند قصہ مویان مولدش از مصافات لکھنوست جد امجدش خلیفہ
 حضرت سید حسن رسول نسا دہلوی بودہ نخستین در حلقہ ارادت مولانا عبدالوہابی لکھنوی سلسلہ خاندان
 حضرت شیخ عبدالرزاق قادری بانسوی در آمدند چون تعلق صدر دیوانی بمنصب مسلحانی در اگرہ
 انداخت ہر روز مجلس حضرت الہی و مولائی مراد مت می نمود از سید ثراب علی محرم اسرار خفی و جللی آسماع
 کہ روزی مولانا در مجلس بایک کسب طاری شد و مولانا را بران آورد کہ التماس بیعت بحضرت
 با عظمت کردند و رایت دیگر اینست کہ والد مولانا در دیار اشارت باین ارادت فرمودند بزبان
 حضرت الہی و مولائی قدس سرہ یافت کہ عجلت بیعت چون اصرار مولانا از حد گذشت مشرف بہ بیعت
 نمودند و انچه از تلقین بود تعلیم کردند از مولانا در خانقاہ با جماعت یا ران طریق مشغولے
 ورزیدند و رقی مولانا قول سید ترا بجای سلمہ اللہ تعالیٰ اینست کہ مولانا بغایت پاکیزہ صورت و
 نیک سیرت فرشتہ خصلت صاحب علم و عقل و خوش عقیدت بودند و حضرت الہی قدس سرہ الغفر
 ہم شفقت و عنایت اتم میدول حال نشان داشتند در ہنگامی کہ حاکم فوجداری مراد آباد پیشہ
 یک ہزار و دویست و شصت و شصت ہجری مولانا را با دیگر عمال و کلاہدالت صدر ما خود کرد و مراد آباد
 برد قبیل از دہانگی مولانا بخدمت حضور پر نور قدس سرہ الغفر حاضر آمدند و دست بستہ عرض گفتند
 کہ مراد آباد می بزند حضرت الہی تختہ سکوت نمودہ فرمودند کہ بروید من باشما ہستم و بطیفیل شما ہمہ
 مردم ما خود را خواہند شد با جماعہ بعد تحقیقات آنہم محبوب گشتند با جماعہ این واقعہ حضرت الہی
 را بغایت ملال رسیدی داد و در ان مقام بر آلام گہنان التماس بیعت بخدمت مولانا کردند اما
 قبول نیافت بعد چندے مولانا بار فقار از ان کورہ ابتلا بچو ز ناب بیرون آمدند و در اکبر آباد
 ماہی بدریا رسیدہ آر میدند و پیش از وصال حضور پر نور بزبان حال طر قوا گویان راہ عالم معنی
 گرفتند رضی اللہ تعالیٰ عنہ

سید با صدق صفایا و گام آل مجتبیٰ خواص بحر محبت غرقاب کجہ عقیدت صاحب فقر و فنا سالک
 طریق بقافارغ از رنج و شادی سید امداد حسین شکوہ آبادی ابتداً بطریق شیعہ داشت اکثر حاضر
 حضور پر نور شدی روزی بتصرف حضرت الہی قدس سرہ الغفر روی دل از مذہب قدیم
 تافت و توفیق بیعت حضرت مولائی دریافت سید زمانے دراز تعلیم و تلقین از پیشکادہ حضرت
 با عظمت حاصل نمود بعد از ان ولولہ شوق و محبتش با جمیع شریف رسانید و مدتی در ان مقام
 پاک قدم مجاہدہ و ریاضت بنفشہ و چون از تصفیہ و تزکیہ پر داخت مراجعت با کردہ نمود و بدگاہ

حضرت الهی قدس سره شرف حضوری دریافت چند روز برآمده بود که حضور پر نور سید موصوف را صاحب اجازت فرمود و ارشاد بنوکرمی نمود بفرخ آباد شتافت و تعلق نوکری را در بجهت میل مرشد اما بفرط عقیدت و محبت پیوسته حاضر بارگاه می گشتی تا آنکه حضرت الهی را مرض موت لاحق شد سید پاک را هم مرض موت رونمود و در همان حالت شوق قدس پیوس غلبه کرد و با کبر آباد حاضر شد شد چون حضرت الهی یافتند که مرض شان بر شدت است بفرخ آباد رخصت نمودند و سید محمد با صد گریه و زاری وداع یافته فرخ آباد رسید ده روز و ازده روز قبل از وصال حضرت الهی و مولای راهی ملک معنی شد یعنی الله تعالی عنه سید معنیزد لها س یاران بود در احلاق کریمه و مونس همنان داشت تا در خاتمه می بود خدمت حضور پر نور و یاران طریق را کرمی بست و آستین چید بر می چید از کار و بار هم نشینان بنگ و عمارت داشت کوئی که برین بیت را تم عمل می نمود

بهوش خدمت رندان کنش بر نبوش که این وسیله تلافی حمله مافات است

مست باده محبت نمور نشسته عقیدت محور ضامی حضور الهی مورد انظار الهی مقدم مریدان میگرداد مولوی احمد حسین تحصیلدار گدگه مکتب سیری مدت چهل سال شد که بتقریب تعلق نوکری قیام با گره می داشت و در مجلس حضرت الهی و مولائی می نشست تا آنکه روزی توفیق یار شد و دست بیعت داد تحصیلدار بفرط محبت و عقیدت که با حضور پر نور داشت پیوسته شرف حضور می کسب می کرد تا آنکه از کبر آباد بمقام خورجه رخت اقامت افکند و بتسبب تحصیلداری فائز شد حکایت باز آنکه شان بشهر کبر آباد و باز یافت اسپ پاده شده سابق ذکر یافت و همین تحصیلدار نامدار است که در هنگام بغاوت معزول از منصب خود شده بعد چند سال بران مقرر شد یکبار بنندگان حضور را بتقریب خانه خود بر دو بخت تمام شیرینی داشت وقتی چند خوان شیرینی پیش حضور پر نور نهاده آمد چون فائز خواندند همه اش بجای خود نگذاشت مردمان گفتند که مولانا این چه کردید شیرینی فائز حق همه بود گفتند ازین شیرینی پاره ندیم دیگر از بازار خرید کرد و تقسیم نمود حاضرین را عجب آمد و از فرط عقیدت و محبتش معذور داشتند چون اجل مسمی رسید بر وفقه رضوان خرامید رضی الله تعالی عنه خلیفه غلام عبدالقادر الدینی می نویسد که تحصیلدار و کبر آباد بکوار خاتمه سکونت داشت و عقیده اش از ان پیدا شد که در خانه طلال سیب پیدا آمد و بتصرف حضرت الهی رفیع گردید چون دلی سفید شش پر مٹ یافت خواستگار بیعت شد لیکن حضرت الهی آنوقت بیعت را بصلحت قبول نفرموده و گاه رخصت اینقدر بر لفظ مبارک رفت دست پیران غایبان کوتاه نیست و هر

بزیارت درگاہ حضرت دہلی نمودند از تحصیلدار منقول است کہ مراد مجالس آن عتبات عالیہ قبل از
 حصول معیت پنهان کیفیت روی میداد کہ از باب سلوک و طریقت را و بمقام خورجہ بیایہ تحصیلدار سی
 بعد از آن کہ داخل سلسلہ شدہ اند و در آن زمان کہ حضرت الہی قدس سرہ العزیز بزیارت خواجہ قطب
 قدس سرہ العزیز غمیت دہلی فرمودند در مقام خورجہ خانہ تحصیلدار نزول نمودند ہمداران خورشید
 کو تو ال بلند شہر و شیخ محمد اعظم ناظر کلکٹری و شیخ رحیم الدین جمعدار و دیگر مردم داخل سلسلہ علیہ
 گشتند انتہی راقم حروف نیز مولوی احمد حسین را در اکبر آباد بجا نقاہ شریف دیدہ است ادب و
 اہلیت عقیدت و محبت او با حضور پر نور پنهان یافت کہ بایان قدیمش ذکر کردہ اند بندہ در آنوقت
 حاضر بودم کہ از پیشگاہ خدمت حضور پر نور رخصت گرفتہ روان شدند درین اثنا بار بار و عقب فریاد
 و بامیر کی از بایان اتجا میکردند کہ مرا بیا و حضور پر نور خواہم کہ آوردہ باشید و سلب حواس از بشرہ
 آن محب صادق می نمود و حمد اللہ تعالیٰ

مقبول صاحب صدق و صفاستغرق گریہ و بکا دلدادہ محبت واسطہ العقد عقیدت واقف رموز
 آگاہی مورد الطاف حضرت الہی بایعظم منشی محمد اعظم سلمہ اللہ تعالیٰ از قدیم بایان طریق تانہ
 در اکبر آباد ۱۲۹۰ ہجری بواسطہ یکجائی مولوی احمد حسین و شیخ منصب علی بار و مجلس عالی یافتہ
 در ۱۲۹۰ ہجری کہ حضور پر نور را گذر در بلند شہر مسکن شان بقا و شرط مانداری بجا آوردند و در حلقہ آرا
 آمدند و ہموارہ در ایام تعطیل آخر سال انگریزی حاضری اکبر آباد و طبقہ شان بود چنانکہ روزانی از دران
 معلی است ہنگام حضور و آخر زمان کہ از بانس بریلی علیگڑہ واپس تشریف آوردند از انجامیدن
 آن بایر طریق متوجہ میرٹھ شدند و بار دوم همان آن عزیز گشتند و در منزل الموت کہ تعطیل سالانہ رسید
 حسب عادت حاضر خدمت گردیدند حکم زیارت حضرت خواجہ غریب نواز قدس سرہ از رانی داشتند
 و آداب و مناسک آن روز مقدسہ تعلیم کردہ با خواجہ محمد وزیر سلمہ اللہ تعالیٰ رخصت فرمودند
 بعد احران این دولت عظمیٰ کہ اگرہ حاضر شدنا منشی محمد خلیل فرزند سعید آن بار وفادار را یاد کرد
 و فرمودند کہ اورا بحضرت خواجہ غریب نواز قدس سرہ العزیز سپردہ ایم اگر خدا تعالیٰ خواست
 از عمر و اقتدار تمتع خواہند یافت منشی محمد اعظم کہ این حکایت کردند میفرمایند کہ خود مرخص شد و
 بمیرٹھ باز آمد و منشی محمد خلیل را بخدمت علیار روانہ کرد کہ بعد حصول قدمبوس واپس آیند بعد
 چند ہی اناکبر آباد ہشتہ آمد کہ حضرت با عظمت متوجہ عالم معنی شدند انا اللہ وانا الیہ راجعون
 گوہر دیارے نجات یادگار خاندان ولایت جرعه کش جام ہرادی خلیفہ غلام عبدالقادر الدلی را بد

نبیره حضرت مخدوم فخرالدین شاد زاهد شاه ولایت میرٹھی سلمہ اللہ تعالیٰ چنانکہ نیشہ اند بوست
مولوی احمد حسین و شیخ منصب علی دولت قدس بوس حضرت الهی دریا فتند روز کے چند نقش عقیدت
درست نداشتند روزی بعالم رویا دیدند کہ دریائے عظیم بر سر طغیانست و از مردم بعضی آب از آن
دریای می خوردند و بعضی مایہی خورد و بعضی بزرگ میگرفتند و در آن حال خود را دام بدوش یافتند و با مردم
گفتند کہ طالب مایہی کلام ستم و سبقت بر آنها نموده اند و دریا مایہیان بزرگ بزرگ ام آورند
چون تعبیر این خواب از زبان فیض ترجان حضرت الهی قدس سرہ الغزیز شنودند عقیدت را شیخ
بآنکہ از پیشتر نسبت بسلسلہ حشیتہ داشتند بنظر استفادہ در سلسلہ عالیہ قادریہ شرف طلب بردست
حضرت الهی و مولائی قدس سرہ الغزیز حاصل نمودند و بمقاصد دلی فائز گشتند حضرت الهی و مولائی
قدس سرہ اجازت بیعت بہر دو سلسلہ عالیہ رزائی داشتند و بہر آنگاہ کہ طواف کعبہ مکہ زیارت
مدینہ طیبہ و در عالم رویا نصیب می شد و در تعبیر آن خواب دولت قدس بوس حضرت الهی قدس سرہ
میسر می آمد و یکبار در ترکیب عقد انا مل بدعا و حزب ابجر در مانده بودند بالقاء فیض اتماحل تسکین
و بارہا در عالم رویا تاقین یافتند حضرت خلیفہ معاملہ ابتلاء مولانا بدر الحسن رضی اللہ عنہ و واقعہ
محفصل سید امیر علی شاہ مرحوم و وزیدن باد صحر کہ سابق مذکور شدہ اند بہر دور از عالم خوارق عادات
رقم نموده و در مدح سر حلقہ یاران شیخ منصب علی رضی اللہ عنہ حکایتی در ارادت آوردن نمکے
نکاشتہ ذات حضرت خلیفہ نعمتہم است اللہ تعالیٰ سلامتش دارو

پیر باطن و ظاہر طریق سلوک را ماہر مرتاب از دنیا پائے بند غنای مولیٰ رند پاکباز دست نشان
از تشرہ و آذاز از ہرست و بلند خواجہ وزیر علاقہ بند اکبر آبادی عمرش بعد سالگی رسیدہ از چل سال
بخدمت با عظمت آرمیدہ و راستہ مزاج در ابتدا بود چون پنجم سال برآمد میل بطائفہ فقر نمود
اما سرکشی فرو نمی آورد و سوائے چند داشت کہ مدار عقیدت بر جوابش بود شیخ حسین شمشیر ساز
رہنمونی کرد و در حضرت الهی روئے نیاز آورد و کام دل یافت و بیعت نمود بعد از آن صحبت یافت
و ادکار و اشتغال را تلقی کرد تا آنکہ صاحب اجازت گردید و مردم را جانب حق داعی گشت خواجہ را مقول
ہر گاہ کہ یاد میکنم حضرت با کرامت را در می یابم و من بہر شب بر کشتی خود می خواہم بایان خواجہ اغیز
دانند و حضرت الهی را قدس سرہ الغزیز التفات تمام بسوی خواجہ بود اکنون خواجہ را معمولیست
کہ در شب و ہمہ بیع اول بہر س شریف چاہے شیرین سبیل میکند و خلقی انبواہ از آن سیراب میگرددند
پرکت در عمرش باد

گوهر درج عقیدت اختر برج محبت مرست باو ده ذوق سر آمد صاحب شوق مورد عنایات حضرت الهی جامع
 رموز طریقت و آگاهی مقبول بارگاه صد شاه عنایت احمد سلمه الله تعالی مولدش نو بآوان ضلع
 گونده از مصافات صوبه او ده است عم بزرگوارش شیخ امام بخش در اکبر آباد پیشه و کالت بعد دیوانه
 داشت و در سیوه کثره مقیم بود بوجه قرب سکن در بارگاه حضرت الهی قربت پیدا کرد و حاضر حضور می بود
 روزی در خواه بیعت کرد چون شیخ معمر بود به لفظ مبارک گفت که شما محبت فقرا برداشته اید و گرم و سرد
 سوزگار از موده از ما چه دیدید اید که میل به بیعت دارید شیخ گفت که آری لیکن اینچنین نفاست و استغنا
 در طبیعت هیچ یک ندیده ام از نیست که بیعت میکنم خدمت حضور قدس سره با این سخن ساده خوش آمد
 دست به بیعت داد و تکفین فرمود یا دو دارم که چون اجلش فرا رسید روز جمعه بود حسبادت در مسجد
 نماز آدینه گذار دوبار آمد چون نماز دیگر رسید بنماز پرداخت و در سجده جان بجان آفرین سپرد فی الله
 راقم حروف دیده است صورت بزرگانه و وضع قدیمانه داشت و ظل عاظمی این بزرگ صوری مشو
 شاه عنایت احمد سلمه الله تعالی تربیت می یافت و چون صنویر الن بود بتعلم علم طاهری می پرداخت
 درین میان با عم بزرگوار خود آمد رفت خانقاه گرفت و منظور نظر حضرت با عظمت گردید و یک ماه
 بعد از بیعت عم خود مشرف به بیعت گشت حضرت مولائی را نظر خاص با او بود و در ابتداء صحبت تعلیم
 بکار او بردند و نو بآوان خانه اش زیارت موسی شریف است بنام آن موضع نو بآوان درگاه
 شهرت یافته حضرت الهی قدس سره الغزیز در سفر شرقی چندی مهمان او بوده اند و زیارت موسی شریف
 فرموده برکات موفور از زانی داشته اند و هم حضرت بابرکت او شان را اجازت بیعت بخشیده اند
 صاحب سجاده آن درگاه ذات حمیده صفات او شانست و مردمان دیار بپرکت انفس او شفا
 گشته الله تعالی بعمر طبع رساند و ترقی مراتب نصیب و زکارش گره اند

سیاح فیانی شوق شهره شهرستان ذوق جاذب قلوب خاص و عام طالب مرضات انام واقف بنال
 سوز و ساز حافظ محمد جان زنگار ساز سلمه الله تعالی در عنفوان شباب مشرب رندان داشت چون
 طالعش بار بود بر بنهونی خال بزرگوار شیخ محمد جعفر شرف بیعت مولائی قدس سره الغزیز یافت
 و در یک سالی بقول خویش حفظ قرآن نموده تشریف حفاظت بر قاست خود یافت و راو اول شوق
 میلا و خوانی در دماغش پدید آمدن طریق در خانقاه شریف مشغول ذکر بودند و حافظا مادر
 اکثر اوقات پلا و شرقی و غری سیمایا به بیح الاول مفر کرده که الی الان معمول و مقنن دست بسکه
 حنجره مناسب و آسمان خوش از واسب بمنت عطا شده و طرز خوانندگی میلا و تشریف و لکشی افتاده

چنانکه گویند از مولانا علامه امام شهید یاد گرفته خلقی در مجلس آورند سی و دلیها اسیر ادای او شتی
چون حافظ خوش احوال و خواننده میلاد و صبیح حسن بود صلی الله علیه و آله وسلم سمعنا نزال از دست
رفتی لاجرم مردم هر شهر و دیار رجوع آوردند و دست بیعت دادند حضرت الهی قدس سره الغریز متکبره
بودند عاقبت الامر چون مدتی برین برآمد یاران شفاعت برخاستند حضور پر نور نیز اجازت بیعت
از رانی داشتند و یکبار مجلس میلاد شریف را حکم ترتیب دادند و بوجود با خود زینت افزودند
از حافظ مار وایت ست که بت سال ست مرا اجازت بیعت ست و نیز در هزار مردم بکلیقه بیعت
در آمدند و نیز مرویت که یکبار اجازت رفتن بگو الیا شد و قیله ببت و هفت روز در آن مقام برین
گذشت مرا کیفیتی پیدا شد که در آن حالت بدان غایت خندیدم و گریستم که در مدت العمر هیچگاه خنده
و گریه نکردم و تا ثیر متعددی بود هر که خندان وید خندان شد و هر که گریان دید بگریه درآمد - آتی پنج
سال ست که حضرت الهی و مولائی قدس سره الغریز متوجه عالم معنی شدند اما سال حافظ موصوف است
شتر یک عوس شریف دیدم و بدیدار خجسته اش سرت انداختم برکت در عمرش باد

صاحب ایمان و یقین بتشبت دین متین معتقد خاص و مقبول حضرت الهی جریه کش جام وحدت
و آگاهی محو رضا حضور مرشد و نایب احمد علی خان بهادر اکبر آبادی از خلد الله
بجوبه خبانه در نزا و یکدش بود بیرون شهر مسکن داشت که نامزد بیایع فرزانه بود بعد از آنکه بشرف
اسلام و بیعت حضور قدس سره مشرف شد هر چند اهل ملت قدیم بخودش خواندند و طماع بلنج
در کارش کردند از جاوده مستقیم خود برگشت و بر مال و دولت دنیاوی پشت پائے خود زور و زان نشین گما
حاضر خانقاه بودی و با همه شهریان رخصت یافته بجا معاودت نمودی با آنکه خندیل و میان
بعد مسافت بود حضرت الهی قدس سره الغریز را وقت خوش می بود خطاب به احمد علیان بیاور
فرمودندی و این مخاطبت با تبسم شیرین بغایت نیکو و ستمن نمودی حضرت مولائی گاه گاه
بیت اخون آن ستوده منش را بقدیم بیاویون افتخار می بخشیدند و در آن مقام بعضی از سیمیان
بزیارت می آمدند و از هرودی سخن میرانند مردی مرا هنر قناعت کیش و فاشعار بود و صاحبیت
بارها در سماع خط برداشته و وجه صحیح او را دریافتی غریز یاران بود و خوشنویس مهربان در سال ۱۲۳۰ هجری
رحلت نمود رضی الله تعالی عنه

والتق الا اعتقاد المحبته مرزا وزیر بیگ علاقه بنده اکبر آبادی سلمه الله تعالی در ربیعان شباب آواز خوش
داشت بعضی از سبیل و طمیری خوب بنویسند حضرت الهی ما بدان رغبت بود و ذوق نیکو نصیب است

من غیر از کیفیت سیرت دیگر از و کمتر و بیاموزید و بیاورید از ایشان مشغول گردانده خدمت بندگان حضور قدس الله سره نصب العین اوفی آنچه مقبول بارگاه حضرت اللہی قدس سره است مرا بیدار او وقت خوش میشود
برکت در عمر و قبولیتش روز افرون باد

محببتان پیوند شیخ غلام محی الدین علاقه بند اکبر آبادی مرید نیکو سیرت صاحب ذوق بود خدمت پخت چای و طعام خانقاه شریف تعلق با و داشت تمیز و سلیقه در کار او نمودار بود حضرت اللہ قدس سره العزیز انظار التفات بر روزگارش بود پیوسته حاضر خدمت و شریک کار و بار خانقاه ماند سالی چند شد که اوین عالم فانی در گذشت غفر الله له

و شاربند خواجہ پیکر شیخ محمد جعفر علاقه بند اکبر آبادی مرید حضرت با عظمت بود مردی با وضع مردم تنه گاه بودی که حضرت اللہی قدس سره العزیز با او طبیعت فرمودندی او در هر جلسه خود را شریک میداشت لاجرم بایان طریق را نیز با او سرخوش بود و وقتی بایان خانقاه گفتندش شیخ محمد جعفر با و چنان چای مکن مگر خدا تعالی فرزندت نصیب کند و با او شرط کردند که بحضور پر نور اطلاع کنند آن یا قبول کرد و خانقاه بجویلی زیرین این تقریب توار یافت جمله سامان میاگرد و چای برسم معهود و نچته شد بعضی از یاران این ماجرا بر عرض حضور پر نور رسانیدند و در آن شب قبل از معمول رخصت خواستند پذیرائی یافت جمله بایان بجویلی جمع آمدند و در چای جاری شد و اقامت این حروف شریک این صحبت بود چون آن چای نوشیدن فراغ یافتند بگمان دست بدعا برداشتند که فرزند نصیب محمد جعفر شود و لطف آن صحبت نتوانم که برگذارم پس از چند گیر رخصت شدند و خانه مارفتند و روز دیگر بوقت معهود بایان حاضر خدمت شدند حضرت اللہی و مولائی قدس سره شیخ محمد جعفر غفر له فرمودند که شب در جویلی خانقاه چه تقریب بود حالتی که پر شیخ محمد جعفر رفت و در بیان راست نیاید بایان مجلس اگر چه ساکت بودند اما نفس در سینه شان نمی کشید شیخ قعد نمود باز گفت و معذرتها خواست حضور پر نور تبسم فرمودند حق تعالی آن غنیز را بیاورد

پاک اعتقاد نیک نهاد سیدوزیر علی ساکن اکبر آباد سلمه الله تعالی اشی حضرت بابرکت را و در خواب و با و اکبر امام الدین که مرید صاحب عقیدت دارا و تست شرف حضور بی یافت و سفارش مولوی یعقوب خان داخل سلسله گردید و ملازم خدمت ماند چون حضرت با عظمت را مرض الموت دریافت پیش طبیب مرادوت می نمود بعد از آن شریک غسل و تدفین شده سعادت دارین یافت -
خائف و دو مان سیادت سرآمد اهل رشادت صاحب دانش و تمیز عقیدت مرثیاء محبت خیر مقبول

بارگاه نیروان سید اکبر زمان اکبر آبادی سلمه الله تعالی در زمان غدر بخت بغاوت در جزیره اندمان
مدتی در آن گذرانید انان بعد که معیاد معین سپری شد بوطن مالوف بازگشت و بنج مدت حضرت الله
قدس سره الغزیز در پیوست خدی صحبت یافت و مورد الطاف و منظور نظر گردید از آنجا که کار و بار
تجارت در ممالک شرقیه بحالت جلا وطنی پیدا کرده بود اکثری از اوقات به آنجا میگذرانید و بعد از حجت
برجای صواب رشد و صلاح و لداوه استصواب و فلاح موتمن ارادت دلی سید عبدالعلی اکبر آبادی سلمه الله تعالی
از ایام خورد می باید رخو گرفته حضور می شد بعد از رحلتش بجلقه ارادت درآمد و حاضر باش روزانه گردید
در اکثری از اسفار بر کباب سعادت مانده آواز خوش و چهره موزون دارد و نابین غلک نیکوچه و در سفر و حضر
بجنور پرنور میخواند و درجه قبولیت بجزرت با عظمت داشت و هموار بخدمت کمر بسته می بود در آن سال
که حضرت اللهی و مولائی قدس سره الغزیز توجه بسفر شرقی فرمودند این عزیز نیز همراه بود و بمقام هر دو که
بندگان عالی مقام مسکن این مسکین را شرف افتخار بخشیدند غلامای روان آسامی گفت و حاضران
خطا عظیم و میدادتی تکلف در آنوقت مجالش مان گزاشته بیاد می آمد با حضرت قلت استعداد کلام
موزون بر می آرد و با جامع این اوراق مانوس هر قدر که از گفته من یافت در بیاضی با خود دارد و در
داویش صفت میکند و در یک غزلی که این بیت در ایام سفر شرقی بجنور پرنور فرستادم حلیه مخطوطه
مقتضی شد **الاعبد العلی بایر طریقم** بگو بار که دیگر خواهی آمد خدایش خوش دارد و پیش حضرت
اللهی قدس سره الغزیز خود را نگاه میداشت بعد از آنکه حضرت با عظمت در نماخانه قرب وصال
آسودند با طش سمت ظهور یافت و اکنون در مجلس سماع کیفیتش متجاوزا کدست با جامع این اوراق
و جمیع احوال بایران از زبان سیدی میر تراب علی سلمه الله هم آنیک شد و از میر طهریسی از قطعات و
و تواریخ خاتمه این کتاب منطاب فرستاد و خدایش در عمر سعادت ترقی بخشد

خاکپای بایران طریقت پس مانده کاروان دولت خدمت گذار جوامع غیبی ابوالحسن بن محمد فرید آباد
غفر الله ذنوبه و ستر الله عیوبه در حضرت دلی از علوم رسمی پرداخته بنجاک پاک اکبر آباد افتاد و مسدود این
جنبش مشیت ازلی بود که بصورت تعلق بد رسد سرکار انگریزی بر وزیر و دولتی و بیعت ظل الهی
حضرت با عظمت اللهی قدس سره الغزیز در پیوست اکمده اللهی و ذلک در آن نفس بکسب معاش میبرد
و شبان در خدمت پیر و تنگیز خود میگذرانید مدت ده سال پیش هم برین نسق گذشت بعد از آن در
ملک و در سیر برده اکنون بوظیفه نشین و تعلق به نو کشور پرپس انفس باقی مانده رامی شمرد می گویم گفت
که مرا بایلان طریقی جز این نسبتی نیست که در سلک این طائفه علیا منسلک هستم حضرت با عظمت اللهی

قدس سره العزیز و در مظاہر و مجالی و عیان یک آیت الهی بوضوح کامل و مکمل و در نهایت حق و اوستاد طریقت
 و از نیست که تربیت یافتگان این بارگاه عالم نپاه صاحب احوال و مقامات بوده و بمرتبه هدایت و انوار
 رسیده اند و شهادت اجماعی از سوانح و آثار این تذکره پیدا است اما هر یک را نصیبی قسمتی از لیست که ذکر
 بان شکر نیست و ندانم از یاران گذشته که بسی ازین طائفه سفر عالم معنی نموده و در خلوتخانه بقا آریسیده
 چه قدر معاملات و اسرار را نگفته با خود برده اند و آنچه از قلیل افراد موجود اند و هم از ان کشفیده اند
 و فی الواقع لب باطلاران کشودن کشف عورات نمودن است و از نیست که درین تذکره رقم
 از ان بجز سکوت بردمان مانده اما ازین واقعه نتوان تصور کرد که آنچه از احوال و معاملات و نجای
 مذکور شد در اسی آن بر منصفه شود و نیامده باشد حاشا و کلا یکی از یاران طریق که مدغم و هم سرچشمه
 گوید که در آنوقت که در ظل مایون پرورش می یافتم بمشغولیه با سر فرو برده حالتی داشتم که قبل از آنکه یک
 از در در اید شالش بجا طرم می گذشت و با آنکه ریاضتی مزید نبود شبی در خواب بودم که این بیت
 از مشنوی مولانا دوم بر زبان جاری شد و ذوق مراد گرفت کریم در من افتاد و اشک از دیده جوی
 میر و تا آنکه چشم من باز شد و اثر آن هنوز در دل باقی است و غرق عشقی ام که غرق است اندرین
 عشق من اولین و آخرین و دیگر یک روزی بمکان شیخ بنده علی مختار که از یاران ممتاز بود و صفا
 سماع در دادند و یاران طریق گرد آمده گویند این غزل سکیت سه لایه آس بت کولتجا کر کے
 کفر توڑا خدا کر کے و ذوق غلبه کرد و در حالت وجد این بیت وارد شد و نرگس مست و کمتی
 رہی و جب جبین من چلے حیا کر کے خواننده آن بیت برداشت و خط وافر ویدا و دیگر بیت ششم
 ماه ربیع اول مشکله پیری خواب بودم این بیت وارد گشت و بر زبان جاری گردید و در ازل حق
 ظهور ما و او هر دو نگاشت و سجده ما بر زمین و سجده او بر عرش داشت و ذوق تمام مراد ریافت بود
 که چشم باز شد و این بیت بیاد ماند و وقت در خواب این مصراع بر زبان میرفت و وقت آن
 میر اندم تا آنکه بیدار شدم و اشک همچنان از چشم جاری بود رخ در آمد از کجا غمناک دل و دیگر شب
 خواب بودم بیرون شهر که جامی سپید از بالا فرو آمد معلق و آن پیر از شیر مرد شیرین و خوشبو بود
 آنرا نوش دیم اند که از ان باقی بود که یکے از برادران خود حواله نمودم به گز آن ذائقه از ان
 بکنم و دیگر یکبار خود را بحرم محترم که مغلیه یافتیم بصورت مسجدی و در محن آن مسجد نماز بگزاردیم و
 بحالت سجود آن ذوق پیدا شد و گریه تمام استیلا یافت و بار دیگر در خواب حاضر حرم کعبه فیه شدم
 هر طرف میرفتیم نظاره میکردم چون بر لب زمزم آمدم حیرت دیدم که هیچ گاه نشنیده بودم مرا با یک

حضرت حاجی غفر اللہ لہ موانست بود این مقدمہ بزواندم اول تصدیق کرد کہ پیمانیست۔ دیگر یک شبی بر جہاز
 سوار کیا بغلطہ رسیدم و از جہاز فرود آمدم چند قطعات مکتوب از طرف مادر و دیگر عزیزان آنجا یافتہ و
 خواندم از انجملہ آنچه یادماند بحضور پر نور نوشتہ روان کردم تعبیرش کہ بقلم ماہیون آمدہ انیت۔
 بسم اللہ الرحمن الرحیم دولت دارین غلامی کناد خیریت نامہ رسید شعر برداردات عظیم فیض و جان
 حضرت خداوند پیرایا کردم دوران حال آنچہ برین گذشت گذشت زبان و قلم در بیان آن مختصر بکارت
 اکنون آنچہ بخاطر فقیر میرسد مختصر میگویم کہ خواب شہادہ و رجوع بعد زوال وارداتیست بسم غظیم و این
 واردات در صورت خواب در ظاہر ہم منزلتعالی دارد و چہ ظاہرست کہ انجمن سعادت عظمی و عظمیہ کبرئ
 نصیب ہر کس نیست الا ماشاء اللہ تعالی و درین اخبار غیبی و اسرار الاریبیست شما ہم درین فکر کنید
 و من ہم مختصر میگویم کہ مراد از کعبہ دل باشد و رسیدن بآن مراد از قرب حق تعالی و نشستن در آن مراد
 از مرتبہ تکمیل و مراد از پیش شدن صحائف از ارباب وطن انکشاف حقائق و مراد از وطن وطن مہلی یعنی
 حقیقہ الحائق و مراد ازین قول کہ از مفارقت شما بیچ ملالتی نیست بلکہ نہایت خوش شتم کہ شما سفر کعبہ
 کردید مبارکباد آنست یعنی مفارقت شما از مادر کہ اصلست چند روزہ بود اکنون کہ کعبہ یعنی بمقام دل
 رسیدید مبارکباد و غرض کہ این مبارکباد و فقرات تہنیت از مادر کہ مہلت بشارتےست از حق تعالی
 کہ اصل ہمہ کائناتست و ظاہر این وعدہ ایست واثق و بشارتےست باصل خود رسیدن او و تعالی
 راست آمدنی۔ دیگر شبی از شہادہ عشرہ محرم محترم در خواب این لفظ بزرگوار جاری شد کہ مجھے نفرت
 اور بہت نفرت ہر فلانے صحابہ یعنی معاویہ سے حیرتم زد کہ این نہ لفظ منست و نہ گاہی لب اشناے
 انجمن حرم گشتہ کہ ناگاہ بردلم رنجند کہ جناب امیر المومنین حضرت علی مرتضیٰ بودند کرم اللہ وجہہ
 قائل این قول بودند چون بیدار شدم ازین معاملہ جز این نہ برداشتم کہ امیر معاویہ از صحابہ بودند و حضرت
 شاہ ولایت امیر المومنین علی مرتضیٰ کرم اللہ وجہہ و نفرت کلی بودہ است۔ دیگر یک شبی بخواب دیدم
 کہ بحریت زخما ناپید کنار و در قعر آن دریا یافتہ کہ من و چند یاران دیگر کجاعت مشغول نماز ہستیم و
 حضور پر نور حضرت الہی قدس اللہ سرہ الغریز امام آن جماعت ہستند۔ و شبی از شہادہ عالم رویا خود
 در یک شبی یافتہ کہ بغایت سربہ و شاداب بود و من در میان آن باغ خرامان میرفتم و خود بودم آنچہ بودم
 انتہی آدم بزرگوار از یاران من بکرت تعلیم و تربیت حضرت با عظمت الہی قدس اللہ سرہ الغریز ہر کی صاحب
 و صاحب دولت بودہ اند و انجمنہ از عصبت و عقیدت باشد بلکہ در واقع و حقیقت بودہ است شبی
 خدمت حضرت الہی قدس اللہ سرہ با جماعہ یاران حاضر بودم حقائق و معارف بزرگان مبارک گفتند

ناگهان نعره بخود از من برآمد چنانکه تا بجای رسید که برادر بزرگ شیخ منصب علی رحمة الله علیه ایستاده
 کمره خود بودند چون مجلس برخاست بعضی خانها رفتند و من و دیگر بعضی با شیخ مختتم صحبت کردم کمالی از میان
 گفت که درین صحبت خاص نعره بانداز که سرزد فرمودند که از منصب علی ثانی این قول مرا موجب افتخار
 است و بیانات شیخ منصب علی معظم یاران و سر حلقه حاضران بوده اند بشی از خدمت حضرت الله
 قدس سره العزیز رخصت یافته روان شدیم مولانا بدر کهن رحمة الله علیه فرمودند که بیاید تا شیخ منصب علی
 را به بنیم شب زیاده رفته بود و مرا بدایت در حاضری بود از زبانم بے اختیار برآمد که آیا شیخ منصب علی مرشد
 هستند مولانا فرمودند که بل شیخ منصب علی مرشد خور هستند من از گفته خود پشیمان شدم و با مولانا
 شریک صحبت کردم سرگردی یاران او را مسلم بود با همه رفیق و مدارا در زیدیه و شریک رنج و حرمت
 گردید ضلع غازی پور با اطراف و حوالی آن پیاوازه از صیت کمال اوست و مردم بسیار از مانده فیضش
 بهره یاب گشته اند تعالی در دهنه القودوس نش جای دنا و - بندگان حضور پر نور الهی را قدس سره العزیز
 آنچه از التفات بذول این بکسته بود نیام که دم از بیانش زخم یا کم استعدادی و بے ریافتی نظر
 بر من بود که ادای شکرش را زبان ندارم حیث که آن صورت از نظر نهان شد و آن صحبت و معاشقه
 از دست رفت آه ازان صحبت گذشته و یاران رفته که یکے بعد دیگرے همچو دانه های مروارید که رشته
 نظامش از هم گسسته باشد از جدا گردان کاروان با کاروان سالار زین آشوبگاه کوس
 رحلت زده بمنزل مقصود و مقام راحت بیا سووند چون آنهمه یاران همدم و هم قدم حضرت با عظمت اللهی
 بودند قدس الله سره از هم طعن من آنست که در آن عالم بر مثل این عالم صحبت هم داشته مخطوط بوده باشند
 و بمناسبت روحانی وصول یکے با دیگرے میسر آمده شبی بعد از وصال حضرت اللهی و مولای
 قدس الله سره العزیز در عالم رویا دیدم که سرابستان نیست که مردم انبوه حوالی آن گرد آمده اما احدی را
 در آن باری نیست من پیما با اندرون رفتم حضور پر نور و حضرات مخدیره را در صحن خانه جلوه افروز یافتم
 همین که فرافتم حضرت با عظمت قدس الله سره العزیز را بسینه خود انبختند شبنقتی تمام که پدر را با پسر
 چون از آن معالقه جدا شدم حضرات مخدیره علیه السلام تعالی در کنارم گرفتند با مهری و الفتی که مادر از
 با فرزند بود چشم باز شد و قلق آن هنوز در دل دارم در خبرت که کما تعیشون تموتون و کما تموتون
 تبعثون صاحب ترجمه عوارف و فصل دهم آداب تقیدات نفس آورده که وقتی امیر المومنین علی
 رضی الله عنه امیر المومنین عمر رضی الله عنه گفت ان اردت ان تلقی صاحبک فارجع
 قمیصک و قصر ملک و کل دون الشبع و در شکوة المصابیح باب سائب حضرت ابی بکر و عمر

رفته اند و نماز صحیحین آورد و عن ابن عباس قال انی لواقف فی یوم قد دعوا الله لعم
 و قد وضع علی سریره اذا جل من خلفی قد وضع مرفقه علی منکبى ليقول یرحمک الله
 انی لا رجوان یجعلک الله مع صاحبک لانی کثیرا ما کنت اسمع رسول الله
 صلی الله علیه وسلم ليقول کنت و ابو بکر و عمر و فعلت و ابو بکر و عمر و انطلقت
 و ابو بکر و عمر و دخلت و ابو بکر و عمر و خرجت و ابو بکر و عمر و فالتفت فاذا علی
 ابن ابی طالب متفق علیه - اکنون تنه چند از یاران قدیم باقی هستند که دیدارشان بس
 غنیمت است و یادگار آن صحبت عزیز اند خدا می شان سلامت دارد و از لطف الهی که ممانعت
 حق عزوجل می دوارم که بعد رثائی ازین تعیین شرکاء صحبت دران عالم شوم و در حلقه یاران
 من جاده بند و دیده نادیده را از جمال باکمال حضرت الهی قدس الله سره العزیز منور گرداند -
 قال عزوجل و تعالے انا عند ظن عبیدی بی فلیظن بی ما یشاء - اینمغنی بے
 غائله رب است که حضرت با عظمت الهی مولائی را رضی الله عنه و عنا با این علامت نفات خد
 و لطفها فرمودند می و مراعات نمایند که شبی از شبها ساعت ده حسب معهود با یاران
 از خدمت مرخص شدم و قتی که از بالا فرود آمدم خادم خاص از بالا آواز می داد بازگشتم و مشرف
 بجنوری شدم و باو نشستم فرمودند که بگریه این بیت را که گویند چه نیکو گفته است و آن این بود
 ۵ مازده ام از یار دور و زنده ام + زین گفته تا زنده ام شرمند ام + آه آن بیت را اکنون مصلحت
 بوده ام حیف که هیچ یکی را از یاران توفیق جمع ملفوظات و مکتوبات و سلامات نصیب نشد
 در نه ام و یک دفتر از هدایت و ارشاد پیش مامی بود و فرامی نه چند که با خود دارم بعضی از آن نقل کنم
 بسم الله الرحمن الرحیم دولت ابدی و سعادت سرمدی نصیب باد نامر خیریت شجون پیرامون هست
 گردانید الحمد لله علی ذلک و تعبیر مختصر می گویم - از آبی که در راه بود بر سفینه نشستم و آبگیر گشتم
 یعنی در کشتی بساطل رسیدم و از گرداب بلا نجات یافتم و از تفرقه بواسطه سفینه یعنی مرشد بمرتبه
 جمع رسیدم و جمع شایده حق است بی خلق و باز از انساب این طرف آدم یعنی بمقام جمع اجمع رسیدم
 و جمع اجمع شود و خلق است قائم بحق و این بقا با الله است این مقام مافرق بعد اجمع و فرق مانده
 و محو بعد از محو گویند ازین اعلی تر مقام کامل نیست و شراب خوردم یعنی بمقام جمع رسیدم
 و از قیامگاه طیار برای رفتن بمسکن مالوف نمود شده ام یعنی از بركات صحبت پیر طریقت مستعد
 تجلی حق شده ام و آنوقت دل با فانی از غم و مملو شد و مانی یافتم یعنی از عنایت و هدایت پیر طریقت

از غم هستی موهوم فارغ شدم و مملو شادمانی یافتیم یعنی کامیاب شدیم و هنگام رخصت نماز در مسجد گذاریم
 یعنی از دنیا ایمان لبلاست بروم و مشایخه حق درین عالم نمودم و بزرگی دستار بر سرم نهاد یعنی بر طریقت
 اجازت بدایت خلق الی الحق عطا فرمود و عزیز دیگر تبرکات تسبیح بدستار گذاشت یعنی اجازت بدایت
 بحضرت خداوندی مقبول شد و فرمان سبحان الله گفتن رسید یعنی شکر این نعمت بحضرت خداوند
 بجای آوردن و شکر و شوی یعنی رجوع به تنزیه کن و خلق را بدایت بسوی حق نمایانست مجمل پاکباز شیراز
 قدس سره میفرمایند که اسی خوش آندم که خراب از می ملکون باشی + بے زور و گنج بقصد خشم
 فارون باشی + و این سرست نمائند الت چنین می فرماید که اسی خوش آندم که دے بخود و با حق
 باشی + بے همه شو که خلاص از غم مطلق باشی + شکر و منت ساقی ازل آنچه که در صحبت مانیت باطن
 شما شده برای بدایت خلق کافی است بزرگ را از درگاه خداوندی فرمان رسید که خلق را بسوی
 حق بدایت کن عرض کرد که من خود را لائق بدایت نمی دانم حکم شد که بدایت از تو و عنایت از ما
 از نیجات که حضرت خواجه بهاء الدین نقشبند قدس سره حضرت خواجه یعقوب چرخ را پیش از کمال
 اجازت بدایت دادند - انسان تمام کار نفس خود می ماند اگر دو ساعت برای خداوند خود بگذرد
 نقصان بلکه این سعادت است عظمی و عطیة کبری و ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء
 و الله ذو الفضل العظیم یاد دارید که شمارا اجازت بدایت داده ام و اکنون از غیب حکم
 تعمیل آن رسید پس در تعمیل آن حتی الامکان قصوری نرود و در مشغولی فتور و ماعین الا ابلاغ
 بسم الله الرحمن الرحیم نخل مراد تا یوم التنا در سر سبز باد - خیریت نامه رسیده خیلی سرور گردانید خواب نشانی
 خبر میداد از ترقی دارین شما و دولت فقر خدایا بمن ارزانی دار + کین کرامت سبب خشت و
 تکمیل من است + اطلاع حال ظاهری و باطن خود ناگزیر دانند و حال ما اینست که علاوه مصائب و کسب
 گاه بیمار می شویم و گاه شفای یابیم بهر حال شکر گزاریم که مرا کد اے تو بودن ز سلطنت خوشتر +
 که ذل جور و جنای تو غر و جابه من است + مگر به تیغ اجل خیمه برکنم ورنه + رمیدن از در دولت
 نه رسم و راه من است + از ان زمان که بران آستان نهادم + و از مسند خورشید تکیه گاه من است +
 نه از حیرانی خود شکایت است و نه از پیریشانی یا ران حکایت است

باب حاجتیم و زبان ال نیست	در حضرت کریم تمنا چه حاجت
جام جهان نجات ضمیر سیر دوست	اطهار احتیاج خود اینجا چه حاجت
از جمیع محبان سلام باشوقی تمام خوانند	

بسم اللہ الرحمن الرحیم عافیت و جمیعیت قرن حال فرخندہ مال باد - خیریت نامہ رسیدہ یلی مسرور گردید
 اکھد اللہ علی ذلک خواب غریزہ و ابرو اتی ست کہ خبر میداد از ترقی دارین سے دیدم خواب خوش کہ
 بدستم پیالہ بود + تعییر رفت کار بدولت حوالہ بود + باید کہ از ذکر فاقل نباشند کہ این دولتی ست ابدی
 و منزلی ست سرمدی و اللہ المستعان بشرط فرصت از حقائق بلند و معارف ارجمند خبر میدهم ازین رگد
 خاطر جمع دارید کہ فقیر را از عالم خداوندی از سر وجود و عدم کما ہی خبر داده اند و این تصدیق حضرت
 سید عالم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ و صحابہ وسلم ست ۵

ما از ازل بخانه خمار آمدم	دروسی کشان میکده یار آمدم
در خلوت عدم می هستی ز جام دو	کر دیم نوش و بست بیازار آمدم

خرد و کلان سلام و دعا میرسانند خصوصاً سید تراب علی بعد شوق سلام و نیاز عرض میکنند
 بسم اللہ الرحمن الرحیم عنایت ازلی و ہدایت لم یبے مبذول حال فرخندہ مال باد و دوام آگاہی
 بران مستزاد - و روزنامہ خیریت آموذ باعث مزید نشاط و انبساط گردید اکھد اللہ علی ذلک خواب
 کہ درین روز ما دیدہ نہایت خوب و مناسب حال و مشغولی شماست و نزد فقیر این کمال عنایت و ہدایت
 کہ از عالم خداوندی بشمار زانی داشتند بیا نش سبب ضیق فرصت در معرض التواست مگر حرفی چند
 حوالہ قلم ۵

ساقی بیار بادہ کہ ماہ صیام فت	دردہ قدح کہ موسم ناموس نام فت
وقتی غریزہ رفت بیا تا قضا کنیم	عمر سے کہ بی حضور صراحی جام فت
مستم کن آنچنانکہ ندانم زینچہ	در عرصہ خیال کہ آمد کدام فت

مراد از دیدن کعبہ رسیدن بآن سوائے حصول سعادت و شرافت دارین دیدن مرد کامل است
 و رسیدن بخدمت آن مستفیض شدن از ان یا مشاہدہ حق ست بصورت کعبہ و آیندہ بشارت
 از وصول بحق ۵

روزہ کیسو شد و عیالہ و دلما زجا	می بچنانہ بجوش آمدومی بایزجوات
نوبت زہد و نشان گر انجان بگشت	وقت شادومی طرب کردن بدان بخت

از جمیع محبان سلام شوق خوانند خصوصاً از سید تراب علی
 بسم اللہ الرحمن الرحیم ارجمند ازلی سلمہ اللہ تعالیٰ بعد دعاے عافیت دارین واضح باد کہ خیریت
 رسید سابق ازین آنچہ کہ نفس الامر برائے تشفی نوشتہ ام زیادہ ازین چہ نویسم لیکن چار و پنج روزہ

که وقت سحر در فکر انجمن امور توحید حضرت خداوندی شدیم خود را به کنار دریای عظیم استاد و یاقوت و آنوقت
گریه بر من مستولی است و هر دو دست را به سوی آسمان کشاده ام و درخواست شفاعت میکنم بحضرت مطیع و
والآخرین صلی الله علیه و آله و صحابه وسلم که از آسمان دوست پیدا شد و هر دو دست مرا گرفتند من سبها
ندیدم لیکن دانستم که این خداوند من است که دستگیر من شده است چون ازین واردات افق شد
حالی بر من طاری شد که خارج از بیان است و هر وقت که این عنایت و فضل خداوند می آید
حال دیگر پیدا می شود انما رشح موقوف بر وقت است اینقدر بس است که ازینجا حال ما و وابستگان

قیاس باید کرد و اسلام

بسم الله الرحمن الرحیم سعادت ابدی و دولت سرمدی نصیب باد - نهفته مبارک حضرت مولوی
معنوی و حضرت احمد جام و حضرت مغربی و حضرت شیخ فریدالدین عطار و حضرت نظامی و
حضرت سعدی و حضرت حافظ شیرازی و حضرت امیر خسرو دهلوی و حضرت شیخ حسن اعلای سنجر
و حضرت شیخ فخرالدین عراقی و صاحب گلشن راز و دیگر اکابر طریقت در بیان حقائق و معارف
شانی عظیم و مرتبه عالی داشتند و هر یکی در عهد دولت خود یک گانه عنصر بودند و کلام ایشان در حسن و جمال
و خوبی و کمال بمرتبه رسیده است که بیانش متجاوز از تحریر و تقریر است و فهم معنی آن بجز اهل کمال متعذر است
که ظاهراً آن بعلم آراسته باشد و باطن بمعرفت حق پیراسته لیکن طریقیان هر سه علاقه است اکثر
و در بعضی موافق یکدیگر مگر انداز پاکباز شیرازی در الفاظ و معانی رنگی دیگر دارد لهذا حضرت ایشانرا
لسان الغیب میگویند و من بدینجهت اول برای شما چند اشعار بطرز حضرت شیرازی نقل می آوردم
و میخواهم که کلام شما را اول بدین طریقیارایم بعد از آن بانداز دیگر اکابر و اکنون بملاحظه اشعار
شما معلوم شد که بعضی اشعار شما مثل حضرت حافظ جلوه میدهند و انشاء الله تعالی بعد چند
در هر شعر شما و حضرت ایشان استیاز نخواهد ماند و امر اختیاری خواهد شد عرض
یک مادیاز یاده از آن گذشته که می بینم ما و شما یکجا ایستاده ایم و شما خسار راست خود را بر خیار
راست من مبادیاید و آن خسار شما پراز موسی است مثل خطا نمودم بیکمال حسن و خوبی اجده
افاقه بخاطر رسید که طرف راست مقام روح است و آن مرتبه استقامت است و طرف چپ
مقام قلب و این مرتبه تلوین و قلب است و از موسی شعر تعبیر نمودم حاصل آنیکه باطن شما از
مرتبه قلب و تلون گذشته و مناسبت بروح من پیدا کرده فیض میگیرد و زیاده ازین فکر نگارم
شما نیز فکر کنید و از آن اطلاع دهید والسلام

بسم اللہ الرحمن الرحیم خلاصہ سعیدان رشادت آئین وزیدہ رشیدان سعادت قرین سارالمدت کا
 پور و نامہ خیریت آنسو خیلے مسرت برداشتہ حکایت اشتیاق انقاہ مسرت اتما از تخریا افزون است
 و شکایت فراق از تقریر بیرون سے دل اگر کام روا از بر طوبی گردو کی بجز جلوہ قیوت سید گردو +
 اکنون بد ریافت ز صفت روز ما شمر دن ورود من است ہر خند کہ کشایش ہر عقدہ موقوف بر وقت
 و ظور ہر وقتی بہ ارادہ جناب الہی لیکن تمناء ولی متعطفے آنست کہ گوہر مراد از گنجیہ حضرت خداوند
 زود تر بکنار انتظار آید۔ نگاہے را یاد میکنم کہ باب معافی بر ما دشما مفتوح بودہ مضامین تازہ
 در آئینہ طور جلوہ می نمود لیکن فلک را پسند نیامد آنرا بگردش داد و کار بہیم افتاد و انشاء اللہ
 و علیہ لا اعتماد و الکملان سے من و ساقی بہم سازیم و بنیادش بر اندازیم + خدا شیخ منصب علی
 و شیخ عنایت احمد نیز آمدہ بود ہر دو صاحبان را از من دعا نویسند و قبل از دوسہ روز

رواگی خود ہم خبر دہند و السلام

عبارت بقلم خاص حضرت الہی و مولائی قدس سرہ طبری غزلے کہ بعد ملاحظہ واپس آمد۔
 چون عرض کردم سے غوث اعظم دے یا شہ جیلان مددے + شاہ شامان مدومی مرشد پاکان
 مددے۔ بخاطر ہم رسید کہ بالفاظ دیگر عرض کنم از قبول آن سرفراز فرمودند و امتیاز بخشیدند کہ نوش
 و تسلیم تقدیم سایندم و عرض کردم سے ہر عیب کہ سلطان پسند نہست + سے عرض زد دنیا
 عقبی قبول حضرت تبت + نہ تو غیر چہ باکت گر پسند توام + مگر آفرین بر خوبی استعداد و حسن متنا
 شما کہ کشف این سر غیبی بر شما ارزانی داشتند کہ زبان شما باین الفاظ مترجم شد کہ این مطاع نہایت
 حسین ست و دل مرا این عزیز سے فیض روح القدس را باز مدد فرماید + دیگران ہم بکنند۔ آنچه
 میجا سیکرد۔ بے غائد یہ عنایت مرشدان عظام مبدول حال شماست و این سخن از شما
 کذب و دہانت پاک۔ ہر دو خواب شما برتر تھے دارین دلالت دارند خاطر جمع باید۔
 پیر مغان بگوش و لہم انخ و شعور دیگر سے رائی صواب نیست کہ از می حذر کنیم + بس معنی بلند دارند
 مرا از خود می برند این ہر دو شعرا زوار و ات من است از زبان خود میدانم یا از زبان پاکباز شیراز
 و زبان شما نیز زبان منست نوشتہ بفرستند۔

حضرت با عظمت الہی راقدس سرہ العزیز رغبت تمام جانب کلام منظوم من بود و قد راز حدیث
 میفرمودند چنانکہ در ان باب نقل مکتوب ایراد می باید۔ بسم اللہ الرحمن الرحیم سعید و آری
 از لی سلمہ اند آغا کے خیریت نامہ رسیدہ خیلے مسرور گردانید اکثر مردم مشتاق تر شما ہستند و منتظر اند

و تقاضای کند و من شتاق نظم شما هستم درین صورت نظر التفات بهر دو جانب باید —
 بسم الله الرحمن الرحیم منظوم نظر اهل نظر مقبول دل حق منظر سلمه الله القادر المقتدر —
 دعا و حسن عاقبت و خیریت دنیا و آخرت از فقیر مطالعه نمایند هنوز در انتظار جواب خطی که شعر
 احوال لشکر گویا بود اتفاق تحریر دیگر نیفتاد و جوابش نیز الی یومنا بداند رسیده مانعش بجز شاید
 مباد و چهاردهم ربع الآخر با کبر آباد رسیدم و انوار الیتهذیب نیز از گویا با کبر آباد رسید از
 مطالعه آن بسیار سرور شدم معرفت شما کلام شماست حسن ثانی یعنی حسن و بلوی حسن علی است
 صاحب فوائد الفوائد آن عزیز را امید انعم و حسن قبول و لطف سخن از عالم خداوندی نصیب شما
 کرده اند بیان حقائق و معارف که موجب ترقی مراتب ظاهری و باطنی شماست از عالم
 حقیقه استحقاق بندول حال شما با دو عمر دوازده خان که شقیقه کلام شما اند نظم و نثر شما نقل کرده اند
 و بران موافق حوصله خود خوانند نوشت و در مطبع خوابند داد و انوار الیتهذیب نیز بر آن نقل گرفتند
 بسم الله الرحمن الرحیم مقدم سعیدان و ماکرم شیدان سلمه الله الکریم المستان — بعد دعا
 خیریت دنیا و آخرت مطالعه نمایند که رقیبه عافیت کام و اگر وید روزی مجمع کثیر از هر قسم مردمان
 بود و گوینده غلها می گفت اگر چه جنس فقیه کم بها بود لیکن پسند خاطر با قدر دانان و
 سخن سنجان با نرا بهاء و دیگر بخشید منشی عمر دوازده خان که یک از افسران محکمه ریل هستند بسبب
 عقیده خود آن غلها را بهت از من گرفتند و موافق عقیده خود نثر بران افزودند و در مطبع
 دادند و آن با چپای مطبوعه را حاجی تقی کردند و در شهر باروانه نمودند چنانچه مولوی محمد
 صاحب خطی بنام فقیر فرستادند و قطعه در تعریف غلها و یکتایرخ — نقل آن لف بذاست و
 در اینجا نیز بعضی سخن سنجان نظم و نثر بران می نویسند بعد حصول فرستاده خواهد شد و از بعضی شنیده
 که میگویند مولوی ابوالحسن صاحب نثر و نظم بران نوشته باشند و یقین داریم که نظم و نثر ایشان فوق
 همه خواهد بود لهذا اطلاع میدهم که آن عزیز نیز موافق لیاقت خود نثری بران نویسند و باید که گاه گاه
 غزل نیز نوشته باشند چنان نشود که آن مضمون غیبی که از عنایت لاریبی ندین شما رسیده است از یاد
 و عیبت جان و دل انچه کلام تمام است و از اول تا آخر نهایت پسند خاطر فقیر شده و مقبول خاص و عام
 گردیده هر که می شود بی اختیار از زبان او بر می آید که این لسان الغیب است و کلام حافظ شیراز —
 حق سبحانه و تعالی در دنیا و دین بمرتب علی رساند آیت و باید که این قطعه و تاریخ ایشان نثر خود را نقل کنند
 فرامین که مشتمل بر احوال و نثر آن معذوب است اکنون با چندین اشعار خود تمام این که می نماید و بنوا

حمد آن خلاق اکبر کہ ذاتش از ازل
 نے ازل از ابتدا سے ذات او دار و خبر
 چه ازل استغفر اللہ شد و رو ازل گم
 بہت ازل یک نقطہ از گردش پرکار او
 نقطہ کے گرد محیط گردش پرکار را
 شد زمین سکتہ زدہ در انتظار او زمین
 سفلیان را در ہوا سی دست آنہک فلک
 توجہ اللہ اکبر ذات پالت بے نشان
 اصطلاح ناست تیزیہ و دورا و ماورا
 زانکہ بامفہوم و معنی میرسد ادراک عقل
 بسط این اسرار میخوانیم الہی چون کتم
 عقل و ادراکست آل عالم حکمت کشا
 ذات ہر شے اصل باشد دیگر اعراض فروع
 ہیچ ذاتے را از اعیانی کزو عالم پرست
 فلسفہ حیوان ناطق حد انسان گفتہ اند
 فلسفی چون کہتہ ذات خویش شناسد کہ چیست
 آنکہ در صنعت نداند یافتن یک بویا
 ما عرفنا کنت قول سید ابرار یک
 یعرفون مقصود باشد در قرآن یعبدون
 کنت کنزاً مخفیاً یارب حجاب و حجابات
 حجب تو آورد ناگہ سحر ہستی را بجوش
 امتیاز آمد میان آنکہ زومی صوت است
 گنبد نیلی فلک شد بر صد از حرف کن
 آسمان تاریک شد بجشد سی از انجم فروع

بہت بی شبہ و نمون ہم در ابد او بے بدن
 نے ابد را عقدہ از انتہایش گشتہ حل
 چه ابد حاشا کہ گشتہ اندر و آباد افضل
 بہت ابد یک سقطہ از چرخ دوار عمل
 سقطہ چون دائر شود بر دور چرخ اندر حل
 آسمان مبرگشتہ اندر جستجویش گشتہ شل
 علویان ہر لقایش چشم برداد و حبیل
 تو بجائی ذبحک اسی قائم بذات و فی محل
 ورنہ ذات بیکون پاکست از بنجملہ حیل
 غیر مفہومی کہ استغفات داد نے المثل
 می برد از خود مرا این فوق توحیدت بدل
 لیک تحقیق آنکہ اندر عالم قدرت عقل
 اصل می باشد مقدم چون گردش ظلل
 عقدہ کہتہ حقیقت را آنکہ وہ عقل مل
 زمین معانی ترجمانی ہیں چه خیر و خبر خلل
 ذات خلاق جہان را کی بداند آن مثل
 کے مزد کو باشد اندر یافت و یافتن مثل
 من عرف بانفسہ ہم گفت مائل و دل
 مان رجوع اندر تفاسیر کہ باشد بے غرل
 شوق احببت فکنہ آن حجاب آن حیل
 یافت خورشید شود و ندو با عیان من عجل
 خاستہ شور بلی والوحدة الان ارتحل
 غلغل چون و چرا افتادہ بر کوہ و طلل
 شد زمین لرزان سکون اومی او ماو حیل

ز امثال امر تو بخشد سعادت مشترک
از ره حکمت مزاج فصل دمی شد منحرف
داو آدم را یه لطف تو تشریف قبول
در قلوب عارفان بخشیده روح شفا
مومن را از ازل و تازگی مانند گل
آخر منموس اعدا هست دائم در پیوط
چون تقاضای تعین شد موثر لاجرم
کفر از اصول اسلام تو شد سینه شق
ختم شد بروی رسالت خاص آخر زمان
نقطه اگر دشمن نمود و کرد پیداد اثره
کل شے راجع تو کے مسلم در حبان
انچه از ناز و مسرت بندگانت را رسید
آن رسد بمانی مراد این انالکحق میزند
قطره قطره از نعم تو بحر عمان در کنار

بر نفاذ امر تو بریند و نحوست راز حل
وز کمال قدرت طبع بسیاران معتدل
یافت طوق لعنت از قمر تو شیطان دغل
در دماغ فلسفه آینه رنج خسل
منکرت را تا ابد پر کن گلی مثل جبل
آفتاب طالع احباب در برج حمل
شکر و طغیان را از اقرار بلی کرده بدل
شکر را از سطوت توحید تو ماسن جبل
چون شد حتم الوهیت بذاتت و رازل
آخرش پیوست با اول چه اید زین جمل
باز هم انا الیہ راجعون نص اجل
بی تکلف بے ادب گشتند بے خود بے محل
بوالعجب امر ارشاد پیداست خالی از غل
ذره ذره از نمودت مهربان در بغل

قطره قطره ذره ذره از وجودت مستفیض
ربانی فی العطش لو لم یکن ابل فطل

ملک الملک زمینی و خداوند سما	شاه لایوت و منشاه معلا در اسمے
تو مقدس تو منزله همه از چون و چرا	ملکا ذکر تو گویم که تو پاک و خدا
نروم من بجز آن ره که تو آن اده نمائی	
در جنت که گشوده شود از لطف بریم	دم و دوزخ که شود گرم و کند قصد بریم
نه گلش چنین الی نه نفس دیده بگویم	همه در گماه تو جویم همه در راه تو جویم
همه توحید تو گویم که به توحید نرسائے	
نه اثر شمس و قمر را که دید طالع یاری	نه قدر لالت و میل را که کند کار برآ
همه محتاج تو هستند تو جباری و بار	تو خداوندیمینی تو خداوند لیسک
تو خداوند زمینی تو خداوند سما	

ہمہ جو پائی ن وجہت خود از ماہ بجائے	ہمہ خوانان خور و خفت در ویزہ و سائے
تو بری از ہمہ حالت کہ شد خلق پائے	تو زن و خفت بخوئی تو خور و خفت گوائے
احد الی زن و خفتی ملکا کامروائے	
ملکی خود نہ تراخت ضرورت تاجت	نہ لکین ملک ترا باید و نی سکرت
ہمہ اخلاق تو کردی تو کنی با کہ سجت	نہ نیازت بولادت نہ بفرزند تو حجت
تو حلیل الجبروتی تو امیر الامرائے	
کنہم سجد و ترسم کہ اگر تنگ بگیری	نہ تو انہم کہ خلاصم بود از بند اسیر
مگر از لطف تو امید کہ عذریم پدید	تو کریمی تو جہمی تو سمیع تو بصیر
تو معشوی تو مدائے ملک لعرش بجائے	
تو شہنشاہ معظم کہ تو خلاق جهانی	ہمہ دانی و نگیری ہمہ بینی و بچائے
ہمہ لطفی ہمہ جودی ہمہ فضلی ہمہ شائے	ہمہ راعیب تو پوشی ہمہ عیب تو بچائے
ہمہ رازرق رسائی کہ تو با جود و عطائی	
تو قدیمی کہ پیو و صور حبلہ تراستے	نہ عرض ہ بتو دارد نہ جواہر ز تماشائی
غنی از بود و نبود ہمہ غیر تھائے	نبود خلق تو بودی نبود خلق تو بائی
نہ تو خیزی نہ نشینی نہ تو کاسی نہ فراکے	
نہ بلندی کہ بکنہ تو رسد علم حقائق	نہ قریبی کہ بود لمس و براک تو شائق
عرض آئی کہ تو بر عکس و سفلی رسد فائق	نہ سپر نہ کوکب بروچی نہ دقایق
نہ مقامی نہ منازل نہ نشینی نہ بیائے	
برون از نفہم ذکائی برون از نقش و طرائے	برون از شکل و شمائل برون از عیش و نازے
برون از بر چہ شاید عجمی مردم و نازے	بری از چون چرائی بری از عجز و نیازے
بری از صورت کلین بری از عیب خطائی	
احد ارہ تو انہم لبوی ذات تو برون	صدا حد بشریت صفات تو شہرون
ہمہ مجند برین قول سنائی کہ تو فردا	بری از خوردن و خفتن بجز از تہمت مردا
بری از سیم و امید سی بری از رنج و بلاکے	
ملکا تا سیم از جرم و خطائی کہ تو گیری	بند پر عذر من و جلوہ مدہ شان ندیری

لکہ نام کہ فریاد کنم گرنہ پذیرے	تو عیسیٰ تو حکیمی تو خیر سی تو بصیرے
تو نمایندہ فضل تو سرادار خدا کے	
بنو پیچ عدیل تو وہم صاحب عدلے	بنو پیچ شریک تو بیخبرہ عدلے
مستفرد بوجودی ہمہ جود سی ہمہ بد	احد لیس کشی صمد لیس کفصلے
لن الملک تو کوئی تو سر اور خدا کے	
ہم کی شش درو حیران کہ درین اسخی	نہ نشان تو کسی یافت نہ بیچن ترخی
توان گفت لیک تو مخفی شدہ گنجے	توان وصف تو گفتن تو در صوف گنجے
توان شرح تو گفتن کہ تو در شرح نیائے	
ملک انش تہلیل تو افروختہ رسید	فلک اضل تبکیر تو از زند و بموید
نہ دل و جان جس مغفرت خود تو جوید	لب زمان سنائی ہمہ توحید تو گوید
مکر از آتش و دوزخ بودش زود رنایے	

فی التوحید

در ان خلوت کہ معمور از صفات	حدیث غیر لایا آشنا بود	دوئی خاصیت حرف غلط واد	ز یکتائی کتاب ناز واد بود
لعلم خویشین فزائے عصر	نہ محتاج کتاب واد آشنا بود	نظر و نگاہ دنی پر دای چشمش	نہ در تذنگا بش منتہا بود
سخن بیگفت یا ولایت واد	نہ بد اصوت واد نہ صدای	کلام خویش اخود بود شنوا	مخاطب غیر غفلت کجا بود
نہ وحدت کاملان باز وجود	کہ بیزنگی بذاتش خود نما بود	تجلی بر تجلی ذات او داشت	تقایی کہ بر رخ بودش حیا بود
ز محبوبی نجویش ناز واد	کہ خوبی را جمالش انتها بود	لطافت در ادایش موج واد	صراقت را ضیاء اند ضیا بود
غنی از رنگ بو پاک از خلط	کہ حسن سادش بن لیا بود	لقای اوقیامت وعدہ میداد	کہ بر دیدار او چشم وفا بود
نہ بی جہتی نظر بر سوہمی کرد	اگر غیر وجود او کجا بود	نہ بود و بودش در تقاضا	نمود آخر کہ رمز مدعا بود
کہ در از دست خود آئینہ را	کہ نور چل صبا حشر و صفا بود	نہ بود آئینہ ہم صورت خویش	ہمانا یک تجلی را ضیا بود
چو شد عرض امانت مہمانا	ہم آئینہ پذیرفت و نہ را بود	بصورت نازک و برداشت	کہ بیرون از مدار حق سما بود
خوش افتادش را آئینہ تماشا	کہ ہم خود بود و ہم از وی بود	مید و دید اگر ہم صورت خویش	نہ بود و بود اگر ناز و حیا بود
بدون آرزو غلو نماز واد	کہ چشم آئینہ را از دیر واد بود	بہر جانب کہ از جلوہ نظر کرد	نہ موافقندہ شوری زانا بود
برفت از چشم عیان آئینہ	کہ ہمہ علم را آن قضا بود	ز وحدت گشت این کثرت	مگر در حد ذات خود جدا بود
تعالی شانہ استد اکبر	خدا کی بندہ بندہ کی خدا بود	چو ز دایانک است سر واد	زہر سفاست شور بی بود

این انداز و منظر خاص
 الای چشم بینا نور خودین
 همین عرفان خوابت کرد
 ترا نزدیک تر آید و گزینست
 احد است و درخش است
 تعین صفر باشد در صرا
 وجود اصل تمامی شناخت
 تعین او وجود هر دم کرد
 معمای موسی که دیدن
 قهر پیکار دارد که گاهی
 جواب اکبر است این علم بود
 ترا هم نور و هم حد و محبت
 ز نور آن نور شود دست
 تسبیح او توان زد و دود
 تصویف نیست تصنیف حیات
 تذکر غیر محکم کند تر
 ذکر باشد او از نفی اثبات
 تو موجود خود شناس باید
 حقیقت دان شد سر و سر
 زشناسی که ناگه آید پیش
 و که خود او عالم باشد چه باشد
 تا به هیچ در دنیا جفا را
 یی که مرمو با یکملک را
 شهید راه حق بر گزینید
 و اگر گوی مسکنت ممنوع

همان آینه بود و خوش لقابود
 که آن درست و کی از تو دایود
 به شکری را کن گرفتار بود
 تو باشی دور از او کی رود
 ز یک شمع میکان را فضا بود
 که و یک شمع شد اما خود غلا بود
 عدم باشد تعین کجاست بود
 و که نه خود تعین در فضا بود
 بهر صورت وجود اندر بقا بود
 لمیاس بود یا بد و چه بود
 که صاحب علم را در فضا بود
 پس از این خیالات آن بود
 که هم از نور و هم ظلمت در فضا بود
 ز دودی که بجای می رود تا بود
 به حکمت کانه روح چون چرا بود
 اگر چه نفی او حل آشنا بود
 نه الاستفاد از حجت لا بود
 که نفی غیر درج اثبات را بود
 نه ای که اثبات او عالم بود
 مگر آنکه که اثبات و خدا بود
 خیل آنکه که دعوتش خطا بود
 برای کار وین را جفا بود
 که تحت قسم کبیر جفا بود
 که از زنده است و ایتش غدا بود
 بدین برآین ثابت دعا بود

شده و چشم او چون نورین
 حیات و کاد و بارت هست از نور
 مباحش اعمی که هستی عین غیا
 نودانی خویشین احد فدا
 جایی خاسته از خویش باد
 و از شوازم تحقیق و تمیل
 تعین هر کجا بنی حد و تست
 وجود هرگز عدم کرد و مست
 تغیر در وجود آمد نه برگز
 رسد تا علم تو هست آن تعین
 برو علم تعین است بردا
 مگردان نور تا بان مقصد خوش
 تا به نور وحدت این آزا
 چون شکستی و تا اچار باشد
 فرامید و تصور غیر رائی
 نه بی شکل گره افتاد و تو
 مگر تا یید بحث فیضین
 تو حاضر باش غیرت باید
 غریزی را که از وی در با
 اگر گوی منم این عایت
 ز بی غصب حق کرد غبار
 حدیث است از نبی سخن جفا
 شهادت مدعی اقیماست
 بقا خواهی فنا شود و حق
 ز من نشو که معودت ایمان

مگر ظلمات را آب بقا بود
 که شش نشاختی عین غمی بود
 مرن کردی سنت پرده و جفا بود
 که دار و پرده و نورش در با بود
 که فی در قبه او غیر با بود
 که نهانی یکی عقد کشا بود
 بری آنکه از تعین خو و خدا بود
 رود که یک تعین او بجای بود
 تو اسل و صور که چه فضا بود
 مقام لا تعین آن فرا بود
 که نور است را اگر بود این غطا بود
 اگر چه نور خود ظلمت زد او بود
 که خندند صفات ماسوی بود
 مفضل فرو و مطلب نشا بود
 نه یا و کاروان بانگ ابد
 که اطلالت مهد افتاب بود
 که اثبات آمد و این عقد بود
 همین حدیث و غیبت خطا بود
 اگر چه از دل و جانست آشنا بود
 بی صافق تر از قوت جفا بود
 رسد دعوی اگر جانی جفا بود
 همداد صغروا کبر جفا بود
 فدا شوکین فنا باب بقا بود
 که حق حقیقت و طیل افشاء بود
 صد و فعلش از دیگر جفا بود

نہ من سر کر شفیق در عجب	کہ حکم شاہ در دست لدا بود	نہ ظلمت ابود تا بندگی نور	نہ جہل او را کہ ہم قضا بود
الا آمینہ واکو سر گذشتے	کہ چون بستی چسبانت با برادر	بکالم کردہ آن یوسف خوش	کہ در دیش چشم عمی را عیا بود
نہ دراز دار و محرم خاص	نہ چشمت بر رخس بر خطہ دوا	چہ صبرت اینکہ ارسلی لقا	نہ حیرت پانی در دست دوا بود
سروشی شنو کنی سر وقت	پیاپی از پتے تو در مذا بود	بیا آمینہ و مسازد برین	نہ کجا بودی نہ اینج و فابود
گستے از من اینجی غیر	ہمانا این نہ فحوا سے صفا بود	جد از تو نورم روزی شب	نہ پایی کہ مرا نیست خطا بود
تو بودی چشم من نور بود	ز دیدہ نور کے ہرگز جدا بود	من از ہر تو ام چون جان بود	نہ ترا از غیر دست خود جدا بود
نہ بودی و ترا آورم از غیب	ز من غیبت ترا ہرگز روا بود	نہ حسب من بود از چشم خود است	نہ چشمت بر منخ اغیار و ابود
نہ من بستم تو تو نویستی من	چرا با بستی من این اما بود	برو در چشمم کم کن اما را	کہ حاجب در من تو این باب بود
حجاب با کست اندیشہ نایاب	کہ گر قلبش کنی روشن قفا بود	قفایش ہم افق باشد عجب	از انم چون او فہمی ابابود
خود می ز خلوت نیست محرم	کہ خود غیرت و بارش کم نہ بود	نہ خود بردایش یک پرودہ پوش	کہ بخود در حریم من سا بود
مرا خواہی اگر خوشتر است	کہ خیر خود مرا کم رفا بود	من است ہم کہ ہم انجہ ہستم	نہ ترا چون سستی و ملت قفا بود
علیم من قیوم بصیرم	سمیع قارم حق شنابود	قدیم نیست حادثہ امینا ہ	و جو ہم کے یہ ممکن شنابود
لطیف از قدر و دست شام	تقدس پرودہ ام عظمت ذرا بود	میرس از من کی چون بچگونم	نہ گوازی من کہ تی وین چرا بود
احد ہم شریک خود ام	سلامم مومنم نورم بد بود	برسی ملکم از آسب است	برو جان بد من قید جدا بود
قضا است چیزیکہ خواہم	قدر اندازہ من قضا بود	بیک حرفم دو عالم شد پیدا	نہ حرف من بگشت شنابود
بہشت از لطف من باشد بہشت	جہنم قہر صورت نما بود	جہات شدہ راس من منتہایم	ز من سبب ہلوات ابتدا بود
ہمہ از من منتہی از غیر	ہمہ محتاج و دائرہ اعتنا بود	نہم اصل ہمہ شایہ کوئی	منم باقی و آن جملہ فنا بود
وجودم را ہمہ رات و آ	نظام شمس بر صلاش بنا بود	سکون دارم جہش لیکن و نا	ہمہ میان و ہم ساکن بنا بود
نہ جہندی رضایم برگ جا	نہ بی او ہم سکون کوہ نابود	بدان شہرہ ہر عالم جو خضم	کہ خواکش اندرون فرمانرا بود
ہمہ علم بود علم محسوب	محصولی مر حواش را نہرا بود	ناطل نے مرا فکر و تدبر	روان حکم جو جازا در روا بود
حکیم عالم ملک جودم	غریب شان من از کبریا بود	حیات و موت عالم در کف من	نہ جہا ہم من شریکت کرا بود
نفس سبب آمینہ شکست	نظر بردار عرض نما بود	حکیم ربنا انا ظلمنا	نہ صارت کہ نہ جہشیدی مرا بود
توئی در ہر دو عالم جہش	توئی ظاہر توئی باطن نہرا بود	مجہبی و اسی ربی روئے	غفور می ہر دو توابی ترا بود
رشدی منعی ستایانی	نہیطلی مثل تو جز تو کجا بود	ضعیف من جوہم ہم ظالمم	نہ جوہم تا جہہ کا من بجا بود
جواب نیستی سودہ بودم	زینج و راحت کیتی روا بود	نہ چرخ خیر می بودہ شکر کوب	نہ این قطع زمین گیرا پا بود

تفرق عادت قنادہ فی طبیعت تو ما
 طفل چون باکرک باشد عادتش برنج
 خود منم من لیک تو انم کہ من خود منم
 علم شے برانچہ باشد عین حکمت گفتہ
 اگر مراد خانہ خودہ نباشد وین عجیب
 آبرو دار کسی کو خانہ خواجہ رود
 آب دار و گوہر غلطان در تاجش نمند
 اعظم و حد با علم گمرا آبی دهند
 اسی صدف واکو کہ نیسان نہستم قطرہ
 گوہر من بود نور چشم روشن را عزیز
 کیست مراد و گمان او تکیہ ای و تکیہ
 مستمندم بے سرو پا تا تو انم ہو وطن
 المہ و شمس حقیقت نہ فلک بارخ لقا
 شبتم تر و انم قنادہ در خاک و خجل
 یک نظر فرمای اسی شایستہ ملک جو
 ثامن سرت گردم بدہ حصہ شمس را
 قطرہ شبنم اگر گرد و فنا می قباب
 اسی خوشا و غمی کہ بر خیزد من تو از میان
 نیکو ان خود نیک باشد اسی کریم آجیم
 ایمن از دوزخ کن و فارع رخت و زیم
 نعمتی خوشتر ز دیدارت نباشد و شبست
 باب فیضان قیامت و در دنیا
 بندہ ام من بندہ در گاہ تو ای و بکلا

بر طبیعت باز گردان یا الہی تنغیث
 طفل را از گرگ بران یا الہی تنغیث
 این چه شکل گشت آسان یا الہی تنغیث
 گنج حکمت بر من افشان یا الہی تنغیث
 چون شوم با خواجہ مہمان یا الہی تنغیث
 آبرو ہم رفت نہان یا الہی تنغیث
 گوہر من بے آب غلطان یا الہی تنغیث
 گوہر من روشن بگردان یا الہی تنغیث
 چون یتیم کیست آبان یا الہی تنغیث
 اشک شد بر خاک یزان یا الہی تنغیث
 بیکسان را کیست پیران یا الہی تنغیث
 اسی مغیث در دستان یا الہی تنغیث
 الکرم اسی مہر خشان یا الہی تنغیث
 الغیات اسی مہر تابان یا الہی تنغیث
 ماندہ ام سو تو نگران یا الہی تنغیث
 تا کند جذبم بخویش آن یا الہی تنغیث
 نشان او نیست نقصان یا الہی تنغیث
 بعد عین قرب گردان یا الہی تنغیث
 مایدان حق عفران یا الہی تنغیث
 محو ذات خویش گردان یا الہی تنغیث
 گر ہمہ روح ست و ریحان یا الہی تنغیث
 ہم صفات تست ثابان یا الہی تنغیث
 لطف و لطف شایان یا الہی تنغیث

بے نیازی ذات تواضع مای نیاز
 مایہ محتاج و ترسان یا الہی تنغیث

فی الخطا بسبح القلب

دل من چه حالت این که خوشنیت بیاید
 بہتہ سے وہو ہشتان چکد از لب پشیمان
 قدحی ز می کشیدی کہ خوشنیت بیاید
 نشو و نشات کم گرت گزیدہ ارقم
 مرضی نہ بنیت خود کہ ترا مگر پرسی نہ
 تو گذر کہ جابلی بن کعبہ خلیلے
 تو بخانہ شجر اخی ز فروغ در فراسے
 سر راحت جهانی کہ تو سر جسم و جانے
 غم دو جهان و شاد سے ہمہ اتو کی مباد
 منم از پیت مشوش مکش از من بر خوشی
 غم غیر نے و خلوت دم وقت غنیمت
 گرہ از چین و خاطر بکشا چو بار شاطر
 سخم نگوش گیری کہ بلویم از دلیرے
 بجهان تو دور تاجی شب اچ را سرا ہے
 ہمہ کار و بار انسان ز تو یافت ساز و سامان
 ز معارف خزینہ ز حقایق و مفیدہ
 تو لطیف الہی تو مستند ہی کما ہی
 بچنین صفات انور کہ بعالم است برتر
 رہ عقل و دین ز رفتی بی دامن و دگر رفتی
 ہمہ روزہ بند شہوت ہمہ شب بخواب غفلت
 ملکست ببال دنیا ز نظر قنادرہ عقبے
 نہ نمازی سجودی نہ قیام نہ قعودے
 نہ خلوص و عبادت نہ خلاص لبطات
 حذرت ز نفس باید کہ بدست صحبت بد

چہ فسوں می نیست کہ مژدہ نمی کشائے
 ہمہ شور خود پرستان کہ زو بد می سرائے
 تو زیجودی چہ دیدی کہ ہوش در نیائے
 چہ ہلاکت و رسم کہ افاقہ انشا کے
 کہ گذشت علاج از حد نہ بخوابش شفا کے
 تو سبیل سبیل گری نہ کمر با سے
 چہ شدت کہ سوز و داغی تو باین صفت چرا
 تو وایت سرگرائی کہ امید گاہ مابے
 تو معاش و ہم معاوی تو مرا خجستہ رائے
 بر مانم از کشاکش کہ بکارین سزائے
 نفسے نشین براحت کہ تو خستہ می نمائے
 کہ نباشد از تو نادر رہ و رسم پیرایے
 چہ بود اگر پذیر می سر تو کہ لب نہ خائے
 تو چو شمع در زجاجی کہ دہندہ ضیائی
 تو مدبری جو لقمان تو حکمت آشنائی
 کہ سنی زست سینہ ز تو تافتہ صفائے
 تو نہ فلسفی الہی رش نور کبر یائے
 چہ جنون تراست ز رسم چہ شدت کہ در بکائے
 تو وزیر دامن افتی کہ زبیر کی ہمائے
 ز خدا سے باد شرمست کہ چہ سخت بیجائی
 اسفی علیک آنا سزاوار چو توجہ الائی
 نہ رحمی نہ جودی مگر ایمین از خدا الائی
 چہ تفاوت از تفاوت کہ ورا تو نہتہائے
 تو خراب گشتی از حد و بدت خدا رکائے

<p>بگذار شرک عصیان که ترا از دست نقصان بقضای حق رسانده که بر آنچه کرد آن به لکن خطراب خندان بیبطارتی نادان و گرت ز نفس دشمن بگذار عطف این منگر به نفس بدخواه که خطمت پرورده همزات نفس شیطان به غفلت و عصیان ز فریب نفس غافل شوار تو هستی عاقل حذر از مکائد او بخدا پناه از و جو تو مراد نفس این که چگونه دادش این لفت تو بود و دل رخس که بنیاید ز خطرات مهره او ز عرق مهر بر و عرقی که بر تو یزد به جگر چه در خیزد عجب و قتاده شکل شد عقل با دلی کل نظری باعث الش که فعل و انفعالش و گرت قبول اینیم نبود که گفتم این دم عجب ز درایت تو اسفی کفایت تو تو بکار و بار دنیا که دور و زه است و کم پا ز منافع و منفعت که رسد ترا بعزت</p>	<p>بر آنچه هست فرمان که ترا بود ریاضت قدم از حدش بیرون نه چو تو منکر رضائی تو ز فتنه با پیش ترسان پس از آن که بر سر لطیف عقل روشن بدوی ز بهمانه سر و عقل با تو آگاه که دین و ستائی تو ز دین و عقل بستان طاعت و ریاضت تا آب و ست آن گل که گرافتی بر نیائی که عد و ست و بر و نماید آشنائی بله خیر و عیب او چنین بکام خود روا گفت ما بر پادشاهان نه مهره خطا به می مهر و زهر و زهر و زهر و زهر و زهر ز نقش نیاید از دزد و دزد و دزد و دزد که عد و ست نفس نابل هم از و غرض و است بکار کز کمالش متمتع اندر آس تو مقرب خود بهنم مشرور و را سزا س نکتم حمایت تو پس ازین که سفسطائی نه پسندی عنین خود را چه عاقبت روا ز مسرت و ز حسرت همی کاهی و فرائی</p>
<p>نه نظر کنی بعضی که تراست خلد ما و ا چه فراست ستای واکه نه فرق می نمائی</p>	
<p>فی النعت</p>	<p>بطمی و شیرب تحت تو زیر گنیت ملک جم هستی تو نازش کند چند آنکه بر سایه عدم نور است عین و هم جد افق مراتب یکیم خورشید را چون بر قمر یا شمع را چون بر ظلم</p>

لولا که شور می زالت افکنده در بالا پادشاه
 آدم که در طبع زمین بود آدم اندر باطن
 و ریشمی بجای کلفت تناء کعبه چون صفت
 دین تو از نور بدی بگرفت عالم و ضیا
 تو پرده دار کبریا تو محرم راز خدا
 مه پر تو خسار تو صبح آئینه بردار تو
 صبح ازل سمایی تو طوبی قدر غنائی تو
 اسی سید خیر الوری اسی شافع روز جزا
 چون عمر خود کردم تباها اندر سواد گناه
 تو جوهری عالم عوض تو مقصد در نهض
 فرمود سبحان الذی سرری لعبده در
 شوق زیارت هست پس از خلق مثل
 لا خیر آفا فی العمل اسی من الشیخ شغل
 فقرست تاج بندگی شاهی کن اذر بندگی
 تو تونه اسی بجای بنی از هستی خود بخیر
 یارب بدرگاه رسول این بدایه میاید قبول
 اذن شفاعت ده و رالی عندک یوم آخر

نقش تو چون صورت بستان مذاجت القلم
 بودی بنی اولین ای بنیار مختتم
 مکه ز تو بیت الشرف اسی نور مصباح حرم
 تا از در کفر خفا پنهاده بیرون قدم
 قوسین دادنی ترا هست چون بر صم
 رویه میرا از انوار تو شمع ششمان قدم
 لبهای شکر خامی تو از خوشی تر خورده خم
 بر حال این سکین گدا کن بکایه ای ز کرم
 گیرم شما از تو پناه می گفت سلطان و خیم
 فی الدین حبیب فقرض من لایالی قدیم
 تا کسیت مثل این بنی صلوا علیه مبیم
 بین میکنند تکی نفس می وفات باغ ارم
 ما واعد الا لامل بالیقینی کنت العبر
 مرند راز میندگی بالا ازین تر نیستیم
 گفت را ندانی از کفر شناسی هستی از عدم
 تا این گنهگار فضول کرد و بعد بخشش
 از لطف و فضل خود مرا مرزوده باغ ارم

صلوات علیه و السلام بر آل و اصحاب کرام
 بر امتش خیر اختتام و الحمد لله الحکم

فی المناقب

خدا یا نقش دل کرد و محی الدین جیلانی
 نه جیلاست تنها زنده از نامش که می سازد
 محی الدین جیلانی ست جان بخش توین
 دل و دین نهاده جاوید شد از نام پاک
 زهی مقبول حق زید لقب محبوب سبحانی

حیات تازه می بخشد محی الدین جیلانی
 دل بازنده سرمد محی الدین جیلانی
 از ان بان مش ز غیب مد محی الدین جیلانی
 سرور کرد و ما با شد محی الدین جیلانی
 شد از احیائی بن محی الدین جیلانی

وگردل زندگی خواہد محی الدین جیلانی	اگر خدایا خواہی بخوان محبوب بجانی
به نقش حُب حق ماند محی الدین جیلانی	حیات دل بود خدایا اهل حقیقت را
تعتین داشت خود پی محی الدین جیلانی	پے ارشاد توحید خدا شد قطب ربانی
که شد اقطاب ارشد محی الدین جیلانی	ظهور او بهایت را مگر خاصه تعین بود
که اورا ساخته مرقد محی الدین جیلانی	چرا بعد از او نبود مرکز اقطاب عالم را
خدا را یکنگاه خود محی الدین جیلانی	ملک عالم میکند در وجدائی ز استان تو
اگر گوید همی گوید محی الدین جیلانی	کنکارم پریشان روزگار اما دل بسته
چه باشد دستم اگر گیرد محی الدین جیلانی	نمی گنجد نفس در سینه من از حوادتها

ندین دارم نه دنیا را یگان ہستم درین ہستی
اگر مارا نباشی خود محی الدین جیلانی

اسم اعظم شکل کشایا غوث اعظم دستگیر	نام خدا نام شما یا غوث اعظم دستگیر
تو چشمہ شرع و ہدی یا غوث اعظم دستگیر	تو نور عین مصطفی تو شمع دین مجتبی
ہم عین نور و نور عین یا غوث اعظم دستگیر	بر فرق تو چون قدین ساینہ فلک حسن دین
سر خیل جلیلہ اولیا یا غوث اعظم دستگیر	محبوب در گاہ خدا ہم صفت شدہ بابہا
خاک و رت چون بہرست یا غوث اعظم دستگیر	نام تو عبد القادر است خاک از قدرت پرست
تو قطب بانی رب یا غوث اعظم دستگیر	ہستی محی الدین لقب محبوب بجانی عجب
بر گردن صدق و صفا یا غوث اعظم دستگیر	پاسی تو از غر و علا گرفت جلد اولیا
دادی و مول حق صلا یا غوث اعظم دستگیر	در ملک فقری بادشاہ را وجہ وحدت ہما
دست من و دامن تو یا غوث اعظم دستگیر	من بندہ آن تو سر بر خط فرمان تو
یا شیخ عبد القادر م یا غوث اعظم دستگیر	ہستم غلام مے درم فریاد برین جو مضطرب

کشم ز دست چرخ و درین حسرتہ و حالت زبون
فرق من و قدمت کنون یا غوث اعظم دستگیر

صبحکے سچو سیمی گذر من فتنہ سے	کر بدر گاہ معلای تو غوث احمد سے
چشم نوارہ بدی خاک صفا آب زوی	صحنک و فتنہ قدس از مزہ ام ز فتنہ شد
دبہ دم و دمہ فرخ غنیا کسترد سے	سایبان اکبر سودا بہر دلم بہ بندہ دی

انگری از جگر مجبور دل افروز دے	سوز ہی خود صفت بوز سودا دے
ولکم نغمہ کشیدی رگ جانرا کشدی	غم دوری دہی عود از خود دے
طوفانی گرو مرارت کنیدی چرخ زوی	ہمچو پروانہ کہ بر شمع دل از جان کنیدی
چہ شبی دستکش را دامن ولت رسدے	دل شوریدہ بپایت قدمے نوحہ رسدے
غوث اعظم مددے یا شہ جیلان مددے	
شاہ شامان مددے مرشد پاکان مددے	
از کہ خواہم لی درود دل حیران مددے	مرضی خود عجیبی وز کف حرمان مددے
آمد پیش تو دست طلبان مددے	غوث اعظم مددے یا شہ جیلان مددے
شاہ شامان مددے مرشد پاکان مددے	
منعمے نیت مرا غیر تو در ہر دوسدا	نہ پسندم کہ شود دست و بازم بہ سوا
توئی مولای من دست طمع از تو مرا	چشم امید کرم سوے تو دارم شاما
از کہ ایاں تو ام فضل نمایان مددے	
در رہ فقر و فنا از ہمہ بالا ہستی	نتواند حسنت گفت کہ آنجا ہستی
آیت شان خدا روح معلی ہستی	مرشد و نادے الہی و مولای ہستی
لطف فرماے سوے حال مردیان مددے	
مناقب	
اسی خواجہ خواجگان ہستی	ہر بندہ بندہ ات بہشتی
در سلسلہ ات اولیاء کامل	بار آور گشت آنچہ کشتی
مہتند سراب حبلہ سیراب	آنجا کہ تواز کرم گزشتی
افراخت علم چو صبح صادق	آن شب کہ ز رخ نقاب ہستی
شد ہر کہ مرید سلسلہ تو	مانا کہ در وصف سرشتی
از بیعت تو بہشت رضوان	ہر چند کہ کافر کنشتی
لن یک نظرے ز لطف حسن را	
تا دوار بد از تمہا مرزشتی	
مرا باز آن خیال قامت شاد می آید	حدیث بادہ گلزار و ساقی باد می آید

چہ سازم چارہ در ذوق آن بت ترسا	کہ یا صحبت او در دل ناشاد سے آید
حریفان رخت بر بستند و بزم عشق شد جا	کنون از پروردگار صد فریاد سے آید
نبایدست عاقل ادا خود اندرین دنیا	کہ بوی صد خرابی زمین جواب باومی آید

حسن جان و دل خود کن فدائے آنکہ بر گوید
کہ انیک پر دیر مایے ارشاد سے آید

مناقب حضور پر نور قدس سرہ

جمال اولیاء شاہ مظفر	کمال اصفیاء شاہ مظفر
منور کردین حیدر امجد	زال مصطفیٰ شاہ مظفر
تمود و اسل حو طالبان را	مشال مرتضیٰ شاہ مظفر
حبیب حضرت محبوب بجان	زبیب قطب مدنی شاہ مظفر
محبت شان محبوب الہی	زری زرخش شاہ مظفر
زعبدا اللہ بغدادی سیادت	گرفت آن مقتدا شاہ مظفر
ز مولانا سہ فخر الدین دہلے	ضیاء رہنما شاہ مظفر
نیاز احمد کہ شاہ بی نیازست	ازو مشکل کشا شاہ مظفر
نظام الدین حسن آن قطب رشاد	طریقیت اوستا شاہ مظفر
فنائے اللہ و ہم باقیست بابت	عدو سے ماسوے شاہ مظفر

ز احسانت کہ فرمودے حسن را
ولم ممنون ست یا شاہ مظفر

ابرآمد و زو سائبان یا لیتی عند کھنؤ	بارانست خوش قطره نشان یا لیتی عند کھنؤ
ہر قطرہ کز آسمان ریزد زمین را ہر زمان	یا دم دیدار لطف تان یا لیتی عند کھنؤ
بارش دید دل اسرار چون بارش نور حضور	فرماو مستم از تو دور یا لیتی عند کھنؤ
گرد و محورت ماندی خطا وافر اندھے	دست از ہمہ نشاندمی یا لیتی عند کھنؤ
مستانہ می سازد و ہوا دل الکہ کو بھیا	یا ولایتا با حیرت یا لیتی عند کھنؤ
فصل سبازان لکشی و شہر قشتالت	میلشتمی ہم دلو خوشی یا لیتی عند کھنؤ
یا من لدیہ حاضر یا من الیہ ناظر	جنتیت الی قاصر یا لیتی عند کھنؤ

این موسم و سکین حسن مهجور خسته بر خزن
دارو همین بر لب سخن یا ایستنی عندا محصور

قبله ارباب عرفان نور سیمائی است
مقصود کان در دل ارباب حاجت نشسته
در جهاد اکبر از حد رفت بذل مبد و جبه
ظلمت هستی که اندر نور حق گردید کم
هر که اندر ظل رحمت طالب مقصود گشت
تاج فرق طالبان نقش کف پائی است
عل آن در گوشه آبرو ایمان شمس است
نفس آمار و چو دمی گشته ترسائی شمس است
آفتاب عالم آرا پر تو را می شمس است
بی ریاضت کامیاب فیض القاضی است

فارغ از دنیا و از اد از غم عجب حسن
بنده دلداده لطف تو لای شمس است

ای خوشتر از ترجم دشمن جفائی تو
سالی تمام شد به تمنای سجده آ
شد آن زمان که ز منزه با بر کشیده
اکنون جز این مانند مرا چاره گر
داد مرا درگزید جز تو ای شفیق
پوسته دیده ام گران سوگند است
میخوان بر آستان کرم زین بهر
پرورده شد ز نفوذ لطف دماغ من
نشانیش و امر تو بر خلق نافذ است
افساده ام بکعبه و دراز لقا سے تو
و اکنون حسن سود و زینم زیاده تو
در گلشن شکفته حقائق نما سے تو
کز وقت تو گریه کنم بایه تا سے تو
در دهرانه به کند الاد و ا سے تو
از من خطا و از در دولت عطا تو
خوشتر بود نیز از سلطان گدا تو
تا زنده ام سمرن دیار به تو
ای من خدا کیمت حاجت روا تو

بارش که خاطر مسکین حسن نجست
بر گیر دشش شکارم غم زد ا سے تو

چه مولا است سید مظفر علی شاه
به ملتین و ایشاد مرطالبان را
همه روز و شب محو فی الذات بود
پناه غریبان و کیمت مسکین
اعظم شایق بستر من است
شاه است سید مظفر علی شاه
بیار است سید مظفر علی شاه
خدا است سید مظفر علی شاه
همانا است سید مظفر علی شاه
معنا است سید مظفر علی شاه

به کشف صحیح و بوجدان صادق	چه یکتاست سید مظفر علی شاه
ز دنیا و عقبه بود انجی کاسه	حسن است سید مظفر علی شاه
شاه ملک بقا شاه مظفر اکبر آبادی	فنا اندر فنا شاه مظفر اکبر آبادی
بعرفان مظهر ذات و صفات خاص الله	زهی ظل خدا شاه مظفر اکبر آبادی
طریقت راه بین او تا حقیقت مهین	شریعت آشنا شاه مظفر اکبر آبادی
سحاب رحمت نیرد آن شب تاب غایت	قیاب کبریا شاه مظفر اکبر آبادی
حسن با خاطر ناشاد و مشاق لقا از دل	علامت است یا شاه مظفر اکبر آبادی
زبدۀ آل نبی شاه مظفر علی	قره عین علی شاه مظفر علی
دردۀ درج نجف و رمی برج شرف	فرخلف تا سلف شاه مظفر علی
فاتحه الکاملین خاتمه الواصلین	آیه للعافین شاه مظفر علی
وارث علم رسول جامع فرع و اصول	نادی راه وصول شاه مظفر علی
صبح شد و این دهن بابش و بگو ای حسن	مرشد من پیر من شاه مظفر علی
بند نقاب ز روی خود بکش و دیان کن مرا	مانند چشم آمینه در خویش حیران کن مرا
زلف سیکارت ربود از دست نقیبی تو	گر کافر و دیرینه ام باری سلمان کن مرا
از باد صحرای حیران قدم دو بارین	چون بوی در گل امی صندم در خوشنمای کن مرا
عمریت کاندز کوی تو نقش قدم گردیده ام	روزی خدا را یک نظر انداز و لطف کن مرا
مار فراق در جگر ز شعله ای حرج سوخته	همچون جیل از وصل خود آتش گلستان کن مرا
در چاه تاریک غمت مار ویتان افشاده ام	بنامی رو خوبتر بر نور زندان کن مرا
بیچاره مسکین حسن این التجا دارد که من	از درد دل هستم بجان اینخواجده در مان کن مرا
پروستنا کی تا بدباد و سرخوش را	هیچ خامنه در نیاز و یاوه نقد میشت را
کسب کن از موج خود را و آشتی اختیار	بجز کشاید بی بر آشنا آغوشش را

کام جان خواہی صورت سو مغنی کا نام	کوشش کے داند شنودن مکث خاموش را
ذوق باید تا شناسد مرد و ستریک و بد	میکند از ہم جدا کام تو ز پروش را
در طریقت مروره را از تعلق جمیست	تا توانی بار خود افکن تھی کو وین
تا نیابی لذت طاعت مکن مرزہ حرو	ترحق حاصل نکر و هیچ باطل کوش را
چشم جمشید اگر گذشت امید گذار امی حسن	
عید فردا خوش بود گذار خواب دوش را	
ہر ذرہ ظہور عجیبی را سببے بہت	دیو و حرم از یکدگرے بواجبی بہت
گر قرب شنشہ طلبی دور ز خود شو	ز انزو کہ از بہر مقامی دے بہت
از روضہ رضوان لطایف آید ہ آوم	قلبی کہ در عشق نباش خطبے بہت
یکدو قدمی شیرک بغیر و بدیر آ	تا مگر اگر میر کنی بولہبی بہت
چند انگہ کنی طے مراحل نہت سکر	ہر آبلہ در پاکت ہر و عینی بہت
طیران تو باید کہ رساند سکونت	پیری زن زان نام کہ میل ہر بہت
گرفت حسن یاس زور گاہ الے	
تا منزل مقصود رسی گر طلبے بہت	
روز مارا آفتاب دیکرے	گلشن مارا اسحاب دیکرے
جلوہ گر ہر جاست حسن لم نزل	لیک تا بان در نقاب دیکرے
تا توانے خویش را می کن فنا	علم تو بر تو حجاب دیکرے
چشم دل را پاک تر کن از قذر	گوہر ہم را آب و تاب دیکرے
امی فقیہ وقت از من در گذر	جان پاکم سر ناب دیکرے
ترند و اوستار سبق گیرم منع	بو حنیفہ را کتاب دیکرے
شیب سوئے من اگر آو دور و	ہر دم از عشقم شباب دیکرے
ز ابد ہشین بکش یک جرعہ	کا نذرین خمہا شراب دیکرے
انج اسرار الے را حسن	
غیر الے نہ باب دیکرے	
مقام راحت جان کو نشہ ذرا بہت	کہ بیخودیت درونی ریائہ طمات

<p>غلام بہت آن زندگی کٹم کہ دم زکوی پیرمغان رفتہ نصیب کیا ہوش خدمت زندان کن شہر آشوب سپوش چشم بصیرت در بھبان غافل اگر خدا طلبی از خود می خود بگذر</p>	<p>بی سلامت او شیخ و مناجات شنیدہ ام کہ دعا مغر جملہ طاعت کہ این وسیلہ تلا فی جملہ مافات کہ ذرہ ذرہ پئے ہوشیار آیا کہ از خود می بجدائی بسی منافات</p>
<p>حسن سپاس خداوند نعمت خود کن کہ در کلام تو از لطف خاص برکات</p>	
<p>آنکہ مست بادہ یکتائی است دوستان دارید از من ست سید ہم جان از برائے یک نگاہ یاد احسان منتہم بر جان نہد تو خود غافل غلام ہر خنے از نظر غائب مشکین بیچ نیست عشق مولیٰ دان مرطے مستقیم</p>	<p>بے نیاز از ساغ مینائی است عافیت در گوشہ تنہائی است دلبر سن محو خود آرائی است رحمت حق با و بر صہائی است <small>مولوی نام بخش او شاد و پارسا</small> شہر یاری در خودت دارائی است چشم پوشیدن ز خود غفلتی است کفر و دین خود ملت آبائی است</p>
<p>بیرنہ و سوداے او دیگر حسن طالب اللہ و مولائی است</p>	
<p>ای آنکہ و کم کشد نبوت آبر سر بام خود کہ خلقے گر کشتہ شوم چہ پاک جانان از در نرم اگر برانے چون یار بمن شاہی دگر تا کو دست قضا تنم بریزد</p>	<p>تا چند نہان ز دیدہ رویت رفتند ز جان و آرزویت جان و مہم آیدم ز ہویت دائم بہرست کہ حسیست خوبیت بہر چہ کشتہ گفتگویت آویختہ جان من بہویت</p>
<p>خاموشی حسن کہ آمد آواز تنگ آمدہ ام ز ناسے و ہویت</p>	
<p>گلزار و بہ جلوہ سرو و بہرین خود</p>	<p>تا غنہ کہ ہم بہریت سہا بن خود</p>

گر سایہ دولت فکند بر من ویش پنهان ز نظر مست ز بولیش به عالم گر پرده زرخ بر فکنتی ای جگر آشوب ارباب نظر دوخته بر تو چشم اند از ناز فرو دآه که بینی شه خوبان تا چند کتی بند دل خسته مارا با یاد که کنه سر تو شیخ نیرزد چون دروغ بی ندید و شوب آم الهی من هست شناسنده نقدم	دل پیش کنم بدیه شاه زمین خود نازم بریم آهوسه دشت ختن خود هر مرده صد سال بدر و کفن خویش افشان در شوارز و برج دهن خود آن یوسف مصری ته چاه دقن خود بکشی ز زلف شکن اندر شکن خود بهر چه بری مصطبه دلوق کن را خوش آیدم از جمله حدیث و طریق خود هرگز نه برم پیش دگر کس سخن خود
---	---

ای یار دل افروز اگر چه بر نیاید
یاد آر بحق کرم از حسن خود

همای دولت در دام افتاد ندارم بعد ازین پروا ناموس لب ساغر بمن این راز و گفت مے کلگون خلوت جوش میزد نیاید غیر بار اندر حریمش نه بردارم نظر تار و ز محشر سادی میزند عشق جهان سوز بعالم فتنه تا چشم تو انگینت منه ول بر فلک هرگز که مهرش	که عکس دے او در جام افتاد که پید اطشت من از جام افتاد که میکش را بخیر انجام افتاد از ان یک قطره ام در کام افتاد رقیب اندر خیال خام افتاد اگر چشم بر آن خود کام افتاد که محروم آنکه در آرام افتاد که نامش گر و شن ایام افتاد سحر بالا گرفت و شام افتاد
--	---

حسن بهر جام مقام جلوه دوست
که دیرو خانقا پیش نام افتاد

دل با غم جان سوز تو خور و نکور کرد آن نق گرانمایه که زاید بغل شست ناسی ده شکرانه بدو پیش تو عاشق	پروانه سر شمع غلو کرد و نکور کرد صرف کمر جام و سبک و نکور کرد با خون دل خویش و فکور و نکور کرد
--	--

<p>سحرست کہ دلدار یک چشم کہ انداخت بر سینہ من دست نہادہ پی شکین تارنگہ مہر فرائے تو پری رو</p>	<p>پیار زیبار نکو کرد و نکو کرد آتش کہ بد دل بود فرو کرد و نکو کرد چاک جگر ریش فو کرد و نکو کرد</p>	
<p>مستانہ ز خود می برد این قول حسن را آنکس کہ ز خود سوئے تو رو کرد و نکو کرد</p>		
<p>ز دیدار تو جان در قالب آمد مسلسل کرد آن زلف چلیپا دید جان دگر ہر دم نگاہش تعتین نیست جز امر اضانی اگر بر صورت او نیست آدم نہد سر ز زنا بآن آئے را</p>	<p>جہالت قبلہ ہر طالب آمد دلہم درویر تر سا را سبب آمد شہادت عاشقان را واجب آمد وجود آخر حقیقی غالب آمد حقیقت را چگونه زائب آمد کہ مقناطیس را اجاذب آمد</p>	
<p>خرابات از حسن کردید آباد زمستوری بہانہ تائب آمد</p>		
<p>زلف پیچان تو در تائب ہست کہ بود مکشانش از خود رفتہ خرابات آباد سجدہ شکر کنم ساقی دوران کہ ترا کی بود کی گذرت بر سر مابادہ فروش از در کعبہ سفر کردہ رسیدم تا در عشق خواہم کہ بروستی موہوم راہ لب و دادہ نشان گفت طلبی دل اسی بسنامور و ہر کہ شد زیر زمین</p>	<p>چشم فشان تو در خواب ہما ہست کہ بود گر دیش حایم مئے نا بجا ہست کہ بود گوشہ چشم بار باب ہما ہست کہ بود ذکر خیر تو بآباد اب ہما ہست کہ بود خم ابروئے تو محراب ہما ہست کہ بود خانہ ام چشم بیابا ہما ہست کہ بود شکر و شربت و عذاب ہما ہست کہ بود چرخ را اگر دیش و لا بجا ہست کہ بود</p>	
<p>گر جفا ہائے فلک آب رحم رخت حسن سخنم گو بہر شاداب ہما ہست کہ بود</p>		
<p>دلی گنجینہ آگاہے آمد زیان کے یافت نور بغیش او</p>	<p>کہ اندر ظل شاہنشاہے آمد اگر یونس یطین ماسے آمد</p>	

حضور ہی بہت فرض مدت العمر بہ زور سرخ خورشیدش خریدار غلام صورت آن رند فروم ہر اکلبانک نوشا نوش ساقی	سجود سہواگر دل ساسہ آمد کہ رنگ چہرہ او کاستہ آمد کہ مست میرا تینا ہی آمد حدیث دولت جہا ہی آمد
---	--

خوش بخت حسن ثنائے کہ نظمش
قبول حضرت اعلیٰ آمد

باز و حضرت میخانہ مرا بار وید خدمت پریشان دولت جاوید بود تا کجا از در میخانہ حریفان فتنہ خوب رویان جہانند سراپا مغرور کفر و دین چون حقیقت بہر اصل دوست اسی مہیمان سراپردہ نطل اللہی عیش صافی کروچود و آزار است در طریق ادب اسرار نفقہ شہر است	محرمانہ کز خلوت اسرار وید ز و دم از صومو گیرد و بخار وید یک عیلامی کرم از بادہ گلزار وید جلاوہ از رخ او بر سر بازار وید آتش اندر بنہ خرقة و زنا وید شمر از نفس و می عطار وید تن بستی و خوشی مردم شمار وید وانکہ خارج بود آنکس سر دار وید
--	---

بندہ خاص حسن بہت دعا کوئے شما
بوکہ یک ذرہ زور و دل بیمار وید

چشم بوصول پر خم آمد چون لعل لب ز روح دم زد ابر وے مقوس تو چون دید شد آب حیات و لب خشک دیدم زبستان سادہ بیار مہر تو سیمہ کشد دلم را عشق تو گرفت جاے تقوے شادی بر لب رخت از دل بر خیز حسن ز جان شیرین	ز مزم بطواف چشم آمد عیسی بکبار مریم آمد محاب ز آہ و در خم آمد نوش تو بخت او سم آمد مانند تو دلربا کم آمد خورشید بجز شب نیم آمد نامحرم رفت و محرم آمد تا ہم جان من غم آمد کان خسرو ماہ پر چہم آمد
---	--

مرابزاں خیال قامت ششاد می آید	صدیث بادہ گلزنک و ساقی باد می آید
چہ سازم چارہ درد و فراق آن بت ترا	کہ یار صحبت او در دل نا شاد می آید
حریفان رخت بر بستند و بزم عشق خیال	کنون از ہر در و دیوار صد فراد می آید
نباید بست عاقل ادل خود اندرین دنیا	کہ بوسی صد خرابی خجین آب باد می آید
<p>حسن جان و دل خود کن فدای آنکہ بر لویہ کہ اینک پیر و پیر مائے ارشاد سے آید</p>	
عجبت جان دل سناقی فدائکم	پہانہ ناکشتم کئے مستان دعا کنم
خود را زخم بجلقہ زندان پاکباز	وز درد دل ترا نہ دلکش ادائکم
خود میر و دم بکوبے خرابات پاکباز	بہر چہ پاس منت باد صبا کنم
عمریت کز خمار مراد و سر گرفت	حمہائے مے زیر میغان التجا کنم
عزم زیارت و عجب نیست کز طب	در پیرہن نہ کنج و جامہ قبا کنم
دیدار است حاصلم از عمر انجہ است	کافر شوم اگر بطریقیت ریا کنم
دولت سرائی پیر میغان جانی خشت	سر بردش سناوہ نہ دیگر جد کنم
<p>دانی حسن کہ از مد و نعت کار ساز در بار گاہ گر برسم من چہا کنم</p>	
در ولایت پنهان یارب بجا نم	اظہار نتوان یارب بجا نم
خواہم کہ افتد طشت من از بام	تا کہ ز کتمان یارب بجا نم
در عشق از من گشت بد ظن	گیر و مسلمان یارب بجا نم
از در و وقت شہا طہیم	صبر و نہ درمان یارب بجا نم
ہرگز نہ دیدم دیگر ز وصلت	دشوار و آسان یارب بجا نم
دشمن نہ بنید حائلے کہ دارم	نہ جان نہ جانان یارب بجا نم
<p>حسن تو فارغ کردہ حسن را از بار احسان یارب بجا نم</p>	
عزم مصمم است کہ از خود سفر کنم	تسکیر باز نم کہ بموطن سحر کنم
چون دشمنان من یکینہا شستہ اند	پہان دم چنانکہ نہ خود را خبر کنم

	از دور باش مویمیه منتشر کنم در دتر اچکونه من از دل بدر کنم فرست دراز باد که در خود نظر کنم خاک در رخ آرم و کل بصر کنم دیوانه ام که گویم و آنرا سمر کنم راستی صواب نیست که از می خذر کنم	اغیار گرامی را هم شوند باز هر که غم تو مایه آرام و زندگیت عمر عزیز و صحبت اغیار اید ریخ در صومعه چو تر حقیقت بد نیست پیر معانی بپوش دلم آنچه را گفت آنجا که دور باد کلمون بدست	
	از نور فیض حضرت روح القدس حسن نظم کلام روش سبک گهر کنم		
	وانکه هر دوش غیب ز نیانه گوش کن گویا اگر دل ست زبانه را خوش کن گر طالعی سخت و داع از تو خوش کن دل را بگیر و خدمتی می فروش کن	صوفی بیا و باده گلنانش کن در خلوتی که تمنعانی دهنده عرض تا هوش هست با مجود در حیم وصل گر بهره ز صدق و محبت بود ترا	
	امروز گر بود سر راحت ترا حسن خاطر فزاع از غم فردا و دوش کن		
	تسبیح یارب فرما و تاراج گلستان کن بیا به آتشا تا می تو می پستان کن منور از رخ چون ده خود ایجان پستان کن نخل از قوت باز و خود و تان پستان کن	بهارت و چین بر چرخ ساقی پستان کن بیا و روزیابی تو شکستند جام جم با امید قدرت روزگار من بس آید نباشد سخت جان من درین مشبه جسی تم	
	حسن اگر دوش ایام فرقت خوش نمی آید ترحم اسی فلک بهر خدا بر زیر دستان کن		
	خرقه دوش بر کن و بیت اعاده کن دستی و اگر گردن بینایی ده کن وز قطره قطره عمر گذشت زباده کن قد کشیده از بی خدمت کباد کن نخست و گز تر نا حق اعاده کن	صوفی صباح عید میبوی زباده کن دستی بده بدست کرمایه پیر دیر در کوزه کوزه قطره آب حیات دان خواهی که بهره سعادت بری بدیر دل می کشد بجانب منصور دار باز	

	تجشای و باب حمت نیروان کن	دیرست حلقه در میخانه میزیم	
	بلکه ز حسن ز نقش و نگاری که بسته اند میله بسوی آن بت سیمین سادہ کن		
	می نمائی ہر دے از منظرے تا نماند در جهان یک منکرے مثل تو صورت نہ بستہ پیکرے میزند در ہر گے یک نشترے بر فلک چون توتا بد اخترے پنبہ زاری و نذر و یک اہلکے	اسی کہ در شوخی نداری تمہرے بے محابا پر فلک از رخ نقاب دست قدرت صد ہزاران یک کشت داد اسی سلطان جوان عمت در زمین مثل تو کے باشد پرمی خانہ دل را تماشا کن کہ بہت	
	مصرع و لکش بود در حسن غیر الہی ندارم دیگرے		
	قرار دل بود دستی چہ بودے تجلی گر نمود دستی چہ بودے اگر امروز بودستی چہ بودے شہ من گر شود دستی چہ بودے خوشستم گر فرد دستی چہ بودے کلویم مہر مہ سودستی چہ بودے نگاہش از نمودستی چہ بودے اگر لختی عنودستی چہ بودے	نقاب از رخ کشیدی چہ بودے ہزاران موسی عمرانت مشتاق قیامت وعدہ و صلت فردا دعاے ما کہ ایان را اثرات غم پر لذتش جان کا ہد اما دلک گنجینہ اسرار و مستم حباب نازکت این ہستی من پراکندم ازین خشم جان بین	
	حسن از دست خود فریاد دارد نمودے گر نمودستی چہ بودے		
	در تن افسردہ جان آید ہے این صدا از آسمان آید ہے خوش بکام دوستان آید ہے کان حریف مہربان آید ہے	بومی بایر وستان آید ہے روزگار محنت و سختی برفت من فدایے آنکہ از لطف و کم ساقیا بر خیز و پر کن جام را	

	خیمہ زد در صحن باغستان بہار حبذا بخت سعید آن چمن بے نیاز ست از ہمہ آن نازنین	خندہ بر زعم خزان آید ہے کاندرو سر و چان آید ہے شکر کن عند شکرگان آید ہے	
اگر ندیدیستی تماشا کن حسن ماہ بر فرش کتان آید ہے			
	حنور عشق دیدم استادے مقام وحدت آمد جامی حرت رفیق راہ من در و محبت بر و از پیش من عقل زیانکار حرام آمد برو اسم خدا بگیتی ہر چہ از مفہوم محسوس	کہ اور امیر سد ہر اجتہادے خلوے فی درونی اتحادے ترا اسی صبر از من خیر بادے کہ از تو ہیچ دل دیدم نہ شادے کہ از تو جز تو میخواستہ مرادے بجز عشق تو افسانہ ست و بادے	
بیا و خوشش بہن دیگر حسن را کرتین پس زو نیابی جز ز ما دے			
	شہ طناز ملک ناز گردے و را ید آب رفتہ باز در جوے مرا باقیست بس افسانہ ہجر در و خم خلوتے خالیت از غیر الا اسی طالع برگشتہ من مرد امی بوی سوز از سینہ بیرون	ز خوبان جہان ممتاز گردے اگر روزے بسویم باز گردے چہ باشد گر شبی و مساز گردے سرت گردم اگر ہم از گردے خوشستی گر بکامم باز گردے کہ ترسم عشق را غماز گردے	
بدینسان گر حسن را فی سخن را عجب نے بلبیل شیراز گردے			
	مرد من دامن کشان و امیر دے از خدا با صد وعایت خواستم بر کہ نالم من ز بخت بے اثر دیدہ اہل نظر فرش رہند	تا چہا دیدی کہ از ما میر دے تو گجا از من خدا را میر دے نا شکیم تو شکیم کیا میر دے ز گستاخیت کا بنجا میر دے	

عالمے جانہا تار مقدمت تا کہ گوید با تو از من این پیام خانہ ویران دگر آباد کن گر نمی آئے میا اسی دل شکن مجلس زندان ہاز دست شیخ	دور چشم بد کہ زیبا میروے دیر می آئے و در دایم میروے ہمچو دل گرا ز بر ما میروے میر و دم من میر و دم تا میروے آندی ہشیار و شیدا میروے
---	---

میر وے و میر وے تا کے حسن
رفتہ کے آید سہانا میروے

ہر چند در مظاہر ظاہر مہر شہسوز حرفے من از دلیری گویم اگر نگیری نادید میر بانی در ہر وہ می نمائے تیز نگت ظاہر شد ہر کہ دید کا ف موجود بی نشانی پیدا دہم سہائے ظاہر توئی و باطن ہستی توئی لیکن بی رنگ بی نگارشی صورت آشکار	بیچون و بیچکونے بی شہبہ بی شہو در حسن بے نظیری و عشق زنبوئی بی مثل در خدائی یکتاے و وفو تا دید چنین ز ساحرانی سحر و فی فو ہم صورت عیانی ہم سر ہر بطو غیر تو نیست ممکن بیرون و ہم درو ہم رنگ و ہم نگارشی لیکن بیون زچو
--	---

در شان او چہ کوئی ہر سو حسن چہ پوئے
بیرون ز خود چہ جوئے بگر کہ تو ہموئے

ای جو ہستی ملکی روح امینی مومن بجرم جوید و راہب بکلیسا در صد خرابات کشتی بادہ احر پیدا می و از چشم خلایق ہمہ نہان حسن ہمہ از حسن تو آموخت نایب بوی تو کند تازہ دل و جان را آنکس کہ ترا یافت رخ از قبلہ خود یافت تیز نگت تو صد شعبہ و کار و کرد مانا کہ وجود تو بود و تو ہستی	ناروت و می زہرہ چین سحر مبینی شیاد عظیمی کہ در آتی نہ در اینی با اہل مشاجرات ہمی گوشہ نشینی خود بو العجب ہستی کہ ہمانی و ہمینی پیش تو کر اگفت تو انم کہ حسینی گلدستہ نورستہ فردوس برینی اسی آفت جان فتنہ ایمانی و دینی مہری ہمہ با شمشاد بادوست بکینی مسیح ز جاج آمد و مشکوۃ لبتی
--	---

	در عقل نمی آئی و در و سیم نہ کنجی	در بحر ہویت در شہوار تمین	
	یار ای حسن نیست کہ وصف تو شمار بالا ترا زانی کہ توان گفت چہ		
	نباشد چون تو سر و سر فرازے سرت گردم نشین دل کہ بر خاست نباشی سرگران ہرگز کہ ز سید دلہ پا مال خیل غمزدات شد مسلمانان حذر بہر خدا را بت پیدا من شکن جو محمود	جہان را جان و جان را چارہ ساز میان جان و جانان امتیازے ز تو نازی و از من صد نیازے نصیب کس مباد این ترک تازے ز چشم می پرستی نیم بازے ہزاران اسی ترا چون من ایمان	
	مکوشد گر حسن گردید بد نام حریفے بادہ خواری عشق تازے		
	امی داور داوران پناہے سلطان ننگد گذر بدرویش تا چند نظر دریغ دارے کس دید چو من کہ اسی قلاش فریاد ز دست ہجر فریاد	خستہ جگر مہمن نگاہے آرمی چہ بود کہ گاہ گاہے زین بندہ خستہ تباہے نی مثل تو شاہ کج کلاہے با کوہ کتہ چہ برگ کاہے	
	تا کے پر سی کہ این فغان چیست سکین حسن ست داد خواہے		
	نباشد فارغ از عشقت وجودی بسوی تست روی حجاب و رات بیاد تہست صوفیست و تہا برہمن برودہ ز دور دینا قوس ہمہ حاضر تو غائب از نظر نا ہبار گلشن بہستی وجودت ظہور تست ہر علوے و سفل	ترا زید بہر ملت سجودے ظہور بہر یک از تو در شہودے بشوقت زندگفت زن بر سرودے مبہمہ موسن آوردہ قعودے ہمہ غافل تو در شانے نمودے برہی حرفت ز انگشت مجودے وجود بہر یک از تو بہت جودے	

حسن از خوشی گری و پیر و پیر
که گوید بر روانش یک درود

خاتمہ تذکرۃ اللہ

شکرست کم آرزو برآمد
چہ تذکرہ مجھے پر از نور
اللہ را صدارت او
مانا کہ مصور زہر رنگ
آنکس کہ نہ محاسنش بدیدہ
یاران طریق یکدل و جان
پہلوزوہ ہم یکا مرانی
لب بستہ زبان حال گویا
کاسی ہنفسان محفل انس
یا و آن ایام عشرت و نماز
آن مہر و سر شیم اختلاط
کہ بحر حقایق در جوش
مشغولے ذکر حق شب و روز
کہ غلغلہ سماع در گوش
آہ از وصال خندہ برب
اسکندرہ بود کہ شیمین
گا ہے قدم رسول بر سر
کہ حجاب علاء دین مجذوب
ز و بانگ غراب بین ناگاہ
از بر رخ مغربے نہا
اکنوں بس اوج نعرین است
حسین ستیل و سماں
خوشتر بود آن جہان کہ مانجہ

کاین تذکرۃ اللہ سر آمد
ز اللہ و اہل اللہ معمور
اہل اللہ در زیارت او
مانی صفت آوریدہ آ رنگ
زین تذکرہ گو فروز دیدہ
انداختہ طرح عیش شادان
چہ نماند بعد زندگانی
ز ان ترم بطون شان ہویدا
وسی ہمدان منزل قدس
و ان صحبت دوستان مبار
خون گرمی و با ہم ارتباط
کہ مہر باب زوہ کہ خاموش
بودے ظلمت از دال فرو
کہ ہستی خوشی تن فراموش
و انرا از فراق گریہ و تب
کہ گلشن تاج روضہ امن
کہ طوف ابوالعلا میسر
بروے لبوے قضای مرغوب
غقایے مغربہم باللہ
انداخت حجاب در میانہ
غریب راہ و ساز حسن است
غائی شوگر نقاست مقلوب
از زحمت این و آن و یار

نے چرخ بلند ہست سر کوب
 نقطہ ست مربع عناصر
 بالا و نہ زیر نے چپ و راست
 سے قرب نہ بعد وقت نے سیر
 طوبے لئے آنک جادوانہ
 خوشتر بود آنک جملہ یاران
 فارغ زد و کون خوش شینند
 این ست مرا و خاطر ما
 و روا کہ سے ز غم ساران
 یک یک چو کمر ز سلاک افتاد
 نے سلاک کمر زمانہ یکسخت
 یاد آیدم ہر یکے از ان جمع
 چشم جوید یگان یگان را
 آوخ کہ ازین بساط نیرنج
 وین شاطر روزگار ہیات
 راند سو سے عدم جلوریز
 کس و اند غیر عالم الغیب
 آن جملہ کزین جهان گذشتند
 یارب بحیب خود کہ چون
 بنامے مرا جمال یاران
 و دوزخ بود از بہشت جا شان

نے نطع زمین ست خاطر استوب
 سفر ست ز شش جہت معبر
 نی پیش و نہ پس کہ جملہ بہت
 نے کعبہ نہ خانقاہ نے یہ
 ز نیگونہ سدا و روز نہ
 گلہ ستہ صفت بروز باران
 دل خواستہای خویش بیند
 پس باقی داستان فردا
 رفتند چو موسم بہاران
 چون دائۂ اشک گشتہ بر باد
 کش واسطۂ العقود ہم سخت
 ریزم پے شان دمچون جمع
 آن کو کہ وہ نشان خدا
 رفتند چو مہر ہائے شطرنج
 شہ بر شہ داؤمات بر مات
 دیدند نہ برقفا در ایگز
 دانند ہر چہ بہت بی یاب
 بستند کجا فسانہ گشتند
 آزاد شوم ز محبس تن
 کن داخل خیل غم ساران
 مگذار ز بوی احسن خدا شان

خاتمة الطبع

الحمد للہ کہ کتاب فیض انساب مملو از دہ لایبی موسوم بہ جواہر غنوی با خاتمہ مسہلی بہ تذکرۃ اللہی حسن اختتام یافت از باب
 ذوق تصوف و راحت بیدار و طالع یار بود کہ انجمن نسخہ جدید جامع سائل طریقت و شریعت بار اول مجاہد گشت شہداء
 قالب طبع آمیشتی کہ در تہذیب و معنی اداجہن اوداد و خاتمہ اش تذکرہ الہی ہم خاطر بند روح افراست خط بقلم مولوی محبوب خٹو کسریا
 احمد رضا

نارہ ہدایۃ المؤمنین - موعظت میں -

مرور العباد - شرح قصیدہ بابت سواد -

بالس العشاق - بالتصویر مطبوعہ جدید -

ایضاً - بالتصویر تصنیف میر سلطان حسین نیر شہنشاہ
میر تیمور گورکان ہر نظم و نثر دلکش -

پند نامہ - مصنفہ حضرت فرید الدین عطار تصوف میں -

مارستان جامی - بحجاب گلستان سودی -

یائے سعادت - فارسی از امام محمد غزالی -

تذائق العشاق - مصنفہ ملا روضی در تاثیرات عشق -

تق جلالی - مختصہ از ملا جلال الدین محقق دوانی

مین نہایت خوشخط -

نور الطیر - تصنیف فرید الدین عطار تصوف میں

بہل ہے -

نغم اللالی - شرح قصیدہ بد الامالی نصائح

میں ہے -

گلشن اسرار - تصنیف مولوی انور علی صاحب

تصوف میں -

تنوی بزم وصال - عرفان میں مصنف

لما عراہل زبان ہے -

بابا بدینید - مولوی محمد علی رفعت کی تصنیف

تالین کیسی پاکیزہ عمدہ اندر زونصائح سے انتخاب ہے

الواقع می بابا بدینید کے لائق کلام ہے اسم باسمی

ہی کتاب ہے -

اخلاق و تصوف اردو

جامع الاخلاق - ترجمہ اردو اخلاق جلال

نہر سکت

از مولوی امانت اللہ -

نکات احسانی - از مولوی حکیم احسان علی مرحوم

دکیل گورنمنٹ -

مجموعہ صفات انسانی - مصنفہ لالال جی صاحب

سری بید بیاس جی کے پرانوں سے انسان

کی صفات میں -

ذخیرہ سعادت - علم اخلاق میں تصنیف لال

لال جی صاحب بجاہنی بلاس پشتک کی دفعہ

اول و آخر کا ترجمہ -

تہذیب النفوس - از خواجہ سید محمد خضر الدین

حسین صاحب -

نور العین - اخلاق و تصوف میں - ترجمہ کیا ہے

نشی گوگل پر سادہ صاحب کا -

دستور المعاش - سلسلہ تدابیر معاش کا

عمدہ بیان ہے -

جو ہر عقل - مطبوعہ میرٹھ -

دارہ علم -

مفید الصبیان - تعلیم اطفال کے لیے عمدہ کتاب ہے

گلشن غیرت - حکایات نادرہ تصنیف سید

غلام حیدر خان صاحب -

کیمیائے حکمت - متضمن قواعد حکمیہ مصنفہ مولوی

ادحد الدین احمد صاحب -

بحر الحقیقت - علم تصوف میں مع حکایات

تمثیلیہ کے -

چشم فیض - ترجمہ پند نامہ عطار -

تواریخ انبیا و اولیا فارسی

خرنیتہ الاصفیا۔ امین احوال انبیا و مرسلین
 ائمہ کبار و صحابہ کرام ہر جلد ہر اولیا و ائمہ سالک
 و مجذوب خانوادہ حضرت قادریہ و شتیہ و سہروردیہ
 اور حنفیہ خانوادہ سے ہیں بتفاوت مراتب فراوی
 فراوی سب کا ذکر ہی بڑی جامع کتاب ہی و جلد
 میں مصنفہ مفتی غلام سرور لاہوری۔
 ۱۔ جلد۔ چار مخزن احوال انبیا و ائمہ و صحابہ
 کبار و سائر اولیا۔

۲۔ جلد۔ پانچواں مخزن از حال شیخ ادہم حال
 مشائخ شاہ لاہوری۔

وفائع شاہ معین الدین چشتی امین مختص احوال
 حضرت حسن بنحوئی ثم الاجیری بہت بساطت کے
 ساتھ لکھا ہے مولفہ نشی بالولال۔

روقتہ الصفا۔ بڑی عمدہ کتاب متداول ہی
 مانند سبع سارہ کے سات جلد میں مصنفہ اخوند
 میر شاہ ہروی۔

مصباح التہذیب۔ باہم تاریخی حکایات نہایت
 مصنفہ شیخ کمال الدین۔

صد پند سود مند۔ یقیناً حکیم چار سائل حلی قلم خوشخط۔
 ۱۔ رسالہ سعادت نامہ۔

۲۔ رسالہ خواجہ عبید اللہ۔

۳۔ رسالہ تحفۃ الملوک۔

۴۔ رسالہ منهاج العارفین۔

مطالب رشیدی۔ رموز فقر و تصوف اور

شاہ تراب علی گاہوری۔

تواریخ احوال انبیا و مرسل

قصص الانبیا موسوم بہ روضۃ الانبیا
 مولوی محمد طاہر صاحب۔

ایضاً۔ خود۔

عجائب القصص۔ بسوط کتاب و

انبیا و اولیا میں مرتبہ مولوی فخر الدین۔

۱۔ جلد۔ میں حالات آفرینش نور محمد

ناقصہ اسکندریہ قیوس۔

۲۔ جلد۔ میں تمام ذکر حضرت ختم المرسلین

علیہ وآلہ وسلم۔

تاریخ حبیب آلہ۔ احوال حضرت از

وفات مصنفہ مولوی غنایت احمد۔

فتوحات واقاری۔ علیہ الرحمہ کا ترجمہ

۱۔ حصہ۔ میں مغازی الرسول۔

۲۔ حصہ۔ میں فتوح الشام۔

۳۔ حصہ۔ میں فتوح المصر۔

۴۔ حصہ۔ میں فتوح البعجم۔

یہ مجملہ کتاب غربی میں مصنفہ حضرت و

جس کا ترجمہ اردو میں بعبارت سلیس علم فہم

ترجمہ مولوی بشارت علی خان و سید محمد علی

ترجمہ فقہ مغازی الرسول موسوم بہ فتوح

ترجمہ فتوح الشام۔ و فتوح المصر۔ و

ترجمہ فتوح البعجم۔ علمی بہ غزوہ و غریب۔

مطالب رشیدی۔ رموز فقر و تصوف اور

